„*La science du droit consiste autant dans la réfutation des faux principes que dans la connaissance des véritables*“. Merlin, Répert, v° *Novation.*

EXPLICAȚIUNE

TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ

A

DREPTULUI CIVIL ROMÂN

IN COMPARAȚIUNE CU LEGILE VECHI

ȘI CU

PRINCIPALELE LEGISLAȚIUNI STRĂINE

DE

„Înțelegerea pravilelor este nu ca să înțeleagă cineva cuvintele, ci tâlcuirea și puterea lor.“ (Andr. Donici, § 10, Cap. I.—L. 17, Dig., Lib. 1. Tit. 3).

Dimitrie Alexandresco

Procuror general la Inalta Curte de Casație și Justiție.

TOMUL AL SASELEA

(Art. 1004—1156 din Codul Civil)

IAȘI

TIPOGRAFIA NAȚIONALA

11, STRADA ALEXANDRI, 11

1900

COTA 30022

Biblioteca Centrală Universitară
Bucureşti
Cota 30022 bibl et
Inventar 429531

30022

B.C.U. Bucuresti
C429531

CARTEA III

TITLUL III

CAPITOLUL IV.

Despre diferitele speciĭ de obligaţiuni.

Obligaţiunile se împart: 1⁰ în obligaţiuni civile şi naturale (art. 1092, § 2); 2⁰ în obligaţiuni de a da (art. 1074, § 1, 1079) şi în obligaţiuni de a face sau a nu face (art. 1075—1078, 1094) [1]; 3⁰ în obligaţiuni care au de obiect un corp cert şi determinat (art. 903, 995, 1061, § 1, 1102, 1156, 1329, etc.) şi în obligaţiuni care au de obiect lucruri determinate numai în genul lor *(obligatio generis)* (art. 908, 1103) [2]; 4⁰ în obligaţiuni principale şi accesoriĭ [3]; 5⁰ în obligaţiuni privilegiate, ipotecare şi chirografare; 6⁰ în obligaţiuni executoriĭ şi neexecutoriĭ, etc. Divisiunea obligaţiilor.

Din punctul de vedere al modalităţiĭ sub care obligaţiile pot fi contractate, ele pot fi pure şi simple, condiţionale sau necondiţionale, cu termen sau fără termen, alternative, solidare sau nesolidare, divisibile sau nedivisibile, etc. Oblig. pure şi simple, condiţionale, cu termen, etc.

Prima divisiune a obligaţiunilor, pe care o găsim şi la Romani, este acea în obligaţiuni *civile* şi în obligaţiuni *naturale*, despre care legiuitorul vorbeşte numai în treacăt. Oblig. civile şi naturale.

---

[1]) „*Stipulationum quædam in dando, quædam in faciendo (aut in non faciendo) consistunt*". L. 2, Pr., Dig., 45, 1, *De verborum obligationibus).*

[2]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 180.

[3]) Fidejusiunea este, de exemplu, o obligaţie accesorie. Vedi asupra interesului distincţiunii între oblig. principale şi acele accesoriĭ, t. V, p. 17 şi 18.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

Despre obligaţiunile naturale [1]).

Art. 1092, § 2. — Repetiţiunea nu este admisă în privinţa obligaţiunilor naturale care au fost achitate de bună voe. (Art. 992 urm., 1023, 1588, 1636, 1638 C. C. Art. 1235, § 2 C. fr.).

Art. 1588.—Împrumutatul care a apucat de a plăti dobênḑi ce nu s'au stipulat, sau mai mari de cât s'au stipulat, nu mai poate a le repeti, nici a le imputa asupra capitalului. (Art. 992, 1092, § 2, 1111 C. C. Art. 1906 C. fr.).

Art. 1636.—Legea nu dă nici o acţiune spre plata unui debit din joc sau din prinsoare. (Art. 1638 C. C. Art. 876, § 2 C. com. Art. 349, 350, 389, § 6 C. pen. Art. 1965 C. fr.).

Art. 1638.—Perḑetorul nu poate în nici un caz repeti ceea ce a plătit de bună voe, afară numai în casul când câştigătorul a întrebuinţat dol, înşălăciune sau amăgire. (Art. 953, 960 urm., 1092, § 2 C. C. Art. 332 urm. C. pen. Art. 1967 C. fr.).

Definiţie. Mai înainte de toate, ce este o obligaţie naturală, *naturalis obligatio*, după cum o numesc textele romane [2])? Majoritatea autorilor, parafrasând definiţia dată de Pothier *(Oblig.*, II, 173, 175), definesc obligaţia naturală acea care, în afară de ori ce constrêngere legală, derivă din echitate sau din conştiinţă sau este impusă de delicateţă şi de onoare [3]).

Această definiţie este însă criticată, şi cu drept cuvênt, pentru că ea confundă obligaţiile naturale cu dato-

---

Bibliografie. [1]) Se poate consulta cu folos asupra oblig. naturale, Pothier, *Oblig.*, II, 173 urm. Massol, *De l'oblig. naturelle et de l'oblig. morale en droit romain et en droit français.* Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon, t. II, appendice,* p. 791 urm. Pand. fr., *Oblig.*, I, 29 urm. Boucher, *Des oblig. naturelles en droit romain et en dr. français.* Machelard, *Des oblig. naturelles en dr. romain.* Jeanselme, *Des oblig. naturelles en dr. romain et en dr. français.* Schwanert, *Die naturalobligationen des römischen Rechts.* Molitor, *Oblig. en dr. romain*, I, 20 urm., 40 urm. Savigny, *Das Obligationenrecht als Theil des heutigen römischen Rechts* (Berlin, 1851—1853). I, § 5—14. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, I, 36 urm., etc.

[2]) L. 13, Pr. şi 19, Pr., Dig., 12, 6, *De condictione indebiti*;— L. 6, Dig., 16, 2, *De compensationibus*;—L. 16, § 4, Dig., 46, 1, *De fidejussoribus*;—L. 1, § 1, Dig., 46, 2, *De novat. et oblig.*; — Gaïus, *Instit.*, III, § 119, etc. Veḑi şi t. V, p. 7 t. şi n. 1.

[3]) Veḑi Baudry, II, 1014. Larombière, III, art. 1235, No. 6. Demolombe, XX, 38 şi XXVII, 34. Marcadé, IV, 669. T. Huc, VII, 234. Cpr. C. Grenoble. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 385, n. 1. Veḑi şi C. Craiova, *Dreptul* din 1896, No. 27.

riile pur morale, care nu intră în domeniul dreptului, ci în acel al moralei [1]).

Alţii definesc obligaţia naturală o legătură juridică, susceptibilă ca atare de o executare silită, pe care însă legea positivă n'a sancţionat-o prin o acţiune, precum a făcut pentru obligaţiile civile [2]). Din toate definiţiile, acea care mi s'a părut mai bună, este acea pe care o dă Vigié [3]). Obligaţia naturală poate fi definită, după acest autor, *o obligaţie civilă imperfectă*: o obligaţie *civilă*, pentru că avem faţă în faţă un creditor şi un debitor; o obligaţie *imperfectă*, pentru că ea este lipsită de sancţiune, creditorul neputând să ceară plata în justiţie şi remânând la discreţia debitorului.

Două condiţiuni sunt deci neaparate pentru ca să existe o obligaţie naturală: trebue, pe de o parte, ca să existe o legătură juridică *(juris vinculum)* între două persoane, ear pe de alta, că acea legătură să nu fie recunoscută de legiuitor. Primul caracter deosebeşte obligaţiile naturale de datoriile pur morale [4]), precum este caritatea, recunoştinţa, etc., ear cel de al doile, de obligaţiile civile.

---

[1]) Vedi t. V, p. 7. Cpr. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1896, No. 58.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 6. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 4. Thiry, III, 39.

[3]) Vigié, prof. la facultatea din Montpellier, *Cours élément. de droit civil* (ed. din 1890), II, 1490. Cpr. T. Huc, VII, 234, 235.

[4]) O altă obligaţie morală este acea de a veni în ajutorul saracilor şi de a apara pe cei slabi şi neputincioşi. Bazat pe aceste consideraţiuni, art. 1938 din codul Calimach, consacrând un vechiu obiceiu al pământului, opreşte pe *acei puternici*, care ar fi împresurat şi stăpânit cu putere lucruri nemişcătoare ale celor *neputernici*, de a putea invoca usucapiunea fie chiar de 40 de ani bazată pe asemene posesiune. Art. 1938 C. Calimach.

Această dispoziţie, laudabilă din toate punctele de vedere, luată din nov. Imparatului V. Porfirogenit, după cum atestă Andr. Donici (cap. 9, § 28), se aplică numai la lucrurile nemişcătoare şi la prescripţia achisitivă, ear nu şi la acea liberatorie. Cpr. C. Iaşi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 72 şi Bulet. Cas. 1887, p. 1. Cât pentru chestiunea de a se şti ce trebue să înţelegem prin *acei puternici*, este bine să ne referim la textul grecesc al Codului Calimach, unde nu se vorbeşte *de acei puternici*, ci de *acei care deţin puterea*, οἱ ἐν δυνάμει. Andr. Donici vorbeşte *de acei ce sunt în putere*. Prin urmare, această dispoziţie se aplică tuturor acelora care deţin o părticică cât de mică a

Despre causele obligaţiunilor naturale.

Am vĕḑut [1]) că Romanii făceau o mare deosebire între contracte şi convenţiuni. In adevĕr, pe când contractul dădea naştere unei obligaţiuni garantate prin o acţiune, simplul pact *(pactum nudum)* sau convenţia nu producea, din contra, de cât o obligaţie naturală, fără nici o acţiune. Ei bine, această distincţiune nu mai este admisă în dreptul modern, unde pactul se confundă cu contractul şi unde atât unul cât şi altul produc astăzi o obligaţie civilă, aşa în cât obligaţiile naturale care, la Romani, isvo-

---

puterei publice. După interpretarea dată de Curtea noastră supremă, Statul nu se prenumeră in rêndul puternicilor de care se ocupă Codul Calimach, pentru că această dispositie nu s'ar aplica de cât la persoanele private. Bulet. Cas. S-a I, anul 1887, p. 1. Astfel, Domnul sau ori ce membru a unei dregătorii publice nu poate să prescrie o avere nemişcătoare contra unui particular. In dreptul vechiŭ fr., după art. 7 din cutuma Parisului, *le seigneur ne pouvait prescrire contre son vassal, ni le vassal contre son seigneur*. Faţă cu originalul Codului Calimach (textul grecesc), nu se poate deci susţine că boerii, în genere, ca clasă, nu se puteau folosi de prescripţia achisitivă, pentru că ei nu deţineau nici o putere în mâna lor, ci se bucurau numai de oare care privilegii.

Art. 1263 C. Calimach.

O altă dispositie care presintă oare care analogie cu acea de care am vorbit mai sus, este dispositia care opreşte pe cei saraci şi neputernici de a face ori ce feluri de daruri celor bogaţi şi puternici, care nu le sunt rude (art. 1263 C. Calimach şi art. 12, capit. 24, C. Andr. Donici, *Despre danii sau dăruiri)*. Eată cum se exprimă, în această privinţă, art. 1 din Sobornicescul hrisov de la 28 dechembrie 1785, modificat de obştească obicinuită adunare în anul 1839, sub Mihail Sturza: „Se opreşte cu hotărire de istov să nu fie slobod a se mai face daniĭ de cătră cei saraci şi de starea de jos la acei mai bogaţi şi puternici, ci daniile să fie slobode a se face numai de cei de starea de o potrivă, sau puterniciĭ la cei saraci, şi de cătră toată starea la sfintele monastiri şi biserici; ear care vor cuteza a întrebuinţa vicleşug dând şi luând înprotiva hotărîriĭ aceştia, asemenea daniĭ prin zapise viclene cu date mai dinainte, uniĭ ca aceia aflânduse şi dovedinduse, să fie supuşi la pedeapsă a păgubi amêndouĕ părţile, atât lucru ce se va face danie, cât şi preţul lui cu care să se folosească neamurile sau răzăşiĭ acelor ce vor da acele daniĭ, etc." Veḑi acest hrisov, publicat in colecţia lui Pastia, p. 170 urm.

[1]) Veḑi t. V, p. 5, nota 1.

reau din convenţii sau pacte sunt astăzi nişte adevarate obligaţiuni civile, după cum observă însuş Pothier [1]).

Când există sau nu există oblig. naturală. Chestie de apreciare.

Care sunt însă, în dreptul actual, obligaţiile naturale? Legiuitorul fiind mut în această privinţă, părerea generală este că chestiunea de a se şti dacă există sau nu obligaţie naturală este lasată la suverana apreciare a instanţelor de fond, ceea ce resultă şi din raportul lui Jaubert la Tribunat [2]).

Cu toate aceste, sunt oare care datorii cărora legea le recunoaşte caracterul de obligaţiuni naturale.

Art. 1636, 1638.

Astfel sunt, de exemplu: 1° datoriile care resultă din joc sau prinsoare (art. 1636, 1638) [3]), cu excepţie însă pentru jocurile care contribuesc la exerciţiul corporal (art. 1637) şi care erau permise şi la Romani, pentru că se considerau ca nişte exerciţii utile, *quod virtutis causa fiat* [4]).

---

[1]) Pothier, *Oblig.* II, 192.

[2]) Vedi acest raport în Locré, *Législ. civile*, XII, No. 5, p. 460. Thiry, III, 40. Arntz, III, 158. Baudry, II, 1014. Larombière, III, art. 1235, No. 6. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1058 şi decisiile citate în Pand. fr., *Oblig.*, I, 42. — Vedi însă Laurent (XVII, 9), care dice că aceasta e prea absolut.

[3]) Datoriile care resultă din joc sau prinsoare sunt naturale, şi ca atare, lipsite de acţiune în justiţie, din causa defavoarei cu care legiuitorul vede causa lor. Cpr. art. 1888 C. Calimach. Vedi Thiry, III, 40 şi IV, 205. Pand. fr., *Oblig.*, I, 48. Laurent, XVII, 19 şi XXVII, 194, 201. Demante, V, 174 bis VIII şi t. VIII, 178 bis I. Aubry et Rau, IV, § 386, p. 574. Massé-Vergé, III, p. 345, § 525, nota 9. Arntz, III, 158 şi IV, 1439. Baudry, III, 882. — Vedi însă Demolombe (XXVII, 45), care contestă acestor datorii caracterul de obligaţiuni naturale.—După art. 128 din cutuma Parisului, şi datoriile făcute la o cârciumă se considerau ca obligaţii naturale şi erau lipsite de acţiune (Pothier, *Oblig.*, II, 193). Această dispositie nefiind reprodusă în codul actual, datoriile contractate la cârciumă dau astăzi loc la adevărate obligaţiuni civile. Cpr. Demante, V, 174 bis IV. Pand. fr., *Oblig.*, I, 47. — Datoriile contractate pentru desfrânări într'o casă de toleranţă n'ar putea însă fi cerute în justiţie, nici opuse pe cale de compensaţie, pentru că au o causă ilicită. Vedi t. V, p. 145, n. 4. Cpr. Cas. fr. D. P., 97. 1. 126.

[4]) L. 2, § 1, Dig., 11, 5, *De aleatoribus* şi L. 1, *in medio*, Cod., 3, 43, *De aleatoribus et alearum lusu.* — In cât priveşte jocurile de hasard, ele nu numai că erau oprite, dar era chiar oprit de a privi la cei care jucau: „*Hac generali lege decer-*

Art. 1588. Controversă.

2⁰ Plata unor dobênḑi care n'au fost stipulate sau mai mari de cât acele stipulate (art. 1588) [1];

2⁰ Obligaţiunea părinţilor de a'şi căpătui şi înzestra pe copiii lor (art. 186, 456, 758, 1250) [2], şi după unii,

---

nimus, ut nulli liceat in publicis vel privatis domibus, vel locis ludere, **neque inspicere** (L. 1, *in medio*, Cod., *loco cit.*). Prin această lege, Justinian opreşte până şi căluşeii *(les chevaux de bois)*, conferind acţiunea în repetiţie acelora care perduse la asemene jocuri, şi ordonând confiscarea caselor în care se jucau: *„Prohibemus etiam, ne sint equi ligneï; et si quis ex hac occasione vincatur, hoc ipse recuperet: domibus eorum publicatis, ibi hæc reperiuntur“* (L. 1. Cod., *loco cit.*). Art. 1706 din codul Calimach opreşte şi el jocurile de cărţi, însă numai cele din întâmplare, adecă cele atârnate numai de singurul noroc, precum banca, curea, *coţca* şi altele asemene.

[1]) Thiry, III, 40. P. Pont, *Petits contrats*, I, 253. Duranton, XVII, 599. Mourlon, III, 986.—Intr'un alt sistem, se decide că plata unor dobênḑi nestipulate în mod expres se presupun a fi fost plătite în baza unei convenţiuni tacite. Baudry, III, 833. Laurent, XXVI, 522 şi autorităţile citate în Fuzier-Herman, IV, art. 1906, No. 2.— Ori cum ar fi, art. 1588 n'ar fi aplicabil de câte ori plata dobênḑilor ar fi fost făcută din eroare, în credinţă că ele erau datorite (art. 993, 1092, § 1). Baudry, *loco cit.* Laurent, XXVI, 523. Duranton, XVII, 600. Aubry et Rau, IV, § 396, p. 602. F. Herman, *loco cit.*, No. 8. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1875, p. 131.

Indatorirea luată de un părinte de a'şi înzestra copiii prin un act sub semnătura privată nu este validă. Controversă.

[2]) Thiry, III, 40. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 6, text şi nota 8. Laurent, XII, 355 şi XVII, 18. Molitor, *op. cit.*, I, 46, p. 83. Pand. fr., *Oblig.*, I, 78. Acollas, II, p. 870. V. şi t. IV. a lucrarii noastre, p. 176.—Vedi însă Demante (V, 174 bis X), care consideră obligaţia de a'şi înzestra copiii ca o datorie morală.—Decisia Curţei din Bucureşti (*Dreptul* din 1886, No. 57), care admite principiul de mai sus că obligaţia de a'şi înzestra şi căpătui copiii este *naturală*, greşeşte când pune în principiu că îndatorirea luată de un părinte de a'şi înzestra pe copilul sĕu este validă, *chiar dacă ar fi fost cuprinsă într'un act sub semnătură privată*, şi că nu este nevoe ca actul să însuşească condiţiile unei donaţiuni, pentru că toate dispoziţiile legei care vorbesc de înzestrare presupun că ea se face prin donaţiune, şi ştiut este că donaţiunea este un contract solemn (art. 813). Vedi t. IV, p. 177 urm. Cpr. Trib. de apel din Colmar şi Trib. Imp. german. D. P. 93. 2. 115. Laurent, XII, 355; XVII, 30 şi XXI, 159. Troplong, *Contrat de mariage*, I, 187. Rodière et Pont, I, 96. Demolombe, XX, 43 şi XXV, 213. — *Contrà.* Aubry et Rau, V, § 500, p. 223, text şi n. 6. Guillouard, *Contrat de mariage*, I, 140. Pand. fr., *Mariage*, I, 3475 urm.

chiar datoria care incumbă rudelor, altele de cât acele prevĕdute de art. 187 şi 189, de a alimenta, în limitele puterei lor, pe rudele lor legitime sau naturale care s'ar găsi în lipsă [1];

4° Datoria de a recunoaşte şi de a resplăti serviciile prestate, precum ar fi, de exemplu, îngrijirile extraordinare date de un servitor stăpânului seu, de un mandatar în executarea unui mandat pe care l'ar fi primit fără plată [2]; Resplătirea serviciilor prestate.

5° Obligaţia la care remâne supus falitul concordatar de a despăgubi integral pe creditorii săi, cu toată remiterea ce-i s'a făcut prin concordat (art. 826, 845 urm C. com. [3]). Concordat.

Majoritatea autorilor mai consideră încă ca obligaţie naturală angajamentele contractate de un incapabil, precum ar fi, de exemplu, un minor care înţelege şi-şi dă sama de ceea ce face, o femee măritată neautorisată, un interdis care s'ar afla într'un interval lucid, etc., aşa în cât minorul, femeea măritată, interdisul, etc., remân obligaţi *naturaliter* în urma anulării actului (argument din art. 1653) [4]. Angajamente contractate de un incapabil. Controversă.

In dreptul roman (L. 19, Dig., 23, 2, *De ritu nuptiarum*, L. 7, Cod., 5, 11, *De dotis promissione*, etc.; L. 14, Cod., 5 12, *De jure dotium*), ca şi în Codul Calimach (art. 1623, corespundĕtor cu art. 1220 din Codul austriac), obligaţia de a'şi înzĕstra copiii nu era naturală, ci *civilă*. Cpr. C. din Iaşi. *Dreptul* din 1888, No. 55. Vedi t. I, p. 79; t. III, p. 504, n. 6 şi t. IV, p. 177, n. 4 de la p. 176. Dreptul roman şi Codul Calimach.

[1]) Demolombe, XX, 38 şi XXVII, 42. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 6.—*Contrà.* Laurent, XVII, 16. Demante, V, 174 bis X. Jurisprudenţa franceză decide cu drept cuvênt că tatăl contractând prin faptul paternităţii obligaţiuni către copilul seu natural, se poate obliga a plăti o pensie alimentară copilului sau mamei, el nefăcênd prin aceasta de cât a achita o obligaţie de conştiinţă. Cpr. Cas. fr. *Pand Période.*, 89. 1. 487. V. şi C. Alger, D. P. 97. 2. 453. Laurent, IV, 93; XVI, 154, 155; XVII, 17. Pand. fr. *Oblig.*, I, 83. Vedi şi t. V a lucrării noastre, p. 138, n. 2 şi p. 468, n. 2.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 297, p. 6, 7. Demolombe, XX, 39. Pand. fr., *Oblig.*, I, 89. Cas. fr. D. P. 60. 1. 448.

[3]) Molitor, I, 46, p. 83. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 7. Thiry, III, 40. Demante, V, 174 bis 7. Demolombe, XXVII, 40. Vigié, II, 1493. Pand. fr., *Oblig.*, I, 68. Répert. Dalloz, *Supplém. Oblig.*, 396. Cpr. D. P., 64. 1. 132. D. P. 72. 2. 166. *Pand. Chron.*, V. 1. 112. D. P. 74. 5. 357.—Vedi însă Laurent, XVII, 21, 22.

[4]) Pothier, *Oblig.*, II, 192. Demolombe, XXVII, 36 urm. Au-

Oblig. susceptibile de confirmare. Controversă.

Unii generalisând această doctrină, după care obligațiile contractate de incapabili sunt obligațiuni naturale, o aplică la toate obligațiile susceptibile de confirmare contra cărora legea admite o acțiune în anulare sau în rescisiune pentru ori ce causă [1]).

Această părere este însă inadmisibilă. In adevĕr, din două una : sau debitorul face să se anuleze obligația viciată prin eroare, violență sau dol, și în asemene caz, obligația anulată nu poate fi validă nici ca obligație naturală, căci obligația naturală, ca și acea civilă, cere un consimțĕmênt perfect care, în specie, nu există ; sau debitorul își execută obligația și, în asemene caz, el nu plătește o datorie naturală, ci confirmă o obligație civilă [2]).

In casurile în care legea pronunță nulitatea obligațiunii, în virtutea unui principiu de ordine publică, discuțiunea ne mai fiind cu putință, se înțelege că obligația naturală nu poate să'și aibă ființă [3]).

Excepția care resultă din lucru judecat, din prescripție, etc. Controversă.

In fine, mai există încă obligație naturală de câte ori debitorul unei datorii civile poate să opue acțiuneĭ creditorului o fine de neprimire, precum ar fi, de exemplu, autoritatea lucrului judecat care ar resulta din o hotărîre dată pe nedrept [4]), excepțiunea care ar resula din prescripție (art. 1841) sau din prestarea unui jurĕmênt. In toate aceste casuri, debitorul este liberat din punctul de vedere a dreptului civil, însă el remâne obligat după echitate, și

---

bry et Rau, IV, § 297, p. 5. Vigié, II, 1493. Demante, V, 174 bis IV. Acollas, II, p. 870. Marcadé, IV, 669. Toullier, III, partea II, 385. T. Huc, VII, 235. Thiry, III, 40. Arntz, III, 158. Mourlon, II, 1309. Pand. fr., I, 52 urm. — *Contrà.* Laurent, XVII, 10. Cpr. Molitor, I, 44 și Marcadé, IV, 752.

[1]) Demolombe, XXVII, 38. Demante, V, 174 bis V.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 297, p. 5, n. 5. Laurent, XVII, 11. Pand. fr., *Oblig.*, I, 64.

[3]) Vigié, II, 1494. T. Huc, VII, 239.

[4]) „Dacă judecătorul absolve pe nedrept pe una din părți, și dacă, cu toată hotărîrea favorabilă pronunțată în favoarea ei, ḑice L. 28, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti*, această parte plătește de bună voe suma de care a fost scutită prin hotărîre, acțiunea în repetiție nu poate să aibă loc:" *Judex si male absolvit, et absolutus sua sponte solverit, repetere non potest*". Persoana pe nedrept scutită de plată remâne deci obligată *naturaliter* : „*Natura tamen debitor permanet*". L. 60, Pr., Dig., *loco cit.*

obligaţia sa din civilă ce era, se transformă în obligaţie naturală, aşa în cât dacă, în urma acestor excepţiuni, el ar fi plătit datoria sa, acţiunea în repetiţie nu va mai putea să aibă loc (art. 1092, § 2) [1]).

Toullier (III, partea II, 384) mai consideră încă ca obligaţii naturale, convenţiile sinalagmatice încheiate prin un act sub semnătură privată, fără menţiunea că acest act a fost făcut în atâtea exemplare câte sunt şi părţi cu interes contrar (art. 1179), precum şi actele sub semnătură

Convenţii sinalagmatice făcute în violarea art. 1179 şi 1180. Controversă.

[1]) Pothier, *Oblig.*, II, 196 şi *Condictio indebiti*, V, 145. Thiry, III, 40. Marcadé, IV, 669. Demolombe, XXVII, 23, 39. Vigié, II, 1493. Arntz, III, 158. Mourlon, II, 1309. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 7 şi t. VIII, § 775, p. 448, t. şi n. 2. Demante, V, 174 bis IV. Larombière, III, art. 1235, No. 6 şi t. V, art. 1376, No. 22. Massé-Vergé, III, p. 346, n. 10, colona 1. Pand. fr., *Oblig.*, I, 65 urm. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 394. Baudry, II, 1014. Leroux de Bretagne, *Nouveau traité de la prescription*, I, p. 12 urm. Cpr. şi Laurent, XVII, 12. Veḑi şi t. V a lucrărei noastre, p. 364, n. 3.— *Contrà.* Molitor, *Oblig. en droit romain*, 1, 45 şi Troplong, *Prescription*, I, 29 urm. Aceşti autori susţin că prescripţia nu lasă să subsiste o obligaţie naturală, pentru că ea este pentru debitor un mijloc de a se libera de obligaţiunea sa (art. 1091 şi 1837). Această chestiune era controversată şi în dreptul roman. Veḑi Molitor, *op. cit.*, 33 urm. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 7, nota 11. Savigny, *Obligationenrecht*, I, § 11, No. 10. Savigny, *System des heutigen römischen Rechts*, V, § 248 urm. Machelard, *op. cit.*, p. 450 urm., etc.

Art. 1888 din codul Calimach (1432 C. austriac) curmă controversa, ḑicênd că acel care a plătit o datorie stênsă prin prescripţie, nu mai poate exercita acţiunea in repetiţie. „Nu se mai poate cere înapoi, ḑice art. 72 din codul elveţian asupra obligaţiilor, ceea ce s'a plătit *pentru a se achita o datorie prescrisă*, sau pentru a îndeplini o datorie morală". Art. 222 din noul Cod german prevede de asemenea că aceea ce a fost prestat pentru achitarea unei datorii prescrise nu poate fi cerut înapoi, chiar dacă prestaţiunea ar fi fost făcută în necunoştinţa prescripţiunei, *auch wenn die Leistung in Unkenntniss der Verjährung bewirkt worden ist*". Cpr. Pothier, *Condictio indebiti*, V. 145, care ḑice că debitorul n'are acţiunea în repetiţie, chiar dacă el ar fi plătit în necunoştinţa hotărîrei care admitea excepţia *rei judicatæ*. Această soluţie este însă inadmisibilă astăzi, fiind cu neputinţă ca debitorul să renunţe la o excepţie pe care el n'o cunoaşte (art. 993, § 1). Laurent, XX, 349. Troplong, *Prescription*, I, 33.

Art. 1888 C. Calimach şi dreptul străin.

privată care n'ar purta mențiunea *bun și aprobat* (art. 1180). Adevĕrul e însă că aceste acte care, prin ele însile, nu formează o dovadă complectă a obligațiunei, ci numai un început de dovadă [1]), constituesc chiar o obligație civilă, fiind că creditorul ar putea să acționeze pe debitor în judecată și să complecteze dovada prin alte probe, de ex. prin marturi, presumțiuni, dându'i chiar jurĕmênt asupra existenței datoriei [2]).

Acte solemne. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința actelor solemne a căror forme n'au fost observate? Eată, bună oară, o donațiune iregulară in privința formelor; dăruitorul care a executat asemenea donațiune, poate el să exercite acțiunea în repetiție? Afirmativa nu sufere nici o îndoeală, cu toată părerea contrară a lui Toullier, pentru că donațiunea fiind, în asemene caz, inexistentă (art. 1168), neantul nu poate să dea loc la nici o obligație, nici civilă, nici naturală [3]).

Testamente nule p. lipsă de forme. Controversă.

In cât privește testamentele nule pentru lipsă de forme, atât doctrina cât și jurisprudența sunt însă aproape unanime pentru a decide că legatul lăsat prin asemene testament, de exemplu, un legat verbal, cu toate că este nul, poate să facă să nască pentru moștenitor o oblgație naturală de natură a servi de causă plății legatului, sau unei promisiuni valabile de plată [4]), soluțiune formal admi-

---

[1]) Vedi în privința art. 1179, autoritățile citate în tr. nostru în limba franceză, p. 398, n. 2, ear în privința art. 1180, p. 399, t. și notele 4—7, și la autoritățile citate acolo, *adde*: C. Galatz și Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 13 și 68. *Dreptul* din 1896, No. 55. Cpr. și C. Paris. *Pand. Période.*, 93. 2. 143.

[2]) Cpr. Molitor, *Oblig. en droit romain*, I, 43.

[3]) Laurent, XII, 228, 481; XIX, 7 și XVII, 13. Demante, V, 174 bis VI. Molitor, *op. cit.*, I, 42. V. și t. IV a lucrărei noastre, p. 107, n. 1 și p 241. — *Contrà.* Toullier D., III, partea I, 189 și partea II, 380, *in fine.* Jeanselme, *Oblig. naturelles en droit romain et en droit français*, p. 144 urm.— Dacă însă moștenitorii dăruitorulului sunt acei care au executat o donațiune nulă în privința formelor, ei nu mai au acțiunea în repetiție, pentru că, prin o stranie anomalie a legiuitorului, ratificarea lor este validă (art. 1167, § ultim). Vedi t. IV, p. 108, *ad notam.* Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 71. Laurent și Demante *loco suprà cit.*

[4]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 6. Baudry, II, 1014, 1014 bis. Répert. Dalloz, *Supplément, Disp. entre vifs*, 616. Tot în acest sens este și jurisprudența. Vedi D. P. 78. 1. 376. D. P. 92. 2. 568. D. P. 94. 2. 15. D. P. 96. 1. 284.

să prin art. 1888 din codul Calimach (art. 1432 C. austriac) [1]).

Această soluţie este însă astăzi inadmisibilă pentru motivele expuse în privinţa donaţiunilor, căci un testament inexistent nu poate să producă nici o obligaţie, nici civilă, nici naturală. Pretinsa obligaţie a moştenitorului nefiind de cât o datorie de onoare şi de conştiinţă, el nu are nici o obligaţie, şi plata legatului constitue o adevarată liberalilate care, prin urmare, este supusă tuturor formelor prescrise pentru actele cu titlu gratuit [2]).

Să nu să ḑică că moştenitorul care s'a conformat voinţeĭ defunctului a ratificat testamentul nul în privinţa formelor (art. 1167, § 3), căci acest text, pe care jurisprudenţa îl aplică pe ne drept şi la testamente [3]), constituind o anomalie, şi în ori ce caz, o excepţie privitoare numai la donaţiuni, nu poate fi aplicat şi la testamente [4]).

Efectele obligaţiilor naturale.

La Romani, deosebirea care exista între pacte şi contracte făcea ca obligaţiile naturale să producă aproape aceleaşi efecte ca şi obligaţiile civile, cu deosebire însă că ele nu erau sancţionate prin o acţiune.

Această deosebire între pacte şi contracte sau convenţiuni nefiind admisă în vechiul drept francez, Pothier (II, 195) ḑice că singurul efect al obligaţiilor naturale este inexistenţa acţiuniĭ în repetiţie, de câte ori ele au fost achitate de bună voe, şi legiuitorul, prin art. 1092, § 2, reproduce teoria lui Pothier. (Cpr. şi art. 1638).

Astfel, dacă, *de bună voe*, am înzestrat pe un copil (art. 186), sau dacă am plătit nişte procente nestipulate (art. 1588), ori nişte datorii provenite din jocuri de hasard

---

[1]) „Dacă cineva a dat un legatum rênduit prin testament, căruia lipsea forma pe din afară, ḑice acest text, nu mai poate să ceară întoarcerea lui".

[2]) Laurent, XVII, 14, 15. Massol, *op. cit.*, p. 298. T. Huc, VII, 237.

[3]) Veḑi autorităţile citate în t. IV a lucrăriĭ noastre, p. 477, n. 2.

[4]) Veḑi t. IV, p. 476 şi 477. Laurent, XIII, 461 urm., 464; XVII, 14 şi XVIII, 596. *Idem*, *Avant-projet de révision du C. C.*, III, p. 368. In acelaş sens, Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1892, No. 59.

(art. 1636, 1638 [1]); dacă am plătit o datorie stînsă prin prescripție, etc., în toate aceste casuri, precum și în altele în care ar exista o obligație naturală, acțiunea în repetiție nu va mai fi admisă din partea mea, pentru că, de și asemene obligațiuni sunt lipsite de sancțiune, totuși atârnă de mine de a le recunoaște de bune și de a le plăti, și îndată ce le am plătit, ele își produc toate efectele lor.

Pentru ca acțiunea în repetiție să nu poată avea loc, plata trebue să fi fost făcută de bună voe.

Pentru ca acțiunea în repetiție să nu poată avea loc, se cere însă ca plata să fi fost făcută *de bună voe (volontairement)*, adecă *în cunoștință de causă*. Cu alte cuvinte, pentru ca acțiunea în repetiție să nu aibă loc, se cere ca acel care a făcut plata să fi știut că nu este dator și că nu poate fi urmărit în justiție, căci dacă el s'ar fi înșalat asupra naturei obligațiunii sale, crezând, bună oară, că obligația pe care a achitat-o era civilă, acțiunea în repetiție va putea să aibă loc, această interpretare resultând atât din expunerea de motive a lui Bigot-Préameneu, cât și din raportul tribunului Jaubert [2]).

Deci, dacă la moartea tatălui meu, pe care l'am moștenit, 'ți am plătit o sumă de bani pe care credeam că el 'ți o datorește *civiliter*, de ex., în baza unui împrumut, și am descoperit în urmă că această datorie provine dintr'un ramașag sau joc de cărți, datorie pentru care legea nu acordă nici o acțiune în justiție (art. 1636), voi putea să

Dreptul roman.

[1]) La Romani, perdętorul sau moștenitorii lui, și în lipsa lor, chiar fiscul, putea din contra, *în timp de 50 de ani*, să ceară înapoi ceea ce se plătise în virtutea unei datorii de joc (L. 1, *in medio*, Cod., 3, 43, *De aleatoribus*, etc.), ear ceea ce se plătise în virtutea unui ramașag nu era supus repetițiunii, afară de casul când câștigătorul întrebuințase dol, înșălăciune sau amăgire. Art. 1888 din codul Calimach (1432 C. austriac) prevede, din contra, că datoriile din ramașaguri sau jocuri de cărți nu dau loc la nici o acțiune, însă dacă perdętorul a apucat a plăti ceea ce perduse, plata este validă, și el nu mai are dreptul de repetiție. Asemene datorii erau deci, ca și astăzi, niște adevarate obligațiuni naturale, ceea ce se vede admis și de Pothier (*Contrat du Jeu*, V, 58), cu toate că Ordonanța din ianuar 1629 declară *de nule și de nul efect* ori ce datorii provenite din joc. Cpr. Demolombe, XXVII, 44.

[2]) Vedi Locré, *Législ. civ.*, XII, p. 365.—Art. 1888 din codul Calimach (1432 C. austriac) prevede, din contra, că dacă cineva a dat un lucru ca o datorie, *ce nu'i dator*, nu'l mai poate cere înapoi.

exercit acțiunea în repetiție, căci la pretenția D-tale că asemene datorii nu pot fi repetite (art. 1638), voi opune, conform art. 1092, § 2, că n'am făcut plata de bună voe, adecă *în cunoștință de causă* [1]).

Dreptul de retenție. Controversă.

Din împrejurarea că repetiția este exclusă numai în casul în care executarea obligației naturale a fost liberă și făcută în cunoștință de causă, *de bună voe*, după cum se exprimă art. 1092, § 2, resultă că acel care nu are de cât o creanță naturală nu poate să ajungă indirect la plată prin exercițiul dreptului de retenție, acest drept excepțional ne putênd fi exercitat de cât în casurile anume determinate de lege [2]), și în ori ce caz, în baza unei creanțe civile [3]).

Pe lângă efectul obligațiunii naturale admis de art. 1092, § 1, care consistă în a refusa debitorului acțiunea în repetiție pentru plățile făcute în cunoștință de causă, atât doctrina cât și jurisprudența mai admit și altele.

Novarea oblig. naturale.

Astfel, în părerea generală, obligația naturală alta de cât aceea care ar resulta din joc sau prinsoare (art. 1636, 1638) [4]) poate fi novată, adecă înlocuită prin o

[1]) Baudry, II, 1014, *in fine*. Demolombe, XXVII, 47. Thiry, III, 44. Arntz, III, 162. P. Pont, *Petits contrats*, IX, 1290. Mourlon, II, 1311. Laurent, XVII, 26. Demante, V, 174 bis 11. Larombière, III, art. 1235, No. 8. Aubry et Rau, IV, § 442, p. 729. Marcadé, IV, 671. Acollas, II, p. 870. Pand. fr., 1, 107. — *Contrà*. Intr'o altă părere, inadmisibilă după noi, se susține că expresiunea *de bună voe* însemnează în deplină libertate, adecă ca plata să fi fost făcută fără ca creditorul să fi întrebuințat dol, înșălăciune sau amăgire (art. 1638), soluțiune care pare a fi fost admisă și de jurisconsulții romani (L. 28 și 32, § 2, Dig., 12, 6, *De condictione idebiti*). Cpr. în acest din urmă sens, Molitor, I, 46. Massol, *op. cit.*, p. 231. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, I, 45—48.

[2]) Vedi t. V, p. 340 urm., 381; t. II, p. 467, t. și n. 2; 484, t. și n. 3; 509, 510, 615 nota; t. III, p. 546, 547 și *tr. fr.*, p. 212.

[3]) P. Pont, *Petits contrats*, IX, 1290. Giorgio Giorgi, I, 56.— *Contrà*. Glasson, *Du droit de rétention*, p. 57, 58.

[4]) Obligațiile care resultă din joc sau prinsoare nu pot fi novate, nu pentru că ele ar avea o causă ilicită, precum pe nedrept se exprimă Curtea din Limoges (Répert. Dalloz, *Jeu et Pari*, 50 nota 1), ci din causa caracterului particular a acestor datorii și a dispozițiunilor pe care legiuitorul le a edictat în privința lor prin art. 1636, 1638. Cpr.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

obligaţie civilă, ceea ce era admis şi la Romani [1]), pentru că ceea ce lipseşte obligaţiunii naturale spre a produce o acţiune în justiţie, este mărturisirea debitorului, mărturisire pe care el o face cu ocasiunea novaţiunii [2]).

Oblig. morale.

Dar dacă obligaţiile naturale pot fi novate, ca unele ce pot fi plătite, obligaţiile *pur morale* sau de conştiinţă pot servi de basă unei liberalităţi, nu însă unei plăţi, şi prin urmare, nici novaţiunii (T. Huc, VIII, 105).

Confirmarea oblig. naturale. Controversă.

Ca o consecinţă a teoriei de mai sus, unii admit că o obligaţie naturală ar putea fi confirmată (art. 1190) şi că confirmarea expresă făcută în timpul util i-ar conferi puterea unei obligaţiuni civile [3]); însă această părere este

---

Demolombe, XXVIII, 257. Laurent, XVII, 19 şi XVIII, 245. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 9 şi § 386, p. 575. Pand. fr., I, 116. P. Pont, *Petits contrats*, I, 645. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 395, 952. Pilette, *Lettre a M. Mourlon sur le jeu et le pari, Revue pratique*, t. 15 (1863), p. 448 urm. Cpr. D. P. 54. 1. 180 şi 423. D. P. 66. 2. 211.

[1]) „*Illud non interest, qualis processit obligatio: utrum naturalis an civilis. Qualiscunque igitur obligatio sit quæ præcessit, novari verbis potest; dummodo sequens obligatio aut civiliter teneat, aut naturaliter*". (L. 1, § 1, Dig., 46, 2, *De Novationibus*).

[2]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 589. Thiry, III, 41 şi 75. Vigié, II, 1495, Baudry, II, 1014 bis, 1080. Demante, V, 174 bis III şi 219 bis VII. Arntz, III, 159. Acollas, II, p. 870. Duranton, X, 337 urm. şi XII, 293. Larombière, III, art. 1235, No. 9. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 8 şi § 324, p. 213. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 956. Demolombe, XXIV, 351; XXVIII, 256 şi XXIX, 730 bis, *in fine*. Pand. fr., I, 112 urm. Massol, *op. cit.*, p. 245. T. Huc, VIII, 105. Mourlon, II, 1309. F. Herman, III, art. 1271, No. 9 urm. şi art. 1235, No. 7. Marcadé, V, art. 1338, No. 2, p. 94. Cpr. C. Bordeaux, Poitiers şi Angers. D. P. 50. 2. 102. D. P. 72. 2. 166. *Pand. Période.*, 97. 2. 121. D. P. 97. 2. 314. —*Contrà*. Giorgio Giorgi, I, 57—59 şi VII, 351. Vedi şi Laurent (XVII, 29 şi XVIII, 245, 569), care dice că obligaţia naturală nu poate fi novată pentru că ea este inexistentă, de vreme ce nu este garantată prin o acţiune. Aceasta nu poate fi însă de cât o eroare a savantului autor, pentru că, din lipsa de acţiune, nu se poate conchide la inexistenţa obligaţiunii. In adevĕr, obligaţia naturală îşi are fiinţă, de oare ce acel care a achitat-o în cunoştinţă de causă nu poate să ceară plata înapoi. Faptul că debitorul poate s'o plătească dovedeşte că ea există, căci ori ce plată presupune o datorie (art. 1092, § 1).

[3]) Toullier D., III, partea II, 391. Marcadé, V, art. 1338, No.

inadmisibilă, chiar după acei care admit posibilitatea novaţiunii, pentru că obligaţia naturală nefiind infectată de un viciu care s'o facă nulă, nu poate să fie vorba de confirmarea unei obligaţiuni care nu este viciată. Debitorul poate deci confirma obligaţia tacitamente executând-o, adecă plătind ceea ce datoreşte *naturaliter* (art. 1092, § 2), fără a o putea însă confirma în mod expres, pentru că legiuitorul n'a admis asemene confirmare [1]).

Recunoaşterea oblig. naturale prin conferirea unui amanet, unei ipoteci, etc. Controversă.

O altă chestiune nu mai puţin controversată este aceea de a se şti dacă debitorul natural poate să'şi recunoască obligaţia sa, dând creditorului un amanet, o ipotecă sau un fidejusor. Unii admit amanetul şi ipoteca, pentru că amanetul este un contract prin care creditorul remite debitorului un lucru mobil spre siguranţa *datoriii* (art. 1685), ear ipoteca un drept real asupra imobilului afectat la plata unei *obligaţiuni* (art. 1746, *ab initio*); şi în specie există o *datorie* sau *obligaţie* (art. 1092, § 2) [2]).

Constituirea unui amanet sau a unei ipoteci ar însemna din partea debitorului o promisiune tacită de plată, pe care jurisprudenţa o consideră în genere ca civilmente obligatorie [3]).

Fidejusiune. Controversă.

In privinţa fidejusiunii, chestiunea este însă mai delicată. Unii [4]), în adevĕr, întemeinduse pe dispoşiţiile art.

2, p. 93—95. Massol, *op. cit.*, p. 244. Boucher, *op. cit.*, p. 255.—Cât pentru obligaţiile pur morale, nu mai încape îndoeală că ele nu pot fi confirmate. Massol, *op. cit.*, p. 244.

[1]) Laurent, XVII, 31 şi XVIII, 569. Demolombe, XXIX, 730 bis. Larombière, III, art. 1235, No. 9. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 9, t. şi n. 22. Pand. fr., *Oblig.*, I, 118. F. Herman, III, art. 1235, No. 9. Giorgio Giorgi, I, 55.

[2]) Vigié, II, 1495. G. Giorgi, I, 57 urm. Baudry, II, 1014 bis. Boucher, *Oblig. naturelles*, p. 247. Pand. fr., I, 121. — Cpr. L. 5, Pr., Dig., 20, 1, *De pignoribus et hypothecis,* unde se prevede în termeni generali că ipoteca are loc pentru toate obligaţiile, fie civile, pretoriane sau pur naturale ... *pro civili obligatione, vel onoraria, vel tantum naturali.—Contrà.* Chiesi, *Sistema ipotecario*, III, 536.

[3]) Veḑi Baudry, II, 1014 bis.

[4]) Aubry et Rau, IV, § 297, p. 10 t. şi n. 24 şi § 425, p. 676 t. şi n. 5. F. Herman, III, art. 1235, No. 10. — Cpr. Laurent, XVII, 28 şi XXVIII, 141 urm., care respinge fidejusiunea sub cuvênt că obligaţia naturală ar fi inexistentă.

1653 n'o admit, ear alţii o admit, întemeinduse pe acelaş text [1]).

Dacă s'ar admite, conform opiniunii generale, că obligaţia naturală poate fi garantată prin fidejusiune, creditorul va avea o acţiune contra fidejusorului, fără nici un recurs în contra debitorului principal, ear fidejusorul, după ce va fi achitat obligaţia naturală, nu va avea acţiune contra debitorului principal, acest din urmă nefiind obligat cătră dênsul, ca şi cătră creditor, de cât *naturaliter* (art. 1670) [2]).

Oblig. luată de debitor sau de moştenitorii sei de a plăti o obl. naturală prin o scrisoare. Controversă.

Din împrejurarea că un fidejusor ar putea în mod valid să se oblige a plăti pentru altul o datorie naturală, jurisprudenţa trage consecinţa că atât debitorul cât şi moştenitorii sĕi s'ar putea obliga în mod valid fie prin o scrisoare, fie altfel, a plăti o obligaţie naturală, asemene promisiune de plată fiind civilmente obligatorie pentru dênşii [3]).

Compensarea legală.

Creditorul fiind cu totul la discreţia debitorului şi neavênd contra lui nici o acţiune spre a'l sili la plata unei obligaţiuni naturale, asemene obligaţie nu poate fi compensată cu o datorie civilă, pentru că compensaţia nu are loc de drept fără concursul voinţeĭ debitorului şi fără ştirea lui. Apoi, compensaţia neavênd loc de cât pentru datoriile exigibile (art. 1145), nu poate să fie vorba de compensarea unei obligaţiuni care nu este exigibilă, de oare ce ea nu poate fi cerută în justiţie. Asupra compensărei legale toţi autorii sunt de acord [4]).

---

[1]) Demante, V, 174 bis III. Arntz, IV, 1495. Thiry, IV, 235. Vigié, II, 1495. Baudry, II, 1014 bis. Pand. fr., *Oblig.*, I, 123 şi t. XV, *Cautionnement*, 200. P. Pont, IX, 41. Mourlon, III, 1126. Massé-Vergé, V, § 759, p. 66, n. 15. Toullier D. III, partea II, 393. G. Giorgi, I, 57 urm. Troplong, *Cautionnement*, 53 urm. Larombière, III, art. 1235, No. 10. Cpr. L. 16, § 3, Dig., 46, 1, *De fidejussoribus*, unde se dice: „*Fidejussor accipi potest, quotiens est aliqua obligatio civilis*, **vel naturalis**, *cui applicetur*". In Institutele lui Justinian (III, 20, § 1, *De fidejussoribus)*, se dice de asemene: „*At ne illud quidem interest, utrum civilis,* **an naturalis** *sit obligatio, cui adjiciatur fidejussor*".

[2]) Baudry, II, 1014 bis. Pand. fr., *Oblig.*, I, 124.

[3]) In acest sens, C. Toulouse şi Montpellier. D. P. 92. 2. 568. D. P. 94. 2. 15. *Idem.* Baudry, II, 1014 bis.—*Contrà.* Trib. apel Colmar şi Trib. Imp. german. D. P. 93. 2. 115. Vedi şi *suprà*, p. 10, n. 2, *in medio.*

[4]) Laurent, XVII, 27 şi XVIII, 408. Thiry, III, 41, 82. De-

La Romani, o obligație naturală putea din contra să fie compensată cu o obligație civilă [1]). Dreptul roman.

In fine, creditorul natural poate să cedeze cu titlu oneros sau gratuit creanța sa altuia, de câte ori ea nu are un caracter personal. El neputênd însă transmite mai multe drepturi de cât are însuș, remâne bine înțeles că cesionarul sau legatarul ei nu va avea nici o acțiune contra debitorului, precum nu avea nici cedentele [2]). Cesiunea unei oblig. naturale.

Despre diferitele modalități sub care obligațiile pot fi contractate.

Obligațiile pot să fie pure și simple (art. 1029, 1030, 1040, 1296), condiționale sau necondiționale (art. 1004—1021), cu termen sau fără termen (art. 1022—1025) [3]), conjunctive, facultative sau alternative (art. 1026—1033), solidare sau nesolidare (art. 1034—1056), divisibile sau indivisibile (art. 1057—1065) și în fine cu clausă penală (art. 1066—1072 și L. din 20 fevr. 1879).

Despre obligațiile pure și simple.

Obligația este pură și simplă, când existența ei este asigurată și când ea poate fi executată de îndată ce s'a for-

---

molombe, XXVIII, 543. Vigié, II, 1495. Demante, V, 174 bis III și 242 bis X. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 228. Duranton, XII, 405, 406. F. Herman, III, art. 1291, No. 59 și art. 1235, No. 8. G. Giorgi, I, 55 și VIII, 14. Desjardins, *De la Compensation*, 120. Pand. fr., I, 110.

Dar dacă compensarea legală este cu neputință, compensarea convențională poate din contra să aibă loc. Astfel, dacă îți datoresc 1000 lei *civiliter* și D-ta îmi datorești aceiaș sumă *naturaliter*, o compensație convențională va putea să aibă loc între ambele datorii, pentru că datoria D-tale putênd să servească de causă unei plăți voluntare, poate să servească de causă și unei compensațiuni voluntare, de vreme ce a compensa însemnează a plăti. Baudry, II, 1014 bis, *in fine*. Compensarea convențională.

[1]) „*Etiam quod natura debetur, venit in compensationem*“. L. 6, Dig., 16, 2, *De compensationibus*.

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 126.

[3]) Obligația poate fi în acelaș timp și sub condiție și cu termen. Cpr. Pothier, *Oblig.*, II. 237.„ Condiția, dice art. 892 din C. Calimach, se pune și până la un termen hotărît, și este atârnată până atuncea câștigarea sau perderea dritului isvoritor dintr'ênsa“. Art. 892 C. Calimach.

mat, adecă când ea nu este supusă nici unui termen, nici subordonată unei condițiuni, de ex., vêndarea pe bani gata [1]).

Asemene obligație nu presintă nici o dificultate; de aceea, legea n'o mencionează.

Termen tacit. N'ar trebui însă să credem că obligația este pură și simplă și exigibilă îndată, de câte ori ea n'ar fi supusă unui termen expres, căci termenul poate să fie și tacit și să resulte din împrejurările care se apreciază de judecători. (Cpr. art. 1582).

Astfel, cele mai multe ori, obligația de a face implică tacitamente un termen neaparat pentru aducerea ei la îndeplinire [2]).

Tot astfel, dacă m'am obligat a'ți preda la Brăila, productele pe care le am în deposit la Iași, neaparat că va trebui să mi se deie un termen pentru a le transporta la locul de destinație [3]).

Termen de grație. Obligația pură și simplă poate fi transformată în obligație cu termen, de câte ori judecătorii vor găsi de cuviință a acorda un termen de grație debitorului (art. 1101, C. C. 126 urm. Pr. civ). [4])

SECȚIUNEA I

Despre obligațiile condiționale.

Definiția condițiunii.

Art. 1004. — Obligațiunea este condițională când perfecțiunea ei depinde de un eveniment viitor și necert [5]). (Art. 925 urm., 1017 urm., 1019 urm. Art. 1157 C. italian, 1168 C. fr.).

---

[1]) *Instit.*, III, 15, *De verb. obligatione*, § 2. Vedi și L. 8, Pr., Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ*, unde se dice: „*Et si id quod venierit, appareat quid, quale, quantum sit, sic et pretium et pure venit, perfecta est emptio*". Vedi și L. 41, § 1, Dig. 45, 1, *De verb. obligationibus*, unde se dice: „*Quotiens in obligationibus dies non ponitur, præsenti die pecunia debetur, nisi si locus adjcetus spatium temporis inducat, quo illo possit perveniri*".

[2]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 228. Vedi și *infrà*, rubrica: *Termen de drept și de grație, ad notam.*

[3]) Cpr. L. 41, § 1, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*, citată *suprà*, în nota 1. Vedi și art. 893, 1213 C. Calimach.

[4]) Cpr. Boissonade, *Projet du C. C. pour l'Empire du Japon*, II, p. 364 urm.

Deosebire de redacție de la Codul fr. [5]) Textul corespundĕtor fr. (1168) presintă evenimentul viitor și necert ca putênd să constituească două specii de condițiu-

In materie de donațiuni și testamente, prin condiție se înțeleg sarcinele *(modus)* impuse donatarului sau legatarului (art. 823, 829, 839) [1]). De aceea, Cujacius dicea : *Modus sæpe appellatur conditio vel contra* [2]). Sensul cuvênt. condiție în materie de testamente.

In sensul său tecnic însă, condiția este un eveniment viitor și necert de care părțile fac să atârne existența sau resoluțiunea unui drept, unei obligațiuni (art. 1004, 1017, 1019). Un eveniment trecut sau present nu constitue deci nici odată o condiție [3]). Sensul tecnic al cuvêntului condiție.

Dacă evenimentul nu este *viitor*, adecă *se întâmplase în neștiința părților*, obligația nu mai este condițională, ci pură și simplă. De aceea, legiuitorul nostru ținênd samă de criticele lui Marcadé și a tuturor autorilor, a eliminat din art. 1017 (1181 C. fr.) cuvintele care considerá ca condițională obligația subordonată *unui eveniment actualmente îndeplinit, însă necunoscut de părți.* Astfel, dacă necunoscênd încă recolta viei mele, am cumparat de la d-ta un număr oare care de vase, sub condițiunea ca recolta să fi produs peste 300 vedre de vin, din două lucruri unul : sau recolta este mai mare și, în asemenea caz, vêndarea este pură și simplă, sau ea este mai mică și vêndarea este neavenită [4]). *Aut statim perimit obligationem, aut omnino non differt* (L. 100, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus).* Deosebire de redacție de la Codul francez.

---

ne, după cum el suspendă un drept care nu există încă (condiție suspensivă), sau după cum desființează un drept existent (condiție resolutorie) : *„L'obligation est conditionnelle lorsqu'on la fait dépendre d'un événement futur et incertain,* **soit en la suspendant jusqu'à ce que l'événement arrive, soit en la résiliant, selon que l'événement arrivera ou n'arrivera pas“.** Textul nostru, reproducênd art. 1157 din C. italian, definește pur și simplu condițiunea, fără a se referi la condiția suspensivă și resolutorie, remânênd ca mai târdiu să se ocupe despre aceste speciĭ de condițiuni (art. 1017 urm. ; 1019 urm.).

[1]) V. t. IV, p. 93 urm., p. 215, n. 3 ; p. 243, n. 1. — In art. 948, cuvêntul *condiție* însêmnează *însușire.* V. t. V, p. 21, n. 1.

[2]) In cât privește deosebirele ce există între condiție și *modus*, vedi Pand. fr., *Oblig.*, I, 793. T. Huc, VII, 243. Arntz, III, 96. Laurent, XII, 487 urm.

[3]) *„Nulla est conditio quæ in præteritum confertur, vel quæ in præsens : veluti, si rex Parthorum vivit ; si navis in portu stat,* etc.“ L. 10, § 1, *in fine,* Dig., 28, 7, *De condition. institutionum.*

[4]) Cpr. Baudry, II. 928, 937. T. Huc, VII, 243. Boissonade,

Casul în care evenimentul viitor constitue un termen.

Dacă evenimentul este viitor, *fără însă a fi necert*, obligaţia n'ar mai fi condiţională, ci cu termen. Astfel, pretinsa condiţie *dacă cutare persoană va muri* este un termen necert *(dies incertus)*, ear nu o condiţie, pentru că nu există în specie nici o incertitudine asupra realisărei evenimentului, ci numai asupra momentului realisărei. Cu alte cuvinte, ceea ce este necert în specie nu este faptul, ci momentul morţii, pentru că cu toţii suntem muritori [1]).

Condiţia se exprimă în genere prin conjuncţiunea *dacă*, de ex., *dacă* mâne va fi timp frumos; *dacă* copila mea se va mărita, etc. Presenţa acestei conjuncţiuni nu indică însă neaparat existenţa unei condiţiuni [2]).

Diversele specii de condiţie.

Art. 1005. — Condiţiunea *casuală* este aceea ce depinde de hasard, şi care nu este nici în puterea creditorului, nici într'acea a debitorului. (Art. 1169 C. fr., 1159, *ab initio* C. italian).

Art. 1006. — Condiţiunea *potestativă* este aceea care face să depindă perfectarea convenţiuniï de un eveniment, pe care şi una şi alta din părţile contractante poate să'l facă a se întâmpla, sau poate să'l împedice. (Art. 822, 1010 C. C. Art. 1170 C. fr., 1159, *in medio* C. italian).

II, p. 381 urm. Marcadé, IV, 561. F. Herman, III, art. 1181, No. 1. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 62. Thiry, III, 2. Acollas, II, p. 822. Laurent, XVII, 35 şi *Avant-projet*, IV, p. 164. Larombière, II, art. 1168, No. 2 şi 1181, No. 2. Demante, V, 86 bis şi 100 bis 1. Pand fr., I, 749, 750, 807. Demolombe, XXV, 295, 296, 413. Veḑi şi L. 37, Dig., 12, 1, *De rebus creditis*.

[1]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 203. Baudry, II, 928. Thiry, II, 485 şi III, 2. Larombière, II, art. 1168, No. 2. Laurent, XVII, 36. Demolombe, XXV, 298. Troplong, *Donations*, I, 398. Arntz, III, 96. Pand. fr., I, 751. Cpr. L. 45, § 1 şi 3, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*. Veḑi şi L. 9, § 1, Dig., 46, 2, *De Novationibus*. Aceasta este adevarat numai în materie de obligaţiï, căci în materie de legate, evenimentul necert poate să constituească o adevarată condiţiune (art. 925, 926). *Dies incertus conditionem in testamento facit.* (L. 75, Dig., 35, 1, *De conditionibus et demonstrationibus*). Cpr. Larombière, II, art. 1186, No. 2. Laurent, XVII, 174. Demolombe, XXV, 573. Pand. fr., *Oblig.*, I, 752, 1303 şi *Donations*, II, 8603. Thiry, II, 485 şi III, 2. Molitor, I, 142. V. şi t. IV a lucrăriï noastre, p. 580, t. şi n. 1 şi *infrà Despre obligaţiile cu termen*.

[2]) Cpr. T. Huc, VII, 249, *in fine*.

Art. 1007. — Condițiunea *mixtă* este aceea care depinde tot de o dată de voința uneia din părțile contractante și de aceea a unei alte persoane. (Art. 1171 C. fr., 1159, *in fine* C. italian).

Legiuitorul recunoaște mai multe specii de condițiuni. Din punctul de vedere final ce condițiunile sunt menite a atinge, ele sunt *suspensive* (art. 1017, 1018) și *resolutorii* (art. 1019 urm.).

Condiția suspensivă, *urnitoare*, după cum o numește Codul Calimach (art. 864, 867, 1196, 1198, 1200, 1201), este aceea care face să atârne obligația de un eveniment viitor și necert [1]). Cond. suspensivă.

„Condiția *urnitoare*, ḑice art. 867 din C. Calimach, este atunci când dritul cel îngrădit de către cineva nu va câștiga într'alt chip putere fără de cât prin împlinirea condițiii". Art. 867 C. Calimach.

Exemplu: Iți iau cu chirie casa d-tale din București, cu preț de 5000 lei pe an, dacă, precum sper, voi fi numit consilier la Curtea de Casație. Contractul, în asemenea caz, nu va avea ființă de cât dacă condiția se va îndeplini; până atunci el va sta în suspensie, de unde și numele de condiție *suspensivă*. Exemple de cond. suspensive.

Condiția suspensivă afectează deci însuș existența obligațiunii și numai îndeplinirea ei o face să iee naștere [2]), neexistând până atunci nici debitor, nici creditor... *cum*

---

[1]) Cpr. Art. 1017 C. C. și 1158, § 1 C. italian.

[2]) Cât timp condițiunea nu s'a îndeplinit *(pendente conditione)*, dreptul este în suspensie și nu'și are ființă, neexitând de cât o speranță de obligațiune, ḑice Pothier (II, 218): *Ex conditionali stipulatione tantum spes est debitum iri* (*Instit.* III, 15, § 4, De *verb. obligatione*). Vedi și *infrà*, explic. art. 1015 și 1016. C. C. Speranța acestei obligațiuni, pe care Codul actual o numește un *drept* (art. 1015, 1016), este însă transmisibilă moștenitorilor creditorului, și acest din urmă singur poate să facă acte conservatorii (art. 1016). De aceea, L. 42, Pr., Dig., 44, 7, *De oblig. et actionibus*, ḑice că acela căruia s'a promis un lucru sub condițiune este creditor *chiar înaintea îndeplinirei condițiunii*: *placet etiam, pendente conditione, creditorem esse.*

In materie de legate, lucrurile se petrec însă cu totul altfel; legatarul sub condițiune nu devine creditor al moșteniriī de cât la îndeplinirea condițiunii: „*Is cui sub conditione legatum est, pendente conditione non est creditor, sed tunc cum extiterit conditio*". L. 42, Dig., *loco suprà cit.* Cpr. T. Huc, VII, 244.

nihil interim debeatur (L. 13, § 5, Dig., 20, 1, *De pignoribus et hypothecis).*

Dacă condiția nu se îndeplinește, contractul n'a avut ființă nici odată... *Quod si defecerit conditio, nulla est emptio* [1]).

Condiția se deosebește întru aceasta de termen, pentru că el nu împedică obligația de a avea ființă, ci amână numai executarea și exigibilitatea ei (art. 1022 [2]).

Cond. resolutorie.

Condiția *resolutorie*, *deslegătoare*, după cum o numește Codul Calimach (art. 864, 868, 1203, 1204, 1205, etc.), este aceea care, prin îndeplinirea ei, desființează obligația și pune lucrurile în starea de mai 'nainte, ca și cum ea n'ar fi avut nici odată ființă [3]). *Exemplu:* Iți dau 1000 lei, însă această liberalitate va fi desființată, dacă vei muri înaintea mea (art. 825) [4]).

Obligația există imediat prin efectul contractului, însă părțile au supus desființarea ei unui eveniment viitor și necert, care îndeplininduse, pune lucrurile în starea de mai 'nainte, ca și cum ea n'ar fi avut nici odată ființă.

Este bine să observăm în treacăt că ceea ce legiuitorul numește *o obligație sub condiție resolutorie* nu este în realitate de cât o obligație pură și simplă, pe care îndeplinirea condițiunii o desființează ; *pura obligatio quæ sub conditione resolvitur*, după cum se exprimau jurisconsulții romani.

Drept vorbind, ori ce condiție este deci suspensivă, însă ea suspendă când *existența* obligațiunii, când *resoluțiunea* ei [5]). Cu toate acestea, în limba legiuitorului, pe care o vom pastra și noi, pentru a nu da loc la confusiune, condiția *suspensivă* este aceea care expune dreptul credi-

---

[1]) L. 8, Pr., Dig., 18, 6, *De peric. et commodo rei venditæ.*

[2]) Vedi t. IV, p. 578 și 582. Cuvêntul condiție vine de la *condere* (a întemeia), pentru că ea întemeiază dreptul și'i dă naștere.

Art. 868 C. Calimach.

[3]) Cpr. Art. 1019 C. C. și 1158, § 2 C. italian. „Condiția este deslegătoare, dice art. 868 din Codul Calimach, când dritul încetează împlininduse condiția".

[4]) Vedi și art. 1371 urm. C. C.

[5]) Cpr. Baudry, II, 930, 942. T. Huc, VII, 244. Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, p. 378, No. 360, *in fine*. Cpr. și Alex. Degré, *Dreptul* din 1886, No. 43, p. 331. V. și *infrà*, explic. art. 1015, *ab initio*.

torului a nu se naște, ear condiția *resolutorie*, aceea care, odată dreptul născut, îl expune a fi desființat.

Condiția fie suspensivă, fie resolutorie, este *afirmativă* sau *positivă* (art. 1008, 1012), *adeveritoare*, după cum se exprimă art. 865 și 1200 C. Calimach, când îndeplinirea ei consistă în realisarea unui eveniment viitor și necert, de exemplu: dacă voi avea copii. Condiția afirmativă.

Ea este *negativă* (art. 1009, 1013), *tăgăduitoare*, după cum o numește Codul Calimach (art. 866, 1201, 1202, 1204), când îndeplinirea ei consistă în nerealisarea unui eveniment viitor și necert, de exemplu: dacă nu voi avea copii, dacă nu mĕ voi însura, etc. [1]). Condiția negativă.

Condițiile sunt *exprese* sau *tacite*. Condiția expresă este aceea stipulată de părți. Condiția tacită este aceea care resultă din voința presupusă a părților, și câte o dată din lege (att. 1020, 1021, 1302, 1370). Cond. expresă sau tacită.

Prin *condiție tacită* se înțelege însă câte o dată, în mod impropriu și abusiv, ceea ce este un element constitutiv și esențial a însuș convenției; de exemplu, îți vênd cutare lucru, sub condițiunea de a'mi plăti prețul. Aceasta nu este propriu dis o condiție, și vêndarea în specie este pură și simplă [2]), pentru că condiția este în tot-deauna un lucru accidental, și prețul *(pretium)* ca și lucrul *(res quæ veneat))* este de esența ori cărei vêndări. „Fără alcătuirea prețului, vêndarea nu se face", dice Andr. Donici (capit. 11, § 2) [3]).

Condițiile sunt posibile și imposibile, licite și nelicite sau contrare bunelor moravuri (art. 1008).

Condiția posibilă sau cu putință este aceea care se poate îndeplini (art. 871 C. Calimach). Cond. posibilă.

Condiția imposibilă sau peste putință (art. 1008), este aceea care nu se poate îndeplini (art. 872 C. Calimach).

Condițiile absurde sau derisorii sunt asimilate condițiilor imposibile [4]).

---

[1]) Pothier, II, 200. Pand. fr., I, 1062. Demolombe, XXV, 284, 285. Arntz, III, 97.

[2]) Cpr. Arntz, III, 96. Thiry, III, 2. T. Huc, VII, 241. Bufnoir, *Théorie de la condition*, p. 50 urm.

[3]) Vedi t. V, p. 20. Cpr. Cas. fr. *Pand. Périod.*, 96 1. 38.

[4]) Larombière, II, art. 1171, 1172, No. 7. Fuzier-Herman, III, art. 1172, No. 8.

Aceiaș soluție este admisibilă în privința condițiilor care implică o contradicție între ele *(conditiones perplexæ)*, pentru că ele sunt imposibile după legea logică a naturei [1]).

Condiția imposibilă sau peste putință este de trei feluri: peste putință firește, sau moralicește, sau din neînțelegere (art. 877 C. Calimach).

Fisicește sau firește peste putință este când legile firei nu eartă împlinirea ei (art. 878 C. Calimach), *quod natura fieri non concedit* (*Instit.*, III, 19, § 11), *quæ natura impossibilis est* (L. 137, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*); de ex.: dacă pământul se va opri; dacă voi atinge cerul cu degetul, *si digito cælum attigero* [2]); dacă vei face un triunghiu fără unghiuri [3]), etc.

Moralicește peste putință este, când împlinirea ei fiind împrotiva legilor și a bunelor năravuri, vatămă respectul sau reputația ori sfieala cerșută de la un om (art. 879 C. Calimach). Aceste sunt condițiile contrare bunelor moravuri sau oprite de legi, pe care Codul Calimach aiurea le numește *neertate* (art. 870), *quod leges fieri prohibent* (L. 35, § 1, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*).

Din neînțelegere peste putință este, când din nedumerirea și îndoeala cuvintelor nu se poate înțelege noima condiții (art. 880 C. Calimach).

Condițiunea mai poate încă fi juridicamente peste putință, *quæ jure impleri non potest* (L. 137, § 6, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*), adecă să nu poată fi îndeplinită din causa unui obstacol legal, precum ar fi, de exemplu, condiția de a se emancipa un copil la 12 ani [4]).

---

[1]) Savigny, *System des heut. römischen Rechts*, III, § 121, text și n. f.

[2]) *Instit., loco suprà cit.* — Institutele dau aceste exemple, nu doar pentru că ele figurau în stipulațiuni sau în testamente, ci pentru a face mai mare impresie asupra studenților (Institutele fiind o carte de școală), și pentru a arata o adevarată imposibilitate de fapt la îndeplinirea condițiunii. V. t. IV, p. 99, t. și n. 1.

[3]) Acest exemplu este dat de Pothier *(Oblig.* II, 204).

[4]) Pand. fr., I, 756. Demolombe, XXV, 300.—Un obstacol legal, susceptibil de a fi rădicat prin o dispensă autorisată de lege, precum ar fi, de ex., proibițiunea căsătoriei dintre cumnați și cumnate, veri și vere (art. 144, 150), n'ar imprima condițiunii unei atari căsătorii caracterul unei condițiuni juridicamente imposibile. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 64, n. 13.

Condițiile licite sunt acele a căror îndeplinire este ertată de legi (art. 869 C. Calimach). Cond. licită.

Institutele lui Justinian mai vorbesc încă de o condiție *preposteră* care, altă dată, anula stipulațiile, afară de acele relative la dotă. Justinian modificând dreptul anterior, declară că asemene condiție nu viciază stipulația [1]). Condiția preposteră.

Din punctul de vedere al naturei faptului prevĕdut, condițiunea este casuală, *casualis* (L. unică Cod., 6, 51, *De caducis tollendis)*, *întâmplătoare*, după cum o numește C. Calimach (art. 874), când ea nu atârnă de voința nici a uneia din părți, ci numai de întâmplare, *de la împrejurările pe din afară*, după cum se exprimă textul sus citat al Codului Calimach, sau de voința unui al treile. *Exemplu*: Dacă cutare corabie va veni din Asia; dacă voi avea, sau dacă nu voi avea copii, etc. [2]). Cond. casuală.

Tot din acest punct de vedere, condiția mai este încă *mixtă*, *mixta* (L. unică, § 7, Cod., *loco cit.*), *amestecată*, după cum se exprimă art. 873 și 876 din Codul Calimach, atunci când ea atârnă tot de o dată de voința uneia din părțile contractante, și de acea a unei alte persoane (art. 1007). *Exemplu:* Iți dau 1000 lei, dacă vei lua de soție pe vara mea [3]). Cond. mixtă.

Dacă condiția atârnă de voința uneia din părțile contractante și în acelaș timp de la întâmplare, *de la împrejurările pe dinafară și de la voința omului*, după cum se exprimă art. 876 din Codul Calimach, precum ar fi, de ex., în ipoteza următoare: îți voi da 1000 lei dacă Academia îți va conferi premiul Eliad, chestia este controversată: Unii Casul în care condiția atârnă și de voința uneia din părți și de întâmplare. Controversă.

---

[1]) „*Item, si quis ita stipulatus est*, **si navis ex Asia venerit, hodie dare spondes,** *inutilis erat stipulatio, quia* **præpostere** *concepta est. Sed cum Leo, inclutæ recordationis, in dotibus eamdem stipulationem, quæ præpostera nuncupatur, non esse rejeciendam existimavit, nobis placuit, et huic perfectum robur accomodare, ut non solum in dotibus, sed etiam in omnibus valeat hujusmodi conceptio sitipulationis*". (*Instit.*, III, 19, § 14, *De inutilibus stipulationibus*).

[2]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 201, 205. Demolombe, XXV, 286. Pand. fr., I, 1064. Laurent, XVII, 51. Larombière, II, art. 1169 urm., No. 1.

[3]) Cpr. Pothier, II, 201. Pand. fr., I, 1066. Demolombe, XXV, 288.

consideră asemene condiție ca potestativă [1]), ear alții, ca mixtă [2]). Acest din urmă sistem era formal admis prin art. 876 din codul Calimach.

Cond. potestativă.

In fine, condiția potestativă, *potestativa* (L. unică, § 7, Cod., *loco cit.*) este aceea care face să atârne perpetrarea convențiunii de un eveniment pe care una și alta din părțile contractante poate să'l facă a se întâmpla, sau poate să'l împedice (art. 1006). *Exemplu*: Iți dau 1000 de lei, dacă te vei duce la Odessa.

Efectul condițiunii potestative.

Art. 1006.—Vedi textul acestui articol, *suprà*, p. 24.

Art. 1010.—Obligațiunea este nulă când s'a contractat sub o condițiune potestativă din partea aceluia ce se obligă. (Art. 822, 1006, 1014, 1372 C. C. Art. 1174 C. fr.).

Doctrina și jurisprudența au distins în tot-deauna două feluri de condiții potestative: condiția *pur* potestativă, după cum se exprimă art. 1162 din codul italian, despre care se ocupă art. 1010 C. C. [3]), și condiția *simplu* potestativă, despre care se ocupă art. 1006 C. C.

Cond. pur potestativă. Art. 1010.

Condiția *pur* potestativă este aceea care face să atârne obligația numai de voința debitorului, de exemplu: dacă'mi place, *si voluero* (art. 1162 C. italian); dacă voi rădica mâna, dacă voi purta o pălărie neagră, dacă mă voi duce mâne la grădina publică, etc. [4]).

Tot astfel ar fi condiția dacă voi crede de cuviință [5]).

---

[1]) Baudry, II, 931, *in fine*. T. Huc, VII, 245. F. Herman, III, asupra art. 1171. Demolombe, XXV, 289. Larombière, II, art. 1169 urm. No. 1. Laurent, XVII, 53. Vigié, II, 1312. Demante, V, 90 bis I. Bufnoir, *op. cit.*, p. 61.

[2]) Thiry, III, 3. Duranton, XI, 19. Rolland de Villargues. Répert., v° *Condition*, No. 58 urm. Toullier D., III, partea II, 500.

[3]) Cuvêntul *pur* figura în redacțiunea primitivă a textului fr. (1174), și el a fost eliminat în urma observațiilor Tribunatului.

[4]) Demolombe, XXV, 315. Demante, V, 94 bis I. Baudry, II, 931. Bufnoir, *op. cit.*, p. 118. Pand. fr., I, 1075. Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 30.

[5]) Pothier (II, 48) crede, în asemene caz, că obligația este validă, fiind că debitorul ar fi obligat când lucrul ar fi raționabil. Autorii observă însă cu drept cuvênt că marele jurisconsult aplică în mod greșit la contracte legile roma-

(si je le juge bon et raisonnable), dacă voi fi mulțămit, etc. [1]).

Ce trebue să decidem în privința cuvintelor : când voi voi *(cum voluero)*, când îmi va conveni, când mĕ voi înlesni sau când mijloacele îmi vor permite, *cum commodum erit* (L. 125, Dig., 20, 16, *De verb. significatione)*; când voi putea *(cum potuero)*, etc. ? In toate aceste ipoteze, precum și în altele de asemene natură, poate să fie îndoeală asupra punctului de a se ști dacă părțile au înțĕles a prevedea o condițiĕ sau un termen, chestiune care nu este lipsită de interes din causa deosebireĭ ce există între condițiĕ și termen (art. 1022). Chestiunea se va decide în fapt prin interpretarea voințeĭ părților contractante. Vedi *infrà*, explic. art. 1022, 1023.

Condiția *simplu* potestativă este aceea care atârnă în acelaș timp și de voința unei din părți și de întâmplare ; de exemplu : dacă voi cumpara cutare moșie. Cond. simplu potestativă. Art. 1006.

O obligațiĕ poate fi contractată sub o condițiĕ simplu potestativă atât din partea creditorului, cât și din partea debitorului. Exemplu de condițiĕ potestativă din partea creditorului : Iți promit 1000 lei, *dacă vei tăea cutare copac, sau dacă vei dărâma cutare zid, care 'mi astupă vederea.* Asemene obligațiĕ este validă. Cond. simplu potestativă din partea creditorului.

Exemplu de condițiĕ potestativă din partea debitorului : Mĕ oblig a'ți vinde casa mea, *dacă mĕ voi decide a o înstrăina, dacă mi se va întâmpla s'o vênd* [2]). Și această Cond. simplu potestativă din partea debitorului.

---

ne aplicabile la testamente (L. 11, § 7, Dig., 32, *De legatis* III). Demolombe, XXV, 316. Larombiere, II, art. 1174, No. 3. Pand. fr., I, 1079. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 67. Duranton, XI, 22.—Obligația ar fi din contra validă când s'ar fi dis: *dacă lucrul este raționabil (si cela est raisonnable, est jugé à propos*, etc.), pentru că, în asemene caz, obligația nu mai atârnă de apreciarea personală a făgăduitorului, ci de o apreciare străină, ceea ce face ca condiția să fie casuală. Larombière, *loco cit.* Demolombe, XXV, 318. Pand. fr., I, 1080. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 67. Duranton, XI, 23.

[1]) Demolombe, XXV, 316, 317. Pand. fr., I, 1079, 1081. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 67.—Vedi însă, în privința condițiĕ dacă voi fi mulțămit, Larombière, II, art. 1174, No. 3.

[2]) Pand. fr., I, 1093. Baudry, II, 931. Troplong, *Vente*, I, 132. Larombière, II, art. 1174, No. 7.

obligaţie este validă, pentru că nu atârnă numai de voinţa mea de a vinde, ci şi de intervenţiunea unui cumpărător.

Cond. pur potestativă care atârnă de voinţa debitorului.

Cât pentru condiţia *pur* potestativă, care consistă numai în manifestarea voinţei debitorului, *ad merum arbitrium*, şi de care se ocupă art. 1010, ea viciază convenţia.

Astfel, ar fi nulă obligaţia ce aş fi luat de a'ţi da 1000 lei, dacă voi voi, dacă voi rădica mâna, etc., pentru că atârnă numai de mine, de a fi obligat sau nu [1]). „*Sub hac conditione, si volam, nulla fit obligatio*“ [2]).

Cond. pur potestativă care atârnă de voinţa creditorului.

Condiţia pur potestativă n'ar anula însă obligaţia, dacă această condiţie ar atârna de voinţa creditorului [3]).

Astfel, dacă 'ţi am vêndut un vas de vin, *sub condiţia ca vinul să'ţi placă*, această vêndare *ad gustum* este validă (art. 1301), deşi îndeplinirea condiţiunii atârnă, în specie, de voinţa d-tale, adecă a creditorului.

Contractul dintre un artist şi directorul unui teatru. Controversă.

Tot astfel, jurisprudenţa validează în genere clausa prin care directorul unui teatru îşi reservă dreptul de a congedia, după un timp oare care, pe un artist, *ad nutum*, fără nici o despăgubire pentru acest din urmă, în casul când n'ar fi mulţămit de serviciile sale [4]), considerând a-

---

[1]) Cpr. C. din Bucureşti. *Dreptul* din 1887, No. 67, p. 535, consid. de la colona 2.

[2]) L. 8, Dig., 44, 7, *De obligationibus et actionibus*. L. 17, Dig., 45, *De verb. obligationibus*, dice de asemene: „*Stipulatio non valet, in rei promittendi arbitrium collata conditione*“. In fine, L. 108, § 1, Dig., *loco cit.*, exprimă aceiaş idee, când dice: „*Nulla promissio potest consistere, quæ ex voluntate promittentis statum capit*“.

[3]) Cpr. Trib. Paris şi Cas. fr. *Pand. Période.*, 87. 2. 226. *Pand. Période.*, 97. 1. 6 şi *Dreptul* din 1897, No. 13. Vedi şi autorii citaţi în nota următoare.

[4]) Cpr. D. P. 53. 2. 243. D. P. 57. 2. 220. *Pand. Période.* 93. 2. 308 şi *Pand. Période.* 96. 2. 215. Vedi şi Pand. fr., II, v° *Acteurs*, 263 urm. — *Contrà*. C. Paris. *Pand. Période.* 98. 2. 226. După această din urmă decisie, care constitue un reveriment în jurisprudenţă, contractul care ar permite directorului resiliarea exclusivă ar cuprinde o condiţie pur potestativă, şi ca atare, ar fi nul, în baza art. 1010. — Contractul care ar conferi artistului dreptul absolut de a refusa rolurile ce 'i s'ar oferi, se consideră însă ca cuprindênd o condiţie potestativă din partea debitorului. Cpr. Pand. fr., *Acteurs*, 273 şi Trib. com. Paris, 6 iulie 1855.

ceastă clausă ca un contract pe încercate *(à l'essai)* [1]) sau ca o condiție resolutorie validă [2]).

Așa dar, în resumat, condiția *simplu* potestativă nu anulează nici într'un caz obligația, fie că ea ar atârna de voința debitorului sau a creditorului; ear condiția *pur* potestativă o anulează din contra, *însă numai când atârnă de voința debitorului.* Aceasta este singurul mijloc de a pune în armonie art. 1006 cu art. 1010; de aceea, această soluție este admisă de toți autorii [3]).

Cât pentru chestiunea de a se ști dacă condiția pusă de părți este *pur* potestativă în sensul art. 1010, sau numai simplu potestativă, în sensul art. 1006, aceasta se va aprecia în mod suveran de judecătorii fondului (art. 977, 1011) [4]).

Obligația poate de asemene fi contractată sub o condiție potestativă care să atârne de voința unei a treia persoane. Exemplu: vênzarea făcută sub condițiunea ca prețul să fie determinat de un al treilea (art. 1304) [5]). Dacă cel de al treilea nu fixează prețul, vênzarea nu are loc: *„Et ideò si omninò non arbitretur, nihil valet stipulatio"* [6]). Art. 1304.

Vênzarea n'ar fi însă validă, dacă prețul ar fi fost lăsat la arbitratul cumpărătorului; de exemplu: îți vênd cutare lucru pentru prețul ce vei voi să'mi dai... *quanti velis, quanti æquum putaveris, quanti æstimaveris* (L. 35, Prețul vênzării nu poate fi lăsat la arbitratul cumpărătorului.

[1]) Cpr. Constant, *Code des théatres*, p. 98. Pand. fr., *Acteurs*, 264 și autoritățile citate acolo.

[2]) Pand. fr., *Acteurs*, 265.

[3]) Pothier, II, 205. Baudry, II, 931. T. Huc, VII, 246. Bufnoir, *op. cit.*, p. 118 urm. Thiry, III, 4. Arntz, III, 99. Acollas, II, p. 819. Mourlon, II, 1196. Vigié, II, 1313. Marcadé, IV, 551. Laurent, XVII, 55 urm. Boissonade, II, 379. Massé-Vergé, III, § 354, p. 375, n. 16. Toullier D., III, partea II, 494. Taulier, IV, p. 321. Répert. Dalloz, *Supplém. Oblig.*, 437. Molitor, *op. cit.*, I, 136, 137. Demolombe, XXV, 313. Demante, V, 94 bis I. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 66, 67. Larombière, II, art. 1174, No. 11. Pand fr., I, 1072 urm. F. Herman, III, art. 1174, No. 49. Vezi și decisiile citate *suprà*, p. 32, n. 3.

[4]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 1075.

[5]) Cpr. Pothier, II, 205. Pand. fr., I, 1095. Demolombe, XXV, 321. Arntz, III, 99, *in fine*. Bufnoir, *op. cit.*, p. 120.

[6]) L. 44, Dig., 45, 1, *De verborum obligationibus.*

§ 1, Dig., 18, 1, *De contr. emptione*), pentru că, în asemenea caz, unul din elementele esenţiale ale vêndărei, *pretium*, ar fi lăsat la discreţia debitorului [1]).

Efectul condiţiunii imposibile, imorale şi ilicite în privinţa convenţiunilor.

Art. 1008. — Condiţiunea imposibilă [2]) sau contrară bunelor moravuri, sau proibită de lege [3]) este nulă şi desfiinţează convenţiunea ce depinde de dênsa. (Art. 5, 1009 C. C. Art. 134, 138, 306 C. german. Art. 1172 C. fr.).

---

[1]) Larombière, II, art. 1174, No. 8. Pand. fr., I, 1094. Laurent, XXIV, 73. Troplong, *Vente*, I, 151.

Imposibilitate absolută.

[2]) Pentru ca obligaţia să fie nulă, trebue ca imposibilitatea să fie *absolută*, căci o imposibilitate relativă din partea aceluia care ar fi contractat obligaţia n'ar fi de ajuns. T. Huc, VII, 247. Laurent, XVII, 41. Toullier D., III, partea II, 482. Demolombe, XXV, 303. Pand. fr., I, 759. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 64. V. şi t. IV a lucrării noastre, p. 99. Cpr. L. 35, Pr. şi 137, § 5, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*.—Veḑi însă Larombière, II, art. 1172, 1173, No. 3. Giorgio Giorgi, IV, 309.—La caz de îndoeală, condiţia va fi presupusă posibilă (art. 978) ... *magis ut valeat, quam pereat*. Larombière, *loco cit.*, No. 4. Giorgio Giorgi, t. IV, 310. Pand. fr., I, 761.

Momentul când trebue să existe imposibilitatea.

Condiţiunea fiind un element al convenţiunii, imposibilitatea trebue să existe în momentul formărei ei. Deci, chiar dacă împedecarea, care din capul locului se opunea la îndeplinirea condiţiunii, a încetat mai în urmă, convenţia tot nulă remâne, dacă nu intervine un nou concurs de consimţĕmênt. Şi *vice versa*, dacă convenţia s'a format, de câte ori condiţia a fost posibilă în momentul formărei ei, imposibilitatea care ar fi intervenit mai în urmă face să se considere condiţia nu ca imposibilă, ci ca neîndeplinită. Laurent, XVII, 42. Pand. fr., I, 762. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 65, t. şi notele 18, 19. Savigny, *System des heut. römischen Rechts*, III, § 121. Cpr. art. 308, § 1 C. german.

Numai condiţia contrară legilor de ordine publică anulează convenţia.

[3]) După text, cum se află redactat, s'ar părea că condiţia contrară *ori cărei legi* ar trebui să anuleze convenţiunea şi, după părerea noastră, chiar testamentul. Aceasta nu este însă adevarat, căci sunt legi la care se poate deroga, ear altele la care nu se poate deroga (art. 5). Numai acele condiţiuni vor atrage deci nulitatea convenţiunii, care vor fi contrare legilor la care nu se poate deroga, şi ştiut este că particularii nu pot deroga la legile care interesează ordinea publică, adecă organisarea socială şi bunele moravuri (art. 5). Veḑi t. IV, p. 99 urm.

Art. 1009. — Condiţiunea de a nu face un lucru imposibil nu face ca obligaţiunea contractată sub această condiţiune să fie nulă. (Art. 1008 C. C. Art. 1173 C. fr.).

Art. 1008, copiat de redactorii Codului francez din Pothier (II, 204), călăuzul lor obicinuit, are o formulă prea generală. In adevĕr, n'ar trebui să credem că ori ce condiţiune, positivă sau negativă, suspensivă sau resolutorie, avênd de obiect un lucru imposibil, imoral, ilicit, sau contrar bunelor moravuri [1]), anulează convenţiunea care atârnă de dênsa, căci aceasta nu este adevarat de cât pentru condiţiile afirmative sau positive şi suspensive [2]). Cond. suspensivă imposibilă, ilicită, etc.

Astfel, dacă 'ţi am promis 1000 lei sub condiţiunea ca să atingi cerul cu degetul, sau, pentru a lua exemplul dat de Pothier, ca să faci un triunghiu fără unghiuri (condiţiune afirmativă suspensivă), nu mai remâne îndoeală că condiţia este nulă şi va anula însuş obligaţia, căci condiţiunea neputênduse îndeplini, obligaţia nu va exista nici odată [3]).

---

[1]) Ce se înţĕlege prin bune moravuri sau *năravuri* (art. 879 C. Calimach; art. 4, capit. 1, partea III, C. Caragea, *Dege obşte pentru tocmeli)*, veḑi t. I, partea I, p. 115; t. IV, p. 103; t. V, p. 134, n. 2. V. şi tratatul nostru în limba franceză, p. 137, n. 1.—Codul civil al principatului Muntenegro, opera savantului profesor de la Odesa, Bogizic, defineşte bunele moravuri ḑicênd că ele „consistă în nişte principii de onestitate şi de drept, la observarea cărora autorităţile nu pot în tot-deauna să constrêngă pe particulari, pe care însă sentimentul public prescrie fie-căruia de a le respecta". Aceasta este singura legislaţiune care, după cât cunoaştem, defineşte bunele moravuri; de aceea am reprodus această definiţie. Ce se înţelege prin bune moravuri. Definiţia dată de Cod. princip. Muntenegro.

[2]) „Condiţia adeveritoare (afirmativă) şi urnitoare (suspensivă), care este preste putinţă firește ori legiuit, desputernicește şi tocmala", ḑice art. 1200 din Codul Calimach. Art. 1200 C. Calimach.

[3]) Condiţiile imposibile sunt, în adevĕr, irealisabile de fapt, ear acele ilicite, sunt irealisabile în mod legal. Această soluţie era admisă şi la Romani: *„Si impossibilis conditio obligationibus adjiciatur, nihil valet stipulatio" (Instit.*, § 11, *ab initio*, III, 19, *De inutilibus stipulationibus)*. Veḑi şi L. 137, § 6, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*, care asimilează condiţiilor imposibile de fapt, acele juridicamente imposibile, *quæ jure impleri non possunt*. Veḑi şi t. IV, p. 94, n. 4. Dreptul roman.

Codul Calimach pare, la prima vedere, a fi părăsit acest sistem, căci, după ce art. 881, 887 şi 900, primind teoria Sabinienilor, consideră condiţiile imposibile şi contrare legi- Codul Calimach.

Cond. resolutorie imposibilă, etc.

Dacă, din contra, presupunem o condiţie resolutorie imposibilă, obligaţia va exista de îndată şi va fi pură şi simplă.

---

lor puse într'un testament ca nescrise, *nepuse*, ḑice art. 1195 din acelaş cod, art. 1194 (897 C. austriac) prevede că orânduelele pentru condiţiile cele de pe urmă au tărie în deobşte şi la condiţiile puse în tocmele, de unde ar părea să resulte că condiţiile imposibile sau contrare legilor inscrise într'o convenţie, nu anulează convenţia, ci se consideră ca nescrise, şi în adevĕr, această interpretare a fost admisă de Curtea noastră supremă *(Drĕptul* din 1876, No. 24 şi Bulet. Cas. S-a 1, anul 1876, consid. de la p. 189). Această teorie este însă cu desevĕrşire inadmisibilă, căci art. 1195 din Codul Calimach se grăbeşte a adăoga că *cuvintele* urmate sub acest fel de condiţii care, în testamente, se socotesc a fi nepuse, remân fără putere, adecă sunt nule. Acest text este traducerea fidelă a art. 898 din Codul austriac, care prevede că *convenţiile* făcute sub condiţiuni care, în actele de ultimă voinţă, se consideră ca neavenite, *sunt nule*: „*Verabredungen unter solchen Bedingungen, welche bei einem letzen Willen für nicht beigesetzt angesehen werden, sind ungiltig*“. Prin urmare, art. 1195 din Codul Calimach, care evident cuprinde o greşală de traducere, dovedeşte că vechiul legiuitor a Moldovei a înţĕles a decide, conform dreptului roman şi Codului austriac, de la care nu avea nici o raţiune de a se departa, că condiţiile imposibile şi ilicite anulează tocmelele, neadmiţênd teoria Sabinienilor de cât în privinţa testamentelor, aşa cum înţĕlege şi Codul austriac, unde art. 1194 din Codul Calimach îşi are corespondentul seu (art. 897 C. austriac), şi unde chestiunea nici nu se discută. Art. 1194 din Codul Calimach se referă deci la regulele aşeḑate pentru condiţii, ear art. 1195 la efectul condiţiilor, înţĕlegênd prin *cuvinte* convenţiile sau tocmelele. Curtea noastră supremă scăpând din vedere art. 1195, a interpretat deci greşit legea Calimach. Veḑi şi t. IV a lucrării noastre, p. 94, n. 4.

C. Caragea.

Tot în acest ordin de idei este redactat şi Codul Caragea, unde se ḑice că „*tocmelele în protiva pravilelor şi a năravurilor celor bune, nu se tocmesc*“ (art. 4, capit. 1, partea III, *De obşte pentru tocmeli)*, de unde resultă că, şi sub această legiuire, condiţiile ilicite, şi prin urmare, şi acele imposibile, anulează tocmelele, şi fiind că această legiuire tace în privinţa testamentelor, de sigur că, în privinţa lor, trebue să se aplice dreptul roman. adecă tot teoria Sabinienilor, ca şi în Codul Calimach. Veḑi t. IV, p. 96, *ad notam*. Cpr. în acest sens, Tribun. Ilfov, *Dreptul* din 1891, No. 1 şi Alex. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 45, p. 356 şi din 1890, No. 7, p. 50.—Veḑi însă Dim. Kebapci, *Proced. civil.*, t. 1, p. 296, care, în această privinţă, nu împărtăşeşte modul nostru de a vedea.

Astfel, dacă 'ți am vêndut casa mea cu 50000 lei, sub condițiunea ca vêndarea să fie desființată, dacă vei atinge cerul cu degetul, sau dacă vei numĕra stelele, este evident că resiliarea vêndării nu va avea loc nici odată și că convenția este pură și simplă, pentru că nici o dată nu vei putea îndeplini asemene condițiе [1]). In asemenea caz, ceea ce este nul nu este vêndarea, ci clausa care desființează resiliarea ei [2]).

Cond. suspensivă având de obiect un fapt ilicit sau imoral.

Dacă condiția suspensivă are de obiect un fapt ilicit sau contrar bunelor moravuri, ea va anula convențiunea de câte ori faptul va trebui să fie îndeplinit de acel care urmează a deveni creditor, pentru că ea împinge la îndeplinirea unui fapt imoral sau ilicit. Astfel, ar fi nulă, de exemplu, convenția prin care 'ți aș fi vêndut casa mea sub condițiunea ca să comiți o crimă, sau să'ți schimbi ori să nu'ți schimbi religia [3]), etc.

Dacă ar fi vorba de un fapt ilicit care ar urma a fi comis de debitor, obligația ar fi, din contra, validă, precum ar fi, de exemplu, în ipoteza în care 'ți aș fi promis o sumă de bani, dacă voi comite eu o crimă, pentru că, în asemene caz, condiția nu este de cât o nouă sancțiune adaosă la oprirea legeĭ de a comite o faptă imorală [4]).

Cond. resolutorie având de obiect un fapt ilicit sau imoral.

Condițiunea care ar avea de obiect un fapt ilicit sau imoral n'ar fi nulă și n'ar anula convențiunea, dacă, în loc de a fi suspensivă ar fi resolutorie, pentru că, în asemenea caz, ea n'ar împinge la comiterea unui fapt imoral, ci ar avea, din contra, de scop împedecarea lui. Astfel, ar fi, fără nici o îndoeală, validă convenția prin care 'ți aș fi dat o sumă de bani, sub condițiunea ca donațiunea să fie resiliată, dacă vei comite o crimă.

Așa dar, art. 1008, cu toată generalitatea termeni-

---

[1]) „Dezlegătoare (resolutorie) firește preste putință condițiе, dice art. 1205 din Codul Calimach, nu este adevarată condițiе, pentru că îndată este cunoscut că nu se va întâmpla. Deci dar, tocmala făcută sub acest fel de condițiе, dă primitorului ei curat și nestrămutat drit". Art. 1205 C. Calimach.

[2]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, No. 373, p. 391.

[3]) Cpr. Savigny, *System des heut. römischen Rechts*, III, § 123, No. IV. Vedi t. IV a lucrăriĭ noastre, p. 100, n. 2.—Vedi însă Troplong, *Donations*, I, 255. Vangerow, *Pandekten*, I, 110.

[4]) Cpr. Thiry, III, 4, p. 7.

lor sêi, nu se aplică la condițiile resolutorii, ci numai la acele suspensive [1]).

Art. 1009. Venim acum la condițiunea *negativă* a unui fapt imposibil, ilicit sau imoral, adecă la art. 1009 care, ca și art. 1008, nu se referă de cât tot la condiția suspensivă.

Cond. negativă suspensivă. După acest text, condiția negativă *(in non faciendo)* și bine înțeles *suspensivă*, nu anulează obligația care atârnă de dênsa, ci face ca ea să fie pură și simplă, soluțiune care era admisă și la Romani [2]).

Art. 1201 C. Calimach. Aceasta este atât de adevarat în cât legiuitorul putea să se scutească de a o mai ḍice. In adevĕr, dacă 'ți am vêndut casa mea cu 10000 lei sub condițiunea ca să atingi cerul cu degetul, este evident că obligația e pură și simplă, *pure facta obligatio intellegitur, ideoque statim petere potest* [3]), pentru că condiția este îndeplinită de pe acum, de vreme ce nu vei putea nici o dată să atingi cerul cu degetul. „Tăgăduitoare și urnitoare condiție, ḍice art. 1201 din Codul Calimach, care este firește preste putință, nu este adevarată condiție, pentru că îndată este cunoscut că acea împrejurare hotărîtă sub acest fel de condiție nici odată nu este cu putință a se întâmpla. Deci dar, tocmala făcută cu acest chip trebue să se socotească curată, adecă fără condiție, și să se împlinească".

Cond. negativă resolutorie. Dacă, din contra, condiția negativă, în loc de a fi suspensivă, este resolutorie, precum ar fi, de exemplu, în casul când aș fi ḍis: Iți vênd casa mea cu 10000 lei, însă sub condițiunea ca vêndarea să fie desființată, dacă nu vei atinge cerul cu degetul, obligația este nulă, fiind că condiția îndeplininduse de îndată, prin faptul că ea este imposibilă, obligația este desființată în momentul chiar când s'a format [4]).

---

[1]) Thiry, III, 4. Marcadé, IV, 547, 548. Arntz, III, 98. Demolombe, XXV, 311, 312. Vigié, II, 1314. Demante, V, 93 bis II. Pand. fr., I, 780 urm. Molitor, *op. cit.*, I, 124. Cpr. art. 1200 C. Calimach, a cărui text e citat *suprà*, p. 35, n. 2.

[2]) *Instit.*, III, 19, § 11 și L. 7, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.* Vedi și t. IV, p. 94, n. 4.

[3]) *Instit.*, § 11, *in fine*, III, 19, *De inutilibus stipulationibus.*

[4]) Thiry, III, 4. Marcadé, IV, 550. Demolombe, XXV, 311. Vigié, II, 1315. Pand. fr., I, 780. Arntz, III, 98. Boissonade, II, p. 392. Larombière, II, art. 1172 urm., No. 6. Demante, V, 93 bis II. Acollas, II, p. 819.

Ne am ocupat până acum despre condiția *in non faciendo* a unui lucru imposibil. Ce trebue să decidem despre condiția de a nu face un lucru ilicit, caz neprevĕdut de lege ? De câte ori condiția suspensivă negativă va consista în neîndeplinirea unui fapt ilicit sau imoral, care urma a fi îndeplinit de viitorul creditor, precum ar fi, de ex., în casul în care m'aș fi obligat a'ți da 1000 lei, *dacă nu vei comite o crimă,* obligația va fi nulă, pentru că este imoral de a primi bani spre a se abține de un fapt ilicit, de care ori ce om este dator să se abție și fără aceasta. De aceea, art. 1009 vorbește numai de condiția de a nu face un lucru imposibil, *ear nu și de aceea de a nu face un lucru ilicit* [1]). Această soluție era admisă și în dreptul roman [2]). Cond. de a nu face un lucru ilicit.

„Condiția negativă care legiuit nu este cu putință, trebue să se păzească, căci neînplinind-o, primitorul făgăduinții perde înmărginitul drit ce i s'a dat". (Art. 1202 C. Calimach). Astfel, dacă 'ți-am promis 1000 lei sub condiția ca să nu te muți în străinătate, nu vei lua nimic, dacă vei calca această condiție. Art. 1202 C. Calimach.

Condiția ilicită, adecă contrară legilor ce interesează ordinea publică și bunele moravuri, despre care am vorbit mai sus, nu trebue să fie confundată cu causa ilicită, despre care vorbește art. 966, căci causa este, după cum am vĕdut, rațiunea imediat și direct determinantă care face pe părți să contracteze, scopul principal ce ele 'și au propus [3]), pe când condiția este o simplă modalitate a contractului, și prin urmare, un element accidental. Condiția ilicită atrage nulitatea convenției, pe când causa ilicită atrage *inexistența* ei (art. 966) [4]). Causă ilicită. Deosebire între această causă și cond. ilicită.

---

[1]) Pothier, II, 204. Thiry, III, 4. Baudry, II, 932. T. Huc, VII, 248. Vigié, II, 1314. Pand. fr., I, 777. Laurent, XVII, 48. Larombière, II, art. 1172, 1173, No. 9. Savigny, *System des heut. römischen Rechts,* III, § I 22, *in fine.* Marcadé, IV, 548. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 65. Baudry et Barde, I, 310. Vedi și t. V a lucrării noastre, p. 138, t. și n. 4. — Vedi însă Demolombe, XXV, 308. Demante et Colmet de Santerre, V, 93 bis I.

[2]) "*Si ob maleficium,* **ne fiat,** *promissum sit, nulla est obligatio ex hac conventione*". L. 7, § 3, Dig., 2, 14, *De pactis.*

[3]) Vedi t. V, p. 55, n. 5, *in fine* și p. 127 urm. Cpr. și C. Craiova, *Dreptul* din 1896, No. 27.

[4]) Cpr. Laurent, XVII, 39. Demolombe, XXV, 309, 310. T. Huc, VII, 249.

Toate actele relative la interesele bănești pot fi supuse unei condițiuni suspensive sau resolutorie, dacă asemene condiție nu este contrară legilor naturei, ordinei publice și bunelor moravuri (art. 5, 969 și 1008).

Actele care nu pot fi supuse nici unei condițiuni, nici unui termen.

Sunt însă acte de un interes superior care nu pot fi supuse unei condițiuni sau unui termen.

Astfel sunt: căsătoria, recunoașterea unui copil natural [1]), legitimarea; adopțiunea, emanciparea; hotărîrile judecătorești [2]), etc.

Impărțeală condițională.

In cât privește însă impărțeala, se decide în genere că ea poate fi condițională, aceasta ne fiind oprit nici de art. 728, nici de art. 786 [3]).

Efectul condițiilor imposibile, imorale sau ilicite în privința donațiunilor și testamentelor (art. 900 din Codul fr. eliminat de legiuitorul nostru).

Care este, în privința donațiunilor și testamentelor, efectul condițiunilor imposibile, imorale sau ilicite?

Donațiunea fiind un contract (art. 814), nu mai încape îndoială că i se vor aplica principiile de la contracte, adecă art. 1008, și că donațiunea contractată sub o asemene condițiune va fi nulă în baza acestui text [4]).

Recunoașterea copiilor naturali. Controversă.

[1]) Aceasta lasă a se presupune că recunoașterea copiilor naturali este admisă în legislația noastră, cu toate că s'a eliminat din codul francez întreaga secțiune care, în cartea I, tit. VII, capit. 3, se ocupă de recunoașterea lor. Jurisprudența decide însă că legiuitorul român nu admite recunoașterea voluntară a copiilor naturali, nici din partea tatălui și *nici chiar din partea mamei* (?). Cpr. Cas. rom. și Trib. Ilfov. Bulet. Cas. S-a 1, anul 1896, p. 35. *Dreptul* din 1896, No. 17 și din 1894, No. 39. Prin această interpretare greșită se șterge din Cod art. 48. Vedi t. I, partea II, p. 289 urm. și tr. nostru în limba franceză, p. 9 și 494, 495. Cpr. și Alex. Degré, *Dreptul* din 1889, No. 79.

Trebue însă să adăogăm că recunoașterea copilului firesc din partea tatălui este lipsită de efecte juridice în dreptul nostru, ca și în dreptul englez. Cpr. în privința dreptului englez, Cas. fr. *Pand. Périod.* 98. 5. 16, ear în privința dreptului nostru, t. I a lucrării noastre, partea II, p. 314.

[2]) Cp. T. Huc, VII, 250. — Astfel, judecătorii n'ar putea să pronunțe o hotărîre condițională.

[3]) Vedi t. III, p. 452, n. 1; p. 611, t. și n. 5, și la autoritățile citate acolo, *adde*, T. Huc, V, 295 și VII, 250.

[4]) Cpr. Trib. Prahova și Ilfov. *Dreptul* din 1889, No. 38 și

Art. 1008 este însă el aplicabil la testamente? Codul actual păstrează, în această privință, tăcerea cea mai adâncă, mulțăminduse de a elimina art. 900 din codul francez, după care, prin derogare de la dreptul comun, *ori ce condițiie imposibilă, contrară legilor sau bunelor moravuri, făcênd parte din o donațiune sau testament, nu anulează liberalitatea, ci se consideră numai ca nescrisă*, **pro non scripto habetur** (*Instit.*, § 10, II, 14, *De heredibus instituendis*).

Așa dar, Codul francez, condus mai mult de niște preocupațiuni politice [1]), părăsește distincțiunea pe care Romanii o făceau între donațiuni și testamente, punênd ambele liberalități pe aceiaș treaptă.

Această dispositie derogatorie de la dreptul comun a fost cu drept cuvênt criticată atât în prvința donațiunilor cât și a testamentelor.

Donațiunea fiind, în adevĕr, un contract (art. 814), trebue să-i se aplice regulele de la contracte, adecă art. 1008.

In privința testamentelor, dispositia derogatorie a Codului frances nu se poate de asemene justifica prin nimic, căci astăzi nu mai e o desonoare de a muri intestat, cum era altă dată la Romani. Testamentele făcute sub o condițiie imposibilă, imorală sau ilicită trebue deci să fie nule ca și donațiunile, ear averea legată să se întoarcă la moștenitori, cu atât mai mult cu cât moștenirea ab intestat este astăzi regula dreptului comun, care se bucură de favoarea legiuitorului, ear nu moștenirea testamentară, care este o adevarată excepțiune. Bazat pe aceste considerațiuni și pe altele de asemene natură, legiuitorul nostru n'a mai tradus art. 900 din Codul francez, și asemene eliminare n'a fost făcută din nebagare de samă, ci anume, pentru că s'a ținut samă de criticele întemeiate pe care autorii le aduc cu drept cuvênt textului francez.

Față cu eliminarea conscientă a art. 900 din Codul francez și cu modificarea de redacțiune a art. 5, am conclus altă dată că testamentul făcut sub o asemene condițiune trebue să fie anulat, ca și donațiunea, cu atât mai

82. *Idem.* Al. Degré, *Dreptul* din 1890, No. 7, p. 50, n. 1. Vedi și t. IV, p. 95. Conform. art. 1065 C. italian.—*Contrà.* Art. 900 C. fr.

[1]) Vedi t. IV a lucrăriĭ noastre, p. 95, t. și n. 3.

mult cu cât, la noi, n'au existat și nu există nici astăzi considerentele politice care au putut să motiveze în Francia o dispoziție atât de excepțională [1]).

Cu toate acestea, jurisprudența și o parte din doctrină mențin dispozițiile testamentare făcute sub o condiție imposibilă, imorală sau ilicită, aplicând astfel art. 900 din Codul francez, de și acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru, sub cuvênt că *supresiunea ḑisului text se explică prin inutilitatea unei dispoziţiuni care de sine se subînţelege* [2]). Auḑiți argument; o dispoziție excepțională și derogatorie de la dreptul comun, precum este acea a art. 900 din C. fr., se înțelege de la sine!

Regule generale relative la îndeplinirea condițiilor.

Art. 1011. — Implinirea condițiunii trebue să se facă astfel cum au înțeles părțile să fie făcută. (Art. 977, 1012 urm. C. C. Art. 1175 C. fr.).

Art. 1012.—Când obligațiunea este contractată sub condițiunea că un eveniment oare care se va întâmpla într'un timp fixat, condițiunea este considerată ca neîndeplinită, dacă timpul a expirat fără ca evenimentul să se întâmple.

Când timpul nu este fixat, condițiunea nu este considerată ca căḑută de cât când este sigur că evenimentul nu se va mai întâmpla. (Art. 925 urm., 1013, 1200, 1202 C. C. Art. 1176 C. fr.).

Art. 1013. — Când obligațiunea este contractată sub condițiunea că un eveniment n'are să se întâmple într'un timp de-

---

[1]) Veḑi considerentele C. din București *(Dreptul* din 1892 No. 27) citate textual în t. IV a lucrăriĭ noastre, p. 97, n. 1 și p. 98, n. 1, și la alte decisiuni citate tot acolo, *adde*, Trib. Vaslui și Tecuci. *Dreptul* din 1895, No. 74 și din 1896, No. 14. Veḑi și tratatul nostru în limba franceză, p. 137 urm., art. *Testaments*. De când ne am pronunțat în acest sens, mai mulți autori au aprobat modul nostru de a vedea. Veḑi, între alțiĭ, Dim. Kebapci, *Tratat teoretic și practic de Proced. civilă* (București, 1895), t. I, p. 288 urm. Veḑi încă în acelaș sens, G. Petrescu, *Testamente*, p. 356 urm. și 363. C. C. Stefănescu, *Dreptul* din 1879, No. 12. D. S. Nenițescu, *Dreptul* din 1895, No. 20, etc.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1884, p. 265 și 407. Veḑi, pe lângă decisiunile citate în t. IV, p. 98, nota 2, Tribun. Buzeu, C. Iași și Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1893, No. 38. *Dreptul* din 1895, No. 82. *Dreptul* din 1896, No. 19. In acelaș sens, Alex. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 45; din 1890, No. 7 și din 1892, No. 38. C. Nacu, *Elemente de drept privat român*, II, p. 93.

fipt, această condițiune este îndeplinită, dacă timpul a expirat fără ca evenimentul să se fi întâmplat; este asemene îndeplinită, dacă înaintea termenului este sigur că evenimentul nu se va mai întâmpla; dacă nu este timp determinat, condițiunea este îndeplinită numai când va fi sigur că evenimentul n'are să se mai întâmple (Art. 1012 C. C. Art. 1177 C. fr.).

Art. 1014.—Condițiunea este reputată ca îndeplinită, când debitorele obligat sub această condițiune, a împedicat îndeplinirea ei [1]). (Art. 998, 1010, 1200, 1202 C. C. Art. 1178 C. fr.).

Art. 1011. Art. 1011 luat, ca și celelalte, din Pothier (II, 206), curmă o chestie care altă dată era controversată, și anume, aceea de a se ști dacă condiția trebue neaparat să se îndeplinească în termenii în care a fost concepută, *in forma specifica*, sau dacă ea poate să fie îndeplinită *per æquipollens*; și legiuitorul făcênd în specie aplicarea art. 977, decide cu drept cuvênt chestiunea în acest din urmă sens.

Astfel, dacă te ai obligat să'mi dai 100 galbeni, judecătorii vor aprecia dacă am înțeles să'mi dai numai galbeni, sau hârtie, ori altă monedă [2]).

Eată un alt exemplu care va face și mai bine să înțelegem scopul art. 1011. Iți promit 1000 lei dacă, în termen de un an, vei tăea cutare copac care 'mi supără vederea. Trebue să tai d-ta singur copacul, sau această obligație poate ea să fie îndeplinită de moștenitorii d-tale? Chestiunea presintă interes în casul când ai fi murit înaintea îndeplinirei condițiunii. Judecătorii vor înterpreta în mod suveran convenția părților [3]).

---

[1]) Conform: art. 176 Cod. federal; art. 1296 C. olandez; art. 1119 C. spaniol, etc. L. 85, § 7, Dig., 45, 5, — L. 81, § 1, Dig., 35, 1, citate textual *infrà* p. 46, n. 5. Cpr. și L. 39, Dig., 50, 17, *De regulis juris.*—Noul Cod german are o dispositie identică (art. 162). Acest text mai adaogă însă, în partea a doua, că, dacă îndeplinirea condiției este adusă cu rea credință de acela căruia ea folosește, condiția se consideră ca neîndeplinită, *so gilt der Eintritt als nicht erfolgt.*

[2]) Cpr. Pothier, II, 206. Baudry, II, 933. Marcadé, IV, 553. Giorgio Giorgi, IV, 321. Arntz, III, 100. Demante, V, 95 bis. Demolombe, XXV, 332. Cpr. L. 115, Pr., Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.*—Dacă obligația este contractată prin cambie, plata trebue să se facă în moneda arătată într'ênsa (art. 41, 315 C. com.).

[3]) Pothier, II, 207. Thiry, III, 4. T. Huc, VII, 251. Demolombe, XXV, 333, 334. Larombière, II, art. 1175, No. 6. Giorgio Giorgi, IV, 321.

Art. 925. In privința legatelor, condiția suspensivă trebue să se îndeplinească în timpul vieței legatarului; altfel legatul ar fi caduc (art. 925) [1]).

Art. 1012. Art. 1012 și 1013 ne arată în tremeni neîndoelnici când condiția se consideră ca îndeplenită și când ea se consideră ca căḑută. Dacă aceste texte ar lipsi din Cod, soluția ar fi tot aceiaș, pentru că ele nu sunt de cât niște consecinți logice a naturei condițiunii și a intențiunii părților [2]).

Când obligația este contractată sub condiția că un eveniment viitor și necert se va întâmpla într'un timp anume hotărît (condiție suspensivă afirmativă), condiția se consideră ca neîndeplenită dacă timpul a expirat fără ca evenimentul să se întâmple, și aceasta fără a fi nevoe de a se pune în întărḑiere pe debitor [3]).

Când timpul nu este fixat, condiția nu se consideră ca căḑută de cât atunci când este sigur că evenimentul nu se va mai întâmpla. Astfel, dacă m'am obligat a'ți da 1000 lei sub condiție că te vei căsători *în timp de doi ani*, condițiunea se va considera ca căḑută, dacă au trecut doi ani fără să te căsătorești, chiar dacă te ai fi căsătorit după expirarea acestui termen [4]); și judecătorii nu vor putea prelungi termenul hotărît de părți pentru îndeplinirea condițiunii [5]), ei putênd numai să'l determine după împrejurări, dacă părțile au înțeles să pue un termen, însă nu l'au fixat cu precisiune.

Dacă, din contra, m'am obligat a'ți da o sumă de bani sub condițiunea că te vei căsători, fără a fixa nicî un termen, condiția va putea fi îndeplinită ori când, și nu se va considera ca căḑută de cât la moartea d-tale [6]).

Cond. potestativă. Controversă. De câte ori este însă vorba de o condiție potestativă,

---

[1]) Veḑi t. IV, p. 582 urm. și *infrà*, p. 51, 52.
[2]) Boissonade, *op. cit.*, II, p. 400, No. 382.
[3]) Laurent, XVII, 73. Pand. fr., I, 1189. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 490. Fuzier-Herman, III, art. 1176, No. 4. Cpr. Cas. fr. D. P. 56. 1. 171.
[4]) Cpr. L. 41, § 12, Dig., 40, 5, *De fideicommissariis libertatibus.*
[5]) Cpr. art, 436, § ultim din proiectul C. japonez. Laurent, XVII, 75. Demolombe, XXV, 340. Pand. fr., I, 1186. Fuzier-Herman, III, art. 1176, No. 1.
[6]) Veḑi Pothier, II, 209. Demolombe, XXV, 341. Baudry, II, 934. Cpr. L. 59, Pr. și § 1, Dig., 35, 1, *De conditionibus et demonstrationibus.*

fie positivă, fie negativă, și convenția nu fixează nici un termen pentru îndeplinirea acestei condițiuni, unii sunt de părere că tribunalele, ținênd socoleală de intenția probabilă a părților (art. 1011), ar putea să fixeze un termen în care condiția va trebui să se îndeplinească. Astfel, dacă m'am obligat a'ți da o sumă de bani sub condiția că vei dărâma cutare zid sau că vei tăea cutare copac care 'mi astupă vederea, este probabil că n'am înțeles să remân atât eu cât și moștenitorii mei în tot-deauna la discreția d-tale, și că această condiție trebuind a se îndepleni într'un termen raționabil, voi putea cere ca judecătorii să 'ți fixeze un termen înlăuntrul căruia vei fi obligat a dărâma zidul sau a tăea copacul, la expirarea cărui termen condiția se va considera ca căḍută, dacă nu'ți ai îndeplinit obligația [1]).

Art. 1013 face aplicațiunea distincțiunii de mai sus la condițiile suspensive negative. Acest text prevede, în adevĕr, că de câte ori obligația este contractată sub condițiunea că un eveniment n'are să se întâmple într'un timp anume hotărît (condiție suspensivă negativă), această condiție se consideră ca îndeplinită dacă timpul a expirat fără ca evenimentul să se fi întâmplat. Ea se consideră de asemene ca îndeplinită, dacă înaineta termenului este sigur că evenimentul nu se va mai întâmpla. Dacă convenția nu prevede nici un termen, condiția se va considera ca îndeplinită numai când va fi sigur că evenimentul n'are să se mai întâmple. Art. 1013.

Să presupunem că m'am obligat a'ți da 1000 lei, *dacă copila mea nu se va căsători în timp de doi ani.* Condiția va fi căḍută, dacă ea s'a căsătorit înaintea expirărei acestui termen, și eu nu voi mai fi obligat. Condiția va fi, din contra, îndeplenită, dacă au trecut doi ani fără ca copila mea să se fi căsătorit, chiar dacă s'ar fi căsătorit în urmă [2]),

---

[1]) Pothier, II, 209 și nota 2 a lui Bugnet. Marcadé, IV, 554. Vigié, II, 1317. Acollas, II, p. 820. Demante et Colmet de Santerre, V, 96 bis II. Duvergier asupra lui Toullier, III, partea II, 624, n. 1. Demolombe, XXV, 347 urm. Giorgio Giorgi, IV, 326.—*Contrà.* Laurent, XVII, 75. Larombière, II, art. 1176, 1177, No. 9 și 18. Toullier D., III, partea II, 623 urm. Fuzier-Herman, III, art. 1167, No. 6. T. Huc, VII, 252.

[2]) *Conditio semel impleta non resumitur.*

sau dacă a murit înaintea expirării acestui termen; și în asemene caz, voi fi obligat a'ți plăti suma promisă [1]).

In caz însă când m'aș fi obligat a'ți da 1000 lei, *dacă copila mea nu se va căsători*, fără a fixa nici un termen, condiția nu se va îndepleni de cât la moartea copilei mele, căci până atunci ea se poate căsători. Prin urmare, în asemene caz, numai dacă ea nu s'a căsătorit, voi fi obligat a'ți da suma promisă, ca și cum m'aș fi obligat a'ți da această sumă la moartea ei [2]).

Cond. negativă potestativă. Controversă.

Cât pentru casul în care condiția negativă pentru care nu s'ar fi defipt nici un termen, ar fi potestastivă pentru debitor și ar consista într'un fapt care interesează pe creditor, precum ar fi, de exemplu, în casul în care te-ai fi obligat a'mi da 500 lei, dacă nu vei dărâma cutare zid sau dacă nu vei tăea cutare copac care 'mi astupă vederea, aș putea, după unii [3]), să cer ca judecătorii să fixeze un termen, în care nedărâmând zidul sau netăind copacul, condiția negativă se va considera ca neîndeplinită, și miai datori suma promisă. Am vĕdut însă mai sus că această chestie este controversată, după cum era și la Romani între cele două tabere opuse, Sabinienii pe de o parte și Proculeienii pe de alta [4])

Art. 1014.

Condiția, cu toate că în realitate este căḑută, se consideră ca îndeplinită, când acel obligat sub această condiție, a împedecat însuș îndeplinirea ei [5]).

Legiuitorul pedepsește pe debitor pentru dolul, culpa sau negligența sa, considerând, prin ficțiune, condiția ca îndeplenită: 1^0 pentru că, în lipsa unei asemene dispositiuni, debitorul ar fi putut cu cea mai mare ușurință să se libereze de obligația sa; și 2^0 pentru că, prin împedecarea condițiunii de a se realisa, el a causat creditorului o daună pe care trebue s'o repare (art. 998), și pentru

---

1) Cpr. L. 10, Dig., 45, 1, *De verborum obligationibus.*
2) Cpr. *Instit.*, § 3, III, 15, *De verborum obligatione.*
3) Pothier, *Oblig.*, II, 211. Marcadé, IV, 556, etc.
4) Cpr. L. 115, § 2, Dig., 45, 1, *De verborum obligationibus.*
5) „*Quicunque sub conditione obligatus curaverit ne conditio existeret, nihilominùs obligatur*“. (L. 85, § 7, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*). Vedi și L. 81, § 1, Dig., 35, 1, *De conditionibus et demonstrationibus*, unde se ḑice: „*Tunc demùm pro impleta habetur conditio, cùm per eum stat, qui, si impleta esset, debiturus erat*“. Vedi și *suprà*, p. 43, n. 1.

care legiuitorul îi conferă, cu titlu de daune, folosul ce el ar fi tras din obligație, dacă condiția s'ar fi îndeplenit în realitate.

Art. 1014 nu este însă aplicabil de câte ori debitorul a adus numai un obstacol indirect la îndeplenirea condițiunii, fără a avea intențiunea de a împedeca obligația de a se naște [1]), și chiar de câte ori el a impedecat anume îndeplenirea obligații, dacă el era în drept s'o facă, când, de exemplu, obligația era contractată sub o condiție potestativă din partea lui, căci, în asemene caz, el avênd dreptul de a nu îndepleni condiția, nu i se poate face o culpă din aceasta. *Qui suo jure utitur, neminem lædit* [2]). (Art. 1734 C. Calimach, 1305 C. austriac).

Dacă se stabilește că debitorul a împedecat îndeplinirea condițiunii prin dolul, culpa, sau chiar negligența sa, creditorul n'are nevoe să dovedească că condiția s'ar fi îndeplinit fără obstacolul adus de debitor, legea necerênd asemene dovadă din partea lui [3]).

Debitorul ar putea însă să dovedească că condițiunea nu s'ar fi îndeplinit, chiar dacă el n'ar fi adus la această îndeplinire nici o pedecă, în care caz, creditorul nu va avea nici un drept, pentru că faptul debitorului nu'i a adus nici o daună [4]).

Condiția nu s'ar considera de asemene ca îndeplenită, dacă îndeplinirea ei ar fi fost împedecată prin un caz de forță majoră, sau prin faptul unui al treile, altul de cât debitorul, și aceasta este adevarat nu numai în privința condițiilor casuale, dar și în privința acelor mixte și po-

---

[1]) Pothier, *Oblig.*, II, 212. Marcadé, IV, 557. Berriat St. Prix, II, 4371.

[2]) Thiry, III, 4. Arntz, III, 100. Mourlon, II, 1202. T. Huc, VII, 253. Demolombe, XXV, 351. Laurent, XVII, 76. Demante et Colmet de Santerre, V, 97 bis II. Fuzier-Herman, III, art. 1178, No. 2. Massé-Vergé, III, § 534, p. 377, n. 23. Pand. fr., I, 1219. Larombière, II, art. 1178, No. 6. Giorgio Giorgi, IV, 328. Cpr. Cas. fr. D. P. 76. 1. 131. In cât privește restricția adusă regulei „*Qui suo jur utitur, neminem lædit*“, vedi t. V, p. 402 urm.

[3]) Pand. fr., I, 1224. Laurent, XVII, 76. Larombière, II, art. 1178, No. 10. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 70. Fuzier-Herman, III, art. 1178, No. 9.

[4]) Laurent, XVII, 76, *in fine.*

testative. *Exemplu*: Iți vênd casa mea cu 10000 lei, dacă vei da o sumă de bani lui A. Dacă ai oferit banii lui A și el i-a refusat, contractul n'a avut nici odată ființă, condiția fiind căḑută, de și ai avut toată buna voința ca ea să se îndeplinească [1]).

Art. 898 C. Calimach. Numai în materie de testamente, *buna voință* a legatarului face sa sĕ considere condiția potestativă sau mixtă ca îndeplinită, pentru că actele de ultimă voință sunt susceptibile de o interpretare mai largă [2]) : „Acel rênduit ca să iee o moștenire, sau legatum sub însărcinare, ḑice art. 898 din Codul Calimach (710 C. austriac), este dator a se sili pe cât va fi prin putință să împlinească deplin însărcinarea sau macar s'o aducă aproape la sfêrșit ; însă de se va împedeca de vre o neputință ce nu i s'ar fi pricinuit din greșălele sale, adecă din desfrânarea lui, sau din alte asemene, ci din împrejurările cele pe dinafară, atuncea câștigă el dritul moșteniriĭ sau a legatului, și fără împlinirea însărcinăriĭ".

Art. 162, § 2 Cod. german. Naște însă întrebarea dacă condiția se va considera ca neîndeplenită, atunci când îndeplenirea ei ar fi fost adusă cu rea credință de partea căreia ea folosește, așa precum prevede anume art. 162, § 2 din noul Cod german ? [3]). Negativa ni se pare afară de ori ce îndoeală, pentru că a considera condiția ca neîndeplenită atunci când, în realitate, ea este îndeplinită, este a admite o ficțiune, și ficțiunile nu pot fi create de cât de legiuitor. Or, legiuitorul care, în unele casuri, consideră condiția neîndeplenită ca îndeplenită, a uitat de a prevedea și ipoteza inversă.

---

[1]) Pothier, II, 213, 214. Laurent, XVII, 77. Fuzier-Herman, III, art. 1178, No. 6 și 7. T. Huc, VII, 253. Troplong, *Donations*, I, 318. Giorgio Giorgi, IV, 328. Demolombe, XXV, 353. Cpr. Cas. rom. Bulet. Cas., anul 1875, p. 121.—Veḑi însă Larombière, II, art. 1178, No. 16.

[2]) Pothier, *Oblig.*, II, 213. Larombière, *loco cit.* T. Huc, VII, 253, *in fine*. Demolombe, XXII, 322 și XXV, 353. Giorgio Giorgi, IV, 330. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 69. Troplong, *Donations*, I, 327, 330. Fuzier-Herman, II, art. 1040, No. 22. Veḑi și t. IV a lucrăriĭ noastre, p. 586. Cpr. L. 14, Dig., 35, 1, *De conditionibus et demonstrationibus ;* L. 5, § 5, Dig., 36, 2, *Quando dies legatorum ;* L. 23, Dig., 28, 7, *De condition. institutionum*, etc.

[3]) Veḑi *suprà*, p. 43, n. 1.

Efectele condițiilor.

Trei perioade trebuesc avute în vedere în privința îndeplinirei condițiunii: 1° când condiția este căḍută *(deficiente conditione)*; 2° când ea este în suspensie *(pendente conditione)*; și în fine, 3° când ea s'a îndeplinit *(existente conditione)*.

1° *Efectele căderei condițiunii.*

De câte ori incertitudinea care caracterizează condiția a încetat prin căderea ei, sau de câte ori este evident că ea nu se mai poate îndeplini, contractul este inexistent, adecă n'a avut nici odată ființă: *„Quod si sub conditione res venierit, si quidem defecerit conditio, nulla est emptio, sicuti nec stipulatio“* [1]).

Condiția neîndeplinindu-se, lucrurile remân în starea de mai înainte, și nimic nu este făcut, *nihil est, nihil fit.*

Deci, dacă lucrul care făcea obiectul obligației a fost dat creditorului condițional, el va fi obligat a'l restitui cu toate accesoriile și fructele sale, pentru că altfel el l'ar deținea fără causă (art. 966), ear înstrăinările, ipotecile, servituțile, etc., constituite de dênsul vor fi desființate, pentru că el nu a avut nici odată vre-un drept asupra lucrului [2]).

2° *Efectele condiții în suspensie.*

Art. 1015, parte finală. — Dacă creditorul a murit înaintea îndeplinirei condițiunii, drepturile sale trec erediloru sĕi. (Art. 1179 C. fr.).

Art. 1016. — Creditorele poate, înaintea îndeplinirei condițiunii să exercite toate actele conservatorii dreptului sĕu. (Art. 356, 731 urm., 1178, 1776 C. C. Art. 1180 C. fr.).

Este greu de a formula în mod precis efectele condițiunii, cât timp ea este încă în suspensie. Art. 1022 deosebind condiția de termen, ḍice că condiția suspendă obli- Critica art. 1022.

[1]) L. 8, Pr., Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ.* Vedi și L. 37, Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione*, unde se ḍice: *„Ideoque similis erit sub conditioni factæ venditioni: quæ nulla est si conditio defecerit“.*

[2]) Demolombe, XXV, 376. Pand. fr., I, 1262. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 75. Marcadé, IV, 558. Arntz, III, 101. Larombière, II, art. 1181, No. 10. Bufnoir, *op. cit.*, p. 312. G. Giorgi, IV, 368.

gaţia, de unde ar părea să resulte că, pe cât timp condiţia nu s'a îndeplinit încă, nu există nici creditor, nici debitor, pentru că nu există încă nici creanţă, nici datorie [1]; şi în adevĕr, Pothier (II, 218) reproducênd teoria romană, ḑice că, până la îndeplinirea condiţiunii, nimic nu se datoreşte încă şi că există numai o speranţă de creanţă: „*Ex conditionali stipulatione nondum debetur, sed spes est debitum iri*“ [2].

Teoria lui Pothier, care mai ḑice încă (II, 222), că *creditorul condiţional nu are nici un drept* înainte de îndeplinirea condiţiunii, este prea absolută, căci din texte resultă că el are oare care drepturi.

Astfel, art. 1015 ḑice că, la caz de a muri creditorul înaintea îndeplinirei condiţiunii, *drepturile* sale trec la moştenitorii sĕi; ear art. 1016, că el poate, înaintea îndeplinirei condiţiunii, să exercite toate actele care au de scop conservarea dreptului sĕu.

Creditorul are deci, *pendente conditione*, mai mult de cât o speranţă; el are un drept, de şi imperfect, *en herbe*, după expresia lui Ricard [3], care face parte de pe acum din patrimoniul sĕu, transmisibil moştenitorilor (art. 1015), de care el poate să dispue cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, şi pentru conservarea căruia, el poate să ieie toate mĕsurile ce ar crede de cuviinţă, precum ar fi, de exemplu, luarea sau reînoirea unei inscripţiuni ipotecare, întreruperea prescripţii, etc.

Art. 1770. Şi aceasta este adevarat nu numai în privinţa drepturilor de creanţă *(jura ad rem)*, dar chiar în privinţa dreptului de proprietate *(jus in re)*; şi dovadă la aceasta este art. 1770, care recunoaşte că se poate avea asupra unui imobil un drept de proprietate *suspens prin o condiţie* [4].

---

[1] Cpr. L. 13, § 5, Dig., 20, 1, *De pignoribus et hypothecis*. Veḑi *suprà*, p. 25, 26.

[2] *Instit.*, § 4, III, 15, *De verborum obligatione*. Veḑi şi *suprà*, p. 25, nota 2.

[3] Acelaş autor (*Disp. conditionelles*), comparează într'un stil poetic, obligaţia condiţională... *à un bouton, qui peut produire un fruit ou s'évanouir entièrement*. Veḑi Demolombe, XXV, 356.

[4] Cpr. Laurent, XVII, 90. Demolombe, XXV, 357. Pand fr., *Oblig.*, I, 1240.

Trebue deci să recunoaștem că art. 1022 se exprimă în mod prea absolut când ḑice că *condiția suspendă existența obligațiunii (îngajamentului)*, pentru că obligația există, de vreme ce ea dă naștere la un drept eventual [1]).

Creditorul condițional având un drept, de și imperfect încă, legea nouă care ar fi intervenit, *pendente conditione*, n'ar aduce nici o jignire acestui drept, pe când contrariul s'ar întâmpla dacă creditorul n'ar avea de cât o speranță, după cum ḑice Pothier, fiind că principiul neretroactivității legilor nu apără de cât drepturile, nu însă și simplele speranțe sau expectative (art. 1) [2]).

Din împrejurarea că creditorul condițional are un drept eventual, legiuitorul trage următoarele consecințe:

1° In caz de moartea creditorului sau a debitroului înaintea îndeplinirei condițiunii, acest drept trece în mod activ și pasiv la moștenitorii părților contractante (art. 1015), [3]) pentru că omul este în genere presupus a fi contractat nu numai pentru sine, dar și pentru moștenitorii sĕi. Acest principiu este adevarat și la noi, cu toate că ne lipsește art. 1122 din Codul francez, care este formal în această privință [4]). Art. 1015.

In materie de contracte, condiția se poate deci realisa și în urma morții părților, pe când, în materie de legate, ea nu poate, din contra, să se realizeze în mod util de cât în timpul vieței legatarului (art. 925), pentru că dispozițiile testamentare fiind personale *(intuitu personæ)*, Deosebire între contracte și legate. Art. 925.

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 936. Demolombe, XXV, 356, 357. Laurent, XVII, 87. Pand. fr., I, 1239. Demante, V, 100 bis II. Acollas, II, p. 821. Marcadé, IV, 560. Vigié, II, 1322.

[2]) Cpr. Baudry, II, 936. Demolombe, XXV, 360. Laurent, XVII, 87. Demante, V, 100 bis II. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 75. Pand. fr., I, 1241. Vedi și t. I a lucrării noastre, partea I, p. 28 urm.

[3]) *„Eamque ipsam spem transmittimus si, priusquam conditio existat, mors nobis contigerit"*. *Instit.*, § 4, *in fine*, III, 15, *De verborum obligatione*.—Dacă însă contractul făcut sub condiție este o societate, moartea uneia din părți împedecă societatea de a se forma, pentru că natura convențiunii se opune, în asemene caz, la transmisibilitatea dreptului. Pand. fr., I, 1248. Demolombe, XXV, 365. Larombière, II, art. 1179, No. 4.

[4]) Acest principiu este atât de evident, ḑice Marcadé (IV, 438), în cât nu mai era nevoe de a fi formulat. Vedi t. V a lucrării noastre, p. 102, t. și n. 2.

ca și afecțiunea care le dictează, dreptul la legat nu se poate deschide de cât în persoana legatarului [1]).

Art. 1016. 2° Creditorul poate, înaintea îndeplinirei condițiunii să exercite toate actele care tind la conservarea dreptului său (art. 1016). Ast-fel, creditorul condițional va putea, *pendente conditione*, să înscrie ipoteca care garantează creanța sa, menționând însă în inscripție că creanța este condițională (art. 1776, § 2). El va putea, de asemene, să facă acte intreruptive de prescripție (art. 1863 urm.); să se opue la facerea unui raport sau unei împărțeli în frauda drepturilor sale (art. 769, 785); să ceară separarea patrimoniului defunctului de acel al moștenitorilor (art. 781, 1743), și după unii, să exercite chiar drepturile și acțiunile debitorului său în baza art. 974 [2]); să ceară ca baniĭ datoriți sub condiție să fie depuși la casa de consemnație, cu toate că Curtea din București a vĕdut în asemene procedare un act de urmărire, ear nu un act de conservare [3]); să ceară declararea în stare de faliment a debitorului său [4]), fără însă a putea, cât timp condiția nu s'a

Art. 890 C. Calimach.

[1]) Pothier, II, 208, 220. Baudry, II, 652 și 936. „*Intercidit legatum, si ea persona decesserit, cui legatum est sub conditione*". L. 59, Pr., Dig. 35, 1, *De condition. et demonstrationibus.* „Nimene nu poate căștiga, nici lasa moștenitorilor sĕi dritul atârnat de condiția urnitoare, ḑice art. 890 din C. Calimach (703 C. austriac), *când el la împlinirea ei nu se va afla în viață*". Vedi t. IV, p. 578 și *suprà*, p. 44.

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 1252. Larombière, II, art. 1180, No. 2. Mourlon, II, 1171, nota 2. — *Contrà.* Demolombe, XXV, 100. Baudry, II, 910. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 629. T. Huc, VII, 186. G. Giorgi, II, 232. Garsonnet, *Pr. civ.*, I, § 120, p. 492 și autoriĭ citați în t. V a lucrării noastre, p. 212, nota 5, unde se arată controversa. Această din urmă părere este cu mult mai juridică.—Creditoriĭ condiționali nu pot de asemene, *pendente conditione*, să exercite acțiunea pauliană (art. 975), pentru că această acțiune presintă mai mult caracterul unui act de executare. G. Giorgi, II, 268. T. Huc, VII, 219, *in fine.* Pĕucescu, I, 365. Vigié, II, 1194. Baudry, II, 922. Laurent, XVI, 459 și autoriĭ citați în t. V, p. 242, n. 2.—*Contrà.* Demolombe, XXV, 231.—Acțiunea în simulație aparține însă creditorilor condiționali. T. Huc, VII, 231. Baudry et Barde, I, p. 646, No. 733. Trib. Paris, *Dreptul* din 1894, No. 17. Vedi și t. V, p. 273, t. și n. 3.

[3]) *Dreptul* din 1876, No. 11.

[4]) Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 94, 258 și autoritățile citate de acești autori. E. Thaller, *Tr. élém. de droit comm.* (Paris, 1898), 1514.

îndeplinit, să primească dividendele ce i s'ar cuveni. Aceste dividende vor fi depuse la casa de consemnație, și el nu le va lua de cât după îndeplinirea condiției. Dacă condiția nu se îndeplinește, dividendele ce s'ar fi cuvenit creditorului condiționali se vor împărți între ceilalți creditori [1]).

Executarea silită, poprirea, etc.

Creditorii condiționali n'ar putea însă, înaintea îndeplinirei condițiunii, să ceară o condamnațiune *in futurum*, să proceadă la execuțiunea silită (art. 371 urm. Pr. civ.), să facă o poprire (art. 455 urm. Pr. civ.), etc. [2]).

---

[1]) Pothier, *Oblig.*, II, 235. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 258. Thaller, *Dr. comm.*, 1687. Calamandrei, *Del fallimento*, I, 159.—*Contrà.* Alauzet, *Comment. du C. de commerce*, VI, 2486. *Bédarride, Faillites et Banqueroutes*, I, 93. După acești din urmă autori, creditorul condițional ar putea primi dividendele, dând cauțiune pentru a asigura restituirea lor, la caz când condiția nu s'ar îndeplini. Acest din urmă sistem se vede formal consacrat prin legea germană din 10 fevr. 1877 asupra falimentului, *Konkurs-Ordnung* (art. 60, 142, 155). Vedi analisa acestei legi, care se aplică și la necomercianți, în *Annuaire de législation étrangère*, anul 1878, p. 102 urm.

[2]) Arntz, III, 101. Demante, V, 99 bis I și II. T. Huc, VII, 259. G. Giorgi, IV, 336. Baudry, II, 937. Laurent, XVII, 89, 90. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 75. Larombière, II, art. 1180, No. 2. Pand. fr., I, 1242, 1254. Demolombe, XXV, 358, 369. F. Herman, III, art. 1180, No. 1. D. Kebapci, *Pr. civ.*, II, 217. Boitard, *Pr. civ.*, II, 817. Sand. Nanoveanu, *Pr. civ.*, p. 995. Garsonnet, *Procéd. civ.*, III, p. 502, § 542 și p. 682, § 592. C. Grenoble, D. P. 83. 2. 126. — Curtea noastră supremă consideră însă pe nedrept poprirea ca un act de conservare, ear nu ca un act de executare. Cas. rom. S-a I. Bulet. 1892, p. 563 și Bulet. 1894, p. 1193. Cpr. și Cas fr. D. P. 82. 1. 377. — O decisie a Inaltei Curți, S-a II, din 18 Mai 1898, pare însă să considere poprirea în mâna celor de al treilea ca o măsură de executare, de vreme ce hotărește că termenul de apel contra hotărîrilor de validare, în asemene materie, este de o lună, conform art. 402 Pr. civ. *Dreptul* din 1898, No. 67. Cpr. și C. București, *Dreptul* din 1898, No. 76.

Creanțe care pot face obiectul unei popriri.

Dar dacă creditorii condiționali, ca și acei a căror termen n'a ajuns încă la scadență (v. D. Kebapci, *op* și *loco suprà cit.*) nu pot să proceadă la o poprire, creanțele condiționale și chiar acele eventuale pot face obiectul unei popriri. Cpr. Cas. fr. Pand. Period., 95. 1. 493. D. P. 98. 1. 40. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 600, p. 714. Vedi în privința creanțelor eventuale, nota fostului nostru profesor, Glasson, în D. P. 97. 2. 41.

Mĕsurile ce pot fi ordonate de tribunale p. asigurarea drepturilor creditorilor condiţionali.

Dar dacă creditorul condiţional nu poate, *pendente conditione*, să facă acte de executare, el nu va sta însă cu braţele încrucişate de câte ori averea debitorului condiţional se va urmări de alţi creditori, pentru că altfel banii care i s'ar cuveni lui s'ar lua de ceilalţi creditori, şi el n'ar mai avea ce lua la caz de îndeplinirea condiţiunii. El neavênd dreptul de a primi banii, întru cât condiţiunea sa nu s'a îndeplinit încă, tribunalul va putea să ordoane depunerea la casa de consemnaţii a sumelor ce i se vor datori în caz de a se îndeplini condiţia, sau să facă ca aceşti bani să se primească de ceilalţi creditori, sub îndatorirea din partea lor de a da cauţiune, spre a asigura restituirea lor la îndeplinirea condiţiunii. Acesta este mijlocul cel mai bun spre a împaca toate interesele, atât acele ale debitorului şi ale creditorului condiţional, cât şi a celorlalţi creditori [1])

Art. 993. Din faptul că creditorul condiţional n'are, *pendente conditione*, un drept definitiv, mai resultă încă că, dacă debitorul a plătit actualmente din eroare ceea ce nu datorea de cât la îndeplinirea unei condiţiuni, această plată este supusă acţiunei în repetiţie (art. 993) [2]).

Art. 1885. De asemene, prescripţia liberatorie nu va curge în contra creditorului condiţional şi în favoarea debitorului condiţional, cât timp condiţia nu s'a îndeplinit încă, cel puţin în privinţa acţiunilor personale (art. 1885, § 1), căci, în privinţa acţiunilor reale ale creditorului sau proprietarului condiţional, ele sunt, prin excepţie, supuse prescripţiunii, chiar şi mai înainte de îndeplinirea condiţiunii (art. 1885, § 2). Legiuitorul nostru, primind şi de astă dată părerea lui Marcadé, admisă în contra jurisprudenţei [3])

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 222. Laurent, XVII, 89. Demolombe, XXV, 370. Demante, V, 99 bis I. Larombière, II, art. 1180, No. 3. Aubry et Rau, IV. § 302, p. 74. Pand. fr., I, 1255. F. Herman, III, art. 1180, No. 5.

[2]) „*Sub conditione debitum, per errorem solutum, pendente quidem conditione, repetitur*". L. 16, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti*. Cpr. Pothier, II, 218. Demolombe, XXV, 358. Laurent, XVII, 91. Bufnoir, *op. cit.*, p. 240. Baudry, II, 937. Thiry, III, 6. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 71. Larombière, II, art. 1181, No. 6. Pand. fr., I, 1245. Vedi şi *infrà*, p. 63, 64.

[3]) Cpr. C. Pau şi Cas. fr. D. P. 89. 2. 119. D. P. 79. 1. 343.—*Contrà*. C. Toulouse, D. P. 80. 1. 65.

de aproape întreaga doctrină, a curmat controversa care există, în această privință, în Francia, în sensul susținut de doctrină [1]). (Vedi și *infrà*, p. 64).

In fine, dacă este vorba de un contract translativ de proprietate, dreptul de mutațiune prevĕdut de legea timbrului nu poate fi cerut cât timp condițiunea nu s'a îndeplinit încă. [2]). Legea timbrului.

3° Efectele condițiunii îndeplinite (Efect retroactiv).

Art. 1015, ab initio. — Condițiunea îndeplinită are efect din ḑiua în care angajamentul s'a contractat. (Art. 1179 C. fr.).

Coveṇțiunile producêndu-și efectul lor din ḑiua în care părțile au consimțit, îndeplinirea condițiunii are efect retroactiv până în ḑiua în care obligația s'a contractat. „*In stipulationibus id tempus spectamur quo contrahimus*“ [3]).

Deci, dacă condiția s'a îndeplinit, părțile sunt legate, nu din ḑiua îndeplinirei *(ut ex nunc)*, ci din ḑiua în care ele au consimțit *(ut ex tunc)* [4]), ear dacă condiția nu s'a îndeplinit, ele n'au fost legate nici odată.

---

[1]) Vedi Marcadé, *Prescription*, art. 2257, No. 2, p. 167 urm. Laurent, XXXII, 25 urm. Giorgio Giorgi, IV, 338. Baudry et Tissier, *Prescription*, No. 394 urm. Troplong, *Prescription*, II, 791 urm. Leroux de Bretagne, *Prescription*, 701 urm. Larombière, II, art. 1181, No. 15. Aubry et Rau, II, § 213, p. 330 urm. și p. 485 din ediția a V-a. Berriat St. Prix, III, 9261. Duranton, XXI, 328. F. Herman, IV, art. 2257, No. 32. Demante et Colmet de Santerre, VIII, 364 bis III urm. Baudry, III, 1676 urm. Thiry, IV, 634. — Vedi însă Arntz, IV, 2003.

[2]) Demolombe, XXV, 358. T. Huc, VII, 255.—In caz de condiție resolutorie, transmisiunea fiind actuală, dreptul fiscului este exigibil imediat. Condiția resolutorie desființând contractul, ca și cum el n'ar fi avut nici o dată ființă (art. 1015), ar urma că și taxa percepută să fie restituită, însă restituirea nu are loc, pentru că ceea ce a fost perceput în mod regulat remâne bine perceput. Cpr. T. Huc, *loco suprà cit.* Dreptul fiscului la caz de condiție resolutorie.

[3]) L. 78, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus* și L. 144, § 1, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui.* V. și L. 8, Pr., Dig., 18, 6, unde se ḑice: „*Si exstiterit conditio... quasi jam contracta emptione in præteritum*“.

[4]) Astfel, ipoteca creditorului condițional, care a luat inscripțiune, va avea rang din ḑiua inscripțiunii, ear nu din ḑiua îndeplinirei condiției (art. 1776, 1778). Molitor, I, 131.

Autorii caută să justifice principiul retroactivităţei, dicênd că el este conform voinţei presupuse a părţilor contractante [1]).

Critica art. 1015. Dreptul străin.

Aceasta este atât de puţin adevarat în cât sunt legislaţiuni care admit sistemul invers, ceea ce simplifică cu mult raportul părţilor faţă cu cei de al treile. Astfel, este Codul federal al obligaţiilor din 1881 (art. 171, 174) şi noul Cod german din 1896, după care convenţia nu 'şi are fiinţă sau nu se consideră ca desfiinţată de cât din momentul realisărei condiţiunii suspensive sau resolutorie [2]). Părţile pot, cu toate acestea, în cât priveşte raporturile dintre ele, să facă, prin convenţia lor, ca condiţiunea să'şi producă efectele sale înainte de îndeplinirea ei. [3]).

Ori care ar fi avantajele sistemului neretroactivităţei, legiuitorul nostru, reproducênd Codul francez, a consacrat în termeni expreşi sistemul opus, care se vede admis şi în Codul italian (art. 1170) [4]).

Aplicarea art. 1015 la toate condiţiile.

Termenii art. 1015 fiind generali, principiul retroactivităţei se aplică ori cărei condiţiuni, atât acelei resolutorie (art. 1019 urm.), cât şi acelei suspensive (art. 1017) şi ori cărui drept, atât acelor personale cât şi acelor reale (art. 1770) [5]). Este adevarat că art. 1015 pare a se referi numai la condiţia suspensivă, din causă că el este împrumutat de la Pothier (II, 220), care avea în vedere mai cu samă această condiţie, însă regula este aceiaş pen-

---

[1]) Vedi Giorgio Giorgi, IV, 352. Vigié, II, 1327. Laurent, XVII, 78. „Retroactivitatea condiţiunii îndeplinite, dice Demolombe (XXV, 387, p. 370, 371), este o consecinţă neaparată a validităţei obligaţiunii condiţionale".

Art. 158 C. german.

[2]) Eată, în adevĕr, cum se exprimă art. 158 din noul Cod german: „*Wird ein Rechtsgeschäft unter einer aufschiebenden Bedingung vorgenommen, so tritt die von der Bedingung abhängig gemachte Wirkung mit dem Eintritte der Bedingung ein*".

„*Wird ein Rechtsgeschäft unter einer auflösenden Bedingung vorgenommen, so endigt mit dem Eintritte der Bedingung die Wirkung des Rechtsgeschäfts; mit diesem Zeitpunkte tritt der frühere Rechtszustand wieder ein*".

[3]) Art. 159 C. german. Conform: art. 171 al obligaţiilor (Elveţia) din 1881.

[4]) Cpr. G. Giorgi, *op. cit.*, IV, 359. — In acelaş sens: art. 1120 C spaniol; art. 1297 C. neerlandez, etc.

[5]) T. Huc, VII, 255, p. 343.

tru toate condițiile [1]). In adevĕr, ori ce condiție suspensivă cuprinde o condiție resolutorie corelativă, după cum ori ce condiție resolutorie cuprinde o condiție suspensivă; de unde și consecința că retroactivitatea uneia atrage neaparat retroactivitatea celeilalte. Ast-fel, dacă presupunem că, la 1 ianuar 1898, 'ți-am vêndut casa mea sub condiția suspensivă de a fi numit procuror general la Curtea din București, îndeplininduse condiția la 1899, vei fi considerat ca proprietarul casei mele încă de la 1 ianuar 1898, de când eu voi fi considerat că am încetat de a fi proprietar; de unde resultă că, din ḑiua contractului dintre noi, eu n'am mai avut de cât o proprietate sub o condiție resolutorie. Eată deci că condiția suspensivă sub care 'ți-am făcut vêndarea cuprinde neaparat, ca corelativ, o condiție resolutorie [2]).

Principiul retroactivității condițiunii se aplică de asemenea la condițiile casuale și mixte, precum și la cele imposibile și ilicite [3]). Cond. casuale, mixte, etc.

El se aplică și la condiția potestativă, fie că ea atârnă de un eveniment care stă în puterea creditorului de a'l face să se întâmple sau să nu se întâmple, fie că ea atârnă de voința debitorului, cu toate că, în această din urmă privință, chestia este controversată. Astfel, dacă presupunem că, la 1 ianuar 1898, 'ți am vêndut casa mea sub condițiunea potestativă că într'un an să mĕ stabilesc la București, întâmplânduse ca condiția să se îndeplinească, ipotecarea sau vêndarea casei ce aș fi făcut cătră o altă persoană *pendente conditione* va fi nulă, pentru că, prin efectul retroactiv al condițiunii, d-ta fiind proprietar încă de la 1 ianuar 1898, eu nu eram proprietar când am făcut ipoteca sau a doua vêndare [4]). Cond. potestative. Controversă.

---

[1]) Demolombe, XXV, 407. T. Huc, *loco supra cit.*

[2]) Demolombe, XXV, 408. Mourlon, II, 1194. T. Huc, VII, 244. Baudry, II, 930, 942. Al. Degré, *Dreptul* din 1886, No. 43, p. 331. Vedi și *supra*, p. 26 t. și n. 5.

[3]) Pand. fr., I, 1271 și trib. Lyon, 28 nov. 1888.

[4]) Laurent, XVII, 86. Vigié, II, 1331. T. Huc, VII, 256. Demolombe, XXV, 387. Larombière, II, art. 1179, No. 10. Pand. fr., I, 1273. — *Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 302, p. 78, n. 66. Molitor, I, 138. Toullier D., III, partea II, 546. Troplong, *Hypothèques*, II. 474. Massé-Vergé, III, § 525, p.

Aplicarea art. 1015 numai la condițiile simplu potestative.

Dar dacă am admis că principiul retroactivității stătornicit de art. 1015 se aplică și condițiilor potestative, aceasta se înțelege numai în privința condițiilor *simplu* potestative (art. 1006), ear nu și în privința condițiilor *pur* potestative prevĕdute de art. 1010, pentru că obligația contractată sub o astfel de condiție fiind nulă din momentul contractărei ei, nu poate prin nimic să devie validă mai în urmă. [1]).

Consecințile care resultă din principiul retroactivității.

Acest principiu al retroactivității condițiunii dă naștere la următoarele consecințe:

1° Toate drepturile reale consimțite, *pendente conditione*, de acel care a înstrăinat un corp cert și determinat sub o condiție suspensivă, cad odată cu îndeplenirea condițiunii, pentru că, în asemene caz, înstrăinarea existând încă din momentul consimțĕmêntului, aceste drepturi reale, servitute, ipotecă, etc., emană de la o persoană care nu mai era proprietar *(a non domino)*, și care, prin urmare, nu putea să transmită o proprietate ce nu avea (art. 1770) [2]).

Înstrăinările sau drepturile reale consimțite de acel care a cumparat imobilul sub o condiție suspensivă (creditorul condițional) vor fi din contra menținute, dacă condiția s'a îndeplinit, pentru că, prin efectul retroactiv a îndeplinirei condiții, el este proprietar din momentul formărei contractului (art. 1015).

Dacă condiția nu s'a îndeplinit, vêndarea fiind inexistentă, înstrăinările parțiale sau totale consimțite de cumpărătorul condițional vor cădea prin aplicarea art. 1770. (Cpr. art. 1380) [3]).

380, nota 7. După acești autori, care invoacă în sensul părerii lor L. 9. § 1, Dig., 20, 4, *Qui potiores in pignore*, etc., vêndarea sau ipoteca făcută *medio tempore* ar fi validă, primul cumpărător avênd recurs în daune în contra vêndĕtorului.

[1]) Cpr. Demolombe, XXV, 390. Larombière, II, art. 1174, No. 12 urm. Pand. fr., I, 1274.

[2]) Art. 161 din noul Cod german este formal în această privință, de și am vĕdut (*suprà*, p. 56) că acest Cod nu admite principiul retroactivității condițiunii îndeplinite.

[3]) Cpr. Laurent, XVII, 80, 90, 92, 112. F. Herman, III, art. 1179, No. 7. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 71. Baudry, II, 935. Demolombe, XXV, 381 urm., 410, 411. Pand. fr., I.

Ficțiunea care resultă din retroactivitatea condițiunii nu se aplică, în părerea generală, la actele de administrație făcute de bună credință, *pendente conditione*, de către debitorul lucrului datorit sub condițiune, căci el având posesiunea lucrului până la îndeplinirea condițiunii, trebue să poată să'l administreze atât în interesul privat al părților contractante, cât și în acel general al societății; și aceasta cu atât mai mult cu cât creditorul condițional este presupus a fi delegat debitorului administrația lucrului datorit (analogie din art. 1380, § 2) [1]). Acte de administrație. Controversă.

2⁰ Acel care s'a obligat a da un lucru sub condițiе suspensivă este ținut, la îndeplinirea condiției, să predei creditorului nu numai lucrul cu toate accesoriile sale (aluviune, comoară, etc.) [2]), dar și fructele percepute *pendente conditione*, sau echivalentul lor, dacă părțile n'au manifestat fie expres, fie tacitamente, o intenție contrară, pentru că, prin efectul retroactiv al condiției, creditorul fiind proprietar, fructele aparțin proprietarului de câte ori legiuitorul n'a derogat de la acest principiu (art. 483) [3]). Cui aparțin fructele. Controversă.

---

813 urm., 1267. Larombière, II, art. 1181, No. 8. Marcadé, IV, 559. Mourlon, II, 1205. Acollas, II, p. 821. Thiry, III, 6. Demante, V, 100 bis III. T. Huc, VII, 256. Giorgio Giorgi, IV, 357.

[1]) Demolombe, XXV, 399. Larombière, II, art. 1181, No. 20 și art. 1183, No. 15. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 72. Duranton, XVII, 34. G. Giorgi, IV, 359. Troplong, *Louage*, I, 100. Duvergier, *Idem*, 84. Pand. fr., I, 1278 urm. F. Herman, III, aut. 1179, No. 11 urm. Marcadé, IV, 566. Massé-Vergé, IV, § 699, p. 354, n. 1.—*Contrà*. Laurent, XVII, 82. T. Huc, VII, 257. Baudry, II, 935. Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano, IV*, 91.

[2]) Demolombe, XXV, 404. Pand. fr., I, 1291, 1292. Larombière, II, art. 1181, No. 13 și art. 1183, No. 54, 55. Troplong, *Vente*, II, 766, 767. Duvergier, *Vente*, II, 55. T. Huc, VII, 277. G. Giorgi, IV, 357. Marcadé, VI, art. 1673, No. 2, p. 311, 312. Duranton, XVI, 425. — Remâne însă bine înțeles că debitorul va avea drept la partea din comoară ca găsitor (art. 649, § 1). Larombière, II, art. 1183, No. 55. Comoară.

[3]) Baudry, II, 935. Laurent, XVII, 84, 85, 116, 154. Arntz, III, 104. Thiry, III, 6, *in fine*. Marcadé, IV, 559, 563. T. Huc, VII, 258, 277. Larombière, II, art. 1181, No. 14 și art. 1183, No. 45. Pand. fr., I, 1284. Acollas, II, p. 821. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 75 și 81. F. Herman, III, art. 1179, No. 17 urm. Massé-Vergé, III, § 535, p. 380,

Cu toate aceste, chestia este foarte controversată, și mai multe sisteme sunt în presență.

Astfel, unii [1]) scutesc pe debitorul condițional de restituirea fructelor percepute, din causa bunei sale credințe, prin aplicarea art. 485, 486, care sunt străine de materia noastră ; ear alții [2]) îi conferă proprietatea fructelor ca o compensare a sarcinei deteriorărilor ce'i impune art. 1018, prin aplicațiunea maximei: *Eum sequi debent commoda, quem sequuntur incommoda* [3]), sau *commodum ejus esse debet cujus periculum est* [4]).

In fine, alții conferă proprietatea fructelor tot debitorului condițional, însă pentru alte motive : 1^0 pentru că această soluție ar fi conformă intențiunei părților; și 2^0 pentru că retroactivitatea operează *in jure*, ear nu *in facto*, adecă nu poate șterge faptul posesiunei și a folosinței debitorului *medio tempore*. (Cpr. art. 762, 834, 838, 854, 1363, etc.) [5]).

Neințelegerea asupra motivelor acestui sistem dovedesc că el este inadmisibil și că trebue să fie respins.

Restituirea cheltuielelor necesare.

Creditorul condițional devenit proprietar definitiv prin îndeplinirea condiții, care va lua lucrul dimpreună cu fructele sale, va trebui însă să restituească debitorului toate cheltuelele *necesare* făcute de dênsul pentru conservarea lucrului, chiar dacă ele n'ar fi adus nici o îmbunătățire fondului (art. 494, 766, 991, 997).

Cheltueli utile.

In cât privește însă cheltuelele *utile*, creditorul nu le va restitui de cât numai până la suma adausului de valoare produsă printr'ênsele, adecă numai întru cât ele au mărit valoarea fondului, pentru că numai întru atâta au fost folositoare (art. 494, 997, 1377 [6]).

---

text, *în fine*, și nota 9. Giorgio Giorgi, IV, 360. Cpr. art. 173 C. federal al obligațiilor.

[1]) Toullier D., III, partea II, 541, 545. Troplong, *Vente*, I, 60 și *Donations*, I, 291.

[2]) Duranton, XI, 82.

[3]) L. 10, Dig., 50, 17, *De regulis juris*.

[4]) *Instit.*, § 3, III, 23, *De emptione et venditione*. Vedi asupra acestei maxime, t. III, p. 527, n. 3 ; t. V, p. 191 și *infrà*, p. 69, text și nota 5.

[5]) Cpr. Vigié, II, 1329. Demolombe, XXV, 401. Mourlon, II, 1206. Demante et Colmet de Santerre, V, 98 bis II.

[6]) Cpr. Cas. fr. *Pand. Périod.*, 87. 1. 230. Vedi t. V, p. 338 și p. 380.

Acest adaos de voloare se va aprecia după momentul în care lucrul se restitue, ear nu după momentul când s'a făcut acțiunea [1]).

Debitorul va avea de asemene drept la cheltuelele de simplă întreținere, pentru că aceste cheltueli fiind o sarcină a folosinței, am vĕdut că el trebue să restitue fructele, de unde resultă că și lui trebue să i se plătească cheltuelele de întreținere, pentru că altfel, creditorul condițional devenit proprietar definitiv s'ar înbogăți în detrimentul debitorului [2]). Cheltueli de întreținere.

In nici un caz însă debitorul nu va fi în drept a reține lucrul până la plata cheltuelelor sale, pentru că dreptul de retenție fiind o garanție specială, nu poate fi admis de cât în casurile anume statornicite de lege [3]). Dreptul de retenție.

Cât pentru cheltuelele de simplă plăcere sau voluptuare, debitorul nu va putea să le ceară de la creditor, remânêndu'i însă dreptul de a le rădica, dacă aceasta se poate face *sine detrimento rei*, cu îndatorirea de a restabili lucrurile în starea de mai înainte (art. 539) [4]). Cheltueli voluptuare.

Debitorul condițional va trebui în ori ce caz să despăgubească pe creditor de stricăciunile care ar fi micșorat valoarea lucrului prin faptul, culpa sau negligența sa (art. 767, 998, 999) [5]). Art. 998, 999.

Despre condiția suspensivă.

Art. 1017.—Obligațiunea sub condițiune suspensivă este aceea care depinde de un eveniment viitor și necert. Obligațiunea condițională nu se perfectă de cât după îndeplinirea evenimentului. (Art. 1004, 1012 urm., 1018, 1022, 1770, 1885 C. C. Art. 63 C. com. Art. 1181 C. fr.).

Am vĕdut *suprà* p. 25, ce este condiția suspensivă sau *urnitoare*, după cum o numește Codul Calimach.

---

[1]) Larombière, II, art. 1183, No. 57.

[2]) Larombière, II, art. 1181, No. 13 și 1183, No. 57. Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 361.— Autorii care lasă fructele debitorului condițional recunosc, ca o consecință a dobândirei acestor fructe, că debitorul n'are nici un drept la restituirea cheltuelelor de întreținere. Vedi Vigié, II, 1330. Demolombe, XXV, 402 bis.

[3]) Vedi t. V, p. 340 urm. și 381. V. și *suprà*, p. 17, text și n. 2.—Vedi însă T. Huc, VII, 168 urm.

[4]) Vedi t. III, p. 543 și t. V, p. 338 și 380.

[5]) Demolombe, XXV, 403.

Greşală de redacţie a textului francez.

Condiţia suspensivă este un eveniment viitor şi necert care suspendă existenţa unei obligaţiuni. O obligaţie constituită sub asemene condiţie nu se perfectă, ḑice art. 1017, de cât după îndeplinirea evenimentului, ceea ce însemnează că, până la acest moment, ea nu'şi are fiinţă. Astfel, dacă am ḑis că voi lua cu chirie casa d-tale din Bucureşti, sub condiţiunea că voi fi numit consilier la Curtea de Casaţie, obligaţia nu se va naşte de cât prin îndeplinirea condiţiĭ. Până atunci, nu pot fi silit a'ţi plăti chiria, nici a mĕ muta în casă. Textul nostru este deci exact când ḑice că obligaţia nu se perfectează de cât prin îndeplinirea evenimentului, pe când textul francez cuprinde o inexactitate, criticată de toţi autorii, când ḑice că obligaţia *nu poate fi executată* de cât după îndeplinirea condiţiunii.

Textul francez mai cuprinde încă şi o altă inexactitate care, la noi, a fost earăşi înlăturată, când presupune că un eveniment *întâmplat, însă necunoscut încă de părţi*, poate fi considerat ca condiţia unei obligaţiuni [1]).

Inutilitatea art. 1017.

Cu toate că art. 1017 este mai bine redactat de cât în Codul francez, totuşi el nu este de nici o utilitate, şi ar fi fost mult mai bine dacă ar fi fost eliminat, precum este în Codul italian, pentru că el nu face de cât a repeta ceea ce se mai spune încă odată în art. 1004.

Din împrejurarea că obligaţia nu iea naştere de cât prin indeplinirea condiţiĭ, resultă mai multe consecinţi, pe care le am expus mai sus.

Debitorul condiţional nu poate fi urmărit pentru executarea obligaţiunii sale înainte de indeplinirea condiţiĭ, fiind că până atunci el nu datoreşte nimic.

Până la îndeplinirea condiţiĭ el are posesiunea şi folosinţa lucrului care face obiectul obligaţiĭ, avênd dreptul de a'l administra [2]), de a sta în judecată pentru dênsul atât ca reclamant cât şi ca pârît [3]), remânênd însă creditorului dreptul de a interveni în instanţă spre a împedeca colusiunea, frauda sau negligenţa, şi de a respinge hotărîrea dată faţă cu debitorul singur în urma îndeplinirei condiţiunii, dacă acea hotărîre nu'i este folositoare [4]).

---

[1]) Veḑi *suprà*, p. 23.
[2]) Veḑi *suprà*, p. 59, unde se arată controversa.
[3]) Larombière, II, art. 1181, No. 6. Pand. fr., I, 810.
[4]) Pand. fr., *loco cit.*, Demante, V, 328 bis XXIII. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 72.

Când imobilul datorit sub o condițiе suspensivă este afectat de ipoteci emanate de la proprietarii anteriori, creditorii ipotecari vor putea îndrepta urmărirea lor contra debitorului acestui imobil, care are facultatea de a purga proprietatea (art. 1803 urm.), ca și cum imobilul n'ar fi fost înstrăinat, și de a'l delasa (art. 1795) [1]). Art. 1795, 1803 urm.

Debitorul sub condițiе suspensivă fiind încă proprietar până la îndeplinirea condițiunii, poate, *pendente conditione*, să înstrăineze lucrul în totul sau în parte, să'l greveze de sarcini reale, ipoteci, servituți, usufruct, etc., însă toate aceste drepturi vor fi revocate prin realisarea condițiunii (art. 1770) [2]). Aplicarea art. 1770.

Acelaș drept aparține și creditorului condițional; ear înstrăinările totale sau parțiale consimțite de dênsul vor remânea valide sau vor cădea, după cum condiția se va îndeplini sau nu se va îndeplini [3]).

Indeplinirea condițiunii avênd efect retroactiv până în ḑiua contractului (art. 1015), debitorul va fi obligat, după cum am vḕḑut, să predeie creditorului lucrul cu toate accesoriile sale și fructele percepute [4]).

Dacă debitorul a plătit înaintea îndeplinirei condițiu- Art. 993.

Creditorul care n'a figurat în instanță poate el să invoa- Teoria reprece hotărîrile date în favoarea debitorului ? Unii admit a- sentațiunei firmativa (cpr. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 383. Bonnier, imperfecte. *Tr. des preuves*, ediția a V-a, revḕḑută de F. Larnaude (Paris, 1888), 878, p. 718. Marcadé, V, art. 1351, No. 13, p. 193. Larombière, V, art. 1351, No. 112, 113), ear alții negativa (Demante, V, 328 bis XXIII. Demolombe, XXX, 370. Laurent, XX, 118 urm., 123. T. Huc, VII, 317). Această controversă celebră asupra *mandatului restrêns sau representațiunei imperfecte* va fi discutată mai târḑiu când ne vom ocupa despre lucrul judecat (art. 1201). Ne am mărginit de o cam dată a cita principalii autori care se pronunță într'un sens sau altul. Mai veḑi încă asupra acestei teorii foarte contestabile a representațiunei inperfecte, Pand. fr., *Chose jugée*, t. 17, 1178 urm. Fuzier-Herman, III, art. 1351, No. 1268 urm.

[1]) Pand. fr., I, 811 urm. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 72. Larombière, II, art. 1181, No. 7.

[2]) Veḑi *suprà* p. 85.—Art. 161 din noul Cod german este formal în această privință.

[3]) Veḑi *suprà*, p. 58.

[4]) Veḑi *suprà*, p. 59, 60.

nii, el va avea o acțiune în repetiție, pentru că a plătit ceea ce nu datoarea încă (art. 993) [1]).

Art. 1885. Până la îndeplinirea condiției, prescripția nu curge în contra creditorului condițional, cel puțin în privința acțiunilor personale (art. 1885) [2]).

In fine, art. 1018 prevede ca risco-pericolul lucrului determinat datorit sub o condiție suspensivă, este și remâne, până la îndeplinirea condiției, în sarcina debitorului. *Res perit debitori.*

Despre riscuri în materie de obligațiuni condiționale și responsabilitatea debitorului unui corp cert și determinat.

Art. 1018, în cele dintâi trei paragrafe, se ocupă despre riscuri în materie de obligații condiționale, ceea ce presupune o perdere sau deteriorare fortuită a corpului cert și determinat care face obiectul obligațiunii condiționale, ear paragraful ultim se ocupă despre responsabilitatea ce incumbă debitorului, când corpul cert s'a deteriorat prin culpa sa. Aceste chestiuni fiind însă cu totul deosebite, le vom deosebi și noi, ocupându-ne de fie care în parte.

Despre riscuri [1]).

Art. 1018.—Când obligațiunea este contractată sub o condițiune suspensivă, obiectul convenției remâne în risco-pericolul debitorului, care s'a obligat a'l da în caz de îndeplinirea condițiunii.

Dacă obiectul a perit în întregul său, fără greșala debitorului, obligațiunea este stânsă (sau mai bine dis *inexistentă).*

Dacă obiectul s'a deteriorat fără greșala debitorului, creditorul este obligat a'l lua în starea în care se găsește, fără scădere în preț. (Art. 943, 971, *in fine*, 1074, § 2, 1102, 1156, 1335, 1358 C. C. Art. 1182 C. fr. 1163 C. italian).

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 54. Cpr. L. 16, Dig., 12, 6, citată textual *suprà*, *loco cit.*, nota 2.

[2]) Vedi *suprà*, p. 54, 55.

Risco-pericol, caz fortuit.

[3]) Prin *risc (periculum), risco-pericol* (art. 971) sau *pericol* (art. 1335) se înțelege pericolul în care se găsește o persoană de a suferi perderea totală sau parțială a unui lucru determinat, întâmplată prin caz fortuit sau forță majoră; ear prin *caz fortuit* sau *forță majoră* (aceste expresiuni fiind sinonime), *vis divina*, *vis major* (art. 1082, 1083, 1435, 1447, 1448, 1601, etc.), se înțelege ori ce eveniment întâmplat din o causă străină și neimputabilă debitorului, precum ar fi,

Art. 1018 presupune că perderea fortuită s'a întâmplat înaintea îndeplinirei condiții.

Inainte de a examina teoria riscurilor astfel cum legiuitorul a stabilit-o prin art. 1018, trebue să observăm că acest text presupune, de și el n'o spune anume, după cum o spune art. 1163 din Codul italian, că perderea sau deteriorarea fortuită a corpului cert, care face obiectul obligațiunii condiționale, s'a întâmplat *pendente conditione*, adecă înainte de îndeplinirea condiții, căci dacă lucrul a perit sau s'a stricat în urma îndeplinirei ei, nu se va mai aplica art. 1018, ci art. 971 și 1074, § 2, de oare ce, prin îndeplinirea condițiunii, obligația devenind pură și simplă, ea este supusă dreptului comun, după cum foarte bine observă Pothier [1]).

Necesitatea unui contract sinalagmatic.

A doua observație importantă pe care o fac autorii este că, în ipotesa art. 1018, legiuitorul presupune că obligația condițională s'a născut din un contract sinalagmatic ori bilateral, de ex., vênd̦area, schimbul, locațiunea, etc. (art. 943), sau cel puțin din un contract unilateral cu titlu oneros, căci, de câte ori va fi vorba de un contract unilateral cu titlu gratuit, de ex., o donațiune, creditorul, ear nu debitorul va suferi, fără nici o despăgubire, consecințile perderii sau deteriorării lucrului (art. 971, 1074, § 2), și debitorul la care lucrul ar fi perit prin caz fortuit, va fi liberat de obligația sa, fără a datori nici o despăgubire. (Cpr. art. 1565—1568) [2]).

Risco-pericol în oblig. pure și simple sau cu termen.

Aceste fiind expuse, să venim acum la textul nostru. In obligațiile pure și simple sau cu termen [3]), care au de obiect corpuri certe și determinate, risco-pericolul,

---

de ex., un incendiu causat prin trăsnet, sau distrugerea unui imobil prin un cutremur, prin o inundație, prin o invasie străină, etc. Vedi t. V, p. 186 și 329 urm. Casul fortuit este, cu alte cuvinte, ori ce eveniment pe care vigilența umană nu poate să'l previe, nici să'l împedece, fie că acest eveniment provine de la natură, fie de la o persoană sau un lucru de care debitorul nu respunde. Cpr. C. Paris. D. P. 97. 2. 249. Vedi și t. V, p. 330, n. 1. Vedi și *infrà*, rubrica: *Despre casul fortuit sau forța majoră.*

[1]) Pothier, II, 219. Demolombe, XXV, 419. Pand. fr., I, 825.

[2]) Vedi Demolombe, XXV, 420. Demante, V, 101 bis I. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 71, n. 43. Duranton, XI, 76. T. Huc, VII, 261. Giorgio Giorgi, IV, 349. Acollas, II, p. 823. Pand. fr., I, 826. Vedi și t. V a lucrării noastre, p. 189.

[3]) Baudry, II, 953. Mourlon, II, 1134, *in fine*. Vedi și *infrà*, explic. art. 1022, 1023, p. 109.

adecă perderea sau deteriorarea fortuită privește în principiu pe creditor, debitorul fiind liberat prin perderea fortuită a lucrului (art. 1156). *Res perit creditori,* ear nu *debitori* (art. 971, 1074, § 2) [1]).

Art. 1018, § 1. Prin derogare de la acest principiu, art. 1018, § 1 prevede că corpul cert și determinat datorit sub o condițiе suspensivă, și chiar sub o condițiе resolutorie, de și legea n'o spune formal [2]), este, *pendente conditione,* în riscul și pericolul debitorului *(res perit debitori),* soluțiе admisă atât de Pothier (II, 219) cât și în dreptul roman [3]).

Critica legei. Această excepțiе la principiul retroactivității condițiеi îndeplinite este viu criticată de unii autori [4]).

In adevĕr, este logic ca riscurile, *pendente conditione,* să privească, la caz de neîndeplinirea condițiunii, pe debitor, pentru că, în asemene caz, obligația n'a existat nicĭ odată ; pe când aceiaș soluțiе nu mai este logică de câte ori condiția s'a îndeplinit în urma perirei lucrului, pentru că, în asemene caz, îndeplinirea condițiеi avênd efect retroactiv încă din ḑiua formărei obligațiі (art. 1015), în acel moment, obiectul datorit a avut ființă, și perderea lui, prin urmare, ar fi trebuit să cadă asupra creditorului, ear nu asupra debitorului [5]).

Justificarea art. 1018, § 1. La aceasta se respunde însă că, pentru ca condiția să poată avea efect retroactiv, trebue ca ea să poată fi îndeplinită în mod util. „*Il faut que la condition agisse avant qu'elle* **rétroagisse**“ [6]). *Prius est esse, quam esse tale.* Or, pentru că ea să poată face ca convenția să'și producă efectele sale din ḑiua în care consimțĕmêntul a fost dat, trebue ca ea să'și poată produce efectele sale ; trebue ca

---

Dreptul străin

1) Veḑi t. V, p. 188 urm.—In legea engleză, în Codul german (art. 446) și în alte legislațiuni, riscurile sunt, din contra, în sarcina debitorului. Cpr. art. 1902 C. Calimach (1447 C. austriac). Veḑi t. V, p. 188, text și note.

2) Veḑi *infrà*, explic. art. 1018, p. 78 urm.

3) „*Stipulationes perimuntur si, pendente conditione, res extincta fuerit*“. (L. 8, Pr., *in fine*, Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ*).

4) Veḑi Laurent, XVII, 96.

5) Laurent, *loco suprà cit.* Cpr. Demolombe, XXV, 425.

6) Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, p. 406, nota 1.

însuș convenția să se poată forma, ceea ce este cu neputință din causa lipsei de obiect [1]).

Boissonade, în Ante-proiectul Codului japonez (II, p. 406), ḑice că convenția condițională este ca un copil conceput, care are capacitatea de a moșteni, sub condiția însă de a se naște viu, și care, în caz contrar, n'are nici un drept, pentru că n'a exisat.

Ori cum ar fi, bun sau rĕu, acesta este sistemul consacrat de legiuitor.

Părțile pot pune riscurile în sarcina creditorului.

Dar dacă, în materie de obligațiuni condiționale, riscurile privesc pe debitor, nimic n'ar împedeca pe părți de a le pune, prin convenția lor, în totul sau în parte, în sarcina creditorului [2]): *„Si in venditione conditionali hoc ipsum convenisset,* **ut res periculo emptoris servaretur,** *puto pactum valere,* ḑice Ulpian [3]).

Principiul exceptional al respunderei debitorului fiind cunoscut, să venim acum la aplicațiile lui.

Art. 1018, § 2.

Prima aplicație o găsim în § 2 a textului nostru. Dacă corpul cert și determinat a perit cu totul (*periculum interitus*), *pendente conditione*, fără greșala debitorului, obligația nu este *stînsă*, precum pe ne drept prevede textul, ci *n'a existat nici odată* [4]). Prin urmare, lucrul a perit pentru debitor, fiind că riscurile sunt pe sama lui. Astfel, dacă 'ți am vêndut casa mea din Iași cu preț de 20000 lei, sub condiția suspensivă că voi fi numit consilier la Curtea de Casație, presupunênd că obiectul contractului a fost distrus

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 219. Boissonade, *op. cit.*, p. 406, No. 388. Baudry, II, 938. Marcadé, IV, 562. Larombière, II, art. 1182, No. 1. Demante, V, 101 bis I. Acollas, II, p. 823. T. Huc, VII, 261. Pand. fr., I, 830. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 71.—Demolombe (XXV, 426) justifică această dispoșiție excepțională prin echitate și prin intenția părților contractante.

[2]) Cpr. Demolombe, XXV, 429. Larombière, II, art. 1182, No. 4. Pand. fr., I, 834.

[3]) L. 10, Pr., Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ.*

[4]) Pothier, II, 219. Marcadé, IV, 562. Thiry, III, 6. Massé-Vergé, III, § 355, p. 378, nota 3. Demolombe, XXV, 422. Acollas, II, p. 823. Vigié, II, 1333. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 105, n. 1. Pand. fr., I, 829, *in fine.* Art. 1163 din Codul italian este mult mai corect, când ḑice că, în asemene caz, obligația este inexistentă, *„l'obbligazione si ha come non contratta.*

prin caz fortuit, voi fi liberat de obligaţia de a'ţi preda casa la îndeplinirea condiţiii, însă, în acelaş timp, nu voi putea să'ţi cer preţul, pentru că, în specie, neexistând contract din causa lipsei de obiect, lucrul trebue să peară pentru proprietarul lui, în specie, pentru mine, debitorul. *Res perit domino*, în specie, *debitori* [1]).

Casul în care lucrul a perit prin culpa debitorului.

Art. 1018, § 2 neprevĕdênd de cât casul în care lucrul a perit *pendente conditione, fără greşala debitorului*, se înţelege că, dacă lucrul a perit din culpa debitorului, acest din urmă va trebui să plătească creditorului valoarea lucrului [2]) şi la nevoe, chiar daune, prin aplicarea principiilor generale relative la perderea unui corp cert şi determinat (art. 1018, § ultim, 1102, 1156) [3]).

Art. 1018, § 3. Deosebire de la Cod. francez.

A doua aplicaţie a principiului de mai sus o găsim în § 3 a art. 1018. Dacă corpul cert şi determinat care făcea obiectul obligaţii condiţionale, în loc de a peri cu totul, *pendente conditione*, s'a deteriorat sau degradat [4]) numai prin caz fortuit, adecă a perit în parte *(periculum deteriorationis)*, textul francez conferă creditorului alegerea sau de a desfiinţa obligaţia, sau de a cere lucrul în starea în care se găseşte, fără reducere de preţ, ceea ce însĕmnează că riscul remâne tot în sarcina debitorului, pentru că, dacă deteriorarea este însĕmnată, creditorul nu va lipsi de a cere desfiinţarea obligaţiunii, lăsând astfel perderea pe sama debitorului.

Această dispoziţie, contrară dreptului roman şi părerei lui Pothier (II, 219), prea favorabilă creditorului şi nedreaptă pentru debitor, fiind criticată de autori [5]), legiui-

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXV, 421. Baudry, II, 938. Pand. fr., I, 829.

[2]) Valoarea ce el va plăti va fi aceea ce lucrul a avut în momentul îndeplinirei condiţiunii. Cpr. art. 765 şi L. 59, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*, unde se dice: „*Ejus æstimationem eo tempore spectari oportet, quo dies obligationis venit*". Cpr. Demolombe, XXV, 432. Larombière, II, art. 1182, No. 9.

[3]) Cpr. Demolombe, XXV, 431. Larombière, II, art. 1182, No. 8. Pand. fr., I, 838. Vigié, II, 1333. Cpr. art. 1163, § 3 C. italian.

[4]) Cpr. art. 767 şi 995, *in fine*, care mai vorbesc încă de deteriorări sau degradaţiuni.

[5]) Vedi Larombière, II, art. 1182, No. 7. Acollas, II, p. 823. Thiry, III, 6. Duranton, XI, 80. Mourlon, II, 1208. Marcadé, IV, 563. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 105, nota 2. Arntz, III, 103. Baudry, II, 938. Molitor, I, 133. Laurent,

torul nostru ținênd sama de aceste critice întemeiate și reproducênd § 4 a art. 1163 din Codul italian [1]), a făcut în casul de față aplicațiunea principiului retroactivității, lăsând de astă dată riscul perderei parțiale pe sama creditorului. *Res perit creditori.* (Vedi și *infrà*, p. 81).

Această soluție, conformă dreptului roman [2]), admisă și în vechia jurisprudență franceză [3]), este singură logică și echitabilă. In adevĕr, lucrul deteriorat sau degradat avênd, în specie, ființă în momentul îndeplinirei condiții, contractul a putut să se formeze, și nu se mai poate dice, că în caz de perdere totală (art. 1018, § 2), că obligația debitorului ne mai avênd obiect, obligația creditorului ar fi lipsită de causă. Nimic neopunênduse deci la formarea contractului, prin efectul retroactiv al condiții, el va fi considerat ca pur și simplu încă din ḑiua în care părțile au consimțit, și prin urmare, creditorul va lua lucrul în starea în care se găsește, fără scădere de preț și fără a mai avea drept, ca în Codul fr., a cere desființarea obligațiunii, suferind astfel paguba deteriorărilor aduse lucrului fără culpa debitorului, după cum el se va folosi și de măririle aduse acestui lucru, soluțiune care este cu mult mai echitabilă: *Eum sequi debent commoda, quem sequuntur incommoda* [4]).

Justificarea soluții admisă de Codul nostru, după acel italian.

Responsabilitatea care incumbă debitorului când lucrul a perit sau s'a deteriorat prin culpa sa, înaintea îndeplinirei condițiunii.

Art. 1018, § ultim.—Dacă obiectul s'a deteriorat prin greșala debitorului, creditorul are dreptul sau să ceară desființarea

XVII, 98. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 77, t. și n. 64. Pand. fr., I, 841.—Demolombe însă (XXV, 437) și Colmet de Santerre (V, 101 bis III) se încearcă a justifica această mĕsură nedreaptă. Cpr. și Vigié, II, 1334.

[1]) Cu toate aceste, și dispoziția Codului italian este criticată de unii autori. Vedi Boissonade, *op. cit.*, p. 407, No. 389. Vedi însă Giorgio Giorgi (IV, 349), care cu drept cuvênt aprobă modificarea Codului italian, admisă și de legiuitorul nostru.

[2]) „*Sane si extet res, licet deterior effecta, potest dici esse damnum emptoris*". L. 8, Pr., *in fine*, Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ.*

[3]) Pothier, *Oblig.*, II, 219.

[4]) L. 10, Dig., 50, 17, *De regulis juris* și *Instit.*, § 3, III, 23, *De emptione et venditione.* Vedi și *suprà*, p. 60, t. și n. 4.

obligaţiunii, sau să iee lucrul în starea în care se găseşte, cu daune interese. (Art. 767, 998, 1021 C. C. Art. 1182 C. fr.).

Ultimul paragraf a art. 1018 prevede ipotesa în care corpul cert şi determinat ce face obiectul obligaţii condiţionale a fost deteriorat *pendente conditione*, prin greşala debitorului, ceea ce, precum am observat *suprà*, p. 64, este o chestie de responsabilitate, ear nu de riscuri.

Art. 998 şi 1021. Greşala debitorului putênd să păgubească pe creditor, este evident că acesta va fi în drept a cere despăgubirea prejudiciului causat (art. 998); de aceea, textul conferă creditorului dreptul de a cere desfiinţarea obligaţiunii, sau de a lua lucrul în starea în care se găseşte cu daune-interese. Aceasta este, pe de o parte, aplicarea principiului înscris în art. 998, adecă că ori cine cauzează altuia o pagubă trebue să'l despăgubească, ear pe de alta, a art. 1021 (condiţie resolutorie tacită), după care, de câte ori debitorul nu'şi a îndeplinit obligaţia sa (şi în specie, obligaţia sa consistă în a pastra lucrul ca un bun părinte de familie), creditorul poate să ceară sau desfiinţarea obligaţii sau executarea ei [1]).

Creditorul are drept la daune în toate casurile. Ori care ar fi soluţia la care creditorul s'ar opri, fie că el ar cere desfiinţarea obligaţiunii sau executarea ei, el are drept la daune şi într'un caz şi în altul, cuvintele daune-interese, care se găsesc la finele textului, referinduse la ambele alternative [2]).

Determinarea daunelor. Lucrul fiind datorit în momentul îndeplinirei condiţii, daunele la care creditorul poate să aibă drept se vor determina avênduse în vedere diferinţa care există între valoarea lucrului în momentul îndeplinirei condiţii şi aceea ce el ar fi avut la aceiaş epocă, dacă n'ar fi fost deteriorat [3]).

Casul în care condiţia nu s'a îndeplinit. Tot ce am dis până acum lasă a se presupune că condiţia s'a îndeplinit după ce lucrul s'a deteriorat sau a perit în parte prin culpa debitorului, căci dacă se va întâmpla

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 939. Laurent, XVII, 97. Cas. fr. *Pand. Période.*, 93. 1. 21, 22.

[2]) Baudry, II, 939. Acollas, p. 824. Demolombe, XXV, 444. Laurent, XVII, 97. Vigié, II, 1334. Demante, V, 101 bis V. Pand. fr., I, 851. Larombière, II, art. 1182, No. 10. T. Huc, VII, 262.

[3]) Pand. fr., I, 852. Larombière, II, art. 1182, No. 9. Laurent, XVII, 97.

ca condiția să cadă, deteriorarea lucrului n'a adus nici o pagubă creditorului, fiind că el n'a avut nici un drept la acel lucru [1]).

Art. 1018 § ultim neprevĕdênd de cât casul unei perderi parțiale a lucrului, se înțelege că, la caz de perdere totală prin culpa debitorului, creditorul va avea numai drept la daune conform dreptului comun. Nu poate, în adevĕr, să fie vorba de primirea unui lucru care nu mai există [2]).

Casul în care lucrul a perit totalimente prin culpa debitorului.

Despre condiția resolutorie.

Condiția resolutorie resultă sau din stipulația părților, sau din lege. In casul întâi, ea este *expresă* (art. 1019); în casul al doile, ea este *tacită* (art. 1020, 1021).

Despre condiția resolutorie propriu disă, sau expresă.

Art. 1019.—Condițiunea resolutorie este aceea care supune desființarea obligațiunii la un eveniment viitor și necert.

Ea nu suspendă execuțiunea obligațiunii, ci numai obligă pe creditor a restitui aceea ce a primit în caz de îndeplenirea evenimentului prevĕdut prin condițiune. (Art. 825, 836, 1012 urm., 1015, 1018, 1091, 1371 urm., 1770 C. C. Art. 1183 C. fr.).

Condiția resolutorie, *deslegătoare*, după cum o numește Codul Calimach [3]) este aceea care, departe de a suspenda existența obligații, aduce din contra desființarea sau revocarea ei, de câte ori se îndeplinește, punênd lucrurile în starea de mai înainte, ca și cum obligațiunea n'ar fi avut nici odată ființă [4]).

---

[1]) Baudry, II, 939, *ab initio*.

[2]) Baudry, II, 939, *in fine*.

[3]) Vedi *suprà*, p. 26.

[4]) Acest efect al condiții resolutorie nu este însă cu putință de cât pentru contractele care se perfectează imediat și în mod definitiv în momentul în care ele se formează, precum sunt: vênd̆area, schimbul, donațiunea, etc. Efectul acestor contracte consistând, în adevĕr, într'un fapt juridic, transmiterea proprietății, acest fapt poate fi nimicit, cu toate consecințile sale, de câte ori condiția resolutorie se îndeplinește, și aceasta chiar dacă dobênditorul ar fi fost pus în posesiunea lucrului.

Contracte care se perfectează în momentul formărei lor.

In cât privește însă contractele așa dise succesive *(qui tempus succesivum habent)*, pentru că obligațiile care isvo-

Contractate succesive.

Ceea ce este deci în suspensie nu este existența obligației, precum este în casul unei obligații suspensive (art. 1004, 1017), ci resoluțiunea sau desființarea obligației. De aceea, Romanii ziceau, cu drept cuvênt, că obligația, în asemene caz, este pură și simplă, și îndeplinirea condiției aduce desființarea ei... *obligatio pura, quæ sub conditione resolvitur* [1]).

Dacă condiția nu se îndeplinește, obligația a fost în tot-deauna pură și simplă [2]). Dacă, din contra, ea se îndeplinește, obligația se consideră că n'a avut nici odată ființă, îndeplinirea condiției avênd efect retroactiv (art. 1015 [3]).

---

resc din ele se reînoesc în tot timpul convenției, precum sunt, de exemplu: contractul de locațiune, de anticresă, de societate, etc., îndeplinirea condiției resolutorie, după ce ele au primit un început de executare, nu poate șterge cu totul efectele contractului din trecut. Ast-fel, îndeplinirea condiției resolutorie, după ce chiriașul sau arendașul s'a folosit mai mult timp de imobilul închiriat sau arendat, nu poate să facă inexistent contractul de locațiune sau de arendă, nici să șteargă folosința chiriașului sau arendașului din trecut. Contractul succesiv va trebui deci să fie executat în privința faptelor îndeplinite, cu toată realisarea condiției, ca și cum durata lui ar fi fost limitată din capul locului. Condiția resolutorie aplicată la contractele succesive nu este deci de cât un termen care aduce încetarea pe viitor a contractului, fără a opera o resoluțiune propriu ziș pentru trecut. Principiul înscris în art. 1019, după care efectul condiției resolutorie, când ea se îndeplinește, este de a pune lucrurile în starea de mai înainte, ca și cum obligația n'ar fi avut ființă, încetează, zice foarte bine Curtea din Caen (Répert. Dalloz, *Rente viagère*, 100, n. 1, p. 158), *de câte ori aplicația sa este cu neputință*. Cpr. Pand. fr., I, 891, 892. Laurent, XVII, 121. Demolombe, XXV, 469. Aubry et Rau, IV, § 302, *in fine*, p. 86. Larombière, II, art. 1183, No. 72. T. Huc, VII, 265.

Rentă viageră. Soluția este aceiaș și în privința unei rente viagere. Vedi Laurent, *loco cit.* T. Huc, VII, 265. Demolombe, XXV, 464. Pand. fr., I, 893. Cpr. C. Caen, decisia *suprà cit.* — Vedi însă Cas. fr. D. P. 57. 1. 281.

[1]) L. 2, Pr., Dig., 18, 2, *De in diem addictione.*

[2]) Demolombe, XXV, 449. Pand. fr., I, 874. G. Giorgi, IV, 370. T. Huc, VII, 264. Thiry, III, 7. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 79 și toți autorii.

[3]) Pand. fr., I, 874. Demolombe, XXV, 450. Thiry, III, 7. Laurent, XVII, 113 și toți autorii. Vedi și *suprà*, p. 56.

Exemple de obligații sub condiție resolutorie găsim în art. 855 și 1371 urm.

Eată casul prevĕdut de art. 825. Iți dau 1000 lei, însă donația va fi desființată, dacă vei muri înaintea mea. D-ta ești proprietar din momentul acceptațiunei (art. 814), ca și cum donația ar fi fost pură și simplă, însă ea va fi desființată prin îndeplinirea condiției, când atunci moștenitorii d-tale vor fi obligați a-mi restitui ceea ce ai primit (art. 825 și 1019). Art. 825.

Creditorul sub condiție resolutorie avênd, *pendente conditione*, aceleași drepturi, ca și cum obligația ar fi pură și simplă, are posesiunea și folosința bunurilor, avênd dreptul de a sta în judecată pentru aceste bunuri atât ca reclamant cât și ca pârît, de a face acte de administrație [1]), de a cere împărțeala și de a respunde la o acțiune în împărțeală, dacă obligația condițională are de obiect dobêndirea părții indivise din un imobil [2]), debitorul avênd însă facultatea de a interveni în instanță spre a veghea ca împărțeala să nu să facă cu viclenie în vatamarea drepturilor sale (art. 785). Acte de administrație. Controversă.

Cu toate că, în principiu, îndeplinirea condiții are efect retroactiv până în momentul formărei contractului (*ut ex tunc*), principiu înscris în art. 1015 și aplicabil tuturor condițiilor în genere, totuși sunt casuri în care însuș legiuitorul a modificat acest principiu, admițênd pentru unele condiții resolutorii că desființarea n'are efect retroactiv și nu operează de cât în viitor (*ut ex nunc*). Vedi de exemplu: art. 762, 834, 838, 854, etc. Cpr. Pand. fr., I, 895. Casurile excepționale în care desființarea oblig. nu are efect retroactiv.

Nu trebue să confundăm condiția resolutorie cu termenul resolutoriu, a cărui îndeplinire stênge obligația, adecă o desființează pentru viitor, nu însă și pentru trecut. Astfel, dacă m'am obligat a'ți plăti o sumă de bani ca fidejusor, însă numai până la îndeplinirea cutărui eveniment, obligația mea este pură și simplă, fiind însă limitată la un timp oare care. Deci, dacă evenimentul prevĕdut s'a întâmplat, fără ca să'mi fi executat obligația, voi fi cu desevêrșire liberat. Cpr. Pothier, II, 224 urm. Pand. fr., I, 896. Marcadé, IV, 566. Demolombe, XXV, 465 urm. Demante, V, 103. Laurent, XVII, 179. Larombière, II, art. 1183, No. 79. Termen resolutoriu.

[1]) Vedi *suprà*, p. 59, t. și n. 1 *și infrà*, p. 74, t. și n. 6.

[2]) Pand. fr., I, 857 urm. Laurent, XVII, 106. Larombière, II, art. 1183, No. 7.

Prescripție. Până la îndeplinirea condiției, creditorul condițional fiind un proprietar pur și simplu, poate să prescrie contra adevaratului proprietar sau contra celor care ar pretinde vre un drept real asupra imobilului [1]).

Prescripția va curge de asemenea în contra lui [2]).

Art. 1379. Creditorul condițional poate, *pendente conditione*, să opue creditorilor ipotecari beneficiul de discuțiune (art. 1379)[3]).

Art. 1795. In calitatea sa de terțiu detentor al imobilului, el poate să'l purgheze de privilegiile și ipotecile care 'l grevează, să delese imobilul (art. 1795), etc. [4]).

Soarta actelor de înstrăinare constituite de creditor. Art. 1770. Creditorul condițional fiind, *pendente conditione*, un adevarat proprietar, poate să înstrăineze imobilul și să 'l greveze de sarcini reale, usufruct, ipoteci, servituți, etc. Dacă condiția nu se îndeplinește, înstrăinările totale sau parțiale vor remânea valide, ca unele ce emană de la proprietarul definitiv. Dacă, din contra, condiția se îndeplinește, toate înstrăinările constituite de creditor vor cădea prin aplicarea regulei: *Resoluto jure dantis, solvitur jus accipientis* (art. 830, 1380, 1770) [5]).

Acte de administrație. Actele de administrație făcute de bună credință vor remânea însă în picioare (argument din art. 1380) [6]).

---

[1]) Argument din art. 1378, care face aplicarea acestui principiu la cumpărătorul cu pact de rescumparare și a cărui dispositiune este aplicarea unui principiu general. Cpr. Pothier, *Prescription*, IX, 93. Pand. fr., I, 863 urm. Laurent, XVII, 107 și XXXII, 398. T. Huc, VII, 264. Larombière, II, art. 1183, No. 12. Aubry et Rau, II, § 218, p. 379. Troplong, *Prescription*, II, 911. Baudry et Tissier, *Prescription*, 672.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 107. Pand. fr., I, 865. Larombière, *loco cit.*, No. 33. T. Huc, VII, 264.

[3]) Pand. fr., I, 869. Larombière, *loco cit.*, No. 13. T. Huc, VII. 264.

[4]) Pand. fr., I, 870 urm. Laurent, XVII, 105 și XXXI, 427. Larombière, II, art. 1183, No. 21 și 28. T. Huc, VII, 264.

[5]) Baudry, II, 941. Thiry, III, 7. Vigié, II, 1340. T. Huc, VII, 265. Laurent, XVII, 117. Pand. fr., I, 875, 904 urm. Cpr. art. 161 din noul Cod german. Vedi și L. 4, § 3, Dig., 18, 2, *De in diem addictione.*

[6]) Marcadé, IV, 566. Thiry, III, 7. Vgié, II, 1343. Demolombe, XXV, 464. Demante V, 102 bis III. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 72 și autorii citați *suprà*, p. 59, n. 1. Vedi și p. 73.— *Contrà.* Laurent, XVII, 82, 83. T. Huc, VII, 257. Baudry, II, 935. In privința condiției resolutorie tacite, vedi *infrà*, p. 86.

Soarta actelor de înstrăinare constituite de debitor. Art. 1770.

Debitorul sub condiție resolutorie poate și el face acte de înstrăinare, însă aceste acte nu vor remânea în picioare de cât dacă condiția se va îndeplini. La caz contrar, adecă la caz de neîndeplinirea condiției, înstrăinările totale sau parțiale emanate de la dênsul vor cădea, pentru că, prin efectul retroactiv al condiției (art. 1015), el nu mai este proprietar din momentul contractului, care, în asemenea caz, se consideră ca pur și simplu, și prin urmare, n'a putut transmite drepturi pe care nu le avea [1]: *Nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet* [2]).

Casul in care contractul n'a fost executat.

Din împrejurarea că îndeplinirea condiției pune lucrurile în starea de mai înainte, ca și cum obligația n'ar fi avut ființă, resultă că creditorul nu va putea să ceară lucrul de la debitor, dacă contractul n'a fost executat, pentru că, în specie, contractul nu are ființă [3]).

Casul in care contractul a fost executat.

Dacă contractul a fost executat, ceea ce se va întâmpla cele mai dese ori, părțile vor restitui reciproc tot ce au primit în virtutea contractului desființat. Dacă este vorba de vênḍare, cumpărătorul va restitui lucrul cu toate accesoriile sale și chiar fructele percepute; ear vênḍătorul va restitui prețul cu dobênda lui [4]).

Aplicarea Art. 998.

Dacă, în timpul detențiunii cumpărătorului, lucrul a suferit oare care deteriorări din culpa lui, el va datori vênḍătorului o despăgubire, fiind în culpă că n'a dat lucrului îngrijirea unui bun proprietar (998) [5]).

Art. 1018, § 3.

Dacă deteriorările s'au întâmplat fără culpa lui, el nu va datori nici o despăgubire (art. 1018, § 3 modificat de la Codul francez după art. 1163 din Codul italian) [6]).

Restit. cheltuelelor necesare și utile.

Dacă, în timpul detențiunei sale, cumpărătorul a făcut cheltueli necesare sau utile pentru conservarea sau înbu-

---

[1]) Baudry, II, 942. Laurent, XVII, 112.

[2]) Art. 1770 C. C.; art. 580 și 1521 C. Calimach (442, 1138 C. austriac). L. 54, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui.*

[3]) Laurent, XVII, 116. Vigié, II, 1338.

[4]) Thiry, III, 7. T. Huc, VII, 264. Laurent, XVII, 85 și 116. Vedi *suprà*, p. 59, 60, unde am vĕḍut că, în privința restituirei fructelor, chestia este controversată. Vedi și *infrà*, p. 86, text și nota 4.

[5]) Laurent, XVII, 116.

[6]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 80, t. și n. 71. Massé-Vergé, III, § 536, p. 381, nota 3. —In Codul francez, chestia este controversată. V. Laurent, XVII, 116. Demolombe, XXV, 463.

nătățirea lucrului, vênd̦ĕtorul îi va restitui toate cheltuelele necesare, și acele utile până la concurența folosului tras din ele; altfel, el s'ar îmbogăți în detrimentul cumpărătorului, care a făcut asemene cheltueli în interesul lucrului [1]).

Despre modul cum operează condiția resolutorie expresă.

Condiția resolutorie expresă, singura despre care ne ocupăm de o cam dată, de câte ori se îndeplinește, își produce efectele sale *de drept*, fără ca să mai fie nevoe de pronunțarea resoluțiunei și fără ca justiția, care ar interveni la caz de contestație [2]), să aibă facultatea de a nu o admite; ceea ce însêmnează că, din momentul îndeplinirei ei, legătura de drept născută din contract dispare. Astfel, dacă presupunem un contract translativ de proprietate având de obiect un corp cert și determinat, proprietatea transmisă dobênditorului prin efectul contractului se întoarce *ipso facto*, în momentul îndeplinirei condiții, la acel care a înstrăinat lucrul [3]).

Este adevarat că legea n'o spune formal, însă aceasta resultă din art. 1021, după care contractul nu este desființat de drept, de câte ori este vorba de o condiție resolutorie tacită, ceea ce lasă a se înțelege că, în casurile unei condiții resolutorie exprese, resoluțiunea are loc de drept [4]), soluție care este conformă cu voința părților for-

[1]) Vigié, II, 1324, *in fine*. Cpr. Cas. fr. *Pand. Périod.*, 87. 1. 230. Vedi și *suprà*, p. 60.

[2]) Justiția va interveni de câte ori ar urma contestație asupra îndeplinirei condiții, sau de câte ori detentorul lucrului se va opune la restituirea lui, în care caz tribunalele îl vor condamna a restitui ceea ce a primit sub o condiție resolutorie care s'a îndeplinit. Vedi *infrà*, p. 78.

Dreptul roman.

[3]) La Romani, proprietatea netransmițênduse prin efectul consimțêmêntului, ci prin tradiție (vedi t. V, p. 161 urm.), nu se întorcea la vênd̦ĕtor de cât atunci când cumpărătorul sub condiție resolutorie îi transmitea din nou lucrul înstrăinat, și vênd̦ĕtorul avea o acțiune personală contra cumpărătorului pentru a'l sili a'i transmite din nou proprietatea. Cpr. Vigié, II, 1339.

[4]) Thiry, III, 7 și 8. T. Huc, VII, 265. Marcadé, IV, 567. Demolombe, XXV, 471 urm. Larombière, II, art. 1183, No. 36. Arntz, III, 106. Troplong, *Vente*, I, 61 și II, 666.

mal exprimată de ele și a cărei aplicațiune unii autori o vĕd în art. 836 [1]).

Regula de mai sus, după care condiția resolutorie expresă își produce efectele sale *ipso facto*, se aplică nu numai la condițiile casuale și mixte, dar chiar și la acele potestative, afirmative sau negative, precum ar fi, de exemplu, în casul următor: Iți vênd cu 50000 de lei casa mea din București, sub condiție însă ca vênzarea să fie resiliată, dacă mĕ voi muta în acel oraș [2]). Aplicarea regulei de mai sus la toate condițiile.

Indeplinirea condiției resolutorie producênd *ipso jure* desființarea obligațiunii, resoluția poate fi propusă de ori ce parte interesată, adecă nu numai de părți, dar chiar și de cei de al treile [3]), după cum ea poate fi propusă, fără nici o judecată, nu numai în contra părților, dar și în contra celor de al treile care ar fi tratat cu dênsele, și aceasta prin aplicațiunea maximei: *Resoluto jure dantis, solvitur jus accipientis* [4]). Dreptul celor de al 3-le de a propune resoluția contractului.

Idem, *Louage*, I, 321. Mourlon, II, 1215. Baudry, II, 946. Vigié, II, 1339. Laurent, XVII, 114. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 82. Pand fr., I, 898. Fuzier-Herman, III, art. 1183, No. 2 urm. Acollas, II, p. 824, 825.

[1]) Thiry, III, 7, p. 12. — Vedi însă Laurent (XII, 486 și XIII, 53, 81), care dice că, în casul art. 836, revocarea este legală. Vedi și tom. IV a lucrării noastre, p. 287.

In casul art. 832 însă, revocarea donațiunii pentru neîndeplinirea de sarcini producênduse în baza unei condițiuni resolutorie tacite (art. 1020, 1021), ea nu operează de drept nici odată. Vedi t. IV, p. 247. Vedi Laurent, XII, 486 și XVII, 123, p. 139. Art. 832.

[2]) Pand. fr., I, 900. Marcadé, IV, 568. Laurent, XVII, 115. Demolombe, XXV, 474. Larombière, II, art. 1183, No. 36. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 82, t. și n. 78.

[3]) Mourlon, II, 1215, p. 636, 3° Laurent, XVII, 162. Demolombe, XXV, 476. Pand. fr., I, 902, 1040. Acollas, II, p. 825.—Resoluția care resultă din pactul comisoriu expres (art. 1367), ca și acea care resultă din pactul comisoriu tacit (art. 1020, 1021) fiind relativă, nu poate din contra fi propusă de cât de partea în folosul căreia pactul a fost stipulat, adecă de creditorul către care obligația n'a fost executată. Debitorul n'ar putea deci să se prevaleze de neexecutarea sa pentru a cere resoluțiunea obligațiunii sale. Pand. fr., I, 1040. Laurent, XVII, 162. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 85. Demolombe, XXV, 553. Demante, V, 105 bis II. Baudry, II, 950. Vedi și *infrà*, p. 97.

[4]) Demolombe, XXV, 477. Laurent, XVII, 118, 148. Pand. fr., I, 904, 1002. Vedi și *infrà*, p. 95, text și nota 5.

Justiția n'are facultatea de a menține contractul.

Mai mult încă, justiția, de câte ori ar interveni, în urma îndeplinirei condiții, n'ar putea să menție contractul, ori cât de folositor ar fi părților, ci va trebui neaparat să constate că resoluțiunea a avut loc prin indeplinirea condiții, și în consecință, să ordoane creditorului să restituească ceea ce primise sub condiție resolutorie [1]).

Imposibilitatea în care se găsesc părțile de a nu renunța la resoluțiune.

Părțile nu pot, prin comuna lor înțelegere, să renunțe la efectul resolutor al condiții îndeplinite, pentru că ele nu au alegerea între resoluțiunea sau menținerea contractului. Ele au, ce e dreptul, facultatea de a considera condiția îndeplinită ca căḍută, însă această modificare nu poate să resulte de cât din o nouă convenție, ele neputênd, la caz de îndeplinirea condiții, să menție un contract care de drept a încetat de a avea ființă [2]).

De asemenea, dacă condiția a căḍut, părțile n'ar putea s'o considere ca îndeplinită de cât prin o nouă convenție care ar înlocui pe acea veche [3]).

In fine, trebue să observăm că îndeplinirea condiții resolutorie aducênd de drept desființarea convenții, n'ar putea să facă să nască pentru una din părți obligația de a plăti daune celeilalte, fie că condiția ar fi casuală, mixtă sau chiar potestativă [4]).

Despre riscuri în materie de condiție resolutorie.

Art. 1018 ocupânduse despre riscuri numai în cât privește condiția suspensivă, naște întrebarea: cine va suferi riscurile de câte ori obligația va fi fost contractată sub o condiție resolutorie, presupunênd, bine înțeles, că este vorba de un corp cert și determinat și că acest corp

---

[1]) Pand fr., I, 905. Demolombe, XXV, 478. Mourlon, II, 1215. Larombière, II, art. 1183, No. 36. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 82, nota 78. Vedi *suprà*, p. 75. — Justiția intervine în asemene caz, pentru că este de principiu că nimene nu'și poate face dreptate singur (L. 1, § 2, Dig., 43, 3, *Quod legatorum)*; ea nu face de cât să constate că condiția s'a îndeplinit sau nu s'a îndeplinit. Cpr. C. Craiova, *Dreptul* din 1893, No. 24, p. 188. Vedi *infrà*, explic. art. 1367 (pactul comisoriu expres), p. 103, n. 2.

[2]) Mourlon, II, 1215. Demolombe, XXV, 479. Pand. fr., I, 906. Larombière, II, art. 1183, No. 37.

[3]) Larombière, *loco suprà cit.*

[4]) Demolombe, XXV, 480. Pand. fr., I, 910.

a perit *în totul (periculum interitus)* sau în parte *(periculum deteriorationis)* prin caz fortuit, *pendente conditione.*

Neîndeplinirea condiţii. Art. 971, 1074, § 2.

Nici o dificultate nu se presintă pentru casul când condiţia nu s'a îndeplinit, căci, în asemene caz, obligaţia fiind considerată din capul locului ca pură şi simplă [1]), perderea este în sarcina creditorului sau a cumpărătorului conform art. 971 şi 1074, § 2, dacă presupunem casul unei vênd̦ări sub o condiţie resolutorie, cel puţin în caz de perire totală a lucrului, sau când condiţia este de natură a nu se mai putea îndeplini în urma perirei lucrului [2]).

Îndeplinirea condiţ. în urma perirei lucrului. Controversă.

Chestiunea este, ce e dreptul, controversată, în casul când condiţia s'a îndeplinit în urma perirei lucrului, însă părerea cea mai juridică este cu bună samă că riscul şi pericolul este şi de astă dată tot în sarcina creditorului condiţional, adecă a cumpărătorului, dacă părţile, prin o clausă tacită sau expresă, n'au pus riscurile în sarcina vênd̦ătorului, ceea ce este permis (art. 1156, § 2) [3]).

Casul în care lucrul a fost distrus în totul.

In adevĕr, presupunênd că corpul cert şi determinat care face obiectul obligaţii condiţionale a fost distrus în totul prin caz fortuit, *pendente conditione*, sau *medio tempore*, din două lucruri unul: sau corpul cert a fost predat cumpărătorului, sau el n'a fost predat încă. In casul întâi, adecă când lucrul a fost predat, ceea ce se va întâmpla cele mai dese ori, dobênditorul, adecă cumpărătorul va suferi consecinţile perderei fortuite, pentru că el fiind obligat a restitui lucrul la îndeplinirea condiţii (art. 1019), este debitor sub o condiţie suspensivă, şi ca atare, el trebue să sufere riscurile în baza art. 1018. In casul al doile, adecă când lucrul n'a fost încă predat cumpărătorului, tot el va suferi consecinţile perderei, pentru că, în calitate de creditor, el trebue să fie considerat ca avênd un drept pur şi simplu, contractul producênd, până la resoluţiunea lui, efectele unei obligaţiuni pure şi simple. In ambele casuri, el va suferi deci riscurile, fie ca debitor

[1]) Vedi *suprà*, p. 72.

[2]) Cpr. Demolombe, XXV, 456, 457. Pand. fr., I, 885. Larombière, II, art. 1183, No. 63. Duranton, XIX, 91. T. Huc, VII, 264.

[3]) Mourlon, II, 1212, nota 1. Demolombe, XXV, 462. Pand. fr., I, 888. Demante, V, 102 bis IV.

sub o condiție suspensivă, în baza art. 1018, fie ca creditor pur și simplu în baza art. 971 și 1074, § 2 [1]).

Un exemplu, ne va face mai bine să înțelegem această materie deficilă a riscurilor. Presupunênd că 'ți-am vêndut casa mea din Iași cu 50000 lei sub o condiție resolutorie, adecă remânênd ca vêndarea să fie desființată, dacă se va întâmpla cutare eveniment, de ex., dacă voi fi numit consilier la Curtea de Casație, la îndeplinirea condiției îmi vei restitui casa și eu îți voi restitui prețul. Dacă însă, *pendente conditione*, casa a fost distrusă cu totul prin caz fortuit, eu nu'ți voi restitui prețul, pentru că d-ta fiind debitor sub o condiție suspensivă, riscurile sunt în sarcina d-tale după art. 1018.

Dacă s'ar admite sistemul contrar, susținut de Larombière și de alți autori, ar trebui ca să'ți restituesc prețul, de și d-ta nu poți să'mi dai casa, care nu mai există, pentru că riscurile ar fi în sarcina mea, vêndêtorul, care n'am încetat nici odată de a fi proprietarul casei, din causă că îndeplinirea condițiunii șterge cu desevêrșire efectele contractului (art. 1015, 1019). Acest din urmă sistem ar fi admisibil numai atunci când legiuitorul ar fi ținut socoteală, în materie de riscuri, de efectul retroactiv pe care îl produce îndeplinirea condițiunii, ceea ce el însă n'a făcut, cel puțin la caz de perdere totală, după cum dovedește art. 1018 [2]).

Casul în care lucrul a perit numai în parte.

Dar dacă art. 1018 se aplică, după părerea generală, la perderea *totală* a lucrului cert și determinat care face obiectul obligațiunii condiționale, acest text este el aplicabil la perderea *parțială*, pe care legiuitorul o numește

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 942, *in fine*. Thiry, III, 7. Vigié, II, 1342. Laurent, XVII, 110, 111. Demolombe, XXV, 461. Marcadé, IV, 564, 565. Acollas, II, p. 824. Alex. Degré, *Dreptul* din 1886, No. 43. Toullier D., III, partea II, 548. Bernard, II, 664. Boileux, IV, p. 451. Pand. fr., I, 887. Fuzier-Herman, III, art. 1183, No. 28. Massé-Vergé, III, § 536, p. 381, n. 3. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 79, t. și n. 20. Demante, V, 102 bis IV. T. Huc, VII, 264. Vedi și *suprà*, p. 66 și tom. V, p, 193.—*Contrà*. Duranton, XI, 91. Larombière, II, art. 1183, No. 63. Massé, *Dr. comm.*, III, 1809. Bufnoir, *op. cit.*, p. 455. Inalta Curte a Țărilor de jos (Olanda). D. P. 80. 2. 90.

[2]) Vedi *suprà*, p. 66.

deteriorare sau degradare, *periculum deteriorationis* (art. 767, 995, 1018)? Chestiunea este earăș controversată în Francia, și unii autori, care admit că perderea totală a lucrului privește pe creditor, adecă pe cumpărător, în calitatea sa de debitor sub o condiție suspensivă, susțin de astă dată că perderea *parțială* privește pe vêndĕtor [1]), întemeinduse pe dreptul roman, pe vechea jurisprudență și pe principiul efectului retroactiv a condițiunii (art. 1015), care de astă dată își poate primi aplicație, fiind că lucrul își are ființă, de și se găsește deteriorat, și prin urmare, părțile se află în starea de mai înainte, ca și cum convenția n'ar fi avut loc. Controversa la noi nu mai este însă cu putință, unde acest sistem este singur admisibil, față cu § 3 a art. 1018, care schimbând cu desevêrșire textul francez, consacră pentru acest caz soluția admisă în dreptul roman [2]) și în Codul italian (art. 1163, § 4) [3]).

Despre pactul comisoriu.

Nu trebue să confundăm condiția resolutorie propriu dișă (expresă), despre care am vorbit mai sus, cu condiția resolutorie tacită sau pactul comisoriu *(pactum commissorium* sau *lex commissoria)* [4]), care este tot o condiție resolutorie, însă de o natură specială.

Pactul comisoriu este clausa prin care părțile convin că contractul va fi desființat, dacă una din ele nu 'și va îndeplini obligația sa.

Această clausă poate să fie *tacită* (art. 1020) sau *expresă* (art. 1367). La Romani, pactul comisoriu trebuea în tot-deauna să fie expres [5]).

---

[1]) Vedi Massé-Vergé, III, § 536, p. 381, n. 3. — *Contrà.* Demolombe, XXV, 463. Laurent, XVII, 111. Vigié, II, 1342. Thiry, III, 7.

[2]) L. 8, *in fine*, Dig., 18, 6, *De peric. et commodo rei venditæ*, citată *suprà*, p. 69, n. 2.

[3]) Vedi *suprà*, p. 68, 69.

[4]) Romanii numeau acest pact lege *(lex)* pentru că pactul era legea contractelor, și *commisoriu*, pentru că lucrul vêndut trebuea să fie restituit vêndĕtorului, la caz de neplata prețului, *res venditori committitur*. Cpr. Pr. Rambaud, *Dr. romain*, II, p. 232.

[5]) Vedi Dig., 18, 3, *De lege commissoria*. Vedi și *infrà*, p. 98, t. și n. 1.

Despre pactul comisoriu tacit (Condiția resolutorie tacită).

Art. 1020. — Condițiunea resolutorie este sub-înțeleasă totdeauna în contractele sinalagmatice, în caz când una din părți nu îndeplinește angajamentul său. (Art. 832, 943, 1021, 1365, 1439, 1646, 1647 C. C. Art. 1184, § 1 C. fr.).

Art. 1365. — Dacă cumpărătorul nu plătește prețul, vênd̦ătorul poate cere resoluțiunea vênd̦ării. (Art. 1020, 1021, 1439 și textele citate la aceste articole. Art. 1654 C. fr.).

Art. 1439, partea finală. — In caz când una din părți nu îndeplinește îndatoririle sale principale, cealaltă parte poate cere desființarea contractului (de locațiune). (Art. 1020, 1021, 1365, 1425, 1430 C. C. Art. 1741 C. fr.).

Noțiunea și origina acestui pact.

Diferitele contracte supuse unor condiții resolutorii.

Există în drept mai multe contracte sau convențiuni care, prin natura lor, sunt supuse unor condițiuni resolutorii tacite. Astfel, darurile făcute de un ascendent descendentului său succesibil, sunt desființate prin efectul raportului, dacă donatarul descendent vine la moștenirea ascendentului dăruitor (art. 751 urm.); donațiunile se revoacă pentru ingratitudine, survenire de copii și neîndeplinire de sarcini, fără nici o stipulație din partea părților contractante (art. 829 urm.), etc.

Legiuitorul nu se ocupă însă aici despre aceste condițiuni resolutorii, ci despre o altă specie de condiție resolutorie tacită, proprie contractelor sinalagmatice sau bilaterale (art. 943, 1020, 1021).

Pact comisoriu tacit. Definiție.

Condiția resolutorie tacită, numită și pact comisoriu tacit, este aceea care nu resultă din convenția expresă a părților, ci este subînțeleasă în virtutea legei.

Subînțelegerea cond. resolut. tacite în contractele sinalagmatice.

Asemene condiție este tot-deauna subînțeleasă în contractele sinalagmatice (art. 1020, 1365, 1439, *in fine*), legiuitorul presupunênd că părțile au convenit tacitamente că de câte ori una din ele nu'și execută obligația sa, cealaltă să aibă dreptul de a cere resoluțiunea contractului. Condiția resolutorie tacită sau *pactul comisor tacit*, așa cum îl numește doctrina, se întemeiază deci pe voința presupusă a părților.

Justificarea acestei soluțiuni.

Această soluție este justă și echitabilă, pentru că, în contractele sinalagmatice, executarea obligației uneia din părți fiind corelativă cu executarea obligației celeilalte,

nimic nu este mai natural de cât ca partea față cu care obligația n'a fost executată să aibă dreptul de a cere resiliarea contractului [1]), fie pentru a se scuti și ea, la rêndul ei, de executarea obligațiunei sale, fie pentru a cere înapoi ceea ce a apucat a plăti [2]).

---

[1]) Nu este exact de a se ḑice, așa precum ḑic mai toți autorii (veḑi Demolombe, XXV, 489. Larombière, II, art. 1184, No. 1. Thiry, III, 8. Baudry, II, 944, etc.), că, în contractele sinalagmatice, causa obligațiuniĭ uneia din părți este obligația contrară a celeilalte, așa în cât în o vênḑare în care prețul n'ar fi fost plătit, transmiterea proprietățiĭ din partea vênḑătorului către cumpărător ar fi fără causă, fiind că, dacă ar fi așa, contractul ar fi inexistent pentru lipsă de causă (art. 966), ear nu numai supus resoluțiunei. Cpr. Vigié, II, 1347, 1348. Laurent, XVII, 122.

[2]) Această soluție, echitabilă din toate punctele de vedere, admisă de unele parlamente în vechia jurisprudență franceză, de unde ea își și trage origina sa (v. Pothier, *Oblig.*, II, 672 și *Vente*, III, 458 urm.), admisă și în Codul Calimach (art. 1236 corespunḑător cu art. 919 din Codul austriac), nu 'și avea ființă la Romani, unde, cel puțin în privința contractelor numite, inexecutarea contractului de către una din părți nu era pentru celaltă parte o causă de resoluțiune. Astfel, în materie de vênḑare, care este prototipul contractelor sinalagmatice, vênḑătorul, în lipsa stipulațiunei unui pact comisoriu expres *(lex commissoria)*, a cărui îndeplinire aducea, ca o adevarată condiție, resoluțiunea vênḑăriĭ (L. 1—4, Dig., 18, 3, *De lege commissoria)*, nu putea să ceară resoluțiunea ei, pentru neplata prețului, ci avea numai, în unele casuri, o acțiune personală contra cumpărătorului pentru restituirea prețului, *actio pretii* (L. 8, Cod., 4, 38, *De contrahenda emptione)*, ear în altele, acțiunea în revendicare (L. 19, Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione* și *Instit.*, § 41, II, 1, *De rerum divisione)*. Nici într'un caz însă, neplata prețului nu aducea resoluțiunea vênḑăriĭ: „*Non ex eo, quod emptor non satis conventioni fecit, contractus irritus constituitur*“. L. 14, *in fine*, Cod., 4, 44, *De rescindenda venditione)*. Această soluție nu era însă admisă de cât în privința contractelor numite, căci, în privința acelor nenumite, precum, de ex., era schimbul (veḑi t. V, p. 19, n. 2), inexecutarea conveṇțiuniĭ de către una din părți imputernicea pe cealaltă a exercita contra ei o acțiune în repetiție, *condictio causa data, causa non secuta*. Cpr. L. 7, § 2, Dig., 2, 14, *De pactis*; L. 1, § 2 și 3, Dig., 19, 4, *De rerum permutatione*; L. 1, Dig., 12, 4, *De condict. causa data*, etc. Cpr. Demolombe, XXV, 483 urm. Vigié, II, 1346. Pand. fr., I, 916. T. Huc, VII, 267. Baudry, II, 943.

Deosebire între dreptul actual și dreptul roman.

Astfel, dacă 'ți am vêndut casa mea cu 50000 lei, voi putea să refuz de a ți o preda, dacă nu ești gata a'mi plăti prețul (cpr. art. 1322), sau, dacă am apucat a'ți o preda fără primirea prețului, voi putea cere resoluțiunea contractului și restituirea imobilului.

Prin urmare, în toate contractele sinalagmatice perfecte, precum este vêndarea, schimbul, donațiunea afectată de o sarcină *(sub modo)* (art. 832) [1]) etc., și după unii, chiar în contractele sinalagmatice imperfecte și unilaterale [2]), neîndeplinirea obligațiunii uneia din părți din ori ce causă ar fi [3]), permite celeilalte părți de a cere în justiție

---

[1]) Donația afectată de sarcini nu mai e, în adevĕr, un contract unilateral, ci un contract bilateral. Vedi Laurent, XVII, 123, p. 139. Vedi și t. IV a lucrării noastre, p. 244, 245.

[2]) Vigié, II, 1349. Valette sur Proudhon, *Tr. sur l'État des personnes*, I, p. 65. T. Huc, VII, 5, 267, 268. Demolombe, XXV, 492 urm. Larombière, II, art. 1184, No. 3. Vedi asupra contractelor sinalagmatice imperfecte t. V, p. 11, nota 1. — *Contrà.* Baudry, II, 949 și III, 843. Laurent, XVII, 123. Thiry, III, 8. Pand. fr., 1, 922 urm. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 82, text și n. 79. Acest din urmă sistem, care restrênge aplicarea art. 1020 numai la contractele sinalagmatice perfecte mi se pare mai conform cu textul și cu spiritul legei.

Caz fortuit sau forță majoră. Controversă.

[3]) Resoluțiunea contractului va avea deci loc în toate casurile, fie că inexecutarea provine din culpa sau negligența uneia din părți, fie din caz fortuit sau forță majoră, art. 1083 nefiind aplicabil în specie. Pand. fr., I, 924. T. Huc, VII, 270. Demolombe, XXV, 497. Larombière, II, art. 1184, No. 6. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 83. F. Herman, III, art. 1184, No. 37. Laurent, XVII, 124. Cas. fr. D. P. 91. 1. 329 și nota lui Marcel Planiol. D. P. 93. 1. 501. *Pand. Période.*, 1898. 1. 79. — *Contrà.* Boileux, IV, art. 1184, p. 454. Baudry, II, 945 bis. Cas. fr., 27 martie 1832. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1246, nota 1. — S'a decis, sub legea veche (art. 1225 și 1236 C. Calimach), că vêndĕtorul nu e supus la plata globirii pentru căință de cât în casul în care vinderea nu s'a executat din faptul sĕu, ear nu și în casul în care ea s'a nimicit prin o împrejurare independentă de voința sa. Cas. rom. Bulet. Cas. S-a civilă, anul 1868, p. 168.

Acordarea unui termen pârîtului.

Dar dacă resoluțiunea contractului poate fi cerută chiar în caz când inexecutarea lui nu poate fi imputată uneia din părți, judecătorii vor putea însă să acorde un termen pârîtului, de câte ori el n'ar fi în culpă (art. 1021, *in fine*). Laurent, XVII, 124. Demolombe, XXV, 497. Pand. fr., I.

resoluţiunea contractului, afară de casul în care legiuitorul ar fi dispus altfel, precum a făcut, de exemplu, în art. 1647.

Leguitorul face aplicaţiunea acestui principiu în mai multe texte (cpr. art. 1320, 1327, 1328, 1329, 1331, Aplicarea principiului de mai sus.

925. Larombière, II, art. 1184, No. 7. Troplong, *Vente*, I, 294. Duvergier, *Idem*, I, 265. Aubry et Rau, IV, § 354, p. 363. — In ori ce caz, partea care a fost împedecată de a'şi îndeplini obligaţia prin o causă de forţă majoră, nu va putea fi supusă la daune, pentru că nu i se poate imputa nici o culpă. (art. 1083). Pothier, *Vente*, III, 49. Troplong, *loco cit.* Pand. fr., *loco cit.* Larombière, II, art. 1184, No. 7. Aubry et Rau, *loco suprà cit.*

Dacă inexecutarea obligaţii din partea debitorului se datoreşte unui fapt imputabil creditorului, acest din urmă nu va putea cere resoluţiunea. Laurent, XVII, 125. Pand. fr., I, 947. Larombière, II, art. 1184, No. 15. — Veḑi însă Cas. fr. D. P. 50. 1. 11. Casul în care inexecut. oblig. se datoreşte culpei creditorului.

Dacă există culpă din partea ambelor părţi contractante, judecătorii vor cântări greşala fie-căreia din ele. Laurent, XVII, 126. Culpă comună.

De câte ori inexecutarea obligaţii nu va fi totală, ci numai parţială, judecătorii vor aprecia dacă inexecutarea parţială, pe care se întemeiază cererea în resoluţiune, este destul de însemnată pentru a aduce resiliarea (cpr. art. 1347)), sau dacă inexecutarea parţială poate da loc numai la daune. Pothier, *Vente*, III, 144. Demolombe, XXV, 498, 499. Laurent, XVII, 127. T. Huc, VII, 269. Larombière, II, art. 1184, No, 10. Cpr. Cas. fr. D. P. 89. 1. 248. *Pand. Période.*, 88. 1. 251. *Pand. Période.*, 92. 1. 54.—Veḑi însă Aubry et Rau, IV, § 302, p. 83. Inexecut. parţială a oblig.

Resoluţiunea poate fi cerută atât pentru inexecutarea obligaţiilor accesorii, cât şi pentru aceea a obligaţiilor principale, judecătorii apreciând şi de astă dată dacă inexecutarea obligaţii accesorie trebue să aducă resoluţiunea contractului, sau numai condamnarea la daune. Demolombe, XXV, 500. Larombière, II, art. 1184, No. 11. Laurent, XVII, 127. Pand. fr., I, 938 urm. Inexcut. oblig. accesorii.

Pentru ca inexecutarea obligaţii uneia din părţi să poată conferi celeilalte dreptul de a cere resiliarea contractului, trebue ca această inexecutare să fie nedreaptă, adecă, cu alte cuvinte, ca debitorul să poată fi juridicamente constrêns la executarea obligaţiunii sale, căci, dacă prin inexecutare, el n'a făcut de cât să uzeze de dreptul său, creditorul nu poate să invoace în contra lui art. 1020. Cpr. Pand. fr., I, 943. Larombière, II, art. 1184, No. 12. T. Huc, VII, 269. Casul în care inexecut. oblig. este un drept al părţei.

1345, 1349, 1365 urm., 1408, 1425, 1430, 1439, 1454, 1646 C. C.; 553 urm. Pr. civ., 67 C. com., etc.), însă această aplicațiune nu este limitativă.

Astfel, principiul înscris în art. 1020 se aplică și în materie de vênḍare a bunurilor Statului [1]).

Vênḍare mobiliară. Condiția resolutorie tacită este subînțeleasă nu numai în vênḍările imobiliare, dar și în acele mobiliare. In adevĕr, atât art. 1020 cât și 1365 se exprimă în mod general și nu fac nici o deosebire [2]).

Impărțeală. Condiția resolutorie nu se subînțelege însă în împărțeală [3]), dar părțile sunt libere de a stipula resiliarea împărțălei prin un pact comisoriu pentru casul când una din ele nu 'și ar îndeplini obligațiile sale.

Indeplinirea condiții resolutorie tacite.

Art. 1021. — Intr'acest caz, contractul nu este desființat de drept. Partea în privința căreia angajamentul nu s'a executat are alegerea sau să silească pe cealaltă a executa convențiunea, când este posibil, sau să'i ceară desființarea cu daune interese.

Desființarea trebue să se ceară înaintea justiției, care, după cricumstanțe, poate acorda un termen părței acționate. (Art. 832, 943, 998, 1018, § ultim, 1020, 1068, 1075, 1077, 1101, 1320, 1365 urm., 1370, 1408 C. C. Art. 67 C. com. Art. 1184, § 2 C. fr.).

Art. 1370. — La vênḍări de *denariate* și de lucruri mobile, vênḍarea se va resolvi de drept și fără interpelațiune, în

---

[1]) Art. 26 L. din 31 martie 1868 modificătoare a legei din 15 iulie 1866, p. vênḍarea unei părți din domeniile Statului. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1885, p. 256. Bulet. Cas. 1888, p. 334. *Dreptul* din 1888, No. 32.

[2]) Pand. fr., I, 956. Demolombe, XXV, 502. Troplong, *Vente*, II, 645 și *Hypoth.*, I, 193. Duvergier, *Vente*, I, 436. Larombière, II, art. 1184, No. 42. Laurent, XVII, 128 și XXIV, 336. Thiry, III, 594. Guillouard, *Vente*, II, 571. Vigié, III, 780. F. Herman, IV, art. 1654, No. 1. Marcadé, VI, art. 1654, No. 1, p. 292. Demante, VII, 99 bis I. Aubry et Rau, IV, § 356, p. 399. Baudry, III, 572. — *Contrà.* Duranton, XVI, 380. Coulon, *Quest. de droit,* I, p. 249, dial. 18.

[3]) Vedi t. III, 452, n. 1 și p. 611. Vedi și *suprà*, p. 40. Cpr. Demolombe, XVII, 308 urm. Laurent, X, 412, 460 urm. Aubry et Rau, VI, § 625, p. 562. T. Huc, VII, 250. Vedi și C. din Iași, in motivele sale. *Dreptul* din 1890, No. 67, p. 539, coloana 2.

folosul vêndĕtorului, după expirarea termenului pentru rădicarea lor. (Art. 472 urm., 1020, 1021, 1079, 1365, 1730, § 5 C. C. Art. 67 C. com. Art. 1657 C. fr.).

Art. 67 Cod. com. — Când, mai înainte de expirarea termenului fixat pentru executarea convenţiunii, una din părţi a oferit celeilalte predarea lucrului vêndut sau plata preţului, şi acesta nu 'şi îndeplineşte la termenul fixat obligaţiunea sa, atunci condiţiunea resolutorie se îndeplineşte de drept în favoarea părţii care 'şi executase obligaţiunea sa.

In lipsă de asemene oferte sau de stipulaţiuni exprese, resiliarea contractului se regulează după dispoziţiunile Codicelui civil privitoare la condiţiunea resolutorie tacită.

In amêndouĕ casurile, cel în culpă respunde de daunele interese causate. (Art. 998, 1020, 1021, 1073, 1084 urm., 1365, 1370 C. C. Art. 67 C. com. italian).

Condiţia resolutorie expresă operează, după cum am vĕdut, de drept, pentru că aceasta este voinţa presupusă a părţilor şi această voinţă constitue legea lor (art. 969), pe când, în materie de condiţie resolutorie tacită, afară de excepţia prevĕdută de art. 1370 C. C., 67 C. com. [1]) şi de

Deosebire între cond. resolut. expresă şi acea tacită.

---

[1]) In materie de vêndare de producte (legiuitorul întrebuinţează neologismul *denariate, denrées)* şi de alte mobile corporale, de câte ori convenţia expresă sau tacită a părţilor a fixat un termen pentru rădicarea lucrurilor vêndute, şi vêndĕtorul nu vrea să menţie contractul, vêndarea este resiliată de drept în folosul sĕu, fără nici o judecată sau somaţie extrajudiciară (interpelaţiune, ḑice textul), dacă termenul a expirat fără ca cumpărătorul să fi râdicat lucrurile vêndute. După cât vedem, legiuitorul deroagă în această privinţă, la regula înscrisă în art. 1021 şi 1365 în virtutea căreia condiţia resolutorie nu resiliază vêndarea de drept, desfiinţarea ei trebuind neaparat să fie cerută şi admisă de justiţie. Motivele acestei excepţiuni sunt lesne de priceput. Ele au fost date de Portalis. Resolvirea vêndărei prin judecată ar fi adus adese ori o mare întârḑiere şi ar fi expus de multe ori pe vêndĕtor a perde ocasiunea favorabilă de a desface productele sau mărfurile sale. Aceasta ar fi adus, în ori ce caz, o pedecă comerciului, cu atât mai mult cu cât preţul productelor variază de la o ḑi la alta. Apoi, vêndĕtorul poate chiar să aibă nevoe pentru alte mărfuri de locul ocupat de acele vêndute. Veḑi Thiry, III, 594. Arntz, III, 1035. Baudry, III, 579. Berriat St. Prix, III, 6626. Demante, VII, 102.

Art. 1370. Justificarea acestei dispoziţiuni excepţionale.

Din motivele pe care le dă Portalis şi care justifică pe deplin această excepţie la dreptul comun, doctrina şi jurisprudenţa franceză au tras conclusiunea juridică că această

Vêndări comerciale. Controversă.

casul în care părţile ar fi dispus altfel prin convenţia lor (pact comisoriu expres, art. 1367), resoluţia n'are loc *ipso jure*, ci trebue să fie cerută în justiţie (art. 1021) [1]),

---

dispoziţie se aplică mai cu samă la vênḍările comerciale. Cpr. Cas. fr. şi C. Douai. D. P. 83. 1. 304. D. P. 94. 2. 589. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1882, No. 85.—*Idem.* Laurent, XXIV, 312 bis. Guillouard, *Vente,* II, 637. Baudry, III, 579. Troplong, *Vente,* II, 680. Massé, *Dr. comm.*, III, 1837. Thaller, *Dr. comm.*, 857. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 121. F. Herman, IV, art. 1657, No. 5. — *Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 356, p. 395, t. şi n. 5. Pardessus, *Dr. comm.*, 1, 288. Bédarride, *Achats et ventes*, 305.

Art. 67 C. com. Codul nostru comercial din 1887 are însă, în această privinţă, o dispoziţie, pe care trebue s'o menţionăm aici. După art. 67 din acest Cod, de câte ori mai înainte de expirarea termenului fixat pentru executarea convenţiunii, una din părţi a oferit celeilalte predarea lucrului vêndut sau plata preţului, şi acesta nu'şi îndeplineşte la termenul fixat obligaţiunea sa, *condiţia resolutorie se îndeplineşte de drept* în favoarea părţii care 'şi executase obligaţia sa. Astfel, dacă A a cumparat o cantitate de marfă de la B şi, înaintea expirărei termenului fixat pentru predarea mărfei, îi oferă preţul, ear B nu'i predă marfa, contractul este *de drept* resiliat în favoarea lui A (cumpărătorul), care 'şi-a îndeplinit obligaţia, el avênd drept şi la daune. De asemene, în sens invers, dacă la termenul convenit, B oferă marfa lui A, ear acesta nu'şi îndeplineşte obligaţia, adecă nu plăteşte preţul, contractul este *ipso facto* resiliat în favoarea lui B, vênḍătorul putênd, în asemene caz, cere daune de la cumpărător. In lipsă de asemenea oferte sau de stipulaţiuni exprese, resiliarea contractului va avea loc prin judecată conform dreptului comun, adecă conform art. 1021 şi 1365.

Oferta de care vorbeşte acest text trebue să fie serioasă, însă de şi legiuitorul nostru a eliminat cuvintele din art. corespunḍător italian (67), după care această ofertă se face *în formele usitate în comerţ, nei modi usati in commercio*, nu poate să fie vorba în specie de oferta reală astfel cum o înţelege Codul civil (art. 1114) şi Procedura civilă (art. 604 urm.), pentru că aceasta ar constitui o pedecă comerţului. Cpr. Gr. Maniu, *Drept comercial,* I, p. 131, No. 89. Veḍi pentru mai multe detalii asupra art. 67 C. com., C. N. Toneanu, *Drept comercial*, I, p. 148, No, 179 urm. A. Ingaramo, *Repertorio generale di massime de giurisprudenza commerciale* (Torino, 1894), p. 64 urm. asupra art. 67.

[1]) Cas. rom. şi C. Galatz. Bulet. Cas. S-a I, 1889, p. 835. *Dreptul* din 1889, No. 71 şi din 1890, No. 44. Bulet. Cas.

principiu care era admis și în Codul Calimach [1]). „Dacă o parte, dice art. 1236 din acest Cod, n'au împlinit tocmala ori nici ca cum, sau nu la termenul și locul cuviincios, ori după chipul tocmit, atunci ceealaltă parte, afară de cele în legi hotărîte întâmplări sau aratate excepții, *are drit să ceară anularisirea tocmelei*, sau amăruntă împlinirea ei și despăgubirea sa“ [2]). (Vedi și *infrà* p. 98, n. 2).

Motivul p. care resiliarea nu se poate face de cât prin justiție.

Motivul acestei dispositii este lesne de priceput. Legiuitorul n'a voit și n'a putut, raționalmente vorbind, să impue resoluțiunea părții către care obligația n'a fost executată, ci numai să 'i confere o favoare de care ea este liberă de a se folosi sau nu, cerênd resiliarea contractului sau executarea lui. Apoi, resoluția de drept, dacă ar fi fost admisă în specie, ne ar fi condus la resultatul straniu că una din părți să poată prin voința sa resilia contractul, refusând de a'l executa, ceea ce este inadmisibil. Eată pentru ce resoluția, în specie, n'are loc de drept și pentru ce partea care a avut a suferi de inexecutarea convenții trebue să ceară resiliarea de la justiție, așa precum admitea și Codul Calimach (art. 1236), dacă nu preferă să oblige pe celaltă parte la executarea contractului.

Inutilitatea unei puneri în întârdiere extra-judiciare.

In ori ce caz, nu este nevoe ca cererea în resoluțiune să fie precedată de o punere în întârdiere extra-judiciară, cererea în judecată constituind prin ea însăș o punere în întârdiere suficientă [3]).

1891, p. 1201. — Sub legea veche, contractele nu puteau fi resiliate de autoritățile administrative, ci anularea lor trebuea cerută tot înaintea instanțelor judecătorești. Cas. rom. Bulet. 1865, p. 769.

[1]) Cpr. C. Galatz. *Dreptul* din 1890, No. 44.

Deosebire între C. Calimach și C. austriac.

[2]) Este de observat că art. corespundĕtor din Codul austriac (919) nu conferă părții, în privința căreia obligația n'a fost executată de celaltă parte, dreptul de a cere anularea contractului, ci numai executarea lui și daune interese... „*So ist der andere Theil, ausser den in dem Gesetze bestimmten Fällen, oder einem ausdrücklichen Vorbehalte, nicht berechtiget, die Aufhebung, sondern nur die genaue Erfüllung des Vertrages und Ersatz zu fordern*“.

[3]) Cpr. Pand. fr., I, 959, 1942. Laurent, XVII, 132, 139. Baudry, II, 945, *in fine*. Larombière, II, art. 1184, No, 44. T. Huc, VII, 270. Cpr. Cas. fr. D. P. 75. 1. 270. D. P. 83. 1. 376. D. P. 88. 1. 120. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1870, consid. de la p. 283. Bulet. anul 1874, consid. de la p. 283.

Subsistarea contractului până la dobêndirea unei hotărîri definitive.

Chiar în urma cererei în resoluțiune, convenția continuă a avea ființă până la resoluția ei definitivă; de unde resultă că, în tot timpul instanței și până la dobêndirea unei hotărâri definitive, partea în contra căreia se cere resoluția poate s'o previe executându'și obligația sa: „Considerând, dice Curtea noastră supremă (23 fevr. 1898), că, după cum resultă din art. 1021 C. C., partea în privința căreia contractul s'a violat, avênd alegerea a cere resoluțiunea sau executarea acelui contract, urmează de aci că neexecutarea lui, ca și violarea ce dênsul cuprinde, nu desființează de plin drept acel contract; că el continuând a exista și a'și produce efectele sale, chiar în acest caz, resoluțiunea nu poate să aibă loc de cât când partea o cere și justiția admite această cerere; că așa fiind, chiar dacă o asemene cerere a fost formată, partea cealaltă poate, în tot timpul instanței și până la dobêndirea unei hotărîri definitive, pe cât timp contractul continuă a exista, să înlăture resoluțiunea lui, executând obligațiunea contractată, etc.“ [1]).

Dreptul justiției de a respinge resilierea sau de a acorda debitorului un termen.

Mai mult încă, ori cât de întemeiată ar fi resoluțiunea, judecătorii suverani apreciatori, ținênd sama de imprejurări, de posiția respectivă a părților, de casurile mai mult sau mai puțin scusabile care au putut să întârdie sau să împedece aducerea la îndeplinire a obligații, etc. [2]), pot să respingă cererea de resiliare, când o asemene cerere nu li s'ar părea destul de întemeiată [3]), putênd la ne-

---

Bulet. 1885, p. 410. — Vedi însă Cas. fr. D. P. 90. 1. 415. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1870, p. 252. Bulet. 1882, p. 1218. Bulet. 1892, p. 50. Cpr. și C. Galatz, *Dreptul* din 1890, No. 34, consid. de la p. 274. Vedi și *infrà*, explic. art. 1081.

[1]) Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1898, No, 12. Bulet. S-a I, 1889, p, 832 urm. *Dreptul* din 1889, No. 71. Bulet. 1892, p. 50 urm. C. Galatz. *Dreptul* din 1890, No. 44. Baudry, II, 945. T. Huc, VII, 271. Laurent, XVII, 135. Demolombe, XXV, 515. Larombière, II, art. 1184, No. 46. Pand. fr., I, 960 urm.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 133. Demolombe, XXV, 514. Larombière, II, art. 1184, No. 47.

[3]) Cpr. C. din București, 3 dechembrie 1897 (Ath. C Kivu președ.). *Curierul judiciar* din 8 martie 1898, No. 10. *Idem.* Cas. fr., 23 fevr. 1898, D. P. 98. 1. 159. — Judecătorii pot însă, de câte ori vor crede de cuviință că resiliarea nu trebue să aibă loc, să acorde daune aceleia din părți față cu care obligația n'a fost executată. Cas. fr., *loco cit.*

voe, să acorde debitorului un termen, mai lung sau mai scurt, după împrejurări, pentru executarea ei (art. 1021, 1101, 1366 [1]), însă numai un singur termen, ear nu mai multe, fiind neaparat datori, în urma expirărei acestui termen, să pronunțe resoluțiunea (argument din art. 1366 § ultim), chiar dacă obligația ar fi fost executată în parte [2]).

Resil. contractului odată cu acordarea unui termen.

Cele mai multe ori, în practică, judecătorii, pentru a economisi părților timpul și cheltuele zadarnice, prin una și aceiaș hotărîre vor declara contractul resiliat, dacă debitorul nu 'și va executa obligația într'un termen anume defipt [3]).

Art. 126 Pr. civ.

Afară de această facultate ce au tribunalele de a acorda un termen de grație pentru plată, care plată efectuânduse, va împedeca resoluțiunea contractului, judecătorii vor mai putea încă să acorde un termen pentru executarea hotărîrei care pronunță resoluția, prin chiar sentința ce hotărește contestația, arătând în hotârîrea lor motivele pentru care s'a încuviințat acest termen (art. 126 Pr. civ.) [4]).

Casul în care debitorul opune reclamantului anularea convențiunei.

Dacă debitorul opune reclamantului, prin o acțiune reconvențională, anularea convenții a cărei executare se cere, pentru dol sau alte motive, judecătorii vor decide mai întâi această chestiune în mod prealabil, și numai când asemene cerere li s'ar părea neîntemeiată, ei se vor ocupa de resiliarea contractului [5]).

---

[1]) Acordarea termenului de grație este lasată la facultatea judecătorului fondului. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1885, p. 475. *Cur. judiciar* din 1898, No. 36. Vedi și *infrà*, p, 107, n. 6.

[2]) Baudry, II, 945 și III, 575. Larombière, II, art. 1184, No. 48. Pand. fr., I, 968. — Cumpărătorul n'ar putea să evite resoluțiunea plătind prețul *în urma expirărei termennlui*, însă înaintea hotărîrei, art. 1366, § ultim prevedênd în mod formal că, dacă termenul a expirat fără ca cumpărătorul să fi plătit, *resoluțiunea vênzării va fi neaparat pronunțată*. Cpr. Thiry, III, 593. Arntz, III, 1032. Colmet de Santerre, VII, 100 bis. Baudry, III, 575. Laurent, XXIV, 342. Guillouard, *Vente*, II, 582. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1878, p. 298. Vedi și *infrà*, p. 99, n, 2.

[3]) Baudry, II, 945. Demolombe, XXV, 514. Laurent, XVII, 134. Larombière, II, art. 1184, No. 49. Pand. fr., I, 969. Cpr. Cas. fr. D. P. 58. 1. 457.—Pothier voea însă ca să se pronunțe două hotăriri *(Oblig.*, II, 672), ceea ce, în lipsă de text, poate fi admis și astăzi.

[4]) Larombière, II, art. 1184, No. 47, *in fine*.

[5]) Cas. fr., 4 ianuar 1825. Répert. Dalloz, *Jugement*, 991 4°.,

Executarea contractului.

Partea care are dreptul să se plângă de inexecutarea contractului, poate să renunțe la dreptul de a cere resoluțiunea [1]), și să ceară executarea lui, fie care fiind liber de a renunța la ceea ce este stabilit în favoarea sa [2]).

Consimțemêntul putênd, în regulă generală, fi atât expres cât și tacit, asemene renunțare poate fi expresă sau tacită, conform dreptului comun. Renunțările însă nepresupunênduse nici într'un caz [3]), judecătorii nu vor admite renunțarea tacită de cât atunci când creditorul a făcut un act inconciliabil cu ideea de a'și reserva exercițiul acțiunei în resoluțiune [4]).

Așa dar, creditorul care are dreptul de a cere resoluțiunea contractului, are neaparat și dreptul de a cere executarea lui, dacă aceasta este cu putință, și dacă interesul sêu reclamă asemenea mêsură.

Dreptul creditorului la daune în toate casurile.

In ambele casuri el are drept la daune (art. 988, 1021), și asemene daune se pot acorda nu numai în caz de inexecutarea obligației, dar și în caz când executarea este tardivă [5]).

---

[1]) Cpr. L. 3, Dig., 18, 3, *De lege commissoria*, unde se dice: „*Nam legem commissoriam quæ in venditionibus adjicitur, si volet, venditor exercebit: non etiam invitus.*“. Părțile pot de asemene, prin convenția lor, să prevadă că resoluția nu va putea fi cerută, sau că ea nu va fi admisă de cât în cutare sau cutare împrejurare, în care caz ele nu vor putea cere de cât executarea contractului și daune interese. Cpr. Pand. fr., I, 995. Demolombe, XXV, 546. Larombière, II, art. 1184, No. 25.

[2]) „*Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere his quæ pro se introducta sunt, renuntiare*“. L. 29, Cod., 2, 3, *De pactis*, Vedi și t. 1, partea 1, p. 116.

[3]) Astfel, urmărirea plății arendei datorite nu implică neaparat renunțarea proprietarului la resiliarea contractului. Cpr. C. București. *Dreptul* din 1888, No. 72. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1874, consid. de la p. 283. Vedi și t. III a lucrării noastre, p, 337, n. 3. Cpr. *infrà*, p. 94, t. și n. 1.

[4]) Cpr. Demolombe, XXV, 527. Laurent, XVII, 138. Larombière, II, art. 1184, No. 95. Pand. fr., I, 978.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a I, 1876, p. 39. Laurent, XVII, 155. Pand. fr., I, 1021. T. Huc, VII, 278. Baudry, II, 946. Demolombe, XXV, 523. Demante, V, 104 bis I. — Numai partea care 'și a îndeplinit obligația sa corelativă poate să silească pe celaltă parte la executarea obligațiunii sale sau să ceară daune. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1888, p, 23, 113 și 458. Bulet. Cas. S-a 1, anul 1891, p. 766.

El remâne liber de a cere resoluţiunea, după ce a cerut mai întâi executarea, avênd de asemene facultatea de a cere executarea contractului, după ce ceruse mai întâi resiliarea lui, pentru că, prin exerciţiul unuia din aceste drepturi, el nu înţelege a renunţa la celalalt. Adagiul *electa una via, non datur recursus ad alteram* nu este nicăiri înscris în legile moderne [1]).

Dreptul creditorului de a cere resilierea după ce ceruse mai întâi executarea, şi vice versa.

Se admite chiar că creditorul ar putea, prin aceiaş acţiune, să ceară executarea contractului şi, în subsidiar, resoluţiunea lui [2]).

Concl. subsidiare.

Principiile de mai sus care cârmuesc raporturile dintre vênd ĕtor şi achisitorul primitiv sunt aplicabile, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, şi în privinţa

Raporturile dintre vendĕtor şi subachisitorii cumpărătorului.

Când deci pârîtul susţine că reclamantul este acela care 'şi a violat mai întâi obligaţia sa, instanţa de fond trebue neaparat să se pronunţe asupra acestei propuneri, altfel comite o omisiune esenţială şi violează art. 1020, 1021. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1874, p. 124.

Controversă.

[1]) Pand. fr., I, 983. Larombière, II, art. 1184, No. 96. Laurent, XVII, 139. Demolombe, XXV, 530 urm. Aubry et Rau, IV, § 356, p. 403. Duranton, XVI, 379. Duvergier, *Vente*, I, 444. Troplong, *Idem*, II, 656. Demante, V, 104 bis II. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 484. Massé-Vergé, III, § 536, p. 382, n. 8. — După Toullier (III, partea II, 570), vênd ĕtorul care ar fi cerut preţul, adecă executarea contractului, ar fi renunţat prin aceasta însuş a cere resiliarea lui, ear Massé *(Droit comm.*, III, 1841) susţine, în sens invers, că acel care ar fi cerut resiliarea contractului ar fi renunţat a cere executarea lui. Ambele păreri trebuesc însă respinse, cu atât mai mult cu cât Toullier a revenit însuş asupra părerei sale, mărturisind că s'a înşalat. Vedi t. V, partea II, 191, p. 160.

La Romani, unde resoluţia vênd ărei nu avea loc de cât în virtutea unei clause expres *(lex commissoria)* vênd ĕtorul care ceruse resoluţia contractului, nu mai putea să ceară preţul: *„Papinianus scribit... non posse, si commissoriam elegit, postea variare“*. (L. 4, § 2, Dig., 18, 3, *De lege commissoria)*; şi *vice versâ*, vênd ĕtorul care ceruse preţul, nu mai putea cere resiliarea contractului în baza pactului comisoriu. *„Post diem commissoriæ legi præstitutum, si venditor pretium petat, commissoriæ legi renunciatum videtur, nec variare, et ad hanc redire potest“*. L. 7, Dig., *eod. tit.* Cpr. Pothier, *Vente*, III, 461, 462. Larombière, II, art. 1184, No. 96.

Deosebire între dreptul roman şi dreptul actual.

[2]) Larombière, II, art. 1184, No. 96.

raporturilor dintre vêndĕtorul originar și sub-achisitorii cumpărătorului primitiv. Astfel, dacă presupunem că, după ce 'ți am vêndut un imobil pentru care nu 'mi ai plătit prețul, d-ta l'ai vêndut altuia, faptul că eu aș fi urmărit contra acestui sub-achisitor plata prețului sau că aș fi intervenit într'o împărțeală sau într'o licitație, cerênd a fi plătit la tablou (art. 569 urm. Pr. civ.), nu 'mi ar închide, cel puțin în regulă generală, dreptul de a cere mai în urmă resiliarea vêndărei contra d-tale pentru neplata prețului, fiind că, prin acțiunea ce am exercitat contra sub-achisitorului, n'am înțĕles neaparat să recunosc de bună transmiterea proprietății sevêrșită cătră dênsul, de oare ce renunțările nu se presupun [1]). Și în ori ce caz, dacă s'ar putea deduce din aceasta o renunțare tacită, asemene renunțare nu sar pricepe de cât sub condițiunea de a fi integralmente plătit. Indată deci, ce nu am primit prețul întreg, nimic nu este mai logic și mai natural de cât de a cere resiliarea vêndărei, de și mai întâi cerusem executarea ei, fie în contra cumpărătorului primitiv, fie în contra sub-achisitorului [2]).

Efectele îndeplinirei condiții resolutorie tacite.

Condiția resolutorie tacită produce aceleași efecte ca și condiția resolutorie expresă, cu această deosebire că ea nu operează de drept (art. 1021, 1365).

Art. 1019. Prin urmare, îndeplinirea condiții resolutorie tacite

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 92, t. și nota 3. — S'ar putea însă întâmpla ca vêndĕtorul să renunțe implicit la acțiunea în resoluțiune, de exemplu, prin garantarea fără nici o reservă a executărei înstrăinărilor făcute de cumpărător cătră alții, și chiar prin alte fapte neîndoelnice, care se vor aprecia în mod suveran de judecătorii fondului. Cpr. Pand. fr., I, 993, 994. Larombière, II, art. 1184, No. 97.

[2]) Laurent, XVII, 140. Demolombe, XXV, 534 urm. Larombière, II, art. 1184, No. 96. Toullier D., V, partea II, 193. Pand. fr., I, 992. Cas. fr. D. P. 56. 1. 256.—*Contrà*. Troplong, *Vente*, II, 659 și *Privil. et hypoth.*, I, 225. Duvergier, *Vente*, I, 647. Cas. fr., 2 iunie 1824, Répert. Dalloz, *Vente*, 1341, 2°.

aduce revocarea obligaţiĭ, punênd lucrurile în starea de mai înainte, ca şi cum ea nu ar fi existat (art. 1019) [1]).

Aplicarea art. 1015 şi 1770.

Resoluţia pronunţată de justiţie avênd efect retroactiv, ca şi acea care resultă din îndeplinirea condiţiĭ resolutorie exprese (art. 1015) [2]), vênd̆ătorul va putea să revendice lucrul sĕu nu numai de la cumpărător, dar şi de la ori ce detentor în a cărui mână el s'ar găsi, căci cumpărătorul sub condiţie resolutorie, prin efectul retroactiv, fiind presupus că n'a fost nici odată proprietar, n'a putut în mod valid să'l înstrăineze, şi toate înstrăinările totale sau parţiale consimţite de dênsul vor cădea prin aplicaţiunea regulei cunoscute: *Resoluto jure dantis, solvitur jus accipientis* (art. 830, 1380, 1770 C. C., 565 Pr. civ.).

Aplicarea art. 1909 în privinţa mobilelor corporale.

Vênd̆ătorul, în urma pronunţărei revocărei de cătră justiţie, poate deci să revendice lucrul sĕu nu numai de la cumpărător, dar chiar şi de la cei de al treile, acţiunea în resoluţiune fiind reală (art. 1368) [3]), cu această reservă însă că mobilele corporale nu vor putea fi revendicate contra terţiilor posesori de bună credinţă, de cât în casurile în care, prin excepţie, revendicarea este admisă în contra lor (art. 1909), mobilele incorporale fiind supuse revendicărei conform dreptului comun [4]).

Art. 1368.

Cererea în resiliare poate fi pornită direct contra terţiilor sub-achisitori, ea fiind reală (art. 1368) [5]).

Prescrierea acţ. în resiliare.

Acţiunea în resoluţiune intentată contra cumpărătorului se prescrie prin 30 de ani (art. 1890) [6]).

---

[1]) Laurent, XVII, 144. Pand. fr., I, 996. Duranton, XI, 88. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 339. Cpr. Cas. fr. D. P. 82. 1. 360. D. P. 98. 1. 457.

[2]) Laurent, XVII, 145. Baudry, II, 947. Demolombe, XXV, 517 bis. Pand. fr., I, 998. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 85. Cas. fr. D. P., 57. 1, 281.— *Contrà.* C. Lyon (decisie casată). D. P. 57. 1. 282, 283.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1883, p. 65. Laurent, XVII, 147 urm. Baudry, II, 947. Demolombe, XXV, 519 urm. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 85. Pand. fr., I, 998, 999.

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 1000. Laurent, XVII, 147. Larombière, II, art. 1184, No. 112. C. Grenoble, D. P. 46. 2. 208. Vedi şi t. V a lucrăriĭ noastre p. 382, 383.

[5]) Cpr. Pand. fr., I, 1002 urm, Aceiaş soluţie este admisă şi în privinţa condiţiĭ resolutorie exprese. Vedi *suprà*, p. 77.

[6]) Baudry, II, 948. Pand. fr., I, 1009. Laurent, XVII, 150. Demolombe, XXV, 561 urm. Demante, V, 105 bis IV. La-

Aplicarea art. 1895 urm.

Acțiunea în revendicare întrodusă contra celor de al treile se prescrie tot prin 30 de ani, dacă ei sunt de rea credință, adecă dacă au avut cunoștință de condiția resolutorie care afecta proprietatea în mânele autorului lor. Dacă ei erau însă de bună credință, ei vor opune prescripția de 10 sau 20 de ani (art. 1895 urm.) [1]).

Art. 1909.

Dacă este vorba de un obiect mobil corporal, se va aplica art. 1909 [2]).

Acte de administrație.

Actele de administrație făcute de proprietarul a cărui drept este resolvit vor fi menținute [3]).

In cât privește restituirile ce urmează a avea loc între părți, la caz când justiția ar pronunța desființarea contractului, vedi *suprà*, p. 75, 76.

Restituirea fructelor. Controversă.

In cât privește restituirea fructelor, controversa care s'a ivit în privința condiției resolutorie exprese, există și în privința condiției resolutorie tacite. După rigoarea principiilor, fructele trebue să fie restituite și într'un caz și în altul, pentru că, fie condiția resolutorie expresă, fie tacită, efectele desființărei contractului sunt aceleași. Prin efectul retroactiv al îndeplinirei condiției, lucrurile fiind puse în starea de mai înainte (art. 1015, *ab initio*), contractul n'a avut nici odată ființă, și prin urmare, detentorul trebue să restitue lucrul ce primise cu toate accesoriile sale, *cum omni causa*, deci și fructele asupra cărora el n'a avut nici un drept [4]).

---

rombière, II, art. 1184, No. 109. Aubry et Rau, IV, § 356, p. 405. Marcadé, IV, 570.

[1]) Baudry, II, 948. Laurent, XVII, 150. Marcadé, IV, 570. Pand. fr., I, 1011 urm. Demolombe, XXV, 563—565. Demante, V, 105 bis VI. Larombière, II, art. 1184, No. 109. Duranton, XVI, 364. Aubry et Rau, IV, § 356, p. 405. — *Contrà.* Coulon, *Quest. de droit*, III, p, 205.

[2]) Baudry, II, 948. Pand. fr., I, 1013. Aubry et Rau, *loco cit.* Vedi și *suprà*, p. 95, text și nota 4.

[3]) Demolombe, XXV, 399 și 538. Pand. fr., I, 1014, 1278 și autoritățile citate acolo. — *Contrà.* Laurent, XVII, 153. V. și *suprà*, p. 73, 74, unde am vĕdut că aceiaș controversă există și în privința condiției resolutorie exprese.

[4]) Laurent, XVII, 154. Pand. fr., I, 1015 urm., 1284. T. Huc, VII, 277. Larombière, II, art. 1183, No. 46. — *Contrà.* Demolombe, XXV, 541. Vedi *suprà*, p. 75, text și nota 4 și p. 59, 60.

Deosebirile care există între condiția resolutorie expresă și condiția resolutorie tacită.

Între condiția resolutorie expresă și acea tacită există mai multe deosebiri, din care vom semnala cele mai de căpetenie:

1° Resoluțiunea care resultă din condiția resolutorie expresă se îndeplinește de drept îndată ce condiția s'a îndeplinit [1]; pe când resoluțiunea care 'și are origina în pactul comisoriu tacit, nu poate să resulte de cât din o hotărîre judecătorească, judecătorii putênd, după împrejurări, s'o respingă [2], sau să acorde pârîtului un termen de grație pentru îndeplinirea obligațiunii sale (art. 1021, *in fine*).

2° Resoluția întemeiată pe condiția resolutorie tacită sau pe pactul comisoriu tacit atârnă numai de voința părții față cu care obligația n'a fost îndeplinită, ea fiind liberă de a renunța la resiliare și de a cere, dacă găsește mai folositor, executarea contractului; pe când, în privința condiției resolutorie exprese, îndeplinirea condiției aduce de drept desființarea contractului, de care ori ce parte interesată și chiar cei de al treile pot să se prevaleze. [3]

3° Desființarea care resultă din condiția resolutorie expresă nu poate nici o dată să deie loc la daune, pentru că ea fiind o lege a contractului și resultând din voința comună a părților, nu poate fi imputată culpei uneia din părți; pe când resoluția care resultă din pactul comisoriu tacit permite din contra părții față cu care obligația n'a fost executată de a cere daune de la partea în culpă, și aceasta fie că se cere resiliarea sau executarea contractului (art. 1021) [4].

Despre pactul comisoriu expres.

Art. 1367. — Când la o vênd̦are de imobile s'a stipulat că, în lipsă de plata preț̦ului în termenul defipt, vênd̦area va fi de drept resolvată, cumpărătorul poate plăti după expirarea termenului, pre cât timp nu este pus de vênd̦ător în întârd̦iere prin o interpelați̦une în formă; dar după asemenea interpelați̦une, ju-

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 76 și p. 87.
[2]) Vedi *suprà*, p. 90, text și nota 3.
[3]) Vedi *suprà*, p. 77, text și nota 3.
[4]) Vedi *suprà*, p. 92, t. și n. 5. Cpr. asupra deosebirilor ce există între condiția resolutorie expresă și acea tacită, Baudry, II, 946. Thiry, III, 9. Mourlon, II, 1215, etc.

decătorul nu'i poate da termen. (Art. 1020, 1021, 1079, 1366 C. C. Art. 1656 C. fr.).

Pactul comisoriu expres *(lex commissoria)* este acel care resultă din stipulaţia expresă a părţilor, şi care singur era admis la Romani [1]), căci pactul comisoriu tacit, adecă care nu emană din convenţia părţilor, ci este subînţeles de lege (art. 1020, 1021), ne vine, precum am vĕdut, din vechia jurisprudenţă franceză [2]).

Interesul pactului comisoriu expres.

Părţile au interes de a stipula un pact comisoriu expres atât în contractele unilaterale [3]), în care, cel puţin după părerea generală, pe care am admis-o şi noi [4]), condiţia resolutorie nu este subînţeleasă, cât şi în contractele sinalgmatice perfecte, în care condiţia resolutorie este totdeauna subînţeleasă (art. 1020), căci prin el părţile pot să modifice efectul condiţiĭ resolutorie tacite astfel cum ea a fost statornicită de art. 1020 şi 1021 [5]).

Efectele pactului comisoriu expres.

Pactul comisoriu expres are de efect resoluţiunea sau revocarea obligaţiunii şi punerea lucrurilor în starea de mai înainte, ca şi cum ea n'ar fi avut fiinţă.

Resoluţiunea are efect retroactiv, chiar în privinţa terţiilor, ca şi acea care resultă din ori ce condiţie resolutorie [6]).

Dacă părţile au convenit, *în urma formărei conven-*

---

[1]) Dig., 18, 3, *De lege commissoria.* Vedi şi *suprà*, p. 81.

[2]) Vedi *suprà*, p. 83, n. 2. Cpr. art. 1236 C. Calimach (919 C. austriac), citat *suprà*, p. 89, t. şi n. 2 şi art. 1318, 1498, 1499, 1517, 1542, 1554, 1603, etc. din acelaş Cod, care cuprind o aplicaţiune a aceluiaş principiu.

[3]) Eată un exemplu care ne dovedeşte utilitatea pactului comisoriu în contractele unilaterale. Iţi dau cu împrumut 10000 lei pe timp de cinci ani, cu procent convenţional de 10% pe an, stipulând că, dacă nu vei plăti dobênda regulat la termenul defipt, voi putea cere de îndată restituirea capitalului. Utilitatea pactului comisoriu în specie este necontestată, căci, în lipsa lui, neplata procentelor la termenul stipulat nu va aduce exigibilitatea capitalului înaintea expirărei termenului de cinci ani, condiţia resolutorie tacită nefiind, după părerea generală, subînţeleasă în contractele unilaterale. Vedi *suprà*, p. 84, text şi nota 2. Cpr. Baudry, II, 943, 950. Pand. fr., I, 1031.

[4]) Vedi *suprà*, pag. 84, t. şi n. 2 şi nota precedentă, *in fine*.

[5]) Cpr. Baudry, II, 950. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1888, No. 72, consid. de la p. 581.

[6]) T. Huc, VII, 281, p. 379.

țiunii, ca ea să fie revocată, această revocare n'are efect retroactiv și nu este oposabilă terțiilor persoane [1]).

In practica ḑilnică, pactul comisoriu expres este conceput sub una din formele următoare: 1⁰ sau el se mărginește a reproduce formula art. 1020; 2⁰ sau el prevede că contractul va fi resiliat *de drept*, dacă una din părți nu 'și îndeplinește obligația sa (art. 1367); 3⁰ sau în fine, el prevede că, în caz de inexecutare, resoluția va avea loc *de drept*, și fără nici o somație sau punere în întârḑiere. Formele sub care se stipulează pactul comisoriu expres.

Să examinăm fie care din aceste trei ipoteze în parte.

Prima ipoteză.—Pactul comisoriu expres se mărginește a reproduce formula prevḑută de art. 1020, sau o altă formulă echivalentă, ḑicênd, bună oară, că contractul va fi resiliat, dacă una din părți nu'și va îndeplini obligația sa. In asemene caz, pactul comisoriu expres se confundă cu condiția resolutorie tacită, și resiliarea nu va avea loc de drept, ci numai prin hotărîre judecătorească, judecătorii putênd, după împrejurări, să acorde un termen pârîtului (art. 1021) [2]), afară de casul în care vênḑătorul ar fi în pericol de a perde și lucrul și prețul (art. 1366, § 1), când cumpărătorul devine, de ex., insolvabil sau ruinează imobilul cumparat. Prin reproducerea formulei admise de art. 1020, într'un contract sinalgmatic, părțile au adaos, în adevĕr, o clausă inutilă care era subînțeleasă de lege [3]); Casul în care pactul comisoriu expres se confundă cu cond. resolutorie tacită.

[1]) T. Huc, *loco suprà cit.*

[2]) Dacă termenul acordat de judecători într'o vênḑare a expirat, fără ca cumpărătorul să fi plătit prețul, *resolutiunea va fi neaparat pronunțată* (art. 1366, § ultim), fără ca cumpărătorul să poată plăti în urma expirărei termenului, însă înainte de pronunțarea hotărîrei. Veḑi *suprà*, p. 91, nota 2. Art. 1366, § ultim.

[3]) „Considerând, ḑice Curtea noastră supremă (9 sept. 1870), că instanța de fond constatând că condiția resolutorie este expresă în contract, fără ca părțile să fi stipulat, la caz de îndeplinirea ei, resiliarea de drept a contractului, și declarând pe Stat de călcător al contractului, fiind că l'a desființat fără să ceară resiliarea sa prin judecată, s'a conformat dispoșițiunilor art. 1021 C. C., care se aplică și la casul când condiția resolutorie este simplu expresă în contract, ca în specie; căci nu este nici un cuvênt ca să se deie o mai mare putere condiții pe care legea o atribuește naturei contractului, independent de ori ce stipulațiune, numai pentru că părțile au exprimat-o formal, ceea ce este și inutil, o dată ce este subînțeleasă, etc.“ Bulet. Cas. S-a

ear dacă asemene clausă a fost pusă într'un contract unilateral, este probabil că părțile au voit să aplice unui atare contract dispozițiile pe care legiuitorul le subînțelege numai în contractele sinalagmatice [1]).

Casul în care părțile au înțeles să excludă intervenția justiției.

A doua ipoteză.—Pactul comisoriu prevede că contractul va fi resiliat *de drept*, dacă una din părți nu'și va îndeplini obligația sa (art. 1367). Este evident că părțile, prin asemene clausă, au înțeles să modifice efectele pactului comisoriu tacit, astfel cum el este reglementat de art. 1021, și să excludă intervenția justiției [2]), ceea ce, precum foarte bine dice Curtea din București, ele sunt libere de a face, nefiind vorba în specie de o dispoziție de ordine publică la care părțile să nu poată deroga [3]). Inexecutarea obligației din partea debitorului nu va produce însă în specie efectele condiției resolutorie exprese (art. 1019), ceea ce însemnează că obligația nu va fi desființată în casul de față de drept, fără o manifestațiune de voință din partea creditorului, pentru că, prin stipularea unei asemene clause, el n'a înțeles cu bună samă să renunțe la dreptul de a cere executarea obligației. Partea care 'și a executat obligația sa și care a avut a suferi de neexecutarea celeilalte părți, păstrează deci dreptul de opțiune între executarea contractului și resiliarea lui. Asupra acestui punct toți autorii sunt de acord.

Punerea în întârziere. Aplicarea art. 1079. Controversă.

Unde însă chestiunea devine controversată, este asupra punctului de a se ști dacă simpla voință din partea creditorului, fără nici o punere în întârziere, va aduce sau nu va aduce resiliarea contractului. In părerea generală

1, anul 1870, p. 253. Vedi și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 66. Cpr. și autoritățile citate în nota următoare.

[1]) Baudry, II, 950. Pand. fr., I, 1029. Laurent, XVII, 157, 158. Vigié, II, 1354. Demolombe, XXV, 549. Demante, V, 105 bis I. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 83, nota 83. Larombière, II, art. 1184, No. 53. Thiry, III, 593. T. Huc, VII, 281. Arntz, III, 1032. Répert. Dalloz, *Supplément, Oblig.*, 471. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 66. Vedi și Cas. rom., considerente citate în nota precedentă. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1893, p. 258.—*Contrà.* Resoluțiunea are loc, în asemene caz, de drept. Duranton, XI, 88. Toullier D., III, partea II, 554. Troplong, *Vente*, I, 61 și II, 666.

[2]) Vedi Pand. fr., I, 1032 și autoritățile citate acolo. Baudry, II, 950. Laurent, XVII, 161.

[3]) *Dreptul* din 1888, No. 72, p. 581. Vedi și Baudry, II, 950.

se susține că partea care optează pentru resoluțiunea contractului, va trebui să'și manifeste voința sa prin o somație sau punere în întârdiere (art. 1079), și că asemene punere în întârdiere va fi suficientă pentru ca contractul să fie resiliat fără intervenția justiției. Art. 1367 conține, în adevĕr, o aplicațiune a regulelor de drept comun în materie de punere în întârdiere, ear nu o excepție la aceste regule: „Considerând, dice foarte bine Curtea noastră supremă, că, dacă pactul comisoriu deroagă de la art. 1021 și exclude intervenția justiției, dênsul nu deroagă și de la art. 1079; că, în asemene caz, când s'a stipulat de părți că contractul se va resilia de drept prin simpla expirare a termenului, fără însă a se prevedea nefacerea unei somațiuni prealabile, este necesar ca partea care voește a beneficia de o asemene clausă în contra celeilalte, care nu'și execută obligațiunea, să o pună în întârdiere prin o somație, după regulele ordinare prescrise de art. 1079 C. C.; că însuș legiuitorul nostru a făcut aplicațiunea acestor reguli prin art. 1367, care nu este de cât o aplicațiune demonstrativă a acestui principiu, etc.“ [1]).

Resil. contractului de drept, fără intervenția justiției.

O dată însă ce creditorul a pus pe debitor în întârdiere, manifestându'și voința că el voește resiliarea contractului, acest contract este resiliat de drept, fără intervenția justiției, și tribunalele n'ar mai putea acorda un termen debitorului pentru executarea unui contract care nu'și mai are ființă, după cum prevede anume art. 1367, acordarea unui asemene termen nefiind cu putință de cât a-

[1]) Vedi Bulet. S-a 1, 1875, p. 238. Vedi și decisia Cas. S-a I, No. 329, din 1872, nepublicată, citată de Christescu la art. 1021, No. 3. Cpr. Baudry, II, 950 și III, 576. T. Huc, VII, 281. Thiry, III, 593. Marcadé, IV, 569 și VI, p. 296, No. 4 (art. 1656). Demante, V, 105 bis II și VII, 101 bis I. Vigié, II, 1354. Arntz, III, 1033. Demolombe, XXV, 554. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 84, t. și n. 85. Pand. fr., I, 1032 urm. Vedi și nota în D. P. 90. 1. 415.—*Contrà.* Troplong, *Vente*, II, 666, 667. Larombière, II, art. 1184, No. 55, 58. Laurent, XVII, 163. Cpr. Cas. fr. D. P. 87. 1. 388 și *Pand. Période.*, 88. 1. 226. In acest din urmă sistem, simpla voință a creditorului, fără nici o somație din partea lui, ar aduce resiliarea contractului, art. 1367 constituind o excepție, ear nu o aplicație a principiilor generale în materie de punere în întârdiere.

tunci când justiția intervine pentru a pronunța resiliarea, adecă în casul unei condițiuni resolutorie tacite subințelese de lege (art. 1020, 1021) [1]).

In urma punerei în întârdiere, debitorul nu mai poate să execute contractul.

Tot din art. 1367 mai resultă încă că, în urma punerei în întârdiere, debitorul nu mai poate să execute contractul, pentru că acest contract fiind resiliat de drept prin voința creditorului, manifestată prin o punere în întârdiere, fără nici o intervenție din partea justiției, debitorul nu mai poate, prin plata tardivă ce ar face, să împedice resoluțiunea unui contract care nu'și mai are ființă [2]).

Soluția contrară în materie de cond. resolutorie tacită.

In materie de condiție resolutorie tacită, debitorul poate din contra să plătească cât timp resiliarea n'a fost încă pronunțată de justiție, și aceasta pentru că creditorul nu are nici un drept positiv la resiliare, pe care judecătorul este liber de a o încuviința sau de a nu o încuviința [3]).

Casul în care resoluția are loc de drept în virtutea contractului.

A treia ipoteză.—Ne mai remâne acum să examinăm ultima ipoteză a unui pact comisoriu expres, adecă aceea mai folositoare pentru creditor, în care părțile ar fi stipulat că, în caz de inexecutarea obligațiunii, resoluția va avea loc de drept, *fără nici o cerere în judecată, somație sau altă punere în întârdiere.* De exemplu: Iți vênd casa mea din Iași cu 50000 de lei, din care mi-ai plătit acum 10000 lei, convenind cu d-ta că, dacă în termen de un an, nu'mi vei plăti restul de 40000 lei, vênd̦area va fi resiliată de drept, fără nici o somație sau punere în întârdiere, ear eu voi pastra suma de 10000 lei primită în contul prețului, cu titlu de daune. Nu mai remâne nici o îndoeală că, în asemene caz, pactul comisoriu expres se confundă cu condiția resolutorie expresă (art. 1019) [4]) și că

---

[1]) Arntz, III, 106, 1033. Thiry, III, 593. Baudry, II, 950 și III, 576. Demolombe, XXV, 555. Laurent, XVII, 165. Larombière, II, art. 1184, No. 55. Pand. fr., I, 1051. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 84. Demante et Colmet de Santerre, V, 105 bis II și VII, 101 bis I. Cpr. Cas. fr. și C. Orléans. D. P. 60. 1. 284. D. P. 61. 2. 54.

[2]) Demolombe, XXV, 556. Laurent, XVII, 164. Demante, V, 105 bis II. Aubry et Rau, IV, § 302, p. 85. Troplong, *Vente*, II, 669. Larombière, II, art. 1184, No. 58. Pand. fr., I, 1047.—*Contrà.* Duranton, XVI, 377.

[3]) Veți *suprà*, p. 90, 91.

[4]) In asemene caz, părțile care au stipulat un pact comisoriu

resiliarea va avea loc *ipso jure*, în virtutea contractului, fără somaţie sau cerere în judecată, şi părţile nu se vor adresa justiţiei de cât pentru ca ea să constate dacă condiţiile din care decurge resiliarea s'au îndeplinit sau nu : „Considerând, dice Curtea din Craiova [1]), că, în ori ce contract bilateral, de sine se subînţelege dreptul fie cărei părţi de a cere desfiinţarea lui, când cealalta nu'şi îndeplineşte obligaţiunile luate ; când însă acest lucru părţile 'şi au luat sarcina să'l prevadă în mod expres prin o clausă clară şi precisă, stipulând că resiliarea va avea fiinţă de drept, fără nici o cerere în judecată, somaţiune sau altă punere în întârdiere, şi prin singura ajungere a termenului ; atunci de sigur nici judecătorul nu mai găseşte în puterea sa dreptul de a mai acorda termen de graţie pentru executarea obligaţiunii debitorului nenorocit, şi nici partea ce nu a îndeplinit condiţiunile la care era supusă, nu mai poate, fără voea celeilalte, să facă să reînvieze un contract desfiinţat în puterea convenţiunii părţilor ; că, dacă partea ce tinde la resiliare se adresează justiţiei, aceasta o face pentru că, în sistemul legiuirei noastre, nimene nu'şi poate face dreptate singur [2]) şi numai justiţiei aparţine să se

---

expres pot deci cere resoluţiunea atât în virtutea contractului, cât şi în virtutea legei. Resoluţia convenţională şi acea judecătorească fiind două drepturi deosebite, creditorul poate să le exercite unul după altul, fără ca să i să poată opune excepţia lucrului judecat, pentru că nedesfiinţarea contractului de drept nu exclude resoluţiunea pronunţată de justiţie (art. 1021). Cpr. Pand. fr., I, 1061. Laurent, XVII, 169, 170.

[1]) C. Craiova, *Dreptul* din 1893, No. 24, p. 188. Cpr. C. Bucureşti, Trib. Dolj şi Ilfov. *Dreptul* din 1893, No. 35. *Dreptul* din 1888, No. 72 şi din 1887, No. 66. Veḑi şi Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1890, consid de la p. 796 şi Bulet. S-a 1, 1893, consid. de la p. 120. Veḑi şi *suprà*, p. 76, nota 2 şi p. 78, text şi nota 1.

[2]) „*Etenim æquissimum prtœori visum est, unumquemque non sibi ipsum jus dicere*". L. 1, § 2, Dig., 43, 3, *Quod legatarum.* Art. 30, 31 C. Calimach. Principiul consacrat prin legea de mai sus că nimene nu'şi poate face dreptate singur, era înscris şi în Codul Calimach: „Fişte carele ce se cunoaşte obijduit la dritul sĕu, ḑice art. 30 din acest Cod (19 C. austriac), este volnic a pârî pe obijduitor la obicinuitele judecătorii, sau la Stăpânire"; şi art. 31 din acelaş Cod (19, *in fine*, C. austriac) adaogă : „Este supus respunderei acel ce cu nebăgare de samă către judecătorii, va întrebuinţa însuş a sa putere, cum şi

pronunțe prin hotărîrile sale, dacă condițiunile din care decurge resiliarea s'au îndeplinit sau nu, etc."

Creditorul dând pactului comisoriu forma unei condițiuni resolutorie exprese, a renunțat prin aceasta la dreptul de a constrînge pe debitor să'și execute obligația [1]). Renunțările nepresupunênduse însă nici o dată, creditorul va trebui să'și exprime, în această privință, voința sa într'un mod neîndoelnic.

SECȚIUNEA II.

Despre obligațiile cu termen.

Termenul arată momentul când o obligație urmează a fi plătită (termen indicativ de plată sau suspensiv), sau timpul cât ține obligația, durata ei (termen extinctiv).

---

acel ce va păși peste hotarul neprihănitei sale apărări (legitimei apărări), fără numai când se află în mare strêmtorire și în primejdia vieței". Cpr. L. 7, Dig., 48, 7, *Ad legem Iuliam De vi privata;* L. 13, Dig., 4, 2, *Quod metus causa*; L. 7, Cod., 8, 4, *Unde vi;* Nov. 52, Capit. I, *De pignoratione*; Nov. 134, Capit. 7, etc.

Art. 229, 230 C. german.

Noul Cod german permite însă de a'și face într'o limită oare care dreptate însuș. Eată în adevĕr cum se exprimă art. 229 din acest Cod: „Acela care, pentru a'și face dreptate însuș, iea un lucru, îl distruge sau îl deteriorează, sau acela care, în acelaș scop, opreste pe un debitor bănuit că ar voi să fugă, sau se luptă cu dênsul pentru a îndeparta un act nedrept, nu comite o faptă ilegală, de câte ori asistența autorităților nu poate fi dobêndită la timp și când este pericol ca realisarea dreptului sĕu să rĕmâe ilusorie sau cu totul greu de îndeplinit." Art. următor din acelaș Cod (230) se grăbește însă a adăoga că „justiția privată *(die Selbsthülfe)* nu poate să întreacă mĕsurile neaparate pentru îndepartarea pericolului". Eată acum și textul german: „*Wer zum Zwecke der Selbsthülfe eine Sache wegnimmt, zerstört oder beschädigt oder wer zum Zweche der Selbsthülfe einen Verpflichteten, welcher der Flucht verdächtig ist, festnimmt oder den Widerstand des Verpflichteten gegen eine Handlung, die dieser zu dulden verpflichtet ist, beseitigt, handelt nicht widerrechtlich, wenn obrigkeitliche Hülfe nicht rechtzeitig zu erlangen ist und ohne sofortiges Eingreifen die Gefahr besteht, dass die Verwirklichung des Anspruchs vereitelt oder wesentlich erschwert werde.— Die Selbsthülfe darf nicht weiter gehen, als zur Abwendung der Gefahr erforderlich ist*".

[1]) Cpr. T. Huc, VII, 281. Laurent, XVII, 168 și XXIV, 348. Pand. fr., I, 1059. Cpr. și Baudry, III, 576, *in fine*.

Termenul extinctiv sau *deslegător*, după cum îl numește art. 895 din Codul Calimach, nu este de cât o modalitate a obligației a cărei durată el o limitează, fără a pune în suspensie executarea ei.

In secția de față, legiuitorul se ocupă numai despre termenul suspensiv sau indicativ de plată. Este cu neputință de a concepe o obligație fără ideea că acea obligație trebue într'un moment dat să fie plătită. Ei bine, termenul *(dies)* nu este de cât determinarea momentului plății. Termenul este deci strâns legat cu teoria plății.

Definiția termenului.

Termenul poate fi definit spațiul de timp în care nici debitorul nu poate fi constrêns la plată, nici creditorul la primirea plății.

Pothier (II, 228) definește termenul *un spațiu de timp acordat debitorului spre a'și îndeplini obligația sa*, însă această definiție, reprodusă și astăzi de unii autori, care are defectul de a representa termenul ca un drept stabilit numai în favoarea debitorului, este inexactă și incomplectă, pentru că, după cum vom vedea mai la vale, termenul poate fi stipulat atât în interesul debitorului, cât și a creditorului (art. 1024).

Diversele specii de termene.

1° *Termen suspensiv și extinctiv.*

Art. 895 C. Calimach.

Câte o-dată părțile hotărêsc o epocă determinată pentru executarea obligațiunii existente între ele. De exemplu: Iți voi plăti 1000 lei la 1 ian. 1900. Termenul, în asemenea caz, se ḑice suspensiv, *urnitor* după art. 895 din Codul Calimach, pentru că el ține în suspensie executarea obligații care 'și are ființă și a cărei executare este numai întârḑietă un timp oare care (art. 1022) [1]. „Termenul este urnitor, ḑice art. 895 din Codul Calimach, când cineva va ḑice sau va scrie așa: cutarele să eie după moartea mea din averea mea atîța bani, sau cutare lucru după atâte ḑile, luni sau ani".

---

[1]) Termenul suspensiv este cert sau determinat *(certus)*, sau necert ori nedeterminat *(incertus)*, după cum timpul la care el trebue să se îndeplinească este cunoscut sau necunoscut. Astfel, dacă am ḑis: Iți voi plăti 1000 lei de aḑi în șase luni, sau la 1 ianuar 1900, termenul este cert, pentru că să știe de mai înainte când am se plătesc. Dacă din

Termen cert și necert.

Termen extinctiv. Art. 895 C. Calimach.

Termenul se ḑice extinctiv, *deslegĕtor*, după art. 895 din C. Calimach, când el face să înceteze obligaţia. „Termenul este deslegĕtor, ḑice acest text, când va ḑice cineva: să iee cutare din averea mea atîţa bani, sau cutare lucru numai până la cutare ḑi, sau până la cutare termen, când atunci se desleagă şi se stênge".

In unele casuri, termenul extinctiv are de efect stêngerea totală a obligaţii contractate într'un mod absolut atât pentru trecut cât şi pentru viitor (cpr. art. 114, 1483). In alte casuri, termenul extinctiv atrage stêngerea obligaţii sau a dreptului numai pentru viitor, lăsând să subsiste efectele acestora pentru trecut, precum se întâmplă, de ex., în dreptul de usufruct sau a unei rente viagere, în care expirarea termenului face să înceteze usu-

---

contra, am ḑis: Iţi voi plăti 1000 lei, la moartea tatălui meu, termenul este necert *(incertus quando)*, pentru că, de şi este sigur că tatăl meu are să moară, nu se ştie însă când aceasta se va întêmpla.

Termenul necert în materie de legate.

In contracte, nici o deosebire nu există între termenul cert şi acel necert. In materie de legate însă, termenul necert produce efectul unei condiţiuni, pentru că nu se ştie dacă legatarul va trăi în momentul îndeplinirei evenimentului: *Dies incertus conditionem in testamento facit.* (L. 75, Dig., 35, 1, *De conditionibus et demonstrationibus*). Veḑi *suprà*, p. 24, nota 1, *in fine*, şi t. IV, p. 580, text şi nota 1.

Casul în care termenul constitue o condiţie.

Termenul care ar fi necert nu numai în privinţa timpului când el se va îndeplini, dar chiar în privinţa însuş îndeplinirei sale *(dies incertus an et quando)*, constitue o adevarată condiţie, precum, de ex., în casul când aş ḑice: Iţi voi plăti 1000 lei *când mĕ voi căsători*, adecă *dacă* mĕ voi căsători. (Cpr. L. 36, Dig., 35, 1;—L. 56, Dig., 12, 6;

Art. 704 C. austriac.

— L. 21 şi 22, Pr., Dig., 36, 2). Veḑi t. IV, p. 582. Cpr. Baudry, II. 952. Laurent, XVII, 174. Demolombe, XXV, 574. Larombière, II, art. 1186, No. 2. Aubry et Rau, IV, § 203, p. 86. Arntz, III, 107. Pand. fr., I, 1304. G. Giorgi, IV, 390. T. Huc, VII, 282. „Când este necert dacă termenul căruia testatorul a supus dreptul legat se va întâmpla sau nu se va întâmpla, ḑice art. 704 din Codul austriac, această restricţie se consideră ca condiţie". *„Ist es ungewiss, ob der Zeitpunkt, auf welchen der Erblasser das zugedachte Recht einschränkt, kommen oder nicht kommen werde; so wird diese Einschräkung als eine Bedingung angesehen"*. In acelaş sens, art. 1125, § ultim, Cod. spaniol. Este de observat că textul sus-citat din Codul austriac n'a fost reprodus în Codul Calimach.

fructul sau renta pentru viitor, fără a produce nici un efect pentru trecut [1]).

In ori ce caz, termenul extinctiv operează de drept, fără ca judecătorii să'l pronunţe [2]). Cât pentru termenul suspensiv, el nu are nici o dată efect retroactiv [3]).

2° *Termen de drept şi de graţie.*

Termenul este de drept şi de graţie.

Termenul de drept este acela care resultă din voinţa părţilor, din însuş contractul lor [4]), sau din o dispoziţie legislativă [5]) şi care este un drept, ear nu o favoare pentru acel în folosul căruia el a fost constituit. Termen de drept.

Termenul de graţie este acela pe care judecătorii *pot* [6]), în unele casuri, prin favoare şi pentru motive de Termen de graţie.

[1]) Cpr. Vigié, II, 1297. Pand. fr., *Oblig.*, I, 1296. Giorgio Giorgi, *op. cit.*, IV, 396.

[2]) Cpr. T. Huc, VII. 282.

[3]) Giorgio Giorgi, *op. cit.*, IV, 404. Veḑi şi *infrà*, p. 111.

[4]) In asemenea caz, termenul se ḑice convenţional, şi este *expres* sau *tacit*. *Expres;* de exemplu: mĕ oblig a'ţi plăti o sumă de bani de aḑi în trei luni. *Tacit;* de exemplu: mĕ oblig a'ţi clădi o casă, *si domum œdificari stipulatus sit* (L. 73, Pr., Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus).* In asemene caz, de şi nici un termen nu s'a stipulat, totuşi trebue neaparat să'mi dai unul ca să'mi pot îndeplini obligaţia mea şi să aştepţi sezonul favorabil pentru facerea unor asemene lucrări. Pothier, II, 228. V. şi *suprà*, p. 22. Tribunalele vor fixa, în specie, termenul în care trebue să'mi îndeplinesc obligaţia, avênd în privire obiectul contractului şi intenţiunea părţilor (art. 1582 C. C.). Cpr. Trib. Bruxelles, *Plasicrisie belge*, 61, 2, 257. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, p. 1044. Veḑi Pand. fr., I, 1300 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 502. T, Huc, VII, 283. „Insărcinânduse cineva cu o condiţie fără hotărire de termen, ḑice art. 893 din Codul Calimach, se va hotări de către judecătorie termenul împlinirei ei, după împrejurări, de nu va fi hotărît anume de lege". Cpr. art. 1173 C. italian; art. 1128 C. spaniol, etc. Veḑi şi *suprà*, p. 22. Termen expres sau tacit. Art. 893 C. Calimach.

[5]) V. de ex., L. din 27 april 1877 (art. 4) pentru suspendarea prescripţiilor şi a termenelor unor acte judecătoreşti pe timp de stare de resboiŭ.

[6]) Acordarea termenului de graţie fiind lasată la facultatea judecătorilor, instanţa de fond nu comite un exces de putere de câte ori ea refusă să acorde asemene termene. Cas. rom., S-a II, 9 sept. 1898. *Cur. judiciar* din 1898, No. 36. Cpr. şi Bulet. Cas. 1885, p. 475. V. *suprà*, p. 91, nota 1.

umanitate, să'l acorde debitorului nenorocit și de bună credință [1]). (Cpr. art. 1021, *in fine*, 1101, 1366, 1582, 1831 C. C., 126 urm., 502 Pr. civ.; art. 33 L. jud. de pace din 1896), etc.

Art. 42, 312 C. com.

Ei nu au însă această facultate în materie comercială, unde debitorul trebue să fie în tot-deauna în măsură de a plăti la timp (art. 44, 312 C. com.).

Inovațiunea Codului italian.

Codul italian a desființat termenul de grație chiar în materie civilă, menținându-l numai în casul resoluțiunei contractului prin efectul condiții resolutorie tacite (art. 1165, § 3 C. ital., 1021, *in fine*, C. rom.), inovație pe care unii o aprobă [2]), ear alții o critică [3]). Acelaș sistem este admis și în Codul spaniol de la 1889.

Deosebire între termen și condițiune și efectele termenului înainte de scadență.

Art. 1022. — Termenul se deosebește de condițiune pentru că el nu suspendă angajamentul, ci numai amână execuțiunea. (Art. 1017, 1101, 1146, 1885 C. C. Art. 1185 C. fr.).

Art. 1023. — Aceea ce se datorește cu termen nu se poate cere înaintea termenului, dară ceea ce se plătește înainte nu se mai poate repeti. (Art. 993, § 1, 1016, 1092, § 1 C. C. Art. 316 C. com. Art. 1186 C. fr.).

Intre termenul suspensiv și condiția suspensivă (art.

Deosebire între termenul de drept și acel de grație.

[1]) Termenul de drept se deosebește de termenul de grație în următoarele puncte: 1° Termenul de drept este un obstacol la compensațiune *(Quod in diem debetur, non compensabitur antequam dies venit, quanquam dari oporteat)* (L. 7, Pr., Dig., 16, 2, *De compensationibus)*; pe când termenul de grație n'o împedecă (art. 1146). Cpr. G. Giorgi, VIII, 76. „*Aliud est enim diem obligationis non venisse; aliud humanitatis gratia tempus indulgeri solutionis*". (L. 16, § 1, *in fine*, Dig., *loco suprà cit.*). 2° Casurile care fac pe debitor să peardă beneficiul termenului, de grație sunt mai numeroase de cât acele care'l fac să peardă beneficiul termenului de drept (cpr. art. 1025 C. C., 128 Pr. civ.). Vedi Mourlon, II, 1225. Acollas, II, p. 828. T. Huc, VII, 283. G. Giorgi, IV, 399. Demolombe, XXV, 611. Vedi și *infrà*, explic. art. 1101 C. C. și 128 Pr. civ.

[2]) Vedi T. Huc et Orsier, *Le Code civil italien et le Code Napoléon*, I, p. 251. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, IV, 393.

[3]) Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, p. 372 și *Le nouveau Code civil italien comparé au Code Napoléon*, Revue pratique, anul 1868, t. 26, p. 87.

1017) există următoarea deosebire. Termenul nu suspendă însuş existenţa, ci numai *executarea* obligaţiunii, punênd pe creditor în imposibilitate de a urmări pe debitor înaintea scadenţei, pe când condiţia suspendă însuş formaţiunea obligaţiunii. Cu alte cuvinte, obligaţia va avea fiinţă dacă condiţia se va îndeplini, ear în caz contrar, ea nu va avea fiinţă; pe când obligaţia cu termen îşi are fiinţă de îndată, termenul întârdiind numai executarea ei.

Am avut însă ocasiunea de a observa [1]) că art. 1022 se exprimă în mod prea absolut, când dice că condiţia suspendă *existenţa* obligaţii, pentru că obligaţia condiţională există, de vreme ce dă naştere la un drept eventual. In adevĕr, *pendente conditione*, creditorul are un drept, de şi imperfect, transmisibil la moştenitorii sĕi (art. 1015), de care el poate să dispue şi pentru care poate să iee mĕsuri conservatorii (art. 1016).

Din această deosebire fundamentală resultă următoarele consecinţe:

1⁰ Riscurile corpului cert şi determinat datorit cu termen sunt în sarcina creditorului (art. 971, *in fine* şi 1074, § 2 [2]); pe când riscurile lucrului datorit sub o condiţie suspensivă şi chiar sub o condiţie resolutorie, de şi legea n'o spune formal, sunt în sarcina debitorului (art. 1018) [3]; Riscuri în materie de oblig. cu termen.

2⁰ Ceea ce a fost plătit din eroare înaintea îndeplinirei condiţii poate să fie cerut înapoi prin *condictio indebiti*, pentru că, până la îndeplinirea condiţii, debitorul nedatorind încă nimic *(pendente conditione nondum debetur)*, acţiunea în repetiţie există de câte ori cineva din eroare, creddndu-se dator, a plătit o datorie inexistentă (art. 993, 1092, § 1) [4]; pe când debitorul care plăteşte înaintea Condicţia indebiti p. plata făcută din eroare înaintea îndeplinirei condiţii.

---

[1]) Veḍi *suprà*, p. 50, 51.

[2]) Baudry, II, 953. Mourlon, II, 1134, *in fine*. Veḍi şi *suprà*, p. 65, text şi nota 3.

[3]) Veḍi t. V, p. 193 şi *suprà*, p. 66.

[4]) Veḍi t. V, p. 364, 365, text şi nota 1. „Acel ce au plătit, dice art. 1889 din Codul Calimach (1434 C. austriac), poate să ceară întoarcerea celor plătite şi atunci când datoria atârnă încă de împlinirea condiţii adăogite". Cpr. L. 16, Pr., Dig., 12, 6, *De condictione indebiti*. Conform: art. 1218 C. Cant. Zurich. Cpr. Er. Lehr, *Dr. germanique*, p. 287, No. 238. Veḍi şi Pothier, *Condictio indebiti*, V, 150 şi *Oblig.*, Art. 1889 C. Calimach.

scadenței termenului nu poate să exercite acțiunea în repetiție, pentru că, în realitate, el a plătit ceea ce datorea, însă înainte de termen, renunțând la beneficiul lui (art. 1023, C. C. 316 C. com.). [1] „*In diem debitor, adeò debitor est, ut ante diem solutum repetere non possit*". (L. 10, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti).*

Casul în care debitorul a plătit prin anticipație în necunoștința termenului. Controversă.

Și această soluție este adevarată nu numai când debitorul a plătit prin anticipație, cunoscênd existența termenului și renunțând la beneficiul lui, dar chiar în casul în care el ar fi plătit din eroare, adecă în necunoștința termenului, crezênd că datoria este exigibilă de îndată, căci dacă art. 1023 ar fi înțeles a exclude acțiunea în repetiție numai în casul când debitorul avênd cunoștință de termen ar fi renunțat la beneficiul lui, dispositia sa ar fi fost inutilă, aceasta resultând din principiile generale. In ambele casuri, în adevĕr, fie că debitorul a cunoscut, fie că el n'a cunoscut existența termenului, el plătind un lucru datorit, nu poate, în această materie tradițională, să aibă acțiunea în repetiție, pe care el n'o avea nici la Romani [2]), nici în vechiul drept francez [3]), pentru că asemene acțiune nu există de cât atunci când plata făcută nu este datorită (art. 992, 1092, § 1) [4]).

II, 230. Marcadé, IV, 572. T. Huc, VII, 284 și VIII, 391, p. 520. Thiry, III, 198. Laurent, XVII, 185; XX, 346 și toți autorii.

Art. 1889 C. Calimach, 1434 C. austriac și 813 C. german.

[1]) Această soluție nu sufere nici o dificultate în casul când debitorul a plătit prin anticipație, cunoscênd existența termenului, pentru că el este liber de a renunța la beneficiul lui: „Plata unei datorii limpezite și fără condiție, dice art. 1889 din codul Calimach (1434 C. austriac), nu poate să se ceară înapoi *cu cuvênt că s'a plătit înaintea termenului*". Conform: art. 1218 C. cant. Zürich și art. 813, § 2 din noul Cod german. Eată cum se exprimă acest din urmă text: „*Wird eine betagte Verbindlichkeit vorzeitig erfüllt, so ist die Rükforderung ausgeschlossen*". Vedi și t. V, p. 365, nota 1.

[2]) „*Quod autem sub incerto die debetur, die existente non repetitur*". L. 16, § 1, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti.*

[3]) Pothier, *Oblig.*, II, 230 și *Condictio indebiti*, V, 151.

[4]) Vigié, II, 1302. Baudry, II, 954. Colmet de Santerre, V, 108 bis II. Laurent, XVII, 185 și XX, 347. Pand. fr., I, 1369 urm. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 88, text și nota 10. Larombière, II, art. 1186, No. 34. T. Huc, VII, 284 și VIII, 391, p. 520. Fuzier-Herman, III, art. 1186, No. 16. Massé-Vergé, III, § 537, p. 385, n. 6. Art. 1174 din Codul

Tot ce se poate admite numai, este că acel care ar fi plătit înaintea termenului, *şi în necunoştinţa lui*, adecă din eroare, va avea o acţiune în repetiţiune numai în privinţa procentelor sau scontului capitalului plătit *(interusurium)*, căci dacă capitalul este datorit, nu tot aşa este şi pentru procente, care nu sunt debite, şi prin urmare există, în privinţa lor, acţiune în repetiţie, pentru că, în cât priveşte procentele sau scontul, debitorul a făcut o plată nedatorită şi din eroare [1]).

Acţiunea în repetiţie în privinţa procentelor sau a scontului capitalului. Controversă.

Ori care ar fi soluţia ce s'ar admite asupra chestiunei de mai sus, sunt însă patru ipoteze în care debitorul care ar fi plătit prin anticipaţie şi din eroare, ar avea necontestat acţiunea în repetiţie, şi anume: 1° Când plata ar fi fost făcută nu numai *tempore*, dar încă *re* ; 2° Când dobêndile ar fi fost cuprinse în capital, fără ca să se facă deducţiunea lor; 3° Când eroarea în care se găsea debitorul ar fi resultatul manoperelor dolosive întrebuinţate de creditor ; 4° Când debitorul ar fi fost incapabil de a face plata din causa vêrstei sale sau din alte împrejurări (art. 1095) [2]).

Casurile în care debitorul care ar fi plătit prin anticipaţie şi din eroare poate exercita acţiunea în repetiţie.

A doua deosebire care există între condiţia suspensivă şi termenul suspensiv este că condiţia îndeplenită are efect retroactiv din ḑiua contractărei obligaţii (art. 1015, *ab initio)*, pe când îndeplinirea termenului suspensiv nu produce nici într'un caz efect retroactiv [3]).

Termenul suspensiv nu are nici odată efect retroactiv.

---

italian este formal în această privinţă. Cpr. asupra acestui text, G. Giorgi, IV, 397. — *Contrà*. Acollas, II, p. 828. Marcadé, IV, 572 şi V, art. 1376, 1377, No. III, p. 266. Demolombe, XXV, 633 urm. Mourlon, II, 1212, care citează în acest din urmă sens părerea prof. Valette.

[1]) Cpr. Laurent, XVII, 186. Demolombe, XXV, 634. Duranton, XI, 113. Bugnet asupra lui Pothier, *Oblig.*, II, p. 109, nota 3. Marcadé, *loco suprà cit.* Mourlon, II, 1222. Giorgio Giorgi, IV, 398. Acest sistem este formal admis prin art. 1126, § 2 din Codul spaniol: „Dacă acel care a plătit nu cunoştea, în momentul plăţei, existenţa termenului, ḑice acest text, el va fi în drept a cere de la creditor dobêndа şi fructele percepute". — *Contrà*. Pothier, *Condictio indebiti*, V, 152. Larombière, *loco cit.*, No. 35. Demante, Vigié, Aubry et Rau, Baudry, *loco suprà cit.* T. Huc, VII, 285. „La caz de plata unei obligaţii înainte de termen, ḑice în acest sens art. 813, § 2, *in fine*, din Codul german, nu se poate cere scontul dobêndilor". „*Die Erstattung von Zwischenzinsen kann nicht verlangt werden*". Veḑi şi art. 272 din acelaş Cod.

Art. 1126, § 2 C. spaniol şi 813, § 2 C. german.

[2]) Cpr. Demolombe, XXV, 636—639. Giorgio Giorgi, IV, 398. Larombière, II, art. 1186, No. 36.

[3]) Giorgio Giorgi, IV, 404. Veḑi şi *suprà*, p. 107.

Câte o dată poate să fie îndoeală asupra punctului de a se ști dacă părțile au înțeles a prevedea în convenția lor un termen sau o condiție, ceea ce nu este fără interes, din causa deosebirei ce am vĕdut că există între termen și condiție (art. 1022).

Astfel este, de exemplu, casul în care debitorul ar fi ḑis că va plăti când va putea, când va avea mijloace sau când mijloacele îi vor permite (art. 1583); *cum potuero, cum commodum erit* [1]; *când se va îndămâna sau înlesni și când nu i se va întâmpla vre o împedecare*, după cum se exprimă art. 1215 din Codul Calimach; când îi va sta prin putință [2]) și pre cât îi va sta prin putință *(autant que cela dépendra de lui)* [3]), etc.

Aplicarea art. 1583.

De și s'ar părea că, în asemene casuri, debitorul s'a obligat sub o condiție potestativă pe care el ar fi în totdeauna liber a n'o îndeplini, ḑicênd că nu poate, că nu are mijloace, că nu s'a înlesnit, că nu'i stă prin putință, etc.; totuși din art 1583 relativ la împrumut, aplicabil în toate casurile, resultă însă că debitorul a înțĕles a plăti când-va, și judecătorii, în asemenea casuri, vor fixa un termen de plată după împrejurări, soluțiune pe care o admite atât art. 1215 din Codul Calimach cât și art. 1128, § 2 din Codul spaniol de la 1889; pentru că, a interpreta altfel convenția și a decide că, în asemene casuri, debitorul este liber de a nu plăti, ar însĕmna a viola art. 978, după care clausa primitoare de două înțĕlesuri trebue să se interprete în sensul ce poate avea un efect, ear nu în acela ce n'ar produce nici unul, *magis ut valeat, quam ut pereat* (L. 13, Dig., 34, 5, *De rebus dubiis)* [4]).

Aceiaș soluție este, pentru aceleași motive, aplicabilă în casul în care debitorul s'ar fi obligat a plăti când va

---

[1]) L. 125, Dig., 50, 16, *De verborum significatione.*

[2]) Cpr. T. Huc, VII, 246. C. din Besançon. D. P. 64. 2. 180.

[3]) T. Huc, *loco suprà cit.* C. Besançon. D. P. 85. 2. 239.

Art. 1215 C. Calimach.

[4]) Cpr. Laurent, XVII, 175. Demolombe, XXV, 320, 575—577. Pand. fr., I, 1088, 1306 urm. Larombière, II, art. 1174, No. 5 și art. 1186, No. 5. T. Huc, VII, 246. Troplong, *Prêt*, 431, p. 376, 377. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 87. G. Giorgi, IV, 298, 392. „Remâne la cuviincioasa hotărîre a judecătoriei, ḑice art. 1215 din Codul Calimach (904 C. austriac), vremea pentru împlinirea tocmelei și când îndatoritul a făgăduit că o va împlini când va putea și se va îndămâna, și când nu i se va întâmpla vre o împedecare".

voi sau când îi va conveni, *cum voluerit*. In asemene caz însă, debitorul neputênd fi obligat la plată, pentru că el 'şi a reservat dreptul de a plăti toată viaţa sa, după moartea lui obligaţia va exista în persoana moştenitorilor sĕi [1]).

„Dacă vremea împlinirei tocmelei s'au lăsat la buna voinţă a îndatoritului, ḑice art. 1214 din Codul Calimach (904 C. austriac), trebue ori să se aştepte până la moartea lui, şi atunci să se ceară ca să împlinească moştenitorii lui tocmala, sau dacă îndatorirea va fi numai personalnică, care nu trece la moştenitori, trebue judecătoria să hotărească după cuviinţă vreme îndestulă spre împlinirea ei". Art. 1214 C. Calimach.

Pentru ca judecătorii să poată însă valida asemene clause, se cere neaparat ca ele să nu fie destructive a legăturei de drept care constitue obligaţia, căci de câte ori se va constata în fapt că nu este vorba de un termen necert, care suspendă numai executarea obligaţiunii, ci de o condiţie *pur* potestativă de care ea atârnă, de atâte ori obligaţia va fi nulă în baza art. 1010 [2]). Art. 1010 C. C.

Efectele termenului în urma expirărei sale.

Ajungerea termenului la scadenţă permite creditorului de a cere executarea obligaţii şi de a urmări pe debitor, dacă el nu plăteşte de bună voe (art. 1022, 1023).

---

[1]) Laurent, XVII, 176. Demolombe, XXV, 319, 575. Demante, V, 94 bis II. Larombière, II, art. 1174, No. 4. Pand. fr., I, 1083, 1311. Molitor, I, 144. Massé-Vergé, III, § 534, p. 376, nota 16. Bufnoir, *Théorie de la condition*, p. 120. Cpr. art. 1214 C. Calimach.

Jurisconsulţii romani nu erau de acord asupra convenţiunii prin care debitorul se obligase a plăti *cum voluerit*. Unii voeau, în adevĕr, ca asemene convenţie să fie nulă, *quidam inutilem esse stipulationem aiunt* (L. 46, § 2, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*), soluţie care se vede admisă şi de Pothier (II, 47), ear alţii voeau ca stipulaţiunea să fie executată de moştenitori, dacă autorul ei manifestase în acest sens voinţa sa înaintea morţei sale : *alii ita inutilem, si antequam constituas, morieris; quod verum est* (L. 46, § 2, Dig., *loco cit*). Un autor modern a reprodus distincţiunea romană şi în dreptul actual (Duranton, XI, 27); însă părerea sa este generalmente respinsă. Dreptul roman.

[2]) Demolombe, XXV, 576. Pand. fr., I, 1314 urm. Vedi şi *suprà*, p. 30 urm.

Inaintea expirărei termenului însă, creditorul nu poate formula o cerere de plată în contra debitorului, chiar dacă termenul s'ar împlini *pendente lite*, înaintea pronunțărei hotărîrei [1]).

Momentul când termenul se consideră ca ajuns la scadență.

Creditorul neputênd urmări pe debitor de cât la expirarea termenului, cată se determinăm momentul în care termenul se consideră ca ajuns la scadență și datoria ca exigibilă. Totul, în această privință, atârnă de voința părților. In lipsă însă de o convenție expresă, sunt oare care regule tradiționale, pe care atât doctrina cât și jurisprudența le aplică și astăzi.

Actele de urmărire nu pot fi executate de cât a doua di după expirarea termenului.

Prima regulă în această privință este că creditorul nu poate să exercite nici un act de urmărire contra debitorului de cât *a doua di* după expirarea termenului (art. 307, 319, § 2 C. com., 729 Pr. civ.), diua scadenței *(dies ad quem)* aparținênd toată debitorului, *quia totus is dies arbitrio solventis tribui debet (Instit.*, § 2, III, 15, *De verb. obligatione)*.

Art. 1212 C. Calimach.

„Dacă s'au pus la tocmală o di hotărîtă spre câștigarea unui drit, dice art. 1212 din Codul Calimach (903 C. austriac), se câștigă dritul acesta la aceiaș di; ear spre împlinirea îndatorirei, *folosește pe îndatoritul întreaga di hotărîtă*“ [2]).

Astfel, dacă m'am obligat a'ți plăti 1000 lei la 1 ianuar, nu vei putea face acte de urmărire în contra mea de cât la 2 ianuar, diua de 1 ianuar fiind înlăuntrul termenului și aparținêndu'mi toată [3]).

Diua a quo nu face parte din termen.

De asemene, diua luată drept punct de plecare a termenului *(dies a quo)* nu face parte din termen, *non compu-*

---

[1]) Cas. fr. *Pand. Période.* 1898. 1. 62. *Dreptul* din 1897, No. 65. Vedi *infrà*, p. 121, t. și n. 2.—Creditorul n'ar putea, înainte de termen, nici să cheme în judecată pe debitor pentru ca el să recunoască sau să confirme o datorie verbală. Demolombe, XXV, 617, 618. Pand. fr., I, 1337. — Vedi însă Larombière, II, art. 1186, No. 24.

Dreptul străin și art. 1889 C. C[illegible] ~~Calimach~~.

[2]) Conform art. 1130 C. spaniol; 188, *ab intio*, C. german. Vedi și art. 1889 C. C. rom., după care prescripția nu se socotește câștigată de cât după împlinirea celei de pe urmă di a termenului defipt prin lege.

[3]) Thiry, III, 11. Demolombe, XXV, 642. Baudry, II, 885, 951. Laurent, XVII, 191. Demante, V, 108 bis I. Larombière, II, art. 1186, No. 17. Aubry et Rau, I, § 49, p. 165 și p. 243 din ediția a V-a. Pand. fr., I, 1379. T. Huc, VII, 287. Giorgio Giorgi, IV, 403.

tatur in termino[1]) (art. 1877). Astfel, dacă în ziua de 1 ianuar, m'am obligat a'ţi plăti 1000 lei în termen de 10 zile, ziua de 1 ianuar nenumărând, scadenţa va avea loc la 11, ear creanţa va fi exigibilă tocmai la 12 ianuar.

Art. 307 C. com., 729 Pr. civ.

Art. 307 din Codul de comerţ face aplicaţiunea acestui principiu la cambii, ear art. 729 Pr. civ. la termenele date pentru a face opoziţie, apel, recurs, etc.

Acest principiu este aplicabil în privinţa ori cărei unităţi a timpului luată de părţi ca punct de plecare a termenului, fie că această unitate este mai mică sau mai mare de cât ziua. Astfel, oara, luna sau anul *a quo* nu intră nici o dată în calculul termenului[2]).

Casurile în care ziua a quo este cuprinsă în termen.

Dacă însă m'am obligat a'ţi plăti o sumă de bani *de adi în opt sau cincisprezece zile*, se înţelege că tacitamente am cuprins în termen ziua *a quo*, şi că acest termen va expira a opta sau a cinsprezecea zi, şi va fi de 7 sau 14 zile libere, ca şi cum aş fi stipulat un termen de o septămână sau două[3]).

Termenul socotit pe oare.

Termenul se poate socoti pe oare şi chiar pe fracţiuni mai mici. Oara, în asemene caz, se socoteşte îndeplinită la prima lovitură care sună oara următore[4]).

Cum se socoteşte ziua.

Ziua este un interval de 24 oare socotit de la mezul nopţei până la mezul nopţei următoare (art. 1888 C.

---

[1]) Cpr. art. 88, 1°, 150, 751 Cod. federal al obligaţiilor din 1881. Art. 187 din noul Cod german cuprinde în această privinţă următoarea dispoziţiune: „Dacă începutul unui termen este determinat după un eveniment sau după un moment care se găseşte în cursul unei zile, ziua în care acest eveniment sau acest moment are loc, nu face parte din termen. — Dacă însă termenul a început a curge la începutul unei zile, această zi face parte din termen. Se numără de asemene ziua naşterei unei persoane, când e vorba de a se calcula vârsta ei". In cât priveşte această din urmă chestie, relativă la numărarea celor 21 ani ai majorităţii, vedi t. II a lucrării noastre, p. 58, t. şi n. 1. Art. 187 C. german.

[2]) Cpr. T. Huc, VII, 287. Laurent, XVII, 191. Domolombe, XXV, 643. Larombière, II, art. 1186, No. 13. Aubry et Rau, I, § 49, p. 164 şi p. 242 din ed. a V-a. Pand. fr., I, 1380 şi autorităţile citate acolo. Giorgio Giorgi, IV, 403.

[3]) Demolombe, XXV, 644. Larombière, II, art. 1186, No. 13. Pand. fr., I, 1381.

[4]) Demolombe, XXV, 645. Aubry et Rau, I, § 49, p. 162, 163 şi p. 240 din ed. V-a. Larombière, II, art. 1186, No. 11. Pand. fr., I, 1382. G. Giorgi, IV, 403. Merlin, Répert. *Prescription*, S-a II, § 1, No. 3.

Art. 1211 C. Calimach.

C.). [1]) „*Doăđeci şi patru de ceasuri* după legi împlinesc o ḑi“, ḑice art. 1211 din Codul Calimach (902 C. austriac). Astfel, dacă în ḑiua de 1 ianuar, la 12 oare, m'am obligat a'ţi plăti 1000 lei *într'o ḑi*, termenul va expira în ḑiua de 3 ianuar, când ceasul va bate 12 oare de noapte [2]).

Cum se socoteşte termenul de 24, 48 oare, etc.

Expresiunele *24 oare*, *48 oare*, însĕmnează o ḑi sau două ḑile, cu începere de la mezul nopţei a ḑilei în care contractul s'a încheiat (art. 1888), afară de casul în care părţile ar fi înţĕles a socoti termenul pe oare [3]).

Terminii însemnaţi cu lunele sau septămânele.

Termenii însĕmnaţi cu lunele sau septămânele se împlinesc în ḑiua lunei sau septămânei corespunḑătoare cu ḑiua punctului de plecare (cpr. art. 307 C. com.. 730 Pr. civ.) [4]).

Astfel, termenul de o lună, cu începere de la 15 dechembrie, expiră la 15 ianuar. Termenul de 6 luni, cu începere de la 27 fevruar, va expira la 27 august, şi la 28 august creditorul va putea să urmărească pe debitor. Termenul de 6 luni însă, cu începere de la 28 fevr., în casurile în care această lună are 28 ḑile, va expira la 31 august, ear nu la 28 august (cpr. art. 730, § 2 Pr. civ.).

Dacă m'am obligat a'ţi plăti o sumă de bani la jumătatea, începutul sau sfârşitul unei luni, termenul va expira la 15 a acelei luni, la prima sau ultima ḑi a lunei (art. 307, § ultim C. com.) [5]).

---

[1]) Nu este deci vorba în specie de ḑiua naturală, care începe la răsăritul soarelui şi se sfârşeşte la asfinţitul lui, ci de ḑiua *civilă*, astfel cum o socoteau şi Romanii: „*More romano dies a media nocte incipit, et sequentis noctis media parte finitur*“. (L. 8, Dig., 2, 12, *De feriis*). Cpr. Aubry et Rau, ed. a V-a, I, § 49, p. 240. Merlin, *op. cit.*, v° *Date*, n. 2 şi v° *Jour*.

[2]) Pand. fr., I, 1383. Laurent, XVII, 192. T. Huc, VII, 287. G. Giorgi, *loco cit.* Larombière, *loco cit.* Demolombe, XXV, 646. Aubry et Rau, I, § 49, p. 163. Cpr. art. 188 C. german. — Curtea noastră supremă a decis că şi termenele de procedură încep şi se sfârşesc tot la mezul nopţii a fie cărei ḑile. *Dreptul* din 1884, No. 61.

[3]) Larombière, II, art. 1186, No. 11. Pand. fr., I, 1384.

[4]) Pand. fr., I, 1385. Demolombe, XXV, 647. Laurent, XVII, 192. Aubry et Rau, I, § 49, p. 164. Larombière, II, art. 1186, No. 11. G. Giorgi, IV, 403.

Art. 192 C. german.

[5]) Cpr. art. 192 C. german, unde se ḑice: „*Unter Anfang des Monats wird der erste, unter Mitte des Monats der fünfzehnte, unter Ende des Monats, der letzte Tag des Monats verstanden*“.

Calendarul oficial.

Remâne bine înţeles că lunele sunt astfel cum au fost stabilite în vechiul calendar (iulian) reformat de I. Cesar, care la noi, este acel oficial [1]), afară de casul în care părţile ar fi avut in vedere calendarul gregorian (stil nou).

Termenii însemnaţi cu anii.

In privinţa anului, el se va socoti împlinit la expirarea ultimei ḑile a lunei a 12-a. Astfel, dacă m'am obligat a'ţi plăti 1000 lei într'un an, cu începere de la 28 fevruar, termenul nu se va împlini de cât la 1 martie a anului viitor, ear nu la 29 fevruar, presupunênd că acel an este bisect, şi prin urmare, datoria va fi exigibilă la 2 martie [2]).

Anul, în regulă generală, are 365 ḑile [3]).

Prin jumătate de an se înţeleg 6 luni; prin un şfert de an, 3 luni; prin o jumătate de lună, 15 ḑile, etc. [4]).

---

[1]) Spre a înlesni relaţiile internaţionale, care din ḑi în ḑi devin mai frequente, decretul din 20 dech. 1864 a adoptat calendarul gregorian pentru serviciul poştelor şi telegrafelor. Veḑi tratatul nostru în limba franceză, p. 284, nota 1. Serviciul telegrafo-poştal. Calendarul gregorian.

Reforma calendarului este astăḑi la ordinea ḑilei în toate ţările Orientului şi se impune, cu atât mai mult cu cât calendarul gregorian (astfel numit din causa reformei aduse în 1582 după ordinul papei Grigore XIII), adoptat astăḑi în întreaga lume civilisată, afară de Orient, se recunoaşte a fi bazat pe calcule astronomice mai exacte de cât acele pe care se întemeiează calendarul vechiŭ sau iulian, astfel numit pentru că a fost reformat de Julius Cesar. Cpr. Ces. Tondeni de Quarenghi, *La question du calendrier à la fin du XIX-e siècle (Bucarest*, 1898), conferinţă ţinută la Universitatea din Iaşi. Se poate consulta asupra acestei chestiuni o broşură datorită penei Episcopului Melhisedek, *Biserica ortodoxă şi Calendarul* (Bucureşti, 1881), în care savantul prelat combate, din punctul de vedere religios, întroducerea în ţara noastră a calendarului occidental sau gregorian, recunoscênd cu toate aceste superioritatea lui. Reforma calendarului.

[2]) Cpr. Demolombe, XXV, 648. Laurent, XVII, 192. Pand. fr., I, 1386. Larombière, II, art. 1186, No. 11. Aubry et Rau, I, § 49, p. 164 şi p. 242 din ed. a V-a. Giorgio Giorgi, IV, 403.

[3]) Cpr. art. 1211 C. Calimach (902 C. austriac). Veḑi şi art. 191 C. german, unde se ḑice: „*So wird das Iahr zu dreihundertfünfundsechzig Tagen gerechnet*". Art. 191 C. german.

[4]) „*Unter einem halben Iahre wird eine Frist von sechs Monaten, unter einem Vierteljahre eine Frist von drei Monaten, unter einem halben Monat eine Frist von fünfzehn Tagen verstanden*". (Art. 189 Cod. german). Art. 189 C. german.

Prorogarea termenului.

In caz de prorogarea unui termen, noul termen va începe la expirarea termenului precedent [1]).

Efectele expirării termenului.

Expirarea termenului aducênd exigibilitatea obligaţii, de şi ea nu este, fără o anume convenţie, suficientă pentru a constitui pe debitor în întârdiere (art. 1079), creditorul poate, la caz de neplată, să urmărească pe debitor, fără ca inacţiunea sa să'l expue la vre o decădere, afară de aceea care poate să resulte din prescripţie.

Art. 1673, § 4, 1684.

Faptul că el n'a urmărit pe debitor pe când acesta se găsea încă solvabil, n'ar împedeca recursul său în contra fidejusorului, atunci când debitorul ar fi devenit insolvabil (art. 1673, § 4, 1684) [2]). Este adevarat că, prin excepţie, în unele casuri prevĕdute de Codul comercial, creditorul nu poate să întârdie urmărirea (cpr. art. 282, 345, 346, 350, 356, etc. C. com.), însă aceste excepţii, care se justifică prin necesităţile comerţului, confirmă tocmai regula generală [3]). *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.*

Persoanele în favoarea cărora termenul este stipulat.

Art. 1024. — Termenul este presupus tot-deauna că s'a stipulat în favoarea debitorului, dacă nu resultă din stipulaţiune sau din circumstanţe că este priimit şi în favoarea creditorului. (Art. 983, 1115, § 4, 1616 C. C. Art. 316 C. com. Art. 1187 C. fr.).

Presumţie in favoarea debitorului.

Cele mai multe ori, termenul va fi stipulat în favoarea debitorului, şi fiind că legea presupune ceea ce se în-

---

Art. 190 C. german.

[1]) „*Im Falle der Verlängerung einer Frist wird die neue Frist von dem Ablaufe der vorigen Frist an berechnet*“ (art. 190 C. german).

[2]) Demolombe, XXV, 650. Laurent, XVII, 193 şi XXVIII, 311 urm. Pand. fr., *Oblig.*, I, 1392 şi t. XV, v° *Cautionnement*, 852. G. Giorgi, IV, 405. Aubry et Rau, IV, § 429, p. 698. Troplong, *Cautionnement*, 568. Mourlon, *Subrog.*, p. 525. Marcadé et P. Pont. IX, 382. Cpr. Cas. fr. şi C. Nancy, D. P. 59. 1. 359. D. P. 61. 1. 269. D. P. 67. 2. 103. — De câte ori însă creditorul prin negligenţă a lasat să se prescrie creanţa şi nu mai poate transmite fidejusorului drepturile sale intacte, adecă creanţa cu acţiunele personale care o garantează, acest din urmă este descarcat de obligaţia sa. C. Bruxelles, *Pand. Périod.*, 87. 2. 73. Cas. fr., D. P. 49. 1. 33.

[3]) Cpr. Laurent, XVII, 193. Demolombe, XXV, 651. G. Giorgi, *loco suprà cit.* Pand. fr., *Oblig.*, I, 1393.

tâmplă cele mai dese ori *(presumptio sumitur ex eo quod plerumque fit)*, art. 1024 prevede că termenul este în totdeauna stipulat în favoarea debitorului [1]), dacă, din convenţie, din împrejurări sau din natura contractului nu resultă contrariul, şi aceasta prin aplicaţiunea principiului înscris în art. 983, după care, la caz de îndoeală, convenţia se interpretă în favoarea aceluia care se obligă [2]).

Dărâmarea presum. stabilită de art. 1024.

Creditorului incumbă deci, în toate casurile, sarcina de a dărâma presumpţia stabilită de art. 1024, căci îndoeala s'ar interpreta în contra lui [3]).

Casurile in care termenul este stipulat în interesul creditorului.

Prin excepţiune însă, une-ori termenul este fixat în interesul creditorului (art. 1024, 1115, § 4). Aceasta poate să resulte nu numai din convenţie, dar din împrejurări şi din natura contractului.

Din împrejurări: De ex. cumpăr în luna lui mai un câne de vânat, carele mi se va preda în ziua deschiderei vênatului, adecă la 15 august (art. 3 L. din 2 nov. 1891). Totul dovedeşte că termenul, în asemenea caz, este fixat în favoarea mea şi că am înţeles, până la 15 august, a mĕ scuti de cheltuelile şi necazul unui animal de care de o cam dată nu am nevoe [4]). Alt exemplu: Cumpăr nişte cai, stipulând predarea lor pentru earmarocul din Folticeni. Am tot interesul ca caiĭ cumpăraţi să'mi fie predaţi în termenul fixat, pentru că atunci am ocasiunea de a'i vinde [5]). Termenul este deci stipulat în favoarea mea, creditorul, şi aceasta resultă din împrejurările causei.

Din natura contractului: In materie de deposit, depositarul neavênd dreptul la nici un salariu (art. 1593) şi neputênd să se servească de lucrul depositat fără permisiunea expresă sau tacită a deponentului (art. 1602), este evident că termenul hotărît pentru restituirea depositului s'a

Art. 1593, 1602.

---

[1]) *„In stipulationibus, promissoris gratia tempus adjicitur"*. L. 17, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui.*

[2]) Cpr. Baudry, II, 956. Demolombe, XXV, 621. Laurent, XVII, 180. Larombière, II, art. 1187, No. 1. Pand. fr., I, 1346. — Art. 1127 din Codul spaniol de la 1889, prevede că termenul se presupune a fi stipulat *în favoarea debitorului şi a creditorului*, dacă din împrejurări nu resultă că el a fost stipulat numai în folosul unuia sau altuia. Art. 1127 C. spaniol.

[3]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 1356.

[4]) Baudry, II, 956.

[5]) Cpr. Laurent, XVII, 180.

stipulat în interesul creditorului, adecă a deponentului [1]).

Casurile în care termenul e stipulat în interesul debitorului și a creditorului.

In fine, termenul poate fi stipulat atât în interesul debitorului cât și a creditorului. Aceasta se întâmplă de obiceiŭ în împrumutul cu dobêndă, mai cu samă în împrumuturile cu termene lungi, în care, dacă debitorul are interes de a pastra capitalul împrumutat până la expirarea termenului, spre a se folosi de el, și creditorul poate să aibă interes a nu fi plătit înainte de termen, neputênd să găsească la moment un mod avantajos și sigur de fructificare a capitalului sĕu [2]).

Art. 316 C. com.

De asemenea, în materie comercială, termenul fixat pentru plata unei cambie este în genere stipulat atât în favoarea debitorului cât și a creditorului, căci dacă debitorul are interes a nu plăti înainte de termen, o plată anticipată poate fi prejudiciabilă și creditorului, care ar fi astfel aranjat afacerile sale în cât să nu aibă nevoe de capitalul sĕu de cât la scadența termenului. De aceea, art. 316 din Codul de comerț prevede că posesorul cambiei nu poate fi silit a primi plata înainte de scadență. In adevĕr, creditorul trebue neaparat să fie plătit în momentul când are nevoe de bani, ear nu mai de vreme, nici mai târdiu [3]).

Debit. nu poate fi obligat a plăti înainte de termen.

De câte ori termenul a fost stipulat numai în favoarea debitorului, ceea ce se va întâmpla cele mai multe ori, și ceea ce art. 1024 presupune la caz de îndoeală, debi-

[1]) Baudry, II, 956. Demante, V, 110 bis. Demolombe, XXV, 623. Laurent, XVII, 180 și XXVII, 121.

[2]) Baudry, II, 956. T. Huc, VII, 286. Laurent, XVII, 180. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 90, n. 21. Larombière, II, art. 1187, No. 5. Demante, V, *loco cit.* Duranton, XI, 109. Toullier D. III, partea II, 677. Pand. fr., I, 1358. Baudry et Wahl, *Du prêt*, 776. Guillouard, *Idem*, 93. F. Herman, III, art. 1187, No. 4. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, II, 579. Cpr. C. Toulouse, *Pand. Période.* 98. 2. 57. Mai veți încă și alte decisiuni în D. P. 96. 1. 484. Sirey, 96. 4. 15. D. P. 92. 2. 169, etc.—Veți însă Demolombe, XXV, 629. C. Bruxelles, D. P. 89. 2. 221. V. și nota lui M. Planiol în D. P. 92. 2. 169. —In ori ce caz, tribunalele vor decide în mod suveran, după intenția părților, dacă termenul a fost stipulat numai în interesul debitorului sau și în acel a creditorului. T. Huc, VII, 286.

[3]) Pothier, II, 233. Lyon-Caen et Renault, *Droit commercial*, IV 292. Pand. fr., I, 1363. Larombière, II, art. 1187, No. 4. Toullier D. III, partea II, 679. Massé-Vergé, III, § 537, p. 385, n. 7. I. Bohl, *C. de comm. italien*, p. 222, asupra art. 294. Molitor, I, 148, *in fine.* Thaller, *Dr. comm.*, 1279. D. Supino, *Il Codice di comm. ital. commentato*, III, 307.

torul nu poate fi obligat a plăti înainte de termen [1]), şi aceasta chiar dacă termenul s'ar împlini înaintea pronunţărei hotărîrei [2]); însă el are facultatea de a renunţa la beneficiul lui şi de a sili pe creditor să primească plata înaintea expirărei termenului (art. 1023) [3]).

In acest sens se ḑice: *Qui a terme ne doit rien.* Acest adagiu nu însĕmnează că debitorul nu datoreşte, ci că el nu datoreşte *de o cam dată (præsenti die)*, având până la expirarea termenului facultatea de a opune o excepţie peremptorie ori cărei cereri de urmărire din partea creditorului, care, înainte de termen, nu poate, cel puţin în regulă generală, să facă nici chiar o poprire [4]), nici să obţie o condamnare *in futurum* [5]).

Sensul adagiului Qui a terme ne doit rien.

---

[1]) „*Dies adjectus efficit, ne præsenti die pecunia debeatur*". (L. 41, § 1, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus).* Veḑi şi *Instit.*, § 2, III, 15, *De verb. oblig.*, unde se ḑice: „...*Id autem quod in diem stipulamus, statim quidem debetur; sed peti prius quam dies veniat, non potest...*". „Nu poate *datornicul* (sau mai bine ḑis creditorul), ḑice Andr. Donici (capit. 8, § 3), să ceară datoria sa până nu va veni sorocul şi ḑiua însĕmnată prin zapis", şi acelaş legiuitor adaogă aiurea: „Nici dobênda, nici datoria înaintea vadelei nu se cere" (§ 3, capit. 19, *Despre camătă*). Veḑi şi art. 1210 din Codul Calimach (902 C. austriac), unde se ḑice că tocmelele trebue să se împlinească *la vreme.* Mai veḑi încă art. 1862 C. Calimach (1413 C. austr.), art. 271, § 2. C. german, etc.

[2]) Cas. fr., *Pand. Période.* 1898. 1. 62. *Dreptul* din 1897, No. 65. Cas. Napoli, 1 martie 1893. *Il Foro italiano*, 1893, 1, 142.—*Contrà.* Cas. Roma, 6 fevr. 1889, *La Legge*, 89, 1. 506. Veḑi G. Giorgi, IV, 397, p. 451, nota 2. Veḑi şi *suprà*, p. 114, text şi nota 1.

[3]) Cpr. Pothier, II, 233. Baudry, II, 956. T. Huc, VII, 286. Pand. fr., I, 1347. Laurent, XVII, 181. Demolombe, XXV, 622. Larombière, II, art. 1187, No. 2. Mourlon, II, 1218. Molitor, I, 147, 148. Vigié, II, 1299. Giorgio Giorgi, IV, 406. Aubry et Rau, IV, § 203, p. 90. Cas. fr., D. P. 80. 1. 38. Cpr. L. 70, Dig., 46, 3, *De solutionibus*; — L. 50, Dig., 44, 7, *De oblig. et actionibus*; — L. 17, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui*, etc.

[4]) Marcadé, IV, 578. Demante, V, 109 bis. Laurent, XVII, 188. Demolombe, XXV, 617, 618. G. Giorgi, IV, 397. Veḑi şi *suprà*, pag. 53.— Veḑi însă Larombière. II, art. 1186, No. 24.

[5]) Laurent, XVII, 187. Demolombe, XXV, 610. D. Kebapci, *Pr. civ.*, II, 217. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 542, *in fine*, p.

Casul în care termenul a fost stipulat în favoarea creditorului.

Dacă termenul a fost stipulat numai în favoarea creditorului, acesta nu poate fi silit a primi plata înainte de termen (art. 316 C. com.), avênd însă facultatea de a renunța la beneficiul lui și de a constrênge pe debitor să plătească înainte de termen.

Art. 1616.

Astfel, deponentul poate să ceară restituirea depositului înainte de termen (art. 1616), soluție aplicabilă la toate casurile analoage: *Ubi eadem ratio, ibi idem jus* [1]).

Casul în care termenul a fost stipulat în interesul debitorului și a creditorului.

In fine, dacă termenul a fost stipulat atât în interesul debitorului cât și a creditorului, fie care putênd să revendice beneficiul lui, consimțêmêntul lor mutual este neaparat pentru ca plata să poată în mod valid fi făcută înainte de expirarea termenului [2]).

---

507. Cpr. C. Grenoble, D. P. 83. 2. 126. Vedi și *suprà*, p. 53, t. și n. 2.

Acte conservatorii. Art. 1016.

Creditorul cu termen avênd însă de pe acum un drept cert, poate, ca și acel condițional, să facă acte conservatorii (art. 1016). Laurent, XVII, 188. Arntz, III, 108. Demante, V, 109. Demolombe, XXV, 612. Marcadé, IV, 578. G. Giorgi, IV, 402. Thiry, III, 11. Aubry et Rau, IV, § 203, p. 90. Pand. fr., I, 1331. Larombière, II, art. 1186, No. 29 și toți autorii.

Intreruperea prescripții în privința acțiunilor reale. Art. 1885, § 2.

Astfel, creditorul cu termen ar putea să întrerupă prescripția în privința acțiunilor reale, aceasta fiind un act conservatoriu, și aceste acțiuni fiind prin excepție, după legea noastră, supuse prescripții în folosul celui ce deține lucrul, chiar și mai înainte de expirarea termenului la care acele acțiuni pot fi subordonate (art. 1885, § 2 adaos de legiuitorul nostru, după părerea lui Marcadé). Vedi *suprà*, p. 54, 55. Cpr. Demolombe, XXV, 615. G. Giorgi, IV, 401.

Art. 974, 975.

Creditorul cu termen nu poate însă usa de beneficiul art. 974, ci numai de acel a art. 975. Vedi t. V, p. 212 și 241. — El poate de asemenea să exercite acțiunea în simulație. Vedi t. V, p. 273, n. 3.

[1]) Cpr. Baudry, II, 956. Laurent, XVII, 181. Demolombe, XXV, 623. Mourlon, II, 1218. Larombière, II, art. 1187, No. 2. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 90. G. Giorgi, IV, 406. Pand. fr., I, 1354. Demante, V, 110. T. Huc, VII, 286.

[2]) Pothier, II, 233. T. Huc, VII, 286. Vigié, II, 1299. G. Giorgi, IV, 406. Demolombe, XXV, 624. Laurent, XVII, 180, 182. Demante, V, 110 bis. Baudry, II, 956. Mourlon, II, 1218. Acollas, II, p. 829. Pand. fr., I, 1355. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 90. Toullier D., III, partea II, 677. Molitor, *op. cit.*, I, 147. C. Toulouse, *Pand. Période.*, 1898. 2. 57. Vedi și Cas. fr., *Pand. Période.*, 96. 1. 325.

Perderea beneficiului termenului.

Art. 1025. — Debitorul nu mai poate reclama beneficiul termenului când este căḑut în *deconfitură* [1]), sau când, prin fapta sa, a micşorat siguranţele ce prin contract dăduse creditorului. (Art. 1323, 1523, 1552, 1646, 1661, 1673 C. C. Art. 128 Pr. civ. Art. 715 C. com. Art. 1188 C. fr.).

Art. 715 Cod. com. — Datoriile cu scadenţă obligatorie în sarcina falitului, şi acele a căror scadenţă este subordonată voinţei sale, sunt considerate ca ajunse la scadenţă prin efectul declaraţiunei falimentului.—Din momentul declarărei în stare de faliment, creanţele în contra falitului, în ceea ce priveşte participarea lor la deliberările falimentului, vor remânea fixate în mânele ultimului purtător anterior declarărei în stare de faliment; asemenea şi cele care se vor fi aflând în circulaţiune în străinătate, vor remânea fixate in mânele ultimului purtător din ţară, anterior declarărei in stare de faliment. (Art. 704, 778 C. com. Art. 1025 C. C. Art. 701 C. com. ital.; 444 C. com. fr.; 58 C. germ.; 450 C. com. belgian, etc.).

Debitorul perde beneficiul termenului în următoarele casuri:

1° când el a fost declarat în stare de faliment [2]) Falim. debitorului.

[1]) *Deconfitura*, pe care une ori legiuitorul o numeşte *insolvabilitate* (art. 1323, 1673, 2°; 1523, 4°; 1552, 3°; 128 Pr. civ.), este starea constatată de insolvabilitate a unui necomerciant. Cpr. art. 180 din Cutuma Parisului.—Romanii nu distingeau, din punctul de vedere juridic, comercianţii de necomercianţi. (Lyon-Caen et Renault, *Droit comm.*, VII, 4. E. Thaller, *Dr, comm.*, 1439). Această distincţiune aparţine veacului de mijloc şi s'a păstrat până astăzi. Acollas, II, p. 829. — Codul Calimach conţine şi el, într'un apendice, la fine, mai multe dispoziţii asupra concursului creditorilor (art. 1974—2032), adecă asupra regulelor după care are a se urma în pricini de falimente sau bancrute (mofluzicuri). Legea germană asupra falimentului din 10 fevr. 1877 *(Konkursordnung)* asimilează pe comercianţi cu necomercianţi, ceea ce se vede admis în Anglia *(bankruptcy)* şi în Austria (L. asupra falimentului din 25 dechembrie 1868), cu deosebire însă, în această din urmă ţară, că faliţii necomercianţi nu pot dobêndi un concordat. In privinţa altor legislaţiuni străine, veḑi Thaller, *op. cit.*, 1460, n. 1. Deconfitură sau insolvabilitate.

[2]) Art. 1025 C. C. nu vorbeşte de faliment, ci numai de *deconfitură*, adecă de insolvabilitatea unui necomerciant (veḑi *suprà*, nota precedentă); însă art. 715 din Codul comercial, după care toate datoriile neexigibile ale debitorului, fie ele civile, comerciale, chirografare, ipotecare, amanetare, privilegiate, etc., devin exigibile prin efectul declaraţiunei fa-

(art. 715 C. com., 128 Pr. civ.). Falimentul nu șterge însă condiția suspensivă [1]).

Falimentul este starea comerciantului care a încetat plățile pentru datoriile sale comerciale (art. 695 C. com.). Termenul nefiind, în adevĕr, acordat de cât în vederea solvabilității debitorului, starea sa de faliment dovedește că nu mai este solvabil, și că, prin urmare, termenul trebue să cadă, pentru că, dacă ar fi altfel, creditorii cu termen ar fi fost sacrificați și întregul activ al falitului s'ar fi luat de creditorii a căror creanță era exigibilă în momentul declărărei falimentului. La această rațiune dată de Pothier (II, 235), autorii mai adaogă alta, și anume că exigibilitatea tuturor datoriilor falitului neajunse la scadență este neaparată pentru a inlesni lichidarea generală provocată prin procedura falimentului [2]).

Necesitatea unei hotărâri judecătorești.

Simpla stare de încetare de plăți nu face însă pe debitor să peardă beneficiul termenului, dacă el n'a fost declarat în stare de faliment prin o hotărîre judecătorească. Aceasta resultă cu prisosință din art. 715 C. com., după care perderea beneficiului termenului este *efectul declarațiunei falimentului* [3]).

Compensație. Inadmisibilitate.

Această exigibilitate anticipată avênd de scop înlesnirea și grăbirea lichidărei falimentului, nu produce efec-

---

limentului, complectează, în această privință, lacuna cuprinsă în art. 1025 C. C. Textul corespundĕtor fr. vorbește din contra de faliment, ear nu de deconfitură, însă autorii sunt unanimi pentru a recunoaște, în Francia, că și starea de insolvabilitate a unui necomerciant aduce perderea termenului, deconfitura fiind pentru un necomerciant ceea ce falimentul este pentru un comerciant (art. 180 din Cutuma Parisului). Vedi T. Huc, VII, 287. Laurent, XVII, 195. Baudry, II, 957. Demolombe, XXV, 664. Vigié, II, 1307. Thiry, III, 12. Pand. fr., I, 1406. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 257. Thaller, *op. cit.*, 1459. Demante, V, 111 bis 1. C. Bourges, D. P. 92. 2. 455.

[1]) Vedi *suprà*, p. 52, 53, t. și n. 1, unde se arată controversa.

[2]) Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 257. Laurent, XVII, 194. Demolombe, XXV, 657. Baudry, II, 957, 1119. Arntz, III, 109. Demante, V, 111 bis I. Vigié, II, 1307. Larombière, II, art. 1188, No. 2. Pand. fr., I, 1396. Calamandrei, *Del fallimento*, I, 154.

[3]) T. Huc, VII, 287. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 257. Thaller, *op. cit.*, 1504. Calamandrei, *op. și loco cit.* Baudry, II, 957. Cpr. C. Metz, D. P. 69. 2. 206.

tul unei scadenţe regulate, ci permite numai creditorului de a lua parte la operaţiile falimentului, ca şi cum creanţa sa ar fi ajuns la scadenţă; de unde şi consecinţa admisă de toţi autorii că creditorul care ar fi şi el debitorul falitului cu o sumă de bani exigibilă, n'ar putea să opue compensaţia, pentru că, de şi suma datorită de dênsul este lichidă şi exigibilă, dividendul datorit de faliment fiind necert, nu este lichid şi exigibil în sensul art. 1145 [1]).

Exigibilitatea tuturor creanţelor.

Declararea de faliment produce scadenţa tuturor datoriilor falitului, nu numai acelor chirografare, dar şi acelor garantate prin un amanet, privilegiu sau ipotecă (art. 782 urm. C. com.), pentru că starea de faliment obligând pe toţi creditorii a fi faţă la lichidarea activului falimentului, asemene lichidare n'ar fi cu putinţă, dacă toate creanţele care există în contra falitului n'ar deveni exigibile [2]).

Datoriile fidejusorului. Controversă.

Numai datoriile falitului sunt însă considerate ca ajunse la scadenţă, nu şi acele ale fidejusorului [3]) sau a cre-

---

[1]) H. Vidari, *Corso di diritto commerciale*, VIII, 7834, p. 246. Tito Masi, *Del fallimento e della bancarotta*, I, p. 333 urm. Calamandrei, *Del fallimento*, I, 160. Marcadé, IV, 827. Pand. fr., I, 1399, 1478. Ruben de Couder, *Dictionn. de dr. comm., Faillite*, 258. Thaller, *op. cit.*, 1649 urm. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 216, 261. Lair, *De la Compensation*, p. 245, n. 5. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2265. Demolombe, XXV, 700 şi XXVIII, 540. Laurent, XVIII, 413. Baudry, II, 1119. Larombière, III, art. 1291, No. 27. T. Huc, VIII, 156. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 228, t. şi n. 15. G. Giorgi, IV, 416. Cuzzeri, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, VII, 165. Cpr. Cas. fr. D. P. 60. 1. 308. D. P. 71. 1. 339. D. P. 86. 2. 190. Vedi şi *infrà*, explic. art. 1145.—In cât priveşte exigibilitatea anticipată care resultă din insolvabilitatea debitorului sau din micşorarea garanţiilor conferite prin contract, vedi *infrà*, p. 132.

[2]) Tito Masi, *op. cit.*, p. 322. H. Vidari, *op. cit.*, VIII, 7825, p. 242. Calamandrei, *op. cit.*, I, 157, 158. T. Huc, VII, 287. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 529. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 89. Marcadé, IV, 577. Rivière, *C. de commerce*, p. 603. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 261. Cpr. D. P. 66. 2. 149.—Vedi însă Demolombe, XXV, 661 urm., 699.

[3]) Demolombe, XXV, 707. Pand. fr., I, 1482 urm. şi t. XV, *Cautionnement*, 523 urm. Rivière, *op. cit.*, p. 604. Laroque-Sayssinel, *Faillites*, art. 444, No. 12. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 264 bis. Demangeat sur Bravard, *Dr. comm.*, V, p. 168, n. 1. Calamandrei, *op. cit.*, 158. C. Paris şi Rouen, D. P. 68. 2. 222. D. P. 73. 2. 206. Trib. Nevers şi C.

ditorilor falitului, chiar dacă ei ar fi solidari, pentru că codebitorii solidari pot să aibă termene deosebite spre a se libera (art. 1040) [1]).

Art. 340 C. com.

Legiuitorul face însă excepție la acest principiu în privința persoanelor coobligate la plata unei cambie, polițe sau bilet la ordin (art. 340 C. com.) [2]).

Art. 1791 C. C.

Cât pentru terțiul detentor al imobilului ipotecat pentru datoria devenită exigibilă prin anticipare în baza art. 715 C. com., el ar putea fi urmărit îndată ce debitorul principal a fost declarat în stare de faliment (argument din art. 1791) [3]).

Starea de insolvabilitate a unui necomerciant.

2° A doua împrejurare care aduce pentru debitorul necomerciant perderea beneficiului termenului este căderea sa în deconfitură, adecă într'o stare notorie și constatată de insolvabilitate, după cum se exprimă art. 128 Pr. civ. și 1323 C. C., soluție care se admite și în Franța, de și

---

Bourges, *Gaz. Pal.* 89. 1. 642 și 2. 596.— *Contrà.* Larombière, II, art. 1188, No. 22. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 90, t. și n. 18. Laurent, XVII, 213. După acești din urmă autori, fidejusorul poate fi urmărit îndată ce debitorul principal a perdut beneficiul termenului (argument din art. 1652).

[1]) H. Vidari, *op. cit.*, VIII, 7832, p. 245. Tito Masi, I, p. 322. Calamandrei, *op. cit.*, I, 158. Pand. fr., I, 1480. Rodière, *De la Solidarité*, p. 223. Esnault, *Faillites*, I, 170. Pand. fr., I, 1480. Laurent, XVII, 214. Rivière, *op. cit.*, p. 603. Demolombe, XXV, 703. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 264 bis. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 531. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 90. Duranton, XI, 119. Larombière, II, art. 1188, No. 23. Cuzzeri, *op. cit.*, VII, 164. Cpr. C. Bordeaux și Trib. com. Marseille, D. P. 55. 2. 246. *Pand. Période.* 1898. 2. 278.—*Contrà.* C. Bordeaux (6 ianuar 1836), Répert. Dalloz, *Faillite*, 257, nota 2.

[2]) Vedi asupra acestei excepțiuni, care 'și are ființă și în Codul com. francez (art. 163, § 2 și 444, § 2 C. com.), Calamandrei, *op.* și *loco cit.* Lyon-Caen et Renault, IV, 237, 238, 523. Répert. Dalloz, *Faillite*, 258 urm. Demolombe, Laurent, *loco suprà cit.* Pand. fr., I, 1481. Cuzzeri, *op.* și *loco cit.*

[3]) Demolombe, XXV, 708 Laurent, XVII, 215 și XXXI, 245. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 531, *in fine.* Pand. fr., I, 1485. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, 265. P. Pont, *Privil. et hypoth.*, II, 1131. Martou, *Idem*, III, 1252. Aubry et Rau, III, § 287, p. 435, t. și nota 1. Répert. Dalloz, *Privil. et hypoth.*, 1780 și *Supplém., eodem v°*, 1188.—*Contrà.* Duranton, XX, 229. Taulier, VII, p. 381.

textul francez nu vorbește de insolvabilitate, ci numai de faliment. (Vedi *suprà*, p. 124, *ad notam*).

In cas de insolvabilitatea debitorului, perderea beneficiului termenului are loc ipso jure. Controversă.

Perderea termenului pentru debitorul insolvabil are loc de drept, fără nici o cerere în judecată din partea creditorului, de și Curtea de Casație din Francia a decis contrarul [1]), destul este ca, în fapt, să se constate că pasivul debitorului întrece activul sĕu [2]), ceea ce se va constata în deajuns prin fuga sau dispariţiunea debitorului [3]) ; prin urmărirea averei sale de către mai mulți creditori (art. 128 Pr. civ.) ; prin neplata datoriilor după acordarea mai multor termene de grație [4]) ; prin însuș mărturisirea ce ar face datornicul că nu mai este în stare să plătească datoriile sale [5]) ; prin separarea de patrimonii admisă în favoarea femei debitorului [6]). Totul în fine este o chestie de fapt.

Primirea moștenirei debitorului sub beneficiu de inventar.

Faptul moștenitorului debitorului de a primi moștenirea sa sub beneficiu de inventar nefiind însă o probă de insolvabilitatea moștenirei, nu aduce cu sine exigibilitatea creanțelor neajunse încă la scadență [7]).

Micșorarea asigurărilor conferite creditorului prin contract.

3^0 A treia împrejurare care face pe debitor să piardă beneficiul termenului este micșorarea prin fapta sa a asigurărilor ce el dăduse creditorului prin contract.

Această decădere nu are loc de drept, ci trebue ca creditorul să dobêndească o hotărîre care să declare că debitorul a perdut beneficiul termenului [8]). Pentru ca această causă de decădere să fie aplicabilă se cer două condiţiuni :

---

[1]) Vedi D. P. 92. 1. 281. *Pand Périod.* 93. 1. 12 și 94. 1. 145. Cpr. Baudry, II, 1119, *in fine.*

[2]) Cpr. C. Bourges, D. P. 92. 2. 455. Laurent, XVII, 197 și 210. T. Huc, VII, 287. Vedi și nota lui Marcel Planiol, în D. P. 92. 2. 281 urm. Judecătorii, la caz de contestație, nu fac deci de cât să constate starea de insolvabilitate a debitorului.

[3]) Cpr. Larombière, II, art. 1188, No. 4, *in fine.*

[4]) Cpr. C. Colmar, D. P. 64. 2. 230.

[5]) Cpr. art. 1979, lit. a C. Calimach.

[6]) C. Paris, 24 nov. 1864. Pand. fr., *Oblig.*, I, 1410. Larombière, II, art. 1188, No. 4, *in fine.*

[7]) Vedi t. III, p. 373, unde se arată controversa.—In Codul Calimach, primirea moștenirei *sub facerea de bine a legei prin catagrafie*, aducea din contra deschiderea concursului creditorilor (art. 1979 lit. b).

[8]) Laurent, XVIII, 415.

Micşorarea garanţii prin faptul sau culpa debitorului.

1° Debitorul trebue să fi micşorat *prin fapta sau culpa sa* [1]) siguranţa dată creditorului. De exemplu : Constituind o ipotecă asupra moşiei mele, mĕ apuc în urmă şi tai pădurea care îi mărea valoarea ; sau constituind o ipotecă asupra unei case, mĕ apuc şi o distrug. Este evident că, în asemenea casuri, independent de acţiunea în daune ce va avea creditorul, ipoteca va deveni imediat exigibilă şi voi perde beneficiul termenului, ori cât de lung el ar fi fost, pentru că implicitamente prin contract m'am obligat a nu micşora garanţia creditorului ;

Siguranţa trebue să fie conferită credit. prin contract.

2° Trebue să fie vorba de o siguranţă convenţională [2]) conferită creditorului prin contract [3]), fie din capul

---

Casul în care siguranţa dată prin contract a fost micşorată prin caz fortuit.

[1]) Deci, dacă siguranţa dată prin contract n'a fost micşorată prin faptul debitorului, ci prin caz fortuit, precum ar fi, de ex., casul în care imobilul constituit ipotecă ar fi fost distrus prin un cutremur, prin o inundaţie, etc., debitorul nu va perde beneficiul termenului, pentru că, în asemene caz, nu există din partea lui o violare a contractului, ci un fapt neprevĕdut *(damnum fatale)* de care el nu poate să fie responsabil.

Deosebire de la C. fr. şi de la legea belgiană.

Art. 2131 din Codul fr. (art. 79, § 2 L. belgiană din 1851), prevede din contra că distrugerea sau degradarea fortuită a imobilului ipotecat aduce pentru debitor perderea termenului şi resiliarea contractului, el putênd însă să înlăture această decădere oferind creditorului un suplement de ipotecă, sau mai bine dis o ipotecă într'un alt imobil. Acest text fiind eliminat de legiuitornl nostru, soluţia, la noi, va fi cu totul alta, pentru că perderea beneficiului termenului fiind o decădere, asemene decădere nu poate să existe de cât în casul anume prevĕdut de lege, adecă atunci când debitorul prin fapta sa şi violarea contractului, a micşorat garanţiile conferite creditorului (art. 1025). Cpr. Laurent, XVII, 203 şi XXV, 516. Vigié, II, 1307. Giorgio Giorgi, IV, 414. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 89, nota 13. T. Huc, VII, 288. Demolombe, XXV, 680. Demante, V, 111 bis II. Veḑi şi L. 27, Dig., 20, 1, *De pignoribus*, după care perderea sau distrugerea fortuită a lucrului ipotecat nu dădea loc la nici un recurs în contra debitorului.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 82. 1. 201.

[3]) Din împrejurarea că art. 1025 se referă la siguranţele conferite creditorului prin contract, resultă că perderea beneficiului termenului nu se aplică la siguranţele care resultă din singura autoritate a legei, fără stipulaţiunea părţilor, precum este ipoteca legală (Pand. fr., *Oblig.*, I, 1423), privilegiul vênḑĕtorului, a copartaşilor, a architecţilor, pe-

locului, fie prin un contract posterior [1]); de unde resultă că, dacă debitorul n'a dat creditorului nici o siguranță specială, înstrăinarea bunurilor sale nu 'l face să peardă beneficiul termenului, de și înstrăinarea micșorează siguranța creditorului [2]).

Înstrăinarea imobilului ipotecat.

Faptul înstrăinărei unui imobil ipotecat pentru asigurarea unei creanțe anterioare, constitue el din partea proprietarului acelui imobil o micșorare a siguranței conferite creditorului ipotecar? O distincțiune se impune: Dacă întregul imobil ipotecat a fost înstrăinat unei singure persoane, această înstrăinare n'a micșorat siguranța dată creditorului ipotecar, el putênd prin efectul dreptului de urmărire *(droit de suite)* să'l urmărească în mâna celui de al treilea detentor, ca și cum imobilul ar fi remas în mâna proprietarului debitor (art. 1790) [3]).

---

trarilor și antreprenorilor (art. 1737), etc. — Astfel, dacă cumpărătorul căruia s'a dat un termen pentru plata imobilului vêndut, îl degradează sau îl distruge, vênd ètorul nu va putea să invoace art. 1025, considerand beneficiul termenului ca perdut pentru debitor; 1° fiind că privilegiul nu este o siguranță dată de debitor, ci de lege; și 2° pentru că art. 1025 cuprinzênd pentru debitor o decădere a dreptului sĕu, nu poate fi întins la casuri neprevĕdute. Laurent, XVII, 202. T. Huc, VII, 288. G. Giorgi, IV, 411. Demante, V, 111 bis II. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 89, n. 14.—*Contrà.* Demolombe, XXV, 675. Larombière, II, art. 1188, No. 11. Vedi și distincția propusă de Baudry, II, 958.

Art. 1025 nu este aplicabil de câte ori debitorul n'a constituit o siguranță specială creditorului.

De asemenea, și pentru aceleași motive, art. 1025 nu va fi aplicabil de câte ori debitorul n'a constituit o siguranță specială creditorului, pentru că, de și toate bunurile debitorului formează gagiul creditorilor sĕi (art. 1718), această siguranță generală resultă din lege, ear nu din voința părților. Cu alte cuvinte, art. 1025 nu se referă la atingerile *generale* ce debitorul poate să aducă patrimoniului sĕu, ci numai la acele ce el poate să aducă siguranței *speciale* date sau promise creditorului. Cpr. Laurent, XVII, 202. Demante, V. 111 bis II. Baudry, II, 957. Demolombe, XXV, 672. Pand. fr., I, 1424 urm. Larombière, II, art. 1188, No. 13. Aubry et Rau, IV, p. 89, nota 14. Acollas, II, p. 830 și toți autorii. Cpr. Curtea Metz, D. P. 69. 2. 206.

[1]) Demolombe, XXV, 673.

[2]) Thiry, III, 12.

[3]) Cpr. art. 1791, după care cei de al treile, în calitate de detentori ai imobiluiui, se bucură de toate termenele de plată ce le ar avea debitorul primitiv. Vedi Laurent, XVII,

Art. 1791.

Dacă însă numai o parte din imobilul ipotecat sau dacă tot imobilul a fost înstrăinat, însă la diferiți cumpărători, se decide generalmente că asemene înstrăinare parțială sau divisată constitue o micșorare a siguranței conferite creditorului ipotecar, pentru că, pe lângă că din această parcelare poate să resulte o depreciare simțitoare a imobilului, apoi creditorul este expus a primi plăți parțiale de la terții detentori, fie că ei înțeleg a usa de facultatea ce le dă legea de a purga imobilul, fie că'l delasă sau se lasă a fi expropriați [1]).

Schimbarea adusă în exploatarea imobilului ipotecat.

O schimbare în exploatarea imobilului ipotecat putênd să atragă adese ori o micșorare a valorei acestui imobil, se decide generalmente că debitorul ar putea fi declarat că a perdut beneficiul termenului, de câte ori el a încetat de a'și exploata imobilul în modul în care îl exploata înainte de constituirea ipotecei [2]).

Constituirea unui drept real asupra imobilului ipotecat.

Cât pentru concedarea unui drept real asupra imobilului ipotecat, precum ar fi, de exemplu, constituirea unei servituți sau a unei alte ipoteci, ea n'ar constitui în genere o micșorare a siguranței creditorului primitiv, pentru că, dacă acesta s'a conformat legei în privința înscrierei ipotecei, ipoteca constituită în al doile rang nu'i strică absolut nimic, ear servitutea nu 'i este oposabilă [3]).

Faptul din partea debitorului de a nu da credit. siguranțele promise prin contract îl face să perdă beneficiul termenului.

De și art. 1025 prevede numai casul în care debitorul, prin fapta sa, ar fi micșorat siguranțele date creditorului prin contract, totuși se admite atât de doctrină cât și de jurisprudență că faptul debitorului de a nu da creditorului siguranțele ce'i promisese prin contract... *se il debitore non ha dato le cautele promesse*, după cum se exprimă art. 1176 din Codul italian, este asimilat micșorării

---

206. Demolombe, XXV, 686. Larombière, II, art. 1188, No. 17. T. Huc, VII, 288. G. Giorgi, IV, 414. Pand. fr., I, 1445. P. Pont, *Privil. et hypoth.*, II, 694. — *Contrà.* Demante, V, 111 bis IV.

[1]) Pand. fr., I, 1447. Demolombe, XXV, 685. Demante, V, 111 bis IV. Larombière, II, art. 1188, No. 15. Aubry et Rau, III, § 286, p. 429, t. și n. 14. T. Huc, VII, 288. G. Giorgi, IV, 414. — Vedi însă Laurent, XVII, 206, 207.

[2]) Vedi T. Huc, VII, 288, care citează în acest sens o sentință a trib. din Arlon (Belgia), din 19 lulie 1888.

[3]) Laurent, XVII, 205. Pand. fr., I, 1443. Demante, V, 111 bis III.

siguranţelor conferite, şi ca atare, atrage după sine perderea beneficiului termenului (argument din art. 1646 C. C. şi 128 Pr. civ.) [1]).

In acest din urmă caz însă, debitorul poate, cât timp perderea beneficiului termenului n'a fost admisă de justiţie, să deie asigurările ce promisese, pe când în caz de a fi micşorat prin fapta sa siguranţele date prin contract, el nu mai poate să restabilească lucrurile, perderea beneficiului termenului fiind în asemene caz ireparabilă [2]).

Art. 128 Pr. civ.

Art. 128 din Pr. civ. mai prevede încă şi alte casuri în care beneficiul termenului este perdut, însă acest text referinduse, după părerea generală, la termenul de graţie, pe care judecătorii îl pot acorda debitorului nenorocit şi de bună credinţă (art. 1101 C. C., 126 Pr. civ.), acest text va fi examinat atunci când ne vom ocupa despre termenul de graţie [3]).

Efectele perderei beneficiului termenului.

Când, prin aplicarea art. 1025, debitorul a perdut beneficiul termenului, datoria devine pură şi simplă, şi creditorul poate să uzeze de toate căile de drept pentru a dobêndi de îndată plata creanţei sale.

Dacă însă creditorul a urmărit averea debitorului, şi tribunalele vor decide că acest din urmă nu era insolvabil, nici micşorase garanţiile date prin contract, nici refuzase de a da garanţiile promise, creditorul va suferi cheltuelele de judecată, putênd chiar fi condamnat şi la daune, dacă prin această urmărire el a compromis creditul debitorului (art. 998) [4]).

---

[1]) Baudry, II. 957. Vigié, II, 1307. F. Herman, III, art. 1188, No. 57. Thiry, III, 12. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 521. Laurent, XVII, 204. Acollas, II, p. 830. T. Huc, VII, 288, *in fine*. Demolombe, XXV, 677, 678. Larombière, II, art. 1188, No. 18. Pand. fr., I, 1463 urm. Aubry et Rau, IV, § 303, p. 89, t. şi nota 15. Duranton, XI, 123. Cpr. C. Douai şi Bordeaux, D. P. 47. 2. 28. D. P. 52. 2 131. Art. 1129 din Codul spaniol şi art. 1176 din Codul italian sunt formali în această privinţă.

[2]) Demolombe, XXV, 673. Larombière, II, art. 1188, No. 19. Pand. fr., I, 1472.

[3]) Vedi *infrà*, explic. art. 1101.

[4]) Cpr. Laurent, XVII, 210. Pand. fr., I, 1473. C. Bruxelles, Répert. Daloz, *Oblig.*, 1296, n. 2.

Exigibilitatea anticipată a creanței sale va aduce un folos însemnat creditorului, care se va folosi de îndată de lucrul de care, în tot timpul termenului, trebuea să se folosească debitorul.

Debitorul nu poate cere o reducere asupra capitalului.

Aceasta nu autorisă însă pe debitor de a cere o reducțiune asupra capitalului, fie cu titlu de scont, fie sub alt titlu, pentru că el nu mai poate invoca un contract care nu mai există și care s'a resiliat din causa lui [1]).

Deducerea dobêndilor.

Tot ce se poate admite numai este ca debitorul să ceară deducerea dobêndilor care ar fi fost cuprinse în capital, pentru că contractul fiind resiliat, creditorul nu are dreptul la aceste dobêndi [2]).

Compensație.

Exigibilitatea anticipată, care resultă din insolvabilitatea debitorului sau din micșorarea garanțiilor oferite prin contract, sau din nedarea garanțiilor promise, nu autorisă de asemene compensarea, care nu va putea să aibă loc de cât de la data judecății ce constată insolvabilitatea sau celelalte împrejurări, sau din ziua în care părțile au recunoscut existența acestor fapte [3]).

Am vêdut, când ne am ocupat despre perderea beneficiului termenului prin declararea în stare de faliment a debitorului, că numai datoriile falitului se consideră ca ajunse la scadență, nu însă și acele ale fidejusorului sau ale codebitorilor falitului, fie chiar solidari.

Această soluție este admisibilă, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, și în casurile când debitorul a perdut beneficiul termenului prin celelalte împrejurări prevêdute de art. 1025, adecă prin insolvabilitatea sa, prin micșorarea garanțiilor conferite prin contract, sau prin nedarea garanțiilor promise [4]).

In cât privește exigibilitatea care resultă din declara-

---

[1]) Pand. fr., I, 1476. Laurent, XVII, 211. Larombière, II, art. 1188, No. 27. Demolombe, XXV, 696. — *Contrà.* Duranton, XI, 114.

[2]) Demolombe, XXV, 627. Pand. fr., I, 1477. Laurent, XVII, 211. Larombière, II, art. 1188, No. 27. V. și *suprà*, p. 111.

[3]) Demolombe, XXV, 701 și XXVIII, 541. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 228, 229. Marcadé, IV, 827. Pand. fr., I, 1479. Larombière, III, art. 1291, No. 27. Desjardins, *Compensation*, 120. T. Huc, VIII, 156. Baudry, II, 1119. Laurent, XVIII, 414, 415. Cas. fr. D. P. 54. 1. 132.

[4]) Vedi *suprà*, p. 125, text și nota 3; p. 126, t. și n. 1.

rea în stare de faliment a debitorului (art. 715 C. com.), vedi *suprà*, p. 125, text și nota 1.

Despre obligațiile conjunctive, facultative și alternative.

Din punctul de vedere al prestațiunei care face obiectul obligațiunii, aceasta poate fi simplă sau compusă. Astfel, dacă m'am obligat să'ți dau un cal și un bou, obligația este compusă. Oblig. compusă.

Dacă însă m'am obligat să'ți dau o turmă de oi, o bibliotecă, etc., obligația mea este simplă, de și turma se compune din mai multe oi și biblioteca din mai multe cărți, pentru că obiectul ei este, în specie, o adunătură de mai multe lucruri privite în mod colectiv ca un singur lucru într'o denumire generică [1]). *„Si res non fuerint expressœ (stipulationi), una est stipulatio“* [2]). Oblig. simplă.

Dacă mai multe prestațiuni deosebite unele de altele sunt datorite chiar în virtutea aceluiaș titlu, precum ar fi, de exemplu, în casul când prin unul și acelaș contract s'ar fi vêndut un cal cu preț de 500 lei, o casă cu preț de 50000 lei și o pădure cu preț de 20000 lei, obligația nu este compusă, ci există atâtea obligațiuni simple câte și obiecte vêndute. In acest sens Romanii ziceau: *„Scire debemus in stipulationibus tot esse stipulationes, quot summœ sunt, totque esse stipulationes, quot species sunt“* [3]). Casul în care mai multe prestațiuni sunt datorite în virtutea aceluiaș titlu.

O obligație compusă poate fi conjunctivă, facultativă sau alternativă.

Despre obligațiile conjunctive.

O obligație este conjunctivă când debitorul datorește de odată fie care din obiectele promise, așa că el nu se poate libera de cât plătind toate aceste obiecte. Astfel ar fi, de exemplu, casul în care 'ți aș fi vêndut prin unul și acelaș act casa mea din Iași și casa mea din București cu Oblig. conjunctivă.

[1]) Demolombe, XXVI, 25. Pand. fr., I, 1487. Larombière, II, art. 1189, No. 1 și 2. Toullier D., III, partea II, 686 urm. Boissonade, *op. cit.*, p. 426, No. 406.

[2]) L. 86, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.* Cpr. și L. 29, Dig., *loco cit*,

[3]) L. 29, Pr., *ab initio*, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.* Vedi Demolombe, XXVI, 28. Pand. fr., I, 1488. Larombière, II, art. 1189, No. 3. Aubry et Rau, IV, § 300, p. 43, 44. Laurent, XVII, 224. Cpr. art. 447 din Ante-proiectul C. japonez și Boissonade, II, p. 427, No. 407.

preț de 100000 lei. In asemene caz, nu mĕ voi putea libera de cât predându'ți ambele imobile vêndute, ear nu numai unul din ele, pentru că obligația mea este unică, de și ea cuprinde mai multe obiecte, și pentru că debitorul nu poate fi silit a primi o plată parțială (art. 1101, § 1) [1]).

Deosebire între oblig. conjunctivă și acea alternativă.

Nu trebue să confundăm obligația conjunctivă cu acea alternativă sau disjunctivă, despre care ne vom ocupa mai la vale, căci între aceste obligații există următoarele deosebiri:

1⁰ In casul unei obligațiuni conjunctive, debitorul nu este liberat de cât prin îndeplinirea tuturor prestațiunilor la care el este ținut; pe când, în casul unei obligații alternative, debitorul este liberat prin plata unuia din obiectele cuprinse în obligație (art. 1026);

2⁰ In casul unei obligații conjunctive, lucrurile datorite sunt, din momentul contractului, în risico-pericolul creditorului, conform dreptului comun, și perderea fortuită a acestui lucru nu'l scutește de plata prețului (art. 971, 1074, § 2); pe când în casul unei obligații alternative, lucrurile datorite nefiind în risicul și pericolul creditorului, perderea tuturor lucrurilor cuprinse în obligație îl scutesc, cel puțin după părerea unora, de plata prețului. (Vedi *infrà*, p. 141, 142).

3⁰ In casul unei obligații conjunctive, natura obligației fiind determinată *a priori*, obligația este mobiliară în privința mobilelor și imobiliară în privința imobilelor cuprinse într'ênsa; pe când în casul unei obligațiuni alternative, care ar avea de obiect un mobil *sau* un imobil, obligația va fi mobiliară sau imobiliară, după natura lucrului care se va plăti [3]). (Vedi *infrà*, p. 136 și 140).

---

[1]) Divisibilitatea plății ar putea însă să resulte din împrejurarea că m'aș fi obligat a'ți preda ambele imobile în locuri și în timpuri deosebite, sau din alte împrejurări din care ar resulta că intenția părților ar fi fost ca executarea vêndărei să se poată face în mod deosebit și separat pentru fie-care din lucrurile vêndute *en bloc*, de o dată și pentru acelaș preț. Larombière, II, art. 1189, No. 5.

[2]) Vedi în privința tuturor acestor deosebiri, Acollas, II, p. 834. Laurent, XVII, 225. Mourlon, II, 1237. Demolombe, XXVI, 26. Pand. fr., I, 1492.

Despre obligațiile facultative.

Obligația este facultativă când ea nu are de obiect de cât una și aceiaș prestațiune, însă debitorul are prin lege sau convenție facultatea de a se libera, înlocuind o prestațiune prin alta *(non est in obligatione, sed in solutione). Exemplu*: Îți promit un cal, pe care'l cresc actualmente, convenind însă că mĕ voi putea libera dându'ți 500 lei. Obligația, în casul de față, nu este alternativă, pentru că nu m'am obligat a'ți da calul *sau* 500 lei [1]), ci numai un singur obiect, calul, plata sumei de 500 lei fiind numai o facultate pentru mine de a mĕ putea libera de obligația mea *(in facultate solutionis);* de unde și numele de obligație *facultativă*, admis de doctrină după Delvincourt, care cel întâi 'i a dat acest nume[2]).

Obligațiile facultative se găsesc foarte des în testamente[3]). Codul nostru nu cuprinde de cât un singur caz de obligație facultativă, și anume în art. 1792 [4]). Art. 1792.

După acest text, detentorul unui imobil ipotecat urmărit de creditorul ipotecar, are facultatea sau de a plăti toate capitalurile și dobênțile exigibile, sau de a lasa imobilul ipotecat fără nici o reservă.

Din împrejurarea că, în obligațiile alternative, toate Deosebire între oblig. facultativă și acea alternativă.

[1]) *Non sunt duo in obligatione, sed una.*

[2]) Cpr. Delvincourt, II, p. 497, nota asupra p. 157 (ediția din 1834, Dijon). Pothier, II, 243, 244. G. Giorgi, IV, 443. Marcadé, IV, 591. Arntz, III, 111. Demolombe, XXVI, 30. Baudry, II, 963. Larombière, II, art. 1196, No. 2. Molitor, I, 171. Demante, V, 115 bis II. Duranton, XI, 154 urm. Bernard, II, 673. Aubry et Rau, IV, § 300, p. 45. Thiry, III, 17. Acollas, II, p. 835. Mourlon, II, 1238. Vigié, II, 1356, 1357. Pand. fr., I, 1493 urm.. T. Huc, VII, 294.

[3]) *Exemplu:* Las lui A casa mea din Iași, cu facultate însă pentru moștenitorul meu de a se libera de acest legat, plătindu-i 10000 lei. În casul de față, un singur lucru este datorit *(una est in obligatione),* și anume casa legată, moștenitorul meu avênd numai facultatea de a plăti un alt lucru în loc, *aliud pro alio*, adecă 10000 lei. Cpr. Baudry, II, 963. Pand. fr., I, 1493. Mourlon, II, 1238.

[4]) Codul fr. mai cuprinde încă și alte exemple de obligațiuni facultative în art. 891 și 1681, eliminate de legiuitorul nostru. Cpr. art. 120 C. com. fr, modificat de asemene de legiuitorul nostru (art. 339 C. com.), care cuprinde earăș un exemplu de obligație facultativă.

lucrurile sunt *in obligatione*, pe când în obligatia facultativă, numai un singur lucru este cuprins în obligaţie, resultă următoarele consecinţe:

1° De câte ori, într'o obligaţie alternativă, unul din lucruri pere prin caz fortuit, obligaţia subsistă pentru celalalt lucru (art. 1030, § 1), debitorul nefiind liberat de cât prin perderea fortuită a tuturor lucrurilor cuprinse în obligaţie (art. 1032, 1033); pe când, în obligaţia facultativă, perderea fortuită a lucrului care este *in obligatione*, liberează pe debitor (art. 1156);

2° Creditorul care nu are alegerea nu poate să ceară unul din lucrurile cuprinse în obligaţia alternativă; pe când el are acest drept în obligaţia facultativă, în care un singur lucru este datorit;

3° Natura mobiliară sau imobiliară a obligaţiunii alternative remâne nedeterminată până la alegere [1]); pe când, în obligaţia facultativă, ea este determinată imediat, în dată ce obligaţia s'a format, şi este mobiliară sau imobiliară, după cum lucrul este mobil sau imobil;

4° Dacă unul din lucrurile cuprinse în obligaţia alternativă este un fapt ilicit sau un lucru care nu există în comerţ, obligaţia nu este nulă, ea fiind restrânsă la celalalt obiect, pe care creditorul poate să'l ceară; pe când în ipoteza unei obligaţii facultative, dacă obiectul care este *in obligatione* este un fapt ilicit, un lucru care nu există sau care nu este în comerţ, obligaţia este din contra nulă, şi creditorul nu poate să ceară lucrul care este *in facultate solutionis*, pentru că neexistând obligaţie, nu poate să existe nici plată [2]).

Câte o dată poate să fie greu de a se distinge dacă obligaţia este alternativă sau facultativă, sau chiar cu clausă penală [3]).

Aceasta este o chestie de fapt care se va decide după împrejurări, şi Delvincourt *(loco suprà cit.)*, după care s'au luat toţi autorii în această privinţă, dă următoarea regulă:

---

[1]) Veḍi *infrà*, p. 140, text şi nota 2.

[2]) Veḍi asupra tuturor acestor deosebiri, Arntz, III, 111. Thiry, III, 17. Baudry, II, 963. T. Huc, VII, 294. Pand. fr., I, 1494 urm. Demolombe, XXVI, 31. Acollas, II, p. 835. Mourlon, II, 1238. Vigié, II, 1357. Laurent, XVII, 226 urm. Giorgio Giorgi, IV, 443 urm.

[3]) Veḍi *infrà*, explic. art. 1068. Cpr. G. Giorgi, IV, 454.

Presupunênd că debitorul nu este de față, trebue să vedem care este lucrul în privința căruia el poate să fie urmărit asupra bunurilor sale. Dacă el poate să fie urmărit pentru ambele lucruri menționate în obligație, obligația este alternativă; dacă însă el nu poate fi urmărit de cât în privința unuia din acele lucruri, obligația este facultativă [1]).

In fine, trebue să observăm că o obligație alternativă poate deveni facultativă, căci după ce s'a cuprins într'ênsa alternativa mai multor lucruri, debitorul poate să'și reserve facultatea de a plăti unele în locul altora [2]). O oblig. alternativă poate deveni facultativă.

SECȚIUNEA III.

Despre obligațiunile alternative. [3]) — Caracterele acestor obligațiuni.

Art. 1026. — Debitorul unei obligațiuni alternative este liberat prin predarea unuia din două lucruri ce erau cuprinse în obligație. (Art. 1027 C. C. Art. 1189 C. fr.).

Art. 1033. — Aceleași principii se aplică când obligațiunea alternativă cuprinde mai mult de două lucruri. (Art. 1296 C. C. Art. 1196 C. fr.).

Art. 1029. — Obligațiunea este simplă, de și contractată în mod alternativ, dacă unul din două lucruri promise nu poate fi *obiectul* [4]) obligațiunii. (Art. 963, 1026 urm. C. C. Art. 1192 C. fr.).

---

[1]) Cpr. L. 6, § 1, Dig., 42, 1, *De re judicata.*

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 1499, *in fine.*

[3]) Art. 1026 urm. presintă o utilitate practică destul de restrênsă; de aceea, sunt autori care cred că ele ar putea fi eliminate din Cod. Vedi Baudry, II, 960, *in fine.* Codul federal al obligațiilor cuprinde o singură dispositie in această privință, prin care se conferă alegerea debitorului, dacă contrariul nu resultă din contract (art. 82). Dacă la această dispositie s'ar mai adăoga, precum făcuse Codul Convențiunei naționale, că, la caz de perirea unuia din lucruri, trebue să se predee pe celalalt, aceasta ar fi prea suficient. Inutilitatea art. 1026 urm.

Legiuirile străine, mai toate tratează însă această materie foarte pe larg. Cpr. Codul olandez (art. 1308—1313); Codul italian (art. 1177—1183); Codul spaniol din 1889 (art. 1131—1136); Codul german din 1896 (art. 262—265), etc. Vedi și art. 448—455 din Ante-proiectul Codului japonez. Dreptul străin.

[4]) Textul fr. dice *subiectul* obligații. Textul nostru este mai

Oblig. alternativă. Definiţie.

Obligaţia alternativă *(alternativa)*, numită câte o dată şi disjunctivă *(disjunctiva)*, este aceea prin care debitorul se obligă a face cel puţin două [1]) sau mai multe prestaţiuni, în aşa mod în cât îndeplinirea uneia din ele să'l libereze de celelalte [2]). *Exemplu:* Mĕ oblig a'ţi da un bou *sau* un cal. Particula disjunctivă *sau* caracterizează deci obligaţia alternativă, după cum conjuncţiunea *şi* caracterizează pe acea conjunctivă.

In exemplul de mai sus atât boul cât şi calul promis sunt cuprinse în obligaţiune [3]), pentru că fie care din aceste lucruri poate face obiectul alegerei fie din partea debitorului, fie din partea creditorului, dacă acest drept i s'a acordat lui (art. 1027). Prin remiterea însă numai a unuia din obiectele promise, debitorul este liberat (art. 1026). *Duo sunt in obligatione, una vero in solutione.*

Termen alternativ.

Nu numai obligaţia, dar şi termenul poate fi alternativ, însă, în asemenea caz, alegerea aparţine neaparat debitorului. Astfel, dacă m'am obligat a'ţi plăti 10000 lei la 1 ianuar *sau* la 1 fevruar, este ca şi cum m'aş fi obli-

---

exact, întrebuinţând cuvêntul *obiectul*, ca şi art. 1179 din Codul italian. Cpr. Laurent, XVII, 218. Demolombe, XXVI, 9. Baudry, II, 961. T. Huc, VII, 292.

1) Obligaţia care n'ar cuprinde de cât un singur lucru, sau o adunătură de mai multe lucruri privite în mod colectiv ca un sigur lucru (vedi *suprà*, p. 133), n'ar fi alternativă, ci pură şi simplă. Laurent, XVII, 216. Pand. fr., I, 1503. Cpr. art. 447 din Ante-proiectul Codului japonez.

2) „*Stipulatus sum decem mihi aut honimem Titio dari, si homo Titio datus fuisset, promissor a me liberatur*". L. 34, § 2, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

3) In ce sens lucrurile promise sub alternativă sunt ele cuprinse în obligaţie? Chestiunea era controversată altă dată şi este controversată şi astădi. Demolombe, (XXVI, 6 urm.) susţine că toate lucrurile promise sunt datorite în acelaş mod şi în acelaş grad şi că, prin urmare, toate sunt de o potrivă *in obligatione*. Laurent (XVII, 217) şi Colmet de Santerre (V, 115) admiţênd părerea lui Dumoulin, susţin însă că numai un singur lucru este *in obligatione*, şi că acest lucru, până la alegerea debitorului sau creditorului, remâne nedeterminat între mai multe lucruri determinate, *unum de certis*. Cpr. Répert, Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 532. Pand. fr., I, 1507, 1508. Chestiunea nu presintă însă nici un interes practic, după cum observă Larombière (II, art. 1189, No. 6). Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 424.

gat a'ţi plăti la 1 fevruar, pentru că *fie care vrea să aibă soroc mai lung*, după cum se exprimă Codul Caragea (art. 13, partea VI, capit. 2). [1]).

Casurile în care oblig. contractată sub forma alternativă devine pură şi simplă.

Se poate întâmpla ca o obligaţie să fie contractată sub forma alternativă şi, cu toate acestea, ea să fie pură şi simplă, de exemplu, în casul în care unul din cele două lucruri promise nu poate face obiectul unei obligaţiuni (art. 1029).

Această regulă împrumutată de la Pothier (II, 249) este evidenta, pentru că, de câte ori unul din cele două lucruri promise nu poate face obiectul obligaţiunii, de exemplu, nu este în comerţ sau aparţinea de mai înainte creditorului [2]), obligaţia ne mai avênd de obiect de cât un singur lucru, ea este pură şi simplă, pentru că nu mai există nici o incertitudine asupra lucrului datorit [3]).

Obligaţia mai devine încă pură şi simplă când unul din lucrurile promise a perit fie prin caz fortuit, fie din greşala debitorului, sau nu mai poate fi predat din ori ce altă împrejurare, când, de exemplu, el a fost expropriat pentru causă de utilitate publică sau scos din comerţ [4]), sau a devenit proprietatea creditorului (art. 1030, § 1) [5]), pentru că creditorul stipulând două lucruri sub alternativă, perirea unuia din ele face ca să'i remâe celalalt, *re-*

---

[1]) Cpr. Larombière, II, art. 1186, No. 10. Pand. fr., I, 1367.— Această soluţie era admisă şi la Romani: „*Et si ita stipulatus fuero calendis ianuariis vel februariis dari spondes? Perinde est quasi calendis februariis stipulatus sim* (L. 12, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*).... *quia in stipulationibus id servatur, ut quod minus esset, quodque longius, esse videretur in obligationem deductum*". (L. 109, Dig., *loco cit.*).

[2]) Cpr. L. 16, Pr., Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus* şi L. 72, § 4, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus*. Vedi şi Pothier, *Oblig.*, II, 249.

[3]) *Cpr.* Pand. fr., I, 1509—1511. Larombière, II, art. 1192, No. 1 şi 2. Demolombe, XXVI, 9—12. Laurent, XVII, 218. T. Huc, VII, 292. G. Giorgi, IV, 421.

[4]) Pand. fr., I, 1582. Demolombe, XXVI, 92. Marcadé, IV, 583. Larombière, II, art. 1193 urm., No. 10. Aubry et Rau, IV, § 300, p. 46, t. şi nota 14.

[5]) *Cpr. L. 16, Pr., Dig., 45, 1, unde se dice*: „*Si Stichum aut Pamphilum mihi debeas, et alter ex eis meus factus sit ex aliqua causa, reliquum debetur mihi a te*". V. *infrà*, p. 151.

liquum debetur, după cum se exprimă L. 16, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus* [1]).

Consecinţele care resultă din imprejurarea că ambele lucruri sunt datorite.

Din împrejurarea că ambele lucruri promise sub alternativă sunt *in obligatione*, resultă următoarele consecinţe:

1⁰ Natura mobiliară sau imobiliară, divisibilă sau indivisibilă a obligaţiunii atârnă de natura obiectului asupra căruia poartă alegerea. Astfel, într'o obligaţie care ar avea de obiect un mobil sau un imobil, un lucru divisibil sau indivisibil, obligaţia va fi mobiliară sau imobiliară, divisibilă sau indivisibilă, după cum se va alege mobilul sau imobilul, lucrul divisibil sau acel indivisibil. Cât timp deci alegerea nu s'a făcut, natura obligaţii remâne nedeterminată şi în suspensie [2]).

Proprietatea nu se transmite de cât la determinarea lucrului prin alegere. Controversă.

2⁰ Până la alegerea lucrului care face obiectul obligaţii alternative, dobênditorul lui are numai un drept de creanţă şi proprietatea nu-i este transferată de cât la determinarea lucrului prin alegere, pentru că, de şi legea n'o spune formal, totuşi din art. 971 şi 1295, § 1 resultă însă implicit că proprietatea nu se strămută astăzi prin efectul consimţemêntului de cât în privinţa lucrurilor determinate [3]); şi într'o vênzare a două lucruri alternative, lucrul vêndut este nedeterminat până la alegere, soluţie care este cu atât mai admisibilă cu cât ea resultă şi din discursul oratorului guvernului (Bigot-Préameneu) [4]).

In zadar se obiectează că creditorul, în specie, a devenit proprietar din momentul vênzării prin efectul retroactiv al îndeplinirei condiţii suspensive sub care vênzarea ar fi fost contractată (art. 1015), adecă ca el să devie proprietarul cutărui lucru, dacă alegerea va avea de obiect acest lucru, pentru că, în drept, neexistând de

---

[1]) Cpr. Laurent, XVII, 219. Demolombe, XXVI, 13. Duvergier asupra lui Toullier, III, partea II, 695 nota *a*. Larombière, II, art. 1193, No. 3. Pand. fr., I, 1512 urm.

[2]) Cpr. Pothier, II, 254. T. Huc, VII, 291. Vigié, II, 1363, Mourlon, II, 1237. Demante, V, 115 bis I. Demolombe, XXVI, 15. Laurent, XVII, 225, 241. Thiry, III, 15. Pand. fr., I, 1515. Vedi şi *suprà*, p. 134 şi 136.

[3]) Vedi t. V, p. 187; t. IV, p. 182; t. III, p. 208.

[4]) Locré, *Législ. civile*, XII, 78. Cuvintele pronunţate de oratorul guvernului se găsesc reproduse în Mourlon, II, 1233.

cât condiţiile stipulate de părţi sau subînţelese de lege, în specie, nu există nici una, nici alta [1]).

Din împrejurarea că creditorul sub alternativă nu devine proprietar de cât la determinarea lucrului prin alegere, resultă următoarele consecinţe : Consecinţele care resultă din principiul de mai sus.

1⁰ Dacă vênḍĕtorul, înainte de alegere, a înstrăinat către altul lucrul vêndut sub alternativă, sau l'a grevat de drepturi reale, cumpărătorul nu va putea să revendice lucrul de la cei de al treilea achisitori şi va trebui să respecte drepturile reale concedate de vênḍĕtor, remănêndu'i însă recurs contra acestui din urmă ;

2⁰ In caz de insolvabilitate sau de faliment a vênḍĕtorului sub alternativă, cumpărătorul fiind un simplu creditor, nu va putea să reclame lucrul vêndut, ci va trebui să se mulţămească cu un simplu divident, venind în concurenţă cu ceilalţi creditori [2]).

O altă chestiune, nu mai puţin controversată, pe care uniĭ o leagă cu aceea a transmiterei proprietăţei, este următoarea : Cine va suferi riscurile în obligaţiile alternative ? Presupunênd, de exemplu, că 'ţi am vêndut cu preţ de 50000 lei casa mea din Iaşi, strada Muzelor, *sau* aceea ce am în Bucureşti, calea Victoriei, şi că *ambele* imobile au perit prin caz fortuit, chestiunea este de a se şti dacă vei fi liberat de obligaţia de a'mi plăti preţul, după cum eu, în lipsă de obiect, sunt liberat de obligaţia mea (art. 1032, 1156). Risco-pericolul lucrului datorit sub alternativă. Controversă.

Părerea generală este că, în obligaţiile alternative, ca şi în acele pure şi simple, riscurile sunt în sarcina creditorului, conform principiului general înscris în art. 971,

---

[1]) Laurent, XVII, 221. Thiry, III, 15. G. Giorgi, IV, 436. Vigié, II, 1363. Larombière, I, art. 1138, No. 18 şi II, art. 1193, 1194, No. 2. Toullier D., III, partea II, 695. Pand. fr., I, 1517.— *Contrà*. Demolombe, XXVI, 19. Demante, V, 115 bis, VI. Mourlon, II, 1333. — După Marcadé (IV, 587), chestiunea ar trebui să fie resolvită prin o distincţiune. Dacă alegerea aparţine debitorului, ceea ce se va întâmpla mai totdeauna, proprietatea nu se va transmite creditorului de cât prin exerciţiul acestei alegeri, ear dacă ea aparţine creditorului, proprietatea este de îndată transmisă asupra capului sĕu.

[2]) Laurent, XVII, 222. Thiry, III, 15. G. Giorgi, IV. 436. — *Contrà*. Mourlon, II, 1234. Demolombe, XXVI, 20 urm.

in fine și 1074, § 2, pentru că aceste texte nu fac nici o deosebire între obligațiile simple și acele alternative. Prin urmare, în exemplul de mai sus, vei fi obligat a'ți îndeplini obligația, adecă a'mi plăti prețul, pentru că eu 'mi am îndeplinit pe a mea, chiar dacă ambele imobile au perit prin caz fortuit, dându-le îngrijirea unui bun gospodar, și dacă ele au perit, aceasta nu se datorește culpei sau negligenței mele, ci unor împrejurări străine, care sunt în sarcina d-tale : *Res perit creditori* [1]).

Efectele obligației alternative.

Efectele obligației alternative sunt relative : 1° la alegerea lucrului care urmează a fi plătit ; 2° la perderea lucrurilor cuprinse în obligație.

1° *Alegerea lucrului datorit sub alternativă.*

Art. 1027.—Alegerea o are debitorul, dacă nu s'a acordat expres creditorului. (Art. 983, 1312, 1027 C. C. Art. 1180 C. fr.).

Art. 1028. — Debitorul se poate libera predând sau pe unul sau pe altul din lucrurile promise ; nu poate însă sili pe creditor a primi parte dintr'unul și parte dintr'altul. (Art. 1027, 1060, 1061, § 3, 1100, 1101 C. C. Art. 1191 C. fr.).

Prin aplicarea principiului înscris în art. 983, după care, la caz de îndoeală, convenția se interpretă în favoarea acelui ce se obligă, alegerea lucrului datorit sub o alternativă aparține debitorului [2]), dacă ea n'a fost acordată

---

[1]) Laurent, XVII, 223. G. Giorgi, IV, 437. Demolombe, XXVI, 23. Demante, V, 115 bis IV. Vigié, II, 1365, text și nota 1. Duranton, XI, 150, 151. Alex. Degré, *Dreptul* din 1886, No. 43, p. 332. Pand. fr., I, 1522. Cpr. L. 34, § 6, Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione.* — *Contrà.* Larombière, (II, art. 1193, 1194, No. 2), după care riscurile ar fi în sarcina debitorului, pentru că el nu încetează de a fi proprietar cât timp obligația remâne alternativă. Vedi și Mourlon, II, 1236.

[2]) „*Si ita distrahatur,* **illa aut illa res**, *utram eliget venditor, hœc erit empta*". L. 25, Pr., Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione.* Cpr. art. 1218 C. Calimach (906 C. austriac) citat *infrà*, p. 145; 82 C. federal; 1132 C. spaniol, etc. Cpr. și art. 262 Cod. german, unde se dice: „La caz de îndoeală, alegerea aparține debitorului". „*So steht das Wahlrecht im Zweifel dem Schuldner zu*".

expres creditorului [1]), ceea ce exclude consimțĕmêntul tacit [2]).

In dreptul actual neexistând însă nici un termen sacramental, expresiunile : creditorul *va lua*, *va prelua*, *va avea facultatea de a lua*, *de a alege sau de a prelua*, etc. implică dreptul de opțiune pentru creditor [3]). Soluția ar fi însă cu totul alta, dacă, în loc de aceste expresiuni neîndoelnice, actul ar prevedea că creditorul va cere, va exige, va face a i se remite, etc. [4]). Expresiunile din care poate să resulte dreptul de opțiune p. creditor.

Această facultate de a alege lucrul datorit sub o alternativă nefiind personală, trece la moștenitorii debitorului sau a creditorului [5]).

Dacă moștenitorii debitorului nu se înțeleg între ei spre a alege acelaș lucru, judecătorii le va acorda un termen pentru a se înțĕlege, fără însă a putea, în asemene caz, precum voea Dumoulin, să acorde alegerea creditorului, pentru că aceasta ar însĕmna a modifica contractul, care este legea părților (art. 969) [6]). Casul în care moștenitorii debitorului nu se înțĕleg în privința alegerei.

Dacă creditorii (presupunênd că ar fi mai mulți) sau moștenitorii lor nu se înțĕleg în privința alegerei, debitorul nu va putea fi obligat a plăti, și judecătorii le va acorda un termen sau, la urma urmei, vor exercita ei înșiși dreptul de opțiune [7]).

La Romani, într'un caz analog, de câte ori lucrul legat era lăsat la alegerea legatarilor *(legatum optionis)* [8]) și colegatarii sau moștenitorii legatarului nu se înțelegeau între ei, alegerea aparținea acelui desemnat de sorți, *sorte hoc esse dirimendum* (*Instit.*, § 23, *in fine*, II, 20, *De legatis*), soluție care nu mai poate fi admisă astăzi, cu toată părerea contrară a lui Toullier (III, partea II, 699), cu Dreptul roman.

---

[1]) Cpr. C. Douai, D. P., 92. 2. 380.
[2]) Laurent, XVII, 235. Demolombe, XXVI, 38.
[3]) Cpr. Demolombe, Laurent, *loco suprà cit.* Duranton, XI, 137. Larombière, II, art. 1190, No. 2. Pand. fr., I, 1528.
[4]) Pand. fr., I, 1529 și autorii *suprà* citați.
[5]) Laurent, XVII, 238. Toullier D., III, partea II, 691. Thiry, III, 14, *in fine*.
[6]) Laurent, XVII, 239. Demante, V, 118 bis II.
[7]) Cpr. Laurent, XVII, 239. Demolombe, XXVI, 47. Demante, V, 118 bis I. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 53. Larom-4 bière, II, art. 1191, No. 10. Pand. fr., I, 1543.
[8]) Cpr. art. 798 urm. C. Calimach. Vedi t. IV, p. 59.

toate că legiuitorul a admis sorții în împărțelele judecătorești pentru a determina atribuțiunea loturilor (art. 743 urm.).

Cunoscênd persoanele cărora aparține dreptul de opțiune, cată acum să determinăm modul după care această opțiune se poate exercita.

Modul cum se manifestă alegerea.

Alegerea din partea debitorului se manifestă prin predarea unuia din lucrurile datorite (art. 1026) sau, la caz de refus din partea creditorului, prin oferta reală ce el ar face în acest sens (art. 1114 urm.) [1]).

Alegerea din partea creditorului, de câte ori convenția îi conferă acest drept, va trebui să se manifeste prin cererea unuia din lucrurile promise, o simplă declarație a voinței sale fiind nesuficientă, în lipsa unei înțelegeri comune [2]).

Indivisibilitatea plății.

Dar dacă debitorul poate, când alegerea îi aparține lui, să deie lucrul ce va voi, el nu poate să deie parte din un lucru și parte din altul, plata fiind indivisibilă (art. 1028, 1101) [3]), după cum nici creditorul care are alegerea, nu poate să ceară o parte din un lucru și o parte din altul [3]).

---

[1]) Demolombe, XXVI, 48. Répert. Dalloz, *Supplém. Oblig.*, 533. Demante, V, 124 bis I. Larombière, II, art. 1190, No. 3.—Vedi însă Laurent (XVII, 232), după care un simplu act al voinței debitorului ar fi suficient pentru a face ca alegerea să fie definitivă.—După art. 1133 din Codul spaniol de la 1889, alegerea nu'și produce efectele sale de cât din ziua în care ea a fost notificată.

[2]) Demante, V, 124 bis I. Thiry, III, 14. Demolombe, XXVI, 49. Larombière, II, art. 1190, No. 3. Répert. Dalloz, *Supplém. Oblig.*, 533. Pand. fr., I, 1546.—*Contrà.* Laurent (XVII, 237), după care o simplă declarație de voință din partea creditorului ar fi suficientă. Cpr. art. 263, § 1 C. german după care alegerea are loc prin declarația adresată celei lalte părți: „*Die Wahl erfolgt durch Erklärung gegenüber dem anderen Theile*".—Curtea din Paris a decis (22 fevr. 1884) că o simplă circulară sau o inserțiune în ziare n'ar fi nici într'un caz suficientă pentru a pune pe creditor în întârziere de a'și exercita dreptul său de opțiune. *Pand. fr.*, I, 1547.

[3]) Laurent, XVII, 233. Demolombe, XXVI, 64, 66. Demante, V, 118 bis I. Pand. fr., I, 1559. Larombière, II, art. 1191, No. 1. Cpr. art. 266 C. german, unde se zice: „*Der Schuldner ist zu Theilleistungen nicht berechtigt*". Cpr. art. 1864 C. Calimach (1415 C. austriac).

[4]) Pothier, II, 247. Demolombe, XXVI, 65. Laurent, XVII, 236. Pand. fr., I, 1560. Demante, V, 118 bis I. Larombière, II, art. 1191, No. 2. Cpr. L. 8, § 2, Dig., 30, *De legatis* I.

Când am ḑis că alegerea debitorului se manifestă sau prin predarea unuia din lucrurile datorite sub alternativă, sau prin ofertă reală, ear aceea a creditorului prin cererea unuia din lucrurile cuprinse în obligaţie, se înţelege că alegerea este desevêrşită, chiar dacă debitorul ar fi predat sau creditorul ar fi cerut numai o parte a unuia din lucrurile datorite. Astfel, dacă m'am obligat a'ţi da sub alternativă casa mea din Iaşi sau 20000 lei, şi eu 'ţi am dat şi d-ta ai primit, sau d-ta ai cerut 10000 lei, alegerea se socoteşte făcută în privinţa sumei, şi nici eu nu voi mai putea să'ţi dau casa, nici d-ta s'o mai ceri de la mine [1]).

Predarea sau cererea unei părţi a lucrului datorit.

Alegerea debitorului sau a creditorului o dată sevêrşită în cunoştinţă de causă şi în deplină libertate, este irevocabilă ; ceea ce însĕmnează că nici debitorul, nici creditorul nu poate în urmă să mai revie asupra ei, pentru că una din părţi nu poate să stea indefinit la discreţia celeilalte [2]). „Dacă făgăduinţa se va putea împlini în mai multe chipuri, ḑice art. 1218 din Codul Calimach (906 C. austr.), are dritul alegerei acel îndatorit, *însă nu poate de sineş a se lepăda de alegerea ce o dată a făcut*".

Irevocabilitatea alegerei făcută în cunoştinţă de causă. Art. 1218 C. Calimach.

Debitorul care a făcut oferţa reală va putea însă să revie asupra ei cât timp această ofertă n'a fost acceptată în mod expres sau tacit de creditor (art. 1118, 1119), după cum creditorul va putea să revie asupra cererei sale cât timp ea n'a fost acceptată de debitor, sau cât timp n'a intervenit încă o hotărîre definitivă.

Această regulă a irevocabilităţei nu se aplică însă de câte ori nu este vorba de o singură obligaţie alternativă, ci de mai multe obligaţii succesive şi periodice, când, de exemplu, debitorul s'a obligat a plăti creditorului pe fie care an o sumă de bani, sau o parte din beneficiile realisate într'o exploatare determinată. In asemene caz, alegerea făcută pentru un an lasă, afară de o convenţie contrară, să subsiste dreptul de opţiune pe anii următori [3]).

Casurile în care regula irevocabilităţei nu este aplicabilă.

[1]) Cpr. Demolombe, XXVI, 50. Pand. fr., I, 1548. Larombière, II, art. 1190, No. 4.

[2]) Pand. fr., I, 1549. Larombière, II, art. 1190, No. 3. Demolombe, XXVI, 51. Thiry, III, 14. Demante, V, 124 bis II. Toullier D., III, partea II, 692 nota 1. Giorgi, IV, 431. Massé-Vergé, III, § 532, p. 367.—Vedi însă Laurent, XVII, 242.

[3]) Pothier, II, 247. Demolombe, XXVI, 52. Pand. fr., I, 1552. Proudhon, *Usufruit*, I, 464. Larombière, II, art. 1190, No.

Casul în care debitorul sub alternativă a plătit un lucru din eroare.

Alegerea nu este de asemenea irevocabilă de câte ori debitorul sub alternativă a plătit unul din lucrurile cuprinse în obligaţie *din eroare*, credênd, bună oară, că el nu datoreşte de cât acest lucru şi că obligaţia sa este pură şi simplă în loc de a fi alternativă. In asemene caz, el va avea dreptul de a cere înapoi lucrul plătit din eroare, cel puţin atunci când repetiţia n'ar aduce nici o pagubă creditorului [1]), dându'i pe celalt lucru, conform teoriĭ Sabinienilor [2]), admisă şi astăzi, pentru că, în specie, el a plătit ceea ce nu datorea [3]). Şcoala proculeiană voea din contra ca, în asemenea caz, repetiţia să nu poată avea loc, pentru că lucrul plătit era cuprins în obligaţie, şi ca atare, nu se plătise un lucru nedatorit [4]).

Casul în care creditorul a primit alt lucru de cât acel datorit.

Aceiaş soluţie este aplicabilă şi creditorului, de câte ori *din eroare* şi în necunoştinţa dreptului de opţiune ce 'i era acordat, el a cerut sau a primit plata unui lucru determinat, avênd dreptul, în asemene caz, de a cere pe celalt lucru de la debitor, restituindu'i pe acel primit [5]).

Casul în care lucrul ales de creditor este afectat de viciuri ascunse. Controversă.

Creditorul n'ar putea însă să revie asupra alegerei sale făcute în necunoştinţă de causă, sub cuvênt că lucrul pentru care el a optat ar fi afectat de viciuri ascunse, avênd, în asemene caz, numai acţiunea redibitorie (art. 1352 urm.) [6]).

---

8. Toullier D., III, partea II, 693. Demante, V, 124 bis IV. Thiry, III, 14, care citează în acest sens o decisiune a C. din Liège, din 21 Martie 1868. T. Huc, VII, 291. Laurent, XVII, 244. G. Giorgi, IV, 431. Cpr. L. 21, § 6, Dig., 19, 1, *De act. empti et venditi.*— Vedi însă Duranton, XI, 141.

[1]) Cpr. Demolombe, XXVI, 55.

[2]) L. 32, § 3, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti.*

[3]) Cpr. Pothier, II, 255. Toullier D., III, partea II, 692. Demante, V, 124 bis III. Larombière, II, art. 1190, No. 5. Demolombe, XXVI, 54. Laurent, XVII, 243 şi XX, 347. Pand. fr., I, 1553. T. Huc, VIII, 391. G. Giorgi, IV, 432. Vedi şi t. V, p. 365.

[4]) L. 19, Dig., 31, *De legatis* II.

[5]) Demolombe, XXVI, 56. Larombière, II, art. 1190, No. 6. Pand. fr., I, 1555. Cpr. G. Giorgi, IV, 434.

[6]) Demolombe, XXVI, 61, 62. Larombière, II, art. 1191, No. 7. Pand. fr. I, 1556. —*Contrà.* Toullier D., III, partea II, 692 (argument din L. 9, § 1, Dig., 33, 5, *De optione vel electione legata).* Argumentul tras din această lege este însă departe de a fi concludent, pentru că ea nu cuprinde de cât o interpretare în fapt a voinţei testatorului. Vedi Demolombe, XXVI, 61.

Casul în care debitorul a plătit din eroare toate lucrurile datorite sub alternativă. Art. 1891 C. Calimach.

Dacă presupunem acum că debitorul a două lucruri sub alternativă a plătit ambele lucruri din eroare, crezând că obligaţia era conjunctivă, pe când ea era alternativă, nu mai încape îndoeală că el va pute cere înapoi unul din aceste lucruri, pentru că numai unul se datoreşte, ear nu amêndouĕ. „Dacă cineva dator fiind a da unul din două lucruri, ḑice art. 1891 din Codul Calimach (1436 C. austriac), au dat cu greşală amêndouĕ, poate să ceară înapoi acel lucru *ce va voi* dintr'acele două".

Soluţia C. Calimach este admisibilă şi astăzi.

Codul Calimach curmând controversa care exista în această privinţă între jurisconsulţii romani, permite debitorului de a cere înapoi lucrul *ce el va voi*, *quod sibi placuerit*, soluţie admisă atât de Pothier (II, 257) cât şi de Iustinian [1]) şi admisibilă şi astăzi, pentru că eroarea fiind a debitorului, el este în drept a dobêndi repararea prejudiciului suferit prin această eroare, şi condicţia *indebiti* pe care el necontestat o are trebue să'l pue în situaţia de mai înainte, pe când avea alegerea [2]).

Perirea fortuită a lucrurilor datorite.

Remâne însă bine înţeles că debitorul nu va mai putea exercita acţiunea în repetiţie dacă amêndoue lucrurile sau unul macar din ele ar fi perit prin caz fortuit în mâna creditorului, căci dacă ambele lucruri au perit, repetiţia este cu neputinţă [3]), ear dacă a perit numai unul, celalalt trebue să remâe drept plată creditorului. „*Id enim remanebit in soluto, quod superest*" [4]).

Alegerea odată făcută nu are efect retroactiv. Controversă.

Remâne acum să ne întrebăm dacă alegerea o dată făcută în mod irevocabil are sau nu efect retroactiv până în ḑiua contractului? Afirmativa este generalmente admisă,

---

[1]) „*Nobis hæc decidentibus, Iuliani et Papiniani sententia placet: ut ipse habeat electionem recipiendi, qui et dandi habuit*". L. 10, *in fine*, Cod., IV, 5, *De condictione indebiti.*—Alţi jurisconsulţi voiau, din contra, ca creditorul să poată reţinea lucrul ce el voea, pentru că, în privinţa restituirei, el fiind devenit la rêndul seu debitor trebuea să aibă alegegerea. L. 26, § 13, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti.* Dreptul roman.

[2]) Cpr. Thiry, III, 14. Toullier D. III, partea II, 692. Demolombe, XXVI, 57. Pand. fr., I, 1557.

[3]) „*Si posteaquam utrumque solverit, aut uterque, aut alter ex his desiit in rerum natura esse, nihil repetet*". L. 32, Pr., Dig., 12, 6, *De condictione indebiti.*

[4]) L. 32, Pr., Dig., *loco cit.* Cpr. Pothier, II, 257. Demolombe, XXVI, 58, 59. Pand. fr., I, 1558.

pentru că dreptul de opțiune acordat uneia din părțile contractante este asimilat unei condiții suspensive, care se indeplinește cu efect retroactiv în momentul exercitărei lui (art. 1015) [1]; de unde și consecința admisă de partisanii acestei teorii că, dacă vêndêtorul a două imobile sub alternativă ar fi înstrăinat unul din ele înainte stêngereï obligației prin exercițiul dreptului de opțiune, cumpărătorul care ar avea alegerea și care ar alege imobilul vêndut, ar putea să'l revendice de la cei de al treile achisitori, pentru că, prin efectul retroactiv al opțiunei, el era proprietar încă din momentul contractului și, prin urmare, vêndêtorul nu putea să'l înstrăineze către alții [2].

Această părere este însă inadmisibilă: 1° pentru că faptele juridice, precum este în specie exercitarea dreptului de opțiune, n'au în genere efect retroactiv; și 2° pentru că a aplica în casul de față principiile care cârmuesc materia condițiilor, este a confunda obligațiile alternative cu acele condiționale [3].

Cumpărătorul atacat în revendicare de creditorul sub alternativă va respunde acestui din urmă cu drept cuvênt: D-ta neavênd de cât un drept de creanță, nu erai încă proprietar în momentul când eu am cumparat imobilul, pentru că nu exercitasă—și încă dreptul de opțiune. Proprietarul acestui imobil era debitorul sub alternativă, vêndêtorul meu, de la care am putut să'l cumpăr, și d-ta nu ai de cât o acțiune în daune în contra lui, nu însă o acțiune în revendicare, pentru că nu ești, nici ai fost vre o dată proprietar.

Precum vedem, această chestiune este în legătură intimă cu o altă chestie foarte controversată, pe care am examinat-o mai sus, și anume aceea de a se ști când devine proprietar cumpărătorul sub alternativă: în momentul

---

[1]) Demolombe, XXVI, 63. Demante, V, 115 bis VI. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Obig.*, 536. Marcadé, VI, 588, *in fine*. Larombière, II, art. 1189, No. 12. T. Huc, VII, 291.“ Prestațiunea aleasă e presupusă a fi fost singură datorită din capul locului“, ține art. 263, § 2 din Codul german: „*Die gewählte Leistung gilt als die von Anfang an allein geschuldete*“.

[2]) Cpr. Demolombe, XXVI, 63. Marcadé, IV, 588, *in fine*.

[3]) Laurent, XVII, 240, 241. G. Giorgi, IV. 435, care, în edițiile anterioare, susținuse părerea contrară.

formărei contractului, sau în momentul determinărei lucrului prin alegere, și am vĕdut *suprà*, p. 140, 141 urm. că, până la alegerea corpului cert care face obiectul obligaţiĭ alternative, debitorul lui are numai un drept de creanţă și proprietatea nu este transferată de cât la determinarea lucrului prin alegere.

2° *Perderea lucrului datorit sub alternativă.*

Art. 1030. — Obligaţiunea alternativă devine simplă, dacă unul din lucrurile promise, pere, *sau*[1]) nu mai poate fi predat din ori ce altă causă, și chiar când aceasta s'au întâmplat din greșala debitorului. Preţul acestui lucru nu poate fi oferit în locu-i.

Dacă amêndouĕ lucrurile au perit, însă unul dintr'ênsele prin greșala debitorului, el va plăti preţul celui care a perit in urmă. (Art. 1029, 1156, 1311 C. C. Art. 1193 C. fr.).

Art. 1031.[2]) — Când în casul prevĕdut de *articolul* precedent (ear nu de *articolele precedente*, după cum din greșală se exprimă textul oficial), alegerea este, prin convenţiune, lasată creditorului[3]), și numai unul din lucruri a perit; dacă lucrul a perit *fără greșala debitorului* (ear nu *prin greșala debitorului*, după cum din eroare se exprimă textul), creditorul va lua pe cel remas; dacă a perit prin greșala debitorului, creditorul poate cere sau lucrul remas, sau preţul acelui *ce a perit* (ear nu *acelui ce a remas*, după cum ear din greșală se exprimă textul); dacă amêndouĕ lucrurile au perit prin greșala debitorului, creditorul, după alegerea sa, poate să ceară preţul unuia din ele; dacă însă numai unul din ele a perit prin greșala debitorului, creditorul nu poate cere de cât preţul acestui lucru. (Art. 1030, 1156 C. C. Art. 1194 C. fr.).

Art. 1032. — Dacă amêndouĕ lucrurile au perit fără greșala debitorului, obligaţiunea este stênsă[4]). (Art. 971, 1079, 1156 C. C. Art. 1195 C. fr.).

---

[1]) Codul francez întrebuinţează conjunctiva *și*; însă toţi autorii, cu Marcadé în frunte (IV, 583), observă cu drept cuvênt că trebuea dis *sau* în loc de *și*, ceea ce legiuitorul nostru a și făcut, conform art. 1180 din Codul italian. Vedi Pand. fr., I, 1582 și autorii citaţi acolo. Deoseb. de redacţie de. la C. francez.

[2]) Art. 1031 fiind greșit în redacţiunea sa, l'am îndreptat după textul francez, redactându'l astfel cum ar fi trebuit să fie.

[3]) Art. 1031 prevĕdênd casul în care alegerea este lasată prin convenţie creditorului, se înţelege prin *a contrario* că art. 1030 prevede casul normal în care alegerea aparţine debitorului. Cpr. Marcadé, IV, 583. Pand. fr., I, 1567. Demolombe, XXVI, 74.

[4]) Textul corespunzĕtor francez adaogă că obligaţia este stênsă

Art. 1032. Ipoteza cea mai simplă și care nu dă loc la nici o dificultate, este aceea prevĕdută de art. 1032. Acest text prevede că, dacă amêndouĕ sau toate lucrurile care făceau obiectul obligației alternative (art. 1033), au perit fără greșala debitorului și *înainte ca el să fi fost pus în întârdiere*, obligația este stênsă, el ne mai avênd ce preda ; și aceasta fie că lucrurile au perit de odată sau pe rênd, fie că alegerea aparținea debitorului sau creditorului [1]). *Debitor rei certæ interitu liberatur* (art. 1156). Riscurile sunt deci ale creditorului în acest sens că el trebue să plătească prețul promis, dacă contractul este sinalagmatic, cu toate că lucrul nu i se poate preda [2]).

Complectarea art. 1032 prin art. 1156. Textul nostru nu prevede ca acel francez ca perderea fortuită să se fi întâmplat *înaintea punerei în întârdiere a debitorului*, însă art. 1032 nefiind de cât aplicarea dreptului comun, adecă a art. 1156, de și textul nostru nu ne trimete la acest articol, după cum ne trimete textul francez, ambele texte trebuesc complectate unul prin altul, și art 1156 § 1 prevede că perderea să se fi întâmplat *înaintea punerei în întârdiere* (cpr. art. 1074, § 2).

Apoi, de câte ori debitorul nu 'și a exercitat obligația sa în urma punerei în întârdiere, și lucrul a perit, perirea se consideră ca întâmplată din culpa lui, pentru că, după cum foarte bine observă Marcadé (IV, 589), și după cum chiar o spune art. 1044, § 2, faptul de a nu se conforma punerei în întârdiere constitue o culpă din partea debitorului : *Qui in mora est culpa non vacat* [3]). Eată motivul pentru care legiuitorul nostru a eliminat cuvintele din textul francez : *înaintea punerei în întârdiere.*

---

conform art. 1156, cerênd ca perirea lucrului să se fi întâmplat *înaintea punerei în întârdiere a debitorului*, soluție care, după cum vom vedea mai la vale, este adevarată și la noi. Veți textul *suprà*,

[1]) Marcadé, IV, 589. Demolombe, XXVI, 70.

[2]) Veți *suprà*, p. 141, 142.—Dacă, în loc de ambele lucruri, numai unul a perit prin caz fortuit, și înainte de punerea în întârdiere a debitorului, obligația alternativă devine pură și simplă, și debitorul va plăti lucrul remas (art. 1030, § 1).

[3]) Cpr. L. 173, § 2, Dig., 50, 17, unde se dice : „*Unicuique sua mora nocet*“. (Cpr. art. 1044, § 2, 1601). Veți t. V, p. 193, n. 2, și *infrà*, p. 183. „In urma punerei în întârdiere,

Tot prin aplicaţiunea dreptului comun trebue să de- Art. 1156, § 2.
cidem că obligaţia alternativă va fi stînsă prin perderea tuturor lucrurilor întâmplată prin caz fortuit, chiar dacă ele ar fi perit în urma punerei în întârdiere a debitorului, *în caz când lucrul ar fi perit şi la creditor, dacă i s'ar fi dat* (art. 1156, § 2), ceea ce este o chestie de fapt care atârnă de împrejurări [1]) (cpr. art. 995, § 1).

In puterea acestor principii vom aplica obligaţiilor Art. 1102.
alternative şi art. 1102 privitor la perderile parţiale sau deteriorările fortuite, pentru că perderea parţială şi acea totală sunt cârmuite de aceleaşi principii. Deci, dacă un lucru a fost deteriorat mai mult de cât altul, sau dacă numai unul a fost deteriorat, debitorul care ar avea alegerea se va putea libera, predând lucrul deteriorat în starea în care se găseşte [2]).

Casul în care perderea s'a întâmplat din culpa debitorului.

Până acum am presupus că toate lucrurile sau unul macar din ele au perit prin caz fortuit. Ce trebue să decidem în caz când debitorul a fost în culpă în privinţa perderei unuia din lucruri, sau în privinţa amêndurora? Legiuitorul distinge între casul când alegerea aparţine debitorului (art. 1030) şi între casul când ea aparţine creditorului (art. 1031).

Prima ipoteză (cea mai comună). — Alegerea aparţine debitorului (art. 1030). — Două ipoteze sunt posibile: Art. 1030.

1° Sau numai unul din lucruri a perit, ori nu mai poate fi predat din altă causă; de exemplu, a fost scos din comerţ, a fost expropriat pentru causă de utilitate publică, sau a devenit proprietatea creditorului [3]); şi în asemenea caz, obligaţia devine pură şi simplă în privinţa lucrului remas, fără a se distinge dacă perderea a avut loc prin culpa sau fără culpa debitorului, căci el avênd alegerea, era liber să lese să peară unul din lucruri pentru a preda pe celalalt (art. 1030, § 1).

---

debitorul este responsabil de ori ce culpă", dice art. 287 din noul Cod german. „*Der Schuldner hat während des Verzugs jede Fahrlässigkeit zu vertreten*".

[1]) Pand. fr., I. 1564. Laurent, XVII, 245. Larombière, II, art. 1195, No. 2. Demante, V, 123. Demolombe, XXVI, 70.

[2]) Pand. fr. I, 1566. Larombière, II, art. 1193, 1194, No. 11. Demolombe, XXVI, 71 şi 72. Laurent, XVII, 223. Labbé, *De la perte de la chose due dans l'oblig. alternative*, No. 41 şi 54. G. Giorgi, IV, 437.

[3]) Cpr. L. 16, Pr., Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.* Veţi şi *suprà*, p. 139, text şi nota 5.

Debitorul n'ar putea, în asemene caz, să ofere preţul lucrului perit, pentru a se scuti de a preda lucrul remas (art. 1030, § 1), fiind că lucrul perit ne mai avênd fiinţă nu este datorit. Ceea ce este datorit şi, prin urmare, poate să fie plătit, este numai lucrul remas [1]).

2⁰ Sau amêndouĕ lucruri au perit, debitorul fiind în culpă pentru unul din ele, şi în asemenea caz, pe lângă daunele la care el ar putea fi condamnat [2]), el va plăti preţul lucrului care a perit în urmă (art. 1030, § 2), ear nu preţul lucrului care a perit prin culpa lui, precum voea Pothier [3]).

Această soluţie este juridică de câte ori ambele lucruri au perit succesiv prin culpa debitorului, căci dacă debitorul era în culpă în privinţa primului lucru, el avênd alegerea, a putut să'l lese să peară cu scopul de a preda pe al doile, şi fiind că şi acest lucru a perit în urmă tot prin culpa lui, este just ca el să restituească preţul acestui lucru, ear nu acelui întâi, fiind că culpa lui neîncepênd de cât la desfiinţarea lucrului de al doile, aceasta este greşala pe care el trebue s'o repare, şi reparaţia sa

---

[1]) Pothier, II, 250. Laurent, XVII, 246. Demolombe, XXVI, 79. — Această soluţie era admisă şi la Romani (L. 2, § 3, Dig., 13, 4, *De eo quo certo loco dari oportet*; — L. 34, § 6, Dig., 18, 1, *De contrah. emptione*; — L. 95, § 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus*). — Este adevarat că legea 47, § 3, Dig., 30, *De legatis* I, pare a fi contrară acestei soluţiuni, dicênd că, în casul unui legat alternativ a doi robi, moştenitorul ar avea *poate* facultatea să plătească preţul acelui mort *fortassis vel mortui pretium*, însă asemene soluţie trebue, după părerea lui Dumoulin, să fie restrênsă la casul când aceasta ar resulta din voinţa testatorului, ceea ce resultă din expresiunea *fortassis* (poate). Cpr. Pothier, II, 250.

[2]) Demolombe, XXVI, 90. Pand. fr., I, 1575. Larombière, II, art. 1193 şi 1194, No. 6.

[3]) Unii critică această derogare de la doctrina lui Pothier (V. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 117, n. 2; Demolombe, XXVI, 84. Duranton, XI, 144); ear alţii cred că soluţia modernă este pe de o parte mai practică, pentru că ea nu obligă a cerceta în trecut valoarea unui lucru distrus poate de mult; ear pe de altă parte, mai justă, pentru că, prin distrugerea primului lucru, debitorul luând asupra lui riscurile lucrului remas, nimic nu este mai natural de cât ca el să datorească valoarea acestui lucru. Cpr. Laurent, XVII, 248, *in fine*. Demante, V, 120 bis.

nu poate să consiste de cât în plata preţului lucrului perit în urmă.

Soluţia textului este de asemene raţională când primul lucru a perit prin caz fortuit, şi al doile prin culpa debitorului, pentru că perderea fortuită a primului lucru făcênd ca obligaţia să devie pură şi simplă (art. 1030, § 1), debitorul nu mai datoreşte de cât lucrul remas şi, prin urmare, este just ca, şi în asemene caz, el să datorească preţul lucrului perit în urmă prin culpa lui, neputênd să ofere preţul lucrului care a perit întâi, acest lucru fiind presupus că n'a făcut nici odată obiectul obligaţiunii [1]).

Chestiunea, ce e dreptul, poate fi mai delicată când debitorul n'a fost în culpă de cât în privinta lucrului care a perit întâi, şi când al doile a perit prin caz fortuit. S'ar putea dice, în adevĕr, şi s'a dis chiar că, în asemene caz, debitorul este liberat şi nu datoreşte nimic. In adevĕr, el avênd dreptul de a lăsa să peară unul din cele două lucruri promise sub alternativă, pentru că avea alegerea, în urma acestei perderi obligaţia a devenit pură şi simplă în privinţa lucrului remas (art. 1030, § 1); deci perderea acestui lucru aduce liberarea lui conform art. 1156 [2]).

La aceasta însă se respunde că debitorul a adus o daună creditorului prin faptul că a lasat să peară primul lucru, căci dacă acest lucru n'ar fi perit prin culpa lui, el ar fi fost predat creditorului în caz de perirea fortuită a lucrului de al doile. Creditorul fiind deci lipsit de unul din cele două lucruri prin culpa debitorului, este just ca şi în acest caz să se plătească preţul lucrului perit în urmă [3]).

A doua ipoteză; *Alegerea aparţine creditorului* (art. 1031). — Această ipoteză este prevĕdută de art. 1031, însă, din nefericire, acest text cuprinde în partea întâi mai multe greşeli de redacţie care 'l fac aproape neînteligibil. Am căutat deci să'l îndrept şi să'l transcriu astfel cum ar fi trebuit să fie redactat [4]). Art. 1031.

---

[1]) Cpr. Laurent, XVII, 249. Demolombe, XXVI, 81. Pand. fr., I, 1570. Thiry, III, 16. Larombière, II, art. 1193—1194, No. 5.

[2]) Delvincourt, II, p. 495, nota 2, asupra p. 136.

[3]) Cpr. Laurent, XVII, 248. Demante, V, 120 bis. Thiry, III, 16. Mourlon, II, 1231. Demolombe, XXVI, 82. Larombière, II, art. 1193, 1194, No. 5.

[4]) Vedi textul îndreptat, *supră*, p. 149.

Două ipoteze sunt și de astă dată posibile :

1⁰ Sau numai unul din lucruri a perit *fără greșala* debitorului, adecă prin caz fortuit, și atunci obligația devenind pură și simplă, lucrul remas va fi predat creditorului, fără ca el să aibă dreptul de a cere valoarea lucrului perit, pentru că această valoare nu era datorită ; sau unul din lucruri a perit, însă de astă dată *prin greșala* debitorului, și asemene greșală neputênd să lipsească pe creditor de alegerea ce 'i a fost conferită prin contract, acest din urmă va putea cere, după alegerea sa, sau lucrul remas, fiind că el este datorit, sau valoarea acelui perit (ear nu acelui *remas*, după cum din eroare se exprimă textul), pentru că altfel, greșala debitorului ar aduce o daună creditorului în caz când lucrul perit ar avea o valoare mai mare de cât acel remas [1]).

2⁰ Sau ambele lucruri au perit *prin greșala* debitorului, și atunci creditorul poate, după alegerea sa, să ceară valoarea unui sau celuilalt lucru, după cum el ar fi putut să ceară unul sau celalalt lucru, dacă ele n'ar fi fost desființate prin culpa debitorului ; sau în fine, numai unul din lucrurile datorite sub alternativă a perit *prin greșala* debitorului, celalalt fiind perit prin caz fortuit, și în asemene caz, creditorul nu poate cere de cât valoarea lucrului perit din culpa debitorului, ear nu și aceea a lucrului perit prin caz fortuit, pentru că el neavênd nici o dată drept la acest din urmă lucru, nu poate să aibă drept nici la valoarea lui. Din contra, creditorul avênd drept la lucrul care a perit prin culpa debitorului, trebue să aibă drept și la valoarea acestui lucru ; altfel faptul debitorului i-ar fi prejudiciabil.

Deosebire de la Cod. francez.

După textul francez și acel italian (art. 1181), creditorul are dreptul să ceară valoarea unuia sau celuilalt lucru, fără a se distinge dacă debitorul a fost în culpă în privința unuia numai sau a amêndurora. Această soluție fiind însă nedreaptă și criticată într'un glas de toți autorii [2]), legiuitorul nostru ținênd socoteală de această critică

[1]) Cpr. Pothier, II, 253. Laurent, XVII, 249. Demolombe, XXVI, 86. Larombière, II, art. 1193, 1194, No. 8. Demante, V, 121 bis I. Thiry, III, 16. Pand. fr., I, 1577.

[2]) Vedi Thiry, III, 16. Demolombe, XXVI, 88. Laurent, XVII, 250. Demante, V, 121 bis I. Arntz, III, 114. Berriat St.

întemeiată, a modificat în partea sa finală textul francez, rescumpărând astfel greșălele de redacție care s'au strecurat în partea întâi a acestui nenorocit text.

Până acum am presupus, ceea ce presupune și Codul, că perderea unuia din lucrurile cuprinse în obligația alternativă se datorește faptului debitorului. Ce trebue să decidem în caz când perderea totală sau parțială s'ar datori faptului creditorului, ipoteză prevĕdută de L. 55, Dig., 9, 2, *Ad legem Aquilium*, care însă a rare ori se va întâmpla în practică, din causă că lucrurile cuprinse într'o obligație alternativă vor fi mai tot-deauna în posesiunea debitorului [1]). Casul în care perderea totală sau parțială se datorește faptului creditorului.

SECȚIUNEA IV.

Despre obligațiunile solidare.

O obligație poate să fie impusă unui singur debitor sau să existe in folosul unui singur creditor. In asemene caz, ea este *unică* [2]). Oblig. unică.

Ea poate să fie impusă mai multor debitori sau să existe în folosul mai multor creditori. In asemene caz, ea este *multiplă* [3]). Oblig. multiplă.

Obligația multiplă poate fi conjunctă sau solidară.

Ea este conjunctă *(obligatio plurium pro rata* sau *in partes viriles)* când, din mai mulți creditori, fie care nu este creditor de cât pentru o parte sau, când din mai mulți debitori, fie care din ei nu datorește de cât o parte, ca și cum ar exista atâtea creanțe cât și datorii deosebite unele de altele [4]). Partea cuvenită fie-cărui creditor sau datorită Oblig. conjunctă.

Prix, II, 4437. Duranton, XI, 148. Pand. fr., I, 1579. Vigié, II, 1367. Acollas, II, p. 834, n. 1. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 118, în notă. T. Huc, VII, 293. Marcadé, IV, 586. G. Giorgi, IV, 438.

[1]) Vedi asupra acestei ipoteze neprevĕdută de lege tocmai din causa rarității sale, Demolombe, XXVI, 96 — 98. Larombière, II, art. 1193, 1194, No. 12. Pand. fr., I, 1585, 1586.

[2]) Arntz, III, 115. Marcadé, IV, 592.

[3]) Arntz, Marcadé, *loco suprà cit.*

[4]) Marcadé, *loco cit.* Arntz, III, 116. T. Huc, VII, 295. Thiry, III, 18.—*Exemplu de obligație conjunctă: A* și *B* se întrunesc spre a împrumuta 1000 lei lui *C*, și actul prevede în adevĕr că banii au fost împrumutați de la *A* și de la *B*. Oblig. multiplă conjunctă.

de fie care debitor se numește virilă (*virilis*), pentru că se determină după numĕrul persoanelor, *pro numero virorum* [1]).

Art. 1181 C. Calimach.

In principiu, obligația conjunctă se divide atât între debitori cât și între creditori (art. 1060) [2]). „Dacă două

Există deci în specie doi creditori conjuncți. Dacă *C* a împrumutat pe *A* și pe *B* cu 1000 lei, atunci debitorii sunt conjuncți.

Oblig. multiplă disjunctă.

Obligația multiplă poate să fie *disjunctă*, ceea ce însă se va întâmpla foarte rar.—*Exemplu*: Iți vênd casa mea cu 50000 lei, cu sarcina însă ca să plătești 10000 lei lui A *sau* lui B; sau las 10000 de lei lui A *sau* lui B; *Illi* **aut** *illi do, lego, vel dari volo.* Pentru a curma controversele care se rădicase la Romani asupra unui asemene legat, Justinian, prin L. 4, Cod., 6, 38, *De verb. et rerum significatione*, dispune că legatul să aparție la ambele persoane, disjunctiva *aut* fiind astfel luată drept conjunctiva *et*, soluție care ar putea fi admisă și astăzi, dacă din testament n'ar resulta cum-va că voința testatorului a fost ca acel care va primi legatul să'l păstreze pentru dênsul. Cpr. Marcadé, IV, 596. Vigié, II, 1374. Demolombe, XXVI, 104. Demante, V, 128 bis III. Toullier D. III, partea II, 704. Pand. fr., I, 131. Larombière, II, art. 1197, No. 5. Rodière, *Solidarité et Indivisibilité*, 8.— Vedi însă Pothier (II, 259), care aplică în specie principiile solidarității între legatari.

[1]) Cpr. T. Huc, VII, 295. V. și t. III a lucr. noastre, p. 300, n. 1.

[2]) Astfel, dacă am promis 10000 lei lui A și lui B, fie care din ei, afară de o convenție contrară, va avea drept la câte 5000 lei, și dacă am plătit întreaga sumă numai unuia din ei, voi putea fi apucat de către celalalt pentru partea sa: *Qui paye mal, paye deux fois* (Cine plătește rĕu, plătește de două ori).

Și *vice versa*, dacă A și B mi-au promis 10000 lei, fie care nu'mi datorește de cât 5000 lei, și afară de o convenție contrară, debitorul solvabil nu respunde pentru acel insolvabil. Cpr. L. 33, Pr., Dig., 31, *De legatis* II, după care comoștenitorii solvabili nu plăteau partea din legat acelor insolvabili: „*Nec pro his, qui solvendo non sunt, onerari coheredes oportet*". Mai vedi încă L. 110, Pr., Dig,, 45, 1, *De verb. oblig.*—L. 64, Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione.* Vedi t. IV, p. 540. Cpr. Demolombe, XXVI, 105 urm. Baudry, II, 964. Larombière, II, art. 1197, No. 6 urm. Pand. fr., I, 132 urm. Massé-Vergé, III, § 526, p. 347, n. 3.

Arendarea sau închirierea unui imobil la mai multe persoane, fără stipulare de solidaritate.

In puterea acestui principiu, Curtea noastră supremă a decis că, de câte ori o proprietate a fost arendată sau închiriată la mai multe persoane, fără ca solidaritatea să fi fost stipulată prin contract, arenda sau chiria se plătește de fie care în parte, potrivit porțiunei sale. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, p. 30. Pentru ca proprietarul să poată

sau mai multe persoane vor făgădui cuiva, ori vor primi de către cineva tot acelaș drit asupra unui lucru, ḑice art. 1181 din Codul Calimach), (888 C. austriac), atuncea și dritul și îndatorirea se împarte după principiile împreună-proprietăței".

„Dacă mai multe persoane datoresc o prestațiune di- Art. 420 C. visibilă *(eine theilbare Leistung)*, sau au drept la o asemene prestațiune, ḑice art. 420 din noul Cod german, la caz de îndoeală, se presupune că fie care debitor nu datorește de cât partea sa, după cum și fie care creditor nu are drept de cât tot la partea sa".

Această regulă sufere însă excepție în caz de solidaritate (art. 1034 urm.) și de indivisibilitate (art. 1062 urm.).

Obligația este solidară *(in solidum)* când fie care creditor are dreptul de a cere totalitatea creanței (art. 1034) (solidaritatea activă); sau când fie care debitor este obligat a plăti datoria întreagă (art. 1039) (solidaritate pasivă).

Modurile de stabilire ale solidarității active și pasive.

Art. 1041.—Obligațiunea solidară nu se presumă; ea trebue să fie stipulată expres. Această regulă nu încetează de cât numai când obligațiunea solidară are loc de drept, în virtutea legei. (Art. 347, 348, 918, 1003, 1059, 1543, 1551 C. C. Art. 42, 98, 106, 114, § ultim, 118 §, 1, 127, 149, 194, 203, 277, 301, § ultim, 339, 389, 393, 398, 674 C. com. Art. 142 Pr. civ. Art. 1202 C. fr.).

---

cere arenda sau chiria întreagă de la unul din arendași sau chiriași, trebue că părțile să fi considerat obligația de a plăti arenda sau chiria ca indivisibilă (indivisibilitate *obligatione*), ceea ce ele sunt libere de a o face, în baza art. 1058. Curtea din București și Curtea noastră supremă au decis însă altă dată că obligația arendașilor sau chiriașilor este indivisibilă din causa indivisibilității obligației proprietarului *(Dreptul* din 1873, No. 38 și din 1875, No. 11), însă aceasta este o eroare neertată, pentru că obligațiile la care dă naștere un contract comutativ constituesc, cu toată corelațiunea lor mutuală, două obligațiuni distincte, având fie care un obiect deosebit. Ori, în specie, obiectul obligației arendașilor sau chiriașilor fiind eminamente divisibil, de oare ce ei datoresc o sumă de bani, obligația lor tot divisibilă remâne, cu toate că obligația proprietarului de a preda proprietatea arendată sau închiriată este indivisibilă. Cpr. B. M. Missir, *Dreptul* din 1873, No. 38. Vedi și *infrà*, explic. art. 1058, p. 228 și 229. Cpr. art. 356 C. german.

Solidaritatea fie activă, fie pasivă, fiind o derogare și o excepție la dreptul comun, adecă la divisibilitatea creanțelor (art. 1060) și a datoriilor (art. 777, 902, 1060), nu se presupune nici odată [1]), ci trebue să fie stipulată *expres* [2]), ear nu în termeni solemni, ceea ce însemnează că ea nu poate să resulte de cât din convenția părților (art. 969), sau din o dispoziție testamentară [3]).

Art. 42 Cod. comercial.

[1]) Cpr. L. 11, § 2, Dig., 45, 2, *De duobus reis,* etc. și Nov. 99, capit. 1, Pr., *ab initio.* Aceasta se înțelege numai în materie civilă, căci, în materie comercială, legiuitorul nostru curmând controversa care există, în această privință în Francia (v. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 38), face excepție la acest principiu, cel puțin în privința debitorilor: „In obligațiunile comerciale, dice art. 42 din Codul de comerț, codebitorii sunt ținuți solidarice̦ște, afară de stipulațiune contrară. Aceiaș presumție există și contra fidejusorului, chiar necomerciant, care garantează o obligație comercială. Ea nu se aplică și la necomercianți pentru operațiuni, care, în cât îi privește, nu sunt fapte de comerț". Cpr. L. 13, § 2, Dig., 14, 3, *De institutoria actione.* Vedi asupra acestui text, C. N. Toneanu, *Tr. de drept com.,* I, 105 urm. Gr. Maniu, *Idem,* I, 70. G. Giorgi, I, 140: A. Ingaramo, *Repertorio generale di massime di guirisprudenza commerciale,* p. 43, asupra art. 40. L. Bollafio, *Il Cod. di comm. ital. commentato,* I, partea I, p. 490 urm.

Presumpția de solidaritate prevedută în materie comercială fiind *juris tantum,* poate fi resturnată prin dovada contrară. Art. 42 din Codul com. prevede, în adevĕr, că, în obligațiile comerciale, codebitorii sunt ținuți solidarice̦ște, *afară de stipulațiunea contrară a părților.* Dovada incumbă părții care are interes ca obligația să nu fie solidară. G. Giorgi, *loco cit.*, care citează în acest sens o decisie a Curții de Casație din Turin, din 28 dechembre 1878. Ori ce probă este admisibilă în această privință, conform art. 46 C. com.

[2]) Cpr. Cas. rom. și C. București, *Cur. judiciar* din 1896, No. 5 și *Dreptul* din 1892, No. 60. C. Paris. *Pand. Périod.* 97. 2. 63.

Solidaritatea poate fi stipulată prin testament.

[3]) Cuvêntul *stipulat,* care se vede în text, trebue în adevĕr luat în sens larg (*lato sensu*), ear nu *stricto sensu.* Astfel, testatorul putênd să pue legatul întreg în sarcina unuia din moștenitori (art. 1061, § ultim), nimic nu l'ar împedeca de a obliga pe fie care din moștenitori a plăti legatul întreg în mod solidar (cpr. L. 9, Pr., Dig., 45, 2, *De duobus reis,* etc.), în care caz moștenitorul care va plăti întregul legat va avea recurs în contra celorlalți, pentru ca fie care să'și plătească partea sa. Vedi t. III, p. 550. Cpr. Pothier, II, 269. Baudry, II, 969. Thiry, III, 19. Acollas, II, p. 839. Laurent, XVII, 276. Marcadé, IV, 603. Demolombe, XXVI, 133, 220.

Părțile neavênd însă, în dreptul modern, nevoe de a întrebuința cuvinte sacramentale, solidaritatea va exista de câte ori va resulta din act că intenția lor a fost de a o stabili în mod neîndoelnic. Astfel, nu mai încape nici o îndoeală că obligația ar fi solidară pentru debitori, dacă ei s'ar fi obligat a plăti *unul pentru altul, unul pentru toți, sau toți pentru unul*, după cum se exprimă art. 321 din Proiectul Codului german [1]) și art. 1184 din Codul Calimach (891 C. austriac) [2]).

Cuvintele obicinuite prin care se stipulează solidaritatea.

Obligația ar fi de asemene solidară, dacă mai mulți debitori s'au obligat împreună, renunțând la beneficiul de divisiune și de discuțiune, pentru că, prin renunțarea la aceste beneficii, sau macar la unul din ele, fie care din ei s'a constituit debitor principal, și prin urmare, a întregei datorii [3]).

Renunț. la beneficiul de divisiune sau discuțiune.

Renunțarea la aceste beneficii din partea fidejusorilor n'ar atrage însă neaparat ideea de solidaritate [4]).

Simpla declarațiune a unui debitor că el s'a obligat

Larombière, II, art. 1200, No. 2. Demante, V, 135 bis I. Pand. fr., *Oblig.*, I, 230 și *Donations*, II, 9191. G. Giorgi, I, 126. T. Huc, VII, 311. Cpr. art. 788 C. Calimach (649 C. austriac).

[1]) Acest text, care figura în Proectul extra-parlamentar, n'a mai fost reprodus în Cod, dispositia sa înțelegênduse de la sine.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1878, p. 284. *Dreptul* din 1879, No. 31. Toullier D., III, partea II, 721. Demante, V, 135 bis I. G. Giorgi, I, 127. L. Féder, *Corréalité et Solidarité* (Thesă p. doctorat, Paris, 1877), p. 122, No. 14. Marcadé, IV, 603. Laurent, XVII, 255, 281. Pand. fr., I, 154, 233 urm. 241. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 22, nota 12. Thiry, III, 19. Demolombe, XXVI, 229, 230. Duranton, XI, 190. Mourlon, II, 1240, 1246. Larombière, II, art. 1202, No. 5. Baudry, II, 969 și toți autorii.—Dacă există sau nu există solidaritate, aceasta e o chestie de fapt, care scapă de controlul Casației. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1880, p. 30. Bulet. 1891, p. 153.—Vedi însă Cas. fr. (4 aug. 1896), care ține că dacă, în drept, solidaritatea nu se presupune, judecătorii fondului pot să constate, *sub controlul C. de Casație*, că ea resultă clar și neaparat din titlul constitutiv al obligații, chiar dacă ele n'ar fi întrebuințat cuvêntul *solidar* sau *solidaritate*. *Pand. Périod.*, 97. 1. 422.

[3]) T. Huc, VII, 309. Laurent, XVII, 281. Demolombe, XXVI, 231. Pand. fr., I, 242. Larombière, II, art. 1202, No. 5. C. Grenoble, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 3538, nota 4.

(4) Larombière, II, art. 1202, No. 5.

împreună cu alţii *(conjointement)* a plăti aceiaş sumă unui creditor, nu l'ar constitui însă, în lipsă de altă clausă, debitor solidar [1]).

Solidaritatea legală.

Regula de mai sus, după care solidaritatea nu se presupune, ci trebue să resulte din voinţa părţilor, nu sufere excepţiune de cât în casul când ea are loc de drept, în virtutea unui text de lege [2]).

Casurile de solidaritate legală.

Casurile de solidaritate legală sunt prevĕdute în art. 347, 348 [3]), 918, 1003, 1551, 1571 C. C., etc. Cele mai numeroase casuri de solidaritate legală sunt însă prevĕdute în Codul de comerţ. (Veḑi art. 42, 98, 106, 127, 149, 194, 203, 277, 301, § ultim, 339, 389, 393, 398, 674, etc. C com.).

Solidaritatea activă nu este legală, ci numai convenţională.

Trebue să observăm că, în toate textele de mai sus, legiuitorul nu vorbeşte de solidaritatea activă, ci numai de acea pasivă, adecă care există între debitorii aceleiaş obligaţiuni, de unde resultă că solidaritatea activă (între creditori) nu este nici odată legală, ea neputênd să emane de cât din voinţa părţilor, convenţiune sau testament [4]).

---

[1]) Larombière, *loco suprà cit.* Laurent, XVII, 281. Demolombe, XXVI, 223. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 22, n. 12.—*Contrà.* Toullier D., III, partea II, 721. — Şi decisia care nu pronunţă o condamnare solidară, ci se mulţămeşte pur şi simplu a condamna mai multe persoane a plăti o datorie *toţi împreună,* nu implică solidaritatea, ci o condamnare conjunctă. Cas. fr. *Pand. Périod.*, 87. 1. 339. Pand. fr., *Oblig.*, I, 243.

[2]) Cpr. Tribun. Roman (Al. Franc făcênd funcţiunea de preşed.), *Dreptul* din 1897, No. 32.

Art. 299 C. Calimach.

[3]) Art. 347 şi 348 C. C. declară pe mama nemăritată responsabilă solidar dimpreună cu noul ei barbat de administraţia tutelei de fapt sau de drept a copiilor ei născuţi din prima căsătorie.—In legile noastre anterioare (v. t. II, p. 61, n. 1), minorul putênd să aibă mai mulţi epitropi, ca şi în dreptul roman, art. 299 din Codul Calimach, care nu are corespondent în Codul austriac, prevede că „de câte ori averile sărăimanilor se ocărmuesc dimpreună de către mai mulţi epitropi, atuncea se îndatoresc a respunde *toţi pentru unul sau unul pentru toţi*; ocărmuindu-le însă de osebi, fie care respunde numai pentru partea sa". Am transcris aici acest text, pentru că el cuprinde un adevarat caz de solidaritate legală. Veḑi şi art. 1733 C. Calimach (1302 C. austr.).

[4]) Arntz, III, 118. Thiry, III, 19. Budry, II, 965. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 587. Féder, *op. cit.*, p. 121, No. 13. T. Huc, VII, 301. G. Giorgi, I, 128. Marcadé, IV, 595. Lau-

Cu această deosebire deci, art. 1041 se aplică și la solidaritatea activă, cu toate că el se găsește aședat sub rubrica care se ocupă de solidaritatea pasivă.

Unii autori ar voi ca solidaritatea legală să fie când perfectă, când imperfectă [1]). Vom vedea însă mai la vale că această teorie este inadmisibilă, și că nici Pothier, nici legiuitorul actual nu cunosc pretinsa solidaritate imperfectă. Solidaritatea imperfectă. Inadmisibilitate.

Despre solidaritatea între creditori (Solidaritate activă).

Natura solidarității active și casurile în care ea are loc.

Art. 1034.—Obligațiunea este solidară între mai mulți creditori când titlul creanței dă anume drept fie căruia din ei de a cere plata în totul a creanței, și când plata făcută unuia din creditori liberă pe debitor. (Art. 1035—1038 C. C. Art. 398 C. com. Art. 428 C. german. Art. 1197 C. fr.).

Obligația este solidară între mai mulți creditori [2]) când titlul creanței (convenția sau testamentul) conferă fie căruia din ei dreptul de a cere plata integrală, și când această plată făcută unuia din ei liberează pe debitor (art. 1034), chiar dacă valoarea primită ar trebui să fie în urmă împărțită între ceilalți cocreditori (art. 1037) [3]).

„Dacă cineva a făgăduit tot aceiaș totime mai multor persoane, dice art. 1187 din Codul Calimach (892 C. austriac), și dacă fiște-căruia din aceștia s'au dat anume dritul s'o ceară întreagă, atuncea se îndatorește datornicul să deie totimea aceluia din acești creditori, carele mai întâi o ar fi cerut de la dênsul". Art. 1187 C. Calimach.

---

rent, XVII, 254. Demolombe, XXVI, 132.—Art. 169, § 2 din Codul federal al obligațiilor (Elveția) prevede din contra că solidaritatea activă poate să resulte din lege.

1) Vedi Mourlon, II, 1260. R. de La Grasserie, *Code civ. allemand* (Paris, 1887), p. 91, n. 1. Vedi și *infrà*, p. 219, n. 2.

2) Creditorii solidari se numeau la Romani *rei stipulandi*, ear debitorii solidari, *rei promittendi* sau *debendi*. L. 1, Dig., 45, 2, *De duobus reis*, etc.

3) Cu alte cuvinte, solidaritatea este compatibilă cu divisibilitatea și divisiunea creanței. Aceasta resultă, la noi, din art. 1037, ados de legiuitorul nostru, ear în Codul francez, din partea finală a art. 1197, eliminată din textul nostru: *encore que le bénéfice de l'obligation soit partageable et divisible entre les divers créanciers*, sau, după cum se exprimă art. 1184 din Codul italian, *ancorchè il benefizio dell'obbligazione si possa dividere fra i diversi creditori*.

Condițiile cerute p. ca să existe solidaritate.

Pentru ca să existe solidaritate între creditori, se cere deci ca mai multe persoane să fi stipulat acelaș lucru, *eamdem pecuniam* (L. 2, Dig., 45, 2, *De duobus reis)*, de la aceiaș persoană (*Instit.,* Pr., III, 16, *eod. v*[0]), în acelaș timp și cu intențiune ca lucrul să fie datorit în întregimea lui fie căruia din ei, așa în cât să nu existe de cât o singură obligație față cu toți creditorii considerați în mod colectiv: *Una res vertitur, quamvis singulis totum debetur (Instit., loco suprà cit.,* § 1) [1]).

Nu este însă nevoe ca să se declare formal în titlu că fie care din creditori va putea cere plata întegrală a creanței, acest drept resultând în deajuns din împrejurarea că s'ar fi dis în titlu că creditorii sunt solidari, sau vor putea lucra unul pentru altul, unul pentru toți sau toți pentru unul. (Vedi *suprà*, p. 159).

Tot astfel, clausa prin care se permite fie cărui creditor de a cere plata creanței întregi, cuprinde în sine dreptul debitorului de a se libera pentru tot în mânele unui singur creditor, așa în cât această din urmă mențiune nu mai are nevoe de a fi prevĕdută în act [2]).

Solidaritatea activă nu atragé neapărat pe acea pasivă. Controversă.

Din împrejurarea că titlul trebue să confere *anume,* adecă *expres*, fie căruia din creditori dreptul de a cere totalitatea creanței (art. 1034), ceea ce exclude solidaritatea tacită, resultă că, dacă două persoane 'mi-au vêndut solidaricește acelaș lucru, ele vor fi cătră mine debitoare solidare în privința obligațiunii care resultă din contractul de vêndare (predarea lucrului și obligația de garanție), fără a fi însă creditoare solidare în privința prețului, dacă această solidaritate nu a fost anume stipulată [3]).

---

[1]) Laurent, XVII, 255. Duranton, XI, 163.— Nu există deci solidaritate activă de câte ori creditorul se mărginește a arata o a treia persoană căreia urmează a se face plata pentru dênsul (*adjectus solutionis gratia)* (Cpr. L. 55, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*; L. 95, § 5, Dig., 46, 3, *De solution.* vedi și t. V, p. 100, 101), nici când debitorul este în drept a determina prin alegerea sa, între mai multe persoane, pe aceea care urmează a fi creditoare. In acest din urmă caz, în adevĕr, cât timp debitorul n'a făcut alegerea, există doi creditori condiționali, ear în urma alegerei, nu mai este de cât unul singur, care are calitatea de a primi și de a pastra lucrul plătit. T. Huc, VII, 301.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 155. Demolombe, XXVI, 136. Larombière, II, art. 1197, No. 19. Duranton, XI, 165.

[3]) Laurent, XVII, 256. Demolombe, XXVI, 138. Troplong,

Efectele solidarităţei active.

Art. 1035. — Poate debitorul plăti la ori care din creditoriĭ solidari, pe cât timp nu s'a făcut împotrivă-i cererea în judecată din partea unuia din creditori.

Cu toate acestea, remisiunea făcută de unul din creditoriĭ solidari nu liberă pe debitor de cât pentru partea acelui creditor. (Art. 1064, 1138 urm., 1141, 1216 C. C. Art. 1198 C. fr.).

Art. 1036. — Actul care întrerupe prescripţiunea în privinţa unuia din creditoriĭ solidari profită la toţi creditoriĭ. (Art. 642, 643, 1038, 1045, 1046, 1872, 1876 C. C. Art 1199 C. fr.).

Art. 1037. — Creditorul solidar, care a primit toată datoria, este ţinut a împărţi cu ceilalţi cocreditori, afară numai de va proba că obligaţiunea este contractată numai în interesul sĕu. (Art. 1034 urm. 1053, 1054 C. C.) [1]).

Art. 1038. — Creditorul solidar represintă pe ceilalţi cocreditori în toate actele care pot avea de efect conservarea obligaţiuniĭ. (Art. 1036, 1056, 1216—1218, 1532 urm. C. C.) [2]).

Mandat, 323. Larombière, II, art. 1197, No. 18. Pand. fr., I, 156. Féder, *op. cit.*, 14, p. 122.—*Contrà.* Duranton (XI, 169), după care vênḍarea făcută solidariceşte fără altă explicaţie, ar da loc atât la solidaritatea activă cât şi la acea pasivă.—De asemene, în ipoteza inversă, dacă mai multe persoane ar fi cumparat solidariceşte acelaş lucru de la mine, ele vor fi necontestat debitori solidari în privinţa preţului, fără însă a fi creditori solidari în privinţa obligaţiuniĭ mele ca vênḍĕtor. Larombière, II, art. 1197, No. 18.—*Contrà.* Demolombe, XXVI, 139. Rodière, *Solidarité*, No. 5. Cpr. şi Pand. fr., I, 158.

[1]) Art. 1037 nu există în Codul francez şi este adaos de legiuitorul nostru, însă, cu toate aceste, soluţia este aceiaş şi în Francia, după părerea unanimă a autorilor, pentru că, în cât priveşte raporturile creditorilor solidari între ei, existând o presumpţiune de societate şi de comunitate de interese, fie care creditor trebue să deie socoteală celorlalţi cocreditori de partea lor din creanţa comună. (Argument din art. 1034, 1035, § 2, 1052, 1053, 1216). Cpr. Demolombe, XXVI, 145, 146. G. Giorgi, I, 95. Laurent, XVII, 272. Baudry, II, 965. Thiry, III, 20, 21. Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p. 16. Demante, V, 128 bis II. Vigié, II, 1372. Mourlon, II, 1243. T. Huc, VII, 298. Acollas, II, p. 838. Pand. fr., I, 163 urm. şi toţi autoriĭ.

[2]) Art. 1038 lipseşte de asemene în Codul fr., însă soluţia este aceiaş şi în acest din urmă Cod. „Fie-care creditor solidar este representantul şi mandatarul legal a celorlalţi“, ḍice Marcadé (IV, 597, 599), însă bine înţĕles numai în cât priveşte conservarea şi înbunătăţirea creanţei (art. 1038 şi

Art. 1216. — Jurământul dat debitorului de unul din creditorii solidari şi făcut, nu liberă pe debitor de cât pentru partea acelui creditor. (Art. 1035, § 2, 1215, 1217, 1218, *ab initio* C. C. Art. 1365, § 2, C. fr.). [1]).

Art. 1217. — Jurământul dat de debitor unuia din creditorii solidari şi refusat de acesta, liberă pe debitor numai pentru partea creditorului care a refusat a jura. (Art. 1215 urm., 1218 C. C.).

Art. 1218, § 1. — Jurământul dat de unul din creditorii solidari şi refusat de debitor, sau jurământul făcut de creditor, după propunerea debitorului, profită la toţi creditorii solidari. (Art. 1038 C. C.) [2]).

Dreptul roman.

In dreptul roman, fie care din creditorii solidari *(correi stipulandi)* era considerat faţă cu debitorul ca singur şi unic creditor, aşa în cât fie care din ei fiind stăpân absolut al creanţei, remiterea ei din partea unuia aducea neaparat stîngerea ei faţă cu toţi creditorii. „*Ideoque petitione, acceptilatione unius tota solvitur obligatio*“ [3]).

1218 C. rom.). Aceasta o spune tot Marcadé (V, asupra art. 1365, No. II, p. 237). Art. 1038 nu este deci de nici o utilitate, şi soluţia ar fi fost aceiaş chiar dacă el ar fi lipsit din Cod. Codul spaniol de la 1889 cuprinde o dispoziţie aproape identică: „Fie-care din creditori poate să facă ceea ce este folositor celorlalţi, nu însă ceea ce le strică“ (art. 1141, § 1).

Deosebire de redacţie de la C. fr.

[1]) Textul corespunzător francez, prin cuvêntul *néanmoins* presintă această regulă ca o excepţie la principiul statornicit de art. 1215, după care jurământul prestat sau refusat nu constitue o dovadă de cât în favoarea sau în contra aceluia care l'a dat, sau în favoarea ori în contra moştenitorilor şi representanţilor săi. Marcadé (V, p. 237) criticând însă acest viciu de redacţie, cuvêntul *néanmoins* (cu toate aceste) n'a mai fost reprodus în textul nostru. Tot după Marcadé (*loco cit.*), s'a îndreptat şi redacţia art. 1215.

[2]) Art. 1217 şi 1218 nu există în Codul francez, şi sunt adaose de legiuitorul nostru, tot după observaţiile lui Marcadé (V, art. 1365, No. II, p. 237). Veḑi şi *infrà*, p. 169, notele 2 şi 3.

[3]) L. 2, Dig., 45, 2, *De duobus reis* şi L. 31, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus*. Veḑi şi L. 28, Dig., 12, 2, *De jurejurando*, unde, contrar dreptului actual (art. 1216—1218), se ḑice că jurământul deferit debitorului de unul din creditorii solidari, vatămă pe ceilalţi: „*In duobus reis stipulandi ab altero delatum jusjurandum etiam alteri nocebit*“. Veḑi şi *Instit.*, § 1, III, 16, *De duobus reis stipulandi et promittendi*. Cpr. Savigny, *Das Obligationenrecht*, etc., I, § 19.

In cât privește raporturile creditorilor dintre dênșiĭ, ei nefiind presupuși asociați și în comunitate, așa cum sunt astăzi, acel care primise plata întregei creanțe nu datorea în principiu nici o socoteală celorlalți, dacă nu intervinise între ei un pact de asociațiune [1]; de unde resultă că asemenea corealitate nu numai că nu avea nici un interes practic, dar încă era periculoasă, de vreme ce întreaga creanță aparținea creditorului celui mai diligent.

Dreptul actual.

Legiuitorul modern depărtându-se de la principiile romane, a admis pentru fie care creditor dreptul de a cere plata integrală a creanței (art. 1034) [2], obligându'l însă, în asemenea caz, a împărți suma primită cu ceilalți creditori (cpr. art. 1053, 1054), legea noastră fiind chiar formală în această privință (art. 1037), pentru că, pe de o parte, contrar celor ce se petreceau în dreptul roman și în dreptul nostru anterior, creditorii solidari sunt astăzi

---

[1]) Cpr. L. 62, Pr., Dig., 35, 2, *Ad legem Falcidiam.* „Dacă cineva au făgăduit tot aceiaș totime la mai mulți împreună-creditori deosebi, dice art. 1190 din Codul Calimach (895 C. austriac), din care unul au apucat a lua acea totime singur, în cât se îndatorește acesta să respundă către ceilalți creditori, trebue să se hotărească din legiuitele alcătuiri, care s'au făcut deosebi între dênșiĭ. Dacă nu s'au făcut acest fel de legături, nu este îndatorit a respunde unul către altul"; *So ist einer dem andern keine Rechenschaft schuldig*, după cum se exprimă textul corespundĕtor din Codul austriac. Art. 1190 C. Calimach.

[2]) Dreptul care aparține creditorului solidar de a cere plata integrală a creanței aparține și moștenitorului sĕu, pentru că mandatul conferit fie cărui creditor este irevocabil și nu se stênge prin moartea lui. — Dacă creditorul solidar a lasat mai mulți moștenitori, fie-care nu va putea cere de la debitor de cât partea cuvenită lui, după vocațiunea sa ereditară în creanța solidară. Cpr. Cas. rom., Bulet. S-a 1, anul 1885, p. 80. Obligația solidară se divide deci între moștenitori conform principiului: *Nomina hereditaria ipso jure inter heredes dividuntur*". (Cpr. art. 1059, 1060, 1064, 1072, § 2). Solidaritatea continuă însă a subsista între moștenitorii creditorului defunct și ceilalți creditori, numai pentru partea care revine fie cărui moștenitor. Cpr. Pothier, II, 324. Thiry, III, 21, *in fine.* Laurent, XVII, 261. Demolombe, XXVI, 154. Marcadé, IV, 594. Arntz, III, 120. Larombière, II, art. 1199, No. 4. Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p. 16, t. și nota 5. Pand. fr., I, 170. Rodière, *Solidarité*, No. 11. Dreptul moștenitorilor creditorului solidar.

presupuși a avea un interes comun în creanță, a fi în privința ei în societate sau în comunitate, ear pe de altă parte, a se represinta unii pe alții în cât privește primirea plății (art. 1038). [1]) Impărțirea creanței între toți creditorii solidari nu se poate explica de cât prin presumpțiunea că ar exista între dênșii o societate sau o comunitate, căci altfel solidaritatea activă n'ar presinta nici un interes. Efectul principal al acestei solidarități consistând, în adevĕr, în dreptul pentru unul din creditori de a primi creanța întreagă, s'ar putea foarte bine ajunge la acelaș resultat prin un mandat ordinar, și acest mandat ar avea chiar mai puține inconveniente de cât solidaritatea, fiind că el este revocabil și nu trece la moștenitori (art. 1552, 1553).

Resturnarea presumpțiunei de societate sau comunitate creată în favoarea creditorilor solidari.

Această presumpțiune de comunitate sau de societate putênd însă fi resturnată prin dovada contrară, creditorul care a primit plata n'ar avea de cât să dovedească prin mijloacele ordinare de drept [2]), că obligația era contractată în interesul sĕu exclusiv și că, prin urmare, el nu trebue să împartă beneficiile ei cu ceilalți (art. 1037), soluțiune care se admite și în Codul francez, de și acolo art. 1037 din Codul nostru nu 'și are ființă [3]).

Precum vedem, efectul principal și esențial al solidarității dintre creditori este atribuirea fie căruia din ei a dreptului de a cere plata întegrală a creanței (art. 1034), cu îndatorire în urmă de a o împărți cu toți ceilalți cocreditori (art. 1037), fie de o potrivă, fie în părți inegale, după înțelegerea lor comună [4]).

---

[1]) Cpr. art. 1056, care admite acelaș mandat între codebitorii solidari în toate actele care pot avea de efect stĕngerea sau impuținarea obligațiunii. V. *infrà*, p. 188 urm.

[2]) Proba testimonială și presumpțiile nu vor fi admise peste 150 lei, de cât în casul când ar exista un început de dovadă scrisă (art. 1191 urm.). Demolombe, XXVI, 149. Pand. fr., I, 166. Larombière, II, art. 1197, No. 20. — Chestia de a se ști dacă există sau nu început de dovadă scrisă fiind o chestie de drept, cade sub controlul Curței de Casație. Cas. fr. *Pand. Période.* 1898. 1. 99. *Pand. Période.* 87. 1. 236.

[3]) Thiry, III, 20. Demolombe, XXVI, 147, 148. Pand. fr., I, 165. Larombière, II, art. 1197, No. 20. Vedi și *suprà*, p. 163, nota 1.

Art. 430 C. german.

[4]) Art. 430 din noul Cod german prevede că, afară de o convenție contrară, creditorii solidari au dreptul între ei la o

Prin urmare, în cât privește partea de creanță care trebue să'i remâe lui definitiv, creditorul solidar fiind proprietarul ei, poate să dispue de dênsa după bunul sĕu plac. Cât pentru părțile care urmează a fi restituite celorlalți creditori, el nu este de cât un simplu mandatar cu dreptul de a primi plata integrală (art. 1034) și de a face toate actele care tind la conservarea creanței (art. 1038). Acest mandat se deosebește însă de mandatul ordinar (art. 1553), prin aceasta că este irevocabil.

Din acest principiu fundamental, care predomină întreaga materie, resultă următoarele consecințe :

1⁰ Debitorul poate, după alegerea sa, să plătească toată creanța ori cărui creditor va voi, fie care din ei fiind în drept a primi plata, și această plată îl liberează față de toți (art. 1034, 1035). [1])

„Dacă unul din mai mulți împreună-creditori, dice art. 1188 din Codul Calimach (893 C. austriac), va fi luat de la un datornic totimea, nu pot mai mult ceialalți să ceară ceva de la dênsul". Art. 1188 C. Calimach.

Din momentul însă ce unul din creditori a făcut înpotriva debitorului o cerere în judecată[2]), acesta nu mai

---

parte egală : „*Die Gesammtgläubiger sind im Verhältnisse zu einander zu gleichen Antheilen berechtigt, soweit nicht ein Anderes bestimmt ist*".

[1]) Debitorul mai este încă liberat față de toți creditorii prin perderea fortuită a lucrului datorit (art. 1091, 1156). Demolombe, XXVI, 197. Féder, *op. cit.*, 38, p. 145. Pand. fr., I, 215. El n'ar putea însă să se libereze făcênd unuia din creditori o *datio in solutum*, adecă dându'i alt ceva de cât ceea ce i se datorește, *aliud pro alio solvens*. *Instit.*, III, 29, Pr., *Quibus modis obligatio tollitur*. Cpr. G. Giorgi, I, 97. Perderea fortuită a lucrului datorit.

[2]) Legiuitorul nostru prescriind o cerere in judecată, *una domanda giudiziale*, după cum se exprimă art. 1185 din Codul italian, adecă o acțiune, se înțelege ca o simplă somație de plată, un comandament prealabil, etc., n'ar putea să impedece plata în mâna celorlalți creditori. In Codul fr. se decide contrariul, pentru că textul acolo nu vorbește de cerere în judecată, ci de urmărire *(poursuites)*. Cpr. Demolombe, XXVI, 164. Pand. fr., I, 181. Larombière, II, art. 1198, No. 2. — Art. 428 din Codul german prevede că debitorul poate să facă prestațiunea fie căruia din creditori, *chiar dacă unul din ei a cerut prestațiunea în justiție : „Dies gilt auch dann, wenn einer der Gläubiger bereits Klage auf die Leistuug erhoben hat*". Deosebire de redacție de la C. fr. Art. 428 C. german.

Cererea în judecată făcută însă înainte de termen sau

poate face plata de cât creditorului reclamant (art. 1035, § 1)[1]). *Jura vigilantibus prosunt.* Creditorii nu mai au însă interesul ce aveau la Romani de a se grăbi și de a reclama unii înaintea altora, întreaga creanță ne mai aparținând astăzi creditorului celui mai diligent, cu toate că și astăzi s'ar putea întâmpla ca creditorul care a încasat creanța să cheltuească banii și ceilalți să remâe păgubași.

2° Contrar celor ce se întâmplau în dreptul roman (vedi *suprà*, pag. 164), remiterea datoriei făcută de unul din creditorii solidari nu liberează pe debitor de cât pentru partea acestui creditor (art. 1035, § 2), el fiind în drept de a înstrăina partea sa, nu însă și părțile pentru care el este un simplu mandatar (art. 1536, 1537)[2]).

Art. 1216. Prin aplicațiunea acestui principiu, art. 1216 prevede că jurământul dat debitorului de unul din creditorii solidari și prestat, nu liberează pe debitor de cât pentru partea creditorului care a deferit jurământul, pentru că jurământul fiind o transacțiune[3]), unul din creditori n'are man-

---

înainte de îndeplinirea condiții, presupunênd că obligația solidară ar fi cu termen sau condițională, n'ar împedeca facerea plății în mâna celorlalți creditori. Demolombe, XXVI, 162, 163. Larombière, II, art. 1198, No. 5.

[1]) *„Ex duobus reis stipulandi si semel unus egerit, alteri promissor offerendo pecuniam,* **nihil agit**". L. 16, Dig., 45, 2, *De duobus reis.* — Debitorul acționat de unul din creditori nu va putea, din momentul reclamațiunei, să plătească celuilalt creditor nici chiar partea sa de creanță. Cpr. Pothier, II, 260. Demolombe, XXVI, 166. Laurent, XVII, 260. — *Contrà.* Larombière, II, art. 1198, No. 6. Rodière, *Solidarité*, No. 15. G. Giorgi, I, 101. — El nu va putea de asemene să ceară cauțiune de la creditorul reclamant pentru a fi garantat contra reclamațiilor ce ar putea face mai târdiu alți creditori. G. Giorgi, I, 96. — Vedi însă L. 11, § 21, Dig., *De legatis* XXXII, care nu este aplicabilă în specie.

Concordatul făcut de debitorul falit.

[2]) Concordatul fiind o remitere de datorie, din art. 1035, § 2, resultă că, la caz de falimentul debitorului, unul din creditori nu poate să represinte pe ceilalți la concordat și că la această operație vor trebui chiemați toți creditorii solidari. Cpr. Demolombe, XXVI, 178. Rodière, *Solidarité*, 20. Pand. fr., I, 196. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 593.

[3]) *„Jusjurandum etiam loco solutionis cedit".* L. 27, Dig., 12, 2, *De jurejurando.* Vedi și L. 2, Dig., *loco cit.*, unde se dice: *Jusjurandum speciem transactionis continet".* Vedi și tr. nostru în limba franceză, p. 424 și 433.

dat de la ceilalți pentru a transige și a remite datoria (art. 1035, § 2), ci numai pentru a conserva creanța (art. 1038) [1].

De asemene, jurământul dat de debitor unuia din creditorii solidari și refusat de acesta, liberează pe debitor numai pentru partea creditorului care a refusat de a jura (art. 1217), pentru că, prin acest refus, el neconservând creanța, ci din contra, înstrăinând-o, nu poate să dispue de părțile ce nu'i aparțin [2]. Art. 1217.

Jurământul dat de unul din creditorii solidari și refusat de debitor, sau jurământul prestat de creditor după propunerea debitorului, folosește din contra tuturor creditorilor solidari (art. 1218, § 1), pentru că, atât prin refusul debitorului de a jura, cât și prin prestarea jurământului de către creditor, după propunerea debitorului, creanța nu este înstrăinată, ci din contra conservată, ceea ce creditorul are dreptul să facă (art. 1038) [3]. Art. 1218, § 1.

Efectele lucrului judecat față cu unul din creditorii solidari. Controversă.

Tot în puterea acestor principii trebue să decidem, de și chestiunea este foarte controversată, că hotărîrea dobêndită de debitor *contra* unuia dintre creditorii solidari nu este oposabilă celorlalți creditori pentru părțile ce ei au în creanță.

Fie care creditor solidar are, în adevĕr, mandat pentru a îmbunătăți posițiunea cocreditorilor sĕi, nu însă pentru a o face mai rea (art. 1038). Dreptul de a cere plata creanței, pe care îl are fie care creditor (art. 1034), nu cuprinde implicitamente acel de a urmări pe debitor în

---

[1]) Marcadé, V, art. 1365. No. 2. Thiry, III, 21. — La Romani, se admitea soluția contrară (L. 28, Dig., 12, 2, *De jurejurando*), pentru că fie care din creditorii solidari era stăpân absolut a creanței. Vedi *suprà*, p. 164.

[2]) Art. 1217, care nu există în Codul francez, este luat din Marcadé: „*Il est bien entendu*, dice acest autor (V, p. 237), *que ce que l'art. 1365 (1216 C. rom.) dit du serment prêté par le débiteur, sur la proposition du cocréancier plaidant, s'appliquerait aussi au serment déféré au cocréancier par le débiteur et refusé par le premier*“. Vedi și *suprà*, p. 164, n. 2.

[3]) Și art. 1218 este luat tot din Marcadé (V, p. 237, asupra art. 1365). „*Au contraire*, dice acest autor, *et puisque les cocréanciers sont mandataires pour conserver et améliorer la créance, le serment refusé par le debiteur sur la proposition de l'un des créanciers, ou prêté par celui-ci sur la proposition du débiteur, profiterait à tous les créanciers*“. Cpr. Giorgi, I, 108.

justiție, pentru că cererea plății este un act de administrație, pe când reclamația în justiție este un act de dispoziție, și creditorul solidar nu poate să dispue de creanță de cât pentru partea sa. Deci, hotărîrea ce debitorul a dobêndit *contra unui creditor solidar*, nu este oposabilă de cât acestui creditor pentru partea sa, nu însă și celorlalți creditori.

Casul în care hotărîrea a fost dobêndită de creditor contra debitorului.

Hotărîrea însă care ar fi favorabilă creditorului și ar fi fost pronunțată *în contra debitorului*, va fi oposabilă celorlalți creditori, soluție admisibilă și în privința solidarității pasive (v. p. 190 urm.), pentru că creditorul care a câștigat procesul îmbunătățește soarta cocreditorilor sĕi, și el are mandat pentru conservarea creanței [1]). Acest sistem, după care creditorul și debitorul solidar au mandat de la cocreditorii sau codebitorii lor numai pentru a câștiga, ear nu și pentru a perde, pe care autorii îl critică, considerându'l ca nedrept și nelogic [2]), este formal admis de legiuitorul nostru (art. 1038, 1056).

Intr'un alt sistem, prea absolut, se susține însă că lucrul judecat între debitor și unul din creditorii solidari nu este nici o dată oposabil celorlalți creditori, fie că creditorul a perdut sau a câștigat procesul [3]).

In fine, un alt sistem, earăși absolut, și inadmisibil la noi față cu art. 1038, voește ca hotărîrea pronunțată în-

[1]) Aubry et Rau, IV, § 278, p. 17, t. și nota 10 și VIII, § 769, p. 380. Massé-Vergé, III, § 527, p. 351, n. 11. Thiry, III, 171. Vigié, II, 1376. Pand. fr., I, 205. Rodière, *Solidarité*, No. 27. Arntz, III, 417. Bonnier, *Preuves* (ed. Larnaude din 1888), 887.

[2]) Vedi Demolombe, XXVI, 191, *in fine*. T. Huc, VII, 306. Saleilles, *Essai d'une théorie générale de l'oblig., d'après le nouveau projet du Code allemand*, 118. G. Giorgi, I, 175.

[3]) Cpr. Fuzier-Herman, III, art. 1351, No. 1418. Duranton, XI, 179 și XIII, 521. Laurent, XVII, 271 și XX, 121. Griolet, *De l'autorité de la chose jugée*, Revue pratique, t. XXIII, (anul 1867), p. 270 urm. Lacombe, *De l'autor. de la chose jugée*, 205 urm. Cpr. L. 52, § 3, Dig., 46, 1, *De fidejussoribus*. Acest sistem este formal admis în Codul german. Vedi art. 425 și 429 din acest Cod.—Art. 327 din Proiectul suscitatului Cod prevedea anume că hotărîrea definitivă intervenită între unul din creditorii solidari și debitorul, sau contra creditorului și unul din debitorii solidari, nu produce nici un efect pentru sau contra celorlalți creditori sau debitori solidari. Acest text a fost înlocuit prin art. 425 și 429, care în alte cuvinte spun acelaș lucru.

tre debitor și unul din creditorii solidari, să fie în tot deauna oposabilă celorlalți creditori, fără a se distinge dacă creditorul care a figurat singur în instanță a perdut sau a câștigat procesul, pentru că dreptul de a cere plata creanței întregi conferit de art. 1034 ar implica neaparat dreptul de a urmări pe debitorul care nu voește să plătească [1]), ceea ce, precum am vĕdut, confundă două acte de o natură cu totul deosebită, actele de administrație cu actele de dispoziție.

Novațiunea creanței solidare.

3° Unul din creditorii solidari nu poate astăzi să noveze întreaga creanță solidară, precum putea s'o noveze la Romani, cel puțin după părerea lui Labeon, Paul și a altora [2]), mandatul de a primi plata neconferind puterea de a primi alt ceva de cât ceea ce se datorește, nici de a schimba debitorul ; de unde resultă că novațiunea făcută de unul din creditorii solidari nu va fi validă de cât pentru partea sa [3]), după cum tot astfel nu vor fi valide nici compromisul sau transacțiunea făcute de dênsul [4]).

Creditorii care n'au luat parte la novațiune, n'o pot opune debitorului. Controversă.

Novațiunea, transacțiunea și compromisul nu numai că nu sunt oposabile creditorilor care n'au luat parte la sevârșirea lor, dar nu pot nici macar fi opuse de acești creditori debitorului, presupunênd că ele le ar fi folositoare [5]).

---

[1]) Cpr. Merlin, *Quest.*, v° *Chose jugée*, § 18, No. 1, t. II, p. 274 (ediția din 1827). Demante, V, 328 bis XXVII. Marcadé, IV, 598, *in fine*. T. Huc, VII, 306. Lewandowsky, *De la Solidarité*, p. 216. G. Giorgi, I, 107. Demolombe, XXVI, 191. Toullier D., V, partea II, 204. Féder, *op. cit.*, 37, p. 144, 145. Larombière, II, art. 1198, No. 15.—In cât privește dreptul roman, vedi Savigny, *Das Obligationenrecht*, I, § 19.

[2]) L. 27, Pr., Dig., 2, 14, *De Pactis*. — Venuleius pare însă a fi fost de altă opinie. L. 31, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus*. Cpr. Savigny, *Das Obligationenrehct*, I, § 18.

[3]) Thiry, III, 21. Bernard, II, 284. Laurent, XVII, 269. Arntz, III, 119 bis. Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p. 17. Marcadé, IV, 597. Demolombe, XXVI, 183. Demante, V, 130 bis, III, Larombière, II, art. 1198, No. 13. Duranton, XI, 176. Pand. fr., I, 197. T. Huc, VII, 304. G. Giorgi, I, 110. Féder, *op cit.*, p. 144, No. 36,

[4]) Demolombe, XXVI, 184, 185. Larombière, II, art. 1198, No. 14. Demante, *loco cit.* Vigié, II, 1376. Pand. fr., I, 199. Laurent, XVII, 269. Duranton, XI, 177. T. Huc, VII, 304. Massé-Vergé, III, § 527, p. 352, nota 11, *in fine*. Aubry et Rau, *loco suprà cit.*

[5]) Laurent, XVII, 269. Demolombe, XXVI, 187. Demante,

Opunerea compensației. Controversă.

4⁰ Debitorul n'ar putea să opue unuia din creditorii solidari compensația sumei datorite lui de ceilalți creditori.

Astfel, dacă presupunem că aș datori 1000 lei lui A, B și C (cocreditori solidari), și că C mi-ar datori și el mie 1000 lei, eu n'aș putea să opun compensația lui A sau lui B, care 'mi ar cere plata creanței solidare, pentru că, dacă cu adevarat C îmi datorește 1000 lei, el nu este creditorul meu tot pentru 1000 lei, ci numai pentru a treia parte din creanța solidară, în privința celorlalte două părți el fiind numai mandatarul lui A și lui B, și eu nu pot să compensez cu mandantele ceea ce mi se datorește de mandatar (cpr. art. 1148); de unde resultă că compensația nu va putea să aibă loc de cât pentru a treia parte [1]).

Confusiune.

Aceiaș soluție este, pentru aceleași motive, aplicabilă în privința confusiunei, pentru casul când debitorul ar fi devenit moștenitorul unuia din creditorii solidari, sau *vice-versa*, pentru că confusiunea nu 'și produce efectele sale de cât în privința drepturilor active sau pasive proprie ambelor persoane, din care una moștenește pe ceealaltă (art. 1048, 1155) [2]).

Art. 1036.

5⁰ Or ce act care întrerupe prescripția în privința unuia din creditorii solidari folosește tuturor creditorilor (art. 1036), pentru că fie care din creditori represintă pe ceilalți cocreditori în toate actele care pot avea de efect conservarea obligațiunii (art. 1038). Art. 1036 nu este deci de cât o aplicare a principiului înscris în art. 1038 [3]).

V, 130 bis, III. — *Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p. 17. Larombière, II, art. 1198, No. 13, 14.

[1]) Thiry, III, 21. Laurent, XVII, 268. Massé-Vergé, III, § 527, p. 351, n. 7. Marcadé, IV, 598. G. Giorgi, I, 114. Pand. fr., I, 210. Cpr. Savigny, *op. cit.*, I, § 18.— *Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p, 17, t. și nota 7. Demante, V, 130 bis IV. Desjardins, *Compensation*, 128. Demolombe, XXVI, 193. Larombière, II, art. 1198, No. 8. Duranton, XI, 178. T. Huc, VII, 305. Féder, *op. cit.*, 32, p. 140, 141.

[2]) Marcadé, Massé-Vergé, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVI, 195. G. Giorgi, I, 115. Féder, 33, p. 142, 143. Pand. fr., I, 213. Laurent, XVII, 270. Thiry, III, 89. Cpr. Savigny, *op.* și *loco cit.*—Vedi însă Colmet de Santerre, V, 130 bis V.

[3]) Pothier, II, 260. Thiry, III, 21. Arntz, III, 119. Marcadé, IV, 599. Laurent, XVII, 263. Demolombe, XXVI, 167,

Renunțarea la prescripția dobêndită.

De asemene renunțarea la prescripția dobêndită ce ar face debitorul în favoarea unuia din creditorii solidari, ar folosi, în virtutea acelorași principii, tuturor creditorilor [1]).

Suspendarea prescripției în privința unuia din creditori nu folosește celorlalți. Controversă.

Suspendarea prescripției în privința unuia din creditori pentru caz de minoritate sau interdicție (art. 1876) n'ar folosi însă celorlalți creditori, pentru că prescripția curgênd contra veri cărei persoane care n'ar putea invoca o excepțiune anume stabilită de lege (art. 1875), nici un text nu suspendă prescripția în folosul creditorilor solidari, când ea este suspendată numai în privința unuia din ei. Apoi, suspendarea prescripției fiind o favoare acordată unor persoane pentru motive speciale, ea nu poate folosi persoanelor care nu întrunesc aceste condițiuni [2]).

Art. 643.

Soluția ar fi însă cu totul alta, când dreptul care aparține la mai multe persoane ar fi indivisibil. Astfel, când o servitute aparține la mai multe persoane, din care una este minoară, prescripția nu curge nici în contra uneia din ele, prin aplicarea maximei lui Dumoulin: *In individuis minor majorem relevat* (art. 643) [3]).

Punerea în întârdiere făcută de unul din creditorii solidari face să curgă dobênda în privința tuturor (art. 1036, 1046, 1088), după cum convențiunea prin care unul din creditorii solidari ar fi stipulat ca obligația să pro-

Punerea în întârdiere din partea unuia din creditori folosește celorlalți.

168. Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p. 16. Pand. fr., I, 185. Larombière, II, art. 1199, No. 5. G. Giorgi, I, 104. Cpr. art. 1045 și L. 5 Cod., 8, 40, *De duobus reis.*

[1]) Demolombe, XXVI, 169. Pand. fr., I, 186. Larombière, II, art. 1199, No. 2. G. Giorgi, I, 105.

[2]) Thiry, III, 21. Arntz, III, 119 bis. T. Huc, VII, 307. Laurent, XVII, 264 și XXXII, 74 bis. Demante, V, 131 bis II. Marcadé, IV, 599. Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p. 18, t. și n. 11 și t. II, § 214, p. 345. Féder, 31, p. 137, 138. Vigié, II, 1376. Mourlon, II, 1243. Troplong, *Prescription*, II, 739. Leroux de Bretagne, *Prescription*, I, 612, 613. Acollas, II, p. 838. Pand. fr., I, 188. Massé-Vergé, III, § 527, p. 352, nota 13. Baudry et Tissier, *Prescription*, 463. — *Contrà.* Demolombe, XXVI, 171. Duranton, XI, 180. Larombière, II, art. 1199, No. 3.

[3]) Cpr. Mourlon, II, 1243. Baudry et Tissier, *Prescription*, 464. Leroux de Bretagne, *op. cit.*, I, 613. Aubry et Rau, II, § 214, *in fine*, p. 346 și IV, § 301, p. 52, 53. Larombière, II, art. 1225, No. 11. Duranton, XI, 259. Troplong, *Prescription*, II, 637. Marcadé, IV, 648. Baudry, I, 1579. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 194. Cpr. L. 10, Pr., Dig., 8, 6, *Quemadmodum servitutes amittuntur.*

ducă dobênda de drept, fără nici o punere în întârdiere (art. 1079, 1088), va folosi tuturor creditorilor solidari [1]).

Stipularea unei siguranţe reale din partea unuia din creditori foloseşte celorlalţi.

7 Stipulaţiunea din partea unuia din creditorii solidari, în urma închierei contractului, a unei siguranţe reale, precum ar fi o ipotecă, un amanet, o fidejusiune, etc., ar folosi de drept tuturor creditorilor solidari, în virtutea mandatului ce fie care creditor are pentru conservarea şi îmbunătăţirea creanţei (art. 1038), şi creditorul care ar fi stipulat asemene garanţii, nu mai poate să renunţe la ele în dauna cocreditorilor sei, chiar dacă ei n'ar fi declarat expres că înţeleg a se folosi de asemene siguranţe [2]).

Despre solidaritatea între debitori (Solidaritatea pasivă).

Natura solidarităţei pasive şi casurile în care ea are loc.

Art. 1039. — Obligaţiunea este solidară din partea debitorilor, când toţi s'au obligat la acelaş lucru, astfel că fie care poate fi constrêns pentru totalitate, şi că plata făcută de unul din debitori liberă şi pe ceilalţi cătră creditor. (Art. 1034, 1047, 1048, 1059, 1060 urm., 1551 C. C. Art. 1200 C. fr.).

Art. 1040. — Debitorii solidari se pot obliga sub diferite modalităţi, adecă: unii pur, alţii sub o condiţiune şi alţii cu termen. (Art. 1004 urm., 1022 urm. Art. 1201 C. fr).

In principiu, de câte ori mai multe persoane promit acelaş lucru unei singure persoane, fie care din ele nu se obligă de cât pentru o fracţiune.

Oblig. multiplă conjunctă.

Astfel, dacă trei persoane s'au întrunit spre a împrumuta de la mine 3000 lei, existând în specie atâte datorii cât şi debitori, fie care îmi datoreşte câte 1000 lei (art. 1060). Aceasta este casul unei datorii multiple conjuncte [3]).

Art. 429, § 1 C. german.

[1]) Thiry, III, 21. Baudry, II, 966. Demolombe, XXVI, 172, 173. Laurent, XVII, 262. Mourlon, II, 1243. T. Huc, VII, 307. Larombière, II, art. 1198, No. 9. Pand. fr., I, 190. Aubry et Rau, IV, § 298 bis, p. 16. Demante, V, 131 bis I. G. Giorgi, I, 106. — Punerea în întârdiere a unuia din creditori, dice art. 429, § 1 din C. german, îşi produce efectele sale contra celorlalţi creditori". *„Der Verzug eines Gesammtgläubigers wirkt auch gegen die übrigen Gläubiger".*

[2]) Demolombe, XXVI, 174, 175. Mourlon, II, 1243. Pand. fr., I, 191. Larombière, II, art. 1198, No. 14. F. Herman, III, art. 1198, No. 2. Rodière, *Solidarité*, 29. G. Giorgi, I, 109.

[3]) Vedi *suprà*, p. 155. Cpr. şi art. 420 C. german, citat, p. 157.

Foloasele solidarităţei pasive.

Acest mod de a contracta oferind însă pentru creditor pericole serioase, şi anume acel de a perde partea debitorului devenit insolvabil, el are interes de a deroga prin o anume clausă la dreptul comun şi de a stipula că toţi acei care se obligă a presta acelaş lucru să se asocieze între ei şi să fie faţă cu dênsul consideraţi ca o singură persoană, aşa în cât fie care din ei să poată fi constrêns la plata întregei datorii, şi plata făcută numai unuia din ei să libereze pe toţi ceilalţi faţă cu creditorul [1]).

Solidaritatea legală.

Aceasta se numeşte a stipula solidaritatea din partea debitorilor, şi asemene solidaritate poate să resulte nu numai din voinţa expresă a părţilor (convenţie sau testament), dar în unele casuri şi din lege [2]).

L. din 28 mai 1892.

Trebue însă să observăm că art. 2 din L. de la 28 mai 1892, opreşte pe proprietari sau arendaşi de a stipula solidaritatea de la locuitori pentru munci agricole [3]).

Definiţia solid. pasive.

Obligaţia este deci solidară din partea debitorilor de câte ori ei sunt obligaţi prin convenţie sau prin lege a presta acelaş lucru, astfel ca fie care să poată fi constrêns pentru totalitate, şi ca plata făcută de unul singur să libereze pe toţi ceilalţi faţă de creditor (art. 1039) [4]).

Critica definiţii de mai sus.

Această definiţie este criticată, pentru că ea se aplică nu numai la solidaritate, dar şi la indivisibilitate. In adevĕr, nu numai codebitorul solidar, dar şi fie care din debitorii obligaţi la plata unei datorii indivisibile poate fi constrêns pentru totalitate (art. 1062), şi plata făcută de unul din ei liberează pe ceilalţi.

Deosebire între oblig. solidară şi acea indivisibilă.

Intre obligaţia solidară şi acea indivisibilă există însă următoarea deosebire: In obligaţia indivisibilă, necesitatea în care se găseşte fie care din debitori de a plăti toată datoria resultă din însuş natura obligaţiunii, care nu e sus-

---

[1]) „Dacă mai multe persoane au făgăduit tot acel lucru întreg într'acest chip în cât unul pentru toţi şi toţi pentru unul anume se îndatoresc, dice art. 1184 din Codul Calimach (891 C. austriac), atunci fişte care persoană se îndatoreşte pentru totul". Cpr. art. 421 din noul Cod german. Art. 1184 C. Calimach.

[2]) Vedi art. 1041 şi textele citate *suprà*, p. 160.

[3]) Acest text mai opreşte încă clausele penale în asemene contracte (prestaţiuni în natură). Cpr. şi art. 2 din legea asupra clausei penale, de la 20 fevr. 1879. Vedi *infrà*, explic. acestei legi.

[4]) Cpr. art. 421, 422 din noul Cod german.

ceptibilă de executare parţială. Cu alte cuvinte, în obligaţia indivisibilă, fie care din codebitori plăteşte tot, nu pentru că el datoreşte, ci pentru că există imposibilitate de a plăti *pro parte*; pe când, din contra, în obligaţia solidară, fie care debitor poate fi constrâns la plata întregei datorii, nu din causa unei imposibilităţi de fapt, ci pentru că el o datoreşte ca şi cum ar fi singur debitor, şi pentru că el represintă pe toţi ceilalţi debitori în toate actele care pot avea de efect stîngerea sau împuţinarea obligaţiunii (art. 1056). Dumoulin ţicea, în această privinţă, că fie care din codebitorii solidari datoreşte *totum et totaliter*, pe când fie care din codebitorii unei datorii indivisibile datoreşte *totum*, nu însă şi *totaliter* [1]).

Condiţiile cerute p. ca să existe solidaritatea pasivă.

Pentru ca solidaritatea să existe între debitori, se cer următoarele condiţiuni:

1° Toţi debitorii trebue să fie obligaţi a presta acelaş lucru, *eamdem pecuniam* [2]), pentru că altfel n'ar exista o singură obligaţie, ci atâte obligaţii câte sunt şi lucruri [3]).

2° Codebitorii în genere trebue să fie obligaţi în acelaş timp şi prin acelaş act, pentru că altfel n'ar exista legătură comună. Solidaritatea ar putea însă să resulte din două acte diferite încheiate în timpuri deosebite, dacă a-

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 261, 262. Laurent, XVII, 275 şi Anteproiect, IV, p. 187. Baudry, II, 1002. Marcadé, IV, 594. T. Huc, VII, 310. — Intre obligaţiile solidare şi indivisibile mai există şi alte deosebiri, pe care le vom examina mai la vale, sub art. 1059. — După art. 427 şi 431 din noul Cod german, persoanele care datoresc o prestaţiune indivisibilă se consideră ca debitori solidari. Eată, în adevăr, cum se exprimă art. 431 din acest Cod: „*Schulden Mehrere untheilbare Leistung, so haften sie als Gesammtschuldner*". Vedi şi *infrà*, p. 221, nota 1, *in fine*.

[2]) L. 2, Dig., 45, 2, *De duobus reis constituendis*.

[3]) Pothier, II, 263. Demolombe, XXVI, 204. Thiry, III, 22. Laurent, XVII, 278. Pand. fr., I, 218. Larombière, II, art. 1200, No. 2. — Unitatea datorii implică unitatea causei. Datoria contractată de toţi codebitorii trebue să aibă deci aceiaş causă,... *parem causam* (L. 9, § 2, Dig., 45, 2, *De duobus reis*), căci dacă causele ar fi deosebite, n'ar exista o singură obligaţie, ci atâte obigaţii câte şi cause. Demolombe, XXVI, 205. Larombière, II, art. 1200, No. 2. Pand. fr., I, 219.

ceste acte s'ar referi unul la altul şi n'ar forma de cât unul la un loc [1]).

3° Fie care codebitor trebue să fie obligat pentru toată datoria, altfel obligaţia ar fi conjunctă. (Vedi *suprà*, p. 155).

4° Plata făcută de unul din debitori trebue să libereze pe toţi, pentru că lucrul nu e datorit de cât o singură dată. „Dacă unul din mai mulţi împreună-datornici va fi plătit creditorului totimea, dice art. 1188 din Codul Calimach (893 C. austriac), nu mai poate acesta să ceară nimic de la ceialalţi". [2]). Art. 1188 C. Calimach.

Dar dacă obligaţia solidară este unică în cât priveşte prestaţiunea care face obiectul ei, pentru că numai un lucru se datoreşte, *una res vertitur* [3]), ea este multiplă însă în privinţa legăturilor de drept la care ea dă naştere, căci există mai mulţi debitori, şi prin urmare, mai multe obligaţii.

Astfel fiind lucrurile, uşor se poate înţelege că debitorii, care s'ar fi obligat a da în întregimea lui acelaş lucru, tot solidari rămân, cu toate că s'ar fi obligat sub diferite modalităţi, de ex., unii pur şi simplu, alţii sub o condiţie, alţii cu termen, etc. (art. 1040) [4]). Art. 1040 C. C.

In asemenea caz, debitorii puri şi simpli vor putea fi urmăriţi de îndată, ear debitorii cu termen sau sub condiţie suspensivă, numai la îndeplinirea termenului sau a condiţiunii [5]).

Solidaritatea nu face de asemene obstacol ca diferiţii debitori să fie obligaţi a plăti în locuri deosebite [6]).

---

[1]) Pand. fr., I, 220. Marcadé, IV, 601. Demolombe, XXVI, 206. Laurent, XVII, 279. Demante, V, 134 bis II. Larombière, II, art. 1200, No. 5, 6. Duranton, XI, 188. F. Herman, III, art. 1200, No. 9

[2]) „Executarea obligaţii sevêrşită de unul din debitori, foloseşte tuturor celorlalţi, dice art. 422, § 1 din noul Cod german". „*Die Erfüllung durch einem Gesammtschuldner wirkt auf für die übrigen Schuldner*". Art. 422 C. german.

[3]) *Instit.*, III, 16, § 1, *De duobus reis stipulandi et promittendi.*

[4]) L. 7 şi 9, § 2, Dig., 45, 2, *De duobus reis.* V. şi *Instit.*, § 2, III, 16, *De duobus reis*, unde se dice: „*Ex duobus reis promittendi, alius pure, alius in diem, vel sub conditione obligari potest*".

[5]) Cpr. T. Huc, VII, 316. — „*Nec impedimento erit dies, aut conditio, quominus, ab eo qui pure obligatus est, petatur*". *Instit., loco suprà cit.*

[6]) Cpr. Pothier, II, 263. Demante, V, 134 bis I. Demolombe, XXVI, 213. Pand. fr., I, 225.

Casul în care oblig. unuia din debitori este supusă unei cause de anulare.

Mai mult încă, solidaritatea ar avea loc chiar dacă obligaţia unuia din debitori ar fi supusă unei cause de anulare, de ex., pentru vicii de consimţêmênt sau incapacitate. Tot ce va resulta din aceste împrejurări este că debitorul care, în termenul legal (art. 1900), ar anula obligaţia pentru un motiv sau altul, se va considera că nu a fost nici o dată debitor [1]).

Caracterele oblig. solidare pasive.

Din cele mai sus expuse, putem conchide că caracterele obligaţiĭ solidare pasive sunt următoarele:

1⁰ Fie care din codebitori este obligat cătră creditor pentru toată datoria, ca şi cum el ar fi singur debitor: *Singuli solidi debent*;

2⁰ Toţi debitoriĭ împreună nu sunt obligaţi a plăti datoria de cât o singură dată: *Unum debent omnes.*

3⁰ Şi în fine, al treile caracter al obligaţiĭ solidare pasive care, în Codul francez, se deduce din natura obligaţiĭ [2]), şi care, la noi, este aratat formal de art. 1056, este următorul: Intre toţi codebitoriĭ solidari, ca şi între creditoriĭ solidari (art. 1038), există o asociaţiune, o comunitate de interes, care 'i face a fi consideraţi faţă cu creditorul ca mandatari mutuali pentru tot ce priveşte stêngerea sau împuţinarea obligaţiunii, principiu din care legiuitorul trage mai multe consecinţe, după cum vom vedea mai la vale. (Veḑi *infrà*, p. 188 urm).

Efectele solidarităţei pasive.

Pentru a determina efectele obligaţiunii solidare între debitori, vom distinge efectele ce obligaţia produce în raporturile debitorilor cu creditorul (art. 1042—1046), şi efectele ce ea produce în raporturile debitorilor dintre ei (art. 1052—1055). (Veḑi *infrà*, p. 201 urm.).

I. *Raporturile debitorilor solidari cu creditorul.*

Art. 1042. — Creditorul unei obligaţiuni solidare se poate adresa la acela care va voi dintre debitori, fără ca debitorul să

[1]) Pand. fr., *loco cit.* Demolombe, XXVI, 214. Laurent, XVII, 286. Aubry et Rau, IV, § 208 ter, p. 24. Demante, V, 134 bis I. F. Herman, III, art. 1201, No. 2. Demangeat, *Des oblig. solidaires en droit romain*, p. 292. T. Huc, VII, 308.

[2]) Cpr. T. Huc, VII, 308. Marcadé, IV, 602, *in fine.* Thiry, III, 22.

poată opune beneficiul de divisiune. (Art. 1065, 1666, 1667 C. C. Art. 1203 C. fr.).

Art. 1043. — Acţiunea intentată în contra unuia din debitori nu opreşte pe creditor de a exercita asemenea acţiune şi în contra celorlalţi debitori. (Art. 1035, 1039 C. C. Art. 798, 800 C. com. Art. 1204 C. fr.).

Art. 1044. — Dacă lucrul debit a perit din culpa unui sau mai multor debitori solidari, ceialalţi debitori nu remân liberaţi de obligaţiunea de a plăti preţul lucrului, dar nu sunt respundĕtori pentru daune.

Debitorii care au întârdiat de a plăti sunt în culpă.

Creditorul nu poate cere daune, de cât numai în contra debitorului in culpă. (Art. 998, 1079, 1081, 1156, 1571, 1601 C. C. Art. 1205 C. fr.).

Art. 1045.—Acţiunea intentată în contra unuia din debitori întrerupe prescripţiunea în contra tuturor debitorilor. (Art. 642, 1036, 1872 C. C. Art. 946, § 2 şi 3 C. com. Art. 1206 C. fr.).

Art. 1872. — Intreruperea civilă a prescripţiunii, făcută în contra unuia din debitorii solidari, are efect în contra tuturor celorlalţi codebitori ai sĕi.

Intreruperea civilă făcută în contra unuia din moştenitorii unui debitor solidar, nu are efect în contra celorlalţi comoştenitori, chiar dacă creanţa ar fi ipotecară, dacă obligaţiunea este nedivisibilă.

Asemenea întrerupere nu are efect în contra codebitorilor debitorului defunct, de cât în mĕsura părţii de obligaţiune a moştenitorului, contra căruia s'a făcut întreruperea.

Spre a întrerupe prescripţiunea în contra acelor codebitori, trebue o întrerupţiune făcută contra tuturor moştenitorilor debitorului defunct. (Art. 642, 1039, 1045, 1052, 1062 C. C. Art. 946, § 2 şi 3 C. com. Art. 2249 C. fr.).

Art. 1046. — Cererea de dobêndă făcută în contra unuia din debitorii solidari face a curge dobênda în contra tuturor debitorilor. (Art. 1036, 1040, 1045, 1088 C. C. Art. 1207 C. fr.).

Primul efect al solidarităţei pasive este prevĕdut de art. 1042 şi 1043.

Dacă datoria este exigibilă faţă cu toţi codebitorii, Art. 1042.
adecă dacă unii dintr'ênşii nu s'au obligat cu termen sau sub condiţie (art. 1040), sau dacă, în asemene caz, termenul şi condiţia s'au îndeplinit [1]), sau dacă părţile, prin o anume convenţie şi derogare de la lege, n'au determinat o ordine particulară de urmărire a debitorilor, ceea ce ele sunt libere de a face [2]), creditorul obligaţiunii solidare

[1]) Vedi *suprà*, p. 177.

[2]) Pand. fr., I, 350. Demolombe, XXVI, 315. Larombière, II, art. 1203, No. 3.

poate, după a sa voe și plăcere (art. 1185 C. Calimach, 891 C. austriac), *nach seinem Belieben*, după cum se exprimă art. 421 din Cod. german [1]), să ceară plata, fie pe cale de urmărire, în caz când el ar avea un titlu executor, fie pe cale de acțiune în caz contrar, de la acela care va voi dintre debitori, *a quo velit* [2]), fără ca acesta să poată opune beneficiul de divisiune (art. 1667) sau de discuțiune (art. 1662). Art. 1042 s'a exprimat formal în privința beneficiului de divisiune, pentru că debitorii, în cât privește raporturile dintre dênșii, fiind niște adevarați fidejusori (art. 1055), fidejusorul poate opune acest beneficiu, dacă n'a renunțat la el (art. 1667). Debitorul nu poate însă opune acest beneficiu creditorului, pentru că, față cu dênsul, el nu mai este un fidejusor, ci un debitor principal [3]).

Art. 112 urm. Pr. civ. Controversă.

Debitorul solidar urmărit de creditor ar putea însă să opue acestuia excepțiunea dilatorie de garanție, și să dobêndească un termen spre a pune pe codebitorii sêi în causă (art. 112 nrm. Pr. civ.), pentru ca și ei, la rêndul lor, prin aceiaș hotărîre, să fie condamnați către dênsul la sumele plătite în socoteala lor (art. 1052) [4]).

El ar putea chiar să facă ca condamnarea să fie împărțită între codebitorii sêi, aceasta fiind interpretarea cea

---

Art. 421 C. german.

[1]) Acest text adaogă că, până la deplina achitare, toți debitorii remân obligați, fie care pentru tot, ceea ce este adevarat și la noi. „*Bis zur Bewirkung der ganzen Leistung, bleiben sämmtliche Schuldner verpflichtet*".

[2]) L. 2, Cod., 8, 40, *De duobus reis stipulandi et promittendi.*

Dreptul roman.

[3]) La Romani, Justinian, prin Nov. 99, acordă debitorilor solidari beneficiul de divisiune, ear L. 47, Dig., 19, 2, *Locati conducti*, dice că este mai just de a le refusa acest beneficiu... *quanquam fortasse justius sit.* Dreptul vechiŭ francez ca și al nostru, n'a acordat nici o dată beneficiul de divisiune debitorilor solidari. Pothier, II, 270. Cpr. art. 1184—1186 C. Calimach (891 C. austriac), *infrà*, p. 182 și L. 3, § 1, Dig., 45, 2, *De duobus reis.*

[4]) Argument din art. 1065, care acordă asemene excepție dilatorie codebitorilor unei obligații indivisibile. Cpr. Baudry, II, 971. Vigié, II, 1385. Arntz, III, 122. Demolombe, XXVI, 316. Demante, V, 136 bis II. Pand. fr., I, 355. Duranton, XI, 215. F. Herman, III, art. 1203, No. 3. T. Huc, VII, 316. Féder, *op. cit.*, 43, p. 148. Larombière, II, art. 1203, No. 4. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 28. — *Contrà.* Laurent, XVII, 297. Această din urmă părere era admisă și în vechiul drept francez. Veți Pothier, II, 330.

mai rațională care se poate da art. 1065 de la indivisibilitate, aplicabil și codebitorilor solidari [1]).

Cât pentru excepția de garanție, el o are în baza dreptului comun (art. 112 urm. Pr. civ.).

Debitorii neurmăriți pot de asemene să intervie în urmărirea introdusă în contra unuia din ei, pentru conservarea interesului lor personal sau a intereselor comune [2]), fără ca creditorul urmăritor să fie obligat a le da de știre [3]).

Din dreptul care aparține creditorului de a cere plata integrală de la ori care din debitorii solidari, resultă pentru fie care debitor dreptul corelativ și reciproc de a plăti toată datoria și de a sili pe creditor la primirea plății integrale (art. 1115, 3°), chiar dacă acesta, având interes la divisiunea datorii, ar cere o plată părțială [4]).

Remâne însă bine înțeles că dreptul creditorului de a cere plata integrală fără divisiune, precum și dreptul fie cărui codebitor de a plăti datoria întreagă, nu există în plenitudinea sa, de cât atunci când toți codebitorii solidari se găsesc în viață, sau când acel sevêrșit din viață n'ar fi lăsat de cât un singur moștenitor, căci dacă unul din codebitori ar fi lasat mai mulți moștenitori, fie care dîntr'ênșii neluând de cât o parte din moștenire, nu va fi obligat a plăti datoria solidară, de cât până la concurența acestei părți (art. 777, 1060) [5]).

Fie care din codebitori fiind obligat la plata întregei datorii (art. 1039), de aici resultă, ca o consecință, că ac- Art. 1043.

[1]) Vedi *infrà*, explic. acestui text, p. 244 și 245.—Chestiunea este însă controversată.

[2]) Demolombe, XXVI, 317. T. Huc, VII, 316. Larombière, II, art. 1203, No. 4. Pand. fr., I, 356. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 28. C. Bordeaux, 19 aug. 1829, Répert. Dalloz, v° *Rente viagère*, 133, nota 1.

[3]) Pand. fr., I, 357.

[4]) Demolombe, XXVI, 318. Pand. fr., I. 359. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 27. Vigié, II, 1385. Larombière, II, art. 1204, No. 4. C. Bordeaux și Cas. fr., 15 martie 1827. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1389, n. 1. — *Contrà*. Laurent, XVII, 298. Cpr. L. 3, § 1, Dig., 45, 2, *De duobus reis*.

[5]) Demolombe, XXVI, 319. Pand. fr., I, 360 urm. Demante, V, 136 bis III. F. Herman, III, art. 1203, No. 17. Laurent, XVII, 327. Trib. Nancy, 11 fevr. 1889, sentință citată în Pand. fr., 360.

țiunea sau urmărirea îndreptată contra unuia din debitori, nu oprește pe creditor de a exercita asemene acțiune sau urmărire în contra celorlalți debitori (art. 1043), căci numai plata făcută de unul dintr'ênșii liberează pe ceilalți [1]).

Art. 1185, 1186 C. Calimach.

Această regulă, conformă cu o Constituție a lui Justinian [2]) și luată, ca și celelalte, din Pothier (II, 271), era admisă și în Codul Calimach. In caz de solidaritate între mai mulți debitori, „are voe creditorul, ḑice art. 1185 din acest Cod (891, *in medio*, C. austriac), să ceară totul de la toți împreună-datornicii, sau de la cei mai mulți sau de la fiște carele deosebi, după a sa voe și plăcere, parte sau totul numai de la unul"; și art. 1186 din acelaș Cod (891, *in fine*, C. austriac) adaogă: „Această alegere remâne creditorului nevatamată, și când după pornirea judecății se va lasa de judecată, și dacă va lua o parte de la unul din împreună-datornici, poate să ceară rămășița de la ceialalți".

Creditorul nu poate să dividă datoria.

Creditorul care ar urmări pe toți debitorii sau numai pe unul din ei, n'ar putea însă să dividă datoria în privința lor, fără ca ei să consimtă la aceasta, dreptul pentru fie care debitor de a plăti fără divisiune resultând din însuș clausa solidarității.

Dacă, printre debitorii solidari, unii sunt insolvabili, creditorul se va adresa cu bună samă la acel care presintă mai multe garanții de solvabilitate. In caz de insolvabilitate a tuturor debitorilor, chestiunea este însă de a se ști cum creditorul își va putea exercita drepturile sale.

Art. 798, 800 C. com.

Codul de comerț a prevĕḑut casul în materie de faliment (art. 798, 800 C. com.) [3]). Creditorul posesor de obligațiuni subscrise, girate sau garantate solidar de către falit și de alți coobligați căḑuți în stare de faliment, par-

---

[1]) Art. 421 din noul Codul german este formal în această privință. Veḑi *suprà*, p. 180, t. și n. 1.

Dreptul roman.

[2]) L. 28, Cod., 8, 41, *De fidejussoribus*. — In dreptul ante-Justinian, urmărirea exercitată contra unuia din *correi promittendi* sau *debendi*, stêngea obligația în privința celorlalți. L. 116, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*. Cpr. și L. 2, 46, 2, *De duobus reis*.

[3]) Veḑi asupra art. 798, 800 C. com. (788, 790 C. com. italian, 542, 544 C. com. fr.), Calamandrei, *Del fallimento*, I, 459 urm., 470 urm. G. Giorgi, I, 147. A. Ingaramo, *op. cit.*, p. 497. Em. Cuzzeri, *op. cit. (Del fallimento)*, VII, p. 353 urm. și p. 358 urm.

ticipă la repartiţiune în toate masele şi este trecut cu valoarea nominală a creanţei sale, până la deplina achitare (art. 798 C. com.). De câte ori însă el a primit, înainte de faliment, o parte din creanţa sa, el nu poate fi trecut la masa falimentului de cât scăḑêndu-se partea primită, şi păstrează, pentru ceea ce 'i mai remâne datorit, drepturile sale contra coobligaţilor sau fidejusorilor (art. 800, § 1, C. com.).

Aceste dispoziţiuni, care, în materie de faliment, se justifică prin consideraţiuni speciale, fiind contrarii principiilor, nu pot fi întinse la casurile când debitorul necomerciant este insolvabil [1]).

Al doile efect al solidarităţei pasive este prevĕḑut de art. 1044. Art. 1044.

Acest text presupunênd că obiectul datorit solidariceşte este un corp cert şi determinat, cum ar fi, de exemplu, când mai multe persoane luând cu împrumut acelaş lucru, se găsesc solidariceşte obligate la restituirea lui (art. 1571), prevede că faptul întărḑierei, într'un cuvênt culpa unuia din debitorii solidari, este oposabilă acelora care nu sunt în culpă, în acest sens că ei sunt ţinuţi a plăti creditorului valoarea lucrului distrus prin culpa unuia sau mai multor din debitori, sau în urma punerei lor în întărḑiere, căci simplul fapt de a nu plăti în urma punerei în întărḑiere constitue încă o culpă din partea lor (art. 1044, § 2) [2]).

Culpa unuia din debitori este deci oposabilă codebitorilor sĕi, pentru motivul că datoria fie căruia din ei fiind una şi aceiaş, ea nu poate să subsiste în privinţa unuia şi să fie stênsă în privinţa celorlalţi [3]). *Alterius*

---

[1]) Demolombe, XXVI, 340. Vigié, II, 1385. Pand. fr., I, 369 urm. G. Giorgi, I, 147. Thaller, *Dr. comm.*, 1710. L. Féder, *op. cit.*, No. 52, p. 156. — *Contrà.* Larombière, II, art. 1204, No. 5.

[2]) Veḑi *suprà*, p. 150, text şi nota 3. Cpr. art. 287 din noul Cod german.

[3]) Exemplul dat de Pothier (II, 273) ne va lămuri mai bine ipoteza delicată prevĕḑută de art. 1044. Presupunênd că Petru şi Pavel mi-au vêndut solidariceşte cutare cal şi că, înainte de predarea lui, acest cal a perit prin greşala lui Petru, Pavel remâne dator ca şi Petru, şi voi putea cere valoarea calului nu numai de la Petru, dar şi de la Pavel, remânêndu-i acestui din urmă recurs pentru jnmătate în

factum alteri quoque nocet (L. 18, Dig., 45, 2, *De duobus reis constituendis*) [1]).

In cât privește însă daunele care pot fi datorite pe lângă valoarea lucrului distrus, ele fiind resultatul personal al debitorului în culpă, echitatea cere și art. 1044 § ultim prevede, că ele nu sunt datorite de toți codebitorii solidari, ci numai de debitorul în culpă, care singur le a produs, soluțiune admisă și în dreptul roman [2]).

Temeiul distincțiunei făcute de art. 1044.

Care este temeiul distincțiunei făcute de art. 1044? Dumoulin și Pothier, după dênsul, ḑic că codebitorii solidari se represintă unii prin alții numai pentru a conserva și perpetua obligațiunea, nu însă pentru a o mări sau a adaoga ceva la ea, *ad conservandam et ad perpetuandam, non ad augendam obligationem*. Ori, de câte ori lucrul pere prin culpa unuia din debitori, obligația nefiind stênsă, ci obiectul ei fiind numai schimbat, s'a părut just ca fie care din codebitori să fie obligat la plata valorei lucrului, în locul însuș lucrului perit; pe când, în privința daunelor, obligația fiind mărită, această augmentare trebue să remâe străină de codebitorii care nu sunt în culpă sau în întârḑiere. Cel puțin aceasta este teoria lui Pothier, de la care art. 1044 este împrumutat [3]).

---

contra lui Petru (art. 1052). Dacă, din contra, calul 'mi ar fi fost vêndut de Petru și Pavel fără solidaritate, prin o obligație conjunctă, Petru ar respunde singur de culpa lui, și Pavel ar fi liberat de obligația de a'mi preda calul, remânênd însă creditor pentru jumătate din prețul calului vêndut, ca și cum acest cal ar fi perit prin caz fortuit.

[1]) Cu toate aceste, Codul german admite principiul contrar (art. 425, § 2).

[2]) L. 173, Dig., 50, 17, *De regulis juris* și L. 32, § 4, Dig., 22, 1, *De usuris et fructibus*, unde se ḑice: „*Sed si duo rei promittendi sint, alterius mora alteri non nocet*".

[3]) Pothier, II, 273. Cpr. Pand. fr., I, 383. Toullier D. III, partea II, 730, 731. Baudry, II, 973. Thiry, III, 23. — Unii autori aprobă soluția art. 1044, considerând-o ca o consecință logică a principiilor solidarității (Duranton, XI, 218. Vigié, II. 1386. Larombière, II, art. 1205, No. 1), ear alții, din contra, o critică, ḑicênd că debitorul care nu este în culpă ar fi trebuit sau să fie cu totul liberat, sau să plătească și daunele (Demolombe, XXVI, 344. T. Huc, VII, 317, 318. Demante, V, 139 bis I. Baudry, II, 973. Laurent, XVII, 311. Pand. fr., I, 384), etc.

Dacă convenţia, regulând de mai înainte daunele interese care ar putea fi datorite creditorului la caz de perderea lucrului imputabilă unuia din codebitori, ar stipula o clausă penală, ceea ce este permis şi la noi (art. 1087), întru cât legea din 1879 nu anulează asemene clause de cât în contractele de împrumut sau de prestaţiuni în natură [1]), se admite, după părerea lui Dumoulin şi a lui Pothier (II, 273, *in fine*), că, în asemene caz, creditorul poate să ceară de la toţi codebitorii, chiar de la acei care n'ar fi în culpă sau în întârdiere, nu numai valoarea lucrului perit, dar şi daunele stipulate [2]). In asemenea caz, codebitorii care nu sunt în culpă au recurs contra debitorului prin a cărui fapt daunele stipulate sunt datorite [3]). Casul în care convenţia stipulează o clausă penală.

In fine, dacă presupunem că corpul cert, care face obiectul obligaţii solidare, a perit prin caz fortuit, înainte de punerea în întârdiere, ipoteză neprevĕdută de art. 1044, toţi debitorii vor fi liberaţi conform dreptului comun (art. 1156). Şi *vice-versa*, dacă perderea a provenit din culpa tuturor codebitorilor, sau în urma punerei lor în întârdiere, toţi vor fi de o potrivă responsabili de consecinţele culpei sau întârdierei lor [4]). Aplicarea art. 1156.

Al treile efect al solidarităţei pasive este prevĕdut de art. 1045, complectat prin art. 1872. Art. 1045 şi 1872.

---

[1]) Cas. rom. *Dreptul* din 1887, No. 88 şi Bulet. 1887, S-a 1, p. 895. — Tribunalul de Ilfov şi acel de Covurlui hotărîse că disposiţia legei din 1879 se aplică la ori ce convenţiune (*Dreptul* din 1887, No. 86), însă Inalta Curte, prin decisia de mai sus, restabileşte adevaratele principii, dicênd foarte bine că legea asupra clausei penale fiind o excepţie la regula generală prevĕdută în art. 969, după care convenţiile legal făcute au putere de lege între părţi, nu poate fi aplicată de cât la casurile anume prevĕdute, adecă la împrumuturile de bani şi la prestaţiunile în natură. Veḑi *infrà*, explic. art. 1087 şi a legei din 20 fevr. 1879.

[2]) Pothier, II, 273. Baudry, II, 973, *in fine*. Laurent, XVII, 312. Mourlon, II, 1254. Demolombe, XXVI, 345. Larombière, II, art. 1205, No. 5. Demante, V, 139 bis II. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 29, t. şi n. 29. Marcadé, IV, 609. Pand. fr., I, 386.

[3]) Demolombe, XXVI, 347. Pand. fr., I, 387. Larombière, II, art. 1205, No. 6.

[4]) Baudry, II, 973. T. Huc, VII, 317. Pand. fr., I, 382. Demante et Colmet de Santerre, V, 139 bis I.

După aceste texte, acțiunea sau urmărirea îndreptată contra unuia din debitorii solidari, întrerupe prescripția contra tuturor debitorilor, chiar și în contra acelora care n'au fost interpelați [1]), pentru că debitorii se represintă unii prin alții, și fie care din ei datorește întreaga datorie.

Art. 1865, 3°. Tot pentru aceleași motive, recunoașterea datoriei din partea unuia din debitori (art. 1865, 3°) ar fi oposabilă și celorlalți [2]).

Actele întreruptive de prescripție făcute contra unuia din moștenitorii unui debitor solidar, nu întrerup prescripția contra celorlalți comoștenitori, chiar dacă creanța ar fi ipotecară, dacă obligațiunea nu este nedivisibilă, pentru că, după cum am spus-o mai sus, datoriile defunctului împărținduse între moștenitori, în proporțiune cu partea lor ereditară (art. 777, 1060), nu există solidaritate între moștenitori. Intreruperea făcută contra unuia din moștenitorii unuia din debitorii solidari, întrerupe prescripția în privința celorlalți codebitori, dar numai pentru partea ce acest moștenitor are în datorie, pentru că solidaritatea continuă a subsista între moștenitorii unui debitor solidar defunct și ceilalți codebitori, însă numai pentru partea datorită de fie care comoștenitor. Spre a întrerupe prescripția în contra acelor codebitori, în privința datorii întregi, trebue ca întreruperea să fie făcută contra tuturor moștenitorilor debitorului defunct (art. 1872) [3]).

Art. 1046. Al patrule și ultimul efect al solidarității pasive, adaos de legiuitorul francez la acele prevedute de Pothier, este stabilit prin art. 1046.

---

[1]) L. 5, Cod., 8, 41, *De duobus reis stipulandi et promittendi.* Cpr. Pothier, II, 272. — Art. 425 din noul Cod german admite principiul contrar.

[2]) Cpr. L. 5, Cod., *loco cit.* — Indeplinirea prescripții în folosul unuia din debitorii solidari, nu l'ar face însă să peardă acest beneficiu din causă că ea n'ar fi fost îndeplinită în folosul codebitorilor săi. Baudry, II, 972.

[3]) Vedi asupra acestui text (1872), Marcadé, *Prescription*, p. 147 urm. Baudry et Tissier, *Prescription*, 561 urm. Berriat St. Prix, III, 9221 urm. Pand. fr., I, 396 urm. Baudry, III, 1653. Demolombe, XXVI, 59 urm. F. Herman, IV, p. 1317 urm.

După acest text, cererea [1]) de dobêndă făcută în contra unuia din debitorii solidari, face să curgă dobênda în contra tuturor debitorilor, bine înțeles, dacă datoria este exigibilă față cu toți [2]).

Cererea în judecată făcută contra unuia din moștenitorii unuia din debitorii solidari nu face însă să curgă dobênda în privința celorlalți comoștenitori.

Ea nu face de asemenea să curgă dobênda în privința celorlalți codebitori solidari, de cât pentru partea la care acest moștenitor este obligat.

Pentru a face ca dobênda să curgă în privința tuturor celorlalți codebitori, creditorul va trebui să formuleze cererea sa contra tuturor moștenitorilor debitorului defunct.

Cererea în judecată îndreptată contra unuia din codebitorii în viață ar face din contra să curgă dobênda contra tuturor moștenitorilor codebitorului defunct, fie care din acești moștenitori nefiind, bine înțeles, obligat de cât pentru partea sa (arg. din art. 1872) [3]).

---

[1]) Legiuitorul vorbește de cerere în judecată, pentru că, în regulă generală, dobênda nu curge de cât în urma unei asemene cereri (art. 1088), însă se înțelege că acelaș efect ar produce și o somație, sau chiar însuș convenția, dacă ea ar stipula că dobênda va curge de drept (art. 1088, 1089). Demolombe, XXVI, 350, 351. Pand. fr., I, 391, 392. Larombière, II, art. 1207, No. 2 și 5. F. Herman, III, art. 1207, No. 1.

[2]) Deci, dacă din mai mulți codebitori solidari, unul ar fi obligat pur și simplu, altul cu termen, ear altul sub o condiție suspensivă, ceea ce am vêdut că se poate după art. 1040, cererea în judecată sau somația făcută contra celui dintâi nu va face să curgă dobênda contra celui de al doile, de cât de la expirarea termenului, ear contra celui de al treile, de cât de la îndeplinirea condiției. Demolombe, XXVI, 363. Mourlon, II, 1256. Demante, V, 141 bis II. Marcadé, IV, 611. Larombière, II, art. 1207, No. 4. Pand. fr., I, 353. F. Herman, III, art. 1207, No. 3. Massé-Vergé, III, § 528, p. 356, n. 7. Rodière, *Solidarité*, 92. — Și în asemene caz, debitorii cu termen sau sub o condiție suspensivă, nu vor plăti dobênda din ziua cererei formulate contra debitorului pur și simplu, ci din ziua expirărei termenului sau îndeplinirei condiției. Demolombe, XXVI, 354. Pand. fr., I, 394.

[3]) Larombière, II, art. 1207, No. 3. Pand. fr., I, 395.

Principiul înscris în art. 1046 este el o aplicaţiune a regulei prevĕdute de art. 1056, după care fie care debitor are mandat de a represinta pe ceilalţi codebitori în toate actele care pot avea de efect stĕngerea sau împuţinarea obligaţiunii, sau este el, din contra, o deviaţiune şi o derogare de la acest principiu ?

Cu toată încercarea unora de a presinta art. 1046 ca o aplicare a principiului formulat de Dumoulin şi de Pothier, credem, dimpreună cu majoritatea autorilor, că acest text este o derogare de la principiul de mai sus. In adevĕr, dobênda moratorie ce se datoreşte cu titlu de daune, în baza art. 1088, din causa întârdierei debitorului *(ex mora debitoris)*, adaogându-se la capitalul datorit, constitue o mărire a obligaţiunii primitive, şi întârdierea individuală a unuia din debitori îngreuează, faţă cu creditorul, obligaţia celorlalţi, care nu puteau fi represintaţi de cătră codebitorul lor, întru cât nu este vorba în specie de conservarea şi perpetuarea obligaţii, ci de mărirea ei; de unde resultă că, după rigoarea principiilor, dobênda moratorie n'ar fi trebuit să fie plătită de cât de debitorul pus în întârdiere. De aceea, asemenea dispositie nu se găseşte nici în dreptul roman [1]), nici în dreptul vechiŭ francez (Pothier, II, 273), şi nici chiar în dreptul nostru anterior, unde art. 1189 din Codul Calimach (894 C. austriac), prevede că condiţiile ce au primit deosebi unul numai din împreună-datornici, nu vatămă pe ceialalţi. Cu toate acestea, legiuitorul modern părăseşte vechile principii şi teoria lui Pothier, probabil pentru a micşora cheltuelele care ar fi resultat din necesitatea de a urmări pe toţi debitorii [2]).

Despre mandatul care există între codebitorii solidari.

Art. 1056. — Debitorul (ear nu *creditorul*, după cum din greşală se exprimă textul oficial) solidar represintă pe ceilalţi

---

[1]) „*Si duo rei promittendi sint, alterius mora alteri non nocet.*“ L. 32, § 4, Dig., 21, 1, *De usuris et fructibus*. Art. 425 din noul Cod german este conform acestui principiu.

[2]) Cpr. Thiry, III, 23. Laurent, XVII, 310. Mourlon, II, 1255. Vigié, II, 1386. Demolombe, XXVI, 349. Larombière, II, art. 1207, No. 1. Pand. fr., I, 389. Demante, V, 141 bis I. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 31, text şi n. 34. T. Huc, VII, 321.

codebitori în toate actele care pot avea de efect stîngerea sau împuținarea obligațiunii [1]). (Art. 1038, 1039 urm. 1552 urm.).

Aceste fiind efectele solidarității pasive, în cât privește raporturile codebitorilor solidari cu creditorul, autorii francezi se întreabă care este principiul de unde isvoresc aceste efecte.

Unii, referinduse la Dumoulin și la Pothier, pe care Codul francez i-au reprodus, fac să decurgă toate efectele solidarității din îndoita idee în care se poate resuma întreaga teorie a solidarității, și anume din unitatea datorii *(una res venitur)* și din multiplicitatea legăturilor de drept dintre debitori [2]).

Mai tărdiu însă (cam pe la 1873), s'a născut ideea de mandat tacit între codebitorii solidari, din causa asociațiunii și comunității de interese care mai tot-deauna există între codebitorii solidari, căci arare ori o datorie se contractează în interesul exclusiv numai a unuia din ei (art. 1055).

Toată dificultatea este numai de a determina limitele acestui mandat, și fiind că, în Codul francez, el nu este consacrat prin nici un text de lege, neaparat că a trebuit să se nască o controversă.

S'a dis, în adevĕr, pe de o parte, că mandatul care e presupus a exista între codebitorii solidari, conferă fie căruia din ei dreptul de a sevĕrși nu numai actele favorabile tuturor codebitorilor, precum ar fi, de ex., plata datorii sau o transacție încheiată cu creditorul prin care s'ar ușura datoria comună, ci și unele acte care ar vatama pe codebitorii sĕi, și anume acele care ar avea de resultat conservarea și perpetuarea obligațiunii în interesul creditorului *(ad conservandam et perpetuandam obligationem)*, fără însă a putea face acte din acele care ar mări

---

[1]) Acest text lipsește în Codul fr. și este adaos de legiuitorul nostru, ca o consecință a principiului înscris în art. 1038, după care și creditorul solidar represintă pe ceialalți cocreditori în actele care au de efect conservarea și îmbunătățirea obligațiunii. Art. 165 din Codul federal al obligațiilor (Elveția) prevede de asemene, că unul din debitorii solidari nu poate, prin faptul seu personal, să îngreueze posițiunea celorlalți.

[2]) Vedi *suprà*, p. 177.

datoria și ar îngreuea poziția codebitorilor sĕi, *non ad augendam obligationem*) [1]).

După o altă părere, mandatul tacit presupus între codebitorii solidari ar fi mai puțin întins și n'ar cuprinde în genere de cât actele de natură a îmbunătăți soarta codebitorilor față cu creditorul, nu însă și acele de natură a le face o poziție mai rea, afară, bine înțĕles, de casurile excepționale care ar resulta din lege, precum ar fi de exemplu, în casul art. 1044 [2]).

Codul nostru. Art. 1156.

Art. 1056 din Codul nostru prevĕdênd că debitorul solidar represintă pe ceialalți codebitori în toate actele care pot avea de efect stêngerea sau împuținarea obligațiunii, a curmat controversa în acest din urmă sens, așa în cât transacțiunea împovorătoare, pe care unul din codebitori ar fi făcut-o sub respunderea sa cu creditorul, n'ar fi oposabilă codebitorilor sĕi [3]), după cum n'ar fi oposabil tuturor debitorilor lucrul judecat numai față cu unul din ei, în caz când acest din urmă ar fi perdut procesul.

Efectele lucrului judecat. Controversă.

Lucrul judecat față cu unul din codebitorii, care ar fi câștigat procesul în contra creditorului asupra unei excepțiuni comune tuturor debitorilor (art. 1047), ar fi însă oposabil tuturor debitorilor, pentru că, după art. 1056, în o obligație solidară, fie care debitor are mandat pentru a stênge sau a împuțina obligația [4]), după cum în o

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 184. Cpr. Em. Cohéndy, profesor la facultatea din Lyon, D. P. 92. 1. p. 179, coloana 1. — Curtea de cas. din Francia, admițênd că lucrul judecat față cu unul din codebitorii solidari este oposabil tuturor celorlalți debitori, fără a se distinge dacă codebitorul care s'a judecat a câștigat sau a perdut procesul (D. P. 86. 1. 251 și Pand. Chron., VI, I, 376), recunoaște prin aceasta unuia din debitorii solidari dreptul de a face mai rea poziția codebitorilor sĕi.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 92. 1. 177. Sirey, 93. 1. 81. *Pand. Période.* 92. 1. 211. C. Besançon, D. P. 93. 2. 279. Baudry, II, 973 *ter*. T. Huc, VII, 321.

[3]) Transacțiunea favorabilă făcută de unul din debitorii solidari ar folosi însă celorlalți, căci nefiind de cât o singură datorie, stêngerea ei în privința unora trebue să profite și celorlalți. Pand. fr., I, 477. Troplong, *Transactions*, 125, 126, Duranton, XVIII, 420. Larombière, II, art. 1208, No. 11. Aubry et Rau, IV, § 421, p. 664.

[4]) Cas. rom. și Trib. Brăila. Bulet. anul 1874, S-a I, p. 164 și *Dreptul* din 1882, No. 25. Cas. Torino, 15 iunie 1879,

creanță solidară, fie care creditor are în principiu mandat pentru a îmbunătăți soarta cocreditorilor săi (art. 1038).

Efectele casării admise în folosul unuia din debitorii solidari.

Prin urmare, casarea unei decisiuni care ar cuprinde o condamnare solidară admisă în folosul unuia din debitorii solidari, folosește tuturor codebitorilor săi [1]), după cum și casarea în urma cererei unui asociat folosește celorlalți asociați, de câte ori este vorba de o datorie socială a cărei plată este cerută solidaricește contra tuturor [2]).

Excepții personale unuia din debitori.

Remâne însă bine înțeles că lucrul judecat în favoarea sau în contra unuia din codebitorii solidari, asupra unor excepțiuni care nu sunt inerente datorii, nici comune tuturor coobligaților, ci personale acestui debitor (art. 1047), nu vor fi oposabile codebitorilor săi, a căror causă a remas întreagă și nejudecată.

---

decisie citată de G. Giorgi, I, 174, nota 25. Mourlon, II, 1630. Thiry, III, 171. Molitor, III, 1179. Arntz, III, 127, 416. Duranton, XIII, 520. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 380, t. și n. 52. Marcadé, V, art. 1351, No. 13, p. 192. Alex. Degré, *Dreptul* din 1894, No. 67, p. 542. Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano*, IV, 14, 15. — Cu toate aceste, chestiunea este foarte controversată în Francia, căci, într'un sistem, se susține că hotărîrea pronunțată față cu unul din debitorii solidari nu are nici o autoritate în privința celorlalți debitori, fie că el a perdut sau câștigat procesul (Laurent, XX, 120. Demante, V, 328 bis 24 urm. Lacombe, *De l'autor. de la chose jugée*, 206 urm. Cpr. C. Alger. Pand. Chron. VI anii 1878—1886, 2. p. 111); ear în altul, că ea produce, în toate casurile, efectele lucrului judecat în privința tuturor debitorilor. Demolombe, XXVI, 374. T. Huc, VII. 328. G. Giorgi, I, 175. Lewandowsky, *De la Solidarité*, p. 294 urm. Féder, *op. cit.*, 68, p. 175. Larombière, II, art. 1208, No. 19. Bonnier, *op. și ed. cit.*, 887. Bolaffio, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, I, partea I, 282, p, 500. Melucci, *La teoria delle obbligazioni solidali*, 65. Cpr. Cas. fr. C. Alger și Agen, D. P. 86. 1. 251. Pand. Chron. VI, 1, 376 și 2. 208. D. P. 93. 2. 540. Cu alte cuvinte, întâlnim la solidaritatea pasivă aceiaș controversă ce am semnalat la solidaritatea activă (v. *suprà*, p. 169 urm.). Ambele sisteme extreme, mai sus aratate și desvoltate în Pand. fr., I, 420 urm., sunt însă inadmisibile la noi, și sistemul intermediar, admis de unii și în Codul francez, este singurul juridic în legislația noastră, față cu dispozițiile art. 1056. In Codul german, lucrul judecat față cu unul din debitorii solidari nu produce nici un efect în privința celorlalți debitori (art. 425). Vedi și *suprà*, p. 170 n. 3

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 342.

[2]) Cas. fr. D. P. 83. 1. 385.

Astfel, dacă debitorul chemat în judecată de către creditor, a susținut că obligația sa este anulabilă pentru causă de minoritate sau un viciu de consimțêmênt, acest mijloc fiind personal debitorului acționat, hotărîrea câștigată de dênsul nu va fi oposabilă codebitorilor sĕi, care vor putea și ei, la rêndul lor, opune creditorului excepțiunile personale ce ar avea [1]).

De asemenea, lucrul judecat în favoarea sau în contra unuia din debitori ar fi față cu ceilalți *res inter alios acta*, dacă contestația n'ar fi avut de obiect însuș existența sau stêngerea datorii comune, ci faptul solidarității debitorului care s'a judecat [2]).

Din împrejurarea că debitorii solidari se represintă unii pe alții în actele care pot avea de efect stêngerea sau împuținarea obligațiunii, adecă îmbunătățirea soartei lor, mai resultă încă și următoarele consecințe:

Renunțarea la apel din partea unuia din debitorii solidari, nu împedecă apelul acelor care n'au renunțat.

1° Renunțarea la apel din partea unuia din debitorii solidari, în privința sentinței dobêndite de creditor, nu împedecă dreptul de apel a acelora care n'au renunțat [3]), apel la care debitorul renunțător nu va mai fi citat [4]), nu atât pentru că el e presupus a fi dat mulțămire la judecata urmată, după cum a decis Curtea noastră supremă [5]), ci mai mult pentru că el e representat în instanță prin codebitorul apelant.

Apelul interjectat de unul din debitorii solidari folosește celorlalți.

2° Apelul interjectat de unul din debitorii solidari contra sentinței dobêndite de creditor, folosește tuturor codebitorilor sĕi, chiar dacă apelul făcut de acești din urmă ar fi neregulat sau tardiv, pentru că apelul făcut în re-

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXVI, 367, 368. Larombière, II, art. 1208, No. 20. Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 381, *ad notam*. Arntz, III, 416. Duranton, XIII, 539. Pand. fr., I, 415. Rodière, *op. cit.*, 105.

[2]) Argument din art. 1218, § 2, după care jurêmêntul prestat de unul din debitorii solidari nu folosește codebitorilor sĕi, de cât atunci când el a fost deferit asupra ființei datorii, ear nu și asupra faptului solidarității. Demolombe, XXVI, 369. Pand. fr., 1, 417. Cpr. L. 19, Dig., 45, 2, *De duobus reis*.

[3]) Merlin, *Quest.*, t. I, p. 56, § 22, *in fine*, v° *Acquiescement*, care se întemeiază pe autoritatea lui Pothier. — In dreptul fr., chestiunea este însă controversată. Vedi Répert. Dalloz, *Acquiescement*, 846 urm. Pand. fr., t. I, *eodem v°*, 750 urm.

[4]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 79.

[5]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 79.

gulă de unul din codebitori tinde la îmbunătățirea soartei tuturor debitorilor [1]).

Din contra, apelul interjectat de creditor contra unuia din debitorii solidari, nu este oposabil celorlalți debitori, pentru că, prin apelul creditorului, poziția debitorilor devine mai rea, și debitorii nu se represintă în această privință unii prin alții [2]). Dacă, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, asemene soluție este, în lipsă de text, admisă de unii în Francia, apoi cu atât mai mult ea este admisibilă la noi, față cu dispoziția art. 1056.

Apelul interjectat de creditor contra unuia din debitorii solidari nu este oposabil celorlalți debitori.

3° Jurământul deferit de creditor unuia din debitorii solidari asupra ființei datorii, nu însă asupra faptului solidarității, și prestat de acest debitor, ca și jurământul refusat de creditor după propunerea debitorului [3]), folosește codebitorilor săi, pentru că, prin prestarea lui de către debitor, ca și prin refusul lui din partea creditorului, se îmbunătățește soarta comună a tuturor debitorilor (art. 1218) [4]).

Art. 1218.

Jurământul refusat de debitorul solidar după propunerea creditorului, sau prestat de creditor după propune-

[1]) Cas. fr., *Pand. Période.* 91. 1. 138. D. P. 92. 1. 8. C. Limoges și Caen. D. P. 89. 2. 213. D. P. 95. 1. 2. 329. Pand. fr. t. VII, *Appel civil*, 2450, și autoritățile citate acolo. Boitard Colmet d'Aage et Glasson, *Proc. civ.* (ediția a 15-a), II, 675. Garsonnet, *Proc. civ.*, V, § 963, p. 232. T. Huc, VII, 322.—Remâne însă bine înțeles că apelul interjectat de unul din debitorii solidari n'ar folosi codebitorilor săi, în caz când apelantul 'și ar fi restrêns apelul său la o excepție personală. T. Huc, VII, *loco suprà cit.*

Aceiaș soluție este admisibilă în materie de indivisibilitate, așa în cât apelul interjectat de unul din cointeresați profită celorlalți. Cas. fr. D. P. 93. 1. 357. *Pand. Période.* 94. 1. 51. *Pand. Période.* 96. 1. 318 și *Dreptul* din 1895, No. 20. Cas rom. *Dreptul* din 1897, No. 2. Pand. fr., t. VII, v° *Appel civil*, 2404 urm. T. Huc, VII, 364, *in fine.* Garsonnet, *Pr. civ.*, V, p. 231, § 963. Rivoire, *De l'appel*, 206. Crépon, *Tr. de l'appel*, I, p. 398 urm. Bonfils, *Org. judiciaire*, 1362 urm. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, III, p. 64. — Vedi însă C. Orléans, D. P. 54. 2. 175.

[2]) Cas. fr. D. P. 92. 1. 177. — Vedi însă în D. P., *loco cit.*, nota lui Em. Cohendy, p. 178, colona 2. Cpr. și tr. nostru în limba franceză, p. 311.

[3]) Marcadé, V, art. 1365, No. 3, p. 237.

[4]) Cpr. Cas. rom. S-a 1, Bulet. 1883, pag. 1033. Marcadé, *loco suprà cit.* Vedi și *suprà*, p. 169.

rea unuia din debitori, nu poate, din contra fi opus celorlalți debitori, pentru că printr'ênsul se face posiția debitorilor mai rea [1]).

Intr'un cuvênt, tot ce face un debitor solidar este oposabil codebitorilor sĕi, dacă faptul lui tinde la îmbunătățirea soartei comune a tuturor debitorilor, și *vice-versa*, toate faptele unui debitor care fac posiția codebitorilor sĕi mai rea nu'i sunt, afară de excepțiile admise de lege, oposabile de cât lui, pentru că el nu represintă, în această privință, pe ceilalți codebitori (art. 1056).

Despre diferitele mijloace de aparare ce codebitorii solidari pot să opue creditorului.

Art. 1047. — Codebitorul solidar, în contra căruia creditorul a intentat acțiune, poate opune toate excepțiunile [2]) care 'i sunt personale, precum și acele care sunt comune tuturor debitorilor.

Debitorul acționat nu poate opune acele excepțiuni care sunt curat personale [3]) ale vre unuia din ceialalți codebitori. (Art. 953, 966 urm., 1039, 1065, 1091, 1136, 1137, 1140 urm., 1155, 1215 urm., 1653, 1681 C. C. Art. 349, 802 C. com. Art. 1209 C. fr.).

Art. 1048. — Când unul din debitori devine erede unic al creditorului, sau când creditorul devine erede unic al unuia din debitori, confusiunea nu stênge creanța de cât pentru partea debitorului sau a creditorului. (Art. 1148, 1154, 1155, 1680 C. C. Art. 1209 C. fr.).

In genere, ori ce fapt care tinde la desființarea datorii, sau la respingerea acțiunii creditorului față cu unul din debitorii solidari, are acelaș efect în privința tuturor. In adevĕr, în obligațiile solidare, fie care din debitori da-

---

[1]) Marcadé, *loco cit.*, p. 237, 238. Larombière, V, art. 1365, No. 8. Duranton, XIII, 605. Vedi și *suprà*, p. 169.

Sensul cuvêntului excepțiune.

[2]) Cuvêntul *excepțiune*, în art. 1047, ca și în art. 1681, este impropriu întrebuințat de legiuitor, pentru că nu este vorba, în specie, de a întărdiea instanța sau de a critica o procedură îndeplinită (cpr. art. 106 urm. Pr. civ.), ci de *mijloacele de aparare de fond*, care tind la respingerea pretențiunei creditorului. Marcadé, IV, 613. Acollas, II, p. 845. Baudry, II, 974. Demolombe, XXVI, 377. G. Giorgi, I, 156. Laurent, XVII, 299. Mourlon, II, 1261. Berriat St. Prix, II, 4488. T. Huc, VII, 323. Vigié, II, 1387. Arntz, III, 127. Pand. fr., I, 429. Vedi și *infrà*, p. 199, t. și n. 1.

[3]) Cuvintele *curat personale* se mai găsesc încă în art. 1681.

torind întreaga sumă sau întregul lucru promis, și toți la un loc nedatorind de cât o singură dată (art. 1039), nimic nu este mai natural de cât ca stêngerea obligației față cu unul din debitori să aducă stêngerea ei față cu toți ceialalți, și ca fie care din ei să poată opune creditorului toate mijloacele de aparare, fie direct în numele sĕu, fie indirect în numele celorlalți.

Acest principiu sufere, cu toate aceste, oare care distincțiuni. Art. 1047 clasifică, în adevĕr, excepțiunile sau mai bine dis mijloacele de aparare, prin care debitorii solidari pot să respingă acțiunea creditorului, în mai multe categorii: 1° acele comune tuturor codebitorilor (excepțiuni reale sau absolute); 2° acele personale; și 3° acele curat personale *(purement personnelles)* unuia sau unora din debitori.

Deosebire de redacție de la C. francez.

Textul francez mai vorbește încă de excepțiile care resultă din natura obligațiunii, despre care textul nostru nu pomenește, ele fiind cuprinse în excepțiunile comune.

In realitate deci, precum foarte bine observă autorii [1]), mijloacele de aparare pe care debitorul solidar le poate opune acțiunii creditorului, sunt de două feluri: 1° Absolute sau generale *(comune)*; și 2° relative sau particulare *(personale)*.

1° *Mijloacele de aparare comune tuturor debitorilor.*

Mijloacele de aparare absolute, adecă comune tuturor debitorilor, cuprind inexistența sau nulitatea obligației întregi pentru lipsă de causă sau causă ilicită, pentru lipsă de obiect, obiect ilicit sau scos din comerț, pentru lipsa formelor prescrise de lege în contractele solemne [2]), pentru plata făcută fie direct, fie indirect prin o *datio in solutum*, novațiune (art. 1137, § 1), compensație, remitere voluntară a datorii, nu însă a solidarității (art. 1049—1051), prescripție îndeplinită, etc.

Toate aceste mijloace de aparare fiind absolute și

[1]) Marcadé, IV, 614. Thiry, III, 24, *in fine*. Acollas, II, p. 846. Giorgio Giorgi, I, 156.

[2]) Contractele solemne, nule pentru viciuri de formă, sunt inexistente, și ca atare, nesupuse ratificărei. C. Calatz, *Dreptul* din 1898, No. 13. Vedi și t. V, p. 23, 35, 116, 151, n. 3, etc.

reale, *rei cohœrentes* (L. 7, § 1, Dig., 44, 1, *De exceptionibus*), pot fi opuse creditorului de fie care debitor pentru întreaga datorie [1]).

Causă ilicită sau lipsă de causă.

Astfel, dacă obligaţia solidară ar fi întemeiată pe o causă ilicită, sau n'ar avea nici o causă [2]), se înţelege că fie care debitor va putea opune creditorului acest mijloc de aparare, şi că hotărîrea câştigătoare ce unul din debitori ar dobêndi în această privinţă, ar fi oposabilă tuturor celorlalţi. (Veḑi *suprà*, p. 190).

Plata, novarea datoriĭ solidare, remiterea datoriĭ, etc.

De asemenea, dacă datoria solidară a fost plătită sau novată de unul din debitori, plata sau novaţiunea va putea fi invocată de toţi ceialalţi (art. 1039, 1137, § 1). Tot astfel, remiterea datoriĭ, fie ea tacită (art. 1140), fie ea expresă (art. 1141), făcută unuia din codebitoriĭ solidari, liberează pe ceialalţi şi poate deci fi opusă de aceştia, afară de casul când creditorul 'şi ar fi reservat anume dreptul contra lor, în care caz, el nu mai poate cere de la dênşiĭ plata datoriĭ de cât scăḑênd partea aceluia căruia s'a făcut remiterea (art. 1141).

Legiuitorul consideră deci remiterea datoriĭ făcută fără nici o reservă unuia din debitoriĭ solidari ca făcută tuturor debitorilor, ceea ce este contrar principiului că renunţările sunt de strictă interpretare *(renunciatio non præsumitur)*, şi ceea ce face ca această dispoşiţie să fie criticată [3]). In adevĕr, după Pothier (II, 275), remiterea datoriĭ făcută de creditor numai unuia din debitori nu liberează pe ceialalţi, *de cât dacă aceasta pare a fi fost intenţia creditorului* [4]).

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXVI, 379, 380. Baudry, II, 974, 975. Vigié, II, 1388. Marcadé, IV, 614. Laurent, XVII, 299. T. Huc, VII, 322. Pand. fr., I, 431, 432. Thiry, III, 24. Arntz, III, 127. G. Giorgi, I, 157.

[2]) Veḑi în privinţa obligaţiilor fără causă sau întemeiate pe o causă ilicită, t. V, p. 130 urm.

[3]) Art. 1049, după care remiterea *expresă* a solidarităţei făcută unuia din debitoriĭ solidari, nu liberează pe ceialalţi codebitori, este deci mult mai conform principiilor. Cpr. Thiry, III, 26. Demolombe, XXVI, 460, 461. Laurent, XVII, 346. T. Huc, VIII, 138. Pand. fr., I, 547.

Art. 423 C. german.

[4]) Noul Cod german este deci mult mai conform principiilor, când ḑice prin art. 423, că remiterea datoriei făcută de creditor unuia din debitoriĭ solidari nu foloseşte celorlalţi

De aceea, art. 1189 din Codul Calimach (894 C. austriac) prevede că ertarea sau slobozirea ce un împreună-datornic au primit personalicește, *nu folosește pe ceialalți*, și art. 1193 din acelaș Cod (896 C. austriac) adaogă că ertarea de datorie ce a urmat din partea creditorului la unul din împreună datornici, nu poate fi spre paguba celorlalți. Art. 1189, 1193 C. Calimach.

Deferirea jurământului decisor de către creditor unuia din debitorii solidari considerânduse ca o remitere condițională a datorii, prestarea acestui jurământ din partea unuia din debitori liberează pe ceialalți, așa în cât toți codebitorii se vor folosi de prestarea acestui jurământ, putând să invoace acest mijloc de aparare pentru a respinge pretenția creditorului (art. 1218). (Vedi *suprà*, p. 193). Art. 1218.

Dacă corpul cert și determinat datorit solidaricește a perit prin caz fortuit (art. 1156), obligația este stînsă față cu toți debitorii, și toți vor putea earăș de o potrivă să invoace acest mijloc de aparare. (Vedi *suprà*, p. 185). Perirea lucrului datorit solidaricește prin caz fortuit.

In fine, cu deosebire de ceea ce se întâmplă în Codul francez, compensația poate fi opusă, la noi, de toți codebitorii. Compensația. Deosebire de Codul francez.

Să presupunem, în adevĕr, că A și B îmi datoresc solidaricește 1000 lei, și că eu, la rêndul meu, am devenit debitorul lui A tot pentru 1000 lei. Chestiunea este de a se ști dacă B îmi va putea opune compensația? Codul francez face următoarea distincțiune: Sau eu am urmărit pe A, care este în acelaș timp și debitorul și creditorul meu pentru 1000 lei, și în asemenea caz, el va putea să 'mi opue compensația, acest mijloc de aparare putênd fi invocat și de B, la rêndul sĕu, când îl voi urmări pe dênsul, pentru că datoria sa este stînsă prin compensație; sau, în loc de a urmări pe A, creditorul meu, am urmărit pe B, care 'mi este numai debitor, și în asemene caz, el nu 'mi va putea opune compensația, pentru suma ce eu datoresc lui A, codebitorul sĕu, art. 1294, § 3 din Codul fr. fiind formal în această privință. Această dispositie adaosă de legiuitorul francez, în urma observațiilor Tribunatului, în scop de a împedeca pe unul din debitori de a se amesteca în Art. 1148 C. rom.

---

debitori, de cât atunci *când părțile contractante au înțĕles să stêngă întreaga datorie, „wenn die Vertragschliessenden das ganze Schuldverhältniss aufheben wollten“.*

afacerile codebitorului său [1]), fiind eliminată de legiuitorul nostru din art. 1148, ca una ce este contrară principiilor şi criticată de autori [2]), B, când îl voi urmări, va putea să 'mi opue compensaţia, pentru că compensaţia dintre mine şi codebitorul său operându-se de drept în puterea legei (art. 1144), aduce stîngerea datorii *erga omnes*, întocmai ca şi plata ei. *Compensatio est instar solutionis.* Prin urmare, în legea noastră, compensaţia nu mai este, ca în Codul fr., un mijloc de aparare personal codebitorului în persoana căruia ea s'a realisat, ci un mijloc de aparare comun, ea putînd, în toate casurile, fi opusă de toţi codebitorii, ca şi celelalte moduri de stîngere ale obligaţiilor [3]).

---

[1]) Locré, *Législ. civile,* XII, 57, p. 279. Fenet, XIII, p. 162. Veḑi T. Huc, VIII, 164. Demolombe, XXVI, 399. Aceşti din urmă autori reproduc observaţiile Tribunatului; de aceea, 'i am citat aci.

[2]) Marcadé, IV, 837, 838. Thiry, III, 24. Vigié, II, 1550. Pand. fr., I, 460. Demolombe, XXVI, 399. Laurent, XVII, 338. — Veḑi însă Mourlon, II, 1265. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 35, nota 18. Demante, V, 142 bis II şi 246 bis III, care se încearcă a justifica soluţia Codului francez. Cpr. şi Baudry, II, 1126. T. Huc, VIII, 164.

Dreptul străin.

[3]) Art. 1294 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent (t. IV, p. 261) prevede anume că debitorul solidar poate să opue compensaţia pentru suma ce creditorul datoreşte codebitorului său, admiţînd astfel în mod expres soluţia care, la noi, resultă din principiile generale. Codul olandez reproduce Codul fr. (art. 1466), ear Codul italian (art. 1290) prevede că debitorul solidar poate să opue compensaţia pentru ceea ce creditorul datoreşte codebitorului său, *însă numai până la concurenţa părţii acestui codebitor* (cpr. art. 543 din Ante-proiectul Codului japonez), soluţie pe care unii, cu tot textul fr. contrar, o admit şi în Francia (Marcadé, IV, 839. Larombière, III, art. 1294, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 26, text şi n. 19), ceea ce este eară contrar principiilor. In Codul spaniol de la 1889 (art. 1197), în Codul federal al obligaţiilor (art. 134), etc., dispoziţia Codului fr. este eliminată ca şi la noi. In privinţa Codului german, veḑi art. 422 din acest Cod, care prevede că „plata făcută de unul din debitorii solidari profită tuturor celorlalţi, acelaş soluţie fiind aplicabilă daţii *in solutum*, consemnării şi compensaţiunii", şi acelaş text adaogă că „creanţa unuia din debitorii solidari nu poate fi opusă în compensaţie de ceialalţi debitori". „*Die Erfüllung durch einen Gesammtschuldner virkt auch für die übrigen Schuldner. Das Gleiche gilt von der Leistung an Erfüllungsstatt, der Hin-*

2° *Mijloacele de aparare personale.*

Mijloacele de aparare relative sau personale, *personæ cohærentes*, sunt acele care resultă din cause proprii unui anume debitor. Astfel sunt: îndeplinirea condițiunii suspensive stipulate numai de unul sau de unii din debitori; remiterea datorii făcută cu reservă de creditor numai unuia sau unora din debitori (art. 1141); remiterea solidarității (art. 1049—1051), pe care nu trebue s'o confundăm cu remiterea datorii; confusiunea (art. 1048); incapacitatea unuia din codebitori pentru minoritate, interdicție, etc., viciarea consimțêmêntului pentru eroare, dol sau violență, etc.

Din aceste mijloace de aparare, impropriu numite excepțiuni [1]), unele sunt *personale*, ear altele *curat sau pur personale* [2]).

Mijloacele de aparare *personale* sunt acele care pot fi opuse pentru toată datoria, de debitorul în persoana căruia ele s'au născut, ear de codebitorii sĕi, numai pentru partea acestuia. Mijloacele de aparare personale.

Astfel, dacă presupunem că creditorul a descarcat de datorie pe unul din codebitorii solidari, reservându'și dreptul sĕu contra celorlalți debitori (art. 1141), debitorul descarcat poate să se apere în contra creditorului, invocând remiterea datorii și neplătind absolut nimic, pe când ceilalți codebitori în contra cărora creditorul 'și a reservat dreptul sĕu, nu vor putea să se opue la plată, de cât pentru partea debitorului căruia datoria a fost remisă, ear părțile lor vor trebui să fie plătite, fie care din ei putênd fi apucat pentru tot (art. 1039) [3]).

---

terlegung und der Aufrechnung.—Eine Forderung, die einem Gesammtschuldner zusteht, kann nicht von den übrigen Schuldnern aufgerechnet werden". Cpr. art. 1441 C. austr. (1897 C. Calim.).

[1]) Vedi *suprà*, p. 194, n. 2.

[2]) Autorii ḑic că această distincțiune între mijloacele de aparare personale și acele curat personale, resultă virtual din art. 1047. Cpr. Demolombe, XXVI, 382. Baudry, II, 974. Vigié, II, 1388. Pand. fr., I, 433. Demante, V, 142, 142 bis I. Larombière, II, art. 1208, No. 7 urm.—Vedi însă Laurent, XVII, 301.

[3]) Remiterea solidarității, ca și remiterea datorii, dă naștere la un mijloc de aparare *personal*, ear nu numai *pur sau curat personal*. Demolombe, XXVI, 459. Pand. fr., I, 546. Vigié, II, 1400.

Confusiune.

Confusiunea, care se îndeplineşte când unul din debitorii solidari moşteneşte pe creditor, sau *vice-versa*, stînge datoria, sau mai bine dis, împedecă executarea ei [1]), însă numai pentru partea acestui codebitor (art. 1048, 1155, § 2). Astfel, dacă presupunem că, din trei debitori solidari care datoresc 12000 lei, unul din ei moşteneşte pe creditor, sau creditorul pe unul din ei, datoria este stînsă numai pentru 4000 lei, şi creditorul va putea cere solidaricește de la ceilalţi codebitori 9000, aceştia putînd să 'i opue, ca mijloc de aparare, confusiunea numai pentru 4000 lei [2]).

Aceiaş soluţie este aplicabilă nu numai când unul din debitori ar deveni moştenitorul unic al creditorului, sau creditorul moştenitor unic a unuia din debitori, precum are aerul de a presupune art. 1048, dar chiar şi atunci când ei nu s'ar moşteni între ei de cât pentru o parte numai, confusiunea neproducênd însă, în asemene caz, efecte de cât în mĕsura drepturilor de moştenire a unuia din debitori în succesiunea creditorului, sau în mĕsura drepturilor de moştenire ale creditorului în succesiunea unuia din debitori [3]).

Mijloacele de aparare pur sau curat personale.

Mijloacele de aparare *curat sau pur personale*, sunt acele care pot fi propuse numai de debitorul în persoana căruia ele s'au realisat, fără a putea nicî odată folosi celorlalţi debitori, nici macar pentru partea debitorului căruia ele aparţin.

Astfel sunt de exemplu: excepţiunile trase din beneficiul termenului sau a condiţiî stipulate numai în folosul unuia din codebitori; excepţiunea trasă din concordatul făcut de unul din codebitori căḑut în faliment (art. 845 urm. C.

---

[1]) *Confusio magis personam debitoris eximit ab obligatione, quam extinguit obligationem.* Cpr. Pothier, II, 276.

[2]) Pothier, II, *loco cit.* Thiry, III, 24. Demolombe, XXVI, 403, 404. Laurent, XVII, 336. Demante, V, 143 bis I. Pand. fr., I, 467. — Această soluţie este aplicabilă chiar dacă confusiunea s'ar fi operat altfel de cât prin moştenire, de ex., prin cesiunea sau donaţiunea datoriî făcută de creditor unui codebitor (art. 1154). Laurent, XVII, 337. Demolombe, XXVI, 405. *in fine.* Pand. fr., I, 468. T. Huc, VII, 323.

[3]) Laurent, XVII, 337, *in fine.* Demolombe, XXVI, 406. Demante, V, 145 bis III. Pand. fr., I, 469. Larombière, II, art. 1209, No. 3. T. Huc, VII, 323.

com.); acea trasă din incapacitatea unuia din codebitori pentru minoritate, interdicţie sau lipsă de autorisare, dacă este vorba de o femee măritată [1]); din eroarea, violenţa sau dolul care ar fi viciat consimţêmêntul sĕu, cu toate că, în această din urmă privinţă, chestiunea este supusă discuţiunei.

II. *Raporturile codebitorilor solidari între ei.*

Art. 1052. — Obligaţiunea solidară, în privinţa creditorului, se împarte de drept între debitori; fie care din ei nu este dator unul către altul de cât partea sa. (Art. 778, 779, 1037, 1060, 1061, 1065, 1108, § 3, 1872 C. C. Art. 799 C. com. Art. 1213 C. fr.).

Art. 1053. — Codebitorul solidar care a plătit [2]) debitul în totalitate [3]), nu poate repeti de la ceilalţi de cât numai de la fie care partea sa.

Dacă unul dintre codebitori este nesolvabil, atunci perderea causată de nesolvabilitatea acestuia se împarte cu analogie între ceialalţi codebitori solvabili şi între acela care a făcut plata. (Art. 778, 779, 1037, 1052, 1054 urm., 1108, 1667 C. C. Art. 1214 C. fr.).

Art. 1054. — Când creditorul a renunţat la solidaritate în favoarea unuia sau mai mulţi din debitori, dacă unul sau mai mulţi din ceialalţi codebitori devin insolvabili, partea acestora se va împărţi cu analogie între toţi ceialalţi codebitori, cuprinzându-se şi acei care au fost descarcaţi de solidaritate. (Art. 1049, 1053, 1668 C. C. Art. 1215 C. fr.).

Art. 1055. — Dacă datoria solidară era făcută numai în interesul unuia din debitorii solidari, acesta în faţă cu ceialalţi codebitori respunde pentru toată datoria, căci, în raport cu el, ei nu sunt priviţi de cât ca fidejusori. (Art. 1669 urm., 1674 C. C. Art. 1216 C. fr.).

---

[1]) Vedi asupra tuturor acestor excepţiuni, Baudry, II, 974. Demolombe, XXVI, 384, 385. Demante, V, 142 bis I. Pand. fr., I, 435 urm., etc.

[2]) Prin plată se înţelege aici *lato sensu* ori ce act care atrage în un mod definitiv şi irevocabil stêngerea obligaţiĭ şi liberarea tuturor debitorilor faţă cu creditorul. Demolombe, XXVI, 425. Larombière, II, art. 1214, No. 2. Pand. fr., I, 494.

[3]) Acest recurs ar exista din partea debitorului, chiar dacă el n'ar fi plătit de cât *o parte* din datorie, fiind că codebitorii sĕi sunt liberaţi pentru partea plătită de dênsul. Demolombe, XXVI, 426. Arntz, III, 132. Pand. fr., I, 496. Larombière, II, art. 1214, No. 5. C. Nancy, D. P. 78. 2. 14.

Art. 1191 C. Calimach.

Art. 1191 din Codul Calimach (896 C. austriac) prevede că, „dacă unul din împreună-datornicii a plătit din ale sale întreaga datorie, are dritul, și fără să 'i fi mutat creditorul asupra lui driturile și jalbele lui, să ceară de la ceialalți împreună-datornici întoarcerea în părți de o potrivă, dacă nu s'ar fi urmat între el și între aceia alcătuire deosebită“ [1]).

Acelaș principiu este admis și sub Codul actual, căci solidaritatea nefiind de cât o favoare întrodusă în folosul creditorului pentru a'i asigura plata creanței sale, ea nu schimbă raporturile dintre debitori.

De și, față cu creditorul, fie care din debitori va putea fi constrêns la plata întregei datorii (art. 1039), totuși, la urma urmei, în raport cu codebitorii sĕi, fie-care nu va plăti de cât partea care 'l privește, căci pentru tot ce întrece această parte, debitorul plătind-o în calitate de mandatar a codebitorilor sĕi (art. 1056), trebue să aibă recurs în contra lor (art. 1052, 1053), afară de casul în care s'ar stabili că datoria a fost exclusiv contractată în interesul aceluia care a plătit-o [2]).

Art. 1003.

Acest recurs va avea loc chiar în casul art. 1003, adecă când delictul sau quasi-delictul ar fi imputabil mai multor persoane, regula statornicită de art. 1052 și 1053 fiind absolută și generală [3]).

Recursul nu se va exercita însă, în asemenea caz, prin acțiunea *mandati*, pentru că mai multe persoane nu se pot asocia spre a comite delicte sau quasi-delicte, ci prin acțiunea *negotiorum gestorum* [4]). (Vedi *infrà*, p. 205).

Art. 426 C. german.

[1]) „Afară de casul unei convențiuni contrare, debitorii solidari sunt obligați intre ei pentru părți egale“, dice art. 426 din noul Cod german: „*Die Gesammtschuldner sind im Verhältnisse zu einander zu gleichen Antheilen verpflichtet, soweit nicht ein Anderes bestimmt ist*“. Cpr. art. 168 C. federal al oblig. (Elveția).

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 475.

[3]) Vedi t. V, p. 491.

[4]) Cpr. Pothier, II, 264, *in fine*. Baudry, II, 984. Demolombe, XXVI, 423. Arntz, III, 133. Demante, V, 147 bis III, Laurent, XVII, 357. Pand. fr., I, 493. Acești autori admit recursul în casul art. 55 C. pen. fr., adecă când solidaritatea ar resulta din o crimă sau un delict. — Vedi însă L. 6, § 3, Dig., 17, 1, *Mandati vel contra*.

Datoria solidară se împarte deci de drept între debitori, adecă fără nici o împărţeală, ci numai în virtutea legei (art. 1052), ceea ce nu este de cât o consecinţă a asociaţiunii care este presupusă între debitori. Legea presupune deci, în privinţa datoriei între codebitorii solidari, aceiaş asociaţiune, aceiaş comunitate de interes pe care o presupune între creditorii solidari, în privinţa creanţei lor (art. 1037). Prin urmare, divisiunea între dênşii se va opera în principiu în porţiuni egale, interesul fie căruia fiind presupus comun.

Resturnarea presumpţiunii statornicite de lege.

Această presumpţie putênd însă fi combătută prin dovada contrară [1]), de câte ori se va stabili că datoria a fost contractată numai în folosul unuia din debitori, el o va plăti întreagă, codebitorii sêi nefiind *faţă cu dênsul* de cât niştе fidejusori (art. 1055) [2]).

Precum vedem, în materie de solidaritate, ca şi în

---

[1]) Dovada incumbă aceluia care combate presumpţiunea, ear nu aceluia care o invoacă (art. 1169). Baudry, II, 983. Cas. fr., D. P. 91. 1. 475. — Proba cu marturi sau presumpţiunile nu vor fi admise în această privinţă, de cât în casurile în care această dovadă este admisă după dreptul comun (art. 1191 urm.). Rodière, *Solidarité*, 130. Larombière, II, art. 1213, No. 3. Cpr. C. Liège, D. P. 88. 2. 71.

[2]) Astfel, dacă presupunem că A avênd nevoe de 4000 lei pentru un interes personal, a împrumutat această sumă de la mine, dându'mi ca debitori pe B şi pe C, care s'au obligat solidariceşte către mine, eu voi putea să urmăresc pe ori care din aceşti debitori pentru suma întreagă, fără ca B şi C să poată opune beneficiul de divisiune sau de discuţiune (art. 1042), pentru că, faţă cu mine, ei nu sunt fidejusori, ci debitori solidari; însă, după ce B sau C va plăti datoria contractată de A, acel care va fi plătit va avea recurs pentru suma întreagă contra aceluia în socoteala căruia el a plătit-o. Cpr. C. Lyon, D. P. 91. 1. 343.

Dacă datoria n'a fost contractată în interesul exclusiv a unuia din debitori, ci în interesul tuturor, însă pentru părţi inegale, datoria se va repartisa între dênşii în proporţiunea interesului lor respectiv. Astfel, dacă presupunem că A avênd nevoe de 50000 lei, B de 40000 lei şi C de 10000 lei, s'au împrumutat de la mine cu 100000 lei, eu voi putea cere întreaga sumă de la A, de la B sau de la C; şi dacă presupunem că C a plătit întreaga datorie, el va avea recurs contra lui A pentru 50000 lei, ear în contra lui B pentru 40000 lei. Baudry, II, 983. Berriat St. Prix, II, 4512. Thiry, III, 25. Mourlon, II, 1277.

materie de moștenire, când există mai mulți moștenitori, trebue să distingem obligația de a plăti datoria de contribuțiunea la datorii. Obligațiunea cârmuește raporturile codebitorilor față cu creditorul (art. 777), ear contribuția cârmuește raporturile debitorilor între ei (art. 774).

Obligația fie cărui debitor este pentru totalitatea datoriei, ear contribuția debitorilor între ei este proporțională cu interesul fie căruia (art. 1053, § 1).

La caz de îndoeală, se presupune că toți debitorii au acelaș interes [1]).

Neaplicarea art. 1673.

Pentru ca un codebitor să aibă recurs în contra celorlalți, el trebue să fi plătit datoria comună în totul, sau macar în parte, căci art. 1673 nefiind aplicabil în specie, debitorul n'ar putea, chiar în urma ajungerei obligației la scadență, să acționeze pe codebitorii sĕi spre a'i constrînge a contribui împreună cu dênsul la plata datoriei comune [2]).

Aplicarea art. 1672.

S'ar putea însă întâmpla că, chiar în urma plății, recursul debitorului care a sevêrșit-o să fie declarat neîntemeiat, în casul, de exemplu, când el plătind datoria n'ar fi prevenit pe codebitorul sĕu, și acesta ar fi plătit-o de al doile. Cu alte cuvinte, art. 1672 de la fidejusiune nefiind o dispoziție specială, precum este art. 1673, ci aplicarea unui principiu general, și anume a art. 998, 999, se aplică și la solidaritate [3]).

Art. 1682. Controversă.

In cât privește însă aplicarea art. 1682 tot de la fidejusiune, chestiunea este foarte controversată [4]).

Debitorul care a plătit întreaga datorie va putea să exercite recursul sĕu contra celorlalți debitori, fie prin acțiunea *mandati* sau *negotiorum gestorum*, fie prin acțiunea care aparține creditorului.

Acțiunea mandati.

Fie care din debitori fiind, în adevĕr, mandatarul ce-

[1]) Baudry, II, 983. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 551.

[2]) Demolombe, XXVI, 427. Laurent, XVII, 365. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 32, text și n. 41. Pand. fr., I, 498. Massé-Vergé, III, § 528, p. 360, nota 16. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 578. Cpr. C. Nancy, D. P. 78. 2. 14. — *Contrà.* Troplong, *Cautionnement*, 414. Larombière, II, art. 1216, No. 3. Rodière, *Solidarité*, 131.

[3]) Demolombe, XXVI, 428. Larombière, II, art. 1214, No. 3. Pand. fr., I, 501.

[4]) Vedi *infrà*, explic. art. 1050, 1051, p. 217, 218.

lorlalți pentru a plăti partea lor de datorie (art. 1056), mandatarul trebue să aibă acțiunea *mandati* contra mandanților sĕi ca să fie desdaunat de ceea ce a plătit în socoteala lor (art. 1547), și această acțiune îi va permite de a cere nu numai capitalul plătit, dar și dobênda lui din ḑiua facerei plății (art. 1550), chiar dacă datoria solidară nu producea nici o dobêndă.

Acțiunea care aparține creditorului.

Debitorul care a plătit întreaga datorie fiind *ipso jure* subrogat în drepturile creditorului (art. 1108, § 3), poate, în calitatea sa de subrogat, să aibă interes a exercita recursul sĕu contra celorlalți debitori prin acțiunea care aparține creditorului, căci, de și această acțiune nu'i dă drept la dobênda sumelor plătite, precum îi dă acțiunea *mandati*, totuși ea îi permite de a exercita siguranțele personale, precum ar fi amanetul, privilegiile și ipotecile ce ar fi avut creditorul [1]). Fie care acțiune își are deci foloasele și neajunsurile sale.

Acțiunea negotiorum gestorum.

Cât pentru acțiunea *negotiorum gestorum*, debitorul care a plătit totul o va exercita în casul art. 1003, adecă când mai multe persoane ar fi comis un delict sau un quasi-delict, și una din ele ar fi plătit toată dauna causată, pentru că, în casul de față, lipsește posibilitatea mandatului, neputênduse ḑice că mai multe persoane se represintă unele prin altele pentru a face rĕu altora [2]).

Ori care ar fi acțiunea prin care unul din debitori 'și-ar exercita recursul sĕu contra celorlalți, el nu va putea cere de la fie care de cât partea sa contributorie din datorie (art. 1053, § 1), chiar dacă creditorul ar fi consimțit o subrogație expresă în favoarea lui (art. 778, 1107 § 1) [3]). Aceasta se înțĕlege de la sine când este vorba de acțiunea *mandati*, căci mandatarul neputênd cere de cât restituirea sumelor plătite în socoteala mandantelui (art. 1547), codebitorul care a plătit întreaga datorie n'a plătit pentru fie care din codebitorii sĕi de cât partea lor

[1]) Baudry, II, 985. Thiry, III, 25. Mourlon, II, 1280. Acollas, II, p. 852.

[2]) Veḑi *suprà*, p. 202, și t. V, p. 491. Cpr. art. 1859 din Cod. cant. Zürich.

[3]) Demolombe, XXVI, 433. Demante, V, 148 bis II. Pand. fr., I, 505. Larombière, II, art. 1214, No. 1. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 32. Veḑi și t. III a lucrării noastre, p. 558.

respectivă, neavênd mandat de cât pentru această parte, și neputênd, prin urmare, cere mai mult de la dênșii.

Această repartiție proporțională a recursului debitorului solidar în contra codebitorilor sĕi, pare însă contrară principiilor, când el își exercită recursul sĕu prin acțiunea care aparținea creditorului, căci debitorul care a plătit întreaga datorie fiind subrogat în drepturile creditorului (art. 1108, § 3), acest debitor ar trebui să aibă dreptul pe care îl avea creditorul, adecă acel de a cere întreaga datorie de la fie care codebitor, deducênduse numai partea ce el datorea personal. Art. 1053, § 1 voește, cu toate aceste, ca debitorul care a plătit întreaga datorie, să nu poată exercita recursul sĕu contra codebitorilor sĕi de cât pentru partea și porțiunea fie căruia din ei, nu atât pentru a evita acțiunile recursorii ale debitorilor, unora în contra altora, precum dice Pothier (II, 282), ci mai cu samă din causa garanției ce debitorii solidari își datoresc unii altora, în calitatea lor de asociați și în virtutea regulei că cine trebue să garanteze nu poate să evingă: *Quem de evictione tenet actio, eumdem agentem repellit exceptio* [1]).

Art. 1053, § 2. Dacă unul din codebitori este insolvabil, perderea causată prin insolvabilitatea acestuia se împarte cu analogie între ceialalți codebitori solvabili și între acel care a făcut plata (art. 1053, § 2) [2]). Ar fi fost nedrept, în adevĕr, ca, în asemene caz, acel care a plătit pentru toți debitorii, să sufere perderea care resultă din insolvabilitatea unora din ei (cpr. art. 779). De aceea această dispositie se găsește în toate legislațiunile [3]).

---

[1]) Vedi asupra acestei maxime, t. II, p. 452, n. 2; t. III, p. 393, 631, 639, t. și n. 3; t. IV, p. 205. Cpr. Baudry, II, 986. Demolombe, XXVI, 432. Laurent, XVII, 358. Demante, V, 148 bis I. Thiry, III, 22. Mourlon, II, 1280. Vigié, II, 1392. Pand. fr., I, 504.

[2]) Cpr. Trib. Roman (Al. I. Franc făcênd funcțiunea de președinte). *Dreptul* din 1897, No. 32.

Art. 426 C. german. [3]) Dacă debitorul n'a putut să plătească partea sa contributorie, dice art. 426 din noul Cod german, acest deficit va cădea asupra celorlalți debitori obligați la plata datoriei". „*Kann von einem Gesammtschuldner der auf ihn entfallende Beitrag nicht erlangt werden, so ist der Ausfall von den übrigen zur Ausgleichung verpflichteten Schuldnern zu tragen*".

Astfel, dacă presupunem patru debitori solidari pentru suma de 12000 lei, partea contributivă a fie căruia din ei fiind de 3000 lei, acel care a plătit întreaga datorie va cere de la fie care din ceialalți câte 3000 lei, adecă peste tot 9000 lei. Presupunênd acum că unul din debitori este insolvabil, partea lui de 3000 lei nu va fi numai în sarcina debitorului care a făcut plata, ci se va împărți între toți cei solvabili.

Prin urmare, debitorul care a plătit întreaga datorie, va perde numai partea lui, adecă 1000 lei, putênd cere de la ceilalți debitori solvabili câte 4000 lei [1]).

Art. 1054. Aplicarea art. 1053, § 2 poate însă să dea loc la o dificultate, pe care o prevede art. 1054. După acest text, remiterea solidarității făcută de creditor unuia sau mai multor din debitori, nici nu folosește, nici nu strică celorlalți.

Deci, dacă dintre debitorii remași solidari, unii au devenit insolvabili, partea insolvabililor se împarte cu analogie, adecă în proporție cu partea ce fie care trebue să plătească din datorie, între toți ceialalți codebitori, cuprinzênduse în mod fictiv și acei care au fost descarcați de solidaritate (art. 1054).

Casul în care unul din debitori a fost descarcat numai de solidaritate. Controversă. Eată, de exemplu, patru debitori, care, într'un interes comun, au împrumutat de la mine solidaricește 12000 lei; partea contributorie a fie căruia din ei este de 3000 lei. Dacă am renunțat la solidaritate în favoarea unuia din ei, am pastrat contra acestui debitor o acțiune parțială pentru 3000 lei, ear în contra celorlalți trei debitori, acțiunea mea solidară numai pentru 9000 lei. Presupunênd acum că unul din acești trei debitori a devenit insolvabil, ceilalți doi remași solvabili nu vor plăti singuri partea insolvabilului, ci ea se va împărți între dênșii și debitorul liberat de solidaritate, cel puțin fictiv, în cât privește acest din urmă, ceea ce face că fie care din ei va plăti peste partea sa contributorie câte 1000 lei. Fiind însă că debitorul, pe care l'am descarcat de solidaritate nu mai poate fi urmărit peste partea sa de datorie, care

---

Vedi în acelaș sens, art. 168 C. federal a oblig. din 1881; art. 1199 C. ital.; art. 896 C. austriac (1192 C. Calimach); art. 1145, § ultim C. spaniol; art. 757 C. portughez, art. 1329, § 2 C. neerlandez, etc.

[1]) Cpr. art. 1192 C. Calimach, 896, *in medio*, C. austriac.

este 3000 lei, și fiind că remiterea ce'i am făcut trebue să'l descarce de consecințele solidarității, altfel ea ar fi lipsită de efecte, nu el, ci eu creditorul voi fi acela care voi suferi perderea de 1000 lei resultând din insolvabilitatea unuia din debitori.

Prin urmare, în ipoteza de mai sus, eu voi putea cere numai 8000 lei de la fie care din cei doi debitori remași solvabili, și 3000 lei de la debitorul descarcat de solidaritate [1]).

Casul în care unul din debitori a fost descarcat de însuș datoria.

Dacă însă, în loc de a descarca pe unul din debitori numai de solidaritate, l'aș fi descarcat de însuș datoria sa, făcêndu'mi reserve în privința celorlalți, eu aș perde ori ce acțiune contra acestui debitor, remânêndu'mi numai acțiunea solidară contra celorlalți, scădênduse partea aceluia căruia am făcut remiterea, și debitorul urmărit de mine n'ar mai putea să exercite nici un recurs contra debitorului descarcat [2]).

Despre casurile, care lăsând să susbiste datoria, pot să facă să înceteze solidaritatea sau să modifice efectele ei.

Două casuri pot să facă să înceteze solidaritatea sau să modifice efectele ei, fără a stênge cu toate aceste obligația solidară.

Aceste sunt: 1⁰ moartea unuia din debitorii solidari, care lasă mai mulți moștenitori; și 2⁰ remiterea solidarității.

1⁰ *Moartea unuia din debitorii solidari, care lasă mai mulți moștenitori.*

Moartea unuia din debitorii solidari, care lasă mai mulți moștenitori, nu face să înceteze solidaritatea, ci mo-

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 275. Thiry, III, 26. Mourlon, II, 1278. Acollas, II, p. 853. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 33, text și n. 43. Duranton, XI, 231. Larombière, II, art. 1215, No. 2. Rodière, *Solidarité*, 138. Pand. fr., I, 512 urm. Massé-Vergé, III, § 529, p. 361, nota 21.—*Contrà.* Baudry, II, 983. Marcadé, IV, 625. Laurent, XVII, 363. Demolombe, XXVI, 439. Demante, V, 150 bis I. Cas. fr. D. P. 82. 1. 441. După acești din urmă autori, codebitorul descarcat de solidaritate ar trebui să contribuească *în realitate* la plata părței debitorului insolvabil (argument din expunerea de motive a lui Bigot-Préameneu). Locré, XII, 95, p. 365.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 33, nota 42, și autoritățile citate acolo.

difică numai efectele ei. In adevĕr, art. 1060 fiind conceput în termeni generali, este aplicabil și la obligațiile solidare, de unde resultă că obligația nu încetează prin moartea debitorului, ci trece la moștenitorii sĕi, împărținduse între ei, dacă ea este divisibilă (cpr. art. 774, 775).

La moartea unuia din debitorii solidari, datoria se va împărți între moștenitorii sĕi, și situația creditorului va fi modificată în acest sens că, de unde el putea să urmărească pe debitorul defunct pentru întreaga datorie, el nu va mai putea urmări pe fie care din moștenitori, de cât în mĕsura părții sale ereditare. Astfel, dacă presupunem că din trei debitori, care 'mi datoresc solidaricește 12000 lei, unul a murit lăsând trei moștenitori pentru părți egale, datoria se divide între ei, fie care datorind câte 4000 lei (art. 1060).

Solidaritatea continuând însă între cei doi debitori remași în viață și moștenitorii acelui defunct, eu voi putea cere întreaga datorie la fie care din debitorii în viață, și 4000 lei la fie care moștenitor, neputênd dobêndi întreaga creanță de la moștenitorii debitorului defunct, de cât urmărind pe toți. Situația mea a remas deci aceiaș față cu debitorii care sunt în viață, pe când ea a fost schimbată față cu moștenitorii debitorului defunct [1]).

2⁰ *Remiterea solidarității.*

Art. 1049. — Creditorul care consimte a se împărți datoria în privința unuia din codebitori, conservă acțiunea solidară în contra celorlalți debitori, dar cu scădĕmêntul părții debitorului, pe care l'a liberat de solidaritate. (Art. 1047, 1050, 1064, 1141, 1521, 1666 urm. C. C. Art. 1210 C. fr.).

Art. 1050. — Creditorul care primește separat partea unuia din debitori, fără ca în chitanță să 'și reserve solidaritatea sau drepturile sale în genere, nu renunță la solidaritate de cât în privința acestui debitor.

Nu se înțĕlege că creditorul a renunțat la solidaritate în favoarea unui debitor, când primește de la el o sumă egală cu partea ce e dator, dacă chitanța nu ḑice că acea sumă este primită pentru partea debitorului.

Asemenea, din simpla cerere în judecată formată în contra

[1]) Cpr. Baudry, II, 977. Thiry, III, 26, p. 37. Laurent, XVII, 327. Pand. fr., I, 541. Demante et Colmet de Santerre, V, 136 bis III.

unuia din debitori pentru partea sa, dacă acesta n'a aderat la cerere, sau dacă nu s'a dat o sentinţă de condamnaţiune, nu se presupune renunţiaţiunea la solidaritate în favoarea acelui debitor. (Art. 1049, 1200, 1202, 1668 C. C. Art. 1211 C. fr.).

Art. 1051. — Creditorul, care primeşte separat şi fără reserva solidarităţei, porţiunea unuia din codebitori din venitul renditei sau în dobêndile unei datorii solidare, nu perde solidaritatea de cât pentru venitul şi dobênda trecută, ear nu şi pentru cele viitoare, nici pentru capital, afară dacă plata separată nu s'a urmat în curs de ₫ece ani consecutivi. (Art. 1050, 1200, 1202 C. C. Art. 1212 C. fr.).

Solidaritatea fiind un lucru accidental a obligaţiunii, poate să dispară, fără ca aceasta să înceteze de a avea fiinţă. Nu trebue deci să confundăm remiterea datoriei cu remiterea solidarităţei, pentru că, prin cea dintâi, creditorul renunţă la însuş dreptul de creanţă, pe când prin cea de a doua, el renunţă numai la beneficiul solidarităţei şi la foloasele ei.

Remiterea solidarităţei poate fi consimţită în folosul tuturor debitorilor, fără nici o excepţie, ceea ce se va întâmpla foarte rar, sau în folosul numai a unuia ori a unora din ei. In casul întâi, ea este *absolută*, ear în casul al doilea, *relativă*.

Remiterea absolută a solidarităţei.

In casul întâi, despre care legea nu se ocupă, solidaritatea lipsînd cu totul, debitorii se găsesc în posiţia în care s'ar fi găsit, dacă ar fi contractat fără solidaritate; ceea ce însêmnează că obligaţia se împarte între toţi debitorii, creditorul neputênd cere de la fie care de cât partea sa şi suferind perderea pentru toţi acei insolvabili [1]). Acesta este casul unei obligaţiuni conjuncte [2]).

Cât pentru remiterea relativă a solidarităţei, ea este prevẽ₫ută de art. 1049—1051. Ea poate să fie expresă sau tacită.

Remiterea expresă a solidarităţei (art. 1049).

Remiterea solidarităţei este expresă, de câte ori creditorul a declarat că el înţêlege a o remite cutărui sau

[1]) Baudry, II, 979. Thiry, III, 26. Laurent, XVII, 344. Demolombe, XXVI, 456. Pand. fr., I, 543. Larombière, II, art. 1210, No. 4.

[2]) Veḑi *suprà*, p. 155.

cutărui debitor. Nici o expresie sacramentală nu se cere în această privință.

Cuvintele „*a se împărți datoria în privința unuia sau unora din codebitori* (art. 1049), *a renunța la solidaritate sau la acțiunea solidară* (art. 1054), *a remite solidaritatea, a descarca de solidaritate*“, etc., întrebuințate de creditor sunt sinonime și denotă în deajuns voința sa [1]). Cuvintele obicinuite din care resultă remiterea solidarității.

De câte ori însă expresiunile întrebuințate de creditor ar fi îndoelnice, îndoeala se va interpreta contra debitorului, pentru că solidaritatea odată dovedită, el trebue să stabilească remiterea ce opune pe cale de excepție [2]).

De câte ori remiterea solidarității este făcută numai unuia din debitori, ea nu folosește de cât lui, și acest debitor încetează de a fi debitor solidar, ne mai datorind de cât partea sa (art. 1049). Legătura care 'l unea cu ceilalți coobligați fiind ruptă, el nu mai represintă pe codebitorii săi, după cum nici codebitorii nu 'l mai represintă pe dênsul, ear consecințele solidarității (art. 1041—1046) nu 'i mai sunt aplicabile. Creditorul păstrează însă acțiunea sa solidară în contra celorlalți debitori nedescarcați de solidaritate, scăděnduse, bine înțeles, partea debitorului căruia solidaritatea a fost remisă (art. 1049) [3]).

---

[1]) Laurent, XVII, 345 și Ante-proiect de revisuire, IV, p. 194. Baudry, II, 981. Demolombe, XXVI, 458. Pand. fr., I, 545. Larombière, II, art. 1210, No. 3.

[2]) Larombière, Baudry, Pand. fr., *loco suprà cit.* T. Huc, VII, 327.

[3]) Astfel, dacă A, B și C îmi datoresc solidaricește 3000 de lei, și eu am descarcat de solidaritate pe A, nu voi mai putea cere de cât 2000 lei de la B sau C, deducênd astfel partea debitorului descarcat, adecă 1000 lei, și aceasta chiar dacă n'am primit partea lui A *(nullo accepto)*, însă, bine înțeles, în asemene caz, A va putea fi urmărit pentru partea lui, adecă pentru 1000 lei, fiind că, dacă prin remiterea solidarității, el a încetat de a respunde pentru codebitorii săi, el n'a încetat de a respunde pentru dênsul. Baudry, II, 981. Marcadé, IV, 619, 620. Laurent, XVII, 347. Acollas, II, p. 850, nota 1. Demante, V, 144 bis III. Demolombe, XXVI, 464. T. Huc, VII, 326. Pand. fr., I, 551. — *Contrà.* Cu toate aceste, după o altă părere, se susține că art. 1049 presupune că debitorul n'a fost descarcat de solidaritate, de cât în urma plății părței sale din datorie, și că, prin urmare, creditorul care ar fi liberat de solidaritate pe un debitor de la care n'ar fi primit nimic,

Deosebire între art. 1049 și 1141.

Art. 1049 se deosebește deci de art. 1141, căci, pe când, după art. 1049, remiterea solidarității făcută unuia din debitori nu liberează pe ceialalți codebitori, după art. 1141, din contra, remiterea datoriei făcută unuia din debitorii solidari liberează pe ceialalți codebitori, dacă creditorul nu'și a făcut reservă în privința lor [1]).

Dispositia art. 1049 este mult mai logică de cât aceea a art. 1141 și conformă, pe de o parte, cu principiul că renunțările nu se presupun nici o dată, ci trebuesc strict interpretate, ear pe de alta, cu principiul că convențiile n'au efect de cât între părțile contractante (art. 973). Remiterea solidarității fiind, în adevĕr, o convenție între creditor și unul din codebitori, nu poate fi opusă celorlalți coobligați. Asupra acestui punct toți autorii sunt de acord, și aceasta era și părerea lui Pothier (II, 275, 278) [2]).

Critică la adresa legiuitorului.

Art. 1049 derogând însă prin dispositia sa finală de la părerea lui Pothier, când dice că creditorul își păstrea-

---

păstrează, fără nici o restricție și fără nici o deducție, acțiunea sa solidară contra celorlalți debitori, și o acțiune parțială contra debitorului descarcat. Astfel, în exemplul de mai sus, dacă presupunem că am descarcat pe A de solidaritate, fără a fi primit partea lui, adecă 1000 lei, eu voi avea acțiunea solidară pentru 3000 lei contra celorlalți doi debitori (B sau C), și o acțiune parțială pentru 1000 de lei contra lui A, debitorul descarcat. Vedi în acest din urmă sens, Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 33, text și nota 42. Larombière, II, art. 1210, No. 7. Duranton, XI, 224, 231. Această părere este însă inadmisibilă pentru următoarele motive: 1° Art. 1049 fiind conceput în termeni generali, nu distinge dacă debitorul liberat de solidaritate a plătit sau n'a plătit partea sa din datorie; 2° Lucrările pregătitoare exclud asemene distincție (Locré, *Législ. civile*, XII, 33, p. 268); 3° In fine, art. 1049 n'a putut să aibă în vedere numai casul când debitorul descarcat de solidaritate 'și a platit partea sa, pentru că, în asemene caz, este evident că numai ceea ce remâne, deducênduse suma plătită, este datorit creditorului. Este puțin probabil, în adevĕr, ca legiuitorul să fi edictat o dispositie expresă pentru a dice că acel care din 3000 de lei a primit 1000, nu poate să mai ceară de cât 2000 lei, aceasta înțelegênduse de la sine.

1) Vedi *suprà*, p. 196.

2) Cpr. Laurent, XVII, 346. Demolombe, XXVI, 460, 461. Thiry, III, 26. Pand. fr., I, 547.

ză acțiunea sa solidară contra debitorilor nedescarcați de solidaritate, *cu scădêmêntul părței debitorului pe care l'a liberat de solidaritate*, autorii se întreabă dacă această din urmă restricție, pe care Pothier n'o admitea (II, 277), este contrară sau conformă adevăratelor principii, și unii se pronunță într'un sens, ear alții în altul. Adevĕrul este însă că nici o rațiune serioasă nu militează în favoarea restricții admise de art. 1049, și că codebitorii nedescarcați de solidaritate ar fi trebuit, după adevăratele principii, să poată fi urmăriți și pentru partea debitorului descărcat, întru cât acesta remâne debitorul părței sale, fiind chiar ținut de urmările insolvabilității foștilor sĕi codebitori solidari (art. 1054). Codebitorii nedescarcați păstrându-și toate drepturile lor contra debitorului descarcat de solidaritate, ei ar fi trebuit să poată fi urmăriți și pentru partea acestuia [1]). De aceea, art. 1195 din Codul italian prevede că creditorul, care consimte a se împărți datoria în privința unuia din codebitori, păstrează acțiunea sa solidară contra celorlalți pentru creanța întreagă, *conserva la sua azione in solido contro gli altri per l'intero credito* [2]).

Cea mai bună dovadă că art. 1049 este, in dispositia sa finală, contrar adevăratelor principii, este că unii s'au încercat a da acestui text un alt sens de cât acel ce el are în realitate [3]).

Remiterea tacită a solidarității (art. 1050, 1051).

Remiterea solidarității este tacită de câte ori ea resultă din niște acte *(gesta)* îndeplinite de creditor, care fac neaparat să se presupue voința sa de a renunța la solidaritate. Aceste acte sunt statornicite de art. 1050, 1051, care prevĕd patru casuri de remitere tacită a solidarității [4]).

---

[1]) Cpr. Laurent, XVII, 346. Baudry, II, 981. Marcadé, IV, 619. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 131, n. 1. — Vedi însă Demolombe (XXVI, 465) și Demante (V, 144 bis IV), care se încearcă a justifica restricția admisă de art. 1049.

[2]) Cpr. art. 1211 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent; art. 531 din Ante-proiectul Codului japonez, etc.

[3]) Vedi *suprà*, p. 212, *ad notam*.

[4]) Casurile de renunțare prevĕdute de lege sunt de strictă interpretare, însă cu toate aceste, este necontestat că poate

Art. 1050, § 1. *Casul întâi* (art. 1050, § 1 şi 2). — Prima ipoteză în care există remiterea tacită a solidarităţei din partea creditorului, este aceea în care el primeşte separat partea unuia din debitori, prevĕdĕnd în chitanţa ce dă că el a primit acea sumă pentru partea debitorului, fără ca să 'şi reserve solidaritatea sau drepturile sale în genere. Astfel, pentru ca să existe renunţare tacită la solidaritate, se cer trei condiţiuni: 1° primirea separat de la debitor *a unei sumi egale cu partea sa din datorie, ex parte debiti* (L. 18, Cod., 2, 3, *De pactis*), ear nu a unei sumi mai mici, după cum pe nedrept susţin unii autori [1]); 2° chitanţa eliberată de creditor trebue să prevadă că acea sumă este primită *pentru partea debitorului*, fără însă să fie nevoe de întrebuinţarea unor cuvinte sacramentale, pentru ca nu cumva să se presupună că creditorul a primit acea sumă numai ca un acont; 3° şi în fine, creditorul nu trebue să 'şi fi reservat în chitanţă solidaritatea sau drepturile sale în genere, căci dacă el şi-a făcut această reservă, nu se poate din celelalte două condiţiuni deduce remiterea tacită a solidarităţei [2]).

Art. 1050, § 3. *Casul al doile* (art. 1050, § 3).—Al doile caz de remitere tacită a solidarităţei este prevĕdut de art. 1050, § 3. Cererea în judecată făcută de creditor contra unuia din debitorii solidari, chiar pentru o sumă egală cu partea sa din datorie, nu constitue din partea creditorului o renunţare tacită la solidaritate, dacă debitorul n'a aderat la cerere, sau dacă n'a intervenit o sentinţă de condamnare.

Legiuitorul nu se mulţămeşte cu acţiunea îndreptată

---

să existe şi alte casuri de remitere tacită a solidarităţei, de cât acele prevĕdute de art. 1050, 1051. Aceasta nu mai este o chestie de drept, ci o chestie de fapt şi de intenţiune, pe care judecătorii o decid după termenii actului intervenit între părţi şi după împrejurările particulare ale fie cărei specie. Laurent, XVII, 353. Demolombe, XXVI, 493. Duranton, XI, 236. Pand. fr., I, 585 urm. T. Huc, VII, 327.

[1]) Cpr. Larombière, II, art. 1211, No. 5.

[2]) Cpr. Pothier, II, 277. Baudry, II, 982. Thiry, III, 26, p. 36. Laurent, XVII, 348. Demante, V, 145 bis I. Demolombe, XXVI, 468 urm. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 34. Pand. fr., I, 556 urm. Vedi şi L. 18, Cod., 2, 3, *De pactis*.

de creditor contra unui debitor solidar, *chiar pentru partea sa,* ci mai cere încă intervenirea unei hotărîri condamnatoare, sau consimțêmêntul debitorului, pentru că, după cum dice Pothier (II, 277), datoria fiind efectul concursului voințelor creditorului și a debitorului, remiterea ei nu poate să resulte de cât tot din consimțêmêntul contrar a aceloraș părți; ori, acest consimțêmênt există când debitorul a aderat la cerere, și el este presupus a avea loc când a intervenit o hotărîre condamnatoare [1]), conform regulei *judiciis quasi contrahimus* [2]).

Două condiții sunt deci cerute, pentru ca să existe, în această ipoteză, remiterea tacită a solidarității: 1° O acțiune din partea creditorului pentru partea debitorului; și 2° Consimțêmêntul debitorului la această acțiune, sau o hotărîre condamnatoare.

Casul al treile (art. 1051, ab initio). Al treile caz de remitere tacită a solidarității este prevĕdut de partea întâi a art. 1051. Renunțările fiind de strictă interpretare, acest text prevede că remiterea tacită a solidarității acordată unuia din debitori pentru venitul unei rente sau dobêndile unei datorii solidare, nu se înțelege de cât pentru venitul și dobêndile trecute, ear nu și pentru cele viitoare, nici pentru capital. Art. 1051, ab initio.

Astfel, dacă presupunem că trei debitori datoresc solidaricește o rentă anuală de 3000 lei, și că venitul pentru un an întreg este ajuns la scadență, faptul din partea creditorului de a primi de la unul din debitori 1000 lei, și de a prevedea în chitanță că această sumă o primește *pentru partea sa*, fără ca acea chitanță să cuprindă vre o reservă în privința solidarității (art. 1050), constitue în adevĕr o remitere tacită a solidarității în folosul acestui debitor, însă numai pentru venitul trecut, ear nu și pen-

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 982. Thiry, III, 26. Laurent, XVII, 349. Larombière, II. art. 1211, No. 11. Demolombe, XXVI, 477. Pand. fr., I, 564. Demante, V, 145 bis II. — Trebue însă să observăm că, în privința fidejusorilor, art. 1668 face să resulte implicit divisiunea acțiunei din partea creditorului din singurul fapt a urmărirei fie cărui din ei pentru partea și porțiunea lor. Cpr. Pand. fr., *loco suprà cit.* Art. 1668.

[2]) Acest adagiu este extras din L. 3, § 11, Dig., 15, 1, *De peculio*, unde se dice: „*Nam sicut in stipulatione contrahitur..., ita judicio contrahi.*“ Cpr. Demolombe, XXX, 282.

tru veniturile viitoare, nici pentru capital. Art. 1051 nu este deci de cât aplicarea art. 1050, § 1 şi 2, şi ambele texte se complectează unul prin altul [1]).

Art. 1051, in fine.

Casul al patrule (art. 1051, in fine). — In ipoteza de mai sus, când unul din debitorii solidari a fost admis a plăti separat, *pentru partea sa*, dobênda datoriei sau venitul rentei, în timp de ḑece ani consecutivi, creditorul este presupus a fi renunţat la solidaritate în folosul acestui debitor [2]), nu numai pentru dobênḑile şi veniturile trecute, dar şi pentru cele viitoare şi chiar pentru capital.

Legea deduce, în asemene caz, cu drept cuvênt, voinţa creditorului din faptul prelungirei în timp de ḑece ani consecutivi a plăţilor divisate.

Condiţiile cerute p. ca să existe remiterea tacită a solidarităţei.

Pentru ca creditorul să fie însă presupus a fi renunţat tacitamente la solidaritate, se cer trei condiţiuni, şi anume: 1⁰ Divisiunea în plăţile dobênḑilor datoriei sau veniturilor rentei, ceea ce cuprinde: a) primirea de către creditor a părţei datorite de unul din debitori în dobêndă sau venituri; b) eliberarea unei chitanţe *pentru partea sa*; c) nici o reservă în chitanţă din partea creditorului în privinţa solidarităţei sau a drepturilor sale în genere (art. 1050, § 1 şi 2); 2⁰ Urmarea plăţilor separate în timp de ḑece ani consecutivi, (ceea ce presupune mai multe plăţi consecutive), fără nici o întrerupere prin o plată nedivisată; şi în fine 3⁰ pluralitatea plăţilor, care nu este de cât o consecinţă a condiţiunii a doua. Asupra acestor condiţiuni toţi autorii sunt de acord, şi nu se discută de cât dacă trebuesc ḑece plăţi urmate fără întrerupere, din an în an, în curs de ḑece ani, sau dacă mai multe plăţi urmate în curs de ḑece ani sunt suficiente, chiar când numĕrul lor ar fi mai mic de cât ḑece [3]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 279. Thiry, III, 26, p. 37. Marcadé, IV, 622. Laurent, XVII, 350. Baudry, II, 982. Demolombe, XXVI, 480 urm. Larombière, II, art. 1212, No. 1. Pand. fr., I, 571 urm. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 34, nota 44.

[2]) Cât pentru ceilalţi debitori, în această ipoteză, ca şi în celelalte, obligaţia remâne tot solidară în privinţa lor. Laurent, XVII, 352. Demolombe, XXVI, 492. Larombière, II, art. 1212, No. 9. Rodière, *op. cit.*, 153. Pand. fr., I, 584.

[3]) Astfel, Demolombe (XXVI, 491) şi Rodière (*op cit.*, 152) susţin că nu trebuesc numai de cât ḑece plăţi, pe când

In fine, pentru a termina materia stêngerei solidarității, ne mai remâne de examinat o chestiune controversată, și anume aceea de a se ști dacă art. 1682 de la fidejusiune este sau nu aplicabil la solidaritatea pasivă. Art. 1682 nu se aplică la solidaritate. Controversă.

Acest text declarând că creditorul, care prin fapta sau culpa sa a perdut garanțiile creanței sale, nu mai poate urmări pe fidejusor, care astfel remâne liberat, unii admit că de câte ori creditorul, prin fapta sa, ar fi făcut cu neputință subrogațiunea celorlalți codebitori în siguranțele (privilegiile sau ipotecele) ce el avea contra unui din ei, nu mai poate urmări pe ceialalți de cât deducênduse partea acestuia, și că codebitorii de la care el ar cere întreaga datorie ar putea să'i opue art. 1682 [1]).

Astfel, dacă presupunem că din patru debitori, care 'mi datoresc solidaricește 12000 lei, unul din ei 'mi ar fi constituit o ipotecă la care în urmă aș fi renunțat, fie care din ceialalți trei debitori urmăriți pentru întreaga datorie, ar putea, prin o excepție, să'mi opue că ei nu pot fi urmăriți de cât pentru 9000 lei, pentru că, prin fapta mea, i am împedecat de a fi subrogați în drepturile mele, în privința ipotecei pe care o aveam de la unul din debitori.

Credem însă, cu toate aceste, că asemene excepție n'ar fi întemeiată, și că art. 1682 nu poate fi aplicat la obligațiile solidare, pentru că acest text fiind relativ la fidejusiune și cuprinḑênd o perdere și o decădere de drepturi, nu poate fi întins prin analogie la aceste casuri [2]).

---

majoritatea autorilor sunt de părere contrară. Cpr. în acest din urmă sens, Laurent, XVII, 351. Mourlon, II, 1276. Duranton, XI, 236. Larombière, II, art. 1212, No. 6. Pand. fr., I, 578 urm.

[1]) Cpr. Pothier, II, 275. Merlin, *Quest.*, v° *Solidarité*, § 5, tom. 7, p. 590 urm. Arntz, III, 130. Mourlon, *De la subrogation*, p. 514. Duranton, XVIII, 382, p. 402, nota 1. Rodière, *op. cit.*, 154. Toullier D., IV, partea I, 172. Ponsot, *Du cautionnement civil et commercial*, 329. Héan, *Revue pratique*, t. 13, anul 1862, *Débiteur solidare*, *Subrogation*, etc.p. 29—39.

[2]) Acollas, III, p. 574. Laurent, XVII, 342. Demolombe, XXVI, 497, 498. Larombière, II, art. 1208, No. 4. Thiry, III, 26, *in fine*. Vigié, II, 1403. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 586. P. Pont, *Du cautionnement*, 369. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 35, text și nota 47. Massé-Vergé, III, § 528, p. 359, n. 15. Pand. fr., *Oblig.*, I, 590 și t. 15, v° *Cautionnement*, 826. Troplong, *Cautionnement*, 562. Gauthier,

Casurile în care art. 1682 se aplică la solidaritate.

Art. 1682 ar fi însă aplicabil în casul art. 1055, adecă când datoria a fost contractată numai în interesul unuia din debitorii solidari, pentru că față cu acest debitor, ceialalți codebitori nu sunt de cât niște fidejusori [1]).

Acest text ar fi de asemenea aplicabil în specie, de câte ori creditorul, prin dolul său, ar fi lipsit pe unul din codebitori de siguranțele la care el se aștepta [2]), și în fine, în casul în care creditorul s'ar fi obligat, *cel puțin în mod expres*, a nu distruge prin fapta sa siguranțele care garantau plata creanței [3]).

Despre solidaritatea imperfectă. — Inadmisibilitatea ei.

Codul actual recunoaște el solidaritatea imperfectă, pe care a născocit-o o parte din doctrină? A pune chestiunea este a o resolvi. In adevĕr, legiuitorul începe prin a declara că solidaritatea poate fi convențională sau legală (art. 1041) [4]), arătând apoi într'un mod general efectele

---

Subrogation, No. 506. L. Féder, *op. cit.*, p. 184 urm., No. 77 urm. Cas. fr., D. P. 61. 1. 153 și 388. D. P. 52. 1. 9 și 2. 28. Pand. Chron. III, anii 1845—1879, 2. 36 și D. P. 49. 2. 81. C. Poitiers, 6 iunie 1889. *Gaz. Pal.* 89. 2. 39.

[1]) Vigié, II, 1404.

[2]) Laurent, XVII, 343. Demolombe, XXVI, 499. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 36. Pand. fr., I, 591. Cas. fr. D. P. 52. 1. 9.

[3]) Laurent, XVII, 343. — Vedi însă Demolombe, (XXVI, 500), după care art. 1682 ar fi aplicabil chiar când creditorul s'ar fi obligat *tacitamente* a nu desființa siguranța menită a asigura plata obligațiunii (art. 969, 970). Cpr. Pand. fr., I, 592, 593.

Datoria alimentară nu este solidară. Controversă.

[4]) Fostul și regretatul nostru profesor al facultății juridice din Paris, A. Valette, vorbește de o solidaritate specială pronunțată de judecători în privința datoriei alimentare (*Cours de Code civil*, t. I, p. 320, 321), eresie care se găsește și în o decisie a Curței din Pau (D. P. 67. 2. 197), ca și cum ar exista o solidaritate alta de cât aceea legală sau convențională. Aceasta nu poate însă fi de cât o eroare a savantului profesor, datoria alimentară neputênd fi solidară, de oare ce solidaritatea nu poate să resulte de cât din lege sau din convenția părților. Vedi t. I a lucrării noastre, partea II, p. 87. F. Herman, I, art. 203, No. 10 și art. 205, No. 47. Laurent, III, 43, 67. G. Giorgi, I, 138. Demolombe, IV, 4 și 63. Beudant, *Cours de dr. civil*, I, 373. Pand. fr., t. VI, *Aliments*, 524 urm. Ducaurroy, Bonnier et Roustain, I, 359. Thiry, I, 324. Aubry et Rau, VI, §

solidarității (art. 1042 urm.), de unde resultă că aceste efecte se aplică atât la solidaritatea legală cât și la acea convențională, dacă, bine înțeles, părțile n'au modificat prin o clausă expresă regulele statornicite de lege în privința solidarității convenționale, ceea ce ele sunt libere de a o face (art. 5 și 969) [1].

Cu toate acestea, o parte din doctrină recunoaște două feluri de solidarități, solidaritatea *perfectă*, care produce toate efectele statornicite de lege prin art. 1042 urm., și acea *imperfectă*, a cărei unic efect ar fi de a permite creditorului să ceară plata integrală de la unul din debitori (art. 1039).

După această teorie stranie și inexplicabilă, solidaritatea convențională ar fi în tot-deauna perfectă, ear acea legală ar fi când perfectă, când imperfectă, după cum s'ar putea sau nu presupune existența unui mandat între diferiții codebitori [2].

Această soluție trebuește însă cu desevêrșire respinsă, ca una ce era necunoscută de Pothier, de la care Codul fr. a împrumutat regulele solidarității, și ca una ce nu'și găsește nici un sprijin în textele respective, unde nicăiri nu se vorbește de această pretinsă solidaritate imperfectă. Legiuitorul, în adevĕr, nu cunoaște de cât o sin-

---

553, p. 105, n. 18. Larombière, II, art. 1221, No. 36. Marcadé, I, 716. Mourlon, I, 751. Arntz, I, 376. Baudry, I, 604. C. Paris, D. P. 93. 2. 175. D. P. 98. 2. 197. Mai vedi încă D. P. 61. 1. 469. D. P. 70. 2. 226. — *Contrà.* Rodière, *Solidarité*, 158. Demante, I, 292 bis. Valette, *op. și loco suprà cit.* In notele sale asupra lui Proudhon (*État des personnes*, I, p. 448, nota), eminentul profesor dice că datoria alimentară nu este nici solidară, nici indivisibilă. In privința indivisibilității, vedi *infrà*, p. 227, t. și n. 7.

[1]) Baudry, II, 989 bis. Vigié, II, 1405. Vedi și L. 29, Cod., 2, 3, *De pactis*, citată *suprà*, p. 92, n. 2.

[2]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 21, text și notele 6—8, care recunosc două feluri de solidaritate legală, una perfectă și alta imperfectă, corespundĕtoare cu obligația *in solidum* de la Romani. Mai vedi încă Rodière, *op. cit.*, 167 urm. Mourlon, II, 1247 și 1258 urm. Demolombe, XXVI, 290. Demante et Colmet de Santerre, V, 135 bis II și III. Curtea din Toulouse (D. P. 93. 2. 313) vorbește de asemene de o solidaritate *imperfectă* în materie comercială. Cpr. C. Bordeaux (D. P. 93. 1. 92), care vorbește de o solidaritate *specială*. Vedi și *suprà*, p. 161, t. și nota 1.

gură solidaritate, fie ea legală sau convenţională, şi o singură solidaritate nu poate să producă efecte deosebite, întru cât nici un text expres nu deroagă de la aceste principii [1]).

SECŢIUNEA V.

Despre obligaţiile divisibile şi indivisibile.

Din toate materiile Codului civil, acea a divisibilităţei şi a indivisibilităţei obligaţiunilor, a fost în tot-deauna şi cu drept cuvênt privită ca una din cele mai grele, mai abstracte şi mai întunecoase; şi bătrênul profesor Toullier se vede silit a mărturisi că n'a parvenit a'şi forma o idee clară şi precisă despre obligaţiile indivisibile şi natura lor [2]).

In această privinţă, ca şi în multe altele, redactorii Codului fr. au copiat aproape orbeşte pe Pothier (II, 287 urm.) care, şi el la rêndul său, nu face de cât să reproducă regulele puse de Dumoulin *(Molineus)* 200 de ani înaintea lui, în celebrul său tratat: *Extricatio labyrenthi dividui et individui.*

Textele care au trecut în legislaţia actuală sunt însă departe de a fi perfecte, ceea ce face ca ele să fie cam aspru criticate de unii [3]).

Cod. Calimach. Art. 1182, 1183.

Codul Calimach se ocupă şi el despre obligaţiile divisibile şi indivisibile, însă numai în două dispoziţiuni foarte simple. Art. 1182 din vechiul Cod al Moldovei (889 C.

---

[1]) T. Huc, VII, 331. Vigié, II, 1405. Baudry, II, 989. Laurent, XVII, 313 urm. şi Ante-proiect, IV, p. 188, 189. Pand, fr., I, 484. Veḑi şi *suprà*, p. 161.

[2]) Toullier-Duvergier, *Le Droit civ. fr.*, etc. III, partea II, 782.

[3]) Toullier D., *loco cit.*, 798. Duranton, XI, 247. Laurent, XVII, 366. Gr. G. Pĕucescu, *Dreptul* din 1872, No. 18 şi 19. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 47 n. 1, etc. Dintre toţi autorii acel carea a criticat în mod mai aspru dispoziţiile Codului în această privinţă, este Acollas (II, p. 853): „*Textes rédigés au rebours du sens commun*, ḑice acest autor, *idées sans suite comme sans vérité, reproduction des inintelligibles quintessences de Dumoulin, plagiat de Pothier, et partant double altération de l'original, tout ce qui peut rebuter l'esprit ou le rendre louche, subtil, étroit, préoccupé du rien juridique: voilà les traits généraux de la section*". Socotim însă că această critică e cam exagerată.

austriac) începe prin a declara că, afară de casurile determinate de lege, fie care codebitor a unui lucru despărțitor (divisibil), remâne respundĕtor numai pentru partea sa, după cum și fie care coproprietar a unui lucru divisibil, trebue să se mulțămească cu partea cuvenită lui ; ear art. 1183 din acelaș Cod (890 C. austriac) adaogă că lucrurile nedespărțitoare (indivisibile), creditorul, dacă este singur, poate să le ceară de la fie care codebitor, ear dacă sunt mai mulți cocreditori și numai un singur debitor, nu se îndatorește acesta să deie lucrul indivisibil unuia numai dintr'ênșii, fără chizășie, ci poate să ceară învoirea tuturor creditorilor, sau judecătorească păstrare a lucrului, adecă un sechestru judiciar, cum s'ar ḑice astădi [1]).

Chestiunea divisibilității sau indivisibilității obligațiunii nu presintă nici un interes practic de câte ori nu există de cât un debitor și un creditor, căci, în raporturile lor respective, obligația susceptibilă de divisiune trebue să fie executată ca și cum ar fi indivisibilă (art. 1060), și debitorul nu poate sili pe creditor a primi parte din datorie (art. 1101), după cum nici creditorul nu poate sili pe debitor a face o plată parțială.

Astfel, dacă presupunem că 'mi datorești 1000 lei, obligația d-tale având de obiect o sumă de bani, adecă un lucru divisibil, va trebui, cu toate aceste, să se execute ca și cum ar fi indivisibilă, ceea ce însĕmnează că nu vei putea să mĕ silești a primi parte din datorie (art. 1101),

---

[1]) „Dacă mai multe persoane au dreptul de a cere o prestațiune indivisibilă *(eine untheilbare Leistung)*, ḑice art. 432 din noul Cod german, debitorul nu poate, de câte ori aceste persoane nu sunt creditoare solidare, să facă prestațiunea de cât tuturor creditorilor împreună, și fie care creditor nu poate s'o ceară de cât pentru toți împreună. Fie care din creditorii unei prestațiuni indivisibile poate să ceară ca debitorul să consemneze lucrul în folosul tuturor creditorilor, sau dacă lucrul nu este de natură a putea fi consemnat, să fie încredințat unui sechestru judiciar. — Faptele îndeplinite în persoana unuia din creditori nu'și produc efectele lor nici pentru, nici contra celorlalți". Art. 432 C. german.

Art. 427 și 431 din acelaș Cod mai prevĕd încă că acei care datoresc o prestațiune indivisibilă se consideră ca debitori solidari". Veḑi *suprà*, p. 176, n. 1. Codul german a lasat deci la o parte întreaga teorie subtilă și clasică a obligațiilor indivisibile. Art. 427, 431 C. german.

după cum nici eu nu voi putea să te silesc să 'mi faci o plată parţială. Obligaţia d-tale, de şi divisibilă, se va executa deci ca şi cum ar fi indivisibilă.

Pentru ca chestiunea divisibilităţei sau indivisibilităţei să presinte interes, trebue să presupunem că este vorba de o obligaţie conjunctă, contractată de un singur debitor faţă cu mai mulţi creditori, sau de mai mulţi debitori faţă cu un singur creditor, sau în fine, de mai mulţi debitori faţă cu mai mulţi creditori.

Interesul chestiunei este şi mai însemnat când creditorul sau debitorul s'a sevêrşit din viaţă, lăsând mai mulţi moştenitori, căci dacă obligaţia este divisibilă, ea se împarte de drept între moştenitorii debitorului sau între acei ai creditorului, în aşa mod că fie care moştenitor al debitorului sau al creditorului nu va putea fi obligat la plata datoriei, sau nu va avea drept a cere această plată, de cât în mĕsura părţei sale de moştenire.

Dacă, din contra, obligaţia este indivisibilă, ea nu se va împărţi nici între moştenitorii debitorului, nici între acei ai creditorului, aşa că unul din moştenitorii debitorului va putea fi constrêns la plata întregei datorii, după cum şi unul din moştenitorii creditorului va putea cere plata întregei creanţe (art. 1060, 1062, 1063)[1].

Interesul chestiunei fiind cunoscut, cată acum să determinăm caracterele obligaţii divisibile şi acelei indivisibile, precum şi efectele acestor obligaţiuni.

Caracterele distinctive ale obligaţii divisibile şi indivisibile.

Art. 1057. — Obligaţiunea este nedivisibilă, când obiectul ei, fără a fi denaturat, nu se poate face în părţi nici materiale, nici intelectuale. (Art. 1058, 1060 urm., 1695, 1746 C. C. Art. 1217 C. fr.) [2].

Art. 1058. — Obligaţiunea este încă nedivisibilă, când obiectul este divisibil, dar părţile contractante l'au privit sub un

---

[1] Cpr. Baudry, II, 990. Laurent, XVII, 367. Demolombe, XXVI, 541, 542. Arntz, III, 137. Pand. fr., I, 595, 596. Larombière, II, art. 1217, 1218, No. 2. T. Huc, VII, 336.

[2] Art. 1057 a fost puţin schimbat în redacţiunea sa, avênduse în vedere pe Marcadé (IV, 631). Veḑi *infrà*, p. 224, nota 3.

raport de nedivisibilitate [1]). (Art. 1057, 1061, § 3 C. C. Art. 1218 C. fr.).

Pentru a şti dacă o obligaţie este divisibilă sau indivisibilă, trebue să ne referim la obiectul ei. Acest obiect este el divisibil, obligaţia este divisibilă ; este el din contra indivisibil, obligaţia este indivisibilă.

Obiectul obligaţiĭ este divisibil, când el este susceptibil de divisiune, când el se poate împărţi în mai multe părţi reale sau intelectuale (art. 1057).

Astfel, o bucată de pământ, o sumă de bani pot fi împărţite în mai multe părţi reale sau materiale. Obligaţia care ar avea de obiect asemene lucruri este deci divisibilă (divisibilitate reală sau materială).

Unele lucruri sunt însă susceptibile de părţi intelectuale, fără a putea fi împărţite in părţi reale. Astfel, pentru a lua exemplul dat de Pothier (II, 288), un cal, un talger de argint, nu pot fi împărţite materialmente în mai multe bucăţi, însă, cu toate aceste, ele pot să aparţie la mai multe persoane, şi fie care din ele va fi proprietarul unei părţi indivise din acel cal sau din acel talger. Divisiunea poate deci fi nu numai materială, dar şi intelectuală [2]), *ut intellectu magis partes habeant, quam corpore* (L. 5, Dig., 45, 3, *De stipul. servorum*). In acest sens L. 9, § 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus*, ḑice că obligaţia de a da robul Stichus este o obligaţie divisibilă, fiind că debitorul poate, cu consimţêmêntul creditorului, s'o achite *pro parte*, cu toate că robul nu este susceptibil de o divisiune materială : *„Qui Stichum debet, parte Stichi data, in reliquam partem tenetur“* (Dig., *loco cit.*) [3]).

Obligaţiile de a face sau de a nu face (art. 1075 urm.), care consistă *in faciendo, vel in non faciendo*, sunt în genere indivisibile ; însă, în teoria lui Pothier, un fapt fie positiv, fie negativ, poate, ca şi un lucru, fi susceptibil de di-

---

[1]) Art. 1058 este earăş schimbat în partea sa finală, tot după Marcadé (IV. 632). Cpr. Baudry, II, 994. Pand. fr., I, 617.

[2]) Cpr. Thiry, III, 28. Baudry, II, 991. Mourlon, II, 1283. Demolombe, XXVI, 510 urm. Marcadé, IV, 631. Demante, V, 154 bis IV. Vigié, II, 1407. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 47, text şi n. 2. Arntz, III, 139. Acollas, II, p. 856. Larombière, II, art. 1217, 1218, No. 13. Pand. fr., I, 601. T. Huc, VII, 337. Molitor, *Oblig. en dr. romain*, I, 258.

[3]) Cpr. Pothier, II, 288. Molitor, *op. cit.*, 258.

visiune, după cum o spune anume atât textul francez (art. 1217), cât și acel italian (art. 1202)[1]).

Textul nostru, mai corect, în această privință, de cât acel francez și acel italian, nu presupune casul unui fapt divisibil, și în adevĕr, unii autori mărturisesc că nu pot cita exemplul unui asemene fapt [2]).

Când oblig. este divisibilă.

Prin urmare, de câte ori obligația are de obiect un lucru susceptibil de divisiune fie reală, fie intelectuală, ea este divisibilă [3]).

Când ea este indivisibilă.

Obligația este din contra indivisibilă, când ea are de obiect un lucru, și după Codul francez, chiar un fapt nesusceptibil de divisiune nici reală, nici intelectuală. *Id est quando præstatio, nec in partes quantas* (divisiune materială

---

[1]) Eată exemplul pe care îl dau autorii francezi: Ți-am promis de a nu 'ți face un proces sau de a nu te tulbura în posesiunea unui fond, pe care îl stăpânești. După moartea mea, unul din moștenitorii mei poate să execute această promisiune, ear altul s'o calce în limitele părții sale ereditare. Această obligație *in non faciendo* este deci divisibilă, de vreme ce ea poate fi executată numai în parte. Cpr. Pothier, II, 289. Arntz, III, 139. Thiry, III, 28.

Obligațiile de a face se consideră în genere ca indivisibile, pentru că ceea ce nu este făcut în totul trebue să se considere ca nefăcut, mai cu samă când faptul trebue să se execute de debitorul în persoană (art. 1094), precum ar fi, de ex., obligația de a face un portret. Obligația de a face ar fi însă divisibilă, dacă faptul promis ar putea fi prestat de altul de cât debitorul în persoană. Arntz, III, 139.

[2]) Cpr. T. Huc, VII, 341. Molitor, *op. cit.*, I, 262.

[3]) Argument *a contrario* din art. 1057. — Este de observat că textul nostru spune numai când obligația este indivisibilă, pe când acel fr. arată și când ea este divisibilă. Textul nostru, așa cum este redactat, trebuea să adaoge, ca și acel italian (art. 1202), *că ori ce altă obligație este divisibilă.*

Din faptul însă că obligația este indivisibilă când obiectul ei nu se poate face în părți nici materiale, nici intelectuale, resultă că obligația este divisibilă, când obiectul ei se poate împărți macar intelectual, dacă nu materialmente. Redacțiunea art. 1057 este schimbată după Marcadé. Acest autor (IV, 631), ținând în adevĕr că obligația este indivisibilă, când obiectul ei este cu desevĕrșire nesusceptibil de divisiune, această formulă a fost reprodusă de legiuitorul nostru, care a omis însă de a ține că obligația este divisibilă în casul contrar, adecă când obiectul ei poate fi divisat materialmente, sau macar *solo intellectu* (L. 5, Dig., 45, 3, *De stipulatione servorum).*

sau fisică), *nec in partes quotas* (divisiune intelectuală sau abstractă), *dividi potest*. Astfel sunt servituţile prediale [1]), *quæ pro parte acquiri non possunt*, precum este dreptul de trecere, dreptul de vedere, etc. [2]).

In adevĕr, nu se poate trece, nici vedea numai pentru o parte. „*Impossibile est*, dicea Dumoulin, *quem per partes ire, et pro parte non ire*".

Faptele positive sau negative sunt, după cum am vĕdut, nesusceptibile de divisiune Astfel, faptul de a face sau a nu face o călătorie la Bucureşti, de a tăea sau de a nu tăea un copac, etc., nu este susceptibil de divisiune nici reală, nici intelectuală. In adevĕr, călătoria se va face sau nu se va face de loc, copacul se va tăea sau nu se va tăea [3]). Fapte positive sau negative.

Prin urmare, obligaţia care are de obiect un lucru nesusceptibil de divisiune materială sau intelectuală, este indivisibilă (art. 1057).

Astfel ar fi, de ex., obligaţia de a constitui o servitute de trecere sau de vedere. „*Stipulationes non dividuntur earum rerum quæ divisionem non recipiunt*" [4]). Un alt fragment din Digeste (L. 80, § 1, 35, 2, *Ad legem Falcidiam*), dice : *quæ dividuitatem non recipiunt*. Constituirea unei servituţi.

Pothier (II, 291 urm.) admitea, după Dumoulin, şi autorii admit şi astădi, trei specii de indivisibilităţi : 1° Indivisibilităţile admise de autori.

---

[1]) Vedi t. III a lucrării noastre, p. 6, p. 173, n. 3 şi p. 183. Vedi şi *infrà*, p. 226. — Unele servituţi, precum este acea de a scoate apă, var, năsip, etc., de pe un fond străin (cpr. art. 623 C. Calimach, 477 C. austriac), sunt divisibile în acest sens că utilitatea ce ele procură fondului dominant este supusă divisiunei. Vedi t. III a lucrării noastre, p. 193, n. 2 şi autorii citaţi acolo. Cpr. Duranton, XI, 260.

Dar dacă unele servituţi pot, în cât priveşte exerciţiul lor, fi împărţite *tempore et mensura*, nici o servitute nu poate fi dobêndită sau perdută *pro parte*, şi aceasta este adevarat atât în dreptul roman cât şi în dreptul actual. Cpr. Molitor, *op. cit.*, I, 261. G. Giorgi, I, 250.

[2]) Pothier, *Oblig.*, II, 288.

[3]) Thiry, III, 28. Arntz, III, 139. Baudry, II, 993. Marcadé, IV, 631. Pand. fr., I, 603. Laurent, XVII, 369. Demolombe, XXVI, 524. Gr. G. Pĕucescu, *Dreptul* din 1872, No. 18. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 48.

[4]) L. 72, Pr., Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*, şi L. 2, § 1, Dig., *loco cit.* Vedi şi nota următoare.

Individuum contractu, sau mai bine dis, *re aut natura* (indivisibilitate absolută); 2⁰ *Individuum obligatione* (indivisibilitate de obligație), adecă care resultă din obiectul ce părțile și-au propus; și 3⁰ *Individuum solutione* (indivisibilitate de plată) adecă care resultă din imposibilitatea de a face o plată parțială.

Indivisibilitatea absolută. Art. 1057.

1⁰ *Individuum contractu (re aut natura).*—Indivisibilitatea absolută, despre care se ocupă art. 1057, și pe care Dumoulin și Pothier pe nedrept o numesc *contractu*, pentru că ea nu resultă din contract, ci din natura lucrurilor, este aceea care există de câte ori obligația nu e susceptibilă de nici o divisiune nici materială, nici intelectuală.

Oblig. de a constitui un drept de trecere, vedere, etc.

Astfel ar fi, de exemplu, obligația de a constitui un drept de trecere sau de vedere, pentru că nu se poate concepe posibilitatea unei prestațiuni parțiale [1]).

Se poate întâmpla ca fondul dominant să aparție la mai mulți proprietari, însă și în asemene caz, dreptul de a trece sau de a vedea nu va aparținea fie cărui proprietar *pro parte*, ci fie căruia din ei pentru tot [2]).

Oblig. de a constitui o ipotecă, un amanet, etc.

Mai sunt încă indivisibile *re* sau *natura*, obligația de a constitui o ipotecă [3]), un amanet (art. 1695), o antichre-

---

[1]) Cpr. Mourlon, II, 1285. Baudry, II, 993. Thiry, III, 28. Demolombe, XXVI, 515, 523. Laurent, XVII, 369. Vigié, II, 1409. Demante, V, 154 bis III. Pĕucescu, *Dreptul* din 1872, No. 18. Molitor, *op. cit.*, I, 258, 261. B. M. Missir, *Dreptul* din 1873, No. 38, p. 7. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 47. Duranton, XI, 259, 260. Acollas, II, p. 856. Larombière, II, art. 1217, 1218, No. 5. Pand. fr., I, 603. T. Huc, VII, 339. Savigny, *Das Obligationenrecht als Theil des heutigen römischen Rechts*, I, § 30. G. Giorgi, I, 250. Vedi și *suprà*, p. 225, t. și n. 1. Cpr. L. 2, § 1, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*, unde să dice că unele stipulațiuni nu admit prestațiuni parțiale : „*Partium præstationem non recipiunt, veluti cum viam, iter, actum stipulamur.*

[2]) Savigny, *op.* și *loco suprà cit.*

[3]) *Hypotheca est in toto et qualibet parte.* Cpr. L. 6, Cod., 8, 28, *De distractione pignorum* ; L. 19. Dig., 20, 1, *De pignor. et hypothecis.* L. 65, Dig., 20, 2, *De evictionibus.* Vedi și art. 1746, § 2 C. C. — Este însă de observat că indivisibilitatea ipotecei sau amanetului (art. 1695) se aplică numai la acțiunea la care ele dau naștere, nu însă și la plată. Cpr. Larombière, II, art. 1217, 1218, No. 5. Molitor, I, 272. Laurent, XVII, 374, 375. — Ipoteca este de asemene

să [1]), sau de a delasa un imobil ipotecat (art. 1795 urm.), de a comunica un act (art. 97 Pr. civ.) [2]), de a da socoteli, de a face un act juridic, de ex., apel, recurs, opoziţie, etc. [3]), de a face sau a nu face o călătorie în cutare loc sau oraş [4]); obligaţia contractată de mai multe persoane spre a face o piesă de teatru, etc. [5]).

Obligaţia de a da o cantitate oare care de corpuri certe nu este însă indivisibilă, când preţul acestor lucruri s'a fixat în deosebi pentru fie care, ear nu pentru toate de odată *(en bloc)* [6]).

Obligaţia alimentară este de asemene personală şi divisibilă [7]). Chestiunea este cu toate aceste controversată [8]). Oblig. alim. Controversă.

2° *Individuum obligatione* (indivisibilitate care resultă din intenţia părţilor). — Indivisibilitatea *obligatione*, după terminologia lui Dumoulin şi a lui Pothier, există atunci când, de şi obligaţia are de obiect un lucru susceptibil prin natura sa de o divisibilitate materială sau intelectuală, totuşi părţile contractante au privit acest lucru ca indivisibil fie în mod expres, fie tacitamente. Indivisibilitatea care resultă din intenţia părţilor.

Exemplu : Doi antreprenori se obligă a'mi clădi o casă. Prin natura sa, această obligaţie este divisibilă, căci unul din ei poate să'mi clădească o parte din casă, ear celalalt o altă parte. Dacă însă părţile contractante au înţeles ca obligaţia acestor antreprenori să fie indivisibilă (ceea

---

divisibilă în acest sens că poate fi stabilită asupra părţei indivise a unui imobil. Cpr. T. Huc, VII, 352. Molitor, I, 233. G. Giorgi, I, 251.

[1]) Vedi în privinţa antichresei, Laurent, XVII, 375. G. Giorgi, I, 251.

[2]) Cpr. G. Giorgi, I, 256.

[3]) Pand. fr., I, 605 urm. Demolombe, XXVI, 524.

[4]) Vedi *suprà*, p. 225, text şi n. 3.

[5]) T. Huc, VII, 341. Pand. fr., I, 1, 611. Cpr. D. P. 90. 2. 238.

[6]) Cpr. C. Nancy, 7 mai 1877. Pand. fr., I, 612.

[7]) Cpr. Cas. fr. Pand. Chron., IV (anii 1860—1869), 1, 57 şi D. P. 61. I. 469. D. P. 89. 1. 316. C. Grenoble, D. P. 70. 2. 226. C. Paris, D. P. 93. 2. 175. Aubry et Rau, VI, § 553, p. 104, n. 18. Marcadé, I, 716. G. Giorgi, I, 255. Larombière, II, art. 1221, No. 36. Thiry, I, 324. Baudry, I, 604. Laurent, III, 43, 68. Ducaurroy, I, 359. V. şi autorităţile citate în t. I a lucr. noastre, partea II, p. 88, n. 1. Cpr. Pand. fr., t. VI, *Aliments*, 524 urm. Vedi şi *suprà*, p. 218, n. 4, unde am vedut că obligaţia alimentară nu este nici solidară.

[8]) Vedi t. I a lucrării noastre, partea II, p. 87, 88.

ce este o chestie de intenţie, prin urmare, de fapt), adecă ca ambii să'mi clădească întregul imobil [1]) *(opus perfectum)* [2]), fie care din ei nu se va putea libera clădindu'mi numai o parte din imobil, ci clădindu'mi imobilul întreg.

Indivisibilitatea, în asemenea caz, nu resultă deci din natura obligaţiĭ, ca în casul art. 1057, ci din intenţia părţilor (art. 1058) [3]).

Arendarea sau închirierea unui imobil făcută la mai multe persoane. Controversă.

De asemenea, presupunênd că am dat moşia mea în arendă sau casa mea în chirie la două persoane, obligaţia arendaşilor sau chiriaşilor este ea sau nu indivisibilă în privinţa plăţei arendei sau chiriei? Cu alte cuvinte, fie care din ei este el obligat a plăti arenda sau chiria întreagă?

Nu, dacă aceasta n'a fost intenţia părţilor, pentru că, în specie, obiectul obligaţiunii este prin natura sa divisibil; da, în casul contrar, pentru că părţile au putut să considere ca indivisibilă o obligaţie divisibilă prin natura ei. Totul este deci o chestie de intenţie, şi apreciarea instanţelor de fond scapă, în această privinţă, de controlul Casaţiei [4]).

Nu se poate deci pune în principiu *a priori*, aşa precum a decis majoritatea Curţei din Bucureşti şi Curtea

---

[1]) In acest sens L. 85, § 2, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*, dice că obligaţia contractată pentru efectuarea unei lucrări este indivisibilă: „*Operis effectus in partes scindi non potest*". Vedi şi L. 5, § 1, Dig., 50, 16, *De verb. significatione*, unde se dice că acel care 'şi a închirieat serviciile sale pentru facerea unei lucrări *(opere locato, conducto)*, nu este liberat de obligaţia sa de cât prin sevêrşirea complectă a lucrărei: „*Ex opere facto corpus aliquod perfectum*".

[2]) L. 5, § 1, Dig., 50, 16, *De verb. significatione.* V. n. preced.

[3]) Cpr. Dumoulin, *op. cit.*, partea III, 76. Pothier, II, 292, 326. Laurent, XVII, 320. Demolombe, XXVI, 516, 525. Mourlon, II, 1285. Vigié, II, 1409. Baudry, II, 994. Thiry, III, 28. Demante, V, 153 şi 154 bis VI. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 48, t. şi notele 7, 8. Larombière, II, art. 1217, 1218, No. 6. Arntz, III, 140. Toullier D., III, partea II, 792. T. Huc, VII, 343 urm. B. M. Missir, *Dreptul* din 1873, No. 38, p. 7, No. 2. Acollas, II, p. 856. Pand. fr., I, 616. Molitor, I, 264 urm.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1880, p. 31. Bulet. 1883, consid. de la p. 262. Cas. fr. D. P. 60. 1. 435. Baudry, II, 994. Pand. fr., I, 618. T. Huc, VII, 346. Laurent, XVII, 377.

noastră supremă [1]), că obligaţia arendaşilor sau chiriaşilor este indivisibilă din causa indivisibilităţei obligaţiunii proprietarului, sub cuvênt că în contractele comutative, indivisibilitatea obligaţii uneia din părţi ar atrage indivisibilitatea obligaţii celeilalte părţi, eroare care s'a strecurat şi în o decisie a Curţei din Orléans [2]), căci obligaţiile la care dă naştere un contract comutativ constituesc, cu toată corelaţiunea lor mutuală, două obligaţiuni distincte, avênd fie care un obiect deosebit. Ori, în specie, obiectul obligaţii arendaşilor sau chiriaşilor fiind eminamente divisibil, de oare ce ei datoresc o sumă de bani, care se poate împărţi, obligaţia lor rămâne divisibilă, cu toate că obligaţia proprietarului de a preda moşia arendată sau casa închirieată este, după părerea tuturora, indivisibilă [3]), dacă părţile n'au considerat-o ca divisibilă, ceea ce ele erau libere de a o face, în baza art. 1058. Aceste sunt adevaratele principii [4]).

Oblig. luată de o persoană de a da altuia o bucată de loc p. facerea unei construcţii.

Majoritatea autorilor mai citează încă, după Pothier, ca exemplu de indivisibilitate *obligatione,* îndatorirea ce ar fi luat cineva de a da altuia o bucată de loc pentru facerea unei construcţii, *fundum tradi ad certum finem* [5]), pentru că, de şi obligaţia de a da acest loc este prin natura sa divisibilă, totuşi, împrejurarea că locul trebue să se predee pentru o lucrare determinată, dovedeşte că părţile au considerat prestaţiunea locului promis ca indivisibilă, de vreme ce creditorul n'ar avea ce să facă numai cu o parte din loc, totalitatea lui fiind neaparată la construcţia proiectată [6]). Adevĕrul e însă că obligaţia *fundum*

---

[1]) *Dreptul* din 1873, No. 38 şi din 1875, No. 11. Bulet. Cas. S-a I, 1874, p. 122. Cpr. C. Orléans, D. P. 52. 2. 108.

[2]) Veḑi D. P. 52. 2. 108 şi nota precedentă.

[3]) Cpr. Cas. fr. D. P. 81. 1. 38.

[4]) Demolombe, XXV, 529. Laurent, XVII, 380. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 49, text şi nota 11. Pand. fr., I, 628 urm. B. M. Missir, *Dreptul* din 1873, No. 38 (nota asupra decisiunei suscitate a Curţei din Bucureşti). Cpr. şi Cas. fr. D. P. 51. 1. 165. Veḑi şi *suprà*, p. 157, *ad notam.*

[5]) Cpr. L. 72, Pr., Dig., 45, 1, *De verborum obligationibus.*

[6]) Cpr. Pothier, II, 295. Thiry, III, 28. Baudry, II, 994. Arntz, III, 140. Laurent, XVII, 370. Demolombe, XXVI, 526. Demante, V, 154 bis VI. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 49, t. şi n. 9. Marcadé, IV, 634. Pand. fr., I, 619. Larombière, II, art. 1217, 1218, No. 7.

tradi nu este indivisibilă *obligatione*, ci *solutione tantum*, fiind că după cum prevede art. 1061, § 3, scopul ce părțile și-au propus prin contract dovedește că intenția lor a fost ca datoria să nu poată fi achitată în părți [1]).

Art. 1061, § 3 și 1072, § 2. 3° *Individuum solutione tantum* (art. 1061, § 3 și 1072, § 2). — Această indivisibilitate nu afectează însuș obligația, ci numai execuțiunea ei, adecă plata. Ea are loc atunci când obiectul obligației este divisibil fie materialmente, fie intelectualmente, însă intenția părților a fost ca plata să nu se poată face în părți, ca și cum obligația ar fi indivisibilă. Această intenție a părților poate să resulte fie din natura obligației, fie din acea a lucrului ce ea are de obiect, fie din scopul ce părțile și-au propus prin contract (art. 1061, § 3).

Așa, de exemplu, dacă 'ți am promis o sumă de bani pentru a'ți libera moșia de ipoteca care o afectează, de și obligația mea este divisibilă, ca una ce are de obiect o sumă de bani, nu voi putea să'ți fac mai multe plăți parțiale, și, la caz de a muri, unul din moștenitorii mei va putea fi apucat pentru întreaga sumă, pentru că d-ta ai nevoe de toată suma de odată într'un scop anume determinat. Executarea obligației mele este deci, în specie, indivisibilă *solutione tantum*, de și obligația este eminamente în sine divisibilă, și această indivisibilitate resultă din scopul ce părțile 'și au propus prin contract [2]).

Aceasta nu este însă o adevarată indivisibilitate, căci obiectul obligațiunii rămâne tot divisibil, și numai plata nu poate fi parțială.

Deosebire între oblig. indivisibilă solutione tantum și acea indivis. re aut natura și obligatione. Deosebirea între obligația indivisibilă *solutione tantum* (art. 1061, § 3) și acea indivisibilă prin natura ei (art. 1057) și prin intenția părților (art. 1058) este mare, căci, în cele din urmă două casuri, adecă în casurile de indivisibilitate *re aut natura* (art. 1057) și *obligatione* (art. 1058), obligația fiind absolut indivisibilă, fie care din cre-

[1]) Molitor, *op. cit.*, I, 265.

[2]) Cpr. Pothier, II, 294. Baudry, II, 995. Thiry, III, 28. Vigié, II, 1409. Demolombe, XXVI, 530 urm. Marcadé, IV, 633. Mourlon, II, 1285. Gr. G. Pëucescu, *Dreptul* din 1872, No. 18, p. 6. B. M. Missir, *Dreptul* din 1873, No. 38, p. 7. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 57, nota 37. Pand. fr., I, 630 urm. T. Huc, VII, 345. Molitor, I, 276. Vedi și *infrà*, p. 240, nota 3.

ditorii sau din moștenitorii creditorului are dreptul de a cere totul, și fie care din debitorii sau din moștenitorii debitorului e dator a plăti totul, pe când în casul de indivisibilitate *solutione tantum*, obligația este indivisibilă numai pentru debitor sau moștenitorii sĕi, ea fiind divisibilă pentru creditor sau moștenitorii sĕi. In adevĕr, creditorul sau moștenitorii lui nu pot cere de cât partea lor; debitorul însă sau moștenitorii lui sunt din contra obligați a plăti fie care totul. Cu alte cuvinte, indivisibilitatea plății nu produce nici un efect în privința moștenitorilor creditorului, ci numai în privința moștenitorilor debitorului, pe când indivisibilitatea obligațiunii însuș împedecă divisiunea de a avea loc atât în privința moștenitorilor creditorului cât și ai debitorului [1]).

Atât indivisibilitatea *solutione tantum*, cât și acea *obligatione* resultă, după cât vedem, din voința părților contractante; aceste două indivisibilități producênd însă efecte deosebite, este de mare interes a se distinge ce fel de indivisibilitate părțile au înțĕles să stabilească. Aceasta fiind o chestie de fapt, judecătorii vor interpreta voința părților în mod suveran [2]).

Efectele obligațiilor divisibile.

Art. 1060. — Obligațiunea primitoare de divisiune trebue să se execute între creditor și debitor ca cum ar fi nedivisibilă.—Divisibilitatea nu se aplică de cât în privința erediilor lor, care nu pot cere creanța, sau care nu sunt ținuți de a plăti (datoria) de cât în proporțiune cu părțile lor ereditare. (Art. 653, 774 urm., 777, 893, 896, 1061, 1072, 1101, 1384 urm., 1611 C. C. Art. 1220 C. fr.).

Precum am observat mai sus (p. 221), principiul divisibilității nu 'și primește nici o aplicație de câte ori

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 314. Marcadé, IV, 633. Baudry, II, 995. Laurent, XVII, 422. Mourlon, II, 1286. Vigié, II, 1413. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 53, t. și nota 25. Pand. fr., I, 702. Gr. G. Pĕucescu, *Dreptul* din 1872, No. 18, p. 6. —In cât privește deosebirea între obligațiile indivisibile *solutione tantum* (art. 1061, § 3) și acele indivisibile în baza art. 1058, vedi *infrà*, p. 242.

[2]) Baudry, II, 995. Demolombe, XXVI, 632 urm. Pand. fr., I, 632 urm. Larombière, II, art. 1217, 1218, No. 9. T. Huc, VII, 357.

există numai un debitor și un creditor unic, căci obligația divisibilă se execută, în asemene caz, ca și cum ar fi indivisibilă (art. 1060).

Consecințele și efectele divisibilității nu se vor produce de cât în casurile următoare: 1° Când obligația a fost contractată de mai mulți debitori, sau de unul numai în folosul mai multor creditori, în care caz obligația se dice conjunctă (vedi *suprà*, p. 155); 2° când creditorul unic a cedat o parte din creanță unui de al treile; și în fine, 3° în casul prevĕdut de partea finală a art. 1060, adecă când debitorul sau creditorul primitiv sau chiar amêndoi s'au sevêrșit din viață lăsând mai mulți moștenitori.

Este adevarat că art. 1060 nu vorbește de cât de acest din urmă caz, singurul de care vorbește și Pothier, însă cu toate acestea, aceiaș regulă se aplică de câte ori există mai mulți creditori sau mai mulți debitori, puțin importă causa care ar fi produs această pluralitate [1]).

Oblig. conjunctă.

In caz de obligație conjunctă, creanța sau datoria se divide în atâte părți câți sunt creditori sau debitori, și precum fie care creditor nu poate să ceară de cât partea sa, tot astfel și fie care debitor nu poate fi urmărit de cât tot pentru partea sa [2]), această regulă suferind excepție numai în caz de solidaritate (art. 1034 urm.) și de indivisibilitate (art. 1062 urm.) [3]).

Cesiunea unei părți de creanță.

In casul al doile, adecă când creditorul unic a cedat o parte din creanța sa, ea se împarte între cedente și cesionar, și fie care nu poate cere de la debitor de cât partea care i se cuvine.

Casul în care creditorul sau moștenitorul s'a sevêrșit din viață lăsând mai mulți moștenitori.

In casul al treile, adecă dacă creditorul sau debitorul moare lăsând mai mulți moștenitori, creanța sau datoria se divide de drept între dênșii, și moștenitorii creditorului nu pot cere creanța, ear acei ai debitorului nu pot fi obligați la plata datorii de cât în proporțiune cu părțile lor de moștenire (art. 777, 1060).

---

[1]) Marcadé, IV, 637. Thiry, III, 30. Demolombe, XXVI, 542. Vigié, II, 1411. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 50, t. și n. 15. Baudry, II, 996.

[2]) Vedi art. 1181 C. Calimach (888 C. austriac), citat *suprà*, p. 156, 157.

[3]) Vedi *suprà*, p. 157.

Când datoria este divisibilă și când există mai mulți creditori ori debitori, sau când creditorul ori debitorul s'a sevêrșit din viață lăsând mai mulți moștenitori, există deci atâtea creanțe deosebite câți sunt creditori sau moștenitori de ai creditorului, sau atâtea datorii câți sunt și debitori sau moștenitori de ai debitorului, fără ca creditorii sau debitorii să fie legați între ei prin vre o legătură, societate sau mandat, asemene legătură avênd loc numai între creditorii solidari (art. 1038), și între debitorii solidari (art. 1056). „Considerând, ḑice Curtea noastră supremă, că între debitorii unei datorii divisibile nu există nici un legământ, nici mandat, nici societate, etc.“ [1]).

Din lipsa totală a ori cărei legături între creditorii sau debitorii unui lucru divisibil, resultă următoarele consecințe:

1⁰ Suspendarea sau întreruperea prescripții nu folosește de cât creditorului care poate să invoace suspensiunea sau care a operat întreruperea, ear nu și celorlalți creditori; Suspendarea prescripții.

2⁰ Intreruperea prescripții n'are efect de cât în privința debitorului contra căruia ea a fost îndeplinită (art. 1872, § 2), producêndu'și efectele sale pentru întreaga datorie în casurile excepționale ale art. 1061, în care debitorul poate fi urmărit pentru toată datoria, fără însă ca în aceste casuri, ea să producă efecte în privința celorlalți debitori; Intreruperea prescripții.

3⁰ Dacă obligația a fost contractată sub o clausă penală, în casurile, bine înțeles, în care asemenea clausă mai este încă permisă după legea din 1879, penalitatea se va plăti numai de debitorul care a contravenit obligațiunii, și numai până la concurența părței ce el are în obligația principală (art. 1072, § 1), afară de casul prevḑut de § 2 al art. 1072 [2]). Casul în care oblig. a fost contractată sub o clausă penală.

Art. 1060 a dat loc la o dificultate serioasă când este vorba de a se combina dispositiile sale cu caracterul declarativ al împărțelei (art. 786) [3]). Combinarea art. 1060 cu art. 786.

---

[1]) Bulet. Cas. S-a I, anul 1883, consid. de la p. 263.

[2]) Cpr. Thiry, III, 30, *in fine*. Arntz, III, 145. Laurent, XVII, 423. T. Huc, VII, 359.

[3]) Veḑi t. III a lucrării noastre, p. 608, nota 1.

Excepţiĭ la principiul divisibilităţei datoriilor între moştenitoriĭ debitorului şi casurile în care moştenitoriĭ debitorului sau unul din ei pot fi urmăriţi pentru totalitatea unei datoriĭ divisibile.

Art. 1061. — Principiul din art. precedent [1]) nu se aplică în privinţa ereḍilor debitorului:

1° Când debitul are de obiect un corp cert (art. 1102, 1156);

2°) Când unul din ereḍi este însărcinat singur prin titlu cu executarea obligaţiuniĭ;

3° Când resultă sau din natura obligaţiuniĭ sau din aceea a lucrului ce ea are de obiect, sau din scopul ce părţile 'şi au propus prin contract, că intenţiunea lor a fost ca debitul să nu se poată achita în părţi (art. 1858, 1072, § 2, 1383, 1385);

In cel întâi caz, eredele care posedă lucrul debit poate fi acţionat pentru totalitate, remânêndu-i recurs în contra celorlalţi ereḍi.

In cel de al doile caz, numai eredele însărcinat cu plata debitului, şi în cel de al treile caz, fie care erede poate fi acţionat pentru totalitate, remânêndu-i recurs în contra ereḍilor sĕi. Art. 778, 779, 969, § 1, 1062—1065, 1387, C. C. Art. 1221 C. fr. Art. 1205 C. italian). [2]).

---

[1]) Adecă principiul relativ la divisiunea datoriilor între moştenitoriĭ debitorului (art. 1060).

Deosebire de redacţie de la Codul francez.

[2]) Pe lângă cele trei excepţiuni la principiul divisiunei datoriei între moştenitoriĭ debitorului, admise de textul nostru şi de art. 1205 C. italian, textul corespunḍĕtor fr. (art. 1221) mai admite încă două excepţiuni, şi anume: Moştenitoriĭ debitorului defunct mai pot încă fi urmăriţi pentru întreaga datorie: 1° când ea este ipotecară, şi trebue adaos amanetară (art. 1695) (Pand. fr., I, 673); şi 2° când datoria are de obiect mai multe lucruri sub alternativă, după alegerea creditorului (art. 1026 urm.), din care unul este indivisibil. Ambele aceste excepţiĭ au fost cu drept cuvênt eliminate atât din textul nostru cât şi din acel italian, după observaţiile lui Marcadé (IV, 641, 642), pentru că, datoria ipotecară împărţinduse între moştenitori ca şi celelalte datoriĭ, moştenitorul detentor al imobilului ipotecat nu este obligat personal de cât pentru partea sa ereditară, şi dacă el poate fi urmărit pentru datoria întreagă asupra fondului ipotecat, aceasta nu este de cât ca o consecinţă a indivisibilităţei ipotecei (art. 1746). Veḍi *suprà*, p. 226, nota 3. Nu există deci în specie nici o divisiune a datoriei, ci se aplică pur şi simplu principiile care cârmuesc acţiunea ipotecară. Cpr. Laurent, XVII, 407 şi Ante-proiect, III, p. 617. Baudry, II, 998. Vigié, II, 1413. Demolombe, XXVI 560. Demante, V, 157 bis I. Mourlon, II, 1295. Acollas,

Cu toate că datoriile sunt, după cât am vĕdut, divisibile între moștenitorii debitorului (art. 777, 1060), totuși sunt *trei* casuri în care fie care moștenitor al debitorului [1]) ar putea fi silit a plăti datoriile peste partea sa ereditară, și anume:

Casurile în care fie care moștenit. al deb. poate fi silit a plăti dator. peste partea sa ereditară.

1° Când această datorie are de obiect un corp cert și determinat nu numai în specia, dar și în individualitatea sa.

Corp cert și determinat în individualitatea sa.

II, p. 858. Thiry, III, 31. Pand. fr., I, 671. Arntz, III, 146. Larombière, II, art. 1221, No. 2—4. Molitor, I, 272. T. Huc, VII, 352. Giorgio Giorgi, I, 245 și 278. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 548, n. 2 și p. 549, n. 3.

Cât pentru cealaltă excepție admisă de Codul fr., relativă la datoria alternativă după alegerea creditorului a mai multor lucruri din care unul este indivisibil, ea este un non-sens, căci, sau creditorul a ales lucrul divisibil, și atunci se aplică fără nici o restricție principiul art. 1060 ; sau el a ales lucrul indivisibil, și atunci se aplică principiile indivisibilității, ne mai găsindune în ipoteza unei datorii divisibile prevĕdută de art. 1061. Cpr. Laurent, XVII, 413 urm. Ante-proiect, III, p. 417. Berriat St. Prix, II, 4557. Demolombe, XXVI, 562. Mourlon, II, 1297. Acollas, II, p. 859. Baudry, II, 998. Vigié, II, 1413. Giorgio Giorgi, *loco cit.* Marcadé, IV, 641. Arntz, III, 146. Thiry, III, 31, Aubry et Rau, IV, § 301, p. 55, t. și n. 32. Pand. fr., I, 681. T. Huc, VII, 354. Massé-Vergé, III, § 533, p. 371, n. 19. Larombière, *loco cit.*, No. 20. Demante, V, 157 bis IV.

[1]) Art. 1061 nefăcênd excepție la principiul divisibilității de cât *în privința moștenitorilor debitorului*, acest text lasă intact principiul divisibilității creanțelor între moștenitorii creditorilor, așa că, în cele trei casuri excepționale prevĕdute de art. 1061, unul din moștenitorii debitorului va putea fi constrêns la executarea intregei obligațiuni, cu toate că ea este divisibilă, pe când din contra, dacă creditorul este acela care a lasat mai mulți moștenitori, creanța se va împărți între dênșii, și unul din ei nu va putea cere executarea întregei obligațiuni. Aceasta resultă fără nici o îndoeală din primile cuvinte ale art. 1061, care prevede că principiul divisibilității din art. 1060 sufere excepțiune *numai în privința moștenitorilor debitorului.* Cpr. Pand. fr., I, 670. Arntz, III, 145. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 53, n. 25. Duranton, XI, 276. Marcadé, IV, 633, 640. Demolombe, XXVI, 559. Baudry, II, 997. Thiry, III, 31, *in fine.* Laurent, XVII, 422. Vedi și *suprà*, p. 231. In dreptul vechiŭ fr., principiul divisibilității putea din contra să 'și primească excepțiune *și în privința moștenitorilor creditorului.* Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 313, 315.

Principiul relativ la divisiunea datoriilor remâne intact în privința moștenitorilor creditorului.

dividualitatea sa [1]), *in ipso individuo*, de ex., cutare cal, cutare tablou, etc., și când acest corp a căḑut prin efectul împărțelei în lotul unuia din moștenitori, puțin importă causa în virtutea căreia defunctul datorea acest corp, vênḑare, împrumut, deposit, etc. [2]).

Acțiunea creditorului este personală.

Acțiunea prin care creditorul defunctului cere corpul cert întreg de la moștenitorul, în a cărui lot acest corp a

[1]) Datoria unui corp cert este divisibilă atât în privința moștenitorilor debitorului cât și în privința moștenitorilor creditorului (v. și *infrà*, explic. art. 1387). Ea devine însă indivisibilă, în privința moștenitorilor debitorului, când lucrul datorit a căḑut prin împărțeală în partea unuia din moștenitori, pentru că, în asemene caz, acest moștenitor este singur în posițiune de a presta lucrul datorit. In adevĕr, moștenitorii care au făcut ca corpul cert datorit de defunct să intre în lotul altuia, s'au pus cu știință în imposibilitate de a îndeplini obligațiunea lor de restituire în privința acestui corp, ear proprietarul lotului în care corpul cert datorit se găsește, s'a pus earăș cu știință în posițiune de a'l restitui în întregimea lui. Cum ar putea el deci să invoace divisiunea de drept pentru a reține părțile ereditare ale comoștenitorilor sĕi din acest corp, trimeṭând pe creditor să ceară daune de la dênșii. Prin urmare, de și obligația sa este divisibilă, el trebue, în asemene ipoteză, să poată fi obligat a restitui întregul corp cert, dacă creditorii defunctului nu preferă să urmărească pe ceialalți moștenitori și să ceară condamnarea fie căruia din ei pentru partea sa, remânêndu'i însă, la caz de a plăti totul, recurs contra comoștenitorilor sĕi pentru a le cere valoarea ce el a plătit peste partea sa ereditară (art. 777, 778, 1061, § ultim). Cpr. Pothier, II, 301, 302. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 619. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 56, nota 29. Laurent, XVII, 410. Mourlon, II, 1296. T. Huc, VII, 353. Thiry, III, 31. Larombière, II, art. 1221, No. 9. Demante, V, 157 bis II. Demolombe, XXVI, 566. Pand. fr., I, 676.

[2]) Pothier, II, 303. Baudry, II, 998. Demolombe, XXVI, 569. Acollas, II, p. 858. Laurent, XVII, 411. Pand. fr., I, 677. Larombière, II, art. 1221, No. 11.

Dreptul roman.

Aceiaș soluție era admisă și în dreptul roman, unde, de câte ori era vorba de restituirea unui corp cert datorit în virtutea unui comodat, unui deposit, unei închirieri, etc., cu toate că obligația care isvorea din asemene contract se împărțea între moștenitorii debitorului, totuși acela din moștenitori care se găsea detentorul lucrului împrumutat, depositat sau închiriеat, putea să fie obligat la restituirea lui. L. 3, § 3, Dig., 13, 6, *Commodati, vel contra.*

picat, este personală, precum observă cu drept cuvênt Dumoulin, . . . *quamvis actio sit mere personalis* [1]).

Casurile în care creditorul trebue să urmărească pe fie-care moștenitor pentru partea sa.

Cât timp însă împărțeala n'a avut loc, unul din moștenitori nefiind singur în posițiune de a executa obligația, datoria corpului cert devine divisibilă, conform regulei statornicite de art. 1060, și creditorul va trebui să urmărească pe fie care moștenitor pentru partea sa [2]).

De asemenea, moștenitorul debitorului unui corp cert care n'ar deținea acest corp în baza unei împărțeli, ci în virtutea unui titlu personal, n'ar putea fi urmărit pentru totalitatea lucrului, ci numai pentru partea sa ; *non amplius quam partem suam præstabit* (L. 86, § 3, Dig., 30, *De legatis* I) [3]).

Insărcinarea unuia din moștenitori cu întreaga datorie.

2° Al doile caz în care moștenitorul debitorului va putea fi silit a plăti întreaga datorie, are loc atunci când titlul constitutiv al datoriei (testament sau convenție) [4]

Exercițiul acțiunei în revendicare.

[1]) Creditorul unui corp cert devenind însă, după principiile legei actuale, proprietarul lui prin simplul efect al consimțêmêntului (art. 971, 1295, § 1), el va mai putea încă să'l ceară prin acțiunea reală în revendicare de la moștenitorul care 'l deține, conform regulei : *vindicatio rem sequitur*, ceea ce face că excepțiunea admisă de art. 1061, împrumutată de la Pothier (II, 301, 302), a perdut astădi mult din însemnătatea sa. Cpr. Demolombe, XXVI, 567. Laurent, XVII, 409. Larombière, II, art. 1221, No. 6 și 11. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 55, nota 30. Damante, V, 157 bis, II, Vigié, II, 1413. Pand. fr., I, 674. Această acțiune în revendicare era admisă și în dreptul roman. Cpr. T. Huc, VII, 353.

[2]) Laurent, XVII, 412. Thiry, III, 31. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 54, n. 28. Duranton, XI, 288. Larombière, II, art. 1211, No. 7, 8. Acollas, II, p. 858. Pand. fr., I, 675.

[3]) Pothier, II, 302 și autorii mai sus citați.

[4]) O persoană poate deci să însărcineze pe unul din moștenitorii săi cu executarea unei obligațiuni nu numai prin testament, *dar și prin contract*, soluție admisă și de Pothier (II, 313), după Dumoulin. Aceasta resultă nu numai din locul ce ocupă art. 1061 în titlul de față, care se ocupă *despre contracte sau convențiuni*, dar și din generalitatea cuvêntului *obligațiune* întrebuințat de acest text. Cpr. Laurent, XVII, 416. Demolombe, XXVI, 571, 572. Marcadé, IV, 641, n. 1, p. 514. Larombière, II, art. 1221, No. 21. Demante, V, 157 bis VI. Mourlon, II, 1298. Toullier D. III, partea II, 773. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 56, n. 33. Duranton, XI, 292 urm. T. Huc, VII, 355. Pand. fr., I.

sau un titlu posterior [1]), a însărcinat numai pe unul din moștenitori cu executarea întregei obligațiuni [2]), în care caz moștenitorul care a plătit întreaga datorie va avea, după părerea tuturor, recurs contra celorlalți comoștenitori, ca și în casul întâi, pentru a'i face să restitue ceea ce el a plătit peste partea sa de moștenire (art. 777, 778, 1061, § ultim). [3]).

Titlul ar putea să însărcineze cu executarea obligațiunii nu numai pe unul din moștenitori, dar pe toți, sau numai pe unul din ei, după alegerea creditorului, remânând, bine înțeles, ca acel care a plătit toată datoria să exercite recursul său contra celorlalți [4]).

---

685. Thiry, III, 31. Baudry, II, 998. C. Douai, D. P. 51. 2. 133.

Dreptul roman.

Legile romane permiteau testatorului de a însărcina cu plata datoriilor pe unul din moștenitorii săi, sub condiție ca legitima acestuia să remâe intactă (L. 20, § 5. Dig, 10, 2, *Familiæ erciscundæ*), însă nu permiteau debitorului de a conveni cu unul din moștenitori ca el să fie singur însărcinat cu plata datoriilor, o asemene stipulațiune fiind inutilă, și moștenitorul arătat de *de cujus* nu era obligat, ca și ceilalți comoștenitori, de cât până la concurența părții sale de moștenire. L. 56, § 1, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*. V. și t. III a lucrării noastre, p. 550, nota 1.

[1]) Demolombe, XXVI, 573. Thiry, III, 31. Larombière, II, art. 1221, No. 21. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 56, text și n. 34. Arntz, III, 146. Demante, V, 157 bis VI. Rép. Dalloz, *Oblig.*, *Supplém.*, 621. Pand. fr., I, 685. Bigot-Préameneu în expunerea de motive, Locré, *Législ. civ.*, XII, 101, p. 358.

Pacte succesorale.

[2]) *Exemplu:* Am cumparat un imobil stipulând că, la caz de a muri înainte de a plăti prețul, unul din copiii mei să fie exclusiv însărcinat cu plata lui. Asemene stipulațiune este validă după art. 1061, § 2, prin derogare de la dreptul comun, de și ea constitue o convenție asupra unei moșteniri nedeschise încă, care, ca atare, ar fi trebuit să fie nulă, după art. 702, 965 și 1226. Vedi t. III a lucrării noastre, p. 362 urm. și t. V, p. 114 urm. Cpr. Baudry, II, 998, *in fine*.

[3]) Clausa din contract care ar rădica acest recurs moștenitorului însărcinat cu plata întregei datorii, ar fi nulă, pentru că ea ar distruge egalitatea dintre moștenitori, egalitate care nu poate fi distrusă de cât prin testament. Cpr. T. Huc, VII, 355. Mourlon, II, 1298, *in fine*. Baudry, II, 998. Duranton, XI, 295.

[4]) Cpr. Laurent, XVII, 417. Demolombe, XXVI, 574. Larombière, II, art. 1221, No. 23. T. Huc, VII. 355. Demante, V, 157

Această clausă se va executa chiar dacă moștenitorii vor primi moștenirea sub beneficiu de inventar, fiind că moștenitorii beneficiari plătesc datoriile autorului lor în limitele emolumentului ce primesc (art. 713). Art. 713.

Fie care din moștenitorii beneficiari va putea deci fi urmărit, în specie, pentru datoria întreagă, remânându-i recurs în contra celorlalți [1]).

Un moștenitor poate, după cât am vĕdut, să fie însărcinat cu plata sau executarea obligațiunii nu numai prin convenție, dar și prin testament.

Nu trebue însă să confundăm casul în care moștenitorul ar fi fost însărcinat prin testament să execute obligația, cu casul în care el ar fi fost însărcinat *cu însuș obligația*, care ar fi fost pusă definitiv și exclusiv în sarcina lui, ceea ce nu se poate face prin convenție, ci numai prin testament [2]); căci, în casul întâi, el plătind și partea celorlalți moștenitori, trebue neaparat să aibă recurs în contra lor, dacă testatorul n'a dispus altfel, pe când în casul al doile, adecă când obligația este definitiv și exclusiv pusă în sarcina lui, el plătind-o nu face de cât să 'și achite o datorie, și prin urmare, nu are nici un recurs contra comoștenitorilor sĕi [3]). Casul în care moștenitorul ar fi fost însărcinat prin testament cu însuș obligația.

---

bis VII. Pand. fr., I, 686.—Unii sunt însă de părere că, în asemenea caz, obligația moștenitorilor este mai degrabă solidară de cât indivisibilă (Larombière, II, art. 1221, No. 25. Rodière, *op. cit.*, 392), ear alții susțin că obligația nu devine solidară, ci remâne indivisibilă (Demolombe, XXVI, 575. Cpr. Pand. fr., I, 688), chestiune care își are însĕmnătatea sa din causa deosebirei efectelor solidarității de acele ale indivisibilității. Vedi *infrà*, art. 1059, p. 253 urm.

[1]) Laurent, X, 94 și XVII, 417. — *Contrà.* Cas. fr. D. P. 58. 1. 128. — Din faptul că unii sau mai mulți moștenitori ar fi însărcinați cu executarea întregei obligațiuni a defunctului n'ar trebui să credem că creditorul n'ar remânea liber de a urmări pe toți moștenitorii, fie care pentru partea sa ereditară, pentru că titlul care 'i a dat drepturi mai întinse, n'a înțĕles, cu bună samă a'l lipsi de dreptul ce'i conferă legea comună. Larombière, II, art. 1221, No. 24.

[2]) Demolombe, XXVI, 571. Marcadé, IV, 641. Laurent, XVII, 416. Mourlon, II, 1298. Larombière, II, art. 1221, No. 22. Baudry, II, 998. Thiry, III, 31. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 56, n. 36. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 550, n. 2, *in fine.*

[3]) Larombière, II, art. 1221, No. 22. Arntz, III, 146. Duran-

Casul în care intenţia părţilor a fost ca datoria, de şi divisibilă, să nu poată fi plătită în părţi.

3⁰ In fine, moştenitorul debitorului va putea fi silit a plăti întreaga datorie, când resultă din intenţia tacită a părţilor, adecă sau din natura obligaţiĭ [1]), sau din acea a lucrului ce ea are de obiect [2]), sau din scopul ce părţile şi au propus prin contract [3]), că ele au avut intenţiunea ca datoria, de şi divisibilă, să nu poată fi plătită în părţi.

---

ton, XI, 292. Baudry, II, 998. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 56, n. 36. Thiry, III, 31. Marcadé, IV, 641. Demolombe, XXVI, 571. Veḑi şi t. III a lucrăriĭ noastre, p. 550, n. 2.

[1]) Adecă din caracterul particular a convenţiĭ, sau din faptul care dă naştere causei obligaţiĭ. Cpr. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 58, n. 38. Este greu de a da un exemplu despre această împrejurare. Pothier (II, 315), de la care această dispoziţie este împrumutată, nu dă nici unul, şi exemplele date de autori se referă mai degrabă la natura lucrului de cât la acea a obligaţiuniĭ. Cpr. Aubry et Rau, *loco suprà cit.* Laurent, XVII, 418. Thiry, III, 31. Demolombe, XXVI, 580. Marcadé, IV, 641. Pand. fr., I, 694. Demante, V, 157 bis VIII. T. Huc, VII, 356.

[2]) Aceasta are loc când este vorba de o obligaţie *generis* sau *in genere*, de ex. un tablou sau un cal nedeterminat. Dacă tabloul sau calul determinat numai in specie (art. 964), ear nu şi în individualitatea sa, s'ar datori de mai mulţi moştenitori ai debitorului defunct, creditorul va putea să constrîngă pe fie care din ei pentru întreaga obligaţiune. Cpr. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 58, n. 39. Thiry, III, 31. Veḑi şi alte exemple date de autori. Cpr. Demolombe, XXVI, 578. Laurent, XVII, 418. Demante, V, 157 bis VIII. T. Huc, VII, 356. Acollas, II, p. 860. Marcadé, IV, 641. Larombière, II, art. 1221, No. 37. Pand. fr., I, 691, 692. C. Besançon, D. P. 56. 2. 67.

[3]) De exemplu, cineva s'a obligat a'mi procura o sumă de bani pentru ca să pot desinteresa un creditor care'mi urmăreşte averea, sau ca să pot exercita pactul de rescumparare (art. 1371 urm.). Dacă destinaţia acestei sume este aratată în act, unul din moştenitoriĭ debitorului n'ar putea să'mi ofere numai partea sa din suma promisă, de şi obligaţia este divisibilă între ei, ci eu voi putea să'l urmăresc pentru întreaga sumă, remânêndu'i însă recurs contra comoştenitorilor săĭ. Obligaţiunea, în asemenea caz, este deci divisibilă *petitione*, şi indivisibilă *solutione tantum*. Cpr. Dumoulin, *op. cit.*, partea II, No. 40. Pothier, II, 315. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 58, n. 40. Larombière, II, art. 1221, No. 35. Thiry, III, 31. Demante, V, 157 bis VIII. T. Huc, VII, 357. Laurent, XVII, 418. Mourlon, II, 1299. Demolombe, XXVI, 579. Pand. fr., I, 693. Veḑi şi *suprà*, p. 230.

In asemenea casuri, fie care moștenitor poate fi urmărit și condamnat pentru datoria întreagă [1]), remânêndu'i recurs contra celorlalți.

[1]) In acest caz, ca și în acel prevĕdut la punctul al doile de sub art. 1061, moștenitorul urmărit pentru întreaga datorie nu poate să pue în causă pe comoștenitorii sĕi pentru a face să 'și dividă condamnațiunea. El va trebui deci să plătească toată suma și apoi să exercite recursul sĕu contra comoștenitorilor pentru care a plătit. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 56, n. 35 și p. 59, n. 43. Demante, V, 161 bis III. Laurent, XVII, 421. Demolombe, XXVI, 590. Rodière, *op. cit.*, 397. Pand. fr., I, 705. Thiry, III, 33. Larombière, II, art. 1221, No. 26. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 550, n. 3.—*Contrà.* Duranton (XI, 297), care se întemeiază pe art. 1065. Acest text însă nu poate fi invocat cu succes în specie, pentru că el nu vorbește de o obligație indivisibilă a cărei execuțiune parțială nu poate să aibă loc cu toată divisiunea condamnațiunei, pe când, din contra, în art. 1061, este vorba de o obligație divisibilă prin esența sa, și care s'ar putea executa în parte, dacă judecata ar pronunța divisiunea condamnațiunei. Apoi, chiar art. 1065 invocat de Duranton, distinge casul în care debitorul urmărit poate să pue în causă pe codebitorul sĕu pentru a face să se dividă condamnațiunea, de casul în care el trebue să fie condamnat singur, remânêndu'i recurs în contra celuilalt.

Efectele întreruperei prescripției. Controversă.

O altă chestie nu mai puțin controversată este aceea de a se ști dacă, în casurile excepționale prevĕdute de art. 1061, întreruperea prescripției contra unuia din moștenitorii debitorului unei obligațiuni indivisibile *solutione tantum*, își produce efectele sale în privința celorlalți comoștenitori, sau dacă prescripția nu se găsește întreruptă de cât pentru partea acestui moștenitor. Unii, învocând tradiția dreptului roman (cpr. L. 7, § 1, Dig., 16, 3, *Depositi, vel contra* și L. 3, § 3, Dig., 13, 6, *Commodati, vel contra)* și acea a dreptului fr. anterior, susțin că prescripția întreruptă sau suspendată contra unuia din moștenitorii debitorului, nu este întreruptă sau suspendată de cât pentru partea acestui moștenitor (Laurent, XVII, 423 urm. și XXXII, 149. T. Huc, VII, 359. Thiry, III, 33, *in fine*. Demante, V, 161 bis III. Duranton, XI, 267 și XXI, 275. Arntz, III, 149. Baudry et Tissier, *Prescription*, 568. Leroux de Bretagne, *Prescription*, I, 571), ear alții voesc din contra ca întreruperea sau suspendarea prescripției contra unuia din moștenitorii debitorului să'și producă efectele sale și în privința celorlalți comoștenitori. Demolombe, XXVI, 593 și 627. Larombière, II, art. 1225, No. 11. Aubry et Rau, II, § 215, p. 360 și IV, § 301, p. 59, t. și nota 45.

Această dispoziție întunecoasă, luată textual din Pothier (II, 315 urm.), cuprinde toate casurile în care intenția părților a fost ca obligația să nu poată fi plătită în parte. Dumoulin, și Pothier după dênsul, numeau obligația, în asemene caz, *individuum solutione tantum*. (Vedi, *suprà*, p. 230).

Deosebire între oblig. indivis. soluțione tantum și acea indivis. în baza art. 1058.

Autorii se întreabă dacă există vre o deosebire între obligațiile indivisibile *solutione tantum*, pe care le are în vedere art. 1061, § 3 și acele pe care le are în vedere art. 1058, și mai toți respund că obligațiile indivisibile *solutione tantum* sunt prin esența lor divisibile și pot fi achitate *pro parte*, însă această plată parțială este interdisă debitorului prin voința părților contractante, pe când obligațiile prevĕdute de art. 1058 sunt indivisibile prin esența lor, așa în cât o prestațiune parțială ar echivala cu o inexecutare totală.

Eată deci o nuanță și o deosebire subtilă între obligațiile indivisibile după art. 1061, § 3 și acele indivisibile după art. 1058, nuanță pe care Duranton (XI, 257, 299 urm.) și Toullier (III, partea II, 782 urm., 792) par a nu o fi observat [1]).

Efectele obligațiilor indivisibile.

Obligația indivisibilă produce aceleași efecte ca și obligația divisibilă, când legătura de drept există între un creditor unic și un debitor unic (art. 1060). Vedi p. 221.

Lucrurile se schimbă însă de câte ori există mai mulți debitori sau mai mulți creditori, fie că obligația a fost din capul locului contractată de mai mulți debitori, sau în folosul mai multor creditori (art. 1062), fie că debitorul sau creditorul s'a sevêrșit din viață, lăsând mai mulți moștenitori (art. 1063). Vedi *suprà*, p. 222.

In cât privește întreruperea prescripției relativă la obligațiile indivisibile *re aut natura* și *obligatione*, vedi *infrà*, p. 249 urm., ear în cât privește obligațiile divisibile, vedi *suprà*, p. 233.

[1]) Cpr. Arntz, III, 148. Thiry, III, 33. Laurent, XVII, 419. Demolombe, XXVI, 531 urm., Aubry et Rau, IV, § 301, p. 57, nota 37. Demante, V, 157 bis IX și X.

In cât privește deosebirea între obligațiile indivisibile *solutione tantum* (art. 1061, § 3) și acele indivisibile *re aut natura* (art. 1057), vedi *suprà*, p. 230, 231.

In asemenea casuri, obligația divisibilă se împarte în mod pasiv sau activ; dacă din contra obligația este indivisibilă, ea nu se împarte nici din punctul de vedere pasiv, nici activ.

Vom examina în deosebi: 1⁰ efectele obligațiilor indivisibile în privința debitorului; 2⁰ efectele lor în privința creditorului; și 3⁰ efectele comune atât debitorului cât și creditorului.

1⁰ *Efectele obligațiilor indivisibile în privința debitorului.*

Art. 1062. — Fie care din cei care au contractat împreună un debit nedivisibil este obligat pentru totalitate, cu toate că obligațiunea nu este contractată solidar. (Art. 642, 643, 1039 urm., 1057 urm., 1063 urm., 1382, 1695, 1746, 1872 C. C. Art. 1222 C. fr.).

Art. 1063. — Sunt obligați asemenea în totul și erediĭ aceluia care au contractat obligațiunea nedivisibilă. (Art. 1059, 1062, 1611 C. C. Art. 1223 C. fr.).

Art. 1065. — Eredele debitorului fiind chemat în judecată pentru totalitatatea obligațiuniĭ, poate cere un termen ca să pună în causă și pe coerediĭ sĕi, afară numai dacă debitul va fi de natură a nu putea fi achitat de cât de eredele tras în judecată, care atunci poate să fie osêndit singur, remânêndu-i recurs în contra coerediĭor sĕi. (Art. 1042, 1052, 1061, 1063, 1071, 1385 C. C. Art. 112 Pr. civ. Art. 1225 C. fr.).

Fie care din codebitoriĭ care au contractat împreună o obligație indivisibilă și fie care din moștenitoriĭ unui debitor unic din capul locului, poate fi urmărit pentru totalitatea datoriei, cu toate că obligația nu este solidară, pentru că și indivisibilitatea împedecă executarea parțială.

Astfel, dacă presupunem că m'am obligat a'ți constitui o servitute de trecere și că, murind am lasat trei moștenitori, unul din ei nu va putea să'ți presteze a treia parte din servitute, obligația mea fiind indivisibilă și neputênd fi executată *pro parte* [1]).

Dar dacă fie care din debitori sau din moștenitoriĭ acestora este față cu creditorul obligat la plata întregei datoriĭ, debitorul nu este obligat față cu codebitoriĭ sĕi de cât pentru partea sa. Deci, dacă unul din debitori sau unul din

[1]) „*Ea quæ in partes dividi non possunt, solida a singulis heredibus debentur*“. (L. 192, Dig., 50, 17, *De diversis regulis juris antiqui*).

moștenitorii debitorului a fost, prin aplicarea regulelor de mai sus, silit a presta întreaga obligație, el are recurs contra codebitorilor săi pentru partea ce fie care trebue să plătească din datoria comună [1]).

Art. 1061 și 1065 admit, în adever, formal, în materie de indivisibilitate, acelaș recurs pe care art. 1052 îl admite în materie de solidaritate.

Sensul art. 1065. Controversă.

Mai mult încă, după art. 1065, debitorul tras în judecată pentru totalitatea datoriĭ poate, chiar înainte de a'și îndeplini obligația, să ceară un termen spre a pune în causă pe codebitorii săi, afară numai dacă datoria va fi de natură a nu putea fi plătită de cât de debitorul sau moștenitorul acționat, care, în asemenea caz, va fi condamnat singur pentru totalitate, remânându-i recurs contra codebitorilor săi.

Această dispositie, luată earăș din Pothier (II, 330 urm.), este departe de a fi satisfăcătoare și a dat loc la dificultăți.

S'a dis, în adevĕr, că termenul de care vorbește art. 1065 nu este altul de cât acel prevĕdut de art. 112 Pr. civ [2]). După acest sistem, debitorul urmărit ar avea pur și simplu dreptul de a chema ca garanți în causă pe codebitorii săi pentru a'i face a fi condamnați prin una și aceiaș hotărîre de a'i restitui ceea ce el a plătit pentru dênșii, și nimic mai mult. Această soluție, care ar face cu totul de prisos art. 1065, este însă generalmente respinsă, și cu drept cuvênt, căci excepțiunea dilatorie prevĕdută de art. 112 Pr. civ. fiind, după dreptul comun, aplicabilă ori cărui pârît, care ar avea de chemat un garant în causă, debitorul unei obligații indivisibile tras în judecată poate tot-deauna, în cât privește recursul ce el are contra codebitorilor săi, să exercite acest drept, *chiar când datoria ar fi de natură a nu putea fi achitată de cât de dênsul.* Scopul art. 1065 nu poate deci fi acesta, ci este cu totul altul. Acest text, de și n'o spune tocmai expres, conferă în adevĕr debitorului urmărit dreptul de a împărți condamnațiunea cu coobligații săi, sau mai bine dis, de a

---

[1]) „*Sed quo casu, si unus ex heredibus solidum præstiterit, repetetionem habebit a coherede, familiæ erciscundæ judicio*". L. 2, § 2, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.*

[2]) Rodière, *De la Solidarité et de l'indivisibilité*, 367.

face ca codebitorii sĕi să fie o dată cu dênsul siliţi a executa obligaţia cătră creditor.

Această interpretare este, pe de o parte, conformă cu doctrina lui Dumoulin şi a lui Pothier, de la care art. 1065 este împrumutat, ear pe de altă parte, resultă chiar din cuvintele întrebuinţate de legiuitor. Textul admiţênd, în adevĕr, prin excepţie, că debitorul urmărit nu poate să pue în causă pe codebitorii sĕi de câte ori obligaţia va fi de natură a nu putea fi achitată de cât de dênsul şi că, în asemenea caz, *el trebue să fie osêndit singur*, excepţia implică tocmai că regula este contrară [1]), şi că, de câte ori datoria este de natură a putea fi achitată de toţi codebitorii, toţi trebue să fie condamnaţi, dacă au fost puşi în causă. Aceasta este cel puţin interpretarea generală care se dă art. 1065 [2]).

Aceste fiind expuse, să examinăm acum casurile în care art. 1065 este aplicabil.

Casurile în care art. 1065 este aplicabil.

Pothier, (II, 332 urm.) distingea, tot după Dumoulin, trei casuri:

1° Casul în care obligaţia indivisibilă poate fi îndeplinită de fie care din debitori, fără nici o deosebire, de exemplu: obligaţia de a clădi o casă;

2° Casul în care obligaţia nu poate fi îndeplinită de cât de toţi debitorii împreună, de exemplu: am promis o servitute de trecere pe fondul meu, şi înainte de a'mi îndeplini obligaţia, am murit lăsând trei moştenitori, care, în timpul indivisiunei, trebue să concure toţi la stabilirea acelei servituţi;

3° Casul în care obligaţia nu poate fi îndeplinită de cât de unul din debitori, de exemplu: am promis o servitute de trecere asupra fondului meu, şi murind înainte de îndeplini-

---

[1]) *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.* Bacon, *De just. univ.*, Aforism 17.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 392. Demolombe, XXVI, 601, 602. Baudry, II, 1001. Duranton, XI, 304. Marcadé, IV, 645 urm. Acollas, II, p. 863. Berriat St. Prix, II, 4576. Arntz, III, 144. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 53, t. şi n. 19. Massé-Vergé, III, § 533, p. 369, n. 11. Demante, V, 160 bis I şi II. Thiry, III, 32. Larombière, II, art. 1225, No. 9. Bernard, II, 714. T. Huc, VII, 363. Pand. fr., I, 713. Veḑi şi *suprà*, p. 180, 181.

rea obligaţiunii, acest fond a picat în întregimea lui în lotul unuia din moştenitorii mei [1]).

In cele dintâi două casuri, debitorul acţionat pentru întreaga datorie poate să pue în causă pe codebitorii sĕi pentru a face ca condamnarea să fie împărţită între ei, art. 1065 tăgăduindu'i acest drept numai în casul de al treile.

El are un îndoit interes a'i pune în causă: 1^0 pentru că toţi fiind condamnaţi prin aceiaş hotărîre, creditorul poate s'o execute în contra altui debitor de cât acelui urmărit, ceea ce nu s'ar putea face dacă judecata ar fi urmat numai contra acestui din urmă; şi 2^0 pentru că, la caz de transformarea obligaţii indivisibile în daune pentru lipsă de executare, toţi debitorii condamnaţi vor datori aceste daune, obligaţia devenind, în asemenea caz, divisibilă [2]), ceea ce n'ar avea loc dacă debitorul urmărit s'ar fi lasat a fi condamnat singur, căci atunci numai el ar plăti daunele.

Interesul debitorului urmărit de a pune în causă pe codebitorii sĕi este necontestat în ambele casuri, mai cu samă în casul de al doile, în care obligaţia nu poate fi îndeplinită de cât cu concursul tuturor [3]).

Cât pentru casul al treile, debitorul urmărit nu poate pune pe ceialalţi în causă, ci trebue să fie condam-

---

[1]) De şi, în asemenea caz, obligaţia nu poate fi îndeplinită de cât de moştenitorul în lotul căruia a picat fondul, totuşi creditorul remâne liber de a chema în judecată şi pe ceialalţi comoştenitori, căci cu toţii sunt ţinuţi la îndeplinirea obligaţiunii mele (art. 1062, 1063).

Art. 1065 conferă creditorului facultatea, nu însă îndatorirea de a acţiona numai pe moştenitorii în a cărui lot a picat fondul. Cpr. Pand. fr., I, 717. Laurent, XVII, 390. Demolombe, XXVI, 606. Demante, V, 160 bis III.

[2]) Cas. fr. D. P. 81. 1. 38. — Obligaţia indivisibilă devenind divisibilă când, în lipsă de executare, ea se preschimbă în daune interese (art. 1075), de aici resultă că moştenitorii persoanei care constituise asemene obligaţie, nu vor plăti daunele în solidar, ci fie care în proporţiune cu partea sa de moştenire. Cas. fr. D. P. 88. 1. 19.

[3]) Thiry, III, 32. Demolombe, XXVI, 604, 607. Baudry, II, 1001. Larombière, II, art. 1225, No. 4—5. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 51, 52. Pand. fr., I, 714.

nat singur, fiind că obligația nu poate fi achitată de cât de dênsul.

El păstrează însă, în ori ce caz, în urma plății, recursul în contra codebitorilor sĕi, putênd chiar să 'i pue în causă pentru ca acest recurs să fie judecat prin aceiaș hotărîre, o dată cu acțiunea principală. Ceea ce art. 1065 îl oprește de a face, este numai *de a împărți condamnațiunea contra coobligaților sĕi.* Textul merge deci prea departe când ḑice că, în asemenea caz, debitorul urmărit nu poate cere un termen spre a pune în causă pe codebitorii sĕi, căci el poate să'i pue în causă în cât privește recursul sĕu în garanție [1]).

2⁰ *Efectele indivisibilității în privința creditorului.*

Art. 1064. — Fie care din erediĭ creditorului poate pretinde în totalitate executarea obligațiunii nedivisibile.

Un singur erede nu poate face remisiunea totalității debitului, nu poate primi prețul în locul lucrului. (Art. 1035, § 2, 1128 urm. C. C.).

Dacă unul din ereḑi a remis singur debitul sau a primit prețul lucrului, coeredele sĕu nu poate pretinde lucrul nedivisibil de cât cu scăderea părței eredelui care a făcut remisiunea sau care a primit prețul. (Art. 1049, 1050, 1383—1385, 1611 C. C. Art. 1224 C. fr.).

După cum fie care debitor, sau fie care moștenitor al debitorului, care a contractat o obligație indivisibilă, este obligat pentru totalitatea datoriĭ (art. 1062, 1063), tot astfel, fie care din creditoriĭ sau din moștenitoriĭ creditorului unic va putea cere executarea integrală a obligațiĭ indivisibile (art. 1064, § 1), și aceasta din causa imposibilității care se opune la executarea parțială a obligațiunii [2]).

Fie care creditor sau moștenitorul creditorului (dacă presupunem casul unui moștenitor unic), fiind în drept a cere de la debitor executarea integrală, a obligațiunii, are calitatea de a da o chitanță generală, care va descarca pe debitor față cu toți ceialalți creditori sau cu toți

[1]) Thiry, III, 32. Baudry, II, 1001. Pand. fr., I, 716. Demolombe, XXVI, 605. Laurent, XVII, 393, 394. Larombière, II, art. 1225, No. 2 și 3. Demante, V, 160 bis III.

[2]) „*Ex quo quidem accidere Pomponius ait, ut et stipulationis viæ, vel itineris heredes singuli in solidum habeant actionem*". L. 2, § 2, Dig., 45, I, *De verb. obligationibus.*

ceialalţi moştenitori ai creditorului, remânênd ca, mai în urmă, ei să împartă între dênşii beneficiul creanţei, pentru că altfel creditorul sau comoştenitorul, care ar primi totul, s'ar îmbogăţi în dauna celorlalţi [1]).

Dreptul de urmărire, care aparţine fie cărui creditor, sau fie cărui moştenitor al creditorului, nu'i conferă însă dreptul de a dispune în mod absolut de creanţă, pentru că alt ceva este facultatea de a putea urmări plata întregei creanţe, şi alt ceva dreptul de a dispune de această creanţă.

Prin aplicarea acestui principiu, art. 1064, § 2 prevede că unul din creditori, sau unul din moştenitorii creditorului unic, nu poate să remită debitorului întreaga datorie, fiind că el nu este proprietarul ei pentru totul, ci numai pentru partea sa.

Art. 1035, § 2. Tot pentru aceleaşi motive, unul din creditorii solidari nu poate să remită debitorului comun partea codebitorilor sĕi (art. 1035, § 2) [2]).

El fiind însă proprietarul părţeĭ sale, nimic nu se opune ca să dispue de dênsa, remânênd ca, cu toată remiterea acestei părţi, ceialalţi cocreditori sau comoştenitori ai creditorului, să poată cere executarea întegrală a obligaţiĭ indivisibile, ţinênd în samă debitorului şi deducêndu'i porţiunea care i a fost remisă, adecă restituindu'i în bani valoarea acestei porţiuni, asemene deducţiune neputênd să aibă loc în natură, de vreme ce creanţa nu este susceptibilă de divisiune [3]).

Art. 1064. Prin aplicaţiunea aceloraşi principiĭ, art. 1064 mai prevede încă că unul din cocreditori sau din comoştenitorii creditorului unic, nu poate singur să primească preţul în locul lucrului indivisibil, pentru că aceasta ar constitui o novaţiune (art. 1128 urm.), care implică o renunţare, şi prin urmare, un act de dispoziţie [4]).

---

[1]) Berriat St. Prix, II, 4571. Demolombe, XXVI, 614, 615. Pand. fr., I, 725. Cpr. L. 2, § 2, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*, unde se ţice: „...*Repetitionem habebit a coherede familiæ erciscundæ judicio*".

[2]) Veţi *suprà*, p. 168

[3]) Cpr. Thiry, III, 32. Demolombe, XXVI, 616, 618. Laurent, XVII, 387. Larombière, II, art. 1224, No. 4. Demante, V, 159 bis II. Pand. fr., I, 727, 730.

[4]) Cpr. Demolombe, XXVI, 617. Laurent, XVII, 388. T. Huc, VII, 361. Pand. fr., I, 728. — De şi legea opreşte pe unul

Dacă presupunem însă că unul din cocreditori sau din moștenitorii creditorului originar a făcut ceea ce nu'i era permis, adecă, a primit prețul întregului lucru, sau a făcut o altă novațiune, transformând creanța primitivă [1]), această plată nu liberează pe debitor, și ceialalți cocreditori sau comoștenitori ai creditorului vor putea cere executarea întregei obligațiuni, restituind debitorului valoarea părței creditorului sau comoștenitorului care a primit prețul întregului lucru datorit, sau un alt obiect în locul acelui datorit, remânênd ca debitorul să ceară restul de la acest cocreditor sau comoștenitor. *Exemplu:* Un debitor s'a obligat față cu trei creditori a clădi o casă, obligație indivisibilă după intenția părților (art. 1058) [2]). Unul din creditorii acestei obligațiuni primește 60000 lei; ceialalți cocreditori vor putea cere executarea obligațiunii, restituind însă debitorului 20000 lei, partea creditorului care a primit prețul în locul lucrului datorit, și apoi, debitorul va cere 40000 lei de la acelaș creditor [3]).

3° *Efecte comune atât debitorului cât și creditorului.*

Aceste efecte sunt relative la prescripție și la lucrul judecat.

Prescripția din punctul de vedere pasiv. Art. 1872, § 2.

In ceea ce privește mai întâi prescripția, din punctul de vedere pasiv, din art. 1872, § 2 resultă că întreruperea prescripții îndeplinită contra unuia din debitori sau contra unuia din moștenitorii debitorului, păstrează integralmente drepturile creditorului contra tuturor celorlalți debitori sau comoștenitori ai debitorului. Cu alte cuvinte,

---

Datio in solutum.

din cocreditori sau din moștenitorii creditorului originar numai de a primi prețul în locul lucrului datorit, totuși această dispositie trebue să fie generalisată, și aplicată la ori ce novațiune sau *datio in solutum*, pentru că unul din creditori sau din moștenitorii creditorului n'are dreptul de a dispune de creanță și de a o preface în o altă creanță; de unde resultă că, dacă unul din moștenitorii creditorului a primit un alt lucru de cât acel datorit, *aliud pro alio*, aceasta n'ar împedeca pe comoștenitorii sĕi de a cere executarea integrală a obligații primitive. Cpr. Pand. fr., I, 729. Thiry, III, 32. Demante, V, 159 bis I. Baudry, II, 1000 *in fine*. Répert. Dalloz., *Supplém., Oblig.*, 630.

[1]) Vedi nota precedentă.

[2]) Vedi *suprà*, p. 227, 228.

[3]) Thiry, III, 32, p. 48.

actul care întrerupe prescripţia contra unuia din debitori, o întrerupe în privinţa tuturor, şi această regulă se aplică la toate obligaţiile indivisibile, fie *re aut natura* (art. 1057), fie *obligatione* (art. 1058)[1]), chestiunea nefiind controversată de cât în privinţa obligaţiilor indivisibile *solutione tantum* (art. 1061, § 3[2]).

Prescripţia din punctul de vedere activ.

Din punctul de vedere activ, se admite de asemenea că întreruperea prescripţii efectuată de unul din cocreditori sau de unul din moştenitorii creditorului originar, ca şi suspendarea prescripţii stabilite în folosul unuia din ei, foloseşte tuturor cocreditorilor sau tuturor comoştenitorilor creditorului[3]).

Aceste soluţiuni se întemeiază pe împrejurarea că, în materie de obligaţii indivisibile, datoria întreagă se datoreşte de fie care debitor fie căruia din creditori.

De câte ori unul din creditori întrerupe prescripţia, ea este întreruptă pentru întreaga datorie în folosul tuturor, şi *vice-versa*, de câte ori ea se întrerupe contra unui debitor, ea este întreruptă faţă cu toţi. Aceste consecinţe ale indivisibilităţei obligaţii nu sunt însă la adăpost de ori ce critică, şi unii autori se rădică în contra lor[4]).

Efectele lucrului judecat. Controversă.

Venim acum la efectele lucrului judecat. Care sunt, în materie de obligaţii indivisibile, efectele lucrului jude-

---

[1]) Aubry et Rau, IV, § 301, p. 53. Vigié, II, 1416. Thiry, III, 32. Marcadé, IV, 648. Laurent, XVII, 396. Demolombe, XXVI, 626. Leroux de Bretagne, *Prescription*, I, 275. Troplong, *Idem*, II, 637. Arntz, III, 144. Larombière, II, art. 1225, No. 11. Acollas, II, p. 861. Pand. fr., I, 735. Demante, V, 161 bis I. — Veḑi însă Duranton (XI, 267), care aplică art. 1872 numai la obligaţiile indivisibile *re aut natura* (art. 1057), nu însă şi la acele indivisibile *obligatione* (art. 1058).

[2]) Veḑi *suprà*, p. 241, nota 1, *in fine*.

[3]) Argument din art. 642, 643, care, de şi nu se ocupă de cât de servituţi, din causa indivisibilităţei lor, totuşi se întind prin analogie la toate casurile de indivisibilitate. Cpr. Marcadé, IV, 648. Demolombe, XXVI, 624. Acollas, II, p. 861. Laurent, XVII, 396. Larombière, II, art. 1225, No. 11. Aubry et Rau, IV, § 301, p. 53, t. şi n. 21. Demante, V, 161 bis I. Pand. fr., I, 736. Veḑi în t. III a lucrării noastre, p. 193 urm., explic. art. 642, 643.

[4]) Cpr. Demolombe, XXVI, 625. Laurent, XVII, 397. Demante, V, 161 bis I. Acollas, II, p. 861.

cat între unul din creditori și debitorul, sau între unul din debitori și creditorul ?

Chestiunea este viu desbătută, și întâlnim aci aceiaș controversă, pe care am semnalat-o în materie de solidaritate [1]).

1° După un sistem, se face următoarea distincțiune : sau creditorul ori debitorul, care era în causă, a câștigat procesul, și în asemenea caz, decisia care 'i dă câștig de causă folosește celorlalți creditori sau debitori ; sau el a perdut procesul, și în asemenea caz, hotărîrea pronunțată în contra lui, nu este oposabilă celorlalți creditori sau debitori. In sprijinirea acestui sistem, se susține, ca și în materie de solidaritate, că fie care din creditorii sau din debitorii unei obligații indivisibile are mandat tacit pentru a face condiția lor mai bună, nu însă pentru a o face mai rea [2]).

Acest sistem, singur admisibil la noi în materie de solidaritate [3]), este însă inadmisibil în materie de obligații indivisibile, pentru că, dacă creditorii și debitorii solidari au mandat spre a se represinta în o limită oare care unii pe alții (art. 1038 și 1056), nici o legătură juridică neexistând între debitorii, nici între creditorii unui lucru indivisibil, ei nu pot să aibă mandat de a se represinta unii pe alții, ci fie care poate să susție dreptul său în justiție conform dreptului comun [4]).

2° După un alt sistem, se susține că decisia pronunțată între unul din creditori și debitorul sau unul din debitori și creditorul, are tot-deauna puterea lucrului judecat față cu ceialalți creditori, sau față cu ceialalți debitori, fără

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 169 urm. și 190 urm.

[2]) Aubry et Rau, VIII, § 769, p. 381, text și n. 53. Rodière, *op. cit.*, 370, 496. Duranton, XIII, 528. Marcadé, V, art. 1351, No. 13, p. 193. Bonnier, *Tr. des preuves*, 888. Pand. fr., I, 738 urm. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 173, nota 3. Cpr. L. 4, § 3, Dig., 8, 5, *Si servitus vindicetur*, unde se dice că, dacă fondul căruia aparține dreptul de trecere este comun între mai mulți proprietari, fie care din ei are facultatea de a cere servitutea, și la caz de a isbuti în reclamația sa, câștigul dobêndit de dênsul va folosi celorlalți coproprietari... *victoria et aliis proderit.*

[3]) Vedi *suprà*, p. 170 și 190.

[4]) Cpr. Laurent, XX, 122. Demante, V, 328 bis XXVI și XXVIII.

a se distinge dacă creditorul sau debitorul care s'a judecat a câştigat sau a perdut procesul [1]).

3⁰ In fine, după ultima părere, diametralmente opusă, şi care ni se pare cea mai juridică, se decide că decisia pronunţată între unul din creditori şi debitorul sau unul din debitori şi creditorul, nu poate nici într'un caz fi opusă celorlalţi cocreditori sau codebitori, care n'au luat parte la judecată, fie că procesul s'a câştigat, fie că el s'a perdut.

Nici un mandat neexistând, în adevĕr, între creditoriĭ sau între debitoriĭ unui lucru indivisibil, uuul nu poate să represinte pe ceialalţi. Apoi, cu toată indivisibilitatea lucrului comun, fie care cocreditor sau codebitor nu are de cât un drept sau o obligaţie parţială, a cărei perdere sau conservare este pentru dênsul neatârnată de perderea sau conservarea dreptului sau obligaţiilor celorlalţi. Neexistând deci în specie nici identitate de persoane, nici identitate de lucru, judecata urmată faţă cu unul din creditori sau faţă cu unul din debitori, este în privinţa celorlalţi *res inter alios acta* [2]).

Perempţiunea. Peremţiunea constituind un drept indivisibil, se admite însă că, de câte ori obiectul judecăţei este indivisibil, perimarea unui apel după cererea unuia din intimaţi, foloseşte celorlalţi cointeresaţi [3]).

---

[1]) Toullier D., V, partea II, 206, 207. Proudhon, *Usufruit*, III, 1297. Larombière, II, art. 1225, No. 12, 13 şi 17. Pardessus, *Servitudes*, II, 334. Molitor, I, 255. Acest sistem era generalmente admis în dreptul vechiŭ. Cpr. Pothier, II, 907. Voët, *Ad. Pand.*, VIII, 5, 1, *in fine*, Donellus (Doneau), Merlin, etc.

[2]) Cpr. Laurent, XX, 122. Demolombe, XXVI, 630 urm. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 481. nota 1. Demante, V, 328 bis XXVI urm. Griolet, *De l'autorité de la chose jugée*, Revue pratique, t. 23, anul 1867, p. 272, 273. F. Herman, III, art. 1351, No. 1419. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, p. 247, 248, n. 9. Lacombe, *De l'autorité de la chose jugée*, 212. Pand. fr., I, 744. Giorgio Giorgi, I, 264. Cpr. C. Nancy. D. P. 85. 2. 180.

[3]) Cas. rom. şi C. Bucureşti. *Dreptul* din 1886, No. 44 şi Bulet. Cas. S-a 1, anul 1886, p. 778. Cpr. Cas. fr. D. P. 76. 1. 30. C. Liège, D. P. 86. 2. 105 şi nota lui Glasson. Garsonnet, *Pr. civ.*, V, § 1203, p. 866. — Jurisprudenţa franceză consideră ca indivisibilă, din punctul de vedere

De asemenea, legea şi statutele creditului funciar pre- L. Cred. funvĕdênd că creanţele şi prin urmare şi ipotecele ce garan- ciar.
tează acele creanţe sunt indivisibile, urmează de aci că formalităţile de urmărire făcute în persoana unuia din codebitorii coproprietari ai imobilului ipotecat, sunt considerate ca făcute în contra tuturor coproprietarilor. Aşa dar, dacă unul din codebitorii creditului urban a căḑut în faliment, urmărirea făcută pentru întregul imobil ipotecat în persoana numai a celuilalt coproprietar, este valabilă şi oposabilă şi falitului, de şi actele de urmărire n'au fost îndreptate în contra persoanei sindicului acestuia [1]).

Deosebiri între solidaritate şi indivisibilitate.

Art. 1059. — Solidaritatea contractată [2]), nu dă unei obligaţiuni caracterul de nedivisibilitate. (Art. 1039, 1041, 1060 urm., 1872 C. C. Art. 1219 C. fr.).

In obligaţiile solidare (art. 1042), ca şi în acele indivisibile (art. 1062), fie care creditor poate să ceară întreaga creanţă, şi fie care debitor este obligat la plata întregei datorii, însă, cu toată analogia care există între ambele obligaţiuni, ele se deosebesc şi nu trebuesc confundate, pentru că, precum foarte bine ḑice Dumoulin, *aliud este teneri ad totum, aliud ad totum et totaliter* [3]).

Intre obligaţia solidară şi acea indivisibilă există, în adevĕr, următoarele deosebiri:

1° Solidaritatea derivă din voinţa omului (convenţie sau testament), *ex voluntate*, sau din lege, pe când indivisibilitatea provine din imposibilitatea în care se găseşte debitorul de a executa obligaţia *pro parte (ex necessitate)*,

---

al perempţiunii, nu numai instanţele în care obiectul litigiului este indivisibil şi reclamanţii sau părîţii sunt legaţi între ei prin un raport de solidaritate (Cpr. C. Paris, D. P. 77. 2. 71), dar încă şi acele în care ei sunt uniţi prin un interes comun. Cpr. Garsonnet, *op.* şi *loco cit.*,

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1893, p, 289.

[2]) Adecă solidaritatea care resultă din convenţie sau testament (art. 1041), şi trebue adaos şi acea legală, căci atât solidaritatea legală cât şi acea convenţională trebuesc deosebite de indivisibilitate. Cpr. Pand. fr., I, 644. Demolombe, XXVI, 536. Larombière, II, art. 1219, No. 3.

[3]) Cpr. Giorgio Giorgi, I, 80 şi autorii vechi şi moderni citaţi acolo.

căci, dacă obligaţia indivisibilă ar putea fi executată *pro parte*, fie care creditor n'ar avea drept de cât la partea sa. Debitorul solidar, cu alte cuvinte, poate fi constrêns la plata întregei datorii, pentru că el o datoreşte în realitate, ca şi cum ar fi singur debitor, fiind că el reprezintă pe ceialalţi codebitori în toate actele care pot avea de efect stêngerea sau împuţinarea obligaţiunii (art. 1056); pe când debitorul unei obligaţii indivisibile, de şi nu datoreşte întreaga datorie, totuşi poate fi urmărit pentru tot, din causa imposibilităţei în care el se găseşte de a plăti *pro parte*. Dumoulin exprima această idee ḑicênd că creditorul solidar datoreşte *totum et totaliter*, pe când codebitorul unei datorii indivisibile datoreşte *totum*, nu însă şi *totaliter* [1]).

2⁰ Obligaţia solidară se împarte între moştenitorii creditorului şi acei ai debitorului, fie care neavênd drept de cât la partea sa şi neputênd fi obligat de cât la această parte, de unde şi consecinţa că întreruperea prescripţii faţă cu unul din moştenitori nu 'şi produce efectele sale faţă cu ceialalţi (art. 1872, § 2 şi 3) [2]); pe când obligaţia indivisibilă nu se împarte între moştenitorii creditorului (art. 1064, § 1) sau ai debitorului (art. 1063), de unde şi consecinţa contrară că prescripţia întreruptă faţă cu unul din moştenitorii creditorului sau debitorului, este întreruptă şi faţă cu ceialalţi (art. 1072, § 2 [3]).

3⁰ Obligaţia indivisibilă se împarte între diferiţii debitori, de câte ori obstacolul care se opune la divisiune a încetat, ceea ce se va întâmpla, de exemplu, de câte ori ea se va preface în daune (art. 1075), adecă în bani, şi prin urmare, în o obligaţie divisibilă [4]); pe când obligaţia solidară remâne ceea ce era din capul locului, adecă pentru totalitatea ei în sarcina fie căruia din debitori (art. 1044, § 1);

4⁰ In obligaţiile solidare, de câte ori corpul cert care făcea obiectul obligaţii a perit prin culpa unuia din debitori, sau în urma punerei sale în întârḑiere, ceialalţi codebitori nu sunt liberaţi, ci datoresc solidaricește valoarea

---

[1]) Veḑi *suprà*, p. 176, text şi nota 1.
[2]) Veḑi *suprà*, p. 186.
[3]) Veḑi *suprà*, p. 241, nota 1, *in fine* şi p. 249, 250.
[4]) Cas. fr. D. P. 88. 1. 19. Veḑi şi *suprà*, p. 246, nota 2. Cpr. şi Thiry, III, 34.

lucrului perit, fiind aparaţi numai de daune (art. 1044) [1]; pe când, din contra, în obligaţiile indivisibile, perirea obiectului întâmplată prin culpa unuia din codebitori se consideră ca un caz fortuit în privinţa celorlalţi, şi aduce liberarea lor (art. 1156) [2]. Această deosebire provine din mandatul, pe care Codul fr. îl presupune între codebitorii solidari, şi pe care Codul nostru îl prevede anume (art. 1156), mandat care nu are fiinţă între codebitorii unui lucru indivisibil.

Tot din acest mandat mai resultă încă între ambele obligaţii, cu toate că chestiunea este controversată, o deosebire în ceea ce priveşte puterea lucrului judecat [3].

Din acest mandat mai resultă încă că cererea de dobêndă făcută contra unuia din debitorii solidari, face să curgă dobênda în contra tuturor celorlalţi codebitori (v. p. 187), ceea ce nu are loc în materie de obligaţii indivisibile, unde nici o legătură nu există între diferiţii codebitori [4].

Din cele mai sus expuse uşor se poate vedea că o obligaţie solidară nu este indivisibilă (art. 1059), precum nici o obligaţie indivisibilă, nu este solidară [5].

Totuşi cea mai mare confusiune domneşte în jurisprudenţă, şi multe din decisiile cele mai însemnate date asupra acestei grele materii, confund solidaritatea cu indivisibilitatea [6], cu toate că art. 1059 are tocmai de scop de a atrage, în această privinţă, luarea aminte a judecătorilor.

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 183.

[2]) Cpr. T. Huc, VII, 365, p. 486. Baudry, II, 1002, 4°. Thiry, III, 34. Demolombe, XXVI, 540. Mourlon, II, 1300. Pand. fr., I, 641.

[3]) Vedi *suprà*, p. 169, 190 şi 251 urm.

[4]) Laurent, XVII, 403. T. Huc, VII, 365, p. 486. Baudry, II, 1002, 4°. Demolombe, XXVI, 540. Pand. fr., I, 639.

[5]) Vedi în privinţa deosebirelor care există între aceste două specii de obligaţiuni, Thiry, III, 34. Baudry, II, 1002. Mourlon, II, 1300. T. Huc, VII, 365. Pand. fr., I, 635 urm. Demolombe, XXVI, 540. Laurent, XVII, 399 urm. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1526, etc. Vedi şi *suprà*, p. 175, 176.

[6]) Astfel, prin o confusie regretabilă, Curtea de Casaţie din Francia a decis (11 ianuar 1825) că obligaţia indivisibilă prin natura sa, este în tot-deauna solidară, chiar când solidaritatea n'a fost anume stipulată. Répert. Dalloz, v° *Oblig.*, 1516, nota 1. Tot în această greşală a picat şi Curtea din Bordeaux (14 iunie 1834), Répert. Dalloz, v° *cit.*, 1513, n. 1.

SECȚIUNEA VI.

Despre obligațiunile cu clausă penală.

Definiția clausei penale.

Art. 1066. — Clausa penală este aceea prin care o persoană, spre a da asigurarea pentru execuțiunea unei obligațiuni, se leagă a da un lucru în caz de neexecutare din parte-i [1]). (Art. 1068, 1087, 1708 C. C. Art. 439 C. com. Art. 1226 C. fr.).

Definiție. Clausa penală *(stipulatio pœnæ)*, *Konventionalstrafe*, după denominațiunea germană, este o convenție accesorie prin care debitorul, în scop de a asigura obligația principală, se obligă la o prestațiune determinată, consistând în genere în o sumă de bani [2]), pentru casul în care el nu s'ar ține de cuvênt.

Penalitatea poate fi promisă atât pentru lipsa de executare, fie totală, fie parțială (art. 1066, 1087 C. C. art. 439 C. com.), cât și pentru simpla întârdiere adusă în executarea obligațiunii (art. 1069, § 2 C. C. art. 439 C. com.).

Ea poate fi stipulată nu numai în momentul închierei contractului, dar încă și mai târdiu pentru o creanță existentă, și nu este numai de cât nevoe ca obligația să fie contractuală [3]).

Daunele compensatorii sau moratorii. Prin stipularea unei clause penale, părțile hotăresc de mai înainte daunele-interese compensatorii la care va putea da loc inexecutarea totală ori parțială a obligații (art. 1069, § 1, 1087), sau daunele interese moratorii ce

---

[1]) Această definiție este textual împrumutată de la Pothier (II, 337).

In ce poate să consiste clausa penală. [2]) Cpr. *Instit.*, 3, 15, *De verb. oblig.*, § 7, *in medio.* — Clausa penală poate să consiste într'un fapt, într'o abstențiune, și chiar într'un *lucru*, după cum se exprimă art. 1066 C. C. și art. 1763 din C. Calimach (1336 C. austriac). Cpr. Demolombe, XXVI, 643. Duranton, XI, 318. Pand. fr. I, 2404. T. Huc, VII, 367. G. Giorgi, IV, 451. Cpr. L. 11, § 2, Dig., 4, 8, *De receptis*, etc. Curtea de casație din Francia a decis că clausa penală poate să consiste și în o decădere, de ex., în perderea primei de asigurare plătită unei societăți. D. P. 92. 1. 318.

[3]) Cpr. art. 1428 C. saxon și Er. Lehr, *Traité élément. de dr. germanique*, II, 789.

creditorul va suferi din executarea ei tardivă [1]), curmând astfel contestaţiile care ar putea să se rădice asupra daunelor şi făcênd ca câtimea lor să nu mai fie necertă, *ne quantitas stipulationis in incerto sit, ac necesse sit actori probare, quid ejus intersit*, ḑice § 7 din Institute, III, 15. „Considerând, ḑice Curtea noastră supremă, că scopul clausei penale este de a determina mai înainte şi prin bună înţelegere cuantumul daunelor-interese ce s'ar datori de una din părţile contractante, în caz de neexecutarea obligaţii, pentru ca astfel să se evite întârḑierea şi dificultăţile ce se întimpină la constatarea daunelor-interese pe calea contencioasă“ [2]).

Daunele interese convenţionale şi clausa penală fiind unul şi acelaş lucru, legiuitorul ar fi trebuit să se ocupe despre clausa penală în capit. VII, în care tratează despre daune-interese şi în care se găseşte art. 1087, ear nu s'o presinte ca o modalitate sau o modificare a obligaţiunii.

Clausa penală poate fi stipulată nu numai în convenţiuni, dar şi în testamente [3]). Ea nu poate însă să resulte din o hotărîre judecătorească. Clausa penală stipulată în testamente.

Scopul şi efectele clausei penale.

Art. 1067 [4]). — Nulitatea obligaţiunii principale atrage pe aceea a clausei penale.

Nulitatea clausei penale nu atrage pe aceea a obligaţiunii principale. (Art. 1297 C. C. Art. 1227 C. fr.).

---

[1]) Clausa penală stipulată numai pentru casul inexecutării obligaţii nu este aplicabilă de câte ori debitorul îşi execută obligaţia sa, însă mai târḑiu de cât trebuea. Cas. fr. *Pand. Période*. 87. 1. 281.

[2]) Bulet. Cas. S-a II, anul 1893, p. 1074. Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 448.

[3]) Astfel, testatorul ar putea să prevadă în testament că moştenitorul sau legatarul sĕu va fi lipsit în totul sau în parte de beneficiul legatului, dacă va ataca dispoziţia sa şi nu 'i va respecta voinţa. Veḑi t. IV, p. 102. Cpr. Pand. fr., *Donations*, I, 316 urm. şi autorităţile citate acolo. Laurent, XI, 473, 483 urm. Demolombe, XVIII, 278 urm. Cas. fr. D. P. 75. 1. 454.

[4]) Art. 1067 şi urm. sunt aproape textual extrase din Pothier (II, 338 urm.).

Art. 1068. — Creditorul are facultatea de a cere de la debitorul care n'a executat la timp, sau îndeplinirea clausei penale, sau aceea a obligaţiunii principale. (Art. 1021, 1077, 1079, 1081 C. C. Art. 439 C. com. Art. 1228 C. fr.).

Art. 1069. — Clausa penală este o compensaţiune a daunelor interese ce creditorul sufere din neexecutarea obligaţiunii principale.

Nu poate deci creditorul cere de o dată şi penalitatea şi obiectul obligaţiunii principale, afară dacă penalitatea nu s'a stipulat pentru simpla întârdiere a executărei. (Art. 1081 urm., 1087, 1320, 1708 C. C. Art. 1229 C. fr.).

Art. 439 C. com. — Dacă în contractul de transport a fost prevĕdută vre o clausă penală pentru neindeplinire sau întârdiere a predărei, se poate cere şi executarea transportului şi clausa penală.

Pentru plata clausei penale nu se cere ca paguba să se probeze.

Când s'ar dovedi că paguba suferită este mai mare de cât clausa penală, se poate cere diferinţa.

Clausa penală nu poate să aibă loc când, în casurile prevĕdute de art. 425 şi 428, cărăuşul nu este supus la respundere. Art. 1066—1069 C. C. Art. 414 C. italian).

Art. 1087 [1]. — Când convenţiunea cuprinde că partea care nu va executa va plăti o sumă oare-care drept daune-interese, nu se poate acorda celeilate părţi o sumă nici mai mare nici mai mică. (Art. 969, 1066 urm. 1069 urm. Art. 1152 C. francez).

Art. 1070. — Penalitatea poate fi împuţinată de judecători, când obligaţiunea principală a fost executată în parte. (Art. 1087 C. C. Art. 1231 C. fr.).

Art. 1708. — In transacţiune se poate stipula o penalitate contra aceluia ce nu se va ţinea de dênsa. (Art. 1020, 1021, 1066 urm., 1069 C. C. Art. 2047 C. fr.).

Clausa penală fiind o convenţie accesorie, nu se poate concepe fără o altă obligaţie, pe care legea o numeşte principală (art. 1067, 1069, § 1); de unde şi consecinţa firească trasă de art. 1067, că nulitatea obligaţii princi-

---

[1]) Soluţia admisă de acest text este contrară teoriĭ lui Pothier (II, 345, 346) şi art. 1764 din Codul Calimach (1336 C. austriac). Vedi *infrà*, p. 269, n. 3. Art. 1087, despre care ne ocupăm în secţia de faţă numai în treacăt, va fi explicat la locul sĕu, în capit. VII, sub rubrica: *Determinarea daunelor interese prin convenţia părţilor.*

pale atrage pe aceea a clausei penale [1]), principiu admis și în noul Cod german [2]).

Astfel, dacă în necunoștință de causă, 'ți am vêndut un lucru care, în momentul vêndării, nu mai avea ființă, stipulând și o clausă penală pentru casul de neexecutare sau de executare tardivă a contractului, această vêndare fiind nulă, sau mai bine dis inexistentă (art. 1311), va cădea neaparat și clausa penală, pentru că, după cum foarte bine dice Pothier (II, 338), obligația principală neputênd în specie fi executată, nu poate să fie vorba de a o garanta prin o penalitate [3]). Art. 1311.

Prin aplicarea acestui principiu, art. 439, § ultim din Codul comercial prevede că clausa penală stipulată într'un contract de transport, nu poate să aibă loc de câte ori cărăușul nu este supus la rĕspundere, adecă în casurile art. 425 și 428 C. com. [4]). Art. 439, § ultim. C. com.

---

[1]) *„Cum principalis causa non consistit, nec ea quidem quæ sequuntur, locum habent“*. L. 129, § 1, Dig., 50, 17, *De regulis juris*. Vedi și L. 19, § 13, Dig., 34, 2, *De auro, arginto*, etc., unde se dice: *„Accessio cedat principali“*.

Art. 1297 din C. C. face aplicațiunea aceluiaș principiu când decide că, în caz de vêndare făcută prin dare de arvonă, convenția accesorie a arvonei nu poate avea nici un efect, dacă convenția principală a vinderei este nulă. Vedi *infrà*, p. 294, nota 1. Art. 1297 C. C.

Nu trebue însă să confundăm clausa penală cu convenția prin care s'ar fi promis ceva pentru a se acoperi viciul unei obligații. (Cpr. *Instit.*, 3, 19, *De inutil. stipulationibus*). Această convenție fiind principală, ear nu accesorie, este validă, cu toate că obligația la care ea se referă ar fi nulă. Și fiind că este vorba, în specie, de o promisiune condițională ordinară, se vor aplica regulele de la condițiuni în genere. Vedi Van Wetter, *Droit romain*, II, § 307, p. 26.

[2]) „De câte ori legea anulează promisiunea unei prestațiuni, dice art. 344 din acest Cod, clausa penală stipulată pentru inexecutarea acestei promisiuni este și ea nulă, chiar dacă părțile ar fi cunoscut nulitatea făgăduinței, *„selbst wenn die Partein die Unwirksamkeit des Versprechens gekannt haben“*. Art. 344 C. german.

[3]) Vedi aplicațiunea acestui principiu în L. 69, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*, unde se dice că, dacă s'a stipulat să se deie Stichus, care era mort, clausa penală menită a garanta executarea acestei obligațiuni este nulă; *„Si quis Stichum mortuum dare stipulatus, si datus non esset, pœna rei impossibilis non committetur“*.

[4]) Cpr. asupra acestei dispositiuni, E. Caluci, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, IV, 321, *in fine*.

Stipularea unei clause penale în promisiile de căsătorie.

Astfel, promisiunile de căsătorie nefiind obligatorii, clausa penală menită a asigura executarea unei asemene promisiuni, ar fi deci nulă, *quia inhonestum visum est, vinculo pœnæ matrimonio obstringi, sive futura, sive jam contracta* [1]).

---

[1]) L. 134, Pr., *in fine*, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.* Cpr. Pothier, *Contrat de mariage*, VI, 44. Baudry, I, 415 bis şi II, 1005, *in fine*. Aubry et Rau, IV, § 309, p. 113 şi V, § 454, p. 33, t. şi n. 26. T. Huc, VII, 368. Glasson, *Du consent. des époux au mariage*, 97. Molitor, I, 149. Pand. fr. v° *Mariage*, I, 348 urm.; v° *Oblig.*, I, 50, 2380, 2381; v° *Arrhes*, 85. Bédarride, *Du dol et de la fraude*, III, 1353. C. Dijon, D. P. 93. 2. 183 şi autorităţile citate în t. V a lucrării noastre, p. 459, n. 3.

Art. 1297 C. german.

Art. 1297 din noul Cod german, 53 C. italian şi 45 C. austriac, sunt formali în această privinţă. Eată cum se exprimă, în această privinţă, textul sus citat din Codul german: „*Das Versprechen einer Strafe für den Fall, dass die Eingehung der Ehe unterbleibt, ist nichtig*“. Cpr. art. 1580 C. saxon; art. 53 C. italian; art. 45 C. austriac, etc.

Conv. contr. ordinei publice.

Tot astfel, nulitatea unei convenţiuni contrare ordinei publice sau bunelor moravuri, precum ar fi, de ex., aceea de a ucide un om (cpr. L. 123, Dig., *loco cit.*), va trage neaparat după sine nulitatea clausei penale de care această convenţie ar fi fost întovărăşită. Cpr. Cas. fr. D. P. 79. 1. 77. Art. 181 din Codul federal al obligaţiilor este formal în această privinţă.

Convenţia de a nu se despărţi.

De asemenea, convenţia ce soţii ar face de a nu se despărţi *(ne liceret divertere)* fiind nulă, de oare ce dreptul de a se despărţi este esenţial căsătoriei, nulitatea acestei convenţiuni ar atrage şi pe aceea a clausei penale, care ar fi fost stipulată pentru asigurarea execuţiunei ei. Cpr. Molitor, I, 149.

Divorţul este el de ordine publică? Controversă.

Şi fiind că vorbim de divorţ, trebue să menţionăm că, într'o afacere în care am luat noi înşine parte ca advocat, Curtea din Iaşi considerând divorţul ca de ordine publică, l'a admis pentru un străin domiciliat în ţară, în specie o austriacă catolică, de şi Codul austriac nu admite divorţul pentru catolici, ci numai pentru ovrei, protestanţi şi acei de religie ortodoxă (art. 111, 115 C. austriac). *Dreptul* din 1895, No. 17. In acelaş sens: Trib. Iaşi, Vlaşca şi Ilfov. *Dreptul* din 1890, No. 32 şi 44. *Dreptul* din 1892, No. 57. Aceasta este şi părerea profesorului de la Amsterdam, Asser (*Drept internaţ.*, § 15, No. 53, p. 115 urm. a traduc. Schina). Chestiunea este însă controversată, şi atât tribunalul cât şi Curtea din Iaşi au admis altă dată părerea contrară (*Dreptul* din 1891, No. 57 şi din 1895, No. 17).

Principiul stabilit de art. 1067 nefiind însă absolut, se poate întâmpla ca obligaţia principală să nu poată fi executată, şi clausa penală, cu toate aceste, să remâe validă. Casurile în care clausa penală poate fi validă, cu toate că oblig. principală nu poate fi executată.

Astfel, dacă m'am obligat a'ţi transmite proprietatea unui lucru care nu 'mi aparţine, stipulând o penalitate pentru casul când nu voi îndeplini obligaţia mea, această obligaţie va cădea prin faptul că n'am dobêndit lucrul străin spre a ţi'l transmite, obligaţia mea prefăcênduse, în asemenea caz, în daune (art. 1073, 1075); clausa penală este însă validă, pentru că ea are tocmai de scop de a determina daunele aduse prin neexecutarea obligaţiĭ principale (art. 1069), şi judecătoriĭ mĕ vor condamna a plăti daunele stipulate, fixându-le ei însuşi, dacă n'aş fi stipulat nici o penalitate [1]).

In acelaş sens, Tribun. Bruxelles, *Dreptul* din 1887, No. 71. Cas. rom. C. Focşani şi Galatz, *Dreptul* din 1884, No. 1 şi din 1889, No. 27. Bul. Cas. S-a II, anul 1875, p. 3 şi Bulet. S-a II, 1883, p. 1114. Laurent, I, 94 şi *Droit international*, V, 119 urm., 124. A. Weiss, *Droit international*, p. 538 urm. Veḑi asupra acestei controverse tom. I a lucrăriĭ noastre, partea II, p. 162, t. şi n. 2 şi tratatul nostru în limba franceză, p. 112, t. şi n. 1.

[1]) Pothier, II, 339. Baudry, II, 825, 1006. Thiry, III, 36. Vigié, II, 1421. Laurent, XVII, 430. Demolombe, XXVI, 642. Demante, V, 163 bis III. T. Huc, VII, 368. Aubry et Rau, IV, § 309, p. 113, text şi n. 4. Pand. fr. I, 2389. Larombière, III, art. 1227, No. 6.

Alta este însă chestiunea de a se şti dacă, în legislaţia noastră, vêndarea lucrului altuia trebueşte considerată ca nulă sau ca validă. Contrar celor ce am susţinut altă dată, că vêndarea lucrului altuia este validă între părţi, şi nulă în privinţa proprietarului lucrului (veḑi t. III, p. 503, n. 2 şi t. IV, p. 182 şi 226), credem, după o matură reflexie, că vêndarea unui corp cert şi determiuat, fie mobil, fie imobil, care în momentul vêndărei aparţinea altuia, este nulă la noi ca şi în Francia, cu toată eliminarea art. 1599 din Codul fr., pentru lipsă de causă (art. 966). Cumpărătorul avênd în adevĕr de scop dobêndirea proprietăţei lucrului cumparat, proprietatea nu poate fi strămutată, vêndĕtorul nefiind proprietarul lucrului vêndut. Vêndarea este deci nulă pentru lipsă de causă, causa nefiind alt ceva de cât scopul principal şi imediat ce părţile 'şi au propus. Veḑi t. V, p. 55, n. 5, *in fine*, p. 128 şi 130. Cpr. Boissonade, *Avant-projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, p. 58 şi 74. Trib. Vêndarea lucrului altuia. Controversă.

Tot astfel, dacă presupunem că am stipulat că vei tăea de pe fondul d-tale cutare copac, care astupă vederea lui X, sau la din contra, îmi vei plăti 1000 lei, clausa pe-

---

Dolj, *Dreptul* din 1894, No. 68. Vedi și tom. V a lucrării noastre, p. 113, n. 1 și p. 131. Dl. Gr. Maniu *(Dreptul comercial*, I, p. 128, No. 87), dice mai întâi că, în dreptul nostru, vênḍarea lucrului altuia *nu este posibilă*, ear câteva rênduri mai la vale, că ea *este permisă*, cu deosebire de la Codul civil francez (?). Mărturisesc că nu înțeleg. Dl. Al. Cerban (*Dreptul* din 1898, No. 33), dice că vênḍarea lucrului altuia este *resolubilă*, ear nu nulă, soluție admisă și de Dl. Al. Degré (*Dreptul* din 1875, No. 21). Cpr. Laurent, XXIV, 102. Colmet de Santerre, VII, 28 bis VI, p. 54, 55.

Oblig. de a dobîndi lucrul străin spre al transmite altuia. Validitate.

Dar dacă vênḍarea lucrului altuia, adecă contractul care are de scop transferarea proprietății, trebue în principiu să fie declarat nul, la noi, ca și în Codul fr., în baza principiilor generale, cineva se poate obliga în mod valid a'și procura un lucru străin și a'l ceda altuia. In asemenea caz, s'a promis propriul său fapt, ear nu faptul altuia, și s'a contractat o obligație de a face, care neexecutânduse, se va preface în daune (art. 1075). Cpr. Boissonade, *op. cit.*, p. 58. Laurent, XXIV, 105. Tartufari, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, I, partea II, 62. Baudry, III, 105. Thiry, III, 537. Acollas, III, p. 260, 261. Arntz, III, 952.

Vênḍarea lucrului altuia în materie comercială.

Soluția de mai sus este ea aplicabilă în materie comercială? Majoritatea autorilor francezi, întemeinduse pe cuvintele pronunțate de tribunul Grenier la corpul legislativ, admit că vênḍarea lucrului altuia în materie comercială este validă, remânênd ca vendętorul să'și procure lucrul spre a'l preda cumpărătorului (Troplong, *Vente*, I, 232. Toullier D. III, partea II, 131. Acollas III, p. 268. Guillouard, *Vente*, I, 194. Aubry et Rau, IV, § 351, p. 357. Boistel, *Dr. comm.*, 453. C. Rouen (decisie casată). D. P. 68. 2. 60. Cpr. Duvergier, *Vente*, I, 223. — *Contrà*. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 105). Această soluțiune este formal admisă prin art. 59 din C. de comerț italian: „*La vendita commerciale della cosa altrui è valida*, dice acest text. *Essa obbliga il venditore a farne l'acquisto e la consegna al compratore, sotto pena del risarcimento dei danni*". (Vedi asupra acestui text, Tartufari, *op. cit.*, 66 urm., p. 113 urm.). Acest text fiind eliminat din Codul nostru de comerț, nu putem dice că vênḍarea unui corp cert și determinat, care ar aparținea altuia, ar fi validă în materie comercială, pentru că, în materie comercială, ca și în materie civilă, vendętorul trebuind să transmită proprietatea cumpărăto-

Art. 59 C. com. italian.

nală este validă, de și neavênd nici un interes, nu te pot

---

rului (art. 1294), el nu poate să dee ceea ce nu are. *Nemo dat quod non habet.* (L. 54, Dig., 50, 17). In acest sens, vênḑarea lucrului altuia este nulă și în materie comercială. Tot ce se poate ḑice numai este că, atât în materie civilă cât și în materie comercială, vênḑarea este validă de câte ori ea nu are de obiect un corp cert și determinat (mobil sau imobil), ci un *genus* (art. 964). Astfel, dacă'ți-am vêndut 1000 de saci de grâu sau de porumb, vênḑarea este validă, de și nu am aceste producte în posesiunea mea, pentru că din însuș natura lucrului vêndut resultă că amêndoi am înțeles a face o vênḑare productivă de obligațiune, adecă a'ți transmite proprietatea productelor vêndute, pe care mi le voi procura ori cum și de la ori cine voi putea, ear nu a'ți transmite de îndată proprietatea lor, aceasta fiind chiar cu neputință, lucrul vêndut fiind determinat numai în specia sa, *in genere.* (Veḑi t. V, p. 17, t. și n. 2; p. 126 și 167). Productele vêndute neaparținênd deci nimănui, n'am vêndut lucrul altuia, și deci vênḑarea este validă, fie ea civilă sau comercială. Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 105. Thaller, *Dr. comm.*, 829, *in fine.* Laurent, XXIV, 104. Baudry, III, 501. Thiry, III, 537. Duranton, XVI 181. Acollas, III, p. 268. Colmet de Santerre, VII, 28 bis I. Aubry et Rau, VI, § 351, p. 357. F. Herman, IV, art. 1599, No. 40, 41. Guillouard, *Vente*, I, 188. Arntz, III, 951.

Combinarea principiului nulității vênḑării lucrului altuia cu art. 1909.

Am ḑis că principiul nulității vênḑării unui corp cert și determinat, care aparține altuia, se aplică nu numai la imobile, dar și la mobile și chiar la vênḑarea unei corăbii (Cas. fr. D. P. 70. 1. 127), nefiind nici o rațiune de a distinge între mobile și imobile. Acest principiu fiind însă, în privința mobilelor, modificat prin art. 1909, se decide generalmente în Francia, că cumpărătorul de bună credință a unui lucru mișcător străin nu poate să propue nulitatea vênḑării, pentru că el devenind proprietarul lucrului vêndut în baza art. 1909, nu are nici dreptul nici interesul de a provoca nulitatea vênḑării lucrului pe care l'a primit, de cât atunci când ar fi expus la o acțiune în revendicare din partea adevaratului proprietar. (Cpr. Aubry et Rau, IV, § 351, 358, t. și n. 56).

Această soluție este însă inadmisibilă la noi, pentru că, în sistemul legiuirei noastre, cumpărătorul mobilelor corporale devenind proprietar prin prescripția instantanee (art. 1909) (v. t. V, p. 174, n. 1; 175, 382, 383; v. și tr. nostru în limba fr., p. 497, 498. Cpr. Cas. rom. și trib. Ilfov, *Dreptul* din 1894, No. 71 și din 1896, No. 33. Al. Degré, *Dreptul* din 1889, No. 14), nimene nu se poate prevala în contra lui de prescripția pe care el nu înțelege și nu

sili a'ţi îndeplini obligaţia principală [1]), pentru că, în casul de faţă, este întocmai ca şi cum aş fi ḑis: Imi vei plăti 1000 lei, dacă nu vei tăea cutare copac [2]).

Casul in care s'a promis faptul altuia.

In fine, dacă presupunem că, în numele meu, 'ţi am promis faptul altuia, promiţêndu-ţi, de exemplu, că A îţi va da un cal, această convenţie este nulă, pentru că, în specie, nici A, nici eu nu suntem obligaţi. A nu este obligat a'ţi da calul, pentru că n'a consimţit, ear eu nu sunt obligat, pentru că n'am promis faptul meu, ci faptul altuia [3]).

Casul in care clausa penală validează obligaţia menită a nu produce nici un efect.

Ei bine, cu toate acestea, dacă m'am obligat a plăti o clausă penală pentru casul când A nu 'ţi va da calul, această convenţie accesorie şterge viciul convenţii principale, conferindu-ţi o acţiune în contra mea, în casul când A nu 'şi va îndeplini obligaţia. Clausa penală face deci, în specie, să devie validă o obligaţie care, din capul locului, era menită a nu produce nici un efect [4]).

Art. 1067, in fine.

Dar dacă, în principiu, nulitatea obligaţii principale atrage pe aceea a clausei penale, art. 1067, în partea sa finală, adaogă cu drept cuvênt că nulitatea clausei penale nu atrage pe aceea a obligaţii principale, pentru că, după cum ne spune earăş Pothier (II, 340), principalul nu atârnă de accesoriu, şi poate subsista fără dênsul [5]). In asemenea caz, clausa penală va fi presupusă nescrisă, şi dau-

---

voeşte s'o invoace. Trebue să decidem deci că el are în toate casurile acţiunea în anulare. Cpr. Laurent, XXIV, 110.

[1]) Cpr. Pothier, II, 339. Baudry, II, 825. Demolombe, XXVI, 641. Marcadé, IV, 435. Duranton, XI, 330. Demante, V, 33 bis I. Molitor, I, 150. Laurent, XV, 553 şi XVII, 429. Cpr. şi Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 153.

[2]) Baudry, II, 825, *in fine*. Accarias, *Pr. de dr. romain*, II, 539 urm., p. 120 urm. (ed. 4-a din 1891).

[3]) Veḑi t. V, p. 98 şi articolul ce am publicat în ḑiarul *Dreptul* din 1894, No. 19. Cpr. *Instit.*, § 3, III, 19, *De inutilibus stipulationibus*, unde se ḑice: „*Si quis alium daturum facturumve quid spoponderit, non obligabitur, veluti si spondeat, Titium quinque aureos daturum*“.

[4]) Cpr. Pothier, II, 239. Baudry, II, 1006. Demolombe, XXVI, 640. Pand. fr., I, 2388. Laurent, XVII, 429. Molitor, I, 150. Veḑi şi T. Huc, VII, 369.

[5]) Cpr. L. 97, Pr. şi 126, § 3, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*.

nele la care ar putea da loc neexecutarea sau executarea tardivă a obligaţiĭ, se vor determina după dreptul comun.

Scopul clausei penale fiind de a asigura executarea obligaţiĭ principale [1]), obligaţia cu clausă penală trebueşte distinsă de obligaţia alternativă [2]), facultativă [3]), şi acea sub condiţie potestativă din partea debitorului [4]). Art. 1068.

Aşa fiind, debitorul nu are alegerea de a executa obligaţia principală sau de a plăti penalitatea, pentru că atunci clausa penală nu 'şi ar mai atinge scopul, de vre-

---

[1]) Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 448, 450.

[2]) Intre obligaţia alternativă şi acea cu clausă penală există următoarele deosebiri: 1° In obligaţia alternativă, toate lucrurile sunt datorite, *sunt in obligatione*, cu toate că unul singur este *in solutione*, de unde şi consecinţa că, dacă unul din aceste lucruri pere prin caz fortuit, celelalte remân datorite; pe când, în obligaţia cu clausă penală existând două obligaţiuni, una principală şi pură şi simplă, ear cealaltă accesorie şi condiţională, contractată pentru casul când obligaţia principală va remânea fără executare, cât timp această condiţie nu se îndeplineşte, penalitatea nu este datorită; de unde şi consecinţa că, dacă obiectul obligaţiĭ principale pere prin caz fortuit, debitorul este cu desevêrşire liberat, condiţia ne mai putênduse îndeplini. 2° A doua deosebire între obligaţia alternativă şi acea cu clausă penală este următoarea: Natura acţiunei mobiliare sau imobiliare a obligaţiĭ alternative atârnă de plata care se face (veḑi *suprà*, p. 136, 140), pe când natura obligaţiunii cu clausă penală se determină din capul locului prin natura lucrului principal, ear nu prin natura penalităţiĭ ce debitorul plăteşte în caz de neexecutare. Cpr. Thiry, III, 36, 38. Mourlon, II, 1229, 1239. Demolombe, XXVI, 33. Laurent, XVII, 230, 431. Giorgio Giorgi, IV, 454. Larombière, III, art. 1228, No. 5. Pand. fr., I, 1500, 2407. Deoseb. între oblig. cu clausă penală şi acea alternativă.

[3]) Intre obligaţia cu clausă penală şi acea facultativă există următoarea deosebire: In această din urmă obligaţie, debitorul poate să se libereze îndeplinind prestaţiunea care este *in facultate solutionis*, pe când în obligaţia cu clausă penală, el nu poate să ofere creditorului penalitatea în locul prestaţiunei principale, a cărei executare creditorul poate în tot deauna s'o ceară. G. Giorgi, *loco suprà cit.* Thiry, III, 36, 38, p. 58. Pand. fr. I, 2408. Demolombe, XXVI, 646. Laurent, XVII, 433. Demante, V, 162 bis II. Veḑi şi *suprà*, p. 136. Deoseb. între oblig. cu clausă penală şi acea facultativă.

[4]) Cpr. Thiry, III, 36, p. 52 şi 38, *in fine.*

me ce, prin plata ei, debitorul s'ar putea sustrage de la obligaţia principală [1]).

Creditorul avênd însă tot-deauna facultatea de a cere executarea obligaţii, când aceasta este cu putinţă (art. 1021), remâne liber, la caz de neexecutare din partea debitorului, de a cere, după alegerea sa, sau îndeplinirea obligaţii principale, sau aceea a penalităţei (art. 1068), dacă el nu preferă să ceară resoluţia convenţii [2]), soluţiune care era admisă şi la Romani [3]) şi care este foarte juridică, pentru că clausa penală fiind o garanţie mai mult în favoarea sa, nu poate să'i rădice dreptul ce el ar fi avut în lipsa ei [4]).

---

[1]) Cpr. Thiry, III, 36. Laurent, XVII, 445. Baudry, II, 1005. Larombière, III, art. 1228, No. 2. Pand. fr., I, 2494. Giorgio Giorgi, IV, 462.

Casurile in care debitorul poate plăti penalitatea în locul oblig. principale.

Debitorul numai atunci va putea să plătească penalitatea în loc de a executa obligaţia principală, când prin stipularea unei clause penale părţile ar fi înţeles să facă o novaţiune, adecă să stângă prima obligaţie şi s'o înlocuească prin o penalitate, în care caz penalitatea este o obligaţie nouă, principală, care se substitue obligaţii primitive. Novaţiunea nepresupunênduse însă, voinţa părţilor trebue, în această privinţă, să fie neîndoelnic exprimată în act (art. 1130). Cpr. Pothier, II, 341. Laurent, XVII, 445. Demolombe, XXVI, 652. Larombière, III, art. 1228, No. 4. Aubry et Rau, IV, § 309, p. 114. Demante, V, 164 bis. Pand. fr., I, 2497.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 446. T. Huc, VII, 372. Pand. fr., I, 2499. Giorgio Giorgi, IV, 461. Cas. fr. D. P. 56. 1. 443.— De câte ori executarea obligaţiunii este cu putinţă, şi creditorul preferă s'o aducă el singur la îndeplinire cu cheltueala debitorului (art. 1077), renunţând la penalitate, ceea ce el este liber de a face, debitorul va trebui să'i restitue cheltuelele făcute cu ocasiunea aducerei obligaţii la îndeplinire, chiar dacă aceste cheltueli ar întrece cu mult clausa penală, pentru că asemene cheltueli nu sunt datorite cu titlu de pedeapsă, ci ca o urmare a execuţiunei obligaţii principale. Demolombe, XXVI, 651. G. Giorgi, IV, 462. Duranton, XI, 342. Larombière, III, art. 1231, No. 3.

[3]) L. 10, § 1, Dig., 2, 14, *De pactis* şi L. 28, Dig., 19, 1, *De actionibus empti et venditi.*

Execut. oblig. după ce se ceruse penalitatea, şi vice versa.

[4]) Cpr. G. Danielopol, *Gaz. Avocaţilor*, anul 1897, No. 7.— Creditorul poate deci, în ori ce caz, să ceară îndeplinirea penalităţei în loc de îndeplinirea obligaţiunii. El ar putea să ceară executarea obligaţii principale, chiar după ce a

Clausa penală fiind echivalentul executării, adecă re- Creditorul nu poate în principiu cere şi penalitatea şi execut. obligaţiĭ. presintând daunele interese suferite de creditor din causa neexecutării obligaţiunii principale (art. 1069, § 1) [1]), consecinţa neaparată este că, de câte ori asemenea clausă a fost stipulată pentru a asigura executarea obligaţiĭ, creditorul nu va putea cere în acelaş timp şi penalitatea şi obiectul obligaţiĭ (art. 1069, § 2), pentru că ar lua acelaş lucru de două ori [2]).

Pentru ca creditorul să poată cere în acelaş timp şi Casurile în care creditorul poate cere şi penalitatea şi executarea oblig. principale. penalitatea şi executarea obligaţiĭ principale *(stipulatio pœne rato manente pacto)*, trebue ca clausa penală să fi fost stipulată pentru simpla întârdiere a execuţiunei (art. 1069, § 2) [3]), cumulul de astă dată nefiind nedrept, de oare ce penalitatea represintă, în asemenea caz, daunele moratoriĭ menite a despăgubi pe creditor de pagubele causate prin inexecutarea obligaţiunii la timp [4]).

---

declarat mai întâi că înţelege să execute penalitatea, şi *vice-versa*, pentru că, după cum am mai spus-o o dată *(suprà*, p. 93), adagiul *Electa una via, non datur recursus ad alteram* nu este nicăiri înscris în Codul nostru. Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 462 bis.

Art. 340 din noul Cod german prevede din contra că, Art. 340 C. german. dacă creditorul a declarat debitorului că înţelege a cere clausa penală, el nu mai poate cere executarea obligaţiunii principale: *„Erklärt der Glaübiger dem Schuldner, dass er die Straffe verlange, so ist der Anspruch auf Erfüllung ausgeschlossen“.*

[1]) Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 448, 451.

[2]) *„Iniquum enim esse, et hominem possidere, et pœnam exigere“.* L. 4, § 7, Dig., 44, 4, *De doli mali et metus exceptione.*

[3]) Nu este însă nevoe ca clausa penală să fi fost stipulată în mod expres pentru simpla întârdiere, această stipulaţie putând să resulte din intenţia neîndoelnică a părţilor, care se apreciază în mod suveran de judecătoriĭ fondului. Astfel, de câte ori clausa penală va fi egală sau superioară valorei obligaţiĭ principale, ea se va considera ca stipulată pentru inexecutarea obligaţiĭ, ear de câte ori va fi mai mică, pentru simpla întârdiere. Cpr. Baudry, II, 1008. Thiry, III, 36. Laurent, XVII, 459. Demolombe, XXVI, 657. Demante, V, 166 bis II. Aubry et Rau, IV, § 309, p. 114, nota 6. Pand. fr., I, 2505. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 657. T. Huc, VII, 373.

[4]) Legislaţiunile străine admit acelaş principiu. Vedi art. 341, § 1 C. german; art. 1429 C. saxon; art. 179, § 2 C. federal (Elveţia); art. 1212 C. italian; art. 1153 C. spaniol; art. 1343, § 2 C. neerlandez, etc. Dreptul străin.

Cumulul poate fi admis prin conven. părţilor.

Osebit de aceasta, cumulul penalităţei şi a executărei obligaţii principale va mai putea încă să aibă loc de câte ori aceasta va resulta din voinţa expresă sau tacită a părţilor.

Art. 1708.

Astfel, într'o transacţiune, s'ar putea stipula o penalitate contra părţii care nu se va ţinea de dênsa, adecă care va refusa de a o executa (art. 1708), şi în asemenea caz, partea care va fi silită a recurge la justiţie pentru executarea transacţiunei, va putea să ceară atât penalitatea cât şi menţinerea transacţiunei, dacă aceasta a fost intenţia părţilor contractante [1]).

Art. 983.

La caz de îndoeală, cumulul nu va avea loc, conform principiului înscris în art. 983 [2]). *„Semper in obscuris, quod minimum est sequimur“* [3]).

Art. 439 C. com.

In fine, art. 439 din Codul de comerţ prevede că, în contractele de transport, se poate cere şi executarea transportului şi clausa penală, fie că ea a fost stipulată pentru neîndeplinirea, sau numai pentru simpla întârdiere a predărei. Aceasta este o derogare de la dreptul comun, pe care o justifică numai interesul comerciului [4]).

Impărţeală, compromis, etc.

Clausa penală putênd fi stipulată într'o împărţeală [5]),

---

[1]) Cpr. F. Herman, IV, art. 2047, No. 2. Giorgio Giorgi, IV, 459, 460. Larombière, III, art. 1229, No. 5. Guillouard, *Transactions*, 126. G. Danielopol, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVI, 658, şi autorii citaţi în nota următoare.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 461 si XXVIII, 381. Molitor, I, 158. Demolombe, XXVI, 659. Larombière, III, art. 1229, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 421, p. 667, n. 14. F. Herman, IV, art. 2047, No. 1. Guillouard, *op. cit.*, 125. G. Giorgio, IV, 459, 460. Demante, V, 166 bis III. Massé-Vergé, V, § 768, p. 89, nota 6. Troplong, *Transactions*, 103 urm. P. Pont, *Petits contrats*, II, 621 urm. Pand. fr., I, 2509. — Veḍi însă Rigal *(Transactions*, p. 134) şi Toullier (III, partea II, 830), după care cumulul va avea loc tot-deauna, de câte ori o penalitate ar fi fost stipulată într'o transacţiune, fără a se mai cerceta intenţia părţilor, soluţie care este prea absolută şi pe care adnotatorul lui Toullier, Duvergier, cu drept cuvênt o respinge *(loco cuprà cit.*, p. 514, nota a).

[3]) L. 9, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui.* Veḍi şi L. 56, Dig., *loco cit.*, unde se ḍice: *„Semper in dubiis, benigniores præferenda sunt“*.

[4]) Cpr. Gr. Maniu, *Drept. comercial*, II, p. 159, nota 1. E. Caluci, *op. cit.*, IV, asupra art. 414, 319 urm., p. 399 urm.

[5]) Cpr. L. 122, § 6, Dig., 45, 1, *De verborum obligationibus.*

într'un compromis, etc., contra acelora care ar nesocoti asemenea acte, principiul este acelaș, și părțile care ar executa împărțeala sau compromisul, vor putea să urmărească atât menținerea actului cât și penalitatea, însă numai când din împrejurările causei ar resulta că penalitatea a fost considerată ca o despăgubire pentru nerespectarea contractului [1]).

O altă consecință a caracterului clausei penale este că ea nu poate în principiu fi modificată de judecători nici în favoarea creditorului, nici în favoarea debitorului [2]). Art. 1087 derogând, în această privință, de la dreptul anterior [3]), o spune anume în privința daunelor convenționale stipulate de părți, și am vĕdut *(suprà*, p. 257) că clausa penală și daunele interese convenționale sunt unul și acelaș lucru. Art. 1087.

Regula care oprește pe judecători de a modifica penalitatea convenită între părți sufere două excepțiuni: Casurile in care penalitatea poate fi modificată de judecători.

1⁰ In contractele de împrumuturi sau de prestațiuni în natură (munci agricole), clausa penală fiind oprită după legea din 20 fevr. 1879 (art. 1 și 2), judecătorii nu numai că pot, dar încă sunt datori a o anula, de câte ori

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 343. Laurent, XVII, 461. Demolombe, XXVI, 661. Larombière, III, art. 1229, No. 8. Pand. fr., I, 2512 urm. Demante, V, 166 bis III.

[2]) Cpr. C. Paris, *Pand. Période.*, 86. 2. 13. — Art. 439 C. com. prevede că creditorul poate cere o sumă mai mare, de câte ori paguba ce el a suferit întrece clausa penală. Judecătorii, în acest caz excepțional, au deci facultatea de a mări penalitatea stipulată de părți. Art. 439 C. com.

[3]) Vedi Pothier, II, 346 și art. 1764 C. Caiimach (1336 C. austriac), unde se ḑice că: „De câte ori datornicul va dovedi cum că tocmita globire este peste mĕsură, poate judecătorul s'o analogisească după lămurirea ce ar fi luat de la persoane experte, dacă va cere trebuință". Vedi *suprà*, p. 258, n. 1, și *infrà*, explic. art. 1087. Art. 1764 C. Calimach.

Art. 343 din noul Cod german prevede de asemenea că „dacă clausa penală este prea exagerată *(unverhältnismässig hoch)*, ea poate fi redusă prin judecată la o sumă potrivită, după cererea debitorului, judecătorii ținênd socoteală de toate interesele justificate ale creditorului, ear nu numai de acele bănești"; și acest text adaogă că reducțiunea nu mai este cu putință, de câte ori penalitatea a fost executată: „*Nach der Entrichtung der Strafe ist die Herabsetzung ausgeschlossen*". Art. 343 C. german.

ar întâlni-o în asemene contracte, chiar dacă ea ar fi fost ascunsă sub o altă formă, aplicând după împrejurări art. 1589 modificat prin legea din 9 decembrie 1882, sau art. 1084 [1]).

Art. 1070. 2° Clausa penală poate fi micșorată de judecători, nu însă înlăturată cu totul [2]), când obligația principală a fost executată în parte, dacă, bine înțeles, părțile n'au modificat prin convenția lor sau n'au respins în totul aplicarea art. 1070, ceea ce ele sunt libere de a face (art. 969), ordinea publică nefiind interesată în causă [3]).

Judecătorii nu vor usa însă de această facultate de cât atunci când executarea parțială ar aduce un folos oare care creditorului [4]).

Astfel, de exemplu, dacă te ai obligat a'mi lucra 100 de fălci de pământ, stipulând pentru casul în care această obligație n'ar fi executată, o clausă penală de 500 lei, penalitatea va putea fi redusă de judecători, dacă 'mi ai lucrat o parte din acest pământ, pentru că o parte din obligația d-tale fiind achitată, n'am suferit pentru această parte nici o daună, ci numai pentru partea de pământ care a rămas nelucrată [5]).

Dacă însă executarea parțială nu este de nici un folos pentru creditor, penalitatea nu va fi redusă. Astfel ar fi, de ex., casul în care un pictor obligânduse sub o clausă penală oare care a'mi face portretul, l'ar fi făcut numai în parte, lăsându'l necomplect [6]).

---

[1]) Această excepție este specială legislațiunei noastre.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1878, p. 284 și *Dreptul* din 1879, No. 31.

[3]) Cas. rom. S-a II, Bulet. 1893, p. 1073 și *Cur. judiciar* din 1893, No. 84. Cas. fr. și C. Paris, D. P. 60. 1. 257. D. P. 61. 2. 33. Demolombe, XXVI, 671 bis, 672. Laurent, XVII, 456. Larombière, III, art. 1231, No. 7 și 11. Massé-Vergé, III, § 552, p. 407, nota 12. Toullier D. III, partea II, 839. Pand. fr., I, 2538. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 668. Giorgio Giorgi, IV, 452.

[4]) Art. 1070 vorbind de executarea parțială a obligațiunii, nu este aplicabil de câte ori clausa penală a fost stipulată pentru simpla întârdiere (art. 1069, § 2). C. Rennes, 19 ani. 1886. Pand. fr., I, 2534. Vedi și Cas. fr., D. P. 60. 1. 257.

[5]) Cpr. Polhier, II, 350.

[6]) Cpr. Baudry, II, 1007. Laurent, XVII, 454. Demolombe, XXVI, 669. Larombière, III, art. 1231, No. 7. Demante, V,

Principiul art. 1070, după care penalitatea poate fi redusă de judecători în caz de executarea parţială a obligaţii, este aplicabil şi în caz când ar fi vorba de o obligaţie indivisibilă [1]), şi chiar însuş penalitatea poate să consiste în prestaţiunea unui lucru indivisibil [2]).

Casurile şi modul după care clausa penală devine exigibilă. (Art. 1230 din C. fr. eliminat de legiuitorul nostru).

Pentru ca inexecutarea totală sau parţială a unei obligaţiuni să poată da loc la daune, trei condiţiuni sunt neaparate :

1° Inexecutarea trebue să fi adus o pagubă creditorului ; 2° Debitorul trebue să fi fost pus în întârdiere ; 3° Inexecutarea trebue să fie imputabilă debitorului [3]).

Creditorul poate cere clausa penală, fără să dovedească că a suferit vre o pagubă.

1° In cât priveşte prima condiţie, toată lumea recunoaşte că clausa penală este datorită prin simplul fapt al contravenţiunei, fără ca acel ce o reclamă să fie obligat a proba că a suferit vre o daună (cpr. art. 439, § 2 C. com.), şi chiar dacă s'ar stabili că el n'a suferit nici una, pentru că, precum foarte bine dice Curtea noastră supremă, scopul clausei penale este tocmai de a determina de mai înainte şi prin bună înţelegere daunele ce s'ar datori de una din părţi celeilalte, în caz de inexecutarea obligaţiunii, pentru ca astfel să se evite întârdierea şi dificultăţile ce se întimpină cu constatarea acestor daune pe cale contencioasă [4]).

---

168 bis I. Pand. fr., I, 2533. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig*,, 668.

[1]) Astfel, dacă te-ai obligat a mĕ lăsa să trec pe fondul d-tale pentru a'mi transporta recolta, convenind că, la caz de neexecutarea acestei obligaţiuni, îmi vei plăti 1000 lei, această penalitate va putea fi redusă, dacă 'mi ai interdis drumul după ce'mi am transportat o parte din recoltă. Cpr. Pothier, II, 352 urm. Demolombe, XXVI, 673, 674. Larombière, III, art. 1231, No. 8. Pand. fr., I, 2535.

[2]) Pothier, II, 354. Demolombe, XXVI, 675. Pand. fr., I 2536. Larombière, III, art. 1231, No. 9.

[3]) Veḑi *infrà*, explic. art. 1078 urm.

[4]) Cas, rom. S-a II. Bulet. 1893, p. 1073 şi *Curierul judiciar* din 1893, No. 84. Cpr. C. Paris, Nîmes şi Trib. Versailles, *Pand. Période.* 88. 2. 309. *Pand. Période.* 89. 2. 192. D. P. 91. 2. 52. Demolombe, XXVI, 664, 677. Larombière, III, art. 1231, No. 2. T. Huc, VII, 378. Pand. fr., I, 2524

Punerea în întârdiere.

2⁰ In cât privește a doua condiție, adecă punerea în întârdiere a debitorului, ea este aplicabilă clausei penale in virtutea principiilor generale.

Art. 1230 C. francez.

Art. 1230 din Codul francez prevede că debitorul nu poate fi obligat a plăti clausa penală, de cât după ce a fost pus în întârdiere [1]), fie că obligația principală este cu termen sau fără termen.

Acest text a fost eliminat de legiuitorul nostru, însă soluția este aceiaș la noi ca și în Francia, pentru că clausa penală nefiind de cât compensarea daunelor interese aduse creditorului prin neexecutarea obligațiunii principale (art. 1069, 1087), penalitatea nu poate fi datorită de cât atunci când se datoresc și daunele interese, adecă numai în urma punerei debitorului în întârdiere de a'și îndeplini obligația sa (art. 1079, 1081).

Oblig. de a da sau de a face.

Dacă obligația consistă în a da sau în a face, debitorul va fi pus în întârdiere prin o somație extra-judiciară ce 'i se va înmâna prin portăreii trib. domiciliului său (art. 1079), sau prin un alt act echivalent, de ex., chemarea în judecată, de și art. 1079 n'o spune anume, după cum o spune textul corespundător francez (art. 1139), pentru că chemarea în judecată este o punere în întârdiere mai energică de cât acea care resultă din o notificare extra-judiciară [2]).

Oblig. de a nu face.

Dacă obligația consistă în a nu face, debitorul care a calcat-o va datori penalitatea prin simplul fapt că a făcut ceea ce el se obligase a nu face (art. 1078) [3]).

Art. 339 C. german.

„Dacă prestațiunea consistă în o abstențiune, dice art. 339, *in fine*, din Codul german, clausa penală este datorită îndată ce intervine un act positiv contrar [4]).

---

urm. Aubry et Rau, IV, § 309, p. 114. — *Contrà.* Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1595. In Suplement însă *(Oblig.*, 646), această părere este cu drept cuvênt părăsită.

[1]) Cpr. art. 339 din noul Cod german.

[2]) Cpr. Cas. rom. S-a 1. Bulet. 1876, p. 332. Vedi și *infrà*, explic. art. 1079.

[3]) Cpr. Pothier, II, 347. Demolombe, XXVI, 685. Laurent, XVII, 436. Toullier D., III, partea II, 834. Thiry, III, 36. Pand. fr, I, 2436. Larombière, III, art. 1230, No. 5. Cpr. C. Douai, D. P. 82. 2. 112.

[4]) *„Besteht die geschuldete Leistung in einem Unterlassen, so tritt die Verwirkung mit der Zuwiderhandlung ein“.*

De asemenea, dacă obligaţia debitorului de a da sau de a face nu poate fi îndeplinită de cât într'un timp oare care, pe care el l'a lăsat să treacă, clausa penală va fi datorită prin simplul fapt al expirărei acestui timp (art. 1081, *in fine*) [1]).

In toate celelalte casuri, debitorul nu va datori clausa penală de cât în urma punerei sale în întârdiere, afară de casurile anume determinate de lege, în care întârdierea are loc de drept (punere în întârdiere legală), de ex., în casurile prevĕdute de art. 1370, 1504, 1544, etc., sau când el a renunţat expres la ori ce punere în întârdiere (art. 1079 punctul 1 şi 2) [2]). Punerea în întârdiere.

Punerea în întârdiere este în principiu neaparată, chiar dacă obligaţia principală este cu termen, şi termenul a expirat, pentru că, cu deosebire de ceea ce se întâmpla la Romani [3]), simpla expirare a termenului nu mai aduce astădi exigibilitatea clausei penale, conform teoriĭ lui Pothier (II, 349), care a trecut în art. 1230 din Codul fr. şi care, după principiile generale, este admisibilă şi la noi, cu toate că acest text lipseşte din Codul nostru.[4]).

---

[1]) Pand. fr., I, 2438. Larombière, III, art. 1230, No. 1. Demolombe, XXVI, 686. Toullier D., *loco suprà cit.*

[2]) Pand. fr., I, 2440. Molitor, I, 160. Toullier D., III, partea II, 834. Larombière, III, art. 1230, No. 1. Cpr. C. Paris, D. P. 60. 5. 381, No. 3.

[3]) Vedi L. 23, Dig., 44, 7, *De oblig. et actionibus;* L. 77, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.* şi L. 12, Cod., 8, 38, *De contrahenda et committenda stipulatione.*

Alta este însă chestiunea de a se şti dacă simpla expirare a termenului pune pe debitor în întârdiere, sau, cu alte cuvinte, dacă maxima *dies interpellat pro homine* era sau nu admisă la Romani. Această chestiune, foarte controversată, va fi discutată la locul ei. Vedi *infrà*, explic. art. 1078 urm.

[4]) De câte ori obligaţia principală este cu termen, debitorul nu va putea fi pus în întârdiere de cât în urma expirărei termenului, pentru că, până atunci, el nu datoreşte încă... *Qui doit à terme ne doit rien.* (Vedi *suprà*, p. 121). — Larombière (III, art. 1230, No. 7) observă că s'ar putea întâmpla ca obligaţia principală să fie pură şi simplă, şi termenul să fi fost stipulat numai pentru clausa penală. In acest caz, obligaţia principală va fi exigibilă de îndată, ear penalitatea numai după expirarea termenului.

In ori ce caz, prelungirea termenului obligaţiĭ principale

Inexecutarea oblig. trebue să poată fi imputată debitorului.

3⁰ A treia condiţie neaparată pentru ca clausa penală să poată fi cerută, este ca inexecutarea obligaţiunii să fie imputabilă debitorului. Clausa penală nefiind, în adevĕr, de cât determinarea de mai 'nainte a daunelor suferite de creditor prin inexecutarea obligaţii principale (art. 1069, § 1, 1087), se înţelege că art. 1082 şi 1083, care prevĕd că debitorul este scutit de plata daunelor când se stabileşte că inexecutarea obligaţii provine din o causă străină ce nu'i poate fi imputată, adecă din causa unui caz fortuit sau unei forţe majore, sunt aplicabile şi clausei penale.

Debitorul care n'a luat asupra'şi casul fortuit, va putea deci să se sustragă de la plata clausei penale, dovedind că inexecutarea obligaţii nu'i poate fi imputată [1]).

Debitorul nu va mai putea însă invoca forţa majoră survenită în urma punerei sale în întârdiere, pentru că, în asemenea caz, el rĕspunde de casul fortuit, ca şi cum l'ar fi luat asupra lui (art. 1156) [2]).

In fine, Pothier (II, 349, *in fine)* observă cu drept cuvênt că debitorul nu va mai datori penalitatea, când creditorul este acela care l'a împedecat de a'şi îndeplini obligaţia [3]).

Efectele clausei penale în privinţa moştenitorilor debitorului.

Am vĕdut casurile în care debitorul poate să fie obligat a plăti clausa penală. Rĕmâne acum să cercetăm

---

de cătră creditor, sau acordarea unui termen de graţie de cătră judecători, nu preschimbă natura obligaţii, şi clausa penală subsistă şi în urma prelungirei termenului (Cas. rom. *Dreptul* din 1879, No. 31 şi Bulet. Cas. 1878, p. 284), judecătorii putênd să acorde un termen de graţie nu numai pentru obligaţia principală, dar încă şi pentru plata clausei penale. Cpr. Demolombe, XXVI, 683. Larombière, III, art. 1230, No. 4.

[1]) Laurent, XVII, 440. Pand. fr., I, 2447 urm. Demolombe, XXVI, 689. Larombière, III, art. 1230, No. 6.—Buna sa credinţă şi buna voinţă ce el ar fi avut de a îndeplini obligaţia nu l'ar scuti însă de plata clausei penale. (Argument din art. 1082). Demolombe, XXVI, 691. Pand. fr., I, 2453 urm.

[2]) Pand. fr., I, 2451. Laurent, XVII, 439.

[3]) Pand. fr., I, 2452. Larombière, III, art. 1230, No. 6. Demolombe, XXVI, 690. Cpr. L. 122, § 3, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.*

modul după care, în caz de inexecutarea obligaţiĭ, clausa penală va fi plătită de către moştenitoriĭ debitorului contra căruia ea a fost stipulată.

Mai înainte de toate, este o ipoteză care nu sufere nici o dificultate, şi care, pentru aceasta, nici n'a fost prevĕdută de lege.

Presupunênd, în adevĕr, că însuş debitorul a contravenit obligaţiuniĭ ce luase şi că, prin fapta sa, a făcut el însuş să se deschidă dreptul creditorului la clausa penală, obligaţiunea de a plăti penalitatea stipulată va trece, ca toate obligaţiile sale, la moştenitoriĭ sĕi, conform dreptului comun.

Casul în care clausa pen. consistă în bani.

Deci, dacă prestaţiunea care face obiectul clauseĭ penale este divisibilă, adecă consistă în o sumă de bani, ceea ce se va întâmpla mai tot-deauna, obligaţia de a o plăti se va împărţi între moştenitoriĭ debitorului, şi fie care o va plăti în proporţie cu partea sa de moştenire (art. 777, 1066).

Casul în care clausa pen. consistă în un lucru indivisibil.

Dacă, din contra, obiectul clausei penale consistă într'un lucru indivisibil, ceea ce se va întâmpla a rare-ori, creditorul va putea cere întreaga penalitate de la fie care din moştenitoriĭ debitorului, conform art. 1065, remânênd ca acel care va plati mai mult de cât partea sa să'şi exercite recursul sĕu contra celorlalţi [1]).

Casul în care inexecut. oblig. se datoreşte faptului moştenitorilor.

Dacă presupunem, din contra, că debitorul a murit pe când se afla încă în termen de a'şi exercita obligaţia şi că inexecutarea ei, care dă drept creditorului de a cere clausa penală, se datoreşte unora, mai multora, sau tuturor moştenitorilor creditorului, legiuitorul reproducênd, în această privinţă, soluţia dreptului roman [2]), admisă şi de Pothier (II, 355), distinge casul când obligaţia principală este indivisibilă (art. 1071) de acela când e divisibilă (art. 1072)[3]), distincţiune care nu'şi primeşte aplicare de câte

---

[1]) Cpr. Laurent, XVII, 462. Demolombe, XXVI, 693. Larombière, III, art. 1232, No. 1 Duranton, XI, 367, 368. Pand. fr., I, 2457. T. Huc, VII, 380.

[2]) Cpr. L. 4, § 1 şi L. 85, § 3, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.*

[3]) Art. 1071, 1072 presupunênd o obligaţie principală indivisibilă sau divisibilă, ar fi fost poate mai bine ca aceste texte să figureze în secţia precedentă, care se ocupă de indivisibilitatea şi divisibilitatea obligaţiunilor. Cpr. Thiry, III, 37, *ab initio.*

ori este vorba de simple daune interese datorite în lipsă de ori ce clausă penală, căci asemene daune nu pot fi datorite, chiar în caz de obligaţie indivisibilă, de cât de acei din moştenitorii debitorului care personal au contravenit obligaţiunii, de oare ce, în asemenea caz, ei nu mai sunt urmăriţi în calitatea lor de moştenitori şi pentru faptul debitorului defunct, ci pentru faptul lor personal [1]).

1⁰ *Casul în care obligaţia principală este indivisibilă.*

Art. 1071 [2]). — Când obligaţiunea principală contractată cu o clausă penală este nedivisibilă, penalitatea este debită prin contravenţiunea unui singur din ereḍi, şi se va putea cere sau în totalitate în contra aceluia care a comis contravenţiunea, sau de la fie care erede în proporţiune cu partea sa ereditară, ear ipotecar pentru tot.

Acela din ereḍi, care a plătit, are recurs în contra eredelui din faptul căruia s'a îndeplenit condiţiunea penalităţei. (Art. 1011, 1044, 1062 urm., 1746 C. C. Art. 1232 C. fr.).

De câte ori obligaţia principală, contractată sub o clausă penală, este indivisibilă (art. 1057, 1058), adecă nu este susceptibilă de o executare parţială, precum ar fi, de exemplu, obligaţia de a lasa pe cineva să treacă pe un fond *(iter fieri)*, de a zidi o casă, etc., inexecutarea ei, după moartea debitorului, din partea unuia din moştenitorii săi face ca întreaga penalitate să fie datorită, pentru că obligaţia neputênd fi executată în parte, întreaga obligaţie n'a fost de loc executată, îndată ce există o contravenţie din partea unuia macar din moştenitori.

Cât pentru chestiunea de a se şti în contra cui penalitatea poate fi cerută, art. 1071 dispune că creditorul poate s'o ceară de la fie care moştenitor, chiar necontravenient, în proporţiune cu partea sa ereditară [3]), remă-

---

[1]) Larombière, III, art. 1233, No. 11.

[2]) Acest text reproduce No. 355 urm. din *Oblig.* lui Pothier.

[3]) Dreptul creditorului de a urmări, pentru faptul unuia din moştenitori, pe acela care n'a contravenit obligaţii principale, pare la prima vedere inechitabil şi este chiar criticat de unii (v. Marcadé, IV, 655. Berriat St. Prix, II, 4610. Boissonade, II, 446, p. 480), însă soluţia admisă de Codul actual după Pothier (II, 355), se justifică până la un punct oare care, pentru că, de câte ori obligaţia principală este indivisibilă, contravenirea unuia din moştenitorii debitorului echivalează pentru creditor cu contravenţia tuturor.

nênd ca acei care nu sunt culpabili de inexecutare să exercite recursul lor contra moştenitorului care a făcut ca penalitatea să devie exigibilă.

Pentru a înlesni însă poziţiunea creditorului şi pentru a face ca el să nu aibă nevoe de a exercita mai multe acţiuni, art. 1071 îi conferă facultatea de a urmări pe moştenitorul contravenient pentru totalitate, sau pe fie care moştenitor în proporţiune cu partea sa, după cum el va găsi mai folositor [1]).

Moştenitorii necontravenienţi nu pot fi urmăriţi fie care, de cât pentru partea lor respectivă de moştenire, pentru că, de şi presupunem casul unei obligaţiuni indivisibile, totuşi, prin neexecutare, ea se transformă în o obligaţie divisibilă, precum este şi penalitatea, care cele mai multe ori consistă în o sumă de bani.

Moştenitorii care deţin un imobil ipotecat pentru a garanta asigurarea clausei penale, pot însă, prin efectul acţiunei ipotecare (art. 1746, § 2), să fie urmăriţi pentru penalitatea întreagă, remânêndu-le în ori ce caz recurs contra autorului contravenţii, fie că ei au plătit întreaga clausă penală, sau numai partea lor respectivă, puţin importă; pentru că acest din urmă făcînd prin fapta sa, să devie penalitatea exigibilă, trebue la urma urmei să

Art. 1746, § 2.

Cpr. Molitor, I, 168, p. 213. Demolombe, XXVI, 700. Laurent, XVII, 463. Duranton, XI, 372. Pand. fr., I, 2463. Larombière, III, art. 1232, No. 4. T. Huc, VII, 380.

[1]) Astfel, presupunênd că te ai obligat a'mi zidi o casă, cu îndatorirea de a'mi plăti 60000 lei, cu titlu de daune, la caz de neexecutare, dacă din trei moştenitori ce ai lasat în urma morţei d-tale, unul din ei nu execută această obligaţie, eu voi putea cere de la fie care din ceialalţi doi moştenitori partea lor respectivă din penalitate, adecă câte 20000 lei, remânêndu-le, în asemenea caz, recursul contra moştenitorului contravenient, precum şi facultatea pentru mine de a urmări pe moştenitorul contravenient pentru întreaga penalitate.

Aceasta lasă însă a se presupune că obiectul stipulaţiunii penale este un lucru divisibil, de ex., o sumă de bani, căci dacă ea ar consista într'un lucru indivisibil, aş putea urmări pentru întreaga penalitate pe fie care moştenitor, remânênd acestui din urmă recurs contra comoştenitorilor sêi. Cpr. Thiry, III, 37. Demolombe, XXVI, 705. Duranton, XI, 368. Pand. fr., I, 2470. Larombière, III, art. 1232, No. 11.

sufere numai el consecinţele faptului său [1]). De aceea, creditorul îl şi poate urmări pentru penalitatea întreagă, chiar dacă el n'ar deţinea un imobil ipotecat pentru siguranţa clausei penale.

In fine, trebue să observăm că regula prevĕdută de art. 1071, ca şi aceea prevĕdută de art. 1072, este aplicabilă nu numai în casul când debitorul clausei penale a lasat mai mulţi moştenitori, din care unii au contravenit obligaţii principale, ci şi atunci când datoria indivisibilă sub clausă penală a fost contractată de mai mulţi codebitori originari [2]).

In caz când obligaţia principală ar fi fost contractată din capul locului de mai mulţi codebitori solidari, inexecutarea din partea unuia din ei ar face ca penalitatea să poată fi cerută de la toţi, şi ca unul din codebitori, chiar necontravenient, să fie ţinut *in solidum* pentru totalitatea ei, pe când moştenitorii debitorului, necontractând personal, nu vor plăti clausa penală, după cum observă Pothier (II, 355, *in fine*), de cât fie care pentru partea sa de moştenire [3]).

2° *Casul în care obligaţia principală este divisibilă.*

Art. 1072 [4]). — Când obligaţiunea principală contractată sub o clausă penală, este divisibilă, nu rĕmâne supus la penalitate de cât eredele acelui debitor care a calcat legămêntul, şi aceasta numai pentru partea la care este ţinut în obligaţiunea principală, fără a avea creditorul vre o acţiune contra acelora care au executat obligaţiunea principală.

Această regulă primeşte excepţiune în casul când cugetul părţilor a fost ca plata obligaţiunii principale să nu poată fi făcută în părţi, şi unul din coereḑi a împedecat execuţiunea obligaţiunii pentru totalitate. In acest caz, creditorul poate cere de la acesta penalitatea întreagă, ear de la ceialalţi coereḑi pentru partea lor ereditară, remânênd recursul ce au în contra eredelui care a împedecat executarea obligaţiunii. (Art. 1058, 1060, 1061, § 3 C. C. Art. 1233 C. fr.).

---

[1]) Cpr. L. 85, § 3, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.*

[2]) Marcadé, IV, 656. Larombière, III, art. 1232, No. 9 şi art. 1233, No. 8. Pand. fr., I, 2486. Demolombe, XXVI, 692.

[3]) Cpr. Larombière, III, art. 1232, No. 10.

[4]) Acest text este earăş împrumutat de la Pothier (II, 359 urm.). — Art. 1071, 1072 nu sunt reproduse în Codul german. Ipotezele prevĕḑute de aceste texte sunt cu totul lasate doctrinei.

Dacă unul din debitorii originari [1]), moștenitorii debitorului, în urma morții ace cută obligația divisibilă contractată sub o clausă penală, debitorul sau moștenitorul contravenient va plăti penalitatea, și aceasta numai pentru partea la care el este ținut în obligația principală, fără ca creditorul să aibă, în această privință, vre o acțiune contra acelora care au executat obligația principală (art. 1072, § 1).

Astfel, dacă te ai obligat a'mi preda 300 kile de grâu, cu îndatorirea de a'mi plăti 300 lei la caz de inexecutarea obligației principale, presupunênd că d-ta ai murit lăsând trei moștenitori, obligația împărținduse între dênșii, fie care din ei îmi datorește câte 100 kile grâu și'mi va plăti, la caz de inexecutare, câte 100 lei, în virtutea clausei penale.

Această soluție este atât de rațională, pe cât este de juridică, pentru că, de câte ori obligația principală este divisibilă, există atâte obligații deosebite câți sunt debitori sau moștenitori ai debitorului, și fie care din ei nu respunde de cât pentru partea sa, fără a garanta faptul celorlalți. Deci, dacă numai unul din debitorii originari sau din moștenitorii debitorului unic își calcă obligația sa, numai el datorește clausa penală, și n'o datorește întreagă, ci numai pentru partea ce el avea în obligația principală, pe care n'a executat-o [2]).

Cu toate acestea, dacă clausa penală a fost adaosă la o obligație principală cu intențiune ca plata acestei obligații să nu poată fi făcută în părți (art. 1061, § 3) [3]),

---

[1]) Am vĕdut, în adevĕr, mai sus, pag. 278, că atât art. 1071 cât și art. 1072 se aplică nu numai atunci când debitorul lasă mai mulți moștenitori, dar și când obligația principală a fost contractată din capul locului de mai mulți debitori conjuncți.

[2]) Această soluție pare a fi fost admisă și în dreptul roman prin legea 4, § 1, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*, de și această lege pare a fi în contrădicere cu fr. 5, § 4, Dig., *loco cit.*

[3]) Aceasta este, după cum am vĕdut *suprà*, pag. 230 urm., un caz de indivisibilitate *solutione tantum*. Dacă părțile au înțĕles sau nu ca plata să nu poată fi fracționată, aceasta e o chestie de intenție, care se apreciază în fapt de judecătorii fondului, după împrejurările causei.

art. 1072, § 2 reproducênd regula art. 1071, prevede că creditorul poate să urmărească penalitatea întreagă contra aceluia din debitori sau din moştenitorii debitorului care a împedecat îndeplenirea obligaţii pentru totalitate, sau contra celorlalţi codebitori ori comoştenitori pentru partea şi porţiunea lor respectivă în penalitate, remânênd acestora recursul ce ei au contra debitorului sau moştenitorului care a împedecat executarea obligaţiunii. Legiuitorul părăseşte pentru această ipoteză dispoziţia art. 1072, § 1, şi aplică în specie acea a art. 1071, pentru că obligaţia divisibilă primeşte caracterul indivisibilităţei, de câte ori intenţia părţilor a fost ca plata obligaţiunii principale să nu poată fi fracţionată.

Despre casul în care obligaţia cu clausă penală a fost stipulată în folosul mai multor creditori sau în folosul unui creditor unic, care a murit lăsând mai mulţi moştenitori.

In art. 1071 şi 1072, legiuitorul s'a ocupat despre casul în care o clausă penală ar fi fost promisă de mai mulţi debitori, sau de un debitor unic care a lasat mai mulţi moştenitori, neprevĕdênd însă ipoteza inversă, în care obligaţia cu clausă penală ar fi fost stipulată în folosul mai multor creditori, sau în folosul unui creditor unic, care s'ar fi sevêrşit din viaţă lăsând mai mulţi moştenitori.

Ce trebue să decidem în această ipoteză, care se poate întâmpla în practică, şi pe care Pothier (II, 364) nu o trece cu vederea.

Casul în care oblig. principală este divisibilă.

Nici o dificultate nu se presintă în casul în care obligaţia principală, garantată prin o clausă penală, este divisibilă. In adevĕr, de câte ori debitorul nu va executa obligaţia sa faţă cu unul din creditori sau faţă cu unul din moştenitorii lui, el nu va datori penalitatea de cât acestui creditor sau moştenitor, şi numai pentru partea respectivă ce acest creditor sau moştenitor are în creanţa care n'a fost executată faţă cu dênsul. Cu alte cuvinte, clausa penală în specie este divisibilă, ca şi obligaţia principală.

Cât pentru creditorul sau moştenitorul în privinţa căruia obligaţia principală a fost executată, el nefiind le-

zat, nu are nici un interes, și prin urmare, nici un drept la clausa penală [1]).

Pothier (II, 364) admite aceiaș soluție și în casul când obligația principală ar fi indivisibilă, așa că dacă te ai obligat a mĕ lăsa să trec pe fondul d-tale, cu îndatorirea de a'mi plăti 1000 lei, la caz de inexecutare, și dacă după moartea mea, ai executat obligația numai față cu trei din moștenitorii mei, refusând trecerea celui de al patrule moștenitor, penalitatea nu se va datori de cât acestui moștenitor, *și numai pentru un șfert*, pentru că numai el a avut a suferi de inexecutarea obligației principale. Ceialalți moștenitori n'au nici un drept la clausa penală, pentru că, față cu dênșii, obligația este executată. Casul în care oblig. principală este indivisibilă.

Această soluție era admisă și de jurisconsultul Paul [2]), și numai prin o subtilitate, inadmisibilă în dreptul modern, Ulpian a putut să susție contrariul [3]).

Să nu se dică că moștenitorul care a suferit inexecutarea obligației principale ar avea drept, în specie, la întreaga clausă penală, ear nu numai la un șfert, pentru că clausa penală nefiind de cât compensarea daunelor aduse creditorului prin neexecutarea obligației principale (art. 1069, § 1), obligația, care din capul locului era indivisibilă, prefăcênduse în daune, adecă în o obligație eminamente divisibilă, fie care creditor nu poate să ceară de cât partea sa din aceste daune, și prin urmare, partea sa din panalitate [4]).

Despre modificările aduse clausei penale prin legea din 20 fevr. 1879.

Art. 1 L. din 1879. — Clausa penală aflată în contractele de împrumut sau de prestațiuni în natură, este și va remânea anulată, ori care va fi data actului a cărui executare se cere,

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 364, *in fine*. Demolombe, XXVI, 715. Laurent, XVII, 467. Demante, V, 171 bis. Thiry, III, 37. Larombière, III, art. 1233, No. 10. Pand. fr., I, 2488.

[2]) L. 2, § 6, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*.

[3]) L. 3, § 1, Dig., *loco suprà cit.*

[4]) Cpr. Laurent, XVII, 468. Thiry, III, 37. Marcadé, IV, 657, *in fine*. Molitor, I, 168. Demolombe, XXVI, 717. Larombière, III, art. 1233, No. 10. Demante, V, 171 bis. Pand. fr., I, 2489, 2490. Duranton, XI, 376. T. Huc, VII, 380.

însă numai dacă termenul exigibilităţei creanţei va cădea în urma promulgărei acestei legi.

Judecătorul, în caz de împrumut, va putea condamna numai la plata dobênzei prevĕdută de art. 1589 C. C., sau în caz de alte obligaţiuni, la daune interese conform art. 1084 C. C. (Art. 1084, 1589 C. C. L. din 9 dechem. 1882 p. reducerea dobêndei legale. Art. 2 L. din 28 mai pentru tocmeli de lucrări agricole).

Art 2 din aceiaş lege. — Dacă clausa penală nu va fi stipulată direct, ci va fi deghisată sub o altă formă, sau va resulta din condiţiile actului, judecătorul va aprecia şi va putea anula din contract aceea ce ar avea caracterul de clausă penală, putênd aplica, după casuri, art. 1589 sau art. 1084 C. C. (Veḑi textele citate la art. 1) [1].

Am explicat textele relative la clausa penală. Remâne acum să vedem întru cât legea specială din 1879 a modificat aceste dispoziţiuni.

Şi mai înainte de toate, n'ar trebui să credem, aşa precum s'a hotărît une-ori [2], că legea din 1879 a anulat clausa penală în ori ce convenţiuni, căci anularea n'a fost admisă de cât în contractele de împrumut şi de prestaţiuni în natură.

Proiectul votat de Camera deputaţilor anulase, ce e dreptul, clausa penală într'un mod absolut, în ori ce fel de contracte, fără nici o distincţiune [3], însă Senatul amendând legea, a redus proibiţiunea ei numai la contractele de împrumut şi de prestaţiuni în natură. Eată, în adevĕr, cum s'a exprimat în Senat, V. Boerescu, raportorul acestei legi: „Noi am limitat casurile când clausa penală se poate anula; n'am anulat această clausă în mod absolut, în ori ce fel de contracte, cum era în proiectul Camerei, care mi se pare că mergea prea departe proibind clausa penală în ori ce contracte, fără distincţiune. Noi am fost mai modeşti, limitând anularea ei numai în contractele de împrumut şi în acele de prestaţiuni în natură, a-

---

[1] L. din 1879 mai are încă un § (art. 3), pe care îl vom explica o dată cu art. 1089.

[2] Cpr. trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 86. Aceiaş greşală a comis-o şi Curtea din Iaşi. Veḑi *Dreptul* din 1899, No. 11. Veḑi *suprà*, p. 185, nota 1 şi *infrà*, explic. art. 1087.

[3] Veḑi Monitorul oficial, No. 271, din 6 dechembrie 1878, p. 7580 urm., şedinţa Camerei din 5 dech. 1878 şi Monitorul oficial, No. 273, din 9 dechem. 1878, p. 7652 urm., şedinţa Camerei din 8 dechembrie 1878.

decă *pentru lucrări agricole*. In asemenea acte, am crezut *că clausa penală are un caracter de imoralitate pe care legiuitorul este în drept şi poate s'o lovească*... pentru că el este în drept să protegă pe omul simplu sau nenorocit, care este în nevoe sau care nu'şi dă socoteală să vadă ce face. Legiuitorul mai este dator să protegă interesul public contra lăcomiei speculaţiunei private" [1]).

Toţi oratorii care au luat cuvêntul asupra acestei chestiuni au recunoscut necesitatea legei, şi Dl. P. P. Carp a dis, între altele, că clausa penală a atins societatea în proporţiuni aşa de mari, în cât poate sdruncina întreaga putere productivă a ţărei [2]).

Aşa dar, în ori ce alte contracte, afară de împrumuturi şi prestaţiuni în natură, clausa penală poate fi stipulată şi astădi [3]), şi judecătorii nu pot nici s'o mărească, nici s'o micşoreze (art. 1087).

---

[1]) Vedi Monitorul oficial No. 22, din 27 ianuar 1879, şedinţa Senatului din 24 ianuar 1879, p. 452.—Noul Cod german are şi el o dispositie specială menită a apara pe împrumutătorii inexperienţi contra lăcomiei usurarilor: „Este nul, dice art. 138 din acest Cod, actul juridic prin care cineva exploatând lipsa, uşurinţa sau inexperienţa altuia, face a se promite lui sau altuia, în schimbul unei prestaţiuni, nişte foloase patrimoniale care intrec valoarea prestaţiunei sale şi care fac, după împrejurări, ca aceste foloase să fie în o disproporţie anormală cu prestaţiunea sa". „*Nichtig ist insbesondere ein Rechtsgeschäft, durch das Iemand unter Ausbeutung der Nothlage, des Leichtsinns oder der Unerfharenheit eines Anderen sich oder einem Dritten für eine Leistung Vermögensvortheile versprechen oder gewähren lässt, welche den Werth der Leistung dergestalt übersteigen, dass den Umständen nach die Vermögensvortheile in auffällingem Missverhältnisse zu der Leistung stehen*". Art. 138 C. german.

[2]) Monitorul oficial, No. 22, din 1879, p. 458.

[3]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1887, No. 88 şi Bulet. Cas. S-a 1. anul 1887, p. 895. Vedi şi *suprà* p. 185, nota 1. Cpr. Chr. I. Sulioti, *Dreptul* din 1879, No. 24. B. M. Missir, *Dreptul* din 1879, No. 33.

Este de observat că această soluţie era in parte admisă şi în Codul Calimach, căci dacă părţile aveau libertatea de a stipula o clausă penală, *o globire* în tocmelele lor în genere, art. 1763 din acest Cod (1336 C. austriac) adaogă că, în materie de împrumuturi, globirea nu poate să covêrşească dobêndile legiuite, care erau de 10% pe an (art. 1332, 1333). In privinţa regimului dobêndilor în drep- Codul Calimach. Art. 1763.

Eată, în adevĕr, cum s'a exprimat, în această privinţă, raportorul legei în Senat: „Clausa penală continuă de a putea să existe în toate contractele, afară de acele de împrumuturi şi de prestaţiuni în natură. Spre exemplu, am contractat cu un întreprinzĕtor să 'mi facă o clădire, cu obligaţia ca la termenul cutare să 'mi-o sfĕrşească, adaogând însă în contract că, la caz de neurmare din partea-i, să 'mi plătească cutare sumă drept daune interese. O astfel de stipulaţiune este valabilă. Asemenea, se întâmplă foarte des ca să încredinţez mărfurile unui cărăuş spre a mi le transporta la cutare bâlciu, în cutare ţi fixă, stipulând că, dacă nu va fi următor, îmi va plăti cutare sumă ca despăgubire. Şi în acest caz, ca şi în altul, stipulaţiunea este valabilă [1]). In toate aceste casuri şi în alte asemenea, clausa penală este foarte justă şi legală. Când este însă vorba de împrumuturi şi de prestaţiuni, ea are un caracter de imoralitate pe care legiuitorul, care este protectorul societăţei, este în drept ca s'o lovească“ [2]).

Şi în altă şedinţă, raportorul a mai ţis: „Să ne dăm bine sama că, prin această lege, nu se opreşte stipularea clausei penale în mod general, în toate contractele; ea continuă a se putea stipula conform Codului civil de la art. 1066 până la 1072, însă cu modificările cuprinse în legea de faţă“ [3]).

Ce se înţelege prin prestaţiuni în natură.

In cât priveşte însă contractele de împrumuturi şi prestaţiuni în natură, prin care legiuitorul înţelege, după cum a spus-o de mai multe ori raportorul legei în Senat [4]), muncile agricole, care se fac mai cu samă cu să-

---

tul actual şi în dreptul nostru anterior, veţi tratatul nostru în limba franceză, p. 339 urm. şi *infrà*, explic. art. 1888.

[1]) Cpr. art. 439 C. com. explicat *suprà*, p. 259 şi 268.

[2]) Veţi Monitorul oficial No. 22, din 27 ianuar 1879, p. 454, coloana 2, şedinţa Senatului din 24 ianuar 1879. Prin aplicarea acestor principii, Curtea noastră supremă a decis că nu se poate considera ca o clausă penală oprită, suma ce un creditor ar stipula să i se plătească ca o compensare a cheltuielelor ce el va fi nevoit să facă cu ocasia urmărirei debitorului sĕu. Bulet. Cas. Secţia I, anul 1889, p. 630.

[3]) Monitorul oficial, No. 25, din 1 fevr. 1879, p. 554, şedinţa Senatului din 29 ianuar 1879.

[4]) Veţi Monitorul oficial, No. 22, din 27 ianuar 1879, p. 452, colona 3 şi No. 25, din 1 fevr. 1879, p. 554, colona 3.

teniĭ pentru efectuări de diferite lucrări, fie cu braţele sau cu vitele[1]), clausa penală considerânduse ca imorală, este şi rĕmâne anulată, ori care ar fi data actului a cărui executare se cere, textul legei fiind imperativ, ear nu facultativ, destul este ca termenul exigibilităţei creanţei să cadă *în urma promulgărei legei din* 1879 [2]), judecătoriĭ neputênd, la caz de împrumut, să condamne pe debitor de

---

[1]) Contractele care au de obiect prestaţiuni în natură nu sunt numai muncile agricole, ci şi ori ce contracte de locaţiuni de opere în genere. O prestaţiune în natură mai poate încă să figureze în alte contracte, de exemplu, ca preţ în o vênḑare. De câte ori o prestaţiune în natură sau în materie va face obiectul unei obligaţiuni într'un contract, de atâtea ori clausa penală va fi de nul efect. Cpr. B. M. Missir, *Dreptul* din 1879, No. 33, p. 279.

[2]) Legea din 1879 nu se aplică deci la datoriile exigibile înainte de promulgarea ei. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1883, No. 6. *Dreptul* din 1891, No. 49 şi 82.

In Senat, D-niĭ Strat, Manolaki Costaki, P. P. Carp şi S. Şendre au combătut legea din punctul de vedere al retroactivităţei, ḑicênd că, prin faptul că se anulează clausele penale din contractele devenite exigibile în urma promulgărei legei, se loveşte în drepturile câştigate. Raportorul V. Boerescu a rĕspuns însă că clausa penală cuprinsă într'un contract ajuns la scadenţă, nu constitue un drept câştigat, ci numai o simplă espectativă şi că, prin urmare, legea nu loveşte în principiul neretroactivităţei, pe care, de altmintrele, legiuitorul nici nu este ţinut să'l respecteze. Tot în acest sens au mai vorbit D-niĭ N. Voinov şi ministrul justiţiĭ care, între altele, a ḑis: „Nu vĕḑ cum societatea ar putea să mai dee concursul sĕu forţei publice pentru speculatoriĭ care o ruinează, şi să silească pe debitori a executa nişte clause penale oneroase, pe care legea le reprobă şi le stigmatizează. Statul nu datoreşte protecţiunea sa de cât intereselor legitime, nu şi celor ilicite, şi îndată ce legea se va fi promulgat, clausele penale neefectuate încă vor fi devenit ilicite, şi prin urmare, nu se va putea cere executarea lor". Cpr. şi Chr. I. Sulioti, în *Dreptul* din 1879, No. 24, p. 206 urm. In urma acestor cuvinte şi altor discursuri rostite într'un sens şi în altul, legea a fost votată astfel cum era concepută, prin 31 bile albe contra 11 negre. Veḑi Monitorul oficial, No. 22, din 27 ianuar 1879, p. 451 urm. şi No. 25, din 1 fevr. 1879, p. 551 urm. Revenind apoi la Cameră, legea amendată de Senat a fost votată aproape fără discuţiune. Veḑi Monitorul oficial, No. 37, din 16 fevruar 1879, p. 941 urm.

cât la dobênda legală (L. din 9 dech. 1882), sau la daune interese, conform art. 1084, la caz de prestaţiuni în natură.

Legiuitorul a voit deci, pe de o parte, să apere pe locuitorii săteni care, după cum a ḑis raportorul în Senat, merită toată solicitudinea legiuitorului [1]), ear pe de altă parte, să lovească în cămătari, care ajunsese o adevĕrată plagă. „Am voit, ḑice Ministrul justiţii, E. Stătescu, în Senat, respunḑênd D-lor I. Strat şi M. Kostake, care se rădicase cu putere în contra retroactivităţei acestei legi, să proteguim munca şi producţiunea contra speculanţilor aviḑi care, prin efectul clauselor penale, au adus clasa întreagă de cultivatori şi producĕtori la cea mai desevĕrşită mizerie... şi nu credeam că clausele penale, aceste avantaje ilicite şi excesive ale unor speculatori lacomi, să găsească apărători aşa de călduroşi“ [2]).

Şi fiind că legea ar fi rĕmas o literă moartă, dacă nu s'ar fi luat mĕsuri spre a se împedeca frauda, art. 2 dă drept judecătorilor fondului de a anula clausa penală ascunsă sau deghisată, sub ori ce formă ea s'ar presinta [3]), putênd aplica la împrumuturi art. 1589, modificat prin L. din 9 dech. 1882, ear la prestaţiuni în natură, art. 1084 C. C. Cât pentru obligaţia principală, ea rĕmâne, bine înţĕles, validă [4]).

L. din 28 Mai 1893.

[1]) Art. 2 din legea de la 28 mai 1893, asupra tocmelelor de lucrări agricole, prevede de asemenea că clausele penale şi actele de solidaritate sunt oprite în contractele de lucrări agricole. Veḑi şi *supra*, p. 175, t. şi n. 3.

[2]) Veḑi Monitorul oficial, No. 22, din 27 ianuar 1879, p. 456.

[3]) Cpr. C. Bucureşti şi Focşani, *Dreptul* din 1891, No. 49 şi 82. *Dreptul* din 1883, No. 88.

Ambele Curţi ţinênd samă de împrejurări, lipsa de institute de credit, starea de rĕsboiu, etc., n'au vĕḑut o clausă penală deghizată în o convenţie în care părţile stipulase o dobêndă de 18 şi 24% pe an. Chestie de apreciare.

[4]) Eată cum s'a exprimat, în această privinţă, raportorul legei în Senat: „Dacă am fost siliţi ca să ḑicem că clausa penală să fie anulată şi când se va afla ascunsă ori deghizată, este că ştim că teoria nu poate învinge practica; pe tĕrĕmul intereselor materiale, oamenii de rutină, practicanţi de treburi, ştiu a inventa atâte subtilităţi, atâte fraude spre a ocoli şi a viola legea, în cât noi nu pretindem de cât ca, în limitele posibilului, să facem a se evita asemene fraude. Judecătorul dar va avea facultatea a a-

Mai mult încă, debitorul care ar fi plătit o clausă penală, ar putea, cu toată decisia contrară a Curței din București [1]), s'o ceară înapoi prin acțiunea în repetiție *(condictio ob injustam causam)*, chiar dacă ar fi plătit-o de bună voe, pentru că creditorul n'ar avea de cât să silească pe debitor a plăti clausa penală prin anticipație, deducênd-o din capitalul împrumutat, și legea ar rĕmênea o literă moartă [2]).

Despre arvonă (arrha) dată cu condiție ca părțile să se poată desista de contract (Mulcta pænitentialis, pactum displicentiæ, faculté de dédit, Reugeld oder Reubusse).

Prin arvonă (arrha) [3]) se înțelege ceea ce una din părțile contractante, în genere cumpărătorul (art. 1297, 1298) sau locatarul (art. 1416), dă celeilalte, fie pentru a asigura executarea contractului *(arrha confirmatoria)*, fie

---

precia și anula din contract numai ceea ce va avea un caracter de penalitate, de clausă penală, fără însă ca prin aceasta să anulze și obligația principală cu accesoriile ei. Acea clausă penală anulabilă s'ar putea ascunde în diverse forme; așa ar fi, de exemplu, când dobênda stipulată ar fi exorbitantă sau cu caracter de interese moratorii, în cât judecătorul ar putea conchide că conține implicit o clausă penală, și o va anula. Proiectul nostru, în art. 2, îi dă acest drept de apreciare și judecată, căci acel text dă drept judecătorului de a aprecia că clausa penală resultă din condițiunile actului, etc." Vedi Monitorul oficial, No. 25, din 1 fevr. 1879, p. 555.

[1]) Vedi *Dreptul* din 1890, No. 79.

[2]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, *appendice, Oblig. naturelles*, p. 807, No. 723. Er. Lehr, *Dr. germanique*, pagina 291, No. 242. Vedi tom. V a lucrării noastre, p. 387, n. 1 și *infrà*, explic. art. 1089, *in fine*.

[3]) *Arrha* (fr. *les arrhes*, ital. *la caparra* (art. 1217 C. ital.), nemțește *Daraufgeld*, *Draufgeld*, *Daraufgabe*, *Haftgeld*, *Angeld*, *Handgeld*, etc.), vine de la cuvêntul grecesc ἀρραβών,, care însemnează gagiu, amanet: „*Arrhabo sic dicta, ut reliquum reddatur: Hoc verbum a græco* ἀρραβών *reliquum, ex eo quod debitum reliquit*". (Marcus Terentius Varro, *De lingua latina*, V, § 175). „*Arrha vero*, dice un alt autor, *est primum, quod pro re bonæ fidei contracta emta ex parte datur, et postea completur... et dicta arrha a re, pro qua traditur*". Cpr. Pothier, *Pand.*, I, 49. Giorgio Giorgi, IV, 466, n. 2. Troplong, *Vente*, I. 138. Ortolan, *Explic. des Instit.*, III, 1448, nota 1. Etim. cuvêntului arrha.

pentru a'şi procura mijlocul de a se putea desista de el *(arrha pœnitentialis)* [1]).

In casul întâi, arvona este un semn al perfecţiunei contractului, *argumentum emptionis et venditionis contractæ*; în casul al doilea, o facultate pentru părţi de a se putea dedice sau lepada de contract (*faculté de dédit*, *Reugeld oder Reubusse*, după denominaţiunea germană).

Necesitatea unei oblig. principale.

Ca şi clausa penală, despre care am vorbit mai sus, arvona presupune existenţa unei obligaţiuni principale, a cărei accesoriu ea este (art. 1297), şi care poate fi civilă, naturală, pură şi simplă, condiţională, cu termen, etc. [2]).

In ce poate să consiste arvona.

Ea consistă în genere în o sumă de bani, *in certa summa*, *certa pecunia*; nimic n'ar împedeca însă pe părţi de a se servi în loc de bani de un lucru mobil [3]).

Clausă penală.

Dacă arvona a fost dată în scop de a asigura execu-

---

[1]) „Considerând, dice Curtea din Craiova, că, în teoria legei, arvona nu represintă de cât obiectul unei convenţiuni accesorie la o obligaţiune principală, prin ajutorul căreia părţile contractante îşi reservă dreptul de dedicere de la o convenţiune proiectată între dênsele, sau un mijloc de constrêngere pentru executarea unei convenţiuni, fără de care una din ele nu ar putea ajunge la realisarea beneficiilor stipulate prin convenţiunea principală.., etc.". *Dreptul* din 1896, No. 35, p. 305.

[2]) Cpr. Maynz, *Dr. rom.*, II, § 341. Giorgio Giorgi, IV, 466. Van Wetter, *Cours élément. de dr. rom.*, II, § 310, p. 29. Vedi şi C. Craiova, *Dreptul* din 1896, No. 35 (nota precedentă).

Dreptul roman.

[3]) La Romani, arvona care se dădea ca semn al conclusiunei definitive a contractului *(arrha in signum consensus interpositi data)*, consista în genere în o sumă de bani, *certa summa* (L. 11, § 6, *ab initio*, Dig., 19, 1, *De act. empti et venditi)*, *certa pecunia* (L. 8, Dig., 18, 3, *De lege commissoria)*, ear câte o dată în o verigă *(annulus datus arrhæ nomine)* (L. 11, § 6, *in medio*, Dig., 19, 1, şi L. 5, § 11, Dig., 14, 3, *De institoria actione*). La logodnă, stipulaţia unei clause penale *(stipulatio pœnæ)* fiind interdisă, ca contrară bunelor moravuri (L. 134, Pr., *in fine*, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*; cpr. art. 1297, § 2 C. german, 45 C. austriac, 53 C. italian, etc.), (vedi t. V, p. 459, t. şi n. 3 şi *suprà*, p. 260, t. şi n. 1), darea unei arvone *(arrha sponsalitia)* servea de mijloc de constrêngere indirectă. Cpr. art. 66 urm. C. Calimach; Andr. Donici, cap. 30, § 5; Cod. Caragea, cap. 15, § 4, *Pentru logodnă*; art. 1301 din noul Cod german, etc. Vedi Accarias, *Pr. de dr. rom.*, I, p. 193, n. 2. Maynz, *Dr. rom.*, II, § 341, nota 4.

tarea contractului *(arrha confirmatoria), ca un semn numai a sevêrșirei tocmelei, sau ca o siguranță pentru împlinirea ei*, după cum se exprimă art. 1220 din Codul Calimach (908 C. austriac), ea are, în caz de neexecutarea contractului din causa uneia din părți, toate caracterele și efectele clausei penale, cu această deosebire că ea consistă într'o prestațiune efectivă, ear clausa penală numai într'o promisiune [1]).

Dacă arvona are din contra caracterul unei dedițeri *(arrha pœnitentialis)* (art. 1224 C. Calimach, 910 C. austriac), ea se deosebește de clausa penală, căci, în asemenea caz, partea în culpă nu se poate lepada de contract, dacă partea nevinovată urmărește executarea lui (art. 1298 [2]). Casul în care arvona are caracterul unei dedițeri.

In asemenea caz, vêndarea considerânduse ca făcută sub condiție resolutorie, cât timp facultatea de dedițere n'a fost executată, riscul și pericolul obiectului vêndut rămâne în sarcina cumpărătorului [3]). Condiție resolutorie.

Dreptul de a se desista de la contract va fi exercitat în termenul indicat de convențiune, sau, în lipsa unei asemenea indicațiuni, în termenul fixat de justiție după cererea uneia sau alteia din părțile contractante [4]).

---

[1]) Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 466. Vedi și C. Nacu (*Comparație între C. C. rom și C. Napoléon*, București, L. Alcalay, 1898), care, într'o notiță asupra art. 1298, dice cu drept cuvênt că acesta este caracterul arvonei și în legislația noastră.

Cartea sus citată a colegului nostru de la București, poate să fie folositoare întru atâta întru cât ea scutește pe cetitor de a recurge la textul francez, pe care îl are dinainte. Ar fi fost de dorit însă ca autorul să nu să fi mărginit numai a pune față în față textele ambelor legislațiuni, ci să fi insistat asupra deosebirelor de redacție proprie Codului nostru, arătând macar isvoarele de la care legiuitorul român s'a inspirat, și care, în regulă generală, nu sunt de cât două, Codul italian sau Marcadé. Acest studiu ar fi fost interesant ; însă din nefericire el lipsește cu desêvêrșire în cartea d-lui C. Nacu, unde nu găsim de cât textul și pe ici pe colo câte o notiță. Să sperăm însă că, in o ediție viitoare, autorul se va folosi de această critică binevoitoare, complectând lacuna ce am semnalat. Observ. asupra unei cărți a D-lui C. Nacu.

[2]) Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 466. Boissonade, *Projet pour le C. C. de l'Empire du Japon*, II, 322, p. 331.

[3]) Colmet de Santerre, VII, 11 bis X. Guillouard, *Vente*, I, 23. F. Herman, IV, art. 1590, No. 4. Vedi *suprà*, p. 78 urm.

[4]) Baudry, III, 459. F. Herman, *loco cit.*, No. 5. Guillouard, I, 24. Colmet de Santerre, VII, 11 bis VI—VIII.

In ori ce caz, facultatea de dedicere nu mai poate fi exercitată în urma executărei chiar parțiale a contractului (art. 1223 C. Calimach, 909 C. austriac) [1]).

Când însă arvona este ea confirmativă, și când are ea caracterul unei dediceri ?

Dreptul roman. Controversă.

In dreptul roman, această chestiune este foarte controversată. După Vinnius, Pothier, Mühlenbruch și alții, arvona se consideră în genere ca un semn, un *argumentum* a vêndărei, fără a da părților, în lipsa unei convențiuni exprese, dreptul de a se desista de la contract [2]).

După alții însă, arvona, care, la început, era foarte probabil semnul exterior al consimțêmêntului necesar la sevêrșirea contractului, ar fi devenit un semn și o dovadă a perfecțiunei lui, *argumentum venditionis et emptionis contractœ* [3]), dobêndind apoi, sub Justinian, caracterul unei dediceri, a unui pact tacit, în virtutea căruia partea care refusase de a executa contractul, putea să se dedică, adecă să resilieze vêndarea, perdênd arvona dată, sau restituind-o îndoit, chiar dacă nu s'ar fi dis nimic în privința ei, *licet super arrhis nihil fuerit expressum (Instit.*, Pr., *in fine*, III, 23, *De emptione et venditione*) [4]).

Cod. Andr. Donici.

Acest din urmă sistem este formal admis în Codul lui Andr. Donici. Eată, în adevĕr, cum se exprimă art. 3 de sub cap. 11 din acest Cod, pentru vêndări: „Asupra tocmelelor, dacă s'au întâmplat a se da arvonă (care este ca o închizeșluire pentru ca să se ție de cuvênt), ori de era

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 674.

[2]) Argument din L. 35, Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione*; L. 2, Cod., 4, 45, *Quando liceat ab emptione discedere*; L. 17, Cod., 4, 21, *De fide instrumentorum*, etc.

[3]) Gaius, *Instit.*, III, § 139 și *Instit.* Justin. Pr., III, 23, *De emptione et venditione.*

[4]) Vedi în acest din urmă sens, Molitor, *Oblig. en dr. romain*, 175 urm. Ducaurroy, *Instit. expliqués*, III, 1037. Troplong, *Vente*, I, 138. Demangeat, *Cours élément. de dr. rom.*, II, p. 290, 300. Ortolan, *Explic. des Instit.*, III, 1449. Mourlon, III, 489. Cpr. și Savigny, *Das Obligationenrecht*, II, § 79. — *Contrà.* Pothier, *Vente*, III, 507. Maynz, II, § 341, *in fine* și nota 15. Van Wetter, *Cours élém. de dr. rom.*, II, § 311, *in fine.* G. May, *Élém. de dr. rom.*, 218. Acest din urmă sistem este susținut cu multă tărie de Cujas, Vinnius, Doneau (Donellus), Voët, etc. Vedi citațiile în Troplong, *loco suprà cit.* și în Giorgio Giorgi, IV, 467.

să se facă contractul vêndărei înscris, ori de nu era să se facă înscris, partea ce se va căi, dacă va fi cumpărătorul, va perde arvona, ear dacă va fi vêndĕtorul, va plăti arvona îndoit, macar de și nu s'au fost vorbit pentru acestea".

Codul Caragea.

Tot cam în asemenea termeni se exprimă și Codul Caragea: „De se va face vêndarea cu arvonă, ḑice art. 31, partea III, capit. 2, din acest Cod, și se va căi vêndĕtorul, dă înapoi arvona și mai plătește încă atât; ear de se va căi cumpărătorul, o perde" [1]).

Codul Calimach. Art. 1220, 1221.

Codul Calimach, în lipsa unei convenţiuni contrare, consideră arvona ca un semn a perfecţiunei contractului: „Aceea ce se dă la începutul unei tocmeli, ḑice art. 1220 din acest Cod (908 C. austriac), trebue să se socotească ca un semn numai a sevêrșirei tocmelei, sau ca o siguranță pentru împlinirea ei, dacă nu ar fi urmat deosebită vorbă pentru aceasta între alcătuitori; și aceasta se numește arvonă". Și art. 1221 (908 C. austriac), adaogă: „Dacă tocmala nu s'au împlinit din viclenia unei părți, partea nevinovată poate să oprească arvona luată, sau să ceară îndoită acea dată de dênsa; ear dacă nu se va mulțămi cu aceasta, poate să ceară împlinirea tocmelei, sau dacă aceasta nu va fi mai mult cu putință, atuncea paguba întâmplată ei" [2]).

Art. 1222, 1225 C. Calimach.

Părțile pot însă, prin convenţia lor, să stipuleze o globire de căință *(clause de dédit)*: „Dacă la închierea tocmelei s'au hotărît anume, ḑice art. 1222 din acest Cod (909 C. austriac), suma ce trebue să plătească una sau altă parte, de se va trage din tocmală mai înainte de împlinirea ei, atunci suma aceasta se ḑice globire din căință. La această întâmplare trebue ori să se împlinească tocmala, sau să se plătească globirea"; și art. 1225 din acest Cod (911 C. austriac) adaogă că: „nu se îndatorește

[1]) Curtea din Craiova ḑice (*Dreptul* din 1895, No, 37, consid. de la p. 308, colona 2), că legiuitorul actual n'a făcut de cât să reproducă dispositia Codului Caragea. Vom vedea însă că, cel puțin după părerea noastră, arvona nu are în principiu caracterul unei clause de deḑicere, ci este mai mult un mijloc de constrêngere la executarea contractului și un acont asupra prețului. Veḑi *infrà*, p. 295, 296.

[2]) Cpr. art. 1298 C. C. actual. Veḑi *infrà*, p. 295 urm. explicarea acestui text.

să plătească globirea din căință, acel ce din nevoe și din dovedită împrejurare, ear nu din vre o viclenie a lui, se împedecă la împlinirea tocmelei". Cu alte cuvinte, numai acel care prin culpa lui s'a pus în imposibilitate de a putea executa tocmala, este obligat la plata globirei, nu însă, și acel care nu o poate executa din cause independente de voința lui (caz fortuit sau forță majoră) [1]).

Art. 1223 C. Calimach.

Art. 1223 din acelaș Cod (909 C. austriac), oprește pe acela care ar fi executat contractul, fie macar în parte, de a se mai putea desista de la dênsul, chiar de ar plăti globirea de căință.

Art. 1224 C. Calimach.

In fine, trebue să menționăm art. 1224 din acelaș Cod (910 C. austriac), care permite părților de a da arvonei, prin convenția lor, caracterul unei dediceri: „Dacă la darea arvonei, dice acest text, s'au tocmit tot-odată și dritul tragerei înapoi, fără a se hotărî o deosebită globire din căință, *atuncea întră arvona în locul acestei globiri*; deci dar la întâmplarea tragerei înapoi, perde dătătorul arvona, ear primitorul o întoarce *îndoit*" [2]).

Dreptul roman și dreptul nostru anterior fiind cunoscute, cată acum să vedem soluțiunea admisă de legiuitorul francez și de Codul nostru.

Codul francez. Art. 1590.

Codul francez vorbește de arvonă într'un singur text (art. 1590), cu ocasiunea promisiunei de vêndare, dicênd că fie care parte poate să revie asupra convențiunii sale, aceea care a dat arvona perdênd-o, ear aceea care a primit-o restituind-o îndoit.

Legiuitorul francez presupune deci că arvona are un

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a civ., anul 1868, p. 169. Aceiaș soluție este admisă și astădi. Cpr. art. 1297, 4°. Vedi *infrà*, p. 295, nota 2. Vedi Tartufari, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, I, partea II, 52, p. 64. Giorgio Giorgi, IV, 469.

[2]) Cpr. art. 178, § 2 C. fed. al obligațiilor. — Textul sus citat al Codului Calimach dice din greșală *îndată*, însă se înțelege că legiuitorul a voit să dică *îndoit*, astfel cum se exprimă și textul corespundetor din Codul austriac *(das Doppelte)*, *duplum restituere compellitur (Instit.*, Pr., *in fine*, III, 23, *De emptione et venditione)*. Cpr. art. 1221 din Codul Calimach, care mai vorbește de restituirea arvonei *îndoit*. Vedi Cas. rom., S-a civ., anul 1864, p. 258. Eată un caz în care judecătorul poate să rectifice eroarea materială strecurată în textul legei. Cpr. Laurent, *Supplém.*, I, 10. Cas. fr. D. P. 92. 1. 57.

caracter de dedicere *(arrha pœnitentialis)*. Remâne însă bine înțeles că părțile pot considera arvona ca un semn confirmativ a sevêrșirei contractului *(arrha confirmatoria)*, ceea ce poate să resulte fie din însuși termenii convențiunei, fie din împrejurările causei [1]). Astfel, arvona dată de către vêndĕtor, va avea mai tot-deauna caracterul unei dediceri [2]).

Aceasta fiind singura dispositie care, în Codul francez, vorbește de arvonă, autorii nu sunt de acord asupra efectelor arvonei date cu ocasiunea unui contract de vêndare. Unii, în adevĕr, aplică vêndării și chiar celorlalte contracte, de ex. schimbului [3]), locațiunei (art. 1416), etc., regula formulată de art. 1590 în privința simplei promisiuni de vêndare, pentru că, după art. 1589 (eliminat de legiuitorul nostru și de acel italian), promisiunea unei vêndări echivalează cu însuș vêndarea *(la promesse de vente vaut vente)*, când părțile au consimțit reciproc asupra lucrului și asupra prețului [4]); ear alții considerĕ arvona ca un acont asupra prețului, dacă nu se dovedește contrariul [5]). In fine, alții resolv chestiunea prin interpretarea voinței părților, ceea ce este o chestie de fapt [6]).

---

[1]) Marcadé, VI, asupra art. 1590, No. 1, *in fine*, p. 175. Laurent, XXIV, 27. Colmet de Santerre, VII, 11 bis II. Molitor, *op. cit.*, I, 180.

[2]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, 402, p. 418, 419. Demante, V, 11 bis V. Vedi și *infrà*, p. 300.

[3]) C. Lyon, D. P. 76. 5. 176. Cpr. Pothier, *Vente*, III, 509. Pand. fr., v° *Arrhes*, 63 urm., 78. Guillouard, *Vente*, II, 919.

[4]) Aubry et Rau, IV, § 349, p. 339, nota 36. Baudry, III, 460. Colmet de Santerre, VII, 11 bis III. Molitor, *op. cit.*, I, 178. Guillouard, *Vente*, I, 20. Duvergier, *Vente*, I, 135. Troplong, *Vente*, I, 141 urm. Acest din urmă autor face însă oare care distincțiuni, după cum vêndarea este pură și simplă sau condițională.

[5]) Mourlon, III, 489. Laurent, XXIV, 27. Duranton, XVI, 50, *in fine*. Merlin, Répert., v° *Arrhes*, t. I, p. 495. Cpr. C. Colmar, Pand. fr., t. VIII, *Arrhes*, 53.

[6]) Marcadé, VI, art. 1590, No. 2, p. 176. Thiry, III, 535. Art. 1589 din C. fr. dând loc la discuțiuni fără sfêrșit, și fiind, după cum foarte bine dice T. Huc, expresiunea unei vechi controverse din dreptul cutumier francez, redactorii Codului nostru l'au eliminat cu drept cuvênt. Principiile generale sunt, în adevĕr, suficiente pentru a resolvi toate

Promisiune de vêndare. Art. 1589 C. fr. eliminat de legiuitorul nostru.

Pentru a curma toate aceste discuţiuni, legiuitorul nostru a eliminat art. 1590 din Codul francez, înlocuindu'l prin următoarele dispoziţiuni:

Art. 1297. — In caz de vindere făcută prin darea de arvonă, convenţiunea accesorie a arvonei nu va putea avea nici un efect:

1° Dacă convenţiunea principală a vinderei este nulă (art. 1067 C. C.) [1];

2° Dacă vinderea se executează [2];

---

dificultăţile de interpretare la care pot să dee loc promisiunile de vênḍări. Cpr. T. Huc, *Le C. C. italien et le C. Napoléon*, I, p. 266, No. 1.

Soluţia admisă în dreptul nostrn.

In lipsa art. 1589 din C. fr., vom decide, în adevĕr, că făgăduinţa de a vinde sau de a cumpara conferă părţilor dreptul reciproc de a cere executarea contractului, dacă ele au fost de acord asupra lucrului şi asupra preţului şi că, de câte ori una din ele s'a pus prin culpa sa în posiţiune de a nu 'şi putea executa făgăduinţa, ea va fi supusă cătră cealaltă la daune. Astfel, dacă am promis să cumpăr un corp cert şi determinat, dând şi arvonă, şi apoi nu mĕ ţin de cuvênt, persoana care 'mi a făgăduit să 'mi vîndă lucrul determinat, poate să se mulţămească cu arvona dată, fără a mai cere executarea contractului proiectat, şi în asemenea caz, eu voi perde arvona, conform art. 1298. Ea rĕmâne însă liberă de a mĕ obliga la executarea contractului, în care caz arvona ce am dat va fi imputată asupra preţului, remânênd însă, să'i plătesc, în asemenea caz, daunele ce 'i aş fi causat prin neexecutarea contractului la timp. Cu alte cuvinte, art. 1297, 1298 fiind generale, se vor aplica nu numai la executarea unei tocmeli desevêrşite, dar şi la convenţiunile proiectate numai. Cpr. C. Craiova, *Dreptul* din 1895, No. 37, consid. de la p. 308, colona 2, *in fine*. Vedi şi St. R. Scriban, *Cod. civ. popular* (Tîrgu-Jiu, 1898), p. 218. Suntem fericiţi de a putea cita, cu această ocasiune, lucrarea, ori cât de succintă ar fi, a unuia din cei mai buni foşti elevi ai noştri, şi simţim o bucurie cu atât mai mare cu cât, prin modestele noastre sfaturi şi lecţiuni, 'i am putut inspira gustul şi amorul de a munci. Trebue să recunoaştem meritul ori unde îl întâlnim şi să'l îmbărbătăm, ear nu numai să criticăm şi să căutăm a discredita cu ori ce preţ lucrările altora, ceea ce din neferire fac unii, de multe ori chiar în termeni care lasă de dorit, închipuindu'şi că numai ei au dreptul de a cugeta şi că numai munca lor este rodnică. *A bon entendeur salut!*

[1]) Aceasta nu este de cât aplicaţiunea art. 1067. Vedi *suprà*, p. 259, nota 1.

[2]) In asemenea caz, arvona se impută asupra preţului, dacă a fost primită de vênḍĕtor, sau se restitue dacă ea a fost pri-

3° Dacă vinderea se resiliază prin comun consimţĕmênt [1]);
4° Dacă executarea vinderei a devenit imposibilă fără culpa nici uneia din părţi (art. 1032, 1156, § 1 C. C. Art. 1225 C. Calimach. Art. 911 C. austriac) [2]).

Arvona, în aceste casuri, se va înapoia, sau se va prinde în prestaţiunile reciproce, după împrejurări. (Art. 1298 C. C.).

Art. 1298. — Dacă vinderea nu s'a executat prin culpa uneia din părţile contractante, aceasta va perde arvona dată, sau o va întoarce îndoit avênd-o primită, *dacă partea care nu este în culpă nu ar alege mai bine să ceară executarea vinderei.* (Art. 1297 C. C. Art. 1217, § 2 **C. italian)**[3]).

Din aceste texte resultă că legiuitorul nostru nu consideră arvona ca o facultate de a se putea dedice sau lepada de contract, ci mai mult ca un semn al perfecţiunei contractului şi ca un mijloc de constrêngere la executarea lui [4]), fie aceasta o vênd̨are (art. 1297, 1298), o locaţiune

---

mită de cumpărător (art. 1297, § ultim). Cpr. Troplong, *Vente*, I, 137.

[1]) „Dacă, de comun acord, părţile anulează contractul, sau dacă inexecutarea contractului nu poate fi imputată nici cumpărătorului, nici vênd̨ĕtorului, d̨ice Merlin (Répert. v° *Arrhes*, t. I, p. 495), acel care a primit arvona trebue s'o restitue, şi nimic mai mult". Veḍi şi Pothier, *Vente*, III, 503. Giorgio Giorgi, IV, 469. „Dacă contractul este resiliat, arvona trebue să fie restituită, d̨ice art. 337, § 2 din noul Cod german". „*Wird der Vertrag wieder aufgehoben, so ist die Draufgabe zurückzugeben*". Art. 337, § 2 C. german.

[2]) Cpr. art. 1225 C. Calimach (911 C. austriac). Veḍi *suprà*, p. 292, t. şi n. 1.

[3]) Partea finală a art. 1298 este traducerea art. 1217, § 2 din C. italian: „Dacă partea care nu este în culpă, d̨ice acest text, nu preferă să ceară executarea conventiunii, ea poate să păstreze arvona primită sau să ceară îndoit suma ce ea a dat". „*La parte che non è in colpa, se non preferisce di ottenere l'adempimento della convenzione, può tenersi la caparra ricevuta o domandare il doppio di quella che ha data*". Art. 1217, § 2 C. italian.

[4]) Art. 1298 reproducênd în partea sa finală art. 1217 Codul italian (veḍi nota precedentă), trebue, în adevĕr, să aibă în dreptul nostru, caracterul ce el are în Codul italian; ori, în acest Cod, arvona n'are caracterul unei clause penale, dacă părţile nu 'i a dat acest caracter prin voinţa lor, ci se consideră ca un semn al perfecţiunei contractului şi ca un mijloc de constrêngere la executarea lui. Cpr. Giorgio Giorgi, IV, 467. — Tot astfel şi în mod mai formal încă înţelege lucrurile şi Codul civil neerlandez, când prevede prin art. 1500 că, de câte ori vênd̨area a fost încheiată prin dare de arvonă, nici una din părţi nu poate să resi-

(art. 1416) [1]) sau alt contract; de unde și regula pusă de art. 1298 că partea care nu este în culpă [2]) poate să ceară executarea contractului. Dacă această parte renunță la executare, cealaltă parte, din a cărui culpă contractul nu poate fi executat, perde arvona dată sau o întoarce îndoit, dacă ea este aceea care a primit-o [3]).

Vânzări comerciale.

Art. 1298 C. C. nefiind abrogat prin art. 68 C. com., se aplică și la vânzările comerciale [4]).

---

lieze contractul abandonând sau restituind arvona. Conform: art. 336, § 1 C. german; art. 908 C. austriac (1220 C. Calimach); art. 178 C. federal al obligațiilor din 1881 (Elveția), etc.

[1]) „Considerând, dice Curtea noastră supremă, că, din momentul ce părțile au convenit asupra obiectului arendat și asupra prețului arendărei, convenționea este perfectă și deci obligatorie între ele; că darea de arvonă nu însemnează că fie care din părțile contractante 'și a reservat facultatea de a renunța la contract, perdând arvona ce 'i s'a respuns, sau înapoind-o îndoit, căci art. 1298 C. C., aplicabil și în materie de locațiune, prevede că, în caz când vânzarea s'a făcut prin dare de arvonă, partea care nu e în culpă nu poate fi obligată a se mulțămi să câștige arvona ce 'i s'a respuns, sau a'i fi înapoiată îndoită, dar e în drept, de va voi, să ceară executarea vânzărei, etc.“ Bulet. Cas. S-a 1, anul 1892, p. 327.

[2]) Chestiunea de a se ști dacă cineva este sau nu în culpă, e o chestie de fapt lasată la suverana apreciare a judecătorilor fondului. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1896, p. 1250.

Casul în care arvona consistă într'un lucru mișcător.

[3]) Dacă arvona consistă într'un lucru mișcător, care nu poate fi înlocuit prin altul, ceea ce am vĕdut că se poate întâmpla când se dă o monedă, o statue sau o verigă, ca la Romani (vedi *suprà*, p. 288, nota 3), etc., partea în culpă va restitui pe de o parte obiectul primit, ear pe de alta, valoarea sa în bani, după o expertisă prealabilă. Cpr. Pothier, *Vente*, III, 502. Duvergier, *Vente*, I, 138. Molitor, *op. cit.*, I, 179. Pand. fr. VIII, v° *Arrhes*, 25. — A rare ori însă se va întâmpla ca darea unui asemenea obiect să fie considerată astădi ca o arvonă. Cele mai multe ori, asemenea obiect va fi considerat ca un amanet, pe care vânzĕtorul îl va putea reținea până la deplina achitare a prețului. (Cpr. art. 1694, § 1). Vedi Pothier, *op. cit.*, 506. Duvergier, *op. cit.*, 138, n. 1. Pand. fr., *loco* și v° *suprà cit.*, 34. Merlin, Répert., v° *Arrhes*, t. I, p. 495.

In cât privește responsabilitatea aceluia care a primit sau a dat un lucru ca arvonă, vedi *infrà*, *Teoria culpelor*, p. 315, *ad notam*.

[4]) Cpr. Cas. rom. și C. Craiova, Bulet. S-a 1, anul 1890, p.

Astfel, dacă presupunem că cumpărătorul a dat arvonă și contractul nu poate fi executat din culpa lui, el va perde arvona dată, sau o va restitui îndoit, dacă el a primit-o de la vênḍĕtor (art. 1298).

Perderea arvonei presupune neexecutarea contractului.

Dacă vênḍĕtorul îl obligă însă la executarea contractului, ceea ce el este liber de a face de câte ori nu este în culpă (art. 1298, *in fine*), arvona se va restitui cumpărătorului sau, dacă ea consistă în bani, va fi imputată asupra prețului, pentru că perderea arvonei presupune neaparat inexecutarea contractului, ear nu numai simplul refus de a'l executa. Ori, de câte ori cumpărătorul a plătit prețul, fie chiar constrêns, contractul este executat, și prin urmare, el nu poate să peardă arvona [1]).

La caz de executarea contractului, arvona nu se restitue îndoit.

Și *vice-versa*, dacă vênḍĕtorul care a primit arvona este în culpă, el nu va putea fi condamnat la restituirea ei îndoit cătră cumpărător, de câte ori acesta va prefera să ceară executarea contractului [2]). In asemenea caz, arvona, dacă consistă într'un lucru, se va restitui cumpărătorului, ear dacă ea consistă în bani, se va imputa asupra prețului. Cumpărătorul va avea însă drept la daunele ce 'i ar fi causat inexecutarea contractului la timpul oportun.

Părțile pot da arvonei prin convenția lor caracterul unei deḍiceri.

Dar dacă, în legislația noastră, arvona este, în regulă generală, un semn și o dovadă a perfecțiunei contractului *(arrha confirmatoria)*, părțile pot însă prin convenția lor expresă sau tacită să'i deie caracterul unei deḍiceri (art. 969). Cel mai bun criteriu este deci intențiunea părților contractante. Dacă părțile au înțeles să stipuleze facultatea de deḍicere, fie care parte se poate desista de la contract, aceea care a dat arvona abandonând-o, ear aceea care a primit-o restituind-o îndoit [3]).

La caz de îndoeală arvona nu va avea acest caracter, pentru că, în principiu, conveṇțiunile leagă pe acei care

---

85 și *Dreptul* din 1895, No. 37. Cpr. și Gr. Maniu, *Dr. com.*, I, p. 134, nota 1.

[1]) Cpr. Pothier, *Vente*, III, 508. Merlin, Répert., v° *Arrhes*, t. I, p. 496. Pand. fr., v° *Arrhes*, 46.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1896, consid. de la p. 1365.

[3]) Cpr. art. 1298 C. C., 1224 C. Calimach (910 C. austriac); art. 178, § 2 C. federal al obligațiilor, etc. Veḍi *suprà*, p. 292.

le au format (art. 969) [1]. Această soluţie este formal admisă în noul Cod german.

Art. 336, § 2 C. german.

„La caz de îndoeală, ḑice art. 336, § 2 din acest Cod, arvona nu e presupusă a implica facultatea de deḑicere“ [2].

Tribun. nu pot acorda părţilor o daună mai mare de cât arvona simplă sau îndoită.

Presupunênd însă că convenţia expresă sau tacită a părţilor a dat arvonei caracterul unei clause de deḑicere, tribunalele pot ele acorda părţilor o daună mai mare de cât arvona simplă sau îndoită?

S'a decis cu drept cuvênt că, în asemenea caz, arvona constituind o evaluare şi o lichidare anticipată a daunelor eventuale aduse părţei nevinovate prin inexecutarea contractului, părţile nu pot cere şi judecătorii nu pot admite o daună mai mare. Această soluţie pe care, după o matură reflexie, o credem juridică, a fost consacrată de Curtea din Craiova, însă numai în majoritate, trei judecători în contra a doi: „Considerând, ḑice Curtea, că, în vênḑările însoţite de arvonă, aceasta din urmă formează o convenţiune accesorie celei dintâi, prin care părţile stipulează pentru fie care un drept de deḑicere, sub pedeapsa unor daune interese anume prevḕḑute de lege, care urmează a se plăti părţei inocente, şi care, pentru cumpărător se resolvă în perderea arvonei, în caz când din culpa lui se strică tocmala, ear pentru vênḑător, în aceiaş ocurenţă, in restituirea acestei arvone îndoite cumpărătorului; că, de câte ori legea însăş fixează cuantumul despăgubirilor, nici părţile nu pot pretinde, nici judecătorii să acorde sub denumirea de pugube peste ceea ce însuşi contractanţii au stipulat prin clausa accesorie a arvonei, căci dacă se poate întâmpla ca cumpărătorul, de pildă, să fi suferit daune mai mari de cât suma ce represintă arvona îndoită, ca compensaţiune i se dă tot aceiaş sumă chiar în casul când, prin inexecutarea convenţiunei de vênḑător, nu 'i s'ar fi adus nici o daună, sau 'i s'ar fi căşunat una de o foarte mică însĕmnătate, etc.“ [3].

---

[1]) Cpr. Arntz, III, 927.

Art. 336, § 2 C. german.

[2]) „*Die Draufgabe gilt im Zweifel nicht als Reugeld*“. Conform: art. 893 C. saxon; art. 285 C. com. germ.; *Allgem. Landrecht für die Preussischen Staaten*, I, V, § 210; art. 178 C. fed. al obligaţiilor (Elveţia), etc.

[3]) V. *Dreptul* din 1895, No. 37. Cpr. şi Troplong, *Vente*, I, 142. Această decisiune fiind pronunţată în majoritate, transcrim

Această soluţie lasă însă a se presupune că nu se cere executarea contractului, căci dacă partea nevinovată recurge la această cale, arvona se impută asupra preţului (art. 1297, 2° şi § ultim) şi nu mai constitue o evaluare a daunelor eventuale causate prin neexecutare. In asemenea caz, cumpărătorul poate fi obligat la plata preţului, ear vêndêtorul la predarea lucrului, şi dacă nu poate să 'l predee, la daunele causate cumpărătorului prin acest fapt,

---

aici şi considerentele minorităţei (compusă din d-nii C. Marinescu şi D. Gârlişteanu), pentru ca fie care să poată judeca unde este adevĕrul, chestiunea, de altminterle, fiind destul de delicată: „Considerând, dice, între altele, minoritatea Curţei, că a se susţinea, aşa cum se face, că, în vêndările cu arvonă, art. 1298 este imperativ pentru cumpărător şi că dênsul nu are alt drept de cât de a cere sau arvona îndoită sau executarea contractului, ar fi a se nimici principiile relative la efectul obligaţiunilor, când în fapt s'ar constata că, din causa neexecutărei unei obligaţiuni, s'au causat daune cumpărătorului; că aşa fiind, art. 1298 C. C. nu prevede de cât o pedeapsă pentru vêndêtor de a restitui arvona îndoit, sau a o reţinea când cumpărătorul e în culpă, ear în caz când, prin culpa vêndêtorului, s'ar dovedi în fapt că s'a adus un prejudiciu cumpărătorului, acest prejudiciu urmează a fi reparat conform regulelor generale în materie de obligaţiuni". Restituirea arvonei îndoite este, în adevĕr, o pedeapsă, după cum se dice în considerentul de mai sus, o clausă penală, la caz de inexecutarea contractului din culpa uneia din părţi (vedi *suprà*, p. 289), însă Pothier *(Vente*, III, 508) de la care este împrumutată întreaga teorie a arvonei, adaogă că „această pedeapsă ţine loc de daunele interese care resultă din inexecutarea contractului: „*La restitution des arrhes au double est une peine qui tient lieu des dommages et intérêts résultant de l'inéxecution du contrat*", ceea ce condamnă teoria admisă de minoritatea Curţei. — Arvona şi daunele interese sunt în specie tot una; de aceea Pothier dice, că dacă vêndêtorul, care n'a executat contractul, a fost condamnat la daune către cumpărător, acesta nu poate cere arvona îndoită, pentru că restituirea acestei arvone înlocuind daunele care resultă din inexecutarea contractului, cumpărătorul ar primi de două ori acelaş lucru, ceea ce ar fi contrar echităţei. *Bona fides non patitur ut bis idem exigatur* (L. 57, Dig., 50, 17, *De diversis regulis juris antiqui)*. Cpr. Pothier, *op. cit.*, 508. Merlin, v° *Arrhes*, t. I, p. 496. Pand. fr., *eod*, *v°*, 47.

fără ca părţile să poată anula obligaţiile lor respective, oferind de a perde arvona sau de a o restitui îndoit [1]).

Casul în care arvona este un acont sau o anticipare asupra preţului.

Nu trebue să confundăm arvona de care am vorbit mai sus cu suma ce cumpărătorul ar fi dat vênḍătorului în momentul formărei contractului, ca acont sau o anticipare asupra preţului, aşa cum o consideră în principiu legiuitorul nostru prin art. 1298, pentru că asemenea sumă nu se mai consideră ca o lichidare convenţională a daunelor aduse prin neexecutarea contractului, şi deci nu poate să confere nici uneia din părţi dreptul de a se desista de la contract [2]).

Chestiunea de a se şti dacă sumele date de cumpărător vênḍătorului sunt un acont asupra preţului, sau o arvonă penitenţială, este o chestie de fapt, care se va interpreta în mod suveran de judecătorii fondului. Cele mai multe ori ei vor decide, la caz de îndoeală, că suma dată de cumpărător vênḍătorului este un acont asupra preţului. De câte ori însă vênḍătorul este acela care a dat o sumă de bani cumpărătorului, această sumă nu poate fi socotită ca un acont asupra preţului, ci va fi, cu bună samă, considerată ca o clausă de deḍicere, cu toate că părţile n'au întrebuinţat această expresiune. (V. *suprà*, p. 293).

Părţile înţĕles-au ele a considera această sumă ca o arvonă confirmatorie sau penitenţială? Altă chestie de interpretare care aparţine judecătorilor fondului. Cele mai multe ori, suma dată de vênḍĕtor cumpărătorului va implica pentru părţi facultatea de deḍicere, afară de casul când această sumă ar fi cu totul minimă faţă cu însĕmnătatea contractului, când, de ex., ar consista într'un leu sau doi [3]). Totul încă o dată este o chestie de fapt.

---

[1]) Cpr. Merlin, *Répert.*, v° *Arrhes*, t. 1, p. 495, 496, care citează în acest sens părerea lui Pothier, Vinnius, Weissembach şi a altora. Veḍi şi Pothier, *Vente*, III, 507.

[2]) Cpr. Pothier, *Vente*, III, 506. Baudry, III, 461. Demante, V, 11 bis V. Troplong, *Vente*, I, 140. Tartufari, *op. cit.*, 52. Giorgio Giorgi, IV, 470. Guillouard, *Vente*, I, 21. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 673.

[3]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, 402, p. 419. Giorgio Giorgi, IV, 468. Demante, V, 11 bis V. Veḍi şi *suprà*, p. 293. Sumele cu totul neînsemnate, de ex., un pitac sau un bănuţ *(un liard)*, ce unele persoane dădeau câte o dată ca un semn al perfecţiunei contractului, mai cu samă la ţară, se numeau, în dreptul vechiŭ fr., *le denier d'adieu* sau *le denier à Dieu*. Veḍi Pothier, *Vente*, III, 509. Duvergier, *Vente*, I, 137. Guillouard, *Vente*, I, 21.

CAPITOLUL VII.

Despre efectele obligaţiunilor.

Legiuitorul nostru, mai logic de cât acel francez, urmând în această privinţă împărţirea Codului italian, nu confundă efectul convenţiilor cu acel al obligaţiilor, ci tratează în capit. III despre efectul convenţiilor şi puterea lor legală [1]), ear în capit. de faţă despre efectul obligaţiilor.

Legiuitorul se ocupă în acest capitol: 1⁰ despre efectul comun a ori cărei obligaţii civile în genere (art. 1073); 2⁰ despre obligaţia de a da (art. 1074, § 1, § 2 din acest text fiind relativ la teoria riscurilor, după cum am vĕdut în t. V, p. 185 urm.); 3⁰ despre obligaţia de a face (art. 1075—1077); şi în fine, 4⁰ despre daunele care pot să resulte din inexecutarea obligaţiunii (art. 1078 urm.).

Efectele comune ori cărei obligaţiuni în genere.

Art. 1073. — Creditorul are dreptul de a dobêndi îndeplinirea exactă a obligaţiunii, şi în caz contrar, are drept la desdaunare. (Art. 1021, 1074 urm., 1081 urm., 1084 nrm. C. C. Art. 66, 81, 84, 110, 524 C. Com. Art. 1218 **C. italian**).

Efectul comun a ori cărei obligaţii civile este de a pune pe debitor în necesitatea juridică de a'şi îndeplini prestaţiunea promisă, şi raportul juridic este stêns îndată ce prestaţiunea datorită a fost făcută creditorului (art. 1091) [2]).

Dacă debitorul nu 'şi îndeplineşte de bună voe prestaţiunea sa, creditorul poate să'l constrêngă la plată prin ajutorul puterei publice, sau la caz contrar, să ceară daune [3]).

---

[1]) Vedi t. V, p. 156 urm.

[2]) „*Das Schuldverhältniss erlischt*, dice art. 362 din Codul german, *wenn die geschuldete Leistung an den Gläubiger bewirkt wird*". Art. 362 C. german.

[3]) Cpr. Baudry, II, 859. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 329. — Jurisprudenţa noastră a făcut mai multe aplicaţiuni a acestui principiu. Cpr. Cas. rom. S-a I, anul 1879, p. 278. C. Focşani, *Dreptul* din 1885, No. 3. — Pentru ca una din părţile contractante să poată însă cere executarea obligaţiunii sau daune, trebue ca şi dênsa să 'şi fi îndeplinit obligaţia corelativă care o priveşte, dacă contractul este si-

Astfel, creditorul unei sumi de bani, va putea, după ce va dobêndi mai întâi un titlu executor, să urmărească bunurile debitorului său și să le vêndă spre a fi plătit din prețul lor [1]).

Dacă debitorul s'a obligat a preda un lucru determinat, mobil sau imobil, precum este, de exemplu, într'un contract de vêndare, creditorul va putea, prin ajutorul puterei publice, să dobêndească posesiunea acestui lucru.

Astfel, dacă 'mi ai vêndut casa d-tale sau un lucru mobil, pe care nu voești a mi'l preda, voi putea să te isgonesc din casă cu forța publică, sau să te oblig a'mi preda obiectul vêndut [2])

Casul în care oblig. consistă în non faciendo.

Dacă obligația debitorului consistă în a nu face ceva *(in non faciendo)*, *in einem Unterlassen*, după cum se exprimă art. 241 din Codul german, și el a contravenit acestei obligațiuni, făcênd ceea ce se obligase a nu face, creditorul, pe lângă daunele la care are drept, poate să fie autorisat de justiție a distruge cu ajutorul puterei publice ceea ce debitorul a făcut în violarea dreptului său (art. 1076), dacă, bine înțeles, lucrul făcut poate fi distrus [3]).

Casul in care oblig. consistă in faciendo.

Dacă obligația debitorului consistă în a face un lucru *(in faciendo)*, și el n'o îndeplinește de bună voe, creditorul poate, de câte ori executarea acestei obligațiuni nu presupune neaparat faptul personal al debitorului, să fie autorisat a o aduce el însuș la îndeplinire cu cheltuea-la acestui din urmă (art. 1077) [4]).

Despre obligația de a da.

Cuvêntul a da *(dare)* are mai multe înțêlesuri. El însêmnează : 1⁰ a strămuta proprietatea unui lucru cu titlu

---

nalagmatic (art. 1021). Vedi *suprà*, p. 92, nota 5. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1891, consid. de la p. 766. Cpr. și art. 320 urm. C. german.

[1]) Baudry, II, 859. Baudry et Barde, I, 330. Mourlon, II, 1138. T. Huc, VII, 133.

[2]) Baudry, Baudry et Barde, *loco suprà cit.* Laurent, XVI, 194. Thiry, II, 621, 630. Demolombe, XXIV, 400. Pand. fr., I, 1607. Mourlon, II, 1138. Vedi și *infrà*, p. 304, text și n. 2.

[3]) Vedi *infrà*, p. 332, t. și n. 2.

[4]) Vedi *infrà*, p. 332, t. și n. 1.

gratuit, adecă a dărui *(donare)*; 2⁰ a transmite proprietatea [1]) sau alt drept real [2]) (art. 972): 3⁰ a transmite unei persoane usul și posesiunea unui lucru, de ex., a da în arendă sau cu chirie, etc.

In art. 972, cuvêntul *a da* este luat în sensul rĕstrêns și tradițional de a transmite proprietatea sau alt drept real, ear în art. 1074, § 1 și 1079, obligația de a da consistă în predarea unui lucru, pe care creditorul poate să'l ceară sub ori ce titlu, pentru a avea fie proprietatea, fie posesiunea sau usul acestui lucru [3]).

Efectele obligației de a da.

Obligația de a da face să se nască două alte obligațiuni, și anume: 1⁰ obligația de a preda lucrul creditorului (art. 1074, § 1) sau de a'l da în posesiunea lui (art. 1314); 2⁰ aceea de a pastra lucrul până la predarea lui (art. 1074, § 1).

1⁰ *Predarea lucrului.*

Art. 1074, § 1.—Obligațiunea de a da cuprinde pe aceea de a preda lucrul și de a'l conserva până la predare. (Art. 1075, 1079 urm., 1082 urm., 1314 urm., 1391 C. C. Art. 1219, § 1 C. **italian.** Art. 1136 C. fr.).

Art. 1074, § 2. Vedi t. V, p. 185 urm.

Debitorul, care s'a obligat a da un lucru mobil sau imobil, pentru a transmite proprietatea sau numai usul ori posesiunea lui, este obligat a preda acest lucru creditorului cu toate accesoriile sale [4]) și a'l pune în posesiunea lui, pentru a se putea folosi de el.

---

[1]) Cpr. L. 75, § 10, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.* și L. 167, Pr., Dig.. 50, 17, *De diversis regulis juris antiqui.*

[2]) L. 2, § 1 și 5, Dig., 45, 1, și L. 19, Dig., 8, 3, *De servitutibus prœdiorum rusticorum.*

[3]) Laurent, XVI, 187. Thiry, II, 620. Demolombe, XXIV, 396. — Vedi însă Baudry (II, 863), Baudry et Barde (I, 344), T. Huc (VII, 91), Colmet de Santerre (V, 52 bis I), Marcadé (IV, 477), Aubry et Rau (IV, § 299, p. 38, n. 3), după care a *da*, în art. 1074, ca și în art. 972, ar însĕmna a transmite proprietatea. Cpr. asupra acestei controverse pur teoretice, Pand. fr., I, 1588 urm.

[4]) Astfel, de exemplu, debitorul va trebui să dee creditorului odată cu lucrul și fructele ce el a produs și care, în

Astfel, într'o vêndare, vêndĕtorul trebue să predee lucrul cumpărătorului (art. 1314 urm.); într'o locaţiune, locatarul trebue să predee lucrul chiriaşului, în aşa stare în cât el să se poată folosi de dênsul (art. 1421) [1]).

Debitorul nu se poate sustrage de la această obligaţie, şi el datorind însuş lucrul promis, n'ar putea să se libereze plătind valoarea lui.

Dacă debitorul se opune a preda corpul cert care face obiectul obligaţii sale, creditorul are alegerea sau de a cere însuş lucrul şi de a se pune în posesiunea lui *manu militari*, în virtutea hotărîrei ce va dobêndi pentru aceasta [2]), sau de a cere daune (art. 1073).

2° *Pastrarea lucrului până la predare (art. 1074, § 1).*

Pentru ca predarea lucrului să poată avea loc la timpul hotărît prin convenţie, debitorul trebue să'l păstreze

---

momentul închierei contractului, nu erau încă percepute (art. 1324). Massé-Vergé, III, § 521, p. 364, nota 2.

Art. 314 C. german. „Dacă cineva se obligă a înstrăina sau a greva un lucru, dice art. 314 din noul Cod german, obligaţiunea sa se întinde, in caz de îndoeală, la accesoriile lucrului, „*auch auf das Zubehör der Sache*“. Cpr. şi art. 926 din acelaş Cod.

[1]) Cpr. art. 535 urm., 581 urm. din noul Cod german.

[2]) Laurent, XVI, 194. Demolombe, XXIV, 400. Thiry, II, 621. Baudry, II, 859. Baudry et Barde, I, 330. Demante, V, 53. Aubry et Rau, IV, § 299, p. 40, text şi nota 8. Pand. fr. I, 1607. Vedi şi *suprà*, p. 302. — Creditorul ar putea să fie autorisat de justiţie a'şi procura cu cheltueala debitorului lucrul care face obiectul obligaţiunii, chiar când acest lucru ar fi determinat numai în specia sa, căci fiind vorba de un gen, obligaţia n'a strămutat imediat proprietatea, şi prin urmare, se apropie de obligaţia de a face, unde art. 1077 autorisă acest mod de procedare. Cpr. Pand. fr., I, 1608. Toullier D., IV, partea I, 64. Massé-Vergé, IV, § 530, p. 363, n. 4. Laurent, XVI, 196. Larombière, I, art. 1144, No. 11. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 677. — *Contrà*. C. Bruxelles, Répert. Dalloz, *loco cit.*, n. 1. Autorii sunt însă unanimi pentru a critica această decisiune. Astfel, dacă te ai obligat a'mi da un vagon de grâu cu preţ de 1000 lei, voi putea, la caz de inexecutare, să cumpăr grâul cu autorisarea justiţiei în socoteala d-tale, după cursul momentului, remânênd ca, dacă cursul actual este superior preţului convenit, să'mi plăteşti această diferenţă *(quanti plurimi emero)*, cu titlu de daune. Cpr. Larombière, *loco suprà cit.* Aubry et Rau, IV, § 299, p. 40, 41.

până atunci, de unde resultă că obligaţia de a pastra lucrul nu este de cât consecinţa obligaţiunii de a'l preda (art. 1074, § 1).

Aceasta lasă însă a se presupune că obligaţia are de obiect un corp cert şi determinat, căci nu se poate pastra un obiect determinat numai în specia sa [1]).

Obligaţia de a pastra este o obligaţie de a face sau de a nu face ; de a face ceea ce este neaparat pentru a împedeca stricarea lucrului în totul sau în parte; de a nu face ceea ce ar putea să aducă destrucţiunea sau deteriorarea lui, adecă perderea lui totală sau parţială.

Ca ori ce obligaţie de asemenea natură, ea se va preface în daune la caz de inexecutare (art. 1075), însă numai întru atâta întru cât această inexecutare va putea fi imputată *culpei* sau *greşâlei* debitorului (art. 1082, 1083) [2]).

Naşte însă întrebarea : care este întinderea responsabilităţei debitorului şi ce diligenţă trebue el să pună în îndeplinirea obligaţiunii sale.

Pentru a respunde la această întrebare, trebue să examinăm vechia şi celebra chestiune a prestaţiunei culpelor.

Teoria culpelor (Culpa contractuală).

Art. 1080. — Diligenţa ce trebue să se pună în îndeplinirea unei obligaţiuni [3]) este tot-deauna aceea a unui bun proprietar [4]).

---

[1]) Baudry, II, 865. Baudry et Barde, I, 344. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obblig. nel diritto moderno italiano*, II, 3.

[2]) Baudry, II, 865. Baudry et Barde, I, 345.

[3]) Art. 1224 din Codul italian, de la care acest text este împrumutat, adaogă, ca şi art. 1137 C. fr., fie că obligaţia este folositoare ambelor părţi, sau numai uneia din ele". Eată cum se exprimă art. 1224 din Codul italian: „*La diligenza che si deve impiegare nell' adempimento dell' obbligazione*, **abbia questa per oggetto l'utilità di una delle parti o d'ambedue,** *è sempre quella di un buon padre di famiglia.*" Art. 1224 C. italian.

„*Questa regola per altro si deve applicare con maggiore o minor rigore, secondo le norme contenute per certi casi in questo codice*".

[4]) Art. 1224 din C. italian, pe care legiuitorul nostru l'a luat de model, adaogă : afară de casul depositului prevĕdut de art. 1843 (1599 C. C. rom.) Expresiunea *bun proprietar* se

Această regulă se aplică cu mai mare sau cu mai mică rigoare în casurile anume determinate de această lege. (Art. 390, 528, *in fine*, 541, 567, 715, 767, 989, 990, 1429, 1508, 1564 urm., 1540, 1599, 1632 C. C. Art. 465, 506 C. Com. Art. 1224, **C. italian.** Art. 1137 C. fr.).

Definiția culpei.

Culpa sau *greșala* este un act *(culpa in committendo* sau *in faciendo)* sau o omisiune *(culpa in omittendo)* [1]), contrară dreptului altuia, însă fără intențiunea de a face rĕul, *culpa*, *factum inconsultum quo alteri nocetur;* ear dolul este ori ce acțiune sau omisiune prin care debitorul contravine *cu rea credință* obligațiunii sale [2]).

Deosebire între culpa și dolul.

Ceea ce deosebește deci dolul de culpă este tocmai știința și intențiunea de a aduce altuia o pagubă [3]).

---

mai găsește încă în art. 989, 1429, 1564, 1633, etc. In art. 390, 541 și 567 se vorbește de diligența unui *bun părinte de familie*, ceea ce este sinonim cu expresiunea bun proprietar *(homo diligens et studiosus paterfamilias)*, după cum se exprimă L. 25, Dig., 22, 3, *De probationibus et presumptionibus.* Cpr. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 101, nota 27. Arntz, III, 65. Thiry, II, 623.

Art. 116 C. Saxoniei.

[1]) Cpr. art. 1724 C. Calimach (1294 C. austriac). „Acela care, prin fapta sa, lezează drepturile altuia, ḑice art. 116 din Codul Saxoniei, trebue să'l despăgubească, dacă este în culpă, fie că este vorba de un act positiv *(Thun)*, sau de o simplă omisiune". Cpr. art. 704 din proiectul extraparlamentar a Codului german; art. 1902 C. spaniol, etc. Veḑi și t. V, p. 398, text și nota 1.

[2]) Cpr. art. 1725 C. Calimach (1294 C. austriac).

Nimene nu se poate sustrage de la responsabilitatea care resultă din dolul sĕu.

[3]) „*Ad dolum requiritur propositum lœdendi*", ḑice un vechiŭ autor (Thomasius). „*Dolus, cùm adest lœdendi animus; culpa, factum inconsultum quo alteri nocetur*". Veḑi Toullier D., III, partea II, p. 142, No. 224, nota 1. Molitor, I, 190. Baudry, II, 891. Veḑi și t. III a lucrării noastre, p. 402, n. 4 și t. V, p. 393. — Ori cine respunde de dolul sĕu (cpr. art. 528, *in fine*, 990, 1540, § 1) sau de culpa lata (art. 715), și acest principiu este atât de absolut în cât convenția prin care autorul dolului ar fi scutit de respundere, ar fi nulă (art. 5). „*Illud nulla pactione effici potest, ne dolus præstetur*". (L. 27, § 3, Dig., 2, 14, *De pactis).* L. 1, § 7, Dig., 16, 3, *Depositi vel contra*, ḑice în acelaș sens: „*Illud non probabis, dolum non esse præstandum, si convenerit: nam hœc conventio contra bonam fidem, contraque bonos mores est; et ideò nec sequenda est*". Veḑi și legile citate în t. V, p. 135, nota 3 și p. 502, n. 1. Cpr. Larombière, I, art. 1137, No. 13. Giorgio Giorgi, II, 39 și III, 376. Sourdat, *Tr. de la Responsabilité*, I, 662 VI. Baudry, II, 895. Laurent,

Vechii comentatori ai dreptului roman, precum Vinnius, Cujacius, Alciat, Accursius, Duaren, Heineccius, etc. și Pothier [1]), distingeau trei feluri de culpe sau greșăli: 1° culpa grea sau gravă (art. 715 C. C., 465 C. com.), *culpa lata, dolo proxima* [2]); 2° culpa ușoară (art. 506 C. com.), *culpa levis*; și 3° culpa cea mai ușoară din toate, *culpa levissima*. Vechia teorie a culpelor.

Culpa *lata* consistă în negligența cea mai mare *(nimia negligentia* [3]), pe care omul cel mai rău gospodar sau mai puțin deligent și prevĕdător n'ar fi comis-o în propriile sale afaceri. Negligența, în asemenea caz, este atât de mare în cât devine o lipsă de bună credință și se deosebește de dol numai prin lipsa de intenție daunatoare [4]). Greșala, în asemenea caz, este atât de grosieră, în cât ea se asimilează cu dolul [5]). Culpa lata.

XVI, 296. Al. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 234. Pand. fr., I, 1761 și 2085. Demante, V, 66 bis I. Troplong, *Vente*, I, 474, 477 și *Dépôt*, 65. Er. Lehr, *Tr. élément. de dr. civ. germ.*, II, 712. Baudry et Barde, I. 360 și 492. T. Huc, VII, 152, *in fine*. Cpr. Cas. fr. și Cas. belg. D. P. 76. 1. 449. *Pas. belge*, 80. 1. 132. Cas. Torino, *Il Foro italiano* (Roma), 78. 1. 797. Noul Cod german este expres în aceastĕ privință: „Debitorul nu poate fi descarcat de mai înainte, ḑice art. 276, § 2 din acest Cod, de responsabilitatea care resultă din actele sale voluntare". *„Die Haftung wegen Vorsatzes kann dem Schuldner nicht im voraus erlassen werden"*. Veḑi și art. 114, § 1, Cod. fed. al obligațiilor din Elveția; art. 123 C. saxon, etc. Art. 276, § 2 C. german.

[1]) Pothier, *Oblig.*, II, p. 497 urm., *Appendice au traité des obligations.*

[2]) L. 47, § 5, Dig., 30, *De legatis* I. Veḑi și t. V a lucrării noastre, p. 501 și *infrà*, p. 311, t. și n. 1.

[3]) L. 213, § 2, Dig., 50, 16, *De verb. significatione.*

[4]) *„Latæ culpæ finis est, non intelligere, quod omnes intelligunt"*. L. 213, § 2 și L. 223, Dig., 50, 16, *De verb. significatione.* Cpr. art. 1728, 1729 C. Calimach (1297 C. austriac). Veḑi tom. V, p. 328, t. și n. 2 și t. III (art. 715), p. 403, *ad notam.*

[5]) Cpr. art. 528, 715 C. C. *„Magna negligentia culpa est; magna culpa dolus"*. L. 226, Dig., 50, 16, *De verb. significatione.* Veḑi și L. 1, § 5, Dig., 44, 7, *De oblig. et actionibus*, unde se ḑice: *„Magnam tamen negligentiam placuit in doli crimine cadere"*.— Legea 32, Dig., 16, 3, *Depositi, vel contra*, mai ḑice încă: *„Quod Nerva diceret latiorem culpam dolum esse, mihi verissimum videtur"*. Veḑi t. V, p. 328, nota 1;

Culpa levis sau levior.

Culpa *levis* sau *levior*, sau greșala *mai mică*, după cum o numește art. 1759 din C. Calimach (art. 1332 C. austriac), este aceea care n'ar fi fost comisă de către un bun proprietar, adecă de un om de o diligență ordinară sau mijlocie (art. 1080), *homo diligens et studiosus paterfamilias* [1]).

Culpa levissima.

In fine, culpa *levissima*, de care vorbește un singur text [2]), este aceea care n'ar fi fost comisă de omul cel mai diligent și de cel mai bun gospodar, *diligentissimus paterfamilias* [3]).

Utilitatea practică a acestei împărțiri a culpelor.

Eată care era utilitatea practică a acestei divisiuni tripartite. In contractele în care numai interesul creditorului era în joc, precum este depositul, debitorul respundea numai *de culpa lata*; în contractele care aveau de scop utilitatea ambelor părți, precum este vêndarea, locațiunea, etc., fie care parte respundea de *culpa levis* sau *levior*; și în fine, în contractele care interveneau numai în interesul exclusiv al debitorului, precum este comodatul, în care părțile n'au în vedere de cât interesul împrumutătorului, debitorul respundea numai de *culpa levissima*.

Aceste regule admiteau însă oare care excepțiuni [4]).

„*In contractibus*, dicea Bartolus, *qui celebrantur gratia dantis, tantum venit dolus et lata culpa. In his qui gratia accipientis tantum, venit levis et levissima. In his qui gratia utriusque, venit lata et levis*“ [5]).

Teoria actuală. Dreptul roman.

Această împărțire a culpelor, întemeiată pe mai multe texte din Digeste, și mai cu samă pe L. 5, § 2, Dig., 13,

---

p. 447, n. 2 și p. 501, n. 3. Maxima „*Magna culpa dolus est*“ nu era admisă în materie de crime: „*In lege Cornelia, culpa lata pro dolo non accipitur*“.

[1]) L. 25, Pr., *in fine*, Dig., 22, 3, *De probationibus*. Cpr. L. 25, § 7, Dig., 19, 2, *Locati Conducti* și L. 11, Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ*. V. *infrà*, p. 312, t. și n. 1.

[2]) „*In lege Aquilia et levissima culpa venit*“. L. 44, Dig., 9, 2, *Ad legem Aquiliam*. Vedi t. V, pag. 502 și t. III, p. 403, *ad notam*.

[3]) Cpr. L. 18, Pr., Dig., 13, 6, *Commodati vel contra* și L. 1, § 4, Dig., 44, 7, *De oblig. et actionibus*.

[4]) Vedi Pothier, *Oblig.*, II, 142 și *Appendice* la trat. obligațiilor, p. 497 urm. Baudry et Barde, I, p. 323, *ad notam*. Pand. fr., I, 1742. Baudry, II, 866. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 402, nota 4.

[5]) Vedi E. Caulci, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, IV, 37.

6, pe L. 13, § 1, Dig., 13, 7 și pe L. 23, Dig., 50, 16, combătută chiar în dreptul vechiŭ de Lebrun [1]) și de Doneau (Donellus), în secolul al XVI-lea [2]), este cu drept cuvênt respinsă de autorii moderni, chiar în dreptul roman, unde nu existau de cât două feluri de culpe, *culpa lata*, *levior* sau *levissima*, și unde, după împrejurări, *culpa levis* se aprecia une-ori *in abstracto*, avênduse în vedere diligența unui bun părinte de familie în genere, făcênduse abstracțiune de obiceiurile și caracterul aceluia care o comisese, ear alte ori *in concreto*, luându-se ca termen de comparație pe însuș debitorul, el nefiind, în asemenea casuri, responsabil de cât atunci când nu avusese pentru îndeplinirea obligațiunii sale, îngrijirea ce el avea obiceiul de a arata în propriile sale afaceri. Cu alte cuvinte, *culpa levis in concreto* era aceea pe care debitorul n'ar fi comis-o în gestiunea propriilor sale afaceri, ear *culpa levis in abstracto*, aceea pe care n'ar fi comis-o un bun părinte de familie sau un bun proprietar in genere, *homo diligens et studiosus paterfamilias*. In *culpa levis in concreto* (art. 1080, § 2), se lua drept normă pe însuș acela care a comis-o, de ex. în materie de deposit (art. 1599) sau de mandat nesalariat (art. 1540, § 2), ear în *culpa levis in abstracto*, se lua de normă un om străin de o capacitate și de o diligență mijlocie (art. 989, 1080, § 1) [3]).

Culpa lata sau levis in abstracto și in concreto.

In cât privește casurile în care debitorul respundea de *culpa lata* sau de *culpa levis* fie *in concreto*, fie *in abstracto*, autorii moderni fac următoarea distincțiune: Debitorul respundea de ori ce culpă sau de *culpa levis in abtracto*, când trăgea un folos din contract, nerespunḑênd de

[1]) Vedi disertația acestui autor, astădi foarte rară, tipărită la Paris în 1764, intitulată: *Essai sur la prestation des fautes*, la care Pothier respunde *(appendice, loco suprà cit.*, p. 497 urm.), ḑicênd că argumentele lui Lebrun n'au putut să'l convingă, ceea ce trebue să se ierte, adaogă Pothier, *(loco cit.*, p. 501), unui bătrân pe care cu greu poți să'l desbari de ideile sale ruginite.

[2]) Doneau, *Comment. juris civilis*, lib. XVI, capit. 6, 7. Vedi Maynz, *Eléments de dr. rom.*, II, § 260, nota 1. G. Danielopol, *Teoria culpelor*, art. publicat în *Gaz. avocaților* (1898), No. 15, p. 118.

[3]) Cpr. G. Danielopol, art. cit. *Gaz. avocaților*, No. 13, p. 99, colona 2.

cât de *culpa lata*, când contractul nu presinta pentru dênsul nici un interes personal.

Culpa levis in concreto.

In fine, în cât privește responsabilitatea pentru culpa ușoară *(levis in concreto)*, ea avea loc prin excepție numai în unele contracte, din causa situațiunei particulare a debitorului [1]).

Dreptlu actual. Controversă.

Soluțiunea dreptului roman fiind astfel cunoscută, naște acum întrebarea: care este teoria admisă de legiuitorul modern? Chestiunea este din cele mai controversate în Francia [2]).

Legiuitorul actual, prin art. 1080, pare a fi resturnat teoria simetrică și împărțirea tripartită a culpelor astfel cum o înțelegeau vechiĭ romaniști cu Pothier în frunte; și Bigot-Préameneu a dis, în expunerea de motive, că această împărțire este mai mult ingenioasă de cât utilă și practică, calificând-o de subtilă [3]), și tot cam în acest sens se exprimă și Favard în raportul sĕu cătră Tribunat [4]).

Tradiția romană a lasat cu toate aceste urme și în dreptul actual, căci art. 715 C. C. și art. 465 C. com. vorbesc de o *culpa lata*, în opositie cu *culpa levis in abstracto* (art. 989, 1080, § 1) și *culpa levis in concreto* (art. 1080, § 2, 1540, § 2, 1599) [5]).

---

[1]) Cpr. Hasse, *Die Culpa des römischen Rechts* (Bonn, 1838, ed. a 2^{0}; ediția 1^{a} e tipărită la Kiel, în 1815). Marezoll, *Lehrbuch der Institutionen des römischen Rechts*, § 120. Accarias, *Pr. de droit romain*, II, 662, 663 și p. 449, nota 2. Namur, *Instit.*, I, p. 304 urm. G. Danielopol, *Gaz. avocaților*, anul I (1898), No. 15. Pand. fr., I, 1743. Baudry et Barde, I, p. 323, 324, *ad notam*. Molitor, I, 200 urm. T. Huc, VII, 92. Rambaud, *Dr. romain* (Paris, 1893), II, p. 315 urm. Van Wetter, *Dr. rom.*, I, § 88. Maynz, *Dr. rom.*, II, § 260. G. May, *Dr. rom.* (Paris, 1894), p. 366 urm. Girard, *Manuel élément. de dr. romain* (1897), p. 632 urm. Baudry, II. 866. Etienne, *Instit.*, II, p. 42 urm. Sourdat, *op. cit.*, I, 652 urm. Thiry, II, 623. Giorgio Giorgi, II, 20 urm. Troplong, *Vente*, I, 361 urm. Ducaurroy, *Inst., expliquées*, III, 1068 urm. Arntz, III, 63 urm., etc. Vedi și t. V a lucrăriĭ noastre, p. 397 și 502.

[2]) Vedi diversele sisteme resumate în Aubry et Rau, IV, § 308, p. 100, nota 26. Demolombe, XXIV, 406 urm. Pand., fr., I, 1744 urm. Thiry, II, 623, etc.

[3]) Locré, *Législ. civile*, XII, 32, p. 326. Fenet, XIII, p. 230.

[4]) Locré, *op. cit.*, p. 431, No. 32. Fenet, XIII, p. 320.

Art. 506 C. com.

[5]) Vedi și art. 506 C. com., care vorbește de *culpa levis*: „Căpitanul sau patronul, dice acest text, însărcinat cu coman-

Care este deci sistemul Codului actual? Mai înainte de toate nu rémâne nici o îndoeală că debitorul va respunde astădi, ca și altă dată, în tot-deauna de dolul sĕu și de culpa grea sau gravă, care este vecină cu dolul, *dolo proxima* [1]), pentru că nu se poate dice că el a fost de bună credință, atunci când a neglijat de a lua precauțiunile cele mai ordinare (art. 528, *in fine*, 715, 990) [2]).

Culpa levis in abstracto.

Cât pentru greșala ușoară, debitorul va respunde în principiu de aceea pe care comentatorii moderni ai dreptului roman o numesc *culpa levis in abstracto* [3]). In adevĕr, după art. 1080, § 1, diligența ce debitorul trebue să pună în îndeplinirea obligației sale, este *tot-deauna* aceea a unui bun proprietar (cpr. art. 989) sau a unui bun pă-

---

da unui vas, este respundĕtor pentru greșălele sale *chiar ușoare*, pe care le comite în exercițiul funcțiunilor sale. Responsabilitatea căpitanului, în casurile prevĕdute de acest codice, nu încetează de cât probânduse obstacole provenite din caz fortuit sau forță majoră". Vedi tom. V a lucrării noastre, p. 397. Cpr. asupra acestui text, Prospero Ascoli, *Il Codice de commercio italiano comment.* VI, p. 140 urm.

[1]) L. 47, § 5, Dig., 30, *De legatis* I. Vedi și *suprà*, p. 307, t. și n. 2.

[2]) Ori cine respunde de dol și de *culpa lata*, chiar și acei care nu sunt ținuți de cât de *culpa levis in concreto*, precum depositarul (art. 1599), mandatarul nesalariat (art. 1540, § 2), etc. Art. 277 din Codul german este formal în această privință: „*Wer nur für die iejenige Sorgfalt einzustehen hat, welche er in eigenen Angelegenheiten anzuwenden pflegt, ist von der Haftung wegen grober Fahrlässigkeit nicht befreit*". Art. 277 C. german.

[3]) Acest sistem este formal admis în noul Cod german: „Debitorul, afară de o clausă contrară, dice art. 276 din acest Cod, respunde de actele sale intenționate și de negligența sa (*Vorsatz und Fahrlässigkeit*). Negligența consistă în a nu presta îngrijirea cerută în relațiile ordinare". „*Fahrlässig handelt, wer die im Verkehr erforderliche Sorgfalt ausser Acht lässt*". Art. 276 C. german.

„Debitorul respunde atât de propria sa culpă cât și de aceea a mandatarului sĕu legal și a persoanelor ce el întrebuințează la executarea obligațiilor sale" (art. 278). Art. 278 C. german.

„In urma punerei sale în întârdiere, debitorul respunde de ori ce culpă. El respunde și de casul fortuit, afară de casul când dauna s'ar fi produs chiar dacă prestațiunea ar fi fost făcută la timp (art. 287). Art. 287 C. german.

„In urma punerei în întârdiere a creditorului, debitorul nu respunde de cât de fapta sa intenționată (dol) și de *culpa lata*" (art. 300, § 1). Art. 300, § 1 C. german.

rinte de familie (art. 390, 541, 567), adecă a unui om atent și diligent, *homo diligens et studiosus paterfamilias* [1]); și aceasta, fie că obligația ar avea de obiect utilitatea ambelor părți contractante, sau numai a uneia din ele, de și textul nostru n'o spune anume, după cum o spun art. 1137 din Codul francez și art. 1224 din Codul italian, *abbia questa per oggetto l'utilità di una delle parti o d'ambedue* [2]). Tipul deci pe care legiuitorul îl are de model nu este însuș debitorul, ci omul diligent și bun gospodar în genere. Prin urmare, dacă debitorul a făcut pentru lucrul datorit tot ce ar fi făcut un bun proprietar și un bun gospodar, el va fi la adăpost de respundere, de și el ar fi îngrijit de propriile sale afaceri cu o diligență mai mare și mai excepțională. De câte ori, din contra, el n'a făcut pentru lucrul datorit ceea ce ar fi făcut un *homo diligens et studiosus paterfamilias*, el va fi în culpă, și prin urmare, responsabil.

Persoanele care respund de culpa levis in abstracto.

Astfel, epitropul (art. 390) [3]), membriĭ consiliului de familie, care și ei au mandat de la lege ca și epitropul [4]); curatorul minorului emancipat (art. 425 urm.); consiliul judiciar rênduit râsipitorului (art. 458 urm.) [5]); părintele ad-

---

[1]) L. 25, Pr., *in fine*, Dig., 22, 3, *De probationibus*. Vedi și *suprà*, p. 308, t. și n. 1.

[2]) Vedi *suprà*, p. 305, nota 3. — De câte ori legea vorbeste de *culpă* sau *greșală* în genere, se înțelege culpa prevĕdută de art. 1080, § 1, și debitorul trebue să aducă în îndeplinirea obligațiĭ sale diligența unui bun proprietar, fiind de principiu că regulele generale își primesc aplicațiune de câte ori nu s'a făcut o derogare la această regulă. Cpr. Pand. fr. I, 1758. Laurent, XVI, 226.

[3]) Vedi t. II, p. 178 urm. Cpr. Laurent, XVI, 226 și X, 195. Thiry, I, 574. Baudry, II, 869, *in fine*. T. Huc, VII, 94. Alex. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 236. Baudry et Barde, I, 358. G. Danielopol, *Gaz. avocaților* (1898), No. 15. Vedi și Cas. fr. D. P. 82. 1. 470. Cpr. art. 1833 din noul Cod german. Vedi și *infrà*, p. 321.

[4]) Laurent, V, 181. Al. Degré, *Dreptul*, *loco cit.*, p. 237. Cpr. art. 1848, 1872 C. german. Vedi și *infrà*, p. 321.

[5]) Laurent, V, 194, 355. Al. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 237. — In noul Cod german, consiliul judiciar nu mai are ființă (art. 211 L. de introducere a Codului civil, *Einführungsgesetz zum bürgerlichen Gesetzbuche vom 18 aug. 1896)*, el fiind înlocuit prin interdicțiune (art. 6 C. C.). Acest Cod aduce o inovațiune însemnată, aplicând interdic-

ministrator a averei copiilor sĕi minori în timpul căsătoriei (art. 343) [1]; administratorul provisor a bunurilor aparţinênd persoanelor internate într'un ospiciu de alienaţi (art. 32 urm. L. din 15 dechembrie 1894) [2]; usufructuarul (art. 541) [3], usuarul şi acel care are un drept de abitaţiune (art. 567) [4]; chiriaşul şi arendaşul (art. 1429) [5]; custodele sau sechestrul judiciar (art. 1633) [6]; vênd̆ătorul

---

ţiunea aceluia care, din causa beţiei, se pune în imposibilitate de a'şi administra afacerile sale, şi îşi expune familia a deveni saracă, sau compromite siguranţa altuia: „*Entmündigt kann werden: wer infolge von Trunksucht seine Angelegenheiten nicht zu besorgen vermag oder sich oder seine Familie der Gefahr des Nothstandes aussetzt oder die Sicherheit anderer gefährdet*“. Această dispoziţie, aplicabilă şi străinilor domiciliaţi sau avênd reşedinţa în Germania (art. 8, L. de introducer), nu exista în primul proiect extraparlamentar; ea a fost adaosă în al doilea proiect, şi a trecut în Cameră, de şi combătută de unii deputaţi, care se temeau ca nu cumva aceasta să nu devie în mâna guvernului o armă in materie electorală. Art. 6 C. german.

[1]) Laurent, XVI, 232, *in fine*. Bandry, II, 869, *in fine*. Baudry et Barde, I, 358, *in fine*.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 232, *in fine*.

[3]) Laurent, VI, 526. T. Huc, VII, 94. Demolombe, X, 627. Thiry, I, 745. Veḍi şi t. II a lucrării noastre, p. 597, *ad notam*.

[4]) T. Huc, VII, 94. G. Danielopol, Al. Degré, *loco suprà cit.*

[5]) Cpr. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 707. Gouillouard, *Idem*, I, 236.

[6]) Sechestrul judiciar respunde de *culpa levis in abstracto* numai când primeşte un salariŭ. De câte ori însă el nu cere resplata muncei sale, el nu respunde, ca şi depositarul, de cât de *culpa levis in concreto* (art. 1599). Cpr. Baudry et Wahl, *Dépôt et Séquestre*, 1300. Guillouard, *Idem*, 186. Trib. St. Lo, *Pand. Période*. 87. 2. 138. Responsab. sechestrului judiciar.

Sechestrul judiciar nu poate să facă de cât actele conservatorii menite a impedeca deteriorarea lucrurilor ce'i sunt încredinţate. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1298.—După o altă părere se admite însă că sechestrul poate face actele de administraţie provisorie, neaparate la conservarea lucrului. Laurent, XX, 183. Guillouard, *op. cit.*, 177. Cas. fr. D. P. 55. 1. 11. — Curtea noastră supremă a decis că sechestrul judiciar ale cărui atribuţiuni şi drepturi n'au fost specificate, nu are dreptul de a intenta acţiuni sau de a sta în judecată, fără împuternicirea specială a tribunalului care l'a rênduit: „Considerând, ḍice Curtea, că sechestrul judiciar numit fără specificarea atribuţiunilor şi drep- Actele ce poate face sechestrul.

care n'a predat încă lucrul vêndut [1]); dăruitorul, care n'a

turilor conferite, nu are de cât dreptul de a administra spre a conserva; că, din acest punct de vedere, el nu are în sine dreptul de a intenta acțiuni sau de a respunde la o acțiune, fiind că aceasta nu însĕmnează a administra spre a conserva; că, dacă sechestrul judiciar, chiar în urma numirei și în fața unei împrejurări neprevĕdute, poate a se adresa la tribunalul care l'a numit spre a'i conferi sau specifica oare care drepturi necesare după împrejurări, și dacă tribunalul poate conferi unui sechestru și drepturi foarte variĭ, însă fără această conferire din partea tribunalului, nu poate fi admis ca sechestrul să exercite drepturi nerecunoscute; că, întru cât nu se constată de Curtea de apel că s'ar fi conferit sechestrului dreptul de a sta în judecată, fie la numirea lui, fie în urmă, ci Curtea îi recunoaște acea facultate numai în virtutea principiilor, aceasta constitue o violare a art. 1632 C. C., etc." Vedi *Dreptul* din 1896, No. 84 și Bulet. Cas. S-a II, anul 1896, p. 1569. Cpr. și Jud. ocol IV, București, *Cur. judiciar* din 1899, No. 2.

Proced. rênduirei sechestrului. Citarea părților în contradictor. Controversă.

În cât privește procedura rênduirei sechestrului judiciar, se decide generalmente că acest sechestru avênd o mare analogie cu sechestrul asigurător, poate fi ordonat pe calea gracioasă, după o simplă cerere a părței interesate. Cpr. în acest sens, C. din Galatz, *Dreptul* din 1897, No. 77, și decisiile citate în t. III a lucrărĭĭ noastre, p. 432, precum și trat. nostru în limba franceză, p. 188, n. 2. Acest sistem ni s'a părut însă inadmisibil: 1° pentru că citarea părților în contradictor este singurul mijloc de a permite părților să convină asupra custodelui, după cum voește art. 1634; și 2° pentru că este cu neputință de a se lua o avere din mânele unei persoane după o simplă reclamație adresată unei instanțe judecătorești. Cpr. Trib. Vaslui, *Dreptul* din 1885, No. 61. — In fine, după o altă părere, se decide că tribunalele sunt suverane apreciatoare dacă trebue sau nu să se citeze părțile, după gradul de urgență ce presintă cererea de sechestru. Cpr. Cas. rom. S-a I, Bulet., anul 1881, p. 16. Trib. Suceava, *Dreptul* din 1883, No. 13. Trib. Iași (D. Maxim președ.) *Dreptul* din 1892, No. 65.

[1]) „*Si nihil appareat convenisse, talis custodia desideranda est a venditore, qualem bonus paterfamilias suis rebus adhibet*". L. 35, § 4, Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione*. „De va remânea lucrul după sevêrșirea vêndărei la vênd̆ĕtor, *și se va strica din vicleșugul lui sau din neluare aminte a lui*, stricăciunea către dênsul privește", dice Codul Caragea (art. 18, partea III, capit. 2, *Pentru vêndări)*. Cpr. Troplong, *Vente*, I, 361, 400. Al. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 236. Luigi Tartufari, *Il Cod. de commercio italiano commentato*, I, partea II, 124.

predat încă lucrul dăruit (art. 828) [1]; barbatul administrator al zestrei femeei sale (art. 1243, 1275) [2]; credito-

---

Tot la această respundere va fi supusă şi partea, care, într'un contract, ar fi primit un lucru ca arvonă (art. 1298), pentru că, prin primirea acestui lucru, ea contractează obligaţiunea de a'l pastra cu îngrijirea unui bun părinte de familie. Acel care a primit arvona va respunde de *culpa levis in abstracto*, fără însă a respunde de casul fortuit; ear acel care a dat arvona va respunde de evicţiune. Cpr. Pothier, *Vente*, III, 501, 504. Merlin, Répert. v° *Arrhes*, t. I, p. 495. Molitor, I, 182, p. 232. Pand. fr., v° *Arrhes*, 28, 29. Art. 1298.

[1]) Argument din art. 828, care face pe dăruitor responsabil de evicţiunea provenită *din fapta sa*, şi care nu există în Codul fr., fiind adaos de legiuitorul nostru, după art. 1077 din Codul italian. Veḑi t. IV a lucrării noastre, p. 183 urm. Dăruitorul, care deţine în mâna lui lucrul dăruit, va trebui deci să'i dee îngrijirea unui bun proprietar, căci altfel el va fi responsabil de perirea lui. Cu alte cuvinte, ca ori ce debitor, dăruitorul respunde de *culpa levis in abstracto*. Cu toate că art. 828 lipseşte în Codul fr., totuşi această soluţie este generalmente admisă şi în Francia. Cpr. Laurent, XII, 388. — Veḑi însă Demolombe (XXIV, 544), care reproducênd teoria lui Pothier (*Donations*, VIII, 133), declară pe dăruitor responsabil *numai pentru dol*, soluţie care se vede formal admisă prin art. 521 din Codul german. Eată cum se exprimă acest din urmă text: „*Der Schenker hat nur Vorsatz und grobe Fahrlässigkeit zu vertreten*“. Cpr. L. 18, § 3, Dig., 19, 5, *De donationibus*. Art. 828. Art. 521 C. german.

După acest din urmă Cod, şi găsitorul unui lucru străin nu respunde de cât de dolul său şi de *culpa lata*: „*Der Finder hat nur Vorsatz und grobe Fahrlässigkeit zu vertreten*“ (art. 968). Art. 968 C. german.

[2]) Laurent, XVI, 226, 232, *in fine*. Baudry, II, 869, *in fine*. Baudry et Barde, I, 358, *in fine*. Al. Degré, *loco cit.*

„Barbatul nu este respundĕtor, ḑice art. 1639 lit. g din Codul Calimach, pentru stricăciunile zestrei din întâmplătoarele împrejurări, cum nici pentru obicinuita ponosire sau stricare a lucrurilor, ci numai pentru stricăciune sau păgubire pricinuită din vicleşugul (dol) sau lenivirea (culpa) lui“. Art. 1639 C. Calimach.

La Romani, barbatul nu respundea, în privinţa dotei, de cât de *culpa levis in concreto* (L. 17, Pr.. Dig., 23, 3, *De jure dotium*), soluţie admisă şi în noul Cod german (art. 1359), ceea ce este mult mai logic, pentru că căsătoriile, de obiceiŭ, nu se fac cu ochii închişi, ci femeea sau părinţii ei aleg barbatul, de unde resultă că, în căsătorie ca şi în o societate, nu se are în vedere un tip abstract, ci un tip relativ şi individual. Cpr. G. Danielopol, *loco cit.*, p. 101 şi t. III a lucrării noastre, p. 404, n. 2. „In înde- Dreptul roman.

rul amanetar (art. 1691)[1]; asociaţii (art. 1508)[2]; curatorul unei moşteniri vacante (art. 725 urm.)[3], etc., fiind

Art. 1359 C. german.

plinirea obligaţiilor reciproce, care resultă din căsătorie, ḑice art. 1359 din Codul german, soţii nu sunt ţinuţi de a aduce de cât îngrijirea ce ei au de obiceiŭ de a avea în propriile lor afaceri, *„welche sie in eigenen Angelegenheiten anzuwenden pflegen“*.

Codul Caragea.

[1]) „Când un zălog va cerca sminteală fiind în mâna împrumutătorului,... de se va pricinui *din viclenie sau din lenivire a împrumutătorului*, paguba este a împrumutătorului“. (Art. 12, partea III, capit 11, C. Caragea). Cpr. şi art. 9, cap. 13 C. Andr. Donici.

Responsab. asociaţilor. Controversă.

[2]) Laurent, XVI, 226, *in fine* şi XXVI, 253. Al. Degré, *Dreptul*, *loco cit.*, p. 239. Baudry et Wahl, *Société*, 195. Guillouard, *Idem*, 205. Danielopol, *loco-suprà cit.*, p. 118. Thiry, IV, 125. Cpr. art. 1580 C. Calimach (1191 C. austriac). — Veḑi însă Troplong *(Société*, 566 urm.), Berriat St. Prix (III, 7330), Arntz (IV, 1287), Duranton (XVII, 403), Aubry et Rau (IV, § 308, p. 101, n. 28), etc., după care asociatul ar respunde numai de *culpa levis in concreto*. Cpr. L. 72, Dig., 17, 2, *Pro socio*; *Instit.*, III, 25, § 9, *De societate* şi art. 94 C. com. german, după care fie care asociat este dator să aducă în afacerile societăţei diligenţa şi solicitudinea *ce el este obicinuit a aduce în propriile sale afaceri.*

Art. 708 C. german.

Art. 708 din noul C. C. german are o dispositie identică şi este în perfectă armonie cu Codul de comerţ. Eată cum se exprimă art. 708 din C. C.: *„Ein Gesellschafter hat bei der Erfüllung der ihm obliegenden Verpflichtungen nur für diejenige Sorgfalt einzustehen, welche er in eigenen Angelegenheiten anzuwenden pflegt“*. Conform: *Landrecht für die Preussischen Staaten*, I, 17, § 211 urm.; art. 1371 C. Saxoniei, etc. Această din urmă soluţie este conformă cu adevăratele principii, de şi ea n'a fost consacrată de legea noastră, pentru că cine încheie un contract de societate cu altul, nu se referă la un tip abstract, ci are în vedere un tip relativ şi individual, şi cu atât mai rĕu pentru dĕusul, dacă el 'şi a pus încrederea în o persoană puţin deligentă: *Nam, qui parum diligentem socium sibi assumpsit, de se queri debet (Instit.*, III, 25, § 9, *in fine*, *De societate*). Cpr. Pothier, *Société*, IV, 124. Alex. Degré, G. Danielopol, *loco suprà cit.*

[3]) Art. 727, care aseamănă administraţia curatorului cu aceea a moştenitorului beneficiar, nu se opune la această soluţie, pentru că textul sus citat nu vorbeşte de respunderea care resultă din gestiunea curatorului, ci compară numai modul sĕu de administraţie cu acel al moştenitorului beneficiar. Veḑi t. III a lucrăriĭ noastre, p. 425, *ad notam*. Cpr. Al. Degré, *Dreptul*, *loco suprà cit.*, p. 236, 237. Laurent, X,

datori să administreze, să se folosească și să vegheze la conservarea lucrului ca niște buni părinți de familie, vor respunde deci, conform art. 1080, § 1, de *culpa levis in abstracto.*

Această regulă nu este însă absolută, ci primește mai multe excepțiuni în unele casuri determinate de lege, în care respunderea debitorului este mai mare sau mai mică (art. 1080, § 2). Art. 1080, § 2.

Astfel, în materie de deposit, depositarul fiind dator a îngriji de lucrul depositat întocmai precum îngrijește de lucrul său propriu (art. 1599), nu va respunde de *culpa levis in abstracto*, ci numai de *culpa levis in concreto*, respunderea sa fiind mai mică de cât acea prescrisă de art. 1080, § 1. Depositul fiind în adevĕr gratuit (art. 1593), deponentul nu poate să ceară de la depositar o îngrijire mai mare de cât el are pentru lucrul său propriu, și acesta este la adăpost de ori ce respundere, chiar dacă el ar fi comis o culpă pe care n'ar fi comis-o un bun proprietar *(culpa levis in abstracto)*. Motivul acestei dispositiuni excepționale se întemeiază pe interpretarea voinței presupuse a părților contractante și pe împrejurarea că depositarul nu trage nici nn folos din posesiunea lucrului depus [1]). La această raținne destul de puternică, Portalis, în expunerea de motive, a mai adaos și alta, dicênd că de- Responsabilitatea depositarului. Art. 1599.

195. Demolombe, XV, 431. Marcadé, III, 274. Mourlon, II, 319. Baudry, II, 216. Aubry et Rau, VI, § 642, p. 735, t. și n. 19. F. Herman, II, art. 814, No. 18. Demante, III, 137 bis V.

[1]) Cpr. T. Huc, VII, 94. Baudry, II, 867. Thiry, IV, 180. Baudry et Barde, I, 350. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1054. Laurent, XVI, 223 și XXVII, 95 urm. Pand. fr., I, 1752. Alex. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 235. Arntz, III, 65. Giorgio Giorgi, II, 29. Guillouard, *Dépôt*, 47. — Această soluție era admisă atât în dreptul roman (L. 31, Dig., 16, 3, *Depositi vel contra)*, cât și în dreptul vechiu (Pothier, *Dépôt*, V, 27). Cpr. art. 1300 C. Calimach (964 C. austriac). Aceiaș soluție este admisă și în dreptul străin. Vedi art. 1843 C. italian; art. 113 C. federal al obligațiilor (Elveția); art. 690 C. german, etc. Eată cum se exprimă acest din urmă text: „*Wird die Aufbewahrung unentgeltlich übernommen, so hat der Verwahrer nur für die iejnige Sorgfalt einzustehen, welche er in eigenen Angelegenheiten anzuwenden pflegt*“. Art. 690 C. german.

ponentul este în culpă de câte ori 'și a pus încrederea sa într'un depositar negligent [1]).

Aplicarea art. 1566. Controversă.

Ce trebue să decidem în caz când atât lucrul depus cât și al său propriu fiind expuse la un pericol comun, depositarul, care n'ar fi putut scapa pe amêndouĕ, ar fi scapat pe al său? Fi-va el responsabil în acest caz? Respunsul este foarte simplu, de și chestiunea este controversată. Art. 1566 aplicabil comodatarului, care singur trage foloase din împrumut, nu poate fi aplicat depositarului, care departe de a trage vre un folos din deposit, aduce din contra un serviciu deponentului [2]).

Cu toate acestea, o distincțiune se impune. Dacă lucrul propriu al depositarului are o valoare mai mare, el a putut să'i dee preferință, aceasta fiind un act de bună administrație; dacă însă lucrul deponentului are o valoare superioară, depositarul, care a scapat pe al său, este în culpă, fiind că, cu bună samă, el ar fi scapat lucrul cel mai scump, dacă amêndouĕ 'i ar fi aparținut. El nu va datori însă valoarea întreagă a lucrului depus, pentru că dacă ar fi scapat acest lucru, el ar fi putut, în baza art.

---

[1]) Vedi Baudry et Wahl, *op.* și *loco suprà cit.* — Art. 1599 constituind o derogare de la dreptul comun, se înțelege că depositarul nu va respunde nici de culpa cea mai gravă, dacă el o comite în propriile sale afaceri. Baudry et Wahl, 1056. Guillouard, *Dépôt*, 50. — *Contrà.* Troplong, *Dépôt*, 65. Depositarul nu este deci supus nici unei respunderi, dacă el n'a dat lucrului depositat îngrijirea excepțională ce ar fi descoperit știința modernă. Cpr. Guillouard, 51. Baudry et Wahl, *loco cit.* C. Bordeaux, D. P. 89. 2. 11.

Depositarul nu respunde nici o dată de culpa levis in abstracto. Controversă.

De asemenea, trebue să decidem, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, că depositarul nu va respunde de *culpa levis in abstracto,* nici chiar atunci când el ar îngriji de propriile sale afaceri mai bine de cât un bun părinte de familie, pentru că art. 1599 constituind o derogare de la art. 1080, § 1, este de strictă interpretare, și depositarul nu poate fi în principiu responsabil de cât de *culpa levis in concreto.* Cpr. Baudry et Wahl, 1055. Colmet de Santerre, VIII, 139 bis II. Guillouard, 48. Duranton, XVIII, 37. — *Contrà.* Pothier, *Dépôt*, V, 27. Troplong, *Idem*, 68, 69. P. Pont, *Petits contrats*, I, 426. Laurent, XXVII, 96.

[2]) Cpr. t. V, p. 330, unde am vĕdut că art. 1566 nu este aplicabil nici gerantului de afaceri. — *Contrà*: art. 1891 C. spaniol. Vedi t. V, p. 330, nota 4.

1618, să ceară de la deponent valoarea lucrului său, pe care el l'ar fi sacrificat. Prin urmare, el va putea, în specie, să deducă această valoare din suma ce trebue să plătească deponentului [1]).

Imprejurările particulare în care depositul a avut loc, Art. 1600.
putênd însă să agraveze responsabilitatea depositarului, art. 1600 se grăbește a adăoga că această responsabilitate este mai mare și că depositarul va putea fi responsabil de *culpa levis in abstracto* (art. 1080, § 1): 1° când el s'ar fi oferit însuș a primi lucrul în deposit (cpr. L. 1, § 35, Dig., 16, 3, *Depositi vel contra*); 2° când s'ar fi stipulat vre o plată pentru paza depositului, *nisi fortè merces accessit* (L. 5, § 2, Dig.; 13, 6, *Commodati, vel contra)*; 3° când depositul ar fi fost făcut numai în folosul depositarului (cpr. L. 4, Pr., Dig., 12, 1, *De rebus creditis)*, sau în folosul ambelor părți [2]); 4° și în fine, când părțile ar fi convenit ca depositarul să fie respunḑător de ori ce culpă (cpr. L. 1, § 6, Dig., 16, 3, *Depositi, vel contra)*. In acest din urma caz, pentru ca depositarul să fie responsabil de ori ce culpă, ori cât de ușoară ar fi, va trebui o clausă expresă și specială, căci dacă s'a ḑis numai că depositarul va respunde de ori ce culpă *(omnis culpa)*, se înțelege că părțile au prevḑut *culpa levis in abstracto* [3]).

Art. 1623 prevede că ospătătorii sau hangii respund, Responsab. ospătătorilor și hangiilor. Art. 1623, 1625.
ca depositari, pentru toate obiectele aduse în localul lor de călători, depositul unor asemenea lucruri considerânduse ca un deposit necesar. Acest text este însă inexact, pentru că, pe când depositarul nu respunde în genere de cât de *culpa levis in concreto*, pentru că el prestează serviciile sale deponentului în mod gratuit (art. 1599), hangiul sau ospătătorul precum și persoanele care 'i sunt asimilate (v. t. V, p. 534, *ad notam*), respund de *culpa levis in ab-*

[1]) Pothier, V, *Dépôt*, 29 și 71. Duvergier, *Dépôt* (t. XXI), 429. Thiry, IV, 181. Arntz, IV, 1403. Troplong, *Dépôt*, 72. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1069. Duranton, XVIII, 38. P. Pont, *Petits contrats*, I, (VIII a operei complecte), 427. — Veḑi însă Laurent, XXVII, 97. Guillouard, *Dépôt*, 63. Cpr. și Bolaffio, *Il Cod. di comm. ital. comment.*, I, partea I, 84. După acești din urmă autori, depositarul poate, în toate casurile, să sacrifice lucrul depus pentru a scapa pe al său.
[2]) Cpr. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1064. Guillouard, *Idem*, 57.
[3]) Thiry, IV, 183, *in fine*.

stracto, pentru că ei nu prestează călătorului serviciile lor gratuit, ci încheie cu dênsul un contract cu titlu oneros, în care depositul nu este de cât un accesoriu [1]). In consecinţă, ei respund nu numai de furtul comis de cătră oamenii sau slugile lor, ceea ce este o aplicaţiune a dreptului comun (art. 1000), pentru că li se poate imputa o culpă *in eligendo* [2]), dar încă şi de acel comis de străinii care frecuentează hanul sau ospĕtăria, pentru că ei trebue să exercite în stabilimentul lor supravegherea cea mai riguroasă. Responsabilitatea lor nu încetează de cât în caz de furt cu mâna înarmată (art. 1625), şi vom vedea că furtul cu efracţie, prin escaladare sau cu chei minciunoase, nu constituesc, în asemenea materie, un caz de forţă majoră [3]).

Responsabilitatea mandatarului nesalariat. Art. 1540, § 2.

O altă excepţie la art. 1080, § 1 o găsim în art. 1540, § 2, căci de şi mandatarul salariat respunde de *culpa levis in abstracto*, conform principiului înscris în art. 1080, § 1 [4]), totuşi art. 1540, § 2 prevĕdênd o respundere mai mică pentru mandatarul nesalariat, de aici resultă că un asemenea mandatar respunde numai de *culpa*

---

[1]) Cpr. Thiry, IV, 194. Baudry, III, 872.

[2]) Cpr. Cas. rom. *Cur. judiciar* din 1899, No. 3. Trib. Paris, *Pand. Période.* 98. 2. 128. V. şi t. V, p. 529, t. şi n. 1.

[3]) Vedi *infrà*, p. 350, nota 5. — *Contrà*, în privinţa furtului cu efracţiune, P. Pont, *Petits contrats*, I, 540 şi Trib. Iaşi (D. Maxim preşed.), *Dreptul* din 1898, No. 73.

[4]) Mandatarul, fie chiar salariat, ca şi ori care altă persoană obligată în virtutea unui contract, nu respunde însă nici într'un caz de *culpa levissima.* Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 90. 1. 351. D. P. 91. 1. 380. Sirey, 90. 1. 408. Vedi Troplong, *Mandat*, 391. Fuzier-Herman, IV, art. 1992, No. 3.

Responsab. execut. testamentar.

Executorul testamentar fiind şi el un mandatar ales de testator, respunderea sa va fi aceea a mandatarului în genere (art. 918 şi 1540). Vedi t. IV a lucrăriĭ noastre, p. 631, 632 şi autoriĭ citaţi acolo. Cpr. şi Alex. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 237. Laurent, XIV, 376. Thiry, II, 464. Baudry, II, 628, *in fine.* Demolombe, XXII, 109. F. Herman, II, art. 1032, No. 57. Aubry et Rau, VII, § 711, p. 458. — Art. 2219 din noul Cod german prevede că, de câte ori executorul testamentar contravine obligaţiilor sale, el este responsabil cătră moştenitor când este în culpă (*wenn ihm ein Verschulden zur Last fällt*), şi chiar cătră legatari, dacă este vorba de executarea unui legat", şi § 2 a acestui text adaogă că „dacă mai mulţi executori testamentari sunt în culpă, toţi sunt solidar responsabili, *haften als Gesammtschuldner*".

Art. 2219 C. german.

levis in concreto, neavênd deci nici o respundere de câte ori el a îngrijit de afacerile ce i s'au încredințat ca și de propriile sale afaceri, chiar dacă un alt mandatar ar fi fost mai diligent de cât dênsul [1]).

Responsab. mandatarului în materie comercială. Controversă.

Uniĭ ar voi ca, în materie comercială (art. 374 urm. C. com.), mandatarul să presteze o diligență extraordinară, ca un bun părinte de familie de tot diligent *(diligentissimus paterfamilias)*, ca un om cu o sută de ochi vecinic deschiși, *totus oculeus* [2]). Această distincțiune între mandatul comercial și acel civil neavênd însă nici un fundament în legea positivă, trebue să decidem că mandatarul comercial va fi ținut să presteze diligența ordinară a unui bun părinte de familie comerciant [3]), adecă a unui comerciant prudent și zelos, *eines ordentlichen Kauffmans*, după cum se exprimă art. 282 din Codul de comerț german [4]).

Responsab. epitropului.

Epitropul fiind un mandatar legal, și funcțiunile sale fiind gratuite [5]), ar trebui să se decidă, prin aplicarea principiilor de mai sus, că el nu respunde de cât de *culpa levis in concreto*, fiind la adăpost de ori ce respundere de câte ori a depus în administrația tutelei, îngrijirea pe care a avut-o pentru propriile sale afaceri, soluție care era admisă și în dreptul roman [6]); am vĕdut însă că epitropul trebuind să administreze bunurile minorului sau a interdictului *ca un bun părinte de familie* (art. 390, 454), el respunde de *culpa levis in abstracto*, ear nu numai de acea *in concreto* [7]).

---

[1]) Cpr. Laurent, XVI, 224 și XXVII, 475. Baudry, II, 867, *in fine*. Baudry et Barde, I, 352. Pand. fr., I, 1755. Thiry, III, 623. Vigié, II, 1241. Alex. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 237. G. Danielopol, *loco suprà cit.*

[2]) Domenget, *Mandat*, I, 709. Delamarre et Lepoitvin, *Tr. théor. et prat. de dr. commercial*, II, 219.

[3]) Troplong, *Mandat*, 392. Al. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 238. E. Caluci, *Il Cod. di comm. ital. comment.*, IV, 41.

[4]) Cpr. Bolaffio, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, I, partea I, 238.

[5]) Vedi t. II a lucrăriĭ noastre, p. 59, n. 2. Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1887, No. 1.—Vedi însă art. 1836 C. german.

[6]) „*In omnibus quæ fecit tutor, cùm facere non deberet, item in his quæ non fecit, rationem reddat hoc judicio: præstando dolum, culpam*, **et quantum in rebus suis diligentiam**". L. 1, Pr., Dig., 27, 3, *De tutelæ et rationibus distrahendis*, etc.

[7]) Vedi *suprà*, p. 312, t. și n. 3.

Aceste sunt casurile în care debitorul are o responsabilitate mai mică de cât acea prevĕdută de art. 1080, § 1. Eată acum un caz în care el are o responsabilitate mai mare.

Responsab. comodatarului. Art. 1564, 1566.

Art. 1564 începe prin a declara că comodatarul este dator să se îngrijească de conservarea lucrului împrumutat *ca un bun proprietar*, referinduse astfel la responsabilitatea dreptului comun, *culpa levis in abstracto* (art. 1080, § 1) [1]; dar eată că art. 1566, într'un caz particular, îĭ agravează responsabilitatea, prevĕdênd că, dacă lucrul împrumutat pere prin caz fortuit, de ex., un incendiu, o inundaţie, etc., de la care comodatarul l'ar fi putut sustrage, substituindu'i un lucru al sĕu, sau dacă el neputênd scapa de cât unul din două lucruri, a preferat pe al sĕu, atunci el este responsĕtor de perderea lucrului împrumutat [2].

Presupunênd deci că lucrul împrumutat se găsea în pericol dimpreună cu alte lucruri de ale comodatarului, art. 1566 face pe acest din urmă responsabil, obligându'l a plăti valoarea lucrului împrumutat, dacă el n'a sacrificat lucrul sĕu pentru a scapa pe acel al comodantelui.

Se poate însă întâmpla ca lucrul comodatarului să fi fost mai scump de cât lucrul împrumutat, şi în asemenea caz,

---

[1]) Baudry et Wahl, *Prêt*, 633. Guillouard, *Idem*, 33, 34. P. Pont, I, 76 urm. Troplong, *Prêt*, 77 urm. Laurent, XVI, 227 şi XXVI, 471. Thiry, IV, 157. F. Herman, IV, art. 1880, No. 1. Demolombe, XXIV, 412. Baudry, II, 867 şi III, 811. — *Contrà*. Pothier, *Prêt à usage*, V, 48. Duranton, XVII, 521 urm. După acești din urmă autori, comodatarul ar respunde de *culpa levis*, şi deci şi de acea *levissima*. Argument din L. 1, § 4, Dig., 44, 7, *De oblig. et actionibus*, unde se dice: „*Ille qui mutuum accepit exactissimam diligentiam custodiendæ rei præstare comeplletur; nec sufficit ei eamdem diligentiam adhibere quam suis rebus adhibet, si alius diligentior custodire poterit*“.

Art. 599 C. german.

In Codul german, comodatarul nu respunde de cât de dol şi de negligenţa sa grosieră: „*Der Verleiher hat nur Vorsatz und grobe Fahrlässigkeit zu vertreten*“ (art. 599).

[2]) Aceasta lasă însă a se presupune că pericolul a permis comodatarului de a face o alegere, căci dacă primejdia era atât de mare în cât el n'a putut scapa din răpegiune de cât lucrurile care 'i au picat sub mână, ori ce respundere din partea sa încetează. Pothier, V, *Prêt à usage*, 56, *in fine*. Guillouard, *Prêt*, 39. Baudry et Wahl, *Idem*, 642. Baudry, III, 815. Colmet de Santerre, VIII, 82 bis V şi VI. F. Herman, IV, art. 1882, No. 2.

comodatarul scăpând lucrul cel mai scump, a făcut ceea ce trebuea să facă ori ce bun proprietar, și cu toate acestea, legea îl face responsabil, impunându-i, în acest caz particular, o diligență mai mare de cât aceea a unui bun proprietar (art. 1080, § 1). Comodatul având, în adevĕr, de obiect interesul exclusiv al împrumutătorului, legea impune acestuia o diligență excepțională pentru conservarea lucrului împrumutat [1]), soluțiune care era admisă și la Romani [2]).

Responsab. moștenitorului beneficiar. Art. 715.

In fine, după art. 715, moștenitorul beneficiar nu respunde, în cât privește administrația sa, de cât de greșălele sale cele grave *(culpa lata)* [3]) și de dol.

Moștenitorul beneficiar administrând averea de moștenire fără nici o plată (art. 1534), respunderea sa ar fi trebuit să fie aceea a unui mandatar nesalariat, ceea ce însĕmnează că, după rigoarea principiilor, el ar fi trebuit să respundă de *culpa levis in concreto* (art. 1540, § 2), dacă nu de *culpa levis in abstracto*, ca ori ce administrator a unei averi străine (art. 390, 1080, § 1, 1540, § 1). Cu toate acestea, art. 715, prin excepție, nu'l face

---

[1]) Pothier, V, *Prêt à usage*, 56. Baudry, II, 867. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 353. Baudry et Wahl, *Prêt*, 643. Troplong, *Idem*, 117. Guillouard, *Idem*, 39. Massé-Vergé. IV, § 724, p. 460, n. 3. P. Pont, I, 95. Pand. fr., *Oblig.*, I, 1753. Demolombe, XXIV, 412. Demante, V, 54 bis II.— *Contrà*. Laurent, XXVI, 474. Duranton, XVII, 527. Giorgio Giorgi, II, 30.—In ori ce caz, art. 1566 nu este aplicabil deponentului (vedi *suprà*, p. 318, și 319, t. și nota 1), nici gerantului de afaceri. Vedi t. V, p. 330.

[2]) „*Si incendio, vel ruina aliquid contigit, vel aliquod damnum fatale; non tenebitur, nisi fortè, cùm possel res commodatas salvas facere, suas prætulit*". L. 5, § 4, Dig., 13, 6, *Commodati, vel contra*. Vedi și *Pauli Senten.*, § 2, 2, 4, *De commodato et deposito*, etc.

[3]) Art. 715 nu înțĕlege a vorbi de greșălele grave apreciate *in abstracto*, ci de acele apreciate *in concreto*, adecă care consistă în a fi mai puțin diligent pentru alții de cât pentru sine. „*Talem igitur diligentiam præstare debet, qualem in suis rebus*" (L. 25, § 16, Dig. 10, 2, *Familiæ erciscundæ*); de unde resultă că culpa, care ar fi considerată ca ușoară *in abstracto*, ar putea deveni gravă, dacă ar fi considerată *in concreto*. Cpr. Baudry, II, 206. Demolombe, XV, 236. F. Herman, II, art. 804, No. 2. Vedi și t. III a lucrării noastre, p. 404.

responsabil de cât de greșălele sale cele grave, care presupun o lipsă totală de prevedere *(crassa et supina negligentia)*.[1])

Care să fie oare causa unei atare excepțiuni? Pothier[2]), de la care autorii Codului au împrumutat acest principiu, dice că moștenitorul beneficiar nu respunde de cât de greșălele sale cele grave, pentru că el este administratorul bunurilor sale proprii, ceea ce ar constitui o garanție pentru creditori.

Critică la adresa legiuitorului.

Motivul dat de Pothier este însă departe de a fi concludent, pentru că moștenitorul nu este proprietar în puterea cuvêntului (art. 480), de vreme ce el administrează o avere de care nu poate dispune. Este adevarat că, în unele casuri, o parte din avere poate să 'i remâe lui, însă chiar în asemenea casuri, moștenitorul este liber de a'și compromite interesele sale, nu însă și acele ale creditorului sau legatarului. Sistemul Codului este deci greșit, și lucrul este așa de adevarat în cât unii autori punênduse mai presus de cât legea, dic că, prin *greșăli grave*, legiuitorul poate să fi înțêles *culpa levis in concreto*[3]). Aceasta nu însêmnează însă a interpreta textul, ci a'l schimba, și nimic nu ne autorisă a substitui cuvintelor *greșală gravă*, care figurează în text, expresiunea *greșală ușoară*.

Responsab. gerantului de afaceri. Art. 990.

Un alt caz în care responsabilitatea este limitată numai la dol, și prin urmare, și la *culpa lata*, este acel excepțional prevêdut de art. 990. Acest text prevede, în adevêr, că gerantul de afaceri nu respunde de cât numai de dol, și prin urmare, și de greșălele sale grave, *dacă fără intervențiunea lui, afacerea s'ar fi putut compromite*[4]), so-

---

[1]) Cpr. Trib. Covurlui (D. Tazloanu pr. presed.), *Dreptul* din 1899, No. 15.

[2]) Pothier, *Success.*, VIII, capit. III, S-a III, art. 2, § 4, p. 129.

[3]) Cpr. Baudry, II, 206. Baudry et Wahl, *Success.*, II, 2061. Demolombe, XV, 236. Ducaurroy, Bonnier et Roustain, *Comment. du C. C.*, II, art. 804, No. 623.

Art. 680 C. german.

[4]) „Dacă gestiunea de afaceri are de scop îndepartarea unui pericol iminent, care amenință pe stăpân, dice art. 680 din Codul german, gerantul nu respunde de cât de dolul sêu și de *culpa lata*". *„Bezweckt die Geschäftsführung die Abwendung einer dem Geschäftsherrn drohenden dringenden Gefahr, so hat der Geschäftsfürher nur Vorsatz und grobe Fahrlässigkeit zu vertreten"*. Cpr. L. 3, § 9, Dig., 3, 5, *De negotiis gestis*, a cărui text este citat în t. V, p. 327, n. 3, și L. 11,

luţie admisă şi în noul Cod german şi bazată pe echitate [1]).

Ar fi fost nedrept, în adevĕr, ca acela care din amiciţie numai *(affectione coactus)*, şi fără nici un interes, s'ar fi amestecat în afacerile altuia şi ar fi împedecat de a se aduce stăpânului o pagubă iminentă, să respundă şi de greşălele uşoare, pe care el le ar fi comis în cursul unei gestiuni desinteresate.

Casul în care gerantul respunde de culpa levis în abstracto. Art. 989, 1080.

Dar dacă, în casul excepţional prevĕdut de art. 990, gerantul nu respunde de cât de dolul sĕu şi de *culpa lata*, el va respunde şi de *culpa levis in abstracto* de câte ori se va fi amestecat în afacerile altuia fără nici o necesitate, *nulla necessitate cogente* (L. 3, § 10, Dig., 3, 5, *De negotiis gestis)*.

Aceasta resultă din art. 989, după care gerantul este obligat a da gestiunei sale îngrijirea unui bun proprietar. Art. 989 reproducênd termenii art. 1080, § 1, a înţĕles, cu bună samă, a se referi la culpa prevĕdută de acest text, adecă la *culpa levis in abstracto* [2]).

Deoseb. între gestiunea de afaceri şi mandatul.

Precum vedem, gestiunea de afaceri se deosebeşte în această privinţă de mandat, căci, pe când mandatarul nesalariat respunde numai de *culpa levis in concreto* (art. 1080, § 2 şi 1540, § 2), ca şi depositarul (art. 1599); gerantul de afaceri respunde de *culpa levis in abstracto* (art. 989 şi 1080, § 1), de şi gestiunea de afaceri este prin esenţa sa gratuită [3]).

Motivul acestei deosebiri este că, pe când mandata-

Dig., *loco cit.*, unde se ḑice: „*Si negotia absentis et ignorantis geras; et culpam et dolum præstare debes*".

[1]) *Quæ sententia habet æquitatem.* L. 3, § 9, Dig., 3, 5, *De negotiis gestis.* Veḑi t. V a lucrării noastre, p. 327, t. şi n. 3.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 225. Demolombe, XXXI, 144. Pĕucescu, II, 113. Al. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 238. Veḑi şi t. V a lucrării noastre, p. 326 şi 349.

[3]) Veḑi t. V, p. 335, t. şi n. 1 şi p. 350. Cpr. art. 1394 din C. olandez, unde se ḑice că acela care a gerat afacerile altuia fără mandat, n'are drept la nici un salariu. Această soluţie este admisibilă şi în Codul nostru, cu toată părerea contrară a lui Demolombe (XXXI, 174), pentru că gerantul avênd dreptul numai la cheltuelele sale utile şi necesare (art. 991), salariul nu poate fi considerat ca o cheltueală. Cpr. Laurent, XX, 331. T. Huc, VIII, 384. Pand. fr., *Gest. d affaires*, 215 urm. Veḑi şi t. V, p. 335, n. 1. Gratuitatea gest. de afaceri.

rul a fost ales de mandante și acest din urmă poate să 'și imputе faptul că a ales un mandatar negligent, gerantul de afaceri s'a amestecat în afacerile altuia de la sine și fără a fi poftit. Eată pentru ce respunderea sa este mai mare de cât aceea a mandatarului [1]).

Casul în care gerantul respunde de casul fortuit.

Cât pentru casul fortuit, care ar fi căşunat perderea lucrului proprietarului, gerantul nu va putea fi chemat la respundere de cât atunci când acest caz ar fi consecința unei greșăli a sale... *si culpa casum præcessit* [2]).

Aceasta este teoria culpelor, asupra căreia s'ar putea scrie un volum întreg.

Oblig. la care se aplică art. 1080.

Art. 1080 fiind aședat de legiuitorul nostru sub rubrica : *despre efectul obligațiunilor* și cuprinzând un principiu general în materie de responsabilitate, este aplicabil tuturor obligațiilor convenționale, fie că ele consistă în a da proprietatea sau folosința unui lucru, fie în a face sau a nu face un lucru [3]).

---

[1]) Vedi t. V, p. 326, 327, 349 și autorii citați acolo. — In cât privește celelalte deosebiri care există între mandat și gestiunea de afaceri, vedi t. V, p. 326, 335, n. 3, 339 și 348 urm.

[2]) Vedi t. V. p. 329, 330, 417 și autorii citați acolo.

Dreptul roman.

In dreptul roman, gerantul respundea și de casul fortuit, atunci când el gerase afacerile altuia în contra voinței stăpânului (L. 8, § 3, Dig., 3, 5, *De negotiis gestis*) (cpr. art. 678 C. german), *împotriva puternicei voințe a proprietarului*, după cum se exprimă art. 1393 din Codul Calimach (1040 C. austriac), *si quis nolente et specialter prohibente domino rerum, administrationi earum sese immiscerit* (L. 24, Cod., 2, 19, *De negotiis gestis*), sau când făcuse acte periculoase, pe care stăpânul nu avea obiceiul de a le face, *veluti si novum negotium, quod non sit solutus absens facere, in nomine ejus geras* (L. 11, Dig., *loco cit.*). Această soluțiune, formal admisă de unele legislațiuni străine, de ex., de Codul federal al obligațiilor (art. 470), de Codul spaniol de la 1889 (art. 1891), etc., este admisă de unii și sub Codul actual. Cpr. Arntz, III, 464, *in fine*. Vedi t. V a lucrării noastre, p. 319 urm.

Dreptul francez.

[3]) Această soluție este generalmente admisă și în Francia, cu toate că, în Codul francez, textul corespundetor (art. 1137) este aședat sub rubrica : *despre obligația de a da*. Cpr. Demolombe, XXIV, 404. Thiry, II, 624. Marcadé, IV, 505. Baudry, II, 869. Baudry et Barde, I, 357. Laurent, XVI, 232. Demante, V, 54 bis. — *Contrà*. Larombière, I, art. 1137, No. 15.

El este de asemenea aplicabil obligațiilor care resultă din quasi-contracte și din lege [1]).

Art. 1080 n'ar fi însă, în părerea generală, aplicabil la obligațiile care resultă din delicte sau quasi-delicte (art. 998, 999), și autorul unui delict sau unui quasi-delict ar respunde nu numai de *culpa lata* și *levis*, ci chiar de culpa cea mai ușoară *(culpa levissima)* [2]). „Considerând, dice Curtea de casație din Francia (21 ianuar 1890), că numai în materie de delicte sau de quasi-delicte, *ori ce greșală* obligă pe autorul ei a repara dauna care provine din un fapt al său... etc." [3]). Am vĕdut însă cât de greșită este această opinie, cu toate că ea este generalmente admisă, pentru că, în drept, nu se cere nici o dată o mai mare diligență de cât aceea a unui bun părinte de familie *(homo diligens et studiosus paterfamilias)*, diligența unui *diligentissimus paterfamilias* fiind mai presus de puterea mijlocie a oamenilor și cerênd o prea mare stăpânire de sine, o luare aminte apropiată de infaibilitate. Art. 1080 este deci aplicabil și în materie de culpă extra-contractuală sau aquiliană, și autorul unui delict sau unui quasi-delict nu va respunde de *culpa levissima*, care este necunoscută atât în dreptul roman cât și în dreptul actual, ci numai de *culpa lata* și de *culpa levis* [4]).

Aplicarea art. 1080 în materie de delicte și de quasi-delicte. Controversă.

Despre obligația de a face sau de a nu face.

Obligația de a face [5]) este aceea în virtutea căreia debitorul se obligă a îndeplini un fapt determinat, de exem-

[1]) Vedi autorii citați în nota precedentă.
[2]) Baudry, II, 1349. Baudry et Barde, I, 355 și autorii citați în t. V a lucrării noastre, p. 396, n. 2.
[3]) Cas. fr. D. P. 91. 1. 380. *Pand. Périod.*, 90. 1. 351.
[4]) Vedi t. V, a lucrării noastre, p. 396, 397 și p. 415, n. 3. Cpr. Al. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 41, p. 321.
[5]) Jurisprudența consideră ca o obligație de a face, sarcina impusă de un testator administrației unui ospiciu de a hrăni, crește și întreținea copii mici (C. Lyon, D. P. 54. 2. 187); obligația impusă chiriașului de a justifica către proprietar, într'un termen oare care, plata impositelor imobilului închiriat (Cas. fr., D. P. 57. 1. 388. Laurent, XVI, 190. Pand. fr., I, 1596); promisiunea de a' și da demisia dintr'o funcție publică (cpr. D. P. 45. 3. 99. D. P. 57. 1. 417. Pand. fr., I, 1598); obligația de a hrăni un animal în tot timpul vieței unei persoane (Pand. fr., I, 1601); con-

Exemple de oblig. de a face.

plu, a clădi o casă, *insulam fabricari*, a ara un pământ,

venţia prin care un actor şi-ar angaja de mai inainte talentul său în folosul unui autor sau unui antreprenor de spectacole publice (cpr. D. P. 47. 3. 110. D. P. 56. 2. 71. D. P. 57. 1. 417. Pand. fr., I, 1599); obligaţia luată de o doică sau mancă de a alapta un copil până la înţărcarea lui (Pand. fr., I, 1626 şi sentinţa judecăt. de pace din Montélimar (26 iunie 1873), citată acolo. Cpr. asupra tuturor acestor chestiuni şi altora de asemenea natură. Pand, fr., I, 1595 urm.

Oblig. proprietarului care'şi închiriază farmacia sa unei alte persoane.

Obligaţia proprietarului, care închiriează farmacia sa unei alte persoane, consistând numai în îndatorirea de a pune la dispoziţia închirietorului fondul de comerţ al farmaciei împreună cu autorisaţiunea respectivă, nu este însă o obligaţie de a face, ci o obligaţie de a da. Cpr. C. Galatz (El. G. Econom preşed.), *Dreptul* din 1898, No. 76.

Comercialitatea farmaciştilor. Controversă.

Trebue să reamintim, cu această ocasiune, deşi chestiunea este controversată, că farmaciştii sunt în genere consideraţi ca comercianţi. Cpr. Cas. rom. şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1898, No. 75 şi nota D-lui Al. Degré. *Cur. judiciar* din 1898, No. 40. *Dreptul* din 1897, No. 56. *Dreptul* din 1879, No. 46 şi din 1880, No. 4. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, p. 103, nota 1. Molinier, *Dr. comm.*, I, 133. Bédarride, *Des Commerçants*, I, 44. Goldschmidt, *Handbuch des Handelsrechts*, I, p. 526. L. Bolaffio, *Il Cod. di comm. italiano commentato*, I, partea I, 31, şi decisiile trib. italiane citate de acest autor. Vedi şi t. V a lucrării noastre, p. 536, n. 1.—*Contrà*, Namur, *Le Code de comm. belge*, I, 49. Galuppi, *Istituzioni di diritto comm.*, I, p. 50. Trib. Fălciu şi C. Iaşi (decisie casată), *Curierul judiciar* din 1898, No. 20.

Oblig. luată de un pictor de a executa un portret. Controversă.

Ce trebue să decidem în privinţa obligaţii luate de un pictor de a executa un portret? Curtea din Paris a decis că asemene obligaţie constitue o obligaţie de a face, ear nu o vêndare, de unde Curtea a tras următoarele consecinţe: 1° Portretul remânênd proprietatea artistului până la predare, nu poate să easă din posesiunea lui de cât prin voinţa sa; 2° In caz când artistul refusă de a preda opera sa, el nu poate fi condamnat de cât la restituirea preţului, dacă l'a primit, şi la daune (art. 1075), fără a putea însă fi obligat a'l preda clientului său. Curtea recunoaşte însă că portretul, care astfel remâne în mâna artistului, nu este proprietatea sa absolută, şi că el nu'l poate întrebuinţa la un uz public sau privat, de cât după ce l'a prefăcut astfel în cât persoana, a cărei trăsături fusese reproduse, nu mai poate fi recunoscută. Vedi D. P. 1898. 2. 465.

Această decisiune, contrară jurisprudenţei anterioare, este

a sapa un șanț, *fossam fodiri*, etc., ear obligația de a nu

însă criticată de amicul și fostul nostru coleg de școală, Marcel Planiol, actualmente profesor la facultatea juridică din Paris, pentru că făgăduința de a executa o lucrare pentru un preț determinat, se consideră în genere ca o vêndare, de câte ori lucrătorul se obligă a face lucrarea cu materia lui, precum este în specie. „*Placuit tantum emptionem et venditionem contrahi*“. (*Instit.*, III, 24, *De locatione et conductione*, § 4). (Argument din art. 1411, § ultim, după care luarea în antreprisă a sevêrșirei unei lucrări, drept un preț determinat, se consideră ca o închiriere numai când materia primă se procură de acela pentru care lucrarea se executează, *ear nu de acel însărcinat cu facerea ei*). In acelaș sens se mai poate încă invoca art. 1479, care aplică principiile de la vêndare, când dice că, de câte ori lucrătorul procură materia, risco-pericolul remâne în sarcina lui, dacă lucrul pere prin ori ce chip, înainte de predarea lui, afară de casul când comitentul ar fi întârdiat primirea lui. Cpr. Pothier, *Louage*, IV, 394. Baudry, III, 730. Baudry et Wahl, *Louage*, II, 1837. Troplong, *Idem*, 962 urm. Guillouard, *Louage*, II, 772, 814 și *Vente*, I, 66. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, V, 152. Laurent, XXVI, 5. Colmet de Santerre, VII, 241 bis I și II. Desjardins, *Dr. maritime*, I, 146. Boistel, *Pr.. de dr. comm.*, 1134. Thiry, IV, 87. Arntz, IV, 1224. Prospero Ascoli, *Il Codice di comm. ital. commentato*, VI, 27. Tot în acest sens este și jurisprudența. Vedi D. P. 75. 1. 303. D. P. 87. 2. 157. D. P. 97. 1. 89 și nota lui M. Planiol, etc. Această soluție, admisă în dreptul roman (*Instit.*, III, 24, § 4, *De locat. et conductione*) și în dreptul vechiu francez (cpr. Pothier, IV, *Louage*, 394), era admisă și în Codul Calimach: „Fiind îndoeală, dice art. 1546 din acest Cod (1158 C. austriac), dacă tocmala pentru facerea unui lucru, are să se socotească de cumparare și vêndare, sau de năimeală a lucrului, se judecă după juridica presumpție cum că dătătorul materiei au tocmit pe meșter, *ear dacă meșterul au dat materia, se socotește că este cumparare și vêndare*“. Cpr. art. 651 din noul Cod german, 352, § 1 C. federal, etc. — Cu toate aceste, în dreptul actual, chestiunea este controversată, și unii consideră asemenea contract ca o simplă închiriere (cpr. Duranton, XVII, 250; Duvergier, *Louage*, II, 335; C. Lyon, D. P. 93. 2. 229 urm.), ear alții, ca o *locatio operarum* până la primirea lucrului, și ca o vêndare, în urma primirei sale (cpr. Aubry et Rau, IV, § 374, *ab initio*, p. 525, text și nota 2; Mourlon, III, 818, etc.), ceea ce în ori ce caz este inadmisibil, pentru că un contract nu poate să'și schimbe natura prin executarea sa, și această natură trebue să fie apreciată în momentul formărei sale. Ori, în specie pictorul nu s'a obli-

Art. 1546 C. Calimach.

face este aceea care constrînge pe debitor a se abţinea de

gat a face un lucru, după cum pe nedrept a decis Curtea din Paris prin decisia de mai sus, ci a'şi vinde opera sa, după ce o va termina. Nu este însă vorba în specie de vêndarea unor mărfuri ordinare, ci de o vêndare specială, în care natura lucrului vêndut, adecă a unui lucru viitor, va avea neaparat o înrîurire asupra condiţiunilor contractului. Aceste sunt adevaratele principii. Cpr. Baudry et Wahl, *Louage*, II, 1837 şi nota lui M. Planiol în D. P. 1898, 2, 465 urm.

Contractul încheiat cu un tipograf pentru tipărirea unei cărţi.

Din cele mai sus expuse ar urma că tot ca vêndare trebue să se considere contractul prin care un tipograf s'ar obliga a tipări o carte cu hârtia lui. Acest mod de a vedea ar fi însă greşit, pentru că, dacă tipograful procură hârtia, autorul îi dă manuscriptul séu. Este deci vorba în specie de o obligaţie de a face din partea tipografului, care, prin urmare, la caz de inexecutare, se va preface în daune (art. 1075).

Codul Calimach.

Codul Calimach consideră însă acest contract ca o locaţiune de opere (năimeală de lucrări), ceea ce poate fi adevarat până la un punct oare care, dacă autorul a remas stăpânul operei sale. Când însă tipograful a devenit stăpânul operei sau ediţiunei, aşa cum prevede art. 1552 din acest Cod, atunci contractul este o vêndare în toată puterea cuvêntului, şi este de mirat cum atât Codul Calimach cât şi acel austriac au putut să considere asemenea contract ca o simplă locaţiune.

Art. 1552 urm. C. Calimach.

Eată dispoziţiunile pe care le cuprinde, în această privinţă, Codul Calimach: „Dacă alcătuitorul unui manuscript ḑice art. 1552 din acest Cod (1164 C. austriac), tocmindu-se va da cuiva dreptul de a'l tipări *şi a'l vinde*, se leapădă prin această tocmală de dritul de a încredinţa tipărirea acestui manuscript la altul".

Art. 1553 C. Calimach.

„Autorul este dator să dee manuscriptul séu după tocmală, ear tipograful ca să'i plătească îndată, după primirea manuscriptului, preţul tocmit". (Art. 1553 C. Calimach, 1165 C. austriac).

Art. 1554 C. Calimach.

„Dacă autorul nu va da manuscriptul la termen sau după chipul tocmit, poate tipograful să se tragă din tocmală şi să ceară şi despăgubirea sa, dacă nu i s'au dat manuscriptul de către autor". (Art. 1554 C. Calimach, 1166 C. austriac).

Art. 1555 C. Calimach.

„Dacă s'au hotărît numĕrul exemplarelor de cărţi, dator este tipograful să ceară învoirea autorului pentru toată de isnoavă tipărire şi să încheie nouă tocmală". (Art. 1555 C. Calimach, 1167 C. austriac).

Art. 1556 C. Calimach.

„Până a nu se vinde cărţile ediţii de mai 'nainte, nu are voe autorul să facă de isnoavă ediţie spre păgubirea

la un fapt, de exemplu, obligaţia de a nu scrie în cutare ziar, de a nu juca pe scena cutărui teatru, etc. [1].

Efectele obligaţiĭ de a face sau de a nu face.

Art. 1075.—Ori ce obligaţie de a face sau de a nu face se schimbă în desdaunări, în caz de neexecuţiune din partea debitorului. (Art. 1021, 1076 urm., 1081, 1084 urm., 1093, 1094 C. C. Art. 1142 C. fr.).

Art. 1076.—Creditorul poate cere a se distrui ceea ce s'a făcut, călcânduse obligaţiunea de a nu face, şi poate fi autorisat a distrui el însuş, cu cheltueala debitorului, afară de desdaunări. (Art. 1075, 1077, 1081 C. C. Art. 1143 C. fr.).

Art. 1077. — Nefiind îndeplinită obligaţiunea de a face, creditorul poate asemenea să fie autorisat a o aduce el la îndeplinire cu cheltueala debitorului. (Art. 1021, 1075 urm. C. C. Art. 68 C. com. Art. 1144 C. fr.).

Art. 1075 prevĕdênd că ori ce obligaţie de a face sau de a nu face se preschimbă în desdaunări, de câte ori debitorul nu 'şi îndeplineşte obligaţia sa, s'ar părea la prima vedere că obligaţia de a face sau de a nu face nu poate nici o dată fi executată direct pe cale de constrên-

---

tipografului, sau a vênzĕtorului de cărţi". (Art. 1556 C. Calimach, art. 1168 C. austriac, pe care legiuitorul Moldovei l'a schimbat în redacţia sa).

„Drepturile autorului pentru de isnoava tipărire sau ediţie fiind personalnice, nu trec la moştenitorii lui". (Art. 1557 C. Calimach, 1169 C. austriac). Art. 1557 C. Calimach.

„Dacă autorul au primit asupra'şi alcătuirea unei cărţi, după proiectul ce i s'au pus înainte de cătră tipograf, nu poate să ceară alt ceva afară de tocmita plată". (Art. 1558 C. Calimach, 1170 C. austriac). Art. 1558 C. Calimach.

„Aceste regule se aplică şi la tipărirea hărţilor geografice, iconografice, şi topografice". (Art. 1559 C. Calimach, 1171 C. austriac). Art. 1559 C. Calimach.

Art. 1171 din C. austriac mai adaogă încă că restricţiile la care este supusă contrafacerea se determină prin legile politice (L. din 19 oct. 1846). „*Die Beschränkungen des Nachdruckes sind in den politischen Gesetzen enthalten*". Această dispositie n'a fost reprodusă de legiuitorul Moldovei. Art. 1171 C. austriac.

[1]) „In virtutea obligaţiunii, creditorul are dreptul de a cere de la debitor o prestaţiune", dice art. 241 din noul Cod german; şi acest text adaogă: „Prestaţiunea poate să consiste în a nu face". *Die Leistung kann auch in einem Unterlassen bestehen*". Art. 241 C. german.

gere, *manu militari*. Acest mod de a raţiona ar fi însă cu totul greşit, şi trebue să recunoaştem că termenii art. 1075 sunt prea absoluţi, căci de câte ori obligaţia de a face va putea fi executată fără participarea şi intervenţia personală a debitorului, creditorul poate fi autorisat de justiţie a o aduce la îndeplinire prin alţii, cu cheltueala debitorului (art. 1077) [1]), după cum el poate, osebit de daunele la care ar avea drept, fi autorisat a distruge ceea ce s'a făcut cu calcarea obligaţiunii, de câte ori ceea ce a fost făcut poate fi desfăcut (art. 1076) [2]).

---

[1]) Astfel, dacă te ai obligat a rădica pe locul d-tale un zid de care am neapărată nevoe, sau dacă te ai obligat a tăia un copac, care 'mi astupă vederea, eu voi putea cere autorisarea justiţiei pentru a rădica zidul sau a tăea copacul care mĕ supără, dacă d-ta nu 'ţi vei îndeplini obligaţia luată cătră mine. Cpr. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 75, n. 1. Baudry, II, 859, 887. Baudry et Barde, I, 330, 435. Laurent, XVI, 197. Demante, V, 60 bis I. Marcadé, IV, 512. T. Huc, VII, 134, 135. Demolombe, XXIV, 488, 498, 499. Thiry, II, 630. Mourlon, II, 1138. Duranton, X, 458 urm. Pand. fr., I, 1612 şi 1636. Larombière, I, art. 1143, 1144, No. 1. Aubry et Rau, IV, § 299, p. 42. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1893, consid. de la p. 7. Veḑi şi *suprà*, p. 302.

Punerea în posesiune a locatarului sau arendaşului.

In puterea acestor principii, se admite că locatarul sau arendaşul poate fi pus în posesiunea lucrului închirieat sau arendat, *manu militari*, fără participarea proprietarului (argum. din art. 1021, 1077). Cpr. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 226. — Această executare silită a contractului numai atunci va fi indamisibilă, când punerea în posesiune a chiriaşului sau arendaşului s'ar lovi cu drepturile altuia, de ex. cu dreptul unui chiriaş sau arendaş care ar trebui să fie preferat, sau când s'ar fi închiriat sau arendat lucrul altuia. Baudry et Wahl, *loco suprà cit.*

Închirierea sau arendarea lucrului altuia.

Din cele mai sus expuse resultă deci că închirierea sau arendarea lucrului altuia trebue în principiu să fie declarată validă, şi în acest sens se pronunţă, în adevĕr, majoritatea autorilor. Închirierea sau arendarea nu este, în adevĕr, un contract translativ de proprietate, precum este vênḑarea, pentru ca închirierea sau arendarea lucrului altuia să fie nulă. Cpr. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 96 urm. Guillouard, *Idem*, I, 51, 52. Colmet de Santerre, VII, 159 bis II. — *Contrà.* Laurent, XXV, 56.

[2]) Astfel, dacă te ai obligat a nu îngrădi proprietatea d-tale, pentru ca să pot trece pe dênsa, sau a nu rădica casa d-tale, pentru a nu 'mi astupa vederea, eu nu voi putea să

Autorisarea justiției este neaparată și într'un caz și în altul, pentru că este de principiu că nimene nu'și poate face singur dreptate [1]).

Casurile în care autorisarea justiției poate fi dată mai în urmă.

Sunt însă casuri urgente în care creditorul va putea să proceadă de îndată la executarea obligației sau la distrugerea lucrului făcut de debitor, remânênd că mai în urmă justiția să reguleze drepturile și obligațiile părților [2]).

Judecătorii n'au facultatea de a admite sau nu autorisarea cerută de creditor. Controversă.

In ori ce caz, judecătorii n'au numai facultatea, așa precum se susține de unii pe nedrept, de a autorisa aducerea la îndeplinire a obligației prin altul, cu cheltueala debitorului, sau distrugerea lucrului făcut de debitor în contra obligației ce luase, ci ei sunt obligați a admite conclusiile creditorului, de câte ori el va cere fie aplicarea art. 1076, fie a art. 1077. Astfel, dacă creditorul a cerut aducerea obligației la îndeplinire (art. 1077), sau distrugerea lucrului făcut de debitor (art. 1076), tribunalele nu se vor putea mărgini a'i acorda numai daune-interese [3]).

---

te constrêng personal a distruge ceea ce ai făcut în contra obligației luate de d-ta, dar voi putea fi autorisat de justiție a distruge prin alții și cu cheltueala d-tale ceea ce ai făcut în contra obligației luată față cu mine, avênd drept a cere și despăgubiri pentru dauuele ce 'mi ai causat, cât timp această lucrare a stat în picioare. Pothier, II, 158. Baudry, II, 859, 887. Demante, V, 60 bis II. Baudry et Barde, I, 330, 434. Demolombe, XXIV, 488, 498. Thiry, II, 630. Mourlon, II, 1138. Pand. fr., I, 1612 și 1636. Aubry et Rau, IV, § 299, *in fine*, p. 43, etc. Vedi și *suprà*, p. 302.

[1]) „*Etenim œquissimum prœtori visum est, unumquemque non sibi ipsum jus dicere*". L. 1, § 2, Dig., 43, 3, *Quod legatorum.* Vedi *suprà*, p. 103, t. și n. 2.—Vedi însă art. 229 și 230 din C. german, citate tot acolo.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 200. Demolombe, XXIV, 500. Pand. fr., I, 1641, 1642. Duranton, X, 461.

[3]) Laurent, XVI, 199. Demolombe, XXIV, 505. Baudry, II, 887. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 436. Mourlon, II, 1138. Pand. fr., *Oblig.*, I, 1649. Demante, V, 60 urm. Duranton, X, 460. Massé-Vergé, III, § 530, p. 363, n. 3. T. Huc, VII, 138.—Cu toate acestea, chestia este foarte controversată, și unii ar voi ca judecătorii să aibă facultatea de a admite sau de a respinge autorisarea cerută de către creditor, fie că ar fi vorba de o obligație de a face sau de a nu face un lucru (cpr. Larombière, I, art. 1143, 1144, No. 7

Casurile în care oblig. de a face sau de a nu face se va preschimba în daune.

Cu alte cuvinte, obligaţia de a face sau de a nu face se va preschimba în daune: 1^0 numai atunci când creditorul preferă să ceară daune în loc de a cere executarea obligaţiunii sau distrugerea lucrului făcut [1]), şi 2^0 când prestaţiunea este de aşa fel în cât ea să nu poată fi îndeplinită fie prin natura sa, fie după intenţia părţilor, de cât de debitor în persoană, sau când faptul îndeplinit în contra obligaţii nu poate fi desfăcut ori distrus.

Obligaţia unui pictor de a face un portret.

Astfel, de exemplu, dacă presupunem că un pictor de talent s'a obligat a'mi face portretul meu, este evident că nu'l voi putea sili cu jandarmii la facerea tabloului şi că singura cale ce'mi va remânea va fi aceea de a'i cere daune, căci portretul ce 'mi ar face un alt pictor n'ar fi poate de natură a mă mulţămi, întru cât eu am contractat în vederea talentului personal a cutărui pictor anume determinat *(intuitu personæ)*.

Oblig. luată de un artist de a juca sau cînta pe scena unui teatru.

Tot astfel, dacă un artist s'a obligat a juca un rol pe scena teatrului naţional, sau a cînta într'un concert, nici o putere din lume neputênd să'l silească a'şi îndeplini această obligaţie, ea se va preface fireşte în daune. Acesta este sensul adagiului: *Nemo potest præcisè cogi ad factum*, a cărui aplicaţiune o găsim în art. 1075 [2]).

Oblig. de a nu juca pe scena unui teatru.

Presupunênd, din contra, că un artist, care s'a obligat a nu apare pe scena cutărui teatru, îşi calcă obliga-

---

şi 9. *Idem.* Cas. fr. şi C. Bruxelles, D. P., 55. 1. 297. D. P. 84. 5. 353. *Pasicr. belge*, 87. 2. 6), ear alţii că judecătorii să nu aibă această facultate discreţionară de cât în obligaţiile de a face, nu însă şi în acele de a nu face. Aubry et Rau, IV, § 299, p. 41, 42 t. şi nota 14. Pand. fr., I, 1647.

[1]) Art. 1075 neconstituind o derogare de la art. 1021, nimic n'ar împedeca pe creditor de a cere desfiinţarea contractului sinalagmatic şi daune pentru prejudiciul causat prin neaducerea lui la îndeplinire. Larombière, I, art. 1142, No. 5. Demolombe, XXIV, 489. Pand. fr., I, 1634. Baudry et Barde, I, 442. Cas. fr., Répert. Dalloz, *Oblig.*, 713, nota 1.

[2]) Cpr. Baudry, II, 859, 887, *in fine*. Baudry et Barde, I, 432. Laurent, XVI, 197, 204. Demolombe, XXIV, 492 urm. Thiry, II, 630. Mourlon, II, 1138. Aubry et Rau, IV, § 299, p. 41, t. şi n. 12. Demante, V, 60 bis III. Larombière, I, art. 1143, 1144, No. 3. T. Huc, VII, 135. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 528, p. 450, 451. Pand. fr., I, 1612, 1636. Cpr. C. Paris, D. P. 56. 2. 71.

ția luată, violența executată asupra persoanei sale ar putea de astă dată, cel puțin după unii, să'l facă a'și îndepleni obligația, și tribunalul din Paris a autorisat, în asemenea caz, întrebuințarea puterei publice spre a'l rădica cu de a sila de pe scenă [1]).

Părerea contrară este însă cu mult preferabilă, pentru că, precum foarte bine ține Laurent, omul este liber de a nu'și îndeplini obligațiile sale, remânând ca el să sufere consecințele acestei inexecutări, și libertatea individuală nu poate fi atinsă prin întrebuințarea forței și a violenței [2]).

Condamnarea la daune nu poate să constrângă indirect pe debitor la îndeplinirea oblig. sale. Controversă.

Dacă debitorul unei obligații de a face sau de a nu face nu poate fi constrâns în mod direct la executarea obligațiunii sale prin mijloacele materiale care ar atinge libertatea și demnitatea sa, el n'ar putea fi constrâns nici indirect prin o condamnare bănească a cărei cifră ar întrece daunele causate creditorului. In adevĕr, obligația, la caz de inexecutare, prefăcênduse în daune, creditorul va fi despăgubit de perderea ce a suferit și de câștigul de care a fost lipsit (art. 1084), și atâta tot. Cu alte cuvinte, condamnarea la daune nu poate să aibă caracterul unui mijloc de coercițiune, care ar avea de obiect constrângerea indirectă a debitorului la îndeplinirea obligațiunii sale [3]).

---

[1]) Baudry (II, 859), este singurul autor care aprobă această stranie soluțiune. Sentința tribunalului n'am găsit-o însă publicată nicăiri.

[2]) Laurent, XVI, 198. Mourlon, II, 1138. Pand. fr., I, 1613. Marcadé, IV, 512. Demante, V, 60 bis III. T. Huc, VII, 135. Demolombe, XXIV, 492, 493. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 528, p. 451.

[3]) Demolombe, XXIV, 493 496. Arntz, III, 58. Giorgio Giorgi, II, 155. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 528, p. 453 și § 529, p. 459. Vigié, II, 1267. Aubry et Rau, IV, § 297, p. 42. Laurent, XVI, 301, 302. Pand. fr., 1, 1623 și 2108. Baudry et Barde, I, 440, 478 urm. T. Huc, VII, 136 și 145. Cpr. C. Bruxelles și Cas. belg. (afacerea Beauffremont-Bibesco). D. P. 82. 2. 81 urm. — Jurisprudența franceză este însă în sens contrar. Cpr. Cas. fr. D. P. 57. 1. 213. D. P. 62. 5. 112. D. P. 69. 1. 39. D. P. 89. 1. 259. *Pand. Périod.*, 89. 1. 72. D. P. 91. 1. 31. Jurisprudența română a întrat și ea pe această cale. In adevĕr, atât Curtea din București cât și Curtea noastră supremă au pus în principiu că soțul condamnat a da copilul năs-

Constrângerea of. stării civile la sevîrșirea unei căsătorii.

Această constrângere ar putea fi admisă cel mult în privința ofițerului stării civile, care ar refusa de a celebra o căsătorie, fără motive serioase; și încă și aceasta este îndoelnic, cu toate că am admis altă dată afirmativa [1]).

In puterea principiilor de mai sus trebue să decidem că, dacă vêndêndu'mi fondul d-tale de comerț, te ai obligat a nu 'mi face concurență prin exercitarea unui comerț similar în vecinatate, convenție care este validă, ca

---

cut din căsătoria soțului care a dobêndit divorțul, *poate fi constrêns la executarea hotărîrii* prin o condamnare la daune interese pentru fie care zi de întârziere (cpr. Bulet. Cas. S-a II, anul 1896, p. 1263 urm. și *Dreptul* din 1896, No. 75), însă dl. Degré critică cu drept cuvênt această decisiune (*Dreptul* din 1897, No. 30). In adevĕr, dacă jurisprudența franceză (vedi decisiile citate în t. I a lucrării noastre, partea II, pagina 191, n. 4) și chiar a noastră (cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1883, No. 9), admite, în contra părerei lui Laurent (III, 256), că soțul care refusă de a se supune hotărîrei ce'l condamnă a da copilul, poate fi condamnat la daune, aceasta se înțelege pentru repararea daunei morale suferite prin oprirea și sechestrarea copilului (art. 998), nu însă ca mijloc de constrêngere, pentru a se asigura executarea hotărîrei, fiind că judecătorul nu poate să recurgă la o mĕsură de executare neprevĕdută de lege. Dreptul ce 'și arogă jurisprudența poate fi contestat chiar când este admis nu ca mijloc de constrêngere, ci pentru simpla reparare a daunelor causate, pentru că, în specie, fiind vorba de interesul copilului, ear nu de acel al părintelui căruia el se încredințează, părintele nu sufere nici o daună, nici materială nici morală. El, în realitate, este condamnat la o pedeapsă bănească, și nici o pedeapsă nu poate să existe fără o anume lege. Laurent, III, 256, *in fine*.—Dacă s'ar admite principiul, așa cum îl formulează jurisprudența, că soțul recalcitrant poate fi indirect constrêns la executarea hotăririi prin o condamnare bănească, nu mai remâne îndoeală că o asemene hotărîre n'ar avea un caracter definitiv, ci provisor și că, îndată ce soțul condamnat a da copilul va executa hotărîrea, daunele interese nu vor mai produce nici un efect. Cpr. Demolombe, XXIV, 496. Laurent, XVI, 301. Alex. Degré, *Dreptul* din 1897, No. 30, p. 234. Vedi și decisiile fr. citate de Baudry et Barde, I, 478, n. 4 și de Carpentier *(Divorce)*, Paris, 1899), II, 4029 urm.

[1]) Vedi t. I, partea II, p. 29. Cpr. art. 98 din Codul italian, art. 79 C. austriac și art. 178 din Antre-proiectul de revisuire a lui Laurent (t. I, p. 382, 383), care, în asemenea caz, admit în mod expres intervenția tribunalelor.

una ce e limitată la o anume ramură de comerț [1]), faptul din partea d-tale de a'ți calca obligația nu mĕ autorisă a te isgoni din casa în care te-ai instalat alăturea cu mine, ci voi avea numai dreptul de a'ți cere daune [2]).

Din împrejurarea că obligația de a face sau de a nu face se preschimbă, la caz de inexecutare, în daune și că creditorul este, în asemenea caz, în drept a cere repararea pagubei suferite (art. 1075, 1084), n'ar trebui să credem că obligația de a face sau de a nu face este o obligație alternativă a cărui îndoit efect ar fi sau lucrul promis, sau daunele produse prin neexecutare, căci o atare obligație fiind pură și simplă și având de obiect prestațiunea convenită, nu se preschimbă *ex post facto* în desdaunări, de cât din causa imposibilității sale de a fi executată, așa în cât daunele nu apar de cât ca o compensație și ca echi-

Oblig. de a face sau de a nu face nu este o oblig. alternativă, ci o oblig. pură și simplă.

[1]) Vedi t. V, p. 144, nota 1, și la autoritățile citate acolo, *adde*: Cas. fr. *Pand. Période.*, 98. 1. 188. Cpr. Cas. rom. și Trib. Iași. Bulet. Cas. S-a I, 1893, p. 1073 și *Cur. judiciar* din 1893, No. 84. *Curierul judiciar* din 1897, No. 12. Cpr. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 386.

[2]) Marcadé, IV, 512, *in fine*.—Curtea de casație din Francia, independent de alocarea daunelor fixate pentru repararea prejudiciului causat, a încuviințat și închiderea stabilimentului. D. P. 62. 1. 185. Soluția de mai sus nu este însă admisă de toți autorii, pentru că tribunalele nu se pot, în principiu, amesteca în atribuțiunile puterei administrative, care, pentru a putea funcționa în mod regulat, trebue să fie independentă de puterea judecătorească. Vedi t. V, p. 404, n. 3. In baza acestor considerațiuni, Curtea din Alger a decis (22 fevr. 1898) că autoritatea judecătorească nu are competința de a ordona închiderea unei case de toleranță, *chiar dacă asemenea stabiliment ar fi fost deschis fără o prealabilă autorisare din partea administrațiunei* (D. P. 1899. 2. 6 urm.). Soluția Curței nu este însă la adăpost de ori ce critică, pentru că, în specie, stabilimentul despre care este vorba funcționând în mod clandestin, fără cuvenita autorisare, putea și chiar trebuea să fie închis, fiind că tribunalele au competința de a ordona încetarea tuturor faptelor ilicite, care aduc un prejudiciu altuia. Am vĕdut, în adevĕr, că creațiunea unei case de toleranță constitue o culpă și atrage responsabilitatea autorului ei pentru daunele materiale sau morale causate prin acest fapt proprietarilor vecini, chiar dacă asemene stabiliment a fost autorisat de autoritatea competentă. Vedi t. V, p. 405, și la autor. citate acolo, *adde*: C. Poitiers și Montpellier, *Pand. Période.*, 87. 2. 195. *Pand. Période.*, 98. 2. 213.

valentul pagubei causate prin inexecutare: de unde resultă că, la caz de inexecutare, creditorul nu poate cere de cât faptul datorit, adecă prestaţiunea lucrului promis, ear în caz contrar, daune, fără a putea conchide direct la daune, de vreme ce el n'a stipulat o sumă de bani, ci un fapt anume determinat. Debitorul nu va putea de asemenea să ofere creditorului, cu titlu de daune, o sumă de bani în locul executărei obligaţiĭ, pentru a se scuti de obligaţia sa [1]).

Naşte însă întrebarea: cum judecătoriĭ vor formula decisiunea lor? Chestiunea ne pare foarte simplă.

Judecătoriĭ fiind legaţi prin contract, care este legea părţilor (art. 969), vor trebui neaparat să condamne pe debitor la îndeplinirea obligaţiĭ sale, şi la daune, la caz de inexecutare, dacă creditorul a pus asemenea conclusiuni.

Dacă creditorul a cerut numai prestaţiunea lucrului promis, judecătoriĭ vor admite pur şi simplu aceste conclusiuni, remânênd ca creditorul să ceară şi să dobêndească mai în urmă daune [2]).

Despre natura obligaţiĭ de a face sau a nu face şi despre riscuri în asemene materie.

Natura oblig. de a face sau de a nu face. Oblig. mobiliară.

Ori ce obligaţie de a face sau de a nu face este mobiliară, chiar dacă obiectul ei ar fi un imobil, precum ar fi de ex., în casul în care un architect sau un antreprenor s'ar fi obligat a clădi o casă, *insulam fabricari*. In specie, în adevĕr, resultatul executărei obligaţiĭ este imobilul, nu însă şi obiectul ei. Un fapt positiv sau o abstenţiune nu poate deci nici o dată fi considerat cu un lucru imobiliar [3]).

---

[1]) Cpr. Laurent, XVI, 201. Thiry, II, 630, *in fine*. Demolombe, XXIV, 490. Larombière, I, art. 1142, No. 2. Arntz, III, 58. Massé-Vergé, III, § 530, p. 363, nota 2. Pand. fr., I, 1614. Cas. fr. D. P. 57. 1. 213.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 201. Pand. fr., I, 1619.—Cu toate aceste, chestia este controversată, şi Demolombe (XXIV, 491) dice că judecătoriĭ *pot* să condamne pe debitor a'şi îndeplini obligaţia sa, ear Larombière (I, art. 1142, No. 3), că ei nu pot să condamne în mod principal şi direct pe debitor a face sau a nu face, avênd numai dreptul, la caz de inexecutare, de a'l condamna la daune.

[3]) Pothier, IX, *Tr. des personnes et des choses*, 252 urm. şi *Introduction aux coutumes*, 50. Baudry et Barde, I, 430.

In cât privește chestiunea riscurilor, ea nu este reglementată în materia obligațiilor de a face sau de nu face. Din soluția specială pe care legea o dă în unele casuri (cpr. art. 1479, 1481, 1525), se poate însă deduce că, în asemenea materie, riscurile sunt în sarcina debitorului : *Res perit debitori*, ear *nu creditori* [1]). Risco-pericol.

Despre daunele interese care resultă din inexecutarea obligației.

Prin *daune* (art. 1044, 1081), *daune-interese* (art. 1018 *in fine*, 1021, 1069, § 1, 1082, 1504, etc.) [2]) sau *desdaunări* (art. 1073, 1075), se înțelege *lato sensu* indemnitatea datorită pentru repararea unui prejudiciu sau unei pagube.

Paguba sau prejudiciul poate să resulte fie din inexecutarea sau din executarea tardivă (art. 1082)[3]) a unei obligațiuni, fie din un delict sau quasi-delict (art. 998, 999).

In art. 998 urm., legiuitorul se ocupă de daunele causate prin un delict sau quasi-delict (culpa aquiliană, delictuală, sau extra-contractuală), ear în art. 1078 urm., de acele causate prin inexecutarea absolută sau prin executarea tardivă a unei obligațiuni.

Inexecutarea totală sau parțială a unei obligațiuni, ca și executarea ei tardivă, poate să aducă creditorului

---

Demolombe, IX, 374. Troplong, *Contrat de mariage*, I, 401. Laurent, V, 495. Arntz, I, 860. Thiry, I, 668. Baudry et Chauveau, *Des biens*, 130. — *Contrà*. Ducaurroy, II, 31. Colmet de Santerre, V, 60 bis IV (Demante nu împărtășește însă părerea continuatorului său, II, 356 bis I). Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, I, 336. Vedi și t. II a lucrării noastre, p. 408.

[1]) Baudry, II, 887 bis. Baudry et Barde, I, 445. Vedi în t. V, p. 192 urm. și alte casuri excepționale în care riscurile sunt tot în sarcina debitorului.

[2]) Expresiunea modernă *daune interese* vine de la *id quod interest*. Vedi tratatul lui Dumoulin : *De eo quod interest*. Cpr. Gaston May, *Élém. de dr. romain*, p. 373, nota 2.

[3]) In adevĕr, acel care execută o obligație mai tărdiu de cât trebuea s'o execute, nu execută tot ce datorește : *Minus solvit qui tardius solvit* : *nam et tempore minus solvitur* (L. 12, § 1, Dig., 50, 16 *De verb. significatione*). Cpr. Cas. rom. S-a 1. Bulet. 1876, p. 39. Marcadé, IV, 514.

o perdere reală *(damnum)* sau să'l împedece de a realisa un beneficiu *(lucrum)* (art. 1084) [1]).

Ori care ar fi paguba causată, creditorul are în totdeauna dreptul de a fi despăgubit şi de a fi pus în o situaţie echivalentă cu aceea în care el s'ar fi găsit, dacă obligaţia ar fi fost executată [2]).

In ce consistă despăgubirea.

Despăgubirea care i se va plăti va consista în genere în o sumă de bani determinată o dată pentru tot-deauna [3]), *in pecuniam numeratam* [4]).

Cu toate acestea, de câte ori va fi vorba de daune causate prin simpla întârdiere adusă în executarea obligaţiunii, ele vor putea să consiste în o sumă care se va plăti pentru fie care di de întârdiere [5]).

Mai mult încă, legiuitorul neprevĕdĕnd anume că daunele trebue neaparat să consiste într'o sumă bănească, tribunalele pot, la caz de inexecutarea unei obligaţiuni sau la caz numai de o simplă întârdiere adusă în executarea ei, să ordoane ca lucrul care face obiectul obligaţii, să remâe în socoteala părţei aflate în întârdiere sau în culpă, remânênd că ea se plătească valoarea acestui lucru celeilalte părţi [6]).

Daune compensatorii şi moratorii.

Daunele ce se datoresc din causa inexecutărei obligaţiunii fiind o compensare a pagubei aduse prin această inexecutare (art. 1069, § 1), se numesc în doctrină *compensatorii*, ear acele causate prin o întârdiere în executarea

---

[1]) Cpr. L. 27, Dig., 4, 6, *Ex quibus causis majores*, etc. L. 13, Pr., Dig., 46, 8, *Ratam rem haberi*, etc. L. unică Cod. 7, 47, *De sententiis quæ pro eo, quod interest, proferuntur*. Vedi *infrà*, p. 372, text şi n. 3.

Art. 249, § 1 C. german.

[2]) „Acel obligat a plăti daune, dice art. 249, § 1 din noul Cod german, trebue să restabilească lucrurile în starea în care ar fi fost, dacă împrejurările care 'l obligă la indemnisare n'ar fi survenit“ : „*Wer zum Schadensersatze verpflichtet ist, hat den Zustand herzustellen, der bestehen würde, wenn der zum Ersatze verpflichtende Umstand nicht eingetreten wäre*“.

[3]) Baudry, II, 888. Baudry et Barde, I, 449. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 108. Cpr. Cas. fr., D. P. 89. 1. 156.

[4]) L. 13, § 1, Dig., 42, 1, *De re judicata*, etc.

[5]) Aubry et Rau, IV, *loco cit.* şi § 299, p. 41, 42. Laurent, XVI, 300. Demolombe, XXIV, 496. Fuzier-Herman, II, art. 1142, No. 35 şi autorităţile citate acolo.

[6]) Aubry et Rau, IV, § 308, p. 108. Baudry et Barde, I, 449. Cpr. Cas. fr. D. P., 63. 1. 250. Sirey, 63. 1. 311.

obligațiunii, se numesc *moratorii*, pentru că ele sunt datorite tocmai din causa acestei întârdieri, *propter moram debitoris* [1]).

După o doctrină aproape constantă, daunele moratorii sunt datorite numai în urma unei puneri în întârdiere (art. 1081), pe când acele compensatorii sunt datorite de drept prin simplul fapt al inexecutărei obligațiunii [2]).

Daunele compensatorii nu pot fi cumulate cu executarea obligațiunii, pe când acele moratorii pot, din contra, fi cumulate atât cu executarea ei cât și cu daunele compensatorii [3]).

Intre daunele moratorii și acele compensatorii mai există și alte deosebiri, pe care le vom examina mai la vale [4]).

Condițiile cerute pentru ca daunele interese să fie datorite

Art. 1078. — Dacă obligațiunea consistă în a nu face, debitorul, care a calcat-o, este dator a da despăgubire pentru simplul fapt al contravențiunei. (Art. 1075, 1079, 1081, 1084 C. C. Art. 1145 C. fr.).

Art. 1079 [5]). — Dacă obligațiunea consistă în a da sau în a face, debitorul se va pune în întârdiere prin o notificațiune ce i se va face prin tribunalul domiciliului sĕu.

---

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 1668. Demolombe, XXIV, 566 urm. Baudry et Barde, I, 450.

[2]) Larombière, I, art. 1147, No. 3. Demolombe, XXIV, 570. Pand. fr., I, 2213. Laurent, XVI, 251. Vedi și *infrà*, explic. art. 1078, 1079, 1081.

[3]) Thiry, II, 633. Pand. fr., I, 2041. Demolombe, XXIV, 571. Demante, V, 64 bis II. Larombière, I, art. 1147, No. 2.

[4]) Cpr. Demolombe, XXIV, 572. Pand. fr., I, 2039 urm.

[5]) Acest text se deosebește în redacția sa de art. 1139 C. fr., însă admite acelaș principiu, respingênd maxima *Dies interpellat pro homine*, pe care o admitea atât Codul Calimach cât și Codul Caragea, după cum o vom vedea mai la vale *(infrà*, p. 359), și pe care o admite și art. 1223 din C. italian. „Dacă obligația este de a da sau de a face, dice acest din urmă text, debitorul este pus în întârdiere prin simpla expirare a termenului stabilit în convențiune“: „*Il debitore è costituito in mora per la sola scadenza del termine stabilito nella convenzione*“. Vedi *infrà*, p. 359, *ad notam*. Deoseb. de redacție de la C. fr.

Cât pentru § 3 al textului nostru (1079), el mai repetă încă o dată ceea ce dice art. 1081, care, în legislația noastră, trebuea eliminat, de oare ce dispositia sa a fost cuprinsă în art. 1079, așa precum recomandă Marcadé (IV, 515).

Debitorul este de drept în întârdiere:

1° In casurile anume determinate de lege;

2° Când s'a contractat expres că debitorul va fi în întârdiere la împlinirea termenului, fără a fi necesitate de notificaţiune;

3° Când obligaţiunea nu putea fi îndeplenită de cât în un timp determinat ce debitorul a lasat să treacă. (Art. 969, 1074, 1075, 1081, 1363, 1367, 1370, 1504, 1544, 1608 C. C. Art. 43, 380 C. com. Art. 1139 C. fr.).

Art. 1081. — Daunele nu sunt debite de cât atunci când debitorul este în întârdiere de a indeplini obligaţiunea sa, afară numai de casul când lucrul ce debitorul era obligat de a da sau de a face, nu putea fi dat, nici făcut de cât într'un timp oare care ce a trecut [1]). (Art. 1074 urm., 1078, 1079, § 3, 1350 C. C. Art. 37 C. com. Art. 1146 C. fr.).

Art. 1082. — Debitorul este osêndit, de se cuvine, la plata de daune interese, sau pentru neexecuţiunea obligaţiunii, sau pentru intârdierea execuţiunei, cu toate că nu este rea credinţă din parte-i, afară numai dacă nu va justifica că neexecutarea provine din o causă străină, care nu 'i poate fi imputată. (Art. 998, 1069 C. C. Art. 37, 63, 67, 84, 524 C. com. Art. 1147 C. fr.).

Art. 1083. — Nu poate fi loc la daune-interese, când, din o forţă majoră sau din un caz fortuit, debitorul a fost poprit de a da sau de a face aceea la care se obligase, sau a făcut aceea ce 'i era poprit [2]). (Art. 1156, 1342, 1357, 1358, 1423, 1431, 1435, 1475, 1601 C. C. Art. 425, 428, 492, 506, 594, § 3, 610 C. com. Art. 1148 C. fr.).

Pentru ca inexecutarea totală sau parţială a unei obligaţiuni să poată da loc la daune, trei condiţiuni sunt în genere neaparate: 1° Inexecuterea trebue să fi adus o pagubă creditorului, adecă o perdere reală *(damnum emergens)* sau cel puţin o lipsă de câştig *(lucrum cessans)*; 2° Ea trebue să fie imputabilă debitorului; şi în fine, 3° Debitorul trebue să fi fost pus în întârdiere, cel puţin în cât priveşte daunele moratorii.

I. — *Prima condiţie. — Existenţa unei pagube din partea creditorului* (art. 1082).

Pentru ca inexecutarea obligaţiunii sau executarea ei tardivă să poată da loc la daune, se cere mai întâi că ea

---

[1]) Art. 1081 nu face de cât să repete, fără nici o utilitate, cele spuse în art. 1079, § 3. Vedi nota precedentă.

[2]) Art. 1083 este o repetiţie inutilă a art. 1082, şi ca atare, ar fi putut fi eliminat. Cpr. Baudry, II, 891. Baudry et Barde, I, 455. Pand. fr., I, 1773. Vedi şi *infrà*, p. 346.

să aducă o pagubă creditorului, căci, fără pagubă, nu poate să existe acțiune în daune. Aceasta resultă din art. 1082, care dice că debitorul se osêndește la daune, *de se cuvine*, adecă dacă judecătorii apreciază că creditorul a suferit cu adevarat o daună [1]).

In regulă generală, inexecutarea obligațiunii va aduce mai tot-deauna o pagubă creditorului, pentru că obligația a fost stipulată în folosul lui.

Se poate însă întâmpla ca inexecutarea ei să nu aibă neaparat de consecință causarea unei pagube, în care caz acțiunea în daune nu va avea loc. Astfel, dacă am însărcinat pe cineva de a lua sau de a reînoi o inscripție ipotecară, inexecutarea acestei obligațiuni nu va aduce nici o pagubă, dacă imobilul era de mai 'nainte grevat de alte inscripții peste valoarea lui [2]). Legiuitorul face însuș aplicarea acestui principiu în art. 1156, § 2.

Numai paguba efectivă, ear nu și acea eventuală dă loc la acțiunea în daune [3]), judecătorii fondului fiind suverani de a aprecia existența și de a determina întinderea ei [4]).

Pentru a se înlătura ori ce discuțiune, părțile vor face foarte bine de a determina de mai înainte, prin bună înțelegere, cuantumul daunelor datorite la caz de inexecutarea obligațiunii (art. 1069, 1087). In asemenea caz, judecătorii nu vor putea să acorde părței care a avut a suferi de inexecutare, o sumă nici mai mare, nici mai mică (art. 1087), avênd numai facultatea de a micșora penalitatea atunci când obligația principală ar fi fost executată în parte (art. 1070), dacă părțile n'au exclus prin convenția lor această facultate dată judecătorilor [5]).

[1]) Baudry, II, 890. Baudry et Barde, I, 452. Mourlon, II, 1142. Pand. fr., I, 1672. Laurent, XVI, 279. Demolombe, XXIV, 565. T. Huc, VII, 142. Cpr. Cas. fr. și trib. Lyon, *Pand. Période.* 89. 1. 458 și 88. 2. 53. Aceleași prin cipii sunt aplicabile și în materie de delicte sau quasi-delicte. Vedi t. V, p. 425 urm., 449 urm.

[2]) Vedi autorii citați în nota precedentă. Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 18.

[3]) C. Bordeaux, 5 dech. 1881. Pand. fr., I, 1677. Acelaș principiu este admis și în privința delictelor sau quasi-delictelor. Vedi t. V, p. 450 și 581, text și nota 4.

[4]) Cas. fr. D. P. 92. 1. 303.

[5]) Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1893, No. 84. Vedi și *suprà*, p. 270.

Art. 140 Pr. civ.

Pe lângă daune, partea care va perde procesul va fi condamnată și la cheltueli de judecată (art. 140 Pr. civ.) [1].

Paguba trebue să fie materială.

In materie de delicte sau de quasi-delicte (art. 998, 999), paguba poate fi nu numai materială, dar și morală [2], de ex., în delictele de presă [3], în materie de promisiuni de căsătorie,[4], de seducțiune [5], în materie de duel [6], de divorț [7], etc.; pe când în materie de obligațiuni, despăgubirea cerută de creditor presupunênd în tot-deauna un interes bănesc, paguba morală n'ar putea da loc la o acțiune în daune de cât atunci când ea ar avea ca consecință indirectă o perdere bănească [8]. Chestiunea este cu toate aceste controversată. Vedi *infrà*, p. 374 urm.

Art. 1169 C. C.

In ori ce caz, creditorului incumbă sarcina de a stabili prejudiciul pe care el își întemeiază acțiunea sa, conform regulei statornicite de art. 1169: *actori incumbit*

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1874, p. 18.

[2]) Vedi t. V, p. 450 urm. Vedi și *suprà*, p. 336, *ad notam*.

[3]) Vedi t. V, p. 452. Cpr. Laurent, XVI, 281 și XX, 393, 395. urm., 525. Vedi și Al. Degré, *Dreptul* din 1897, No. 30.

[4]) Vedi t. V, p. 459 urm.

[5]) Vedi t. V, p. 462 urm. Vedi și *infrà*, p. 374.

[6]) Cpr. Trib. Ilfov (afacerea Filipescu-Lahovari), *Dreptul* din 1898, No. 23 și *Curierul judiciar* din 1898, No. 12.

[7]) Eată speța recentă și interesantă în care, pentru prima oară, jurisprudența a aplicat principiile responsabilității bănești la faptele ilicite, care constituesc o causă de despărțenie. O femee căsătorită abia de trei luni, ceruse divorțul pentru insulte grave, și anume, pentru motivul că barbatul nu 'și îndeplinise în acest timp nici o dată datoria sa conjugală, dovedind, în adevĕr, prin certificate emanate de la mai mulți medici și moașe, că ea se afla tot virgină, de și locuise la un loc cu barbatul sĕu. Ei bine, atât tribun. din Carcassonne cât și Curtea din Montpellier nu s'au mulțămit de a pronunța divorțul, ci admițênd concluziile reclamantei, au condamnat pe barbat la 50000 lei despăgubiri pentru dauna morală suferită de femee, prin faptul ilicit al barbatului. Vedi aceste decisii în D. P. 1899. 2. 15 urm. Această soluție pare stranie la prima vedere, însă din împrejurarea că faptul barbatului era, în specie, de natură a aduce ruperea legăturei căsătoriei (v. t. I, partea II, p. 142, t. și n. 4), nu resultă că el nu trebue să plătească dauna causată soției sale, dacă, în adevĕr, daună morală sau materială există, ceea ce este o chestie de apreciare.

[8]) Laurent, XVI, 281. Pand. fr., I, 1683. Al. Degré, *Dreptul* din 1897, No. 30, p. 233. C. Rouen, 27 mai 1844. Répert. Dalloz, *Effets de commerce*, 766, p. 344, *ad notam*. V. și *infrà*, p. 374.

probatio, paguba nefiind presupusă de cât în ipoteza art. 1088, când obligaţia are de obiect o sumă de bani [1]).

Când daunele provenite din inexecutarea obligaţiunii ar fi fost de mai 'nainte hotărîte prin stipularea unei clause penale (art. 1069, 1087), creditorul va putea cere penalitatea, fără a fi ţinut de a justifica că a suferit vre o pagubă, şi chiar dacă s'ar stabili că n'a avut nici una [2]). Art. 1069, 1087.

II. — *A doua condiţie. — Paguba adusă creditorului trebue să fie imputabilă debitorului* (art. 1082, 1083).

A doua condiţie cerută pentru ca creditorul să aibă drept la daune este ca inexecutarea obligaţiunii sau executarea ei tardivă să fie imputabilă debitorului, căci numai în acest caz el poate fi considerat ca autorul pagubei pricinuite creditorului. Astfel, dacă te ai obligat a'mi preda o cantitate oare care de producte într'un timp determinat şi nu 'ţi ai executat obligaţia la timp, nu'mi vei datori nici o despăgubire, dacă eu fiind obligat a'ţi da saciĭ necesari pentru transportarea productelor vêndute, nu 'ţi 'i-am predat de loc sau 'ţi-i am dat prea târdiu, pentru că, în casul de faţă, inexecutarea obligaţiĭ nu poate fi imputată debitorului, ci negligenţei creditorului [3]).

Inexecutarea obligaţiunii este imputabilă debitorului, când ea este resultatul culpei, dolului sau macar faptului sĕu [4]).

Culpa sau greşala consistă, după cum am vĕdut *suprà*, p. 306, şi după cum prevede art. 1724 şi 1725 din C. Calimach (1294 C. austriac), în un act sau o omisiune contrară dreptului altuia, *fără intenţie de a face rĕul*, ear dolul sau vicleşugul, în ori ce act sau omisiune prin care debitorul contravine obligaţiĭ sale *cu rea credinţă, cu şti-*

---

[1]) Cpr. Laurent, XVI, 280. Baudry, II, 890. Baudry et Barde, I, 453. Pand. fr., I, 1688. T. Huc, VII, 142. Duranton, X, 471. Massé-Vergé, III, § 350, p. 401, n. 1. Cpr. Trib. Lyon, *Pand. Période.*, 88. 2. 52. Acest principiu este admis şi în materie de delicte sau quasi-delicte. Vedi t. V, p. 397, n. 4, p. 494, 504, etc.

[2]) Vedi *suprà*, p. 271 şi *infrà*, p. 384.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1883, consid. de la p. 606.

[4]) Cpr. art. 1724, 1725 C. Calimach (1294 C. austriac).

ința și vrerea lui, după cum se exprimă art. 1725 din C. Calimach [1]).

Simplul *fapt* al debitorului, fără nici un dol sau culpă din partea lui, poate încă să aducă o pagubă creditorului. De exemplu, neștiind că tatăl meu, care a murit și pe care l'am moștenit, 'ți a vêndut calul sĕu, am dispus de el în folosul unei alte persoane, care primindu'l de bună credință, a devenit proprietarul lui în baza art. 972 și 1909 ; prin simplul acest fapt al meu 'ți am causat o pagubă, și vei avea o acțiune în daune în contra mea, pentru că, de și eu sunt de bună credință, totuși sunt, în specie, causa pagubei ce ai suferit [2]).

Buna credință a debitorului nu'l scutește deci de plata daunelor aduse creditorului prin inexecutarea sau executarea tardivă a obligațiunii sale. Această soluție echitabilă resultă din art. 1082, după care debitorul poate fi osêndit la plata daunelor causate creditorului, *cu toate că nu există rea credință din parte-i*. Buna sa credință va putea însă fi luată în considerație pentru fixarea câtimei sau cuantumului daunelor (art. 1085, 1086) [3]).

Imputabilitatea și prin urmare responsabilitatea civilă la care ea dă naștere, încetează de câte ori inexecutarea totală a obligații sau executarea ei tardivă provine din o causă străină, care nu poate fi imputată debitorului [4]), adecă din un caz fortuit sau o forță majoră, pentru că, în principiu, nimene, nu respunde de casurile fortuite. *Nemo præstat casus fortuitos* [5]).

Art. 1082 prevede casul fortuit, ear art. 1083 și casul fortuit și forța majoră, fiind astfel o repetiție inutilă a art. 1082 [6]).

---

[1]) Astfel, tipograful care cu voință întârdie executarea obligații sale, dând anume corecturi greșite, este culpabil de dol, și ca atare pasibil de daune. Cpr. Trib. com. Tours, 1 aug. 1890. Pand. fr., I, 1710.

[2]) Cpr. Baudry, II, 891. Mourlon, II, 1142.

[3]) Cpr. Baudry et Barde, I, 454, *in fine*. Pand. fr., I, 1769. Laurent, XVI, 256. Demolombe, XXIV, 548. Larombière, I, art. 1147, No. 7.

[4]) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1888, No. 78. Cpr. art. 275 C. german ; art. 1902 C. Calimach (art. 1447 C. austriac), etc.

[5]) L. 23, *in fine*, Dig., 50, 17, *De diversis regulis juris antiqui*.

[6]) Vedi *suprà*, p. 342, n. 2. Cpr. Bandry, II, 891. Pand. fr., I, 1773. Baudry et Barde, I, 455.

Despre casul fortuit sau forță majoră.

Cuvintele *caz fortuit* și *forța majoră*, în limbagiul legei, fiind sinonime [1]), se întrebuințează câte o dată separat unul pentru altul [2]), ear câte o dată la un loc [3]), și exprimă ideea unei cause străine, care nu poate fi imputată debitorului. Caz fortuit, forță majoră.

Legea nedefinind forța majoră și casul fortuit, judecătorii fondului vor aprecia în mod suveran dacă evenimentul propus de debitor a avut sau nu a avut de efect distrugerea imputabilității sale [4]). Apreciarea judecător. fondului.

Ulpian definește forța majoră *(vis divina* sau *major)*, ori ce putere la care nu se poate resista, *omnem vim cui resisti non potest* [5]); ear casul fortuit *(casus* sau *casus for-* Definiție.

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 64, nota 3. — Unii autori ar voi ca expresiunea *caz fortuit* să nu cuprindă de cât accidentele care resultă din o putere naturală, ear expresiunea *forță majoră*, acele care presupun în tot-deauna faptul omului. Cpr. T. Huc, VII, 143. Marcadé, IV, 517, p. 432. E. Caluci, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, IV, 43 și 260. Această distincțiune, care nu are nici un interes practic, n'a fost admisă de legiuitor. Cpr. Baudry et Barde, I, 455, p. 403, n. 2, *in fine*. Demolombe, XXIV, 553.

[2]) Art. 760, 995, 1156, 1358, 1423, 1457, 1461, 1565, 1566, 1567, etc. C. C., vorbesc numai de casul fortuit, ear art. 1083, 1198, § 4, 1431, 1447, 1448, 1601, 1606, 1625 C. C., 492 C. com., etc., de forța majoră.

[3]) Vedi, de ex., art. 1083, 1435, 1475 C. C., 425. 428, 506, 594, 3°, 610, 611, etc. C. com.

[4]) Cpr. Cas. fr. D. P. 73. 1. 78. D. P. 75. 1. 126. D. P. 76. 5. 257. D. P. 84. 1. 39. D. P. 85. 1. 73. D. P. 92. 1. 127. D. P. 96. 1. 72. Laurent, XVI, 264. Baudry et Barde, I, 456. — Este de asemene suverană apreciarea instanțelor de fond, care constată că nici un caz fortuit sau forță majoră n'a împedecat pe debitor de a'și îndeplini obligația sa. Cas. fr. D. P. 74. 1. 76.

[5]) L. 15, § 2, Dig., 19, 2, *Locati conducti*. Vedi și L. 25, § 6, Dig., *loco cit.* — Pentru ca forța majoră să poată scuti de daune pe debitorul care nu 'și a îndeplenit obligația sa, ea trebue să consiste într'un eveniment pe care voința sa n'a putut să'l previe, nici să'l împedece. Cas. fr., D. P. 57. 1. 307. D. P. 69. 1. 9. Pand. fr., I, 1781. — Astfel, împrejurarea că o artistă dramatică *nemăritată* n'ar putea juca rolul ce ea se obligase a juca, pentru că ar fi îngreunată, n'ar scuti-o de obligația de a plăti daune, afară de casul când ea ar dovedi că starea în care se găsește este resul-

tuitus), ori ce eveniment pe care prudența umană nu poate să'l prevadă: *fortuitos casus quos nullum humanum consilium providere potest* [1]). De aceea, Vinnius definește casul fortuit: *omne quod humano captu prœvideri non potest, nec cui prœvisio potest resisti* [2]).

Casul fortuit este deci ori ce eveniment provenit fie de la natură, fie de la om, fie de la un lucru, pe care prudența umană nu poate să'l prevadă, și căruia, dacă el a fost prevĕdut, nu se poate resista.

Prin caz fortuit, se înțĕlege, dice Curtea din Paris, ori ce eveniment pe care vigilența umană nu poate să'l previe, nici să'l împedece, fie că acest eveniment provine de la natură, fie de la o persoană, sau de la un lucru de care debitorul nu respunde [3]).

Casurile fortuite sau de forță majoră se împart deci în două categorii, acele care provin de la natură, sau care resultă din faptul omului [4]).

Casuri fortuite naturale.

Evenimentele naturei, precum furtuna fie pe mare, fie pe uscat, *sive terrestris, sive maritima* [5]); cutremurul *(terræ motus)*; bruma și grindina (art. 1461, § 1 C. C.); inundațiile neobicinuite (art 1461, § 2), *aquarum magnitudines* [6]); boala și moartea naturală a animalelor [7]); năvălirea

---

tatul unui atentat la pudoare, pentru că, afară de acest caz, starea în care ea se găsește este resultatul unei greșeli pe care ea ar fi putut s'o evite. Pand. fr., I, 1783.

[1]) L. 2, § 7, Dig., 50, 8, *De administratione rerum.*

[2]) Formula dată de Vinnius *(Partit. juris.*, Lib. II, cap. 64) a trecut *ad litteram* în art. 1105 din noul Cod spaniol de la 24 iulie 1889.

[3]) *Pand. Périod.*, 1897. 2. 249. Cpr. și Cas. fr. D. P. 91. 1. 43. Vedi și t. V, p. 186 și 330, n. 1.

[4]) Baudry et Barde, I. 455. Demolombe, XXIV, 553. Laurent, XVI, 257, 258. Troplong, *Louage*, 1, 205.

[5]) L. 2, § 6, Dig., 2, 11, *Si quis cautionibus*, etc. Furtuna trebue însă să fie așa de cumplită în cât să împedece călătoriile sau navigațiunea. „*Tempestatem intelligere debemus talem, quæ impedimento sit itineri, vel navigationi*". L. 2, § 6, Dig., *loco cit.* Cpr. Cons. de Stat. D. P. 96. 5. 587.

[6]) L. 23, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui*; L. 15, § 2, Dig., 19, 2, *Locati conducti.* Cpr. Guillouard, *Louage*, II, 562. Baudry et Wahl, *Idem*, I, 287.

[7]) L. 23, Dig., 50, 17, *loco cit.* — L. 5, § 4, Dig., 13, 6, *Commodati, vel contra.* Cpr. Demolombe, XXIV, 553 și XXVIII, 767.

lăcustelor sau altor insecte ori păseri stricătoare *(vis graculorum, sturnorum)* [1]); căldurile peste măsură, o zapadă considerabilă neobicinuită și contrară cursului natural al timpului, *nives immoderatæ et contra consuetudinem tempestatis* [2]), etc., au fost în tot-deauna considerate ca casuri fortuite, pentru că voința omului nu poate să le împedece și să le opue o resistență.

Filoxeră. Controversă.

S'a decis de asemene, în materie de locațiune, că distrugerea complectă a viilor arendate prin filoxeră, constitue un caz fortuit, care aduce resiliarea contractului (art. 1423) [3]).

Evenimentele ordinare ale naturei, precum furtuna, ploaea, ninsoarea, căldura, creșterea și varsarea apelor, etc., nu intră însă în categoria casului fortuit, dacă nu sunt excesive și neobicinuite, ci sunt resultatul ordinar al lucrurilor, pentru că părțile au trebuit să se aștepte la ele [4]).

Incendiu.

Incendiul nu este un caz fortuit de cât atunci când provine din trăsnet. In celelalte casuri, el este mai tot-deauna resultatul unei imprudenți. „*Incendia plerumque fiunt culpa inhabitantium*“ [5]). De aceea, art. 1435 face pe

---

[1]) L. 15, § 2, Dig., 19, 2, *Locati conducti.* — L. 18, Cod., 4, 65, *De locato conducto*, face de asemenea să figureze între casurile fortuite, stricăciunea adusă recoltelor de lăcuste... *edax locustarum pernicies.* Cpr. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 287. Guillouard, *Idem*, II, 562.

[2]) L. 78, § 3, Dig., 18, 1, *De contrahenda emptione.* Cpr. Cons. de stat. D. P. 95. 5. 554, No. 53.

[3]) Trib. Marseille și Cas. fr. D. P. 74. 5. 320, No. 31. D. P. 96. 1. 239. Sirey, 97. 1. 10. Vedi și Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Louage*, 110. Guillouard, *Louage*, 1, 396 și II, 562.— *Contrà.* Baudry et Wahl, *Louage*, I, 288.

[4]) „*Hæc omnia, cùm sunt consulta, naturalem rerum cursum non prætergrediuntur ; ideo fortuita esse non possunt. Cùm vero insolita sunt et immoderata, non naturaliter accidere, sed vim divinam habere creduntur*“. Averani, *Interpret. juris*, II, capit. 26. Cpr. Laurent, XVI, 257. Pand. fr., I, 1787. Troplong, *Louage*, I, 206, 207. Cons. de stat. D. P. 91. 5. 533, No. 42. D. P. 95. 5. 555, No. 52 și 54. — O săcetă excepțională și neașteptată ar constitui însă o causă de forță majoră. Cons. de stat. D. P. 94. 5. 601. C. Limoges, D. P. 96. 2. 147. Cpr. și C. Besançon, D. P. 94. 2. 151.

[5]) L. 3, § 1, Dig., 1, 15, *De officio præfecti vigilum.*

chiriaș responsabil de incendiu, dacă el nu probează că focul s'a întâmplat prin caz fortuit, forță majoră, etc. [1]).

Comodatarul nu este de asemene liberat de perderea lucrului împrumutat, la caz de arderea lui, dacă nu dovedește causa fortuită a incendiului [2]).

Faptele omului. Faptele omului pot, ca și evenimentele naturei, să constituească un caz fortuit, însă pentru aceasta trebue ca ele să fie așa de violente în cât ori ce resistență să fie cu neputință și să facă cu desevêrșire imposibilă executarea obligației.

Abusul de putere, furtul cu mîna înarmată, greva etc. Astfel ar putea fi, de exemplu, abusul de putere sau violența exercitată de către un mai puternic, *omne damnum datum a potentiori*, după cum se exprimă Medicis [3]); o grevă generală, atunci când debitorul nu putea s'o prevadă, nici să se sustragă de la consecințele ei [4]); furtul cu mâna înarmată, *aggressura latronum* [5]), invasiu-

---

[1]) Cpr. Laurent, XVI, 263. Pand. fr., I, 1796. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 750 urm. Troplong, *Idem*, I, 385 urm. Larombière, I, art. 1148, No. 10 urm. Cpr. și Cas. fr. D. P. 58. 1. 1. 359.

[2]) Baudry et Wahl, *Prêt*, 636. Guillouard, *Idem*, 34. — L. 5, § 4, Dig., 13, 6, *Commodati vel contra*, pare însă să considere incendiul ca un caz fortuit. „*Proinde et si incendio.... aliquid contigit, non tenebitur (is qui commodatum recepit), nisi fortè, cùm posset res commodatas salvas facere, suas prætulit*".

[3]) Cpr. Troplong, *Louage*, I, 208.

[4]) Cpr. Trib. Nantes și C. Rennes, D. P. 95. 2. 214.

[5]) L. 6, Cod., 4, 24, *De pigneratitia actione*. Cpr. E. Caluci, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, IV, 260.

Art. 1625. Prin aplicarea acestui principiu, art. 1625 scutește pe ospêtători și hangii de ori ce responsabilitate, de câte ori obiectele călătorului au fost luate prin violență (furt cu mâna înarmată) de către oamenii din afară, nu însă de către oamenii lor sau de străinii primiți de dênșii în han. (Troplong, *Dépôt*, 236. Vedi și *suprà*, p. 320). Art. 1625 vorbind de furtul cu mâna înarmată, aceasta se va aplica și la alte casuri de forță majoră. Astfel ar fi, de ex., prădăciunea sevêrșită cu ocasiunea unei resvrătiri sau invasiunea unei armate străine (Laurent, XXVII, 142, *in fine*). Hangiul, în asemenea casuri, nu este în adevêr culpabil de negligență, de oare ce el n'a cedat de cât violenței.

Furtul cu efracțiune sau escaladare. Controversă. Unii asimilează acestor casuri de forță majoră și furtul comis noaptea prin escaladare sau efracțiune (art. 310, § 2 C. pen.). P. Pont, *Petits contrats*, I, 540. Trib. Iași, 12

nea unei armate străine *(incursus hostium)* [1]), și în genere, resboiul [2]); revoluțiile politice [3]); actele puterei publice căreia se datorește ascultare, ceea ce, sub vechiul regim, se numea *faptul princepelui (le fait du prince)* [4]), și chiar fap-

---

oct. 1898 (D. G. Maxim președ.). *Dreptul* din 1898, No. 73. Părerea contrară, generalmente admisă, este mult mai juridică, pentru că prin o supraveghere mai de aproape, furtul ar fi putut să fie înlăturat. Cpr. în acest din urmă sens, Baudry et Barde, *Oblig.*, I, p. 404, n. 4. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1211. F. Herman, IV, art. 1954, No. 3. Guillouard, *Dépôt*, 147. Troplong, *Idem*, 235. Aubry et Rau, IV, § 373, p. 522 și § 406, p. 629, t. și n. 9. Laurent, XVI, 258 și XXVII, 142.

In ori ce caz, furtul sevêrșit cu chei minciunoase (art. 310, § 3, C. pen.), nu constitue un caz de forță majoră care să scutească pe hangii de responsabilitate, pentru că asemenea furt ar fi putut fi înlăturat prin o îngrijire mai mare, de ex., prin instalarea unor zăvoare sau unor broaște de siguranță. Cpr. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1211. P. Pont, I, 540 și toți autorii. Vedi asupra responsab. hangiilor, *suprà*, p. 319, 320 și t. V, p. 416 și 533, nota 3. Furtul sevêrșit cu chei minciunoase.

[1]) L. 15, § 2, Dig., 19, 2, *Locati conducti*. Cpr. Caluci, *loco suprà cit.*

[2]) Cpr. Baudry et Barde, I, 455. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 287. Laurent, XVI, 258 urm. Pand. fr., I, 1802 urm. Cas. fr. D. P. 72. 1. 456. Vedi și t. V a lucrării noastre, p. 418 urm. — Pentru ca starea de resboiu să poată fi considerată ca un caz fortuit sau o forță majoră, nu este de ajuns ca ea să fi făcut executarea obligației mai grea și mai oneroasă, ci trebue să fi împedecat cu totul aducerea ei la îndeplinire. Cpr. Cas. fr. și C. Lyon, D. P. 74. 1. 200. D. P. 72. 2. 225. Acest principiu este aplicabil tuturor casurilor fortuite care resultă din faptul omului. Vedi *infrà*, p. 354. Dacă împedecarea, care resultă din casul fortuit, este momentană, executarea obligației este suspendată numai până la încetarea acestei împedecări. Cas. fr. D. P. 88. 1. 203. Resboiu

[3]) Cpr. D. P. 55. 1. 9 și D. P. 88. 3. 69. Laurent, XVI, 261. Pand. fr., I, 1803.

[4]) Cpr. Baudry et Barde, I, 455. Troplong, *op. cit.*, 208. G. Giorgi, II, 8. Laurent, XVI, 261, 274. Demolombe, XXIV, 555. Pand. fr., I, 1840. T. Huc, VII, 143. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 431 urm. Cas. fr., 4 mai 1842. Répert. Dalloz, *Force majeure*, No. 8, p. 757, *ad notam*: „Considerând, dice această decisie, că faptul princepelui cărui se datorește ascultare, constitue, ca și faptul naturei, un caz fortuit sau de forță majoră...". Mai vedi încă Cas. fr. D. P. 48. 1. 78. D. P. 77. 1. 367. — Ca exemple de proibițiuni, care emană de la autoritatea publică și care constituesc ceea ce se numește *fapul principelui*, autorii citează: suprimarea unei indus- Faptul principelui.

tul unui particular, sub condiție însă, în acest din urmă caz, ca cel de al treilea care a împedecat executarea obligației să nu fie o persoană pentru care debitorul respunde civilmente (art. 1000, 1434, 1487, 1624) [1]).

---

trii prin un act al puterei superioare; decisiunea consiliului de miniștri care ordonă expulsarea unui străin, în baza legei din 7 april 1881; oprirea făcută directorului unui teatru de a representa o piesă; închiderea unui teatru pe un timp oare care, etc. Cpr. Baudry et Barde, I, 455 și autoritățile citate acolo. Répert. Dalloz, *Force majeure*, 8.

L. din 6 april 1877 p. organ. și administrarea teatrelor.

Și fiind că am vorbit de oprirea de a se representa o piesă de teatru, trebue să menționăm că, după legea din 6 april 1877, asupra organisărei și administrărei teatrelor în România, Comitetul tetral este în drept de a refusa representarea unei piese, pe ori ce scenă din țară, fie ea subvenționată sau nu, dacă piesa nu întrunește condițiile cerute de legile esteticei, fără care nu se poate produce frumosul în artă (art. 6 și 26 din sus citata lege), nemulțămiții având drept de apel la Curtea locală, în termen de 15 dile de la notificarea închierei date, procedura fiind gratuită. Cpr. C. București, *Cur. judiciar* din 1898, No. 41. — Numai încheierile Comit. teatral sunt supuse apelului, nu însă și resoluțiunile directorului general. C. București, *Dreptul* din 1899, No. 9.

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 1876. Laurent, XVI, 262. T. Huc, VII, 143. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 103. Demolombe, XXIV, 558. — Faptul celui de al treilea n'ar scuti deci pe debitor de plata daunelor, când acel dintăi ar fi una din persoanele pentru care debitorul respunde, afară de casul când acest din urmă ar dovedi că el n'a putut împedeca faptul (art. 1000, § ultim.). — In fine, debitorul va plăti daunele aduse prin neexecutarea obligației, chiar când el ar fi fost împedecat de a o aduce la îndeplinire prin faptul unei a treia persoane pentru care el n'ar respunde, când creditorul va stabili că faptul celui de al treile a fost produs prin o culpă imputabilă însuș debitorului. Astfel, dacă 'ți am închirieat grădina mea, îmi vei plăti valoarea copacilor ce altul ar fi tăet din causa dușmăniei care exista între d-ta și între dênsul, pentru că, în asemenea caz, există culpă din partea d-tale. „*Culpæ autem ipsius et illud adnumeratur, si propter inimicitias ejus, vicinus arbores exciderit*". L. 25, § 4, Dig.. 19, 2, *Locati conducti.* Dacă însă nu ți se poate imputa nici o culpă și n'ai putut împedeca pe cel de al treile de a produce dauna, nu vei avea nici o respundere: „*Qua enim cura, aut diligentia consequi possumus, ne aliquis damnum nobis injuria det*". L. 19, *in fine*, Dig., 13, 6, *Commodati vel contra*, și L. 41, Dig., 19, 2, *Locati Conducti.*

Cele spuse în privința persoanelor se aplică și la împrejurări de altă natură.

Caz fortuit bestial.

Astfel, dacă executarea regulată a obligației a fost împedecată de altă împrejurare, de ex., de un animal, caz fortuit *bestial*, după nomenclatura lui Hotmann [1]), debitorul nu va fi scutit de daune de câte ori animalul era sub paza sa și el n'a luat măsurile neaparate pentru a împedeca paguba (art. 1001), fiind din potrivă scutit de ori ce daună în casul contrar [2]).

Condițiile ce-rute p. ca casul fortuit să scutească pe debitor de daune.

Pentru ca casul fortuit sau forța majoră să descarce pe debitor de ori ce responsabilitate, trebue: 1° ca să nu i să poată imputa nici o culpă (art. 1082); și 2° ca el să fie *oprit* de a'și executa obligația sa (art. 1083), căci el va plăti daunele care resultă din inexecutarea sau executarea tardivă a obligației, de câte ori i se va putea imputa o culpă [3]), sau de câte ori el putea să 'și îndeplinească

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXIV, 553.

[2]) Cpr. Demolombe, XXIV, 559. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 103, text și n. 34. Pand. fr., I, 1877.

[3]) Cpr. Demolombe, XXIV, 560. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 103, 104. Larombière, II, art. 1148, No. 20 urm. Laurent, XVI, 265 urm. Baudry et Barde, I, 460. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 293. V. și t. V a lucrării noastre, p. 192, 330 și 417, 418. Vedi și *infrà*, p. 355, t. și n. 3. — Astfel, dacă 'ți am împrumutat calul meu pentru a face o călătorie, și d-ta fiind atacat pe drum de hoți, calul a perit sau a fost furat, îmi vei plăti valoarea lui, cu toate că această violență constitue un caz fortuit, dacă, în loc de a merge pe drumul mare, unde puteai fi la adăpost, ai luat din imprudență alt drum cunoscut de periculos, pentru că casul fortuit se datorește în specie greșalei d-tale. Cpr. Pothier, II, 142, *in fine*.

Debitorul ar fi de asemenea în culpă, dacă putênd să previe pe creditor, nu l'a vestit la timp despre casul fortuit sau forța majoră, care îl împedeca de a'și îndeplini obligația sa, pentru ca el să'și poată lua măsurile sale. Pothier, II, 149, *in fine*. Demolombe, XXIV, 563. Pand. fr., I, 1913. Cpr. L. 27, § 2, Dig., 17, 1, *Mandati vel contrà*, după care mandatarul, care nu poate să 'și execute mandatul, trebue să plătească daune mandantelui pe care nu l'a vestit despre aceasta la timp: „*Quod si, cùm possit nuntiare, cessaverit, quanti mandatoris intersit, tenebitur. Si aliqua ex causa non poterit nuntiare, securus erit*".

Art. 1565.

O aplicațiune a principiului că debitorul respunde de casul fortuit de câte ori el este în culpă, o găsim în art.

obligaţia, fie chiar în condiţiuni mai grele şi mai oneroase pentru dênsul [1]).

Efectele casului fortuit.

Care sunt efectele casului fortuit? Art. 1083 respunde că nu poate fi loc la daune interese de câte ori debitorul nu 'şi execută obligaţia sa din causa unui caz fortuit sau a unei forţe majore, fără a decide însă dacă contractul subsistă sau nu.

Atât doctrina cât şi jurisprudenţa fac următoarea distincţiune. Dacă imposibilitatea în care se găseşte debitorul de a da sau de a face lucrul la care se obligase e privitoare numai la obligaţia accesorie, convenţia subsistă, casul fortuit scutind numai pe debitor de a'şi îndeplini obligaţia contractată, pe care forţa majoră îl împedecă de a o executa [2]).

Dacă, din contra, casul fortuit împedecă pe debitor de a executa obligaţia principală, care resultă din convenţie, contractul este resiliat [3]).

1565 C. C. In adevĕr, după acest text, comodatarul, care întrebuinţează lucrul împrumutat la o altă trebuinţă, sau pentru un timp mai lung de cât se cuvine, respunde de perderea lucrului, *chiar când ea se datoreşte unui caz fortuit*, pentru că, în asemenea caz, el este în culpă. Cpr. L. 1, § 4, Dîg., 44, 7, *De oblig. et actionibus.* Veḑi t. V a lucrării noastre, p. 417 şi Baudry et Wahl, *Prêt*, 644.

Casul în care lucrul împrumutat ar fi perit, chiar dacă n'ar fi fost distras de la usul sĕu legitim. Controversă.

Chestiunea de a se şti dacă aceiaş respundere apasă asupra comodatarului, când se dovedeşte că lucrul împrumutat ar fi perit chiar dacă el n'ar fi fost distras de la usul seu legitim, sau n'ar fi fost întrebuinţat peste timpul stipulat de convenţia părţilor, este însă controversată. Veḑi autorităţile citate într'un sens şi în altul de Fuzier-Herman, IV, art. 1881, p. 532. — Cpr. Laurent, XXVI, 470. Baudry, III, 816. Baudry et Wahl, *Prêt*, 644. Duranton, XVII, 520. Troplong, *Prêt*, 101. Mourlon, III, 949. Duvergier, *Prêt*, 64. Guillouard, *Idem*, 30. Colmet de Santerre, VIII, 81 bis II şi III. Aceşti din urmă autori, întemeindu-se pe art. 1156, § 2, scutesc, în asemenea caz, pe comodatar de ori ce respundere, soluţiune care se vede formal admisă prin art. 322, § ultim, *in fine*, din Codul federal al obligaţiilor. — *Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 392, p. 596, nota 2. Paul Pont, *Petits contrats*, I, 73.

[1]) Laurent, XVI, 265, 268. T. Huc, VII, 143. Demolombe, XXIV, 556. Pand. fr., I, 1883 urm. Baudry et Barde, I, 458 şi decisiile citate acolo. Veḑi şi *suprà*, p. 351, n. 2.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 270. Pand. fr., I, 1914.

[3]) Cpr. Laurent, XVI, 270. Pand. fr., I, 1914 urm. Cpr. D. P. 48. 1. 78. D. P. 71. 3. 17. D. P. 73. 1. 78 şi 3. 6.

Principiul de mai sus nefiind însă absolut, se admite în genere că executarea convenţiunei, dacă ea este încă posibilă, poate fi urmărită în urma încetărei casului fortuit [1]).

Tribunalele fiind însă legate prin convenţia părţilor ca prin o lege (art. 969), nu pot să modifice, nici să reducă obligaţiunile lor [2]).

Debitorul respunde de casul fortuit şi de forţa majoră, de câte ori el este în culpă [3]) sau în întârdiere (art. 1156, § 2), întârdierea fiind considerată ca o culpă [4]), însă aceste nu sunt adevarate excepţiuni la regula generală. Casurile în care debitorul respunde de casul fortuit.

Adevaratele excepţiuni la principiul că debitorul nu sufere casul fortuit pot să resulte sau din lege sau din convenţie.

Une-ori însuş legea pune casul fortuit în sarcina debitorului. Astfel, furul respunde de perderea fortuită a lucrului furat, chiar dacă lucrul ar fi perit în mâna proprietarului lui (art. 1156, § 3). Motivul acestei dispositiuni este că furul avênd o posesiune de rea credinţă, este presupus a fi în întârdiere [5]). Art. 1156, § 3.

---

[1]) Cpr. Laurent, XVI, 271. Baudry et Barde, I, 465. Pand. fr., I, 1920 urm. C. Rennes şi Cas. fr. D. P. 72. 2. 211. D. P. 88. 1. 203.

[2]) Laurent, XVI, 272. Baudry et Barde, I, 459. — Vedi însă, C. Nancy şi Trib. com. Rouen, D. P. 71. 2. 158 şi 3. 54.

[3]) Vedi *suprà*, p. 353, text şi n. 3. Vedi şi art. 1565, care face o aplicaţie a acestui principiu. Mai vedi încă t. V, p. 192, 330, 417 şi 418.

[4]) *Qui in mora est, culpa non vacat.* V. *suprà*, p. 150 şi 183. Vedi şi t. V, p. 193, t. şi n. 2. Art. 287 din noul Cod german este formal în această privinţă. „In urma punerei în întârdiere, dice art. 287 din acest Cod, debitorul respunde de casul fortuit, afară de casul când dauna s'ar fi produs chiar dacă prestaţiunea ar fi fost făcută la timp". „*Er (der Schuldner) ist auch für die während des Verzugs durch Zufall eintretende Unmöglichkeit der Leistung verantwortlich, es sei denn, dass der Schaden auch bei rechtzeitiger Leistung eingetreten sein würde*". Art. 287 C. german.

[5]) „*Semper fur moram facere videtur*". L. 8, § 1, *in fine* şi L. 20, Dig., 13, 1, *De condictione furtiva*. Cpr. Pothier, II, 144. Laurent, XVI, 241. Vigié, II, 1247, *in fine*, Thiry, II, 632. T. Huc, VII, 120 şi VIII, 184. Această dispositie fiind excepţională nu poate fi întinsă la casurile de înşălăciune (art. 332 urm. C. pen.) sau de abuz de încredere (art. 322 urm. C. pen.) T. Huc, *loco suprà cit.*

Art. 995 și 1156, § 2.

Pentru aceleași motive, acel care a primit drept plată ce nu-i era datorită, un imobil sau un mobil corporal, respunde de perderea lui fortuită, dacă nu dovedește că lucrul ar fi perit și în mâna proprietarului (art. 995 și 1156, § 2).

In fine, în unele casuri, comodatarul respunde de perderea fortuită a lucrului împrumutat (art. 1565—1567) [1]).

Casurile în care debitorul a luat casul fortuit asupra lui.

Debitorul putând, după părerea tuturor [2]), să iee prin anume convenție casurile fortuite asupra sa [3]), se înțelege că, în asemenea caz, el va fi obligat a plăti daune creditorului, chiar dacă lucrul ar fi perit prin caz fortuit.

Dovedirea casului fortuit.

Debitorul care propune liberarea sa prin perderea fortuită a lucrului, trebue, ca ori ce reclamant, să 'și dovedească afirmațiunea sa (art. 1169) [4]), această probă putând fi făcută și prin marturi, fiind vorba de o chestie de fapt [5]). „Debitorul este ținut a proba casurile fortuite ce aleagă", ḑice art. 1156, § 3 C. C. Aceasta mai resultă încă din art. 1082, 1169, 1434, § 1, 1435, 1475 C. C., 425 C. com., etc.

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 354, *ad notam*, *in fine* și t. V, p. 417.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 277. Demolombe, XXIV, 564. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 104, t. și n. 37. Larombière, I, art. 1148, No. 5. Pand. fr., I, 1932. Cas. fr. D. P. 85. 1. 73. Cpr. și Cas. rom., S-a. 1, Bulet. 1895, p. 876 urm. și *Cur. judiciar* din 1895, No. 27. — Clausa care pune casurile fortuite în sarcina debitorului fiind excepțională, trebue să fie *expresă*, fără însă a fi nevoe de a se întrebuința vre un termen sacramental. Laurent, XVI, 277. Baudry et Barde, I, 463. Demolombe, XXIV, 554. Troplong, *Vente*, I, 465. 466. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 104.

[3]) Argum. din art. 1156, § 2 și 1460, 1461. Cpr. L. 23, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui*. Vedi asupra art. 1460, 1461, Baudry et Wahl, *Louage*, I, 317 urm.

[4]) *Allegans fortuitum casum, illum tenetur probare*, ḑice Medecis. Cpr. Pothier, II, 656. Troplong, *Louage*, I, 222. Giorgio Giorgi, II, 12. Laurent, XVI, 278 și XVIII, 520. Fuzier-Herman, III, art. 1302, No. 23. T. Huc, VII, 144. Demolombe, XXIV, 561 și XXVIII, 764. E. Caluci, *Il Codice di comm. ital. comment.*, IV, 44. Pacifici Mazzoni, *op. cit.*, V, 93. Molitor, *op. cit.*, II, 579. D. Kebapci, *Pr. civ.*, V, p. 141. Baudry et Barde, I, 466 și toți autorii. Cpr. Cas. rom., S-a I. Bulet. 1883, consid. de la p. 44. Vedi și t. V, p. 504.

[5]) Cpr. Cas. rom., S-a II, *Dreptul* din 1898, No. 44. Trib. civ. Charolles, 23 martie 1894, sentință citată de Baudry et Wahl, *Louage*, I, 294 și 327 urm.

Debitorul este deci presupus în culpă până la dovada contrară (art. 1202) [1]). Presumpția culpei.

O dată dovada casului fortuit făcută de debitor, creditorul, care va susține că pretinsul caz fortuit este consecința unei culpe din partea debitorului, sau că el trebue să respundă de casul fortuit în baza legei ori a convențiunei, va trebui și el, la rêndul sĕu, să'și stabilească alegațiunea sa, conform principiului: *Reus in excipiendo fit actor* [2]). Casul în care creditorul devine și el reclamant la rêndul lui.

A treia condițiie. — Punerea în întârdiere (Mora debitoris, art. 1079, 1081).

Debitorul este obligat prin însuș efectul obligației sale a executa prestațiunea datorită la timpul hotărît prin contract.

La caz de a nu'și îndeplini obligațiunea, el trebue să fie pus în întârdiere, *in mora* (art. 1079, 1081), căci, în regulă generală, atât în obligațiile de a face cât și în acele de a da [3]), el nu mai este astădi de drept în întâr-

---

[1]) Vedi t. V, p. 494 și 504, t. și n. 3, unde am vĕdut că culpa contractuală este presupusă până la dovedirea casului fortuit, cu toate că această teorie nu este admisă de toți autorii. Vedi t. V, p. 494, n. 1.—In cât privește însă culpa aquiliană sau extra-contractuală, ea nepresupunênduse nici odată, trebue să fie dovedită de acel care o invoacă, ori ce probă fiind admisibilă în această privință. Vedi autoritățile citate în t. V a lucrării noastre, p. 397, n. 4. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 34.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 278. Baudry et Barde, I, 466. Demolombe, XXIV, 561. Larombière, I, art. 1148, No. 8 și 19. Thiry, II, 632. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 104. Pand. fr., I, 1938.

[3]) Art. 1079 vorbește, în adevĕr, atât de obligația de a face cât și de aceea de a da. Aceiaș soluție este admisă și în Codul francez, cu toate că, în acest Cod, textul corespundĕtor (art. 1139) este aședat sub rubrica *Despre obligația de a da*, toți autorii recunoscênd că aceasta este un viciu de clasificare, care, la noi, s'a înlăturat. Cpr. Pand. fr., I, 2037. Laurent, XVI, 247. Demolombe, XXIV, 433. Larombière, I, art. 1139, No. 2. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 95, t. și n. 5. Fuzier-Herman, II, art. 1139, No. 1. Toullier D., II, partea II, 246. — Art. 1079 nu se aplică însă la obligațiile care au de obiect o sumă de bani, în privința cărora avem o regulă specială (art. 1088, § 2). Art. 1079 se aplică atât la oblig. de a face cât și la acele de a da.

diere nici chiar prin expirarea termenului hotărît de părți pentru executarea obligației sale, legiuitorul modern respingênd, cel puțin în tesă generală, maxima *Dies interpellat pro homine* (termenul interpelează în locul omului), care era admisă în vechia noastră legislațiune, atât în Codul Calimach cât și în Codul Caragea, și pe care unii pe nedrept o cred admisă și în dreptul roman [1]).

Inaplicarea regulei Dies interpellat pro homine în dreptul roman. Controversă.

[1]) La Romani, de câte ori obligația era pură și simplă și fără termen, debitorul nu era constituit în întârdiere de cât prin o interpelare provenită din partea creditorului. *Mora ex persona fiebat* (L. 32, Dig., 22, 1, *De usuris et fructibus*). Cât pentru casul în care obligația era cu termen, chestiunea de a se ști dacă expirarea termenului pune pe debitor în întârdiere, este foarte controversată.

Unii, în adevĕr, întemeinduse pe mai multe texte, și mai cu samă pe L. 23, Dig., 44, 7, *De oblig. et actionibus*; L. 40, Dig., 12, 1, *De rebus creditis*; L. 77 și 114, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*, L. 12, Cod., 8, 38, *De contrahenda et committenda stipulatione*, etc., susțin că singura expirare a termenului pune pe debitor în întârdiere, fără nici o interpelare din partea creditorului *(mora re ipsa)*. Vedi în acest sens: Madai, *Die Lehre von der mora* (Hall, 1837), § 16 urm. Vangerow, *Lehrbuch der Pandekten*, III, § 588. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts* (Dusseldorff, 1867), II, § 278, 1°. Thibaut, *System des Pandektenrechts*, (Iena, 1846), I, § 101. Ortolan, *Instit.*, III, 1657. Mackeldey, *Lehrbuch der Institutionen des heutigen römischen Rechts*, § 381. Larombière, I, art. 1139, No. 6, etc.

Această părere este însă inadmisibilă, ca una ce confundă efectele clausei penale cu acele ale punerei în întârdiere. Cu alte cuvinte, simpla expirare a termenului face ca clausa penală să devie exigibilă, dar nu pune însă pe debitor *in mora*. In adevĕr, Marcianus, fără a distinge între obligațiile cu termen și acele fără termen, dice formal în L. 32, Dig., 22, 1, *De usuris et fructibus*, că nu există întârdiere fără interpelare: „*Mora fieri intelligitur non ex re, sed ex persona, id est*, **si interpellatus opportuno loco,** *non solverit*“. Apoi, din L. 49, § 3, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*, resultă că debitorul, care are termen, nu este în întârdiere, dacă el n'a fost interpelat înainte de termen, de unde și consecința că o interpelare este necesară pentru ca el să fie pus în întârdiere: „*Si promissor hominis ante diem in quem promiserat, interpellatus sit, et servus decesserit, non videtur per eum stetisse*“. Cât pentru L. 114, Dig., 45, 1, *De verb. oblig.*, invocată de partisanii sistemului contrar, adeca a întârdierei *re ipsa*, ea vine din contra în favoarea părerei ce susținem, pentru că cuvintele care se vĕd în a-

Se violează deci legea când judecătorii condamnă pe un debitor la daune, fără a constata că el a fost pus în

---

ceastă lege „*per debitorem steterit*“, însemnează că debitorul a fost interpelat, după cum cuvintele „*per creditorem steterit*“, însemnează că s'a făcut ofertă creditorului. Vedi în acest din urmă sens: Molitor, *Les oblig. en droit romain*, I, 349 urm. Maynz, *Dr. romain*, II, § 179, ed. din 1891. Wolff, *Zur Lehre von der Mora* (Gœttingen, 1841), § 27 urm. Puchta, *Pandekten* (Leipzig, 1866), § 269. Keller, *Pandekten-Vorlesungen* (Leipzig, 1866), § 252. Mommsen, *Die Lehre von der Mora* în *Beiträge zum Obligationenrecht* (Brunswick, 1855), III, § 10. Accarias, *Pr. de dr. romain* (Paris, 1891), II, p. 599, n. 2. Unterholzner, *Lehre des römischen Rechts, von den Schuldverhältnissen* (Leipzig, 1840), I, § 55, VII. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 427. Rambaud, *Explic. élém. du dr. rom.*, II, p. 325. Girard, *Man. de dr. rom*, p. 629 urm.

Codul Calimach.

In cât privește dreptul nostru anterior, el admitea regula *Dies interpellat pro homine* (art. 1760 urm. C. Calimach, 1333 C. austriac). Cpr. Cas. rom., Trib. Tutova și C. București. Bulet. Cas. S-a 1, anul 1872, p. 200 și 1876, p. 512. Bulet. 1883, p. 440. *Dreptul* din 1883, No. 48. *Dreptul* din 1881, No. 76; din 1886, No. 25 și din 1895, No. 63. *Cur. judiciar* din 1895, No. 34. Tot în acest sens se vede redactat și art. 1223 din Codul italian: „*Se l'obbligazione consiste nel dare o nel fare*, dice acest text, *il debitore e costituito in mora per la sola scadenza del termine stabilito nella convenzione*“. Vedi asupra acestui text, Giorgio Giorgi, IV, 404. Boissonade, *Le nouv. C. C. italien comparé au C. Napoléon*, Revue pratique, t. 26 (1868), p. 87. V. și p. 341, n. 5. Cpr. art. 284, 296 din noul Cod german; 117, § 2 C. federal al obligațiilor din Elveția (L. din 14 iunie 1881), etc.

Art. 1223 C. italian.

Dreptul vechiŭ francez.

In cât privește dreptul vechiŭ francez, el respinsese regula *Dies interpellat pro homine*, și debitorul trebuea să fie pus în întârdiere de a da lucrul datorit prin o interpelare judiciară. Pothier, *Oblig.*, II, 144.

Oblig. constituită sub legea veche și exigibilă sub legea nouă. Controversă.

Inainte de a termina această materie, cată să examinăm o chestiune, care s'a ivit de mai multe ori în practică. Eată o obligație constituită sub legea veche, unde atât Codul Calimach cât și Codul Caragea admiteau principiul *Dies interpellat pro homine*. Această obligație devenind exigibilă sub legea nouă, debitorul datori-va el procentele moratorii din ziua expirărei termenului, conform principiilor legei vechi, sub care obligația a ajuns la scadență, sau numai de la punerea în întârdiere, adecă din ziua cererei în judecată (art. 1088), conform legei noi? Atât tribunalul din Bârlad cât și C. din București au decis că debitorul nu va datori dobênda moratorie, în casul de față, de cât de la punerea în întârdiere,

întârdiere, conform art. 1079, sau că el era în unele din casurile excepționale prevĕdute de acest text [1]).

Instanța de fond care nu s'ar pronunța asupra motivului invocat de debitor, că el n'a fost pus în întârdiere de a'și îndepleni obligația, ar comite o omisiune esențială și ar da o decisiune casabilă [2]).

---

conform principiilor statornicite de legea nouă. *Dreptul* din 1881, No. 76 și din 1886, No. 25. Această părere este, după noi, inadmisibilă, pentru că nu este vorba, în specie, de executarea unui act, după cum spune tribunalul de Tutova, ci de o chestiune de fond, și nu trebue să confundăm exercițiul unui drept cu dreptul însuș. In adevĕr, sau creanța constituită sub legea veche a devenit exigibilă tot sub acea lege, și în asemenea caz, este necontestat că creditorul are un drept câștigat la procente din ḑiua expirărei termenului (cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1872, p. 200); faptul că reclamația a avut loc sub legea nouă nu-i poate aduce nici o pagubă, și această lege va fi aplicabilă numai în privința formelor de procedură, adecă a modului de a întroduce acțiunea și a competinței; sau creanța constituită sub legea veche a devenit exigibilă sub legea nouă, și în asemenea caz, creditorul are earăș un drept câștigat la procente, căci obligația de a plăti procente derivând din voința părților, ca toate obligațiile care resultă din contract, este invederat, după cum ḑice Demolombe (I, 54), că părțile n'au putut avea voința de a se supune unei formalități care nu avea ființă în momentul când ele au contractat, formalitate pe care ele n'au putut s'o prevadă și la care poate n'ar fi consimțit. Legea nouă nu poate deci să schimbe nici unul din efectele contractului, nici a le mări, pentru că s'ar îngreuea posiția debitorului, nici a le micșura, pentru că s'ar lovi în drepturile creditorului. Nu se poate ḑice că creditorul, care n'ar fi pus pe debitorul sĕu în întârdiere, conform legei noi, ar fi înțĕles a renunța la procentele care au curs din momentul aplicărei acestei legi, pentru că este de principiu că renunțările la un drept nu se presupun nici odată. Eată pentru ce socoteam altă dată (v. t. I, partea 1, p. 62, 63) și socotim și astădi că decisiile mai sus citate care, în privința procentelor moratorii, aplică legea nouă convențiilor constituite sub legea veche, fac o greșită aplicare a principiilor de drept și calcă în picioare marele principiu al neretroactivității legilor (art. 1). Cpr. A. Capitolin, *Dreptul* din 1881, No. 77.

[1]) Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1875, p. 119. Bulet. anul 1876, p. 470. Bulet. anul 1878, p. 218.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1889, p. 741.

Întârdierea *(mora)* presupune o culpă comisă fie de creditor *(mora creditoris vel accipiendi)*, fie de debitor *(mora debitoris vel solvendi)*.

Întârdierea creditorului.

Creditorul este în întârdiere, când refuză pe nedrept de a primi prestaţiunea oferită conform obligaţii debitorului, sau când face cu neputinţă executarea acestei obligaţiuni, neaflânduse, bună oară, la locul convenit pentru executarea ei [1]).

Creditorul este, în regulă generală, pus în întârdiere prin o somaţie sau interpelare de a primi lucrul oferit (art. 1114 urm., 1121), afară de casul când el este de drept în întârdiere, de ex., în casul art. 1370.

Consecinţele punerei în întârdiere.

Punerea în întârdiere a creditorului îl face, pe de o parte, să sufere riscurile lucrului datorit, ear pe de altă parte, autorisă pe debitor a cere resiliarea contractului (art. 1370).

Despre punerea în întârdiere a creditorului, vom vorbi mai pe larg, când ne vom ocupa despre oferta de plată şi despre consemnaţiune (art. 1114—1121). De o cam dată ne vom ocupa numai despre întârdierea debitorului, despre care se ocupă art. 1079 şi 1081.

Punerea în întârdiere a debitorului.

Indată ce obligaţia este perfectă, creditorul poate să ceară îndeplinirea ei, afară de casul când ea este contractată sub un termen oare care. In asemenea caz, interpelarea debitorului nu poate fi făcută de cât a doua di după îndeplinirea termenului, diua scadenţei *(dies ad quem)* aparţinênd toată debitorului (art. 307, 319, § 2 C. com., 729 Pr. civ.), *quia totus is dies arbitrio solventis tribui debet* [2]).

Intr'un caz şi în altul însă, debitorul nu este în întârdiere prin inexecutarea obligaţii sale, ci trebue să fie somat sau interpelat de creditor, căci altfel acest din urmă este presupus a fi consimţit ca obligaţia să fie executată mai târdiu.

Formele punerei în întârdiere.

Această interpelare se face prin o notificare sau so-

---

[1]) Cpr. art. 1869 C. Calimach (1419 C. austriac). Vedi şi art. 293—304 din noul Cod german.

[2]) *Instit.*, § 2, 3, 15, *De verb. oblig.* Cpr. art. 1212 C. Calimach (903 C. austriac) şi art. 1889 C. C. actual. Vedi Baudry, II, 885, 951 şi *suprà*, p. 114, t. şi n. 2 şi p. 114 text şi n. 3.

mație extrajudiciară, în care creditorul pune în vedere debitorului de a'și îndeplini obligația sa. Textul francez mai adaogă încă *sau prin alt act echivalent*, de ex., o chemare în judecată, un comandament prealabil [1]) (art. 496 urm. Pr. civ.), etc.

Chemarea în judecată este o punere în întârdiere. Art. 1088, 1865.

Cu toate că legiuitorul nostru nu vorbește, în cât privește obligațiile de a da și de a face, de cât de somația extrajudiciară, nu mai încape îndoeală că chemarea în judecată (art. 1088, 1865) va produce acelaș efect, ea fiind cea mai energică punere în întârdiere [2]).

Inaplic. art. 1870.

In regulă generală, cererea în judecată n'ar constitui o punere în întârdiere, dacă ea ar fi pre matură [3]), sau dacă ar fi adresată unei instanțe incompetente, sau, în fine, dacă ar fi nulă pentru lipsă de forme, art. 1870 de la prescripție nefiind aplicabil în specie [4]).

Casurile în care o cerere în judecată irregulară face să curgă dobênda.

Autorii observă însă cu drept cuvênt că cererea în judecată întrodusă înaintea unor judecători incompetenți face să curgă dobênda în casurile excepționale în care o simplă somație este suficientă pentru a produce acest resultat. In adevĕr, cererea în judecată, cu toate că ar fi adresată unor judecători incompetenți, sau ar fi pre matură, echivalează, în asemenea caz, cu o punere în întârdiere [5]).

Comand. prealabil.

[1]) Comandamentul prealabil ar fi, după unii, mai mult de cât o somație, adecă ar constitui un început de executare și ar face parte integrantă din urmărire (Cas. fr. Répert. Dalloz, *Vente publique d'immeubles*, 1007, n. 1); de aceea, nu se poate renunța la el. Adevĕrul e însă că comandamentul nu face parte din executare, ci este un act precursor al execuțiunei, adecă care o precedează. Vedi în această privință tratatul nostru în limba franceză, p. 362 urm. art. *Saisies*. Cpr. Garsonnet, *Proc. civ.*, IV, § 654. D. Kebapci, Pr. civ., II, p. 98.

[2]) Cas. rom. Bulet. Cas. S-a 1, 1870, p. 281. Bulet. 1876, p. 305, 312 și 332. Bulet. 1885, p. 407 și 549. *Dreptul* din 1885, No. 61. C. din București, *Dreptul* din 1881, No. 24. Cpr. Pand. fr., I, 1959. Laurent, XVI, 234. Demolombe, XXIV, 527. Demante, V, 56 bis VII. Larombière, I, art. 1139, No. 15. T. Huc, VII, 117. Baudry et Barde, I, 426.

[3]) C. Iași, *Dreptul* din 1888, No. 23, consid. de la p. 184.

[4]) Vedi *infrà*, explic. art. 1088, p. 401, 402.

[5]) Baudry, II, 902. Pand. fr., I, 2254. Larombière, I, art. 1153, No. 27. Vedi și *infrà*, p. 403, text și n. 1.

O interpelare verbală făcută de creditor, n'ar pune pe debitor în întârdiere[1]), art. 1079 cerênd o notificare făcută prin agenţii publici alipiţi pe lângă tribunal (portărei)[2]), ceea ce pare a exclude notificarea făcută prin un act sub semnătură privată, de ex., prin o scrisoare, o telegramă, etc.[3])

Interpelare verbală.

Se admite însă, cu toate acestea, că scrisorile şi telegramele pot sa constituească o punere în întârdiere suficientă, mai cu samă în materie comercială[4]).

Scrisori, telegrame.

Unii au mers şi mai departe, admiţênd că o recunoaştere, chiar verbală din partea debitorului, ar fi suficientă pentru ca el să fie considerat ca pus în întârdiere, remânênd, bine înţeles, ca asemene recunoaştere să nu poată fi dovedită de cât conform dreptului comun[5]).

Recunoaşterea verbală din partea debitorului. Controversă.

In ori ce caz, o recunoaştere verbală din partea debitorului ar fi suficientă în casurile în care ea ar înfăţoşa caracterele unei noi convenţiuni intervenite între dênsul şi creditor, dovada acestei recunoaşteri neputênduse face de cât conform dreptului comun[6]).

Aşa dar, principiul este că debitorul trebue, în ori ce caz, să fie pus în întârdiere, fie că obligaţia sa este cu termen sau fără termen, cu sau fără clausă penală, etc.

---

[1]) C. din Iaşi. *Dreptul* din 1891, No. 70. Vigié, II, 1244. Demolombe, XXIV, 525. Laurent, XVI, 234. Toullier D., III, partea II, 253. Pand. fr., I, 1956.

[2]) Agenţii administrativi n'au deci căderea de a face somaţiuni extrajudeciare, ci numai de a aduce la îndeplinire cărţile de judecată civile sau comerciale, care nu sunt privitoare la imobile (art. 95 L. din 1 iunie 1896). Cpr. C. Botez, Controversele L. p. jud. de pace (Botoşani, 1899), p. 224.

[3]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 32. Cas. fr. D. P. 76. 1. 363. D. P. 78. 1. 346.

[4]) Cpr. T. Huc, VII, 117. Lyon-Caen et Renault, *op.* şi *loco suprà cit.* Cas. fr. şi C. Paris. D. P. 84. 1. 130. D. P. 94. 1. 589. D. P. 77. 2. 11. — In cât priveşte datoriile comerciale, lichide şi plătibile în bani, ele produc dobêndă de drept din ziua când devin exigibile (art. 43 C. com.). Veţi *infrà*, explic. art. 1088, p. 398.

Art. 43 C. com.

[5]) Demolombe, XXIV, 530. Larombière, I, art. 1139, No. 29.—*Contrà.* Laurent, XVI, 234. Vigié, II, 1245. Pand. fr., I, 1969, etc., care nu admit de cât recunoaşterea constatată prin un act autentic sau cel puţin sub semnătură privată.

[6]) Pand. fr., I, 1957, 1970. Demolombe, XXIV, 526. Larombière, I, art. 1139, No. 13.

La această regulă se fac însă următoarele excepțiuni. Debitorul este de drept în întârdiere:

Casurile în care debitorul este de drept în întârdiere.

1° In casurile anume determinate de lege (punere în întârdiere legală), de ex., în casurile prevĕdute de art. 399, 400, 420, § 1, 994, 995, 1078, 1156, § 3, 1370, 1504, 1544 C. C., 43, 344, 372, 380, 766 C. com., etc.

Intr'un cuvênt, există punere în întârdiere legală, de câte ori legea face să curgă de drept dobênda, care ține loc de daune interese în obligațiile ce au de obiect sume de bani.

Convenția expresă a părților.

2° Al doilea caz în care debitorul este de drept în întârdiere, este când părțile au convenit expres că debitorul va fi în întârdiere la împlinirea termenului, fără să fie necesitate de vre o notificare (punere în întârdiere convențională).

Această convenție trebue să fie *expresă*, fără ca să fie nevoe de vre un termen sacramental, destul este ca intenția părților să resulte neîndoelnic din contract [1]), căci îndoeala s'ar interpreta în favoarea debitorului (art. 983) [2]).

Clausele cuprinse în polițile de asigurare. Controversă.

Societățile de asigurare au obiceiul de a insera în polițile lor următoarea clausă: „în lipsa plății primei la timpul hotărît, și *fără ca să fie nevoe de vre o punere în întârdiere*, asiguratul, la caz de sinistru, nu are drept la nici o despăgubire". Jurisprudența tinde a decide că asemenea clausă nu este aplicabilă în toată rigoarea ei, dacă societatea are obiceiul de a trimete câte un agent la domiciliul asiguratului pentru încasarea premiilor. Societatea este, în adevĕr, prin această procedare, presupusă a fi renunțat tacitamente la clausa cuprinsă în poliță. Prin urmare, asiguratul nu va perde beneficiul asigurărei de cât în urma unei puneri în întârdiere de a plăti premiile arierate [3]).

---

[1]) Cpr. Trib., Ilfov, *Dreptul* din 1884, No. 11 și autorii citați în nota următoare.

[2]) Pand. fr., I, 1987 urm. Demolombe, XXIV, 519. Larombière, I, art. 1139, No. 7. Laurent, XVI, 237. Baudry et Barde, I, 469.

[3]) Cpr. Cas. fr. și Trib. Paris. D. P. 88. 1. 16, 384 și 432. *Pand. Période.*, 88. 1. 152. *Pand. Période.*, 90. 1. 113. Vedi și numeroasele autorități citate în Pand. fr., Répert., v° *Assurance en général*, 659 urm. Cpr. T. Huc, VII, 119. — Vedi însă Cas. fr. (D. P. 85. 1. 422), care aplică clausa din po-

3° In fine, debitorul este de drept în întârdiere când obligația nu poate fi îndeplinită de cât într'un timp determinat ce el a lasat să treacă (art. 1079, § 3 și 1081) [1]). De exemplu, 'mi-ai închirieat un câne pentru ḑiua deschiderei vênatului [2]), și mi l'ai adus mai târḑiu : 'mi ai vêndut niște vite în vederea unui earmaroc unde aveam intenţiunea de a le vinde și eu la rêndul meu [3]), și nu mi le ai predat la timp [4]); 'ți am dat mandat de a face apel sau recurs în numele meu, sau de a reînoi o inscripție ipotecară, și d-ta ai lasat să treacă termenul defipt de lege fără a'ți îndeplini mandatul, etc. Casul în care oblig. nu poate fi îndeplinită de cât într'un timp determinat ce debitorul a lasat să treacă.

In toate aceste casuri și în altele de asemenea natură, îmi datorești daune, fără ca să fie nevoe de interpelare din partea mea, pentru că simpla expirare a termenului te-a pus în întârdiere prin convenţia tacită a părţilor.

Art. 1079, § 3 și 1081 nu constituesc deci propriu ḑis o excepție la principiul punerei în întârdiere, așa precum ar părea să resulte din redactarea lor, ci din contra o aplicaţiune a regulei generale că debitorul trebue să fie pus în întârdiere, și în adevĕr, el se găsește, în asemenea casuri, pus în întârdiere prin convenţia tacită a părţilor [5]).

Judecătorii fondului vor aprecia în mod suveran dacă debitorul nu putea să 'și îndeplinească prestaţiunea promisă

---

liță în toată rigoarea ei. Cpr. și Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1884, No. 11.

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1878, p. 318. Bulet. S-a, 1, anul 1889, p. 994.

[2]) Veḑi art. 3 L. din 2 nov. 1891 asupra poliţiei vênatului.

[3]) Cpr. Troplong, *Vente*, I, 303.

[4]) Pentru a se putea constata, în obligaţiile de a da, faptul nepredărei la timp din partea debitorului, trebue ca creditorul să se fi presentat la domiciliul lui, unde, în lipsă de convenţie contrară, se face plata (art. 1104). Debitorul nu va fi deci în întârdiere prin simplul fapt al convenţiunei de cât atunci când creditorul va fi stipulat că predarea se va face la domiciliul sĕu (art. 1104). Cpr. Laurent, XVI, 239. Duranton, X, 466. Veḑi și C. din București, *Dreptul* din 1893, No. 67.

[5]) Pothier, II, 147. Thiry, II, 632. Demolombe, XXIV, 521. Laurent, XVI, 239, 251. Demante, V, 62 bis III. Larombière, I, art. 1139, No. 8. Pand. fr., I, 2000. Baudry et Barde, I, 469.

de cât într'un termen oare care, pe care el l'a lăsat să treacă, fără ca să'și execute obligația [1]).

Controversa la care art. 1079 și 1081 au dat loc în materie de locațiune.

Dispoșitia finală a art. 1079 și a art. 1081 a dat loc la o dificultate în materie de locațiune. In adevĕr, locatorul fiind dator să predee chiriașului lucrul în așa stare în cât să poată fi întrebuințat și fiind obligat a face, în cursul locațiunei, toate reparațiile care nu cad în sarcina locatarului, adecă reparațiile cele mari (art. 1421), chestiunea este de a se ști dacă el datorește chiriașului daune de drept și fără nici o interpelare pentru nefacerea acestor reparațiuni, sau dacă trebue să fie pus în întârdiere?

Obligația care incumbă locatorului de a face reparațiile cele mari nefiind de cât consecința obligațiunii sale de a face ca locatarul să se poată folosi, fără nici o întrerupere, de lucrul închirieat în tot timpul contractului (art. 1420, § ultim), îndată ce el nu va face reparațiile care trebue să asigure această folosință continuă și efectivă, obligația sa nu este îndeplinită, și deci art. 1079 și 1081 sunt inaplicabile în specie; de unde resultă că el va datori daune fără nici o punere în întârdiere, remânênd ca locatarul să previe pe locator într'o formă oare care, fie chiar și verbal, fără nici o punere în întârdiere extrajudiciară sau alt act echivalent, despre reparațiile care trebue să'i asigure folosința sa [2]).

Casurile în care oblig. a devenit cu neputință din culpa debitorului.

Punerea în întârdiere presupunênd că executarea obligațiunii este încă cu putință, nu mai este necesară de câte ori executarea ei a devenit cu neputință prin culpa sau faptul debitorului, de ex., prin perirea lucrului datorit pentru lipsă de privighere la conservarea lui. In asemenea caz, daunele sunt datorite de drept creditorului, remânênd numai a fi lichidate, dacă el nu vrea să le plăteasscă de bună voe. Aceasta resultă din art. 1081 și mai cu samă din art. 1078, după care simplul fapt al contravențiunei unei obligațiuni de a nu face, supune pe debitor

---

[1]) Baudry et Barde, I, 471. Demolombe, XXIV, 521. Laurent, XVI, 239.

[2]) M. Planiol, nota, *in fine*, în *Dalloz Périod.*, 92. 1. p. 258. Baudry et Barde, I, 470. Guillouard, *Louage*, I, 108. Cas. fr. D. P. 81. 1. 37. — *Contrà.* Cas. fr., D. P. 92. 1. 257. Sirey, 92. 1. 117. Baudry et Wahl, *Louage*, I, 249.

la plata de daune. Cu alte cuvinte, debitorul va datori creditorului daune de drept, şi fără nici o punere în întârdiere, de câte ori prin fapta sa, obligaţia a devenit cu neputinţă sau vicioasă [1]).

Inaplicarea art. 1081 la resoluţiunea prevĕdută de art. 1021.

Din cele mai sus expuse resultă că art. 1081, după care daunele nu sunt datorite de cât atunci când debitorul a fost pus în întârdiere de a'şi îndeplini obligaţia sa, nu se aplică la resoluţiunea prevĕdută de art. 1021 şi că, în contractele sinalagmatice, partea către care obligaţia n'a fost executată poate, fără nici o punere în întârdiere, să ceară resoluţiunea şi daune [2]).

Alte casuri în care punerea în întârdiere nu este necesară. Delicte, quasi-delicte, etc.

Punerea în întârdiere nu este de asemenea necesară când dauna resultă din un delict sau quasi-delict [3]); când una din părţile angajate într'un contract sinalagmatic cere reducerea obligaţii ce-i impunea contractul, pentru că cealaltă parte nu 'şi ar fi îndeplinit în totul obligaţia sa corelativă [4]); când creditorul cere restituirea fructelor sau altor accesorii ale lucrului principal [5]), care nu constituesc pen-

---

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 1940. Baudry, II, 892, *in fine*. Baudry et Barde, I, 472. T. Huc, VII, 141. Larombière, I, art. 1147, No. 3. Laurent, XVI, 251. Demolombe, XXIV, 570. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1876, p. 305. Bulet. 1885, p. 407. *Dreptul* din 1885, No. 61. Veḑi şi *suprà*, p. 341. — Cu toate aceste, Cas. fr. a decis, cel puţin în mod implicit, că regula art. 1081, care subordonă posibilitatea de a cere daune unei puneri în întârdiere prealabile făcută debitorului, este generală şi se aplică atât la casul când obligaţia n'a fost executată, cât şi la acel când ea a fost numai întârdiată. D. P. 92. 1. 257, şi nota lui M. Planiol.

[2]) Veḑi *suprà*, p. 89, t. şi n. 3.

[3]) Cas. rom. Bulet. 1885, p. 422. Cas. fr. D. P. 59. 1. 20. D. P. 66. 1. 26. D. P. 68. 1. 271 şi 383. D. P. 74. 1. 309. Demolombe, XXIV, 545 şi XXXI, 685. Larombière, I, art. 1146, No. 4. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 94, n. 1 şi § 445, p. 750. Laurent, XX, 523. Massé-Vergé, III, § 547, p. 396, n. 2. T. Huc, VII, 95 şi 120. Baudry et Barde, I, 473. Sourdat, *Tr. de la Responsabilité*, I, 109, 459, 460. Veḑi şi t. V a lucrăriĭ noastre, p. 484, t. şi n. 2.

[4]) Asemenea cerere derivând din o lipsă de causă, în cât priveşte partea obligaţii neexecutate, poate fi introdusă fără nici o punere în întârdiere. Cpr. Demolombe, XXIV, 544. Laurent, XVI, 254. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 95. Pand. fr., I, 1669.

[5]) Cpr. art. 1226 C. Calimach (912 C. austriac).

tru dênsul o despăgubire, ci luarea înapoi a proprietăţei sale, *mera rei persecutio*, după expresia lui Dumoulin [1]).

Art. 1078. Art. 1078 mai prevede încă un caz în care debitorul este în întârdiere, fără nici o interpelare sau clausă specială, ci numai în virtutea convenţii. Acest text prevede în adevĕr că, dacă obligaţia consistă în a nu face *(in non faciendo)*, debitorul care a calcat-o este în întârdiere prin singurul fapt al contravenţii, şi el datoreşte daune fără ca creditorul să aibă nevoe de a'l interpela, pentru că debitorul s'a pus însuş în întârdiere făcênd ceea ce se obligase a nu face. Violarea contractului fiind, în specie, patentă, nu se poate presupune o simplă negligenţă din partea debitorului tolerată de creditor [2]).

Casul în care oblig. de a face un lucru atrage nefacerea altuia. Aplicarea art. 1078. Acest text este aplicabil nu numai când obligaţia consistă în a nu face un lucru determinat, dar şi în casurile când obligaţia, consistând în a face un lucru, atrage în mod virtual nefacerea altuia. De exemplu, te-ai obligat a'mi sămăna un pogon de pământ cu grâu, şi l'ai sămănat cu ovĕs; am dat unui croitor o bucată de ştofă spre a'mi face un surtuc, şi el mi-a croit-o pentru pantaloni, etc. In toate aceste casuri, şi în altele de asemenea natură, simplul fapt al contravenţii îmi dă drept la daune, fără nici o somaţie sau punere în întârdiere (art. 1078) [3]).

Efectele punerei în întârdiere.

Punerea în întârdiere produce următoarele efecte:

Risco-pericol. 1° Risco-pericolul corpului cert şi determinat, care făcea obiectul contractului, remâne în sarcina debitorului pus în întârdiere, şi debitorul respunde de casul fortuit, afară de casurile când el va dovedi că lucrul ar fi perit şi la creditor (art. 995, 1156, § 2) [4]), restricţiune care nu se aplică la fur (art. 1156, § 3) [5]);

---

[1]) Dumoulin, *De eo quod interest*, No. 219. Cpr. Larombière, I, art. 1149, No. 2. Pand. fr., I, 1670.

[2]) Cpr. Baudry et Barde, I, 444. Demolombe, XXIV, 541. Laurent, XVI, 240. C. Douai, D. P. 82. 2. 112.

[3]) Cpr. Pand. fr., I, 2015. Demolombe, XXIV, 543. Larombière, I, art. 1145, No. 3.

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 2023 şi 6246 urm. Baudry et Barde, I, 425 urm. Veḑi şi t. V a lucrării noastre, p. 192, 193.

[5]) Veḑi, în această privinţă, *suprà*, p. 355, t. şi nota 5, şi *infrà*, explic. art. 1156.

2° Dacă lucrul, care n'a fost predat la timp, a devenit inutil pentru creditor, el poate cere resiliarea contractului (art. 1021) [1];

3° In fine, creditorul poate să ceară daune de la debitor, și aceste daune sunt datorite numai de la punerea în întârdiere (art. 1082, 1088) [2].

Incetarea punerei în întârdiere

Efectele întârdierei încetează *(mora purgatur)* prin faptul debitorului sau prin faptul creditorului.

Faptul debitorului.

Prin faptul debitorului, când el face creditorului ofertă reală urmată de o consemnațiune regulată (art. 1114 urm)[3]. „*Nam verum est eum qui interpellatus dare noluit, offerentem postea periculo liberari*“ [4].

Faptul creditorului. Renunțarea la punerea în întârdiere.

Prin faptul creditorului, când el renunță la punerea în întârdiere, fie în mod expres, fie tacitamente. Renunțarea expresă nu presintă nici o dificultate. Cât pentru renunțarea tacită, ea resultă din ori ce fapt care implică din partea creditorului voința neîndoelnică de a renunța la efectele punerei în întârdiere [5].

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 2024.

[2]) Cpr. Pothier, II, 145. Laurent, XVI, 242. Demolombe, XXIV, 516. Pand. fr., I, 2022. — Vedi însă Larombière (I, art. 1146, No. 3), după care debitorul ar putea fi condamnat la daunele suferite de creditor prin neexecutarea obligații, înainte chiar de punerea în întârdiere, soluțiune contrară atât textului cât și spiritului legei.

[3]) Remâne însă bine înțeles că oferta reală nu face să înceteze efectele punerei în întârdiere de cât pentru viitor, creditorul putând să ceară daunele datorite până la purgarea punerei în întârdiere. Cpr. Pand. fr., I, 2027. Laurent, XVI, 244. Thiry, II, 632. Demolombe, XXIV, 533. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 100. Arntz, III, 72.

[4]) L. 72, § 1, *in fine*, Dig., 46, 3, *De solut. et liberationibus.*

[5]) Cpr. Demolombe, XXIV, 235. Laurent, XVI, 245. Larombière, I, art. 1139, No. 22. Pand. fr., I, 2029. — Faptul din partea creditorului de a acorda, fără nici o reservă, debitorului un nou termen, ar constitui din partea lui o renunțare tacită. Pand. fr., I, 2030. Demolombe, XXIV, 235. Laurent, XVI, 245. Larombière, *loco cit.* — Cât pentru casul în care obligația pentru care debitorul a fost pus în întârdiere ar fi fost novată, adecă stânsă și înlocuită prin alta (art. 1128), chestiunea se va resolvi în fapt. Dacă creditorul n'a înțeles a renunța la daunele datorite în virtu-

Desistarea creditorului sau perimarea instanței.

Efectele punerei în întârdiere mai încetează încă când creditorul nu mai urmăreşte acţiunea prin care debitorul a fost constituit în întârdiere. Pentru aceasta trebue însă ca el să se desiste de la acţiunea sa (art. 260, 261 Pr. civ.), sau să lese să se perime instanţa, şi peremţiunea să fie cerută (art. 257 urm. Pr. civ.). Art. 1869 hotărînd că, în asemenea casuri, intreruperea prescripţii nu are loc, aceiaş soluţie este cu bună samă admisibilă şi în privinţa punerei în întârdiere, pentru că atât peremptiunea cât şi desistarea avênd de efect desfiinţarea tuturor efectelor produse prin acţiune (art. 258, 261 Pr. civ.), cu drept cuvênt se poate dice că creditorul a renunţat tacitamente la drepturile ce acţiunea făcuse să se nască în folosul său [1]).

Dacă debitorul a fost pus în întârdiere prin o notificare sau somaţie (art. 1079), efectele acestei puneri în întârdiere vor subsista cât timp va subsista şi obligaţia, adecă 30 de ani (art. 1890) [2]).

Evaluarea daunelor interese.

Am vĕdut *suprà*, p. 340, că, după art. 1082, daunele pot fi datorite fie din causa inexecutărei totale sau parţiale a obligaţii (daune compensatorii), fie din causa întârdierei aduse în executarea ei (daune moratorii).

Aceste din urmă pot fi cumulate cu executarea obligaţii,

---

tea punerei în întârdiere, ceea ce este o chestie de intenţie şi de fapt, ele nu vor fi stênse prin novaţiune. Laurent, XVI, 245. Pand. fr., I, 2032. — Veḑi însă Demolombe (XXIV, 535), care vede într'un mod absolut în novaţiune o renunţare tacită la daunele datorite. Cpr. L. 14, Pr., *in fine*, Dig., 46, 2, *De novationibus*.

[1]) Cpr. Demolombe, XXIV, 538. Laurent, XVI, 246. Troplong, *Prescription*, II, 610. Duranton, X, 450. Pand. fr., I, 2034. — Curtea de casaţie din Francia cu drept cuvênt a decis deci că o acţiune respinsă ca neavênd loc, nu constitue o punere în întârdiere. D. P. 76. 1. 270.

[2]) Laurent, XVI, 246. Demolombe, XXIV, 539. Larombière, I, art. 1139, No. 19. Pand. fr., I, 2036. — Veḑi însă Toullier (III, partea II, 260), după care judecătorii apreciând împrejurările, vor decide în fapt dacă creditorul a înţeles sau nu a renunţa tacitamente la punerea în întârdiere, după timpul mai lung sau mai scurt cât el a păstrat tăcerea, soluţie care cu drept cuvênt este respinsă de adnotatorul său, Duvergier (*loco cit.*, n. 1).

pe când daunele compensatorii au numai de scop înlocuirea executărei ei. (Vedi *suprà*, p. 341).

Câtimea daunelor poate fi determinată fie de părțile contractante prin convenția lor (art. 969, 1087, 1298), fie de tribunale.

De câte ori părțile n'au hotărît de mai 'nainte, prin o anume convenție, daunele ce urmează a se plati de debitor la caz de inexecutarea sau executarea tardivă a obligații sale, tribunalele sunt suverane pentru a determina *cuantumul* daunelor suferite de creditor. Ele trebue însă să se conforme principiilor stabilite de art 1084—1086, căci altfel decisiunea lor ar fi casabilă. Cu alte cuvinte, justiția determină *câtimea* daunelor, nu însă și *baza* lor [1]).

Remâne însă bine înțeles că, chiar în privința determinărei câtimei daunelor, tribunalele trebue să arăte elementele pe care își întemeiază aprecierea lor, căci altfel, ele ar da o hotărîre nemotivată, și prin urmare, casabilă, (art. 123 Pr. civ. și 37 L. C. de cas.): „Considerând, dice cu drept cuvênt Curtea noastră supremă (11 dechembrie 1898), că, dacă instanța de fond, în materie de daune interese, are prin chiar natura lucrurilor o mare latitudine în apreciarea cuantumului daunelor, și dacă, în principiu, această apreciare scapă de censura Casațiunei ca cestiune de fapt, acest drept nu scutește însă pe instanța de fond de a îndeplini cerințele esențiale ale ori cărei hotărîri judecătorești, adecă de a arata motivele de drept sau de fapt pe care ea își întemeiază apreciarea cuantumului, căci numai cu modul acesta se poate vedea dacă elementele de apreciare, pe care s'a bazat instanța de fond, nu sunt lipsite de un temeiu legal, sau nu conțin erori grave de fapt, în care casuri hotărîrea dată ar fi supusă censurei Curței de casație", etc. [2]).

Determinarea daunelor interese de justiție. — Casurile în care obligația nu are de obiect o sumă de bani.

Art. 1084. — Daunele interese, ce sunt debite creditorului, cuprind în genere perderea ce a suferit și beneficiul de care

[1]) Cpr. Baudry et Barde, I, 489, și decisiile citate de acești autori. Demolombe, XXIV, 597.

[2]) Vedi *Dreptul* din 14 ianuar 1899, No. 4 și *Curierul judiciar* din 1899, No. 2.

a fost lipsit, afară de excepțiunile și modificațiunile mai jos menționate. (Art. 1073 C. C. Art. 37, 67, 81, 84, 110, 111, 119 522, 524, 570, 577, 579, 581, 594, 924 C. com. Art. 1149 C. fr.)'

Prin daune-interese [1]) se înțelege, după cum am vĕdut *suprà*, p. 339, despăgubirea perderei reale suferite de o persoană *(damnum emergens)* și a câștigului pe care ea putea să'l dobêndească după obicinuitul curs al lucrurilor (art. 1723 C. Calimach, 1293 C. austriac) [2]) *(lucrum cessans)*, *quantum mea interfuit*: *id est*, *quantum mihi abest*, *quantumque lucrari potui* [3]).

Astfel, pentru a cita exemplul pe care îl dau autorii, dacă un întreprinzĕtor de spectacole publice (impresario) [4]) a contractat cu un artist de talent pentru darea unui concert, și acel artist nu'și execută obligația sa, daunele datorite întreprinzĕtorului vor cuprinde: 1^0 despăgubirea cheltuelelor făcute de dênsul, adecă închirierea localului, cheltuelele de publicitate, plata musicei, etc. *(damnum emergens)*; și 2^0 beneficiile ce concertul i-ar fi adus în urma deducerei tuturor cheltuelelor *(lucrum cessans)* [5]).

Aceste sunt elementele de care, în regulă generală [6]), tribunalele trebue să ție samă la fixarea daunelor suferite de creditor, căci dacă ele ar refusa sau ar omite de a se

---

[1]) Cuvêntul *daune* exprimă perderea reală suferită de creditor prin inexecutarea sau executarea tardivă a obligației, ear cuvêntul *interese (interest)*, deosebirea care există între poziținea actuală a creditorului și acea în care el s'ar fi găsit, dacă debitorul și-ar fi executat obligația sa.

Art. 252 C. german.

[2]) „Dauna ce urmează a fi reparată, ḑice art. 252 din noul Cod german, cuprinde și câștigul de care creditorul a fost lipsit. Se consideră ca atare beneficiul la care creditorul putea să se aștepte după cursul ordinar al lucrurilor sau după împrejurările particulare".

[3]) L. 13, Pr., Dig., 46, 8, *Ratam rem haberi*, etc. Cpr. Pothier, II, 159. Veḑi și legile romane citate *suprà*, p. 340, n. 1.

[4]) Art. 3, § 6 Cod. com.

[5]) Cpr. Thiry, II, 623. Baudry, II, 894. Baudry et Barde, I, 475. Demante et Colmet de Santerre, V, 65 bis. Cpr. Cas. fr. D. P. 93. 1. 223.

Promis. de căsătorie.

[6]) Ḑicem în regulă generală, pentru că, în unele casuri, judecătorii nu pot să ție samă de câștigul ce părțile ar fi fost împedecate de a realisa *(lucrum cessans)*, de ex., in materie de promisiuni de căsătorie, în care nu se poate avea în vedere de cât perderea reală suferită de reclamant. Veḑi t. I, partea II, p. 8, t. și n. 1; t. V, p. 141 și 460, t. și n. 4.

conforma art. 1084, decisia lor ar fi casabilă pentru violarea acestui text [1]).

Creditorul, care conchide la daune, va trebui deci să stabilească atât perderea ce el a suferit cât și câștigul de care a fost lipsit, căci ori cât de grea ar fi această din urmă dovadă, nici o rațiune nu există pentru ca el să fie scutit de proba ce urmează a face [2]). Dovada care urmeaza a fi făcută de creditor.

Daunele-interese presupunênd o pagubă actuală adusă creditorului prin inexecutarea sau executarea tardivă a obligațiunii debitorului, chestiunea este de a se ști dacă tribunalele au dreptul de a aloca creditorului daune viitoare pentru fie care ḑi de întârḑiere adusă în executarea obligațiunii. Doctrina și jurisprudența le concedă această facultate, sub condiția însă de a constata în decisiile lor greșala debitorului și de a evalua prejudiciul viitor [3]). Trebue deci ca, în momentul pronunțărei hotărîrei, judecătorii să aibă elementele necesare pentru a putea de mai 'nainte hotărî câtimea daunelor viitoare [4]). Lucrurile se petrec în modul următor, în practică: tribunalele fixează un termen în lăuntrul căruia debitorul urmează a'și îndepleni obligația sa, condamnându'l, la caz de inexecutare, la o sumă de bani drept daune pentru fie care ḑi de întârḑiere. In asemenea caz, câtimea daunelor fiind apreciată și fixată într'un mod absolut și irevocabil, judecătorii nu mai pot reveni asupra decisiunei lor [5]). Daune viitoare p. fiecare ḑi de întârḑiere.

Dar dacă se concedă tribunalelor dreptul de a eva- Constr. indirectă a debit. la îndeplinirea oblig. sale. Controversă.

[1]) Cas. fr. D. P. 74. 1. 117. Această decisie a Camerei reclamațiunelor adaogă însă că sentința care hotărește daunele datorite pentru inexecutarea unei obligațiuni e presupusă a fi avut în vedere perderea reală suferită și lipsa câștigului și că, prin urmare, ea n'ar putea fi casată de cât dacă din dispositivul sau din motivele ei ar resulta că judecătorii au refusat sau au omis de a se conforma acestei prescripțiuni.

[2]) Cpr. Baudry et Barde, I, 476. Laurent, XVI, 283.

[3]) Cpr. Pothier, II, 146. Baudry et Barde, I, 477. Demolombe, XXIV, 496. Giorgio Giorgi, II, 156. T. Huc, VII, 145. Cpr. Cas. fr. C. Douai și Aix. D. P. 75. 1. 460. *Pand. Période.* 1899. 1. 46. D. P. 75. 2. 31 și D. P. 77. 2. 176.

[4]) Cpr. Cas. fr. și C. Bruxelles, D. P. 92. 1. 303. D. P. 82. 2. 81.

[5]) Cpr. Cas. fr. D. P. 91. 1. 128. Baudry et Barde, *loco suprà cit.*

lua, după elementele ce posed, daunele viitoare ce debitorul va aduce creditorului prin executarea tardivă a obligaţiunii sale, condamnându'l a plăti o sumă determinată pentru fie care zi de întârziere, până la aducerea ei la îndeplinire, doctrina le tăgăduește, și cu drept cuvênt, dreptul de a constrênge pe debitor la îndeplinirea obligaţiunii sale, prin condamnarea la daune, fie că această obligaţie consistă în a da sau în a face, pentru că căile de executare și de constrêngere la care este permis de a recurge, trebue să fie anume determinate de lege, și nicăiri legiuitorul n'a încuviinţat condamnarea la daune ca un mijloc de coerciţiune. Prin această procedare, jurisprudenţa s'a pus deci mai presus de cât legea, aplicând o pedeapsă arbitrară, care nu emană de la legiuitor [1]).

Daune morale. Controversă.

Am vĕdut că, în materie de culpă delictuală sau aquiliană (art. 998, 999), daunele pot fi nu numai materiale, dar și morale, după cum prevede anume noul Cod german (art. 847, 1300), Codul elveţian asupra obligaţiilor (art. 55), etc., de ex., în materie de seducţiune, de promisiune de căsătorie, de delicte de presă, etc.[2]), în materie de duel [3]), și chiar în materie de divorţ [4]), etc. Ce trebue să decidem în materie de inexecutarea unei obligaţiuni? Chestiunea este controversată, ca și în materie de delicte sau quasi-delicte [5]), cu toate că art. 1084 pare a o resolvi cel puţin în mod implicit. In adevĕr, acest text punênd în principiu că daunenele datorite creditorului pentru inexecutarea unei obligaţiuni cuprind, pe de o parte, perderea suferită de creditor, ear pe de alta, câștigul de care el a fost lipsit, exclude implicitamente dauna morală, pentru că contractele au de obiect și presupun tot-deauna un interes bănesc.

Prejudiciul moral neaducênd deci nici o atingere patrimoniului creditorului, acest din urmă nu poate să in-

---

[1]) Vedi autor. citate *pro* și *contrà*, *suprà*, p. 335, t. și n. 3.

[2]) Vedi t. V, p. 141. 450 urm. Vedi și tabla mat. a vol. V. v° *Daune-interese*, *in fine*. Cpr. Giorgio Giorgi, V, 161. Bonfils, *Tr. élément. de procédure*, 401.

[3]) Cpr. Trib. Ilfov (afacerea Filipescu-Lahovary), *Dreptul* din 1898, No. 23 și *Curierul judiciar*, acelaș an, No. 12. Vedi tabla mat. vol. V, v° *Duel*. Vedi și *suprà*, p. 344, t. și n. 6.

[4]) Vedi *suprà*, p. 344, text și n. 7.

[5]) Vedi t. V, p. 141, n. 2, *in fine*.

voace un atare prejudiciu, și dauna pe care el poate s'o ceară nu poate să aibă de scop de cât despăgubirea unui prejudiciu apreciabil în bani.

Acest principiu nu va suferi excepțiune de cât atunci când dauna morală va atrage indirect o daună bănească, precum ar fi, de exemplu, în casul în care un bancher ar fi lasat să se protesteze un efect de comerț, atunci când fondurile necesare la plata lui erau la dispoziția sa [1]).

Principiul înscris în art. 1084, după care daunele datorite creditorului cuprind în genere atât perderea ce el a suferit cât și beneficiul de care a fost lipsit, nu este însă absolut, căci în art. următoare (1085, 1086), legiuitorul reproducênd teoria lui Pothier, care și el, la rêndul sĕu, reproducea pe Dumoulin, supune pe debitor la daune mai mult sau mai puțin considerabile, după cum inexecutarea obligațiunii provine din dolul sau numai din culpa sa, pedepsind astfel pe culpabilul de rea credință. Restricțiune la principiul general. Art. 1085, 1086.

Aceste restricțiuni la principiul general înscris în art. 1084 au fost criticate de unii, pentru că daunele fiind repararea pagubei suferite de creditor prin inexecutarea obligații sale, și această pagubă fiind aceiaș atât în caz de fraudă cât și în caz de simplă culpă numai, daunele ar fi trebuit să fie aceleași și într'un caz și în altul [2]). Critică la adresa legiuitorului.

---

[1]) Cpr. Laurent, XVI, 281. Baudry et Barde, I, 480 urm. T. Huc, VII, 147. Meynial, *Revue pratique*, t. 56 (anul 1885), p. 440, *in fine*. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 529, p. 458. Cpr. C. Paris și Rouen, D. P. 74. 2. 130. Répert. Dalloz, v° *Effets de commerce*, 766. Vedi art. 253 din noul Cod german, unde se dice că „în cât privește daunele inapreciabile în bani, nu se poate cere o despăgubire bănească de cât în casurile anume prevĕdute de lege". „*Wegen eines Schadens, der nicht Vermögensschaden ist, kann Entschädigung in Geld nur in den durch das Gesetz bestimmten Fällen gefordert werden*". Vedi și art. 847, 1300 din acelaș Cod, etc. — *Contrà*. Chausse, *Revue critique*, anul 1895, t. 24, p. 437 urm. (citat după Baudry et Barde).V. și *suprà*, p. 344. Art. 253 C. german.

[2]) Thiry, II, 633. Cpr. art. 249 din Codul german, care nu distinge între daunele prevĕdute și acele neprevĕdute, directe sau indirecte. — Cu toate acestea, teoria lui Pothier (*Oblig.*, II, 160 urm.), reprodusă de legiuitorul actual în art. 1085, 1086, exista în parte și la Romani. Cpr. L. 21, § 3 și L. 43, *in fine*. Dig., 19, 1, *De actionibus empti et venditi*.

Art. 1750 din C. Calimach (1324 C. austriac) prevede Art. 1750 C. Calimach.

Casul în care inexecutarea obligaţiĭ resultă numai din culpa sau negligenţa debitorului.

Art. 1085. — Debitorul nu respunde de cât de daunele interese care au fost prevĕdute la facerea contractului, când neîndeplinirea obligaţiuniĭ nu provine din dolul sĕu. (Art. 960, 1086, 1344—1346, 1357 C. C. Art. 1150 C. fr.).

Art. 1085 prevĕdênd casul în care inexecutarea obligaţiuniĭ nu se datoreşte rĕlei credinţe, ci numai culpei sau negligenţei debitorului, dispune că acest din urmă nu respunde de cât de daunele care au fost prevĕdute la facerea contractului [1]).

---

de asemenea că „dacă paguba s'a pricinuit dinadins, cu scop rĕu sau vicleşug, sau prin vederată neîngrijire, poate vatamatul să ceară deplină satisfacţie (adecă *damnum emergens şi lucrum cessans)*; ear dacă s'a pricinuit din alte încungiurări, are drit să ceară numai despăgubirea sa (adecă numai *damnum emergens)*». Conform: *Landreht* prusac, I, 6, § 10. Veḑi Braun, *Dr. civ. allemand*, 1341. Cpr. Alex. Degré, *Dreptul* din 1884, No. 30, p. 240. Veḑi şi t. V, p. 394, t. şi n. 1. Veḑi şi art. 54 Cod. federal al obligaţiilor; art. 1228, 1229 C. italian, etc.

Prevederea câtimei şi causei daunelor. Controversă.

[1]) Art. 1085 a dat loc la o dificultate asupra căreia se discută mereu: Părţile trebue ele să fi prevĕḑut câtimea sau însĕmnătatea daunelor, care ar resulta din inexecutarea obligaţiĭ, sau numai *causa* sau natura acestor daune? Cu alte cuvinte, de câte ori debitorul se găseşte obligat la daune, în virtutea unei cause pe care el a prevĕḑut-o sau a putut să o prevadă, este el obligat la plata întregei daune, chiar dacă el n'a putut să prevadă câtimea ei, sau din contra, poate el să ceară reducerea daunelor, susţinênd că dacă el a putut să prevadă causa, n'a putut să prevadă câtimea lor?

Chestiunea este controversată, însă în părerea generală, se susţine că, pentru ca părţile să fie considerate că au putut să prevadă daunele interese ce vor resulta din inexecutarea obligaţiuniĭ, este de ajuns ca ele să fi putut să prevadă causa sau obiectul lor, fără ca ele să fi putut cunoaşte de mai înainte câtimea sau însĕmnătatea lor. Astfel, dacă locatarul, evins de adevaratul proprietar, voind a'şi procura o nouă locuinţă, se vede nevoit a plăti o chirie superioară acelei dintâi, vechiul locator trebue să'l despăgubească de întreaga diferenţă ce există între preţurile ambelor închirieri, cu toate că, în momentul contractului, părţile nu au putut să prevadă câtimea acestei diferenţe. Cpr. art. 1344, care face aplicaţiunea acestui principiu la casul când lucrul vêndut are,

Motivul care se dă pentru justificarea acestei dispoziţiuni este că obligaţia de a plăti daune fiind considerată, în asemene ipoteză, ca resultând din convenţia tacită a părţilor, această convenţie n'a putut să cuprindă de cât daunele pe care părţile au putut să le prevadă la formarea contractului [1]).

Această convenţie a părţilor nefiind cu putinţă în materie de delicte sau quasi-delicte (art. 998, 999), art. 1085 nu este aplicabil în specie, de unde resultă că autorul unui delict sau quasi-delict, fie el chiar de bună credinţă, va plăti nu numai daunele prevĕdute sau care au putut fi prevĕdute, dar chiar şi acele neprevĕdute, pentru că ori ce faptă a omului, care cauzează altuia o daună, obligând pe acela din a cărui greşală s'a produs a o repara (art. 998), repararea n'ar fi complectă dacă n'ar cuprinde despăgubirea întregei daune causate [2]).

Art. 1085 nu se aplică la delicte sau quasi-delicte.

Care sunt daunele ce părţile au prevĕdut sau pe care ele au putut să le prevadă? Judecătorii vor decide chestia în fapt, după intenţia părţilor contractante. Pothier (II, 161) distingea, în această privinţă, daunele intrenseci *(circa rem)*, adecă acele ce creditorul a putut suferi în privinţa însuş a lucrului care face obiectul obligaţiunii, şi daunele extrenseci *(extra rem)*, adecă acele ce creditorul a putut să sufere din causa inexecutărei obligaţii în privinţa celorlalte bunuri ale sale, ca o consecinţă a lipsei lucrului datorit; cele dintâi fiind singurele pe care părţile au putut să le prevadă. Astfel, dacă 'ţi am vêndut cu 500 lei un cal, pe care nu ţi l'am predat, şi d-ta ai cumpa-

Daune intrenseci şi extrenseci.

în momentul evicţiunei, o valoare mai mare de cât aceea pe care o avea în momentul vêndărei. Veḑi în acest sens: Baudry et Barde, I, 486. T. Huc, VII, 148. Demolombe, XXIV, 594 urm. Demante, V, 66 bis III şi IV. Laurent, XVI, 289 urm. Vigié, II, 1270. Boissonade, *op. cit.*, II, 306, p. 318. — *Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 308, p. 105, t. şi n. 41. Cpr. şi Marcadé, VI, art. 1630—1631, No. 5. Veḑi şi autorităţile citate într'un sens şi în altul în Pand. fr., I, 2058 urm.

[1]) Cpr. Pothier, II, 160. Baudry, II, 895. Demolombe, XXIV, 578. Laurent, XVI, 286. Pand. fr., I, 2048. Thiry, II, 633. Acollas, II, p. 797. Marcadé, IV, 521. Mourlon, II, 1147. Baudry et Barde, I, 483.

[2]) Veḑi t. V, p. 484, t. şi n. 3, şi la autorităţile citate acolo, *adde*: Larombière, I, art. 1150, No. 14.

rat altul cu 700 lei, eu voi plăti diferența de preț, în specie 200 lei, această daună fiind relativă la însuș lucrul care a făcut obiectul obligațiuniĭ... *propter ipsam rem non habitam;* pe când eu nu voi plăti daunele ce inexecutarea obligațiuniĭ mele 'ți ar fi adus în privința altor bunuri; de exemplu, nepredarea calului vêndut te a împedecat de a'ți duce marfa și de a o vinde la cutare bâlciu sau earmaroc, și din această causă ea s'a stricat. Este foarte probabil, în adevĕr, că asemenea daune nu le-au avut părțile în vedere la formarea contractului [1]).

Eată un alt exemplu pe care îl dă tot Pothier: 'Ți am dat cu chirie o casă, asupra căreia mĕ credeam proprietar; se întâmplă însă că, înainte de expirarea contractului, ești evins de adevaratul proprietar, așa în cât ești nevoit să te muți în altă parte și să'ți părăsești clientela ce 'ți făcuseși în localul închirieat, ceea ce necontestat îți va produce o îndoită pagubă. Ei bine, nu mai remâne îndoeală că, în asemenea caz, sunt obligat a te despăgubi de daunele ce ai suferit cu ocasiunea închirierei unui alt imobil, *propter ipsam rem non habitam*, de ex., cu cheltuelele mutatului, cu diferența chiriei ce ai fost nevoit să plătești mai mult, pentru găsirea unui alt local, etc. Nu voi fi însă obligat a te despăgubi de paguba adusă comerțului d-tale prin mutarea înainte de timpul hotărît, sau de stricăciunea unor mobile de valoare pricinuită cu ocasiunea mutărei, pentru că, după toate probabilitățile, aceste daune extrenseci n'au fost prevĕdute la facerea contractului [2]).

Casul în care părțile au prevĕdut și daunele extrenseci.

Dacă părțile au avut însă în vedere și daunele extrenseci, nu mai remâne îndoeală că debitorul va trebui să le plătească, chiar dacă el a fost de bună credință. Aceasta o spune însuș Pothier și toți autoriĭ după dênsul. Deci, dacă, în exemplul de mai sus, 'ți am închirieat casa mea ca să faci într'ênsa un comerț determinat, și d-ta ai fost evins înainte de expirarea contractului, sunt dator a te despăgubi

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 161. Demolombe, XXIV, 580, 583. Thiry, II, 633. Pand. fr., I, 2052 urm. Baudry, II, 895. Laurent, XVI, 286.

[2]) Pothier, II, 161. Demolombe, XXIV, 584. Laurent, XVI, 287. Pand. fr., I, 2053. Marcadé, IV, 522. Baudry, II, 895. Baudry et Barde, I, 483.

nu numai de cheltuelele mutărei și de diferența în plus a chiriei ce ai fost nevoit să plătești pentru găsirea unui alt local, ci chiar de daunele indirecte causate comerțului d-tale prin perderea clientelei, pentru că aceste daune au fost prevĕdute de părți la formarea contractului, și eu m'am obligat tacitamente a le suferi [1]).

De asemenea, dacă un lemnar 'mi a vêndut niște grinḑi defectuoase *(tignum vitiosum)* [2]), cu anume destinație ca ele să'mi servească la sprijinirea casei mele, și dacă, din această causă, casa s'a dărămat, el mĕ va despăgubi nu numai de prețul lemnului, dar și de ruina imobilului, chiar dacă lemnarul cu care am contractat era de bună credință, adecă dacă a crezut că grinḑile vêndute sunt în stare bună, pentru că, prin profesiunea sa publică și comerciul ce exercită, el este responsabil de calitatea mărfurilor vêndute pentru usul la care ele sunt destinate. El nu va putea să invoace buna credință spre a se apara de respundere, pentru că ignoranța sa se consideră ca o negligență, care îl face responsabil [3]): *Imperitia culpæ adnumeratur* (L. 132, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui).*

Intr'un cuvênt, debitorul de bună credință va datori toate daunele ce el a trebuit sau a putut să prevadă, și tribunalele vor decide în fapt, după împrejurările fie cărei cause, dacă cutare sau cutare daună a fost sau n'a fost în intențiunea părților [4]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 162. Demolombe, XXIV, 587. Demante, V, 66 bis II. Laurent, XVI, 288. Marcadé, IV, 522. Pand. fr., I, 2055. Baudry et Barde, I, 484.

[2]) L. 13, Pr., Dig., 19, 1, *De act. empti et venditi.*

[3]) Cpr. Pothier, II, 163. Demolombe, XXIV, 588. Larombière, I, art. 1150, No. 3. Pand. fr., I, 2056. — Dacă însă n'am cumparat grinḑile de la un lemnar, ci de la o persoană care nu cunoștea destinația lor, această persoană nu 'mi va datori despăgubiri pentru dărămarea caselor (daune extrenseci), ci numai pentru reaua calitate a lemnului, dacă ea resultă din viciuri ascunse (daune intrenseci). Larombière, I, art. 1150, No. 2. Tot astfel, dacă am cumparat de la un particular niște vase defectuoase, fără ca vênḑĕtorul să fi avut cunoștință de viciurile de care ele erau atinse, el nu'mi va datori nici o despăgubire pentru vinul care s'ar fi stricat în ele. Pothier, *Vente*, III, 215. Larombière, *loco suprà cit.*

[4]) Marcadé, IV, 523. Thiry, II, 633, p. 616.

Așa, de exemplu, dacă 'mi ai vêndut un imobil asupra căruia te credeai proprietar, la caz de a fi evins de către adevaratul proprietar, îmi vei restitui nu numai prețul primit, dar și toate cheltuelele necesare, utile și de întreținere ce am putut face la acest imobil, pentru că ele au putut fi prevĕdute, nu însă și cheltuelele de înfrumusețare sau de simplă plăcere, care, după toate probabilitățile, n'au fost în intenția părților (art. 1345, 1346).

Casul în care inexecutarea obligației resultă din dolul [1]) sau mai bine dis din reaua credință ori frauda debitorului.

Art. 1086. — Chiar în casul când neexecutarea obligațiunii resultă din dolul debitorului, daunele interese nu trebue să cuprindă de cât aceea ce este o consecință directă și necesară a neexecutărei obligațiunii. (Art. 960, 1085, 1356 C. C. Art. 1151 C. fr.).

Debitorul, care, cu rea credință, nu'și execută obligația sau o execută prea târdiu, este tratat mai aspru de cât acela care e numai în culpă, sau negligent. In adevĕr, pe când debitorul de bună credință nu datorește de cât daunele prevĕdute, sau care au putut fi prevĕdute la facerea contractului (art. 1085), acel de rea credință sau culpabil de fraudă, respunde și de daunele care n'au putut fi prevĕdute de părți, dacă ele sunt o consecință directă și necesară (imediată) a inexecutărei obligației (art. 1085, 1086), pentru că, de astă dată, obligația debitorului nu se mai întemeiază pe o convenție tacită, ca în casul art. precedent (vedi *suprà*, p. 377). Obligația de a plăti daune avênd, în adevĕr, în casul de față, sorgintea sa în însuș frauda debitorului, el n'a putut să facă o convenție în

Ce se înțelege în casul de față prin dol.

[1]) Prin *dol* nu se înțelege aici, ca în casul art. 960, manoperele frauduloase sau viclene întrebuințate de una din părți spre a induce pe celaltă în eroare, ci simpla rea credință sau frauda debitorului. Astfel, dacă am promis să'ți dau la 1 fevruar o cantitate oare care de producte, și aceste producte le am vêndut altuia, pentru că am găsit un preț mai avantagios, inexecutarea obligației mele nu este numai resultatul unei culpe, ci a dolului și a rĕlei credințe, cu toate că n'am avut de mobil răutatea, ci urmărirea unui câștig ilicit. Cpr. Boissonnade, *op. cit.*, II, No. 307, p. 319. Baudry et Barde, I, 106, 483.

vederea unei fraude viitoare și să restrîngă responsabilitatea sa în privința consecinților care ar resulta din această fraudă, căci am vĕdut că asemenea convenție ar fi nulă [1]: „*Illud non probabis, dolum non esse præstandum, si convenerit, nam hæc conventio contra bonam fidem, contraque bonos mores est*“ [2].

Debitorul, chiar de rea credință, nedatorind însă de cât dauna pe care el a causat-o în realitate, art. 1086 adaogă că el nu va plăti de cât daunele interese care sunt o consecință directă și necesară, adecă *imediată* a inexecutărei sau a executărei tardive a obligației sale, *detrimentum proxime secutum*, după expresia lui Dumoulin.

Debitorul, chiar de rea credință, nu va plăti deci daunele care nu sunt o consecință neaparată și imediată a inexecutărei obligației sale, și care pot fi datorite unor cause străine.

Astfel, pentru a lua exemplul dat de Pothier, dacă cu rea credință *(dolosus)*, 'mi ai vêndut un bou atins de o boală contagioasă *(pecus morbosum)*, și acest bou fiind pus în cârdul vitelor mele, mi-a molipsit celelalte vite, care au perit din această causă, neaparat că 'mi vei plăti atât valoarea boului ce 'mi ai vêndut cât și valoarea vitelor perite din această causă, paguba ce am suferit fiind, în specie, o consecință directă și imediată a dolului d-tale [3].

Dacă însă, din causa lipsei de vite, n'am putut să'mi agricultez moșia, această pagubă nu te va privi pe d-ta, pentru că ea este o consecință indirectă și departată a dolului d-tale [4].

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 306, n. 3 și t. V, p. 135, t. și n. 3; p. 501, 514, 538, etc. Cpr. art. 276, § 2 din noul Cod german și art. 114, § 1 C. federal al obligațiilor, citate *suprà*, p. 306, n. 3, *in fine*.

[2]) L. 1, § 7, Dig., 16, 3, *Depositi vel contra*. Vedi și legile citate în t. V, p. 135, n. 3, și *suprà*, p. 306, n. 3.

[3]) Cpr. art. 1356 C. C. și L. 13, Pr., Dig., 19, 1, *De act. empti et venditi*.—Dacă însă vêndĕtorul a fost de bună credință *(non dolosus)*, adecă nu știea că vita vêndută era bolnavă, el nu va putea fi apucat de cât pentru restituirea prețului și pentru spesele făcute de cumpărător. Art. 1357 C. C. și L. 13, Pr., Dig., *loco suprà cit.*

[4]) Cpr. Pothier, II, 167. Demolombe, XXIV, 598 urm. Laurent, XVI, 297. Baudry, II, 895. Thiry, II, 633. Vigié, II,

Prin aplicarea acestor principii, Curtea din Alger a decis că călătorul a cărui bagaje au fost perdute, nu poate să ceară daune de la cărăuș, în specie Compania generală transatlantică, sub cuvênt că perderea acestor bagaje l'a făcut să renunțe la o călătorie în America, unde îl aștepta o poziție din cele mai avantajoase, pentru că aceste daune erau, în specie, o consecință indirectă și departată a inexecutării obligației luate de cărăuș [1]).

Aceste sunt principiile admise de legiuitorul actual, după Pothier, în privința determinărei daunelor interese, și judecătorii care nu s'ar conforma art. 1084—1085 ar da o decisiune casabilă [2]).

Inaplicarea art. 1085 la delicte sau quasi-delicte.

Am vĕdut, *suprà*, pag. 377, că art. 1085 nu se aplică în materie de delicte sau quasi-delicte, așa în cât autorul unui delict sau quasi-delict va plăti nu numai daunele prevĕdute, dar chiar și acele neprevĕdute, pentru că repararea n'ar fi complectă, dacă n'ar cuprinde despăgubirea întregei daune causate.

Aplicarea art. 1086 la delicte sau quasi-delicte. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința art. 1086? Chestiunea este controversată, însă noi am admis, în contra părerei lui Laurent, a lui Aubry et Rau și a altora, că art. 1086 este aplicabil și la culpa aquiliană, așa în cât autorul unui delict sau quasi-delict nu va plăti de cât dauna care este o urmare directă, imediată și necesară a faptului ilicit de care el s'a făcut culpabil. Motivele care justifică restricția art. 1086 în materie contractuală, își au, în adevĕr, ființă și în materie de culpă delictuală [3]).

Determinarea daunelor interese prin convenția părților.

Art. 1087. — Vedi textul acestui art. *suprà*, p. 258.

Determinarea de justiție a daunelor interese putênd să dee loc la contestații, părțile pot să le previe, hotărînd de

---

1271. Demante, V, 67 bis. Pand. fr., I, 2084 urm. Mourlon, II, 1147. Larombière, I, art. 1151, No. 3. Baudry et Barde, I, 488. T. Huc, VII, 150.

[1]) C. Alger, D. P. 92. 2. 44.

[2]) Vedi *suprà*, p. 371.

[3]) Vedi t. V, p. 426, t. și n. 2; 485, t. și n. 2, și autoritățile citate acolo. — *Contrà.* Laurent, XX, 523. Aubry et Rau, IV, § 445, p. 750. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1892, consid. de la p. 355. Cpr. și C. Nîmes, D. P. 95. 2. 5.

mai înainte, prin convenția lor, daunele ce se vor plăti de partea care nu 'și va executa obligația sa, sau care va întârdiea cu executarea ei, soluție care era admisă atât de art. 1763 din Codul Calimach (1336 C. austriac), cât și în dreptul roman [1]).

Chiar în materie de împrumuturi de bani, părțile sunt libere de a stipula daune moratorii superioare dobênților legiuite, remânênd însă ca judecătorii să desființeze ceea ce li se va părea că constitue o clausă penală deghisată proibită de legea din 1879 [2]). Clausă penală deghisată. L. din 20 fevr. 1879.

Afară de împrumuturile de bani, în care judecătorii fondului, suverani apreciatori ai faptelor, pot să reducă daunele la dobênda legiuită (L. din 9 dechem. 1882), în toate celelalte contracte, convenția făcênd legea părților (art. 969), daunele interese sau mai bine dis clausa penală, căci este vorba în specie de o adevarată clausă penală stipulată de ele [3]), nu poate fi nici mărită, nici micșorată. Se exceptează casul în care obligația ar fi fost executată în parte, căci, în asemenea ipoteză, daunele pot fi înlăturate prin aplicarea art. 1070 [4]), dacă, bine înțeles, părțile n'au modificat prin convenția lor sau n'au respins cu totul aplicarea acestui text, ceea ce ele sunt libere de a face, ordinea publică nefiind interesată în causă [5]).

Legiuitorul modern s'a departat deci de la teoria lui Dumoulin și a lui Pothier (II, 346), după care debitorul

---

[1]) *„Et in hujusmodi stipulationibus, optimum erit pœnam subjicere, ne quantitas stipulationis in incerto sit, ac necesse sit actori probare, quid ejus intersit“. Instit.*, III, 15, § 7, *in medio, De verborum obligatione.* Cpr. și L. 68, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus.* Vedi și *suprà*, p. 256, 257.

[2]) Vedi *suprà*, p. 269. — Art. 1763 din Codul Calimach (1336 C. austriac) oprește din contra pe părți de a stipula în contractele de împrumuturi bănești daune moratorii covêrșitoare dobênților legiuite. Art. 1763 C. Calimach.

[3]) Dicem că este vorba, în specie, de o adevarată clausă penală, de vreme ce clausa penală este tocmai compensarea daunelor ce creditorul sufere din causa inexecutărei obligației (art. 1069, § 1). Vedi *suprà*, p. 257 și 269.

[4]) Cpr. Demolombe, XXIV, 608. Thiry, II, 633, *in fine.* Pand. fr., I, 2149. T. Huc, VII, 152. Cpr. Cas. fr., 23 mai 1898. D. P. 98. 1. 272. Vedi și *suprà*, p. 270.

[5]) Cas. rom. *Cur. judiciar* din 1893, No. 84 și Bulet. S-a I, 1893 p. 1073. Vedi și autoritățile citate *suprà*, p. 270, t. și n. 3'.

putea să ceară reducerea daunelor fixate de părți când ele erau excesive [1]).

Astădi, daunele sau mai bine dis clausa penală stipulată de părți in contracte [2]), altele de cât împrumuturi bănești, este în principiu ireductibilă și este datorită prin simplul fapt al contravențiunei, fără ca acel ce o reclamă să fie obligat a dovedi că a suferit vre o pagubă [3]).

Contracte de transport.

Jurisprudența a avut ocasiunea de a aplica art. 1087 mai cu samă la contractele de transport. Astfel, s'a decis că este validă clausa imprimată pe un bilet de călătorie prin care se limitează la o cifră determinată suma ce urmează a fi plătită călătorului la caz de perderea bagajelor sale, ori care ar fi numĕrul coletelor și conținutul lor, și că decisia care ar refusa de a aplica această clausă, ar fi casabilă, dacă, bine înțĕles, cărăușul n'ar fi culpabil de dol sau fraudă [4]); însă această soluție este foarte contes-

---

Dreptul străin și Art. 1764, 1765 C. Calima

[1]) Teoria vechilor autori francezi, admisă și în Codul Calimach, este și astădi admisă în Codul federal al obligațiilor (L. elvețiană din 14 iunie 1881, art. 182), în Codul german (art. 343), etc. Vedi *suprà*, p. 269, n. 3. „Când datornicul va dovedi, dice art. 1764 din Codul Calimach 1336 (C. austriac), cum că tocmita globire este peste mĕsură, poate judecătorul s'o analogisească, după lămurirea ce ar fi luat de la persoane experte, dacă va cere trebuință"; și art. 1765 din acelaș Cod (1336, *in fine*, C. austriac) adaogă că „plata globirei nu sloboade pe îndatoritul de împlinirea tocmelei, dacă nu s'ar fi alcătuit într'alt chip"; ceea ce însĕmnează că plata clausei penale poate fi cumulată cu executarea obligațiunii. Vedi și *suprà*, p. 258, n. 1 și p. 269, n. 3.

[2]) Am vĕdut *suprà*, p. 257, că clausa penală poate fi stipulată nu numai în contracte, dar și în testamente. — Judecătorii n'ar putea însă să sancționeze decisia lor prin o clausă penală, fixând daunele ce ar urma să se plătească de partea care nu s'ar conforma decisiunei date. Vedi *suprà*, p. 257. Cpr. Laurent, *Supplém.*, I, 94 și autoritățile citate acolo.

[3]) Cas. rom. S-a I, Bulet. 1893, p. 1073. *Curierul judiciar* din 1893, No. 84. Vedi și *suprà*, p. 271 și 345.

[4]) Cas. fr. și C. Alger, D. P. 90. 1. 34. D. P. 92. 2. 44. Cpr. și T. Huc, VII, 152. — In ori ce caz, dacă valoarea mărfurilor este determinată în scrisoarea de carat sau în nota de expediție adresată cărăușului, acest din urmă nu poate, la caz de perderea lor, să fie condamnat a plăti expeditorului sau destinatarului o sumă superioară valorei arătate,

tabilă, pentru că nimic nu dovedește că călătorul a luat cunoștință de această clausă și a acceptat-o, acceptarea neputênd, în specie, să resulte din tăcerea lui, fiind că el n'a avut mijlocul de a protesta [1]).

Jurisprudența declară de asemenea validă și obligatorie clausa unui tarif special, prin care cărăușul ar fi stipulat că îndemnitatea datorită pentru stricarea obiectelor menite a fi transportate, va fi mărginită la restituirea prețului transportului, și asemenea clausă ar trebui să fie respectată, chiar dacă paguba s'ar datori culpei cărăușului, nu însă dolului său [2]).

Tot în baza acestor principii se admite că Statul, în calitate de exploatator al căilor sale ferate, poate să stipuleze o sumă determinată, ca daune, pentru casul de perdere a mărfurilor ce i se încredințează spre transportare [3]). El nu poate însă stipula neresponsabilitatea agenților săi, pentru casul când ei ar fi culpabili de dol sau de o greșală gravă, care este asimilată dolului [4]).

Despre daunele interese în obligațiile care au de obiect o sumă de bani.

Despre dobêndă. — Considerații generale.

Dobênda este despăgubirea legală sau convențională, pe care debitorul unei sumi de bani numită capital *(sors, caput)*, o dă proprietarului acelui capital pentru a se putea servi de el un timp determinat [5]).

Cine ar crede că, față cu ideile economice moderne, după care nimic nu este mai legitim de cât ca capitalul să nu remâe neroditor, altă dată acei care dădeau banii lor cu dobêndă erau considerați ca niște hoți și paricidi [6]).

---

puțin importă dacă marfa ar fi sau nu susceptibilă de a fi taxată *ad valorem*. Cas. fr. D. P. 92. 1. 520. T. Huc, *loco cit.*

[1]) Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 493.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 90. 1. 223. D. P. 92. 1. 574. T. Huc, *loco suprà cit.*

[3]) T. Huc, VII, 152, *in fine.*

[4]) Vedi *suprà*, p. 306, n. 3 și 381. Vedi și t. V, p. 135, t. și n. 3; p. 501, 514, 538, etc.

[5]) Cpr. art. 1, partea III, capit 10 din C. Caragea, care dă o definiție incomplectă când dice că „dobênda se dice un atât ce *de pe tocmală* dă datornicul împrumutătorului său pentru datoria sa". Cpr. Ar. Pascal, *Gazet. tribun.*, anul 1861, No. 8.

[6]) Cpr. Laurent, XXVI, 513, și *Dr. international*, VIII, 183.

Pentru mulți filosofi din antichitate, a da bani cu dobêndă însĕmnează, în adevĕr, a ucide un om [1]), și Aristotel pune în principiu că dobênda este un lucru contra naturei [2]).

Legea mosaică.

De aceea, Moise, considerând pe toți israeliții ca membrii aceleiaș familii, oprește împrumutul cu dobêndă, însă *numai între Evrei: „Fratri tuo non fœnerabis, alieno autem fœnerabis“* [3]).

Dreptul canonic.

Canoniștii, prin interpretarea greșită a unui text din Evang. lui Sf. Luca, unde se dice: *faceți bine și dați împrumut fără a aștepta ceva* [4]), au transportat porunca lui Moise și în doctrina lui Hristos, căci Soborul de la Niceea, cel întâi sobor ecumenic, ținut la anul 325 după Hristos, decretează destituirea tuturor clericilor care dădeau bani cu

---

Troplong, *Du prêt, préface*, p. 89. Vedi și autorii citați de D. Iorgu Radu, *Economia politică* (Iași, 1898), II, p. 340. Această carte a amicului și colegului nostru un este lipsită de valoare științifică, însă tiparul este așa de puțin îngrijit în cât cetirea ei devine foarte anevoiasă.

[1]) *„Quid fœnerari? Quid hominem occidere?“* (Cicerone, *De officiis).*

[2]) Aristotel, *Politica*, cart. I, cap. 3, § 23, trad. lui Barthélmy St.-Hilaire.

[3]) „Să nu iei dobêndă *de la fratele tĕu*, dobêndă pentru bani, dobêndă pentru bucate, dobêndă pentru veri ce lucru. *De la cel străin* poți să iei dobêndă, *dar de la fratele tĕu* să nu ei“. Deuteronomul (a 5-a Carte lui Moise), capit. 23, stih. 19, 20. Vedi și Exodul, capit. 22, stih. 25. —

Legea musulmană.

Împrumutul cu dobêndă este în principiu oprit și în legea musulmană. Vedi tr. nostru în limba franceză, p. 339, n. 1. Vedi și Meysonasse, *Code civil musulman suivant le cadre du C. C. fr.* (Paris, Ch. Marescq, 1898), art. 887, p. 195.— Vedi însă în Aristarchi Bey, t. I, p. 48 urm., L. din 27 Șeval 1280, care, modificând pe acea din 1266, fixează dobênda legală la 12% pe an, hotărînd reducerea dobêndilor superioare la acea legală și pedepsirea usurei. Astădi, în Turcia, maximul dobêndei este de 9%. Vedi *Journal de droit international*, t. 14, anul 1887, p. 514. Baudry et Wahl, *Prêt*, p. 433, No. 825, *ad notam.*

[4]) Capit. 6, stih. 34, 35: »*Mutuum date, nihil indè sperantes*“. Romanii numeau împrumutul *mutuum*, pentru că obiectul împrumutat devenea din al meu al tĕu: *„Unde etiam mutuum appellatum est, quia ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat“. (Instit.*, III, 14, Pr., *Quibus modis re contrahitur obligatio).*

dobêndă, dispoziție care mai în urmă s'a întins și la mireni.

In pravila lui Matei Basarab, găsim un capitol întreg, care se ocupă despre camătă, considerând-o ca calcare de lege[1]).

---

[1]) Eată cum se exprimă glava 281 din această pravilă: „Marele Vasilie grăește în al 14-lea canon, cine ia camătă, de va fi cliric și va vrea acea dobêndă *nedreaptă și spurcată* să o dea săracilor, de aceia să se ferească de acea boală, atunci poate să se facă popă. Pentru că grăește într'alt loc Marele Vasilie că plugarul ia plodul spicului, și nu mai caută să ia sămânța de supt rădăcini, ear cămatnicul el ia și plodurile și tot, și nu'i lipsește, sau nu lasă nimica; fără de pământ sădește și samănă, și fără sămênță săceră. Pentru aceea, arama și argintul carele nu se nasc, ele nasc preste fire, ear pământul carele rodește și face pre firea lui, el remâne pustiu. Pravila lui M. Basarab. Glava 281.

„De vreme ce au părut la mulți de cei de mai 'nainte vreme a fi bună și priimită dobênda cametelor, poate că doar o au vrut pentru zgârceala și răutatea datornicilor, ci am socotit sau am judecat căci nu-i se cade să fie întru viața creștinilor, drept aceea să ne părăsim și să fugim de dênsa, pentru că nu lasă sfânta și Dumnezeiasca pravilă, ci o apără; pentru aceea poruncește împărăția noastră să n'aibă voe nici într'o socoteală nimenea a lua de la cineva camătă, ca să nu ne socotim că călcăm și trecem legea lui Dumneḑeu, ear de va fi luând cineva ceva, aceea să se socotească întru datorie".

Această pravilă nu face de cât a reproduce teoria părinților bisericei, care véd în împrumutul cu dobêndă un act nedemn și o varietate a furtului: „Cămătarii nu fac de cât să se îmbogățească din miseria altora, ḑic Sf. Vasile, Sf. Bernard, Sf. Ambrosie și alți părinți ai bisericei, și să tragă foloase neertate din foamea și goliciunea saracului. A da bani cu dobêndă însêmnează a săcera fără a fi samanat și a comite un act de cruḑime nedemn de un creștin și de un om. Usura nu este de cât o specie a furtului, etc." Veḑi N. Villiaumé, *Nouv. tr. d'Économie politique*, I, p. 314, 315. L. Faucher, *Mélanges d'économie politique et de finances*, II, p. 451. Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 183. — Aceste idei sunt însă greșite, și Calvin, superior, în această privință, lui Luther, care oprește în pricipiu împrumutul cu dobêndă, nepermiţêndu'l de cât bătrânilor, văduvelor și orfanilor (v. Baudry et Wahl, *Prêt*, p. 431, n. 5. L. Faucher, *op. cit.*, II, p. 452 urm.), restoarnă vechia teorie, ḑicênd că *banul este o proprietate susceptibilă de a fi închiriată ca și pământul.* V. Villiaumé, *op. cit.*, I,p. 316. Molinari, *Cours d'E-*

Dreptul nostru anterior.

Legile anterioare Codului actual, reproducênd principiile romane [1]), recunosc legitimitatea dobênḑei, însă fixează o sumă peste care părţile nu pot să treacă.

---

conomie politique, I, p. 322.—Acest reformator nu admite însă de cât o dobêndă potrivită, plătită numai de acei bogaţi. V. Garnier, *Tr. d'Econ. politique*, p. 491, n. 1.

Dreptul roman.

[1]) La Romani, capitalul se numea *caput* sau *sors*, ear dobênda, *fœnus*, *versura* sau *usuræ* (de la *usus*, *uz*). Prin *fœnus*, se mai înţelegea încă însuş împrumutul cu dobêndă.

Până la legea celor 12 tabule, cea mai mare libertate domnea în privinţa dobênḑei, a cărei singură margină era, după cum ḑice Tacit *(Ann.*, VI, 16), lăcomia celor bogaţi. Decemviriĭ au hotărît însă un maximum pe care dobênda anuală nu putea să'l întreacă *(legitimæ usuræ)*. V. Tacit, *Ann.*, VI, 16. Mai târḑiu, dobênda a variat, şi Tacit ne spune *(loco cit.)* că legea *Genucia*, din anul 413, a oprit cu desevêrşire împrumutul cu dobêndă. Ceea ce este însă sigur este că, până la Justinian, dobênda cea mai mare, care se putea stipula în mod legal, era 12% pe an, *centesimæ usuræ)* (L. 4, Dig., 12, 1, *De rebus creditis)*, şi se plătea pe fie care lună, afară de împrumuturile maritime *(nauticum fœnus)* (cpr. art. 601 urm. C. com.), în care dobênda putea fi cât de mare, din causa pericolului în care se găsea creditorul cât timp corabia se afla pe mare: „*Trajectitia pecunia, propter periculum creditoris, quamdiù navigat navis, infinitas usuras recipere potest*“. *(Pauli Senten.*, § 3, II, 14, *De usuris)*. Justinian găsind această stare de lucruri, reduce maximul dobênḑei la 6% *(semisses usuræ)*, admiţênd însă oare care excepţiĭ. In adevĕr, persoanele ilustre şi acele de un rang mai nalt nu puteau să stipuleze de cât 4%, ear bancheriĭ şi acei care exercitau un comerţ licit, *illi qui ergasteriis præsunt, vel aliquam licitam negotiationem gerunt*, puteau să stipuleze 8%, *usque ad bessem centesimæ*. Cât pentru împrumuturile maritime şi acele de lucruri fungibile altele de cât bani, în care, precum am vĕḑut, nu exista nici o margină, Justinian hotări dobênda la 12% (L. 26, § 1, Cod., 4, 32, *De usuris* şi L. 2, Cod., 4, 33, *De nautico fœnore)*. — Stipulaţiunile de dobênḑi mai mari erau nule pentru excedent, ca usurare, şi nu produceau nici un efect, nici chiar ca obligaţiĭ naturale (L. 26, § 1, Cod., 4, 32, *De usuris* şi L. 26, Pr., *in fine*, Dig., *De condictione indebiti)*, debitorul care le ar fi plătit avênd dreptul de a le cere înapoi *(condictio ob injustam causam)*, sau de a le imputa asupra capitalului (L. 26, § 1, Cod., *loco cit.* şi *Pauli Senten.*, § 2, II, 14, *De usuris)*. Cpr. Van Wetter, *Dr. rom.*, II, § 345. Accarias, *Pr. de dr. rom.*, II, p. 1010, n. 1. Rambaud, *Dr. rom.*, II, p. 37. Maynz, *Dr. rom.*, II, § 181 urm.—In privinţa agricultorilor, de la care nu se putea lua mai mult de 4%, v. Nov. 32, capit. 1, Nov. 33 şi 34, capit. 1, etc.

Astfel, Codul Caragea hotărește dobânda ce poate să iee împrumutătorul, unul la 10 pe an (art. 2, partea III, capit. 10), adecă 10%, ca și Codul Calimach: „*Dobêndi ertate* de cătră legi, dice art. 1332 din Codul Calimach (994 C. austriac, modificat prin legi posterioare [1]), sunt

Codul Caragea și C. Calimach.

[1]) Art. 994 din C. austriac, care fixează maximul dobêndei convenționale la 5 sau 6% pe an, după cum debitorul a constituit sau n'a constituit un amanet, precum și art. 995 din acelaș Cod, care fixează dobânda legală la 4% în materie civilă și 6% în materie comercială, sunt astădi abrogate prin legile din 14 iunie 1868 și 15 mai 1885 (art. 2). Dobânda legală este astădi fixată în Austria la 5% pe an.

Codul austriac.

In celelalte țări, dobânda legală variază după împrejurări și după starea economică a fie-cărei țări. Astfel, în Grecia, unde starea economică lasă de dorit și unde ea a fost agravată prin ultimul rĕsboiŭ, dobânda legală este de 8% în materie civilă și 9% în materie comercială (L. din 22 mai 1882); în Belgia, dobânda legală este 4 1/2 % în materie civilă și 5 1/2 % în materie comercială (L. din 20 dechem. 1890); în Serbia 6% (art. 601 C. C. din 1844); în Germania, dobânda legală este fixată la 4% (art. 246 și 288 din noul Cod, care urmează a se aplica în toată Germania la 1 ianuar 1900); în Italia, 5% în materie civilă și 6% în materie comercială (art. 1831 C. C.); în Spania, 6% (art. 1108 Cod. din 1889); în Elveția, 5% atât în materie civilă cât și în materie comercială (art. 83 C. fed. din 1881). După art. 119, § 1 din acest Cod, în obligațiile care au de obiect sume de bani, debitorul pus în întârdiere datorește dobânda de 5%, cu toate că părțile ar fi stipulat o dobândă mai mică. Art. 288 din noul Cod german prevede de asemenea că datoriile de sume de bani *(eine Geldschuld)* produc o dobândă de 4% pe an în urma punerei în întârdiere, creditorul avênd însă dreptul la o despăgubire mai mare, de câte ori el va stabili că paguba este superioară acestor dobêndi. Vedi *infrà*, p. 397, n. 2.

Dobânda legală în alte țări.

Art. 288 C. german.

In principatul Monaco, dobânda legală este 5% în materie civilă și 6% în materie comercială, părțile putênd stipula 6% și în materie civilă, însă numai prin un act scris. Ori ce împrumut în care s'ar fi stipulat o dobândă mai mare, se consideră ca usurar, și Codul penal (art. 424) obligă, în asemenea caz, pe împrumutător la restituirea dobêndilor, fie că ele au fost plătite înainte sau puse în capete, sau sunt datorite la termenul împrumutului (cpr. art. 1344, 1345 C. Calimach, citate p. 390). Vedi Hector de Rolland, *Dictionn. de dr. comparé* (operă la care am colaborat și noi), broșura *France et Monaco*, p. 115. In coloniile franceze, dobânda ce părțile pot stipula este astădi 8%, în materie civilă și comercială (L. din 13 april 1898, art. 61).

Principatul Monaco.

dece la sută pe an, și când la tocmală nu s'ar fi hotărît câtimea lor, ci s'ar fi pomenit numai cuvêntul dobêndă"; și art. 1333 din acelaș Cod (995 C. austriac, modificat mai în urmă) adaogă: „Dacă nu din tocmală anume hotărîtă, ci din legi se cuvine cuiva dobêndă, trebue să se dee lui $10^0/_0$ pe an" [1]).

Art. 1344, 1345 C. Calimach.

Apoi, art. 1344 și 1345 opresc și pedepsesc usura: „Oprita cămătărie urmată în capete, dice art. 1344 din acest Cod, se pedepsește: că un asemene camatarnic să se lipsească și de dobêndile legiuite și să dee și împlinească pentru toată suma scrisă în sinet, luând fără dobêndă suma câtă cu adevarat au împrumutat"; și art. 1345 din acelaș Cod adaogă: „Cămătăria oprită în dobêndi se pedepsește cu aceasta, că *mârșavul creditor* are să peardă toate dobêndile câte au luat pe vremea trecută peste dobênda legiuită, și să dee și împlinească».

Codul actual. Art. 1589 modif. prin L. din 9 dechemb. 1882.

Codul actual proclamă libertatea dobêndilor convenționale, hotărînd o dobêndă de $10^0/_0$ pe an, în toate casurile în care nu s'a hotărît de părți cuantumul ei (art. 1589).

O lege posterioară din 9 dechem. 1882 a modificat însă această dispositie, fixând dobênda legală la $5^0/_0$ în materie civilă și $6^0/_0$ în materie comercială [2]), în toate casurile în care nu s'a hotărît de părți cuantumul ei, păstrând însă principiul libertății dobêndilor convenționale [3]).

Codul Andr. Donici și Ipsilant.

[1]) După Codul lui Andr. Donici (art. 2, capit. 19, despre camătă), dobênda ce se cerea prin judecată era obicinuit $10^0/_0$ pe an, ear dobênda după pravilă (legală) $12^0/_0$ pe an; și § 3 din acelaș Cod și capit. adaogă: „Camăta mai pre sus de cât ceea ce este legiuită, nu este slobodă a se lua, și dacă se va lua, să se socotească prisosul în capitalul datoriei".—Vedi și Codul lui Ipsilant, care fixează o dobêndă peste care părțile nu pot să treacă, *macar că dobênda este de tot oprită și nu se permite de cât pentru lesnirea negutitorii și a trebuinței oamenilor* (art. 3, capit. pentru dobêndi).

Cod. Caragea.

[2]) Codul Caragea (art. 2, partea III, cap. 10) prevede că, pentru datoriile politilor ce nu se plătesc la soroc, dobênda este îndoită, adecă $20^0/_0$ pe an. O circulară a departamentului dreptății din 1852, deslușind schimbările aduse de Codul de comerț, care a modificat, în această privință, Codul Caragea, ordonă pe viitor ca să nu se mai plătească $20^0/_0$ pentru datoriile contractate prin polițe. Vedi această circulară în Cod. Caragea (ed. Brăiloiu), p. 298, n. 3. Cpr' Ar. Pascal, *Gaz. tribun.*, anul 1861, No. 8.

[3]) Chestiunea de a se fixa un maximum al dobêndei peste care

In materie comercială, legiuitorul fixează o dobêndă mai mare: 1° pentru ca acel care împrumută pe un co-

părțile să nu poată trece, s'a discutat și la noi cu ocasiunea legei asupra clausei penale din 1879. Unii, în adevĕr, voeau s'o fixeze la 12, ear alții la 18%, și Camera deputaților o fixase chiar la 12% pe an (art. 2 L. din 1879, proiectul votat de Cameră).

In Senat însă, comitetul delegaților a suprimat acest text, înlocuindu'l prin art. 3 al legei din 1879, care s'a adaos la art. 1089. Vasile Boerescu, raportorul legei din 1879, a combătut mai cu samă ideea susținută de ministrul de justiție de atunci, d. E. Stătescu, care tindea la desființarea principiului libertății dobêndilor: „Dobênda, o știți prea bine, dice raportorul, nu este de cât chiria, de cât plata serviciului capitalului. Capitalul este și el o marfă care se vinde, care se închiriează. Cu ce drept legiuitorul ar veni să fixeze maximul prețului acestei marfe, sau maximul chiriei sale? Aceasta ar fi tot atât de nedrept și de nelogic cum ar fi când s'ar fixa maximul prețului ori căror altor mărfuri... Taxa dar a dobêndei am lasat-o liberă, tot cum era până acum în Codul civil. Și dacă această taxă a variat, dacă ea a fost a dese ori prea mare, causa n'a fost în lipsa de legi care ar fi limitat-o, ci în lipsa de institute de credit; causa a fost că capitalurile erau scumpe prin ele însile... etc.“ Vedi *Monitorul oficial* din 1 fevr. 1879, No. 25, p. 552. — Și tot în acest discurs, raportorul se rădică cu putere și cu drept cuvênt în contra ideei nepotrivite de a se mări cuantumul dobêndei: „Curios spectacol ar fi acesta! Cu toții putem crede că de la 1864, când s'a făcut Codul civil, și până astădi, țara să fi prosperat ca și creditul public. Prin urmare, tendințele, lucrările noastre trebue să aibă de scop a face să se micșoreze dobênda, a face să se efteneasca capitalurile. Noi însă, după atâția ani, am veni din contra să facem a se mări dobênda, a mări maximul ei la 12%. Noi ne propunem cu toții ca, prin înființare de institute de credit, să facem a se rădica creditul public. Noi toți dorim și sperăm a vedea cât mai curênd o bancă de scont și de circulațiune, de vreme ce numai prin o așa bancă se pot efteni capitalurile, și fără dênsa nimic nu veți putea face; în deșert veți încerca să scădeți dobêndile, să încurajați industria. Și cu toate acestea, tot noi am veni să declarăm că cursul capitalurilor la noi este în realitate cel puțin de 12%!... Cum credeți atunci că veți mai găsi capitaluri care să consimte a veni să circule la noi în țară cu un folos mai mic de 12%?...“. *Monitorul oficial, loco suprà cit.*

Chestiunea de a se ști dacă dobênda trebue sau nu să fie liberă, este, ce e dreptul, controversată între economiști, însă cu toate că unii ar voi ca legea să fixeze un maxi- Controversa la care libertatea dobêndei a dat loc.

merciant este mai expus la perderea capitalului său; și 2⁰

mum pe care părțile să nu'l poată întrece, mai cu samă în materie civilă (cpr. Guillouard, *Prêt*, 111; N. Villiaumé, *Nouveau tr. d'Économie politique*, I, § 4, p. 321 urm., etc.), totuși majoritatea autorilor sunt pentru libertatea absolută a dobêndei, fiind că, precum foarte bine a dis V. Boerescu în discursul sus citat, capitalul este o marfă a cărui preț nu poate în principiu fi fixat de mai 'nainte de legiuitor. In acest din urmă sens se pronunță, cu drept cuvênt, Turgot, Bentham, Stuart Mill, Molinari (*Cours d'Économie politique*, ed. a II-a, 1, p. 333 urm.), J. B. Say (*Tr. d'Économie politique*, p. 418 urm.), Baudry et Wahl (*Prêt*, 812), Wolowski, Paul Leroy Beaulieu, etc. Vedi și Ar. Pascal, *Gazeta tribun.*, anul 1861, No. 8.

Dreptul străin.

De aceea, libertatea dobêndei este mai pretutindene legea comună. Astfel este, de exemplu, în Anglia (*bill* din 10 aug. 1854) (cpr. Trib. civ. Paris, 12 mai 1885, *Journal de dr. internat.*, tom. 12, anul 1885, p. 305 și Er. Lehr, *Droit civil anglais*, 524 și 870); în Olanda (L. din 22 dech. 1857 și art. 1804 C. C.); în Rusia (Ucaz din 6 martie 1879, promulgat de Senat la 10 april 1879); în Danemarca (L. din 6 april 1855); în Belgia (L. din 5 mai 1865); în Italia (art. 1831 C. C.); în Spania (L. din 14 martie 1856 și art. 1108, 1755 C. C. din 1889); în Portugalia (art. 102 C. com.); în Norvegia (L. din 1857); în Suedia (Leg. din 1864); în Austria (L. din 14 iunie 1868); în Ungaria și în Elveția, în cele mai multe cantoane (L. genoveză din 7 fevr. 1857); în Francia, însă numai în materie comercială (L. din 12 ianuar 1886), etc. Aceiaș soluție este admisă, afară de mici excepțiuni, și în America. Vedi legile citate de Baudry et Wahl, *Prêt*, p. 433, *ad notam*.

Art. 247 C. german.

Noul Cod german admite, conform legilor anterioare, libertatea dobêndilor atât în materie civilă cât și în materie comercială (art. 246), însă art. 247 permite debitorului, care ar fi stipulat o dobêndă mai mare de 6% , de a restitui capitalul după șase luni, prevenind pe creditor șase luni înainte, părțile neputênd prin convenția lor să renunțe la această facultate acordată debitorului, nici s'o restrêngă. Această dispoziție nu se apliçă însă obligațiilor la purtător. „*Ist ein höherer Zinssatz als sechs vom Hundert für das Iahr vereinbart, so kann der Schuldner nach dem Ablaufe von sechs Monaten das Kapital unter Einhaltung einer Kündigungsfrist von sechs Monaten kündigen. Das Kündigungsrecht kann nicht durch Vertrag ausgeschlossen oder beschränkt werden. — Diese Vorschriften gelten nicht für Schuldverschreibungen auf den Inhaber*“.

Art. 1832 C. italian.

Codul italian are o dispositie aproape identică. Art. 1832 din acest Cod, permite tot-deauna debitorului, *după cinci*

pentru că, în comerț, banii produc un folos mai mare: *Pluris valet pecunia mercatoris.* (Cpr. Baudry, II, 898).

Așa dar, părțile pot stipula astădi ori ce dobêndă [1]), remânênd însă ca ea să fie redusă de judecători, de câte ori ar constitui o clausă penală deghisată sau ascunsă [2]).

Reducerea dobêndilor excesive. L. din 20 fevr. 1879.

Dacă dobênda a fost stipulată prin convenția părților și este excesivă, nimic mai simplu; judecătorii vor aprecia după împrejurări dacă asemene dobênzi constituesc o clausă penală deghisată. Dacă însă procentele au fost puse în capete [3]), dovada va fi foarte anevoioasă și nu va putea cele mai multe ori fi făcută de cât prin jurêmêntul creditorului, ceea ce va face adese-ori ca chestiunea să fie compromisă, pentru că cine își face o profesiune de a se folosi

---

ani de la data contractului, dopo cinque anni dal contratto, să restituească sumele pentru care s'a stipulat o dobêndă mai mare de cât acea legală, chiar dacă el ar fi renunțat la această facultate, *non ostante qualsiasi patto contrario.* El trebue însă să previe înscris *(per iscritto)* pe creditor șase luni înainte, acest avertisment aducênd de drept renunțarea la termenul care a mai remas a curge: *„il quale avviso produce di diritto la rinunzia alla più lunga mora convenita“*. Vedi și art. 574, 575 din C. bulgar, citate *infrà*, p. 417, *ad notam.*

Usura în dreptul străin.

[1]) Acest principiu nu este admis de legiuitorul francez de cât in materie comercială. (L. din 12 ianuar 1886, publicată în D. P. 86. 4. 33). In materie civilă, legea din 3 sept. 1807 și din 19 dechem. 1850 fiind încă în vigoare, împrumuturile *obicinuite* cu o dobêndă mai mare de 5% constituesc delictul de usură. Legile asupra usurei au fost desființate în mai toate legislațiunile moderne, de ex., în Austria (L. din 14 iunie 1868), în Germania (L. din 12 mai 1866 și din 14 nov. 1867), în Olanda (L. din 22 dech. 1857), în Anglia (L. din 10 aug. 1854), in Italia (art. 1831 C. C.), în Spania (C. penal revisuit la 1850), etc. Vedi raportul deputatului Jozon, în D. P. 86. 4. 32, *ad notam.* — In Austria însă, o lege din 28 mai 1881 și în Ungaria, o lege din 2 mai 1883, inaplicabile în materie comercială, pedepsesc pe toți acei care abuzează de libertatea dobênzilor pentru a exploata pe imprumutătorii care nu se pot apara. In Belgia, părțile sunt libere de a stipula ori ce dobêndă convențională (L. din 5 mai 1865), însă art. 494 din Codul penal pedepsește usura obicinuită când împrumutătorul a abusat de slăbăciunea și pasiunile împrumutatului. Cpr. și art. 138 din noul Cod german, citat *suprà*, p. 283, n. 1. Ar fi de dorit că asemenea penalitate să fie introdusă și în legislația noastră.

[2]) Vedi *suprà*, p. 286, t. și n. 4; 390, t. și n. 3, și *infrà*, p. 399, t. și n. 4.

[3]) Cpr. art. 1344, 1345 C. Calimach, citate *suprà*, p. 390.

de inexperiența și nevoile altuia, nu-și va face, cu bună samă, nici un scrupul de a fi sperjur.

Renunțarea la jurământ. Inadmisibilitate.

Se poate chiar întâmpla ca debitorul să fi fost silit moralmente, dacă nu materialmente a renunța de mai înainte la deferirea jurământului, așa în cât el să fie lipsit și de acest mijloc de probă. Asemenea renunțare având însă de scop ascunderea unei fraude la lege, tribunalele, cu bună samă, nu o vor admite, pentru că, după cum foarte bine dice tribunalul din Iași, s'ar rădica, în asemenea caz, debitorilor nenorociți singurul mijloc ce ar mai avea de a se apara contra lăcomiei cămătarilor [1]).

Aceste considerațiuni generale asupra dobêndei fiind expuse, să venim acum la art. 1088, care, pentru obligațiile ce au de obiect o sumă de bani, stabilește o îndoită derogare de la regulele generale asupra fixărei daunelor interese.

Art. 1088. — La obligațiunile care au de obiect o sumă oare care, daunele interese pentru neexecutare nu pot cuprinde de cât dobênda legală, afară de regulele speciale in materie de comerț, de fidejusiune și societate.

Aceste daune-interese se cuvin fără ca creditorul să fie ținut a justifica despre vre-o pagubă; nu sunt debite de cât din diua cererei în judecată, afară de casurile în care, după lege, dobênda curge de drept. (Art. 399, 400, 420, § 2, 1046, 1078, 1079, 1081, 1504, 1550, 1586, 1589 modif. prin L. din 9 dech. 1882, 1669 C. C. Art. 43, 335, 380 C. com. Art. 1153 C. fr.).

Inexactitatea de text.

Mai înainte de toate trebue să observăm că, pe când în obligațiile de a da sau de a face, creditorul are drept la daune atât pentru inexecutarea obligațiunii cât și pentru întârdierea execuțiunei (art. 1082), în obligațiile care au de obiect o sumă de bani, nu poate să fie vorba de daune compensatorii, adecă datorite pentru inexecutarea propriu dise a obligații, de și textul nostru (art. 1088) vorbește de inexecutare, ci numai de daunele moratorii, adecă datorite de debitor din causă că el nu'și a îndeplinit obligația la timp, *propter moram debitoris*.

Daune moratorii.

In adevĕr, daunele datorite pentru inexecutarea obligații, numite compensatorii, nefiind de cât o compensare bănească a pagubei suferite de creditor prin inexecutarea

[1]) Cpr. Trib. Iași, 15 dechembrie 1898 (D. G. Maxim președ.), *Curierul judiciar* din 1899, No. 2.

obligaţii debitorului, obligaţia de a da sau de a face se transformă în bani, şi în locul unei prestaţiuni în natură, creditorul dobêndeşte o executare în bani, transformare care, din capul locului, este făcută, sau mai bine dis, este cu neputinţă de câte ori obligaţia primitivă consistă ea însuş în o sumă de bani. Nu poate deci să fie vorba, în specie, de daune-interese compensatorii, ci numai de daune moratorii, adecă care resultă din întârdierea adusă în executarea obligaţii, care daune, în lipsă de o convenţie expresă, sunt cârmuite de regula specială statornicită de art. 1088.

Greşală de redacţie.

Textul nostru este deci greşit când vorbeşte de daunele interese datorite *pentru inexecutarea* obligaţii, căci el nu trebue să vorbească de cât de daunele care resultă din inexecutarea la timp, sau mai bine dis, din întârdierea adusă executărei obligaţii, aşa precum se exprimă art. 1153 din C. francez şi art. 1231 din Codul italian [1]). Codul Calimach este deci mult mai exact când vorbeşte de dobêndile datorite *pentru prelungirea plăţii* (art. 1760 şi 1763, *in fine*).

Derogare de la dreptul comun.

Dar aceasta nu este singura deosebire ce există între obligaţiile de a da şi de a face şi acele care au de obiect o sumă de bani. Art. 1088 mai face încă, în privinţa acestor din urmă obligaţiuni, şi alte derogaţiuni la regulele generale privitoare la fixarea daunelor interese.

Dreptul creditorului la dobênda legală.

I. In adevĕr, pe când în obligaţiile care nu au de obiect o sumă de bani, daunele moratorii variază după pagubele ce întârdierea executărei obligaţii a adus creditorului, în obligaţiile care au de obiect sume de bani, creditorul, ori care ar fi dauna ce el ar fi suferit, nu poate, dacă el n'a stipulat o dobêndă convenţională, să ceară cu titlu de daune de cât dobênda legiuită a sumei datorite, adecă 5 % în materie civilă şi 6 % în materie comercială [2]), şi decisiunea care ar condamna pe debitor la o

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 897. Thiry, II, 634. T. Huc, VII, 153. Demolombe, XXIV, 612. Laurent, XVI, 306. Demante, V, 70 bis I. Vigié, II, 1275 Arntz, III, 79. Berriat St. Prix, II, 4277. Marcadé, IV, 528. Baudry et Barde, I, 494. Pand. fr., I, 2152.

[2]) Legea din 9 dechembrie 1882.

sumă mai mare ar fi casabilă pentru violarea art. 1088 [1]). Art. 1085, 1086 nu se aplică deci la obligaţiile care au de obiect o sumă de bani [2]).

Se poate întâmpla, ce e dreptul, ca creditorul, prin neplata la timp, să fi suferit o daună mai mare de cât aceea pe care o dă legea, în care caz el va fi în pagubă; dar se poate întâmpla şi contrariul, adecă ca creditorul, care ar fi primit banii la timp, să'i fi pastrat în ladă, sau chiar să'i fi perdut ori cheltuit, în care caz el va fi în câştig. In ori ce caz, posiţia sa este destul de favorabilă întru cât el are drept la dobênda legală, fără a fi ţinut de a justifica vre o pagubă (art. 1088, § 2). Apoi, dacă el nu se mulţămea cu dobênda legală, nu avea de cât să stipuleze o dobêndă convenţională, potrivită însă, ca să nu fie considerată ca o clausă penală deghisată (art. 1 L. din 20 fevr. 1879); şi dacă n'a făcut-o, vina este a lui. Prin urmare, el nu se poate plânge. Dispositia art. 1088 este deci raţională, şi în lipsa ei, judecătorii ar fi dat o hotărîre arbitrară, neavênd nici o normă pentru a putea aprecia dauna suferită de creditor prin neplata capitalului la timp [3]).

---

[1]) Cpr. Cas. rom. şi Cas. fr. Bulet. Cas. S-a I, 1875, p. 113. D. P. 81. 1. 150. D. P. 78. 1. 474. — Judecătorii ar putea însă, pe lângă dobênda legală, să acorde creditorului daunele ce el ar fi suferit prin contestaţia vexatorie şi de rea credinţă a debitorului. Cas. fr. şi C. Chambéry, D. P. 92. 1. 224, 272 şi 566. D. P. 79. 2. 219. Cpr. Cas. fr. D. P. 98. 1. 22 şi 391. D. P. 99. 1. 85. Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1879, No. 32. Veḑi şi tom. V, p. 407, t. şi n. 2, 408, etc. T. Huc, VII, 155. Marcadé, IV, p. 439, n. 1. Laurent, XVI, 309 urm. Pand. fr., I, 2176. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 108.

Art. 226 C. german. Noul Cod german are o dispositie expresă, datorită comisiunei parlamentare, pentru a opri acţiunile vexatorii şi de rea credinţă: „Este oprit de a exercita un drept, ḑice art. 226 din acest Cod, când exerciţiul lui nu poate avea alt scop de cât de a aduce altuia o pagubă". *„Die Ausübung eines Rechtes ist unzulässig, wenn sie nur den Zweck haben kann, einem Anderen Schaden zuzufügen"*. Cpr. *Landrecht für die Preussischen Staaten* din 1 iunie 1792, I, VI, § 37 şi I, VIII, § 27.

[2]) Cpr. Baudry et Barde, I, 496. Pand. fr., I, 2158.

Art. 1298. [3]) Un alt caz în care daunele sunt anume statornicite de lege, şi în care ele nu pot fi mai mari, este acel prevḑut de art. 1298.

In adevĕr, după acest text, de câte ori s'a încheiat un

Codul Calimach și Codul german.

Eată pentru ce o găsim și în Codul Calimach[1]). Noul Cod german are însă o dispositie contrară, care n'a fost admisă de cât în urma cererei camerelor de comerț din Germania și care este criticată[2]).

Excepțiuni la principiul de mai sus.

Cu toate acestea, regula statornicită de art. 1088, după care creditorul unei sumi de bani nu poate să ceară cu titlu de daune de cât dobênda legală a sumei datorite, sufere excepțiune în materie comercială, în materie de fidejusiune și de societate.

Materie comercială. Art. 335, 336 C. com.

1° Prima excepție se referă la regulele relative la materia cambiilor (art. 335 urm. Cod. com.), în care

---

contract cu dare de arvonă (convenție accesorie care presupune validitatea convenției principale), partea care nu este în culpă și care nu cere executarea contractului, trebue să se mulțămească cu arvona ce a primit, sau s'o întoarcă îndoit, dacă ea este în culpă, fără ca partea nevinovată să poată cere daune mai mari, pentru că arvona este, în asemenea caz, o evaluare și o lichidare convențională a daunelor causate uneia sau altei părți prin neexecutarea contractului. Aceasta este teoria lui Pothier, pe care autorii Codului l'au urmat în totul în această privință. Cpr. C. Craiova, *Dreptul* din 1895, No. 37. Vedi și *suprà*, p. 298, text și nota 3.

Art. 1760, 1763 Cod. Calimach.

[1]) La împrumuturi, dice art. 1763, *in fine*, din Codul Calimach (1336 C. austriac), n'are voe judecătorul să hotărească pentru prelungirea plății o globire covêrșitoare legiuitelor dobênți»; și art. 1760 din acelaș Cod (1333 C. austriac) adaogă: „Paguba pe care datornicul a pricinuit creditorului sêu prin prelungirea alcătuitei plăți a capitalului, se răfuește cu plata dobênților legiuite."

Dreptul roman.

La Romani, acei condamnați a plăti o sumă de bani, care n'o plătise în timp de 4 luni, plăteau o dobêndă de 12% „*centisimas usuras exigi præcipimus*". L. 2, Cod., 7, 54, *De usuris rei judicatæ.*

Art. 288 C. german.

[2]) Cpr. Baudry et Barde, I, 501. Saleilles, *Bulletin mensuel de la société de législ. comparée*, anul 26, p. 781 urm. „Datoria unei sumi de bani, dice art. 288 din acest Cod, produce o dobêndă de 4% pe an în urma punerei în întârdiere. Dacă însă, pentru o altă causă, creditorul are legiuit temeiu de a cere dobênți mai mari, el poate s'o facă, fiind că cererea unor daune interese mai mari nu este oprită". „*Eine Geldschuld ist während des Verzugs mit vier vom Hundert für das Iahr zu verzinsen. Kann der Gläubiger aus einem anderen Rechtsgrunde höhere Zinsen verlangen, so sind diese fortzuentrichten*".

Codul de comerț derogă de la dreptul comun [1]), căci, în principiu, atât în materie comercială cât și în materie civilă, regula este că creditorul unei sume de bani nu poate să ceară și să dobândească drept daune de cât tot dobânda legală [2]), cu această deosebire însă, că în materie comercială, dobânda curge de drept fără nici o punere în întârdiere (art. 43 C. com.) [3]).

Fidejusiune. Art. 1669, § 3. 2° A doua excepțiune este relativă la fidejusiune. In adevĕr, art. 1669, § 3 prevede că fidejusorul, care a plătit pentru debitorul principal, are regres în contra acestui din urmă atât pentru dobânda ce a plătit, chiar când datoria nu producea dobândă, *cât și pentru daune interese, dacă se cuvin* [4]).

Societate. Art. 1504. 3° A treia excepție, pe care textul nostru o prevede anume, ca și art. 1231 din Codul italian, și pe care textul francez n'o prevede, este relativă la contractul de societate. In adevĕr, după art. 1504, asociatul care era dator

---

[1]) Această excepție însĕmnează deci că, la caz de neplata unei cambii la scadență, posesorul ei este în drept a trage o contra-cambie asupra trăgătorului sau unuia din giranți, și fiind că negociarea acestei noi cambii atrage noui cheltueli, el va putea să încaseze aceste cheltueli, cu toate că ele ar întrece dobânda legală a sumei neplătite. Cpr. Pothier, II, 171. T. Huc, VII, 154. Baudry et Barde, I, 499. Larombière, I, art. 1153, No. 16. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 107, n. 46. Massé, *Dr. comm.*, III, 1707. Lyon-Caen et Renault, *Dr. com.*, IV, 383 urm. Thaller, *Dr. comm.*, 1327 urm. Pand. fr., I, 2198. Demolombe, XXIV, 621. Laurent, XVI, 313. Demante, V, 70 bis III. Thiry, II, 634, *in fine*. Pand. fr., I, 2197, 2198.

[2]) Vedi autorii citați în nota precedentă. — Curtea din Colmar (8 iulie 1841) generalisând dispositia art. 1088, a decis că ea nu se aplică în materie comercială, însă această decisie a fost cu drept cuvênt casată. Vedi D. P. 45. 1. 362.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1886, consid. de la p. 237. Bulet. S-a II, 1896, p. 632. Vedi și *suprà*, p. 363, n. 4.—In Codul com. fr., simpla expirare a termenului nu este în principiu suficientă pentru a pune pe debitor în întârdiere. Vedi Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 32. Cas. fr. D. P. 94. 1. 49. Cu toate aceste, chestia este acolo controversată. Vedi Baudry et Barde, I, 509, n. 2.

[4]) Este de observat că art. 1669 nu reproduce întocmai textul corespundĕtor francez (art. 2028). Această schimbare de redacție este împrumutată de la Codul italian (art. 1915).

a pune în comun o sumă de bani și care n'a adus-o, remâne debitor de drept și fără nici o cerere, de dobênda acestei sume, din ḑiua în care trebuea s'o plătească, *fără a fi scutit și de plata de daune interese, dacă s'ar cuveni* [1]). Aceiaș soluție este aplicabilă și în privința sumelor ce unul din asociați ar fi luat din casa societății în folosul său particular.

In ambele ipoteze, dobênda legală n'ar fi fost suficientă, scopul unei societăți fiind de a dobêndi prin unirea capitalurilor foloase superioare acelora pe care pot să le producă capitalurile isolate [2]).

4° In fine, nu mai încape îndoială, de și textul n'o spune, că art. 1088 nu va mai fi aplicabil de câte ori părțile, prin convenția lor, au fixat daunele la o sumă mai mare de cât dobênda legală [3]); destul este ca această dobêndă să nu ascundă o clausă penală, căci, în asemenea casuri, judecătorii ar putea s'o anuleze, și să condamne pe debitor numai la dobênda legală, dacă datoria a devenit exigibilă în urma promulgărei legei din 20 fevr. 1879 [4]). Convenția părților.

II. Art. 1088 mai face încă o derogare de la dreptul comun în privința obligațiilor care au de obiect o sumă de bani, căci, în aceste din urmă obligații, creditorul are dreptul la dobênda legală sau la acea convențională, dacă asemene dobêndă a fost stipulată, fără a fi ținut de a justifica vre o pagubă (art. 1088, § 2), pe când, la caz de inexecutarea unei obligații de a da sau de a face, el nu poate să ceară și să dobêndească daune de cât stabilind că întârdierea debitorului i-a adus o pagubă oare care. Legiuitorul de astă dată a fixat dauna de mai înainte, *comme par une espèce de forfait*, după cum se expri- Creditorul nu are nevoe de a justifica vre o pagubă. Altă derogare de la dreptul comun.

[1]) Și art. 1504 a fost puțin schimbat în redacția sa tot după Codul italian (art. 1710).

[2]) Cpr. Baudry et Barde, I, 499. Baudry et Wahl, *Société*, 181. T. Huc, VII, 155. Troplong, *Société*, II, 541, 542.

[3]) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1881, No. 24 și din 1891, No. 82. Vedi Pand. fr. I, 2201, și autorii citați acolo.

[4]) Cpr. C. din București, *Dreptul* din 1891, No. 82 .— Inaintea legei din 20 fevr. 1879, care anulează clausa penală în contractele de împrumut și de prestațiuni în natură, părțile puteau stipula o dobêndă cât de mare, și judecătorii nu puteau s'o anuleze, fără a viola art. 969 și 1066 urm. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1879, consid. de la p. 203 urm.

mă Pothier (II, 170), pentru a curma dificultățile la care ar fi fost expuși judecătorii în aprecierea determinărei ei [1]).

Altă derogare de la dreptul comun. Cererea in judecată.

III. In fine, ultima derogare pe care art. 1088 o face de la dreptul comun, și pentru care nu se poate da nici un motiv serios, de și unii s'au încercat a o justifica [2]), este relativă la punerea în întârdiere. In adevĕr, pe când în obligațiile de a da sau de a face, o simplă somație extrajudiciară constitue o punere în întârdiere suficientă (art. 1079), în privința obligațiilor care au de obiect o sumă de bani, legiuitorul nu se mai mulțămește cu o notificare, ci prescrie o cerere în judecată (art. 1088, § 2, 1586) [3]),

---

[1]) Cpr. Baudry et Barde, I, 500, 501. Baudry, II, 899 și toți autorii. Aceleași principii sunt admise și în noul Cod german (art. 288).

[2]) Demolombe (XXIV, 625), Demante (V, 70 bis VI), Vigié (II, 1280), Thiry (II, 634) și alții, se încearcă a justifica necesitatea unei cereri în judecată, dicênd că dobênda moratorie putênd să mărească datoria într'un mod considerabil, legiuitorul n'a putut de astă dată să se mulțămească cu o simplă notificare, ci a prescris o punere în întârdiere mai energică. La aceasta se respunde însă cu drept cuvênt că un comandament prealabil (art. 496 urm. Pr. civ.), sau o recunoaștere din partea debitorului (art. 1865, § 3) ar fi tot atât de energice ca și cererea în judecată, și cu toate acestea, ele nu sunt, după lege, suficiente pentru a constitui o punere în întârdiere. Prin urmare, nu era nici o rațiune de a se distinge între daunele interese ordinare și acele datorite în baza unei obligațiuni, care are de obiect o sumă de bani. De aceea, în noul Cod german (art. 284, § 1), o simplă somație din partea creditorului produce acelaș efect ca și cererea în judecată. Cpr. Laurent, XVI, 320. Baudry, II, 900. Mourlon, II, 1155, nota 1. T. Huc, VII, 156. Baudry et Barde, I, 506. Eată cum se exprimă textul sus citat din Codul german: „*Leistet der Schuldner auf eine Mahnung des Gläubigers nicht, die nach dem Eintritte der Fälligkeit erfolgt, so kommt er durch die Mahnung in Verzug. Der Mahnung steht die Erhebung der Klage auf die Leistung sowie die Zustellung eines Zahlungsbefehls im Mahnverfahren gleich*“.

Art. 284 C. german.

[3]) Remâne însă bine înțeles că părțile sunt libere de a conveni că dobênda va fi datorită în virtutea unei simple somațiuni extrajudiciare, și chiar de drept fără nici o punere în întârdiere (art. 969, 1079, punctul 2). Demolombe, XXIV, 644. Larombière, I, art. 1153, No. 39. Pand. fr., I, 2345. T. Huc, VII, 161, *in fine*. Baudry et Barde, I, 522. Vigié, II, 1284. Vedi și *infrà*, p. 407.

ceea ce însemnează că, în obligaţiile care au de obiect sume de bani, dobênda va curge de la introducerea acţiunei, ear nu numai de la pronunţarea hotărîrei [1]).

Pentru ca cererea în judecată prescrisă de art. 1088 şi introdusă fie înaintea tribunalelor ordinare, fie înaintea

Condiţiile ce trebue să întrunească cererea în judecată.

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1878, p. 292. Bulet. anul 1882, p. 1152. Bulet. 1883, p. 1169. — O hotărîre judecătorească avênd efect retroactiv din ziua chemărei în judecată (veḑi asupra acestui principiu incontestabil şi necontestat, Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 257, p. 262, 263), dobênḑile acordate prin acea hotărîre încep a curge de la data introducerei acţiunei, chiar dacă hotărîrea nu spune aceasta în mod expres. C. Craiova, *Dreptul* din 1892, No. 78.

Pentru ca, într'un împrumut cu termen, să fie nevoe de o cerere în judecată spre a face să curgă dobênda moratorie, se cere însă ca părţile să fi păstrat tăcerea în privinţa dobênḑei, adecă să nu fi stipulat nici o dobênḑă convenţională (cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1887, No. 7), căci dacă împrumutatul s'a obligat a restitui suma împrumutată într'un anume timp şi a plăti dobênda convenţională până la acea epocă, aceste dobênḑi continuă a curge, la caz de neplată la timp, şi după expirarea termenului stipulat, fără ca să fie nevoe de o cerere în judecată, şi *aceasta chiar dacă el n'a dis că va plăti dobênda şi după expirarea termenului, sau până la deplină achitare*, de oare ce, în lipsa unei anume stipulaţiuni, nu se poate admite că un împrumut pentru care părţile au stipulat dobêndă, să se transforme, după expirarea termenului, într'un împrumut gratuit. Veḑi în acest sens, Cas. rom. C. Bucureşti şi Craiova, Bulet. Cas. S-a 1, anul 1888, p. 545. Bulet. 1889, p. 1042. Bulet. 1892, p. 563. *Dreptul* din 1887, No. 41. *Dreptul* din 1891, No. 49 şi 82. *Dreptul* din 1894, No. 72. Cas. fr., 10 mai 1837. Répert Dalloz, *Prêt à intérêts*, 28, n. 3. Laurent, XXVI, 516. Aubry et Rau, IV, § 394, p. 601. Répert. Dalloz, *Prêt à intérets*, 28. Fuzier-Herman, II, art. 1153, No. 136 şi IV, art. 1905, No. 9. Guillouard, *Prêt*, 127. Rolland de Villargues, Répert., v° *Intérêts*, 141. Merlin, Répert., v° *Intérêts*, § 3, No. 12, t. VIII, p. 524 urm. şi *Quest. de droit*, t. IV, *Inscription hypothécaire*, § 1. Duvergier, XXI, *Du prêt*, 257. Cpr. art. 6, partea III, capit. 10 din Codul Caragea, unde se ḑice: „Cel ce e dator bani fără dobêndă, însă cu soroc, acela după soroc e dator şi dobêndă". — *Contrà* C. Iaşi (decisie casată). *Dreptul* din 1888, No. 23. C. Bourges şi Bordeaux, Répert. Dalloz, *Prêt à intérêts*, 29, n. 1 şi 2.

Art. 1586.

Cod. Caragea.

arbitrilor, la caz de compromis (art. 339 urm. Pr. civ.) [1]), să facă să curgă dobênda, trebue să fie făcută în formele prescrise de lege, pentru că un act nul în privința formelor neavênd existență legală, este lipsit de ori ce efecte [2]).

[1]) Cpr. Baudry et Barde, I, 517. Cas. fr. D. P. 47. 4. 367, No. 7.

[2]) Baudry, II, 902. Pand. fr., I, 2250 urm. T. Huc, VII, 156. Laurent, XVI, 324. Demolombe, XXIV, 630. Larombière, I, art. 1153, No. 25, 26. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 257, p. 263. Baudry et Barde, I, 516. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 98, t. și n. 16. Cpr. Cas. fr. D. P. 88. 5. 286, No. 3. — *Contrà.* Carré-Chauveau, *Lois de la procéd. civ.*, I, p. 277, asupra art. 59. Vedi și *suprà*, p. 362.

Acțiune prematură, cerere de sechestru, etc.

O acțiune pre-matură făcută înainte de expirarea termenului unui împrumut n'ar face să curgă dobênda moratorie (C. Iași, *Dreptul* din 1888, No. 23), nici cererea făcută pe calea gracioasă (Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1889, ultimul consid.. p. 58), nici cererea unui sechestru (Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1879, p. 874).

Cererea de a fi colocat într'un tablou de ordine.

Cererea de a fi colocat într'un tablou de ordine a creditorilor este însă o cerere în judecată în sensul art. 1088 și face să curgă dobênda moratorie. Cpr. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 98, n. 15. Pand. fr., I, 2259. Baudry et Barde, I, 518. — *Contrà.* C. Paris. Répert. Dalloz, *Prêt à intérêts*, 58, n. 3.

Art. 768 urm. C. com.

Aceiaș soluție este admisibilă, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, în privința producerei sau presentărei titlurilor creditorilor unui falit spre verificare. Această producere făcută conform dreptului comun (art. 768 urm. C. com.) interpelând atât pe falit și ceialalți creditori cât și pe sindic spre a contesta existența datoriei, echivalează cu o cerere în judecată și face să curgă dobênda moratorie contra falitului, căci este de observat că dobênzile a căror curs se găsește în suspensie prin falimentul debitorului față cu masa numai, nu încetează de a curge în contra falitului. Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 273 și 541. Baudry et Barde, I, 520. Thaller, *Dr. comm.*, 1691. Cas. fr. D. P 93. 1. 538 și nota lui Boistel. Sirey, 94. 1. 113 și nota lui Labbé. C. Paris. D. P. 94. 2. 109.

Reclamația formulată înaintea arbitrului sezisat de operațiile unei împărțeli.

Arbitrul sezisat de operațiile unei împărțeli fiind delegatul tribunalului (art. 737, 746 C. C. și 694 Pr. civ.), se decide cu drept cuvênt că reclamațiile formulate înaintea lui de către unul din comoștenitori, are caracterul unei cereri în judecată, și în consecință, face să curgă dobênda sumelor cerute din ziua formărei acestor reclamațiuni. Cpr. Baudry et Barde, I, 519. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 98, n. 15. Cas. fr. și C. Caen, D. P. 91. 1. 332. D. P. 50. 2. 177.

De aceea, se decide în genere că cererea în judecată adresată unei instanțe incompetente, suficientă pentru a întrerupe prescripția (art. 1870) și pentru a face să curgă dobênda de câte ori o simplă somație poate să producă acest efect (art. 1079) [1]), n'ar face să curgă dobênda moratorie în specie, pentru că legiuitorul nu face excepție în această privință de cât în materie de prescripție (art. 1070)[2]).

Cererea adresată unei instanțe incompetente. Inaplicarea art. 1870. Controversă.

Naște însă întrebarea dacă, pentru a face să curgă dobênda moratorie, este de ajuns ca creditorul să ceară capitalul, fără a pomeni de dobêndă, sau dacă el trebue să ceară și dobênda? După o părere, contrară jurisprudenței celei mai recente, se susține că cererea în judecată nu face să curgă dobênda *de cât dacă creditorul a cerut-o prin acțiunea sa*, și partisanii acestui sistem se întemeiază pe însuș textul art. 1088, care prevede că daunele interese (dobênda moratorie) *nu sunt datorite de cât din ḑiua cererei în judecată;* de unde ar resulta că ele trebue să fie cerute, și aceasta cu atât mai mult cu cât textul nu vorbește de capital. Apoi, în favoarea acestui sistem se mai invoacă încă art. 1046, care nu este de cât o aplicațiune a acestui principiu, și care prevede că *cererea de dobêndă* făcută în contra unuia din debitorii solidari, face să curgă dobênda în contra celorlalți; de unde resultă că, în asemene materie, dobênda trebue în ori ce caz să fie cerută [3]).

Creditorul are dreptul la dobênda moratorie din ḑiua cererei în judecată, cu toate că el n'a cerut'o în acțiunea sa. Controversă.

---

[1]) Veḑi autorii citați *suprà*, p. 362, n. 5.

[2]) Baudry, II, 902. Baudry et Barde, I, 516. Demolombe, XXIV, 631. Laurent, XVI, 324. Demante, V, 70 bis VII. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 98, t. și n. 16, care, în edițiile precedente, susținuse părerea contrară. Larombière, I, art. 1153, No. 26. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 257, p. 263, 264. Caillemer, *Des intérêts,* p. 108. Pand. fr., I, 2252. T. Huc, VII, 156. Vigié, II, 1281. Tot în acest sens este și jurisprudența. Veḑi D. P. 49. 2. 137. D. P. 55. 3. 2. D. P. 56. 5. 256. D. P. 58. 2. 52. D. P. 67. 3. 13. D. P. 88. 5. 286. Laurent *(loco suprà cit.)* ne atestă că și jurisprudența belgiană este tot în acest sens. — *Contrà.* Carré-Chauveau, *Lois de la procéd. civ.* (ediția din 1880), I, p. 277, v° *Ajournement.* Duranton, XXI, 265. *Idem.* C. Paris și Orléans, Répert. Dalloz, *Prêt à intérêts*, 61.

[3]) Cpr. T. Huc, VII, 158. Demolombe, XXIV, 626, 627. Aubry et Rau, IV, § 308. p. 98, t. și n. 13. Demante, V, 70 bis VII. Acollas, II, p. 802. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 83, n. 1. Thiry, II, 634. Vigié, II, 1282. Caillemer, *Des*

Acest sistem este însă inadmisibil. In adevĕr, dobênda moratorie fiind niște daune interese, după cum aceasta resultă din art. 1088, aceste daune nu sunt datorite de debitor de cât în urma punerei sale în întârdiere, cu această deosebire că, în materie de obligațiuni, care au de obiect sume de bani, legiuitorul prescrie o punere în întârdiere pe care o socotește mai energică, adecă o cerere în judecată. Această cerere înlocuind somația extrajudiciară, creditorul trebue să ceară judecătorește de la debitor ceea ce el l'ar fi somat de a plăti, dacă s'ar fi aplicat în specie dreptul comun, adecă art. 1079. Ori, este evident că el nu l'ar soma să plătească de cât capitalul; prin urmare, el va cere numai capitalul, pentru că numai acesta i se datorește în momentul cererei. Această soluție este cu atât mai admisibilă la noi, cu cât textul nostru prevede că daunele interese (dobênda moratorie) nu sunt datorite de cât *din ḑiua cererei în judecată*, ear nu *din ḑiua cererei*, după cum se exprimă textul fr., și fostul nostru profesor Boistel, unul din partisanii sistemului opus, într'o notă recentă și remarcabilă asupra unei decisiuni a Curței de casație din Francia [1]), ḑice, cu drept cuvênt, că dacă textul francez ar vorbi *de o cerere în judecată*, așa precum se exprimă textul nostru, cu bună samă s'ar putea susține că această expresie se referă la cererea principală, adecă a capitalului, pentru că aceasta este dificultatea de căpitenie între părți. Prin urmare, chiar după părerea partisanilor sistemului opus, noi avem un argument mai mult pentru a decide chestiunea în sensul că creditorul va avea drept la dobênda moratorie din ḑiua cererei în judecată, cu toate că el n'a cerut-o în acțiunea sa. Pentru ca judecătorii să poată condamna pe debitor la această dobêndă, trebue însă ca creditorul s'o ceară prin conclusiile sale orale, pentru că nu se poate acorda ceea ce părțile n'au cerut. Aceasta ar constitui un mijloc de revisuire (art. 288 Pr.

---

intérêts, p. 108. A. Boistel, nota în D. P., 93, I, p. 538. Toullier D. VI, partea II, 272. Marcadé, IV, 532. Massé-Vergé, III, § 550, p. 402, nota 15. Cas. fr. D. P. 64. 1. 73. D. P. 69. 1. 406. C. Limoges și Bordeaux, D. P. 47. 4. 306, No. 5 și 6. Vedi și Pand. fr., I, 2279 urm.

[1]) Vedi D. P. 93. 1. 538, coloana 2, *in fine*.

civ.). In acest sens se pronunță jurisprudența cea mai recentă în Francia și o parte din doctrină [1]).

Pentru ca cererea capitalului să facă să curgă dobênda, nu este necesar ca datoria acestui capital să fie lichidă, fiind suficient ca existența ei să fie certă [2]).

Trebue însă ca creditorul să fi precisat în deajuns obiectul cererei sale pentru ca debitorul să poată opri cursul dobêndilor prin oferta reală ce ar face creditorului [3]).

Cererea în judecată făcută contra unui codebitor solidar debitor principal, sau fidejusor (art. 1055), face să curgă dobênda în contra tuturor debitorilor (atr. 1046) [4]). Art. 1046.

De asemenea, urmărirea îndreptată contra debitorului principal face să curgă dobênda contra fidejusorului și *vice-versa,* cererea făcută contra fidejusorului face să curgă dobênda contra debitorului principal.

Regula statornicită de art. 1088, după care, în materie de obligațiuni ce au de obiect sume de bani, dobênda nu curge de cât în urma unei cereri în judecată fiind excepțională, trebue să fie strict mărginită la casul anume prevĕdut, adecă la daunele interese care resultă din inexecutarea la timp a unei obligații ce are de obiect o sumă de bani, și nu poate fi întinsă la daunele compensatorii [6]). Art. 1088 nu este aplicabil la daunele compensatorii, ci numai la acele moratorii.

[1]) Cpr. Laurent, XVI, 320. Baudry, II, 901. Mourlon, II, 1162. Baudry et Barde, I, 515. Delvincourt, II, nota 7 asupra p. 160, p. 534 (ediția din 1834). Pigeau, *Pr. civ.*, I, p. 155. Chauveau sur Carré, *Pr. civ.*, I, p. 273, *Quest.* 252. Pand. fr., I, 2282. Labbé, nota în Sirey, 94. 1. 114, colona 3. Garsonnet, *Pr. civ.*, II, § 255, p. 260. Vedi și D. P. 48. 1. 233. D. P. 67. 1. 74 urm. D. P. 77. 1. 209. D. P. 91. 1. 358 și 5 313, No. 5. D. P. 93. 1. 538 urm. D. P. 94. 2. 449.

[2]) Argument din art. 1090, după care restituțiunea fructelor, adecă o creanță nelichidată în momentul cererei, produce dobêndă din ziua cererei în judecată. Cpr. Baudry et Barde, I, 521. Massé, *Dr. comm.*, III, 1688. Laurent, XVI, 323. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 97. Larombière, I, art. 1153, No. 19. Demolombe, XXIV, 667. T. Huc, VII, 158, *in fine.* Pand. fr., I, 2286. Cas. fr. D. P. 52. 1. 299. D. P. 64. 1. 72.

[3]) Baudry et Barde, *loco suprà cit.* Cas. fr. D. P. 52. 1. 110.

[4]) Vedi explicația acestui text, *suprà*, p. 186 urm. Cpr. Pand. fr., I, 389, 2302.

[5]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 2302.

[6]) Vedi *suprà*, p. 394, 395. Cpr. Baudry, II, 902 bis.

In cât privește aceste din urmă daune, judecătorii, în virtutea puterei lor discreționare, vor putea să acorde creditorului o sumă superioară dobêndei legale, care sumă va putea să producă dobêndă de la o epocă anterioară sau posterioară cererei în judecată [1]).

Inaplicarea art. 1088 în materie de vêndare.

Art. 1088 nefiind aplicabil de cât la daunele datorite din causa întârdierei executărei unei obligațiuni ce are de obiect o sumă de bani, de aici resultă că vêndătorul, care n'ar fi predat la timp lucrul vêndut, va putea fi condamnat la o sumă de bani cu titlu de daune pentru nepredarea la timp a obiectului vêndut și la dobênda legală a acestei sume cu începere de la o epocă anterioară chemărei sale în judecată [2]).

Inaplicarea art. 1088 în materie de delicte sau quasi-delicte.

Dispoziția art. 1088, care fixează punctul de plecare al intereselor moratorii la cererea în judecată, fiind, precum am dis, o dispoziție excepțională, se aplică numai la obligațiile convenționale, care au de obiect o sumă de bani, și nu poate fi întinsă la dobêndile alocate pentru repararea unui fapt prejudiciabil, delict sau quasi-delict. In adevĕr, dobêndile alocate de judecători representând în asemenea caz daunele compensatorii suferite de persoana lezată și făcênd parte integrantă din indemnitatea ce trebue să i se acorde, ei sunt în drept de a fixa cuantumul lor, așa cum înțeleg, independent de ori ce cerere în judecată și de ori ce punere în întârdiere [3]), pentru că,

---

[1]) Laurent, XVI, 326, 332. Demolombe, XXIV, 634. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 99. Baudry, II, 902 bis. Larombière, I, art. 1153, No. 19. Pand. fr., I, 2311 urm. Cas. fr. D. P. 67. 1. 33 și 427. D. P. 71. 5. 222, No. 4. *Pand. Période.* 89. 1. 199. D. P. 91. 1. 391. Cpr. și Cas. rom., S-a 1, decisia No. 231 din 1871 (nepublicată), citată de Christescu, la art. 1088, nota 1.

[2]) Baudry. II, 902 bis, *in fine.* Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1891, penultimul consid., p. 1092.

[3]) Baudry, II, 869. Laurent, XVI, 327 urm. și XX, 523. T. Huc, VII, 95, p. 144 și 159, p. 226. Baudry et Barde, I, 508. Demolombe, XXXI, 685. Sourdat, *Responsabilité*, I, 109, 459, 460. Aubry et Rau, IV, § 445, p. 750. Pand. fr., I, 2324. Jurisprudența este în acelaș sens. Vedi D. P. 54. 1. 143. D. P. 56. 1. 82. D. P. 57. 1. 271. D. P. 63. 1. 463. D. P. 64. 1. 363 și 486. D. P. 68. 1. 81 și 385. D. P. 71. 2. 246. D. P. 73. 1. 19. D. P. 75. 1. 312. D. P. 83. 1. 379. *Pand. Période.*, 87. 1. 34. D. P. 89. 1. 97 și 147. D. P. 91. I. 128 și 391. D. P. 92. 1. 272. Cas. rom. Bulet. S-a 1,

după cum foarte bine dice Curtea de casaţie din Francia, omul este în tot-deauna în întârdiere de a nu aduce altuia o pagubă [1]).

Regula art. 1088, după care dobênda moratorie nu se datoreşte de cât în virtutea unei cereri în judecată, sufere mai multe excepţiuni. Excepţii la art. 1088.

1° In casurile în care părţile au stipulat că dobênda va curge de drept, fără nici o punere în întârdiere (art. 969, 1079, 1363, § 2) [2]). Stipularea curgerei dobênzei de drept.

2° In casurile în care această dobêndă curge de drept după lege. Aceste casuri sunt prevêdute de art. 399, 400 [3]), 420, § 1, 549, 552, 762, 994, 1241, 1278, 1363, § 3, 1504, 1544, 1550 C. C. 43, 336, 1°, 380, 383 C. com., etc. [4]). Casurile în care dobênda curge de drept, după lege.

3° In casurile în care ea curge în virtutea unei puneri în întârdiere ordinare, adecă a unei simple somaţiuni, de ex., în casurile prevêdute de art. 420 § 2, 1363, § 4, 1608, 1544, *in fine*, 1669, § ultim [5]), etc. Punerea în întârdiere ordinară. Simplă somaţie.

In fine, sunt casuri în care jurisprudenţa franceză admite că obligaţiile de a plăti sume de bani nu produc dobêndă moratorie nici chiar în urma unei cereri în judecată. Astfel, se decide în genere că Statul, în specie ministerul de finanţe, condamnat a restitui o sumă de bani ca percepută pe nedrept, nu poate fi condamnat la dobêndă moratorie, după cum nici el nu poate să ceară dobêndă de la contribuabili [6]). Excepţiune în privinţa sumelor datorite de Stat sau cătră Stat. Contro versă.

1885, p. 424, ultim. consid. Bulet. 1877, p. 142. Bulet. 1892, p. 355. Vedi *suprà*, p. 367, şi t. V, p. 484, t. şi n. 2.

[1]) Cas. fr. D. P. 59. 1. 20. In tomul V a lucrării noastre, p. 484, n. 2, această decisie este din eroare citată în D. P. 59. 1. p. 30, în loc de p. 20.

[2]) Vedi *suprà*, p. 400, n. 3.

[3]) Tutorii legali, tatăl sau mama remaşi în viaţă, nu sunt datori a plăti procente asupra întrebuinţărei venitului averei minorilor lor fii, ei avênd usufructul legal a acestei averi (art. 338 urm. C. C.). Cas. rom. S-a 1. Bulet. 1892, p. 946.

[4]) După art. 766 din Codul de comerţ (modificat, în această privinţă, prin L. din 20 iunie 1895, art. 763 C. com. actual), sindicul care nu depunea la casa de depuneri şi consemnaţie sumele provenite din vênzări şi din încasări, trebuea să plătească dobêndă. Art. 766 C. com. din 1887

[5]) Ultimul § al art. 1669 este adaos de legiuitorul nostru, după art. 1915 din Codul italian.—In cât priveşte art. 1544, partea finală, (1996 C. fr.), vedi t. V, p. 334.

[6]) Cas. fr. D. P. 68. 1. 267. D. P. 76. 1. 108. D. P. 77. 1. 175. D. P. 84. 1. 332. Pand. fr., I, 2346 urm.

Subvenţii, burse, etc. datorite de Stat.

Jurisprudenţa Consiliului de Stat admite de asemene, în Francia, că Statul nu datoreşte procente moratorii pentru salariile, pensiile, bursele, subvenţiile, etc., pe care el nu le ar fi plătit la timp [1]).

Pentru a se justifica această derogare de la dreptul comun se ḑice că nici un imposit direct sau indirect neputênd să fie mărit, micşorat sau modificat de cât în baza unei legi (art. 109 din Constit.), nici o lege nu împuterniceşte pe Stat, Comună sau Judeţ a cere de la contribuabili procente moratorii pentru sumele datorite şi neplătite de dênşii, după cum tot astfel nici o lege nu obligă pe aceşti din urmă a plăti asemenea procente pentru banii ce ei ar datori diferitelor ramuri ale administraţiunei publice [2]).

Acest argument nu este însă la adăpost de ori ce critică, şi Statul a fost de mai multe ori obligat a plăti procente moratorii, pentru nefacerea plăţilor la timp.

Astfel, Consiliul de Stat din Francia a alocat daune interese unui funcţionar pentru simpla întârḑiere a unei subvenţiuni datorite lui de Stat [3]).

Casurile în care întârḑierea plăţei se datoreşte culpei funcţionarilor Statului.

Dar dacă chestiunea de mai sus poate până la un punct oare care fi îndoelnică, din causa principiilor care cârmuesc contabilitatea publică, nu mai încape îndoeală că Statul ar putea fi condamnat la daune moratorii de câte ori întârḑierea unei plăţi ordonate s'ar datori culpei agenţilor sau prepuşilor sĕi [4]), când s'ar reţine o garanţie pe nedrept, etc. Curtea noastră supremă a decis de asemenea că, de câte ori Statul este în culpă pentru împlinirea nedreaptă a unor bani, de atâtea ori el datoreşte dobênda de la împlinire, ear nu numai de la chemarea în judecată [5]).

Casurile în care Statul intervine ca persoană de drept privat.

Statul este de asemene supus regulelor dreptului comun, de câte ori el nu intervine ca putere publică şi exe-

---

[1]) Veḑi D. P. 77. 3. 20. D. P. 83. 3. 113. D. P. 84. 3. 82. D. P. 88. 3. 21. Pand. fr., I, 2354 urm. T. Huc, VII, 160. — *Contrà.* Cons. de Stat, 9 aug. 1880. D. P. 82. 3. 4.

[2]) Cpr. Laurent, XVI, 336. Pand. fr., I, 2346. Larombière, I, art. 1153, No. 19.

[3]) Veḑi D. P. 82. 3. 4. Veḑi şi alte decisii citate în Baudry et Barde, I, 502, n. 4 şi aprobate de aceşti autori.

[4]) Veḑi D. P. 75. 3. 28. D. P. 83. 3. 91. Pand. fr., I, 2358.

[5]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1877, p. 142.

cutivă, ci ca persoană de drept privat, în raporturile sale cu cei de al treile [1]).

Conflict între legile străine şi legea română în privinţa dobênţilor.—Drept internaţional.

Se poate întâmpla ca debitorul, fie el român sau străin, să fi contractat un împrumut într'o ţară în care dobênda legală este superioară sau mai mică de cât acea statornicită de legiuitorul român, şi contractul să fie executor în România. In asemenea caz, naşte întrebarea, ce lege vor aplica judecătorii români, în privinţa daunelor moratorii, la caz de întârdiere adusă de debitor în executarea obligaţii sale; legea contractului, adecă a ţărei în care raportul juridic s'a închegat *(lex loci contractus)*, sau legea unde urma a se face plata, adecă legea română?

Casul în care părţile au determinat prin convenţia lor legea la care ele au înţeles a se referi.

Mai înainte de toate, nu mai încape nici o îndoeală că părţile, capabile de a contracta, sunt libere de a se referi la legea ce ele ar crede de cuviinţă. Asemene convenţie constituind legea lor (art. 969), ea se va aplica întocmai de câte ori n'ar atinge ordinea publică şi bunele moravuri (art. 5) [2]).

[1]) Larombière, I, art. 1153, No. 19. — In cât priveşte îndoita personalitate a Statului, ca putere publică şi ca persoană de drept privat, şi responsabilitatea sa din delict sau quasi-delict în această îndoită calitate, vedi t. V a lucrării noastre, p. 547 urm.

[2]) Cpr. A. Weiss, *Tr. élém. de dr. internat. privé*, ed. a 2-a (1890), p. 628 şi *Pand. Périod.*, 96, 5, p. 1, *ad notam.* Pand. fr., *Oblig.*, II, 9966. Asser et Rivier, *Éléments de dr. internat. privé*, 33, p. 70 urm. a trad. G. E. Schina. Fœlix et Demangeat, *Tr. de dr. internat. privé*, I, p. 221, urm. p. 225 urm. Laurent, *Dr. international*, VII, 427 urm. Lecasble, *Quest. de dr. internat. privé en matière d'oblig.*, p. 235. T. Huc, I, 159. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internat. privé*, v° *Obligations*, No. 2. Despagnet, *Pr. de dr. internat. privé*, ed. a 2-a (1891), 481 urm. Haus, *Dr. des étrangers*, 112. P. Fiore, *Diritto internazionale privato*, *237*.— Vedi însă Brocher, *Cours de dr. internat. privé*, II. p. 74 urm.— Art. 14 din Ante-proiectul de revis. a lui Laurent şi art. 9 din C. italian (disp. prelimin.) sunt redactate în acest sens. Vedi şi art. 58 din C. de comerţ ital. eliminat din Codul nostru.

Nedeterminarea legei la care părţile au înţeles a se supune.

Dacă însă părţile n'au lămurit prin convenţia lor legea la care ele au înţeles a se supune, judecătorii vor căuta să descopere voinţa lor probabilă, ceea ce va fi foarte uşor de

Dacă însă părțile nu aparțin aceleiaș naționalități, sau dacă n'au manifestat nici o voință în această privință,

Casul în care părțile aparțin aceleiaș naționalități.

câte ori ele vor aparținea la aceiaș naționalitate și vor fi supuse aceleiaș legi, căci, în asemenea caz, în lipsa manifestațiunei unei voinți contrare, cele mai multe ori ele vor fi înțeles, cu bună samă, a se referi la legea lor națională, pe care o cunosc și de care n'au avut nici un motiv de a se feri. In acest sent Hertius ḑicea foarte bine *(De collisione legum*, No. 10): „*Si inter duos celebratur, verbi gratia, pactum, et uterque paciscens sit externus et unius civitatis civis, dubitandum non est actum a talibus secundum leges patriæ factum in patria valere*“. Cpr. Weiss, *loco suprà cit.* Pand. fr., *Oblig.*, II, 9967. Laurent, *op. cit.*, VII, 433. Despagnet, *Dr. internat.*, 481. Aubry et Rau, I, § 31, p. 107, n. 65. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, p. 243, No. 101. Vincent et Pénaud, *op. și loco cit.*, No. 3. P. Fiore, *op. cit.*, 23. Cas. fr. D. P. 84. 1. 286. Cpr. art. 5 C. Calimach (4 C. austriac).

Casul în care părțile nu aparțin aceleiaș naționalități. Controversă.

De câte ori însă părțile nu mai aparțin aceleiaș naționalități, criteriul de mai sus lipsind, chestia este controversată. 1° După o părere, în asemene caz, obligațiile convenționale vor fi cârmuite de legea personală a debitorului, pentru că, la caz de îndoială, convențiunea interpretându-se în favoarea sa (art. 983), el are neaparat interes a fi judecat conform acestei legi, care il apără și pe care el e presupus a o cunoaște mai bine (Demante, I, 10. bis V. L. Durand, *Essai de dr. intern. privé*, p. 417 urm.); 2° După un alt sistem, admis mai cu samă în Germania, susținut de Savigny, Bar, etc., și care pare a fi fost admis și în dreptul roman (L. 21, D., 44, 7, *De oblig. et actionibus;* L. 3, Dig., 42, 5, *De rebus auctoritat.*, etc.; L. 19, § 2, Dig., 5, 1, *De judiciis)*, obligația va fi cârmuită de legea unde contractul urmează a fi executat, *quo ut solveret se obligavit* (L. 21, Dig., 44, 7), pentru că acolo obligația urmează a fi materialmente realisată. Cpr. Savigny, *System des heut. römischen Rechts*, VIII, § 372. Bar, *Das intern. Privatrecht*, § 66. Story, *Conflict of laws*, § 280. Stocquart, *Belgique judiciaire*, anul 1888, p. 147. In acest sens s'a pronunțat și Curtea de Casație din Germania *(Reichsgericht)*, la 10 mai 1884. V. *Journ. de dr. internat. privé*, anul 1886, p. 609.—3° In fine, după ultima părere, care mi se pare cea mai juridică, și care este aproape generalmente admisă atât în doctrină cât și în jurisprudență, de câte ori părțile vor avea o naționalitate deosebită, convenția lor se va interpreta după legea țărei în care ele au contractat *(lex loci contractus)* (cpr. art. 9 C. italian disp. prelim.), pentru că, după toate probabilitățile, ele au cunoscut această lege și au înțeles a se referi la dênsa (argument și din art. 980, care prevede că dispositiile îndoelnice se interpretă după obiceiul locului

sau în fine, dacă voinţa lor nu este destul de clar exprimată, ceea ce se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului [1]), dobênda moratorie la care va fi condamnat debitorul de către judecătorii români pentru neexecutarea la timp a obligaţiunei sale, se va determina după legea ţărei în care s'a încheiat contractul, pentru că părţile, în lipsa unei convenţiuni contrare, sunt presupuse a fi avut în vedere această lege, care cârmueşte tot ce este relativ la executarea sau inexecutarea contractului [2]).

---

unde s'a încheiat contractul). Cpr. în acest din urmă sens: Pand. fr., *Oblig.*, II, 9971 urm. Weiss, *op. cit.*, p. 632, t. şi n. 2. Massé, *Dr. comm.*, I, 599. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 35. Aubry et Rau, I, § 31, p. 106. Calvo, *Dr. intern.*, II, p. 171. Laurent, *Idem*, VII, 435 urm. Asser et Rivier, *op. cit.*, 33, p. 72 a trad. Schina. Lecasble, *op. cit.*, p. 231. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, p. 227, urm. No. 96. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, No. 9. Demolombe, I, 105. Vedi şi t. I, partea I a lucr. noastre, p. 91. Această soluţie este admisă nu numai de jurisprudenţa franceză (v. numeroasele decisiuni citate în Pand. fr., II, 9971), dar şi în ţările străine, de ex. în Austria (C. supremă, 9 iunie 1858); în Germania (Trib. superior de apel Lubeck, 15 fevr. 1858; Trib. Leipzig, 21 fevr. 1871; Trib. sup. com. Leipzig, 4 dech. 1876); în Italia (C. cas. Torino, 11 martie 1871 şi 6 martie 1872; Cas. Napoli, 1 martie 1883); în Belgia (Cas. belg. 30 ian. 1879); în Anglia (Inalta Curte, 25 nov. 1885); în Suedia (C. sup. din Stockolm, 14 mai 1873); în Portugalia (C. Lisabona, 3 nov. 1885), etc., etc. Toate aceste decisiuni sunt citate în Pand. fr., II, 9972, în A. Weis, *op. cit.*, p. 632, n. 2 şi în Vincent et Pénaud, *loco suprà cit.*

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 84. 1. 286. — Trib. com. din Hamburg a decis (17 oct. 1865) că întrebuinţarea limbei engleze în un contract intervenit la Malaga între un Spaniol şi un German, implică din partea lor intenţiunea de a se supune legei engleze.— S'a decis de asemenea de Trib. din Paris (Sirey, 77, 2, 25), că faptul de a contracta cu un Stat străin atrage, în cât priveşte efectele contractului, supunerea la legea acelui Stat. In fine Curtea din Bruxelles a decis (13 martie 1885) că contractul încheiat în mod regulat înaintea unui agent consular străin, este presupus făcut sub imperiul legei de care acest agent atârnă. V. A. Weiss, *op. cit.*, p. 628, n. 2. Vincent et Pénaud, *op.* şi v° *cit.*, 11, 12. T. Huc, I, 162.

[2]) Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 497. Baudry et Wahl, *Prêt*, 943. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 35, p. 33. Despagnet, *Dr. international*, 482. T. Huc, VII, 166. C. Bourges, Répert. Dalloz, v° *Organ. des colonies*, 486, n. 1 (consideren-

Momentul de când va curge dobânda moratorie. Controversă.

Tot conform acestei legi se va hotărî și momentul de când dobênda moratorie va începe a curge, dacă părțile n'au făcut nici o convenție în această privință [1]).

Aceiaș lege va fi, cu bună samă, aplicată, de câte ori va fi vorba de a se determina culpa de care respunde debitorul, daunele-interese care pot fi datorite pentru inexecutarea obligației sale, punerea sa în întârdiere, acțiunile care aparțin creditorului, etc. [2]).

Controversa care s'a rădicat în Francia în privința legei din 1807.

In Francia se discută și se controversează chestiunea de a se ști dacă, în materie civilă [3]), judecătorii pot să admită o dobêndă convențională mai mare de 5 % contrar legei din 3 sept. 1807, atunci când părțile au stipulat o astfel de dobêndă, conform legei țărei în care ele au contractat; și majoritatea autorilor se pronunță pentru afirmativa [4]).

---

tele acestei decisiuni sunt reproduse de Paul Pont, *Petits contrats*, I, 271).—*Contrà.* Cas. fr. D. P. 59. 1. 194. D. P. 81. 1. 217. D. P. 85. 1. 412. Fœlix-Demangeat, *op. cit.*, I, p. 252, t. și n. *b.* P. Pont, *op. cit.*, 271. Laurent, *Dr. internat.*, VIII, 216. Weiss, *op. cit.*, p. 641. L. Durand, *op. cit*, p. 418, n. 1. P. Fiore, *op. cit.*, 267. După aceste din urmă autorități, daunele moratorii vor fi cârmuite de legea țărei în care trebue să se facă plata *(lex loci solutionis).*

[1]) Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 35 bis.— Vedi însă Weiss, care, și în această privință, aplică legea locului în care contractul se execută.

[2]) Vedi Despagnet, *op. cit.*, No. 483, p. 484. T. Huc, VII, 166. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, 59. Toate aceste chestiuni sunt însă controversate, și unii aplică, în această privință, legea locului unde contractul se execută *(lex loci executionis).* Vedi Aubry et Rau, I, § 31, p, 107, 108. A. Weiss, *op. cit.*, p. 640, 641 și autorii ctați de Vincent et Pénaud, *op. cit.*, 61.

[3]) Dicem în materie civilă, pentru că, în urma legei din 12 ianuar 1886, dobênda este liberă în Francia, în materie comercială, legea restrictivă din 3 sept. 1807 ne mai fiind astădi aplicabilă de cât la împrumuturile civile. Vedi *suprà*, p. 392, *ad notam*, și p. 393, nota 2.

[4]) Cpr. Baudry et Barde, I, 498. Baudry et Wahl, *Prêt*, 941. Troplong, *Idem*, 359. Despagnet, *op. cit.*, 488. Guillouard, *Prêt*, 143. Aubry et Rau, IV, § 396, p. 607, t. și n. 27. P. Pont, *Petits contrats*, I, 270. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Taux de l'intérêt*, 7. Frenoy, *Actes passés à l'étranger*, p. 257. Brocher, *op. cit.*, II, p. 248. Durand, *op. cit.*, p. 418, n. 1. Trib. Paris, *Pand. Périod.*, 96. 5. 1. C. Chambéry, D.

Legea clausei penale fiind de ordine publică este aplicabilă şi străinilor.

La noi, unde legiuitorul a admis libertatea dobêndilor atât în materie civilă cât şi în materie comercială, se înţelege de la sine că judecătorii români vor aplica în totul convenţia părţilor, fără a distinge dacă ele sunt străine sau române, remânênd însă ca ei să reducă din contract ceea ce li se va părea că constitue o clausă penală deghisată, şi aceasta chiar în casul când părţile ar fi străine, pentru că legea asupra clausei penale a fost dictată de consideraţiuni morale şi de ordine publică, şi a avut de scop apararea împrumutătorilor nenorociţi contra lăcomiei usurarilor [1]).

Art. 30 L. de introducere a noului Cod german.

Judecătorul român nu poate deci să acorde protecţiunea sa unei convenţiuni, pe care legea o stigmatizează ca imorală şi contrară interesului obştesc. „Aplicaţiunea unei legi străine dice art. 30 din legea de introducere a noului Cod german, *(Einführungsgesetz)*, nu are loc când este contrară bunelor moravuri, sau scopului ce 'şi propune legea germană“ [2]). Ori, acest principiu este admis şi la noi cu toate că nu există nici un text în această privinţă [3]). Dacă în Francia se găsesc autori, care susţin că legea din 1807, menită a reprima usura, aparţine ordinei publice internaţionale [4]), apoi cu atât mai mult aceasta este adevarat în privinţa legei din 1879, asupra clausei penale, pe care o cerea de mult şi în mod imperios starea economică a ţărei.

P. 76. 2. 236.—*Contrà.* Savigny, *op. cit.*, VIII, § 374. Demangeat asupra lui Fœlix, I, p. 252, n. 2 (Fœlix nu împărtăşeşte însă părerea adnotatorului seu). Stobbe, *Handbuch des deut. Privatrechts*, I, § 31, n. 8. A. Weiss, *op. cit.*, p. 639. Laurent, *Dr. international*, VIII, 203.

[1]) Vedi discursul D-lui E. Stătescu, citat *suprà*, p. 286.

[2]) *„Die Anwendung eines ausländischen Gesetzes ist ausgeschlossen, wenn die Andwendung gegen die guten Sitten oder gegen Zweck eines deutschen Gesetzes verstossen würde“*. Cpr. şi art. 12 (disp. prelimin.) din Codul italian.

[3]) Vedi t. I, partea I, p. 79, şi t. V, p. 355, t. şi n. 1. Cpr. Trib. Covurlui (G. V. Buzdugan făcênd funcţiunea de preşed.), *Curierul judiciar* din 1897, No. 23.

[4]) Vedi *suprà*, p. 412, nota 4.

Despre anatocism sau dobêndă la dobêndă.

Art. 1089. — Dobênda pe timpul trecut poate produce dobêndă, sau prin cerere în judecată, sau prin convenţiune specială, numai ca, în cerere, sau în convenţiune, să fie chestiune de dobêndă debită cel puţin pentru un an întreg. (Art. 399, 400, 1544 C. C. Art. 43 C. com. Art. 3 L. din 20 fevr. 1879).

Art. 3 L. din 20 fevr. 1879. — Clausa prin care, de mai înaite şi în momentul formărei unei convenţiuni alta de cât o convenţiune comercială, se va stipula dobêndă la dobêndile datorite pentru un an, sau pentru mai puţin, ori mai mult de un an, sau la alte venituri viitoare, se va declara nulă. (Art. 1089 C. C. Art. 370 C. com.).

Anatocismul [1]) (ἀνατοκισμός, de la ἀνά, din nou şi τόκος, produsul banilor împrumutaţi, adecă reproducerea fructelor prin fructe, *iteratus fœtus)*, este contractul prin care se stipulează dobêndă la dobêndă, adecă prin care dobênda este transformată în capital, şi produce şi ea, la rêndul ei, dobêndă.

Dreptul roman.

Anatocismul, permis la Greci [2]), oprit la Indieni prin Codul lui Manù (Cartea VIII, § 153), era în principiu oprit şi la Romani, precum ne atestă mai multe texte [3]).

---

[1]) Cuvêntul *anatocism (usuræ usurarum)* se găseşte şi în Cicerone *(Ad Atticum*, V, 21).

Leg. greacă.

[2]) V. Vigié, II, 1286. — Greciĭ fiind un popor eminamente comerciant, legile lui Solon, departe de a reproduce prescripţiile legei mosaice, lasă din contra cea mai mare libertate în privinţa dobêndei, care varia după cantitatea mai mică sau mai mare a numerarului, după gradul de solvabilitate a împrumutătorului, etc., de la 12 la 48%. Cpr. Troplong, *Du prêt*, *préface*, p. 8 urm. Baudry et Wahl, *Du prêt*, 813. Pand fr.. t. VI, v° *Anatocisme*, 3.—Anatocismul era deci permis la Greci. Eată, în adevĕr, ce găsim într'o comedie a lui Aristofan, *Nourii* (Αἱ Νεφέλαι τοῦ Ἀριστοφάνους):

Ἰὼ κλάετ', ὦ βδελοστάται,
αὐτοὶ καὶ ταρχᾶια καὶ τόκοι τόκων!

„Vai de voi, cămătarilor! sunteţi perduţi cu capete şi cu dobênda dobêndilor".

[3]) Vedi între altele, L. 26, § 1, Dig., 12, 6, *De condic. indebiti;* L. 27, Dig., 42, 1, *De re judicata*; L. 20, Cod., 2, 12, *Ex quibus caus. infamia irrogatur*, unde se dice că acei care ieu dobêndă la dobêndă sunt infami; *„Improbum fœnus exercentibus, et usuras usurarum illicitè exigentibus, infamiæ macula irroganda est"*.

Această proibițiune nefiind însă absolută, dobênda datorită putea să fie adaosă la capital și să producă și ea dobêndă, cu această restricție însă că dobêndile acumulate să nu poată nici odată întrece capitalul (L. 26, § 1, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti* și L. 10, Cod., 4, 32, *De usuris*). Justinian vêdênd că asemene legislațiune dădea loc la abusuri, oprește anatocismul atât pentru dobêndile datorite cât și pentru acele viitoare [1]).

Principiile edictate de dreptul roman trecuse atât în dreptul vechiŭ francez [2]) cât și în dreptul nostru anterior : Dreptul vechiŭ.

„Nu se cer dobêndi pentru dobêndile ce nu s'au plătit la termen", dice art. 1337 din Codul Calimach (art. 998 C. austriac) [3]) ; și art. 1762 din acelaș Cod (1335 C. austriac), adaugă : „Dacă creditorul au lăsat să crească dobêndile până la suma capitalului, necerêndu-le prin judecată, i se stênge dreptul de a mai cere dobêndă de pe capital, ear din ḑiua aceea de când au pornit jalobă, poate să ceară de isnoavă dobêndă". Art. 1337, 1762, C. Calimach.

In cât privește Codul Caragea, el are următoarea dispoșiție ; „Nimene să nu plătească dobêndă la dobêndă ; ear dacă datornicul mulțămindu-se va face dobênda capete, și va făgădui pentru toată suma dobêndă, atunci să'i plătească, căci aceasta nu mai este dobêndă la dobêndă ci dobêndă la capete. După ce dobêndile se vor face tot de C. Caragea.

---

[1]) „*Quapropter hac apertissima lege definimus, nullo modo licere cuiquam usuras præteriti temporis, vel futuri in sortem redigere, et earum iterum usuras stipulari*". (L 28, *in medio*, Cod., 4, 32, *De usuris*). Prin excepție la această regulă, dobêndile primite de un mandatar în socoteala mandantelui, sau de un epitrop în socoteala epitropisitului, produceau dobêndă, pentru că ele se considerau în mânele lui ca un adevarat capital, *quia in sortem computantur . . . et omnis sors efficitur*. (L. 10, § 3, Dig., 17, 1, *Mandati vel contra* ; L. 7 § 12 ; L. 58, §§ 1 și 4, Dig., 26, 7, *De administr. et periculo tutorum*). Cpr. art. 339, 400, 1544 C. C.

[2]) Vedi Pand. fr., t. VI, v° *Anatocisme*, 5.

[3]) Vedi și resoluția domnească din 5 novem. 1842, pusă de Mihail Sturdza pe o anafora a Cons. administrativ din 1842, care sună în modul următor : „Se încuviințează a se plăti dobêndă numai pe capital, *ear nu și pe dobêndă*". Colecția Pastia, I, p. 503.

o potrivă cu capetele, dobêndile să nu să mai plătească (art. 3 şi 4, Capit. 10, partea 3) [1]).

Cu alte cuvinte, după acest Cod, stipulaţiunea anatocismului nu este permisă, dar la finele împrumutului, dobênda poate fi adaosă la capital, şi să producă şi ea, la rêndul ei dobêndă, cu condiţie însă ca dobêndile acumulate să nu poată întrece capitalul, soluţiune care, precum am vĕdut, era admisă şi în dreptul roman [2]). Judecata era însă tot-deauna în drept a pronunţa condamnarea la dobêndă până în momentul achitărei, cu toate că această dobêndă ar fi trecut peste îndoit [3]).

Dreptul actual. Art. 1089 C. C. şi art. 3 L. 20 fevr. 1879.

După Codul actual (art. 1089), care reproduce, în această privinţă, principiile admise de Codul francez, dobênda datorită pe timpul trecut poate produce dobêndă sau prin cererea în judecată, sau prin convenţia părţilor, destul este ca, în cerere sau în convenţiune, să fie vorba de dobêndă datorită pentru un an întreg sau pentru mai mult timp [4]),

---

C. Ipsilant. [1]) Veḑi asupra acestor texte un art. a lui Ar. Pascal, în *Gazeta tribun.*, anul 1861, No. 8 şi 9. Veḑi şi Codul Ipsilant, art. 3. *in fine*, Cap. pentru dobêndi, unde se ḑice: „Să nu să osêndească cel împrumutat a plăti dobêndă peste dobêndă, şi mai vârtos când va fi şi sarac".

C. Andr. Donici. Codul lui Andr. Donici (cap. 19, § 3 şi 4) prevede de asemene că „camătă pre camătă nu să poate ca să se cee atât pentru vremea trecută cât şi pe vremea viitoare, cum şi camăta când va trece capetele conteneşte".

Dreptul roman. [2]) In dreptul clasic, dobênda nu înceta de a mai curge de cât atunci când suma datorită sub acest titlu era egală cu capitalul (L. 26, § 1, Dig., 12, 6, *De condic. indebiti* şi L. 10, Cod., 4, 32, *De usuris*). Prin Nov. 121 şi 138, Justinian decide că dobênda datorită sau plătită nu putea nici odată să întreacă capitalul, regulă care nu se aplica la venitu-rile rentelor (Nov. 160). Cpr. Accarias, *Pr. de dr. rom.*, II, p. 1011, *ad notam*.

[3]) Cas. rom. *Dreptul* din 1883, No. 24.

Dreptul străin. C. austriac. [4]) Art. 998 din Codul austriac nu permitea capitalisarea dobêndilor, de cât pentru dobênda datorită pe timp de *doi ani* cel puţin, sau mai mult, însă acest text a fost abrogat prin legea din 14 iunie 1868 (art. 3) şi din 15 mai 1885 (art. 6), care astăzi lasă, în această privinţă, o deplină libertate părţilor.

Cod. german. Art. 248, 289. După art. 289 din noul Cod german, dobêndile nu produc dobêndi moratorii, creditorul păstrând numai dreptul de a fi despăgubit de prejudiciul causat prin întârḑierea debitorului: *„Das Recht des Gläubigers auf Ersatz des*

legiuitorul presupunênd că creditorul, care ar fi primit dobênda, ar fi capitalisat-o și ar fi tras folos din ea. Art.

---

durch den Verzug entstehenden Schadens bleibt unberührt". Consequent acestui principiu, art. 248 din același Cod anulează convențiile prin care de mai înainte s'ar stipula că dobênda va produce dobêndă, permițênd anatocismul în materie comercială (case de comerciu, institute de credit, banchieri, etc.). Conform: art. 335 Cod federal al oblig. din 1881.—Codul de comerț german (art. 291) și Codul Saxon (art 679 urm.) nu permit anatocismul de cât în materie de conturi-curente. Legile germane din 14 nov. 1867 (art. 3) și din 24 mai 1880 opreau de asemenea anatocismul în principiu pentru rațiuni economice. Art. 248 C. german.

Codul spaniol din 24 iulie 1889 permite anatocismul în materie comercială. In materie civilă însă, dobênțile sunt productive de dobênți de cât din ziua cererei în judecată, și aceasta chiar dacă convenția părților ar fi mută asupra acestui punct (art. 1109). Codul spaniol din 1889.

După Codul italian (art. 1232), în materie civilă, dobênțile pe timpul trecut *(gli interessi scaduti)* pot să producă dobêndă legală în virtutea unei cereri în judecată și din ziua acestei cereri, sau în virtutea unei convențiuni posterioare scadenței dobênților, în mêsura acestei convențiuni, anatocismul fiind permis în materie comercială. (Cpr. G. Giorgi, II, 137). In materie civilă, dobênda convențională sau legală a dobênților ajunse la scadență nu începe a curge de cât atunci când este vorba de dobênți datorite pentru un an întreg. Se face însă excepțiune la această regulă în privința caselor de economii și altor stabilimente similare a căror regulamente dispun contrariul. Vedi asupra acestui text, Giorgio Giorgi, II, 133 urm. Pasquale Fiore, *Diritto internazionale privato*, 267. Cod. italian. Art. 1232.

Codul civil neerlandez reproduce Codul francez (art. 1287, 1288). Cod. olandez.

Codul civil sêrbesc, promulgat de prințul Al. Karageorgevici, la 25 martie 1844, permite anatocismul în acest sens că părțile pot, prin convenția lor, să dispue că dobênda va fi adaosă la capital, spre a produce și ea, la rîndul ei, dobêndă.— In Serbia, dobênda legală este fixată la 6%, părțile putênd însă s'o rădice prin convenția lor până la 12% (art. 601 C. C. din 1844). Cod. sêrbesc din 1844. Art. 601.

In Bulgaria, dobênda legală este 10%, ear dobênda convențională 12% cel mult (art. 573 C. C. bulg. L. din 5 dechem. 1892, pusă în vigoare la 1 martie 1893). Cod. bulgar. Art. 573.

Și fiind că ne ocupăm de legislația Bulgariei, trebue să mencionăm în treacăt art. 574 și 575 din Codul acestui principat, care au multă analogie cu dispozițiile din Codul Art. 574. 575.

1089 nu permite însă capitalisarea dobêndilor datorite pe un timp mai scurt de un an, pentru că datoria s'ar fi mărit într'un mod considerabil şi ar fi adus de multe ori pe nesimţite ruina debitorului.

Capitalisarea dobêndilor nu este deci permisă de cât pentru dobêndile datorite cel puţin pentru un an [1]), şi această capitalisare nu poate să aibă loc de cât *la sfêrşitul* anului [2]).

---

german şi acel italian, citate *suprà*, p. 392 şi 393, *ad notam*. Eată, în adevĕr cum se exprimă art. 574 din acest Cod: „Debitorul este liber de a plăti împrumutătorului suma împrumutată, înainte de termen, achitând capitalul şi dobênda până în ḑiua efectuărei plăţei, cu toată clausa contrară care ar exista, în această privinţă, în convenţiune. Pentru ca debitorul să poată usa de acest drept, trebue însă ca el să înştiinţeze despre aceasta pe creditor, cel puţin cu o lună înainte, significarea intenţiunei de a face o plată anticipată aducênd pentru creditor perderea beneficiului termenului stipulat în favoarea sa prin contract“; şi art. următor (575) adaogă: „Disposiţiile art. precedent nu sunt aplicabile la convenţiile care au de obiect o rentă viageră, nici la împrumuturile contractate cu băncile recunoscute de Guvern, casele agricole, de economie, şi cu alte instituţiuni de asemenea natură, nici la datoriile contractate de Stat, de Comună sau alte persoane juridice, conform regulelor statornicite de lege“.

[1]) Este deci casabilă dicisiunea care acordă dobêndă la dobênḑi pe mai puţin de un an. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1876, p. 55. Veḑi şi Bulet. Cas., S-a I, anul 1879, consid. de la p. 873.—S'ar putea întâmpla, pentru a se înlătura legea, ca părţile să simuleze o îndoită tradiţiune a dobênḑilor, debitorul, care datoreşte dobênda pe mai puţin de un an, prefăcênduse că a dat-o creditorului, ear creditorul prefăcêndu-se că a dat-o din nou debitorului ca un alt capital. Se înţĕlege că tribunalele, care ar constata asemenea fraudă, ar trebui s'o lovească şi să anuleze convenţia de anatocism, dacă aceasta a fost stabilit în mod indirect, pentru că ceea ce nu este permis de a se face *recta via*, nu poate fi făcut nici indirect; alt-fel legea ar remânea o literă moartă. Cpr. Baudry, II, 905.

[2]) Din împrejurarea că legiuitorul nu formulează, în materie de anatocism, de cât aceste doue restricţiuni, adecă: 1° ca dobênda să fie datorită; şi 2° ca ea să fie datorită cel puţin pentru un an întreg, resultă următoarele consecinţe:

1° Anatocismul, astfel cum este mărginit prin art. 1089 şi prin paragraful adaos la 1879, este admis atât în privinţa dobênḑilor legale cât şi a acelor convenţionale (Bau-

Astfel, dacă te-am împrumutat cu suma de 10000 lei pe timp de 10 ani, cu dobêndă de 10% pe an, nu pot să stipulez în contractul de împrumut că, în fie-care an, dobêndа va fi adaosă la capital și va produce și ea dobêndă până la sfêrșitul împrumutului. Asemenea convenţiune ar fi nulă, pentru că debitorul nedându'și samă de gravitatea ei, ar fi primit-o mai tot-deauna.

Mai mult încă, n'aș putea stipula *de mai înainte* că, la finele fie-cărui an, dobêndа datorită va fi reţinută de debitor și va produce și ea, la rêndul ei, dobêndă. Aceasta resultă nu numai din art. 1089, care vorbește *de dobêndа pe timpul trecut*, dar mai cu samă din art. 3 al legei din 1879, adaos la art. 1089. Chestiunea este, ce e dreptul, controversată în Francia, însă și acolo majoritatea autorilor se pronunţă în acest sens, chiar în lipsa acestui din urmă text, pentru că convenţia părţilor fiind pusă pe aceiaș linie cu cererea în judecata, este evident că o asemenea cerere n'ar putea să facă ca o dobêndă nedatorită să producă și ea dobêndă [1]; și dacă cererea în judecată

---

dry et Barde, I, 544. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 109);

2° Judecătorii nu pot să respingă capitalizarea dobêndilor, întemeindu-se pe causa datoriei sau pe favoarea datorită fie situaţiunei debitorului, fie raporturilor sale cu creditorul (Baudry et Barde, Aubry et Rau, *loco suprà cit.)*

Din cele mai sus expuse trebue să conchidem:

a) Că anatocismul poate să aibă loc în privinţa dobêndilor sumelor ce un descendent ar datori comoștenitorilor sei cu ocasiunea facerei raportului (art. 751 urm 762 C. C.) T. Huc, VII, 165. Baudry et Barde, I, 544. Cas. fr. D. P. 86. I. 74. Pand. fr., *Anatocisme*, 12 urm

b) Că un moștenitor beneficiar poate, ca ori ce debitor, fi condamnat a plăti dobêndă la dobêndă, se înţelege în limitele admise de lege. Baudry et Barde, I, 544 și autorii citaţi acolo. F. Herman, II, art. 808, No. 32.—Vedi însă C. Paris, Répert. Dalloz, *Successions*, 928, n. 2.

Creditorii Statului, judeţelor și comunelor pot de asemenea să invoace dispoșiţiile relative la anatocism, de unde resultă că dobêndа datorită unui antreprenor de lucrări publice poate să producă dobêndă, în virtutea unei cereri în judecată, dacă Statul, judeţul sau comuna îi datoreşte dobêndа cel puţin pe un an întreg. Baudry et Barde, I, 554 și autorităţile citate acolo. F. Herman, II, art. 1154, No. 1. Pand fr., *r° cit.*, 11.

[1]) Instanţele de fond nu pot deci condamna pe debitor a plăti dobêndă la dobêndă, de cât atunci *când dobêndа este dato-*

nu poate să aibă acest efect, aceiaș soluție este admisibilă și în privința convențiunei părților. [1])

Prin urmare, remâne bine stabilit, cu toată controversa ce există asupra acestui punct în Francia, că nu se poate de mai înainte stipula dobêndă la dobênda ce se va datori după expirarea unui an. Numai atunci se poate plăti dobêndă la dobêndă când dobênda datorită este cel puțin de un an și după expirarea acestui termen s'a făcut sau cerere în judecată, sau o nouă convenție prin care s'a stipulat dobêndă la dobênda datorită [2]). Prin această dispositie legiuitorul a voit ca debitorul să fie în fie-care an pus în posiție de a'și cunoaște situația și de a vedea că datoria sa crește mereu.

Astfel, pentru a relua exemplul de mai sus, presupu-

---

rită, și aceasta cel puțin pe un an, dacă nu pe mai mult.

Din causa defavoarei cu care legiuitorul vede anatocismul, se decide în genere că creditorul va trebui să ceară nu numai capitalul, dar și dobênda, de și legea consideră în specie dobênda ca un capital. Cpr. Laurent, XVI, 341. Arntz, III. 80. Demolombe, XXIV, 665. Pand. fr., *Anatocisme*, 18. Duranton, X, 503. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 109, n. 56. Baudry et Barde, I, 533. F. Herman, II, art. 1154, No. 51. Cas. fr. D. P. 67. 1. 74. D. P. 74. 1. 67.

Capitalisarea dobênților poate fi cerută în principiu, chiar daca aceste dobênți n'au fost încă lichidate, afară de casul când dobênțile datorite ar fi necerte din causa culpei sau faptului creditorului. Cpr. Baudry et Barde, I, 534. Laurent, XVI, 342. Demolombe, XXIV, 667. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 109, nota 56. Larombière, I, art. 1154, 1155, No. 14. F. Herman, II, art. 1154, No. 33 urm. Vedi și Cas. fr. D. P. 51. 1. 317.—Vedi însă C. Paris, care se mulțămește a afirma, fără însă a'și motiva decisia sa, că dispositiile art. 1089 sunt relative la casul în care cifra datoriei este certă (Sirey, 78, 2, 9).

[1]) Vedi în acest sens, T. Huc, VII, 164. Mourlon, II, 1159. Thiry, II, 636. Baudry, II, 904. Baudry et Barde, I, 536, 537, 543. Laurent, XVI, 344. F. Herman, II, art. 1154, No. 43. G. Giorgi, II, 136. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 844. Demolombe, XXIV, 655 urm. Demante, V, 71 bis III. Marcadé, IV, 534 urm. C. Nancy, D. P. 82. 2. 140.—*Contrà*. Pand. fr., *Anatocisme*, 42 urm. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 109, 110. Larombière, I, art. 1154, No. 6. Cas. fr. C. Nancy și Bourges, D. P. 45. 1. 125. D. P. 79. 2. 240. D. D. P. 73. 2. 182.

[2]) Cpr. C. din București, *Dreptul* din 1879, No. 35. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1887, p. 518.—Art. 1232 din Codul italian este formal în această privință.

nênd că te-am împrumutat cu suma de 10000 lei pe termen de ḑece ani şi cu dobênda de 10% pe an, aş putea, la sfêrşitul fie-cărui an, să convin prin o nouă tocmală ca dobênda datorită pe un an să remâe tot la d-ta ca capital şi să producă şi ea, la rêndul ei, dobêndă, aşa în cât în al doilea an să'mi datoreşti, în loc de 10000 lei, 11000 lei, care, cu dobênda lor de 10%, în al treilea an, ar produce 12100; ear după acest timp, aş putea să convin cu d-ta ca suma de 12100 lei să producă şi ea dobêndă, aşa în cât în al patrulea an să'mi datoreşti 13,310 lei, şi aşa mai departe, în cât după 10 ani, să'mi dai 25937 lei, bani 41 [1]).

Legiuitorul nu interḑice deci în mod absolut anatocismul, ci'l restrênge numai în oare care limite, voind a apara pe debitor, fără a baga de samă că cu socoteala de mai sus şi cu dobênda de 10%, în 7 ani aproximativ, capitalul ajunge la o sumă îndoită.

Art. 3 din legea de la 1879 n'a modificat deci, în privinţa împrumuturilor civile, art. 1089 din C. C., ci a curmat numai controversa din Codul francez, hotărînd în termeni mai formali că dobênda unui capital nu poate să producă, la rêndul ei, dobêndă, fie prin o cerere în judecată, fie prin convenţia părţilor, de cât atunci când această dobêndă este datorită cel puţin pe un an în momentul acţiunei sau convenţiunei părţilor.

In materie comercială însă, atât din textul legei cât şi din desbaterile urmate în Cameră, resultă că legiuitorul n'a înţeles a opri anatocismul [2]). Anatocismul în materie comercială.

[1]) Suma de 10000 lei, procentată cu 10%, a adus deci, cu acest sistem foarte legal, în 10 ani, 15937 lei, bani 41.

[2]) Proiectul comitetului delegaţilor prevĕḑênd, în adevĕr, în mod general că clausa prin care s'ar stipula de mai înainte dobêndă la dobêndi sau la venituri viitoare, este nulă (v. *Monit. oficial*, No. 271|78, p. 7580), Dl. Pache Protopopescu a propus un amendament tinḑênd la permiterea anatocismului între comercianţi, care amendament fiind combătut de dl. P. Grădişteanu şi V. Maniu, şi aparat de dl. Stolojan, s'a primit de Cameră, devenind textul actual. Eată în ce termeni Pache-Protopopescu 'şi a aparat amendamentul: „In materie comercială, nu avem nici un interes ca să stipulăm o asemene mărginire, adecă să nu permitem dobêndă la dobêndă; aceasta s'o lăsăm la deplina facultate, la libertatea fie-cărui comerciant să o reguleze cum va găsi mai nemerit, căci dacă veţi ḑice că şi pentru

Intre comercianți se va putea deci stipula dobêndă la dobêndă, de mai înainte și în momentul contractului, și chiar *pentru dobêndi datorite pe mai puțin de un an*: „Este constant, ḑice propunĕtorul amendamentului, care a devenit textul actual, că operațiunile comerciale au înlesnirea aceea care se numește contul curent, și este stabilit de întreaga jurisprudență franceză, că, în materie de conturi curente, dobêndile se capitalizează, nu din an în an, ci din trei în trei luni“ [1]).

Ordine publică.

In cât privește însă împrumuturile civile, dispoșițiunea care restrênge anatocismul are caracterul unei dispoșițiuni de ordine publică, de unde resultă următoarele consecințe:

1° Violarea art. 1089 și art. 3 din legea de la 1879 poate fi propusă pentru prima oară în Casație [2]);

2° Convenția prin care s'ar fi stipulat anatocismul fără nici o restricție, în o țară în care el ar fi permis, nu va putea fi executată în România;

3° Debitorul care ar fi plătit dobêndă la dobêndă,

---

conturile curente să nu fie anatocism, veți paralisa cu desĕvêrșire acest mijloc de transacțiune; veți face ca străinătatea să nu mai țină conturi curente cu comercianții din țară de la noi . . . Așa dar, nu aveți ce să faceți; trebue să lasați ușa deschisă ca să se înlesnească daraverurile comerciului“. (Ședința Camerei din 8 Oct. 1878. *Monit. Ofic.*, No. 273, din 9 dech. 1878).

[1]) Cpr. in privința contului curent, art. 370 urm. C. com. Veḑi E. Caluci, *Il Codice di commercio commentato*, IV, 9. Jurisprudența străină este, în adevĕr, astfel precum o arată oratorul, mai cu samă în privința comerciului de bancă. Cpr. Cas. fr. C. Bourges și Pau, D. P. 72. 1. 393. D. P. 71. 1. 64 și 214. D. P. 74. 2. 30. D. P. 88. 1. 382. D. P. 89. 2. 285. Tot în acest sens este și jurisprudența belgiană. Veḑi Laurent, XVI, 348 și decisiile citate acolo, p. 410, nota 1. Cpr. Thiry, II, 637, *in fine*. Vigié, II, 1290, *in fine*. Larombière, I, art. 1154, 1155, No. 8. Baudry et Barde, I, 551 urm. Demolombe, XXIV, 663. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm*, III, 33 *in fine* și IV, 844. Aubry et Rau, IV, § 308, p. 112, n. 66. F. Herman, II, art. 1154, No. 6 urm. Pand. fr., *Anatocisme*, 107 urm.—Curtea din Rennes consideră însă asemenea procedare din partea comercianților ca usurară și contrară legei. D. P. 79. 2. 93 urm.

[2]) Cas. fr. D. P. 50. 1. 101. D. P. 96. 1. 85. Cpr. și C. Chambéry, D. P. 79. 2. 218. Baudry et Barde, I, 531.

în afară de limitele legei, va avea dreptul de repetiţie. Este adevarat că Curtea din Bucureşti a decis contrariul, invocând art. 1588 [1]), după care împrumutatul care a apucat a plăti dobênḑi nestipulate sau mai mari de cât acele stipulate, nu poate să le ceară înapoi, nici să le impute asupra capitalului [2]); însă această soluţie este inadmisibilă. In adevĕr, sau debitorul a plătit din eroare de drept, adecă neştiind că anatocismul este oprit, şi în asemenea caz, el are acţiunea în repetiţie, legea nefăcênd nici o deosebire între eroarea de fapt şi acea de drept (art. 993, § 1; 1092, § 1) [3]); sau el a plătit fără nici o eroare, şi în asemenea caz, încă trebue să aibă dreptul de a imputa suma plătită asupra capitalului, ori de a o cere înapoi, soluţie care era admisă şi la Romani, în privinţa procentelor stipulate peste cuantumul stabilit de lege [4]), pentru că el nu poate să contravie unei legi de interes economic şi de ordine publică. Să nu uităm, în adevĕr, că dispoşiţia adaosă prin legea din 20 fevr. 1879 la art. 1089 face parte din legea clausei penale, pe care legiuitorul nostru a voit s'o rădice ca o barieră în contra abusurilor crescênde ale cămătarilor. Toţi oratorii, care au luat cuvêntul atât în Cameră cât şi în Senat, n'au găsit cuvinte destul de negre pentru a înfiera pe acea clasă trêndavă de oameni lacomi, care au găsit mijlocul de a se înavuţi fără muncă, speculând într'un mod nerușinat nevoile debitorilor nenorociţi, şi în ori ce caz, neprevĕḑători: „Nu cred,

[1]) Veḑi asupra art. 1588, *suprà*, p. 10, t. şi n. 1.

[2]) *Dreptul* din 1890, No. 79.—Curtea supremă a respins recursul interjectat contra acestei decisiuni, fără a judeca chestia dacă art. 1588 era sau nu aplicabil în specie, fiind că decisia atacată remânea în picioare pe baza altor motive. Veḑi Bulet. Cas., S-a 1, anul 1891, p. 1090 urm. Curtea de fond judecase în specie că anatocismul este permis, după legea din 1868, asupra vênḑărei bunurilor Statului şi regul. ei de aplicare, şi Curtea de Casaţie decide că dobênda de 10%, prevĕḑută de art. 91 din regul. de la 9 mai 1868 al legei din 31 martie 1868, p. vênḑarea unei părţi din bunurile Statului, nu constitue anatocismul oprit de lege, ea nerepresentând pentru cumpărător folosinţa unui capital, ci folosinţa unui imobil pentru care el nu plătise preţul.

[3]) Veḑi t. V, p. 53 şi 370, 371, şi la autorităţile citate acolo, *adde:* C. Iaşi şi Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 82 şi din 1885, No. 77.

[4]) *Pauli Sent.*, § 2, *De usuris*, 2, 14, şi L. 26, § 1, Cod., 4, 32.

dice Ministrul justiției, E. Stătescu, în Senat [1]), că, atunci când în Statele vecine se fac legi draconice contra usurei și se edictează pedepse aspre pentru usurari, numai noi să le deschidem brațele, să rădicăm toate barierele și să le dăm și o primă de încurajare. Am face o greșală neertată, și țara ar avea dreptul să ne dică că am dat-o prada cametei și că 'i am compromis tot viitorul economic".

In fața acestor cuvinte și a altora nu mai puțin expresive, care s'au rostit în Corpurile legiuitoare, nu mai remâne îndoeală că ne găsim în fața unei legi de interes general, pe care nici debitorul nu poate s'o calce, și dacă el a calcat-o, poate să ceară înapoi ceea ce a dat fără drept și fără causă. Art. 1588, invocat de Curtea din București, nu'și primește aici aplicațiune, pentru că împrumutatul, care a plătit dobênḑi nestipulate în act, sau mai mari de cât acele stipulate, este presupus a fi plătit, cel puțin după părerea unora, în baza unei convențiuni tacite [2]), motiv care, în specie, lipsește, pentru că asemenea convenție se consideră de legiuitor ca imorală. Apoi, scopul legiuitorului fiind de a apara pe debitor în contra propriei sale inexperiențe și în contra lăcomiei cămătarilor, legea nu'și ar atinge nici odată acest scopu, pentru că un creditor mai vigilent n'ar avea decât să silească pe debitor a plăti dobênda dobênḑei prin anticipație, deducênd-o apoi din capitalul împrumutat, și la urma urmei, să refuze de a o restitui, sub cuvênt că a fost plătită de bună voe [3]). Eată pe scurt motivele care ne fac a crede că debitorul care, în contra legei, ar fi plătit o dobêndă la dobêndă, sau o clausă penală neertată [4]), ar putea s'o impute asupra capitalului, sau să exercite acțiunea în repetiție, și aceasta nu pentru causa de eroare, precum o spune un text din Sentințele lui Paul [5]), probabil alterat, fiind că, în specie, nu este vorbă de o simplă condicție *indebiti*, ci de o condicție *ex injusta causa* [6]).

---

[1]) Ședința din 24 ianuar, 1879. *Monit. Of.*, No. 22|79, p. 458.
[2]) Cpr. Laurent, XXVI, 522.
[3]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. C. pour l' Empire du Japon, appendice* le vol. II, *Oblig. naturelles*, p. 807, No. 723.
[4]) Vedi în ce privește restituirea clausei penale, *suprà*, p. 287.
[5]) „*Usuræ, que centesimam excedunt, per errorem solutæ, repeti possunt*". *Pauli Senten.*, § 4, lib. 2, tit. 14, *De usuris.*
[6]) Cpr. Accarias, *Pr. de dr. romain*, II, p. 1011, *ad notam.*

Tot în puterea acestor principiĭ se admite în Francia restituirea dobênḑilor usurare percepute de creditor în contra legei din 3 sept. 1807 (art. 3) [1]).

Aceiaș soluție era admisă și la noi, în dreptul anterior, în privința dobênḑilor plătite peste cuantumul permis de lege [2]).

Despre veniturile și dobênḑile care pot să producă dobêndă.

Art. 1090.—Cu toate acestea, veniturile pe timpul trecut, precum: arenḑi, chiriĭ, venituri de rendite perpetue sau pe viață, produc dobêndă din ḑiua cererei sau a convențiunei.

Aceiaș regulă se aplică la restituțiuni de fructe și la dobênḑile plătite de o a treia persoană creditorului în contul debitorului. (Art. 474, 485, 550, 994, 1089, 1550, 1639 urm. C. C. Art. 139 Pr. civ. Art. 1155 C. fr.).

Veniturile ajunse la scadență (*pe timpul trecut*, ḑice textul), precum arenḑile moșiilor, chiriile caselor, veniturile rentelor perpetue sau pe viață, pot să producă dobêndă din ḑiua cererei în judecată sau a convențiunei dintre părți. Astfel, dacă 'ți am închiriat casa mea pe timp de cinci ani, cu preț de 1000 lei pe an, plătitor la fiecare semestru (Sf. Gheorghe și Sf. Dimitrie), voi putea să convin cu d-ta, la finele fie-cărui semestru, că câștiul ce'mi datorești pe trecut să remâe la d-ta cu dobêndă de atâta la sută. De asemenea, dacă nu 'mi-ai plătit câștiul datorit, voi putea să te acționez în judecată, și în asemenea caz, justiția te va condamna a'mi plăti atât suma datorită cât și dobênda ei legală (5% pe an), dacă n'am stipulat o dobêndă convențională. Legiuitorul s'a departat în specie de la regula admisă prin art. precedent, pentru că asemenea venituri nu sunt dobênḑi de capitaluri.

Veniturile rentelor sunt din contra adevarate dobênḑi, mai cu samă când renta a fost constituită prin plata unui capital; însă, cu toate acestea, prin derogare de la dreptul comun, legiuitorul le exceptează de la regula prescrisă de art. 1089, permițênd ca ele să producă dobêndă prin efectul unei convențiuni sau unei cereri în judecată, când

[1]) Veḑi Répert. Dalloz, *V*is *Prêt à intérêts et à usure*. Baudry et Wahl, *Du prêt*, 889 urm.

[2]) Cpr. Ar. Pascal, *Gazeta tribun.*, anul 1861, No. 8, p. 66.

aceste venituri sunt datorite chiar pe mai puțin de un an, fiind-că fructificarea lor nu mai presintă acelaș pericol pentru debitor.

Remâne însă bine înțeles că arendile, chiriile și veniturile rentelor, fie pe viață, fie perpetue, pentru a putea produce dobêndă, trebue să fie datorite, adecă ajunse la scadență. Aceasta resultă atât din art. 1090, care vorbește de venituri pe trecut *(les revenus échus*, ḑice textul francez), cât și din art. 3 al legei din 20 fevr. 1879, care proibă anatocismul pentru veniturile *viitoare*. Cu toate acestea, autorii francezi admit că capitalisarea prevêḑută de art. 1090 se poate face prin anticipație [1]), ceea ce este contrar însuș textului.

Fructele în natură, percepute de un posesor de rea credință, sau suma care represintă valoarea acestor fructe, la care ar putea fi condamnat un asemenea posesor (art. 485, 994 C. C. 139 Pr. civ.), vor putea de asemenea să producă dobêndă de la cererea în judecată sau de la convenția părților, pentru că asemenea fructe nu sunt dobênḑi.

Art. 1090 admite aceiaș regulă în privința dobênḑilor ce o a treia persoană ar fi plătit creditorului în socoteala debitorului. Astfel, dacă datorindu'ți la capitalul ce 'mi-ai împrumutat, dobênda pe 6 luni, această dobêndă 'ți a fost plătită de o a treia persoană pentru mine, această sumă va putea produce dobêndă prin efectul convențiunei părților sau cererei în judecată, pentru că, față cu cel de al treilea, care a făcut plata în socoteala mea, suma plătită de dênsul nu este o dobêndă, ci un capital.

Art. 1550. Mai mult încă, cel de al treile, care ar fi plătit pentru altul, ca mandatar, și după unii chiar ca gerant de afaceri [2]), are drept la dobênda sumelor anticipate, din ḑiua

---

[1]) Cpr. T. Huc, VII, 165, *in fine*. Baudry, II, 906 bis. Baudry et Barde, I, 547. Pand fr., *Anatocisme*, 76. Demolombe, XXIV, 664. Laurent, XVI, 351. Demante, V, 72 bis II. Marcadé, IV, 538.—*Contrà*. Acollas, II, p. 804.

[2]) Vêḑi t. V, p. 333, t. și n. 2; p. 340. Chestiunea este controversată în privința gestiunei de afaceri. Sistemul care mi s'a părut mai juridic este acela care nu aplică art. 1550 la gestiunea de afaceri de cât atunci când stăpânul ar fi ratificat gestiunea, pentru că, în asemenea caz, ea echivalează cu un adevarat mandat, conform principiului: *Ratihabitio mandato comparatur* (L. 12, § 4, Dig., 46, 3, *De solut.*). Vêḑi

plăței probate, independent de ori ce convenție sau cerere în judecată (art. 1550).

In fine trebue să adaogăm că, afară de casurile prevĕdute de art. 1090, mai sunt și altele în care dobênda poate să producă dobêndă.

Astfel, epitropul unui minor sau unui interdis (art. 454), care nu s'a conformat art. 399 și 400, va plăti dobênda legală pentru ori ce sume neîntrebuințate, ori cât de mici ar fi, și dobênda dobêndilor, pentru că el fiind în culpă, trebue să despăgubească pe minor sau interdict de daunele ce'i a adus această culpă [1]). Art. 399, 400.

Această capitalisare a dobêndilor încetează însă la majoritatea pupilului sau la rădicarea interdicțiunei, cu toate că epitropul n'a dat încă socotelile sale: *Cessante causa, cessat effectus* [2]).

In dreptul roman, epitropul trebuea, din contra, să plătească procentele sumelor deținute de dênsul până la predarea definitivă a socotelilor [3]). Drept. roman.

CAPITOLUL VIII.

Despre stêngerea obligațiunilor.

Am studiat până acum regulele relative la formarea convențiilor și obligațiilor, condițiile lor esențiale, efectele ce ele produc atât între părți cât și în privința celor de al treilea, precum și diversele modalități sub care ele pot fi contractate.

---

t. V, p. 333 și 345. Cpr. Cas. fr. D. P. 97. 1. 613.—Cu toate acestea, art. 1144 din Codul italian aplică gestiunei de afaceri principiile de la mandat, chiar în lipsa unei ratificări exprese sau tacite.

[1]) Pand fr., *v° cit.*, 98. Demolombe, VII, 611, 620. Laurent, V, 31 urm. și XVI, 349. Aubry et Rau. I, § 112, p. 443, n. 38 și IV, § 308, *in fine*, p. 112. Baudry et Barde, I, 550. Toullier, D., I, partea II, 1217. Magnin, *Minorités*, I, 685 urm. Cpr. C. Lyon, D. P. 54. 2. 165.

[2]) Pand fr., *cod. v°*, 100. Demolombe, VIII, 23 urm. Laurent, V, 35. Magnin, *Minorités*, I, 688. Cpr. C. Dijon și Lyon, D. P. 56. 2. 94 și Répert. Dalloz, *Puissance paternelle*, 151. Vedi și t. II a lucr. noastre, p. 173, text și n. 2.—*Contrà.* Aubry et Rau, I, § 120, p. 485, t. și n. 5. Troplong, *Prescription*, II, 487. Cpr. C. Agen, D. P. 63. 2. 16.

[3]) „*Sciendum est, tutorem et post officium finitum usuras debere, in diem, quo tutelam restituit*". L. 7, § 15, Dig., 26, 7, *De administr. et periculo tutorum.* Vedi și L. 46, § 3, Dig., *loco cit.*

In capitolul de față, legiuitorul se ocupă despre stîngerea obligațiilor (art 1091—1168).

Art. 1091.—Obligațiunile se stîng prin plată, prin novațiune, prin remitere voluntară, prin compensațiune, prin confusiune, prin *perderea* [1]) lucrului, prin anulare sau rescisiune, prin efectul condițiunei resulotorie și prin prescripțiune. (Art. 951, 1019-1021, 1092 urm., 1128 urm., 1138 urm., 1143 urm., 1154, 1155, 1156, 1157, 1837 urm. Art. 1234 C. fr.).

Art. 1860 C. Calimach.

Obligațiunea neputînd să fie perpetuă [2]), se stînge neaparat prin îndeplinirea prestațiunei promisă de debitor creditorului: „Drîturile și îndatoririle, dice art. 1860 din Codul Calimach (1411 C. austriac), sunt așa de strîns unite între ele în cât cu încetarea unui drit, se dezleagă îndatorirea, și cu încetarea îndatorirei, se dezleagă dritul".

Art. 1091 prevede *nouă* moduri de stîngere a obligațiilor, și anume: 1° plata; 2° novațiunea; 3° remiterea datoriei; 4° compensațiunea; 5° confusiunea; 6° perderea lucrului datorit [3]); 7° anularea sau rescisiunea; 8° efectul condiții resolutorie, despre care ne-am ocupat în ca-

---

Greșală de redacție.

[1]) Textul oficial vorbește din eroare de *predarea* lucrului. Am substituit deci în text cuvîntul *perderea*, care figurează atât în textul corespundător francez (art. 1234) cât și în acel italian (art. 1236). Ar fi fost însă mai bine ca legiuitorul să fi prevĕdut că obligația se stînge *prin imposibilitatea de a o aduce la îndeplinire*, așa precum prevede art. 471 din Ante-proiectul Codului japonez, pentru că această formulă generală se aplică atât la obligațiile de a da cât și la cele de a face sau a nu face. Vedi *infrà*, p. 431, n. 1. Această formulă mai cuprinde încă și casurile în care nu există perdere propriu dișă, și cu toate acestea, debitorul este liberat, când de ex. lucrul este scos din comerț.

[2]) Caracterul esențial al proprietății este din contra de a fi perpetuă, adecă de a nu putea fi limitată în cât privește timpul. De aceea, în titlul care se ocupă despre proprietate, nu găsim nici o rubrică analogă cu acea a capit. de față, care să se ocupe despre *stîngerea dreptului de proprietate*. Cpr. T. Huc, V, 21 și VIII, 1.

[3]) Simpla deteriorare a lucrului nu atrage stîngerea obligații, debitorul fiind îndatorit a'l remite creditorului în starea în care se găsește. Toullier D., IV, partea I, 2, nota c.

pit. VI (art. 1091—1021) [1]) și 9° prescripția [2]), care face obiectul ultimului titlu a cărței ce comentăm.

---

[1]) Este de observat că condiția resolutorie nu stênge obligația de cât atunci când ea se îndeplinește înaintea executărei obligațiunii, căci dacă obligația a fost executată, condiția resolutorie departe de a aduce stêngerea ei, produce din contra îndatorirea de a restitui ceea ce fusese plătit în virtutea obligații astfel resiliate (art. 1019). Cpr. Marcadé, IV, 661, 8°, p. 526. Acollas, II, p. 868. Demolombe, XXVII, 10, 11. Demante, V, 172 bis I. Répert. Dalloz, *Supplém.*, 672. T. Huc, VIII, 2, p. 7, 8. Vigié, II, 1249. Pand fr., I, 2856. Mourlon, II, 1306. Legiuitorul nu prevede între modurile de stêngere ale obligațiilor, condiția suspensivă, pentru că, de câte ori această condiție nu se îndeplinește, obligația n'a existat nici odată (vedi *suprà*, 26), și prin urmare, n'a putut să se stêngă. Larombière, III, art. 1234, No. 8. Pand fr., I, 2857.

[2]) Prescripția este, pe de o parte, un mijloc de a dobêndi proprietatea (prescripție achisitivă sau usucapiune, de la *usu capere*, a dobêndi prin uz sau posesiune), ear pe de alta, un mijloc de stêngere a obligațiilor, *de a se libera de o obligație*, ḑice art. 1837 (prescripție liberatorie sau extinctivă). Prescripția liberând pe debitor, sau, cu alte cuvinte, stêngênd obligația sa, de câte ori el o va propune în instanță, căci, în materie civilă, judecătorii nu pot nici odată s'o invoace din oficiu (Cpr. art· 1841 C. C., 1971 C. Calimach, 1501 C. austriac), cu bună samă că ea trebue să figureze între modurile de stêngere ale obligațiilor, și rĕu și fără de cale Aubry et Rau (IV, § 315, p. 157, n. 5) susțin că art. 1091 nu trebuea s'o prevadă, sub cuvênt că ea ar constitui numai o fine de neprimire a acțiunei din partea creditorului, fără a stênge însuș dreptul. Cpr. și Massé-Vergé, III, § 555, p. 417, n. 4. Art. 1890 prevede, în adevĕr, că *acțiunile* se prescriu prin 30 de ani, fără a ḑice că creanța este stênsă, însă din art. 1837 resultă clar că însuș dreptul este stêns, pentru că debitorul nu poate fi liberat altfel. Și lucrul este așa de adevarat încât însuș Pothier (II 677), pe care îl invoacă adnotatorii lui Zachariæ, ḑice că „cu toate că finele de neprimire nu stêng în realitate creanța, ele o fac cu toate acestea a fi presupusă stênsă și achitată, cât timp finea de neprimire subsistă". Va să ḑică art. 1091 trebuea să prevadă prescripția între mijloacele de stêngere a obligațiilor, și bine a făcut de a prevĕḑut-o. Cpr. Laurent, XVII, 469. Demolombe, XXVII, 22. Marcadé, IV, 661, 9°, p. 526, 527. Troplong, *Prescription*, I, 25. Baudry et Tissier, *Prescription*, 37 urm. Larombière, III, art. 1234, No. 7.

Prescripție. Controversă.

Osebit de aceste moduri obicinuite de drept comun ale stêngerei obligaţiilor, mai sunt şi altele, pe care legiuitorul le trece cu vederea.

Astfel, obligaţia se mai stênge încă în unele casuri: 10⁰ prin expirarea termenului pentru care ea a fost contractată [1]; 11⁰ prin moartea creditorului sau a debitorului, de câte ori voinţa părţilor, natura contractului, sau o dispoziţie a legei, implică neaparat acest resultat [2]; 12⁰ prin consimţémêntul mutual al părţilor (art. 962, § 2) [3], şi câte odată chiar prin voinţa unilaterală a uneia din ele (art. 1523, § 4, 1552 § 1 şi 2, etc.); 13⁰ prin incapacitatea survenită uneia din părţi, de ex., interdicţia, insolvabilitatea sau falimentul unuia din asociaţi (art. 1523, § 4 C. C., 191, § 4, 193 C. com.); interdicţia, insolvabilitatea sau falimentul mandantelui ori a mandatarului (art. 1552, § 3 C. C.) [4]; 14⁰ Prin ori ce eveniment care

---

[1]) Astfel, societatea încetează prin expirarea termenului pentru care ea a fost contractată (art. 1523, § 1 C. C., 191, § 1, 192 C. com.).

Art. 192 C. Com. Curtea noastră supremă a decis, sub vechiul Cod de comerţ, că o societate a cărui termen a expirat, poate fi continuată de fapt. Cas. rom., S-a II, Bulet. 1877, p. 42. Art. 192 din noul Cod comercial prevede însă că societatea, care a încetat prin expirarea termenului fixat pentru durata sa, nu poate fi prelungită în mod tacit. V. asupra acestui text, A. Margheri, *Il Cod. di commercio ital. commentato*, II, p. 408 urm.

De asemenea, dacă am garantat pe cineva numai pentru un termen determinat *(ad diem)*, în urma expirărei termenului voi fi descarcat de obligaţia mea, dacă n'am fost urmărit în lăuntrul acelui termen. Baudry, II, 1010. T. Huc, VIII, 2. Demolombe, XXVII, 8.

[2]) Veţi de exemplu, art. 369, 557, 833, 1485, 1523, § 3, 1552, § 3, 1563 C. C. 193 (cpr. Cas. rom. 28 ianuar 1899, *Curierul judiciar* din 1899, No. 11), 291, 492 C. com, etc.

[3]) *„Nihil tam naturale est, quam eo genere quidquid dissolvere, quo colligatum est"*. L. 35, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui*. Veţi şi t. V, p. 157, n. 5.

Art. 1373 C. Calimach. [4]) Art. 1373 din Codul Calimach (1022 C. austriac) prevede că, în regulă generală, împuternicirea incetează prin moartea încredinţătorului (mandantelui), sau a împuternicitului (mandatarului); ear dacă treaba începută nu este prin putinţă a se curma fără vederată pagubă pentru moştenitori, sau dacă puterea împuternicirei se întinde şi după moartea încredinţătorului, vechilul (mandatarul) are drit şi da-

face cu neputință executarea obligațiunei [1]) (cpr. art. 1082, 1083, 1091, 1156), și în fine, 15⁰ Prin *datio in solutum*, adecă prin darea creditorului, cu consimțĕmêntul sĕu, a unui alt lucru de cât acel datorit: „*vel si quis, conveniente creditore, aliud pro alio solverit*“ [2]). Codul actual nu vorbește de *datio in solutum*, pe care unele texte o presupun însă (art. 1307, 1683 C. C., 720, punct. 2, 722 punct. 3 C. com.), etc., pentru că ea se confundă cu plata.

Aceste sunt modurile de stêngerea obligațiilor, și toate produc acelaș efect [3]).

---

toria să sfĕrșească treaba“. Cpr. Trib. Ilfov, *Curierul judiciar* din 1894, No. 23, p. 260.

Art. 672 din noul Cod german prevede că „la caz de îndoeală, mandatul nu se stênge nici prin moartea nici prin incapacitatea mandantelui“; ear art. 673, că „la caz de îndoeală, el încetează prin moartea mandatarului“. „*Der Auftrag erlischt im Zweifel durch den Tod des Beauftragten*“. Art. 672, 673 C. german.

[1]) *Impossibilium nulla est obligatio.* L. 185, Dig., 50, 17, *De regulis juris.* Acest mod de stêngere formulat în termenii de mai sus se aplică atât la obligațiile de a da cât și la acele de a face, pe când stêngerea *care resultă din perderea lucrurilor*, după cum se exprimă art. 1091, se aplică numai la obligațiile de a da. Cpr. T. Huc. VIII, 2, p. 7. Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, 471. Vedi și *suprà*, p. 428, n. 1.

[2]) *Instit.* Pr., 3, 29, *Quibus modis oblig. tollitur.* „Obligațiunea se stênge, dice art. 364 din noul Cod german, când creditorul primește drept plată un alt lucru de cât acel datorit“. „*Das Schuldverhältniss erlischt, wenn der Gläubiger eine andere als die geschuldete Leistung an Erfüllungsstatt annimmt*“. Despre *datio in solutum* ne vom ocupa mai pe larg *infrà*, sub art. 1100. Art. 364 C. german.

[3]) Cpr. Pand. fr., I, 2865.—Toullier (IV, partea I, No. 2) enumeră între modurile de stêngerea obligațiilor, prestarea jurĕmêntului deferit debitorului (cpr. L. 27, Dig., 12, 2, *De jurejurando*, care dice că jurămêntul ține loc de plată: *Jusjurandum etiam loco solutionis cedit*), ear Duranton (XII, 3), autoritatea lucrului judecat; însă s'a observat cu drept cuvênt că aceasta este inexact. In adevĕr, prestarea jurĕmêntului departe de a stênge obligația, dovedește din contra că ea n'a avut nici odată ființă. Tot astfel și decisiunea definitivă în puterea căria se invoacă autoritatea lucrului judecat n'are de efect stêngerea obligații, ci stabilirea existenței sau inexistenței ei. Cu alte cuvinte, atât prestarea jurĕmêntului cât și autoritatea lucrului judecat nu pot nici odată fi considerate ca moduri de stêngerea obligațiilor. Cpr. Marcadé, IV, comentarii Prest. jurămêntului decisor, autoritatea lucrului judecat. Controversă.

Despre plată în genere.

Art. 1092, § 1. — Ori ce plată presupune o datorie; ceea ce s'a plătit fără să fie debit, este supus repetițiunei (Art. 993 C. C. Art. 1235 C. fr.)

Plata consistă în îndeplinirea prestațiunei promise [1]). *Solutio est præstatio ejus quod in obligatione est.*

A plăti, în limba juridică, nu va să dică deci numai a numara o sumă de bani, ci a'și executa obligația sa (cpr. art. 1053) [2]): „*Solvere dicimus cum qui fecit quod facere promisit*“ [3]).

Art. 1861 C. Calimach. „Indatorirea se dezleagă mai ales prin plată, dice art. 1861 din Codul Calimach (1412 C. austriac), când cineva dă sau face aceea ce este dator să dee sau să facă [4])„. Astfel vênzătorul plătește predând lucrul vêndut, ca și lucrătorul care sevêrșește lucrarea promisă.

---

asupra art. 1234, No. 663, 664. Demolombe, XXVII, 17. Pand. fr., I, 2863.

Larombière (III, art. 1234, No. 4) susține că obligațiile se mai stêng încă prin survenirea unor împrejurări de așa natură încât părțile n'ar fi contractat dacă ele ar fi putut să le prevadă; însă și această formulă este respinsă ca prea absolută, pentru că o împrejurare, ori cât de neprevĕdută ar fi, n'ar putea să autorise dezlegarea obligații, părțile fiind din contra datoare a o executa, cât timp această executare n'a devenit imposibilă prin o causă independentă de voința lor. Cpr. Laurent, XVII, 471. Demolombe, XXVII, 16. Pand. fr., I, 2862.

[1]) Cpr. Pothier, II, 494. Mourlon, II, 1307. Thiry, III, 43. Baudry, II, 1012. Vigié, II, 1430. Demolombe, XXVII, 26. Laurent, XVII, 476. Arntz, III, 161. T. Huc, VIII, 3. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 289.

[2]) Aceasta poate fi adevarat și pentru cambii, de oare ce și ele pot avea de obiect producte sau mărfuri (art. 358—363). Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Op.* și *loco cit.*, p. 204, n. 2.

[3]) L. 176, Dig., 50, 16, *De verb. significatione.* Vedi și L. 54, Dig., 46, 3, *De solutionibus*, unde se dice: „*Solutionis verbum pertinet ad omnem liberationem quoque modo factum: magisque ad substantiam obligationis refertur, quam ad nummorum solutionem*“.

Art. 362 C. german. [4]) „Obligația se stênge, dice art. 362 din noul Cod german, de câte ori prestațiunea datorită este îndeplinită față de creditor“. „*Das Schuldverhältniss erlischt, wenn die geschuldete Leistung an den Gläubiger bewirkt wird*“.

Plata fiind prestaţiunea lucrului datorit, *naturalis rei debitæ præstatio*, nu se poate concepe fără o datorie; de aceea, art. 1092, § 1 prevede că ori ce plată presupune o datorie, şi ceea ce s'a plătit fără a fi datorit este supus repetiţiunei [1]).

Ori ce plată presupunênd o datorie, de aici resultă Art. 1169. că acel care a plătit ceea ce nu datorea, trebue să restoarne presumpţia statornicită de art. 1092, § 1 şi să dovedească că nu era obligat, şi că, prin urmare, el a făcut o plată fără causă (art. 1169). Nu se poate dice că ar fi vorba, în specie, de un fapt negativ a cărui dovadă este cu neputinţă, pentru că faptul negativ se transformă într'o afirmaţiune [2]).

De câte ori însă s'a plătit *de bună voe*, adecă în cu- Oblig. naturală. noştinţă de causă [3]), o obligaţie naturală, acţiunea în repetiţie nu mai este admisă (art. 1092, § 2).

Prin aplicaţiunea acestui principiu, art. 1638 pre- Art. 1638. vede că, în materie de joc şi de prinsoare, perdętorul nu poate repeti ceea ce a plătit de bună voe, dacă câştigătorul n'a întrebuinţat dol, înşălăciune, sau amăgire [4]).

---

[1]) In cât priveşte acţiunea în repetiţie *(condictio indebiti)*, ea a fost explicată în t. V, p. 363 urm.

[2]) Cpr. Thiry, III, 43 şi 198. Demolombe, XXVII, 31. Baudry, II, 1343. Pand. fr., I, 2870. Cpr. Cas. fr. D. P. 77. 1. 422. Vedi şi t. V, p. 371.

[3]) Vedi *suprà*, p. 16. Vedi, în privinţa obligaţiilor naturale, *suprà*, p. 6 urm.

[4]) „Jocul sau ramaşagul, dice art. 762 din Codul german, nu Art. 762 dă loc la nici o obligaţie. Cu toate acestea, ceea ce s'a C. german. plătit în baza unui asemenea contract, nu este supus repetiţiunei din causa lipsei obligaţiunei. Aceste dispoziţii se aplică şi convenţiilor prin care perdętorul s'ar fi obligat în folosul câştigătorului a executa o datorie născută din joc sau prinsoare, de exemplu, sub forma recunoaşterei unei datorii". Conform: art 512, 513 C. federal al obligaţiilor. Cpr. art. 1704 C. Calimach, 1271 C. austriac, etc.

Loteriele nu dau loc, după art. 763 din acelaş Cod, la Art. 763 o acţiune în justiţie, de cât sub condiţiunea de a fi fost C. german. autorisate de Stat, *wenn die Lotterie oder die Ausspielung staatlich genehmigt ist*. Conform: art. 515 C. federal al obligaţiilor. Cpr. art. 1708 C. Calimach, 1274 C. austriac. Vedi t. V, p. 136, n. 1. Vedi, în privinţa loteriilor, L. din 20 ianuar 1883 şi Regulamentul din 26 fevr. 1883. V. şi art. 350 C. penal.—Curtea noastră supremă a decis că, de şi nu se poate reclama în ţară plata unei sume câştigate

Persoanele care pot face plata.

Art. 1093. — Obligaţiunea poate fi achitată de ori ce persoană interesată, precum de un coobligat, sau de un fidejusor.

Obligaţiunea poate fi achitată chiar de o persoană neinteresată ; această persoană trebue însă să lucreze în numele şi pentru achitarea debitorului, sau, de lucrează în numele ei propriu, să nu se subroage în drepturile creditorului. (Art. 987, 1039 urm., 1094, 1107, 1108, 1652 urm. C. C. Art. 309 urm., 322 urm. C. Com. Art. 1236 C. C.).

---

la o loterie străină, asemenea loterii fiind proibite, totuşi se poate cere prin justiţie de la un colector liberarea biletului câştigător, întru cât persoana care a câştigat are dreptul să reclame plata în ţara în care a avut loc acea loterie. V. Bulet. S-a II, 1881, consid. de la p. 543, 544. Soluţia de mai sus nu mai este însă admisibilă astăzi faţă cu L. din 20 ianuar 1883 (art. 5). Vedi, în privinţa loterielor, în Francia, Baudry et Wahl, *Contrats aléatoires (Du jeu et du pari)*, 55 urm., ear în privinţa caracterului ce trebue să întrunească loteria spre a fi oprită, vedi Trib. Paris şi Lille. D. P. 99. 2. 345.

Art. 764 Cod. german.

In fine, art. 764 din Codul german, adaos de comisia parlamentară, consideră cu drept cuvênt, ca un joc operaţiile de bursă prin care se speculează asupra diferenţelor: „*Wird ein auf Lieferung von Waaren oder Werthpapieren lautender Vertrag in der Absicht geschlossen, dass der Unterschied zwischen dem vereinbarten Preise und dem Börsen- oder Marktpreise der Lieferungszeit von dem verlierenden Theile an den gewinnenden gezahlt werden soll, so ist der Vertrag als Spiel anzusehen. Dies gilt auch dann, wenn nur die Absicht des einen Theiles auf die Zahlung des Unterschiedes gerichtet ist, der andere Theil aber diese Absicht kennt oder kennen muss.*“ Cpr. art. 512, § 2 C. federal al obligaţiilor.

Jocuri de bursă.

Jurisprudenţa noastră este conformă acestei dispoziţiuni. In adevĕr, vênd̆ările cu termen sunt valabile când presintă caracterele unei operaţiuni serioase; când însă se reduc numai la diferenţe, ele fiind nişte adevărate jocuri de bursă, sunt nule şi lipsite de acţiune în justiţie. Cpr. Trib. Ilfov şi Covurlui. *Dreptul* din 1882, No. 31 şi din 1885, No. 28 şi 41. Pentru ca această soluţie să fie admisibilă, se cere însă ca părţile să fi speculat numai asupra diferenţelor ce ar eşi din scăderea sau urcarea efectelor ori a mărfurilor vêndute, fără ca, în realitate, să se fi efectuat o vênd̆are serioasă între părţi. Cpr. C. Bucureşti, *Dreptul* din 1882, No. 85. Jurisprudenţa franceză era tot în acest sens înaintea legei din 28 martie 1885. Vedi C. Paris şi Cas. fr. D. P. 82. 1. 334 şi *Dreptul* din 1881, No. 9. După legea sus citată din 1885, operaţiile de bursă, care au de obiect speculaţiuni asupra diferenţelor mărfurilor vêndute, sunt

Art. 1094. — Obligaţiunea de a face nu se poate achita de altă persoană în contra voinţei creditorului, când acesta are interes ca debitorul chiar s'o îndeplinească. (Art. 1075 urm., 1093 C. C. Art. 1237 C. fr.).

Plata poate fi făcută: 1° de însuş debitorul, nimene nefiind mai interesat de cât dênsul la achitarea datoriei. Aceasta este atât de natural încât legiuitorul nici nu vorbeşte de dênsul [1]); 2° de ori ce persoană interesată, precum un codebitor solidar sau indivisibil, ori un fidejusor, în care caz există subrogaţia legală prevĕdută de art. 1108, § 3 [2]); 3° de o persoană neinteresată, care lucrează în numele debitorului *(nomine debitoris)*; 4° în fine, de o persoană neinteresată, care lucrează în numele sĕu propriu *(nomine proprio)*.

Plata făcută de un codebitor solidar sau indivisibil, sau de un fidejusor.

Şi mai înainte de toate, în cât priveşte pe codebitorul solidar sau indivisibil şi pe fidejusor, ei nu numai că *pot* dar încă sunt obligaţi a plăti datoria. Ei *pot* s'o plătească în acest sens că n'au nevoe să aştepte a fi urmăriţi de creditor, şi aceasta pentru a fi scutiţi de cheltuelele de urmărire şi pentru a putea exercita un recurs util contra debitorului, care, mai în urmă, ar putea să devie insolvabil, fiind că, în genere, ei sunt de drept subrogaţi în drepturile creditorului desinteresat (art. 1108, § 3).

Plata făcută de o persoană neinteresată, fără ştirea debitorului.

Plata mai poate încă fi făcută de cătră o persoană neinteresată, care, fără mandat [3]) şi fără ştirea debitoru-

---

astăzi permise şi dau loc la o acţiune în justiţie. Cpr. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 50 urm.

Detentorul imobilului ipotecat.

[1]) Art. 1093 nu vorbeşte nici de detentorul imobilului ipotecat, însă se înţelege că şi el are interes a plăti datoria ipotecară, din causa acţiunei ipotecare (art. 1790 urm.), pentru a fi scutit de cheltuelele de urmărire şi pentru a păstra posesiunea imobilului. Pand. fr., I, 2876. Mourlon, II, 1313. Vigié, II, 1432. Laurent, XVII, 479. Demolombe, XXVII, 53.

[2]) De câte ori plata nu se face de o persoană interesată, ci de o persoană neinteresată, nu mai poate să fie vorba de subrogaţia legală, ci de acea convenţională (art. 1107). Cpr. Baudry, II, 1017. — Vedi însă art. 323 urm. C. com., care face excepţie la acest principiu în materie de cambii.

[3]) Dacă cel de al treilea are mandat expres sau tacit de la debitor, atunci plata nu mai emană de la o a treia persoană, ci de la însuş debitorul, care este representat prin mandatarul sĕu. *Qui mandat ipse fecisse videtur.* O altă lege din Digeste dice în acelaş sens: *Qui mandat solvi,*

lui, lucrează în numele și pentru achitarea lui. Eată, bunăoară, un amic al acestuia, care, fără nici un interes și cu intenţiunea de a'i face o liberalitate sau de a'și reserva chiar un recurs ulterior în contra lui, în ori ce caz, cu intenţiunea de a'i face un bine, se presintă la creditor și voește să plătească datoria, ceea ce art. 323 din Codul de comerţ numește plata prin intervenţie. Ei bine, creditorul, afară de excepţiunea prevĕdută de art. 1094, neavênd nici un interes de a fi plătit de cutare sau de cutare persoană, nu poate, în principiu, să refuse plata [1]), chiar dacă ea n'ar aduce nici un folos debitorului, pentru că legea nu dă drept creditorului de a invoca interesul debitorului, și pentru că plata este tot-deauna presupusă a'i fi folositoare [2]).

Așa dar, în privinţa obligaţiilor de a da, plata poate în genere fi făcută de o persoană neinteresată, în numele și pentru achitarea debitorului, fără consimţĕmêntul sau

ipse videtur solvere. L. 56, Dig., 46, 3, *De solutionibus.* Cpr. Laurent, XVII, 481. Vigié, II, 1433. Pand. fr., I, 2877. T. Huc, VIII, 6. Demolombe, XXVII, 54. Demante, V, 175 bis IV.

[1]) Aceasta lasă însă a se presupune, bine înţĕles, că termenul n'a fost stipulat în favoarea creditorului (art. 1024), sau că, în asemenea caz, termenul a expirat, căci dacă el ar fi fost stipulat în favoarea creditorului și n'ar fi expirat încă, creditorul n'ar putea fi silit a primi plata înainte de termen. Vedi *suprà*, p. 122. Cpr. C. București. *Dreptul* No. 57 din 1899.

Plata făcută de o a treia persoană mai lasă încă a se presupune că este vorba de o obligaţie de a da, pe care cel d'intâi venit poate s'o îndeplinească. In cât privește însă obligaţiile de a face, creditorul va avea din contra interes ca însuș debitorul să'și îndeplinească obligaţia sa, de câte ori el a contractat *intuitu personæ* (art. 1094).

[2]) Laurent, XVII, 483. T. Huc, VIII, 6. Demolombe, XXVII, 54 urm. Mourlon, II, 1317. Duranton, XII, 16. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 148, text și nota 2. Larombière, III, art. 1236, No. 3. Demante, V, 175 bis V. Thiry, III, 45. Marcadé, IV, 674. Baudry, II, 1017. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 677.—Cu toate acestea, chestia este controversată, și însuș Pothier (II, 500), pe care autorii Codului nu l'au urmat în această privinţă, pentru a înlătura ori ce contestaţie și dificultate de fapt, era de părere că creditorul nu poate fi silit a primi plata, de câte ori ea nu aduce nici un folos real debitorului, ci produce numai achitarea creditorului. Vedi diversele opiniuni arătate în Pand. fr., *Oblig.*, I, 2880 urm.

chiar ştirea lui, *inscio vel ignorante debitore* [1]), şi creditorul n'are, în principiu, dreptul de a o refusa, ceea ce însemnează că, la caz de refuz din partea lui, cel de al treilea ar putea să'i facă oferta reală şi să consemneze baniĭ [2]).

Plătitorul nu poate să constrîngă pe creditor a'l subroga în drepturile sale.

Dar dacă cel de al treilea poate, în privinţa obligaţiilor de a da, şi chiar în privinţa obligaţiilor de a face, dacă nu s'a contractat *intuitu personæ* (vedi *infrà*, p. 441), să constrîngă pe creditor la primirea plăţei, el nu poate să'l constrîngă a'l subroga în drepturile sale, pentru că subrogaţia neresultând de cât din lege sau din convenţia părţilor (art. 1106 urm.), aceasta nu se poate forma de cât prin libera lor voinţă [3]). Cu alte cuvinte, creditorul desinteresat de cel de al treilea poate să consimtă de bună voe în folosul acestui din urmă o subrogaţie convenţională (art. 1107, § 1), fără a putea însă fi constrêns la aceasta, pentru că nu poate să existe altă subrogaţiune decât acea legală sau convenţională.

Art. 991.

In lipsa subrogaţiunei, terţiul va avea însă contra debitorului acţiunea *negotiorum gestorum*, adecă o acţiune care'i va permite de a'i cere ceea ce el a plătit pentru dênsul (art. 991) [4]).

Cel de al treile nu poate să facă plata în contra voinţei debitorului. Controversă.

Presupunênd însă ipoteza, care nu se prea poate întâmpla în practică, că cel de al treilea s'ar obstina a face plata în contra voinţei debitorului, naşte întrebarea dacă plata va putea fi făcută în contra voinţei şi resistenţei acestuia. Afirmativa fiind admisă atât în dreptul roman [5]), cât şi în teoria lui Pothier (II, 499), unii o admit şi astădi, sub cu-

---

[1]) L. 53, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

[2]) Cpr. Marcadé, IV, 674. Duranton, XII, 16. Mourlon, II' 1314. Larombière, III, art. 1236, No. 3. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 193, n. 1. Massé-Vergé, III, § 538, p. 418, n. 2. C. Paris. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1656, n. 1.—Vedi însă Laurent, XVII, 486.

[3]) Cpr. Marcadé, IV, 674. Acollas, II, p. 871. Baudry, II, 1017. Mourlon, II, 1314.

[4]) Cpr. Acollas, *loco suprà cit.* Thiry, III, 45.

[5]) „*Solvere pro ignorante et invito cuique licet; cùm sit jure civili constitutum, licere etiam ignorantis invitique meliorem conditionem facere*". L. 53, Dig., 46, 3, *De solutionibus.* Cpr. şi L. 24, Cod., 2, 19, *De negotiis gestis actione.* Vedi tom. V, p. 321.

vênt că Codul actual ar fi pastrat tradiția trecutului [1]).

Această părere, contrară legislațiunei anterioare a Moldovei [2]), este inadmisibilă și astădi, căci de câte ori debitorul se opune la plată, nici un motiv bine cuvêntat nu mai justifică intervenția celui de al treilea. In adevĕr, sau cel de al treilea voește să facă o liberalitate debitorului, și aceasta nu este cu putință fără concursul voinței acestui din urmă (art. 814); sau cel de al treilea voește pur și simplu să procure un folos debitorului, și el nu poate interveni în contra voinței sale: *Beneficium invito non datur* [3]).

Recursul plătitorului contra debitorului. Acțiunea de in rem verso.

Dacă s'ar admite că cel de al treile poate să facă plata în contra voinței debitorului, el va avea necontestat recurs în contra acestui din urmă, de câte ori el n'a înțĕles să'i facă o liberalitate, și acest recurs nu poate să fie de cât acțiunea *de in rem verso* [4]).

Am vĕdut că plata poate să emane atât de la însuș

---

[1]) Thiry, III, 45. Marcadé, IV, 675. Mourlon, II, 1319. Duranton, XII, 18. Toullier D., IV, partea I, 10 și 12. Massé-Vergé, III, § 558, p. 418, n. 1.

Art. 1873, 1874 C. Calimach.

[2]) „*Fără învoirea datornicului*, dice art. 1874 din Codul Calimach (1423 C. austriac), nu este silit creditorul să primească datoria de la o a treia persoană, afară de întâmplarea hotărîtă în § 606 (462 C. austriac); ear dacă aŭ primit-o, poate acel ce au plătit-o, și după plată să ceară cesia dritului cuvenit"; și art. 1873 din acelaș Cod (1422 C. austriac), adaogă: „Dacă un al treile poate și voește să plătească în locul datornicului, *cu învoirea și acestuia*, după mĕsura îndatorirei contractuite, dator este creditorul să primească plata și să ceduească dritul sĕu (adecă să subroage) asupra celui ce a plătit"; și acest text mai adaogă încă că creditorul nu are nici o respundere când datoria nu este dreaptă sau realisarea ei este cu neputință, afară numai dacă a urmat vicleșug. Cpr. asupra acestor texte, Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1872, p. 118.

[3]) Laurent, XVII, 485. — După o altă părere intermediară, de asemenea inadmisibilă, se face următoarea distincțiune: sau debitorul se opune la plată și creditorul o refuză, și în asemenea caz, acest din urmă nu poate fi silit a primi ceea ce i se datorește; sau, cu toată opunerea debitorului, creditorul primește a fi plătit, și în asemenea caz, plata poate să aibă loc. Vedi în acest sens: Demolombe, XXVII, 59, 60. Acollas, II, p. 872. T. Huc VIII, 7. Vigié, II, 1433. Demante, V, 175 bis X și XI. Répert. Dalloz, *Supplém.*, 678. Trib. Vendôme. D. P. 81. 3. 47.

[4]) Vedi *infrà*, p. 442, text și nota 4. Vedi asupra acțiunei *de in rem verso*, t. V, p. 350 urm.

debitorul, cel mai interesat la stîngerea obligațiunei, cât și de la o a treia persoană neinteresată, care lucrează *nomine debitoris*. Autorii observă însă cu drept cuvênt că plata făcută de debitor stînge obligația într'un mod absolut, atât în privința lui cît și a creditorului. Asemenea plată stînge de asemenea obligațiile accesorii, precum privilegiile, ipotecile, fidejusiunea, etc., care garantau datoria ; pe când plata făcută de o a treia persoană nu stînge obligația de cât în privința creditorului, căci une-ori plătitorul este subrogat în drepturile pe care le avea acest din urmă [1]).

Plata făcută de o persoană neinteresată, care lucrează în numele seu propriu.

Ultima ipoteză prevĕdută de art. 1093 este acea care permite unei persoane neinteresate de a achita o obligație străină, *în numele seu propriu (nomine proprio)*, ear nu în numele debitorului, ca în ipoteza precedentă, însă cu condițiunea *ca plătitorul să nu sĕ subroage în drepturile creditorului*.

Această soluție este contrară acelei admisă de Pothier (II, 499), și mai toți autorii o critică. In adevĕr, ea nu se prea poate justifica și, după toate probabilitățile, n'a fost admisă de cât din causa favoarei cu care legiuitorul vede liberarea debitorului [2]).

Sensul cuvintelor: ca plătitorul să nu se subroage în drepturile creditorului. Controversă.

Art. 1093 punênd restricția că cel de al treilea, care face plata *nomine proprio*, să nu se subroage în drepturile creditorului, naște întrebarea ce trebue să înțelegem prin aceste cuvinte ? La prima vedere s'ar părea că cel de al treile, care a plătit în numele sĕu propriu o datorie străină, nu poate fi subrogat în locul creditorului, ceea ce este inadmisibil, pentru că ori cine plătește pentru altul poate fi subrogat în drepturile acelui desinteresat (art. 1107). Textul sus citat trebue să aibă deci un alt înțĕles.

După explicația dată de Bigot-Préameneu, această dispositie întunecoasă ar însĕmna că, de câte ori plătitorul a stipulat și creditorul a încuviințat subrogația, această operație n'ar mai constitui o plată liberatorie, ci o cesiune de creanță ascunsă sub aparența unei plăți cu subrogație. Plătitorul, cu alte cuvinte, s'ar considera ca un cumpărător al creanței pe care a plătit-o, ear creditorul

[1]) Cpr. Baudry, II, 1017. T. Huc, VIII, 7. Laurent, XVII, 479. Pand. fr., I, 2876. Demolombe, XXVII, 53.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 484. Demolombe, XXVII, 61. Demante, V, 175 bis V. Pand. fr., I, 2885.

ca vânzătorul ei: „*Non in solutum accipit, sed quodammodo nomen debitoris vendidit*“. (L. 36, Dig., 46, 1, *De fidejussoribus et mandataribus*) [1]).

Jaubert a dat însă, în raportul său către Tribunat, o altă interpretare mult mai plausibilă și mai naturală, de și ea face ca textul să devie de prisos. După raportorul Tribunatului, ultimele cuvinte ale art. 1093 însemnează că terțiul, care lucrând în numele său propriu, se oferă a plăti datoria altuia, poate sili pe creditor a primi plata, fără a'l putea însă sili a'i consimți subrogațiunea, așa în cât plătitorul nu va avea, în acest caz, de cât un simplu recurs în contra debitorului liberat, fără a fi subrogat în drepturile accesoriĭ, privilegiĭ, ipoteci, etc., ce avea creditorul [2]). Această subrogație, pe care el nu poate s'o ceară, va putea însă să'i fie conferită de debitor sau de creditor (art. 1106, 1107) [3]).

Art. 1094. Principiul consacrat de art. 1093, după care creditorul poate fi silit a primi plata de la altul de cât de la debitor, sufere excepție de câte ori creditorul are interes ca obligația să fie îndeplinită de însuș acela cu care el a contractat (art. 1094). Astfel, dacă un pictor sau un sculptor, în vederea talentului căruia am contractat, s'a obligat a'mi face un tablou sau o statue, este evident că nu voi putea fi silit a primi opera unui alt artist, ori cât de talentat ar fi, pentru că eu am contractat în vederea meritelor personale a cutărui artist *(intuitu personæ)*, și deosebirea între un artist și altul poate să fie mare în privința artei, talentului, cunoștinților, experienței, dibăciei fiecăruia, etc. „*Inter artifices longa differentia est et ingenii, et naturæ, et doctrinæ, et institutionis*“ [4]).

De asemenea, un fidejusor sau un alt coobligat n'ar putea, în contra voinței creditorului, să execute o obliga-

[1]) Vedi și L. 76, *in fine*, Dig., 46, 3, *De solutionibus*. Cpr. Duranton, XII, 15. Toullier D., IV, partea I, 9. Marcadé, IV, 677, 678. Mourlon, II, 1316. Acollas, II, p. 872.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1017. Thiry, III, 45. Vigié, II, 1434. Laurent, XVII, 487. Demolombe, XXVII, 65, 66. Demante, V, 175 bis VII și VIII. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 149, text și nota 6. Pand fr., I, 2889 urm. Arntz, III, 164. T. Huc, VIII, 8.

[3]) Cpr. Vigié, II, 1434, *in fine*. T. Huc, VIII, 8. Cas. fr. D. P. 58. 1. 156.

[4]) L. 31, *ab initio*, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus*.

ţie de a face, care ar presinta un caracter personal pentru debitor [1]).

Aplicarea art. 1094 la oblig. de a da.

Legea nu vorbeşte în art. 1094 de cât de obligaţiile de a face, însă se înţelege că dispoziţia sa va fi întinsă şi la obligaţiile de a da, dacă plata oferită de o a treia persoană ar fi de natură a jigni interesul creditorului [2]).

Se poate întâmpla, că chiar, în o obligaţie de a face, persoana debitorului să fie indiferentă. Astfel, dacă am tocmit un cărăuş ca să'mi scoată gunoiul din curte, este evident că n'am nici un interes ca obligaţia să se îndeplinească numai decât de debitorul cu care am contractat, şi că, în asemenea caz, un altul va putea tot aşa de bine să'mi facă aceiaş treabă [3]); totuşi, şi în cazul de faţă, obligaţia va trebui să fie executată de însuş debitorul, dacă aceasta a fost convenţia părţilor ... *si hoc specialiter actum est, ut suis operis id perficiat* (L. 31, Dig., 46, 3, *De solutionibus* [4]).

Ne mai remâne acum, pentru a termina această materie, uşoară în aparenţă, să examinăm raporturile celui de al treile plătitor cu debitorul pe care l'a liberat.

Recursul aceluia care a plătit pentru altul, în contra debitorului.

Controversă.

Şi mai înainte de toate, nu încape îndoeală, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, că cel de al treile, care a plătit pentru altul, va avea tot-deauna recurs contra debitorului care a fost liberat, chiar dacă plata a fost făcută contra voinţei acestui din urmă şi cu toată opunerea lui, *nolente et specialiter prohibente*. Este adevărat că Justinian curmând, în această privinţă, controversa care exista între jurisconsulţii romani, a decis că

[1]) T. Huc, VIII, 11. Laurent, XVII, 492. Demolombe, XXVII, 71. Duranton, XII, 21. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 149, n. 3. Demante, V, 176 bis II.—Tot astfel s'a decis că obligaţia luată de cumpărătorul sau donatarul unui imobil, ca o condiţiune a vênzărei sau a daniei de a întreţine şi îngriji pe vênzător sau dăruitor cu cele trebuitoare, constitue, mai cu samă când există o legătură de înrudire între părţi, o obligaţie de a face, care nu poate fi îndeplinită de o a treia persoană, în contra voinţei creditorului. C. Liège. *Pas. belge*, 86. 2. 63.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 316, p. 149, n. 5. Massé-Vergé, III, § 558, p. 418, n. 3.

[3]) Cpr. Pothier, II, 500. Baudry, II, 1016. Thiry, III, 45, *in fine*. Mourlon, II, 1318. Demolombe, XXVII, 72. Pand. fr., I, 2901. Laurent, XVII, 492.

[4]) Demolombe, XXVII, 73. Larombière, III, art. 1237, No. 1. Pand fr., I, 2902. T. Huc, VIII, 11.

plătitorul care, în asemenea împrejurări, ar fi plătit pentru altul, n'are nici o acțiune contra debitorului ... *nullam esse vel directam, vel utilem actionem ... licet res bene ab eo gestæ sint* [1]; însă această soluție este inadmisibilă față cu principiul de echitate, după care nimene nu se poate înavuți în detrimentul altuia [2]. Plătitorul va avea deci, în asemenea caz, acțiunea *de in rem verso*, adecă un recurs în limitele numai în care plata ar fi folosit debitorului [3]. Cât pentru argumentul care consistă în a dice că plătitorul ar fi înțeles, a face o liberalitate debitorului, el este lipsit de ori ce temeiu: 1° pentru că donațiunele nu se presupun; și 2° pentru că ele nu se pot îndeplini fără voința donatarului (art. 814) [4].

Acțiunea mandati contraria sau negot. gestorum contrariu.

Dacă cel de al treile a plătit datoria în numele și în interesul debitorului, de exemplu, spre a'l sustrage de la urmărirea iminentă a creditorului, el va avea, după împrejurări, acțiunea *mandati contraria*, sau *negotiorum gestorum contraria*, după cum el a intervenit în calitate de mandatar sau de gerant de afaceri [5].

Deosebirea între acțiunea mandati si negot. gestorum.

Prin acțiunea care se naște din mandat, plătitorul va avea drept nu numai la ceea ce el a plătit, dar și la dobênda sumelor plătite, socotită din ḑiua plăților probate (art. 1550); pe când acțiunea care isvorește din gestiunea de afaceri nu dă drept la dobêndă de cât din ḑiua cererei în judecată, conform dreptului comun (art. 1088), dis-

---

[1]) L. 24, Cod., 2, 19, *De negotiis gestis actione*. Veḑi t. V, p. 321.

[2]) „*Jure naturæ æquum est, neminen cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiorem*". L. 206, Dig., 50, 17, *De regulis juris* și L. 14, Dig., 12, 6, *De condictione indebiti*. Veḑi t. V, p. 321 și 351, n. 6.

[3]) Veḑi tom. V, p. 321.

[4]) Cpr. Pothier, *Mandat*, V, 183. Marcadé, IV, 675. Mourlon, II, 1320. Vigié, II, 1433. Acollas, II, p. 872. Pand. fr., I, 2905. Baudry, II, 1018. Larombière, III, art. 1236, No. 5. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 680. Demolombe, XXVII, 80. Demante, V, 175 bis XI. Laurent, XVII, 488, 489. T. Huc, VIII, 9.—*Contrà*. Toullier D., IV, partea I, 12. Thiry, III, 45. Arntz, III, 164. Acești autori nu acordă nici un recurs plătitorului.— Veḑi și Duranton (XII, 19), care lasă casul la apreciarea tribunalelor. Veḑi și t. V a lucrărei noastre, p. 321, text și note.

[5]) Cpr. Laurent, XVII, 488. Baudry, II, 1018. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 680.

poziția excepțională de la mandat fiind inaplicabilă gestiunei de afaceri [1]).

Dacă cel de al treilea a făcut plata în numele său propriu *(nomine proprio)*, cu intențiunea de a face o liberalitate debitorului, *animo donandi*, el nu va avea în contra acestui din urmă nici o acțiune. Dacă el a făcut plata în interesul său personal, de exemplu, pentru a'și plasa capitalul său, care era neroditor, el va avea contra debitorului acțiunea *de in rem verso* [2]).

Cel de al treilea care a plătit datoria și care voește să exercite recursul său contra debitorului, va trebui, conform dreptului comun, să stabilească faptele pe care el își întemeiază recursul său (art. 1169). Art. 1169.

La caz de contestație din partea debitorului, care ar pretinde că plata s'a făcut cu banii lui, plătitorul va trebui să stabilească contrariul, adecă să dovedească că el a făcut plata cu banii săi proprii, această dovadă resultând îndeajuns din înfățoșarea chitanței creditorului, care n'ar cuprinde nici o mențiune despre origina banilor [3]).

---

[1]) Laurent. XX, 330 și XXVIII, 18 urm. T. Huc, VIII, 383. Baudry, II, 1339 și autorii citați în t. V a lucrărei noastre, p. 333, n. 2.—Cu toate acestea, chestia este controversată și mulți autori aplică gestiunei de afaceri art. 1550 de la mandat. Vedi Demolombe, XXXI, 171. P. Pont, *Petits contrats*, VIII, 1098. Thiry, III, 196. Pëucescu, II, 133. Mourlon, II, 1666 și autorii citați în t, V, *loco suprà cit.* Art. 1144 din Codul italian curmă controversa în acest din urmă sens. „Dacă afacerea a fost bine administrată, dice acest text, partea interesată (stăpânul) trebue să îndeplinească obligațiile contractate în numele său de gerant, să'l îndemnizeze de toate acelea ce el a contractat personal, și să'i plătească toate cheltuelele utile și necesare ce a făcut, *cu dobênda din ḑiua acelor cheltueli, cogli interessi dal giorno in cui furono fatte.*—La noi, ca și în Codul francez, pentru ca gerantul să aibă drept la dobêndă din ziua facerei cheltuelelor, conform art. 1550, trebue ca gestiunea să fi fost ratificată de stăpân, pentru că, în asemenea caz, ea echivalează cu un adevarat mandat, conform principiului: *Ratihabitio mandato comparatur* (L. 12, § 4, Dig., 46, 3, *De solutionibus*). Vedi t. V, p. 333 t. și n. 3 și 345, t. și n. 2. Vedi și *suprà*, p. 426, n. 2. Cpr. Cas. fr. D. P. 97. 1. 613. Aplicarea art. 1550 la gestiunea de afaceri. Controversă.

[2]) Baudry, II, 1018. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 680.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVII, 82. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 682. Larombière, III, art. 1236, No. 7. Pand. fr., I, 2909 urm. Cpr. Cas. fr. D. P. 50. 1. 86. D. P. 70. 1. 291. Curtea din Bordeaux a decis cu drept cuvênt (1 aug. 1855)

Aplicarea art. 1672 de la fidejusiune.

In fine, trebue să observăm că cel de al treilea, care ar voi să plătească datoria altuia, va face foarte bine să previe despre aceasta pe debitor, pentru ca acest din urmă, în necunoştinţă de causă, să nu cum-va să plătească de al doilea, căci, la asemenea întâmplare, cel de al treilea n'ar mai avea nici un recurs contra debitorului, căruia plata n'a adus nici un folos, ci numai contra creditorului, care a primit de două ori ceea ce nu i se datorea de cât o singură dată (analogie din art. 1672, care aplică acest principiu la fidejusorul ce a plătit pentru debitorul principal, fără a'i aduce la cunoştinţă această plată) [1]).

Condiţiile ce trebue să întrunească plătitorul pentru ca plata să fie validă.

Art. 1095.—Plata, ca să fie valabilă, trebue făcută de proprietarul capabil de a înstrăina lucrul dat în plată.

Cu toate acestea, plata unei sume în bani, sau altor lucruri ce se consumă prin întrebuinţare, nu poate fi repetită contra creditorului, care le-a consumat de bună credinţă, de şi plata s'a făcut de o persoană ce nu era proprietară, sau care nu era capabilă de a înstrăina. (Art. 949 urm., 971, 1898, 1909 C. C. Art. 1238 C. fr.).

După art. 1095, copiat aproape textual din Pothier (II, 495 urm.), plătitorul *(solvens)* trebue să întrunească două condiţiuni pentru ca să poată face o plată valabilă: 1° El trebue să fie proprietarul lucrului dat în plată; 2° El trebue să fie capabil de a înstrăina, aşa încât, creditorul poate se refuse plata care s'ar face de o persoană ce n'ar întruni aceste condiţiuni, pentru că el nu poate fi silit a primi o plată nevalidă.

Art. 1095 nu se aplică de cât în casurile în care plata este translativă de proprietate.

Inainte de a examina fie-care din aceste două condiţiuni în parte, trebue să observăm din capul locului că acest text nu are un înţeles general şi că el nu se aplică de cât la casurile în care plata este translativă de pro-

că acel care a plătit o datorie pentru altul, fie ca mandatar, fie ca *negotiorum gestor*, este de drept presupus a fi plătit cu banii săi, şi că această presumpţiune nu încetează de cât în caz când chitanţa de descărcare ar prevedea că plata s'a făcut cu banii debitorului. Vedi această decisie în Répert. lui Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 682., nota 1.

[1]) Cpr. Demolombe, XXVII, 83. Larombière, III, art. 1236, No. 6. Pand. fr., I, 2917.

prietate, după cum prevede anume art. 1240 din Codul italian [1]), ceea ce se întâmplă în obligațiile de a da o sumă de bani, sau lucruri determinate numai în specia lor, precum ar fi, de exemplu, 100 kile de grâu sau porumb. El nu se aplică deci la obligațiile de a face sau de a nu face, nici la obligațiile de restituire, care incumbă detentorilor cu titlu precariu.

Astfel, depositarul, chiriașul, împrumutătorul fiind obligați a restitui lucrul ce au primit în deposit, în chirie, sau în împrumut, adecă a plăti *(solvere)*, după înțelesul tecnic al cuvêntului [2]), plata făcută de dênșii este validă, cu toate că ei nu sunt și nici pot fi proprietari ai lucrurilor ce trebue să restitueascâ.

De asemenea, dăruitorul sau vêndêtorul unui corp cert și determinat, perdênd proprietatea lucrului dăruit sau vêndut, care prin simplul efect al consimțêmêntului a trecut la donatar sau la cumpărător (art. 971, 1295, § 1), fac necontestat o plată validă când predau lucrul dăruit sau vêndut, cu toate că, în momentul plății, ei nu mai sunt proprietarii lucrului dăruit sau vêndut. Prin urmare, art. 1095, § 1 nu'și primește aplicațiune în asemenea casuri.

Casurile în care art. 1095 își primește aplicare.

Dacă presupunem, din contra, că s'au vêndut lucruri determinate numai în specia lor, sau care se numĕră, se cântăresc, sau se măsoară (art. 1300), sau dacă vêndêndduse chiar un corp cert și determinat, s'a stipulat, în contra art. 971, că proprietatea va remânea, până la predare, a vêndêtorului, ceea ce am vĕdut că se poate face [3]), și ceea ce art. 715 din Codul civil al Portugaliei de la 1867 permite în termeni expreși ; sau dacă, pentru stîngerea obligației unui corp cert și determinat, se plătește creditorului, care'l primește, un alt lucru de cât acel datorit (art. 1100) *(datio in solutum)*, art. 1095 § 1 devine aplicabil, și plata nu va fi validă de cât sub condiția că acel care o face să fie proprietarul lucrului dat creditorului.

---

[1]) „*Il pagamento che ha per oggetto di transferire la proprietà della cosa pagata nel creditore*, dice acest text, *non è valido, se non e fatto da colui che sia proprietario della cosa e capace di alienarla*“. Tot astfel se exprimă atât art. 476 din Ante-proiectul Codului japonez a lui Boissonade cât și art. 1235 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent.

[2]) Vedi *suprà*, p. 432.

[3]) Vedi t. V, p. 166 și 167. Cpr. C. din Iași, *Dreptul* din 1888, No. 13 și autoritățile citate în t. V, p. 167, nota 1.

Partea întâi a art. 1095 astfel înțeleasă și aplicată își are deci utilitatea sa, deși poate textul se exprimă în termeni prea generali și nu merită criticele care s'au îndreptat de unii în contra lui [1]).

Aceste fiind expuse, să venim acum la cele două condiții prevăzute de textul nostru.

1°) Plătitorul trebue să fie proprietar.—Plata emanată de la un non dominus.

Plată emanată de la o persoană care nu este proprietară, poate fi refusată de creditor, pentru că el nu poate fi silit a primi o plată care nu este validă.

Dacă însă debitorul a apucat a plăti, dând un lucru străin, asemenea plată este nulă, pentru că el nefiind proprietarul lucrului plătit n'a putut să transmită proprietatea creditorului, și prin urmare, nu 'și a îndeplinit obligația sa. Este adevărat că legea nu pronunță expres nulitatea unei asemenea plăți, însă ea resultă în mod virtual din art. 1095. Această nulitate va putea fi propusă atât de creditor cât și de debitor.

Dreptul creditorului.—Dreptul creditorului de a cere, în asemenea caz, nulitatea plății, înainte chiar de a fi tulburat prin o acțiune în revendicare din partea adevăratului proprietar [2]), este afară de ori ce discuțiune, pentru că plata făcută în asemenea condițiuni nu liberează pe debitor, de vreme ce este nulă. El va putea chiar cere daune de la debitorul care i-a dat un lucru străin, remânând însă obligat a restitui acest lucru, *si offerat quod accepit* [3]), căci altfel el l'ar deținea fără causă [4]).

---

[1]) Cu toate acestea, mulți autori sunt de părere că § 1 a art. 1095 cuprinde o inexactitate și nu este de cât resultatul unei plagiări nechibzuite din Pothier, de care legiuitorul nu 'și ar fi dat samă, fiind că ar fi uitat principiul nou înscris în art. 971 și 1295, § 1. Vedi Acollas, II, p. 872 urm. Marcadé, IV, 682. Thiry, III, 46. Larombière, III, art. 1238, No. 1 urm. Massé-Vergé, III, § 558, p. 420, nota 10. Demante, V, 177 bis I urm. Duranton, XII, 26. Toullier, D. IV, partea I, 6.—Vedi însă Mourlon, II. 1323. Vigié, II. 1435. n. 1. Demolombe, XXVII, 86. Laurent, XVII, 493. Baudry, II, 1019. T. Huc, VIII, 14.

[2]) Cpr. L. 69, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus.*

[3]) L. 94, Pr., Dig., *loco suprà cit.*

[4]) Pothier, II, 498. Demolombe, XXVII, 91. Baudry, II, 1020. Laurent, XVII, 495. T. Huc, VIII, 14. Demante, V, 177

Creditorul care invoacă nulitatea plăței, fiind obligat a restitui corpul cert și determinat primit de la debitor, va fi scutit de restituțiune, dacă lucrul a perit prin caz fortuit și fără culpa lui (art. 1156), ceea ce nu'l va împedeca de a putea cere o nouă plată. Riscurile sunt deci pe sama debitorului, care a făcut o plată nulă [1]). Perirea lucrului primit drept plată, prin caz fortuit.

De câte ori însă plata s'a făcut de un debitor incapabil, riscurile vor fi pe sama creditorului, pentru că el nu poate să ceară nulitatea plăței (art. 952) [2]).

Creditorul va putea cere nulitatea plăței, chiar dacă el ar fi devenit proprietarul lucrului străin prin prescripție, sau în basa art. 1909, pentru că, pe de o parte, el poate renunța la prescripția îndeplinită în favoarea lui (art. 1838), ear pe de alta, pentru că el nu poate fi silit a invoca niște mijloace pe care le ar crede neleale [3]).

Dreptul creditorului de a cere nulitatea trebuind neaparat să aibă un termen, se va perde prin prescripția de 30 de ani (art. 1890) [4]).

Creditorul nu va putea de asemenea să mai propue nulitatea plăței după ce a consumat lucrul prin întrebuințare, de bună credință, crezând că era al debitorului, care i l'a dat (art. 1095, § 2), pentru că el a dispus de lucru ca proprietar, și în urma acestei consumațiuni, nu mai are ce restitui [5]). Consumarea lucrului primit drept plată, prin întrebuințare.

---

bis VI. Pand fr., I, 2926. Thiry, III, 47. Larombière, III, art. 1238, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 152. Acollas, II, p, 873. G. Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc. VII, 108.

[1]) Baudry, II, 1020. Demolombe, XXVII, 96. Laurent, XVII, 497. Demante, V, 177 bis XIV. Marcadé, IV, 684. Thiry, III, 47. Pand. fr., I, 2932. T. Huc, VIII, 15. G. Giorgi, VII, 110. Mourlon, II, 1326.— Vedi însă Duranton, XII, 32.

[2]) Vedi *infrà*, p. 452.

[3]) Cpr. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 272, nota 3. Thiry, III. 47. Baudry, II, 1021. Marcadé, IV, 683. Mourlon, II, 1324. Laurent, XVII, 496. Demolombe, XXVII, 95. Demante, V, 177 bis XII și XIII.—*Contrà*. Duranton, XII, 31. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 152, nota 17. Larombière, III, art. 1238, No. 5. Vedi și T. Huc, VIII, 15. Cpr. L. 60, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus*.

[4]) Demolombe, XXVII, 95, p. 87. T. Huc, VIII, 15.

[5]) Cpr. Cas. fr., 29 mai 1839. *Pand. Chron.*, Tom. II, 1, p. 260, penult. consid. și Répert. Dalloz, t. 14, *Contr. de mariage*, p. 123, *ad notam*. Pothier, II, 497. Laurent, XVII, 498. T. Huc, VIII, 16. Demolombe, XXVII, 103.

Dreptul debitorului. — Debitorul are și el dreptul, cel puțin după părerea generală, de a invoca nulitatea plății, oferindu-se a plăti un alt lucru în locul acelui străin, pe care îl cere înapoi, și aceasta chiar dacă ar fi vorba de un lucru care nu se consumă prin întrebuințare [1]). Acest drept resultă pentru dênsul din art. 1095, § 2, care refuzându-i acțiunea în repetiție în casul când lucrul a fost consumat prin întrebuințare cu bună credință de către creditor, îi conferă implicitamente această acțiune de câte ori lucrul a fost consumat cu rea credință sau n'a fost de loc consumat de creditorul care'l posedă. Acțiunea debitorului nu poate fi respinsă prin adagiul: *Quem de evictione tenet actio, eumdem agentem repellit exceptio* (cine trebue să garanteze nu poate să evingă) [2]), pentru că debitorul nu exercită în specie o acțiune în revendicare, de vreme ce el nu este proprietar, ci se mărginește numai a cere nulitatea plății ce a făcut, acțiune care nu poate să aducă nici o daună creditorului, de vreme ce debitorul îi oferă un alt lucru în locul acelui străin, pe care îl cere înapoi [3]).

Acțiunea în repetiție a debitorului încetează când creditorul a consumat prin întrebuințare [4]) și de bună

[1]) Laurent, XVII, 500. T. Huc, VIII, 16.—*Contrà.* Demolombe, XXVII, 100.

[2]) Vedi asupra acestei maxime, *suprà*, p. 206, t. și n. 1. Cpr. C. București. *Dreptul* din 1897, No. 54.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1020. Acollas, II, p. 873. Thiry, III, 47. T. Huc, VIII, 16. Vigié, II, 1435. Mourlon, II, 1325, 1327. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 152, t. și n. 16, cari în edițiile anterioare susținuse părerea contrară, admisă și de Zachariæ. Demante, V, 177 bis VII și VIII. Pand. fr., I, 2936. Laurent, XVII, 499.—*Contrà.* Marcadé, IV, 683. Arntz, III, 165. Massé-Vergé, III, § 558, p. 421, t. și n. 12. Larombière, III, art. 1238, No. 5. Acești autori resping acțiunea debitorului prin aplicarea maximei: *Quem de evictione tenet actio,* etc. Cpr. Demolombe, XXVII, 99 urm. și Giorgio Giorgi (VII, 111), care fac o distincțiune arbitrară.

[4]) Consumațiunea consistă în usul și întrebuințarea obicinuită a lucrului. Lucrul ar fi considerat ca consumat, chiar dacă s'ar afla încă în mânele creditorului, dacă el ar fi perdut substanța sa juridică și destinația sa primitivă. Astfel, dacă 'ți-am dat drept plată o grindă străină, ea se consideră ca consumată îndată ce ai întrebuințat-o la sprijinirea casei d-tale. De asemenea, dacă 'ți-am dat drept plată un cal străin, și d-ta l'ai vêndut altuia, care l'a cumparat

credință lucrul plătit (art. 1095, § 2), pentru că, în asemenea caz, ea este lipsită de interes, lucrul străin ne mai avênd, pe de o parte ființă, spre a putea fi restituit proprietarului, ear pe de alta, debitorul fiind obligat a face de îndată o altă plată echivalentă.

Consumarea în parte a lucrului străin primit drept plată.

Dacă creditorul a consumat numai în parte lucrul străin primit în plată, repetiția nu va avea loc de cât pentru partea neconsumată [1]).

Dreptul proprietarului lucrului dat în plată.— In cât privește pe proprietarul lucrului dat în plată, nu mai încape îndoială că el poate să revendice lucrul său atât de la debitor, de și el nu'l mai posedă, cât și de la creditorul care 'l deține, pentru că el a fost pe nedrept dispoeat de proprietatea sa.

Creditorul va putea însă, conform dreptului comun, să opue proprietarului, în privința mobilelor, prescripția instantanee, dacă el se găsește în casurile prevĕdute de art. 1909, ear în privința imobilelor, prescripția de 30, de 10 sau 20 de ani, după împrejurări [2]).

Creditorul va mai putea încă opune proprietarului revendicant consumarea lucrului de bună credință, în care caz acest din urmă nu va mai avea ce revendica.

---

de bună credință, calul nu va mai putea fi cerut înapoi. Cpr. Demolombe, XXVII, 106, 109. Larombière, III, art. 1238, No. 10. Pand. fr., I, 2942. T. Huc, VIII, 16. G. Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc., VII, 116, 119.

Faptul însă de a fi amestecat productele sau banii primiți cu alte producte sau alți bani, *si alieni nummi ..... mixti essent, ita ut discerni non possent* (L. 78, Dig., 46, 3, *De solutionibus)*, nu se consideră însă în genere ca consumație nici naturală, nici civilă, și nu exclude acțiunea în repetiție, pentru că creditorul care a primit lucrul străin îl posedă încă și n'a dispus de dênsul. Laurent, XVII, 502. Larombière, *loco cit.* Duranton, XII, 33. Pand. fr., I, 2945. T. Huc, VIII, 16.— *Contrà.* Demolombe, XXVII, 108. G. Giorgi, VII, 117 și L. 78, Dig., *loco suprà cit.*

[1]) Giorgio Giorgi, VII, 118. Demolombe, XXVII, 110. Larombière, III, art. 1238, No. 11. Pand. fr., I, 2947.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1021. Répert. Dalloz, *Supplém. Oblig.*, 685. Laurent, XVII, 503, 504. Arntz, III, 165. Demante, V, 177 bis X și XI. Duranton, XII, 30. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 152. Pand. fr., I, 2952. Marcadé, IV, 683. Larombière, III, art. 1238, No. 7. T. Huc, VIII, 15.—Vedi însă Demolombe, XXVII, 116 urm.

Astfel, s'a decis că persoana de la care s'a sustras o sumă de bani, pe care furul a dat-o drept plată creditorului său, poate să revendice această sumă de la creditor, cât timp el n'a consumat-o de bună credință [1]).

2°) *Plătitorul trebue să fie capabil de a înstrăina. Plata făcută de un incapabil.*

Art. 1872 C. Calimach.

Art. 1872 din Codul Calimach (1421 C. austriac) prevede că și acel care nu este vrednic să ocârmuească averea sa, poate legiuit să plătească o datorie dreaptă, a cărei termen s'a împlinit, și să se desfacă de îndatorire; ear dacă va fi plătit o datorie gâlcevită sau îndoelnică, ori mai înainte de termen, curatorul ei poate să ceară de la judecată întoarcerea acestei datorii [2]).

Dreptul actual.

După Codul actual (art. 1095, § 1), pentru ca plata să fie validă, nu este de ajuns ca plătitorul să fie proprietarul lucrului ce se dă creditorului, ci se mai cere încă ca el să fie capabil de a înstrăina, pentru că, *în casurile în care plata transmite proprietatea*, a plăti însemnează a înstrăina: *Solvere este alienare* [3]); de unde re-

---

[1]) C. Paris, 11 nov. 1837. Répert. Dalloz, *Prescrip. civile*, 288, n. 1.—Curtea din Metz a decis însă că plata unei sume de bani nu poate fi cerută înapoi de la creditorul, care ar fi primit'o drept plată de bună credință, credând că debitorul ce i-a remis-o era proprietarul ei. D. P. 67. 2. 179.

Dreptul roman.

[2]) La Romani, în ceea ce privește obligațiile de a da, se cerea neapărat ca plătitorul *(solvens)* să fie proprietarul lucrului dat drept plată și capabil de a înstrăina. Vedi Maynz, *Cours de dr. romain*, II, § 288, p. 550, t. și nota 15, ediția a 5-a, din 1891. In adevĕr, pentru ca plata să fie validă, trebue neaparat să se transmită proprietatea lucrului creditorului, de unde resultă că plătitorul trebue să fie proprietar, pentru că el nu poate să transmită o proprietate pe care nu o are. *„Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habet“* (L. 54, Dig., 50, 17, *De regulis juris*). Cpr. art. 580 C. Calimach (442 C. austriac) și 1521 din acelaș Cod (1138 C. austriac). Vedi asupra acestei maxime, t. V a lucrărei noastre, p. 237, t. și n. 2. Vedi și art. 1770 C. C. actual.

[3]) *„Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt“*. L. 167, Dig., 50, 17, *De diversis regulis juris*.

Pentru ca plata făcută să fie nulă, se cere deci ca să fie vorba de o plată translativă de proprietate, fiind că numai atunci se poate dice, conform principiilor romane,

sultă că plata făcută de un incapabil, de ex., un minor, un interdis, o femee măritată neautorisată, etc., este anulabilă [1]), și incapabilul va avea, după principiile generale, dreptul de a provoca anularea și de a cere lucrul înapoi, însă numai cât timp lucrul plătit n'a fost consumat de bună credință de creditor, doctrina fiind unanimă pentru a aplica art. 1095, § 2 nu numai la plata făcută de un *non dominus*, dar și la acea făcută de un proprietar incapabil, de și această soluție nu este tocmai logică, și de și legiuitorul ar fi trebuit, în specie, să acorde incapabilului dreptul de a cere înapoi, dacă nu însuș lucrul plătit, care nu mai există, cel puțin diferența între valoarea acestui lucru și acea a lucrului ce el ar fi putut să plătească [2]).

Așa dar, incapabilul nu va putea cere anularea plății făcute de dênsul de cât în două casuri: 1° când lucrul plătit n'a fost încă consumat prin întrebuințare de către creditor; 2° când acest lucru a fost consumat, însă

---

că a plăti este a înstrăina. De câte ori deci plata se face în executarea unei convenții care strămutase mai dinainte proprietatea (art. 644, 971, 1295, § 1), debitorul, cu toate că este incapabil de a înstrăina, poate în mod valid să facă plata. Eată, bună oară, o femee măritată, care, cu autorisarea barbatului sau a justiției, a înstrăinat un imobil al sĕu, și apoi l'a predat cumpărătorului, fără nici o autorisare. Predarea sau, cu alte cuvinte, plata este validă și nu poate fi atacată, de și femeea măritată este incapabilă (art. 950), pentru că asemenea plată n'are de obiect strămutarea proprietății. Cpr. Demolombe, XXVII, 126. Laurent, XVII, 510. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 151, t. și n. 14. G. Giorgi, VII, 104. Larombière, III, art. 1238, No. 13. T. Huc, VIII, 17. Pand fr., I, 2962 și toți autorii. Tot pentru aceleași motive, incapabilul poate să restitue un lucru împrumutat, închirieat, depositat, etc., asemenea plată neconstituind o strămutare de proprietate. Demolombe, *loco cit.* Pand. fr., I, 2963.

[1]) Pand. fr., I, 2957. Laurent, XVII, 505.—In cât privește plata mobiliară făcută de o femee măritată neautorisată, ea ar fi validă, dacă femea ar fi separată de bunuri, pentru că, în urma acestei separațiuni, femeea poate să înstrăineze averea sa mișcătoare (art. 1265, 1285), autorisarea barbatului sau a justiției nefiind cerută de cât în privința averei nemișcătoare. Cpr. Laurent, XVII, 506.

[2]) Pand. fr., I, 2967. Demolombe, XXVII, 131. Laurent, XVII, 509. Arntz, III, 165. Baudry, II, 1022. Thiry, III, 47. Demante, V, 177 bis XVII. T. Huc, VIII, 17. Mourlon, II, 1328.

cu rea credință [1]), în care casuri, numai incapabilul care a făcut plata va putea s'o atace, nulitatea ei neputênd nici o dată fi propusă de creditor (art. 207, 952), pentru că, în privința lui, plata este validă [2]).

Acțiunea în anulare din partea incapabilului, neavênd de efect liberarea lui, pentru că el va trebui neaparat să ofere un alt lucru în locul acelui plătit, nu'i va folosi de cât a rare-ori, și anume în casurile în care plata i-ar fi adus o pagubă oare care. Aceasta se va întâmpla mai cu samă când plata va fi fost făcută înainte de termen sau când ea ar implica o alegere din partea plătitorului, asupra căreia el ar voi să revie [3]).

Riscul lucrului plătit este al creditorului.

Din împrejurarea că dreptul de a propune nulitatea plății făcută de un incapabil nu aparține nici o dată creditorului, resultă ca consecință, că el va suferi riscurile lucrului plătit, căci, în adevĕr, de câte ori lucrul va peri prin caz fortuit, incapabilul se va feri cu bună samă de a cere anularea plății, spre a nu da alt lucru în locul acelui perit, și creditorul neputênd să propue nulitatea, consecința este că lucrul va peri pentru dênsul. (Cpr. art. 971 și 1074, § 2) [4]).

Cui se poate face plata.

Art. 1096. — Plata trebue să se facă creditorului, sau împuternicitului seu, sau aceluia ce este autorisat de justiție sau de lege a primi pentru dênsul.

Plata dată aceluia ce nu are împuternicire de a primi pentru creditor, este valabilă, dacă acest din urmă o ratifică, sau profită de dênsa. (Art. 1097 urm., 1167, 1190, 1532 urm., 1554, 1609 C. C. Art. 309, 316, 317 C. com. Art. 1239 C. fr.).

---

[1]) In asemenea caz, creditorul va putea fi acționat prin o acțiune personală pentru a despăgubi pe incapabil de paguba ce'i a causat prin distrugerea lucrului supus repetițiunei. Mourlon, II, 1329.

[2]) Baudry, II, 1022. Thiry, III, 47. Demolombe, XXVII, 123. Laurent, XVII, 506. T. Huc, VIII, 17. Vigié, II, 1435. Pand. fr., I, 2958. Larombière, III, art. 1238, No. 13. Acollas, II, p. 874. Aubry et Rau, IV, § 316, p. 151, t. și nota 12. Demante, V, 177 bis XV.

[3]) T. Huc, VIII. 17. Mourlon, II, 1327.

[4]) Baudry, II, 1022, *in fine*. Laurent, XVII, 507. Demolombe, XXVII, 124. Demante, V, 177 bis XVI. Marcadé, IV, 684. Thiry, III, 47. T. Huc, VIII, 17. Mourlon, II, 1326.

Art. 1097. — Plata făcută cu bună credinţă aceluia ce are creanţa în posesiunea sa, este valabilă, chiar dacă în urmă posesorul ar fi evins. (Art. 993, 996, 1096, 1337 C. C. Art. 1240 C. fr).

Art. 1098. — Dacă creditorul este necapabil de a primi, plata ce i se face nu este valabilă, afară numai dacă debitorul probă că lucrul plătit a profitat creditorului. (Art. 390, 428, 445, 454, 458, 952, 1158, 1164, 1165, 1169, 1242, 1265, 1285, 1538 C. C. Art. 1241 C. fr.).

Plata trebue să se facă : 1⁰ creditorului (art. 1096), sau unei persoane care are calitatea de a primi în locul lui, adecă unui mandatar convenţional, legal sau judecătoresc (art. 1096) [1]; 2⁰ posesorului creanţei (art. 1097).

1⁰) *Plata făcută însuş creditorului* (art. 1096, § 1, 1098).

Plata se poate face creditorului, şi acesta poate în totdeauna s'o ceară de la debitorul său, ear nu numai de la terţiul, care, fără drept sau prin mijloace frauduloase, ar fi primit'o de la debitor [2].

Plata se mai poate încă face moştenitorilor cu titlu universal [3], sau cu titlu particular ai creditorului, precum ar fi cesionarul creanţei cu titlul oneros sau cu titlu gratuit [4].

---

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 93. 1. 184.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1894, p. 474 şi *Curierul judiciar* din 1894, No. 22.

[3]) In urma morţei creditorului, creanţele sale împărţindu-se între moştenitorii sei (art. 1060), debitorul defunctului se va libera plătind fie-cărui din moştenitori partea ce i se cuvine din creanţele mortului (cpr. art. 1611), fără a putea plăti toată datoria numai unuia din moştenitori, afară de casul, bine înţeles, în care unul din moştenitori ar avea mandat de la ceialalţi pentru a primi totalitatea creanţei, pentru că creditorul nu poate să primească de cât ceea ce i se datoreşte. Vedi t. III, p. 548. Cpr. Pothier, II, 502. Thiry, III, 48. Domolombe, XXVII, 133. Laurent, XVII, 513. Larombière, III, art. 1239, No. 2. Pand. fr., I, 2971. T. Huc, VIII, 18. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 691.

[4]) Cpr. Pothier, II, 502. Laurent, XVII, 514. Demolombe, XXVII, 133. Pand. fr., I, 2975. T. Huc, VIII, 18.—Pentru ca debitorul să poată plăti cesionarului, acesta trebue să'i notifice cesiunea sa, dacă debitorul n'a acceptat-o într'un act autentic (art. 1393), căci, în lipsa unei atare notificări, debitorul s'ar putea libera plătind de bună credinţă creditorului primitiv. Cas. rom. Bulet. S-a I, 1873, p. 51.— Plă-

Pentru ca plata făcută în mânele creditorului să fie însă validă, se cere ca creditorul să fie capabil de a primi (art. 1098).

Creditorul trebue să fie capabil, pentru că altfel plata ar fi nulă și debitorul ar trebui s'o facă a doua oară, conform regulei formulate de Loysel în dreptul obicinuelnic: *Qui paye mal, paye deux fois* [1]).

---

titorul care ar plăti creditorului primitiv, în urma notificărei primite de la cesionar, ne mai fiind de bună credință, s'ar expune a plăti a doua oară: *Qui paye mal, paye deux fois.* Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1885, p. 710.

Cunoștința despre cesiune ce debitorul ar fi dobêndit prin alte mijloace. Controversă.

Dacă însă debitorul a luat cunoștință de cesiune prin alte mijloace, se decide în genere că el nu poate face plata în mânele cedentului, pentru că, în asemenea caz, el fiind de rea credință, comite o fraudă, și frauda face excepție la toate regulele. Cpr. Cas. rom. și fr. C. Orléans. Bulet. Cas. S-a I, anul 1877, p. 69. D. P. 74. 1 281. *Pand. Période.* 87. 2. 143 și Sirey 88. 2. 154.—Chestiunea este însă controversată, și atât Curtea noastră supremă cât și Curtea din București au decis că cunoștința despre cesiunea dobêndită de debitor prin alte mijloace nu poate înlocui notificarea sau acceptarea ei autentică. Bulet. Cas., S-a I, anul 1883, p. 157 și *Dreptul* din 1888, No. 9. Cpr. T. Huc, VIII, 18 și *Tr. de la cession*, II, 349. Demante, V, 136 bis V. Arntz, III, 1089. Guillouard, *Vente*, II, 781. Troplong, *Vente*, II, 900. Laurent, XXIV, 488 urm. Aubry et Rau, IV, § 359 bis, p. 428 429. Vedi și t. V a lucrărei noastre, p. 181, text și n. 4.

Minor neemancipat.

[1]) Astfel, minorul neemancipat nu poate primi nici o plată, el fiind representat în timpul curatoriei de părintele sêu administrator legal (art. 343), sau de epitropul sêu, dacă se găsește sub tutelă (art. 390).

Minor emancipat.

Minorul emancipat, care are capacitatea de a primi veniturile (art. 427), nu poate în mod valid să primească un capital, fără asistența curatorului sêu (art. 428).

Interdis.

Interdisul este de asemenea incapabil de a primi o plată, el avênd un epitrop ca și minorul (art. 454).

Falit.

Falitul perdênd de drept, prin sentința declarativă de faliment, administrațiunea bunurilor sale (art. 713 C. com), nu va mai putea, în urma pronunțărei acestei sentințe, primi nici o plată. Ori ce bani s'ar datori falitului nu vor putea fi plătiți de cât sindicului. Cpr. G. Giorgi, VII, 71. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 505. Trib. Ilfov și C. București, *Dreptul* din 1899, No. 36. Vedi și *infrà*, p. 467.

Femee măritată.

In fine, femeea maritată este în genere incapabilă de a primi o plată, fără autorisarea barbatului sau a justiției.

Surdo-mut.

Curtea din Riom a decis însă că un surdo-mut, chiar orb, nu este incapabil de a primi o plată, dacă infirmită-

Plata făcută unui incapabil ar fi validă numai atunci când debitorul ar stabili că ea a folosit personal creditorului (art. 1098, 1164), sau când incapabilul devenit capabil ar fi ratificat-o (art. 1096, 1167, 1190). Casurile în care plata făcută unui incapabil ar fi validă.

Legiuitorul nu voește ca plata să se facă unui incapabil, temându-se ca nu cum-va el să răsipească banii primiți. Această temere dispare însă de câte ori debitorul stabilește că creditorul a tras un folos oarecare din plată, plătind bună-oară, cu banii primiți, o datorie, cumpărând un imobil sau alte lucruri trebuitoare, pe care le-ar fi cumparat din banii sei proprii, etc... *Si necessariam sibi rem emit quam necessario de suo erat empturus* [1]). In aceste casuri, plata, de și făcută unui incapabil, este validă, pentru că altfel creditorul s'ar fi îmbogățit pe nedrept în detrimentul debitorului, ceea ce ar fi contrar echității (art. 1098, 1164) [2]).

Această dispositie este aplicabilă tuturor incapabililor, deci și răsipitorului pus sub un consiliu judiciar [3]). Răsipitor.

Se poate întâmpla ca creditorul, care era capabil în momentul contractului, să fie incapabil în momentul facerei plății, și în asemenea caz, naște întrebarea dacă plata făcută unui asemenea creditor de către un debitor de bună credință, adecă care nu cunoștea incapacitatea sa, este sau nu validă. Negativa ar părea să resulte, prin analogie, din dispositia riguroasă a art. 1612, după care deponentul de câte ori, prin schimbarea statului său, a perdut administrațiunea bunurilor sale, în urma facerei depositului, acesta nu mai poate fi restituit de cât persoanei însărcinate cu administrațiunea averei deponentului. Se admite însă, cu toate acestea, că buna credință a debitorului validează plata făcută în mânele creditorului, care Casul în care creditorul, capabil în momentul contractului, era incapabil în momentul facerei plății.

țile sale nu'l împedecă de a'și da samă de banii ce primește și de a da o chitanță descărcătoare. D. P. 80. 2. 58. Este adevărat că, după art. 816, surdo-mutul, care nu știe să scrie, nu poate accepta o donațiune de cât cu asistența unui curator special, însă această dispositie fiind excepțională, nu poate, cu bună samă, fi întinsă prin analogie la alte casuri. Vedi t. II, p. 297, n. 1 și t. IV, p. 128, t. și n. 1.

[1]) L. 47, § 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus.*

[2]) L. 206, Dig., 50, 17 și L. 14, Dig., 12, 6, citate *suprà*, p. 442, n. 2. Cpr. Cas. rom. *Curierul judiciar* din 1898, No. 9.

[3]) Cpr. Trib. Ilfov. *Curierul judiciar* din 1899, No. 12.

ar fi perdut capacitatea sa primitivă (argum. şi din art. 1097) [1].

2°) *Plata făcută unei persoane, care are calitatea de a o primi în locul creditorului (art. 1096, § 1).*

Plata poate fi făcută nu numai creditorului, dar şi acelui care are calitatea de a o primi în locul lui. „*Quod jussu alterius solvitur, pro eo est quasi ipsi solutum esset*“ [2].

Persoanele care au calitatea de a primi plata în locul creditorului sunt mandatarii convenţionali, legali şi judecătoreşti.

A) Mandatari convenţionali.

Creditorul poate să dea mandat unei terţii persoane spre a primi plata în locul lui (art. 1352 urm. C. C., 374 urm. C. com.).

Numai creditorul capabil poate da mandat.

Pentru ca creditorul să poată însă delega dreptul său altuia, el trebue să fie însuş capabil de a primi plata, căci dacă el ar fi incapabil, de ex., minor, interdis, falit, etc., el n'ar putea, prin intermediarul unui mandatar, să exercite un drept pe care nu poate să'l exercite însuş [3].

Mandatarul poate fi incapabil.

Mandatarul n'are însă nevoe de a fi capabil (art. 1538), pentru că plata se consideră ca făcută mandantelui: *Qui mandat ipse fecisse videtur* [4].

Condiţiile ce trebue să întrunească mandatul.

Ce fel de mandat va trebui să aibă mandatarul spre a putea în mod valid primi o plată? Neapărat un mandat scris, pentru că altfel n'ar putea să'l dovedească. Este însă nevoe ca procura să fie autentică, sau o procură legalisată numai în cât priveşte identitatea semnăturei (art. 94 Pr. civ.), este ea suficientă? Laurent (XVII, 520)

---

[1]) Cpr. L. 32, Dig., 46, 3, *De solutionibus* şi art. 1558 C. C. Veḑi Demolombe, XXVII, 200, 201. Troplong, *Dépôt*, 162. Larombière, III, art. 1239, No. 22. Pand. fr., I, 2986.

[2]) L. 180, Dig., 50. 17, *De diversis regulis juris antiqui.*

[3]) Cpr. Pothier, II, 509. Demolombe, XXVII, 136. Laurent, XVII, 522. Pand. fr., I, 2988. Baudry, II, 1024. Thiry, III, 48. Larombière, III, art. 1239, No. 4. T. Huc, VIII, 20. Molitor, *Oblig., en dr. rom.*, III, 968. G. Giorgi, VII, 73.

[4]) Veḑi autorii citaţi în nota precedentă şi în Pand. fr., I, 2991. Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 99. 1. 513. Veḑi şi L. 11, Dig., 46, 3, *De solutionibus*; L. 23, Dig., 4, 4, *De minoribus.*

voește ca procura să fie autentică, pentru ca mandantele să nu'și poată în urmă tăgădui semnătura față cu debitorul, și această formalitate, foarte prudentă, se vede prescrisă prin ofisul domnesc din 18 Octombrie 1840, nu numai pentru primiri de bani, ci pentru ori ce daraveri în genere [1]).

Neaparat că debitorul va face foarte bine de a refusa plata, dacă mandatarul n'are o procură autentică, și autoritățile publice nici nu primesc chiar altfel de procuri, art. 21 din regul. pentru serviciul Casei de depuneri și consemnațiuni din 30 nov. 1876 fiind chiar formal în această privință; însă dacă debitorul ar comite imprudența de a plăti unui mandatar învestit cu o procură legalisată, nu cred ca plata să poată fi anulată numai din această causă, nici o lege neprescriind în asemenea materie un mandat autentic [2]) și legalisarea din partea autorităților administrative făcênd deplină credință atât în privința datei cât și a identității persoanei care a semnat actul [3]).

Mandatul poate să fie special (art. 1535), adecă anume pentru primirea plății, așa precum prescrie chiar art. 1352 din Codul Calimach (1008 C. austriac) [4]). Mandat special.

---

[1]) „Nici o vechilime din partea ori și cui s'ar înfățișa, fără a fi întărită de locu judecătoresc, să nu fie primită de bună, ne scăpându-se din vedere că și fețile acele însemnate de vechili, să fie cu însușirile cerute de așezământul statornicit pentru vechili". Vedi Colecția Pastia, I, p. 456.

[2]) Casurile în care se cere o procură autentică sunt anume determinate de lege. Vedi art. 23, 52, 1781, 1788 C. C., art. 8 L. p. autentif. actelor din 1 sept. 1886, etc. V. tr. nostru în limba franceză, p. 292 n. 2. Vedi și t. III, p. 340, unde am vědut că și renunțarea la moștenire se poate face în baza unei procuri numai legalisate, mandatul trebuind însă, în asemenea materie, să fie special, pentru că el cuprinde un act de înstrăinare (art. 1536). In acelaș sens: art. 1353 C. Calimach (1008 C. austriac).—In cât privește însă acceptarea unei donațiuni, ea se poate face numai de un mandatar învestit cu o procură autentică (art. 933 C. fr. eliminat de legiuitorul nostru ca de prisos). Chestiunea este însă, în această din urmă privință, controversată, și Curtea din București a decis contrarul. Vedi *Dreptul* din 1887, No. 52 și din 1888, No. 22. Vedi asupra acestei controverse, t. IV a lucrărei noastre, p. 120, nota 3 și tr. nostru în limba fr., p. 292, n. 2. Procuri autentice; primirea unei moșteniri, unei donațiuni, etc.

[3]) Cpr. C. din București. *Dreptul* din 1882, No. 50.

[4]) „Următoarele trebi cer o împuternicire specială, dice art. Art. 1352 C. Calimach.

Mandat general.

El poate fi general, şi un mandat conceput în termeni generali (art. 1536) încă ar fi suficient pentru a conferi mandatarului dreptul de a primi plata, pentru că primirea plăţei se consideră ca un act de administraţie [1]). „*Nam is qui omnibus negotiis aliquem proponit, intelligitur etiam debitoribus mandare ut procuratori solvant*“ [2]).

Mandat tacit.

Mandatul putênd în genere fi expres sau tacit (art. 1533 [3]) C. C., 394 C. com.), creditorul va conferi cele mai

---

1352 din Codul Calimach (1008 C. austriac), adecă: când în numele altuia are a se înstăina lucrul cu plată, sau a se închie împrumutare în bani, sau în alte lucruri, ori *a se primi bani* sau alte lucruri în locul lor, sau a se porni judecăţi, *ori a da sau a primi jurământ*, sau a se face învoeli“.

Art. 1353 C. Calimach.

Şi art. 1353 din acelaş Cod (1008 C. austriac) adaogă: „Însă spre curată primirea sau lepădare demoştenire, spre închiere de tovărăşie, spre facerea darurilor, pentru alegerea unui judecător compromisar, şi spre acea fără plată lăsare a niscaiva drituri, cere trebuinţa ca să aibă vechilul o scrisoare de împuternicire prin care să se rostească anume fişte care treabă“.— Art. 1536 din Codul actual cere un mandat special pentru înstrăinare, ipotecare şi pentru toate actele care trec peste o administraţiune ordinară.

[1]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 513 şi *Mandat*, V, 150. Demolombe, XXVII, 143. Laurent, XVII, 523. Troplong, *Mandat*, 287. Aubry et Rau, IV, § 317, p. 153. Larombière, III, art. 1239, No. 5. Massé-Vergé, III, § 559, p. 422, n. 1. Pand. fr. I, 3003. Baudry, II, 1024. Thiry, III, 48. G. Giorgi, VII, 73.—Mandatul de a vinde sau de a închiria nu atrage însă pe acel de a primi preţul, dacă lucrul n'a fost dat mandatarului spre a'l remite dobênditorului. Cpr. Pothier, II, 513. T. Huc, VIII, 22. Thiry, III, *loco cit.* Arntz, III, 167. G. Giorgi, VII, 79. Molitor, III, 965. Laurent, XVII, 536. Rép. D. *Supplém. Oblig.*, 702. Cpr. L. 1, § 12, Dig., 14, 1. Cu toate acestea, chestia este controversată. Vedi diversele sisteme şi distincţiuni făcute de autori în Demolombe (XXVII, 149 urm.) şi în Pand. fr., I, 3082 urm.—In baza principiilor de mai sus s'a decis că representantul unei case de comerţ *(commis-voyageur)* n'are calitatea de a primi banii pentru mărfurile ce vinde. Trib. Chateaubriand. D. P. 69. 3. 30. *Idem.* Trib. Termonde, 24 ianuar 1891, sentinţă citată de T. Huc, *loco cit.*, nota 3. Pand. fr., I, 3088.

[2]) L. 34, § 3, Dig., 46, 3, *De solutionibus.* Vedi şi L. 12, Pr., Dig. *loco cit.*, unde se dice: „*Vero procuratori recte solvitur. Verum autem accipere debemus eum, cui mandatum est, vel specialiter, vel cui omnium negotiorum administratio mandata est*“.

Art 1533 C. C.

[3]) Textul nostru (1533) este formal în această privinţă. Art.

multe ori mandatarului sĕu anume dreptul de a primi plata, însă acest drept va putea să resulte și implicitamente din termenii actului sau din împrejurările faptului, căci primirea plăței fiind, precum am spus, un act de administrație, mandatarul nu are numai de cât nevoe, în această privință, de un mandat expres [1]). La caz de îndo-

---

1533 reproduce, în adevĕr, art. 1738 din C. italian: „*Il mandato può essere expresso o tacito*, dice acest text. *Anche l'accettazione può essere tacita, e risultare dall'esecuzione che vi ha dato il mandatario*". Vedi t. V, p. 318, t. și n. 5. — In cât privește chestiunea de a se ști dacă mandatul tacit poate, în materie civilă, fi stabilit prin marturi sau presumpțiuni, în lipsa unui început de dovadă scrisă, vedi t. V, p. 319, *ad notam*. Curtea din Iași a admis cu drept cuvênt negativa. *Dreptul* din 1896, No. 61. Cpr. D. P. 92. 2. 352. D. 96. 1. 558 și 2. 77. V. și autoritățile citate în t. V, *loco suprà cit.* — *Contrà*. Baudry et Wahl, *Mandat*, 504 și nota lui Labbé în Sirey 76. 1. 401. V. și D. P. 95. 2. 492. Art. 1738 C. italian.

[1]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II. 513 și *Mandat*, V, 150. Demolombe, XXVII, 144. Laurent, XVII, 528. Aubry et Rau, IV, § 317, p. 153. Pand. fr., I, 3004. T. Huc, VIII, 20. G. Giorgi, VII, 75. Larombière, III, art. 1239, No. 4. — Astfel, portărelul căruia creditorul a remis titlul seu executor spre a'l aduce la îndeplinire, sau a cambiei spre a o protesta, are mandat tacit de la creditor pentru a primi plata. Cpr. Pothier, II, 513. Baudry, II, 1024. Demolombe, XXVII, 145. Laurent, XVII, 529. Troplong, *Mandat*, 119 urm. G. Giorgi, VI, 76. Molitor, III, 964. T. Huc, VIII, 22. Massé-Vergé, III, § 559, p. 422, n. 1. Larombière, III, art. 1239, No. 13. Pand. fr., I, 3005. Aubry et Rau, *loco suprà cit.* — Remiterea actului în mâna unui advocat spre a urmări un proces, nu constitue însă un mandat tacit de a primi plata în numele creditorului. (Cpr. L. 86, Dig., 46, 3, *De solutionibus*). Pothier, II, 513. Laurent, XVII, 530. Demolombe, XXVII, 147. Massé-Vergé, *loco suprà cit.* Larombière, III, art. 1239, No. 12. Pand. fr., I, 3021 urm. Molitor, III, 964. T. Huc, VIII, 22.

Alegerea de domiciliu sau la un particular sau la un advocat pentru efectuarea plăței, nu conferă de asemenea persoanei a cărei domiciliu s'a indicat, mandatul tacit de a primi plata. Baudry, II, 1024. Pand. fr., I, 3029 urm. Laurent, XVII, 531. G. Giorgi, VII, 80. T. Huc, VIII, 22. Massé-Vérgé, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVII, 153 urm. Larombière, III, art. 1239, No. 10. Cas. fr. D. P. 93. 1. 184. — In ori ce caz, chestiunea de a se ști dacă din clausele actului sau din faptele și împrejurările causei resultă sau nu posibilitatea unui mandat tacit, se apreciază în mod suveran de instanțele de fond și scapă de censura Casației. Cpr. Cas. fr. D. P. 77. 1. 150. D. P. 91. 1. 136. Alegerea de domicil la o persoană nu conferă acestei persoane mandatul tacit de a primi plata.

eală însă, debitorul va face foarte bine de a cere un mandat formal, căci el nu trebue să plătească de cât creditorului sau unui împuternicit al său (art. 1096).

Plata făcută unui mandatar investit cu o procură falșă.

Plata făcută de debitor unui pretins mandatar investit cu o procură falșă, nu'l liberează în principiu, pentru că el este vinovat că n'a cercetat mai de aproape validitatea procurei, soluție care era admisă și la Romani [1]).

Plata făcută unui pretins mandatar n'ar folosi debitorului de cât atunci când falșul ar fi imputabil negligenței sau imprudenței creditorului, când, de exemplu, falșul ar fi resultatul abusului unei semnături în alb *(blanc-seing)*, pe care creditorul ar fi avut imprudența de a o remite debitorului. Consecințele falșului se vor suferi, în asemenea caz, de creditor, pentru că falșul este resultatul culpei sau negligenței sale [2]).

Art. 309 C. com.

Prin excepție însă, în materie de cambii, care se transmit prin gir, plata făcută *de bună credință* aceluia care a devenit proprietarul ei prin un gir falș, este validă în principiu, plătitorul nefiind obligat a examina autenticitatea girurilor care au ajuns până la dênsul (art. 309 C. com.), și aceasta pentru a nu se pune o pedică transmiterei efectelor de comerț, căci dacă debitorul ar putea să se sustragă de la plată, sub cuvênt că girul ar fi falș, transmiterea efectelor de comerț, creată pentru a se înlesni transacțiunele comerciale, n'ar mai fi de nici un folos [3]).

Legiuitorul neapărând de cât pe plătitorul de bună

---

[1]) *„Si nullo mandato intercedente, debitor falsò existimaverit voluntate mea pecuniam se numerare, non liberabitur“*. (L. 34, § 4, Dig., 46, 3, *De solutionibus*). Cpr. Laurent, XVII, 525. Demolombe, XXVII, 138. Marcadé, IV, 685. Demante, V, 178 bis II. Aubry et Rau, IV, § 317, p. 154, 155. Pand. fr., I, 2795. Larombière, III, art. 1239, No. 16. Baudry, II, 1024. Duranton, XII, 48. T. Huc, VIII, 20. G. Giorgi, VII, 85. Molitor, *op. cit.*, III, 968.

[2]) Molitor, Laurent, Aubry et Rau, T. Huc, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVII, 139. Pand. fr., I, 2996. Larombière, III, art. 1240, No. 2. Trib. Paris, 3 martie 1891, sentința citată de T. Huc, 20, p. 33, n. 4.

[3]) Cpr. Larombière, III, art. 1240, No. 2. Aubry et Rau, IV, § 317, p. 155. T. Huc, VIII, 20. Molitor, III, 968. G. Giorgi, VII, 85. Duranton, XII, 68. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 297. David Supino, *Il Cod. di comm. italiano commentato*, III, 272.

credință, remâne bine-înțeles că tribunalele ar putea să'l declare neliberat, de câte ori s'ar dovedi rea credință din partea lui sau o negligență nescusabilă.

Mai mult încă, pentru ca plătitorul să fie liberat, plata trebue să se facă la scadență, căci art. 316, § 2 C. com. prevede că acel care plătește o cambie *înainte de scadență este respunzător de validitatea plății*[4]; și art. 317 din acelaș Cod adaogă că plata unei cambii făcută în mânele posesorului ei liberează pe debitor, *dacă e făcută la scadență*. Act. 316, § 2, 317 C. com.

Mandatul, fără a fi falș, poate să fie expirat sau revocat, așa în cât debitorul să fi plătit în mânele unei persoane lipsită de calitate. Naște atunci întrebarea dacă plata făcută în asemenea împrejurări este sau nu validă. Plata făcută în mânele unui mandatar a cărui mandat este revocat sau expirat.

Trebue să facem următoarea distincțiune, pe care o făceau și Romanii[2]: Sau debitorul a plătit în mânele fostului mandatar, pe când el știa sau trebuea să știe că mandatul nu mai există (de ex. mandatul era dat pentru un anume timp hotărât prin contract, și acest timp expirase), și în asemenea cas, plata este nulă și neoposabilă creditorului; sau debitorul a plătit de bună credință în mânele fostului mandatar, necunoscênd și neavênd de unde să cunoască încetarea mandatului, și în asemenea caz, plata este validă, creditorul avênd recurs contra fostului său mandatar (art. 1554, 1558)[3].

Se întâmplă câte o dată că părțile, de comun acord, Adjectus solutionis gratia.

[1]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, IV, 295. D. Supino, *op cit.*, III, p. 193 urm.—Nu înțeleg pentru ce Dl. I. Bohl, care a tradus în limba franceză Codul nostru de comerț (Paris, 1895) și care, după citațiile ce face, dovedește că este în curent de tot ce se petrece în lumea noastră juridică, a omis de a traduce § 2 al art. 316, care'și are corespondentul său atât în Codul italian (art. 294) cât și în Codul francez (art. 144). Aceasta nu poate fi de cât o scapare din vedere a traducătorului.

[2]) L. 12, § 2; L. 34, § 3; L. 51, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus*.

[3]) Cpr. Pothier, II, 510. Molitor, III, 969. Demolombe, XXVII, 141, 142. Demante, V, 178 bis III. Laurent, XVII, 524. Larombière, III, art. 1239, No. 16. Pand. fr., I, 3001. T. Huc, VIII, 21. Marcadé, IV, 685. — Astfel, debitorul nu mai poate face nici o plată în mânele mandatarului creditorului, când acest din urmă i-a adus la cunoștință revocarea mandatului ce dăduse unei a treia persoane. C. Nancy. D. P. 96. 2. 346.

determină prin convenţia lor o persoană, de ex., un creditor al creditorului [1]), sau advocatul care a făcut actul, spre a primi plata. Această persoană, care se numea în dreptul roman şi se numeşte şi astăzi *adjectus solutionis causa* sau *gratia* [2]), poate în mod valid să primească plata de la debitor şi să dea chitanţă descărcătoare [3]), şi aceasta chiar dacă debitorul ar fi apucat a plăti o parte din datorie creditorului [4]), fără a putea însă în principiu să noveze datoria, s'o remită debitorului, s'o compenseze, etc., afară de casurile, bine înţeles, în care părţile ar fi manifestat o intenţie contrară [5]).

Deosebiri între mandat şi adjectio solut. gratia.

Persoana adaosă într'o convenţie pentru primirea plăţei nu este un mandatar al creditorului, pentru ca acesta

Plata făcută creditorului creditorului.

[1]) Plata făcută creditorului creditorului, fără ca acest creditor să fi fost indicat de părţi pentru primirea ei, nu liberează in principiu pe debitor. In adevĕr, debitorul care plăteşte datoriile creditorului sĕu gerând afacerile acestuia, va avea drept a fi despăgubit cu plata făcută, de câte ori gestiunea sa a fost utilă (art. 991), şi dacă această sumă este lichidă, el o va opune în compensaţia creditorului sĕu (art. 1145). Plata făcută de debitor creditorului creditorului va fi deci cârmuită de regulele relative la gestiunea de afaceri. L. 11, § 5, Dig., 13, 7, *De pigneratitia actione*, prevede, ce e dreptul, că dacă locatarul principal a unui imobil subînchiriează şi el, la rêndul lui, o parte din acest imobil unei alte persoane, acest al doilea sub-locatar este de drept liberat prin plata făcută locatărului primitiv... *nam Iulianus scribit solvi ei posse*; însă această dispositie excepţională nu este aplicabilă în specie. Cpr. Molitor, III, 966, 968. G. Giorgi, VII, 83.

[2]) Vedi *suprà*, p. 162 n. 1 şi t. V, p. 101, t. şi nota 1. Cpr. L. 95, § 5, Dig., 46, 3, *De solutionibus*; L. 55, Dig., 45, 1, *De verb. obligationibus*. Vedi Maynz, II, § 206, n. 13 şi § 288, n. 10. Molitor, *op. cit.*, I, 69. Pothier. II, 57.

[3]) Pothier, II, 516. Molitor, III, 970. Demolombe, XXVII, 159. Laurent, XVII, 521. Pand. fr., I, 3096. Larombière, III, art. 1239, No. 9. G. Giorgi, VII, 74. Duranton, XII, 53. T. Huc, VIII, 21. Thiry, III, 48. Baudry, II, 1024.

[4]) In asemenea caz, restul se va plăti celui de al treile *adjectus solutionis gratia*. „*Reliquum promissor recte Titio dabit*". (L. 71, Pr., Dig., 46, 3, *De solutionibus*). Cpr. Demolombe, XXVII, 164. Pand. fr., I, 3012. Duranton, XII, 53. G. Giorgi, VII, 74.

[5]) Cpr. L. 27, Pr., Dig., 2, 14, *De pactis*; L. 10, Dig., 46, 3, *De solutionibus*. Vedi Pothier, II, 592. Molitor, I, 69. Duranton, XII, 53 şi 277. Pand. fr., I, 3105, 3106.

să'i poată revoca mandatul când va voi (art. 1552), ea ținênd puterile sale de la ambele părți contractante; aceste puteri nu pot fi revocate de cât de comun acord prin consimțemêntul tuturor părților; de unde resultă că în tot timpul cât puterile conferite unui *adjectus solutionis gratia* n'au fost revocate de ambele părți, plata poate fi făcută în mod valid în mânile lui, mai cu samă dacă el n'a perdut capacitatea ce avea în momentul contractului, sau dacă el fiind incapabil și creditorul avênd cunoștință despre incapacitatea sa, l'a agreat cu toate aceste [1]).

O altă deosebire între mandat și *adjectio solutionis gratia* este că această din urmă nu se stênge prin moartea mandantelui, ca mandatul, ci numai prin moartea acelui *adjectus solutionis gratia*, pentru că această *adjectio*, ca și mandatul, este un act de încredere personală (art. 1552) [2]).

Plata făcută gerantului de afaceri a creditorului.

Am vĕdut că debitorul nu se poate libera de cât plătind creditorului în persoană, sau mandatarului sĕu convențional special ori general, fie că acest mandat este expres sau tacit; de unde resultă că el nu se poate libera prin plata făcută unui creditor al creditorului [3]), nici aceluia care s'ar fi constituit gerantul de afacere al creditorului . . . *qui se ultro alienis negotiis offert* [4]). Debitorul nu va putea, în asemenea caz, să fie liberat de cât prin ratificarea gestiunei din partea creditorului: *Ratihabitio mandato comparatur* [5]).

Act. în repetițiie contra gerantului.

In caz de a fi făcut plata unui gerant de afaceri a creditorului, debitorul va fi în drept de a cere această

---

[1]) Cpr. L. 38, Pr. și L. 95, § 6, Dig., 46, 3, *De solutionibus*. Pothier, II, 524. Pand. fr., I, 3097. Demolombe, XXVII, 160. Laurent, XVII, 521. Duranton, XII, 53. Aubry et Rau, IV, § 317, p. 154. Vigié, II, 1437. Vedi și autorii citați în nota precedentă.

[2]) Molitor, *op., cit.*, I, 69 și III, 970.

[3]) Vedi *suprà*, p. 462, nota 1.

[4]) L. 34, § 4, Dig., 46, 3, *De solutionibus*.

[5]) L. 12, § 4, Dig., 46, 3, *De solutionibus*. Vedi *suprà*, p. 443, nota *in fine*. Cpr. Molitor, III, 968. Demolombe, XXVII, 137. F. Herman, III, art. 1239, No. 79. G. Giorgi, VII, 84. Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, 461. Vedi și L. 58, Pr., Dig., *loco cit.*, unde se dice: „*Si quis offerenti se negotiis alienis bona fide solverit, quando liberetur? Et ait Julianus, cùm dominus ratum habuerit, tunc liberari*“.

plată înapoi prin condicțiunea *sine causa*, dacă el a înțeles a fi liberat de îndată, pentru că, în asemenea caz, el a considerat pe gerant ca mandatarul creditorului. Dacă însă el a știut că gerantul nu are nici un mandat de la creditor, el nu va putea să ceară plata înapoi de cât atunci când creditorul va fi refusat a o ratifica [1]).

Plata făcută substituitului mandatarului.

In fine, autorii se întreabă dacă plata poate în mod valid fi făcută unui sub-mandatar al mandatarului, și respunsul este că, de câte ori mandatarul avea puterea de a substitui pe altul în locul lui, plata făcută în mânele substituitului este validă în privința creditorului [2]) (art. 1542, 1546).

Dreptul mandatarului de a substitui pe altul în locul său. Art. 1542.

Trebue însă să observăm, cu această ocasiune, că mandatarul are dreptul de a substitui pe altul în locul său, chiar dacă mandatul nu'i conferă această facultate, destul este că ea să nu'i fi fost interdisă fie în mod expres, fie tacitamente. In adevĕr, mandatarul fiind, după art. 1542, responsabil față cu mandantele de substituitul său, când nu 'i s'a conces facultatea de a'și substitui pe altul, de aci resultă implicit că dreptul de substituire există, chiar când el n'a fost anume prevĕdut în mandat, mandatarul fiind însă, în asemenea caz, responsabil de substituitul său, ca și în casul când substituirea a fost permisă, însă fără arătarea unei anume persoane, și persoana aleasă de mandatar este incapabilă sau insolvabilă (art. 1542) [3]).

---

[1]) Cpr. Molitor, III, 968. *„Iulianus ait, antequam dominus haberet ratum, an condici ex ea causa possit? Et ait interesse, qua mente solutio facta esset: utrum ut statim debitor liberetur, an vero cùm dominus ratum habuisset. Priore casu confestim posse condici procuratori, et tunc demum extingui condictionem, cùm dominus ratum habuisset: posteriore tunc demùm nasci condictionem, cùm dominus ratum non habuisset“.* L. 58, Pr., Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus.*

[2]) Cpr. Larombière, III, art. 1239, No. 15. G. Giorgi, VII, 81.

[3]) Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1886, No. 31. Baudry III, 920. Thiry, IV, 229. P. Pont, *Petits contrats*, VIII, 1016 urm. Eug. Caluci, *Il Cod. di comm. commentato*, IV, 86. Laurent, XXVII, 482 urm. F. Herman, IV, art. 1994, No. 1. Baudry et Wahl, *Mandat*, 569. Guillouard, *Mandat*, 120. Aubry et Rau, IV, § 413, p. 645, nota 14. Cpr. L. 8, § 3, Dig., 17, 1, *Mandati vel contra.—Contrà.* Massé-Vergé, V, § 753, p. 46, nota 20. Troplong, *Mandat*, 446. Domenget, *Mandat*, I, 312, 313. Art. 664 din noul Cod german prevede că, la caz de îndoeală, mandatarul nu poate să'și substitue pe altul în locul său: *„Der Beauftragte darf im Zweifel die Ausführung des Auftrags nicht einem Dritten übertragen“.*

Art. 664 Cod. german.

B) Mandatari legali (art. 1096, § 1).

După art. 1096, § 1, plata poate să se facă persoanelor autorisate de lege de a primi pentru creditor, cu alte cuvinte, mandatarului său legal.

Mandatarii legali acăror plata poate şi chiar trebue să fie făcută sunt:

1° Acei puşi în posesiunea averei unui absent (art. 119); Art. 119.

2° Epitropul minorilor sau interdişilor (art. 390, 454); Art. 390, 454

3° Părintele administrator legal al averei copiilor săi minori în timpul căsătoriei (art. 343); Art. 343.

4° Curatorul minorului emancipat. Acest curator nu lucrează însă singur, ca epitropul, ci asistă numai pe minor, *auctoritate interposita* (art. 428); Art. 428.

5° Administratorul provisor rênduit alienatului neinterdis (art. 32, 35 L. din 15 Dechembre 1894 asupra alienaţilor) [1]; Art. 32, 35 L. din 15 dec. 1894.

6° Consiliul judiciar rênduit acelui slab de minte *(mente captus)* (art. 445), sau acelui care râsipeşte averea sa (art. 458 urm.): *qui bona sua dilacerando et dissipando profundit* [2]; Art. 445, 458 urm. C. C.

7° Barbatul, în cazurile în care el are administraţiunea averei femeei sale (art. 1242, 1286), etc. Art. 1242, 1286.

8° Moştenitorul beneficiar, care administrează bunurile moştenirei (art. 714, 715 C. C., 707 Pr. civ.) [3].

Prin aplicarea principiilor de mai sus, art. 423 din Codul de comerţ declară că căraŭşul este responsabil de faptele subordinaţilor săi, de ale tuturor căraŭşilor succesivi şi de ale ori-cărei alte persoane căreia dênsul i-a încredinţat facerea transportului. Vedi asupra acestui text. Caluci, *op. cit.*, IV, 246 urm., p. 317 urm. Vidari, *Corso di diritto commerciale*, IV, 2630 şi 2634. Art. 423 C. com.

[1]) Cpr. C. Iaşi, *Dreptul* din 1895, No. 22.

[2]) L. 1, Pr., Dig., 27, 10, *De curatoribus furioso*, etc. — După Codul Caragea, modificat în această privinţă prin legea din 1834, cineva nu putea fi considerat ca râsipitor, de cât atunci când râsipea în cheltueli nebuneşti *(netrebnice spre întimpinarea desfătărilor şi a plăcerilor sale)* cel puţin *a treia parte* din averea sa, soluţie care era admisă şi în dreptul vechiu francez. Vedi t. II, p. 352, n. 3. Codul Caragea.

[3]) Moştenitorul beneficiar se consideră, în adevĕr, ca un mandatar legal în cât priveşte raporturile cu creditorii şi le-

Plata făcută representantului mandatarului legal.

Plata poate fi făcută nu numai mandatarului legal, dar și representantului sau mandatarului său. Astfel, plata datorită unui minor aflat sub tutelă, sau unei femei măritate, se poate face, în timpul minorității sau a căsătoriei, nu numai epitropului, femeei sau barbatului, dar și mandatarilor acestora.

In urma ajungerei minorului la majoritate (art. 434), sau a desfacerei căsătoriei femeei măritate, mandatarul epitropului sau al barbatului nu mai are însă calitatea de a primi plata. (Cpr. L. 96, Pr., Dig., 46, 3, *De solutionibus*). [1]).

Plata făcută unui mandatar legal a cărui puteri au încetat.

Se poate întâmpla ca un debitor să fi făcut o plată unui fost mandatar legal sau judiciar a căror puteri ar fi încetat. Ei bine, plata va fi cu toate acestea validă, dacă ea a fost făcută de bună credință și debitorul n'a putut să aibă cunoștință de încetarea puterilor mandatarului [2]). Cu alte cuvinte, vom aplica mandatului legal sau acelui judiciar ceea ce am dis în privința mandatului convențional (art. 1554, 1558) [3]). O eroare grosolană sau o imprudență nescusabilă din partea debitorului nu echivalează cu buna credință.

C) Mandatari judecatorești (art. 1096, § 1).

Dreptul de a primi plata în numele creditorului poate, în fine, în unele casuri, să fie conferit de justiție. In aceste casuri, mandatul se dice judecătoresc sau judiciar, pentru că mandatarul deține puterea sa de la justiție.

Mandatari judecătorești.

Persoanele care dețin puterile lor de la justiție sunt: curatorul însărcinat cu representarea persoanelor presupuse absente (art. 99 C. C. 623 Pr. civ.), sau condamnate prin

---

gatarii, mandatul său avênd însă o natura particulară. Cpr. T. Huc, V, 232 urm. Laurent, X, 130 urm. Vedi și t. III a lucr. noastre, p. 396.—Vedi însă Demolombe (XV, 228 urm.), care dice că moștenitorul nu represintă de cât pe defunct. Curtea din Amiens (D. P. 90. 2. 117) a decis de asemenea că moștenitorul beneficiar nu este mandatarul legal al creditorilor și legatarilor, însă aceste soluțiuni sunt cu drept cuvênt criticate. Vedi T. Huc, V, 232, 234.

[1]) Cpr. Pothier, II, 511. Demolombe, XXVII, 167. Laurent, XVII, 522. Pand. fr., I, 3121. Larombière, III, art. 1239, No. 20.

[2]) Cpr. L. 32; L. 45, § 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus*, etc.

[3]) Vedi *suprà*, p. 461. Cpr. Pand. fr., I, 3122. Larombière, *loco cit.*, No. 21, 24. Duranton, XII, 54.

contumacie (art. 476 Pr. pen.); acel rênduit condamnaţilor, care se găsesc în stare de interdicţie legală (art. 13, 16 C. pen.); [1]) curatorul unei moşteniri vacante (art. 725, 726) [2]); administratorul provisor rênduit persoanelor care urmează a fi interdise (art. 443 C. C.); sindicii însărcinaţi cu administraţiunea falimentelor, şi care astăzi, după legea din 20 Iunie 1895, sunt funcţionari publici (art. 726 urm. C. com.). Sentinţa declarativă de faliment rădicând, în adevĕr, de drept falitului, din ḑiua pronunţărei sale, administraţiunea tuturor bunurilor sale, chiar şi a celor dobêndite în timpul falimentului, ori ce plată datorită falitului va trebui să fie făcută sindicului (art. 713 C. com.) [3]). Sechestrul judiciar este tot un mandatar judiciar [4]).

---

[1]) Şi sub Codul Calimach, acei osêndiţi la o închisoare înde- Art. 371, 1159 C. Calimach.
lungată aveau un curator însărcinat cu administraţia averei lor (art. 371 C. Calimach, 279 C. austriac). Veḑi şi art. 1159 din acelaş Cod (868 C. austriac), după care acel osêndit pentru o vinovăţie mare, nu putea să facă nici o tocmală puternică în tot timpul pedepsei sale. Cpr. tom. II a lucr. noastre, p. 293, n. 3.

[2]) Curatorul rênduit unei moşteniri vacante, conform art. 725 C. C., represintă în acelaş timp şi pe creditori şi pe moştenitorii cari s'ar putea înfăţoşa mai în urmă, însă numai în limitele lichidaţiunei şi pentru ceea ce tinde la această lichidare. Cpr. T. Huc, V, 252. Laurent, X, 205. De aceea, se decide în genere că el n'are calitatea de a ataca, prin acţiunea pauliană, actele ce defunctul ar fi făcut în frauda creditorilor (art. 975), această acţiune neaparţinênd de cât creditorilor. Laurent, *loco cit.* C. Chambéry. D. P. 66. 5. 450. Trib. Paris. *Pand. Périod.* 93. 2. 144. Veḑi şi t. V a lucr. noastre, p. 240, n. 1.—El nu poate de asemenea să intervie într'un proces în care s'ar rădica chestiunea dacă cutare persoană are sau nu are calitatea de moştenitor. Misiunea sa consistă în a administra averea de moştenire pentru moştenitor, ori care ar fi el. Cpr. T. Huc, V, 252. Chauveau-Carré, *Lois de la procéd. civ.*, VI, partea II, Q. 3249 bis, p. 888, ed. 4-a, din 1873. Puterile curatorului unei moşteniri vacante.

[3]) Veḑi *suprà* p. 454, nota 1.

[4]) Veḑi asupra puterei sechestrului, *suprà*, p. 313, n. 6. Se- Art. 451 Cod. Calimach.
chestrul judiciar putea fi rênduit şi sub codul Calimach: „Dacă nu se va arata îndată, ḑice art. 451 din acest Cod. (347 C. austriac), cine se află într'o stăpânire neprihănită, şi în cât o parte şi alta are dreptate să ceară judecătorescul ajutor, atunci trebue să se încredinţeze lucrul de pricină în păstrarea judecătoriei, sau a altui cuiva, până când se va cerceta şi hotări pricina pentru stăpânirea lucrului".

Creditorul popritor. Art. 455 urm. Pr. civ. Controversă.

Majoritatea autorilor mai consideră încă ca mandatar judiciar creditorul, care, poprind în mânele celor de al treile sumele datorite debitorului seu, în baza art. 455 urm. Pr. civ., a obţinut o hotărîre care condamnă pe cel de al treile poprit a face plata în mânele sale. Pentru a se ajunge la acest resultat cu totul straniu, se dice că creditorul popritor este un mandatar judiciar *in rem suam*, fiind că poprirea a fost făcută în interesul său, însă că el este în acelaş timp mandatarul debitorului a cărui sume s'au poprit, fiind că acest debitor este liberat prin efectul poprirei [1]).

Alţii observă însă că creditorul popritor exercită un drept propriu al său; însă de câte ori el a poprit o sumă de bani datorită de alţii debitorului său, consemnarea acestei sume este inutilă, de câte ori el este singurul creditor popritor, şi în asemenea caz, el este împuternicit a primi direct ceea ce i se datoreşte [2]).

Plata făcută posesorului creanţei.

Art. 1097. — Plata făcută cu bună credinţă aceluia ce are creanţa în posesiunea sa, este valabilă, chiar dacă în urmă posesorul ar fi evins. (Art. 993, 996, 1096, 1337 C. C. Art. 317 C. com. Art. 1240 C. fr.).

Art. 317 C. com. — Plata unei cambii făcută în mânele posesorului la scadenţă şi fără opoziţiune din partea cui-va, liberează pe debitor [3]). (Art. 1097 C. C. Art. 309 C. com. Art. 145 C. com. fr. Art. 35 L. belg. din 20 mai 1872).

Am vĕdut că plata, pentru a fi validă, trebue să se facă creditorului, sau mandatarului său convenţional, legal ori judecătoresc (art. 1096).

Câte o dată legea asimilează creditorului persoane care n'au această calitate. Astfel, art. 1097 decide că plata făcută cu bună credinţă aceluia ce are creanţa în

---

[1]) Cpr. Laurent, XVII, 519. Baudry, II, 1024. Demolombe, XXVII, 165. Larombière, III, art. 1239, No. 18. Pand. fr., I, 3110.

[2]) Cpr. T. Huc, VII, 183, 185, 187 şi VIII, 19, *in fine*.

[3]) Textul corespundĕtor fr. (art. 145 C. com. şi L. belgiană din 1872, art. 35) prevĕd că acel care plăteşte o cambie la scadenţă, fără nici o opoziţie, e presupus a fi liberat, *est présumé valablement libéré*.

posesiunea sa, este validă, chiar dacă în urmă, posesorul ei ar fi evins de adevăratul creditor.

A avea posesiunea unui lucru, însemnează a avea detenţiunea lui, cu intenţiunea de a'l trata ca al său (art. 1846), şi această intenţiune este presupusă până la dovada contrară (art. 1854). Ori, o creanţă, fiind un lucru incorporal, nu este susceptibilă de detenţiune. In adevĕr, dacă ea este constatată prin un titlu (*instrumentum probationis*) [1]), nu se poate dice că detentorul titlului are posesiunea ei, pentru că el nu poate dispune de dênsa cum ar face pentru un lucru material, fiind că însuş titlul numind pe creditor, arată că el nu aparţine detentorului. Creanţele nu sunt susceptibile de detenţiune.

Numai în cât priveşte valorile sau titlurile la purtător, detentorul fiind presupus proprietarul lor, plata făcută de bună credinţă în mânele sale este validă. Fiind însă că aceste titluri au putut fi perdute sau furate, o lege specială, din 1883, permite proprietarului lor, prin îndeplinirea unor anume formalităţi, de a face nevalide faţă cu dênsul transmisiunile şi plata titlului perdut sau furat [2]). Titluri la purtător. L. din 21 Ianuar 1883.

Afară de aceste casuri excepţionale, creanţa fiind raportul obligator dintre creditor şi debitor, ea se deosebeşte de titlul scris care o constată, şi posesiunea titlului nu conferă, după cât am vĕdut, detentorului facultatea de a exercita drepturile creditorului. Art. 1097 n'a putut deci să aibă în vedere acest caz.

Textul are în vedere o ipoteză prevĕdută de Pothier (II, 503), adecă acea în care cineva se găseşte în posesiunea unei universalităţi de bunuri în care se găsesc creanţe. Ipoteza prevĕdută de art. 1097.

Posesorul unei creanţe nu este deci, în casul de faţă,

---

[1]) Cuvêntul *titlu* are, după cât vedem, două înţelesuri deosebite: el însemnează sau însuş dreptul şi întemeerea lui, sau instrumentul de dovadă *(instrumentum probationis)* (art. 628, 1189).

[2]) Vedi legea din 21 Ianuar 1883 pentru titlurile la purtător perdute, distruse, furate, etc. Vedi şi art. 58 Cod. comercial. Cpr. L. fr. din 5 Iulie 1872. V., în privinţa legei sus citate, o monografie a D-lui A. Buchère în *Revue pratique*, anul 1873, t. 35, p. 129 urm. Cpr. Al Degré, *Dreptul* din 1894, No. 82 şi 86. Al. Cerban, *Despre actele juridice cele mai importante făcute în patrimoniul altuia* (Iaşi, 1899), p. 7 urm. — In cât priveşte cambiile perdute sau sustrase, vedi art. 354—357 C. com.

detentorul titlului care servește de dovadă, ca în materie de titluri la purtător, ci acela, care, fără a fi adevăratul creditor, lucrează ca atare, primind, de ex., dobêndile, făcênd urmăriri, acordând termene, etc., și pare a avea această calitate în ochiĭ terțiilor.

A fi posesorul unei creanțe, în sensul art. 1097, însemnează deci a fi învestit, cel puțin în aparență, cu calitatea care conferă dreptul de a executa creanța și de a o aduce la îndeplinire [1]).

Dacă cineva este sau nu posesorul creanței și, prin urmare, are sau nu calitatea de a primi plata, aceasta este o chestie de fapt, care scapă de controlul Casației [2]).

Moștenitor aparent.

Astfel este, de exemplu, moștenitorul aparent și putativ, care a pus mâna pe o moștenire ca ruda cea mai apropiată a defunctului, atunci când exista o altă rudă într'un grad mai apropiat, sau un moștenitor testamentar care îl exclude de la moștinerea ab intestat.

Tot astfel este și moștenitorul testamentar, care ar fi pus mâna pe o moștenire în basa unui testament recunoscut mai târdiu falș sau anulat pentru un viciu de formă.

Legatarul va fi considerat ca moștenitor aparent, chiar dacă el n'ar fi îndeplinit formalitățile punerei în posesiune (art. 653, 889, 891, 895, 899), atunci când el era de fapt în posesiunea averei [3]).

Cesionarul unei creanțe.

Art. 1097 fiind aplicabil și posesorilor cu titlu particular, cesionarul unei creanțe a cărui act a fost mai în urmă desființat sau anulat, va putea fi considerat ca posesorul ei, și va avea, prin urmare, calitatea de a primi plata, și aceasta chiar înainte de a se fi îndeplinit dispozițiile art. 1393 [4]).

Cesiune falsă. Controversă.

Aceiaș soluție ar fi, după uniĭ, aplicabilă chiar dacă

---

[1]) Pand. fr., I, 3141 urm. Thiry, III, 48. Demolombe, II, 236 și XXVII, 181 urm. Baudry, II, 1025. Mourlon, II, 1336. T. Huc, VIII, 23 urm. Laurent, XVII, 543 urm. Boissonade, *op. cit.*, II, 462. Vigié, II, 1438. Demante, V, 179 bis I. Marcadé, IV, 686. Arntz, II, 1671 și III, 166.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 544. F. Herman, III, art. 1240, No. 19. T. Huc, VIII, 25. Cas. fr. D. P. 62. 1. 225.

[3]) Cpr. Laurent, XVII, 545. T. Huc, VIII, 23, *in fine*. Cas. fr. D. P. 68. 1. 155.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 21. Laurent, XVII, 547. Demolombe, XXVII, 185. Demante, V, 179 bis III. Larombière, III, art. 1240, No. 1. F. Herman, III, art. 1240, No. 17. Arntz, III, 166. Cpr. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Vente*, 1840, nota 1.

actul de cesiune ar fi fost mai în urmă recunoscut falș, așa în cât purtătorul unui act de cesiune recunoscut falș trebue, în acest sistem, să fie considerat ca posesorul creanței și să aibă calitatea de a primi plata, dacă plătitorul a fost de bună credință [1]).

Persoanele care se consideră ca posesorii unei creanțe.

Sunt deci considerați ca posesori ai creanței : 1° moștenitorul sau un alt succesor aparent și putativ ; 2° cesionarul aparent a unei creanțe nominative ; 3° posesorul unui titlu plătitor la purtător. Plata făcută *de bună credință* în mâna acestor persoane este validă, pentru că debitorul a crezut că are a face cu adevăratul creditor, și pentru că acest posesor a creanței putea chiar să'l constrîngă la plată.

Art. 309, 316, § 2, 317 Cod. com.

In privința efectelor de comerț nominative (cambii, bilete la ordine, etc.), plata făcută de bună credință cesionarului aparent va fi de asemenea validă, dacă ea a fost făcută *în urma scadenței* (art. 316, § 2, 317 C. com.), chiar dacă girul ar fi falș, plătitorul nefiind obligat a examina autenticitatea girurilor ajunse până la dênsul (art. 309 C. com.) [2]).

Plătitorul trebue să fie de bună credință.

Pentru ca plata făcută posesorului creanței să fie ținută în samă, nu se cere ca ea *să fi fost primită* de bună credință, ci să cere numai ca plătitorul să fi fost de bună credință, adecă să fi crezut că are a face cu adevăratul creditor.

Art. 316, 317 Cod. com.

Dacă plătitorul este de bună credință, plata făcută în asemenea condițiuni este validă, chiar dacă ea a avut loc *înainte de scadență*, condiția ca ea să fie făcută în urma scadenței nefiind prescrisă de cât în privința cambiilor (art. 316, 317 C. com.).

Legiuitorul nu putea, în adevĕr, raționalmente vorbind, să prescrie, în privința creanțelor civile, ca plata să se facă numai în urma scadenței, așa cum a prevĕdut în privința cambiilor, pentru că el nu'și ar mai fi atins scopul. De câte ori debitorul este de bună credință, el

---

[1]) Laurent, XVII, 547.—*Contrà*. T. Huc, VIII, 24. Demante, V, 179 bis III. Aubry et Rau, IV, § 317, p. 155. Demolombe, XXVII, 186. Larombière, III, art. 1240, No. 2. F. Herman, III, art. 1240, No. 18.

In cât privește plata făcută unui mandatar învestit cu o procură falșă, vedi *suprà*, p. 460.

[2]) Vedi *suprà*, p. 460.

n'are nevoe să aştepte ca creanţa să fi ajuns la scadenţă, pentru că aceasta ar implica că el are bănueli asupra dreptului posesorului creanţei, şi atunci n'ar mai fi de bună credinţă. Afară de aceasta, din două lucruri unul: sau termenul a fost stabilit în interesul debitorului, ceea ce se va întâmpla cele mai multe ori (art. 1024), şi în asemenea caz, el putênd să renunţe la beneficiul lui şi datoria devenind exigibilă prin voinţa sa, el n'a plătit înainte de termen; sau termenul a fost statornicit în favoarea creditorului, şi în asemenea caz, creditorul aparent sau posesorul creanţei, după cum îl numeşte art. 1097, cerênd plata sau consimţînd a o primi, a renunţat la beneficiul termenului, şi în asemenea caz, nu se poate dice că datoria a fost plătită înainte de termen [1]).

Casurile în care art. 1097 nu este aplicabil.

Pentru ca plata făcută de bună credinţă posesorului creanţei nu numai de debitor, dar şi de o altă persoană interesată sau nu la stêngerea datoriei [2]), fie în urma expirărei termenului, fie înainte de expirarea lui, să fie validă, trebue să fie vorba de o plată efectivă, care să consiste în executarea obligaţiunei. Art. 1097 nu va fi deci aplicabil convenţiunilor prin care debitorul, fără a opera o plată reală, s'ar fi împacat, în privinţa datoriei, cu posesorul creanţei, dobêndind de la dênsul o remitere totală sau parţială, sau făcênd o novaţiune. Aceste acte n'ar fi deci oposabile adevăratului creditor, care s'ar presinta mai târdiu spre a cere plata [3]).

Până acum ne am ocupat despre plata făcută în mânele moştenitorului aparent, şi am vêdut că art. 1097 o declară validă şi oposabilă creditorului, dacă debitorul a fost de bună credinţă, remânênd, bine înţeles, ca adevăratul creditor, care a fost negligent şi nu s'a interesat de soarta creanţei sale, să exercite recursul sêu contra posesorului creanţei, care a primit plata [4]), recurs care nu va

[1]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, 464, p. 507. T. Huc, VIII, 25. Demolombe, XXVII, 189. Pand. fr.. I, 3165. Larombière, III, art. 1240, No. 9.

[2]) Cpr. Demolombe, XXVII, 190. T. Huc, VIII, 25. Pand. fr., I. 3168.—Vedi însă Larombière, III, art. 1240, No. 6.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 25. Pand. fr., I, 3163. Larombière, III, art. 1240, No. 8. Demolombe, XXVII, 187, 188.

[4]) *„Quod autem possessori solutum est, an restituere debeat, videamus? Et si bonæ fidei possessor fuit, sive non, debere restituere placet: et quidem, si restituerit, ut Cassius scribit, et*

produce nici un resultat, dacă posesorul este insolvabil.

Actele de înstrăinare sau administrație făcute de moștenitorul aparent. Controversă.

Ce trebue să decidem în privința actelor de administrație și de înstrăinare făcute de moștenitorul aparent în timpul posesiunei sale? Aceste acte făcute de dênsul fi-vor ele nule, ca unele ce emană de la un posesor lipsit de ori ce drepturi, sau fi-vor ele valide în interesul celor de al treile, care au contractat cu dênsul?

Această chestiune, pe care am mai examinat-o odată [1], este din cele mai controversate.

După părerea generalmente admisă, se face o distincțiune între actele de administrație și acele de dispoziție.

Actele de administrație. Controversă.

Actele pur conservatorii și de simplă administrație, precum ar fi, de exemplu, contractele de închiriere încheiate pe un period de cinci ani cel mult (art. 427, 534, 1268, 1419) [2], vêndarea obiectelor supuse stricăciunei, etc. făcută, bine înțeles, cu autorisarea justiției, ar fi valide, pentru că asemenea acte putênd să emane de la cei care nu au calitatea de moștenitori și care renunță la moștenire (art. 690, 707), pot să emane și de la cei care n'au avut nici un drept asupra moștenirei [3]. (Cpr. art. 110, 111, 1097 C. C.).

Hotăriri pronunțate contra moștenitorului aparent.

De asemenea, hotărîrele pronunțate în favoarea sau în contra moștenitorului aparent vor fi oposabile adevăratului proprietar, dacă moștenitorul a pledat de bună credință, fără ca să existe colusiune între dênsul și pretinsul

---

Iulianus libero sexto, liberari ipso jure debitores". L. 31, § 5, Dig., 5, 3, *De hereditatis petitione*. Din acest text, precum și din L. 25, § 17, *in fine*, Dig., *loco cit.*, resultă că, la Romani, debitorul nu era liberat de cât atunci când posesorul creanței restituea creditorului (adevăratului moștenitor) obiectele sau banii primiți de dênsul. Cpr. Arntz, II, 1671. Maynz, *Dr. rom.*, III, § 411, p. 513. Molitor, III, 967. Vedi și t. III, a lucr. noastre, p. 683, n. 1.

[1]) Vedi t. III, p. 682 urm.

[2]) Vedi t. II, p. 266, 584; t. III, p. 398, 425, n, 2; t. V, p. 313, n. 2 și *tr. fr.* p. 222.

[3]) Arntz, II, 1671. Répert. Dalloz, *Supplém. Succes.*, 469. Demolombe, II, 236, 237. Demante, I, 176 bis IV. Guillouard, *Louage*, I, 56. Thiry, II, 103. Baudry et Wahl, *Successions*, I, 1246. Aubry et Rau, VI, § 616, p. 437. Vedi și t. III a lucr. noastre, p. 682, t. și n. 3. Daniel de Folleville, *Essai sur la vente de la chose d'autrui*, Revue pratique, t. 32, anul 1871, p. 526, No. 32. Acollas, II, p. 181.—*Contrà*. Laurent, IX, 557, 558.

său adversar, pentru că procesele sunt niște acte de administrație și de gestiune, de vreme ce conservarea bunurilor atârnă adese-ori de curmarea lor într'un sens sau altul [1]).

Înstrăinările făcute de moștenitorul aparent. Validitatea înstrăinărilor mobilelor corporale.

Cât pentru chestiunea de a se ști dacă înstrăinările făcute de moștenitorul aparent, sunt sau nu valide față cu adevăratul proprietar, chestiunea este foarte controversată și mai multe sisteme au fost propuse. Mai întâi, toți autorii sunt de acord pentru a decide că înstrăinarea mobilelor corporale este validă, dacă cumpărătorul a fost de bună credință (art. 1909) [2]).

Nevaliditatea înstrăinărilor cu titlu gratuit făcute de moștenitorul aparent.

Apoi, se admite, de asemenea, că moștenitorul aparent, chiar de bună credință, nu poate să dispună cu titlu gratuit de averea de moștenire, și că adevăratul proprietar ar putea tot-deauna să revendice lucrul dăruit sau legat de la donatari sau legatari, dacă acțiunea n'a fost prescrisă [3]).

Expropriare silită. Validitate. Art. 1824.

In fine, se decide că înstrăinările silite sau expropriațiunea dobêndită de bună credință contra moștenitoru-

---

[1]) Arntz, II, 1671. Demolombe, II, 238. Demante, I, 176 bis IV. Cpr. L. 44, Dig., 42, 1, *De rejudicata.*—*Contrà.* Laurent, IX, 559. Vedi și T. Huc, V, 273, care restrênge dreptul moștenitorului aparent numai la acțiunile personale. Aceiaș controversă există și în privința transacțiunilor consimțite de moștenitorul aparent. Vedi t. III, p. 683, n. 2. Cpr. L. 3, § 2 și L. 17, Dig., 2, 15, *De transactionibus.* Jurisprudența declară transacțiunea validă, dacă cel de al treilea era de bună credință. Cas. fr. D. P. 89. 1. 278. *Pand. Période.* 88. 1. 350. Sirey 89. 1. 457. Baudry et Wahl, *Contrats aléat.*, etc. 1231.—*Contrà.* Laurent, IX, 560. T. Huc, XII, 286.

Transacțiuni. Controversă.

Arntz, *loco suprà cit.* Demolombe, II, 252 și XIV, 240. Aubry et Rau, VI, § 616, p. 437, n. 32. Daniel de Folleville, *Essai sur la vente de la chose d'autrui*, Revue pratique, t. 32, anul 1871, p. 527, No. 33. Acollas, II, p. 182. Laurent, IX, 561. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Success.*, 470. T. Huc, V, 274. Thiry, II, 115.

Aplicarea art. 1909 la mobilele incorporale. Controversă.

[2]) Chestiunea de a se ști dacă art. 1909 este sau nu aplicabil la mobilele incorporale, adecă la creanțe, este controversată, însă negativa este generalmente admisă. Cpr. D. de Folleville, *op.* și *loco suprà cit.*, p. 528, No. 34, text și n. 1. Baudry et Tissier, *Prescription*, 840. Demolombe, XXIV, 486. Laurent, XXXII, 562 urm. C. Douai. Sirey 74. 1. 409 și nota lui Labbé.

[3]) Arntz, II, 1672. Aubry et Rau, VI, § 616, p. 438 urm. Mourlon, I, 494. Laurent, IX, 561, *in fine.* Demolombe, II, 251 și XIV, 241. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Success.*, 470. T. Huc, V, 274. Demante, I, 176 bis IX. Vedi și t. III a lucr. noastre, p. 684, t. și n. 1.

lui aparent de un creditor al moștenirei, în baza art. 1824, este oposabilă adevăratului moștenitor: 1° pentru că expropriarea silită nefiind de cât mijlocul pentru creditor de a dobêndi plata ce i se datorește, această plată poate în mod valid fi făcută moștenitorului creanței (art. 1097); 2° pentru că moștenitorul aparent, în specie, este desemnat de lege sau impus prin fapte ca contradictorul neaparat al creditorului; și în fine, 3° pentru că adjudecatarul nu poate fi suparat de adevăratul proprietar, care este în culpă prin faptul că nu s'a arătat la timp: *Jura vigilantibus succurrunt, non dormientibus* [1].

Înstrăinările imobiliare cu titlu oneros consimțite de moștenitorul aparent. Controversă.

Dar din toate chestiunile, cea mai grea este acea a înstrăinărilor imobiliare cu titlu oneros, consimțite de bună voe de către moștenitorul aparent. Sistemul care mi s'a părut cel mai juridic, când am examinat această chestiune celebră pentru prima oară [2], este acel care pune în principiu că înstrăinările imobiliare consimțite de moștenitorul aparent sunt absolut nule, chiar când vêndêtorul și cumpărătorul ar fi fost ambii de bună credință, pentru că moștenitorul aparent nefiind proprietar, n'a putut să transmită niște drepturi pe care nu le avea el însuș: *Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habet* (art. (1803); și *Resoluto jure dantis, solvitur jus accipientis* (art. 1770) [3].

Unii ajung la acelaș resultat, fără a se referi la principiile condiției resolutorie, dicênd că moștenitorul aparent, o dată adevêrul recunoscut, n'a fost nici odată proprietar și ca atare, înstrăinările consimțite de dînsul emană de la un *non dominus*, și deci nu pot face obstacol la revendi-

---

[1]) Cpr. Daniel de Folleville, *op.* și *loco suprà cit.*, p. 529, No. 36.
[2]) Vedi t. III, p. 684.
[3]) Vedi în sensul nulității absolute, Baudry, I, 393. Baudry et Wahl, *Success.*, I, 1234, 1246. Laurent, IX, 562. Mourlon, I, 495. Duranton, I, 565, 578 bis și XIX, 352. Marcadé, I, 472. Troplong, *Vente*, II, 900 și *Hypoth.*, II, 468. D. de Foleville, *Essai sur la vente de la chose d'autrui*, 35 urm.. Revue pratique, anul 1871, t. 32, p. 529 urm. Sérésia, *Pétition d'hérédité*, 231. Plasman, *Absents*, p. 168. Grenier, *Hypoth.*, I, 51. Thiry, I, p. 192, n. 1; II, 103 și 115. Cas. belg. și Trib. Bonneville. D. P. 47. 2. 30. D. P. 79. 2. 35. *Dreptul* din 1881, No. 48. Tot în acest sens s'a pronunțat și Curtea din București. *Dreptul* din 1881, No. 48.

care din partea adevăratului proprietar ale cărui drepturi sunt astăzi recunoscute [1]).

Este adevărat că legiuitorul a dispus altfel în privința absentului, care se reintoarce și revendică patrimoniul său. In asemenea caz, absentul este obligat, a'și relua averea în starea în care se găsește, fără a putea revoca înstrăinările consimțite de acei trimeși în posesiunea definitivă (art. 117) [2]); însă această regulă, privitoare numai la *absenți*, fiind excepțională, nu poate fi întinsă la alte casuri. In adevĕr, nu se poate dice că acei trimeși în posesiunea averei absentului ar fi usurpatori, pentru că ei au luat locul care le-ar fi aparținut, dacă persoana a cărei existență este necertă, ar fi murit în realitate; pe când acei care au pus mâna pe o moștenire la care nu erau chemați, sunt niște adevărați usurpatori, fie că ei erau de bună sau de rea credință. Casul întâi fiind anume prevĕdut de lege, acei puși în posesiunea averei absentului se găsesc într'o situație care nu presintă nici o analogie cu casul usurpărei moștenirei de o persoană fără calitate; de unde resultă că nu se poate în mod logic argumenta de la un caz la altul [3]).

Prin urmare, înstrăinările imobiliare emanate de la un moștenitor aparent sunt nule, ca unele ce emană *a non domino*.

Ipoteci. Aceiaș soluție este admisibilă și în privința ipotecilor [4]). Cu toate acestea, chestiunea este, precum am spus,

---

[1]) Cpr. T. Huc, 1, 452 și V, 275, 276. Baudry, I, 393, p. 226.
[2]) Cpr. art 369, 370 C Calimach (278 C. austriac).
[3]) Cpr. T. Huc, V, 270. Laurent, IX, 564.
[4]) Vedi, în privința ipotecilor, autoritățile citate într'un sens și în altul în Fuzier-Herman, IV, art. 2124, No. 18 și în Pand. fr., *Privil. et hypoth.*, I, 7055 urm. Jurisprudența franceză menține ipoteca, dacă acel care a consimțit a fi creditor ipotecar a fost de bună credință și dacă nu există bănueală de fraudă sau colusiune între dênsul și moștenitorul aparent. Vedi D. P. 77. 1. 429. Sirey 78. 1. 38. Cpr. C. Angers și Cas. fr. Gaz. trib. din 21 april 1894 și din 27 ianuar 1897. Sirey 97. 1. 316. Acollas, III, p. 744. Baudry et Loynes, *Priv. et hypoth.*, II, 1303.—*Contrà*. Troplong, *Priv. et hypoth.*, II, 468. P. Pont, *Idem*, II, 631. Martou, III, 954. Duranton, XIX, 352. Cpr. Daniel de Folleville, *Essai sur la vente de la chose d'autrui*, Revue pratique, t. 35, anul 1873, p. 266 urm., No. 140.

foarte controversată, și mai multe sisteme sunt în presență [1]). Jurisprudența și o parte din doctrină mențin, în adevĕr, înstrăinările imobiliare sevêrșite de moștenitorul aparent, fără a se distinge între moștenitorul legitim și acel care deține dreptul sĕu de la o dispositie testamentară [2]), însă nu sunt de acord asupra condițiilor ce urmează a fi îndeplinite. Astfel, unii mențin aceste înstrăinări, sub condițiunea că atât vêndĕtorul (moștenitorul aparent) cât și cumpărătorul să fie de bună credință [3]); ear alții se mulțămesc numai cu buna credință din partea cumpărătorului [4]). Acest din urmă sistem este formal admis prin art. 933 din Codul italian [5]).

---

[1]) Aceiaș controversă există și în dreptul roman. Vedi t. III a lucr. noastre, p. 685, *ad notam*. Cpr. Duranton, I, 565 urm. Arntz, II, 1673. Maynz, III, § 411, p. 514 urm.

[2]) Cpr. C. Besançon și Cas. fr. D. P. 64. 2. 271. D. P. 77. 1. 429. Massé-Vergé, II, § 278, p. 68, n. 18, colona 2, *in fine*. Demolombe, II, 258.—Vedi însă Aubry et Rau, VI, § 616, p. 440, 441, n. 32, *in fine*.

[3]) Vedi decisiile citate de Aubry et Rau, VI, § 616, p. 438, *ad notam*, în *Pand. Chron.*, t. II, I, p. 352, *ad notam*, și în Demolombe, II, 246.

[4]) Cpr. Cas. fr. și C. Orléans. *Pand. Chron.*, t. II, partea I, p. 351. D. P. 76. 1. 123. D. P. 77. 1. 429. D. P. 79. 1. 417. D. P. 86. 1. 310. D. P. 94. 2. 402. D. P. 99. 1. 137, etc. Tot în acest sens se pronunță și o parte însĕmnată din doctrină. Vedi Joccoton, *Act. civiles*, 386. Demante, I, 176 bis VI—VIII. Guillouard, *Vente*, I, 192. Duvergier, *Vente*, I, 225. Coulon, *Quest. de droit*, p. 62, dial. 3. Poujol, *Successions*, art. 756, No. 10. Chabot et Belost-Jolimont, *Success.*, art. 756, No. 13. Le Sellyer, *Success.*, I, 499. Arntz, II, 1674. Demolombe, II, 247 urm. Al. Degré, *Dreptul* din 1881, No. 54. Jozon, *Revue pratique*, anul 1862, t. 14, p. 378. Aubry et Rau, VI, § 616, p. 438 urm., n. 32. Massé-Vergé, II, § 278, p. 68, nota 18, colona 2. Osebit de sistemele mai sus arătate, autorii au mai născocit și altele, asupra cărora vedi t. III a lucr. noastre, p. 684, n. 3 și *Pand. Chron.*, t. II, partea I, p. 352, *ad notam*.

[5]) Eată cum se exprimă acest text: „Efectul acceptărei moș- Art. 933
tenirei se sue până în ḑiua deschiderei ei. Sunt cu toate C. italian.
aceste reservate drepturile dobêndite de cei de al treile, în urma unor convențiuni cu titlu oneros făcute de bună credință cu moștenitorul aparent. Dacă acest din urmă a înstrăinat cu bună credință un lucru de al moștenirei, el nu este obligat de cât la restituirea prețului primit sau la cesiunea acțiunei ce el are în contra cumpărătorului, dacă prețul n'a fost încă plătit.—Moștenitorul aparent de

Va să dică, buna credință a celui de al treilea achisitor ar valida înstrăinările emanate de la un *non dominus*. Acest sistem este inadmisibil, pentru că buna credință nu poate să producă alte efecte de cât acele determinate de lege: ori, singurele efecte pe care le produce buna credință este de a face ca posesorul să câștige fructele (art. 485 994, 996), de a da drept la o despăgubire pentru plantațiuni și construcțiuni (art. 494, *in fine*) și de a scurta termenul usucapiunei (art. 1895 urm.), ear nici într'un caz de a transmite o proprietate pe care vêndêtorul n'o avea [1]).

Vêndarea drepturilor de moștenire. Controversă.

Dar, dacă, în sistemul generalmente admis în Francia, buna credință a celui de al treilea este suficientă pentru a face ca înstrăinările constituite de moștenitorul aparent să fie valide, se decide în genere că vêndarea unei moșteniri sau a drepturilor succesorale care o compun *(jus hœreditarium)*, este radical nulă, pentru că, dacă asemenea act ar fi valid, el ar lipsi pe adevăratul moștenitor de ori ce drepturi în această moștenire [2]).

Despre plata făcută în urma unei popriri sau unui sechestru.

Am vêdut că plata făcută în mânele creditorului capabil de a o primi stînge datoria și liberează pe debitor.

Câte o dată creditorul este capabil, după regulele generale ale dreptului, însă cu toate acestea, se găsește în imposibilitate de a putea primi plata. Acest caz special este prevêdut de art. 1099.

Art. 1099. — Plata făcută de debitor creditorului seu în urma unui sechestru sau opositiuni, nu este valabilă în privința

---

bună credință nu restitue fructele de cât din ziua cererei în judecată, *dal giorno della domanda giudiziale*".

[1]) Cpr. Baudry, I, 393, *in fine*. Thiry, II, 115, p. 128. Laurent, IX, 562. Daniel de Folleville, *op. cit.*, *Revue pratique*, t. 32 (anul 1871), p. 531, No. 38.

[2]) Cas. fr., 22 Aug. 1833. *Pand. Chron.*, t. II, I. 79. și Répert. Dalloz, *Success.*, 555, n. 1. Cpr. C. Agen, 19 Ianuar 1842. Répert. Daloz, *Success.*, 572, n. 2. Duvergier, *Vente*, II, 303 urm. Demolombe, II, 253. Demante, I, 176 bis VI. Duranton, I, 559, 581. Daniel de Folleville, *op. cit.*, *Revue pratique*, t. 32, anul 1871, p. 541, No. 49. — *Contrà*. Jozon, *Revue pratique*, t. 14, anul 1862, p. 394, No. 24.

creditorilor sechestranți sau oponenți; aceștia pot, în virtutea drepturilor lor, să'l silească a plăti din nou; debitorul însă, în acest caz, are recurs în contra creditorului. (Art. 1152, 1616, 1719 C. C. Art. 379, 399 urm., 455 urm., 613 urm. Pr. civ. Art. 321, 907, 908, 910 urm. C. com. Art. 97 L. p. jud. de pace din 1896. Art. 1242 C. fr.).

Prin sechestru sau opositiune, legiuitorul înțelege poprirea în mâna celor de al treilea (art. 455 urm. Pr. civ.).

Poprirea este actul prin care creditorul învestit cu un titlu executor, cu un titlu privat sau cu un titlu autentic neexecutor [1]), oprește în mânele unui terțiu sumele sau obiectele mobile datorite sau aparținênd debitorului seu, și în virtutea căruia el dobêndește, până la concurența sumei ce i se datorește, predarea acestor sume sau prețul obținut din vêndarea acestor obiecte [2]). De exemplu: A îmi datorește 5000 lei, ear B datorește lui A 10,000 lei. Dacă voi popri în mânele debitorului debitorului meu (B) suma ce'mi datorește A, neapărat că voi parveni a'mi încasa creanța. Intr'o poprire intervin deci trei persoane: creditorul popritor, în specie, eu; debitorul urmărit, A, și terțiul poprit, B. Poprire, definițiie.

Art. 1099, reproducênd teoria lui Pothier (II, 505), pre-

[1]) Creditorul care nu are nici un titlu nu poate deci să proceadă la o poprire nici în materie comercială și nici chiar sub îndatorirea de a da cauțiune. Cas. rom. C. Galatz și Craiova. *Dreptul* din 1894, No. 7, 13 și 81. Vedi t. V, p. 198, n. 2 și *tr. fr.*, p. 356. — Curtea de casație a decis de asemenea că nu se poate procede la o poprire de cât în baza unei hotăriri avênd puterea lucrului judecat. *Dreptul* din 1893, No. 59. Bulet. S-a 1, 1893, p. 747.—*Contrà.* Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1887, No. 16. Vedi *tr. fr.*, p. 356, n. 1. După proiectul D-lui Ministru C. Dissescu, pendent înaintea Camerelor (art. 455 lit. b), creditorii cari n'au nici un act scris pot face poprire, depunênd însă o cauțiune de a treia parte din valoarea reclamațiunei. Pentru a procede la o poprire trebue neapărat un titlu.

Cât pentru sechestrul asigurător, se admite însă că el poate fi înființat în materie comercială fără nici un titlu, și numai sub îndatorirea de a da cauțiune (art. 907, § 1 C. com.), pentru că obligațiile comerciale putênd, în ori ce caz, fi stabilite prin marturi și presumpțiuni (art. 46 C. com.), ar fi nedrept ca creditorul, care nu are nici un titlu, să nu poată lua nici o mĕsură conservatorie. C. Craiova, *Dreptul* din 1895, No. 5. Cpr. și C. Galatz, în motivele sale. *Dreptul* din 1894, No. 13, p. 102. Vedi și *tr. fr.*, p. 360, 361. Sechestru asigurător.

[2]) Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 288, *ab initio.* Pothier, *Tr. de la procéd. civ.*, X, 496.

vede că terțiul care, în urma unei popriri provocate de creditorul creditorului sĕu, plătește acestui din urmă, se expune a plăti a doua oară creditorului popritor [1]), rămânêndu-i, bine înțeles, recurs contra creditorului care a primit plata, pentru că, în ori ce caz, debitorul nu poate să plătească acelaș lucru de două ori. Plata făcută de debitor creditorului sĕu în urma primirei ordonanței de poprire (art. 458 Pr. civ.), este deci validă față cu acest din urmă. Ea fiind însă nulă față cu creditorul popritor, acesta poate constrênge pe debitor a plăti a doua oară și a repara astfel prejudiciul ce i a causat prin faptul că n'a ținut samă de poprirea ce i s'a făcut [2]).

Terțiul poprit nu poate face plata nici creditorului popritor, cât timp hotărîrea de validare n'a dobêndit puterea lucrului judecat [3]). El este dator, până în acel moment, a deținea banii datoriți sau a'i depune la casa de consemnație [4]). Pentru aceasta însă nu are nevoe de a face ofertă reală. Eată unul din casurile excepționale în care consemnarea n'are nevoe de a fi precedată de ofertă reală [5]).

Consecințele care resultă din imprejurarea că terțiul nu poate, în urma ordonanței de poprire, să plătească debitorului.

Din împrejurarea că terțiul poprit nu poate, în urma primirei ordonanței de poprire, să facă nici o plată debitorului, în dauna creditorului popritor, resultă următoarele consecințe:

1° Debitorul urmărit nu poate să remită datoria terțiului poprit, nici să noveze sau să cesioneze creanța poprită, oprirea de a plăti atrăgênd *a fortiori* pe acea de a distruge creanța poprită și de a o înstrăina;

---

[1]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1892, p. 1103.

[2]) Plata făcută de terțiul poprit creditorului sĕu (debitorul urmărit) fiind nulă în privința popritorului, nu stinge, în privința acestui din urmă, privilegiile, ipotecile, etc., care garantau creanța poprită. Baudry, II, 1026.

[3]) Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 618, p. 778.

[4]) Terțiul poprit poate deci depune sumele datorite la casa de consemnație și, prin asemene depunere, el se consideră ca achitat de obligațiile sale cătră creditorul sĕu. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1892, p. 240 și 1103. Cas. fr. D. P. 81. 1. 427. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 616, p. 773 și § 628, p. 803. D. Kebapci, *Pr. civ.*, II, 242. Baudry, II, 1027.—Banii depuși nu vor putea fi primiți de creditorul popritor de cât după ce hotărîrea de validare va dobêndi puterea lucrului judecat. Garsonnet, III, § 618, p. 778.

[5]) Vedi *infrà*, explic. art. 1116.

2°) Terțiul poprit n'ar putea, în detrimentul popritorului, să opue creditorului său compensația, presupunênd că el ar fi devenit la rêndul seu creditorul lui (art. 1152), pentru că compensația este o plată fictivă, și am vêdut că terțiul poprit nu poate plăti nimărui cât timp hotărîrea de validare n'a dobêndit puterea lucrului judecat [1]).

Poprirea lovește de indisponibilitate toată suma poprită Controversă.

Comunicarea ordonanței de poprire terțiului produce deci, față cu creditorul popritor, indisponibilitatea creanței poprite.

Naște însă întrebarea, în caz când suma datorită de terțiul poprit ar fi mai mare de cât acea pentru care s'a făcut poprirea, dacă acest terțiu poate sau nu să plătească excedentul creditorului său. Astfel, dacă presupunem că datorești 2000 lei lui A, care și el, la rêndul lui, îmi datorește 1000 lei, și că am poprit această sumă în mânele D-tale, chestiunea este de a se ști dacă, în urma poprirei mele, vei putea fără pericol să plătești diferența de 1000 lei lui A. Cu toată controversa ce există asupra acestui punct, respunsul trebue să fie negativ, pentru că poprirea lovește de indisponibilitate, în interesul creditorului popritor, nu numai o sumă egală cu acea pentru care ea a fost efectuată, ci întreaga sumă ~~poprită~~ datorită. In adevĕr, poprirea neconferind nici o precădere primului popritor, el va trebui să împartă suma poprită cu ceilalți creditori, dacă ar interveni și alte popriri mai în urmă. Și fiind că terțiul poprit nu poate ști dacă, din causa concursului posibil a mai multor popriri, suma întreagă va fi suficientă pentru desinteresarea primului creditor popritor, el trebue să se abție de la ori ce plată parțială [2]).

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1027, 1127. Boitard Colmet-d'Aage et Glasson, *Pr. civ.*, II, 833. T. Huc, VIII, 168. Vedi în privința compensației, *infrà*, explic. art. 1152.

[2]) T. Huc, VIII, 27. Mourlon, II, 1334. Boitard, Colmet-d'Aage et Glasson, *Pr. civ.*, II, 833. Marcadé, IV, 690. Baudry, II, 1027 bis. Vigié, II, 1447. Duranton, XII, 65. Demolombe, XXVII, 207 urm. Dodo, *Th. et Pr. de la saisie-arrêt*, 159 urm., 162 urm. Rousseau et Laisney, *Dictionn. de* Pr. civ., v° *Saisie-arrêt*, 574. Houyvet, *Du transport de créance en concours avec des saisies-arrêts*, Revue pratique, t, 31, anul 1871, p. 177 urm. Bioche et Goujet, *Dictionn. de procéd.*, v° *Saisie-arrêt*, 135. Larombière, III, art. 1242, No. 4. Laurent, XVII, 551. Demante, V, 181 bis IV urm. Garsonnet,

O poprire anterioară nu împedică pe alți creditori de a popri aceiaș sumă.

Din cele mai sus expuse resultă că o poprire anterioară nu împedică pe alți creditori de a popri și ei aceiaș sumă, creanța poprită constituind, în specie, gajul comun al tuturor creditorilor debitorului poprit (art. 1719) [1].

Naște însă întrebarea: până când pot ei să uzeze de acest drept? După o jurisprudență care, în Francia, tinde a deveni constantă, creditorii pot să proceadă la noi popriri până în momentul când hotărîrea de validare a dobêndit puterea lucrului judecat și a fost notificată atât debitorului cât și terțiului poprit [2], căci numai din acest moment suma poprită aparține exclusiv creditorului popritor. In adevĕr, cu toată controversa ce există asupra acestui punct, jurisprudența este unanimă pentru a decide că o dată ce hotărîrea de validare a remas definitivă, ea conferă popritorului dreptul exclusiv de a fi plătit din suma poprită, în limitele creanței sale, fără a avea a se teme de consecința altor popriri, și fără ca falimentul debitorului să'i poată aduce vre o pagubă prin concursul creditorilor [3].

Pr. civ., III, § 628 urm., p. 800 urm. Aubry et Rau, IV, § 317, p. 156, t. și n. 20. In acelaș sens, Cas. fr. *Pand. Période.* 88. 1. 151.—S. 90. 1. 499. C. Caen, Bordeaux și Riom. D. P. 83. 2. 63. D. P. 92. 2. 197. D. P. 99. 2. 448. Trib. Annecey, *Pand. Période.* 94. 2. 167 și Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Saisie-arrêt*, p. 724, n. 2. Trib. Lauvain. *Pasicr.* 92. 3. 54. —Cu toate acestea, chestiunea este foarte controversată, și mai multe sisteme sunt în presență. Vedi diferitele sisteme expuse în Fuzier-Herman, II, art. 1242, No. 17 urm., în Répert. lui Dalloz, *Supplém.*, v° *Saisie-arrêt.*, 148 urm. și în Dim. Kebapci, Pr. civ. II, 231 urm. Cpr. și Cas. fr. (D. P. 99. 1. 136 și Sirey 99. 1. 403), care a decis de curênd, că poprirea nu lovește de indisponibilitate întreaga sumă poprită, ci numai o sumă egală cu acea pentru care ea a fost făcută.

[1] In asemenea caz, toți creditorii popritori cu drepturi egale vor împărți prin analogie și în proporție cu creanța lor respectivă, *în virtutea drepturilor lor*, dice art. 1099, sumele cuprinse în creanța poprită (art. 1719 C. C., 464 Pr. civ.).— La caz de faliment sau insolvabilitatea debitorului urmărit, creditorul popritor nu are un drept exclusiv asupra creanței poprite, ci va veni la masă de o potrivă cu ceilalți creditori. Cas. fr. D. P. 93. 1. 26. Baudry, II, 1027 bis.

[2] Cpr. C. Rennes, D. P. 94. 2. 385. Vedi și Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Saisie-arrêt*, 159. Cpr. art. 462 din proiectul D-lui Ministru C. Dissescu, pendent înaintea Camerelor.

[3] Cpr. Cas. fr. D. P. 65. 1. 79. D. P. 81. 1. 429. D. P. 91. 1. 296. D. P. 93. 1. 25 și 26. T. Huc, VIII, 28. Répert.

Cu alte cuvinte, se aplică în specie principiile de la cesiunea de creanță [1]).

Cât pentru determinarea momentului de când hotărîrea se consideră ca definitivă, chestiunea este controversată [2]). Momentul de când hotărîrea de validare se consideră definitivă. Controversă.

Dalloz, *Supplém.*, *loco cit.*, 160.—Vedi însă Baudry, II, 1027 bis și Laurent XVII, 552, 553. După acest din urmă autor, dreptul celorlalți creditori de a procede la poprire n'ar înceta de cât atunci când banii popriți de alți creditori au eșit din patrimoniul debitorului, adecă au fost distribuiți primilor creditori popritori.

[1]) Cesionarul unei creanțe care a notificat cesiunea debitorului fiind, în adevĕr, sezisat, în privința terțiilor, de creanța cedată, poate să ceară plata de la debitor, fără ca dreptul sĕu să poată fi nimicit prin opositiuni sau popriri efectuate în urma notificărei cesiunei. Cas. belg., 31 oct. 1889. Sirey 91. 4. 27. Tot astfel și hotărîrea de validare, dată în folosul creditorului popritor, pune pe ceilalți creditori în imposibilitate de a face o nouă poprire din momentul ce această hotărîre a dobêndit puterea lucrului judecat. Cpr. T. Huc, VIII, 28. Cas. fr. D. P. 65. 1. 79.

[2]) Vedi Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Saisie-arrêt*, 161.

Ceea ce este însă neîndoelnic e că ori ce hotărîre dată în materie de poprire este supusă apelului, dacă, bine înțeles, suma poprită este susceptibilă de apel. C. București. *Dreptul* din 1893, No. 58. Care este însă termenul în care apelul va trebui să fie făcut? Curtea din Iași a decis că, dacă poprirea s'a făcut în baza unui titlu executor, termenul de apel este acel prevĕdut de art. 402 Pr. civ., ear dacă ea s'a făcut în baza unui titlu neexecutor, termenul este acel al dreptului comun (art. 316 urm. Pr. civ.). *Dreptul* din 1883, No. 59 și *Dreptul* din 1889, No. 53. Curtea noastră supremă nu admite însă această distincțiune și aplică în toate casurile când dreptul comun (V. Bulet. Cas. S-a 1, anul 1880, p. 399. Bulet. 1889, p. 627 și *Dreptul* din 1889, No. 53), soluțiune cu care s'a unit în urmă și Curtea din Iași (*Dreptul* din 1890, No. 18), când art. 402 Pr. civ. (*Dreptul* din 1898, No. 67). Cpr. în acest din urmă sens și C. București. *Dreptul* din 1898, No. 76 și din 1899, No. 9. Art. 463, § ultim din proiectul D-lui Ministru Dissescu, prevede că hotărîrea dată asupra validărei este fără drept de opositie, supusă însă apelului în termen de o lună de la pronunțarea ei. Această din urmă soluție lasă a se presupune că poprirea trebue să fie considerată ca o mĕsură de executare, ear nu ca o mĕsură conservatorie, și am vĕdut că această chestiune este controversată. Vedi *suprà*, p. 53, n. 2 și p. 508. Vedi asupra acestei chestiuni, Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 635, p. 817 urm. Dim. Kebapci, *Pr. civ.*, II, 210, p. 259 urm. T. Huc, VII, 259 și VIII, 35. Demolombe, XXV, 604. Termenul de apel în materie de poprire. Controversă.

Ce lucru trebue să se plătească. — Datio in solutum.

Art. 1100.—Creditorul nu poate fi silit a primi alt lucru de cât acela ce i se datoreşte, chiar când valoarea lucrului oferit ar fi egală sau mai mare. (Art. 969, 1578, 1579, 1604 C. C. Art. 41, 314—316 C. com. Art. 8, 9 şi 14 L. p. sistemul monetar din 17 martie 1890. Art. 1243 C. fr.).

Art. 1100, care nu este de cât o consecinţă a art. 969 [1]) şi a interpretărei voinţei părţilor, reproduce No. 530 din obligaţiile lui Pothier: „Obicinuit, ḑice acest autor, nu se poate plăti de cât lucrul datorit; şi debitorul nu poate să oblige pe creditorul sĕu a primi drept plată alt ceva de cât ceea ce i se datoreşte". „*Aliud pro alio, invito creditori, solvi non potest*" [2]).

Art. 1862 C. Calimach.

„Nici creditorul, ḑice art. 1862 din Codul Calimach (1213 C. austriac), nu poate fi silit să primească înprotiva voinţei sale alt ceva, fără de cât aceea ce are drit să ceară, nici datornicul nu este îndatorit să dea sau să facă alt ceva, fără de cât aceea ce este dator să dea sau să facă. Aceasta are tărie şi pentru vremea, când, şi pentru locul, unde, şi pentru chipul cum are să se împlinească îndatorirea" [3]).

Art. 466 Pr. civ.

Poprirea în mâna celui de al treilea încetează dacă creditorul care a provocat-o, nu se presintă spre a o susţine, nici în persoană, nici prin procurator, de şi a fost citat în mod legal (art. 466 Pr. civ.); nimic nu'l împedică însă de a face o nouă poprire. Trib. Ilfov. *Dreptul* din 1883, No. 7 şi 26. — In ori ce caz, creditorul popritor, care nu s'a presentat la prima instanţă, nu poate face apel, ci trebue să proceadă la o nouă poprire. C. Bucureşti şi Cas. rom. *Dreptul* din 1882, No. 36. Bulet. Cas. S-a 1, anul 1891, p. 1311.—*Contrà.* C. Iaşi, *Dreptul* din 1884, No. 33.—In noul proiect al D-lui Ministru C. Dissescu, art. 466 este desfiinţat.

[1]) Acest text prevĕḑênd că convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante, se înţelege că acest principiu ar fi calcat în picioare, dacă creditorul ar putea fi silit să primească alt lucru de cât acela ce-i se datoreşte. „Tocmelele trebue să se împlinească, ḑice art. 1210 din Codul Calimach (902 C. austriac), la vreme, când, şi la locul unde, şi după chipul cu care s'au alcătuit părţile". Veḑi t. V, p. 157, n. 1.

Art. 1210 C. Calimach.

[2]) L. 2, § 1, *in fine*, Dig., 12, 1. Veḑi şi L. 3, Dig., *loco cit.*

[3]) „*Eum, a quo mutuam sumpsisti pecuniam, in solutum nolentem suscipere nomen debitoris tui compelli juris ratio non permittit*". L. 16, Cod., 8, 43, *De solutionibus et libertaionibus.*

Creditorul nu poate fi silit a primi alt lucru, chiar dacă acest lucru ar avea o valoare mai mare de cât acel datorit (art. 1100) [1]. Aceasta este atât de evident, în cât legiuitorul ar fi putut să n'o mai supue; și dacă el s'a exprimat expres în această privință, este pentru a respinge soluția romană, respinsă și în dreptul vechiu francez [2], admisă însă prin Novella 4, capit. 3, *De solutionibus*, după care debitorul unei sume de bani, care nu avea la dispoziție nici bani, nici mobile pentru a'și procura bani, putea să silească pe creditorul său a primi drept plată imobile *(in solutum dare)*, după o prealabilă prețeluire în justiție, drept care nu înceta de cât atunci când creditorul oferea debitorului un cumpărător [3].

Mai mult încă, nu numai că debitorul nu poate sili pe creditor a primi alt lucru de cât acela ce i se datorește, dar creditorul care, din eroare, ar fi primit alt lucru în locul acelui datorit, ar putea să'l restituească cerând lucrul datorit [4]. „*Si quum aurum tibi promisissem, tibi ignoranti quasi aurum æs solverim, non liberabor*“ [5].

Dar dacă creditorul nu poate fi *constrêns* a primi lucrul oferit de debitor în locul acelui datorit, el poate să'l primească de bună voe, și în asemenea caz, există o *datio in solutum* [6], adecă translațiunea proprietății unui lucru care nu făcea obiectul obligațiunei, translațiune care Datio in solutum.

[1]) Aceasta regulă nu încetează de cât atunci când părțile, prin voința lor, au derogat de la dênsa. Aceasta este casul unei obligațiuni facultative. Vedi *suprà*, p. 135 urm. Cpr. Cas. fr. D. P. 50. 1. 236. Pand. fr., I, 3189.

[2]) Pothier, *Oblig.*, II, 530, *in fine*.

[3]) „*Si itaque creditor paratus est præparare quemdam emptorem : necessitatem habere debitorem hoc agere, præbentem hujusmodi cautionem arbitrio judicantis, qualem omnimodo est dare possibile : undique enim ita creditoribus providendum est, ut non debitores graventur*“. (Nov. 4, capit. 3, Pr., *in fine*). Cpr. Maynz, *Dr. rom.*, II, § 170, p. 4 și § 288, p. 552, t. și n. 27.

[4]) Pothier, II, 531. Molitor, *op. cit.*, III, 981.

[5]) L. 50, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus*.

[6]) Art. 1414 din Codul austriac prevede că „de câte ori find înțelegere între creditor și debitor, sau imposibilitate de a face plata convenită, se dă alt lucru în locul acelui datorit, această transacție trebue se se considere ca constituind un contract cu titlu oneros“ : „*So ist die Handlung als ein entgeltliches Geschäft zu betrachten*“. Cpr. și art. 364 C. german, citat *suprà*, p. 431, n. 2. Art. 1414 C. austriac.

înlocuește plata sau executarea directă a faptului la care debitorul era obligat din capul locului [1]). *Datio in solutum* poate deci să existe și astăzi [2]), ea putând fi și condițională și putând să existe numai *pro parte* [3]); însă, în ori ce caz, ea nu poate să aibă loc de cât cu consimțemêntul creditorului, pentru că el nu poate fi silit a primi un alt lucru în locul prestațiunei datorite, chiar când valoarea lucrului oferit ar fi egală sau mai mare (art. 1100). Indată însă ce creditorul, care'și cunoaște interesul, a primit un alt lucru în locul acelui ce i se datorea, s'a operat o novațiune, în virtutea căreia prestațiunea primitivă este înlocuită prin alta. Dacă s'ar datori un mobil sau un imobil, și creditorul ar consimți a primi un alt mobil sau un alt imobil în locul acelui datorit *(res pro re)*, această convenție ar constitui un schimb [4]). De câte ori însă se datorește o sumă de bani și se dă alt ceva în loc, de exemplu, un lucru mobil sau imobil, sau *vice-versa*, această convenție are multă analogie cu vêndarea [5]); de aceea, art. 1307 consideră *datio in solutum* ca o vêndare, ear legea 4, Cod., 8, 45, *De eviction.*, dice: *dare in solutum est vendere* [6]).

Din analogia care există între vêndare și darea în plată resultă următoarele consecințe:

Art. 1863 C. Calimach.

Art. 1863 din Codul Calimach, în loc de a traduce dispositia de mai sus a Codului austriac, are următoarea dispositie: „Când din lipsa obiectului sau din pricina oprirei urmate într'acea vreme a lucrului tocmit, sau din relația locului, a vremei și altor pricini, se va face cu neputință plata datornicului, se desleagă îndatorirea, dacă contractuitorii nu s'ar fi alcătuit într'alt chip".

[1]) Marcadé, IV, 691, *in fine*. Acollas, II, p. 878.

[2]) Vedi *suprà*, p. 431, unde am vĕdut că ea este un mod de stêngere a obligațiunilor.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 31, *in fine*, care citează în acest sens o decisie a Curței din Gand, din 23 Iulie 1879.

[4]) Demolombe, XXVII, 230. Giorgio Giorgi, VII, 300 bis. Duranton, XII, 80. Duvergier, *Vente*, I, 45. Acollas, II, p. 868. T. Huc, VIII, 30. Pand. fr., I, 3194.

[5]) Este de observat că *datio in solutum* are numai analogie cu vêndarea, și că ea nu se identifică cu acest contract. Intre darea în plată și vêndarea există, în adevĕr, mai multe deosebiri semnalate de Pothier (*Vente*, III, 602), pe care și autorii moderni îl urmează în această privință. Cpr. Laurent, XXIV, 152, 153. Troplong, *Vente*, I, 7. Duvergier, *Vente*, I, 45, 46. Molitor, III, 980. Guillouard, *Vente*, I, 67 urm.

[6]) „*Si prædium tibi pro soluto datum est, quod aliis creditoribus*

1°) Dacă darea în plată are de obiect un imobil, actul care o constată va trebui să fie transcris spre a fi oposabil celor de al treilea (art. 721 urm. Pr. civ., 1801 urm. C. C.); Consecințele care resultă din analogia ce există între vêndarea și darea în plată.

2°) Dacă, pentru a primi obiectul dat de debitor, creditorul datorește o sultă, adecă o diferență oare care, această diferență se consideră ca preț al vêndărei, și prin urmare, va exista în specie privilegiul vêndĕtorului (art. 1737) și acțiunea resolutorie (art. 1020, 1021, 1365 urm.);

3°) Darea în plată atrage stêngerea garanțiilor creanței primitive (privilegii, ipoteci, fidejusiune, etc.) (art. 1683);

4°) In fine, creditorul care ar fi evins din imobilul dat și primit drept plată, va avea, ca și cumpărătorul, acțiunea în garanție conform art. 1337 urm. C. C. [1]). „Dacă s'a dat drept plată, un lucru, o creanță contra unei terții persoane, sau un alt drept, dice art. 365 din noul Cod german, debitorul datorește garanția, ca și un vêndĕtor, pentru evicțiune și pentru viciile lucrului“ [2]). Art. 365 C. german.

Aceste considerațiuni generale asupra dărei în plată fiind expuse, cată acum să ne reîntoarcem la textul art. 1100. Art. 1100.

Am vĕdut că, după acest text, creditorul nu poate fi constrêns a primi un alt lucru în locul acelui datorit, pentru că aceasta a fost intenția părților contractante [3]).

Dacă lucrul datorit este un corp cert și determinat, Datoria unui corp cert și determinat.

---

fuerat obligatum: causa pignoris mutata non est. Igitur si hoc jure fuerit evictum, utilis tibi actio contra debitorem competit. **Nam hujusmodi contractus vicem venditionis obtinet**“. (L. 4, Cod., 8, 45, *De evictionibus).*

[1]) Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 406 și *Vente*, III, 600 urm. Vigié, II, 1501. Duvergier, *Vente*, I, 45, 46. Duranton, XII, 79 urm. Laurent, XXIV, 151 urm. Troplong, *Vente*, I, 7 și *Hypoth.*, IV, 847 urm Aubry et Rau, II, § 209, p. 290, 291; IV, § 324, p. 221; § 429, p. 693. Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, *I*, 576.—Vedi asupra dărei în plată un studiu complect în G. Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, VII, 298 urm.

[2]) „*Wird eine Sache, eine Forderung gegen einen Dritten oder ein anderes Recht an Erfüllungsstat gegeben, so hat der Schuldner wegen eines Mangels im Rechte oder wegen eines Mangels der Sache in gleicher Weise wie ein Verkäufer Gewähr zu leisten*“.

[3]) „*Nam in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum est*“. L. 3, Dig., 12, 1, *De rebus creditis.*

debitorul trebue să'l predee în starea în care se găsește în momentul tradițiunei, ceea ce însemnează că nu este obligat a despăgubi pe creditor de degradațiunile suferite fără culpa sau faptul lui (art. 1102). Aceasta nu este de cât consecința logică a principiului cunoscut că lucrul este în risco-pericolul creditorului din momentul ce obligațiunea este perfectă (art. 971, *in fine* și 1074, § 2).

Deteriorarea lucrului în urma punerei în întârdiere a debitorului.

Dacă lucrul s'a deteriorat prin greșala debitorului, sau chiar fără culpa sa, însă în urma punerei sale în întârdiere, el va trebui să despăgubească pe creditor, pentru că, în casul întâi, el nu'și a îndeplinit obligațiunea de a pastra lucrul, impusă prin art. 1074 § 1, ear în casul de al doile, riscul este în sarcina lui (art. 1074, § 2 și 1102). Debitorul nu se va putea apara de respundere, în acest din urmă caz, de cât dovedind că lucrul ar fi perit și la creditor, dacă i s'ar fi dat (art. 1156, § 2).

Datoria unui lucru determinat numai în specia sa.

Dacă lucrul, care face obiectul obligațiunei, este determinat numai în specia sa, de ex., un cal, debitorul nu este dator a da lucrul de cea mai bună specie, nici însă de cea mai rea (art. 1103), ci un lucru de calitate mijlocie [1]). Această soluție, admisă și în privința legatelor (art. 908) [2]) este conformă art. 970, care voește ca conveńțiile să fie executate cu bună credință [3]).

Datoria unor lucruri fungibile.

Dacă este vorba de predarea unor lucruri fungibile, precum vin, oloiŭ, grâne, etc., a căror calitate n'a fost determinată, debitorul se va putea libera dând lucruri de o calitate ordinară, destul este ca aceste lucruri să nu fie stricate [4]).

Art. 243 Cod. german.

[1]) „Acel care datorește un lucru determinat numai prin specia sa, dice art. 243 din noul Cod german, trebue să presteze un lucru de calitate și valoare mijlocie; „*Hat eine Sache von mittlerer Art und Güte zu leisten*". Cpr. L. 37, Pr. și 110, Dig., 30, *De legatis*, I.

[2]) Vedi t. IV, p. 568 urm.

Art. 242 Cod. german.

[3]) „Debitorul este obligat a'și îndeplini prestațiunea, dice art. 242 din Codul german, așa cum o cere buna credință și intențiunea comună a părților, determinată prin usuri". „*Der Schuldner ist verpflichtet, die Leistung so zu bewirken, wie Treu und Glauben mit Rücksicht auf die Verkehrssitte es erfordern*". Vedi și art. 157 din acelaș Cod.

[4]) Cpr. L. 4, Dig., 33, 6, *De tritico, vino vel oleo legato*; L. 52, Dig., 17, 1, *Mandati, vel contra*. Vedi Molitor, III, 977.

Dacă este însă vorba de împrumutul unor lucruri fungibile, se vor restitui lucruri de aceiaș cantitate, specie și calitate (art. 526, 1576, 1579, § 2 1584), *eadem qualitate ac bonitate* [1]), adecă lucruri *de aceiaș câtime și calitate, și tot de acelaș soiŭ,* după cum se exprimă art. 1323 din Codul Calimach (983 C. austriac) [2]), fără a se avea în vedere valoarea lor, suirea sau căderea prețului lor (art. 1579, § 2). Legea nu ține nici o socoteală, în privința productelor sau altor lucruri fungibile, de valoarea ce ele pot avea în momentul restituirei, pentru că părțile sunt presupuse a fi avut intențiunea de a înlocui lucrurile împrumutate prin lucruri identice, ear nu prin lucruri de aceiaș valoare [3]). Împrumutul de consumație este deci până la un punct oare care un contract aleator, întru cât valoarea restituită de împrumutat poate fi cu mult mai mare sau mai mică de cât acea dată de împrumutător. Art. 1576, 1579, § 2 și 1584.

Împrumutatul fiind obligat a restitui lucruri de aceiaș specie, calitate și cantitate, trebuea prevĕdut casul în care asemenea restituire nu putea să aibă loc. Aceasta face obiectul art. 1585, după care, de câte ori împrumutatul se găsește în imposibilitatea, fie chiar relativă [4]), de Art. 1585.

[1]) L. 3, Dig., 12, 1, *De rebus creditis.*

[2]) Cpr. art. 607 C. german, unde se dice că acel care a primit ca împrumut bani sau alte lucruri fungibile, este obligat să restituească împrumutătorului ceea ce a primit în lucruri de aceiaș specie, calitate și cantitate, *în Sachen von gleicher Art, Güte und Menge.* — Este de observat că art. 1892 din Codul fr. confundă fungibilitatea cu consumptibilitatea, confusiune de care textul nostru (art. 1576) se ferește cu drept cuvênt, reproducênd art. 1819 din Codul italian. Consumptibilitatea resultă, în adevĕr, din natura lucrurilor, pe când fungibilitatea resultă din voința părților. Toate lucrurile consumptibile sunt fungibile, pe când unele lucruri fungibile (de ex. petrele de construcție, scândurile, etc.), nu sunt consumptibile. Cpr. Thiry, IV, 162. Al. Degré, *Dreptul* din 1891, No. 80, p. 642, *ad notam.* T. Huc, XI, 166. Vedi și t. II a lucr. noastre, p. 378, nota 2. Art. 607 C. german.

[3]) Cpr. Baudry et Wahl, *Prêt*, 750. Guillouard, *Id.*, 92. Vedi și Laurent, XXVI, 505, care dice că acest sistem tradițional, de și e mai puțin juridic, totuși este mai nemerit, pentru că înlesnește restituirea și, în ori ce caz, tae din rădăcină contestațiile ce adese-ori s'ar rădica din causa prețului productelor, care poate varia de la un moment la altul.

[4]) Această dispoziție se aplică, în adevĕr, nu numai la caz de o imposibilitate absolută, când, de ex., s'a împrumutat vin

a'și îndeplini obligația de restituire în condițiile de mai sus, el trebue să plătească valoarea lucrurilor împrumutate, calculată după timpul și locul în care urma a se face restituirea, sau după timpul în care și locul unde s'a contractat, dacă timpul și locul facerei plății n'au fost determinate prin contract.

Împrumutul unei sume de bani. Art. 1578.

Dacă însă împrumutul, în loc de a avea de obiect lucruri fungibile, are de obiect o sumă de bani, ipoteză mult mai practică, restituirea trebue să se facă în monete de aur sau argint având curs legal în momentul facerei plății. Debitorul nu mai este obligat a restitui de astă dată lucruri de aceiaș calitate, el putând să plătească cu monete mai rele de cât acele primite, destul ca ele să aibă curs legal în momentul facerei plății. De asemenea, el nu mai este obligat a restitui lucruri de aceiaș specie (*idem genus*), putând să restituească alte monete de cât acele primite, destul numai să dea suma numerică împrumutată în monete având curs legal în momentul plății (art. 1578, § 1).

Datoria unei sume de bani este deci cârmuită de alte principii de cât acea care are de obiect celelalte lucruri fungibile, și aceasta pentru motivul că monetele au un curs oficial pe care îl fixează legea (curs legal), pe când celelalte lucruri au numai un curs comercial, care este mai mare sau mai mic, după abundența sau lipsa numerarului [1]).

Așa dar, în materie de împrumuturi bănești și chiar de ori ce obligațiuni în genere având de obiect o sumă de bani, toți autorii recunoscând că dispositia art. 1578 este generală, ear nu specială la împrumut [2]), principiul este că plata se face în monete având curs legal în țară,

---

dintr'o vie care a fost distrusă prin filoxeră (Guillouard, *Prêt*, 95. Baudry et Wahl, *Prêt*, 794), sau cărți a căror ediție s'a epuisat (Baudry, III, 831. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 793, 794), dar și în casul în care ar fi foarte greu pentru împrumutat de a găsi lucruri de specia acelora care urmează a fi restituite, sau când găsindule, n'ar voi să le restituească. Cpr. Thiry, IV, 165, p. 153. Baudry, III, 831. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 794 urm. P. Pont, *Petits contrats*, I, 199. Laurent, XXVI, 506. Troplong, *Prêt*, 284. — Vedi însă T. Huc, XI, 175.

[1]) Cpr. Montesquieu, *Exprit des lois*, Liv. 22. Troplong, *Prêt*, 229. Vedi *infrà*, p. 497, nota 3.

[2]) Cpr. Pothier, *Prêt de consommation*, V, 36. Baudry, II, 1030. Laurent, XVII, 564. Aubry et Rau, IV, § 318, p. 159, nota

și că creditorul este obligat să le primească după valoarea lor nominală din momentul plății. Intâmplânduse o sporire sau o scădere a prețului monetelor, înainte de a sosi momentul plății, debitorul trebue să restituească suma numerică împrumutată, și nu este obligat a restitui această sumă de cât în speciile (monetele) aflătoare în curs în momentul plății (art. 1578, § 2).

Astfel, dacă greutatea unității monetare, adecă a leului, care, în legislația actuală, este de 5 grame (art. 5 L. din 17 Martie 1890), ar fi, prin o altă lege, scoborîtă la 4 grame, ceea ce legiuitorul este liber de a face, debitorul ar putea să se libereze plătind cu monetele astfel reduse, cu toate că, în realitate, el ar restitui a cincea parte mai puțin de cât a primit. Și *vice-versa*, dacă greutatea leului s'ar urca de la 5 grame la 6, debitorul plătind cu moneta astfel urcată, ar plăti cu atât mai mult cu cât ea e superioară monetei primite, fără a fi în drept de a scădea diferența, plata, după art. 1578, trebuind să fie făcută în monetele aflătoare în curs în momentul efectuărei sale [1]).

Eată un alt exemplu mai potrivit pentru țara noastră, unde rublele de argint rusești care, în timpul resboiului valorau 4 lei, au fost mai în urmă scăzute la 3 lei 70. Persoana care, în timpul resboiului ruso-turc ar fi împrumutat 400 lei în 100 ruble de argint, pe când rubla valora 4 lei, n'a putut să se libereze, în urma scăderei cursului legal a acestor monete, restituind 100 ruble, ci a trebuit, conform art. 1578, să adaoge la această sumă 30

---

11. Duranton, XII, 91. Demolombe, XXVII, 258. Larombière, III, Art. 1246, No. 7. T. Huc, VIII, 40 și XI, 171. Al. Degré, *Dreptul* No. 80, din 1891. Troplong, *Vente*, I, 163.

Această regulă nu se mai aplică însă de câte ori monetele au fost considerate ca lucruri determinate în individualitatea lor, de ex., în materie de comodat (art. 1560) sau de deposit (art. 1604). Cpr. Aubry et Rau, *loco suprà cit.* Duranton, XII, 92, 93. Cpr. și art. 1579, § 3 adaos de legiuitorul nostru, după art. 1822 C. italian. Vedi asupra acestui din urmă text, Al. Degré, *Dreptul* No. 80 din 1891, p. 639.

Casul în care monetele au fost considerate în individualitatea lor.

[1]) Cpr. Paul Pont, *op. cit.*, I, 210. Laurent, XVII, 564 și XXVI, 509. Al. Degré, *Dreptul* din 1891, No. 80, p. 638. Aubry et Rau, IV, § 318, p. 159, n. 10, Duranton, XII, 91. T. Huc, VIII, 40.

lei, diferența de curs de la contractarea împrumutului și până la achitarea lui. Debitorul, în specie, a plătit deci 30 lei mai mult de cât a luat [1]).

Critică la adressa legiuitorului. Dreptul străin.

Disposiția art. 1578 fiind contrară tuturor noțiunelor economice, nu se justifică prin nici o considerație serioasă; de aceea ea este criticată de majoritatea autorilor [2]), și de aceea unele legiuiri străine prevĕd că debitorul trebue să întoarcă monete de aceiaș specie și calitate. Astfel este, de exemplu, Codul austriac [3]).

Când încetează aplicarea art. 1578.

Disposiția art. 1578 fiind exorbitantă, trebue să decidem că, de câte ori schimbarea cursului monetelor a avut loc în urma expirărei termenului împrumutului și după ce debitorul a fost pus în întârdiere, această schimbare nu'i va aduce nici un folos, pentru că el fiind în culpă *(Qui in mora est culpa non vacat)* [4]), nu poate trage foloase din această culpă. In asemenea caz, el nu va restitui deci

---

[1]) Cpr. Alex. Degré, *Dreptul* No. 80 din 1891, p. 638.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1030. Laurent. XXVI, 509. Massé-Vergé, IV, § 726, p. 464, n. 5. Paul Pont, *op. cit.*, I, 210.

Art. 988 C. austriac.

[3]) „Schimbările introduse de lege în monete, dice art. 988 din acest Cod, fără alterarea titlului lor, privesc pe împrumutători. Plata i se face în moneta determinată dată de dênsul, de ex., într'o mie de galbeni împărătești sau trei mii piese de câte 20 kr., fără a se ținea în samă rădicarea sau micșorarea valorei lor nominale în restîmpul de la împrumut la plată. *Dacă însă valoarea intrensecă a monetelor a fost modificată, plata trebue să se facă în prporțiune cu valoarea intrensecă ce specia monetei împrumutate avea în momentul împrumutului*". „*Wird aber der innere Werth geändert; so ist die Zahlung im Verhältniss zu dem inneren Werthe, den die gegebene Münz-Sorte zur Zeit des Darleihens hatte, zu leisten*".

Art. 1328 C. Calimach.

Eată cum art. 1328 din Codul Calimach traduce acest text: „Legiuitele prefaceri a celui din afară preț a monetelor, se socotesc în câștigul sau paguba creditorului; deci dar el va primi plata capetelor în soiul monetelor dat de dênsul; afară numai de s'ar fi alcătuit într'alt chip, fără deosebire, dacă într'acest termen s'au suit ori s'au scădut acest preț; ear dacă prețul cel din lăuntru a monetei s'au prefăcut, atuncea datornicul nu se supune la vre o îndatorire pentru aceasta".

[4]) Vedi *suprà*, p. 150, t. și n. 3; p. 183; 355, n. 4 și t. V, p. 193, t. și n. 2. Vedi și *infrà*, p. 513.

valoarea nominală, ci adevarata valoare a sumei împrumutate [1]).

Art. 1578 nu interesează ordinea publică.

In fine, art. 1578 nu'ș va primi aplicațiunea sa dacă părțile au stipulat anume că ori care ar fi variațiunea monetelor în cursul împrumutului, nu se va ține nici o socoteală de această variațiune în momentul restituirei, și că, în ori ce caz, împrumutatul va restitui împrumutătorului o valoare egală în greutate cu acea primită. Art. 1578 nu interesează deci ordinea publică, pentru ca părțile să nu'l poată înlătura prin convenția lor. Dacă în Francia, se găsesc autori care dau dreptul particularilor de a se apara în contra rătăcirei legiuitorului [2]), apoi cu atât mai mult această soluțiune poate fi admisă la noi [3]), unde putem trage, în această privință, argumente din art. 1579 § ultim, care nu există în Codul fr. și care s'a adaos de legiuitorul nostru după art. 1822 din Codul italian [4]).

Art. 1579, § ultim.

„Asemenea, dice acest text, (adecă regula cuprinsă în art. 1578) nu se va aplica când s'a făcut împrumutul în monete de aur ori argint *și s'a stipulat o restituțiune în aceiaș specie și calitate, dacă* (legea dice din greșală sau [5]) *se va altera valoarea intrinsecă a monetelor*, sau nu se vor putea găsi, sau vor fi scoase din curs, se va restitui equivalentul prețului intrensec ce acele monete avuseserà în timpul în care au fost împrumutate".

Am vĕdut că, de câte ori datoria consistă într'o sumă de bani, plata trebue să se facă în monete de aur sau argint având curs în țară în momentul efectuărei sale [6]).

---

[1]) P. Pont, *op. cit.*, I, 211. Duranton, XII, 94 și XVII, 575. Vedi însă Duvergier, XXI, *Prêt*, 218. Troplong, *Prêt*, 302.

[2]) Vedi în acest sens, P. Pont, *op. cit.*, I, 212. Baudry et Wahl, *Prêt*, 752. Demante, VIII, 100 bis V. Duranton, XII, 93 și XVII, 577. Massé-Vergé, IV, § 726, p. 464, n. 5.— Majoritatea autorilor se pronunță în sens contrar. Vedi Pothier, *Prêt de consomation*, V, 37. Laurent, XVII, 565. Demolombe, XXVII, 259. Troplong, *Prêt*, 240. Aubry et Rau, IV, § 318, p. 159, t. și nota 12. Larombière, III, art. 1246, No. 7. Duvergier, *Prêt*, 177. Guillouard, *Prêt*, 82, etc.

[3]) Cpr. Al. Degrê. *Dreptul* din 1891, No. 80, p. 638 urm.

[4]) Vedi asupra textului italian, reprodus de legiuitorul nostru, Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, VII, 21, 24.

[5]) Cpr. Al. Degrê, *Dreptul*, *loco suprà cit.*

[6]) In lipsa unei convențiuni speciale, plata trebue deci să se facă în moneta care are curs legal la locul efectuărei sale.

L. din 17 Martie 1890

Creditorul nu este însă obligat a primi monetele de argint de cât pentru suma maximum de 50 lei, ear monetele de bronz numai pentru suma de 5 lei (art. 8 şi 14 L. din 17 martie 1890) [1]). Creditorul n'ar fi primit, în adevĕr, o sumă egală acelei datorite, dacă plata ar fi putut să fie făcută pentru o sumă mai mare în monete de argint sau de bronz [2]).

Monete străine de argint, aramă, etc.

Monetele străine de argint, aramă şi nikel nu au curs în România (art. 9 L. din 17 martie 1890).

Se poate însă conveni ca plata unei sume de bani să se facă în monete străine determinate prin convenţia părţilor (art. 969 C. C., 315 C. com.) [3]).

Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 303. Despagnet, *Pr. de dr. international privé* (ed. a 3-a, 1899), 311, p. 614. Legea care determină valoarea monetelor este tot acea a locului unde trebue să se facă plata, pentru că acolo debitorul este obligat a'şi procura fondurile necesare la facerea plăţei. Baudry et Wahl, *Prêt*, 758. P. Fiore, *Diritto internatz. privato*, 298, 299. Guillouard, *Prêt*, 85.—Chestiunea este însă controversată, şi unii aplică, în specie, legea locului unde s'a încheiat contractul. Vedi Bar, *Theorie und Praxis der internat. Privatrechts*, II, 284, ed. a 2-a. Vedi şi autorii citaţi de Baudry et Wahl, *op. cit.*, p. 402, n. 1 şi 2.

[1]) Legea nefăcênd nici o deosebire între particulari şi Stat, se înţelege că art. 8 şi 14 din legea suscitată de la 1890 sunt aplicabile şi Statului, de unde resultă că nici el nu poate fi silit a primi monete de argint pentru mai mult de 50 lei, ear monete de bronz pentru mai mult de 5 lei. Cpr. Al. Degré, *Dreptul*, din 1891, No. 80, p. 642.—In Francia, din contra, casele publice sunt obligate a primi monete de argint sau de bronz pentru ori ce sume (art. 5 L. din 14 iulie 1866 şi Conv. monetară din 6 nov. 1885, art. 6). Baudry, II, 1030. Aceiaş soluţie este admisă şi în Germania (art. 9. L. monet. din 9 iulie 1873). Cpr. Al. Degré, *loco suprà cit.*, p. 643.

[2]) Baudry, II, 1030.—Aceiaş soluţie este admisă şi în legislaţiile străine. Vedi, de ex., pentru Francia, Decretul din 18 Aug. 1810 şi L. din 14 Iulie 1866; pentru Germania, L. din 9 Iulie 1873, etc.

[3]) Laurent, XVII, 563. Baudry, II, 1030. Despagnet, *op. cit.*, p. 614, No. 311. T. Huc, VIII, 41, 459. Aubry et Rau, IV, § 318, p. 159, n. 9. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1755. Boistel, *Pr. de dr. comm.*, 799. Cas. fr. Sirey 1899. 1. 270.—Dacă debitorul nu poate să'şi procure banii străini în care el s'a obligat a face plata, ea se va putea efectua în monetă naţională, ţinênduse însă creditorului socoteală nu numai de

Bilete de bancă.

Cât pentru biletele de bancă, creditorul nu poate fi obligat a le primi, dacă n'au fost anume prevĕdute în convenţia părţilor, pentru că, după legea noastră, ele nu au curs legal şi forţat pentru particulari [1]). Ele nu sunt obligatorii de cât pentru casele Statului şi stabilimentelor publice dependente de Stat (art. 14 L. din 17 april 1880 modif. prin L. din 21 iunie 1890 şi 31 mai 1892) [2]).

Presupunênd însă că o lege ar declara şi la noi cursul forţat al biletelor de bancă faţă cu particularii, creditorul va putea neaparat fi silit a primi aceste bilete după valoarea lor nominală, pentru că legea care, în timpuri de crisă, stabileşte cursul forţat al biletelor de bancă este necontestat o lege de ordine publică. Asupra acestui punct nu mai încape nici o îndoială.

Diferenţa între valoarea reală a hârtiei monete şi a speciilor metalice (agio). Controversă.

Chestiunea este însă de a se şti dacă creditorul va putea, în baza unei convenţiuni speciale, să reclame diferenţa între valoarea reală a hârtiei monete şi a specielor metalice *(agio)*. S'a dis că asemenea convenţie ar fi nulă, pentru că printr'ênsa părţile ar contraveni la o lege de

valoarea curentă a monetei străine, dar şi de valoarea intrensecă a acestei monete convertite în alta. C. Bordeaux, 26 Ianuar 1831, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1755, nota 3. Cas. fr., 18 Nov. 1895. *Journ. de dr. internat.* (Clunet), anul 1896, p. 381. Cpr. T. Huc, *loco suprà cit.* Despagnet, *op.* şi *loco suprà cit.* Pand. fr., I, 3321.

[1]) Cpr. Al. Degré, *Dreptul* din 1891, No. 80, p. 641. — In Francia, biletele de bancă au, din contra, curs legal şi forţat faţă de toată lumea. (Art. 1 şi 2 L. din 12 aug. 1870). Cpr. Cas. fr. D. P. 88. 1. 217. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 303. Baudry, II, 1030, t. şi n. 1. Această lege fiind de ordine publică şi de interes general, părţile nu pot să deroage de la dênsa prin convenţia lor (art. 5). Cpr. Baudry, II, 1030, p. 742. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internat. privé*, v° *Effets de commerce*, 88. Laurent, XVII, 560. Vedi şi Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, IV, 762. Cas. fr. S. 73. 1. 97 şi nota lui Labbé.

[2]) Plata fiind însă în genere cârmuită de legea locului unde ea trebue să se facă, se înţelege că creditorul, în lipsa unei convenţiuni care să determine ca ea se va efectua în monetă metalică, nu va putea să refuse hârtia monetă, dacă ea ar avea curs forţat la locul fixat pentru efectuarea ei, şi aceasta chiar dacă hârtia ar fi fost substituită monetei metalice în urma convenţiei părţilor. T. Huc, VIII, 459. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, v° *Oblig.*, 63. P. Fiore, *Diritto internaz.*, 300. Cas. fr. Sirey 73. 1. 97.—Vedi însă Massé, *Dr. comm.*, I, 611.

ordine publică. Părerea contrară este însă mult mai juridică, pentru că, pe de o parte, convenţia părţilor nu impedică legea asupra cursului forţat de a'şi produce efectele sale, întru cât biletele de bancă vor fi primite după valoarea lor nominală, ear pe de alta, părţile pot fixa, după cum ele înţeleg, cuantumul sumei datorite, ţinênd socoteală de diferinţa care există între valoarea nominală şi valoarea reală a biletelor cu care urmează a se face plata. Prin anularea clausei relativă la *agio,* se violează, pe de o parte, echitatea şi voinţa părţilor contractante, ear pe de alta, se permite debitorului de a se libera plătind mai puţin de cât datoreşte [1]).

Plata făcută în cambii, cecuri, etc.

Creditorul n'ar putea de asemenea fi silit a primi drept plată valorile care circulează în comerţ ca instrumente de credit şi înlocuesc moneta, precum cambii, cecuri, etc. Remiterea unor poliţe, bilete la ordini, etc., nu constitue, în adevĕr, o plată reală şi nici o dare în plată *(datio in solutum),* ci numai o promisiune de plată [2]).

Warante.

In cât priveşte recipisele de depunere a mărfurilor în dokuri sau magasii generale (warante), girul lor către o a treia persoană strămutând proprietatea mărfurilor depuse, asemenea transmitere constitue o plată în marfă, adecă o *datio in solutum* [3]).

Art. 315 C. com.

In privinţa cambiilor, art. 315 C. com. prevede că plata trebue să se facă în moneta aratată într'ênsa. Aceasta nu este de cât o consecinţă logică a art. 969, după care convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante, şi a art. 1100, după care creditorul nu poate fi silit a primi alt lucru de cât acela ce i se dato-

---

[1]) Vedi în acest sens, Despagnet, *op. cit.*, 311, p. 614, 615. Esperson, *Journ. Clunet*, anul 1882, p. 285. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1889, p. 630.—*Contrà.* Cas. fr. S. 73. 1. 97.

Art. 1170 C. spaniol.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 39. Laurent, XVII, 561.—„Remiterea unor bilete la ordin. cambii, sau altor efecte de comerţ, dice art. 1170 din Codul spaniol de la 1889, nu va produce efectele unei plăţi de cât atunci când aceste efecte vor fi plătite sau când ele vor perde valoarea lor prin greşala creditorului".

[3]) T. Huc, VIII, 39. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 347 urm. Cas. fr. D. P. 82. 1. 358. Cpr. art. 3, § 20 C. com., art. 5. urm. L. din 28 Iunie 1881 asupra magasiilor generale, modif. prin L. din 6 Iulie 1892; art. 114 L. vămilor din 15 Iunie 1874. Vedi în privinţa legisl. franceze, L. din 28 Mai 1858, privitoare la mărfurile depuse în magaziile generale.

reşte, chiar dacă valoarea lucrului oferit ar fi egală sau mai mare [1]).

In Francia se controversează chestiunea de a se şti dacă debitorul poate plăti în altă monetă de cât acea indicată, ţinênd, bine înţeles, socoteală de cursul ḑilei în care se face plata [2]).

In dreptul nostru, această chestie nu mai e controversată, căci art. 315 trimeţêndune la art. 41 C. com., acest din urmă text prevede că, de câte ori moneta arătată într'un contract nu are curs legal sau comercial [3]) în ţară, şi când cursul ei n'a fost determinat de însuşi părţile contractante, plata poate fi făcută în moneta ţărei după cursul ce va avea schimbul la vedere în ḑiua scadenţei şi la locul plăţei, ear când în acea localitate n'ar fi un curs de schimb, după cursul pieţei celei mai apropiate, afară numai dacă contractul poartă clausa *efectiv* sau o altă asemenea, în care caz nu mai remâne îndoeală că plata va trebui să se facă în moneta prevĕḑută de părţi, pentru că, după cum foarte bine ḑice Mancini: „nici o raţiune nu se poate invoca pentru a împedica o stipulaţiune perfect licită, şi la a cărei îndeplinire un creditor poate să aibă un legitim interes“ [4]). Art. 41 C. com.

[1]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 301. David Supino, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, III, 302.

[2]) Veḑi Lyon-Caen et Renault, *op. şi loco suprà cit.*, text şi n. 1.

[3]) Cursul *comercial* este acel care se stabileşte de la sine prin abundenţa sau lipsa numerarului, ear cursul *legal* este acel oficial fixat prin lege. Cpr. Troplong, *Prêt*, 229, 230. Veḑi *suprà*, p. 490, text şi nota 1.

[4]) „... *Perchè non vi è ragione di impedire una stipulazione perfettamente lecita, ed al cui adempimento un creditore può avere legittimo interesse. In tal caso, l'obbligo non è solamente di dare, ma anche di fare, ponendosi a carico del debitore col suo consenso espresso ogni diligenza, spesa, ed eventualità per procacciarsi la specie effettiva promessa*, etc.“ Veḑi D. Supino, *op. cit.*, III, 305. Cpr. Gr. Maniu, *Dr. com.*, I. 69. C. N. Toneanu, *Idem*, I, 104.

Art. 244 din noul Cod german prevede că plata unei datorii de bani plătibilă în monetă străină, se poate face în monetă germană, afară de casul când s'a stipulat anume că plata trebue neaparat să se facă în monetă străină. Conversiunea se face după cursul schimbului din timpul şi locul plăţei. „*Die Umrechnung erfolgt nach dem Kurswerthe, der zur Zeit der Zahlung für den Zahlungsort massegebend ist*“. Art. 244 C. german.

Art. 625 C. com.

Tot în această ordine de idei, art. 625 din C. com. prevede că, dacă s'a stipulat prin contract că preţul lucrurilor asigurate va fi plătit în monetă străină, lucrurile vor fi preţuite în moneta ţărei, după cursul din timpul subscrierei poliţei, afară de o convenţiune contrară [1]).

Art. 475, § 11 C. pen. fr. eliminat din Cod. nostru.

In fine, trebue să observăm că faptul de a nu primi monetele naţionale adevărate şi nealterate, nu se pedepseşte după legea noastră, ca contravenţie poliţienească, de oare ce § 11 a art. 475 din Codul penal francez (art. 556, 4° C. pen. belg. în 1867) a fost cu drept cuvênt eliminat din Codul nostru, suveranitatea Statului nefiind despreţuită prin acest refus, fiind că, în materie de monetă, Statul nu are rolul de suveran, ci de simplu mijlocitor [2]).

Cum trebue să se facă plata.

Art. 1101.—Debitorul nu poate sili pe creditor a primi parte din datorie, fie datoria divisibilă chiar.—Cu toate acestea, judecătorii pot, în consideraţiunea poziţiunei debitorului, să acorde mici termene pentru plată şi să oprească execuţiunea urmăririlor, lăsând lucrurile în starea în care se găsesc.

Judecătorii însă nu vor usa de această facultate de cât cu mare reservă. (Art. 1021, 1025, 1146, 1366, 1582, 1831 C. C. Art. 44, 312, 316 C. com. Art. 128 Pr. civ. Art. 33 L. jud. de pace din 1896. Art. 54 L. credit. funciar din 1873. Art. 1244 C. fr.).

Art. 33 L. jud. de pace din 1896 [3]).—Când datornicul nu este de rea credinţă şi nu tăgăduieşte datoria, dar ḑice că nu poate acum să plătească, judecătoria 'i va putea da un termen de plată; şi dacă nici atunci nu va plăti, ea 'l va condamna la plată şi va împlini banii, conform regulelor de mai sus spre a'i da creditorului. (Art. 31 L. jud. ocoale din 1879. Art. 1101 C. C.).

Art. 44 C. com.— In obligaţiunile comerciale, judecătorul nu poate acorda termenul de graţie permis de art. 1021 C. C. (Art. 312, 316 C. Com. Art. 1021, 1101 C. C. Art. 42 Com. ital.).

Art. 312 C. com.— Termene de graţie, de favoare, pentru plata cambiei nu pot avea loc. (Art. 44, 316 C. com. Art. 1101 C. C. Art. 290 Cod. com. italian).

---

[1]) Veḑi asupra acestui text, Prospero Ascoli, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, VI, 892.

[2]) Cpr. Al. Degré, *Dreptul* din 1891, No. 80, p. 638.

[3]) Curtea de casaţie a decis, chiar în lipsa acestui text, că termenul de graţie poate fi acordat şi de judecătorii de pace. Bulet. Cas. S-a 1, anul 1869, p. 383.

Art. 128 Pr. civ.—Debitorul nu va putea obține termen, nici va putea să se bucure de termenul ce i s'ar fi acordat, dacă bunurile lui se vênd după cererea altui creditor; dacă este în stare de faliment sau de insolvabilitate notorie [1]) sau de contumacie, sau dacă este pus la închisoare sau dacă, prin fapta sa a micșorat siguranțele ce prin contract dăduse creditorului său, sau dacă nu a dat și garanțiile promise. (Art. 1025, 1323, 1582, 1646 C. C. Art. 715 C. com. Art. 470 urm., 483 Pr. pen. Art. 124 Pr. fr.).

Plata nefiind, după cum am vĕdut *suprà*, p. 432, de cât îndeplinirea prestațiunei datorite, debitorul trebue s'o îndeplinească în întregimea ei, fără a putea oferi îndeplinirea ei numai în parte, și aceasta chiar dacă lucrul datorit ar fi divisibil (art. 1101), pentru că, după art. 1060, obligațiunea chiar divisibilă trebue să se execute între creditor și debitor ca și cum ar fi indivisibilă [2]).

Imposibilitatea de a divisa prestațiunea datorită.

Debitorul n'are deci nici într'un caz dreptul de a divisa prestațiunea datorită [3]): 1° pentru că astfel a fost voința părților; 2° pentru că, după cum dice Pothier (II, 534), creditorul are interes de a primi creanța de o dată, ear nu rênduri rênduri, ca s'o cheltuească pe nesimțite.

Casul în care debitorul are mai multe datorii.

Soluția de mai sus presupune, bine înțĕles, că este vorba de o datorie *unică*, căci debitorul mai multor datorii deosebite ar putea să silească pe creditor a primi plata fie-căreia din ele în deosebi, chiar dacă toate ar resulta din acelaș titlu și ar fi exigibile. Art. 1101 stabilește, în adevĕr, indivisibilitatea *datoriei*, ear nu a tuturor datoriilor [4]).

---

[1]) Cuvêntul insolvabilitate se mai găsește încă în art. 1323, 1673, 2°, 1523, 4°, 1552 C. C. In art. 1025, și 1133, se întrebuințează neologismul *deconfitură*. Vedi *suprà*, p. 123, n. 1. In proiectul D-lui Ministru C. Dissescu, se dice, în loc de insolvabilitate *notorie*, insolvabilitate *de obște cunoscută*. In acest proiect se mai întrebuințază încă cuvintele *datornicul* în loc de debitorul, *dat* în loc de acordat. Toate aceste schimbări de redacție nu presintă nici un interes practic, întru cât cuvintele întrebuințate de vechiul text sunt destul de lămurite.

[2]) Cât pentru casul în care obligația ar fi indivisibilă, plata parțială ar fi chiar cu neputință.

[3]) Cpr. art. 266 C. german, citat *suprà*, p. 144, n. 3. Vedi și art. 1864 Cod. Calimach (1415 C. austriac), unde se dice că „datornicul n'are voe să plătească datoria în zăstâmpuri, după voința sa". L. 21, Dig., 12, 1, *De rebus creditis*. Art. 1864 Cod. Calimach.

[4]) Cpr. Pothier, II, 539. Laurent, XVII, 568. Demolombe,

Prin aplicarea acestui principiu, debitorul unor anuităţi a căror capital nu este exigibil, poate să silească pe creditor a primi separat una sau mai multe din aceste anuităţi [1]).

De câte ori însă capitalul este exigibil, el formează cu dobênḑile, cheltuelele şi alte accesorii, o singură datorie, şi debitorul este obligat a oferi toate dobênḑile expirate (art. 1115, 3°), chiar dacă capitalul n'ar fi exigibil de cât *pro parte* [2]).

Casurile în care debitorul poate face plăţi parţiale.

Principiul că debitorul nu poate să facă plăţi parţiale sufere următoarele excepţiuni:

1° In caz când părţile, prin convenţia lor, au hotărît contrarul (art. 969);

Art. 1143 1144.

2° In caz de compensaţie. In adevĕr, de câte ori se compensează două datorii inegale, cea mai mare se stênge până la concurenţa celei mai mici, creditorul datoriei celei mai mari fiind astfel în posiţiunea în care el s'ar găsi dacă ar fi primit o plată parţială (art. 1143, 1144);

Art. 1667.

3° In casul când, fiind mai mulţi fidejusori, unul din ei opune beneficiul de divisiune urmărirei ce i se face. Fidejusorul urmărit, obligând prin acest beneficiu pe creditor a urmări pe toţi fidejusorii, îl obligă prin aceasta însuş a primi o plată parţială (art. 1667);

Art. 1113.

4° In casul când debitorul obligat la plata mai multor datorii, face o plată fără a arata datoria ce înţelege a plăti, şi fără ca chitanţa să cuprindă vre o imputaţiune (art. 1113) [3]);

Purgă. Art. 1805.

5° Purga are de asemenea de efect divisarea plăţei,

XXVII, 239. T. Huc, VIII, 32. Pand. fr., I, 3213. Larombière, III, art. 1244, No. 2. Baudry, II, 1031, *in fine*.

[1]) Cpr. Pothier, II, 539. Baudry, II, 1031. T. Huc, VIII, 32. Laurent, XVII, 568. Demolombe, XXVII, 240. Larombière, III, art. 1244, No. 7. Pand. fr., I, 3219. Aubry et Rau, IV, § 319, p. 160, text şi nota 5.

[2]) Pothier, II, 534. Baudry, T. Huc, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVII, 238. Laurent, XVII, 568. Aubry et Rau, IV, § 319, p. 160, n. 2. Larombière, III, art. 1244, No. 11. Pand. fr., I, 3224. Cpr. şi C. Pau. D. P. 91. 2. 117.

[3]) Vedi asupra tuturor acestor excepţiuni, Pothier, II, 536 urm. T. Huc, VIII, 33. Baudry, II, 1032. Thiry, III, 50. Pand. fr., I, 3227 urm. Demolombe, XXVII, 246 urm. Larombière, III, art. 1244, No. 14 urm.

în caz de neajungerea prețului oferit, terțiul detentor nefiind obligat de cât până la concurența acestui preț (art. 1805) [1]).

6⁰ Dar din toate excepțiunile la principiul de mai sus, cea mai însemnată, și asupra căreia ne vom opri mai mult, este aceea care permite judecătorilor de a acorda debitorilor nenorociți mici termene de grație (art. 1101 C. C. și 33 L. din 1 iunie 1896).

Termenul de grație.

Prin derogare de la dreptul comun, judecătorul poate [2]) deci, după cererea debitorului, și chiar din oficiu și în lipsa lui (art. 127 Pr. civ.) [3]), în ori ce caz pentru motive de umanitate, ținênd socoteală de situațiunea nenorocită în care se găsește, de sărăcia sa, după cum se exprimă Pothier (II, 536), să acorde unul sau mai multe termene [4]) debitorului a cărui datorie este expirată (ter-

---

[1]) Larombière, III, ar. 1244, No. 14. Pand. fr., I, 3229. Demolombe, XVII, 249.

Creditorul mai primește încă, în contra voinței sale, o plată parțială în caz de concordat (art. 845 urm. C. com.), de distribuțiune la tablou (art. 450 urm. Pr. civ.), sau de cesiune de bunuri din partea debitorului (art. 1122 urm. C. C.), însă, în asemenea casuri, nu există o adevărată excepțiune la principiul înscris în art. 1101, pentru că, în toate aceste casuri, plata parțială nu este de cât resultatul unei necesități de fapt, debitorul fiind în imposibilitate de a'și plăti datoria întreagă din causa situațiunei în care se găsește. Cpr. Pand. fr., I, 3230. Demolombe, XXVII, 249. Larombière, *loco suprà cit.*

[2]) Art. 1101 lasă, în adevĕr, la facultatea judecătorului de a admite sau nu termenul de grație cerut de debitor. Cas. rom. S-a II. Bul. 1891, p. 817. Bulet. S-a 1, 1897, p. 159 și *C. judiciar* din 1898, No. 36. Vedi *suprà*, p. 91, nota 1 și 107, nota 6.

[3]) Cpr. C. Galatz, *Dreptul* din 1895, No. 2 *Curierul jud.* din 1895, No. 7. T. Huc, VIII, 34. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 560, p. 579, 580. Chauveau sur Carré, *Lois de la procéd. civ.*, I, p. 619, Q. 526. Boitard et Colmet-d'Aage, *Pr. civ.*, I, 266. Boncenne, *Théorie de la procéd.*, II, p. 509. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, 144, *in fine* și 147. Larombière, III, art. 1244, No. 31. Pand. fr., I, 3264. A. C. Șendre, *Pr. civ.*, I, partea II, 675.

[4]) Cum că judecătorul poate să acorde mai multe termene, aceasta resultă necontestat atât din art. 1101 C. C. cât și

Acordarea mai multor termene de grație.

men de grație prin opoșiție cu acel de drept) [1]) și să fracționeze plata în mai multe termene succesive.

Fracționarea plății în mai multe termene. Controversă.

Astfel, presupunênd o datorie de 5000 lei, judecătorul poate să hotărască că debitorul va plăti câte 1000 lei pe fie care lună. Dreptul judecătorului de a împărți plata unei datorii divisibile în mai multe termene resultă: 1° din expresiunea *cu toate acestea*, care legând cele două paragrafe între ele, arată că § 2 cuprinde o derogare de la § 1; 2° din discuțiunea urmată în Consiliul de Stat; și în fine, 3° aceasta era și părerea lui Pothier, pe care autorii Codului fr. l'au reprodus în totul [2]).

---

din art. 126 *Pr. civ.*, care vorbesc de termene *la plural*. Cpr. Al. C. Șendre, *Pr. civ.*, I, partea II, 671, p. 769.

Art. 1021, 1366. In casurile art. 1021 și 1366, nu se poate însă acorda de cât un singur termen. Vedi *suprà*, p. 91. Cpr. Larombière, II, art. 1184, No. 48.

In acest din urmă caz, judecătorii ar putea, după unii, să acorde debitorului termenul de grație în lăuntrul căruia el să'și execute obligația resultată dintr'un contract sinalagmatic și să suspende darea hotărîrei asupra fondului, până după expirarea acestui termen. Cpr. C. București, *Dreptul* No. 30 din 1890 (decisie casată). Demolombe, XXV, 514.—După o altă părere, mult mai juridică, se susține însă că termenul de grație trebue dat chiar prin hotărîrea care decide asupra fondului procesului, ordonânduse numai suspendarea executărei hotărîrei pronunțate (art. 126 Pr. civ.). Vedi în acest din urmă sens, Cas. rom. *Dreptul* No. 30 din 1890 și Bulet. S-a 1, anul 1890, p. 279 urm. Trib. Prahova. *Dreptul* No. 66 din 1895. Cpr. Laurent, XVII, 134. Larombière, II, art. 1184, No. 49. Baudry, II, 945. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 558, p. 571, 572. Vedi și *suprà*, p. 91, text și nota 3. Vedi asupra acestei controverse, G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, 145, p. 364, 365.

Aceiaș controversă există și în privința celorlalte termene de grație pe care judecătorii pot să le acorde în regulă generală.

[1]) Vedi *suprà*, p. 107.

[2]) Cpr. Pothier, II, 536. Aubry et Rau, IV, § 319, p. 161, t. și n. 7 Marcadé, IV, 692. Demante, V, 183 bis IV. Baudry, II, 1032. T. Huc, VIII, 34. Thiry, III, 50. Arntz, III, 171. Laurent, XVII, 575. Al. C. Șendre, *op. cit.*, 671, p. 769, *in fine*. F. Herman, III, art. 1244, No. 9, Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 558, p. 571. Demolombe, XXVII, 245. Larombière, III, art. 1244, No. 25. Boncenne, *Théorie de la procédure*, II, p. 517, *ad notam*. Pand. fr., I, 3294. Massé-Vergé, III, § 561, p. 426, n. 4.—*Contrà*. Duranton, XII, 88.

Această facultate acordată judecătorilor, admisă și în dreptul anterior [1]), fiind derogatorie de la legea contractanților și, în ori ce caz, exorbitantă, de oare ce printr'ênsa se dispune de dreptul creditorului [2]), ei nu vor putea să acorde termene de grație de cât debitorilor nenorociți și de bună credință, cari merită asemenea favoare excepțională și numai în casurile în care asemene termene nu sunt de natură a compromite drepturile creditorului. De aceea, § 1 a art. 1101 obligă pe judecători a nu usa de facultatea ce le dă legea de cât cu mare reservă. Judecătorii fondului, suverani apreciatori ai faptelor, au, în această privință, o putere discreționară necontrolată de autoritatea superioară [3]).

Reserva cu care judecătorii trebue să acorde termenele de grație.

Art. 1101 ne făcênd nici o deosebire, poate să'și pri-

---

[1]) „Când se va hotărî de către judecată, dice art. 14, cap. 8 din Codul lui Andr. Donici, ca să plătească cineva datoria către altul și va cere vadea, i se dă soroc de patru luni de dile pentru ca să nu'și vêndă fără preț din ale sale“ ; și art. 15 de sub acelaș cap. din acelaș Cod adaogă : „Cu puterea stăpânirei nu se pot da vadele îndatoritului spre plata datoriilor, de cât numai când va da chizeș platnic pentru plata datoriei cu di hotărîtă, sau când va fi cu primirea tuturor creditorilor“. In cât privește dreptul vechiŭ fr., Vedi Pothier, II, 536, Demolombe, XXV, 587; ear în privința dreptului roman, vedi L. 16, § 1, Dig., 16, 2, *De compensationibus* ; L. 21, Pr., Dig., 5, 1, *De judiciis* ; L. 31, Dig., 42, 1, *De re judicata* ; L. 21, § 1, Dig., 13, 5, *De pecunia constituta*, etc. Cpr. Demolombe, XXV, 586. Cod. Andr. Donici și dreptul vechiŭ fr.

[2]) Această împrejurare face ca termenul de grație să fie criticat de unii autori, pentru că, după cum foarte bine dic T. Huc și Orsier (*Le Code civil ital. et le Code Napoléon*, I, p. 252), nimic nu poate să întârdie plata, afară de buna voința a însuș creditorului. Vedi și Acollas (II, p. 879), care dice că dispositia art. 1101 este străină de rațiune și de justiție. Societatea nouă n'are ce face cu pomana judecătorului, dice acest autor ; ei nu'i trebue de cât justiție (*loco cit.*, nota 3). De aceea, dispositia art. 1101 n'a fost reprodusă în Codul spaniol de la 1889, în Codul portughez de la 1867 (art. 721), în Codul german, în Codul federal al obligațiilor (Elveția), în Codul italian, etc. Acest din urmă Cod n'a menținut termenul de grație de cât în casul desființărei contractului prin efectul condiției resolutorie (art. 1165, § 3 C. ital., 1021, *in fine* C. rom.). Vedi *suprà*, p. 108. Critica adusă art. 1101. Dreptul străin.

[3]) Baudry, II, 1034. T. Huc, VIII, 34. Laurent, XVII, 572. Garsonnet, *op. cit.*, III, § 560, p. 578. Pand. fr., I, 3279. Vedi și *suprà*, p. 91, n. 1; 107, n. 6 și 501, nota 2.

Casul în care debitorul este executat în baza unui act autentic. Controversă.

mească aplicaţie chiar în caz când creditorul execută pe debitorul său în baza unui act autentic învestit cu formula executorie. Debitorul va putea, în asemenea caz, să se adreseze la tribunale pentru a dobêndi un termen, *spre a opri execuţiunea urmărirelor*, după cum se exprimă art. 1101, § 2. Aceşti termeni presupun, în adevĕr, că tribunalul este sezisat din partea debitorului de o contestaţie la urmărirea ce i se face în baza unui titlu executor. Spiritul legei fiind de a veni în ajutorul debitorului nenorocit şi de bună credinţă, pe care nişte împrejurări serioase şi neatârnate de voinţa lui îl împedică de a'şi plăti datoria, puţin importă titlul în virtutea căruia se face urmărirea [1]).

Casul în care el este executat în basa unei hotăriri definitive. Controversă.

Debitorul urmărit în baza unei hotărîri definitive, nu poate însă dobêndi un termen de graţie, pentru că o hotărîre definitivă nu mai poate fi modificată nici de judecătorul care a dat-o, nici de altul. Judecătorul fiind, în adevĕr, desezisat prin hotărîrea ce a dat, nu mai poate să modifice dispoziţiile sale [2]). Debitorul odată condamnat, fără a fi dobêndit în cursul procesului termenul prevĕdut de art. 126 Pr. civ., nu poate deci dobêndi alt termen pe cale de contestaţie la urmărire. Este adevĕrat că tribu-

---

[1]) Cpr. C. Bucureşti, şi Cas. rom., *Dreptul* din 1885, No. 86. Bulet. S-a II, anul 1886, p. 83. Cas. fr. D. P. 93. 1. 33. Trib. Putna (T. P. Cudalbu făcênd funcţiunea de preşed.) *Dreptul* din 1895, No. 70. C. Paris, Colmar şi Alger. D. P. 52. 2. 239. D. P. 64. 5. 276. Thiry, III, 50. Mourlon, II, 1348, 1349. Baudry, II, 1033. Demolombe, XXV, 594. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 726. F. Herman, III, art. 1244, No. 28 urm. Vigié, II, 1450. Acollas, II, p. 880. Marcadé, IV, 695. Pand. fr., I, 3245 urm. Luarent, XVII, 579 urm. Aubry et Rau, IV, § 319, p. 165, t. şi n. 29. Demante, V, 183 bis VI urm. T. Huc, VIII, 34. Larombière, III, art. 1244, No. 23. Massé-Vergé, III, § 561, pag. 429. Carré-Chauveau, *op. cit.*, I, Q. 524, p. 615. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 561, n. 581. Rodière, *Compét. et procédure*, I, p. 274.—*Contrà.* Duranton, XII, 80. Boncenne, *Th. de la procéd.*, II, p. 518. Boitard et Colmet-d'Aage, I, 256. Rolland de Villargues, Répert., *Acte auth.*, 88 şi *Terme*, 17. Bioche, *Dictionn. de procéd.*, v° *Délai*, 55. Teste, *Encyclopédie du droit*, v° *Acte auth.*, 28. Vedi asupra acestei controverse, G. Tocilescu, *op. cit.*, II, 145 bis.

[2]) „*Judex postequam semel sententiam dixit, postea judex esse desinit*". L. 55, Dig. 42, 1, *De re judicata.*

nalele pot une-ori fi chemate a judeca cererile incidente, opoșițiile și toate celelalte contestații ce s'ar rădica cu ocasiunea executărei hotărîrelor pronunțate de dênele (art. 400 Pr. civ.), însă acest principiu, relativ numai la dificultățile ce s'ar rădica cu ocasiunea executărei, nu poate să le confere facultatea de a rădica părței câștigătoare drepturile dobêndite în baza unei hotărîri definitive pronunțate în favoarea ei [1]).

Debitorul urmărit, în materie imobiliară, în baza unei hotărîri definitive, care, după cât am vĕdut, n'ar mai putea cere un termen de grație, are însă facultatea, înainte de a se pronunța adjudecarea provisorie [2]), de a justifica, prin contracte de arendă autentice, că venitul curat al imobilelor sale pe timp de un an este de ajuns pentru plata capitalului datoriei, dobêndilor și cheltuelelor, și în asemene caz, tribunalul *va putea* [3]) să suspende urmărirea, dacă debitorul dă delegațiune creditorului de a percepe acest venit (art. 1831 C. C., 502 Pr. civ. [4]). Art. 1831 C. C. 502 Pr. civ.

Art. 1101 permițênd judecătorilor de a da debitori- Renunțarea la beneficiul art. 1101.

[1]) Cpr. C. Paris. D. P. 72. 2. 71. Sirey, 72. 2. 131. Trib. Prahova (Al. Panaitescu președ.) *Dreptul* din 1895, No. 66. T. Huc, VIII, 34, p. 53. Aubry et Rau, IV, § 319, p. 165, t. și n. 30. Al. C. Șendre, *Pr. civ.*, I, partea II, p. 771, No. 672. Répert, Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 727. Tocilescu, *op. cit.*, II, 126. Demolombe, XXV, 596. Larombière, III, art. 1244, No. 29. Pand. fr., I, 3250. Laurent, XVII, 578. Bioche, *op. cit.*, v° *Délai*, 84. Demante, V, 183 bis VI. Boitard et Colmet-d'Aage, *Pr. civ.*, I, 256. Carré-Chauveau, *op. cit.*, I, p. 617, Q. 525. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 558, p. 572, t. și n. 9. Baudry, II, 1033. — *Contrà.* C. Dijon, 8 ianuar, 1817. Répert. Dalloz, v° *Jugement*, p. 354, n. 1. Această decisie este însă criticată de toți autorii.—Curtea noastră supremă a decis de asemenea că judecătorii sunt în drept a acorda termene de grație, chiar când debitorul este urmărit în baza *unei sentințe*, motivul de umanitate fiind în toate casurile acelaș (Bulet. S-a II, anul 1886, p. 83). Această decisiune face însă o greșită aplicare a legei.

[2]) Cas. rom., S-a II, Bulet. anul 1891, p. 1269.

[3]) Oferta debitorului de a delega toate veniturile imobilelor sale creditorului urmăritor, nu obligă pe tribunal ca să suspende urmărirea, această mĕsură fiind cu totul lăsată la apreciarea sa suverană. Cas. rom. S-a II. Bulet. 1891, p. 267.

[4]) Cpr. asupra acestei dispositiuni de favoare, Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 561, *in fine*, p. 582, 583.

lor nenorociți mici termene de grație *pentru considerațiuni de umanitate*, adecă de interes general, se decide în genere că renunțarea de mai'nainte la beneficiul acordat de art. 1101 este nulă și că judecătorii ar putea, prin urmare, să uzeze de facultatea ce le dă legea, cu toată renunțarea debitorului (art. 5) [1].

Termenul de grație trebue să fi determinat. Controversă.

De câte ori judecătorii, în apreciarea lor suverană, nesupusă nici unui control, dacă hotărîrea lor este motivată în fapt, găsesc cu cale de a acorda debitorului un termen de grație, ei vor hotărî și întinderea acestui termen, care, în principiu, va trebui să aibă o durată certă și să fie determinat. S'a decis une-ori că termenul poate să aibă drept limită sfârșitul unei proceduri [2]; însă această soluțiune este departe de a fi juridică, pentru că un termen nedeterminat nu este *mic*, după cum voește art. 1101. Și apoi, asemenea termen micșorează în mod simțitor valoarea creanței în mânele creditorului care, din această causă, n'ar găsi un preț favorabil spre a o vinde [3].

Art. 127 Pr. civ.

Termenul de grație *curge* din ziua pronunțării sentinței, când este dată în contradictoriu; și din ziua înmânării, când este dată în lipsă (art. 127 Pr. civ.) [4]. Dacă s'a făcut apel, termenul curge din ziua în care s'a confirmat sentința tribunalului.

Efectele termenului de grație.

In cât privește efectele termenului de grație, art. 1101

---

[1]) Baudry, II, 1034. T. Huc, VIII, 34. Demolombe, XXV, 592. Laurent, XVII, 571. Marcadé, IV, 694. G. Tocilescu, *Pr. civ.*, II, 144. Al. C. Șendre, *Pr. civ.*, partea II, 671. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 560, p. 570, t. și n. 9. Glasson sur Boitard, *Pr. civ.*, ed. a 15-a, I, p. 269. n. 1. Carré-Chauveau, *op. cit.*, I, Q. 529. Rodière, *Compét. et procéd.*, I, p. 274. C. Colmar, D. P. 52. 2. 238. C. Galatz, *Curierul jud.* din 1895, No. 7.—*Contrà*. Vigié, II, 1451. Demante, V, 183 bis IX. Larombière, III, art. 1244, No. 28. Aubry et Rau, IV, § 319, p. 164, t. și n. 26. C. Bordeaux, 23 iulie 1838. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1773, n. 1 și Sirey, 39. 2. 147. Vedi asupra acestei controverse, Pand. fr., I, 3260 urm.

[2]) Cpr. Cas. fr., 14 mai 1838. Répert Dalloz, *Dispositions entre vifs*, 1802, n. 2.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 34.

[4]) Cpr. asupra art. 127 *Pr. civ.*, Al. C. Șendre, *op. cit.*, 675, p. 776 urm. Tocilescu, *op. cit.*, II, 147. In proiectul Codului de proced. a D-lui Ministru C. Disescu, art. 127 este desființat cu totul.

prevede că lucrurile remân în starea în care se găsesc *(restent en état)*, ceea ce însemnează că actele de urmărire remân valide, ele fiind numai în suspensie și creditorul neavênd nevoe de a le reîncepe din nou, dacă debitorul a lăsat să treacă termenul fără să plătească.

Din cele mai sus expuse resultă următoarele consecințe:

Consecințele care resultă din împrejurarea că termenul suspendă numai actele de urmărire.

1° Termenul de grație nu întrerupe cursul procentelor moratorii, care vor continua a curge în folosul creditorului din ziua cererei în judecată (art. 1088, § 2) [1];

2° Termenul de grație nu împedică compensația legală de a avea loc (art. 1146), așa că dacă debitorul însuș a devenit, în lăuntrul acestui termen, și el creditor al creditorului său, creanțele lor se compensează de drept (art. 1144), fără ca debitorul să poată invoca beneficiul termenului și să poată cere de la creditor, devenit în urmă debitorul său, plata creanței sale [2];

Art. 125 Pr. fr. eliminat ca de prisos.

3° Termenul de grație nu împedică pe creditor de a face acte conservatorii, ci numai acte de executare. Aceasta este atât de evident, în cât art. 125 din procedura fr., care o spune anume, a fost eliminat de legiuitorul nostru ca de prisos. Astfel, creditorul va putea, în lăuntrul termenului de grație, să se opue la punerea peceților (art.

---

[1]) Din contra, termenul de drept împedică curgerea acestor procente, pentru că nu poate să fie vorba de procente moratorii cât timp debitorul are termen, ci numai de procente convenționale. In această privință termenul de grație se deosebește deci de acel de drept. Vedi și *suprà*, p. 108, n. 1. Cpr. Al. C. Șendre, *Pr. civ.*, I, partea II, 686. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 559, p. 575 urm. G. Tocilescu, *op. cit.*, 148. Boitard, Colmet-d'Aage et Glasson, *Pr. civ.*, I, 259.

Deosebire între termenul de grație și acel de drept în privința procentelor moratorii. Art. 1088, § 2.

[2]) Din contra, termenul de drept împedică compensația de a avea loc, pentru că ea nu se îndeplinește de cât între creanțe deopotrivă lichide și exigibile (art. 1145). „*Quod in diem debetur non compensabitur antequam dies venit, quamquam dari oporteat*“. (L. 7, Pr., Dig., 16, 2, *De compensationibus*). Aceasta este o altă deosebire care există între termenul de grație și acel de drept. Vedi *suprà*, p. 108, n. 1. Cpr. T. Huc, VII, 283 și VIII, 35. Al. C. Șendre, *op. cit.*, 685. Garsonnet, *op. cit.*, III, p. 576, § 559. G. Tocilescu, *op și loco cit.* Pand. fr., I, 3283. Laurent, XVII, 583. Demolombe, XXV, 601. Boitard et Colmet-d'Aage, *op. cit.*, I, 259.

Altă deosebire în privința compensației. Art. 1144, 1146.

666 urm. Pr. cic,), să ceară un sechestru asigurător (art. 610 Pr. civ.), etc., aceste acte și altele de asemenea natură neaducênd nici un prejudiciu debitorului [1]).

Poprire. Controversă.

Unii acordă creditorului chiar dreptul de a procede la o poprire, considerând-o ca un act conservator [2]). Este cu neputință, dice T. Huc, ca termenul de grație acordat debitorului să poată în așa mod nimici dreptul creditorului, în cât el să peardă o avere pe care poprirea ar putea să i-o asigure. In acest sistem, poprirea este deci un act conservator permis creditorului [3]).

Casul în care sunt mai mulți debitori.

Beneficiul termenului de grație fiind personal, poate fi acordat numai unuia din debitorii solidari și refusat celorlalți, după cum el poate fi acordat tuturor, fără ca durata lui să fie aceiaș pentru toți.

De câte ori termenul de grație a fost acordat numai unuia din debitori, el va folosi însă indirect și celorlalți în acest sens că creditorul nu va putea să'i urmărească de cât deducênd din datorie partea contributivă a acelui care l'a obținut; altfel el n'ar fi de nici un folos pentru acest din urmă.

Art. 1669.

Fidejusorul se va folosi de asemenea de termenul acordat debitorului principal; altfel el n'ar aduce nici un folos acestui din urmă, pentru că îndată ce creditorul ar apuca pe fidejusor, aceasta ar avea regres contra debitorului (art. 1669) [4]).

Termenul de grație poate fi acordat debitorului și chiar terțiului interesat sau neinteresat, care ar interveni

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 35. Al. C. Șendre, Tocilescu, *op.* și *loco suprà cit.* Garsonnet, *op. cit.*, III, § 559, p. 574. Larombière, III, art. 1244, No. 26. Pand. fr., I, 3285.

[2]) Vedi în privința chestiunei de a se ști dacă poprirea este un act de conservare sau de executare, *suprà*, p. 53, n. 2; p. 483, nota 2.

[3]) T. Huc, VIII, 35. Roger, *De la Saisie-arrêt*, 119. Boncenne, *Théorie de la procéd.*, II, p. 525. Toullier D. III, partea II, 673. Carré-Chauveau, *op. cit.*, IV, Q. 1926, p. 551.—*Contrà.* Laurent, XVII, 584. Larombière, III, art. 1244, No. 27. Delaporte, *Pand. fr.*, I, p. 131. Vedi și Demolombe (XXV, 604), care admite sau nu admite poprirea, după natura motivelor care au făcut pe judecători să acorde termenul de grație. Această părere este, în ori ce caz, inadmisibilă.

[4]) Cpr. Larombière, III, art. 1244, No. 36. T. Huc, VIII, 35. Pand. fr., I, 3289 urm.

pre a plăti în socoteala debitorului, fie în baza art. 1093, e în vederea de a dobêndi subrogațiunea legală sau conenționalā [1]), de câte ori legiuitorul n'a dispus altfel, și l a depus contractul în materie de obligațiuni comerciale art. 44 C. com.) și în materie de cambiĭ (art. 312 C. com.).

Termenul de grație nu poate deci fi acordat nici în Art. 44, 312 Cod. com. naterie de obligațiuni comerciale (art. 44 C. com.) [2]) nici entru plata unei cambiĭ (art. 312 C. com.). In materie de ambiĭ, mai cu samă, debitorul trebue să fie tot-deauna în nĕsură de a plăti la timp, chiar dacă el n'ar fi comeriant, de oare ce legiuitorul n'a avut în vedere calitatea lebitorului, ci natura datoriei [3]).

Cecurile sunt, în această privință, asimilate cambiilor Art. 366 C. com. art. 366 C. com.) [4]).

Osebit de art. 44 și 312 C. com., mai sunt și alte asuri în care termenul de grație nu poate fi încuviințat.

Astfel, acest termen nu poate fi acordat în casurile Art. 1366 1367, etc. C. C. rt. 1366, 1367 (pact comisoriu expres), 1370, 1374 C. ., etc.

Art. 1366 prevede casul în care vêndĕtorul unui inobil cere resiliarea vêndărei și este în pericol de a perle lucrul și prețul, când, de ex., cumpărătorul devine inolvabil sau degradează ori denaturează imobilul cumpa-at [5]); ear art. 1367 prevede casul în care contractul este esiliat de drept prin însuș faptul neîndeplinirei obligațiuiei debitorului. In asemenea caz, judecătoriĭ nu pot, cu unā samă, să acorde nici un termen debitorului, pentru că i nu resiliază contractul, ci constată numai resiliarea, are se îndeplinește prin convenția părților [6]).

---

[1]) Cpr. Larombière, III, art. 1244, No. 37. Pand. fr. I, 3291.

[2]) Cpr. Trib. Prahova (Al. Panaitescu președ.). *Dreptul* din 1895, No. 66. — In Codul fr., se admite însă în genere că judecătoriĭ pot, din contra, să acorde termen de grație în materie de obligațiuni comerciale, ca și în materiĭ de obligațiuni civile. Lyon-Caen et Renault, *Dr. com.*, III, 40. Laurent, XVII, 577.—*Contrà*. Toullier, D., III, partea II, 661. Termenul de grație nu are însă loc, nici după acest Cod, în materie de cambiĭ (art. 135, 157, 187 C. com. fr.). Deosebire de la Cod. fr.

[3]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, IV, 287, n. 2 și 291.—*Contrà*. Bédarride, *Lettre de change*, I, 281 și II, 449.

[4]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, III, 40, p. 38.

[5]) Vedi *suprà*, p. 99.

[6]) Vedi *suprà*, p. 101, 103. Cpr. T. Huc, VIII, 25, *in fine*.

Art. 54 L. din 6 april 1873.

Judecătorii mai sunt încă opriți de a acorda termene de grație pentru plata anuităților datorite creditelor funciare (art. 54 L. din 6 april 1873) [1].

Art. 128 Pr. civ.

In fine, debitorul nu poate să obție termene de grație în casurile prevĕdute de art. 128 Pr. civ., în care casuri el perde chiar termenele ce i se acordase.

Casurile în care judecătorii nu pot să acorde debitorului termene de grație, sau mai bine dis, în care el perde termenele ce i se acordase, căci, în acest text, este mai mult vorba de perderea sau revocarea termenului de grație de cât de neacordarea lui, sunt în numĕr de cinci:

Debitorul perde termenul de grație

Vinderea bunurilor debit. după cererea altor creditori.

1° Când bunurile lui se vênd după cererea altor creditori. Pentru ca această decădere să aibă loc, este de ajuns ca vêndarea să fi fost ordonată de tribunal, fără a se aștepta efectuarea ei [2]. Ar fi fost nedrept, în adever,

---

Garsonnet, *op. cit.*, III, § 561, *ab initio*, p. 580. C. Alger. D. P. 93. 2. 294.—Când însă în contract nu se prevede resiliarea de drept, justiția poate, după împrejurări, să acorde un termen debitorului. C. București, *Dreptul* din 1895, No. 62.

Privilegiile de care se bucură creditele funciare după legea lor organică din 1873.

[1] Aceiaș soluție este admisă și în Francia (Decret din 28 fevr. 1852, art. 26). Vedi Garsonnet, *op. cit.*, III, § 561, p. 581. Institutele de credit, pentru a putea funcționa regulat, se bucură de mai multe privilegii statornicite prin legea organică din 1873. Astfel, contrar art. 455 urm. Pr. civ., plata anuităților nu poate fi poprită prin nici o oposițiune, numai Statul avênd un drept de precădere pentru acoperirea impositelor (art. 55 L. din 1873); Prin derogare de la art. 1099 C. C., o oposițiune la plata capitalului și dobêndilor nu este admisă, afară numai în cas de perderea scrisurilor (art. 50); Prin derogare de la legea din 9 Dec. 1882, dobênda poate fi rădicată până la 10 % (art. 36); Prin derogarea de la art. 1786 C. C., ipotecile constituite în favoarea societății n'au trebuință de a fi reînoite (art. 87); Averea mobilă sau imobilă a societății Creditului funciar nu poate fi sechestrată (art. 88); Creanțele ipotecare ale societății nu sunt supuse legilor falimentelor (art. 89); Toate actele societății sunt scutite de ori ce drept de timbru, înregistrare și alte imposite (art. 90), etc. Cpr. Ionescu-Dolj, *Curierul judiciar* din 1899, No. 13, p. 100, n. 6. Vedi asupra Creditului funciar, lucrarea amicului nostru Gr. Vulturescu, *Despre societățile de Credit funciar și instituirea lor în România* (București, 1889).

[2] Cpr. Al. C. Șendre, *op. cit.*, 677.—Vedi însă Tocilescu, *op. cit.*, II, 143.

ca creditorul pus, de o cam dată în inacțiune prin admiterea termenului de grație, să stea cu brațele încrucișate, pe când ceialalți creditori ar vinde averea debitorului comun. Averea creditorului formează, în adevĕr, gajul tuturor creditorilor sei (art. 1718, 1719);

2° Când debitorul este în stare de faliment, sau de insolvabilitate notorie, sau *de obște cunoscută* după cum se exprimă proiectul D-lui Ministru C. Dissescŭ (art. 128 Pr. civ.. 715 C. com. 1025 C. C.) [1]). Falimentul sau insolvabilitatea debitorului.

3° Când el se află în stare de contumacie (art. 470 urm. Pr. pen.). Rebeliunea contumacelui, pe de o parte, ear culpabilitatea sa, pe de alta, îl fac nedemn de favoare. Și apoi, absența sa prelungită și persistentă, reîntoarcerea sa puțin probabilă și sechestrarea bunurilor sale (art. 476 Pr. pen.) rădică creditorilor garanția pe care le o dă legea [2]); Contumacie. Art. 470 urm. Pr. penală.

4° Când este pus la închisoare. Este vorba, în specie, de închisoarea la care debitorul ar fi fost condamnat numai pentru crime sau delicte, ear nu și pentru contravențiuni polițienești, pentru că această închisoare este scurtă (15 ḑile cel mult) (art. 382 C. pen.) și nu împedică pe debitor de a fi în capul afacerilor sale [3]); Punerea debitorului la închisoare. Controversă.

---

[1]) Veḑi *suprà*, p. 123 urm.—O strîmtorare sau jenă momentană nu constitue starea de insolvabilitate (C. București. *Dreptul* din 1895, No. 62), după cum ea nu constitue nici încetarea de plăți a unui comerciant. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 54 urm. Calamandrei, *Del falimento*, I, 9. Cuzzeri, *Il Cod. di comm. commentato*, VII, 5 urm.

[2]) Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 559, p. 578. Tocilescu, II, p. 363, No. 143. Șendre, *op. cit.*, 679.—Debitorul va putea însă face să se mențină termenul de grație, dacă reîntorcêndu-se, va șterge contumacia și va fi achitat (art. 483 Pr. pen.). Al. C. Șendre, *loco suprà cit.*

[3]) Cpr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 363, n. 1. Șendre, *op. cit.*, 679.—Unii înțĕleg însă prin închisoare și acea pronunțată pentru o simplă contravenție polițienească. Cpr. Mourlon, *Procéd. civ.*, 236. — In fine, după alți autori (Boitard et Colmet-d'Aage, *op. cit.*, I, 263. Garsonnet, *op. cit.*, III, p. 578, n. 24), textul ar fi înțeles a vorbi de închisoarea pentru datorii (constrêngere corporală), părere care, în ori ce caz, la noi este inadmisibilă, pentru că constrêngerea corporală nu există, de și legea din 24 Sept. 1864 n'a fost abrogată. Veḑi t. V, p. 136, n. 5; p. 488, 489. Veḑi și *tr. fr.*, p. 51 și 347. Constrêngerea corporală era admisă de Andr. Donici: „Cel ce nu are nici un chip ca să plătească datoria sa, ḑice § 16, capit. 8 din acest Cod, nici chi- Cod. Andr. Donici.

Nedarea garanțiilor promise sau micșorarea garanțiilor date.

5° Când nu a dat garanțiile promise (art. 128 Pr. civ., 1646 C. C.)[1] sau când, prin culpa ori faptul său, a micșorat asigurările date prin contract (art. 128 Pr. civ., 1025 C. C.). De ex., debitorul a constituit creditorului o ipotecă asupra unui imobil, pe care în urmă l'a distrus, etc.[2]).

In toate aceste casuri, creditorul se va adresa la judecătorul de pace, la tribunalul sau curtea care a dat termenul de grație, și judecătorii, în contradictor, vor revoca sau vor menține termenul, după cum debitorul se află sau nu se află în casurile prevĕdute de art. 128 Pr. civ. și 1025 C. C. [3]).

In ce stare lucrul trebue să fie plătit.

Legiuitorul distinge, în această privință, două ipoteze: 1° acea în care datoria are de obiect un corp cert și determinat; și 2° acea în care ea are de obiect un lucru nedeterminat.

1° Casul în care datoria are de obiect un corp cert și determinat.

Art. 1102.—Debitorul unui corp cert și determinat este liberat prin tradarea lucrului în starea în care se găsește la predare, dacă deteriorările ulterioare nu sunt ocasionate prin faptul sau greșala sa, nici prin aceea a persoanelor pentru care este responsabil, sau dacă înaintea acestei deteriorări n'a fost în întârdiere. (Art. 903, 971, 999, 1000 urm., 1004, 1074, 1079, 1083, 1156, 1324 C. C. Art. 62 C. com. Art. 1245 C. fr.).

De câte ori obligația are de obiect un corp cert și determinat în individualitatea sa, *în feliu*, după cum se exprimă art. 796 din Codul Calimach, de ex., cutare moșie sau casă, 1000 hectolitre de grâu din recolta anului trecut, ce am în hambar, etc. [4]), debitorul va fi liberat, dacă acest lucru a perit fără greșală sau *faptul* lui, ori a persoanelor pentru care el respunde (art. 1156). Dacă însă lucrul

---

zeș nu'și găsește, scrie pravila că nu se cuvine *mai mult de treĭdeci de dile să șadă în închisoare*, ci de se cade, i se pune mai îndelungată vade".

[1]) Vedi *suprà*, p. 130, 131.

[2]) Vedi *suprà*, p. 127 urm.

[3]) Cpr. Al. C. Șendre, *op. cit.*, 682.

[4]) Lucrul este cert și determinat *in ipso individuo*, când se arată natura sa, cantitatea, calitatea, etc., *quid*, *quale*, *quantum sit* (L. 74, § 1, Dig., 45, 1 și L. 8, Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ*). Vedi t. IV, p. 182, n. 1 și 547; t. V, p. 125 urm. și 167, n. 2.

n'a perit în totul, ci a fost numai deteriorat, se înțelege tot fără greșala sau faptul lui, debitorul se va libera prin tradarea lui în starea în care se găsește (art. 1102) [1]).

Pentru ca obligația să fie stînsă sau debitorul să se poată libera prin predarea lucrului în starea în care se găsește, se cere însă ca atât perirea totală cât și acea parțială să se fi întâmplat înaintea punerei sale în întârdiere, pentru că, precum am spus-o de mai multe ori [2]), faptul de a nu se conforma punerei în întârdiere este o culpă din partea lui: *Qui in mora est culpa non vacat* (art. 1044, § 2, 1074, § 2, 1102, 1156, 1479, 1601, etc.). Debitorul nu va fi la adăpost de respundere de cât atunci când va dovedi că lucrul ar fi perit și la creditor, dacă i s'ar fi dat (art. 995, 1156 § 2) [3]).

Foloasele ce presintă art. 1102.

Textul art. 1102 este deci de prisos, întru cât el nu cuprinde de cât aplicațiunea unor principii cunoscute (art. 971, *in fine*, 1074, 1080, 1156, etc.), el ne avênd de cât un singur avantaj, și anume acel de a fi prevĕdut atât culpa *in omittendo* cât și acea *in committendo*. Prin expresiunea *culpă*, legiuitorul înțelege, în adevĕr, o lipsă de îngrijire și de diligență *(culpa in omittendo)*, ear prin *fapt*, *culpa in committendo*, ca și în art. 999 [4]).

2° Casul în care datoria are de obiect un lucru nedeterminat.

Art. 1103.—Dacă datoria este un lucru determinat numai prin specia sa, debitorul, ca să se libereze, nu este dator a'l da

[1]) Acela care a primit în păstrarea sau supravegherea sa un lucru, trebue să'l restitue în starea în care l'a primit. De câte ori, deci, el restitue lucrul deteriorat, el va trebui să despăgubească pe proprietarul lui, afară de casul când va dovedi că deteriorarea se datorește unui caz fortuit sau forțe majore, ori unui viciu al lucrului. N'ar fi de ajuns, deci, ca faptul care a adus deteriorarea să fi remas necunoscut. Cpr. T. Huc, VIII, 36. Cas. fr., D. P. 92. 1. 227.

[2]) Vedi *suprà*, 492, t. și n. 4.

[3]) Vedi *suprà*, p. 488.

[4]) Cpr. Pothier, II, 544. T. Huc, VIII, 36. Aubry et Rau, IV, § 318, p. 157, n. 4. Pand. fr., I, 3302. Laurent, XVII, 557. F. Herman, III, art. 1245, No. 3.—Vedi însă Duranton (XII, 95), după care debitorul ar respunde de faptul sĕu, chiar când acest fapt n'ar constitui o culpă. Această derogare de la art. 1080 și mai cu samă de la art. 1156, este însă inadmisibilă, întru cât acest din urmă text prevede aceiaș ipoteză.

de cea mai bună specie, nici însă de cea mai rea. (Art. 908, 964, 969 C. C. Art. 243 C. german. Art. 1246 C. fr.).

De câte ori obligaţia nu are de obiect un corp cert şi determinat *in ipso individuo* (ipoteză prevĕdută de art. precedent), ci un lucru determinat numai în specia sa *(genus)*, de ex., un cal, un butoiŭ de vin, etc., fără a se arăta ce anume cal, şi ce calitate de vin, debitorul se va libera dând un lucru de o calitate mijlocie, *eine Sache von mittlerer Art und Güte*, după cum se exprimă art. 243 din noul Cod german [1]).

Această dispoziţie, aplicabilă şi la legate (art. 908), este conformă cu dispoziţia art. 970, care voeşte ca conveniţiile să fie executate cu bună credinţă.

Principiul înscris în 1103 nefiind imperativ, de oare ce se întemeiază pe voinţa presupusă a părţilor, va fi adese-ori modificat, în aplicaţiunea sa, prin împrejurările de fapt. Judecătoriĭ vor avea a examina, înainte de toate, scopul ce părţile 'şi au propus şi serviciile ce trebuea să aducă lucrul care face obiectul contractului. Dacă voinţa părţilor nu lasă în această privinţă nici o îndoială, judecătoriĭ vor determina după regulele generale de interpretare a tocmelelor, gradul de bunătate ce va trebui să ofere lucrul pentru a corespunde intenţiunei comune a părţilor. Astfel, dacă am cumparat de la D-ta *un cal*, fără alte indicaţiuni, uşor se va putea vedea, după profesiunea mea, după preţul convenit şi alte împrejurări, dacă am înţeles a cumpara un cal de muncă sau de lux [2]).

Art. 1103 nu se aplică numai la lucrurile de aceiaş specie, care diferă între ele din causa calităţei sau bunătăţei lor, ci şi la acele fungibile prin natura lor, precum vinul, oloiul, grâul, etc. [3]).

Art. 1301. In privinţa acestor lucruri însă, care, după obiceiŭ, se gustă mai înainte de a se cumpara, debitorul nu s'ar putea libera predând lucruri de o valoare mijlocie, dacă cumpărătorul nu le-a gustat şi n'a declarat că'i convin, pentru că, până în acest moment, vêndarea este inexistentă (art.

---

[1]) Veḑi *suprà*, p. 488, t. şi n. 1.

[2]) Cpr. Marcadé, IV, 699. Pand. fr., I, 3311. Larombière, III, art. 1246, No. 2. Demolombe, XXVII, 255.

[3]) Larombière, III, art. 1246, No. 3. Demolombe, XXVII, 253. Pand. fr., I, 3312.

1301). Deci dacă cumpărătorul nu le agrează, de bună credinţă, bine înţeles, debitorul se va supune, la capriciile gustului său personal [1]).

Art. 1103 nefiind aplicabil de cât la lucrurile determinate numai prin specia lor, Curtea din Rennes a decis, cu drept cuvênt, că el nu se aplică la corpul cert şi determinat de care proprietarul ar fi fost deposedat prin culpa unei a treia persoane. Valoarea acestui lucru, în lipsă de alte elemente de apreciare, nu se va fixa deci conform suscitatului text, ci prin jurêmêntul deferit proprietarului conform art. 1222 [2]).

Unde şi cu a cui cheltueală trebue să se facă plata.

Art. 1104. — Plata trebue să se facă în locul arătat în convenţiune.

Dacă locul nu este arătat, plata, în privinţa lucrurilor certe şi determinate, se va face în locul în care se găsea obiectul obligaţiunei în timpul contractului.

In ori ce alt caz, plata se va face la domiciliul debitorului. (Art. 87, 473, 969, 977, 1115, 6°, 1121, 1319, 1362, 1614, 1615 C. C. Art. 59, 310 C. com. Art. 1247 C. fr.).

Art. 1105. — Cheltuelele pentru efectuarea plăţei sunt în sarcina debitorului. (Art. 1117, 1305, 1317, 1614 C. C. Art. 1248 C. fr.).

Art. 59 C. com.—Ori ce obligaţiune comercială trebue să fie executată în locul arătat prin contract, sau în locul care ar resulta din natura operaţiunei, ori din intenţiunea părţilor contractante.

In lipsă de o clausă expresă, contractul trebue să fie executat în locul unde cel ce s'a obligat îşi avea stabilimentul său comercial sau cel puţin domiciliul ori reşedinţa, la formarea contractului.

Dacă însă urmează a se preda un lucru determinat, care, după cunoştinţa părţilor, se găsea într'altă parte în momentul formărei contractului, atunci predarea se va face în acel loc (Art. 272, 310 C. Com. Art. 1104 C. C. şi textele citate acolo. (Art. 324 C. com. german).

Art. 310 C. com.—Cambia trebue să fie înfăţoşată pentru plată; plătită la locul arătat într'ênsa şi la ziua scadenţei. (Art. 59 C. Com. Art. 1104 C. C. şi textele citate la acest art.).

---

[1]) Larombière, *loco cit.*, No. 5. Demolombe, XXVII, 257. Troplong, *Vente*, I, 96 urm. Pand. fr., I, 3315. T. Huc, X, 20. Aubry et Rau, IV, § 349, p. 334. Vedi *infrà*, explic. art. 1301.

[2]) C. Rennes, 21 martie 1821. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1761. Cpr. Pand. fr., I. 3316.

Art. 272 C. com.—Dacă în poliţă locul de plată nu se arată anume, poliţa se va plăti la locul arătat lângă numele sau firma trasului. In biletul la ordin, locul emisiunei se socoteşte ca loc de plată şi în acelaş timp ca domiciliu al emitentului, dacă un alt loc de plată nu s'a arătat. (Art. 59, 310 C. com. Art. 1104 C. C. şi textele citate la acest art.).

Cele mai multe ori convenţia părţilor determină locul unde trebue să se facă plata.

Convenţia, în această privinţă, poate fi expresă sau tacită. Ea este expresă de câte ori, prin o clausă specială, pentru care nu se cere nici o expresie sacramentală, părţile declară că plata se va face într'un loc anume determinat. Ea este tacită, când resultă din împrejurările causei (art. 59, *ab initio* C. com.) [1]).

De câte ori părţile au determinat, fie expres, fie tacitamente locul plăţei, debitorul nu poate să silească pe creditor a primi, nici creditorul pe debitor a plăti aiurea [2]). *„Is qui certo loco dare promittit, nullo alio loco, quam in quo promisit, solvere invito stipulatore potest“.* (L. 9, Dig., 13, 4, *De eo quod certo loco dari oportet).*

Părţile pot să convie ca plata să se facă la domiciliul creditorului [3]).

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1038. Pand. fr., I, 3345. Demolombe, XXVII, 272. Laurent, XVII, 587, 593. Larombière, III, art. 1247, No. 1. Mourlon, II, 1350. Massé-Vergé, III, § 561, p. 427, t. şi n. 11. Toullier D., IV, partea I, 93.

Dreptul roman.

[2]) La Romani, creditorul putea, din contra, să ceară plata de la debitor aiurea de cât la locul convenit de părţi, de ex., la domiciliul debitorului sau la locul unde contractul fusese încheiat, despăgubind pe acest din urmă de prejudiciul ce 'i aducea prin această modificare a convenţiunei. Cpr. Dig., 13, 4, *De eo quod certo loco dari oportet.* Acest mod de a interpreta convenţia părţilor n'a fost însă nici o dată admis în dreptul anterior fr., după cum atestă Pothier (II, 238). Cpr. Pand. fr., I, 3347. Demolombe, XXVII, 272. Larombière, III, art. 1247, No. 4.

[3]) Asemenea clause se obicinuesc mai cu samă în poliţele de asigurare, şi sunt, fără nici o îndoială, valide şi obligatorii. Jurisprudenţa decide însă, cu toate acestea, că companiile, care obicinuesc a se presenta la domiciliul asiguraţilor spre a încasa primele, nu sunt primite a invoca clausa poliţei, după care primele trebuesc, sub pedeapsă de decădere, plătite în biurourile companiilor. Cpr. Cas. fr. şi C. Paris. D. P. 92. 1. 313. D. P. 93. 2. 256. Baudry, II, 1038. Pand. fr., v° *Assurance en général,* 654 urm. şi *Oblig.*, I,

Tribunalele vor decide dacă, prin asemenea convenţie, părţile au înţeles a se referi la domiciliul ce creditorul avea în momentul închierei convenţiunei, sau facerei plăţei. Chestie de interpretare a voinţei părţilor [1]).

In ori ce caz, debitorul care consimte a face plata la domiciliul creditorului, trebue să ia toate măsurile de siguranţă ca suma expediată să parvie la destinaţie, căci dacă ea ar fi sustrasă pe drum din causa lipsei de precauţiune, el n'ar fi liberat, ci ar fi nevoit să facă plata din nou [2]).

Dacă convenţia prevede două locuri deosebite pentru facerea plăţei, de ex., Iaşi *şi* Bucureşti, plata se va face în ambele oraşe pe jumătate [3]).

Dacă s'a ţis că plata se va face la Iaşi *sau* la Bucureşti, plata întreagă să va face în unul din aceste două oraşe, după alegerea debitorului [4]).

Dacă părţile n'au indicat locul unde urmează a se face plata, legea distinge între casul în care este vorba de plata unui corp cert şi determinat, şi acel în care e vorba de un lucru determinat numai prin specia sa (*genus*) :

3351. T. Huc, VIII, 42.—Aceiaş soluţie este admisă şi în privinţa punerei în întârţiere la care asiguraţii renunţă prin poliţele ce subscriu. Jurisprudenţa decide şi de astă dată că asemenea clausă nu este aplicabilă în toată rigoarea ei, dacă societatea are obiceiul de a trimete câte un agent la domiciliul asiguraţilor pentru incasarea primelor. Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.*, 88. 1. 152. *Pand. Période.* 90. 1. 113. Veţi şi *suprà*, p. 364, t. şi n. 3.

[1]) Baudry, II, 1038. Pand. fr., 1, 3352. Demolombe, XXVII, 273. Laurent, XVII, 589. Larombière, III, art. 1247, No. 7.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 71. 1. 318. C. Orléans. D. P. 98. 2. 202. „Banii, ţice art. 270 din noul Cod germam, trebue, la caz de indoială, să se transmită de debitor, pe riscul şi cheltueala lui, creditorului, la domiciliul său". *„Geld hat der Schuldner im Zweifel auf seine Gefahr und seine kosten dem Gläubiger an dessen Wohnsitz zu übermitteln"*. Art. 270 Cod. german.

[3]) *„Si quis ita stipulatur Ephesi* et *Capuæ*: *hoc ait, ut Ephesi partem, et Capuæ partem petat"*. L. 2, § 4, Dig., 13, 4, *De eo quod certo loco dari oportet.*

[4]) Cpr. Pothier, II, 241. Larombière, III, art. 1247, No. 5. Pand. fr., I, 3350. Cpr. L. 2, § 3, Dig., 13, 4, *De eo quod certo loco*, etc., unde se ţice : *„Generaliter definit Scævola, petitorem habere electionem ubi petat ; reum ubi solvat, scilicet ante petitionem"*.

In cazul întâi, plata trebue să se facă la locul în care se găsea obiectul obligațiunei în momentul contractărei, fără a se distinge dacă contractul s'a încheiat în acest loc sau aiurea [1]). Astfel, dacă 'ți am vêndut vinul din pivnița mea, nu sunt obligat a'l transporta aiurea, ci numai a'ți remite cheia pivniței și a'ți permite rădicarea lui (art. 1319) [2]). Această dispoziție, care constitue un drept nu numai pentru debitor, dar și pentru creditor, se întemeiază pe voința presupusă a părților contractante, și vine în favoarea debitorului, întru cât el nu este obligat a transporta lucrul aiurea, din causa cheltuelelor și adese-ori chiar a lipsei de interes a acestui transport. Cu drept cuvênt s'a dis, deci, că, de câte ori obligația are de obiect un corp cert și determinat, există o convenție tacită a părților ca plata să se facă la locul arătat de art. 1104, fiind că nu numai debitorul, dar chiar și creditorul poate să aibă interes ca plata să fie făcută acolo; de unde resultă că, la caz de transportarea lucrului aiurea, creditorul ar putea să ceară despăgubiri pentru cheltuelele suplementare ce 'i ar fi causat strămutarea lucrului [3]).

Această dispoziție fiind, după cum am spus, întemeiată pe voința presupusă a părților și pe interesul debitorului, judecătorii vor putea, în unele casuri, să admită o altă interpretare a voinței lor. Astfel, de câte ori ar fi vorba de un lucru pe care debitorul are obiceiul de a'l transporta cu dênsul, precum ar fi, de ex., ornicul său, plata se va face la debitor [4]).

Dispoziția art. 1104 nu se aplică de cât la plata lucrurilor mișcătoare; aceasta resultă din însuș textul acestui art., care prevede că plata trebue să se facă în locul în care *se găsea* obiectul obligațiunei în timpul contractărei, ceea ce lasă a se presupune că lucrul poate să

---

[1]) Demolombe, XXVII, 277. Pand. fr., I, 3359. T. Huc, VIII, 42.

[2]) „*Si quidem certum corpus legatum est... ibi præstabitur ubi relictum est*". (L. 47, § 1, Dig., 30, *De legatis*, 1).

[3]) Cpr. Pothier, II, 548. Pand. fr., I, 3358. Larombière, III, art. 1247, No. 6. Thiry, III, 52. Demolombe, XXVII, 276. Laurent, XVII, 591. Demante, V, 186 bis. Berriat St. Prix, II, 4683.

[4]) Cpr. Demante, *loco suprà cit.* Thiry, III, 52. Demolombe, XXVII, 278. Pand. fr., I, 3360. Laurent, XVII, 590. Duranton, XII, 100. T. Huc, VIII, 42.

nu se mai găsească în acel loc, și că, prin urmare, este vorba de un mobil care se poate transporta dintr'un loc în altul (art. 473). Deci, dacă presupunem că A, domiciliat în Iași, este proprietarul unui imobil din Craiova, și a vêndut acest imobil lui B, domiciliat în București, plata prețului se va face în București, la domiciliul cumpărătorului, adecă a debitorului [1]).

Dacă convenţiunea părţilor nu stabilește locul unde trebue să se facă plata, sau este vorba de un lucru determinat numai prin specia sa, plata se face la domiciliul debitorului (art. 1104, § ultim) [2]), și aceasta nu constitue pentru creditor numai o obligaţie, ci și un drept, fiind că, deși dispoziţia art. 1104 are, precum am spus, în vedere interesul debitorului, totuși, o dată admisă, ea formează legea comună a părţilor [3]).

Dacă debitorul, în urma contractului, 'și-a schimbat domiciliul, plata se va face la domiciliul *actual*, unde trebue să se facă și acţiunea, la caz când el nu plătește de bună voe (art. 58 Pr. civ.), ear nu la domiciliul vechiŭ. Poate că aceasta să nu convie în tot-deauna creditorului, mai cu samă când debitorul s'a mutat într'un loc depărtat; însă vina este a lui, pentru că el trebuea să prevadă asemenea împrejurare și să'și facă reservele sale [4]).

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXVII, 279. Pand. fr., I, 3361. Toullier D., IV, partea I, 92.

[2]) Cpr. C. Craiova, *Dreptul*, din 1896, No. 35. C. Lyon. D. P. 93. 2. 324. Curtea din București a făcut aplicaţiunea acestui principiu la contractul de închiriere. Dacă contractul de locaţiune prevede un pact comisoriu, adecă resiliarea contractului de drept fără vre o somaţie sau punere în întârdiere, prin simplul fapt al neplăţei chiriei la timp, resiliarea nu poate fi invocată de locator, dacă el nu dovedește că s'a presentat la domiciliul debitorului (locatarului) spre a cere plata, și că această plată i s'a refusat. *Dreptul* din 1893, No. 67.

[3]) Demolombe, XXVII, 268. Pand. fr., I, 3364.

[4]) Pothier, II, 549. Baudry, II, 1038. Mourlon, II, 1351. Arntz, III, 174. Demolombe, XXVII, 270. Laurent, XVII, 592. Massé-Vergé, III, § 561, p. 427, n. 13. T. Huc, VIII, 42. Marcadé, IV, 702. Pand. fr., I, 3367. Aubry et Rau, IV, § 319, p. 162, n. 15. Thiry, III, 52.—*Contrà*. Duranton (XII, 101), după care plata, în asemene caz, ar trebui să se facă la domiciliul vechiŭ. In fine, după alți autori, plata

Dreptul conferit debitorului de a face plata la domiciliul său, fiind edictat în favoarea sa, el nu va fi presupus că a renunțat la dênsul numai prin împrejurarea că ar fi plătit vre o câte-va aconturi la domiciliul creditorului [1]).

Renunțarea debitorului la această favoare va putea însă fi și tacită și să resulte din împrejurările causei [2]).

Excepțiuni la principiul de mai sus.

Regula după care, în lipsa unei alte convențiuni, plata trebue să se facă la domiciliul debitorului, sufere mai multe excepțiuni :

Deposit. Art. 1615.

Astfel, în materie de deposit, dacă contractul nu arată locul restituirei, ea trebue să se facă acolo unde se găsește lucrul depositat (art. 1615), adecă la locul unde se găsește actualmente lucrul, cu toate că acest loc ar fi altul de cât acel în care el se găsea în momentul facerei contractului, și că depositarul l'ar fi transportat aiurea fără rea credință *(sine dolo)* [3]). *„Depositum eo loco restitui debet, in quo sine dolo malo ejus est, apud quem depositum est : ubi vero depositum est, nihil interest“* [4]).

---

se va face la domiciliul actual, creditorul avênd însă dreptul la despăgubiri, dacă schimbarea domiciliului din partea debitorului i-ar fi ocasionat cheltueli pe care părțile nu le ar fi avut în vedere. Cpr. Larombière, III, art. 1247, No. 8. Aubry et Rau, *loco suprà cit.*

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 3369. Laurent, XVII, 593. Larombière, *loco cit.*, No. 8. Demolombe, XXVII, 271. T. Huc, VIII, 42, p. 66. C. Bordeaux, D. P. 48. 2. 167. Sirey, 48. 2. 431. C. Douai, 17 fevr. 1879, decisie citată de T. Huc și în Pand. fr., I, 3371.

[2]) Pand. fr., I, 3370. Demolombe, Laurent, *loco suprà cit.* Vedi și *suprà*, p. 516, text și n. 1.

[3]) Cpr. Pothier, *Dépôt*, V, 57. Larombière, III, art. 1247, No. 9. Pand. fr., I, 2372. Duranton, XVIII, 67. Demolombe, XXVII, 286. Troplong, *Dépôt*, 168. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1159. T. Huc, XI, 249.

[4]) L. 12, § 1, Dig., *Depositi vel contra*, 16, 3.—Art. 1615 încetează însă de a fi aplicabil de câte ori depositarul a transportat lucrul aiurea, pentru a face restituția mai oneroasă deponentului. Pothier, *Dépôt*, V, 57. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1159. Guillouard, *Dépôt*, 102. T. Huc, XI, 249. Laurent, XXVII, 124. Arntz, IV, 1413. Thiry, IV, 189. P. Pont, *Petits contrats*, I, 492. Cpr. L. 12, § 1, Dig., *loco suprà cit.*

Aceiaș soluție este admisibilă în privința amanetului, amanetul nefiind, în mânele creditorului, de cât un depozit menit a'i asigura privilegiul său (art. 1686) [1]). Restituirea lucrului amanetat se va face deci la locul unde el se găsește actualmente [2]). Amanet. Art. 1686.

In cât privește împrumutul, trebue să distingem casul în care el are de obiect o sumă de bani, de acel în care el consistă în producte sau alte lucruri fungibile. Imprumut.

Dacă împrumutul are de obiect o sumă de bani și s'au stipulat procente, debitorul va face plata la domiciliul său, conform art. 1104. Dacă însă împrumutul este gratuit, plata se va face la locul unde banii au fost împrumutați, fără ca creditorul să se deplaseze, pentru că, în asemene caz, el aducând debitorului un serviciu gratuit, acest serviciu nu poate să'i cauzeze nici o pagubă [3]). Imprumut bănesc.

De câte ori însă împrumutul are de obiect producte sau alte lucruri fungibile, plata nu se va mai face la domiciliul debitorului, ci la locul în care s'a contractat împrumutul, adecă la locul unde lucrul se afla atunci când el a fost predat împrumutatului (art. 1585). Această interpretare este conformă atât tradițiunei vechi, cât și principiilor de echitate. In adevĕr, valoarea lucrurilor împrumutate fiind cele mai de multe ori când mai mare când mai Imprumutul unor lucruri fungibile. Art. 1585.

---

[1]) Pentru ca creditorul să aibă dreptul de a fi plătit cu preferență din lucrul amanetat, înaintea altor creditori, actul trebue să fie înregistrat, adecă să aibă cel puțin dată certă (art. 1182), să fie, de ex., legalisat de o autoritate administrativă sau polițienească. Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1882, No. 83. — Pecetea poștei n'ar fi însă suficientă pentru a conferi dată certă convențiunei de amanet ce ar conținea o scrisoare. Baudry et Loynes, *Nantissement*, I, 46. Laurent, XXVIII, 452. Guillouard, *Nantissement*, 66. P. Pont, *Petits contrats*, II, 1091, p. 588, 589. C. Aix și Montpellier. D. P. 45. 2. 118. D. P. 54. 2. 172. Cpr. și C. Lyon. D. P. 90. 2. 113. Sirey, 92. 2. 37.

[2]) Cpr. Larombière, III, art. 1247, No. 9. Pand. fr., I, 3373.

[3]) Cpr. Pothier, *Prêt de consommation*, V, 43. Pand. fr., I, 3374. Larombière, III, art. 1247, No. 10. Demolombe, XXVII, 284. Troplong, *Prêt*, 275, 280. Baudry et Wahl, *Prêt*, 789. Guillouard, *Prêt*, 94. Demante, VIII, 109 bis. P. Pont, *Petits contrats*, I, 215. F. Herman, IV, art. 1903, No. 1. Duranton, XVII, 586.

mică, după diferitele localităţi în care împrumutul a fost contractat, singurul mijloc de a face ca împrumutatul să nu restituească nici mai mult nici mai puţin de cât a primit, este să se decidă că lucrurile ce el nu poate restitui în natură, să fie restituite după preţul locului în care împrumutul a fost contractat [1]).

Vêndare. Art 1362.

In fine, în cât priveşte vêndările cu termen, preţul se va plăti tot la domiciliul debitorului (cumpărătorului), dispoziţia art. 1362, după care, în caz de lipsa unei anume convenţiuni, cumpărătorul este obligat a plăti preţul la locul şi în timpul în care se face predarea lucrului, nefiind, după părerea unanimă a autorilor, aplicabilă de cât la vêndările în care preţul urmează a fi plătit pe şin, în momentul predării obiectului vêndut [2]).

Deosebirea între arătarea locului facerei plăţei şi alegerea de domiciliu.

In fine, pentru a termina comentarea art. 1104, vom observa că nu trebue să se confundă arătarea locului unde urmează a se face plata cu alegerea de domiciliu, pe care părţile pot s'o facă pentru executarea obligaţiunei, conform art. 97 C. C. In adevĕr, indicaţiunea unui loc pentru facerea plăţei nu este atributivă de juridicţie, şi debitorul nu va putea fi acţionat, cel puţin în materie civilă [3]), de cât tot conform dreptului comun (art. 58 Pr. civ.), înaintea judecătorilor domiciliului sau reşedinţei sale

---

[1]) Cpr. Pothier, *op. cit.*, V, 46. Pand. fr., I, 3375. Demolombe, XXVII, 285. Larombière, *loco suprà cit.* Duranton, XII, 98 şi XVII, 585. Troplong, *op. cit.*, 275. T. Huc, XI, 176.

[2]) Pothier, *Vente*, III, 286. Demante, VII, 96 bis. Marcadé, IV, 701. Demolombe, XXVII, 281. Larombière, III, art. 1247, No. 9. Duranton, XII, 98. Troplong, *Vente*, II, 594. Duvergier, *Idem*, I, 417. Pand. fr., I, 3377. Massé-Vergé, IV, § 687, p. 307, n. 7. Aubry et Rau, IV, § 356, p. 396. Baudry, III, 569. Thiry, III, 589. Berriat St. Prix, III, 6603. Guillouard, *Vente*, II, 559. Laurent, XXIV, 320. F. Herman, IV, art. 1651, No. 19. T. Huc, VIII, 42. C. Besançon, D. P. 91. 2. 140.

Art. 897, § 3, C. com.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, I, § 146, p. 899 (ed. a V-a). — Ţicem în materie civilă, pentru că, în materie comercială, prin derogare de la dreptul comun, acţiunile personale şi mobiliare pot fi introduse la tribunalul locului unde s'a stipulat a se face plata (art. 897, § 3 C. com.). Art. 420 din pr. civ. fr. este conform în această privinţă. Cpr. Larombière, III, art. 1247, No. 12. Pand. fr., *Oblig.*, 1, 3385 şi *Domicile*, 565. Toullier D., IV partea I, 88.

(argum. din art. 1115, § 6); pe când alegerea de domiciliu într'un alt loc de cât domiciliul debitorului, este atributivă de juridicție și permite creditorului de a acționa pe debitor la acest domiciliu special [1]), fără însă ca, în regulă generală, plata să poată fi făcută la acest domiciliu, dacă din împrejurări și din interpretarea contractului, nu resultă că părțile, prin alegerea unui domiciliu pentru executarea obligațiunei, n'au înțeles a fixa în acelaș timp și locul unde trebue să se facă plata [2]).

[1]) In caz de alegerea domiciliului într'un loc determinat, de ex., în cutare comună sau în cutare oraș, fără a se determina o anume persoană, care să fie menită a representa pe debitor ca un mandatar și a'i comunica actele de procedură ce s'ar înmâna la acest domiciliu, alegerea lui nu va produce de cât un singur efect, și anume, acela de a determina competința domiciliului ales *(prorogatio jurisdictionis)*, și de a permite reclamantului de a acționa pe debitor la acest domiciliu special, creditorul remânênd însă liber de a'și introduce acțiunea sa la domiciliul real al debitorului, conform dreptului comun (art. 58 Pr. civ.). Numai atunci creditorul ar fi obligat a acționa pe debitor la domiciliul ales, când alegerea n'ar fi fost făcută în interesul exclusiv al creditorului, ci numai în interesul debitorului sau a ambelor părți, împrejurări care nu se presupun nici odată, și care trebue să resulte din convenție. In caz însă când, pe lângă arătarea locului unde s'a ales domiciliul, s'a determinat și o persoană care să represinte pe debitor, atunci nu numai că asemenea alegere va fi atributivă de competință, dar citațiunile, copiile de hotărîre, etc., vor putea fi comunicate la acest domiciliu, pentru că persoana nominal arătată se socotește drept mandatarul debitorului, *est mandatum de recipiendis citationibus*. Cpr. C. Galatz, *Dreptul* din 1890, No. 20. Mourlon, I, 345. Valette sur Proudhon, I, p. 241. Massé-Vergé, I, § 92, p. 129. T. Huc, I, 393. Baudry, I, 323. Baudry et Houques-Fourcade, *Des personnes*, 1, 1054. Tiry, I, 165. Vedi și t. I a lucr. noastre, p. 279 urm.—Citațiunile însă și celelalte notificări nu vor putea fi comunicate la domiciliul ales, atunci când acest domiciliu ar fi fost ales la insuș reclamantul, căci el fiind interesat în causă, ar putea să nu le transmită pârîtului și să facă ca astfel o condamnare ignorată de acel în drept să remâe definitivă. Cpr. Jud. ocol 9-le Paris, *Dreptul* din 1881, No. 58. Vedi și t. I, partea I a lucrărei noastre, p. 280, n. 1. Efectele alegerei domiciliului.

[2]) Cpr. Larombière, III, art. 1247, No. 12. Demolombe, I, 378 și XXVII, 274, 275. Pand. fr., *Oblig.*, I, 3385, și *Domicile*,

Art. 1105. Venim în fine la art. 1105, privitor la cheltuelele necesare pentru efectuarea plăţei.

Plata avênd de scop liberarea debitorului, este just ca el să sufere toate cheltuelele (art. 1105, 1317, *ab initio*).

Art. 1317. Odată însă plata sevêrşită, debitorul şi a îndeplinit obligaţia sa, şi creditorul trebue să sufere cheltuelele rădicărei, dacă nu există stipulaţiune contrară (art. 1317, parte finală).

Art. 1614. Regula generală, care, în lipsă de stipulaţiune contrară, pune cheltuelele plăţei (art. 1105) şi ale predărei lucrului (art. 1317) în sarcina debitorului [1]), sufere excepţie în materie de deposit. In adevĕr, în privinţa acestui contract, toate cheltuelele ce poate ocasiona transportarea lucrului depositat, sunt în sarcina deponentului (creditorului), ear nu a depositarului, adecă a debitorului (art. 1614). Depositul avênd, în adevĕr, de scop interesul deponentului, depositarul, în calitatea sa de debitor, nu trebue să sufere nici o pagubă pentru serviciile ce el a adus deponentului [2]). *Officium suum nemini debet esse damnosum.* (L. 7, *in medio*, Dig., 29, 3, *Testamenta quemadmodum aperiantur*). Eată motivul foarte juridic care a făcut pe legiui-

---

562, 596. Thiry, I, 167. Mourlon, I, 347. Toullier D., IV, partea I, 87. T. Huc, I, 393, *in fine*. Laurent, II, 111. Duranton, I, 377. Aubry et Rau, I, § 146, p. 590 şi p. 903 din ed. a V-a. Cas. fr. D. P. 93. 1. 183. Veđi şi t. I a lucr. noastre, partea I, p. 280, 281.

Art. 1305. [1]) Veđi şi art. 1305 care, prin aplicarea aceluiaş principiu, pune spesele vênđărei în sarcina cumpărătorului, adecă a debitorului preţului. Cpr. Demolombe, XXVII, 294. — Cu toate acestea, o jurisprudenţă aproape constantă pune în principiu că, în materie de vênđări silite imobiliare, taxele de înregistrare nu cad în sarcina adjudecatarului, aşa că dênsul nu poate fi obligat a le depune deosebit de preţul adjudecaţiunei, ci cată să fie oprite din preţul depus (argum. din art. 551, 555, 556, 557, 559 Pr. civ.). Cpr. Cas. rom. S-a I. Bulet. 1892, p. 775. *Dreptul* din 1896, No. 3. Această soluţie se admite şi în materie de vênđări voluntare prin licitaţie pentru eşire din indivisiune. Cas. rom. S-a II. *Dreptul* din 1899, No. 31.

[2]) Cpr. Pothier, *Dépôt*, V, 56. Larombière, III, art. 1248, No. 3. Thiry, IV, 189. Berriat St. Prix, III. 7702. Pand. fr., I, 3409. Demolombe, XXVII, 299. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1160.

tor să scutească pe depositar de cheltuelele de transport și să le puie în sarcina creditorului, adecă a deponentului. De aceea, această soluție era admisă și în dreptul roman [1]).

Când trebue să se facă plata.

Creditorul poate cere plata de îndată, dacă creanța este pură și simplă. Dacă ea este condițională sau cu termen, plata nu poate fi cerută de cât în urma îndeplinirei condiției sau expirărei termenului.

Dovedirea plăței.

Plata trebue să fie dovedită de acel care o invoacă (art. 1169). Ea se dovedește în genere prin chitanța sau adeverința creditorului, dată în forma autentică sau privată. (Cpr. ar. 1107, § 2, 1112, 1113) [2]).

Câte o dată chitanța poate să resulte din o adnotațiune nesubsemnată, făcută pe registrele creditorului sau pe titlul creanței (art. 1185, 1186).

Intinderea efectelor chitanței atârnă de termenii în care ea a fost concepută.

Ipoteza în care chitanța exprimă atât causa datorieiCasul în care cât și suma plătită nu dă loc la nici o dificultate. Chitanța chitanța nu arată causa este validă, de și ea n'ar arăta causa obligațiunei, sau de oblig. sau și ea ar exprima causa obligațiunei, fără a arăta suma suma plătită. plătită. Astfel, de ex., ar fi validă chitanța prin care

---

[1]) „*Si in Asia depositum fuerit, ut Romæ reddatur, videtur id actum, ut non impensa ejus id fiat, apud quem depositum sit, sed ejus qui deposuit*". L. 12, Dig., 16, 3, *Depositi vel contra.*

[2]) „Acel ce plătește o datorie, dice art. 1881 din C. Calimach (1426 C. austriac), *poate* în fiștecare întâmplare să ceară pentru aceasta o chitanță, adecă înscris adeverință de la acela pe carele l'a îndestulat. In chitanță trebue să se însemneze numele datornicului și a creditorului, locul, vremea și obiectul datoriei stênse, și să se iscălească de către creditor sau de către împuternicitul lui". „Contra îndeplinirei prestațiunei, dice art. 368 din Codul german, creditorul trebue, la cererea debitorului, să deie o chitanță *(Quittung)* scrisă. Dacă acest din urmă are un interes juridic ca chitanța să fie dată în altă formă, el poate s'o ceară în această formă". Cpr. art. 102 C. fed. al oblig.

Art. 1881 C. Calimach.

Art. 368 C. german.

creditorul ar fi dis. „Primit de la cutare ceea ce îmi datorește din vêndarea cutărui imobil“. Asemenea chitanță face credință pentru ceea ce se datorește în baza causei arătate, fără a se întinde însă la obligațiile care ar avea alte cause, și aceasta chiar dacă nu s'ar fi făcut nici o reservă în această privință [1]).

Casul în care chitanța are de obiect plata venitu-rilor unei rente, unor chirii, etc.

Dacă obligația a cărei chitanță exprimă causa, fără a arăta suma plătită, are de obiect plata veniturilor unei rente, unor chirii sau arendi, și dacă chitanța, care este datată, nu arată anul sau termenul pentru care plata a fost făcută, ea este presupusă a fi dată pentru tot ce se datorea la termenul care a precedat data [2]). Ea nu cuprinde însă ceea ce s'ar datori la termenul actual, pentru că fructele civile dobêndindu-se di cu di (art. 525), nu se poate presupune că debitorul a înțeles a plăti înaintea expirărei termenului ceea ce făcea parte din acest termen [3]).

Soluția de mai sus se aplică și la obligațiile plătitoare în mai multe termene succesive, fiind că, și în asemenea casuri, este vorba de a se ști la care termen se aplică chitanța [4]).

Casul în care chitanța nu arată nici suma plătită, nici causa oblig.

Se poate întâmpla ca o chitanță să nu arăte nici suma plătită, nici causa obligațiunei, ca în casul, de ex., când creditorul ar fi dis : „Am primit de la cutare tot ce 'mi datorește“. Asemenea chitanță datată, cuprinde tot ce se datorea în momentul când a fost liberată, afară de datoriile neexigibile în acel moment, sau de care debitorul nu putea să aibă cunoștință. Ea nu cuprinde însă capitalurile rentelor, care, în genere, nu sunt exigibile, nici da-

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 781. Larombière, IV, art. 1332, No. 13. Duranton, XIII, 225. Pand. fr., I, 3598. Toullier D., IV, partea II, 405.

Art. 103 Cod fed. al oblig.

[2]) „Dacă se datoresc dobêndi sau alte prestațiuni periodice, dice art. 103 din Cod. elvețian asupra oblig., creditorul care dă chitanță pentru un termen, fără a'și formula reservele sale, este presupus că a primit tot ce se datorea la termenele anterioare“. Conform: art. 1885 C. Calimach (1429 C. austriac).

[3]) Pand. fr., I, 3599. Duranton, XIII, 226 și autorii citați în nota precedentă. Cpr. art. 103 C. fed. al oblig. — In cât privește casul în care chitanța n'ar fi datată, vedi Pand. fr., I, 3600 urm. Larombière, IV, art. 1332, No. 13, etc.

[4]) Pand. fr., I, 3603 și autorii *suprà* citați.

toriile la care debitorul nu era obligat personal, ci numai ca fidejusor simplu sau solidar, remânênd însă ca creditorul să stabilească contrarul, ceea ce ar putea face chiar prin simple presumțiuni, chitanța constituind în favoarea sa un început de dovadă scrisă [1]).

Chitanța dată pentru capital, fără nici o reservă în privința dobêndilor, este o presumțiune de plata lor și scutește de plata dobêndei [2]). „Chitanța pentru plata capitalului, dice art. 1882 din Codul Calimach (1427 C. austriac), întemeiază juridica presumție că s'au plătit și dobêndile“ [3]). Această presumțiune nu poate însă fi admisă de câte ori însuș debitorul recunoaște că n'a plătit dobêndile [4]). Art. 1590. Art. 1882 C. Calimach.

Ea nu poate în genere fi combătută prin proba contrară, afară de mărturisirea și jurêmêntul părței interesate, pentru că este de principiu că ori ce presumțiuni legale, chiar și acele care nu admit dovada contrară, pot fi combătute prin mărturisire și jurêmênt (art. 1202) [5]). Plata dobêndei nu poate fi combătută prin dovada contrară. Controversă.

Chitanța autentică sau sub semnătură privată, emanată de la debitor sau de la un împuternicit al sêu, nu este singurul mijloc prin care se poate dovedi plata. In unele Remiterea titlului. Art. 1138.

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 782. Pand. fr., I, 3604 urm. Larombière, IV, art. 1332, No. 13.

[2]) Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1891, No. 42 și Bulet. S-a, 1, anul 1891, p. 567.

[3]) Asemenea dispositiune se găsește și în alte legislațiuni străine. Vedi, de ex., art. 1834 C. italian; 103, § 2, Cod. fed. al oblig.; art. 1806 C. olandez; art. 576 Cod. bulgar din 1 martie 1893; art. 1427 Cod. austriac, etc. Ea nu exista însă în Codul Caragea. Cas. rom. S-a 1, decisia No. 214 din 1871, citată de Christescu la art. 1590. Dreptul străin.

[4]) Cas. rom. și fr. Bulet. S-a 1, anul 1891, p. 117. Bulet. 1879, p. 641. D. P. 75. 1. 117. Sirey, 75. 1. 244. Guillouard, *Prêt*, 138. Baudry et Wahl, *Idem*, 920.

[5]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1891, p. 119. Baudry, III, 834. Thiry, IV, 168. Baudry et Wahl, *Prêt*, 919, 920. Troplong, *Prêt*, 414. Aubry et Rau, IV, § 396, p. 602, n. 8. Arntz, IV, 1373. Laurent, XXVI, 518. Massé-Vergé, IV, § 709, p. 467, n. 3. T. Huc, VIII, 343 și XI, 199.—*Contră.* Guillouard, *Prêt*, 137. P. Pont, *Petits contrats*, I, 320. Duvergier, *Prêt*, 260. Duranton, XIII, 431 și XVII, 606. Cotelle, *De l'intérêt*, 212. Acești din urmă autori admit proba contrară, ceea ce se vede formal admis prin art. 1834 din Codul italian.

casuri, remiterea voluntară a titlului, făcută de creditor debitorului, poate constitui o probă a liberațiunei (art. 1138) [1] „Sinetul ce s'au dat înapoi fără chitanță, dice art. 1883 din Codul Calimach (1428 C. austriac), întemeiază juridica presumție că s'au plătit datoria, însă nu închide dovada cea din protivă".

Neadmiterea probei testimoniale și a presumțiilor în materie civilă.

In ori ce caz, debitorul n'ar putea să dovedească liberarea sa prin marturi sau presumțiuni, de câte ori obligația sa ar întrece suma de 150 lei (art. 1191) [2], afară de casul când chitanța liberată ar fi fost perdută sau distrusă prin un cas de forță majoră (art. 1189, § 4) [3].

Art. 46 C. com.

Această soluție este admisibilă, bine înțeles, numai în materie civilă, căci, în materie comercială, atât obligațiunile cât și *liberațiunile* pot fi stabilite prin presumțiuni și marturi, de câte ori autoritatea judecătorească ar crede de cuviință (art. 46 C. com.) [4].

Art. 318 C. com.

In cât privește însă plata unei cambii, vedi art. 318 Cod. com.

---

[1] Singura posesiune a titlului, fără achitare scrisă, nu face însă dovadă de plata cambiei (art. 318 C. com.).

[2] Cpr. Cas. fr. D. P. 75. 1. 229. Pand. fr., I, 3635.—După principiile Codului Calimach (art. 1881, citat *suprà*, p. 525, n. 2), dovedirea plății unei obligațiuni se putea face și prin presumțiuni sau marturi, luarea unei chitanțe nefiind obligatorie, ci constituind o simplă facultate pentru părți. Cas. rom. *Dreptul* din 1890, No. 4 și Bulet. S-a 1, anul 1889, p. 738. Această soluție era admisă și în dreptul roman, unde dovada liberării nu se putea face de cât prin cinci marturi. (L. 18, Cod., 4, 20, *De testibus* și Nov. 90, capit. 2). Cpr. Molitor, *Oblig. en dr. romain*, III, 984.

[3] Cpr. Cas. rom., decisie citată în nota precedentă. In privința dreptului roman, vedi Molitor, III, 984.

[4] Cpr. Cas. rom., S-a II. Bulet. anul 1889, p. 963. C. București, *Dreptul* din 1899, No. 32. Cas. fr. D. P. 79. 1. 360. Sirey, 79. 1. 120. D. P. 81. 1. 435. Sirey, 81. 1. 109. C. Bordeaux. D. P. 1899. 2. 149. Pand. fr., I, 3645. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, 93. Bolaffio, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, I, 303 urm. Gr. Maniu, *Dr. com.*, I, 82, p. 117.—Caracterul comercial a unei creanțe nefiind modificat prin dobêndirea unei condamnațiuni în justiție, decisia dată de o curte asupra unei sentințe a unui trib. comercial nu operează novațiune, ci dă numai putere executorie creanței, care tot comercială remâne. C. Bordeaux. D. P. 99. 2. 149. Sirey, 1899. 2. 206.

Efectele plăţei.

Plata făcută în mod valid stînge în genere obligaţia într'un mod absolut, adecă în privinţa tuturora şi cu toate accesoriile sale: privilegiĭ, ipoteci, amaneturi, fidejusiune, etc., afară de ceea ce vom ḑice în privinţa subrogaţiei [1]: *„In omnibus speciebus liberationum etiam accessiones liberantur; puta adpromissores, hypotecœ, pignora“*. [2].

Remiterea titlului creanţei. Art. 371 Cod. german.

Debitorul care 'şi a plătit datoria poate, în principiu, să ceară ca creditorul să'i remită titlul constatator al creanţei, fiind că el poate perde chitanţa, ceea ce ar permite creditorului de a cere plata a doua oară [3]. „De câte ori obligaţia este constatată prin un titlu, ḑice art. 371 din noul Cod german, debitorul poate, pe lângă adeverinţă, să ceară şi restituirea titlului“ [4].

Casurile în care debitorul nu poate cere remiterea titlului.

Dreptul debitorului de a cere remiterea titlului nu'şi primeşte excepţiune de cât atunci când creditorul justifică că are un interes serios la conservarea lui [5], când, de ex., titlul cerut constată o liberaţiune şi din partea creditorului [6].

Principiul restituirei titlului mai sufere încă excepţie în privinţa falitului care, în virtutea unui concordat, plăteşte o parte din datoriile sale, cealaltă parte fiindu-i remisă [7].

Plăţi parţiale. Imputaţie. Transiţie.

Am ḑis că plata stînge obligaţia. Aceasta presupune o plată integrală. Deci, dacă debitorul, care are mai multe datoriĭ, a făcut o plată parţială, această plată va fi imputată asupra uneia din obligaţiile sale. Necesarmente, deci, ajungem a ne ocupa despre imputaţiunea plăţei înainte de subrogaţiune, schimbând astfel ordinea admisă de legiuitor.

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 551. Molitor, III, 985. Laurent, XVII, 597. Pand. fr., I, 3415. Thiry, III, 53. T. Huc, VIII, 44. Aubry et Rau, IV, p. 166, § 320, *ab initio*.

[2]) L. 43, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus*.

[3]) Cpr. Laurent, XVII, 597. Pand. fr., I, 3419. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 166.

[4]) *„Ist über die Forderung ein Sculdschein ausgestellt worden, so kann der Schuldner neben der Quittung Rückgabe des Schuldscheins verlangen“*.

[5]) Aubry et Rau, *loco suprà cit.* Trib. Lyon, 19 Nov. 1888. Pand. fr., I, 3421.

[6]) Cpr. C. Dijon, 20 Ian. 1879. Pand. fr., I, 3423 urm.

[7]) Cpr. Laurent, XVII, 598. Pand. fr., I, 2428.

Despre imputaţiunea plăţei.

Casurile în care imputaţiunea are loc.

Casurile în care există deducţie.

Imputaţiunea plăţei nu are loc de cât atunci când debitorul are cătră acelaş creditor mai multe datorii de aceiaş natură şi face o plată parţială, neîndestulătoare pentru a le stênge pe toate. Imputaţiunea lasă deci a se presupune existenţa mai multor datorii. De câte ori, în adevĕr, nu există de cât o singură datorie, plata parţială, pe care creditorul ar consimţi s'o primească, atrage o stêngere parţială a obligaţiunei, şi în asemenea caz, există deducţiune, ear nu imputaţiune [1]).

Pentru ca imputaţiunea să poată avea loc, nu este de ajuns ca să existe mai multe datorii, ci mai trebue încă ca aceste datorii să aibă de obiect bani sau alte lucruri fungibile de aceiaş specie sau natură, susceptibile de a fi înlocuite unele prin altele (art. 1110).

Casurile în care există imputaţiune.

In regulă generală, chestiunea imputaţiunei plăţei nu se presintă de cât atunci când debitorul datoreşte mai multe sume de bani aceluiaş creditor, căci a rare-oari se va întâmpla în fapt ca el să datorească mai multe lucruri fungibile, care să samene aşa de mult între ele în cât să existe incertitudine asupra punctului de a se şti la care datorie se aplică lucrul dat în plată.

Obligaţiunile care au de obiect corpuri certe şi determinate, sau cantităţi de natură deosebită, de ex., vin şi grâne, nu pot deci da loc la imputaţiune. Nu poate, în adevĕr, fi vorba de a se imputa o plată făcută în vin asupra unei datorii de grâne, pentru că debitorul nu poate plăti alt ceva de cât ceea ce datoreşte (art. 1100) [2]). De aceea, textul nostru (art. 1110), mai corect de cât a-

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, I. Pand. fr., I, 3429. Larombière, III, art. 1253, No. 1. Laurent, XVII, 600. T. Huc, VIII, 81. Baudry, II, 1056. Thiry, III, 60. Fuzier-Herman, III, art. 1256, No. 33. Cas. fr. Sirey, 99. 1. 499. Cas. belgiană. *Pasicrisie belge*, 86. 1. 90.

[2]) Cpr. Laurent, XVII, 601. T. Huc, VIII, 81. Pand. fr., I, 3432. Demolombe, XXVIII, 28, 29. Demante, V, 198 bis III. F. Herman, III, art. 1253, No. 1. Marcadé, IV, 720. Mourlon, II, 1375. Baudry, II, 1056. Berriat St. Prix, II, 4713. Boissonade, *Avant-projet*, etc., II, 504. G. Giorgi, VII, 137.

cel francez, reproducênd art. 1255 din Codul italian, cere ca debitorul *să aibă mai multe datorii de aceiaș specie* [1]), expresiuni care se vĕd și în art. 366 din noul Cod german, *aus mehreren Schuldverhältnissen zu gleichartigen Leistungen* [2]).

Imputațiunea se face fie de debitor, fie de creditor, fie de lege.

1° Imputațiunea făcută de debitor.

Art. 1110.—Debitorul avênd mai multe datorii, *al cărora obiect este de aceiaș specie* [3]), are dreptul a declara, când plătește, care este datoria ce voește a desface. (Art. 1023, 1024, 1091, 1101, 1111—1113, 1506 C. C. Art. 1253 C. fr. Art. 1255 C. ital).

Art. 1111.—Debitorul unei datorii, pentru care se plătește dobêndă, sau o rendită, nu poate, fără consimțemêntul creditorului, să impute plata ce face pe capital cu preferență asupra renditei sau a dobêndei. Plata parțială făcută pe capital și dobêndă se impută mai întâi asupra dobêndei. (Art. 1110, 1588, 1590, 1639 urm., 1692, 1697 C. C. Art. 714 C. com. Art. 1254 C. fr.),

Debitorul mai multor datorii de bani sau altor lucruri fungibile, de aceiaș specie, are dreptul de a declara, în momentul când plătește [4]), care este datoria ce voește a achita, putênd cere de la creditor ca această datorie să fie menționată în chitanță. La caz când creditorul n'ar

---

[1]) „*Chi ha più debiti della stessa specie* .....". Art. 491 din Anteproiectul Cod. japonez este redactat în acelaș sens.

[2]) „De câte ori debitorul este obligat către creditor în virtutea mai multor datorii, la diferite prestațiuni *de aceiaș specie*, dice acest text, și prestațiunea sa nu ajunge pentru stêngerea tuturor datoriilor sale, acea din datorii este stênsă pe care el a arătat-o în momentul prestațiunei". Cpr. art. 101 C. federal al oblig., 977 C. saxon, 1432 C. olandez, 1255 C. italian, 1172 C. spaniol, etc. Art. 366 C. german.

[3]) Cuvintele subliniate lipsesc în Codul fr. și sunt adaose de legiuitorul nostru, după art. 1255 din Codul italian. Vedi *suprà*, text și nota 1.

[4]) Imputațiunea care emană de la debitor trebue să fie făcută de dênsul în momentul facerei plății, *când plătește*, dice art. 1110, *tempore solutionis* (L. 1, Cod., 8, 43, *De solutionibus*; Cpr. și L. 2, Dig., 46, 3, *eod.* v°), căci, în urma plății, el n'ar mai putea să declare datoria ce înțelege a plăti, fiind presupus că s'a referit la imputațiunea legală (art. 1113). Cpr. Demolombe, XXVIII, 32. Pand. fr., I, 3484. Boissonade, *op. cit.*, II, 506. Larombière, III, art. 1253, No. 6. G. Giorgi, VII, 139.

admite cererea debitorului, acest din urmă are două alternative: sau de a refusa plata și de a aștepta a fi urmărit; sau de a-i face ofertă reală, despre care se va vorbi mai la vale, în care va reproduce cererea de imputațiune.

Dreptul de imputațiune aparține deci mai întâi debitorului, pentru că el fiind proprietarul banilor sau lucrurilor cu care plătește, poate să'i întrebuințeze la usul ce crede de cuviință [1]). Aceasta nu este de cât o consecință a protecțiunei pe care legea o acordă în genere debitorului.

Dreptul conferit debitorului de a declara, când plătește, care este datoria ce înțelege a achita, atrage pe acela de a face să se constate aceasta prin chitanța eliberată de creditor, pentru că, în lipsa unei asemene constatări, declarația sa n'ar avea nici o valoare [2]).

Debitorul nu poate prin imputare să atingă drepturile creditorului.

Dar dacă debitorul poate face imputațiunea așa cum înțelege și'l povățuește interesul său, totuși el nu poate, prin exercițiul acestei facultăți, să atingă drepturile creditorului, de unde resultă următoarele consecințe:

Consecințele care resultă din acest principiu.

1° Debitorul a două datorii, din care una este exigibilă, ear cealaltă neexigibilă, nu poate să impute ceea ce plătește asupra datoriei neajunse la termen, dacă termenul a fost stipulat în interesul creditorului. Dacă însă termenul a fost stipulat în interesul său exclusiv, ceea ce se presupune, în lipsa unei convențiuni contrare (art. 1024), el poate, prin imputațiune, să renunțe la beneficiul termenului [3]);

---

[1]) „Cpr. Pothier, II, 565.—„*Quotiens quis debitor ex pluribus causis unum debitum solvit, est in arbitrio solventis dicere, quod potius debitum voluerit solutum, et quod dixerit, id erit solutum*“. L. 1, *ab initio*, Dig., 46, 3, *De solutionibus et liberationibus.*

[2]) Pand. fr., I, 3437. Demolombe, XXVIII, 34. Larombière, III, art. 1253, No. 3. Cpr. art. 491 din Ante-proiectul Cod. japonez, elaborat de prof. Boissonade.

[3]) Demolombe, XXVIII, 30. Duranton, XII, 191. Baudry, II, 1057. Pand. fr., I, 3440. Thiry, III, 61. Demante, V, 198 bis II. Marcadé, IV, 720. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 167. T. Huc, VIII, 82. Laurent, XVII, 605. G. Giorgi, VII, 140, și toți autorii. Imputațiunea nu se va putea de asemenea face asupra unei datorii condiționale, când cealaltă este pură și simplă, pentru că, *pendente conditione*, obligația neproducând nici un efect, creditorul nu poate fi silit a primi plata înaintea îndeplinirei condițiunei. T. Huc, VIII, 82.

2⁰ Debitorul a două datorii, din care una este mai mică și alta mai mare, care plătește o sumă egală cu a-cea mai mică, nu poate, fără consimțĕmêntul creditorului, să impute plata asupra celei mai mari, pentru că aceasta ar însĕmna a sili pe creditor a primi o plată parțială, ceea ce nu se poate după art. 1101. Astfel, dacă presupunem că aș datori lui A, pe de o parte, o sumă de 500 lei, ear pe de alta, o sumă de 1000 de lei, n'aș putea, plătind numai 500 lei, să oblig pe creditor a imputa această plată asupra datoriei de 1000 lei, pentru că, prin această procedare, l'aș sili a primi o plată parțială, ceea ce nu se poate [1]);

3⁰ De câte ori o datorie este productivă de dobênḑi, debitorul care face o plată neîndestulătoare pentru a achita atât capitalul cât și dobênḑile, nu poate, fără consimțĕmêntul creditorului [2]), să impute această plată asupra capitalului, ci trebue mai întâi s'o impute asupra dobêndei [3]), și apoi, pentru prisos, asupra capitalului (art. 1111) [4]).

Pand. fr., I, 3441. Laurent, XVII, 605. Demante, V, 198 bis II. Massé-Vergé, III, § 562, p. 429, n. 2. G. Giorgi, VII, 140.

[1]) Baudry, II, 1057. Thiry, III, 61.

[2]) Părțile pot deci, prin consimțĕmêntul lor, fie chiar și tacit, să înlăture dispositia art. 1111, și să hotărască ca plata parțială va putea fi imputată mai întâi asupra capitalului și apoi asupra dobênḑilor. Cpr. L. 102, § 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus*. Veḑi Pothier, II, 565. Pand. fr., I, 3447. Laurent, XVII, 610. Demolombe, XXVIII, 16. Larombière, III, art. 1254, No. 2. Duranton, XII, 192. Thiry, III, 61.—Judecătorii fondului sunt suverani pentru a constata, în această privință, voința părților. Cas. fr. D. P. 75. 1. 33. T. Huc, VIII, 82. Pand. fr., I, 3450, 3520. Pand. Chron. t. V, partea 1, p. 165. *Pand. Période.*, 96. 1. 16 și 98. 1. 130. Veḑi și *infrà*, p. 543, t. și n. 5. Înlăturarea art. 1111 prin convenția părților.

[3]) Regula pusă de art. 1111 încetează de câte ori este vorba de dobênḑi care nu sunt lichide și exigibile în momentul plății. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 166, n. 6. Larombière, III, art. 1254, No. 3. Demolombe, XXVIII, 15. Pand. fr., I, 3457. Miller, *Encyclopédie du droit*, v° *Compensation*, No. 76.—Veḑi însă Massé-Vergé, (III, § 562, p. 430, n. 4), după care dobênḑile trebuesc să fie exigibile, fără însă a fi nevoe ca ele să fie lichide, adecă ca socoteala lor să fi fost făcută mai înainte.

[4]) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1891, No. 49 și 82.—Această regulă se aplică și la plățile făcute de casa de consemna-

„*Prius debitor in usuras id, quod solvitur, deinde in sortem accepto feretur*". (L. 1, *in fine*, Cod., 8, 43, *De solutionibus*).

Motivul acestei dispoziţiuni este că debitorul nu trebue să poată micşora capitalul productiv de dobênḑi, înainte de a plăti dobênḑile, care nu pot fi capitalisate de cât în anume casuri şi în anume condiţiuni [1]).

Art. 1907. Apoi, creditorul este direct interesat ca dobênḑile să fie mai întâi achitate, pentru că ele se prescriu prin cinci ani (art. 1907) [2]).

Casul în care există mai multe datorii productive de dobêndă.

Aceiaş soluţie este admisibilă când există mai multe datorii productive de dobêndă. In asemenea caz, imputaţiunea se va face asupra dobênḑilor tuturor datoriilor, creditorul neputênd fi silit a'şi primi capitalul înainte de a fi primit dobênḑile şi veniturile presupuse necesare existenţei sale ḑilnice [3]).

Datorii din care unele sunt garantate prin fidejusiune.

Dacă din mai multe datorii, unele ar fi garantate prin fidejusiune, ear altele negarantate, debitorul va putea să impute plata făcută de dênsul fie asupra datoriilor garantate, fie asupra celor negarantate.

In lipsa unei imputaţiuni exprese, plata va fi imputată asupra datoriilor garantate prin fidejusiune, ca unele ce debitorul are mai mare interes a achita (art. 1113) [4]), dacă

ţie, nici o lege nefăcênd excepţie în această privinţă. Laurent, XVII, 631.

[1]) Cpr. Trib. Ilfov (în motivele sale), *Dreptul* din 1886, No. 57, consid. de la p. 450. Pan. fr., I, 3446. Laurent, XVII, 604. Demante, V, 199 bis I. Demolombe XXVIII, 9, 10. T. Huc, VIII, 82.

[2]) Curtea noastră supremă a decis de curênd (5 april 1899), că prescripţia cincenală prevĕḑută de art. 1907, se aplică şi la cupoanele de rentă, dacă de la data exigibilităţei lor au trecut cinci ani fără ca valoarea să fi fost reclamată. *Dreptul* din 1899, No. 35.—In cât priveşte datoriile provenite din chirii, sau arenḑi, ele, după art. 1907, se prescriu tot prin cinci ani, însă cu toate acestea, dacă o asemene datorie a fost recunoscută de debitor prin osebit înscris, prescripţia este aceea a dreptului comun, pentru că asemenea recunoaştere constitue o nouă obligaţie. Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 74.

[3]) T. Huc, VIII, 82. Pand. fr., I, 3465. Laurent, XVII, 608. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 166. Larombière, III, art. 1256, No. 8. Cas. fr. D. P. 63. 1. 19. — *Contrà*. Demolombe, XXVIII, 26.

[4]) Cpr. Pothier, II, 567. Laurent, XVII, 619 şi XXVIII, 275. Guillouard, *Cautionnement*, 225. Baudry et Wahl, *Cautionne-*

contrarul nu resultă din împrejurările causei sau din termenii în care garanția a fost dată [1]).

Dacă plata parțială este privitoare la o datorie garantată numai în parte prin fidejusiune, imputațiunea se va face asupra părței negarantate [2]), după cum ea se va face asupra părței de datorie chirografare, la caz când datoria ar fi garantată numai *pro parte* prin un privilegiŭ sau o ipotecă [3]). Casul în care datoria a fost garantată numai în parte prin fidejusiune. Controversă.

Regula pusă de art. 1111 se aplică și la cheltuelele ce creditorul a fost obligat să facă cu ocasiunea datoriei, pentru că aceste cheltueli formează un accesoriu care se confundă cu capitalul [4]).

---

ment, 1011. C. Limoges. D. P. 90. 2. 11. Cas. fr. D. P. 92. 1. 19.

[1]) Cas. fr. D. P. 62. 1. 133. D. P. 92. 1. 19. T. Huc, VIII, 82. Pand. fr., I, 3480.

[2]) Laurent, XVII, 619 și XXVIII, 275. Pand. fr., I, 3479. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1012. Troplong, *Idem*, 247. Guillouard, *Cautionnement*, 119, 225. T. Huc, VIII, 82. Demolombe, XXVIII, 22. P. Pont, *Petits contrats*, II, 394. Aubry et Rau, IV, § 429, p. 692, nota 1. Cas. fr. D. P. 92. 1. 19. Sirey, 91. 1. 55. *Pand. Période.* 91. 1. 214. C. Poitiers. *Pand. Période.* 92. 2. 62. Sirey, 92. 2. 111 și Répert. Dalloz, *Supplém.*, 857, nota 1.—*Contrà.* Larombière, III, art. 1256, No. 7. Ponsot, *Cautionnement*, 545. Duranton, XII, 999. C. Caen. D. P. 54. 5. 98, No. 4.

[3]) T. Huc, VIII, 82. Demolombe, XXVIII, 21. Laurent, XXX, 56. Martou, *Privil. et hypoth.*, II, 608. Aubry et Rau, III, § 263, p. 175, nota 34 și p. 294 din ed. a V-a. Massé-Vergé, V, § 793, p. 154, nota 26. Mourlon, *Examen critique du Comment. de Troplong sur les privil. et hypothèques*, I, 181. Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, I, 633. Thézard, *Privil. et hypoth.*, 292. Guillouard, *Idem*, II, 535. P. Pont, *Privil. et hypoth.*, I, 214. Pand. fr., *Oblig.*, I, 3477 și *Priril. et hypoth.*, I, 2569 urm.— *Contrà.* Persil, *Régime hypothéc.*, I, art. 2103, § 4, No. 10, după care imputațiunea trebue să se facă asupra sumei privilegiate. Cpr. L. 97, Dig., 46, 3, *De liberationibus.*— In fine, după un alt sistem, imputarea ar trebui să se facă în proporțiuni egale atât asupra părței creanței privilegiate cât și asupra celei neprivilegiate. Grenier, *Tr. des hypothèques* (ed. din 1829), II, 419. Duranton, XIX, 191. Casul în care datoria a fost garantată numai în parte prin un privilegiŭ sau o ipotecă. Controversă.

[4]) Demolombe, XXVIII, 14. Pand. fr., I, 3456. Larombière, III, art. 1254, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 167. Cpr. art. 491 din Ante-proiectul Cod. japonez.—In cât privește daunele interese, ele nu se bucură de drept ca chel-

Art. 1111 nu se aplică la dobêndile moratorii, ci numai la acele compensatorii. Controversă.

Ea nu se aplică însă, după unii, la dobêndile moratorii, care constituesc o adevĕrată clausă penală, ci numai la acele compensatorii: „Considerând, dice tribunalul de Ilfov că, de şi prin dispoziţiile art. 1111 se declară că debitorul unei datorii pentru care se plăteşte dobêndă sau o rentă, nu poate, fără consimţĕmêntul debitorului, să impute plata ce face pe capital, cu preferenţă asupra rentei sau dobêndei, aceste dispoziţiuni însă sunt aplicabile numai întru ce priveşte dobêndile compensatorii, adecă acele ce se datoresc pentru folosinţa unui capital împrumutat, de oare ce într'un asemenea caz, aceste interese nu sunt alt ceva de cât produsele, fructele capitalului; datoria capitalului şi aceea a intereselor nu sunt atunci, propriu vorbind, două datorii distincte, ci o datorie unică, având de obiect un principal şi nişte accesorii, şi nu este de presupus că, creditorul ar fi voit să'şi micşoreze veniturile capitalului sĕu pe cât timp dobêndile nu'i vor fi fost încă plătite; că, prin urmare, nu se poate aplica la acest caz principiul că debitorul mai multor datorii este stăpân a achita una sau alta după cel mai mare folos al sĕu; că, din contra, fiind vorba de o sumă pentru care interese nu se datoresc de cât ca o indemnitate pentru întârdierea adusă la plata ei, atunci datoria acestor interese se află cu totul distinctă de datoria capitalului, putênd avea adese-ori o sorginte diferită, putênd, de ex., proveni una din un contract, ear alta din prejudiciul causat debitorului în virtutea unui quasi-contract sau quasi-delict, etc." [1]).

Cont curent. Controversă.

In fine, se decide în genere, în Francia, că art. 1111 nu se aplică în materie de conturi curente (art. 6, 370, 373 C. com.) [2]), nici la caz de faliment, art. 445 din

---

tuelele, dobêndile şi veniturele rentei, de prioritatea imputaţiunei, pentru că ele fiind de o natură deosebită, nu se confundă cu capitalul. Larombière, *loco suprà cit.* şi art. 1256, No. 9. Vedi *infrà*, explic. art. 1113.

[1]) Vedi *Dreptul* din 1886, No. 57. Cpr. Pothier, II, 571. T. Huc, VIII, 82. Marcadé, IV, 724. Laurent, XVII, 606. Duranton, XII, 192.—*Contrà.* Aubry et Rau, IV, § 320, p. 166, n. 4. Demolombe, XXVIII, 12. Larombière, III, art. 1254, No. 4. Massé-Vergé, III, § 562, p. 429, n. 3. Pand. fr., I, 3454.

[2]) Pand. fr., I, 3467, 3585. Demolombe, XXVIII, 59. Larombière, III, art. 1256, No. 15. Laurent, XVII, 629. T. Huc,

Codul de comerț fr. (714 Cod. com. rom.) derogând implicit de la art. 1111. In această din urmă privință însă, chestiunea este controversată, și părerea contrară este generalmente admisă [1]).

2° Imputațiunea făcută de creditor.

Art. 1112.—Când debitorul unor deosebite datorii a primit o chitanță prin care creditorul impută aceea ce a luat special asupra unei din acele datorii, debitorul nu mai poate cere ca imputațiunea să se facă asupra unei alte datorii, afară numai dacă creditorul l'a amăgit sau l'a surprins. (Art. 953, 960, 1111, 1113, 1506 C. C. Art. 1255 C. fr.).

Art. 1506.—Când un asociat este pe sama sa creditor de o sumă exigibilă al unei persoane, debitoare asemenea și către societate cu o sumă exigibilă, atunci aceea ce primește de la un așa debitor va trebui să se socotească atât în creditul (creanța) societății, cât și în al său propriu, în proporțiunea ambelor credite (creanțe), chiar când prin chitanța dată s'ar specifica că primirea s'a făcut numai pe sama creditului său particular.

Dacă însă prin chitanța dată s'ar specifica că primirea s'a făcut numai în contul creditului (creanței) societății, atunci se va urma după această declarațiune. (Art. 1110 urm., 1507 C. C. Art. 1848 C. fr.).

Dacă debitorul, în momentul plății, n'a făcut imputațiunea, sau a făcut o imputațiune care nu este valabilă, creditorul, care are în contra lui mai multe creanțe de aceiaș specie, poate s'o facă prin chitanța ce eliberează debitorului: „*Quotiens verò non dicimus id quod solutum sit, in arbitrio est accipientis, cui potius debito acceptum ferat*“ [2]).

VIII, 84, *in fine*. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2178. Feitu, *Compte courant*, 234. Noblet, *Compte courant*, 74. Boistel, *Pr. de dr. comm.*, (ed. a 3-a), 884. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, IV, 829. F. Herman, III, art. 1256, No. 34 urm. Clément, *Etude sur le compte courant*, 145. Cas. fr. D. P. 54. 1. 119. D. P. 72. 1. 100. Sirey, 72. 1. 223. Cpr. Cas. fr. Sirey, 99. 1. 499.—Art. 494 din Ante-proiectul Codului japonez este formal în această privință. V. Boissonade, *op. cit.*, II, 509.—*Contrà*. Sebire et Carteret, *Encyclop. du droit*, v° *Compte courant*, 29.

[1]) Cpr. Laurent, XVII, 609. T. Huc, VIII, 84, *in fine*. Cas. fr. *Pand. Période*. 1899. 1. 145 și nota lui Bouvier-Bangillon. Vedi autoritățile citate într'un sens și în altul în Pand. fr., *Oblig.*, I, 3468 și în Lyon-Caen et Renault, *Droit comm.*, VII, 275.

[2]) L. 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus*. Cpr. Pothier, II, 566.—

Pentru ca imputaţia făcută de creditor să fie validă, se cere însă ca ea să fie făcută, ca şi acea a debitorului, în momentul plăţei, *statim atque solutum est*, şi să figureze în chitanţa acceptată de debitor. Imputaţiunea ce creditorul face prin chitanţa ce dă debitorului se consideră, în asemenea caz, ca o convenţie tacită, căci debitorul putênd să impue imputaţiunea creditorului, este presupus, de câte ori nu uzează de dreptul ce'i dă legea, a primi pe acea care o face creditorul în chitanţă; de unde resultă că, de câte ori plata a fost constatată prin o chitanţă pură şi simplă, părţile sunt presupuse, prin tăcerea lor, a se fi referit la imputaţiunea legală, prevĕdută de art. 1113, şi creditorul n'ar mai putea, în urma facerei plăţei, să modifice această imputaţie legală [1]).

Debitorul, care ar fi acceptat chitanţa cu imputaţia făcută de creditor, n'ar putea cere ca plata să fie imputată asupra unei alte datorii.

Asemenea cerere n'ar fi admisibilă din partea lui de cât atunci când el ar fi respins chitanţa redactată de creditor, sau ar fi acceptat-o cu reserva ulterioară a dreptului sĕu [2]).

Debitorul ar putea însă să atace imputaţia chiar primită de dênsul, când ea ar fi resultatul *dolului* sau a unei simple *surprinderi* din partea creditorului [3]).

In ce consistă dolul şi surprinderea.

Dolul consistă în manopere frauduloase sau uneltiri viclene, întrebuinţate de creditor în scopul de a înşela pe debitor asupra interesului ce el ar putea să aibă de a im-

---

Art. 366 Cod. german.

Art. 366 din Codul german nu admite dreptul creditorului de a face imputaţiunea.

[1]) Cpr. Pothier, II, 566. Baudry, II, 1058. Laurent, XVII, 611. Larombière, III, art. 1255, No. 2. Demolombe, XXVIII, 37. Pand. fr. I, 3489 urm. Cpr. L. L. 1 şi 2, Dig., 46, 3, *De solutionibus*.

[2]) Pand. fr., I, 3492. Demolombe, XXVIII, 35, 36. Larombière, III, art. 1255, No. 4.

[3]) Dolul sau surprinderea trebue deci să emane de la însuş creditorul (art. 960), căci dacă ele ar fi opera exclusivă a unui terţiu, debitorul n'ar putea să atace imputaţiunea, ci numai să exercite o acţiune în daune contra autorului dolului sau surprinderei (art. 998). Pand. fr., I, 3496. Demolombe, XXVIII, 39. Larombière, III, art. 1255, No. 5. G. Giorgi, VII, 141.

puta plata asupra unei datorii în locul alteia, ear *surprinderea*, în faptul de a se folosi de eroarea debitorului, sau de a abusa de simplicitatea ori ignoranța sa, spre a'l face să primească o imputațiune dăunătoare. Astfel ar fi, de exemplu, faptul de a face pe un debitor, care nu știe carte, să primească o chitanță de care el nu' și ar da samă. Surprinderea din partea creditorului care, în regulă generală, n'ar fi suficientă pentru anularea unui contract, poate fi invocată cu succes pentru a ataca imputațiunea, legiuitorul presupunênd că, fiind vorba de o simplă plată, debitorul nu i-a dat atențiunea cuvenită și este expus a fi mai ușor înșalat de un creditor de rea credință [1]).

Dacă a existat dol sau macar surprindere din partea creditorului, aceasta este o chestie de fapt.

Termenul în care debitorul poate să atace imputația făcută de creditor. Controversă.

In ce termen debitorul putea-va el să atace imputațiunea făcută în chitanța primită de dênsul? După Duranton (XII, 193), debitorul ar avea 30 de ani conform art. 1890, pentru că nu este vorba în specie de o acțiune în anulare sau în stricarea unei convențiuni, ear după Demolombe (XXVIII, 40), prescripția decenală prevĕdută de art. 1900 ar fi aplicabilă în specie, pentru că este vorba de stricarea unei convențiuni pentru causă de dol. Această din urmă soluție ne pare cea mai juridică. Debitorul, în ori ce caz, va face însă foarte bine de a'și porni acțiunea îndată ce va descoperi dolul sau surprinderea, pentru ca tăcerea sa prelungită să nu fie considerată ca o aprobare a imputațiunei făcute de creditor [2]).

Imputația creditorului nu mai are astăzi nevoe de a fi echitabilă.

Pothier (II, 566), reproducênd legea romană [3]), voea ca imputația făcută de creditor să fie echilibrată. Această condiție n'a fost însă reprodusă de legiuitorul modern, căci art. 1112 nu permite debitorului de a ataca imputațiu-

[1]) Cpr. Pothier, II, 566. Laurent, XVII, 612. T. Huc, VIII, 83. Pand. fr., I, 3495. Demante, V, 200 bis. Thiry, III, 62. Larombière, III, art. 1255, No. 5. Demolombe, XXVIII, 38. Baudry, II, 1058. Marcadé, IV, 725. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 167, t. și n. 9.

[2]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 40. Giorgio Giorgi, VII, 141.

[3]) L. 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus*, voea, în adevĕr, ca creditorul să facă imputațiunea pentru debitor așa cum el ar fi voit ca ea să fie făcută pentru dênsul, dacă el ar fi fost debitor .... *dummodò in id constituat solutum, in quod ipse, si deberet, esset soluturus.*

nea făcută de creditor de cât atunci când ar exista dol, ceea ce nu este de cât o aplicare a dreptului comun, sau macar o surprindere din partea acestui din urmă.

Acţiunea debitorului pentru simplul fapt că imputaţia făcută de creditor nu este echitabilă ar fi dat loc, în adevĕr, la o mulţime de dificultăţi, grele de resolvit în fapt, pe care legiuitorul a voit să le înlăture [1]).

Dacă chitanţa eliberată de creditor prevede că plata a fost făcută de debitor ca aconturi asupra diverselor sale datorii, *ex universo debito* (L. 94, § 3, Dig., 46, 3, *De solutionibus*), *(à valoir sur ses différentes dettes)*, asemenea expresiuni generale cuprind numai datoriile sale civile, ear nu şi acele naturale, precum şi datoriile actualmente exigibile, nu însă şi acele a cărora termen n'a ajuns încă la scadenţă [2]).

Art. 1112 nu regulează, în privinţa imputaţiunei, de cât raporturile dintre creditor şi debitor, terţii interesaţi neputênd fi legaţi prin imputarea ce creditorul a putut să facă în dauna lor.

Art. 1506. Astfel, după art. 1506 C. C., când un asociat este pe sama sa creditor de o sumă exigibilă a unei persoane, debitoare de asemenea şi cătră societate cu o sumă exigibilă [3]), atuncea aceea ce asociatul primeşte trebue să se impute atât asupra creanţei societăţei cât şi asupra creanţei sale proprie, în proporţiunea ambelor creanţe, chiar când prin chitanţa dată s'ar specifica că primirea s'a făcut numai pe sama creanţei sale particulare.

---

[1]) Pand. fr., I, 3498. Demolombe, XXVIII, 41. Laurent, XVII, 612. Larombière, III, art. 1255, No. 3. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 177, n. 9.—*Contrà.* Toullier D., IV, partea I, 176.

[2]) Pothier, II, 566, *in fine.* T. Huc, VIII, 83. Pand. fr., I, 3500. Demolombe, XXVIII, 42. Toullier D., IV, partea I, 178.

Casurile în care art. 1506 este aplicabil. Controversă.

[3]) Art. 1506 presupune că ambele creanţe sunt exigibile, atât acea a societăţei cât şi a asociatului, însă el îşi primeşte aplicaţie şi atunci când numai creanţa societăţei este exigibilă, pentru că interesul asociatului este, în asemene caz, mai puţin favorabil de cât în casul contrar. Cpr. Baudry et Wahl, *Société*, 200.—Vedi însă Guillouard, *Société*, 210. Cpr. şi T. Huc, XI, 70.—Textul art. 1506 n'ar fi însă aplicabil dacă, în momentul plăţei, nici o datorie nu era exigibilă, şi în asemenea caz, imputaţiunea făcută în chitanţă ar fi validă, chiar dacă asociatul ar fi făcut-o în interesul sĕu şi în dauna societăţei. Duranton, XVII, 401.

Dacă însă, prin chitanța dată, s'ar specifica că primirea s'a făcut numai în socoteala creanței societății, atunci se va urma după această declarațiune.

Presupunênd deci că un debitor, care datorește 1200 lei societății și 600 lei unuia din asociați, plătește acestui din urmă 300 lei, asociatul va varsa 200 lei în casa socială, păstrând numai 100 lei pentru dênsul. Suma dată societății este de două ori mai mare de cât acea ce el păstrează pentru dênsul, pentru că creanța societății este de două ori mai mare de cât a sa. Soluția va fi aceiaș chiar dacă, în chitanța liberată debitorului, asociatul ar fi imputat întreaga sumă de 300 lei asupra propriei sale creanțe, el nefiind în drept de a face o asemenea imputațiune, care ar compromite interesul societății prin imputarea facută în folosul său propriu [1]).

Dispositia art. 1506 se întemeiază pe îndoitul principiu: 1° Că asociatul nu este stăpânul imputațiunei, neputênd să pue interesul său personal mai pre sus de cât acel al societății; și 2° că el poate să lucreze în interesul societății din care face parte.

Casurile în care art. 1506 nu este aplicabil.

Acest text nu se aplică în casul când debitorul, de bună credință [2]), a făcut, conform dreptului ce'i dă legea (art. 1111), imputațiunea asupra creanței personale a asociatului, excluḍênd cu desevêrșire creanța societății, pentru că debitorul nedatorindu-i nimic, uzează de dreptul seu arătând datoria ce el voește a achita. Dauna suferită, în asemenea caz, de societate nefiind imputabilă asociatului, nu atrage din partea lui nici o responsabilitate [3]).

---

[1]) Cpr. Pothier, *Société*, IV, 121. Baudry et Wahl, *Société*, 200. Baudry, III, 777. Thiry, IV, 125, p. 111.

[2]) Textul devine însă aplicabil îndată ce debitorul prin fraudă face o imputație favorabilă intereselor asociatului. Baudry et Wahl, *Société*, 200. Guillouard, *Idem*, 211. Larombière, III, art. 1255, No. 6.

[3]) Baudry et Wahl, *Société*, 200. Guillouard, *Société*, 211. Laurent, XXVI, 260. Pand. fr., I, 3502. Troplong, *Société*, II, 559. P. Pont, VII, 333. Pardessus, *Dr. comm.*, IV, 1016. Larombière, III, art. 1255, No. 6. Duvergier, *Société*, 336. Aubry et Rau, IV, § 380, p. 556. Massé-Vergé, IV, § 716, p. 434, nota 10. F. Herman, IV, art. 1848, No. 3. Thiry, IV, 125. Demante, VIII, 27 bis II. Alauzet, *Comment. C. comm.*, II, 410.—*Contrà*. Duranton, XVII, 401.

Acest text este de asemenea inaplicabil de câte ori imputaţiunea este legală (art. 1113) [1]), sau de câte ori debitorul care plăteşte este un asociat [2]).

El se aplică însă ori cărui asociat creditor, asociatului administrator, ca şi acelui însărcinat cu administraţia, în lipsa unui administrator numit (art. 1514) [3]), şi după unii, chiar asociatului lipsit de dreptul de a se amesteca în administraţia societăţei, prin faptul că dreptul de administraţie şi de gestiune ar fi fost conferit numai unora din ei. Textul legei este, în adevĕr, general şi ori ce asociat, fie că el administrează sau nu administrează bunurile sociale, este dator de a pune interesul societăţei mai pre sus de interesul sĕu propriu. S'a dis, în sistemul opus, că dacă coasociatul care nu are administraţia nu este în drept de a da chitanţă de sumele datorite societăţei, nimic nu 'l împedică însă de a face deligenţele necesare pentru încasarea acestor sume [4]).

Aplicarea art. 1506 la administratorii legali sau convenţionali.

Mai mult încă, art. 1506 ar fi, după unii, aplicabil ori cărui administrator convenţional sau legal, precum un mandatar, un epitrop, un barbat, un moştenitor beneficiar, etc., care fiind în acelaş timp creditor personal al debitorului, ar imputa ceea ce i se plăteşte asupra creanţei sale neexigibile, atunci când creanţa mandantelui, minorului, femeei măritate sau a succesiunei ar fi exigibilă, şi ca atare preferabilă. Asemenea imputaţiune fiind, în adevĕr, un act de rea administraţie, nu poate să fie făcută în dauna părţei interesate [5]).

3° Imputaţiunea legală.

Art. 1113.—Când în chitanţă nu se dice nimic despre imputaţiune, plata trebue să se impute asupra aceleia din datorii

---

[1]) Guillouard, *Société*, 210. Baudry et Wahl, *Idem*, 200. Larombière, III, art. 1255, No. 6. Thiry, IV, 125.

[2]) Pand. fr., I, 3503. Cpr. C. Rouen. Sirey, 35. 2. 361.

[3]) Baudry et Wahl, *op. cit.*, 201. Guillouard, *Societé*, 211 bis.

[4]) Veḑi în acest sens, Baudry et Wahl, *op. cit.*, 201. Duranton, XVII, 401. Massé-Vergé, IV, § 716, p. 434, n. 10, *in fine*. Delangle, *Soc. comm.*, I, 170.—*Contrà*. Troplong, *Société*, 558. Duvergier, *Idem*, 341. Larombière, III, art. 1255, No. 6. P. Pont, VII, 338. Guillouard, *Société*, 211 bis. Laurent, XXVI, 261. Thiry, IV, 125, p. 111.

[5]) Cpr. Larombière, III, art. 1255, No. 7. Pand. fr., I, 3506 urm.

ajunse la termen, pe care debitorul, în acel timp, avea mai mare interes a o desface. In caz de o datorie ajunsă la termen și alta neajunsă, de și *această din urmă* [1]) ar fi mai puțin oneroasă, imputațiunea se face asupra celei ajunse la termen.

Dacă datoriile sunt de egală natură, imputațiunea se face asupra celei mai vechi; dacă datoriile sunt în toate egale, imputațiunea se face proporțional asupra tuturor. (Art. 1151, 1506 C. C. Art. 1256 C. fr.).

Când în chitanță nu se dice nimic despre imputațiune, sau când nu există chitanță [2]), într'un cuvênt, când nici debitorul, nici creditorul n'au făcut imputațiunea, ea se face de lege, în baza art. 1113, ținênduse samă atât de interesul creditorului cât și de acel al debitorului.

Imputațiunea legală nu are loc de cât în lipsa imputațiunei părților [3]), *utriusque demonstratione cessante*, după cum se exprimă Papinian [4]), și judecătorii fondului au o putere discreționară pentru a constata acordul expres sau tacit al părților în această privință [5]).

De câte ori se stabilește că părțile n'au dispus nimic în această privință, imputațiunea trebue să se facă după regulele următoare:

Prima regulă. — Dacă una din datorii este exigibilă, ear cealaltă neexigibilă, imputațiunea se va face asupra acelei exigibile, și aceasta chiar dacă interesul debitorului ar fi contrar soluțiunei de față [6]).

Din cele mai sus expuse resultă că datoriile naturale, Datorii naturale.

[1]) Cuvintele *de și această din urmă* cuprind o greșală de redacție. Trebuea dis, în adevĕr, de și *acea dintâi*, adecă datoria exigibilă, este mai puțin oneroasă de cât acea neexigibilă. Astfel se exprimă atât textul fr. (art. 1256) cât și acel italian (art. 1258). Cpr. art. 366, § 2 Cod. german. Greșală de redacție.

[2]) Pand. fr., I, 3485. Demolombe, XXVIII, 33.

[3]) Laurent, XVII, 614, 615. T. Huc, VIII, 84. Demolombe, XXVIII, 43, 44. Pand. fr., I, 3509. Larombière, III, art. 1256, No. 1. Cpr. Cas. fr. și C. Lyon. D. P. 73. 1. 13. D. P. 75. 1. 33. Pand. Crhon. t. V, partea 1, p. 165. *Pand. Période.* 98. 1. 130, 131. *Pand. Période.* 96. 1. 16.

[4]) L. 97, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

[5]) Vedi *suprà*, p. 533, text și n. 2. Cpr. Cas. fr., 2 iulie 1896 și 20 martie 1895. *Pand. Période.* 98. 1. 130, 131. *Pand. Période.* 96. 1. 16. T. Huc, VIII, 84.

[6]) Demolombe, XXVIII, 46. T. Huc, VIII, 84. Pand. fr. I, 3524 urm. Cpr. C. Rennes. D. P. 84. 2. 38. Vedi și art. 366, § 2 C. german.

pentru care creditorul n'are acţiune, nu sunt supuse imputaţiunei legale, pentru că ele nu sunt nici o dată exigibile [1]).

A doua regulă. — Dacă ambele datorii sunt exigibile sau neexigibile [2]), imputaţiunea legală se face asupra aceleia pe care debitorul avea mai mult interes a o plăti, adecă care este mai oneroasă, avênduse în vedere situaţiunea din momentul facerei plăţei, fără a se ţinea socoteală de împrejurările ulterioare care ar putea să modifice caracterul ambelor datorii [3]).

---

[1]) Demolombe, XXVIII, 47. Larombière, III, art. 1256, No. 3. Pand. fr., I, 3527. Cpr. L. 94, § 3, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

Aplicarea art. 1113 la casul când toate datoriile sunt neexigibile. Controversă.

[2]) Legiuitorul a prevĕdut în art. 1113 două casuri: 1° acel când, între mai multe datorii, unele sunt exigibile şi altele neexigibile; şi 2° acel când toate datoriile sunt exigibile; el n'a prevĕdut însă direct casul în care toate datoriile sunt neexigibile; însă şi în asemene caz, imputaţiunea se va face, cu bună samă, tot după regulele admise în casul în care toate datoriile sunt exigibile, făcênduse abstracţiune de ori ce prioritate a scadenţei sau a exigibilităţei. Cpr. Demolombe, XXVIII, 56. Pand. fr., I, 3584. Baudry, II, 1059. Larombière, III, art. 1256, No. 11. Demante, V, 201 bis II. Massé-Vergé, III, § 562, p. 430, n. 8. Duranton, XII, 195. Laurent, XVII, 617. T. Huc, VIII, 84. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 167. Cas. fr. D. P. 53. 1. 316. Sirey, 53. 1. 695.—Veḑi însă Marcadé (IV, 726), după care, în asemenea caz, de câte ori datoriile au aceiaş natură, imputaţia ar trebui să se facă asupra datoriei a cărei scadenţă este mai apropiată.

[3]) Demolombe, XXVIII, 48. Pand. fr., I, 3529. T. Huc, VIII, 84.—Cât pentru chestiunea de a se şti care e datoria pe care debitorul avea mai mult interes de a o plăti, sau care datorie e mai oneroasă, după cum se exprimă art. 1113, aceasta este o chestiune de fapt, care atârnă de împrejurările fie cărei cause, şi pe care judecătorii fondului o apreciază în mod suveran. Cpr. Laurent, XVII, 617. Demolombe, XXVIII, 49. T. Huc, VIII, 84. Pand. fr., I, 3530. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 167, n. 12, *in fine.* Larombière, III, art. 1256, No. 6. Massé-Vergé, III, § 562, p. 430, n. 7. Répert. Dalloz, *Supplém. Oblig.*, 860. Baudry, II, 1059. Cas. fr. D. P. 62. 1. 507. D. P. 84. 1. 459.—Faptul că imputaţia nu s'a făcut aşa cum trebuea să se facă nu poate fi propus pentru prima oară în casaţie. Cas. fr. D. P. 57. 1. 438. Pand. fr., I, 3533.

Astfel, între două datorii, din care una este garantată prin fidejusiune și alta negarantată, imputațiunea se va face asupra celei garantate [1]).

Dacă debitorul are mai multe datorii garantate prin fidejusiune, imputația se va face asupra celei mai vechi [2]).

Datorii garantate prin fidejusiune numai în parte. Controversă.

In caz când datoria nu este garantată prin fidejusiune de cât *pro parte*, există controversă asupra punctului de a se ști dacă plata parțială făcută de debitorul principal, în lipsa unei anume imputațiuni, trebue sau nu să fie imputată asupra părței negarantate din datorie [3]).

Datorii productive de dobêndi.

Intre două datorii, din care una produce dobêndă și alta nu produce, plata se va imputa asupra celei mai oneroase, adecă care este productivă de dobêndi, ear între două datorii care produc ambele dobêndi, imputația se va face asupra celeia a cărei dobêndă este mai mare [4]).

Datorii privilegiate, ipotecare, etc.

Intre două datorii, din care una este privilegiată sau ipotecară și alta chirografară, imputația se va face asupra celei previlegiate sau ipotecare, pentru că privilegiile sau ipotecile, care grevează bunurile debitorului, sunt daunatoare creditului său [5]).

---

[1]) Datoria pentru care debitorul a dat o fidejusiune este mai oneroasă *(gravior videtur quam ea quæ pura est)*, pentru că prin una și aceeiaș plată el achită două datorii, datoria sa principală și datoria accesorie a fidejusorului. Apoi, prin liberarea fidejusorului, debitorul dobêndește un credit mai mare. Intre două datori, din care una este garantată prin fidejusiune și alta negarantată, plata trebue să se impute de preferență asupra celei garantate. Cpr. Pothier, II, 567. Demolombe, XXVIII, 48. T. Huc, VIII, 84. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 167, n. 22. Larombière, III, art. 1526, No. 5. Pand. fr., I, 3541. Baudry, II, 1059. Laurent, XVII, 619. Demante, V, 201 bis II. Marcadé, IV, 725. C. Orléans, D. P. 51. 2. 66. C. Dijon, Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 856, n. 1. Sirey, 81. 1. 211. Cpr. L. 4, *in fine* și L. 5, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

[2]) Cas. fr., 19 Nov. 1879. Pand. fr., I, 3543. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 856, n. 1, colona 2. Sirey, 81. 1. 211.

[3]) Vedi *suprà*, p. 535, text și n. 2. Cpr. Pand. fr., I, 3544. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 857.

[4]) Pand. fr., I, 3553 și autorii citați acolo.

[5]) Pand. fr., I, 3535. Laurent, XVII, 618. Thiry, III, 63. G. Giorgi, VII, 144. Baudry, II, 1059 și toți autorii. Cas. fr. și C. Paris. D. P. 47. 4. 349. D. P. 99. 1. 179. Sirey, 99. 1. 395. Cpr. L. 97, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

Intre două datorii, din care una este personală și alta solidară, imputațiunea se va face asupra celei personale [1]).

Intre două datorii, din care una este necontestată și alta contestată, acea necontestată se consideră ca mai oneroasă, și deci imputațiunea se va face asupra ei [2]).

Intre două datorii, din care una este garantată prin o clausă penală, și alta negarantată, sau din care neplata uneia expune pe debitor la o decădere, la o acțiune în resoluțiune sau în daune, ear cealaltă nu presintă aceleași caractere, se înțelege că imputația se va face asupra celei dintâi, ear nu asupra celei din urmă [3]).

Intre două datorii, din care una este constatată prin un titlu executor și alta prin un titlu sub semnătură privată, imputațiunea se va face asupra celei dintâi [4]), etc.

Intr'un cuvênt, de câte ori ambele datorii sunt exigibile sau neexigibile, imputațiunea se va face asupra datoriei celei mai oneroase, legiuitorul făcênd în specie cea ce ar fi făcut însuș debitorul, dacă ar fi usat de dreptul său (art. 1110). Creditorul, în casul de față, nu se poate plênge, întru cât, prin asemenea procedare, drepturile sale nu sunt de loc atinse [5]).

A treia regulă. — Dacă toate datoriile sunt exigibile sau toate neexigibile, și dacă debitorul nu are nici un interes de a achita una înaintea celeilalte, imputațiunea se va face asupra datoriei *celei mai vechi*, adecă care a luat mai întâi naștere [6]), ear nu care a devenit mai întâi exigibilă,

---

[1]) Pand. fr., I, 3549. Demolombe, XXVIII, 48. Larombière, III, art. 1256, No. 5. T. Huc, VIII, 84. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 859. G. Giorgi, VII, 144. Cpr. Cas. fr. D. P. 89. 1. 283. Trib. Bourges, 31 dech. 1888. *La Loi* din 8 martie 1889.

[2]) Pothier, II, 567. Baudry, II, 1059. Larombière, *loco cit.* Pand. fr., I, 3557.

[3]) Demolombe, XXVIII, 48. Larombière, III, art. 1256, No. 5. Duranton, XII, 199. Toullier D., IV, partea I, 179. Pand. fr., I, 3558. Giorgio Giorgi, VII, 144. Cpr. L. L. 4 și 7, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

[4]) Demolombe, XXVIII, 48. G. Giorgi, VII, 144. Larombière, III, art. 1256, No. 5. Pand. fr., I, 3552. — Vedi însă Cas. fr. Répert. Dalloz, *Louage*, 331.

[5]) Cpr. Laurent, XVII, 617. Pand. fr., I, 3528.

[6]) Pothier, II, 567. Baudry, II, 1059. T. Huc, VIII, 84. Mourlon, II, 1378. Demante, V, 201 bis IV. G. Giorgi, VII,

așa precum pe nedrept susțin unii autori [1]), pentru că legiuitorul înțelege a vorbi aici de vechimea datoriei, ear nu de exigibilitatea ei.

Dispoziția art. 1113, după care plata trebue să se impute asupra datoriei celei mai vechi fiind generală, se aplică în toate casurile în care nu s'a făcut o imputațiune specială [2]).

A patra și ultimă regulă. — Dacă toate datoriile au aceiaș natură și aceiaș dată, imputația se face proporțional asupra tuturor [3]). Creditorul primește, ce e dreptul, în asemenea caz, o plată parțială, contrar art. 1101; însă vina este a lui, pentru că el nu avea de cât să facă imputațiunea conform art. 1112 [4]). Imputațiunea proporțională asupra tuturor datoriilor resultă deci, în specie, din însuș necesitatea lucrurilor.

Efectele imputațiunei.

Imputațiunea nefiind de cât o plată, ca ori ce plată, are de efect stîngerea datoriei asupra căreia ea este îndreptată, cu toate accesoriile ei, privilegii, ipoteci, fidejusiune, etc. [5]). Creditorul și debitorul n'ar mai putea, prin modificarea imputațiunei, să facă să renască aceste garanții reale sau personale, plata o dată făcută constituind

---

145. Demolombe, XXVIII, 52. Pand. fr., I, 3573. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 864. Cpr. L. 5, Pr., Dig., 46, 3, *De solutionibus*, unde se dice: „*Si autem nulla prægravet (id est si omnia nomina similia fuerint) in antiquiorem*“. Intre mai multe datorii, care sunt de o potrivă oneroase (*unter mehreren gleich lästigen*), prestațiunea stînge pe cea mai veche (*die ältere*), dice art. 366, § 2 C. german.

[1]) Marcadé, IV, 726. Laurent, XVII, 622. Larombière, III, art. 1256, No. 13. Duranton, XII, 194. Toullier D., IV, partea I, 183.

[2]) Cpr. C. Dijon. D. P. 99. 2. 20.

[3]) „*Illud non ineleganter scriptum esse Pomponius ait, si par et dierum et contractuum causa sit, ex omnibus summis pro portione videri solutum*“. L. 8, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

[4]) Cpr. Laurent, XVII, 623. Demolombe, XXVIII, 53. Larombière, III, art. 1256, No. 14. Pand. fr., I, 3581. Conform: art. 366, § 2, *in fine*, C. german.

[5]) „*In omnibus speciebus liberationum, etiam accessiones liberantur, puta adpromissores, hypotecæ, pignora*“. L. 43, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

un drept câştigat pentru cei de al treilea. O datorie poate, să renască, ce e dreptul, în urma stêngerei ei, prin convenţia părţilor, capabile şi având exerciţiul drepturilor lor, fără însă ca asemenea convenţie să aducă vre o jignire celor de al treilea [1]).

Această soluţie este *a fortiori* admisibilă de câte ori imputaţiunea s'a făcut în mod contradictor cu cei de al treile interesaţi, căci, în asemenea caz, existând o convenţiune, convenţiile legal făcute au putere de lege între părţile contractante (art. 969) [2]).

Despre ofertele de plată şi despre consemnaţiune.

Intârdierea în executarea unei obligaţiuni poate să provie nu numai de la debitor [3]), dar şi de la creditor.

Intârdierea este imputabilă creditorului atunci când acesta refusă, fără cuvênt, îndeplinirea prestaţiunei datorite.

Cod. german. In Codul german, simplul refus din partea creditorului de a primi prestaţiunea oferită, pune pe creditor în întârdiere (art. 293) [4]).

Dreptul nostru. In dreptul nostru, ca şi în acel francez, oferta reală [5]), adecă materială, efectivă a însuş lucrului datorit, nu este de cât o condiţie prealabilă a consemnărei şi nu

---

[1]) T. Huc, VIII, 84. Laurent, XVII, 613. Demolombe, XXVIII, 61, care reproduce în acest sens considerentele unei decisiuni a Curţei de casaţie din 25 iulie 1864 (Sirey, 64. 1. 452). Pand. fr., I, 3590. Aubry et Rau, IV, § 320, p. 167. Cpr. C. Lyon. D. P. 82. 2. 217.

[2]) Cpr. Laurent, *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 62. Pand. fr., I, 3591. C. Caen, D. P. 71. 2. 184 şi Sirey, 70. 2. 180.

[3]) In regulă generală, şi afară de excepţiunile admise de lege, pe care le am examinat *suprà*, p. 364 urm., debitorul nu este de drept în întârdiere prin inexecutarea obligaţiei sale, ci trebue să fie somat sau interpelat de creditor, căci, altfel, acest din urmă ar fi presupus a fi consimţit ca obligaţia să fie executată mai târdiu. Veḍi *suprà*, p. 361 urm.

[4]) „*Der Gläubiger kommt in Verzug, wenn er die ihm angebotene Leistung nicht annimmt*“ (art. 293).

[5]) Oferta se ḍice reală (de la *res*, lucru), pentru că însuş lucrul datorit trebue să fie oferit creditorului: „Prestaţiunea trebue să fie oferită creditorului în realitate, ḍice art. 294 din Codul german, aşa cum trebue să fie efectuată.“ „*Die Leistung muss dem Gläubiger so, wie sie zu bewirken ist, thatsächlich angeboten werden*“.

produce prin ea însuş nici un efect. Codul nostru nu cunoaşte deci adevĕrata teorie a întârdierei creditorului (*mora accipientis*) şi singurul efect pe care poate să'l producă oferta făcută în mod valid, este liberarea debitorului prin consemnarea sumei sau lucrului datorit [1]).

Sistemul legei este resumat în art. 1114. Eată cum se exprimă acest text.

Art. 1114, § 1.—Când creditorul unei sume de bani [2]) refusă de a primi plata, debitorul poate să'i facă oferte reale, şi refusând creditorul de a primi, să consemne suma [3]). (Art. 1116, § 2, 1632, § ultim, 1807 C. C. Art. 604 urm. Pr. civ. Art. 314, 316, 320 C. com. Art. 1257 C. fr.).

Art. 604 Pr. civ.—Când debitorul va voi să plătească aceea ce e dator şi creditorul nu va voi să primească plata, debitorul e în drept a face oferte reale şi a consemna aceea ce e dator. (Art. 605 urm. Pr. civ., 1114 urm. C. C. Art. 815 Pr. fr.).

Art. 605 Pr. civ.—Spre acest sfârşit, el va face creditorului, prin mijlocirea unui agent de lângă tribunalul domiciliului acestuia [4]), o somaţiune ca să primească valoarea datorită. In această somaţiune se va arata ḑiua, oara şi locul când suma oferită are să fie depusă [5]). (Art. 604, 606 urm. Pr. civ. Art. 1114 urm. C. C. Art 47 Regul. portăreilor din 1865. Art. 19, § 6 L. timbr. Art. 812 Pr. fr.).

Art. 606 Pr. civ.—Dacă creditorul refusă primirea sumei, agentul judecătoresc va încheia proces-verbal de respunsul sĕu şi va menţiona dacă creditorul a subscris, ori n'a putut, sau n'a voit a subscrie. Debitorul va putea, în acest caz, spre a se libera, să consemneze suma sau lucrul oferit, observânduse cele prescrise în art. 1116 C. C. [6]). (Art. 604, 605, 607 urm. Pr. Civ. Art. 1114 urm. C. C. Art. 813, 814 Pr. civ. fr.).

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 85 şi 93.

[2]) Textul fr. adaogă: *sau a unui lucru.*

[3]) Textul fr. adaogă: *sau lucrul oferit.* Cpr. art. 1259 C. ital., 1440 C. olandez, 1176 C. spaniol, art. 606 C. pr. civ. rom., care vorbeşte de asemenea de consemnarea lucrului oferit.

[4]) Proiectul D-lui Ministru C. Dissescu adaogă: *sau a domiciliului ales.*

[5]) In acest §, Proiectul de mai sus se exprimă astfel: „*când şi unde suma sau obiectul oferit are să fie predat*".

[6]) Eată cum se exprimă art. 606 din noul Proiect al D-lui C. Dissescu: „*Dacă creditorul nu voeşte să se presinte sau să primească suma sau obiectul oferit*, agentul judecătoresc va încheia proces-verbal şi *va arăta* dacă creditorul *a iscălit*, ori n'a putut, sau n'a voit *să iscălească.—Datornicul*, în acest caz, va putea, spre a se libera, să consemneze suma

Debitorul putênd să aibă interes de a se libera, de ex., pentru a se descarca de riscurile lucrului, pentru a face să înceteze dobênda, pentru a'şi degreva imobilele de privilegiile sau ipotecile care le afectează, etc., va putea, în contra voinţei creditorului, care n'ar avea nici un motiv legiuit de a refusa prestaţiunea datorită, să se libereze de obligaţiunea sa, fie că ea consistă într'o sumă de bani, fie în un alt lucru determinat ori nedeterminat, într'un fapt sau în o abstenţiune, prin mijlocul unei consemnări, precedate de o ofertă reală făcută prin portărei, oferta verbală neproducênd nici un efect.

Pentru a putea însă recurge la această procedură, debitorul trebue să fi oferit mai întâi de bună voe plata creditorului şi el s'o fi refusat. Aceasta resultă din art. 1114, § 2: „*Când creditorul unei sume de bani refusă* de a primi plata, ḑice acest text, debitorul poate să'i facă oferte reale, etc.“ [1]).

Oferta reală consistă în presentarea efectivă şi materială a însuş lucrului datorit creditorului, ear consemnarea (de la *cum signare*, pentru că suma consemnată era altă dată închisă în saci pecetluiţi, fără a fi numĕrată) [2]), în depunerea lucrului datorit într'un loc anume aratat fie de lege, fie de justiţie, pentru a remânea la dispoziţia creditorului [3]).

---

sau lucrul oferit *la casa de depuneri sau administraţia financiară a judeţului respectiv, ear recipisa se va depune la corpul portăreilor trib. domiciliului creditorului*“. Cuvintele subliniate sunt acele schimbate sau adaose în proiect.

[1]) Veḑi *infrà*, p. 551, nota 1 şi p. 586. „Considerând, ḑice Curtea din Bucureşti că, conform art. 1114 C. C. şi 604 Pr. civ., fie care debitor are dreptul să se libereze de obligaţiunea sa, *şi când creditorul refusă plata*, el poate recurge la formele ofertei şi consemnaţiunei care, dacă sunt făcute conform legei, liberează pe debitor. etc.“ *Dreptul* din 1896, No. 23.

[2]) Loyseau, *Tr. des offices*, Cartea II, capit. 6, No. 23. Cpr. Pand. fr., I, 4746. Laurent, XVIII, 181.

[3]) Consemnarea primeşte câte o dată numele de sechestru (art. 1632). Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, p. 320, n. 1, § 1319. Domolombe, XXVIII, 113. Pand. fr., I, 4746. Sechestrul judiciar era admis şi în Codul Calimach (art. 451 corespunḑĕtor cu art. 347 din Codul austriac). Veḑi *suprà*, p. 467, nota 4.

Presentarea efectivă și materială a lucrului datorit se face prin o somație adresată creditorului prin mijlocirea unui portărel de pe lângă tribunalul domiciliului acestuia, în scop de a'și primi banii sau lucrul datorit. Art. 605 Pr. civ.

In această somație trebue să se arăte ziua, oara și locul, când și unde suma sau lucrul datorit are să fie depus (art. 605 Pr. civ.).

Dacă creditorul sau persoana împuternicită a primi plata în locul lui, acceptă oferta făcută prin mijlocirea ofițerului public, acesta plătește luând chitanță, cheltuelele ofertei fiind, în asemenea caz, în sarcina creditorului (art. 1117) [1]).

Dacă creditorul refusă din contra de a primi plata, agentul judecătoresc încheie un proces-verbal constatând natura sumei sau a lucrului oferit, neprimirea din partea creditorului, respunsul lui, precum și dacă el a subscris, ori n'a putut sau n'a voit a subscrie (art. 606 Pr. civ.). Art. 606 Pr. civ.

Procedura variază după cum datoria are de obiect o sumă de bani sau un corp cert și determinat.

Casurile în care datoria are de obiect o sumă de bani.— Condițiile cerute pentru validitatea ofertei.

Art. 1115.—Pentru ca ofertele să fie valabile trebue:

1° Să fie făcute creditorului, ce are capacitatea de a primi, sau aceluia ce are drept de a primi pentru dênsul (art. 1096—1099 C. C.);

2° Să fie făcute de o persoană capabilă de a plăti (art. 1093, 1095);

3° Să fie făcute pentru toată suma exigibilă, pentru rendite și dobênzi datorite, pentru cheltueli lichidate și pentru o sumă oare care în privința sumelor nelichidate, sumă asupra căreia se poate reveni, după lichidarea acelor cheltueli (art. 1100, 1101);

4° Termenul să fie împlinit, dacă a fost stipulat în favoarea creditorului (art. 1023, 1024 C. C. art. 316 C. com.).

5° Condițiunea sub care datoria s'a contractat să se fi îndeplinit (art. 1017, 1092);

---

[1]) Pentru ca cheltuelele să fie în sarcina creditorului, debitorul trebue să justifice că el a voit să plătească de bună voe și creditorul a refusat plata; căci altfel cheltuelele ar fi în sarcina debitorului, care nu poate recurge la oferta reală de cât atunci când creditorul refusă plata oferită pe calea amiabilă (art. 1114 § 1). Vedi *infrà*, p. 586, explic. art. 1117.

6° Ofertele să fie făcute în locul ce s'a hotărît pentru plată, şi dacă locul pentru plată nu s'a determinat prin o convenţiune specială, să fie făcute sau creditorului în persoană, sau la domiciliul său, sau la domiciliul ales pentru execuţiunea convenţiunei (art. 87 urm., 97, 1104, 1121).

7° Ofertele să fie făcute prin un ofiţer public, ce era competinte pentru astfel de acte.

Procesul verbal încheiat de ofiţerul public să indice numerul şi calitatea monetelor oferite, să facă menţiune de respunsul creditorului, şi să arăte dacă creditorul a subscris, a refusat sau a declarat că nu poate subscrie [1]). (Art. 606 Pr. civ., 1258 C. fr. Art. 812, 813 Pr. civ. fr.).

Persoana căreia trebue să se facă oferta reală.

Pentru ca ofertele reale să fie valide, se cer mai multe condiţiuni, a căror neîndeplinire atrage nulitatea ofertei.

1° Ele trebue să fie făcute creditorului capabil de a primi, sau acelui ce este în drept de a primi pentru dênsul, de ex. mandatarului său convenţional, învestit cu un mandat regulat [2]), sau mandatarului său legal, precum: epitropul său, etc., căci, altfel, creditorul ar fi în drept de a refusa o plată pe care legea îl opreşte de a o primi.

Oferta reală mai poate încă să fie făcută persoanei arătate prin contract pentru primirea plăţei [3]).

Dacă creditorul este minor, oferta se va face persoanei care gerează tutela.

Dacă este vorba de mama supravieţuitoare, căreia tatăl a lăsat un consiliu îngrijitor pentru toate actele relative la tutelă, sau numai pentru oare care acte, între care figurează şi misiunea specială de a o asista pentru primi-

---

[1]) Acest ultim alineat nu există nici în textul fr., nici în textul corespundĕtor italian (art. 1260), şi este adaos de legiuitorul nostru, după art. 812 şi 813 Pr. civ. fr. Cpr. art. 606 Pr. civ. rom. Pand. fr. I, 4688 urm.

[2]) Vedi *suprà*, p. 456 urm. Cpr. Cas. fr. D. P. 85. 1. 161. Mijlocul tras din împrejurarea că oferta a fost făcută unei persoane, care nu avea mandat de la creditor de a o primi, nu poate fi propus pentru prima oară în casaţie. T. Huc, VIII, 86. Pand. fr., I, 4494. Cas. fr. D. P. 79. 1. 308 şi Sirey, 79. 1. 407.

[3]) Cpr. Pothier, II, 574. Laurent, XVIII, 147. T. Huc, VIII, 86. Duranton, XII, 203. Pand. fr., I, 4481. — Dacă titlul creanţei arată o persoană avênd calitatea de a primi oferta, debitorul o va face acestei persoane. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1317, p. 309. Merlin, Répert. t. 11, v° *Offres*, p. 740.

rea sumelor datorite minorului (art. 345) oferta se va face atât mamei epitrope cât și consiliului [1]).

Dacă creditorul este un minor emancipat, oferta i se va face lui de câte ori va fi vorba numai de veniturile sale (art. 427); ea se va face însă și curatorului său de câte ori va fi vorba de un capital (art. 428).

In caz de faliment al creditorului, sindicul reprezentând masa creditorilor sei, are putere și calitate de a primi oferta reală din partea adjudicatarilor bunurilor falitului [2]).

In caz de rênduirea unui sechestru judiciar, oferta reală nu se poate face de cât acestui sechestru, care singur are calitate de a primi sumele datorite creditorului și de a da chitanță de primirea lor [3]).

Dacă creditorul a cedat dreptul său, oferta nu se va face cesionarului, ci tot creditorului, cât timp cesiunea n'a fost notificată (art. 1393) [4]).

Dacă suma datorită a fost dată sau legată în usufruct, oferta se va face usufructuarului, ear nu nudului proprietar [5]).

Persoanele care pot face oferta reală.

2⁰ Oferta reală trebue să fie făcută de o persoană capabilă de a plăti, căci, altfel, creditorul ar putea să refuse prestațiunea oferită, spre a nu se expune acțiunei în repetiție.

Ori ce persoană capabilă de a plăti are deci capacitatea de a face o ofertă reală.

Astfel, asemenea oferte pot fi făcute nu numai de însuș debitorul, dar și de ori ce persoană interesată la achi-

---

[1]) T. Huc, VIII, 86. Bioche, *Dictionn. de procéd.*, v⁰ *Offres*, No. 161. Pand. fr., I, 4482. Demolombe, XXVIII, 70. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1317, p. 310.—*Contrà.* C. Bordeaux. D. P. 71. 2. 124 și Sirey, 70. 2. 272. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 883.

[2]) Garsonnet, *op. cit.*, § 1317, p. 309. Pand. fr., I, 4484. F. Herman, III, art. 1258, No. 4. Laurent, XVIII, 148.

[3]) Pand. fr., I, 4486. Trib. Lyon, 30 Nov. 1881. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 883, *in fine.*

[4]) Pand. fr., I, 4489.

[5]) Pand. fr., *loco suprà cit.* Dumesnil, *Lois et Régl. sur la caisse des dépots et consignations dans ses raports avec les particuliers, les officiers ministériels*, etc. (ed. a 2-a, 1853), 150.

tarea datoriei, precum: un coobligat sau un fidejusor, sau chiar o a treia persoană neinteresată [1]).

Epitropul are de asemenea capacitatea de a face, fără autorisarea consiliului de familie, o ofertă reală în numele minorului, pentru a conserva drepturile și interesele acestui din urmă.

Minorul sau femeea măritată, autorisați a face comerciu (art. 10 urm., 15 urm. C. com.), au capacitatea de a face oferte reale fără autorisarea nimărui, pentru tot ce privește comerciul lor.

Ce trebue să cuprindă oferta reală.

3° Debitorul neputênd, în principiu, fi silit a primi o plată parțială (art. 1101), și oferta reală ținênd loc de plată, ea trebue să cuprindă tot ce debitorul datorește creditorului. De aceea, ea trebue să fie făcută pentru tot capitalul exigibil, pentru rentele și dobênțile datorite [2]), pentru cheltuelele lichidate [3]), și pentru o sumă oare care în privința cheltuelelor nelichidate [4]), remânênd ca aceste cheltueli să fie complectate în urma lichidărei lor.

Oferta reală, care n'ar cuprinde totalitatea capitalului datorit, a dobênților exigibile și a cheltuelelor lichi-

---

[1]) Laurent, XVIII, 149. Bioche, *op. cit.* v° *Offres réelles*, No. 4. Demolombe, XXVIII, 71. Pand. fr., I, 4495. Larombière III, art. 1257, No. 16. Vedi *suprà*, p. 435 urm.

[2]) Oferta reală care n'ar cuprinde toate dobênțile datorite ar fi insuficientă, cu toate că creditorul n'ar avea un titlu executor pentru a cere plata lor. Cas. fr. Sirey, 99. 1. 454. D. P. 96. 1. 64.

[3]) Cheltuelele lichidate sunt acele determinate prin o hotărîre condemnatorie. Pand. fr., I, 4553. C. Dijon, 21 Ianuar 1870. Debitorul nu este deci obligat a cuprinde în oferta ce face creditorului cheltuelele procesului verbal acelei oferte. Cas. fr. Sirey, 99. 1. 37.

[4]) Nu este necesar ca suma oferită pentru cheltuelele nelichidate să fie aproximativ egală cu suma la care se sue aceste cheltueli, oferta unei sumi oare care, ori cât de mică ar fi, ajunge dacă este serioasă. Cheltuelele lichidate și dobênțile exigibile trebue însă să fie oferite în întregimea lor. Cas. fr. D. P. 88. 1. 217. Baudry, II, 1062. Laurent, XVIII, 164. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 312. Demolombe, XXVIII, 78. Pand. fr., I, 4572 urm. — Oferta ar fi suficientă chiar când suma cheltuelelor nelichidate oferită de creditor, ar fi cu mult inferioară cheltuelelor reale, și creditorul cunoștea această insuficiență. Laurent, XVIII, 166. Pand. fr., I, 4576.—*Contrà.* C. Paris. D. P. 71. 1. 321 și Sirey, 72. 1. 173.

date, ar fi nulă, chiar dacă debitorul s'ar oferi de a le complecta mai în urmă, căci numai asupra cheltuelelor nelichidate se poate reveni mai în urmă, nu însă asupra sumelor exigibile și a accesoriilor lor lichide [1]).

O simplă eroare de calcul a dobêndilor, nerectificată în timpul oportun, adecă înainte de consemnare, ar atrage nulitatea ofertei, pentru că, în asemenea caz, oferta n'a fost făcută pentru toată suma datorită [2]).

Art 1115, § 3 cerênd, pentru ca oferta să fie validă, ca ea să cuprindă toată suma exigibilă, înțelege a vorbi de capitalul exigibil în momentul ofertei ; de unde resultă că, dacă suma datorită este plătitoare în mai multe termene, creditorul va putea face mai multe oferte succesive la scadența fie cărui termen [3]).

Ofertă excesivă. Controversă.

In regulă generală, oferta trebue, după cât am vêdut, să cuprindă toată datoria, capete, procente și cheltueli, nici mai mult, nici mai puțin. De aceea unii autori declară nulă ori ce ofertă excesivă, care ar fi mai mare de cât suma datorită [4]). Majoritatea autorilor validează însă asemenea ofertă, cel puțin în casul când creditorul o refusă pur și simplu, fără a da nici o explicație, sau când ea nefiind făcută în persoana debitorului, ci la domiciliul sêu, agentul judecătoresc n'a găsit pe nimene la acest domiciliu, pentru că ar fi nedrept de a anula o ofertă, sub cuvênt că ar fi excesivă, atunci când debitorul n'a fost pus în

[1]) Cpr. Cas. fr. D. P. 67. 1. 208. D. P. 88. 1. 217. *Pand. Périod.* 88. 1. 30. *Pand. Périod.* 98. 1. 488. D. P. 99. 1. 108. C. Pau. D. P. 87. 2. 16. C. București, *Dreptul* din 1896, No. 23. Laurent, XVIII, 152. Demolombe, XXVIII, 75. Pand. fr., I, 4513. Larombière, III, art. 1258, No. 6. T. Huc, VIII, 87. F. Herman, III, art. 1258, No. 20 urm. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 888. Dumesnil, *Lois et régl. sur la Caisse des consignations,* etc., 180. Garsonnet, *op. cit.*, VI, § 1317, p. 311.

[2]) Cas. fr. D. P. 85. 1. 205. T. Huc, VIII, 87. Pand. fr., I, 4512, 4544. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 892. Laurent, XVIII, 156. F. Herman, III, art. 1258, No. 18, 19. Larombière, III, art. 1258, No. 6. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 311, 312.

[3]) Duranton, XII, 206. Pand fr., I, 4523.

[4]) Duranton, XII, 205. Merlin, Répert., t. 11, p. 740, v° *Offres réelles*, nota 1.

poziție, prin observațiile creditorului, de a o reduce la cifra exactă a datoriei [1]).

Remâne însă bine înțeles că ofertele excesive, făcute de debitor cu rea credință și cu scopul vădit și răutăcios de a prelungi procesul, vor fi anulate de judecător [2]).

Dacă excedentul provine însă din o eroare de calcul, oferta va putea fi validată [3]).

Oferta reală trebue să cuprindă și să indice într'un mod special o sumă suficientă pentru fie care articol din care se compune datoria, capete, procente, cheltueli lichidate și nelichidate. Insuficiența sumei oferite pentru unul din punctele de mai sus, atrage nulitatea ofertei, chiar dacă toate sumele oferite ar fi la un loc suficiente pentru plata întregei datorii. Legea nu admite, în adevĕr, compensația între excedentul unui articol și deficitul altuia [4]).

In principiu, oferta trebue să fie pură și simplă, debitorul neputênd să adaoge ca condiție nici o clausă sau reservă de natură a atinge drepturile creditorului [5]). El poate însă să ceară remiterea titlului plătit, ștergerea inscripției luate în virtutea acestui titlu, o chitanță în regulă, etc., pentru că o ofertă acceptată de creditor sau validată de justiție echivalează cu plata [6]).

Oferta, pentru a libera pe debitor, trebue să fie *reală*, adecă să fie făcută în monetă sunătoare, ear nu în bilete de bancă, care, la noi, nu au curs forțat. Vom aplica deci în specie regulele expuse în privința facerei plății [7]).

---

[1]) Demolombe, XXVIII, 80. Marcadé, IV, 733. Larombière, III, art. 1258, No. 8. Pand. fr., I, 4530. Laurent, XVIII, 156. Demolombe, V, 203 bis I. Toulier D., IV, partea 1, 193, 194, Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 311.

[2]) Pand. fr., I, 4534. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2106, n. 2.

[3]) Laurent, XVIII, 156. Pand. fr., I, 4535.

[4]) T. Huc, VIII, 87. Laurent, XVIII, 160. Pand. fr., I, 4581. C. Bordeaux, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2096, n. 1 și Sirey, 35. 2. 410.

[5]) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1896, No. 23. G. Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc., VII, 269.

[6]) Cpr. T. Huc, VIII, 87, *in fine*. Pand. fr., I, 4598. Laurent, XVIII, 187. Demolombe, XXVIII, 82 urm. Larombière, III, art. 1258, No. 11. Duranton, XII, 210. Garsonnet, *op. cit.*, VI, § 1317, p. 313, 314. C. Liège, 11 Iulie 1883. *Pas. belge*, 84. 2. 110.

[7]) Vedi *suprà*, p. 495. Cpr. Pand. fr., I, 4591 urm. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1317, p. 312, 313. — Prin aplicarea acestui

Judecătorii fondului au o putere suverană și discreționară pentru a aprecia și a decide dacă oferta făcută de debitor este suficientă [1]).

4° Pentru ca oferta să fie validă, se mai cere încă ca ea să fi fost făcută în urma expirărei termenului, dacă acest termen a fost stipulat în favoarea creditorului, căci acest din urmă putênd, înainte de termen, să refuse plata, poate prin aceasta însuș să refuse și oferta. De câte ori însă termenul a fost stabilit în interesul debitorului, ceea ce se și presupune, la cas de îndoeală (art. 1024), el poate să renunțe la dênsul și se facă oferta înainte de termen [2]). Oblig. cu termen.

La acest principiu se face însă excepție în materie comercială. In adevĕr, posesorul unei cambii neputênd, după art. 316 C. com., fi silit a primi plata înainte de scadență, este în drept a refusa și oferta ce i s'ar face înainte [3]). Art. 316 C. com.

5° Dacă datoria este condițională, oferta nu poate fi făcută înaintea îndeplinirei condițiunei, pentru că, până în acest moment, obligația nu'și are ființă în acest sens că debitorul nu poate fi constrêns la plată (art. 1017). Oblig. condițională. Cond. resolutorie.

De câte ori însă datoria este contractată sub o condiție resolutorie, ea fiind pură și simplă în privința existenței ei (art. 1019), debitorul, cât timp condiția nu s'a

---

principiu, s'a decis că nu se poate oferi unui creditor delegația consimțită de debitor asupra unuia din debitorii sĕi, nici delegația făcută asupra unui sechestru judiciar. Pand. fr., I, 4595. C. Lyon. D. P. 54. 5. 525.—Nu se poate de asemenea considera ca echivalentul unei oferte reale oferta de a remite creditorului recipisa unei sume varsate la casa de consemnații. Pand. fr., I, 4596. C. Orléans, D. P. 66. 2. 68.

[1]) Garsonnet, *op. cit.*, § 1317, p. 313. Pand. fr., I, 4587. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2108. D. P. 92. 1. 480.—Chestiunea de a se ști dacă oferta făcută de debitor este sau nu suficientă, este, în adevĕr, mai mult o chestie de fapt de cât o chestie de drept. Cas. fr. D. P. 85. 1. 161.

[2]) Este lipsită de ori ce efecte oferta făcută de debitor în urma expirărei timpului fixat prin punerea în întârdiere emanată de la creditor, acest din urmă ne mai avênd nici un interes la executarea obligațiunei, de oare ce contractul urmează a fi resiliat. Cas. fr. D. P. 92. 1. 228.

[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 168. Pand. fr., I, 4625. Vedi în privința art. 316 C. com., *suprà*, p. 120, 122 și 461.

îndeplinit, poate fi constrêns la plată, și prin urmare, este în drept a face oferte reale creditorului [1]).

Condiție suspensivă. Dacă debitorul, în necunoștința existenței condițiunei suspensive, ar fi făcut creditorului o ofertă pe care acesta ar fi primit-o, el ar avea acțiunea în repetiție pentru că a plătit ceea ce nu datorea; îndeplinirea condiției ar valida însă oferta prin efectul său retroactiv (art. 1015) [2]).

Locul unde trebue să se facă oferta. 6° Oferta, pentru a fi validă, trebue să fie făcută la locul hotărît pentru plată, ear dacă asemenea loc nu s'a determinat prin o convenție specială, ea trebue să fie făcută creditorului în persoană, sau la domiciliul său, sau în fine, la domiciliul ales pentru executarea contractului.

Oferta ținênd loc de plată, trebue neaparat să se facă la locul convenit pentru efectuarea plății, de câte ori convenția părților a determinat un loc în acest scop [3]); de unde resultă că oferta este nulă de câte ori ea a fost făcută aiurea, fie chiar la domiciliul creditorului [4]).

Art. 74 Pr. civ. Controversă. Dacă agentul judecătoresc, însărcinat cu înmânarea ofertei reale, nu găsește pe nimene, adecă nici pe creditor, nici pe un mandatar al său, la locul indicat pentru facerea plății, se vor aplica prin analogie dispozițiile art. 74 Pr. civ. [5]).

Casul in care nu s'a arătat nici un loc pentru facerea plății. In lipsa unei convențiuni speciale în privința locului unde urmează a se face plata, oferta se va face în persoana creditorului, fie la domiciliul său real, fie la domi-

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 169. Thiry, III, 66. Baudry, II, 1062. Demolombe, XXVIII, 85. T. Huc, VIII, 88. Pand. fr. I, 4626. Larombière, III, art. 1258, No. 10.

[2]) Pand. fr., I, 4627. Bioche, *Dictionn. de procéd.*, v° *Offres réelles*, 30.

[3]) Determinarea unui loc pentru facerea plății autorisă pe debitor a face oferta reală în acest loc, fără ca să fie nevoe de a se soma pe creditor spre a fi față. C. Caen, Sirey, 48. 2. 385. Aubry et Rau, I, § 146, p. 899, nota 1 (ed. a V-a).

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 4628 urm. C. Pau. D. P. 99. 2. 185. Laurent, XVIII, 170. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 193, n. 5. Rousseau et Laisney, *Dictionn. de procéd.*, v° *Offres réelles*, 28 urm.

[5]) Baudry, II, 1062. Laurent, XVIII, 171. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 194, n. 6. Duranton, XII, 217.—Chestiunea este cu toate aceste controversată. Vedi diversele sisteme arătate în Pand. fr., I, 4639 și în Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, p. 315, nota 52. Vedi și Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 901.

ciliul ales pentru executarea convențiunei. Legea derogă, în această privință, de la art. 1104, după care, în lipsa unui anume loc arătat prin convențiune, plata și prin urmare și oferta ar fi trebuit să se facă la domiciliul debitorului. Rațiunea acestei dispositiuni excepționale este că lucrul trebuind să fie presentat creditorului, aceasta nu se poate face la domiciliul debitorului, unde creditorul nu se găsește [1]).

Alegerea de domiciliu.

Pentru ca oferta să poată fi făcută la domiciliul ales, nu este de ajuns ca, în convenție, să se fi arătat locul unde el s'a ales, ci să se fi determinat și o persoană care să represinte pe creditor și să poată primi oferta [2]).

Art. 1781.

In ori ce caz, oferta nu se poate face la domiciliul ales, în baza art. 1781, în o inscripție ipotecară [3]), pentru

---

[1]) Cpr. Thiry, III, 66. G. Giorgi, VII, 267. Laurent, XVIII, 172. Demante, V, 203 bis II. T. Huc, VIII, 89.—Cu toate aceste, dispositia art. 1115, § 6 este criticată de unii, care dic că legiuitorul ar fi trebuit să permită debitorului de a soma pe creditor să vie la dênsul spre a primi lucrul sau suma ce ține la dispositia sa. Cpr. Mourlon, II, 1380. Demolombe, XXVIII, 87. Vedi și Pand. fr., I, 4644. Această critică este însă neîntemeiată, pentru că asemenea procedare n'ar constitui o ofertă reală, în care însuș lucrul să fie oferit creditorului, ci o ofertă verbală, care, în sistemul legei, este nesuficientă.

[2]) Vedi *suprà*, p. 523, nota 1.

[3]) Art. 1781 obligă pe creditor a face alegere de domiciliu într'un loc din circonscripția tribun. unde se înscriu privilegiile și ipotecile, însă această formalitate nu este esențială și lipsa ei nu viciază inscripțiunea. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* No. 47 din 1898. *Idem.* C. București și Galatz. *Dreptul* No. 29 din 1884 și No. 38 din 1895. Tot în acest sens se pronunță și jurisprudența străină. Cpr. D. P. 55. 2. 42. D. P. 61. 2. 100. D. P. 75. 2. 13. D. P., 79. 2. 69. D. P. 84. 1. 64. *Pand. Période.* 87. 2. 335. Sirey, 96. 2. 284. D. P. 97. 2. 322. Vedi în acelaș sens: P. Pont. *Privil. et hypothèques*, II, 970. Aubry et Rau, III, § 276, p. 350, text și nota 21 (p. 277 din ed. a V-a). Troplong, *Privil. et hypoth.*, III, 679. Baudry et Loynes, *Idem*, II, 1694, 1695. Jalouzet, *Etude sur l'inscript. hypoth.*, 43 urm. Thézard, *Nantissement*, etc. 145. Grenier, *Hypoth.*, I, 97. Baudry, III, 1389. Battur, *Privil. et hypoth.*, I, 382 (ed. I din 1818). Baudot, *Formul. hypothécaire*, I, 240. Vedi și autoritățile citate în Fuzier-Herman, IV, art. 2148, No. 113 urm. Pand. fr., *Privil. et hypoth.*, I, 7992. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Privil. et hypoth.*, 1033

Alegerea de domiciliu prescrisă de art. 1781 nu este esențială și lipsa ei nu viciază inscripția. Controversă.

că alegerea acestui domiciliu nu este privitoare la plată, ci numai la conservarea privilegiilor și ipotecilor [1]).

Art. 75, § 7 Pr. civ.

Dacă creditorul este domiciliat în străinătate și nu'și a ales domiciliul în țară, se va aplica art. 75, § 7 Pr. civ. [2]).

In nici un caz, oferta nu se va putea face la parchet, pentru că § 9 de sub art. 69 din Pr. civ. fr. n'a fost reprodus de legiuitorul nostru.

Necesitatea unui ofițer public (portărel).

7⁰ Oferta trebue să fie făcută prin un ofițer public competent pentru astfel de acte, adecă prin portărei (art. 605 Pr. civ.) [3]).

O ofertă reală nu s'ar putea, deci, face la bara justiției, în cursul unui proces [4]).

---

urm.—Chestiunea este cu toate aceste controversată și însuș Curtea de casație din Francia a decis că alegerea de domiciliu din partea creditorului este substanțială și că lipsa ei atrage nulitatea inscripțiunei. D. P. 83. 1. 125. Sirey, 82. 1. 263. In acelaș sens: C. Nancy, Paris, Agen și Trib. Bourganeuf. Sirey, 89. 2. 231. *Pand. Période.* 92. 2. 47. D. P. 93. 2. 406. D. P. 95. 2. 190. *Idem.* Duranton, XX, 107. Colmet de Santerre, IX, 130 bis V urm. Pannier, *Hypoth.*, p. 220. Solon, *Nullités*, I, 362. Guillouard, *Priv. et hypoth.*, III, 1203 urm. Laurent, XXXI, 48. Vedi diversele sisteme arătate in Pand. fr. v° *cit.*, 7988 urm., în F. Herman, IV, *loco cit.*, 105 urm. și în Répert., Dalloz, *Supplém.*, v° *cit.*, 1034, 1035.—Art. 85 din legea ipot. belgiană curmă controversa, prevedând că omisiunea uneia din formalitățile prescrise de lege nu atrage nulitatea inscripțiunei de cât atunci când din această omisiune ar resulta o pagubă pentru cei de al treilea. Legiuitorul nostru, care s'a inspirat din legea suscitată, a comis greșala neertată de a nu reproduce acest text.

[1]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 194. Pand. fr., I, 4666. Laurent, XVIII, 173. Demolombe, XXVIII, 94. Dutruc, *Supplém. aux lois de la procéd.*, v° *Offres réelles*, 24. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1317, p. 316, n. 55. Larombière, III, art. 1258, No. 14. Cas. fr. D. P. 55. 1. 72.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 4670. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 194, n. 6. Chauveau sur Carré, *Lois de la procéd.*, VI, partea II, p. 594, Q. 2791 bis.

[3]) In Francia, ofertele reale mai pot încă fi făcute prin notari, de și chestiunea este controversată. Cpr. Pand. fr., I, 4678 urm. T. Huc, VIII, 90.

[4]) Laurent, XVIII, 174.—Cu toate aceste, atât doctrina cât și jurisprudența se pronunță, în Francia, în sens contrar. Cpr. Pand. fr., I, 4705 urm. Demolombe, XXVIII, 99 urm. Larombière, III, art. 1258, No. 19.

8° Ofiţerul public care instrumentează trebue să încheie un proces-verbal. Acest proces-verbal trebue să arăte numĕrul şi calitatea monetelor oferite, să facă menţiune de respunsul creditorului [1]) şi să arăte dacă acesta sau ori ce altă persoană avênd putere de a primi pentru dênsul [2]), a subscris, a refusat, sau a declarat că nu poate să subscrie (art. 1115, § ultim, 606 Pr. civ.).

Dacă oferta consistă în lucruri fungibile, procesul-verbal va trebui să constate greutatea, mĕsura, şi pe cât este cu putinţă, valoarea lor comparativă [3]).

Dacă creditorul refusă oferta, această ofertă nu liberează pe debitor, ci suma oferită trebue să fie consemnată.

Despre consemnarea sumei oferite.

Art. 1116.—Nu este necesar pentru validitatea consemnaţiunei ca ea să fi fost autorisată de judecător; e destul:

1° Să fi fost precedată de o somaţiune significată creditorului, în care să se arăte ziua, ora şi locul unde suma datorită are să fie depusă (art. 604, 605 urm. Pr. civ.).

2° Ca debitorul să depună suma oferită la casa de deposite şi consemnaţiuni, cu dobênda ei până în ziua depunerei (art. 1114 C. C. Art. 320 C. com. Art. 1 urm. L. p. org. casei de depuneri şi consemnaţiuni din 3 aug. 1876);

3° Să se facă proces-verbal de ofiţerul public despre natura monetelor oferite, despre refusul creditorului de a le primi, sau despre nevenirea sa, şi in fine, despre depunere (art. 1115 C. C.);

4° In caz de nevenirea creditorului, să i se semnifice procesul verbal al depunerei, cu somaţiunea de a veni să'şi iea suma depusă. (Art. 604—609 Pr. civ. Art. 1259 C. fr.).

Art. 607 Pr. civ.—Cererea ce s'ar putea intenta înaintea tribunalului, sau pentru ca să se întărească, sau pentru ca să se anuleze aceste oferte şi consemnaţiuni, se va forma prin osebită petiţiune după regulele stabilite pentru cererea principală. (Art. 66 urm., 608 Pr. civ. Art. 1116, 1121 C. C. Art. 815 Pr. fr.).

Art. 608 Pr. civ.—Judecata care va recunoaşte că bine s'au făcut ofertele, va ordona, în caz când consemnarea nu s'ar

---

[1]) Oferta n'ar fi nulă cu toate că procesul-verbal n'ar arata respunsul creditorului, presupunênduse, în asemenea caz, că creditorul n'a dat nici unul. Cpr. Pand. fr., I, 4694. Thomine-Desmazures, *Pr. civ.*, II, p. 405. Arthur Sion, *Despre oferta de plată şi consemnaţii* (Iaşi 1893), p. 18.

[2]) Larombière, III, art. 1258, No. 18. Pand. fr., I, 4693.

[3]) Bioche, *op. cit.*, 74 şi 125. Pand. fr., I, 4692. Chauveau sur Carré, *Lois de la procéd.*, VI, partea II, p. 580, Q. 2781.

fi făcut, că dacă creditorul nu voește a primi suma sau lucrul oferit, să se consemneze, și ori ce dobêndă va înceta de la ḑiua realisărei acestei consemnări [1]). (Art. 604 urm. Pr. civ. Art. 1114, 1116 urm. C. C. Ar. 816 Pr. fr.).

Oferta făcută în mod regulat poate fi sau acceptată sau refusată de creditor.

Dacă creditorul o primește, nu mai poate fi vorba de consemnare; agentul judecătoresc face plata lucrului sau a sumei oferite, primind chitanță de la creditor sau titlul creanței [2]).

Dacă însă creditorul refusă oferta, suma sau lucrul datorit va fi consemnat (art. 1114 C. C., 606 Pr. civ.).

Ce se înțelege prin refus.

Prin refus trebue să înțelegem ori ce fel de neacceptare, fie că ea ar resulta din un refus formal, sau numai din o simplă tăcere ori din absența creditorului [3]).

O simplă reservă făcută de creditor în momentul notificărei ofertei, nu se consideră în genere ca un refuz de a primi plata, când asemenea reservă nu este de natură a compromite drepturile debitorului [4]).

Neautorisarea justiției.

Astăzi nu mai e necesar, pentru validitatea consemnărei, ca ea să fi fost autorisată de justiție. Art. 1116 o spune anume pentru a abroga vechia practică de altă dată [5]).

Dreptul creditorului de a cere validarea ofertei.

Art. 1116 nu oprește însă pe debitorul care a făcut oferta, de a cere, înainte de consemnare, ca ea să fie validată de justiție în presența creditorului, pentru a nu se expune la o consemnare nulă și a nu prelungi incertitudinea asupra liberațiunei sale. Dreptul debitorului de a cere

---

[1]) Acest text este desființat în proiectul D-lui Ministru C. G. Dissescu.

[2]) Baudry, II, 1063. Pand. fr., I, 4718. Laurent, XVIII, 180. Demolombe, XXVIII, 104. Larombière, III, art. 1259, No. 1. Thiry, III, 66, *in fine*.—După Chauveau sur Carré (*op. cit.*, VI, partea II, p. 585, Q. 2785), portărelul ar trebui să lese creditorului o copie de pe procesul verbal.

[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 180. G. Giorgi, VII, 276. Demolombe, XXVIII, 105. Larombière, III, art. 1259, No. 2. Pand. fr., I, 4719.—Refusul creditorului n'are nevoe de a fi motivat. C. Nîmes, 9 martie 1830. Pand. fr., I, 4720.

[4]) Cas. fr. D. P. 77. 1. 224. Cpr. T. Huc, VIII, 91. Pand. fr., I, 4721.

[5]) Cpr. Pothier, II. 578. Pand. fr., I, 4727. Laurent, XVIII 180.—In noul Cod german, consemnarea nu este, că în dreptul nostru, precedată de o ofertă reală (art. 372 urm).

de la justiție, înainte de consemnare, validarea ofertelor sale, resultă implicitamente din art. 607 Pr. civ., care vorbește de o cerere în validare sau în anulare a ofertei și consemnațiunei [1]).

Această cerere se va face după regulele dreptului comun (art. 66 urm. Pr. civ.), tribunalul competent fiind, după unii, acel al locului unde oferta a fost făcută, adecă acel al domiciliului creditorului [2]), ear după alții, acel al domiciliului debitorului, conform art. 58 Pr. civ. [3]). Trib. înaintea căruia trebue să se facă cererea în validare a ofertei. Controversă.

Judecătorul de pace este și el competent de a statua asupra unei cereri de validitate a ofertelor reale, atunci când suma, care face obiectul litigiului, nu întrece limita competinței sale [4]). Competința judec. de pace.

---

[1]) Laurent, XVIII, 145. Demolombe, XXVIII, 107. Pand. fr., I, 4728. Duranton, XII, 227. Larombière, III, art. 1259, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 195, t. și n. 13. Demante, V, 204 bis I. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1318, p. 319. T. Huc, VIII, 92. Cpr. C. Bordeaux. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2063, n. 3 și Sirey, 33. 2. 180. C. Poitiers. D. P. 99. 2. 61.

[2]) C. Bordeaux, 14 fevr. 1868. Pand. fr., I, 4731. T. Huc, VIII, 92, p. 126, 127. Rodière, *Compét. et procédure*, II, p. 396. Rousseau et Laisney, *Dictionn. de procéd. civ.*, v° *Offres réelles*, 39. Bioche, *Dictionn. de procéd. civ., eod. verbo*, 157. Carré-Chauveau, *Lois de la procéd. civ.*, VI, partea II, p. 593, Q. 2790.

[3]) Thomine-Desmazures, *Pr. civ.*, II, art. 815, p. 407, No. 953. Dumesnil, *Lois et régl. de la caisse des dépots et consignations*, p. 247, No. 219, 220. Boitard Colmet-d'Aage et Glasson, *Pr. civ.*, II, 1077. C. Pau și Caen. *Pand. Périod.* 94. 2. 24. D. P. 93. 2. 372. Pand. Chron., t. VI (anii 1878—1886), II, p. 151.

Dacă părțile au ales, prin convenția lor, locul unde trebue să se facă plata sau un domiciliu pentru executarea convenției, cererea în validarea sau anularea ofertelor va fi, fără nici o îndoială, introdusă înaintea trib. acestui loc sau domiciliu. Cpr. Cas. fr., D. P. 47. 1. 285.—Vedi însă Trib. Tournay (Belgia). D. P. 59. 3. 79.

[4]) Trib. Paris, 20 martie 1889, sentință citată de T. Huc, VIII, 92.—Chestiunea este însă controversată în Francia. Vedi autoritățile citate *pro* și *contra* în Pand. fr., I, 4740. La noi, nu poate fi nici o îndoială în această privință, pentru că judecătoriile de ocol sunt, în limitele competinței lor, niște tribunale mai mici având cădere de a judeca aproape toate acțiunile pe care le pot judeca și tribunalele

Tribunalele corecționale pot de asemenea să se pronunțe asupra validității ofertelor reale făcute de prevenit părței civile [1]).

Dreptul creditorului de a cere nulitatea ofertei.

După cum debitorul poate să ceară validarea ofertelor ce a făcut, tot astfel și creditorul poate cere nulitatea lor [2]). Aceasta n'ar împedica însă pe debitor de a consemna, în timpul instanței, fără autorisarea judecății, suma oferită, pe care el pretinde că o datorește, pentru că el nu are nici într'un caz nevoe de autorisarea justiției pentru a putea consemna suma oferită [3]).

Art. 608 Pr. civ.

Dacă debitorul n'a consemnat suma oferită și dacă creditorul nu voește s'o primească, judecata va ordona consemnarea ei, și ori ce dobêndă va înceta din ḑiua realisărei acestei consemnări (art. 608 Pr. civ.), adecă din ḑiua depunerei sau consemnărei [4]).

Momentul când trebue să se facă consemnarea.

Consemnarea sumei sau lucrului datorit fiind facultativă, și legiuitorul nedeterminând termenul în care ea trebue să se facă, debitorul poate s'o sevêrșască când va crede de cuviință, după un timp mai lung sau mai scurt. Interesul sĕu cere însă ca ea să se facă cât mai curênd, pentru că oferta nu'l liberează de cât când este urmată de consemnare [5]).

Casurile în care consemnarea poate să aibă loc fără nici o ofertă.

In principiu, consemnarea trebue să fie precedată de o oferta reală (art. 1114, 1116, § 1 C. C., 604, 605 Pr. civ.) [6]), adecă de o somație extrajudiciară în care să se

---

de județ. Cpr. C. Botez, *Controversele legei pentru judecătoriile de pace* (Botoșani, 1899), p. 229.

[1]) Cpr. C. Angers și Cas. fr. D. P. 93. 1. 459.

[2]) Larombière, III, art. 1259, No. 5. Demolombe, XXVIII, 108. Pand. fr., I, 4729.

[3]) Laurent, XVIII, 180. Demolombe, XXVIII, 110. Pand. fr., I, 4729. Larombière, III, art. 1259, No. 5.

[4]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, VI, § 1322, p. 333, 334. Boitard Colmet-d'Aage, etc. *Pr. civ.*, II, 1078. Demante, V, 202 bis III. Pand. fr., I, 4867 urm. Mourlon, II, 1383. Demolombe, XXVIII, 111, 145. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 198, n. 26. Laurent, XVIII, 199. Larombière, III, art. 1259, No. 8. Cons. de Stat. D. P. 55. 3. 33. Vedi și *infrà*, p. 578, text și n. 2.—Vedi însă Mourlon, II, 1384. Pand. fr., I, 4866.

[5]) Cpr. Laurent, XVIII, 180. Demolombe, XXVIII, 112. Larombière, III, art. 1259, No. 4. Pand. fr., I, 4743.

[6]) Cpr. C. Galatz, 24 oct. 1894, *Curierul judiciar* din 1895, No. 7.

arăte ḑiua, oara și locul unde suma oferită are să fie depusă. In unele casuri însă, consemnarea poate să aibă loc fără nici o ofertă prealabilă făcută creditorului.

Astfel, după art. 320 din Codul de comerț, de câte ori plata cambiei nu este cerută la scadență, acceptantul sau emitentul și chiar trasul neacceptant, de și textul nostru nu vorbește de dênsul [1]), după expirarea termenului protestului pentru neplată, are dreptul a consemna suma arătată în cambie, la casa de depuneri și consemnațiuni, și a depune recipisa la tribunalul locului unde trebuea să se facă plata, *fără nici o altă încunoștiințare*, pe riscul și cu cheltueala posesorului. Legiuitorul deroagă, în această privință, de la dreptul comun, pentru că cele mai multe ori proprietarul cambiei fiind necunoscut nu i se poate face oferta reală prevĕḑută de lege. Această excepțiune este foarte logică, pentru că, fără dênsa, creditorul ar fi putut, prin nepresentarea sa, să impedice pe debitor de a se libera [2]). Art. 320 C. com.

Osebit de casul special prevĕḑut de art. 320 din Codul de comerț, mai sunt și alte casuri în care consemnarea poate să aibă loc, independent de ori ce ofertă prealabilă.

Astfel este, de exemplu, casul prevĕḑut de art. 1099, după care debitorul nu poate, în urma unui sechestru sau opositiuni, să facă plata în mânele creditorului sĕu. El va consemna deci, în asemenea caz, suma datorită, fără o ofertă prealabilă, căci asemenea ofertă ar fi inutilă și trăgănătoare [3]). Art. 1099.

---

[1]) Cpr. Gr. Maniu, *Drept com.*, II, No. 329, p. 84. Art. 297 din codul italian vorbește însă și de tras, *il trattario o l'accettante, o l'emittente.*

[2]) Cpr. Pardessus, *Dr. comm.*, I, 214. Demolombe, XXVIII, 101. Laurent, XVIII, 183. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 193, n. 3. Pand. fr., I. 4750. Gr. Maniu, *op.* și *loco suprà cit.* David Supino, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, III, 329. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc. VII, 275. Larombière, III, art. 1259, No. 15. T. Huc, VIII, 91, *in fine.* Baudry II, 1064 bis. Mourlon, II, 1389.

[3]) Veḑi *suprà*, p. 480. Cpr. Laurent, XVIII, 183. Demolombe, XXVIII, 103. Aubry et Rau, *loco suprà cit.* Pand. fr., I, 4752. Larombière, *loco cit.*, No. 16. C. Orléans, D. P. 56. 2. 234.—*Contrà.* C. Paris, Sirey, 56. 2. 503. Pand. fr., I, 4753.

Art. 1364, 1807, etc.

Autorii mai citează încă și alte casuri în care consemnarea n'are nevoe de a fi precedată de oferte reale. Astfel este, de exemplu, casul când cumpărătorul este tulburat sau are cuvênt de a se teme că ar fi tulburat prin o acțiune ipotecară sau în revandicare, și care este autorisat a suspenda plata prețului până ce vênzătorul va face să înceteze tulburarea sau va da cauțiune (art. 1364), casul în care terțiul detentor ar voi să purgheze ipotecile înscrise asupra imobilului (art. 1807), etc. In aceste casuri și în altele de asemenea natură, nici creditorul, nici creditorii sĕi personali ne putênd de o cam dată să primească plata, este de prisos de a se mai face o ofertă care nu poate să ajungă la nici un resultat [1]).

Locul unde trebue să se facă consemnarea.

In urma somațiunei notificate creditorului în persoană sau la domiciliul sĕu real, ori ales [2]), care somație poate să'l facă să revie asupra refusului sĕu de a primi plata, și care pentru aceasta trebue să'i acorde timpul suficient spre a putea merge la locul unde urmează a se face consemnarea [3]), debitorul trebue să se deseziseze de suma oferită [4]), depunênd-o, în București, la casa de depuneri, ear în județe, la casieria generală [5]), astăzi administrația finan-

---

[1]) Cpr. Larombière, III, art. 1259, No. 16; Pand. fr., I. 4755 urm. Trib. și C. Lyon. D. P. 94. 2. 180.

[2]) C. Caen. D. P. 49. 2. 32. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1319, p. 311.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 116. Chauveau-Carré, *Lois de la procéd.*, VI, partea a II-a, p. 591, Q. 2787 *quater*. Larombière, III, art. 1259, No. 6. Pand. fr., I, 4768 urm.—In lipsa fixărei unui termen de către lege, judecătorii vor aprecia după împrejurări dacă termenul acordat creditorului este suficient. Larombière, *loco suprà cit.*

[4]) Nu este numai de cât necesar ca suma depusă să fie identic acea oferită, fiind suficient de a se depune o sumă egală cu acea oferită. *Tot idem idem est.* Cpr. Laurent, XVIII, 184. Demolombe, XXVIII, 123. Pand. fr., I, 4786. Larombière, III, art. 1259, No. 10. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1319, p. 322, t. și nota 25.

[5]) Art. 3, L. din 3 aug. 1876, p. organ. casei de depuneri. Depunerea făcută de debitor în un alt loc, de ex., la un bancher, este nulă și nu echivalează cu consemnarea. Cas. rom. S-a II. Bulet. 1877, p. 298. Cpr. C. Chambéry, 3 aug. 1872. Pand. fr., I, 4773.—Noul Cod german admite consemnarea prin poștă, ea producêndu-și, în asemenea caz, efectele sale din ziua trimeterei lucrului la poștă (art. 375).

ciară, după legea din 6 Martie 1897. O dată cu depunerea sumei datorite, se va consemna și dobênda ei până în ḑiua depunerei [1]).

Depunerile și consemnările în numerar, produc dobênda, potrivit art. 4 din legea organică a casei de depuneri și consemnaţiuni (3 aug. 1876), de la ḑiua întâi a lunei a doua, care vine după depunere, până la ḑiua întâia a lunei în care se ordonă restituirea (art. 6 L. din 30 april 1895). Pentru depunerile și fracţiunile mai mici de 100 lei, nu se bonifică nici o dobêndă (art. 4, § ultim L. din 3 aug. 1876). Dobênda sumelor depuse.

Portărelul care a făcut oferta, sau un alt portărel [2]), încheie un proces-verbal prin care se arată natura monetelor oferite (aur, argint sau bilete de bancă), refusul creditorului de a le primi sau nevenirea sa la consemnare [3]), și în fine depunerea lor la casa de consemnaţie sau la administraţia financiară. In acest proces-verbal se va mai arata încă numerul recepisei cu care s'a depus suma [4]). Procesul verbal de depunere.

[1]) Plata fiind indivisibilă (art. 1101), consemnarea numai a unei părţi din datorie este nulă și nu opreşte dobênda de a curge chiar pentru partea consemnată. Pothier, II, 498. Larombière, III, art. 1259, No. 12. Pand. fr., I, 4782. Cpr. L. 41, § 1, Dig. 22, 1, *De usuris et fructibus.* — Curtea de casaţie din Francia a decis că judecătorii pot să scutească pe debitor de a plăti dobênda până în ḑiua consemnărei, dacă această consemnare a fost întârḑiată prin faptul creditorului. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2234, nota 3.

[2]) Procesul verbal de depunere poate deci fi încheiat de un alt portărel de cât acel care a făcut depunerea. Cpr. Pand. fr., I, 4790. Demolombe, XXVIII, 120. Laurent, XVIII, 184. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 323. Baudry, II, 1064. Larombière, III, art. 1259, No. 13. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 196, n. 18.—Funcţionarul însărcinat cu primirea banilor neavênd competinţa de a face oferta, nu poate să încheie proces-verbal de depunerea lor. Veḑi autorii de mai sus și Pand. fr., I, 4791.

[3]) Marcadé, IV, 736. Demante, V, 204 bis II. Laurent, XVIII, 184. Demolombe, XXVIII, 124. Pand. fr., I, 4792. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 196.—In ediţiile precedente, aceşti din urmă autori susţinuse că, în procesul-verbal de consemnare, trebue să se mencioneze refusul creditorului de a primi oferta sau nevenirea sa la această ofertă.

[4]) Acest proces-verbal se încheie în patru exemplare, pe timbru de 1 leu (art. 18, § 12 L. timbrului), din care unul se dă casei de depuneri sau administraţiei financiare; al doilea se trimete creditorului; al treilea se dă debitorului, și al patrulea se opreşte la dosar. Cpr. Arthur Sion, *op. cit.*, p. 20.

Ultima formalitate prescrisă de art. 1116 pentru validitatea consemnărei, este ca, în caz de nevenirea creditorului, să i se notifice procesul-verbal de depunere, cu somaţiune de a veni să'şi iea suma depusă.

Această notificare are de scop de a înştiinţa pe creditor că debitorul s'a liberat şi că datoria sa este stînsă. Ea este substanţială şi lipsa ei ar atrage nulitatea ofertelor reale [1]).

Tot nulă ar fi şi consemnarea făcută fără îndeplinirea celorlalte formalităţi [2]).

N'ar trebui însă să credem, aşa precum pe nedrept a decis Curtea din Rennes [3]), că debitorul n'ar fi liberat de cât din ziua notificărei acestui proces-verbal, pentru că, după art. 1114, § 2, ofertele reale, urmate de consemnaţiune, liberează pe debitor [4]).

Casurile în care datoria are de obiect un corp cert şi determinat.—Excepţie la dreptul comun.

Art. 1121.—Dacă lucrul debit este un corp cert care trebue a se trăda în locul unde se găseşte, debitorul este obligat a soma pe creditor să'l iea, printr'un act ce i se va notifica sau în persoană, sau la domiciliul său, sau la domiciliul ales pentru executarea convenţiunei. După această somaţiune, dacă creditorul nu'şi iea lucrul şi debitorul are trebuinţă de locul unde este pus, acesta din urmă poate lua permisiunea justiţiei ca să'l depună în altă parte. (Art. 97, 1104, 1632 C. C. Art. 68 C. com. Art. 1264 C. fr.).

De câte ori datoria nu mai are de obiect o sumă de bani, ci un corp cert şi determinat (mobiliar) [5]), oferta re-

---

[1]) Laurent, XVIII, 184. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, p. 324, § 1319. Pand. fr., I, 4794. — *Contrà.* Trib. Lesparre. D. P. 68. 2. 219.

[2]) Cpr. C. Iaşi şi Bucureşti, *Dreptul* din 1888, No. 23 şi din 1896, No. 23.

[3]) C. Rennes, 3 Iulie 1821. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2215, n. 1.

[4]) Cpr. Laurent, XVIII, 184.

Oblig. imob. [5]) Dacă obligaţia debitorului este imobiliară, din două lucruri unul: sau ea are de obiect un imobil determinat, în care caz debitorul va face să se ordone un sechestru judiciar în baza art. 1632 § ultim, după ce va soma mai întâi pe creditor de a'l primi (Demolombe, XXVIII, 172. Larombière, III, art. 1264, No. 8. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, p. 329); sau obligaţiunea sa are de obiect nişte imobile determinate nu-

ală este înlocuită prin o somaţie făcută creditorului [1]) în persoană, sau la domiciliul său real ori ales, de a primi şi rădica lucrul din locul unde el trebue să fie predat.

Oferta reală a fost, în casul de faţă, înlocuită prin o somaţie din causa dificultăţei de a transporta la domiciliul creditorului corpul cert care trebue să fie predat aiurea, şi din causa cheltuelelor ce ar fi ocasionat acest transport [2]).

Somaţia de a rădica lucrul înlocueşte oferta de plată, după cum se exprimă Pothier (II, 577) şi liberează imediat pe debitor, punênd în sarcina creditorului riscurile şi cheltuelele transportului lucrului datorit [3]).

Textul presupune că corpul cert şi determinat, care face obiectul obligaţiunei, trebue să fie predat la locul în care se găseşte. In asemenea caz, dacă în urma somaţiunei de care s'a vorbit mai sus, creditorul nu'l rădică, depunerea lui în alt loc este facultativă pentru debitor. Această depunere va fi însă autorisată de justiţie [4]), care

---

mai *in genere*, de ex., atâtea hectare de pământ din cutare judeţ, în care caz se va procede, după cum se va arăta mai jos, pentru obligaţiile de a face. Garsonnet, *op.* şi *loco suprà cit.* Veḑi *infrà*, p. 572 urm.

[1]) Această somaţie ar trebui, după unii (Demolombe, XXVIII, 166; Duranton, XII, 220), să fie făcută conform art. 1116 § 1 şi 4, adecă să arăte, pe de o parte, ḑiua, oara şi locul unde lucrul are să fie depus, eară pe de alta, depunerea să'i fie notificată cu somaţia de a veni să'şi iea lucrul depus.—*Contrà.* Larombière, III, art. 1264, No. 3. Toullier D., IV, partea I, 212.—In ori ce caz, îndeplinirea acestor forme n'ar putea să strice, şi debitorul va face foarte bine de a le îndeplini. Dar dacă, în această privinţă, chestiunea este controversată, nu mai încape îndoeală că oferta şi depunerea corpului cert sunt, pentru validitatea ofertei în genere, supuse condiţiunilor cerute de art. 1115, în cât priveşte capacitatea creditorului şi a debitorului, câtimea ofertei, efectele termenului şi a condiţiei şi intervenţiunea unui agent judecătoresc (portărel). Cpr. Pand. fr., I, 4811 urm.

[2]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 168. Thiry, III, 70.

[3]) Veḑi *infrà*, p. 576.

[4]) Cuvêntul *permisiune* întrebuinţat de art. 1121 dovedeşte că nu este nevoe ca debitorul să angajeze o instanţă contradictorie cu creditorul. El va adresa o simplă cerere preşedintelui tribun. sau judecătorului de pace, după cum tribunalul sau judecătoria ar fi competentă a se pronunţa asupra predărei lucrului. Permisiunea justiţiei nu se va da în mod contradictor de instanţa sezisată de contestaţiune

va determina și locul unde ea urmează a se face (art. 1121) [1]).

Legea n'a determinat însăș acest loc, precum a făcut pentru sumele de bani, fiind că el variază după natura lucrului datorit.

Legea nu prevede casul în care corpul cert, care face obiectul datoriei, trebue să fie predat într'un loc determinat, altul de cât acel în care el se găsește actualmente, însă această lacună va putea ușor fi înlăturată. In adevĕr, debitorul va transporta lucrul la locul unde el trebue să fie predat și, în asemenea caz, el fiind debitor a unui corp cert plătitor la locul unde el se găsește, se va aplica art. 1121 [2]).

Dacă corpul cert și determinat, care face obiectul o-

---

de cât atunci când ea va fi cerută în mod incidental în cursul unei instanței, ceea ce poate fi făcut în ori ce stare a procesului. Cpr. Demolombe, XXVIII, 164. Larombière, III, art. 1264, No. 4. Pand. fr., I, 4806.

Deosebire între dreptul roman și dreptul anterior.

Dreptul roman admitea o procedură mult mai expeditivă de cât acea prevĕdută de art. 1121. Astfel, de ex., de câte ori acel care cumparase vin în butoae, neglija de a'l rădica la timp, vînzĕtorul, care avea nevoe de vasele în care se afla vinul, putea să'l verse *(vinum effundere)*, somând în mod prealabil pe cumpărător de a'și lua vinul și făcêndu'i cunoscut că, la caz de neurmare din partea-i, vinul va fi varsat: „*Effundere autem non statim poterit, prius quam testatò denuntiet emptori, ut aut tollat vinum, aut sciat futurum ut vinum effunderetur*“. L. 1, § 3 și 4, Dig., 18, 6, *De periculo et commodo rei venditæ.* — Asemenea procedare astăzi n'ar mai fi cu putință, afară de casul când ea ar fi fost autorisată de părți sub forma unei clause penale, creditorul putênd, după împrejurări, fi condamnat la daune. Cpr. Larombière, III, art. 1264, No. 5. Pand. fr., I, 4808.

[1]) In casurile urgente, debitorul, care ar avea trebuință de locul unde lucrul se află depus, ar putea să'l transporte aiurea fără permisiunea justiții, remânênd ca această permisiune să se deie mai în urmă. In asemenea caz, debitorul va suferi cheltuelele acestui transport, dacă justiția ar ordona transportarea lucrului în alt loc. Cpr. Demolombe, XXVIII, 165. Pand. fr., I, 4807. Mourlon, II, 1387.

[2]) Baudry, II, 1065. Pand. fr., I, 4815. Larombière, III, art. 1264, No. 1. Demante, V, 208 bis I. T. Huc, VIII, 97. Demolombe, XXVIII, 169. Laurent, XVIII, 190. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 328, § 1321. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 196. Thiry, III, 70.

bligaţiunei, urmează a fi predat la domiciliul creditorului, această ipoteză fiind străină de art. 1121, debitorul va face ofertă reală la domiciliul creditorului conform dreptului comun (art. 1114), unde lucrul va fi transportat, cerênd ca justiţia să determine locul unde el va fi depus, în caz când creditorul ar refusa de a'l primi [1]).

In casuri urgente, el ar putea chiar să efectueze depositul de îndată, fără permisiunea justiţiei, remânênd ca s'o dobêndească mai în urmă [2]).

Dacă este vorba de o obligaţie alternativă, trebue să distingem casul în care alegerea aparţine debitorului de acela în care ea aparţine creditorului. In casul întâi, debitorul va alege pe acela din lucruri ce va voi să plătească creditorului, conformânduse, în privinţa acestei alegeri, dispoziţiilor art. 1121. In casul de al doile, adecă când alegerea aparţine creditorului, debitorul va soma pe creditor a'şi alege şi a rădica lucrul, remânênd ca, la caz de refuz din partea lui, alegerea să se facă de justiţie sau de o persoană anume determinată şi ca lucrul astfel ales să fie depus într'un loc oare care, pentru că altfel debitorul nu s'ar putea libera de datoria sa [3]). Oblig. altern.

Casurile în care datoria are de obiect un lucru determinat numai în specia sa (genus).

Se poate întâmpla ca obiectul obligaţiunei să nu fie determinat în individualitate, ci numai în specia sa, de ex., 100 saci de grêu, 10 vase de vin, etc.; şi în asemenea caz, naşte întrebarea cum debitorul se va putea el libera de obligaţia sa, atunci când creditorul n'ar voi să primească ceea ce i se datoreşte? In lipsa unui text, care să prevadă această ipoteză, chestiunea este controversată: Unii aplică la casul de faţă art. 1114 urm., care constituesc dreptul comun, aşa în cât, după acest sistem, debitorul va trebui să facă ofertă reală, şi la caz de refus din par-

[1]) Baudry, II, *loco cit.* Marcadé, IV, 744. Demolombe, XXVIII, 170. Laurent, XVIII, 190. Demante, V, 208 bis. II. Pand. fr., I, 4817.

[2]) Demolombe, Pand. fr., *loco suprà cit.* Garsonnet, *op. cit.*, p. 328.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 171. Larombière, III, art. 1264. No. 1. Marcadé, IV, 743. Pand. fr., I, 4818.

tea creditorului, să facă a se determina de justiție locul unde lucrul urmează a fi depus [1]). Această părere este inadmisibilă: 1° pentru că textul nostru (1114) nu vorbește, ca acel francez (1257), de consemnarea *lucrului* datorit [2]), ci numai de consemnarea unei sume de bani; și 2° pentru că adese-ori ar fi foarte greu și costisitor de a transporta la domiciliul creditorului lucrurile datorite. Motivele care au făcut pe legiuitor să edicteze art. 1121 fiind aplicabile și la casul de față, vom aplica deci în specie tot acest text. Debitorul va trebui însă să individualizeze lucrurile care urmează a fi predate creditorului, pentru a nu fi confundate cu alte lucruri de aceiaș specie [3]).

In ambele casuri, adecă fie că obligația are de obiect un corp cert și determinat, fie un corp nedeterminat, sau determinat numai în specia sa, somația și depunerea prevĕdute de art. 1121 produc efectele ofertei și a consemnațiunei.

Casurile în care datoria are de obiect un fapt sau o abstențiune.

Procedura ofertelor reale și a consemnațiunei fiind cu desevêrșire inaplicabilă obligațiilor de a face [4]) sau de a nu face, cată să determinăm modul cum debitorul unei asemenea obligațiuni se va putea libera în contra voinței creditorului, care s'ar opune la executarea obligațiunei. Oferta reală fiind, în asemenea caz, cu neputință, debitorul va face creditorului o somație în scopul de a'și executa obligația sa. Această somație va arata, pe cât se poate, oara și locul unde debitorul oferă de a'și îndeplini obli-

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 191, 192. Baudry, III, 1066. Demante, V, 208 bis III. Mourlon II, 1388. T. Huc, VIII, 98.

Art. 605 Pr. civ.

[2]) Art. 605 din Pr. civ. se deosebește de asemenea, în redacția sa, de art. 812 din Pr. fr., căci, pe când textul nostru vorbește numai de *valoarea datorită*, textul fr. vorbește de *obiectul oferit* și de *speciĭ (si ce sont des espèces, il en contiendra l'énumeration et la qualité)*. Cpr. Demolombe, XXVIII, 176.

[3]) Thiry, III, 70. Toullier D., IV, partea II, 212. Duranton, XII, 221. Marcadé, IV, 728. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 196. Larombière, III, art. 1264, No. 1. Demolombe, XXVIII, 176. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1321, p. 329.

[4]) Cpr. Cas. fr. *Pand. Période.* 90. 1. 543.

gația. Obligația, în urma acestei somațiuni, nu se va considera ca îndeplinită, pentru că intențiunea nu poate înlocui faptul ; însă ea va avea de efect de a descărca pe debitor de consecințele punerei în întârdiere și de a pune în sarcina creditorului cheltuelele ce debitorul ar putea face pentru aducerea obligației la îndeplinire [1]).

Dacă obligația consistă în a face *(in faciendo)*, debitorul o va executa singur, de câte ori faptul se poate executa fără concursul activ al creditorului. De câte ori însă cooperațiunea creditorului este neaparată, precum ar fi, de exemplu, în casul în care debitorul s'ar fi obligat a face portretul creditorului, pentru o sumă determinată, debitorul, în urma somațiunei făcute creditorului de a presta concursul său, va acționa pe acest din urmă în justiție spre a fi condamnat a primi executarea obligațiunei, sau spre a dobêndi resiliarea contractului și daune interese, după împrejurări [2]). Oblig. in faciendo.

Dacă obligația debitorului consistă *in non faciendo*, acest din urmă va putea prin aceleași mijloace să provoace pe creditor a cere executarea efectivă a obligațiunei, pentru ca să nu fie incertitudine asupra intențiunei sale [3]). Oblig. in non faciendo.

Efectele ofertei reale și a consemnațiunei.

1° *Efectele ofertei independent de consemnare.*

Chestiunea efectelor ofertei lasă a se presupune că ea a fost refusată de creditor, căci dacă acesta a primit oferta ce'i făcuse debitorul, există plată și prin urmare stêngere definitivă a datoriei.

Deci, dacă creditorul a refusat oferta, ceea ce el poate să facă pe riscul și pericolul său [4]), el nu poate s'o invoace contra debitorului pentru că, în privința creditorului, o ofertă refusată este ca cum n'ar fi avut ființă nici o dată [5]). Efectele ofertei în privința creditorului.

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 179. Pand. fr.. I, 4821. Larombière, III, art. 1264, No. 9. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 329.
[2]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 180. Mourlon, II, 1389. Pand. fr., I, 4822. T. Huc, VIII, 100.
[3]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, p. 329. Demolombe, XXVIII, 181. Pand. fr., I, 4823.
[4]) Cpr. Cas. fr. D. P. 93. 1. 278. T. Huc, VIII, 93.
[5]) Cpr. Laurent, XVIII, 193. Pand. fr., I, 4825, 4826.

După cum o ofertă refusată nu poate fi invocată de creditor, tot astfel ea nu poate fi invocată contra lui [1]).

Retractarea ofertei.

Oferta refusată fiind un act unilateral și nelegând întru nimic pe acel care a făcut-o, el remâne liber de a o retracta ori când va voi [2]).

Prin aplicarea acestui principiu, Curtea din Nîmes a decis că se poate retracta, în apel, o ofertă care a servit de bază hotărîrei primei instanțe, atunci când această ofertă a fost refusată de acel care cere reformarea hotărîrei [3]).

Nu se poate însă retracta în apel o ofertă care a fost primită și care a servit de bază hotărîrei primei instanțe [4]).

Efectele ofertei în privința debitorului.

In cât privește efectele ofertei reale în privința debitorului, această ofertă nu echivalează cu plata de câte ori nu este urmată de consemnare. Asemenea ofertă produce însă în favoarea debitorului mai multe foloase:

1° De câte ori debitorul este în întârdiere prin simpla expirare a termenului, oferta îl pune la adăpost de decăderile la care el s'ar expune, dacă ar lasa să treacă termenul în care trebue să'și exercite dreptul său. Astfel, vêndêtorul obligat a exercita dreptul său de rêscumpărare în termenul prescris (art. 1375), sau cel mult în timp de cinci ani (art. 1373), înlăturează ori ce decădere oferind în termenul prescris prețul și celelalte prestațiuni prevêdute de art. 1377 [5]). Debitorul, în adevêr, se conformă

---

[1]) Laurent, *loco suprà cit.* Pand. fr., 4827. Cpr. Cas. fr. D. P. 57. 1. 221.

[2]) Pand. fr., 4828 urm. Laurent, XVIII, 194. Cpr. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2145, nota 1.

[3]) C. Nîmes, 29 Iulie 1807. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2145. Pand. fr., I, 4829.

[4]) C. Colmar, 2 Dech. 1815. Pand. fr., I, 4830.

Manifestarea intențiunei din partea vêndêtorului p. exercițiul pactului de rêscumpărare. Art. 1377. Controversă.

[5]) Naște însă întrebarea dacă simpla intențiune manifestată de vêndêtor, în termenul prevêdut prin contract, de a rescumpara imobilul vêndut, este sau nu suficientă pentru exercițiul pactului de rêscumparare, sau dacă el trebue să facă cumpărătorului o ofertă reală pentru preț și accesoriile prevêdute de art. 1377.

Unii se mulțămesc cu simpla manifestare a voinței vêndătorului, pentru că pactul de rêscumpărare fiind o condiție resolutorie expresă, vêndarea este de drept resiliată în baza art. 1019, și obligația de a restitui prețul cu cele-

legei declarânduse gata a executa obligaţiile ce ea 'i impune, şi dacă, în termenul legal, obligaţia nu se execută, vina nu este a lui, ci a creditorului care n'a primit oferta [1]).

2⁰ Oferta neurmată de consemnare va face ca debitorul să nu plătească daunele interese moratorii, nici clausa penală stipulată pentru simpla întârdiere, fiind că el nedatorind atât daunele moratorii cât şi clausa penală de

---

lalte accesorii (art. 1377) nu iea naştere de cât în urma acestei resoluţiuni. Cpr. Laurent, XXIV, 398 urm. Guillouard, *Vente*, II, 664. Marcadé, VI, p. 306, No. 2, asupra art. 1660—1663. Massé-Vergé, IV, § 688, p. 314, n. 10. Cas. fr. D. P. 56. 1. 132. C. Bucureşti (At. C. Kivu preşed.) şi Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1897, No. 35.—Părerea contrară este însă cu mult mai juridică, pentru că dacă, în adevĕr, pactul de rĕscumparare este o condiţie resolutorie expresă care operează de drept, totuşi această condiţie nu consistă numai în manifestarea voinţei vênd̆ĕtorului, ci şi în restituţiunile prevĕd̆ute de art. 1377, după cum aceasta resultă din art. 1372, care dă definiţia pactului de rĕscumparare. Vênd̆ĕtorul va trebui deci, în termenul fixat, să notifice cumpărătorului intenţiunea sa de a'şi relua lucrul, făcênd̆u-i ofertă reală în privinţa restituţiunilor prevĕd̆ute de art. 1377. Veḍi Cas. rom. *Dreptul* din 1897, No. 77. Cpr. Cas. fr. D. P. 73. 1. 185. Thiry, III, 600. Baudry, III, 589. Aubry et Rau, IV, § 357, p. 408. T. Huc, X, 179. Troplong, *Vente*, II, 721 urm. Cpr. şi Colmet de Santerre, VII, 118 bis III. Veḍi asupra acestei controverse Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Vente*, 640.—Dar dacă vênd̆ĕtorul, care voeşte să exercite dreptul de rĕscumpărare, trebue neapărat să'şi manifeste voinţa sa, făcênd cumpărătorului o ofertă reală, această ofertă nu are nevoe de a fi urmată de consemnare. Baudry, III, 589. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 409. Duvergier, *Vente*, II, 28. Guillouard, *Idem*, II, 664. Troplong, II, 716. Arntz, III, 1046. Thiry, III, 600.— In fine, autorii sunt unanimi pentru a decide că, spre a exercita dreptul de rĕscumparare, vênd̆ĕtorul n'are nevoe de a introduce, în termenul prescris, o acţiune în justiţie. Textul nostru (art. 1375) nici nu vorbeşte, ca acel francez (1662), de *exerciţiul acţiunei sale*, ci *de exerciţiul dreptului sĕu de rĕscumpărare*, exerciţiu care se manifestă prin oferta făcută cumpărătorului, după cum am vĕd̆ut mai sus. Cpr. Fuzier-Herman, IV, art. 1662, No. 7.

[1]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 330, § 1322. Demolombe, XXVIII, 137. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 197. Larombière, III, art. 1257, No. 5. Pand. fr., I, 4841. Laurent, XVIII, 196, 197.

cât în caz de întârdiere (art. 1069, 1081), nu este în întârdiere de câte ori a făcut creditorului o ofertă reală [1]).

3⁰ Somația care ține loc de ofertă, și de consemnare, în casul art. 1121, liberează imediat pe debitor, independent de ori ce consemnare, punênd riscurile și cheltuelele transportărei corpului cert și determinat datorit în sarcina creditorului [2]).

Această soluțiune este adevĕrată chiar când debitorul ar fi luat asupra-și casurile fortuite (art. 1156, § 2, 1460), așa că, și în acest caz, simpla ofertă a lucrului cert și determinat, făcută în mod regulat, și chiar neurmată de consemnare, echivalează cu plata și descarcă pe debitor de ori ce riscuri ulterioare, căci dacă debitorul nu s'a desezisat

---

[1]) Demolombe, XXVIII, 138. Thiry, III, 68. Garsonnet, VI, p. 330, § 1332. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 197. Larombière, III, art, 1257, No. 5. Pand. fr., I, 4842.

Dacă presupunem că creditorul, după ce a refuzat oferta care n'a fost urmată de consemnare, a făcut și el, la rêndul lui, o somație debitorului sau ori ce act echivalent, această punere în întârdiere tardivă nu aduce pentru debitor decăderea pe care el a înlăturat-o prin oferta anterioară. Această punere în întârdiere din partea creditorului, ar supune însă, cel puțin după unii, pe debitor, în lipsa liberărei sale prin o consemnare regulată, la plata daunelor ce el ar fi suferit, dacă n'ar fi făcut oferta anterioară. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 197, n. 23. T. Huc, VIII, 93, p. 128. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 331.—*Contrà.* Demolombe, XXVIII, 139. Larombière, III, art. 1257, No. 6. Toullier. D., 1V, partea I, 220. Laurent, XVIII, 197. Pand. fr., I, 4844.

[2]) Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 331, § 1322. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 197, n. 24. Pand. fr., I, 4847. Larombière, III, art. 1257, No. 10. Laurent, XVIII, 198. Vedi și *suprà*, p. 569.—Dacă, în loc de a fi vorba de un corp cert și determinat, este vorba de un lucru determinat numai în specia sa *(genus)*, risco-pericolul este al debitorului (art. 1114), pentru că oferta fiind respinsă de creditor, lucrul datorit și oferit nu va fi individualisat de cât prin consemnare. Thiry, III, 69, p. 90. Laurent, XVIII, 198.—*Contrà.* Larombière, III, art. 1257, No. 10. Cât. pentru riscurile lucrului nedeterminat, ele remân neapărat în sarcina debitorului până la oferta acestui lucru, pentru că până atunci nu se poate dice că lucrul este individualisat și a dobêndit caracterul unui corp cert și determinat. Laurent, Larombière, *loco suprà cit.* Pand. fr., I, 4849.

încă de lucrul datorit, aceasta este din culpa creditorului, şi ar fi nedrept ca el să sufere consecinţele acestei culpe [1]).

Autorii observă însă cu multă dreptate că debitorul unui corp cert şi determinat va avea interes a'l consemna, pentru că, până la îndeplinirea acestei formalităţi, el fiind debitor, este obligat de a veghea la conservarea lucrului [2]).

Aceste sunt efectele ofertei reale neurmate de consemnare. Aceste efecte nu împedică pe creditor, care le ar crede neîndestulătoare, de a continua urmărirea ce el începuse înaintea îndeplinirei lor, şi de a dobêndi de la justiţie anularea lor. Art. 607 din Pr. civ. nu se opune la această soluţiune [3]).

2° *Efectele ofertei urmate de consemnare.*

Art. 1114, § 2.—Ofertele reale, urmate de consemnaţiune, liberează pe debitor; ele în privinţa-i ţin loc de plată, de sunt valabil făcute, şi suma consemnată [4]) cu acest mod, este în riscopericolul creditorului. (Art. 971, 1074, § 2 C. C. Art. 1257 C. fr.).

Art. 1118.—Pe cât timp consemnaţiunea nu s'a primit de creditor, debitorul poate să iea înapoi suma depusă, şi într'acest caz, codebitorii sau fidejusorii sei nu sunt liberaţi. (Art. 1039, 1119 urm., 1652, 1679 C. C. Art. 1261 C. fr.)

Art. 1119.—Când debitorul a dobêndit o hotărîre ce are puterea lucrului judecat, prin care ofertele *sau* [5]) consemnaţiunea s'au declarat bune şi valabile, el nu mai poate, chiar cu consimţemêntul creditorului, să'şi retragă suma depusă în prejudiciul codebitorilor sau fidejusorilor sêi. (Art. 1047, 1201, 1681 C. C. Art. 1262 C. fr.).

Art. 1120.—Creditorul, care a consimţit ca debitorul să'şi retragă consemnaţiunea, după ce aceasta s'a declarat valabilă prin o hotărîre ce dobêndise puterea lucrului judecat, perde dreptul de privilegii sau ipoteci ce avea pentru plata creanţei sale [6]). (Art. 1201, 1727 urm. 1769 urm. C. C. Art. 1263 C. fr.).

---

[1]) Cpr. Larombière, III, art. 1257, No. 10. Pand. fr., I, 4848.

[2]) Laurent, XVIII, 198, p. 222. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 197, n. 24. Larombière, III, art. 1257, No. 10. Pand. fr., I, 4848, *in fine*.

[3]) Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 331, t. şi n. 13. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 198.

[4]) Textul corespundetor fr. adaugă: *sau lucrul.*

[5]) In loc de *sau*, trebuea dis *şi*, aşa cum se exprimă atât art. 1262 din Codul fr. cât şi art. 1264 din Codul italian. Greşală de redacţie.

[6]) Textul fr. adaogă că: „creditorul, în asemenea caz, nu mai

Oferta reală, fără a fi urmată de consemnare, nu liberează pe debitor. Oferta făcută în mod valid, urmată de consemnare, liberează, din contra, pe debitor, ţinênd loc de plată. Această liberare nu datează însă din ziua ofertei, ci numai din ziua consemnărei. Pentru ca să existe liberare, ambele fapte, adecă atât oferta cât şi consemnarea, trebue să fie întrunite. Această interpretare, singură juridică, resultă până la evidenţă din art. 1116, § 2, după care, în urma ofertei, debitorul trebue să consemneze suma oferită, cu dobênda ei *până în ziua depunerei*. Va să zică datoria subsistă până în ziua depunerei, de oare ce până atunci ea este productivă de dobêndă, căci nu se poate admite că o datorie stênsă să mai producă încă dobêndă. Cât pentru art. 608 Pr. civ., am vĕzut că el nu deroagă de la această regulă [1]).

Liberarea debitorului nu se va produce deci de cât prin consemnarea sumei oferite şi prin punerea ei la dispoziţia creditorului [2]).

Oferta urmată de consemnare ţinênd loc de plată, în privinţa debitorului, după cum se exprimă art. 1114, § 2, datoria e presupusă stênsă, debitorul liberat, fidejusorii

---

are ipotecă de cât din ziua în care actul, prin care el a consimţit la retragerea consemnărei, va fi investit cu formele cerute pentru a constitui o ipotecă". Legiuitorul nostru n'a mai reprodus această ultimă frasă, nu pentru că ea s'ar referi la ipoteca judecătorească, pe care legiuitorul nostru n'a admis-o, după cum pe nedrept crede Dl. C. Nacu (*Comparaţiune între C. C. român* şi *C. Napoléon*, nota asupra art. 1120), ci pentru că această formulă pare a se referi la vechiul regim ipotecar, sub imperiul căruia o ipotecă generală resulta din singura formă a actelor autentice. Cpr. Demolombe, XXVIII, 158. Berriat St. Prix, II, *Notes élément. sur le C. C.*, II, 4759.

[1]) Vedi *suprà*, p. 564, t. şi n. 4.

[2]) Baudry, II, 1068. Laurent, XVIII, 200. Demol., XXVIII, 145. Demante, V, 202 bis III. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 197, t. şi n. 25. Thiry, III, 68, *in fine*., Pigeau, *Pr. civ.*, II, p. 503. Rodière, *Compét. et procéd.*, II, p. 396. Mourlon, II, 1382. Marcadé, IV, 731. Larombière, III, art. 1259, No. 7. Carré-Chauveau, *op. cit.*, VI, partea II, Q. 2792, p. 595. Dumesnil, *op. cit.*, 379. Pand. fr., I, 4865. T. Huc, VIII, 94. Cas. fr. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2232, n. 1. Vedi şi autorii citaţi *suprà*, p. 564, n. 4.—*Contrà*. Toullier D., IV, partea I, 225, 226.

descărcați, ipotecele și celelalte siguranțe reale stînse. Într'un cuvînt, raporturile dintre debitor și creditor [1]) se regulează ca și cum ar fi urmat o plată reală și efectivă, destul este ca oferta și consemnarea, să fi fost făcute, în mod regulat și să nu fi fost retrase (art. 1118) [2]).

Chiar în privința raporturilor dintre creditor și debitor, oferta urmată de consemnare nu echivalează cu plata, *ci ține loc* numai de plată, după cum se exprimă art. 1114, § 2, și după cum observă și Pothier, pentru că, pe cînd plata cuprinde transferarea proprietății lucrului plătit creditorului, consemnarea, din contra, nu transferă creditorului proprietatea lucrului consemnat, proprietatea nefiind definitiv transferată de cât prin primirea voluntară a lucrului oferit și consemnat (art. 1118), sau prin pronunțarea unei hotărîri definitive, care declară de bune și valide oferta și consemnația (art. 1119) [3]).

Risco-periculul a lucrului consemnat.

Art. 1114, § 2 prevede că consemnarea ține loc de plată, în acest sens că ea pune lucrul în riscul creditorului [4]) și oprește cursul procentelor (art. 1116, § 2 C. C. și

---

[1]) In cât privește însă pe cei de al treilea, creditori ai creditorului, nici oferta, nici consemnarea nu le rădică drepturile lor, atunci mai cu samă cînd, prin opositiuni sau popriri, ei au făcut consemnația necesară. Larombière, III, art. 1257, No. 13. Pand. fr., I, 4871.

[2]) Larombière, III, art. 1257, No. 12. Pand. fr., I, 4870.

[3]) Cpr. Pothier, II, 573. Pand. fr., I, 4880. Thiry, III, 69. Baudry, II, 1069. Mourlon, II, 1385.

Riscurile intervenite între ofertă și consemnație. Controversă.

[4]) Ce trebue să decidem în privința riscurilor intervenite între ofertă și consemnare? Aceste riscuri remân în sarcina debitorului, cînd sunt de așa natură că numai depunerea lucrului poate să le facă să treacă asupra capului creditorului. Astfel, debitorul va suferi personal micșorarea de valoare a monetelor oferite, survenită între ofertă și consemnație. Aceste riscuri nu vor fi în sarcina creditorului de cât în urma consemnărei, dacă ea a fost valabil făcută. Larombière, III, art. 1257, No. 11. Pand. fr., I, 4851.— *Contrà.* Toullier D., IV, partea I, 231.

Casul în care portărelul ar fi luat banii oferiți și ar fi fost prădat de tâlhari. Controversă.

Eată încă o ipoteză care a dat loc la discuțiuni: Presupunênd că portărelul care a făcut oferta reală, a luat banii oferiți, în urma refusului creditorului de a'i primi, spre a'i da debitorului sau a'i depune la casa de consemnație, și fără a fi comis vre o culpă (cpr. Cas. fr. D. P. 71. 1. 318. Sirey, 72. 1. 84), este oprit în drum și pradat de tâlhari. Naște, în asemene caz, întrebarea cine va suferi perderea

608 Pr. civ.). Mai mult încă, ea pune pe debitor la adăpost de ori ce urmărire din partea creditorului, căci de câte ori acesta îl va urmări, debitorul i va putea opune liberarea sa [1]).

Retragerea sumei consemnate.

Consemnarea nu stênge însă datoria în mod irevocabil, după cum o stênge plata, căci debitorul remânênd proprietarul lucrului consemnat, poate să'l retragă, și în asemenea caz, plata nu'și are ființă, ear datoria subsistă cu toate accesoriile ei [2]).

Remâne acum să cercetăm până la ce moment debitorul poate să'și retragă lucrul oferit.

Art. 1118.

Art. 1118 prevede că debitorul poate să'și retragă suma depusă, cât timp consemnațiunea n'a fost primită de creditor [3]), și aceasta fără ca să fie necesitate de interven-

---

banilor, debitorul, sau creditorul? După unii perderea ar trebui să privească pe debitor, pentru că el fiind proprietarul lor până la consemnare, riscul este în sarcina lui: *Res perit domino.* Larombière, III, art. 1257. No. 11.—După alții însă, perderea va fi în sarcina creditorului, el fiind în culpă de a fi refusat oferta, și perderea banilor fiind resultatul acestei culpe (art. 998). Cpr. art. 1117, care face, în această materie, aplicațiunea principiului de mai sus. Vedi Demolombe, XXVIII, 140. Duranton, XII, 225. Această din urmă opinie ni se pare preferabilă.

[1]) Mourlon, II, 1385. Pand. fr., I, 4880.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 4880. T. Huc, VIII, 95. Baudry, II, 1069. C. Paris. D. P. 78. 2. 119.

[3]) Acceptarea sau primirea din partea creditorului poate fi expresă sau tacită. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.,* 934. Larombière, III, art. 1263, No. 2. Pand. fr., I, 4897. Prin acceptare se înțelege, deci, aici, ori ce fapt care denotă din partea creditorului intenția de a considera consemnarea ca validă și de a primi suma depusă drept plată. Această intenție se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului și scapă de controlul Casației. Garsonnet, *op. cit.,* VI, p. 337, t. și nota 38. Cas. fr. D. P. 70. 1. 206. — Cele mai multe ori, acceptarea consemnațiunei se va face prin o notificare debitorului și directorului casei de consemnație cuprinzênd declarația că creditorul acceptă și se opune la retragerea sumei depuse. Acesta este, în ori ce caz, mijlocul cel mai sigur. Cpr. Chauveau-Carré, *op. cit.,* VI, partea II, p. 592, Q. 2787 *sexies.* Pand. fr., I, 4897, 4905. Demolombe, XXVIII, 156. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 200, n. 35. Dumesnil, *op. cit.,* 365. Baudry, II, 1070. Vedi art. 376 urm. din noul Cod german.

Moartea sau interdicția debitorului, întêmplate în urma

ția justiției în acest scop [1]), pentru că, până în acest moment, ea nu este de cât o simplă propunere unilaterală de plată, *solius offerentis promissum* [2]).

El poate să exercite acest drept chiar atunci când valoarea monetelor depuse s'ar fi mărit, pentru că dreptul de a'și retrage suma depusă aparținându-i în calitatea sa de proprietar, monetele sale sunt acele care au dobêndit o valoare mai mare, și creditorul nu poate să aibă nici un drept asupra lor, de oare ce el le a refusat [3]).

Art. 1118 adaogă că, de câte ori debitorul își iea înapoi suma depusă, codebitorii sau fidejusorii nu sunt liberați. Aceasta nu autorisă însă pe acești din urmă a se opune la retragerea sumei depuse, cu tot interesul ce ei ar avea ca această sumă să nu fie retrasă, pentru că acest interes nu poate fi invocat contra debitorului și pentru că, prin retragerea sumei depuse, debitorul uzează de un drept ce'i aparține în calitatea sa de proprietar [4]).

Creditorii debitorului nu pot retrage suma depusă de dênsul, în baza art. 974.

Dreptul pe care îl are debitorul, cât timp consemnarea n'a fost primită de creditor, de a'și retrage suma depusă, nu poate fi exercitat de creditorii sêi, în baza art. 974, pentru că creditorii nu pot să exercite drepturile pe care debitorul lor poate să le exercite sau să nu le exer-

---

consemnațiunei, n'ar împedica acceptarea creditorului sau a moștenitorilor sêi. Dumesnil, *op. cit.*, 368 urm. Acceptarea făcută numai de unul din moștenitori n'ar produce, bine înțeles, efecte de cât până la concurența părței sale de moștenire. Pand. fr., I, 4895.—După cum moștenitorii creditorului pot să accepte consemnarea, tot astfel și moștenitorii debitorului pot să retragă suma depusă.

[1]) Cpr. Cas. rom. S-a 1. Bulet. anul 1893, p. 103.

[2]) L. 3, Pr., Dig., 50, 12, *De pollicitationibus.* Vedi în privința policitațiunei, t. V, p. 9, 10, 35 și 205 urm.

[3]) Cpr. Pothier, II, 580. Laurent, XVIII, 204. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, p. 335, n. 33. Pand. fr., I, 4883. Duranton, XII, 231.—De câte ori debitorul își retrage suma depusă, datoria continuă a subsista împreună cu toate accesoriile sale, privilegii, ipoteci, etc. (Cpr. art. 1120). Laurent, XVIII, 206. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 199, t. și n. 31. Duranton, XII, 230. Berriat St. Prix, II, 4752. Garsonnet, *op. cit.*, VI, § 1322, p. 336, t. și nota 34.

[4]) Pand. fr., I, 4884. Laurent, XVIII, 205. Larombière, III, art. 1261, No. 1. Duranton, XII, 232. — *Contrà.* Pigeau, *Pr. civ.*, II, p. 506.

cite, fără a se putea dice că el își micșorează patrimoniul de câte ori remâne în inacțiune. Ori, nu se poate dice că debitorul își micșorează patrimoniul său prin menținerea consemnărei, fiind că, dacă el ar retrage-o, creditorul ar putea să'l silească imediat a plăti.

Poprirea practicată de creditorii debitorului asupra sumei depuse. Controversă.

Din cele mai sus expuse resultă că dacă creditorii debitorului ar fi practicat o poprire asupra sumei consemnate de dênsul, asemenea poprire n'ar putea fi validată de cât atunci când debitorul ar consimți la retragerea sumei depuse [1]).

Dreptul creditorilor creditorului de a popri suma depusă în socoteala lui.

Cât pentru creditorii aceluia în socoteala căruia consemnarea a fost făcută, ei pot, fără nici o îndoeală, s'o primească în numele său, în limitele drepturilor lor, și să poprească suma depusă; de unde resultă că, în urma acestor popriri, debitorul nu mai poate să'și retragă suma depusă de cât pentru ceea ce întrece aceste popriri [2]).

Falimentul debitorului declarat înainte de acceptarea creditorului.

Din împrejurarea că, până în momentul acceptațiunei creditorului, suma depusă aparține debitorului, principiu admis și de Pothier (II, 580), s'a tras consecința că, în urma falimentului debitorului declarat înainte de acceptare, creditorul în socoteala căruia s'a făcut depunerea, n'ar mai putea să accepte oferta; suma depusă aparținênd debitorului, se va primi de sindic și se va împărți, în asemenea caz, între toți creditorii săi [3]).

Această soluție lasă însă a se presupune că creditorii pot să urmărească și să poprească suma consemnată de debitorii lor [4]), pentru că falimentul debitorului ține loc de poprire din partea creditorilor săi [5]).

Art. 1119.

Cele dise în privința acceptărei consemnațiunei din partea creditorului, sunt aplicabile și în casul când o hotă-

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 207. T. Huc, VIII, 95. Pand, fr., I, 4886. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 335, nota 33. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 199, t. și n. 32. Larombière, III, art. 1261, No. 2.—*Contrà.* Demolombe, XXVIII, 149. Demante, V, 206 bis I. Duranton, XII, 237 urm. C. Dijon. D. P. 78. 2. 17.

[2]) Laurent, XVIII, 207. Larombière, III, art. 1261, No. 2. Demolombe, XXVIII, 255. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 199. Pand. fr., I, 4889. T. Huc, VIII, 95. Cpr. art. 377 din noul Cod civil german.

[3]) Vedi Thiry, III, 69. Duranton, XII, 240. Dumesnil, *op. cit.*, 367. Cpr. C. Paris, D. P. 78. 2. 119.

[4]) Vedi *suprà*, text și n. 1, unde se arată controversa.

[5]) Cpr. Pand. fr., I, 4891.

rîre avênd puterea lucrului judecat, a declarat că oferta și consemnațiunea sunt făcute în mod valid, și aceasta fie după cererea debitorului, fie după acea a creditorului (art. 1119). Textul prevede, ce e dreptul, numai casul în care judecata a fost pronunțată după cererea în validitate a ofertei și consemnațiunei introduse de debitor, însă soluția este aceiaș și în casul în care hotărîrea a fost pronunțată în urma unei cereri în anulare introdusă de creditor, pentru ca hotărîrele judecătorești ținênd loc de convenție, contractul judecătoresc se formează atât în casul întâi cât și în casul al doile: *Judiciis quasi contrahimus* [1]).

In ori ce caz, convenținunea care resultă din hotărîre între debitor și creditor, pentru a împedica pe debitor de a'și retrage suma depusă în dauna codebitorilor sau fidejusorilor sĕi [2]), trebue să fie formată în mod irevocabil, ceea ce textul exprimă dicînd că *hotărîrea să fi dobêndit puterea lucrului judecat*, adecă să nu fie susceptibilă de opositie și apel, fie că aceste căi de recurs nu sunt admise de lege, fie că termenele au expirat, fără ca părțile să fi usat de ele, fie, în fine, ca opositia și apelul să fi fost respinse sau apelul perimat (art. 257, 329 Pr. civ.) [3]).

---

[1]) Laurent, XVIII, 209. Pand. fr., I, 4901. Demolombe, XXVIII, 151. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 200, n. 33. Duranton, XII, 234. Mourlon, II, 1386. Cpr. art. 376, § ultim din noul Cod civil german.

[2]) De câte ori consemnarea a fost aceptată de creditor sau declarată validă prin o hotărîre remasă definitivă, proprietatea sumei depuse a trecut la creditor, și debitorul nu poate s'o mai retragă fără consimțĕmêntul acestuia. Dacă el o retrage, chiar cu consimțĕmêntul creditorului, asemenea retragere nu poate să aducă nici un prejudiciu codebitorilor sau fidejusorilor sĕi (art. 1119). Motivul acestei dispositiuni este lesne de priceput. In adevĕr, acceptarea creditorului sau dobêndirea hotărîrei definitive aducênd în mod irevocabil stêngerea datoriei, retragerea posterioară a sumei depuse, cu consimțĕmêntul creditorului, nu aduce reînvierea primei obligațiuni, ci crearea unei obligațiuni noi, la care codebitorii sau fidejusorii celei d'întâi n'au luat parte și care, prin urmare, nu le este oposabilă. Cr. Thiry, III, 69, p. 91. Pand. fr., I, 4906. Laurent, XVIII, 210. Baudry, II, 1070. Demolombe, XXVIII, 157.

[3]) Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 337. Pand. fr., I, 4902 Laurent, XVIII, 209. Demolombe, XXVIII, 152. Mourlon' II, 1386 Larombière, III, art. 1262, No. 1. Demante, V,' 207 bis IV. Aubry et Rau, IV, § 322, p. 200, nota 34.

Casul în care hot. care a declarat oferta validă, este încă supusă opoziției sau apelului.

Presupunênd că hotărîrea pronunțată a declarat oferta bună și validă, chestiunea este de a se ști dacă debitorul poate să'și retragă suma depusă, fără consimțemêntul creditorului, cât timp termenul de opoziție sau de apel n'a expirat încă? Trebue să distingem: Dacă hotărîrea de validare a fost admisă contra creditorului, după cererea debitorului, și creditorul nu face nici opoziție, nici apel, debitorul nu poate să 'și retragă suma, pentru că creditorul putênd singur să atace hotărîrea, de câte ori el păstrează tăcerea, această hotărîre are de o cam dată puterea lucrului judecat. Dacă el, din contra, atacă hotărîrea pronunțată în contra lui, această hotărîre cade, și prin urmare, debitorul a putut să'și retragă suma, chestiunea fiind din nou pusă în judecată prin opositia sau apelul creditorului. Cât pentru casul în care hotărîrea de

---

Hotărîrea prin care se perimă un apel, este ea supusă opoziției și apelului? Controversă.

Chestiunea de a se ști, dacă, în procedura noastră, hotărîrea prin care se declară un apel perimat este sau nu susceptibil de opoziție și apel este viu controversată. Vedi tr. nostru în limba fr., p. 312, t. și n. 4, și la autoritățile citate acolo, *adde* în sens că nu există opoziție, Curtea din Galatz (*Dreptul* din 1898, No. 26), ear în sens contrar, Cas. rom. *Dreptul* din 1898, No. 76. Curtea de casație a admis de asemenea apelul. *Dreptul* din 1890, No. 47 și din 1896, No. 10.—In noul proiect a D-lui Ministru C. G. Dissescu, pendent înaintea Camerelor, hotărîrea de perimare sau de respingere a cererei de perimare, se dă fără drept de opoziție și fără apel, însă cu drept de recurs, în termen de o lună de la data pronunțărei hotărîrei. Decisia Curței de casație se dă fără opoziție (art. 257 partea finală).

Perim. recursului în casație.

După o jurisprudență constantă, nu numai apelul este supus perempțiunei, dar și recursul în casație. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1888, p. 917 și Bulet. 1890, p. 373.

Perimarea opositiei. Controversă.

In cât privește însă perimarea opositiei, chestiunea este earăș controversată. Vedi tratatul nostru în limba franceză, p. 313, nota 2. Cpr. Cas. rom. *Dreptul* din 1899, No. 13 și *Curierul judiciar* din 1899, No. 6.—In Codul fr., cererea în perimare poate ea însăș fi perimată; chestiunea este însă controversată. V. Garsonnet, *op. cit.*, V, § 1204, p. 868. Eată cum se exprimă în această privință proiectul D-lui Ministru C. Dissescu (art. 257): „Ori ce acțiune, opoziție, contestație, apel, recurs în casație, cerere de revisuire se va perima, după cererea părței interesate, chiar în privința nevrêsnicilor, interdișilor sau celor puși sub consiliu judiciar, dacă partea va lăsa să treacă doi ani de la cel din urmă act de procedură".

validare a ofertei ar fi fost pronunțată în favoarea debitorului, în urma cererei de anulare a creditorului, există earăș o convenție provisorie, fiind că creditorul este singur în drept a ataca hotărîrea, și prin urmare, debitorul nu va putea retrage suma consemnată [1]).

Art. 1120. Am vĕdut că, în urma acceptărei voluntare (art. 1118) sau silite (art. 1119) a creditorului, debitorul nu'și mai poate retrage suma oferită și consemnată. Legea prevede, cu toate aceste, casul în care debitorul revine asupra consemnațiunei sale, cu consimțĕmêntul creditorului și 'și retrage suma depusă, regulând efectele acestei retrageri prin art. 1120.

După acest text, creditorul care a consimțit ca debitorul să'și retragă consemnațiunea, după ce aceasta fusese declarată validă prin o hotărîre definitivă, perde privilegiile sau ipotecile care asigurau plata creanței sale. In adevĕr, datoria primitivă fiind stênsă cu toate accesoriile ei prin validarea ofertei, noua convenție care a intervenit între creditor și debitor, nu poate să deie loc de cât unei noi obligațiuni pentru siguranța căreia nu se poate reînviea, în prejudiciul celor de al treilea, garanțiile accesorii care asigurau pe acea veche.

Eată pentru ce creditorul, care a consimțit ca debitorul să'și retragă suma depusă, după ce consemnațiunea a fost declarată valabilă prin o hotărîre definitivă, nu mai poate exercita privilegiile și ipotecile care garantau plata creanței primitive [2]).

Art. 1120 prevede numai casul în care o hotărîre remasă definitivă a validat oferta și consemnațiunea, însă aceiaș soluție este, pentru aceleași motive, aplicabilă și la casul când debitorul și'a retras suma depusă, cu consimțĕmêntul creditorului, după ce acest din urmă acceptase consemnațiunea [3]).

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 96. Laurent, XVIII, 209. Pand. fr., I, 4903. Mourlon, II, 1386. Demante, V, 207 bis V. Demolombe, XXVIII, 153. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 938.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1070. Thiry, III, 69. Pand. fr., I, 4906. Laurent, XVIII, 210. Demolombe, XXVIII, 157. Demante, V, 287 bis II și III. Vedi și *suprà*, p. 583, nota 2.

[3]) Laurent, XVIII, 210. T. Huc, VIII, 96. Pand. fr., I, 4907. Larombière, III, art. 1263, No. 1. Garsonnet, *op. cit.*, VI,

Cheltuelele ofertei reale şi a consemnaţiunei.

Art. 1117.—Cheltuelele ofertelor reale şi ale consemnaţiunei sunt în sarcina creditorului, de sunt făcute valabil. (Art. 998, 1105 C. C. Art. 140 Pr. civ. Art. 1260 C. fr. Art. 381 C. german).

Art. 1117 prevede că cheltuelele făcute de debitor cu ocasiunea ofertei şi consemnaţiunei, sunt în sarcina creditorului, dacă oferta şi consemnaţiunea întrunesc condiţiile prescrise de lege [1]). Aceasta nu este de cât aplicarea principiului înscris în art. 998, după care ori ce faptă a omului, care cauzează altuia o daună, obligă pe acela din a cărui greşală s'a ocasionat, a o repara. Ori, creditorul fiind, în specie, acela care, prin refusul său nedrept de a primi plata, a provocat cheltuelele procedurei ofertei şi a consemnaţiunei, este just şi juridic ca aceste cheltueli să fie în sarcina lui [2]).

Debitorul nu poate însă să reţie din suma depusă cheltuelele la care el are drept, pentru că, după art. 1116, § 2, el trebue să depue toată suma [3]).

Pentru ca cheltuelele ofertei şi consemnaţiunei să fie însă în sarcina creditorului, acesta trebue să fie în culpă, adecă să fi refusat plata oferită de debitor pe calea amicală şi în mod valabil (art. 1114, *ab initio*), silindu'l a face nişte cheltueli care puteau fi înlăturate [4]).

Când deci creditorul, în urma refusului său şi a ofertei reale, revine asupra acestui refus, primind suma ofe-

---

p. 338, nota 43. Aubry et Rau, IV, § 222, p. 200, n. 36. Duranton, XII, 234. F. Herman, III, asupra art. 1263, p. 170.

[1]) Deci, cheltuelele ofertei şi ale consemnaţiunei declarate nule, sunt în sarcina debitorului, în virtutea art. 140 Pr. civ., care pune cheltuelele judecăţei în sarcina acelui ce perde procesul. Garsonnet, *op. cit.*, VI, p. 339, § 1323, t. şi nota 1. Cpr. art. 381 din noul Cod german, care pune de asemenea cheltuelele consemnărei în sarcina creditorului, dacă lucrul consemnat n'a fost retras.

[2]) Cpr. Trib. Lyon, 13 Nov. 1882. Pand. fr., I, 4914. Marcadé, IV, 737. Baudry, II, 1071. Mourlon, II, 1390. Thiry, III, 69, *in fine*. Larombière, III, art. 1260, No. 2. Demolombe, XXVIII, 128.

[3]) Demolombe, XXVIII, 130. Pand. fr., I, 4917. Larombière, III, art. 1260. No. 2.

[4]) Vedi *suprà*, p. 551, nota 1.

rită, înainte de consemnarea ei, sau luând-o de la casa de consemnaţie, în urma depunerei ei, este evident că el trebue să sufere cheltuelele ofertei şi consemnărei a cărei procedură a fost ocasionată prin culpa sa [1]).

Când însă creditorul primeşte suma oferită prin portărei în momentul chiar a facerei ofertei, cheltuelele sunt în sarcina debitorului, dacă acest din urmă nu dovedeşte că procedura ofertei a fost pricinuită prin refusul creditorului de a primi plata, care i se oferise pe calea amicală. Creditorul va putea, în adevĕr, să invoace, în asemenea caz, art. 1114, § 1, care nu autorisă pe debitor a recurge la procedura ofertei prin portărei de cât atunci când creditorul refusă plata oferită de bună voe [2]).

In cât priveşte dovada refusului plăţei oferite pe calea amicală, ea se va putea face prin ori ce mijloace, marturi, presumţiuni, interogatorul creditorului, etc., fiind vorba de un fapt pentru care nimene n'a putut să'şi procure o dovadă scrisă [3]).

Cheltuelele făcute de debitor cu ocasiunea ofertei şi consemnaţiunei, cuprind nu numai timbrul şi taxele plătite portăreilor, dar încă şi ceea ce debitorul a plătit pentru transportarea şi remiterea lucrului oferit [4]).

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 213, 214. Demolombe, XXVIII, 133. Demante, V, 205 bis II. Pand. fr., I, 4924 urm. Marcadé, IV, 737. Garsonnet, *Pr. civ.*, VI, § 1323, p. 339, t. şi n. 3. Massé-Vergé, III, § 564, p. 439 n. 12. Cas. fr. D. P. 92. 1. 383.

[2]) Cpr. Marcadé, IV, 738 urm. Massé-Vergé, *loco suprà cit.* Baudry, II, 1063. Laurent, XVIII, 213. Pand. fr., I, 4926.— Veḑi însă Demolombe, XXVIII, 134. Veḑi şi *suprà*, p. 551, n. 1 şi p. 550, t. şi n. 1.

Osebit de acest caz, mai este încă şi un altul în care tot debitorul sufere cheltuelele ofertei, şi anume atunci când el îşi retrage însuş suma consemnată. Debitorul revocându-şi în asemenea caz oferta, trebue să sufere cheltuelele ei, chiar dacă ea ar fi fost făcută în mod valid, pentru că creditorul nu poate să sufere cheltuelele unei proceduri care nu'i aduce nici un folos. Laurent, XVIII, 214. Pand. fr., I, 4928.

[3]) Cpr. Laurent, XVVIII, 143, 213. Pand. fr., I, 4927. Demolombe, XXVIII, 135. Marcadé, IV, 738.

[4]) Cpr. Larombière, III, art. 1260, No. 2. Demolombe, XXVIII, 128. Pand. fr., I, 4914.

In casul art. 1121, adecă când obligația are de obiect un corp cert și determinat, creditorul va suferi nu numai cheltuelele făcute pentru transportarea lucrului oferit, dar încă și acele pentru închirierea localului și paza lucrului [1]).

Art. 1105. Dar dacă cheltuelele ofertei și consemnațiunei sunt, în principiu, în sarcina creditorului, ca unul ce le a provocat prin refusul sĕu, cheltuelele ordinare pentru efectuarea plății, remân tot în sarcina debitorului, pentru că art. 1117 nu deroagă de la art. 1105, și pentru că refusul creditorului n'ar fi scutit pe debitor de a le face [2]).

Regulele de drept internațional aplicabile la ofertele reale și consemnare.

Chestiunile privitoare la ofertele reale și la consemnare, la obligațiunea de a da chitanță, etc., atârnă de legea locului unde obligația urmează a fi executată *(lex loci executionis)*, fie în virtutea unei clause a contractului, fie în virtutea legei care a presidat la formațiunea sa [3]).

Despre plata prin subrogațiune.—Generalități.

Subrogațiunea este în genere substituțiunea unui lucru în locul altuia, sau a unei persoane în locul altei persoane. In casul întâi, subrogațiunea este *reală* și efectele sale sunt cârmuite de vechea maximă: *Subrogatum capit naturam subrogati* [4]); în casul de al doile, ea este *personală* și consistă în substituirea juridică a unei persoane în locul alteia, cu scopul de a permite celei d'intâi de a exercita toate sau parte macar din drepturile care aparțin celei de

---

[1]) Demolombe, XXVIII, 167. Pand. fr., I, 4914.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 4916. Demolombe, XXVIII, 129. Demante, V, 205 bis I. Larombière, III, art. 1260, No. 2. Garsonnet, *op. cit.*, VI, § 1323, *in fine*, p. 339, 340.

[3]) A. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé* (ed. a 2-a, din 1890), p. 641. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. intern. privé*, v° *Oblig.*, No. 68. Brocher, *Dr. internat.*, II, p. 117.

[4]) Subrogația reală, cu desevêrșire străină de materia plății, are loc, de ex., în materie de schimb (art. 1405). Codul fr. mai prevede și alte casuri de subrogare reală: Veți, de ex., art. 747, 766, 1066, 1067, 1069, 1407, 1434, 1435, 1553, 1559, etc. C. fr., eliminate de legiuitorul nostru. Cpr. Baudry, II, 1040. Pand. fr., I, 3658. Demolombe, XXVII, 306.

a doua. Astfel, cesionarul unui drept este, *lato sensu*, subrogat cedentului, întru cât el exercită drepturile acestui din urmă (art. 1391 urm.).

In capitolul de față, cuvêntul subrogație are însă un sens mai restrêns, și vom vedea mai la vale că, cu toată părerea contrară a unor autori, subrogația nu trebuește confundată cu cesiunea creanței.

Origina subrogațiunei și a regulelor care o cârmuesc se găsește în dreptul roman. Idea primă a acestei instituțiuni resultă, în adevĕr, pe de o parte, din beneficiul *cedendarum actionum*, prin care fidejusorul, care plătise pe creditor, succeda drepturilor ce acesta avea contra debitorului principal și contra cofidejusorilor sĕi (cpr. art. 1670 C. C.) [1]; iar pe de alta, din dreptul acordat debitorului, care se împrumuta cu o sumă de bani pentru plata datoriei sale, de a conserva ipotecile care garantau creanța primitivă, pentru a le alipi în acelaș rang *(ut ordo servetur)* de creanța născută din acest împrumut [2]. Este însă de observat că această grea materie [3] n'a fost adâncită de jurisconsulții romani, și n'a făcut din partea lor obiectul unui studiu metodic. Origina subrogației. Dreptul roman.

Cuvintele *subrogatio*, *subrogare*, le era chiar necunoscute, și de câte ori era vorba ca un creditor să iee locul altuia, ei ḑiceau *succedere in locum priorum creditorum* (Cod., 8, 19, *De his qui in priorum creditorum locum succedunt* [4]). Cuvêntul *subrogație* a fost împrumutat de la dreptul canonic [5] și s'a păstrat până astăzi; ear adevĕrata bază a teoriei moderne asupra subrogațiunei, o găsim în Ordonanța Regelui Henric al IV-le, din 1609 [6].

---

[1]) Cpr. L. L. 17 și 36, Dig., 46, 1, *De fidejussoribus et mandataribus.*

[2]) Cpr. L. 12, § 2 și 8, Dig., 20, 4, *Qui potiores in pignore*, etc.; L. 1, Cod, 8, 19, *De his qui in priorum creditorum locum succedunt.*

[3]) Renusson (*De la subrogation*, capit. 1, No. 15) consideră această materie ca una din cele mai spinoase, și acelaș autor adaogă că chestiunile la care ea dă loc *font de la peine aux avocats qui les traitent.* Cpr. Demolombe, XXVII, 300.

[4]) Cpr. Demolombe, XXVII, 301. Pand. fr., I, 3663.

[5]) Cpr. Demolombe, XXVII, 301. Pand. fr., I, 3663.

[6]) Vedi *infrà*, p. 606.

Definiție. Subrogația, de care avem să ne ocupăm, poate fi definită: o ficțiune juridică, în virtutea căreia o obligație, stînsă prin plata făcută de o a treia persoană sau de debitor cu banii unui al treile, și prin urmare, stînsă în privința creditorului, e presupusă a exista cu toate accesoriile sale în folosul celui de al treile, care iea locul creditorului și poate exercita toate drepturile sale. Ea este o ficțiune, după cum o recunoaște însuș Pothier [1]), pentru că plata avînd de efect stîngerea obligației, numai prin închipuire, creanța poate să treacă la terțiul care a plătit sau cu banii căruia s'a făcut plata.

Deosebire între subrogația și novația. Subrogația are deci analogie cu novațiunea, care se îndeplinește prin schimbarea creditorului (art. 1128, § ultim), întru cât, în ambele casuri, un nou creditor este substituit celui vechiu. Intre subrogație și novație există însă următoarele deosebiri: 1° In subrogație, vechia creanță subsistă în privința subrogatului, cu toate accesoriile sale, privilegii, ipoteci, etc; pe când în materie de novațiune, vechia creanță este stînsă și acea nouă, care o înlocuește, nu are privilegiile și ipotecile celei vechi, dacă creditorul nu'și le a reservat expres (art. 1134);

2° Novațiunea nu se poate îndeplini fără consimțemîntul debitorului, fiind că el contractează o nouă datorie (art. 1128); pe când consimțemîntul lui nu este neapărat în privința subrogației [2]).

3° Novațiunea este tot-deauna resultatul unei convențiuni, pe când subrogația poate fi legală [3]).

Subrogația se deosebește de asemenea de novațiunea îndeplinită prin schimbarea debitorului, cu delegațiunea unui debitor în locul altuia, etc. [4]).

Natura juridică a subrogației. Controversă. Toți autorii recunosc că subrogația este o ficțiune, însă nu sunt de acord asupra naturei și întinderei acestei ficțiuni.

Astfel, după unii, plata prin subrogație ar stînge creanța veche nu numai în privința creditorului, dar și în

---

[1]) Pothier, *Oblig.*, II, 560. *Idem*, *Introduction au tit. XX de la coutume d'Orléans*, I, p. 661, No. 66.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 3720 urm. Duranton, XII, 115. Thiry, III, 54.

[3]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 618.

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 3720, 3721. Larombière, III, art. 1250, No. 19. Troplong, *Hypoth.*, I, 350.

privința terțiului care a plătit sau cu a cărui bani s'a făcut plata (subrogatului), și ar da naștere în folosul acestui din urmă la o altă creanță, care ar fi învestită cu garanțiile creanței vechi. După acest sistem, ficțiunea care servește de bază subrogațiunei n'ar avea deci de efect de a transmite subrogatului însuș creanța plătită, ci numai accesoriile ei (privilegiile, ipotecele, etc.) care o garantau [1]).

Pentru a se ajunge la acest resultat, care păcătuește în contra logicei celei mai elementare, se dice că subrogația fiind o modalitate a plății și plata stîngînd creanța, aceasta nu poate să subsiste în privința subrogatului. Dar dacă ar fi așa, subrogația n'ar mai fi o ficțiune, pentru că ficțiunea consistă tocmai în a considera creanța ca existentă față cu cel de al treilea, de și în realitate ea este stînsă în privința creditorului. Este mult mai logic, deci, de a învesti pe subrogat cu însuș creanța, de cât de a'l învesti cu accesoriile unei creanțe care se recunoaște de stînsă. Eată pentru ce vom admite, împreună cu majoritatea autorilor, că efectul subrogațiunei este de a face să treacă în persoana subrogatului nu numai accesoriile creanței, ci însuș creanța [2]) ; de unde resultă că subrogatul va putea exercita toate drepturile creditorului, folosinduse de beneficiul competinței comerciale și de dobînda de 6 %, dacă creanța era comercială ; de drepturile ce conferea creditorului titlul executor care constata creanța

---

[1]) Vedi în acest sens, Merlin, Répert. *Subrogat. des personnes*, S-a II, § 1, t. 16, p. 454 urm. și *Quest. eod.* v°, § 1, t. 7, p. 620 urm. Bugnet asupra lui Pothier, II, nota, p. 291, 292 și 299. Marcadé, IV, 712 urm. Daniel de Folleville, *Caractères distinctifs du payement avec subrogation*. Favard, Répert, v° *Subrog. des personnes*, § 1. Cpr. C. Pau. D. P. 91. 2. 117.

[2]) Cpr. Baudry, II, 1042. Thiry, III, 55. Arntz, III, 179. Laurent, XVIII, 3 urm. Demante, V, 189 bis 1 urm. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 169, n. 2. T. Huc, VIII, 46 urm. Vigié, II, 1462. Pand. fr., I, 3664—3667. Mourlon, II, 1353 urm. și *Subrog. personnelles* (Paris, 1848), p. 6 urm. Gauthier, *Subrog. des personnes* (Paris, 1853), 40 urm. Demolombe, XXVII, 320 urm. Larombière, III, art. 1252, No. 7. C. Riom și Cas. fr. D. P. 91. 1. 313. D. P. 94. 1. 153. D. P. 64. 1. 299. D. P. 61. 1. 153.

sa, etc., foloase de care el n'ar putea beneficia, dacă s'ar admite că o creanță nouă a luat locul acelei vechi [1]).

Acest sistem este conform opiniunei lui Pothier și a lui Dumoulin [2]), ceea ce nu este de puțină însemnătate într'o materie tradițională. Ea are pentru dênsul atât lucrările pregătitoare [3]) cât și însuș textul legei. In adevĕr, subrogatul întrând în drepturile creditorului (art. 1106, 1107, § 2 și 1670), în drepturile și acțiunile sale (art. 1107, § 1), etc., creanța nu este alt ceva de cât drepturile ce ea conferă [4]).

Deosebiri între subrogația și cesiunea de creanță.

Subrogația făcênd să treacă asupra capului subrogatului toate drepturile și acțiunile ce creditorul avea în contra debitorului, are multă analogie cu cesiunea de creanță, cu care unii au și confundat-o [5]).

Intre subrogația și cesiunea de creanță există însă următoarele deosebiri:

1° Cesiunea de creanță pune față în față doi speculatori, care caută a trage foloase din contractul de cesiune, cedentul căutând a vinde creanța cât de scump, ear cesionarul a o cumpara cât de eften; creditorul primește deci de la cesionar prețul vênzărei, ear cesionarul nu dobêndește creanța în baza unei ficțiuni, ci prin efectul firesc al contractului; pe când în subrogație, creanța nu este vêndută, ci plătită și stênsă, și numai prin o închipuire ea trece la terțiul subrogat. Subrogațiunea nu cuprinde, deci, ca cesiunea de creanță, ideea de speculă, ci ideea unei binefaceri, acea de a veni în ajutorul unui debitor, care pentru moment nu are fondurile necesare spre a face față datoriilor sale;

---

[1]) Cpr. Baudry, T. Huc, *loco suprà cit.* Pand. fr. I, 3668. C. Limoges. D. P. 88. 2. 103.

[2]) Pothier, *Oblig.*, II, 560, și I, *Introduc. à la cout. d'Orléans* (tit. 20), 66 urm. Cpr. Dumoulin (Molineus), *Trac. de usuris*, Q. 49, No. 344 și Q. 37, No. 277. Cpr. și L. 76, Dig., 46, 3, *De solutionibus*; L. 3, Dig., 20, 3, *Quæ res pign. vel hypoth. datæ obligari non possunt*; L. 3, Cod., 8 19, *De his qui in priorum creditorum locum succedunt*, etc.

[3]) Vedi în Locré, XII, No. 20, 37 și 114, raportul tribunului Jaubert, discursul tribunului Mouricault și expunerea de motive a lui Bigot-Préameneu. Cpr. Pand. fr., I, 3666, 3669.

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 3667, și autorii citați, p. 591, n. 2.

[5]) Toullier D. IV, partea I, 118, 119. Delvincourt, II, p. 559, nota asupra p. 170 (ed. din 1834). Cpr. Pand. fr., I, 3669.

2° Cesionarul unei creanțe nu poate să exercite de cât acțiunea creditorului care i a cedat drepturile sale, acțiunea *utilă* din dreptul roman, pe care el o exercită *nomine proprio*; pe când terțiul subrogat, pe lângă acțiunea creditorului, care-i este transmisă prin subrogație, acțiunea directă din dreptul roman, pe care el o exercită *procuratorio nomine*, poate încă să mai exercite o acțiune în numele său propriu contra debitorului și care derivă din mandat, gestiune de afaceri sau împrumut. Această din urmă acțiune, lipsită de ori ce asigurări particulare, poate, pe de o parte, fi mai puțin folositoare de cât acțiunea creditorului, care poate fi garantată prin privilegii, ipoteci, fidejusiune, etc., însă, pe de altă parte, conferă un avantaj pe care nu'l are acțiunea creditorului, și anume acel de a cere procentele banilor debursați (art. 991, 1550), ceea ce va constitui pentru subrogat un adevĕrat folos, de câte ori debitorul va fi solvabil.

3° Cesiunea creanței fiind o adevĕrată vêndare și cesionarul fiind un speculator, dobêndește toate drepturile creditorului și poate, în toate casurile, cere creanța întreagă, ori care ar fi prețul cesiunei; pe când subrogațiunea fiind considerată ca un serviciu adus debitorului, ear nu ca o speculațiune, terțiul subrogat în drepturile creditorului nu va putea nici o dată cere mai mult de cât a plătit pentru a dobêndi subrogația;

4° Cesiunea creanței presupune consimțĕmêntul creditorului; pe când subrogația poate, din potrivă, să aibă loc în contra voinței sale (art. 1107, § 2, *in fine*);

5° Cesiunea creanței fiind o vêndare, cedentele trebue să garanteze pe cesionar de existența creanței, de și vêndarea n'ar cuprinde această îndatorire (art. 1392), și chiar de existența privilegiilor, ipotecilor și a fidejusiunei, dacă creanța cedată este privilegiată, ipotecară sau cauționată (art. 1396); pe când terțiul subrogat, care a plătit datoria, nu are drept la garanții. Dacă datoria plătită prin subrogație n'a avut ființă, terțiul subrogat va avea, ce e dreptul, o acțiune în repetiție, însă această acțiune va fi o *condictio indebiti*, ear nu acțiunea în garanție, ceea ce însĕmnează că terțiul care a făcut plata nedatorită, nu va avea drept, ca în acțiunea în garanție, la întreaga daună suferită (*damnum emergens* și *lucrum cessans*) (art. 1084),

ci numai la sumele, cu care pretinsul creditor, care ar fi primit plată de bună credință, s'ar fi înavuțit (argum. din art. 994, 996) [1];

6⁰ Cesionarul creanței nu poate opune dreptul său celor de al treilea, de cât după ce a notificat debitorului cesiunea, sau după ce acesta a acceptat-o prin un act autentic (art. 1393); pe când plata prin subrogație nefiind o cesiune, dispozițiile art. 1393 nu sunt aplicabile în specie. Pentru ca debitorul să nu se poată însă libera plătind vechiului creditor, terțiul care a făcut plata va face foarte bine de a i o aduce la cunoștință într'un mod oare care, fie prin o notificare în regulă, fie prin o scrisoare, și chiar prin o înștiințare verbală. (Cpr. art. 1672 de la fidejusiune, care este aplicabil și în specie, motivele fiind aceleași [2]).

7⁰ In caz de cesiune de creanță, dreptul cedat se prescrie prin același termen, în privința cesionarului ca și în privința cedentelui, termenul prescripției fiind același fie că creanța aparține cedentelui, fie cesionarului; pe când în caz de plată prin subrogație, trebue să distingem: sau plata a fost făcută de însuș debitorul cu bani împrumutați (art. 1107, § 2), sau de o a treia persoană având mandat expres ori tacit, și termenul prescripției va fi de 30 de ani de la data împrumutului sau plății; sau plata a fost făcută de o a treia persoană fără mandat, și recursul subrogatului se va prescrie prin lapsul de timp care mai remânea vechiului creditor [3].

---

[1]) Cpr. Pothier, *De l'hypothèque* (*Introduction au titre XX de la coutume d'Orléans*), I, 67. Baudry, II, 1043, p. 751. Pand. fr., I, 3678. C. Riom. D. P. 91. 1. 313.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 3695, 3728. Demolombe, XXVII, 329. Larombière, III, art. 1250, No. 39 și 42. Gauthier, *Subrog. des personnes*, 135. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 174. Marcadé, IV, 707. C. Amiens. Sirey, 72. 2. 262.—Înștiințarea pe care ar face-o plătitorul nu este supusă la nici o formă particulară și dovada ei se va face după dreptul comun. Laurent, XXVIII, 239. T. Huc, XII, 228.—Vedi însă Duranton (XVIII, 356), după care dovada testimonială ar fi admisibilă, ori care ar fi valoarea litigiului, înștiințarea plătitorului fiind un fapt material. Laurent însă observă cu drept cuvênt că un fapt ordonat de lege nu este un fapt material, ci un fapt juridic.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 52. Mourlon, *Subrogation*, p. 35 urm.

8⁰ Cesiunea de creanță fiind o vêndare, cedentele trebue să fi capabil de a vinde, ear cesionarul, capabil de a cumpara (art. 1306); pe când o persoană incapabilă de a vinde poate să subroage în drepturile sale pe acela care voește să facă plata, de câte ori ea are capacitatea de a o primi și de a da chitanță descărcătoare. Astfel, de exemplu, administratorii bunurilor unor persoane morale, care nu pot înstrăina bunurile ce ei numai administrează sub oare care condițiuni și care, ca atare, n'ar putea cesiona creanțele persoanelor ce represintă, fără a recurge la formele prescrise de lege, pot să opereze subrogația, pentru că au capacitatea de a primi plata. Tot astfel, epitropul, care nu poate primi cesiunea vre unui drept sau vre unei creanțe contra pupilului său (art. 390, 1308) [1]), poate, plătind pentru acest din urmă, să obție subrogația legală în drepturile minorului creditor, și chiar subrogația convențională [2]).

De asemenea, creditorul solidar neputênd să facă de cât actele care pot avea de efect conservarea creanței (art. 1038), n'ar putea s'o vêndă. El ar putea însă să consimtă la subrogație, pentru că asemenea act nu aduce nici o daună creditorilor săi [3]).

9⁰ In fine, autorii francezi mai semnalează încă o altă deosebire însemnată între subrogația și cesiunea de creanță, care, în Codul nostru, a dispărut prin modificarea art. 1252 din Codul francez (art. 1109 C. rom.) [4]).

---

[1]) Această proibițiune se aplică și cotutorului de fapt. Cas. rom. S-a I. *Dreptul* din 1898, No. 4, decisie intovărășită de nota D-lui Al. Degré.

[2]) Laurent, XVIII, 12 și XXIV, 53. Demante, II, 206 bis VII. Marcadé, II, 247. Valette sur Proudhon, *Etat des personnes*, II, p. 400 și *Explic. somm.*, p. 242. Mourlon, *Subrogation*, p. 29 urm. Demolombe, VII, 774 și XXVII, 332. Pand. fr., I, 3688. Thiry, I, 588. Baudry I, 1074 bis. T. Huc, III, 386. Larombière, III, art. 1250. No. 7. Aubry et Rau, I, § 116, p. 472 și p. 732 din ed. a V-a. Vedi și t. II a lucr. noastre, p. 189, t. și n. 1.— Vedi însă Magnin, *Minorités*, I, 663. Fréminville, *Id.*, II, 792, 793. Duranton, III, 601 urm. etc., care nu admit această soluție de cât în privința subrogațiunei legale.

[3]) Laurent, XVIII, 12. Giorgio Giorgi, VII, 163.

[4]) Vedi *infrà*, explicarea acestui text. In adevĕr, creditorul, care, primind o plată parțială de la o terție persoană, o

Aceste sunt principalele deosebiri între cesiunea de creanță și subrogația [1]).

Din ele ar părea să resulte că subrogația nu este o cesiune, nici chiar fictivă, și că, în specie, nu se vor aplica regulele de la cesiunea de creanță, ci regulele de la mandat. Subrogația, dice un autor, este un fel de *transport-mandat*, ear nu un *transport-cesiune* [2]).

Eată acum consecințele care ar resulta din acest principiu:

Presupunênd că un străin, care era creditorul unui alt străin, a cedat creanța sa unui Român, cesionarul român exercitând *nomine proprio* un drept intrat în patri-

---

subroagă în drepturile sale, poate, după textul fr. (art. 1252 partea a 2-a), să exercite privilegiile, ipotecile și celelalte asigurări reale care garantează creanța, *cu precădere*, înaintea subrogatului, pentru ce'i remâne a mai lua; pe când, după textul nostru (art. 1109), cesionarul parțial a unei creanțe exercită drepturile alipite de această creanță în concurență cu creditorul pentru partea creanței cedate. Cpr. asupra acestei deosebiri, care nu mai există în Codul nostru, Baudry, II, 1043, p. 751. Vigié, II, 1482. G. Giorgi, VII, 262, p. 302, *in fine*. T. Huc, VIII, 50 și *Tr. de la cession*, I, 441.

[1]) Vedi asupra tuturor acestor deosebiri, T. Huc, VIII, 48 urm. Thiry, III, 57. Baudry, II, 1043. Vigié, II, 1463, 1486. Pand. fr., t. XV, v° *Cession de créances*, 27 urm. și *Oblig.*, I, 3670 urm. Acollas, II, p. 890. Mourlon, II, 1355. Laurent, XVIII, 7 urm. Demolombe, XXVII, 323 urm. Larombière, III, art. 1250, No. 26. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 173 urm. Bernard, *Cours somm. de dr. civil*, II, 737.

[2]) T. Huc, VIII, 47 urm. 77, 79.—Cu toate acestea, din modificarea art. 1252 C. fr. (vedi *infrà* explic. art. 1109), ar părea să resulte că subrogația se confundă cu cesiunea de creanță, de oare ce, după textul nostru, subrogantul, la caz de subrogație parțială, nu primează pe subrogat pentru ceea ce el are a mai lua, ci ambii sunt pușI pe aceiaș treaptă, venind fie care în concurență după creanța lor respectivă. Subrogantul și subrogatul avênd fie care drepturi egale, oposabile între ei, cel dintâi pare a fi considerat ca vêndătorul, ear cel de al doilea ca cumpărătorul creanței; și în adevĕr, aceasta era și teoria lui Pothier, admisă și astăzi de unii autori, care dic că „subrogația este o ficțiune de drept prin care creditorul este presupus a ceda drepturile, acțiunile, ipotecile și privilegiile sale aceluia de la care el primește ceea ce i se datorește". Vedi Pothier, I, *Introduction à l'a coutume d'Orléans*, p. 661, No. 66. Cpr. T. Huc, VIII, 45 urm.

moniul sĕu contra unui strĕin, se va putea folosi de dispoșiția art. 13 C. C., acționând pe debitorul strĕin înaintea tribunalelor române; pe când, din contra, dacă presupunem că creditorul strĕin, în loc de a'și vinde creanța sa, a subrogat numai în drepturile sale pe un Român, subrogatul nelucrând de astă dată în numele sĕu propriu, ci *procuratorio nomine*, nu se va putea folosi de beneficiul art. 13, ci va trebui să acționeze pe debitor înaintea tribunalelor strĕine, întocmai cum ar fi trebuit să'l acționeze creditorul strĕin care a consimțit la subrogație [1]).

Despre diferitele speciĭ de subrogație.

Art. 1106.—Subrogațiunea în drepturile creditorului, făcută în folosul unei a treia persoane ce-i plătește, este sau convențională sau legală. (Art. 1107, 1108, 1109 C. C. Art. 1249 C. fr.).

Subrogația este de două speciĭ: convențională și legală. Subrogația convențională este acea care resultă din convenția părților; ear subrogația legală, acea care resultă de drept din lege.

Subrogația judiciară, față cu tăcerea legei, nu mai există astăzi [2]).

Despre subrogația convențională.

Subrogația convențională poate fi consimțită de creditor (art. 1107, § 1) sau de debitor (art. 1107, § 2).

1° Subrogația consimțita de creditor.

Art. 1107, § 1.—Această subrogațiune este convențională: 1° Când creditorul, primind plata sa de la o altă persoană, dă acestei persoane drepturile, acțiunile, privilegiile sau ipotecile sale, în contra debitorului; această subrogațiune trebue să fie

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 55. Vedi în acest autor un alt exemplu mai complicat, împrumutat de la Mourlon (*Lettre à Mr. Héan sur la cession de créance et sur le paiement de l'indu*), *Revue pratique*, t. 15, anul 1863, p. 97 urm.

[2]) Cpr. Larombière, III, art. 1250, No. 18. Pand. fr., I, 3726. La Romani, judecătoriĭ puteau însă, în unele casuri, să ordoane unui creditor de a subroga pe un al treilea în drepturile și acțiunile sale (*transferre, adscribere, præstare actiones*). Cpr. L. 57, Dig., 30, *De legatis* I; L. 23, Dig., 33, 8, *De peculio legato*. V. Toullier D., IV, partea I, 105. Larombière, *loco suprà cit.* Subrog. judiciară. Dreptul roman.

expresă și făcută tot într'un timp cu plată. (Art. 778 C. C. Art. 1250, § 1 C. fr.).

Subrogația consimțită de creditor are loc atunci când creditorul, primind ceea ce i se cuvine de la o a treia persoană, o subroagă în drepturile și acțiunile ce el are în contra debitorului, fără intervenția acestui din urmă [1]).

Această subrogație lasă a se presupune că terțiul care plătește, nu se găsește nici în unul din casurile de subrogație legală, pentru că altfel această subrogație convențională n'ar mai avea nici un interes, afară de casul în care asemenea subrogație ar fi menită a produce efecte mai întinse de cât acea pe care o face însuș legea [2]).

Subrogația consimțită de epitrop, bărbat sau alți mandatari.

Facultatea [3]) de a consimți subrogația aparține nu numai creditorului, capabil de a primi plata, dar încă și acelora cari au puterea de a primi o plată în calitatea lor de administratori, precum epitropul, bărbatul, mandatarul general, etc. [4]).

Mandatarul însărcinat numai cu primirea plății, de ex. un portărel, nu poate consimți subrogația.

Mandatarul însărcinat de creditor numai cu primirea plății, de ex., un portărel, n'ar avea însă capacitatea de a consimți subrogația, pentru că a primi plata și a subroga sunt două lucruri deosebite. Subrogația emanată de la un asemenea mandatar ar fi deci nulă [5]), ea putând însă fi

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 20. Demolombe, XXVII, 355. G. Giorgi, VII, 167. Pand. fr., I, 3728.

[2]) Larombière, III, art. 1250, No. 2. Pand. fr., I, 3729.

[3]) Dicem facultatea, pentru că creditorul nu poate nici o dată fi silit a acorda subrogația (arg. din art. 1093). T. Huc, VIII, 8 și 56. Demolombe, XXVII, 66 și 361. Laurent, XVII, 487. Pand. fr., I, 3751.—Dacă creditorul, prevalându-se de art. 1093, refusă terțiului plătitor subrogația cerută de dênsul, debitorul n'are de cât să împrumute direct de la cel de al treile suma necesară pentru facerea plății, și să plătească pe creditor în condițiile anume prescrise de lege, subrogând pe terțiu în drepturile acestui creditor (art. 1107, § 2). Cpr. T. Huc, VIII, 59.

[4]) T. Huc, VIII, 56. Pand. fr., I, 3730. Demolombe, XXVII, 347, 348. Laurent, XVIII, 21. Mourlon, *Subrog.*, p. 14. Larombière, IIf, art. 1250, No. 30. Giorgio Giorgi, VII, 162. Gauthier, *op. cit.*, 103. Cpr. C. Toulouse. D. P. 88. 2. 77.

[5]) Cas. fr. D. P. 48. 1. 206. T. Huc, VIII, 56. Pand. fr., I, 3734. Larombière, III, art. 1250, No. 8 și 30. Laurent, XVIII, 22.—*Contrà.* C. Colmar. Sirey, 33. 2. 251 și Répert. Dalloz, *Saisie-exécution*, 67, nota 1.

ratificată de creditor fie expres, fie tacitamente (art. 1546), în baza principiului : *ratihabitio mandato æquiparatur* (L. 12, § 4, Dig. 46, 3, *De solutionibus*) [1]).

Subrogația poate fi stipulată fie de însuș terțiul care plătește personal datoria debitorului, fie de un mandatar al său însărcinat de a plăti cu subrogație. Dacă mandatarul terțiului a stipulat subrogația, fără să fi avut vre un mandat în această privință, această stipulație se va considera ca o gestiune de afaceri, și subrogația va putea fi validată prin ratificarea expresă sau tacită a terțiului mandante [2]).

Subrogația poate fi consimțită numai de terțiul care plătește, dar și de mandatarul său.

Mandatarul *disimulat* sau *prête-nom* [3]), care, în aparență, lucrează în numele său, ear în realitate, pentru altul, fără a aduce însă pe mandantele său la cunoștința părței contractante, poate să facă plata și să stipuleze în folosul său beneficiul subrogațiunei convenționale : el nu poate însă fi admis la beneficiul subrogațiunei legale și să

Mandatar disimulat. Prête-nom.

---

[1]) T. Huc, 56, *in fine*. G. Giorgi, VII, 162. Larombière, *loco suprà cit.* Cas. fr. D. P. 58. 1. 155.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 3740. Laurent, XVIII, 23. Demolombe, XXVII, 354.

[3]) Persoana interpusă (*prête-nom*), care 'și înprumută numele său altuia, este un mandatar *sui generis*, care lucrează în numele său, ear nu în numele mandantelui, ca mandatarul ordinar. Este deci vorba în specie de un *mandat disimulat*. Baudry et Wahl, *Mandat*, 881. Troplong, *Mandat*, 43. Laurent, XXVIII, 76.—Intrebuințarea unui asemenea mandat constitue în realitate o simulațiune ; insă simulația nefiind oprită cât timp ea nu aduce nici o daună terțiilor (Cas. fr. D. P. 81. 1. 13), asemenea mandat este valid, terții fiind însă în drept, de câte ori vor avea interes, a face să apară persoana investită în realitate cu dreptul exercitat (art. 1175). Cas. fr. D. P. 83. 1. 292. T. Huc, XII, 4, p. 10.—Jurisprudența validează în genere întrebuințarea unui *prête nom*, însă persoana care 'și împrumută numele nu face, ca și mandatarul adevèrat, nici ún act valid, dacă mandatul ce 'i este conferit are de scop o fraudă la lege. Cpr. T. Huc, *loco suprà cit.* Baudry et Wahl, *Mandat*, 883. Guillouard, *Mandat*, 20. Astfel, un străin n'ar putea dobêndi un imobil rural prin o persoană interpusă capabilă. O asemene fraudă la lege s'ar putea dovedi prin ori ce mijloace, și chiar prin jurêmêntul decisoriu. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1879, p. 502 si *Dreptul* din 1879, No. 34. Cpr. și Trib. Teleorman. *Dreptul* din 1897, No. 34. Veți t. V, p. 276, nota 1.

Mandatar prête-nom.

facă ca mandantele sĕu să se folosească de această subrogaţie, dacă nu se găseşte în unul din casurile limitativ prevĕdute de lege [1]).

Art. 1107, § 2.

In caz când plata n'ar fi fost făcută de terţiul care urma a fi subrogat, ci de însuş debitorul, care ar fi împrumutat banii de la cel de al treilea, subrogaţia consimţită în folosul acestui terţiu n'ar fi validă după art. 1107, § 1; ea ar putea însă fi validă după § 2 a acestui text, dacă ar împlini condiţiile cerute de acest text [2]).

Necercetarea originei banilor cu care se face plata.

Indată însă ce banii n'au fost daţi de debitor, ci de o a treia persoană, subrogaţia va avea loc, puţin importă dacă cel de al treile a plătit cu banii sĕi sau cu bani împrumutaţi. Cu alte cuvinte, subrogaţia consimţită de creditor în folosul unui al treile care plăteşte, este validă fără a se cerceta origina banilor cu care s'a făcut plata [3]).

Debitorul ar putea însă să stipuleze subrogaţia în calitate de mandatar al celui de al treilea, dacă acesta i a conferit un mandat în acest scop, el fiind liber de a'şi alege ori ce mandatar ar voi, fie chiar pe însuş debitorul [4]).

Clausa subrogatorie n'ar produce nici un efect, dacă terţiul n'a figurat nici în persoană, nici prin mandatar.

In ori ce caz, subrogaţiunea consimţită de creditor pentru o sumă recunoscută mai în urmă inferioară acelei datorite, nu va permite subrogatului de a cere de la debitor de cât ceea ce el a plătit în realitate [5]).

Condiţiile cerute p. subrogaţia consimţită de creditor.

Pentru ca subrogaţiunea consimţită de creditor să fie validă, se cer următoarele condiţiuni:

---

[1]) Cas. fr. D. P. 1899. 1. 297.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 321, p. 169, n. 4. Demolombe, XXVII, 358. Gauthier, *op. cit.*, 167. Larombière, III, art. 1250, No. 7. Pand. fr., I, 3741. Trib. Grenoble, 4 aug. 1884. Pand. fr., I, 3765.

[3]) Cas. fr. D. P. 1899. 1. 377.—Curtea din Lyon hotărise contrarul (D. P. 99. 1. 378), însă această decisie a fost cu drept cuvênt casată.

[4]) Pand. fr., I, 3743. Laurent, XVIII, 23. Demolombe, XXVII, 360. Larombière, III, art. 1250, No. 7. G. Giorgi, VII, 165. Mandatul n'are nevoe de a fi autentic, o procură legalisată fiind de ajuns, pentru că subrogaţia consimţită de creditor nu este un act solemn. In privinţa subrogaţiunei consimţite de debitor, mandatul trebue însă să fie autentic (art. 1107, § 2). Vedi *infrà*, p. 611, unde se arată controversa.

[5]) C. Bordeaux, 29 april 1864. Pand. fr., I, 3750.

1° Ea trebue să fie *expresă*, adecă ca intenția părților să fie clar manifestată, puțin importă cuvintele întrebuințate de ele, destul este ca voința lor să nu fie îndoelnică, pentru că, în dreptul actual nu mai există formule sacramentale. Astfel, subrogația ar fi destul de clar exprimată, dacă chitanța dată de creditor ar ḑice că terțiul este pus în locul său, sau este substituit drepturilor sale, sau va putea exercita drepturile sale, etc. Este însă prudent, pentru a se înlătura ori ce discuțiune, de a se întrebuința chiar cuvêntul *subrogat* [1]).

Nu este însă nevoe ca declarația de subrogație să specifice fie care din drepturile transmise subrogatului, precum privilegiile, ipotecile, etc., destul este ca voința părților de a stabili subrogația să fie neîndoelnică [2]), ceea ce se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului, după regulele ordinare de interpretare ale convențiilor [3]).

Remâne bine înțeles că creditorul care consimte la subrogație, poate să'i pue oare care limite, restrângênd-o numai la unele din drepturile ce'i aparțin, de ex., la privilegii și ipoteci, cu excluderea fidejusiunei, sau *vice-versa* [4]).

2° A doua condiție prescrisă de lege pentru validitatea subrogației consimțită de creditor, este ca ea să fie făcută tot într'un timp cu plata, pentru că plata pură și simplă, fără subrogație, ar stênge creanța și creditorul n'ar

---

[1]) Pand. fr., I, 3755. Arntz, III, 184. Baudry, II, 1047. Thiry, III, 55. Laurent, XVIII, 24. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 171. Demante, V, 190 bis II. Duranton, XII, 118. Demolombe, XXVII, 365 urm. Mourlon, II, 1366 și *Subrog.*, p. 216. Marcadé, IV, 706. Vigié, II, 1467. Acollas, II, p. 844, și toți autorii.—Subrogația fiind o excepție la principiul că plata stênge datoria cu toate accesoriile ei, plata făcută de o a treia persoană se va considera, la caz de îndoială, ca pură și simplă. Cpr. Pand. fr., I, 3752. Demolombe, XXVII, 364. Laurent, XVIII, 24. Gauthier, *op. cit.*, 105. Larombière, III, art. 1250, No. 13.

[2]) Pand. fr., I, 3757. Marcadé, IV, 706. Mourlon, II, 1366 și autorii citați în nota precedentă.

[3]) Trib. Bernay, 27 april 1880. *Journal des avocats*, p. 320. Pand. fr., I, 3762. T. Huc, VIII, 58.

[4]) Baudry, II, 1047. Pand. fr., I, 3767, 4389. Demolombe, XXVII, 387, 646. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 170 și 187. Acollas, II, p. 884.

mai putea să subroage pe terțiu în niște drepturi care nu-'și mai au ființă [1]).

Astfel, subrogația prevĕdută de art. 1107, § 1 va exista, de câte ori creditorul, primind plata de la o a treia persoană, ar fi dat următoarea chitanță: „Primit de la A suma de 1000 lei, pe care 'mi o datorește B, și'l substituesc sau subrog în toate drepturile ce am contra acestui din urmă".

Subrogația n'are nevoe de a fi constatată numai de cât în chitanță.

Nu trebue însă să confundăm convențiunea părților cu actul redactat pentru dovedirea ei. In adevĕr, din imprejurarea că subrogația trebue să fie simultanee cu plata, nu resultă numai de cât că chitanța și subrogația trebue să fie cuprinse în unul și acelaș act, căci dacă subrogația a fost făcută într'un timp cu plata, ea ar fi validă, cu toate că ar fi constatată prin un act deosebit de chitanță [2]).

Banii pot fi vărsați înainte de a se da chitanța subrogatorie.

Nu trebue de asemenea să confundăm plata, adecă actul juridic, cu numĕrarea materială a monetelor destinate a o efectua, căci subrogația consimțită de creditor ar fi considerată ca făcută într'un timp cu plata, cu toate că banii ar fi fost vărsați înaintea actului de subrogație, dacă se stabilește că numĕrarea lor era numai provisorie și nu era menită a constitui o plată definitivă în folosul creditorului de cât sub condiția de a da o chitanță subrogatorie în folosul terțiului plătitor [3]).

Posibilitatea unui act sub semnătură privată.

Actul care constată subrogația nefiind supus la nici o condiție de formă, poate fi autentic sau sub semnătură privată [4]).

---

[1]) Cpr. Trib. și C. Grenoble. D. P. 98. 2. 305 urm. „*Modestinus respondit, si post solutum sine ullo pacto omne quod debeatur, actiones post aliquod intervallum cessæ sint, nihil ea cessione actum, cum nulla actio superfuerit*". (L. 76, *ab initio*, Dig., 46, 3, *De solutionibus*).

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 58. Laurent, XVIII, 29. Pand. fr., I, 3775, 3776. Gauthier, *op. cit.*, 109. Larombière, III, art. 1250, No. 6. Demolombe, XXVII, 371. Cpr. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 172, text și nota 15, care desting, în privința validității subrogației, între părți și cei de al treielea.

[3]) T. Huc, VIII, 58. Marcadé, IV, 706. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 172. Demolombe, XXVII, 372. Gauthier, *op. cit.*, 111. Larombière, III, art. 1250, No. 6. Pand. fr., I, 3777 urm. Baudry, II, 1047. C. Pau. D. P. 93. 2. 91.

[4]) Cp. Baudry, II, 1047. T. Huc, VIII, 58. Mourlon, II, 1366 și *Subrog.*, p. 249. Demante, V, 190 bis II. Laurent, XVIII,

Dacă s'a încheiat un act sub semnătura privată, acest act nu va fi oposabil celor de al treilea de cât din ḑiua de când a dobêndit dată certă (art. 1182) [1]).

Declarație verbală. Controversă.

Mai mult încă, legea necerênd un act scris, subrogația făcută de creditor poate fi consimțită prin o declarație verbală, cu toate că s'a găsit un autor care să susție contrariul [2]), însă, în asemenea caz, ea nu va putea fi dovedită, în materie civilă, conform dreptului comun, prin marturi sau presumțiuni, dacă este vorba de o sumă mai mare de 150 lei [3]).

Dovedirea subrog. verbale în materie comercială.

In materie comercială însă, ea va putea fi dovedită, chiar în contra terțiilor, prin marturi, presumțiuni, corespondență, telegrame, registrele părților, etc. (art. 46 urm. C. com. [4]).

Jurêmêntul și interogatorul părților.

Cât pentru jurêmêntul sau interogatorul părților, aceste mijloace de dovadă sunt necontestat admisibile, chiar în materie civilă, nefiind vorba, în specie, de un act solemn [5]).

---

30. Demolombe, XXVII, 376. Pand. fr., I, 3795 urm., și toți autorii. Cpr. Cas. fr. D. P. 55. 1. 245. D. P. 57. 1. 309. D. P. 65. 1. 469. Subrogația consimțită de debitor (art. 1107, § 2) este din contra un act solemn, în interesul de a se putea înlătura frauda, care este mai mult de temut în casul când debitorul transmite unui terțiu drepturile creditorului sêu. Curtea din Grenoble a decis că și subrogația consimțită de creditor trebue să fie constatată prin un act autentic (Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1864), însă această decisie este criticată de toți autorii. Cpr. Laurent, *loco suprà cit.*

[1]) T. Huc, VIII, 58. Baudry, II, 1047, *in fine*. Pand. fr., I, 3804 urm. Laurent, XVIII, 32. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 170, 171.—Veḑi însă Demolombe, XXVII, 381.

[2]) Gauthier, *Subrogation*, 111. Părerea acestui autor a remas însă isolată. Cpr. Demolombe, XXVII, 377. Demante, V, 190 bis II. T. Huc, VIII, 58. Baudry, II, 1047. Laurent, XVIII, 27. Pand. fr., I, 3799 urm. Mourlon, *Subrog.*, p. 215. Larombière, III, art. 1250, No. 6.

[3]) Cpr. C. Liège, D. P. 88. 2. 34. T. Huc, VIII, 58, p. 82. Pand. fr., I, 3800.

[4]) T. Huc, *loco cit.* Pand. fr., I, 3801. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 172. Laurent, XVIII, 33. Demolombe, XXVII, 378. Cas. fr. D. P. 59. 1. 150.—In materie comercială, și concomitența plății cu subrogația poate fi dovedită prin marturi și presumțiuni, nefiind necesar ca asemene dovadă să resulte din însuș actul de subrogație. Cpr. Pand. fr., I, 3790. Cas. fr. D. P. 63. 1. 337. Sirey, 63. 1. 335.

[5]) T. Huc, VIII, 58. Laurent, XVIII, 27. Pand. fr., I, 3800. Demante, V, 190 bis II.

In adevĕr, legea distinge, precum foarte bine o spune Curtea din Bruxelles [1]), două casuri de subrogaţie convenţională, acea consimţită de creditor (art. 1107, § 1) şi acea consimţită de debitor (art. 1107, § 2). Pentru această din urmă trebueşte un act autentic, pe când, pentru acea d'intâi, nu se cere nici macar existenţa unui act scris, ea fiind cârmuită de dreptul comun.

Prin efectul subrogaţiunei, creditorul desinteresat devine în genere străin de judecăţile care pot să aibă loc între debitor şi terţiul subrogat, în privinţa creanţei plătite; însă el poate, cu toate aceste, să aibă interes a figura în instanţă, de exemplu, pentru a face să se menţie hotărîrea care a recunoscut validitatea titlului sĕu [2]).

2° Subrogaţia consimţita de debitor.

Art. 1107, § 2.—Această subrogaţiune este convenţională: 2° Când debitorul se împrumută cu o sumă spre a'şi plăti datoria şi subroagă pe împrumutător în drepturile creditorului. Ca să fie valabilă această subrogaţiune, trebue să se facă actul de împrumutare şi chitanţa înaintea tribunalului, să se declare în actul de împrumutare că suma s'a luat pentru a face plata, şi în chitanţă să fie declarat că plata s'a făcut cu banii daţi pentru aceasta de noul creditor. Această subrogaţiune se operă fără concursul creditorului. (Art. 1106, 1108 urm., 1670, 1737, § 2 şi 5, 1744 C. C. Art. 8 urm. L. p. aut. actelor din 1 sept. 1886. Art. 1250, § 2 C. fr.).

Subrogaţia mai este încă convenţională, de câte ori debitorul se împrumută [3]) cu o sumă spre a'şi plăti datoria şi subroagă pe împrumutător în drepturile creditorului.

---

[1]) C. Bruxelles, 2 fevr. 1857, decisie citată de Laurent, XVIII, 30, nota 2.

[2]) Cas. fr. *Pand. Période.*, 93. 1. 313. Sirey, 92. 1. 547. T. Huc, VIII, 58, *in fine.*

ubrog. con simţită de un râsipitor.

[3]) Debitorul, pentru a putea subroga, având nevoe de a se împrumuta, trebue, în principiu, să fie capabil. Astfel, râsipitorul neputând să contracte un împrumut, fără asistenţa consiliului judiciar (art. 458), are neapărată nevoe de aceiaş asistenţă pentru a putea consimţi subrogaţia prevĕdută de art. 1107, § 2. Pand. fr., I, 3860.

Subrog. consimţită de epitrop.

Epitropul nu va putea de asemenea să consimte la subrogaţie fără împuternicirea sfatului de familie, întărită de tribunal (art. 401, 402). Pand. fr., I, 3859. Larombière, III, art. 1250, No. 90,—Vedi însă Toullier D. I, partea II, 1223 şi IV, partea I, 135.

Comerciant în înceţ. de plăţi.

In cât priveşte subrogaţia consimţită de un comerciant

Această subrogație pare, la prima vedere, contrară tuturor principiilor. „Cum se face, dice Laurent, ca debitorul să poată ceda drepturile care aparțin creditorului? Subrogațiunea fiind o cesiune fictiva, ficțiunea se înțelege când însuș proprietarul creanței este acela care o cedează; ea nu se mai înțelege însă când debitorul cedează drepturile pe care creditorul le are în contra lui“ [1]). Critica aduță să subrog. consimțită de debitor.

Această obiecțiune este însă lipsită de temeiŭ. In adevĕr, debitorul fiind în drept de a se libera prin plată, poate, în acest scop, să recurgă la ori ce combinație, destul este ca să nu jignească drepturile nimărui. Prin oferirea plății, debitorul manifestă intențiunea de a transmite împrumutătorului toate drepturile care aparțineau creditorului, și acesta nu se poate opune la asemenea operație, pentru că el nu poate să refuse plata. Prin facerea unei plăți valide, puțin importă de unde debitorul și-a procurat banii, drepturile creditorului încetează, trecênd asupra debitorului, care redevenind stăpân absolut pe ele, poate să le confere aceluia care 'i a avansat bani spre a face plata. Ceialalți creditori ai debitorului n'au de asemenea nici un interes a se opune la subrogație, situația lor rĕmânênd aceiaș, fie că creanța va aparține creditorului primitiv, fie altei persoane [2]). Subrogația consimțită de debitor în folosul noului creditor, la care el a recurs spre a'și stênge datoria față cu creditorul primitiv, nejignind interesul nimărui, este perfect licită, și ca atare nu este contrară principiilor [3]). Justificarea acestei subrogațiuni.

De aceea și jurisconsulții romani admiteau pentru debitor Dreptul roman.

în stare de încetare de plăți, fie înainte, fie în urma sentinței declarative de faliment (art. 720 C. com.). Vedi Pand. fr, I, 3861, 3863. Mourlon, *Subrog.*, p. 288, n. 1. Gauthier, *op. cit.*, 152.—In cât privește subrogarea masei credale în drepturile creditorului desinteresat de sindic, vedi Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 207.

[1]) Laurent, XVIII, 37. Cam tot astfel se exprimă și alți autori, dicênd că subrogația consimțită de debitor este contrară principiilor și că ea n'a fost admisă de cât pentru considerațiuni de utilitate practică. Cpr. Baudry, II, 1048. Pand. fr., I, 3827.

[2]) Cpr. C. Pau, D. P. 91. 2. 117.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 59. Larombière, III, art. 1250, No. 67. G. Giorgi, VII, 174. Vigié, II, 1470. Demante, V, 191.

facultatea de a transmite noului creditor, care procurase banii, ipoteca care aparținea vechiului creditor [1]).

Origina subrog. consimțită de debitor.

Această subrogațiune a fost pentru prima oară introdusă în Francia prin edictul lui Henric al IV, din 1609, despre care am vorbit mai sus (p. 589), eată în ce împrejurări. In dreptul vechiŭ, împrumutul cu dobêndă fiind oprit, și constituțiunea de rentă fiind singurul mijloc de a'și procura bani, un edict a lui Carol IX, din 1576, fixase dobênda rentelor la 8 $^1/_3$ %, ceea ce făcea ca pentru 100 lei, creditorul primea o dobêndă de 8 lei și $^1/_3$ pe an. Henri al IV-le reducênd, prin edictul de mai sus, dobênda rentelor la 6 $^1/_4$ %, debitorii rentelor care plăteau 8 $^1/_3$ % aveau interes a imprumuta bani cu 6 $^1/_4$ % pentru a plăti capitalul vechelor rente și a se folosi astfel de diferența dobêndei. Capitaliștii cerênd însă garanții, și cei mai mulți din debitori neavênd altele a le oferi de cât acele date creditorilor primitivi, aceștia refusau de a le trece la alții pentru a se folosi înainte de dobênda de 8 și $^1/_3$, ceea ce puteau să facă, pentru că, pe vremea aceea, subrogația nu putea să aibă loc fără consimțêmêntul creditorului. Henric al IV-le vêdênd impasul în care se găseau debitorii, care continuau a plăti tot 8 și $^1/_3$, deși dobênda se scoborîse la 6 $^1/_4$, și dorind a le veni în ajutor, îi imputernici prin edictul de mai sus a consimți ei singuri subrogația, dispoziție care, prin o decisiune a parlamentului din Paris, de la 6 Iulie 1690, s'a intins de la rente la toate speciile de obligație, și de atunci această subrogație n'a încetat un singur moment în Francia [2]).

Cunoscênd acum justificarea și origina subrogației consimțite de debitor, cată să determinăm condițiile ce ea trebue să întrunească.

Banii dați debit. cu titlu de împrumut.

Această specie de subrogație are loc în genere în urma unui împrumut. Debitorul care împrumută o sumă de

[1]) Cpr. L. 12, § 8, Dig., 20, 4, *Qui potiores in pignore*, etc.; L. 3, Dig., 20, 3, *Quœ res pignori*, etc.; L. 1, Cod., 8, 19, *De his qui in priorum creditorum locum succedunt.*

[2]) Cpr. Baudry II, 1048. Mourlon, II, 1367, n. 1. T. Huc, VIII, 59. Pand. fr., I, 3828 urm. Thiry, III, 57. Arntz, III, 188. Duranton, XII, 130. Laurent, XVIII, 38. Larombière, III, art. 1250, No. 65. Acollas, II, p. 885. Demante, V, 191 bis III. Barrilliet, *Revue pratique*, t. 14, anul 1862, p. 137, No. 49.

bani spre a'și plăti o datorie, poate deci să subroage pe împrumutător în drepturile creditorului, fără concursul voinței acestui din urmă [1]).

Banii dați debitorului cu alt titlu. Controversă.

Nimic nu împedică însă, după părerea comună, subrogația de a avea loc, când banii sunt dați debitorului cu un alt titlu, de exemplu, cu titlu de dotă, și cu stipulațiunea că ei vor fi intrebuințați la stîngerea datoriilor bărbatului, sub condițiunea ca femeea să fie subrogată în drepturile creditorilor lui. Subrogația care emană de la debitor, nefiind, după cum am vĕdut mai sus, întru nimic contrară dreptului comun, art. 1107, § 2 nu trebuește, în adevĕr, înterpretat în mod restrictiv, și subrogația trebue să fie admisă, chiar în folosul aceluia care remite banii altuia cu un alt titlu de cât cu titlu de împrumut [2]).

Subrog. consimțită de fidejusor, de un debitor solidar, etc.

Această subrogație poate fi consimțită nu numai de debitorul direct și principal, dar încă de ori ce persoană, care fiind obligată la plata datoriei, sau avênd interes a o plăti, se găsește în unul din casurile de subrogație legală prevĕdută de art. 1108. Astfel sunt, de exemplu, fidejusorul și codebitorul solidar [3]), căci, de și legea vorbește numai de *debitorul* care se împrumută, a mărgini această expresiune numai la debitorul pricipal, ar fi a viola dispoziția art. 1107, § 2 a cărui scop este de a procura

---

[1]) Creditorul fiind cu totul străin de subrogație, ea va avea loc, chiar dacă datoria n'a fost plătită în întregimea ei, destul este ca el să fi consimțit a primi o plată parțială. Cpr. Laurent, XVIII, 40. T. Huc, VIII, 60. Pand. fr., I, 3857.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 321, p. 176, nota 29. Mourlon, *Subrog.*, p. 326. Gauthier, *op. cit.*, 154. Demolombe, XXVII, 396. Pand. fr., I, 3832 urm. T. Huc, VIII, 60. G. Giorgi, VII, 176. Cas. Napoli, 29 Ianuar 1883 și 27 Iunie 1889, decisii citate de acest autor. C. Metz, 16 aug. 1811. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1866, nota 2.—*Contrà.* Laurent, XVIII, 39. Cas. Milan, 30 Ianuar 1864, decisie citată de Giorgio Giorgi, *loco cit.*, nota 8. Vedi și diarul *La Legge*, 64. 1. 853.

Debitorul nesolidar.

[3]) Cpr. art. 426, § 2 Cod. german.—Cât pentru debitorul unei datorii nesolidare, el n'ar putea, dacă s'a împrumutat pentru datoria întreagă, să subroage pe împrumutător de cât în drepturile sale, și până la concurența părței ce datorește din datorie, fiind că, pentru restul datoriei, el nu este debitor și nu se găsește în casul prevĕdut de art. 1107, § 2. Cpr. Gauthier, *op. cit.*, 148. Pand. fr., I, 3840.

persoanelor interesate la stêngerea unei datorii, fondurile necesare la plata acestei datorii [1]).

Subrog. consimțită de un creditor care se împrumută spre a plăti pe un creditor preferabil. Controversă.

Facultatea de a subroga aparține și creditorului care s'ar împrumuta cu o sumă de bani pentru a plăti pe un alt creditor ce'i ar fi preferabil, din causa privilegiilor sau ipotecilor sale. In adevĕr, creditorul folosinduse de subrogația legală, de câte ori el plătește cu banii sĕi proprii (art. 1108, § 1), trebue, ca și fidejusorul sau codebitorul solidar, să poată, prin convenție, subroga pe împrumutător în drepturile în care el ar fi subrogat legalmente prin efectul plății făcută cu banii sĕi proprii. Subrogația 'i va fi utilă în acest sens că, prin ajutorul ei, el va substitui vechiului creditor, gata poate a face vêndarea imobilului, pe un alt creditor mai răbdător [2]).

Subrog. consimțită de dobênditorul unui imobil ipotecat. Controversă.

Ea aparține de asemenea dobênditorului unui imobil ipotecat, care s'ar împrumuta în scop de a plăti pe creditorii ipotecari, așa că, la caz de revinderea acestui imobil pentru un preț inferior primei vêndări, persoanele subrogate în drepturile creditorilor celor mai vechi, vor fi preferate creditorilor posteriori vênditorului primitiv sau precedenților proprietari [3]).

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 60. Gauthier, *op. cit.*, 146. Demolombe, XXVII, 397. Larombière, III, art. 1250, No. 68. Pand. fr., I, 3836 urm. 3839. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 176, text și n. 30. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 759.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 3843. T. Huc, VIII, 61, *in fine*. Demolombe, XXVII, 398. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 176. Répert. Dalloz, *Supplém. Oblig.*, 759. Cas. fr. D. P. 54. 1. 409. Sirey, 54. 1. 715.—*Contrà*. Laurent, XVIII, 41. Mourlon, *Subrog.*, p. 342 urm. Gauthier, *Subrog.*, 149 bis.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 176, t. și nota 32. T. Huc, VIII, 61, 62. Laurent, XVIII, 42. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 760. Demolombe, XXVII, 403. Pand. fr., I, 3846 urm. Larombière, III, art. 1252, No. 39. Troplong, *Priv. et hypoth.*, I, 234. Caqueray, *Revue pratique*, anul 1858, t. 6, p. 81 urm. Beauregard, *Subrog. consentie par le débiteur*, *Revue critique*, anul 1876, p. 442 urm. C. Nîmes și Cas. fr. D. P. 63. 2. 21. D. P. 63. 1. 329. Pand. Chron. t. IV, I, p. 118. Cpr. Mourlon, *Subrog.*, p. 303 urm.—*Contrà*. P. Pont. *Priv. et hypoth.*, I, 225. Gauthier, *op. cit.*, 198 urm. Duranton, XII, 189. Toullier D., IV, partea I, 171. Grenier, *Hypoth.*, II, 394. Persil, *Régime hypoth.* I, art. 2103, § 2, No. 10. C. Toulouse, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1992, n. 2. Aceiaș controversă exista și în vechiul drept fancez. Cpr. Aubry et Rau, *loco suprà cit.*, n. 32. Pand. fr., I, 3847.

Condițiile cerute pentru ca subrogația consimțită de debitor să poată avea loc.

Subrogațiunea consimțită de debitor având rațiunea sa de a fi în împrejurarea că el a împrumutat o sumă de bani spre a'și plăti o datorie a sa și că plata a fost în realitate făcută cu banii împrumutați, pentru a împedica, pe cât se poate frauda atât în privința datei cât și a sincerității operațiunei, legea prescrie mai multe condițiuni, împrumutate de la vechiul drept francez, și anume :

1° Ca actul de împrumutare și chitanța să fie autentificate [1]) de tribunal sau de judecătoria de ocol, bine înțeles, în limitele competinței lor [2]) ;

2° Ca în actul de împrumutare să se declare, fie de debitorul care se împrumută, fie de împrumutător [3]), că

---

[1]) Autenticitatea contractului de împrumut va împedica de a reînviea, prin mijlocul unui împrumut antidatat, o ipotecă sau o altă siguranță stânsă ; ear autenticitatea chitanței va împedica postdatarea ei. Cpr. Pand. fr., I, 3868 urm. Demolombe, XXVII, 406, 407. Laurent, XVIII, 43. Mourlon, II, 1368 și *Subrog.*, p. 256 urm. Demante, V, 191 bis VII și VIII. Gauthier, *Subrog.*, 159. Boissonade, *op. cit.*, II, 530. Cpr. Trib. Brăila, *Dreptul* din 1897, No. 70. Codul italian se mulțămește cu un act având dată certă (art. 1252), și autorii aprobă această inovațiune. Cpr. T. Huc, *Le Code civil ital. et le Code Napoléon*, I, p. 252.

Scopul autentificării contractului și chitanței.

[2]) Cpr. art. 3, lit. b și c din L. p. autentif. actelor de la 1 Sept. 1886, modif. prin L. din 1 Ianuar 1887. După această lege, judecătoriile de pace au, în adevĕr, competința de a autentifica : 1° contractele constatând obligațiuni personale sau convențiuni *asupra bunurilor mobiliare*, până la valoarea de 3000 lei inclusiv ; 2° ori ce alte acte de asemenea natură a căror valoare s'a determinat de părți, sau al căror obiect intră în competința ḑiselor judecătorii pentru a fi judecate în primă sau ultimă instanță. Autentificarea testamentelor nu intră însă în competința lor (art. 5 și 33 din susḑisa lege). Cpr. Trib. Putna și Cas. rom. *Dreptul* din 1893, No. 9 și din 1891, No. 42. Vedi tom. IV a lucrărei noastre, p. 436 și tr. nostru în limba franceză, p. 141, text și n. 1.

Actele pe care le pot autentifica judecătoriile de ocoale.

[3]) Cele mai multe ori, declarațiile de origina și destinația banilor, prescrise de lege, se vor face de debitorul care se împrumută și care, cu banii împrumutați, plătește datoria ; însă nimic nu se opune ca ele să fie făcute de împrumutător, sau chiar de creditor. Legiuitorul păstrând tăcerea în această privință, declarațiile prescrise de lege pot fi făcute de ori cine, puțin importă, destul este ca ele să fie cuprinse în actul de împrumut și în chitanță. Cpr. Demolombe,

suma s'a luat pentru a face plata unei datorii anume determinate [1]);

3⁰ Că în însuș corpul chitanței, ear nu aiurea [2]), să se declare că plata s'a făcut cu banii dați pentru aceasta de noul creditor [3]).

Aceste condițiuni îndeplinite, fie prin un singur act autentic, fie prin două acte deosebite [4]), subrogația are loc fără concursul voinței creditorului [5]) și fără ca să fie ne-

---

XXVII, 410. Laurent, XVIII, 49. Gauthier, *op. cit.*, 166. Pand, fr., I, 3883 urm. C. Orléans. D. P. 46. 2. 72.

[1]) Demolombe, XXVII, 409. T. Huc, VIII, 63. Laurent, XVIII, 47. Gauthier, *op. cit.*, 163 bis. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 178. Larombière, III, art. 1250, No. 71. Pand. fr. I, 3875. C. Nimes, 25 Iulie 1885.—*Contrà.* Mourlon, *Subrog.*, p. 168.

[2]) Cpr. Demolombe, XXVII, 411. T. Huc, VIII, 63. Pand. fr., I, 3879. Mourlon, *op. cit.*, p. 269. Larombière, III, art. 1250, No. 72. Gauthier, *op. cit.*, 168. C. Orléans. D. P. 51. 2. 66 și 124.

[3]) Cpr. C. București, *Dreptul* din 1898, No. 69 și *Curierul judiciar* din același an, No. 40. — Deci, dacă creditorul a remis plătitorului o chitanță pură și simplă, declarația originei banilor făcută mai în urmă prin un act separat n'ar produce nici un efect. Demolombe, XXVII, 411, 434. Laurent, XVIII, 50. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 768. Cas. fr. D. P. 45. 1. 147. C. Nîmes, Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 768, n. 1.

[4]) Nimic nu se opune, în adevĕr, ca împrumutul și plata să fie constatate prin unul și același act autentic. Acest mod de procedare ar îndeplini chiar mai bine scopul legei și ar oferi mai multă siguranță împrumutătorului, Cpr. Baudry, II, 1049. Pand. fr., I, 3926. Demolombe, XXVII, 428. Laurent, XVIII, 46. Larombière, III, art. 1250, No. 77. Demante, V, 491 bis XI. Gauthier, *op. cit.*, 157. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 179, t. și n. 39. Mourlon, *Subrog.*, p. 294 urm.

[5]) De și creditorul n'are nevoe de a declara că consimte la subrogație, totuși trebue să recunoască în chitanța ce dă că banii primiți de dênsul provin din împrumutul contractat de debitor. Dacă el s'ar opune la aceasta, debitorul îi va face ofertă reală, somându'l a elibera o chitanță care să indice origina banilor. Dacă nici după această somație creditorul n'ar consimți a da chitanța cerută, debitorul va consemna suma, și casa de depuneri va constata în chitanța ce'i va elibera, că banii provin din împrumut, care chitanță va înlocui pe acea autentică cerută de lege. Cpr. T.

voe ca actul de împrumut sau chitanța să conție o declarație expresă de subrogare.

Necesitatea unui mandat autentic. Controversă.

Dacă debitorul nu se presintă în persoană la autentificarea actelor, ci prin mandatar, ceea ce este permis, după art. 8 din legea de la 1886 pentru autentificarea actelor, procura va trebui, după părerea noastră, să fie autentică, pentru că, după cum foarte bine ḑice Curtea din Lyon, mandatul formează un tot indivisibil cu actul pentru care a fost dat și este supus acelorași condițiuni la care este supus însuș actul [1]). Legiuitorul face, de altmintrele, aplicațiunea acestui principiu în art. 1781 și 1788 [2]). Este a-

---

Huc, VIII, 63, *in fine*. Thiry, III, 57. Répert. Dalloz, *Oblig.*, 1888 și *Supplém.*, *eod* v°, 769. Cas. fr. D. P. 90. 1. 207. Veḑi și *infrà*, p. 622, nota 3.

[1]) C. Lyon, 22 Dech. 1888. D. P. 92. 1. 218. Veḑi în acelaș sens, Paul Pont, *Petits contrats*, I (t. VIII a operei complecte), 865 și *Priv. et hypoth.*, I, 470 și II, 657, 1074. Grenier, *Hypoth.*, I, 68. Mourlon, *Transcription*, 1006. Ducruet, *Comm. de la loi du 23 mars 1855*, p. 40. Aubry et Rau, III, § 266, p. 274, t. și n. 49. Colmet de Santerre, IX, 94 bis V. Baudry et Loynes, II, 1413, care, în ediția a 2-a (1899), ne au făcut distinsa onoare de a cita tratatul nostru în limba franceză. Labbé, nota în Sirey, 81. 1. 441. Garsonnet, Sirey, 92. 1. 57. Guillouard, *Priv. et hypoth.*, II, 992. Thézard, *Nantissement, Priv. et hypoth.* (Paris, 1880), 58—2°. Gillard, *Constit. de l'hypoth. conventionnelle* (Paris, 1892), 231. F. Herman, IV, art. 2127, No. 11 urm. Pand. fr., *Privil. et hypoth.*, I, 7280 urm. Alex. Degré, *Dreptul*, din 1888, No. 22. Baudry et Wahl, *Mandat*, 466. Tot în acest sens se pronunță și jurisprudența. Veḑi D. P. 55. 1. 453. D. P. 81. 1. 118. D. P. 82. 1. 106 și 175. D. P. 83. 5. 288. D. P. 86. 1. 97. D. P. 87. 1. 222. D. P. 89. 2. 186. D. P. 90. 1. 105. Jurisprudența română s'a pronunțat în acelaș sens. Veḑi Cas. rom. și C. Focșani. Bulet. S-a 1, anul 1881, p. 238. Bulet. 1883, p. 795. Bulet. 1885, p. 36. *Dreptul* din 1886, No. 50, etc. Toate aceste autorități discută și admit necesitatea unui mandat autentic în privința ipotecei (art. 76, § 2 din legea belgiană, pe care legiuitorul nostru nu l'a reprodus, fiind formal în această privință), însă aceiaș soluție se aplică, pentru identitate de motive, la toate actele solemne. (Cpr. art. 1781 și 1788). Veḑi și art. 8 din L. p. autent. actelor, care este rău redactat. Veḑi și tom. V a lucr. noastre, p. 347, nota 2.

[2]) Legiuitorul mai cere încă o procură autentică în casurile art. 23 și 52 C. C. Veḑi tr. nostru în limba franceză, p. 292, n. 2. Veḑi și *suprà*, p. 457, n. 2.—In cât privește man-

devĕrat că decisiunea Curţei din Lyon, despre care am vorbit mai sus, a fost casată, sub cuvênt că situaţiunea ipotecară a debitorului n'a fost întru nimic schimbată prin substituirea unui creditor nou în locul acelui vechiŭ [1]), însă nu se poate, juridic vorbind, pricepe cum un mandatar investit numai cu o procură legalisată, ar putea constitui un act pentru care se cer forme solemne, precum este în specie. Mandatul, precum am spus mai sus, se confundă cu însuş actul, şi trebue deci neapărat să fie autentic pentru ca actul să poată fi constituit. (Cpr. art. 8 din L. p. autentif. actelor de la 1886) [2]). Este adevĕrat că, de câte ori creditorul consimte la subrogaţie (art. 1107, § 1), mandatarul sĕu n'are nevoe de a fi învestit cu o procură autentică, un

---

datul necesar spre a se putea primi plata, veḑi *suprà*, p. 456 urm.

[1]) Cas. fr. D. P. 92. 1. 218. *Pand. Période.* 92. 1. 161, şi nota lui L. Blanchet, prof. la facultatea de drept din Nancy. Sirey, 92. 1. 57 şi nota lui Garsonnet. Cpr. şi Trib. d'Argentan, Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 763, n. 1. Pand. fr., *Oblig.*, I, 3872. T. Huc, VIII, 63 şi XII, 9. Baudry et Wahl, *Mandat*, 469. In privinţa autorilor care aplică acest principiu şi la ipoteci, susţinênd că pentru constituirea ei nu este neapărat necesitate de o procură autentică, veḑi Duranton, XIX, 357 bis. Troplong, *Hypothèques*, II, 510. Persil, *Régime hypoth.*, art. 2127, No. 6. R. de Villargues, Répert. v° *Hypothèque*, 137. Baudot, *Formul. hypoth.*, I, 525. Massé-Vergé, V, § 800, p. 179, n. 4. C. Rennes. D. P. 55. 1. 453 (decisie casată). Cpr. C. Focşani şi Bucureşti, *Dreptul* din 1883, No. 34 şi din 1889, No. 49. După aceste din urmă decisiuni, mandatarul creditorului n'ar avea nevoe de a fi investit cu o procură autentică, autenticitatea ipotecei nefiind cerută de cât în privinţa debitorului. Mai veḑi încă autorii şi decisiile citate în Pand. fr., *Privil. et hypoth.*, I, 7280, în F. Herman, IV, art. 2127, No. 11 şi în Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, II, p. 517, nota 2 şi 3.

Mandatul dat de donatar spre a primi în numele lui o donaţiune. Controversă.

[2]) In baza acestui principiu, am vĕḑut că mandatul dat de donatar spre a primi în numele lui o donaţiune, trebue să fie autentic, cu toate că legiuitorul nostru a eliminat art. 933 din C. francez, care este formal în această privinţă. Cpr. în acest sens, Cas. rom., C. Craiova, Trib. şi C. Bucureşti, *Dreptul* din 1888, No. 59 şi 80. *Dreptul* din 1890, No. 2. *Dreptul* din 1887, No. 14, 21 şi 31. Al. Degré, *Dreptul* din 1888, No. 22. — *Contrà.* C. Bucureşti, *Dreptul* din 1887, No. 52 şi din 1888, No. 22. V. t. IV a lucr. noastre, p. 120, n. 3 şi tr. nostru în limba fr., p. 292, n. 2.

mandat legalisat de autoritățile polițienești sau administrative fiind suficient [1]); însă aceasta se explică prin împrejurarea că subrogația consimțită de creditor nu este un act solemn.

Aceste sunt condițiile cerute pentru ca subrogația consimțită de debitor să poată avea loc atât în materie civilă cât și în materie comercială [2]).

Această subrogație n'are nevoe să fie expresă ; ea resultă din îndeplinirea condițiilor de mai sus.

Plata n'are nevoe de a fi făcută o dată cu împrumutul.

Nu este de asemenea nevoe ca plata să se facă o dată cu împrumutul; destul este ca chitanța să constate că ea s'a făcut cu banii împrumutați. „Considerând, dice foarte bine Curtea din Iași (12 april 1895), că împrejurarea că actul de împrumut nu s'a redactat o dată cu efectuarea plății este fără influență în causă, întru cât, din momentul plății, faptul remiterei banilor în scop de a se achita datoria fiind bine constatat, posibilitatea existenței vre unei fraude este exclusă ; că a cere ca încheierea actului de împrumut să fie simultanee și cu remiterea banilor, ar fi a exagera prescripțiunile legei, care nu conțin nici o dispositiune în acest sens, în casul subrogațiunei prevĕdute de art. 1107, § 2 C. C., etc.“ [3]).

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 600, nota 4.

[2]) Baudry, II, 1049, *in fine*.— Vedi însă C. Alger, D. P. 93. 2. 544.—Condițiile cerute de art. 1107, § 2 avênd de obiect constatarea cu certitudine a originei banilor în privința celor de al treile, pentru ca subrogația să le fie oposabilă, și nefiind prescrise de cât în interesul lor, părțile între care subrogația a fost convenită, nu se pot prevala de lipsa vre uneia din aceste condițiuni pentru a cere nulitatea subrogațiunei. Cpr. Baudry, II, 1049. Cas. fr., 11 Ianuar 1893. *Pand. Périod.* 94. 1. 358. Sirey, 94. 1. 12. D. P. 95. 1. 179.

[3]) Vedi *Dreptul* din 1895, No. 38. Cpr. C. București, *Dreptul* din 1898, No. 69 și *Curierul judiciar* din 1898, No. 40. Tot în acest sens este și jurisprudența franceză. Vedi D. P. 54. 2. 108. D. P. 56. 1. 63. *Pand. Chron.*, tomul IV, 1, p. 118. D. P. 63. 1. 330 și 2. 21. Cpr. și *Pand. Périod.* 99. 1. 129 și 2. 337. Pothier, *Introd. à la coutume d'Orléans*, tom. I, tit. 20, No. 81. Demolombe, XXVII, 423. Laurent, XVIII, 56. Mourlon, *Subrog.*, p. 272 urm. Gauthier, *Idem*, 171. T. Huc, VIII, 64. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 179, t. și nota 40. Demante, V, 191 bis X. Pand. fr., I, 3928. Répert.

Un timp oare care va putea deci să separe aceste două acte; însă este prudent pentru împrumutător de a nu da banii de cât în momentul plăţei, pentru ca împrumutatul să nu'i poată întrebuinţa la un alt uz [1]).

In caz de a se strecura un timp mai lung sau mai scurt între aceste două fapte juridice, tribunalele vor decide, după împrejurări, dacă plata s'a făcut sau nu cu banii împrumutaţi, şi prin urmare, dacă subrogaţia trebue să fie admisă sau respinsă [2]).

Cele mai multe ori se va întâmpla ca banii cu care se va plăti datoria vor fi identic, *in specie*, acei care au făcut obiectul împrumutului; însă aceasta nu este neapăparat: 1° pentru că, în drept, este vorba, în casul de faţă, de nişte lucruri fungibile, pe care părţile nu le consideră în individualitatea, ci mai mult în cantitatea şi valoarea lor, *non ut corpora, sed ut quantitatem*; şi 2° pentru că, în fapt, această identitate specifică s'ar putea cu greu îndeplini şi mai cu samă dovedi, ceea ce de multe ori ar face subrogaţia cu neputinţă [3]).

Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 766. — *Contrà.* Trib. Grenoble, 4 Aug. 1884. Pand. fr., *loco cit.*

[1]) Cpr. Thiry, III, 57. — De aceea, L. 24, § 3, *in fine*, Dig., 42, 5, *De rebus auctoriate*, etc., cere ca timpul strecurat între împrumut şi plată să fie destul de scurt, pentru a nu se presupune că plata s'a făcut cu alţi bani de cât acei împrumutaţi: „*Quod quidem potest benignè dici, si modo, non post aliquod intervallum, id factum sit.*“.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 321, p. 179, 180. Troplong, *Hypoth.*, I, 232. T. Huc, VIII, 64. Pand. fr., I, 3933. Laurent. XVIII, 56. Demolombe, XXVII, 424. Cpr. C. Orléans şi Cas. fr. D. P. 51. 2. 66. D. P. 65. 1. 254. Ori ce declaraţie falşă privitoare la origina şi identitatea banilor cu care s'a făcut plata, constituind o fraudă la lege şi la drepturile celor de al treile, va putea fi stabilită prin marturi sau presumţiuni. Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 41. Demante, V, 191 bis X. Demolombe, XXVII, 425. Este în adevĕr de principiu că, de câte ori există fraudă la lege, părţile pot administra proba testimonială şi presumţiunile. Veḍi t. V, p. 133, 276, t. şi n. 1 şi t. IV, p. 170, t. şi n. 2.—Veḍi însă C. Bucureşti, *Dreptul* din 1897, No. 74.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVII, 421. Laurent, XVIII, 54. Pand. fr., I, 3903. Gauthier, *op. cit.*, 165. Demante, V, 191 bis XI. Larombière, III, art. 1250, No. 81. T. Huc, VIII, 64, care citează în acest sens o decisie a Curţei din Montpellier de la 1 Iunie 1891. Cpr. şi Pand. fr., I, 3906.

Formalitățile prevĕdute de art. 1107, § 2 trebuesc observate, dice textul, *pentru ca subrogația să fie valabilă*; de unde resultă că neobservarea lor atrage nulitatea ei. Aceste formalități fiind motivate de un interes de utilitate publică, și anume, pentru a împedica fraudele la care ar putea fi expuși cei de al treilea, o subrogație neregulată n'ar putea nici într'un caz fi confirmată prin un act posterior, pentru că, dacă este de principiu că părțile pot să renunțe la drepturile stabilite în favoarea lor [1]), ele nu pot sa contravie dispositiilor edictate de lege într'un interes public [2]). Subrog. neregulată nu poate fi confirmată.

Și *vice-versa*, de câte ori subrogația a fost regulat făcută prin îndeplinirea tuturor formalităților prescrise de lege, ea nu mai poate fi distrusă sau micșorată nici de creditor, nici de debitor [3]).

Subrogația consimțită de debitor produce aceleași efecte ca și ori ce subrogație în genere. Printr'ênsa împrumutătorul este pus în drepturile și acțiunile creditorului, fără însă ca prin ea să se poată jîgni drepturile celor de al treile. Acest principiu este fundamental în materie de ori ce subrogație. Deci, dacă convenția din care resultă noua creanță, s'a făcut sub alte condițiuni de cât acea primitivă, împrumutătorul, în calitatea sa de subrogat, nu se va putea prevala de vechia creanță de cât în marginea drepturilor ce se conferă creditorului desinteresat prin banii sĕi [4]). Efectele subrog. consimțite de debitor.

Am dis că, prin efectul subrogațiunei, împrumutătorul este pus în drepturile și acțiunile creditorului. Câte o dată, el ar putea să aibă contra debitorului acțiunea care isvorĕște din împrumut, și une ori chiar o condicție *indebiti* în contra creditorului care ar fi primit banii, în casul, de

---

[1]) „*Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere his quæ pro se introducta sunt, renunciare*". L. 29, Cod., 2, 3, *De pactis*. Vedi t. I, partea I, p. 116 și *suprà*, p. 92, t. și n. 2.

[2]) T. Huc, VIII, 65. Demolombe, XXVII, 434. Laurent, XVIII, 44, 45. Pand. fr., I, 3911 urm. Gauthier, *op. cit.*, 159. Larombière, III, art. 1250, No. 71. Toullier D., IV, partea I, 129.

[3]) T. Huc, *loco suprà cit.*, care citează în acest sens o decisie a Curței din Rouen, din 29 Ianuar 1874.

[4]) Cpr. Demolombe, XXVII, 440. Pand. fr., I, 3966 urm. Gauthier, *op. cit.*, 187.

exemplu, în care datoria în vederea căreia el a împrumutat banii nu'şi avea fiinţă [1]).

Despre efectele subrogaţiei în genere, ne vom ocupa mai la vale. (Veḑi *infrà*, p. 646 urm.).

Despre subrogaţia legală.—Generalităţi.

Subrogaţia legală este acea care se îndeplineşte în folosul terţiului plătitor, de drept (art. 1108) şi în virtutea legei, fără voinţa părţilor şi fără îndeplinirea vre unei formalităţi speciale.

Deosebire între subrog. legală şi cea consimţită de debitor.

Subrogaţia legală se deosebeşte deci, în această privinţă, de subrogaţia consimţită de debitor (art. 1107, § 2), căci pe când această din urmă este, precum am vĕḑut, supusă la formalităţi riguroase, acea d'intâi nu e supusă la nici o condiţie de formă. Plata n'are deci, în această din urmă privinţă, nevoe de a fi constatată prin un act autentic sau sub semnătură privată avênd dată certă. Se va putea, ce e dreptul, întâmpla ca plata să fie contestată, însă, în asemenea caz, dovada ei se va face conform dreptului comun. Legea n'a luat, în privinţa subrogaţiei legale, nici o măsură în contra fraudei, pentru că ea nu este de temut în asemenea casuri. Remêne însă bine înţĕles că dacă frauda ar fi constatată conform dreptului comun, subrogaţia legală va fi declarată nulă [2]).

In drept, nici o deosebire nu există între subrogaţia legală şi acea convenţională [3]), pentru că ori ce subrogaţie emană de la lege, fie că aceasta o acordă de drept şi fără îndeplinirea vre unei formalităţi, fie că ea o acordă în baza voinţei exprese a părţilor, manifestată în anume condiţiuni.

Subrogaţia legală îşi are raţiunea sa de a fi în echitate. Ea fiind, în adevĕr, conferită numai acelora care pot fi siliţi sau care, cel puţin, au nu interes legitim a plăti datoria altuia, este just şi echitabil ca ei să fie subrogaţi în

---

[1]) Cpr. Larombière, III, art. 1250, No. 91.

[2]) Cpr. Laurent, XVIII, 64. Gauthier, *op. cit.*, 291. Demolombe, XXVII, 541, 542. Larombière, III, art. 1251, No. 19. Pand. fr., I, 3981. Cas. fr. D. P. 54. 1. 318.

[3]) Cpr. C. Caen. *Pand. Période.* 90. 2. 201. Pand. fr., I, 3972. Laurent, XVIII, 61.

drepturile creditorului desinteresat, pentru a redobêndi ceea ce au cheltuit cu facerea plăței [1]).

Subrogația la o creanță privilegiată sau ipotecară n'are nevoe, pentru a fi oposabilă celor de al treile, de a fi transcrisă, pentru că publicitatea organisată de lege în favoarea celor de al treilea presupune existența unui act a cărui cuprindere se aduce la cunoștința publică, și în specie, nu există asemenea act [2]). Netranscrierea subrogațiunei. Lacună.

Această soluțiune fiind generalmente admisă și în Belgia [3]), cu toate că art. 5 din legea ipotecară de la 16 Dech. 1851 supune formalității transcrierei atât cesiunea unei creanțe privilegiate sau ipotecare cât și subrogația la un anume drept, trebue *a fortiori* să fie admisă în legislația noastră, unde acest text n'a fost reprodus. Prin urmare, nici o publicitate nu există în legea noastră în privința subrogației, fie ea legală, fie convențională, ceea ce neapărat constitue o lacună.

Mai trebue încă să observăm că legiuitorul nu acordă subrogația tuturor acelora cari, cu banii lor, ar plăti datoria altuia spre a face o speculațiune sau a aduce o vexațiune debitorului, ci numai și numai aceluia care plătește într'un scop onest și legitim; de unde și conclusiunea admisă de toți autorii, că casurile de subrogație legală, statornicite de art. 1108, sunt de strictă interpretare [4]) și nu pot, ori care ar fi analogia, să fie intinse la alte casuri neprevĕdute de lege. Subrogațiunea, fiind, în adevĕr, o ficțiune, ficțiunele sunt de strictă interpretare, și regula: Casurile de subrog. legală sunt de strictă interpretare.

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXVII, 442. Pand. fr., I. 3973.—Beneficiul subrogațiunei nefiind stabilit de cât în interesul subrogatului, și ea fiind de interes privat, nu mai remâne nici o indoeală că el poate renunța la acest beneficiu. Laurent, XVIII, 66. Pand. fr., I, 3983. Cas. fr. D. P. 57. 1. 438. Vedi și *suprà*, p. 615, t. și n. 1.

Prin aplicarea acestui principiu, Curtea noastră supremă a decis ca subrogația de drept prevĕdută de art. 462 Cod. com., nefiind de ordine publică, poate fi modificată sau suspendată prin convenția contrară a părților. *Dreptul* No. 11 din 1898 și nota D-lui Degré. *Curierul judiciar* din 1898, No. 9. Vedi și *infrà*, p. 646, text și nota 1. Art. 462 C. com.

[2]) Cpr. Laurent, XXIX, 236. Mourlon, *Subrog.*, p. 615 și 622. Gauthier, *op. cit.*, 598. Pand. fr., I, 3982. Cas. fr. D. P. 55. 1. 173.—Vedi însă Grenier, *Hypoth.*, I, 29.

[3]) Cpr. Laurent, XXIX, 236.

[4]) Trib. Gorjiu (S. Miculescu, președ.). *Dreptul* No. 15 din 1900.

Non transeuut actiones nisi in casibus jure expressis, e veche cât lumea [1]).

Casurile de subrogaţie legală.

Art. 1108.—Subrogaţiunea se face de drept: 1° In folosul aceluia care, fiind el însuş creditor, plăteşte altui creditor ce are preferinţă (art. 1723, 1778 C. C.).

2° In folosul aceluia care, dobêndind un imobil, plăteşte creditorilor cărora acest imobil era ipotecat (art. 1790 urm., 1799 C. C.).

3° In folosul aceluia care, fiind obligat cu alţii sau pentru alţii la plata datoriei, are interes de a o desface. (art. 778, 1053, 1093, 1670 C. C.).

4° In folosul eredelui beneficiar, care a plătit din starea sa datoriile succesiunei. (Art. 704 urm., 713, 778 C. C. Art. 706 Pr. civ. Art. 298, 323, 462, 464, 680. C. com. Art. 1251 C. fr.).

Art. 1670.—Cauţionatorul ce a plătit datoria intră în drepturile ce avea creditorul contra datornicului [2]). Art. 1108, § 3, 1682 C. C. Art. 774 Cod. german. Art. 2029 C. fr.).

Art. 1671.—Când sunt mai mulţi debitori principali solidari pentru una şi aceiaş datorie, fidejusorul ce a garantat pentru ei toţi are regres în contra fiecăruia din ei pentru repetiţiunea sumei totale ce a plătit (Art. 974, 1053, 1108, § 3 C. C. Art. 2030 C. fr.).

1° *Primul caz de subrogaţie legală* (art. 1108, § 1).

Legea acordă în primul loc subrogaţia aceluia care, *fiind el însuş creditor* [3]) ipotecar sau numai chirografar,

---

[1]) Baudry II, 1050. Arntz, III, 189. Mourlon, II, 1369 şi *Subrog.*, p. 347. Pand. fr., I, 3980. Laurent, XVIII, 63. Demolombe, XXVII, 447. Duranton, XII, 180. Troplong, *Hypoth.*, I, 357. Gauthier, *Subrog.*, 214. Marcadé, IV, 710. Larombière, III, art. 1251, No. 3. Vigié, II, 1473. Thiry, III, 58. Duvergier, *Vente*, II, 167. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 185. Massé-Vergé, III, § 563, p. 434, n. 12. T. Huc, VIII, 66. Trib. Lyon, 4 Iulie 1890. Pand. fr., I, 3984. Această soluţie era admisă şi în dreptul vechiŭ. V. Pothier, I, *Introduction à la coutume d'Orléans*, tit. 20, No. 70.

Art. 774 Cod. german.

[2]) „In mĕsura în care fidejusorul plăteşte pe creditor, dice art. 774 din noul Cod german, creanţa asupra debitorului principal trece asupra lui. Această subrogaţie nu poate fi invocată în dauna creditorului".

[3]) Acel care plăteşte trebue deci neapărat să fie creditor pentru ca subrogaţia legală să poată avea loc; de unde resultă că subrogaţia va fi declarată nulă de câte ori cineva, prin o simulaţie frauduloasă, ar fi luat calitatea de credi-

puțin importă [1]), plătește altui creditor *ce are preferință* [2]), fie din causa privilegiilor sau ipotecilor sale, fie din causa unui drept de anticreză, de retenție, de resoluțiune sau altul, care, deși nu atrag un privilegiu propriu dis, totuși fac posiția creditorilor ce le posedă mai avantajoasă. Este adevĕrat că majoritatea autorilor străini se pronunță în sens contrar [3]), însă această interpretare restrictivă a textului provine din împrejurarea că art. 1251 fr. nu acordă subrogația legală de cât creditorului, care plătește pe un alt creditor ce'i este preferabil *din causa privilegiilor sau ipotecilor sale.* Ori, acest argument de text lipsește în codul nostru, fiind că textul nostru nu mai vorbește, ca acel

---

tor pe care nu o are, pentru a face plata și a se folosi de subrogația legală. Demolombe, XXVII, 454. Pand. fr., I, 3988. Larombière, III, art. 1251, No. 12.—O dată însă ce cineva este creditor serios, el are drept la subrogația legală, ori care ar fi suma creanței sale. Legea nefixând, în adevĕr, nici o sumă și nearătând mĕsura interesului creditorului, el singur va judeca dacă interesul sĕu este de a plăti pe un creditor preferabil. Demolombe, XXVII, 456. Pand. fr., I, 3993. Larombière, *loco cit.* Și pentru aceasta nu este nevoe ca el să dovedească că are un interes legitim a face plata, acest interes fiind presupus și această presumție neputênd fi combătută prin dovada contrară. Laurent, XVIII, 68. Demolombe, XXVII, 455. Gauthier, *op. cit.* 232 bis. Larombière, *loco cit.* Pand. fr., I, 3992.—Vedi însă Mourlon (*Subrog.*, p. 361 urm.), după care această presumție ar putea fi combătută prin dovada contrară.

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 67. Vigié, II, 1474. Mourlon, II, 1370 și *Subrog.*, p. 356 urm. Pand. fr., I, 3996. Baudry, II, 1051. Laurent, XVIII, 69. Demante, V, 193 bis III. Arntz, III, 190. Gauthier, *op. cit.*, 223. Troplong, *Hypoth.*, I, 356. Larombière, III, art. 1251, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 180, n. 45. Marcadé, IV, 711. Demolombe, XXVII, 459. Thiry, III, 58. Acollas, II, p. 886. C. Caen, D. P. 73. 2. 181. Art. 1253, § 1 din C. italian este formal în această privință.—*Contrà.* Grenier, *Hypoth.*, I, 91. Favard de Langlade, Répert. v° *Subrog.*, § 2, No. 2.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1894, p. 538. *Curierul judiciar* din 1894, No. 25 și din 1898, No. 42.

[3]) Laurent, XVIII, 75, 76. Baudry, II, 1051. T. Huc, VIII, 67. Demolombe, XXVII, 462, 465, 466. G. Giorgi, VII, 191. Pand. fr., I, 4005. Mourlon, II, 1370 și *Subrog.*, p. 358 urm. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 181, t. și n. 49. Larombière, III, art. 1251, No. 9. Cas. fr. și C. Alger. D. P. 54. 1. 247. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 783, n. 1 și Sirey, 75. 2. 249. Cas. Torino, 7 Mai 1880. *La Legge*, 80. 1. 545.

francez şi acel italian (art. 1253), de creditorul preferabil *din causa privilegiilor sau ipotecelor sale*, ci pur şi simplu de creditorul *ce are preferinţă*, ori care ar fi această preferinţă, puţin importă. Această interpretare mai largă fiind admisă de unii autori chiar în Francia [1]), este singură admisibilă în legislaţia noastră.

Astfel, creditorul chirografar, care ar plăti creanţa ipotecară a debitorului său, sau creditorul ipotecar, care ar plăti pe un alt creditor ipotecar cu rang anterior, sau pe un creditor privilegiat, va fi de drept subrogat în ipoteca sau privilegiul creditorului desinteresat [2]).

Tot astfel creditorul chirografar, care ar plăti pe un creditor amanetar, va fi subrogat în drepturile acestui din urmă [3]), pentru că amanetul conferă un privilegiu (art. 1730, 3⁰), de câte ori lucrul a fost pus şi a remas în posesiunea creditorului (art. 1688 C. C., 480 C. com.) şi

---

[1]) Marcadé, IV, 711. Gauthier, *Subrog.*, 222 bis Arntz, III, 190.

[2]) Subrogaţia legală n'ar avea însă loc în folosul creditorului care ar fi plătit pe alt creditor, egal în rang cu dênsul sau venind după dênsul, pentru că, în asemenea caz, creditorul plătit n'ar avea preferinţa pe care o cere art. 1108, § 1. Un creditor ar putea câte o dată, ce e dreptul, să aibă interes a desinteresa pe un creditor egal sau posterior în rang cu dênsul, pentru a împedica urmărirea şi contestaţiile inoportune ce ar putea face acest din urmă, însă această soluţie n'a fost admisă de legiuitor, care voeşte ca creditorul plătit să aibă preferinţă, şi subrogaţia fiind o ficţiune, este, după cum am văḑut, de drept strict. Cpr. T. Huc, VIII, 67. Arntz, III, 190. Thiry, III, 58, p. 82. Baudry, II, 1051. Pand. fr., I, 4002, 4003. Demolombe, XXVII, 460, 461. Larombière, III, art. 1251, No. 67. Demante, V, 193 bis II.

Comisionarul care ar plăti cheltuelele sau avansurile făcute de alt comisionar, poate să invoace subrog. legală.

[3]) Această soluţie este, în privinţa amanetului, admisă şi în Codul francez. Cpr. Demolombe, XXVII, 467. Laurent, XVIII, 73.—Comisionarul, care a făcut avansuri sau cheltueli pentru mărfurile expeduite în socoteala comitentului, fiind un mandatar, şi ca atare, avênd un privilegiu asupra acestor mărfuri, cât timp ele se găsesc în posesiunea sa, pentru plata avansurilor sau cheltuelelor făcute de dînsul şi chiar pentru provisiunea ci 'i s'ar datori (art. 387, 405, § 2, 412 C. com.), trebue să decidem că al doile comisionar, care ar plăti cheltuelele sau avansurile făcute de cel d'intâi, va putea să invoace subrogaţia prevḑută de art. 1108, § 1. Cpr. Laurent, XVIII, 74. Pand. fr., I, 4015.

dacă contractul este *înregistrat* (art. 1686 C. C.), adecă are cel puțin dată certă [1]).

Aceiaș soluție este admisibilă de câte ori creditorul plătit avea asupra acelui care a plătit ori ce causă de preferință, ear nu numai un privilegiu sau o ipotecă.

Astfel, dacă din doi creditori, unul a primit imobilul debitorului în anticreză, ceea ce la caz de neplată îi dă dreptul de a'l scoate în vêndare (ar. 1701), este evident că celalalt creditor, desinteresând pe cel d'intâi, va fi subrogat în drepturile acestuia, ca și cum ar fi plătit o creanță ipotecară [2]). Anticreză.

Un creditor ar putea, în casurile de mai sus, să aibă interes a face plata, fie pentru a înlătura de o cam dată o expropriere inoportună, fie pentru a micșora cheltuelele de urmărire prin împuținarea numĕrului creditorilor.

Origina acestei subrogațiuni se găsește în dreptul roman. In adevĕr, în această legislație, creditorul înscris în rangul întâi avênd singur dreptul de a urmări vêndarea imobilului ipotecat, și această vêndare putênd fi cerută într'un moment inoportun, s'a conferit celorlalți creditori posteriori dreptul de a plăti pe cel d'intâi, *jus offerendi*, sau *jus offerendæ pecuniæ*, așa în cât creditorul urmăritor era desinteresat, și acel care îl plătise era subrogat în privilegiile și ipotecile acelui plătit: „*Prior quidem creditor compelli non potest tibi, qui posteriore loco pignus accepisti, debitum offerre: sed si tu illi id omne quod debetur, solveris, pignoris tui causa firmabitur*“ [3]). Origina subrog. prevĕdute de art. 1108, § 1.

In legislația actuală însă, ori ce creditor avênd dreptul de a urmări expropriarea bunurilor debitorului (art. 1718, 1719), ar fi trebuit, în loc de a mărgini subrogația la casul în care creditorul urmăritor este preferat a-

[1]) Cpr. C. Iași, *Dreptul* din 1882, No. 83. Vedi și *suprà*, p. 521, nota 1.

[2]) Marcadé, IV, 711, p. 563. Arntz, III, 190.—In codul fr., se admite însă soluția contrară. Vedi *suprà*, p. 619, t. și n. 3.

[3]) L. 5, Cod., 8, 18, *Qui potiores in pignore habeantur*. Vedi și L. 3, Cod., 8, 19, *De his qui in priorum creditorum locum succedunt*, unde se dice: „*Si potiores creditores pecunia tua dimissi sunt, quibus obligata fuit possessio, quam emisse te dicis, ita ut pretium perveniret ad eosdem priores creditores; in jus eorum successisti, et contra eos qui inferiores illis fuerunt, justa defensione te tueri potes.*“

celui care plăteşte, ca ea se fie acordată ori cărui creditor care plăteşte pe altul, aşa cum prevede art. 1788 din Codul Calimach [1]). Acest inconvenient devine însă nesimţitor din causă că creditorii avênd mai tot-deauna interes de a fi plătiţi, vor consimţi subrogaţia convenţională, de câte ori acea legală n'ar putea avea loc [2]).

Condiţiile cerute p. existenţa subrog. legale prevĕdute de art. 1108, § 1.

Plata fiind baza ori cărei subrogaţii, singura condiţie cerută pentru ca subrogaţia legală să poată avea loc, este ca creditorul posterior să fi plătit pe acel anterior, fără nici o altă formalitate [3]).

După părerea unanimă a autorilor, banii cu care se face plata trebue să aparţie creditorului, *de sua pecunia* (L. 3, Cod., 8, 19, *De his qui in priorum creditorum*, etc.), însă ei pot să provie din un împrumut [4]).

Art. 1788 C. Calimach.

[1]) „Acel ce plăteşte datoria altuia, ḑice art. 1788 din Codul Calimach (ar. 1358 C. austriac), întră în dritul creditorului, şi are voe să ceară de la datornic întoarcerea datoriei, pe care el a plătit-o în locul aceluia ; deci dar dator este creditorul ce au primit plata datoriei, să trădee plătitorului toate ce are pentru dovada şi siguranţa datoriei, adecă: sineturi, documenturi, amaneturi, ipoteci, etc." Cpr. *Allgem. Landrecht für die Preussischen Staaten*, I, 14, § 338, 339, 384. Trebue însă să observăm că, după art. 1721 din Codul Calimach (1361 C. austriac), debitorul poate să opue fidejusorului astfel subrogat excepţiunile pe care el ar fi putut să le opue însuş creditorului. Cpr. Er. Lehr, *Tr. élément. de dr. civ. germanique*, II, No. 1009.

[2]) Cpr. Vigié, II, 1474. Demante, II, 193 bis II.

[3]) Dacă creditorul anterior refusă plata oferită în condiţiile determinate de art. 1108, § 1, creditorul posterior va putea să'l constrêngă, pentru că subrogaţia se îndeplineşte în puterea legei, fără consimţĕmêntul sĕu. Prin aplicarea celor expuse mai sus (p. 610, nota 5) în privinţa subrogaţiunei convenţionale, care de asemenea se îndeplineşte fără concursul voinţei creditorului (art. 1107, § 2), vom decide deci că oferta reală urmată de consemnare va ţinea loc de plată în privinţa creditorului anterior, soluţiune care era admisă şi în dreptul roman: „*Qui pignus secundo loco accepit, ita jus suum confirmare potest, si priori creditori debitam pecuniam solverit: aut cùm obtulisset*, **isque accipere noluisset, eam obsignavit, et deposuit**, *nec in usus suos convertit*". L. 1, Cod., 8, 18, *Qui potiores in pignore habeantur*. Cpr. Demolombe, XXVII, 475. Pand. fr., I, 4049. Laurent, XVIII, 80.

[4]) T. Huc, VIII, 67. Pand. fr., I, 4037, 4155. Laurent, XVIII, 78. Demolombe, XXVII, 469. Mourlon, *Subrog.*, p. 375. Cpr.

Astfel, banii falimentului nefiind proprietatea masei, ci a falitului, care, prin efectul sentinței declarative, a pierdut numai administrațiunea bunurilor sale (art. 713 C. com.), s'a decis cu drept cuvênt că, în caz când sindicul, representând în acelaș timp și pe falit și pe creditorii sei, ar fi plătit în numele masei cu banii falimentului o datoriep rivilegiată, această plată fiind, în realitate, făcută cu banii falitului, masa creditorilor nu se poate pretinde subrogată legalmente în drepturile creditorului desinteresat [1]). Plata făcută de sindic în numele masei, cu banii falimentului.

Dar dacă origina banilor cu care s'a făcut plata este indiferentă, trebue însă, pentru ca subrogația să poată avea loc, ca însuș creditorul posterior să facă plata, lucru care, de altmintrele, se va constata prin chitanța eliberată de creditorul anterior. Această chitanță, fie ea chiar autentică, va putea fi combătută și acei interesați vor putea stabili, prin ori ce soiu de mijloace, că plata n'a fost făcută de acel cuprins într'ênsa [2]). Plata trebue să fie făcută de creditorul posterior. Combaterea chitanței care constată facerea plății.

Această plată nu este supusă la nici o formalitate; pentru a produce însă subrogația legală, ea trebue să fie integrală, adecă să cuprindă atât capitalul cât și procentele datorite creditorului anterior din causa preferinței sale, pentru că o plată parțială neputênduse efectua de cât cu consimțĕmêntul creditorului (art. 1101), nu poate da loc de cât la o subrogație convențională consimțită de creditor (art. 1107, § 1) [3]). Plata trebue să fie integrală. Controversă.

Pentru ca subrogația legală să aibă loc în folosul cre-

Cas. fr. și C. Lyon, D. P. 47. 1. 5. D. P. 54. 1. 409. D. P. 91. 2. 377. Vedi și *suprà*, p. 600, t. și n. 3, unde am vĕdut că origina banilor nu se cercetează nici in casul subrogației convenționale consimțite de creditor. — Nu există deci subrogație legală, dacă plata s'a făcut cu banii debitorului, pe care acesta îi lăsase în deposit la creditor. Trib. Dorohoi (Al. Negrescu făcênd funcțiunea de președ.) *Dreptul* din 1896, No. 59.

[1]) T. Huc, VIII, 67. Pand. fr., I, 4035. Massé, *Dr. comm.*, IV, 2159. Alauzet, *Comm. C. comm.*, VI, 2786. Cas. fr. D. P. 75. 1. 353 și Sirey, 75. 1. 341.

[2]) Cpr. Laurent, XVIII, 81. Demolombe, XXVII, 474. Gauthier, *op. cit.*, 124. Pand. fr., I, 4042. C. Douai, D. P. 54. 2. 199.

[3]) T. Huc, VIII, 67. Laurent, XVIII, 79. Pand. fr., I, 4045 urm.—*Contrà*. Demolombe, XXVII, 473. Vedi și Mourlon, *Subrog.*, p. 365.

ditorului, care plăteşte pe altul ce'i este preferabil, nu este necesar ca ambii creditori să aibă acelaş debitor, fiind de ajuns ca acelaş lucru să fie gagiul lor comun. Astfel, dacă presupunem că acelaş imobil a fost succesiv ipotecat de acei care au fost proprietarii lui, fie care din aceşti proprietari are creditorii săi cătră care este personal obligat; dar dacă aceşti creditori nu au un debitor comun, ei au un gagiu comun (*eadem res*) şi aceasta ajunge pentru ca acel dintre ei care ar plăti pe un alt creditor ce'i este preferabil, să aibă drept la beneficiul subrogaţiei legale, pentru că motivul care a făcut să se stabilească această subrogaţie există şi în acest caz [1]).

Casul în care creditorul care urmează a fi plătit este titularul mai multor creanţe.

Până acum ne am ocupat de casul cel mai ordinar, şi anume, de acel în care creditorul preferabil nu posedă decât o singură creanţă. Ce trebue să decidem în casul când creditorul, care urmează a fi plătit pentru a se dobêndi subrogaţia legală, este titularul mai multor creanţe deosebite? [2]).

Casul în care mai multe imobile sunt afectate de o ipotecă generală şi de o ipotecă specială.

O altă chestie, nu mai puţin complicată şi controversată, este acea de a se şti cum trebue să se exercite subrogaţia în caz când mai multe imobile sunt afectate de o ipotecă generală şi de o ipotecă specială în folosul mai multor creditori. Această chestiune va fi studiată la locul ei, adecă la titlul privilegiilor şi ipotecilor [3]). Vom observa numai de pe acum că dacă, un imobil este afectat de o ipotecă generală şi apoi de o ipotecă specială posterioară în dată, creditorul general va putea să vêndă imobilul

---

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 4048. Demolombe, XXVII, 457. Larombière, III, art. 1251, No. 8.

[2]) Vedi asupra acestei chestiuni complexe, T. Huc, VIII, 68. Pand. fr., I, 4055 urm. Demolombe, XXVII, 476. Laurent, XVIII, 80. Larombière, III, art. 1251, No. 7. Cas. fr. D. P. 70. 1. 346. Sirey, 71. 1. 25 şi nota lui Labbé.

[3]) Vedi de pe acum asupra acestei chestiuni, Demolombe, XXVII, 485 urm. Larombière, III, art. 1251, No. 11. Mourlon, *Subrog.*, p. 114 urm. Gauthier, *Idem*, 233 urm. Troplong, *Hypoth.*, III, 750 urm. Massé-Vergé, V, § 827, p. 248, n. 10. Duranton, XIX, 390, 391. Aubry et Rau, III, § 284, p. 412 urm. şi p. 675 urm. din ed. a 5-a. Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, III, 1959 urm. Colmet de Santerre, IX, 100 bis III urm. P. Pont, *Privil. et hypoth.*, I, 336 urm. Laurent, XXX, 180 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Privil. et hypoth.*, 1440 urm. F. Herman, IV, art. 2134, No. 19 urm.

grevat de o ipotecă specială, lipsind astfel pe creditorul special de garanţia sa, ceea ce face că acest din urmă va avea interes a plăti pe creditorul general pentru a înlătura causa sa de preferinţă.

Dacă presupunem ipoteza inversă, adecă că un imobil a fost afectat mai întâi unei ipoteci speciale şi apoi unei ipoteci generale în folosul unui alt creditor, creditorul cu ipotecă generală poate avea interes a desinteresa pe acel cu ipoteca specială, spre a fi subrogat în drepturile sale [1]).

2° *Al doile caz de subrogaţie legală (art. 1108, § 2).*

Cumpărătorul unui imobil grevat de ipoteci, care n'ar fi îndeplinit formalităţile purgei (art. 1791, 1801 urm.) [2]), este expus a fi deposedat de imobilul cumparat, prin expropriarea făcută de cătră creditorii ipotecari, în baza dreptului lor de suită asupra acestui imobil (art. 1790 urm.) şi a perde astfel preţul pe care el l'ar fi plătit vênd̦ătorului, dacă acesta este insolvabil. Pentru a înlătura acest inconvenient, dobênditorul imobilului poate, cu preţul datorit vênd̦ătorului, să plătească pe creditorii ipotecari, după rangul fie-căruia, şi în asemene caz, art. 1108, § 2 îl declară subrogat *ipso jure* în drepturile şi ipotecile lor [3]).

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 69.

[2]) Prin îndeplinirea formalităţilor purgei, dobênditorul unui imobil ipotecat este deci la adăpost de urmărirea creditorilor ipotecari, fără a recurge la beneficiul subrogaţiunei legale. Baudry, II, 1052, *in fine* şi III, 1512. Thiry, III, 58 şi IV, 573. T. Huc, VIII, 70. G. Giorgi, VII, 223. Acollas, II, p. 888.

[3]) Subrogaţia prevêd̦ută de § 2 a art. 1108 ne vine de la Romani, ca şi acea prevêd̦ută de § 1 a aceluiaş text. (V. *suprà*, p. 621). Dobênditorul imobilului care plătea pe creditorii ipotecari, succeda ipotecilor lor constituite asupra imobilului dobêndit: *„Eum qui a debitore suo prædium obligatum comparavit, eatenùs tuendum, quatenùs ad priorem creditorem ex pretio pecunia pervenit"*. L. 17, Dig., 20, 4, *Qui potiores in pignore, vel hypotheca habeantur.* Vedi şi L. 3, Cod., 8, 19, *De his qui in priorum creditorum locum succedunt*, citată *suprà*, p. 621, n. 3. Se controversa însă chestiunea de a se şti dacă această subrogaţie avea loc de drept, sau trebuea să fie stipulată. Cujacius era partisan al primei opiniuni, ear Pothier a celei de a doua (I, *Introduc. au tit. 20 de la coutume d'Orléans*, No. 73). Cpr. Pand. fr., I, 4096. Origina subrog. prevêd̦ute de art. 1108, § 2.

Casul în care prețul vênd̦ărei ajunge p. plata tuturor creditorilor înscriși în imobil.

Dacă prețul vênd̦ărei ajunge pentru a plăti pe toți creditorii înscriși în imobilul cumparat, subrogați̦a cumpărătorului nu are nici un interes, fiind că el plătind astfel prețul integral tuturor creditorilor, este liberat față de vênd̦ător, și acest din urmă este liberat față de creditorii sĕi.

Casul în care prețul nu ajunge p. plata tuturor creditorilor ipotecari.

Dacă însă prețul nu ajunge pentru plata integrală a tuturor creditorilor ipotecari, acei neplătiți pot, în virtutea dreptului lor de suită (art. 1790), să provoace expropriarea imobilului; însă în caz de vênd̦are, dobênditorul acestui imobil fiind subrogat creditorilor înscriși în rangul întâi, va fi preferat asupra prețului creditorilor posteriori care ar fi exercitat urmărirea; el va perde, ce e dreptul, imobilul, însă nu va perde prețul plătit. Subrogați̦a cumpărătorului în ipotecile unora din creditori, nu este deci, în asemenea caz, lipsită pentru dênsul de interes [1]).

Acest caz constitue o excepți̦e la principiul că nimene nu poate să aibă o ipotecă asupra lucrului sĕu propriu: *Nemini res sua pignori esse potest* (cpr. art. 557, 638, 1798).

Paragraful 2 a art. 1108 nu este de cât aplicarea § 3 a aceluiaș text.

Cumpărătorul imobilului grevat de ipoteci și chiar donatarul lui [2]), care poate să invoace subrogați̦a legală pre-

---

Demolombe, XXVII, 506. Larombière, III, art. 1251, No. 13. Giorgio Giorgi, VII, 210. Arntz, III, 191.

[1]) Subrogați̦a prevĕdută de art. 1108, § 2 nu este folositoare dobênditorului imobilului numai în casul când el ar fi deposedat de creditorii neplătiți, ea putênd chiar, în unele casuri, să facă ca acești din urmă să nu mai aibă nici un interes a exercita acți̦iunea lor ipotecară. In adevĕr, dacă presupunem că imobilul s'a vêndut, la justa sa valoare, cu 100,000 lei, și că cumpărătorul a plătit acest preț creditorilor în rangul întâi, creditorii neplătiți, înscriși în ranguri posterioare, nu vor avea nici un interes a urmări imobilul, în baza acți̦iunei lor ipotecare și a'l revinde, pentru că, în ipoteza de mai sus, valoarea imobilului fiind acea a prețului de 100,000 lei, această sumă se va lua în întregimea ei de dobênditorul acestui imobil, el fiind de drept subrogat în ipotecile creditorilor înscriși în rangul întâi, pe care i-a desinteresat, așa că urmărirea creditorilor cu ranguri posterioare va fi cu totul lipsită de interes. Cpr. Laurent, XVIII, 82. Demante, V, 194 bis III. Baudry, II, 1052. Pand. fr., I, 4094 și autoritățile citate acolo.

Donatarul sau schimbătorul unui imobil ipotec.

[2]) In Francia, se controversează chestiunea de a se ști dacă donatarul sau schimbătorul unui imobil ipotecat, care a plătit pe creditori, poate sau nu să invoce subrogați̦a prevĕ-

vĕḑută de art. 1108, § 2, poate să invoace și pe acea prevĕḑută de § 3 a aceluiaș text, stabilită în folosul aceluia care, fiind obligat cu alțiĭ sau pentru alțiĭ la plata datoriei, are interes de a o desface. Ori, aceasta este necontestat situația dobênditorului imobilului grevat de ipoteci și a ori cărui detentor a unui imobil ipotecat pentru datoriile unei terțiĭ persoane. Asemene cumpărător sau detentor este, în adevĕr, obligat pentru altul, adecă pentru terțiul debitor, fiind că el poate fi urmărit prin acțiunea ipotecară spre a plăti datoriile de care imobilul este grevat. El are deci interes a plăti aceste datoriĭ pentru a înlătura expropriațiunea, care ar aduce, ca consecință, evicțiunea sa. Prin urmare, cu drept cuvênt, s'a ḑis că cumpărătorul imobilului ipotecat, care plătește prețul creditorilor ipotecari, în loc de a'l plăti vênḑĕtorului, este subrogat în ipotecile acestor creditori, în baza § 3 de sub art. 1108. Deși atât Codul nostru, după acel francez, cât și acel italian (1253), preved patru casuri de subrogație legală, nu există deci în realitate de cât trei casuri, § 2 a art. 1108 nefiind de cât o aplicațiune a § 3 a aceluiaș articol. De aceea, art. 504 din Ante-proiectul Codului ja-

---

ḑută de art. 1108, § 2, și majoritatea autorilor se pronunță pentru negativa (cpr. Laurent, XVIII, 91. Larombière, III, art. 1251, No. 31—33. Demolombe, XXVII, 525. T. Huc, VIII, 71, *in fine*), admițênd însă, în unanimitate, subrogația prevĕḑută de art. 1108, § 3, pentru că acel care a primit un imobil ipotecat în dar sau în schimb, este un detentor obligat ipotecar pentru altul, adecă pentru debitor, și are interes a achita datoria, pentru a consolida proprietatea sa. La noi, însă, unde nu se cere ca plata să se facă numai de cât cu *prețul achisițiunei*, după cum se cere în textul corespunḑĕtor francez, trebue să admitem că donatarul și schimbătorul imobilului ipotecat vor putea invoca nu numaĭ subrogația prevĕḑută de art. 1108, § 3, dar și acea prevĕḑută de § 2 a acestui text, fiind că textul nostru conferă subrogația ori cărui dobênditor a unui imobil ipotecat, care, din baniĭ sĕi plătește pe creditoriĭ ipotecari, și atât donatarul ca și schimbătorul imobilului sunt niște adevĕrați *dobênditori*, de vreme ce ei devin proprietariĭ imobilului primit în dar sau în schimb. Nu este deci vorba, în art. 1108 § 2, numai de un achisitor cu titlu oneros, ci de ori ce achisitor cu ori ce titlu ar fi. Cpr. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 183, t. și nota 56, care admite această soluție chiar in dreptul francez. Vedi și Mourlon, II, 1372.

ponez, elaborat de profesorul Boissonade, şi art. 1254 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent, sunt modificate în acest sens. Autorii caută a justifica acest pleonasm legislativ, însă explicaţia cea mai naturală care se poate da este, că redactorii Codului francez au reprodus în § 3 teoria lui Dumoulin, fără a observa că § 2 a textului nu este de cât o aplicaţiune a subrogaţiunei prevĕdute de § 3, pe care o admitea şi Dumoulin [1]).

Dobênditorii care nu se folosesc de subrog. prevĕdută de art. 1108, § 2.

Din principiile mai sus expuse resultă că subrogaţia conferită de § 2 a art. 1108, are loc în folosul dobênditorului [2]) sau adjudecatarului [3]) unui imobil [4]), ori a unui

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 84. Pand. fr., I, 4095. Demolombe, XXVII, 503. Baudry, II, 1053. T. Huc, VIII, 73.

[2]) Textul conferind subrogaţia legală numai *dobênditorului* unui imobil *(à l'acquéreur)*, care plăteşte pe creditorii ipotecari, se decide cu drept cuvênt că ea nu aparţine acelui care, în momentul plăţei, n'ar fi dobêndit încă imobilul, ci ar fi plătit preţul creditorilor prin anticipaţie, nici aceluia care ar fi făcut această plată în urma evicţiunei, resoluţiunei, rescisiunei sau anulărei contractului, pentru că, în casul întâi, nu poate să existe preţ nefiind încă contract, ci un proect numai, ear în casul al doile, acel care a încetat de a fi dobênditor (cumpărător), nu mai are nici un interes a face plata. El poate însă, în ambele casuri, să stipuleze subrogaţia convenţională prevĕdută de art. 1107. Cpr. Pand. fr., I, 4105 urm. Larombière, III, art. 1251, No. 21 şi 22. Gauthier, *op. cit.*, 287. Demolombe, XXVII, 511, 512. Mourlon, *Subrog.*, p. 384. Laurent, XVIII, 88. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 182. T. Huc, VIII, 70, p. 98.—Dobênditorul care plăteşte pe creditorii ipotecari, după ce a vêndut imobilul, poate însă invoca subrogaţia legală, pentru că vêndarea sevêrşită de dênsul nu face să dispară calitatea sa de cumpărător, nici obligaţiile care resultă din această calitate. Cpr. Larombière, III, art. 1251, No. 22. Pand. fr., I, 4109 urm. Demolombe, XXVII, 513. Gauthier, *op. cit.*, 288. Laurent, XVIII, 89. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 183. Cas. fr. D. 65. 1. 329. D. P. 76. 1. 218.

[3]) Pand. fr., I, 4125 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 787. T. Huc, VIII, 70. Cas. fr. şi C. Caen. D. P. 77. 1. 249. D. P. 76. 2. 81.—Adjudecatarul nu poate însă invoca subrogaţia, dacă el n'a plătit preţul şi imobilul s'a scos în vêndare pe socoteala lui (art. 551 urm. Pr. civ.) C. Bucureşti, *Dreptul* din 1898, No. 69.

Dobênditorul unui mobil. Art. 1909.

[4]) Dobênditorul unui mobil nu beneficiază deci de subrogaţia legală, chiar dacă el ar întrebuinţa preţul achisiţiunei sale la plata creditorilor privilegiaţi asupra acestui mobil.

drept real susceptibil de ipotecă (art. 1750) [1]), ear nu în folosul dobênditorului unei servituți prediale, sau unui drept de uz ori de abitațiune [2]) ; puțin importă dacă acest achisitor a dobêndit drepturile sale de la adevĕratul proprietar, sau de la un *non dominus* [3]), și fără a se distinge, în acest din urmă caz, dacă el era sau nu de bună credință [4]). Art. 1108 nu comportă, în adevĕr, nici un soiŭ de distincțiune.

Casul în care dreptul achisitorului ar fi căḑut prin resoluțiunea, rescisiunea sau anularea contractului.

Subrogația legală va avea loc de asemenea în casul în care dreptul achisitorului, care ar fi desinteresat pe creditorii ipotecari, ar fi căḑut prin resoluțiunea, rescisiunea sau anularea contractului sĕu, pentru că această subrogație fiind instituită de lege în termeni generali, trebue să'și producă efectele sale în toate casurile în care dobênditorul imobilului este deposedat, fie că evicțiunea sa provine din urmărirea creditorilor ipotecari neplătiți, fie din altă causă. Dobênditorul deposedat avênd, în adevĕr, în toate

---

El n'are nevoe în adevĕr de această garanție, buna sa credință punêndu'l la adăpost de ori ce revandicare, în baza art. 1909. Baudry II, 1052. Pand. fr., I, 4098. Laurent, XVIII, 85. Demolombe, XXVII, 517. G. Giorgi, VII, 214.

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 4099. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 789. G. Giorgi, VII, 214. Laurent. XVIII, 85. Demolombe, XXVII, 519. Cas. fr. D. P. 54. 1. 10.

[2]) T. Huc, VIII, 70. Pand. fr., I, 4101, 4102. Demolombe, XXVII, 520, 521, Gauthier, *op. cit.*, 359. Laurent, XVIII, 85.—*Contrà*. Mourlon, *Subrog.*, p. 459.

[3]) Art. 1108, § 2 nu stabilește, în adevĕr, subrogația în folosul *proprietarului*, ci în favoarea *dobênditorului* unui imobil. Cpr. Pand. fr., I, 4116. Mourlon, *op. cit.*, p. 391 urm. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 183. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 788. T. Huc, VIII, 70. G. Giorgi, VII, 213. Laurent, XVIII, 86. Demolombe, XXVII, 515. Larombière, III, art. 1251, No. 16.—Pentru ca subrogația legală să poată avea loc, trebue ca achisițiunea să fie *serioasă*, ear nu *simulată*. Pand. fr., I, 4115. Demolombe, XXVII, 514. Larombière, III, art. 1251, No. 16.—Achisitorul simulat, care ar plăti pe creditori, ar putea însă să invoace subrogația convențională și expresă prevĕḑută de art. 1107, § 1, el fiind considerat ca un terțiu care plătește în socoteala debitorului. Veḑi autorii de mai sus.

[4]) T. Huc, VIII, 70. Pand. fr., I, 4117. Laurent, XVIII, 86.—*Contrà*. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 183. Demolombe, XXVII, 515.

casurile, o creanță pentru a'și redobêndi prețul, este just ca această creanță să fie garantată prin subrogația în drepturile creditorilor ipotecari pe care el i-a plătit din banii sĕi [1]).

Pentru ca subrogația să poată avea loc, fiind însă neapărat ca să existe un achisitor sau un dobênditor a unui imobil, care să plătească pe creditorii ipotecari sau privilegiați în acest imobil, ea nu se va îndeplini în folosul aceluia care ar fi proiectat numai achisițiunea unui imobil, și care, pentru un preț convenit cu vênzĕtorul, ar desinteresa pe creditorii ipotecari ai acestuia până la concurența acestei sume, pe simpla sa făgăduință unilaterală [2]).

Dobênditor sub condițiie suspensivă.

Cât pentru cumpărătorul condițional, situația sa este cu totul alta. In adevĕr, de și vênzarea este încă imperfectă, *pendente conditione*, și de și ea nu s'ar putea realisa, de câte ori lucrul vêndut ar peri înaintea îndeplinirei condiției suspensive, totuși, prin efectul retroactiv, îndeplinirea ei ar face ca cumpărătorul să fie proprietar încă din momentul închierei contractului (art. 1015, *ab initio*). Deci, de câte ori asemenea cumpărător ar fi întrebuințat prețul la plata creditorilor ipotecari sau privilegiați în imobilul cumparat, subrogația legală va avea loc de drept, în baza art. 1108, § 2, fără îndeplinirea vre unei condițiuni [3]).

Dobênditor sub o condițiie resolutorie.

Dacă presupunem că cumpărătorul imobilului n'a devenit proprietar de cât sub o condițiie resolutorie, care s'a îndeplinit în urma plăței creditorilor, subrogația dobêndită de dênsul nu se va șterge o dată cu desființarea dreptului sĕu de proprietate, pentru că îndeplinirea con-

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 70. Pand. fr., I, 4119 urm. Demolombe, XXVII, 516. Larombière, III, art. 1251, No. 15. Cas. fr. D. P. 61. 1. 480. D. P. 50. 1. 104.—Am vĕdut însă *suprà*, p. 628, n. 2, că subrogația legală nu poate fi invocată de achisitorul care ar fi făcut plata în urma evicțiunei, resoluțiunei sau anulărei contractului, fiind că atunci el nu mai este achisitor. Pentru ca soluția de mai sus să fie admisibilă, trebue să presupunem deci că dobênditorul a plătit mai întâi pe creditori, și apoi dreptul sĕu ar fi căḑut prin resoluțiunea rescisiunea sau anularea contractului.

[2]) T. Huc, VIII, 70, p. 98. Vedi și *suprà*, p. 628, nota 2.—Nimic n'ar împedica însă pe părți de a stipula, în asemenea caz, subrogația convențională.

[3]) T. Huc, *loco suprà cit.*

diției resolutorie nu poate să șteargă cu efect retroactiv existența faptului. Ori, dobênditorul sub o condiție resolutorie era, în momentul când a făcut plata, în necesitatea legală de a o face, pentru a nu se vedea deposedat de imobilul cumparat; deci, el trebue să remâe subrogat în drepturile creditorilor, pe care i a desinteresat cu banii seĭ [1]).

Casul în care dobênditorul imobilului este unul din creditoriĭ ipotecari.

Dobênditorul imobilului, care ar face parte dintre creditoriĭ ipotecari, va fi tratat ca și achisitorul sub condiție resolutorie. Este adevĕrat că această situațiune de achisitor a unui imobil și de creditor ipotecar în acelaș timp asupra aceluiaș imobil, a produs în persoana sa o confusiune, care împedică exercițiul drepturilor creanței sale (art. 1154) [2]); însă, în caz de evicțiune, el este ca subrogat lui însuș, ceea ce face că creanța și ipoteca sa vor renaște după deposedarea, părăsirea sau adjudecarea imobilului (art. 1798) [3]).

Condițiile subrog. legale prevĕdute de art. 1108, § 2.

Pentru ca plata făcută de achisitorul imobilului să producă subrogația legală, trebue, după art. 1108, § 2, ca ea să fi fost făcută creditorilor cărora acest imobil era *ipotecat;* însă această expresiune cuprinde, după părerea unanimă a autorilor, nu numai ipotecile, ci și privilegiile, pentru că privilegiul nu este de cât o ipotecă privilegiată. Astfel, subrogația legală va avea loc și în folosul achisitorului unui imobil, care ar fi plătit nu numai pe creditoriĭ ipotecari, dar și pe acei privilegiați în acest imobil [4]).

Plata trebue să fie efectivă.

Plata, în ori ce caz, va trebui să fie reală și efectivă, căci simpla făgăduință de a plăti ar fi neîndestulătoare pentru a produce subrogația [5]).

Plata poate fi făcută prin mandatar.

Achisitorul nu are însă nevoe de a face plata în per-

[1]) Pand. fr., I, 4123. Mourlon, *Subrog.*, p. 458.
[2]) Cpr. C. Grenoble, D. P. 93. 2. 425.
[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 70, *in fine.* Pand. fr., I, 4132 urm. Demolombe, XXVII, 526. Mourlon, *Subrog.*, p. 395 urm. Troplong, *Hypothèques*, III, 841, și IV, 847 urm. Gauthier, *Subrog.*, 293 urm. Larombière, III, art. 1251, No. 24.
[4]) Cpr. Baudry, II, 1052. Demolombe, XXVII, 525. Pand. fr., I, 4139. Mourlon, *Subrog.*, p. 384. Gauthier, *Id.*, 277. G. Giorgi, VII, 219. T. Huc, VIII, 71.
[5]) Cpr. Demolombe, XXVII, 530. Larombière, III, art. 1251, No. 17. Gauthier, *op. cit.*, 290 bis. Pand. fr., I, 4150. Cpr. și Cas. rom. S-a I. Bulet. anul 1872, p. 12.

soană, ea putênd fi făcută și prin mandatar [1]), și acest mandatar putênd fi însuș vênḑătorul ; destul este să se constate că acest din urmă n'a primit banii în calitate de vênḑător, ci în calitate de mandatar al achisitorului, pentru a plăti pe creditori [2]).

Achisitorul care s'ar fi mărginit a plăti preţul achisiţiunei în mânele vênḑătorului, fără a'i da nici un mandat în această privinţă, n'ar putea să reclame beneficiul subrogaţiunei, chiar dacă, de fapt, vênḑătorul ar fi întrebuinţat banii la plata creditorilor ipotecari sau privilegiaţi [3]).

O dată însă ce plata a fost făcută, fie de însuș achisitorul, fie de mandatarul seu, subrogaţia legală are loc, chiar dacă creditorii au fost plătiţi în virtutea unei clause a contractului, care impunea această subrogaţie achisitorului, sau dacă el a fost constrêns la plată, pentru că, și în asemenea casuri, el nu plătește o datorie a sa proprie, ci în calitatea sa de achisitor a imobilului [4]).

Art. 1108, § 2 conferind subrogaţia legală dobêndi-

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 92. G. Giorgi, VII, 217. Demolombe, XXVII, 533. Pand. fr., I, 4156.—Mandatul n'are nevoe de a fi autentic, o simplă procură legalisată fiind, în această privinţă, suficientă.—Veḑi în privinţa subrogaţiunei convenţionale consimţite de debitor (art. 1107, § 2), *suprà*, p. 611. —Creditorul ipotecar sau privilegiat putênd și el primi plata prin mandatar, nici acest mandat n'are nevoe de a fi autentic. Cpr. C. București, *Dreptul* din 1882, No. 50.—*Contrà*. Trib. Ilfov *(Dreptul, loco cit.)*, sentinţă cu drept cuvênt infirmată de Curte.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 321, p. 183. T. Huc, VIII, 71. Demolombe, XXVII, 535 urm. Pand. fr., I, 4157 urm. Larombière, III, art. 1251, No. 17, 18. G. Giorgi, VII, 217. Laurent, XVIII, 92. C. Agen, D. P. 88. 2. 17. C. Bordeaux. *Gaz. Pal.*, 88. 1. 756. Cpr. L. 3, Cod., 8, 19, *De his qui in priorum creditorum locum succedunt.*—Veḑi însă Mourlon, *Subrog.*, p. 385. Gauthier, *Idem*, 290.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 71, p. 100. C. Aix. D. P. 79. 2. 40.

[4]) Pand. fr., I, 4174 urm. Aubry et Rau, *loco cit.* Demolombe, XXVII, 538. Laurent, XVIII, 93. Mourlon, *Subrog.*, p. 386. Gauthier, *Idem*, 276. Massé-Vergé, III, § 563, p. 435, n. 14. T. Huc, VIII, 71. Vigié, II, 1475. Caqueray, *Revue pratique*, t. 6, anul 1858, p. 81, *Questions diverses sur la Subrogation.* Larombière, III, art. 1251, No. 20, *in fine.* Cas. fr. D. P. 54. 1. 401.—*Contrà*, C. Amiens, 13 aug. 1824. Répert. Dalloz, *Privil. et hypoth.*, 669, nota 1.

torului unui imobil, care plătește pe creditorii ce au un privilegiu sau o ipotecă asupra acestui imobil, nici o dificultate nu se presintă de câte ori achisitorul plătește întregul preț al achisițiunei sale. In asemenea caz, achisitorul este subrogat de drept în privilegiile sau ipotecile creditorilor desinteresați.

Casul în care dobênditorul imobilului întrebuințează la plată o sumă inferioară sau superioară prețului achisițiunei.

Ce trebue să decidem în caz când achisitorul întrebuințează la plată o sumă inferioară sau superioară prețului achisițiunei?

Dacă numai o parte din preț a fost întrebuințată la plata creditorilor, subrogația va avea loc numai până la concurența sumei plătite [1]).

Dacă, din contra, achisitorul a întrebuințat la plată o sumă superioară prețului achisițiunei, subrogația va avea loc și în asemenea caz, pentru toată suma, fiind că el a plătit în calitate de achisitor, în scopul de a'și consolida proprietatea [2]).

Aceiaș soluție este admisibilă de câte ori achisitorul ar fi plătit prețul întreg în mâna vênd̦ătorului, desinteresând apoi cu alți bani pe creditorii privilegiați sau ipotecari [3]).

Dacă subrogația prevěd̦ută de art. 1108, § 2 n'ar putea să aibă loc în casurile de față, după cum susțin unii, achisitorul va fi, în ori ce caz, subrogat în baza § 3 a aceluiaș text, căci se poate foarte bine d̦ice că el a plătit ca fiind obligat pentru alții și ca avênd interes la achitarea datoriei.

Subrogația de care am vorbit își produce efectele sale

---

[1]) T. Huc, VIII, 71. Demolombe, XXVII, 523. Demante, V, 194 bis IV. Pand. fr., I, 4176.

[2]) T. Huc, VIII, *loco. cit.* Demolombe, XXVII, 524. Pand. fr., I, 4177 urm. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 183. Marcadé, IV, 711. Mourlon, II, 1372. Demante, V, 194 bis V. Trib. Versailles, 23 Nov. 1887, Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 797, nota 1.—Vedi însă Laurent, XVIII, 90, care, in asemenea caz, admite numai subrogația prevěd̦ută de art. 1108, § 3.

[3]) Marcadé, IV, 711. Demolombe, XXVII, 524. Mourlon, II, 1372. Larombière, III, art. 1251, No. 28. Pand. fr., I, 4181. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 183. Duranton, XII, 157. C. Alger, 18 Ianuar 1868. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 796, nota 1.

nu numai în privința privilegiilor și ipotecilor ce creditorii plătiți aveau asupra bunurilor formând obiectul achisițiunei, dar încă și în privința *tuturor drepturilor* ce acești creditori ar putea să aibă asupra altor imobile a debitorului (argum. din art. 1106 și 1108 § 2) [1]). Cu alte cuvinte, achisitorul unui imobil, care întrebuințează prețul vêndărei la plata creditorilor privilegiați sau ipotecari în acest imobil, nu este subrogat numai în acest privilegiu sau în această ipotecă, ci și în toate siguranțele care garantau creanța. Termenii întrebuințați de legiuitor nu cuprind, în adevĕr, nici o restricție. Apoi, dacă achisitorul nu este în drept de a invoca subrogația prevĕdută de art. 1108 § 2, el poate fără îndoeală să invoace pe acea prevĕdută de § 3 a aceluiaș text, care necontestat produce un efect nelimitat [2]).

Astfel, achisitorul va fi subrogat nu numai în privilegiile și ipotecile ce creditorii plătiți ar avea asupra imobilelor debitorului, dar încă în toate drepturile și acțiunele lor [3]).

---

[1]) Astfel, dacă presupunem că A datorind lui B o sumă de bani, pe care a asigurat-o cu ipotecă atât într'o casă din Iași cât și în o moșie din acel județ; în caz de a cumpara casa de la A și de a plăti cu prețul vêndărei întreaga sumă datorită lui B, voi fi subrogat nu numai in ipoteca ce acest creditor avea în casă, dar și în acea ce el avea în moșia lui B.

[2]) Vedi în acest sens, Baudry, II, 1052. T. Huc, VIII, 72. Mourlon, *Subrog.*, p. 388. Gauthier, *Id.*, 270. Demante, V, 195 bis III. Marcadé, IV, 711. Demolombe, XXVII, 546. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 186, t. și nota 76. Larombière, III, art. 1251, No. 25. Arntz, III, 191. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 800 urm. Thiry, III, 58. Troplong, *Hypoth.*, I, 359. Rolland de Villargues, Répert. *Subrog.*, No. 120. Grenier, *Hypothèques*, II, 406. Massé-Vergé, III, § 563, p. 435, n. 15. Pand. fr., I, 4190 urm. Giorgio Giorgi, VII, 221. Toullier, IV, 145, nota 1. Duranton, XII, 161. Acești din urmă doi autori susținusă mai întâi părerea contrară. Tot în acest sens este și jurisprudența. Vedi Pand. Chron., t. II, I, p. 381. D. P. 72. 2. 171. D. P. 85. 5. 446. Cas. belg. *Pasicrisie*, 63. 1. 268.—*Contrà.* Laurent, XVIII, 117 urm. C. Paris, 10 Iunie 1833. Répert. Dalloz, *Privil. et hypoth.*, 1974 și Sirey, 33. 2. 451. C. Alger, 18 Nov. 1887, decisie citată în Pand. fr., I, 4189.

[3]) T. Huc, VIII, 72. Cas. fr. D. P. 61. 1. 153.

Deci, dacă aceste acțiuni derivă din un titlu autentic, el se va folosi de beneficiile acestui titlu, putând să'l aducă de îndată la îndeplinire, după ce mai întâi îl va învesti cu formula executorie [1]). In ori ce caz, și ori care ar fi generalitatea subrogațiunei conferite prin § 2 a art. 1108, ea nu poate să confere achisitorului alt drept de cât acel de a fi pus în locul creditorului plătit, fără a putea repeta de la debitor (vêndêtorul sêu) sumele plătite pentru achitarea lui [2]).

3⁰ *Al treile caz de subrogație legală (art. 1108, § 3, 1670).*

Art. 1108 acordă sobrogația legală, în al 3-lea loc, ori cărei persoane, care avea interes a plăti datoria, fiind că era obligată la plata ei *cu* alții *sau pentru* alții [3]), fie personal, adecă prin un contract productiv de obligațiuni, fie *propter rem*, adecă din causa unui imobil ipotecat (terțiu detentor) [4]).

Prin cuvintele *cu alții*, legiuitorul se referă la casul când unul din mai mulți codebitori a unei obligațiuni solidare sau indivisibile, fie chiar numai *solutione tantum*, ar

[1]) Cpr. C. Limoges. D. P. 88. 2. 103. T. Huc, *loco suprà cit.*

[2]) T. Huc, *loco suprà cit.*

[3]) Formula art. 1108, § 3, care stabilește subrogația legală în folosul acelui obligat *cu alții sau pentru alții* la plata datoriei, pare a conține o repetiție inutilă, pentru că, în genere, acel care este obligat *cu alții* este obligat și *pentru alții* (de ex. codebitorul solidar, în privința sumei care întrece partea sa din datorie) ; și reciproc, acel obligat *pentru alții* este obligat și *cu* alții (de ex. fidejusorul, care este obligat atât *pentru* cât și *cu* debitorul principal). S'ar părea deci că particula conjunctivă *și* ar exprima mai bine intenția legiuitorului de cât disjunctiva *sau*. Cpr. Mourlon, II, 1373. Demolombe, XXVII, 564. Pand. fr., I, 4219. Laurent, XVIII, 96.—Se poate însă întâmpla ca cineva să fie obligat *pentru alții*, fără a fi obligat *cu alții*. Astfel, detentorul unui imobil ipotecat este obligat *pentru alții*, adecă *pentru* debitor, nu însă și *cu* debitorul, acest din urmă fiind obligat personal, și detentorul fiind față cu dênsul ca un fidejusor. Cpr. Marcadé, IV, 711, p. 564. T. Huc, VIII, 74. Boissonade, *op. cit.*, II, 532, p. 590.

[4]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, p. 590, No. 533. T. Huc, VIII, 74. Cas. fr. D. P. 51. 1. 200.

plăti datoria întreagă [1]), ear prin cuvintele *pentru alţii*, la fidejusorul, care nu este obligat pentru dênsul personal, ci pentru debitorul principal (art. 1652) [2]).

[1]) Cpr. Demolombe, XXVII, 588, 589. Baudry, II, 1053. Aubry et Rau, IV, §, 321, p. 184. T. Huc, VIII, 75. Thiry, III, 58, p. 83. Larombière, III, art. 1251, No. 47 urm., 56. Laurent, XVIII, 96. Pand. fr., I, 4266 urm., 4272.

[2]) Fidejusorul, care a plătit datoria, este deci subrogat în toate drepturile ce creditorul avea contra debitorului (art. 1108, § 3 şi 1670), fie că el s'a obligat cu ştiinţa sau fără ştiinţa debitorului (art. 1669, § 1), şi chiar în contra voinţei acestuia, destul este ca, în acest din urmă caz, plata făcută de fidejusor să fi fost folositoare debitorului. Demolombe, XXVII, 590. Troplong, *Cautionnement*, 329, 362. Paul Pont, *Petits contrats*, II (t. IX a op. complecte), 267. Baudry et Wahl, *Cautionnement*. 1111. Guillouard, *Idem*. 176, 183. Aubry et Rau, IV, § 427, p. 686. Mourlon, *Subrog.*, p. 407. Lyon-Caen, nota în Sirey, 97. 1. 6.

Aceiaş soluţie este admisibilă atât în privinţa fidejusorului fidejusorilor (art. 1655), cât şi în privinţa cofidejusorilor, adecă acelora care au garantat pe acelaş debitor pentru aceiaş datorie (art. 1674). Demolombe, XXVII, 591. Pand. fr., I, 4277, 4278. Troplong, *Cautionnement*, 426. Larombière, III, art. 1251, No. 51 urm. T. Huc, VIII, 75.

Doctrina asimilează fidejusorului pe acela din ordinul căruia creditorul contractează cu împrumutătorul *(mandatar pecuniæ credendæ)*. Cpr. Pothier, II. 447. Demolombe, XXVII, 592. Mourlon, *Subrog.*, p. 437. Larombière, III, art. 1251, No. 58. Pand. fr., I, 4279. T. Huc, *loco suprà cit.* Gauthier, *op. cit.*, 322, 351.

Comisionar. Controversă. Art. 406 C. com.

Se admite de asemenea că comisionarul, care cumpără mărfuri în socoteala comitentului său şi le plăteşte cu banii săi, este de drept subrogat vênd̆ătorului, pentru că, de şi nu există în specie de cât un singur debitor, comisionarul, de vreme ce comitentul nu este obligat catră vênd̆ător, totuşi comisionarul fiind obligat pentru comitent (art. 406 C. com.), suntem în termenii art. 1108, § 3. Cpr. Laurent, XVIII, 100. Pand. fr., I, 4308. Demolombe, XXVII, 603. Larombière, III, art. 1251, No. 65. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 184, n. 60. Gauthier, *Subrog.*, 400. Pardessus, *Dr. comm.*, II, 563. P. Fiore, *Diritto internazionale*, No. 303.—*Contrà*. Mourlon, *Subrog.*, p. 373. Troplong, *Nantissement*, 359. Delamarre et Lepoitevin, *Dr. comm.*, III, 235.

Mandatarul, care plăteşte din banii săi datoriile aceluia a cărui bunuri administrează, nu este însă, în această calitate, subrogat de drept creditorului, pentru că el nu este obligat nici *pentru* mandante, nici *cu* dênsul. Cpr. Trib. Gorjiu, *Dreptul* No. 15 din 1900. Această soluţie se aplică bărbatului, care ar plăti o datorie a femeei,

A fi obligat *cu* alții, însemnează deci a fi obligat a plăti o datorie care trebue să fie plătită în parte de acel care o plătește și în parte de altul; ear a fi obligat *pentru* altul, însemnează a plăti o datorie care trebue să fie plătită în întregimea ei de altul.

De câte ori, deci, există mai mulți debitori a unei obligațiuni conjuncte divisibile, acel care plătește întreaga datorie, nu poate să învoace contra coobligaților sĕi subrogația legală prevĕdută de art. 1108, § 3, ci numai subrogația convențională, pentru că, în asemenea caz, existând atâtea datorii deosebite și distincte câte și obligațiuni, nici unul din debitori nu este obligat *cu alții* sau *pentru alții* [1]). Oblig. conjunctă.

De aceea, subrogația legală nu aparține aceluia din moștenitorii universali sau cu titlu universal, care a plătit o datorie chirografară a moștenirei, peste partea sa contributorie, fie în urma împărțelei, fie în timpul indivisiunei, pentru că datoriile moștenirei se împart între toți moștenitorii, așa că fie care din ei nu le plătește de cât în proporțiune cu partea sa ereditară (art. 777, 1060) [2]).

---

epitropului, care ar plăti o datorie a minorului, etc. Cpr. Demolombe, XXVII, 585. Pand. fr., I, 4289. Larombière, III, art. 1251, No. 59.—Soluția ar fi însă alta dacă, prin excepție, mandatarul ar fi fost însărcinat a plăti cu banii sĕi datoria mandantelui. In asemenea caz, se va aplica decisia pe care Ulpian o aplica mandatului, în dreptul roman. (L. 28 Dig., 17, 1, *Mandati vel contra).* Cpr. Demolombe, XXVII, 586. Pand. fr., I, 4290.—In ori ce caz, bărbatul, epitropul și ori ce administrator în genere, ar putea să obție subrogația convențională (art. 1107, § 1). Larombière, *loco suprà cit.*

[1]) Pand. fr., I, 4249. Duranton, XII, 176. Laurent, XVIII, 101. Demolombe, XXVII, 580. Larombière, III, art. 1251, No. 61. Mourlon, *Subrog.*, p. 461. Gauthier, *Idem*, 312. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 184. Boissonade, *op. cit.*, II, 533, p. 590. Massé-Vergé, III, § 563, p. 436, n. 17. T. Huc, VIII, 75. Thiry, III, 58, p. 83.

[2]) Demolombe, XXVII, 581, 582. Pand. fr., I, 4252 urm. Laurent, XVIII, 101. Larombière, III, art. 1251, No. 60. Aubry et Rau, IV, § 637, p. 685, t. și n. 14. Duranton, VII, 450 și XII, 175. Mourlon, *Subrog.*, p. 472. Gauthier, *Idem*, 372. T. Huc, VIII, 75.—Vĕdi însă Toullier D., IV, partea I, 151, care conferă pe nedrept subrogația legală moștenitorului, care ar fi plătit în timpul indivisiunei o datorie comună, fie chiar chirografară.

Din împrejurarea că subrogația legală, prevĕdută de art. 1108 § 3, nu are loc de cât în folosul aceluia care plătește o datorie la plata căreia el era obligat *cu* alții sau *pentru* alții, mai resultă încă că asemenea subrogație nu se îndeplinește de câte ori acel care desinteresează pe creditor, plătește o datorie exclusiv personală ; puțin importă ca doi sau mai mulți debitori să fi fost din capul locului obligați cătră creditor, dacă acel care plătește datoria a luat-o toată asupra lui, devenind ast-fel singur debitor față cu coobligații sĕi [1]).

Art. 1488. Subrogația legală nu are de asemenea loc în folosul sub-antreprenorului unor lucrări de construcție, care ar fi plătit pe lucrătorii întrebuințați la această lucrare, în cât privește acțiunea pe care acești din urmă ar fi putut s'o exercite contra antreprenorului principal, pentru neplata salariilor lor, în baza art. 1488 C. C., pentru că sub-antreprenorul, care întrebuințează lucrători, fiind singur obligat la plata salariilor lor, plătește, în asemenea caz, o datorie personală [2]).

Cât pentru efectele produse de această subrogație, ele sunt acele a ori cărei subrogații în genere, pe care le vom determina mai la vale. (Vedi *infrà*, p. 646 urm.).

Art. 1053. Trebue însă să reamintim aci dispositia art. 1053, după care codebitorul solidar, care a plătit datoria întreagă, nu poate repeta de la ceialalți de cât numai de la fie care partea sa. Dacă unul din codebitori este insolvabil, atunci perderea causată de insolvabilitatea acestuia, se împarte cu analogie între ceialalți codebitori solvabili și între acela care a făcut plata.

Codebitorul care a plătit datoria nu se va putea prevala de subrogația legală de cât pentru recursul sĕu divisat contra fie-căruia din codebitorii sĕi. Astfel, dacă datoria este de 6000 lei, fiind trei codebitori solidari cu interese egale, acela care ar fi plătit datoria întreagă va avea recurs pentru 2000 lei contra fiecăruia din ceialalți doi debitori, și pentru 3000 lei, dacă unul din ei este cu de-

---

[1]) Cas. fr. și C. Paris. D. P. 91. 1. 482. *Pand. Période.* 90. 1. 357. D. P. 99. 1. 33. Pand. fr., I, 4217.

[2]) T. Huc, VIII, 75, p. 104, 105. Demolombe, XXVII, 584. Laurent, XVIII, 102. Aubry et Rau, VI, § 321, p. 184. Pand. fr., I, 4287. Cas. fr. D. P. 66. 1. 57.

sevîrșire insolvabil. Subrogația legală va avea de efect, în specie, în cazul când creditorul ar avea o ipotecă asupra imobilelor celorlalți doi debitori, ca acela care a făcut plata să o poată exercita până la concurența recursului seu contra fie-căruia din ei [1]).

Aici se presintă însă o chestiune gravă, și anume acea de a se ști dacă codebitorul unei datorii solidare, care ar fi plătit-o în întregimea ei, n'ar putea, cu toată dispoziția art. 1053, și în baza subrogației convenționale consimțite de creditor (art. 1107, § 1), să urmărească solidar pe ceialalți codebitori, deducênd numai partea sa din datorie și din insolvabilități. Cu toată controversa care exista, în această privință, în dreptul vechiŭ francez [2]), și care există și astăzi, se decide în genere că codebitorul solidar, care a plătit toată datoria, nu poate să'și exercite recursul contra codebitorilor sĕi de cât până la concurența părței ce fie care are în datorie, *chiar dacă el a fost subrogat prin convențiune în drepturile creditorilor*. In adevĕr, între codebitorii solidari existând un fel de societate din care resultă pentru fie care o obligație mutuală de garanție, care se opune, din partea unuia din ei, la ori ce acțiune de natură a dauna pe ceialalți, această considerație face ca subrogația convențională, dobêndită de la creditor, să nu poată produce mai multe efecte de cât subrogația legală.

Apoi, art. 778 vine tot în favoarea acestui sistem, Art. 778.
căci textul mai sus citat oprește pe moștenitorul care, din causa ipotecei, ar fi plătit din datoria comună mai mult de cât partea sa, de a exercita contra comoștenitorilor sĕi un recurs superior părței lor personale, *chiar când comoștenitorul care ar fi plătit datoria ar fi fost subrogat în drepturile creditorului* [3]).

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 205, t. și n. 1. Cpr. Pand. fr., I, 4319.

[2]) Vedi autorii vechi citați într'un sens și în altul în Pand. fr., I, 4320. Cpr. Pothier, II, 281.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVII, 609, 610. Larombière, II, art. 1214, No. 1 și III, art. 1251, No. 48. Troplong, *Cautionnement*, 433 urm. Mourlon, *Subrog.*, p. 47. Gauthier, *Idem*, 505 urm. Rodière, *Solidarité*, 133. Aubry et Rau, IV, § 298 *ter*, p. 32 și § 321, p. 188, t. și nota 82. Duranton, XI, 244 și XII, 167. Massé-Vergé, III, § 528, p. 360, n. 16. Marcadé, IV, 624. T. Huc, VII, 333 și VIII, 75. Pand. fr.,

Art. 1674. Aceiaș soluție este admisă de lege și în privința cofidejusorilor. In adevĕr, art. 1674 prevede că, de câte ori mai multe persoane au garantat pentru unul și acelaș debitor și pentru una și aceiaș datorie, cofidejusorul care a plătit datoria, are regres contra celorlalți cofidejusori numai pentru porțiunea ce privește pe fie-care. Cofidejusorul care a plătit datoria întreagă, neavênd, ca și codebitorul solidar, de cât un recurs divisat, fără a se distinge între subrogația legală și acea convențională, nu va putea deci să acționeze pe ceialalți cofidejusori pentru întreaga datorie, deducênduse partea sa contributivă din datorie și din insolvabilitate, ci numai pentru partea ce fie care este la urma urmei obligat a plăti, și aceasta chiar când el ar fi dobêndit de la creditor subrogația convențională, ceea ce este just și echitabil, pentru că toți acei care au garantat o datorie străină se găsesc în aceiaș situație [1]).

Art. 1670, 1671. In cât privește însă recursul fidejusorului contra codebitorilor solidari, legiuitorul a edictat o dispositie specială. In adevĕr, dacă art. 1670 pune în principiu că fidejusorul care a plătit datoria, intră în drepturile ce avea creditorul contra debitorului [2]), art. 1671 adaugă că, de câte ori sunt mai mulți debitori principali solidari pentru una și aceiaș datorie, fidejusorul ce a garantat pentru ei toți, are regres în contra fie căruia din ei pentru repetițiunea sumei totale ce a plătit. Fidejusorul neputênd, în adevĕr, fi considerat ca asociat al debitorilor solidari, tre-

---

I, 4322 urm. Demante, V, 148 bis I și II. Duvergier asupra lui Toullier, IV, partea I, p. 157, nota 1. — *Contrà.* Toullier, *loco cit.*, No. 163, p. 148 urm. Vedi *suprà*, p. 205 și t. III, p. 558.

[1]) Demolombe, XXVII, 616. Pand. fr., I, 4330. Ponsot, *Cautionnement*, 290. Guillouard, *Cautionnement*, 213. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1132. Thiry, IV, 263. Troplong, *Idem*, 432 urm. Larombière, III, art. 1251, No. 54. Gauthier, *Subrog.*, 424. P. Pont, *Petits contrats*, II, 324. Aubry et Rau, IV, § 428, p. 692.—*Contrà.* Laurent, XXVIII, 267. T. Huc, XII, 235. Arntz, IV, 1531.

[2]) Spre a se putea opera subrogațiunea, trebue ca fidejusorul să fi plătit creanța garantată, simpla urmărire începută de creditor în contra lui dându'i numai dreptul de a acționa pe debitorul garantat, conform art. 1673. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1872, p. 12.

bue să aibă recurs contra fie căruia din ei pentru totalitatea sumei plătite.

Această regulă este cu totul deosebită de acea pusă de art. 1053, pentru că și situațiunea este cu totul alta. Neexistând, în adevĕr, în sarcina fidejusorului nici o obligație de garanție, este natural ca subrogația să'i transmită, în plenitudinea lor, toate drepturile pe care creditorul le avea contra debitorului [1]).

Pentru aceasta trebue însă ca fidejusorul să fi garantat pe *toți* debitorii principali solidari, căci dacă el n'a garantat de cât numai pe unul dintr'ênșii, el este subrogat pentru tot contra acestui din urmă, însă nu are recurs contra celorlalți de cât în mĕsura recursului care aparține codebitorului garantat (argum. *a contrario* din art. 1671) [2]).

4° *Al patrulea caz de subrogație legală (art. 1108, § 4 și ultim).*

In fine, § ultim al art. 1108 acordă subrogația legală moștenitorului beneficiar, care plătește din banii sĕi datoriile moștenirei [3]).

Lichidarea unei moșteniri beneficiare fiind cu atât mai complicată și mai costisitoare cu cât numĕrul creditorilor este Motivele acestei subrogațiuni.

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 4327. T. Huc, VIII, 75. Paul Pont, *op. cit.*, II, 269 urm.

[2]) Aubry et Rau, IV, § 427, p. 687, t. și n. 4. P. Pont, II, 278. Troplong, *Cautionnement*, 379. Ponsot, *Idem*, 261. Guillouard, *Idem*, 193, 248. Mourlon, *Subrog.*, p. 108 urm. Thiry, IV, 260, *in fine*. Laurent, XXVIII, 249. T. Huc, XII, 224. Arntz, IV, 1524. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1123. Colmet de Santerre, VIII, 263 bis. C. Amiens (decisie casată). D. P. 95. 2. 271. Cas fr. Sirey, 55. 1. 17 și D. P. 54. 1. 293. Duranton, XII, 170 și XVIII, 355 urm. Lyon-Caen, nota în Sirey, 97. 1. 5 urm.—*Contrà*. Demolombe, XXVII, 614. Gauthier, *Subrog.*, 433 urm. Marcadé, IV, 717 urm. Larombière, III, art. 1251, No. 50. Cas. fr. D. P. 61. 1. 361. D. P. 87. 1. 271. D. P. 96. 1. 455 și Sirey, 97. 1. 5. Vedi asupra acestei controvorse, F. Herman, IV, art. 2030, No. 1 urm. Pand. fr., *Oblig.*, I, 4328 urm. și t. 15, v° *Caution-Cautionnement*, No. 700 urm.

[3]) Curtea de casație din Francia a decis că subrogația legală conferită de art. 1108, § 4 nu poate să aibă loc de cât în privința plății pe care moștenitorul beneficiar ar fi făcut-o

mai mare, legiuitorul a dat o siguranță moștenitorului pentru a'l încuraja a procura fondurile care vor face lichidarea mai lesnicioasă și mai puțin costisitoare. Grație acestei subrogațiuni, moștenitorul beneficiar, care nu cunoaște încă activul moștenirei, va plăti din banii sĕi pe creditorii învestiți cu siguranțe suficiente, fiind sigur de a reintra în fondurile debursate, în casul eventual când pasivul moștenirei ar fi mai mare de cât activul.

Origina subrog. prevĕdute de art. 1108, § 4.

Această subrogație își are origina sa în vechiul drept francez, nici o urmă neexistând în această privință în dreptul roman [1]).

Numai moștenitorul beneficiar, adecă care a îndeplinit formalitățile prescrise de art. 704 urm., se bucură de această subrogație. Ea nu este deci conferită moștenitorului pur și simplu [2]), nici curatorului unei moșteniri vacante [3]), care, de altmintrelea, nici nu au interes a plăti din banii lor datoriile moștenirei, interesul acestui din urmă fiind

---

din banii sĕi in mod regulat, conformânduse prescripțiilor art. 719, așa că, în caz când unii din creditori s'ar opune la plată, moștenitorul beneficiar n'ar putea dobêndi subrogația legală de cât plătind după ordinea și chipul regulat de judecător. D. P. 92. 1. 481. Exactitatea acestei soluțiuni este însă contestată: 1° pentru că art. 1108, § 4 nu prescrie ca moștenitorul beneficiar să facă o plată regulată; și 2° pentru că plata efectuată în contra dispozițiilor art. 719, nu aduce nici o pagubă celorlalți creditori, întru cât ea nu conferă moștenitorului beneficiar de cât drepturile care aparțineau creditorului desinteresat. Vedi Baudry, II, 1054.

[1]) Vedi Demolombe (XXVII, 621), care citează pe Lebrun, Renusson, Bretonnier și pe alți autori. Cpr. G. Giorgi, VII, 238. Troplong, *Hypoth.*, I, 361. Pand. fr., I, 4334.

[2]) Cpr. Giorgio Giorgi, VII, 239.

[3]) Baudry, II, 1054. G. Giorgi, VII, 239. T. Huc, VIII, 76. Demolombe, XXVII, 624. Laurent, XVIII, 107. Mourlon, *Subrog.*, p. 476. Pand. fr., I, 4337. Bernard, *Cours somm., de dr. civ.*, II, 743. Gauthier, *op. cit.*, 550. Larombière, III, art. 1251, No. 79. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 184, nota 65.—*Contrà.* Toullier D. IV, partea I, 155 (Duvergier, *loco cit.*, nota *a*, nu împărtășește însă această părere). Rolland de Villargues, *Répert. du notariat*, v° *Subrogation*, 55. Părerea acestor din urmă autori este însă inadmisibilă, pentru că textul nu vorbește de cât de moștenitorul beneficiar, și subrogația fiind o excepție, este de drept strict.

din contra de a prelungi lichidarea, întru cât el este un administrator salariat [1]).

Trimeșii în posesiunea bunurilor unui absent.

Acei trimeși în posesiunea provisorie sau definitivă a bunurilor unui absent, au însă drept la subrogația legală prevĕdută da art. 1108, § 4, pentru că trimeterea în posesiune este o adevĕrată moștenire provisorie [2]).

Moștenitor aparent.

Aceiaș soluțiune este admisibilă atât în privința moștenitorului aparent, care, față de cei de al treilea, reprezintă pe defunct [3]), cât și în privința tuturor acelora care au un drept de moștenire supus resoluțiunei, fie că ei sunt învestiți de acest drept în virtutea unei vocațiuni personale, fie în virtutea unei cesiuni [4]).

Pentru ca subrogația legală, prevĕdută de art. 1108 § 4, să poată avea loc, trebue ca moștenitorul beneficiar să plătească din banii sei propriĭ, fie chiar și împrumutați [5]), datoriile moștenirei; de unde resultă că nu poate să fie vorba de subrogație, de câte ori plata a fost făcută cu banii moștenirei, pentru că, în asemenea caz, moștenitorul plătind ceea ce datorește, activul moștenirei aparține creditorilor și este gajul lor [6]).

Sensul cuvêntului datorii.

Prin *datorii* se înțelege aici, *lato sensu*, ca și în art. 713, nu numai datoriile propriu dise, contractate de defunct, dar încă și sarcinele moștenirei, care n'au luat naștere de cât în urma morței sale, *quæ ab herede cœperunt* [7]), precum sunt cheltuelele de înmormêntare și celelalte cheltueli neapărate pentru conservarea și lichidarea drepturilor res-

---

[1]) Vedi t. III, p. 424, nota 2.— In cât privește puterile curatorului unei moșteniri vacante, vedi *suprà*, p. 467, nota 2. Vedi și t. III, p. 423 urm.

[2]) Larombière, III, art. 1251, No. 80. Pand. fr., I, 4339.

[3]) T. Huc, VIII, 76, *in fine*. Pand, fr., I, 4340. Larombière, III, art. 1251, No. 81.

[4]) T. Huc, *loco cit.* Larombière, *loco cit.*, 82. Pand. fr., I, 4341. Cpr. Bretonnier, *Subrog.*, t. II, p. 282.

[5]) Moștenitorul care se împrumută cu o sumă de bani spre a plăti o datorie a moștenirei, nu poate să subroage pe împrumutător în drepturile creditorului desinteresat, contra comoștenitorilor sĕi, de câte ori el este singur însărcinat, prin împărțeală, cu plata integrală a acestei datoriĭ. Trib. Grenoble, 4 aug. 1884, sentință citată în Pand. fr., I, 4352.

[6]) Pand. fr., I, 4342. Laurent, XVIII, 108. Demolombe, XXVII, 625. G. Giorgi, VII, 241.

[7]) L. 40, Dig., 44, 7, *De obligationibus et actionibus.*

pective ale comoștenitorilor (art. 708, 723, 919), legatele (art. 902) [1]), drepturile de mutațiune prevĕdute de legea timbrului [2]), etc.

Efectele subrogației prevĕdute de art. 1108, § 4.

Subrogația legală prevĕdută de art. 1108, § 4, transmite, ca ori ce subrogație, moștenitorului beneficiar drepturile și acțiunile creditorilor sau legatarilor pe care el 'i a plătit din banii sĕi.

Această subrogație nu va fi însă admisă în folosul lui de cât în limitele conferite de lege; de unde resultă că moștenitorul, care ar fi plătit o datorie chirografară peste limita dreptului seu de moștenire, nu va fi subrogat în drepturile creditorului, în lipsa stipulațiunei unei subrogațiuni convenționale, de cât pentru partea pe care el era obligat a o plăti.

In adevĕr, art. 1108, § 4 conferind moștenitorului beneficiar subrogația legală pentru datoriile pe care el le a plătit din banii sei, presupune că el putea fi constrêns la plata acestor datorii asupra bunurilor primite din moștenire. Ori, acceptațiunea beneficiară nu împedică divisiunea datoriilor între comoștenitori, și moștenitorul beneficiar nu este obligat a plăti de cât partea lui din datorii, afară de casul în care, prin efectul acțiunei ipotecare sau a indivisibilității obligațiunei, el ar fi fost constrêns a plăti întreaga obligație, în care caz numai el va fi, ca moștenitor beneficiar, subrogat de drept pentru tot ce a plătit, chiar peste partea sa de moștenire.

Așa dar, de câte ori moștenitorul beneficiar a plătit datoriile moștenirei peste partea sa ereditară, el nu va fi subrogat de drept pentru tot ce a plătit de cât în caz când datoria era ipotecară sau indivisibilă. In asemenea casuri, moștenitorul putênd fi constrêns a plăti întreaga datorie asupra bunurilor ce el deține ca moștenitor, este just ca el să poată invoca subrogația legală prevĕdută de art.

---

[1]) „*Hereditariarum actionum loco habentur et legata, quamvis ab herede cœperint*". L. 40, Dig., *loco cit.* Cpr. Pand. fr., I, 4344. Demolombe, XXVII, 626. G. Giorgi, VII, 241. Laurent, XVIII, 108. T. Huc, VIII, 76. Larombière, III, art. 1251, No. 72. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 185, nota 66, Duranton, XII, 177. Gauthier, *Subrog.*, 548. Vedi și t. III, a lucr. noastre, p. 547.

[2]) Pand. fr., I, 4345 și autorii citați în nota precedentă.

1108 § 4, sau § 2. In celelalte casuri, el nu va fi subrogat de drept de cât pentru partea pe care el era obligat a o plăti, căci, în privința celeilalte părți, care nu era în sarcina lui, el n'a plătit-o ca moștenitor beneficiar, ci ca un simplu terțiu, care plătește pentru altul. El nu va putea deci, în asemenea caz, să invoace, pentru această din urmă parte, care nu'l privea, subrogația legală, ci numai subrogația convențională, pe care el este liber de a o stipula [1]).

Alte specii de subrogație legală neprevĕdute de Codul civil.

Osebit de cele patru casuri de subrogație, pe care le am examinat mai sus și care, ca ori ce excepțiuni, sunt de strictă interpretare (vedi *suprà*, p. 617), Codul comercial mai prevede și altele.

1° Astfel, art. 298 din Codul comercial prevede că dătătorul avalului, care plătește cambia sosită la scadență, este subrogat în drepturile ce are posesorul în contra persoanei pentru care s'a dat avalul și în contra obligațiilor anterioare [2]); Art. 298 C. com.

2° Art. 323 din acelaș Cod prevede că acela care plătește o cambie prin intervențiune, este subrogat în toate drepturile posesorului, în limitele arătate în art. următor (324) [3]); Art. 323 C. com.

3° Art. 462 din Codul comercial prevede că asigurătorul, care a plătit despăgubirea pentru stricăciunea sau perderea lucrurilor asigurate, este subrogat, față cu cei de al treilea, în drepturile ce, din causa daunei, nasc pentru asigurat. Asiguratul este responsabil de ori ce act care ar vătăma asemenea drepturi. (Cpr. și art. 464, § 2 din acelaș Cod). Art. 462 C. com.

Această subrogație, aplicabilă și la asigurările contra

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 108. Demolombe, XXVII, 628. Duranton, XII, 179. Larombière, III, art. 1251, No. 73. Pand. fr., I, 4347 urm. Giorgio Giorgi, VII, 241. Cpr. C. Orléans, D. P. 95. 2. 184.

[2]) Vedi asupra acestui text, David Supino, *Il Cod. di commercio italiano commentato*, III, p. 153, No. 235. E. Vidari, *Corso di diritto commerciale*, VII, p. 532, n. 2 (ed. a IV-a).

[3]) Vedi asupra acestui text, David Supino, *op. cit.*, III, p. 217 urm., No. 353 urm. Vidari, *op. cit.*, VII, p. 619, No. 6986.

riscurilor navigaţiunei (art. 616 Cod. com.), nefiind însă de ordine publică, ea poate fi modificată sau suspendată prin convenţia contrară a părţilor [1]).

In baza acestui text, trebue să admitem, contrar celor admise de doctrina şi jurisprudenţa franceză [2]), că compania de asigurare, care plăteşte asiguratului valoarea imobilului incendiat, este subrogată de drept în acţiunea ce proprietarul edificiului are în contra locatarului, în baza art. 1435 C. C. [3]).

Art. 680 C. com. In fine, art. 680 din Codul comercial prevede că, dacă creditorul ce are un privilegiŭ asupra unuia sau mai multor obiecte, este primat asupra preţului acestor obiecte de un creditor al cărui privilegiŭ se întinde şi asupra altor obiecte, cel d'intâi este subrogat în privilegiul aparţinênd ultimului creditor. Acelaş drept îl au asemenea şi ceialalţi creditori privilegiaţi, care sufer o perdere în urma sus arătatei subrogaţiuni [4]).

Despre efectele subrogaţiunei.

Art. 1109.—Subrogaţiunea stabilită prin art. precedente, se operă atât în contra fidejusorului cât şi în contra debitorului. Ea nu poate desfiinţa dreptul creditorului, când plata i s'a făcut numai pentru parte din datorie; în acest caz, el poate exercita, pentru ce are a mai lua, aceleaşi drepturi ce exercită şi subrogatul, pentru partea plătită celui cui a făcut o plată parţială [5]).

---

[1]) Cas. rom. *Dreptul* No. 11 din 1898, şi nota D-lui Degré. *Curierul judiciar*, No. 9 din 1898. Cpr. Cesare Vivante, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, V, art. 438, No. 304. Vidari, *op. cit.*, V, 4600 urm. Vedi şi *suprà*, p. 617, nota 1.

[2]) Cpr. Demolombe, XXVII, 595 urm. Pand. fr. t. X, *Assurance contre l'incendie*, 1607 urm. Duranton, XII, 181. Duvergier, *Louage*, I, 418. Laurent, XVIII, 103, 104. Fuzier-Herman, IV, art. 1733, No. 106 urm. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 818. Cas. fr. D. P. 78. 1. 345. Toate aceste autorităţi, afară de Demolombe, se pronunţă în contra subrogaţiunei legale. Nimic nu împedică însă pe asigurător, în specie, compania de asigurare, de a stipula subrogaţia convenţională. Cpr. Pand. fr., I, Répert., v° *cit.*, 1616 urm. şi autorităţile citate acolo.

[3]) Cpr. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni nel diritto moderno italiano*, VII, 242.

[4]) Vedi asupra acestui text, Prospero Ascoli, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, VI, p. 749.

Deoseb. de la C. fr. [5]) Este de observat că textul nostru se deosebeşte de acel

(Art. 1106—1108, 1652 urm. C. C. Art. 1252 C. fr. modificat în partea finală).

Subrogația, fie ea legală, fie convențională, produce în genere aceleași efecte. Aceste efecte fiind arătate în art. 1109 într'un mod incomplect, vom căuta a suplini lacunele legei și a le expune într'un mod mai sistematic.

Subrogația, fie ea legală, fie convențională, dacă această din urmă n'a fost restrînsă numai la unele drepturi și acțiuni [1]), pune pe subrogat în locul creditorului, în privința asigurărilor care garantau creanța, și aceste garanții trec toate la subrogat.

Astfel, dacă creditorul plătit avea un privilegiu sau o ipotecă, creanța pe care o va avea subrogatul va fi garantată prin acelaș privilegiŭ sau prin aceiaș ipotecă (art. 1107, § 1).

Dacă creanța plătită cu subrogație era garantată de unul sau mai mulți fidejusori, subrogatul va putea să urmărească pe acești fidejusori (art. 1109, *ab initio*). Cu alte cuvinte, creanța trece la subrogat așa cum ea aparținea creditorului plătit, cu toate asigurările care o garantau, privilegii, ipoteci, amanet, fidejusiune, etc. [2]). Legea vor-

---

francez, căci, pe când, după acest din urmă Cod (art. 1252), subrogantul primează, pentru ceea ce are a mai lua, pe subrogat, după textul nostru, ambii sunt din contra, puși pe aceiaș treaptă, venind fie care în concurență după creanța lor respectivă (art. 1109), ceea ce apropie subrogația de cesiunea de creanță. Veți *suprà*, p. 596, n. 2 și *infrà*, p. 650 urm.

[1]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 187. F. Herman, III, art. 1249, No. 46. Veți și *suprà*, p. 601.

[2]) Prin efectul ficțiunei, care servește de bază subrogațiunei convenționale sau legale, dice Curtea de casație din Francia, creanța plătită e presupusă a subsista cu toate drepturile ce'i sunt inerente, pentru a asigura celui de al treile subrogat eficacitatea recursului sĕu, care trebue să'l facă să reintre în fondurile debursate. Cas. fr. D. P. 61. 153. Sirey, 61. 1. 590. Sirey, 99. 1. 519. C. Caen. *Pand. Périod.* 90. 2. 201. C. Orléans. D. P. 93. 2. 33. Cpr. T. Huc, VIII, 77. Demolombe, XXVII, 636. Laurent, XVIII, 109, 115. Pand. fr., I, 4355. G. Giorgi, VII, 245. Marcadé, IV, 712. Thiry, III, 59. Vigié, II, 1484, și toți autorii.

Exercitarea act. pauliane, care aparținea creditorului.

Subrogația legală sau convențională transmițênd subrogatului nu numai privilegiile, ipotecile, fidejusiunea și în genere toate asigurările care garantau creanța, dar și drepturile sau acțiunile carə aparțineau subrogantului, sau a că-

beşte, ce e dreptul, numai de cauţiune sau fidejusiune, însă aceasta nu pentru a exclude pe celelalte garanţii, ci pentru a curma controversa de altă dată, căci, după unele parlamente, subrogaţia stîngea obligaţia fidejusorilor [1]).

Legiuitorul nu vorbeşte, de asemenea, în art. 1109, de terţii detentori a imobilului ipotecat pentru siguranţa datoriei, însă cu toate acestea, nu mai încape îndoeală că subrogatul va putea să exercite drepturile pe care creditorul le avea nu numai în contra debitorului, dar şi în contra terţiilor detentori ai imobilului ipotecat, posiţia acestor terţii fiind mai puţin favorabilă de cât acea a fidejusorilor [2]).

---

ror causă avea fiinţă în folosul lui în momentul îndeplinirei subrogaţiei (Cas. fr. *Pand. Période.* 1899. 1. 491. D. P. 99. 1. 345), se înţelege că terţiul care face o plată cu subrogaţie va putea să exercite acţiunea pauliană care aparţinea creditorului primitiv. Cas. fr. D. P. 95. 1. 486. *Pand. Période.* 96. 1. 22 şi *Dreptul* No. 22 din 1896. Sirey, 1899. 1. 491. Vedi şi t. V a lucr. noastre, p. 240.—Judecătoriile de ocoale sunt competente de a judeca acţiunea pauliană, atunci când valoarea litigiului nu trece peste 1500 lei. Cas. rom. (7 fevr. 1900). *Curierul judiciar*, No. 20 din 1900.

Exerciţiul acţiunei resolutorie p. neplata preţului. Controversă.

El va putea de asemenea să exercite acţiunea resolutorie, care aparţinea vênd̆etorului contra cumpărătorului pentru neplata preţului (art. 1020, 1365 urm.). C. Caen, *Pand. Période.* 90. 2. 201. Cas. fr. Sirey, 95. 1. 321 şi *Pand. Période.* 95. 1. 264. C. Grenoble, D. P. 58. 2. 177. In acelaş sens: Demolombe, XXVII, 641. Laurent, XVIII, 111. Pand. fr., I, 4368. Mourlon, *Subrog.*, p. 37 şi 157. Gauthier, *Idem*, 107. T. Huc, VIII, 77. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 186, t. şi nota 75. Larombière, III, art. 1252, No. 13. Massé-Vergé, III, § 563, p. 436, nota 21.—*Contrà.* Coin-Delisle, *Revue critique*, anul 1854, t. IV, p. 317.

[1]) Cpr. Marcadé, VI, 712. Arntz, III, 194. Demolombe, XXVII, 637. T. Huc, VIII, 77. Pand. fr., I, 4357 urm. Baudry, II, 1043, p. 751.

[2]) T. Huc, VIII, 77. Laurent, XVIII, 110. Demolombe, XXVII, 639. Demante, V, 197 bis II şi III. Thiry, III, 59. Vigié, II, 1484. Mourlon, *Subrog.*, p. 53 urm. Gauthier, *Idem*, 63. Pand. fr., I, 4364. Cpr. Cas. fr. D. P. 54. 1. 409. D. P. 47. 1. 6. Această soluţie era admisă şi de Pothier (I, *Introduc. à la coutume d'Orléans*, p. 666, No. 80, *in fine*). Art. 1212 din Codul spaniol este formal în această privinţă. Cpr. art. 1255 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent.—Vedi însă Toullier D., IV, partea I, 136. Favard, Répert. *Subrog.*, § 2, No. 5. Bugnet asupra lui Pothier, I, p. 666, nota 2 şi II, p. 299, nota 1.

Trebue să decidem chiar că fidejusorul care, cu bună samă, a avut în vedere bunurile afectate de debitor la plata creanței, va putea, în virtutea subrogațiunei, să exercite contra terțiului detentor ipoteca creditorului desinteresat, pe când terțiul detentor nu va putea să se prevaleze de subrogație contra fidejusorului [1]). (Cpr. art. 1256 din Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent).

Dar dacă toate siguranțele, pe care le avea creditorul plătit, trec asupra subrogatului, această trecere n'are loc de cât în limitele în care creanța lui își are ființă. Astfel, dacă creanța subrogatului este mai mică de cât acea a creditorului primitiv, garanțiile accesorii a acestei creanțe nu pot să aibă o întindere mai mare de cât însuș creanța sa. Presupunênd deci că creditorul a consimțit la subrogație pentru o sumă mai mică de cât creanța sa, așa în cât subrogatul nu este de cât creditorul acestei sume, este evident că numai pentru această sumă el va avea ipoteca sau celelalte garanții transmise prin subrogație. Tot astfel, dacă presupunem că, din trei debitori solidari, care existau din capul locului, unul din ei este subrogat creditorului, este evident că acest subrogat își va exercita acțiunea sa numai contra două persoane, de și creditorul primitiv își-o exercita contra trei. Creanța subrogatului primește deci garanțiile de care se bucura creditorul primitiv, însă numai în limitele în care ea există [2]).

In resumat, subrogatul fiind, cu restricția de mai sus, pus cu totul în locul creditorului plătit, va putea să exercite recursul său contra tuturor acelora pe care însuș creditorul ar fi putut să'i urmărească. Astfel, el va putea să urmărească :

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 557. T. Huc, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVII, 651. Demante, V, 197 bis X. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 188, 189. Laurent, XVIII, 123. Larombière, III, art. 1252, No. 19. Pand. fr., I, 4406. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 222, nota 3.—Vedi însă Mourlon, *Subrog.*, p. 99 urm. Troplong, *Cautionnement*, 429 și *Privil. et hypoth.*, III, 800 bis. După acest din urmă autor, terțiul detentor ar fi subrogat contra fidejusorului, fără ca acesta să fie subrogat contra terțiilor.

[2]) Marcadé, IV, 712, 717. Baudry, II, 1043, 2°, p. 750 și 1055, p. 760. Aubry et Rau, IV, § 312, p. 187. Vedi și *suprà*, p. 593, 3°.

1° pe debitorul sau debitorii principali [1]);

2° Pe fidejusorii debitorului, adecă pe toți acei care au promis să plătească în casul când debitorul nu va plăti însuș (fidejusiune personală) (art. 1109, 1652 urm.);

3° Pe terții detentori de imobilele ipotecate sau grevate de privilegii, pentru siguranța creanței;

4° Pe acei care se găsesc în posesiunea imobilelor afectate la siguranța și garanția datoriei debitorului. Este adevĕrat că aceste persoane n'au luat nici o obligație personală, însă ele au afectat prin ipotecă imobilele lor pentru asigurarea datoriei altuia (fidejusiune reală) [2]).

Art. 1053, 1674. Principiul mai sus expus, după care subrogatul este cu desevĕrșire pus în locul creditorului, sufere o restricție însĕmnată. In adevĕr, codebitorul solidar sau cofidejusorul, care au plătit întreaga datorie, nu pot să exercite recursul lor contra celorlalți codebitori sau cofidejusori de cât pentru porțiunea ce privește pe fie care (art. 1053, 1674) [3]).

Art. 778. Tot în baza acestui principiu, art. 778 prevede că comoștenitorul detentor ipotecar, care a plătit din datoria comună mai mult de cât partea sa, are recurs contra celorlalți comoștenitori sau succesori cu titlu universal, însă numai pentru partea ce fie care din ei era obligat a plăti, *chiar când comoștenitorul care ar fi plătit datoria, ar fi fost subrogat în drepturile creditorilor* [4]).

Art 1109 partea finală. Soluția Codului francez. Codul francez mai face încă o excepție la principiul de mai sus în caz de plată parțială. In adevĕr, art. 1252

---

[1]) Art. 1109 prevĕdĕnd că subrogația are loc în contra debitorului, spune un ce de prisos, pentru că aceasta se înțelege de la sine. Cpr. Acollas, II, p. 882.

[2]) Cpr. Vigié, II, 1484.

[3]) Thiry, III, 59. Vigié, II, 1485. Pand. fr., I, 4322, 4330. 4399. Demolombe, XXVII, 609, 610, 616. Larombière, II, art. 1214, No. 1 și III, 1251, No. 48, și 54. Marcadé, IV, 624. Aubry et Rau, IV, § 298 ter, p. 32; § 321, p. 82 și § 428, p. 692. Troplong, *Cautionnement*, 432 urm. Demante, V, 148 bis I și II. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1132.—*Contrà* (în privința codebitorilor solidari), Toullier, D., IV, partea I, 163, ear în privința cofidejusorilor, Laurent, XXVIII, 267. T. Huc, XII, 235. Vedi *suprà*, p. 205, 638. 640.

[4]) Cpr. Vigié, II, 1485. Pand. fr., I, 4331. T. Huc, V, 401.—Vedi și t. III a lucr. noastre, p. 558, 559.

din Codul francez prevede că, în caz când plata care a produs subrogația, a fost parțială, creditorul poate, pentru ce are a mai lua, să exercite drepturile sale cu precădere *(par préférence)* înaintea subrogatului. Astfel, presupunênd că A are contra lui B o creanță ipotecară de 12000 lei, din care am platit jumătate, dobêndind subrogația pentru 6000 lei; debitorul neplătind restul datoriei, imobilul este scos în vêndare și se adjudecă numai cu 6000 lei: creditorul va lua prețul expropriațiunei, *cu precădere* înaintea mea, și eu nu voi lua nimic; așa că creditorul, cu toată insolvabilitatea reală a debitorului sĕu, va încasa creanța sa întreagă, grație celor 6000 lei plătiți de mine.

Pentru a se ajunge la acest resultat cu totul straniu și nedrept, se dice că subrogația nu trebue să jignească drepturile creditorului, și ea le-ar jigni dacă el n'ar avea dreptul de preferință față cu terțiul subrogat [1]). Prin conferirea acestei precăderi, legiuitorul a consacrat deci vechia maximă: *Nemo contra se subrogasse censetur* [2]).

Această soluție este inadmisibilă din toate punctele de vedere, și ca atare, criticată de majoritatea autorilor, cu Marcadé în frunte. In adevĕr, dacă subrogația nu trebue să jignească drepturile creditorului, ea nu trebue nici să'i folosească, și în sistemul Codului fr., ea îi folosește. Eată în adevĕr, cum se exprimă acest autor care, și de astă dată, a servit de călăuză legiuitorului român [3]).

„Este evident, dice acest autor, că casul de față trebuea lăsat sub imperiul dreptului comun. Subrogatul fiind, în adevĕr, pus în locul debitorului, legiuitorul trebuea să dică că, pentru partea la care este subrogat, el are *aceleași drepturi* pe care creditorul le păstrează în privința

[1]) Cpr. Pothier, I, p. 669, No. 87.

[2]) Este însă de observat că legiuitorul francez, când dice că *subrogația nu poate să jignească pe creditor de câte ori el a fost plătit numai în parte*, întinde aplicațiunea acestei maxime la subrogația legală și la acea consimțită de debitor, pe când, în realitate, ea pare a se aplica numai la subrogația consimțită de creditor (art. 1107, § 1). Cpr. Baudry, II, p. 751, nota 1. Pand. fr., I, 4426. Demolombe, XXVII, 661. Laurent, XVIII, 133.

[3]) Osebit de acest caz, mai sunt și altele în care legiuitorul nostru a avut în vedere pe Marcadé. Vedi tabla analitică a tom. V, v° Marcadé.

restului .... Excepţiunea pe care o face textul francez, este cu atât mai inexplicabilă cu cât, la urma urmei, ea este negaţiunea ori cărei subrogaţiuni, întru cât priveşte raporturile dintre subrogant şi subrogat. A ḑice, în adevĕr, că creditorul va fi preferat, pentru cât are a mai lua, aceluia care face o plată parţială, însĕmnează a ḑice că acest din urmă nu este pus, pentru această parte, în locul creditorului ; ori, dacă el nu este pus în locul creditorului, nu'i este subrogat, fiind că subrogaţia este tocmai substituirea plătitorului în locul acelui plătit. Textul nostru (adecă acel francez) este ca şi cum ar spune că plata, chiar formal declarată ca făcută cu subrogare, nu atrage nici o dată subrogaţia faţă cu creditorul şi nu stênge toată creanţa, de câte ori ea nu este de cât parţială.... Această regulă este, precât vedem, tot atât de stranie, pre cât este de nedreaptă; cu toate acestea, ea este formală : *statuit lex*". [1]).

Legiuitorul nostru isbit de nedreptatea ce se face subrogatului, a modificat Codul fr. în sensul susţinut de Marcadé, netraducênd în textul nostru cuvintele *par préférence* şi punênd pe creditorul primitiv şi pe subrogat pe aceiaş treaptă, aşa că, în sistemul legislaţiunei noastre, creditorul şi terţiul subrogat vor împărţi între ei suma ce remâne de distribuit, în proporţiune cu creanţa lor respectivă, soluţiune pe care a admis-o şi art. 1254 din Colul italian [2]). Subrogatul va veni deci în concurs cu creditorul primitiv, în proporţiune cu suma plătită de dênsul.

[1]) Marcadé, IV, p. 566, No. 713 (ed. a 6-a, 1869). Tot cam în aceiaşi termini se exprimă şi alţi autori. Veḑi Acollas, II, p. 889. Aubry et Rau, IV, § 321, p. 191, nota 89. Larombière, III, art. 1252, No. 25. Thiry, III, 59. Duranton, XII, 186. Bernard, *Cours somm. de dr. civ.*, II, 740. Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, 547, p. 609.— Veḑi însă Demolombe, XXVII, 662. Demante, V, 197 bis XII. Gauthier, *op. cit.*, 64. Laurent, XVIII, 131 şi *Anteproiect*, IV, p. 134. T. Huc, VIII, 79 şi *Le Code civil italien et le Code Napoléon*, I, p. 252, 253, care se încearcă a justifica dispoziţia nedreaptă şi nelogică a Codului fr., reprodusă şi în unele legiuiri străine, de ex., în Codul portughez (art. 782), în Codul spaniol (art. 1213), în Codul olandez (art. 1439), etc.

[2]) Tot în acest sens se vede redactat art. şi 508 din Ante-proiectul Cod. japonez, elaborat de profesorul Boissonade. Veḑi t. II a acestei opere, p. 578 şi 608 urm.

Astfel, pentru a relua exemplul pe care l'am dat *suprà*, p. 651, și pe care l'am împrumutat înadins de la Marcadé, dacă presupunem că A are contra lui B o creanță ipotecară de 12000 lei, din care am plătit 6000 lei, dobêndind subrogația pentru această sumă, și că imobilul nu s'a putut vinde de cât cu 6000 lei, fie care din noi va lua câte 3000 de lei, așa în cât creditorul, departe de a perde ceva prin subrogația parțială la care a consimțit, va câștiga, din contra, 3000 de lei, pe care îi voi perde eu, subrogatul, și pe care el nu'i ar fi luat fără această subrogație [1]).

Prin această dispoziție nimerită și lăudabilă din toate punctele de vedere, legiuitorul nostru a înlăturat mai multe controverse care'și au loc în Codul fr., și mai cu samă acea de a se ști dacă precăderea conferită creditorului îi este exclusiv personală, sau trece, ca un folos al creanței, la cesionarii lui, sau la un nou subrogat care ar plăti restul [2]).

Printr'ênsa legiuitorul nostru a mai înlăturat o deosebire însemnată pe care autorii o semnalează, în Francia, între plata prin subrogație și cesiunea de creanță [3]).

Dispositia art. 1109 nefiind însă de ordine publică, nimic n'ar împedica pe subrogat de a renunța la dreptul ce'i dă legea și de a lăsa pe subrogant să primească cu precădere ceea ce el are a mai lua din creanța sa [4]).

Regulele de drept internațional privat aplicabile la plata în genere și la plata prin subrogație.

Plata este în genere supusă legei locului în care se efectuează *(lex loci solutionis)*, nu numai în ceea ce privește modul în care ea trebue să fie făcută, dar și în privința persoanelor care au datoria sau dreptul de a o face.

---

[1]) Cpr. Marcadé, IV, 713, p. 566. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 609, No. 546. Vedi și Trib. Olt, *Dreptul* No. 62 din 1882.

[2]) In Francia, se decide în genere că dreptul de preferință al creditorului trece la cesionarul lui, nu însă și la noul subrogat. Vedi asupra acestei controverse care, în dreptul nostru, nu'și mai are ființă, Vigié, II, 1481. Pand. fr., I, 4451 urm., 4455 urm. și autoritățile citate acolo.

[3]) Vedi *suprà*, p. 595, t. și nota 4.

[4]) Giorgio Giorgi, VII, 262, *in fine*.

Această lege determină, afară de o convenție contrară, monetele în care ea trebue să se facă.

Prin aplicarea acestui principiu, am vĕdut că creditorul, în lipsa unei convențiuni care să determine că plata se va efectua în monetă sunătoare, nu va putea să refuse hârtia monetă, dacă ea ar avea curs forțat în locul fixat pentru efectuarea plății, chiar dacă hârtia ar fi fost substituită monetei metalice în urma convenției părților [1]).

Subrogația legală.

Subrogația legală este cârmuită tot de legea țărei în care plata se face de terțiul care urmează a fi subrogat.

Această subrogație nu poate să aibă loc de cât în casurile determinate de această lege, pentru că legiuitorul a determinat în mod limitativ, în interesul creditului public, împrejurările în care ea se poate produce [2]).

Subrogația convențională.

In ceea ce privește subrogația convențională consimțită de creditor (art. 1107, § 1), se admite în genere că ea constitue un contract ordinar, supus regulelor dreptului

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 495, nota 2. Cpr. T. Huc, VIII, 459. A. Weiss, *Tr. élém. de dr. internat. privé*, p. 641, n. 3 (ed. a 2-a din 1890). Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internat. privé*, v° *Oblig.*, 63. P. Fiore, *Diritto internazionale*, 300. Despagnet, *Pr. de dr. internat. privé* (ed. a 3-a), 311, p. 613 urm. Esperson, *Journ. de dr. internat.* (Clunet), anul 1882, p. 284. C. Aix și Cas. fr., Sirey, 72. 2. 161. Sirey, 73. 1. 97. C. Brescia (Italia). *Journ. Clunet.*, anul 1881, p. 448. —Vedi însă Massé, *Dr. comm.*, I, 611. Pardessus, *Dr. comm.*, 1495 bis. Trib. Lille și C. Douai, Sirey, 72. 2. 163.

In cât privește chestiunea de a se ști dacă părțile ar putea să convie că se va ținea în socoteală diferența care represintă agiul, vedi *suprà*, p. 495, unde se arată controversa, și la autoritățile citate acolo, *adde :* Vincent et Pénaud, *op.* și v° *cit.*, No. 64.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 460. Despagnet, *op. cit.*, 312, p. 616. Vincent et Pénaud, *op.* și v° *cit.*, 69. Milhaud, *Privil. et hypoth.*, 303. P. Fiore, *op. cit.*, 303.—Vedi însă Paturet, *Privil. et hypoth. en dr. internat.* (teză p. doctorat), p. 212. După acest din urmă autor, subrogația legală într'un drept de creanță garantat prin o ipotecă trebue să fie în tot-deauna cârmuită de legea situațiunei imobilului ipotecat (*lex rei sitæ*).

După P. Fiore (*op. cit.*, 303), subrogația comisionarului, care cumpără mărfuri pentru comitent, plătindule din banii săi (v. *suprà*, p. 620, nota 3), ar fi cârmuită de legea comisionarului, ear nu de acea a comitentului.

comun. Efectele sale se vor determina de legea care cârmuește contractul din care este născută creanța [1]).

De câte ori însă subrogația resultă dintr'un împrumut făcut de debitor, trebue, pentru ca ea să'și producă efectele sale în privința terților, să se observe legea țărei în care este propusă, pentru că formalitățile prescrise de legea teritorială interesează ordinea publică și interesul obștesc. Astfel, nu s'ar putea admite, în România, o subrogație consimțită de creditor în urma plății (art. 1107, § 1), pentru că plata o dată efectuată, terții au un drept câștigat a considera creanța ca stînsă și a nu cunoaște drepturile accesorii, privilegiile, ipotecile, amaneturile, etc. ce li s'ar opune [2]).

Despre cesiunea bunurilor.

Cesiunea bunurilor nu constitue prin ea însăș un mod de stîngere a obligațiilor. Ea nu este de asemenea o plată, ci numai un mijloc de a ajunge la o plată, cel puțin parțială ; de aceea, legiuitorul se ocupă despre ea în capitolul de față, cu toate că locul ei nu este aici [3]).

Originea cesiunei bunurilor.

Beneficiul cesiunei bunurilor, introdus la Romani prin legea Iulia, sub Cesar, sau sub August (nu se știe bine), numită *miserabile auxilium*, conferea debitorilor nenorociți și de bună credință mijlocul de a înlătura închisoarea [4]) și infamia care resultau din vînzarea bunurilor lor.

La noi, constrîngerea corporală ne avînd ființă, de oare ce legea din 24 Septembre 1864 n'a fost nici o dată pusă în aplicare, pentru că nu s'au făcut nici pînă astăzi casele de arest prevăzute de art. 74 din sus citata lege [5]),

---

[1]) Despagnet, *op.* și *loco suprà cit.* Brocher, *Dr. internat.*, II, p. 114. Vincent et Pénaud, *op.* și v° *cit.*, 71.

[2]) Cpr. Despagnet, *op.* și *loco cit.* P. Fiore, *op. ct.*, 302. Brocher, *op. cit.*, II, p. 115. Vincent et Pénaud, *op.* și v° *cit.*, 72.—Vedi însă T. Huc, VIII, 460. Milhaud, *op. cit.*, p. 294.

[3]) Pothier nu se ocupă, cu drept cuvînt, de cesiunea bunurilor în Tr. obligațiilor, ci în *Tr. du droit de domaine de propriété*, IX, 273.

[4]) „*In eo enim tantummodo hoc beneficium eis prodest, ne judicati detrahantur in carcerem*“. L. 1, Cod., 7, 71, *Qui bonis cedere possunt.* Vedi și Gaïus, *Instit.*, III, § 78, unde se dice : „*Bona autem veneunt... eorum, qui ex lege Iulia bonis cedunt*“.

[5]) Vedi *suprà*, p. 511, nota 3 și t. V, p. 136, n. 5 ; p. 488,

cesiunea bunurilor, mai ales acea judiciară, nu are absolut nici o utilitate practică, încât legiuitorul nostru ar fi trebuit să elimineze cu desevêrşire, textele privitoare la cesiunea judiciară (art. 1125—1127 C. C. şi 648—653 Pr. civ.), după cum a eliminat art. 1945 fr., relativ tot la această cesiune [1]), care prevede că depositarul necredincios nu este admis la beneficiul ei.

Nu se ştiea însă, la 1865, atunci când s'a legiferat în grabă, că legea din 12 Sept. 1864 s'a născut moartă.

Desfiinţarea constrîngerei corporale este de ordine publică.

Constrîngerea corporală, acest semn şi remăşiţă a barbariei, după expresia unui jurisconsult italian, Lomonaco [2]), nefiind admisă la noi, cu toate că legea din 1864 n'a fost abrogată nici până astăzi, ci este numai căḑută în desuetudine, de aici resultă că convenţia încheiată într'o ţară în care acest mod de executare îşi are încă fiinţă, nu conferă creditorului dreptul de a usa de ea în România, cu toate că el a putut avea în vedere această garanţie pentru executarea obligaţiei debitorului sĕu, pentru că desfiinţarea acestui mijloc de constrîngere este de ordine publică [3]).

Românul ar fi însă supus, în străinătate, acestui mijloc de constrîngere, cu toate că statutul sĕu personal nu admite asemenea mĕsură de rigoare, pentru că legea străină care consacră constrîngerea corporală, o consideră ca o garanţie necesară la executarea obligaţiilor, şi prin urmare, ca o mĕsură de interes obştesc şi de ordine publică [4]).

---

489. Veḑi şi tr. nostru în limba franceză, p. 51 şi 347.—In Codul Andr. Donici, constrîngerea corporală pentru datorii era admisă, însă debitorul nu putea să şadă mai mult de treiḑeci ḑile la închisoare (§ 16, capit. 8). Veḑi *suprá*, p. 511, nota 3, *in fine*.

[1]) Cpr. Baudry, III, 864. Guillouard, *Dépôt*, 107 bis. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1013, şi toţi autorii.

[2]) Veḑi Laurent, *Dr. internat.*, VI, p. 147, No. 69. Titus Livius ḑicea foarte bine, în această privinţă, că datoriile unui om obligă bunurile, ear nu persoana sa. „*Pecuniæ creditæ, bona debitoris, non corpus obnoxium esse*“. (*Ist. rom.*, VIII, 28). Veḑi t. V a lucr. noastre, p. 488, n. 4.

[3]) Despagnet, *op. cit.*, 309, p. 612. Vincent et Pénaud. *op. cit.*, v° *Oblig.*, 58. P. Fiore, *Diritto internazionale*, No. 270.

[4]) Veḑi autorii citaţi în nota precedentă. Art. 999 din Codul de proced. civ. grecesc este formal în această privinţă. Veḑi Fœlix-Demangeat, *Dr. internat.*, II, p. 233, No. 496. Cpr. art. 14. L. fr. din 17 april 1832.

Art. 1122. — Cesiunea bunurilor este abandonarea stărei sale întregi, făcută de debitorul ce nu poate plăti creditorului sau creditorilor săi. (Art. 571, 573, 974, 1123—1127 C. C. Art. 648 urm., 653 Pr. civ. Art. 284 C. com. vechiŭ. Art. 1265 C. fr.).

Art. 1123.—Cesiunea bunurilor e voluntară sau judiciară. (Art. 1124 urm., 1126 urm. C. C. Art. 1266 C. fr.).

Art. 1122 definește cesiunea bunurilor, ear art. 1123 o împarte în voluntară și judiciară [1]). Aceste texte nu au nevoe de multe explicațiuni; vom observa numai că debitorul care face cesiunea bunurilor sale, nu abandonează proprietatea lor, ceea ce ar constitui o *datio in solutum*, ci numai posesiunea acestor bunuri. Debitorul remâne deci proprietarul bunurilor sale, și abandonarea pe care el o face creditorilor săi le conferă numai dreptul de a le vinde spre a fi plătiți din preț, avênd dreptul de a percepe și veniturile până la vêndare (art. 1126).

Despre cesiunea voluntară.

Art. 1124.—Cesiunea bunurilor voluntară este acea ce se acceptă de creditori de bună voe, și care nu are alt efect de cât acela ce resultă chiar din stipulațiunile convențiunei încheiate între ei și debitor. (Art. 969 C. C. Art. 1267 C. fr.).

Din împrejurarea că debitorul care a făcut cesiunea voluntară a bunurilor sale, păstrează proprietatea acestor bunuri, resultă următoarele consecințe:

1° El poate, cât timp n'au fost vêndute, să le iee înapoi, sub îndatorirea, bine înțeles, de a'și plăti toate datoriile, dacă din o împrejurare oare care situația sa s'a îmbunătățit [2]);

2° La caz când vêndarea bunurilor cesionate ar produce o sumă superioară acelei necesare spre a se plăti toate datoriile, excedentul îi va aparținea [3]).

---

[1]) „*Bonis cedi non tantum in jure, sed etiam extra jus potest*". L. 9, Dig., 42, 3, *De cessione bonorum.*

[2]) Aubry et Rau, VIII, § 781, p. 495, t. și nota 7. Baudry II, 1073. Demolombe, XXVIII, 201. Duranton, XII, 244. „*Is qui bonis cessit, ante rerum venditionem utique bonis suis non caret*". L. 3, Dig., 42, 3, *De cessione bonorum.* Cpr. Pothier, IX, p. 196, No. 273. Debitorul n'ar putea însă vinde bunurile cedate în detrimentul creditorilor cărora cesiunea a fost făcută. Demolombe, XXVIII, 200.

[3]) Baudry, II, 1073. Demolombe, XXVIII, 202.

Chestiunea de a se şti dacă creditorii păstrează, în urma vêndărei bunurilor cedate, dreptul de a urmări, pentru ceea ce le ar mai remânea datorit, bunurile pe care le ar dobêndi mai în urmă debitorul, atârnă de termenii în care cesiunea ar fi fost contractată. La caz de tăcere a contractului, în această privinţă, se decide în genere că creditorii îşi păstrează recursul lor [1]). Renunţările, în adevĕr, nu se presupun: *Renunciatio non præsumitur* [2]).

---

[1]) Baudry, II, 1073. T. Huc, VIII, 101, care citează în acest sens o sentinţă a trib. com. din Liège, cu data de 24 Nov. 1881. Demolombe, XXVIII, 204. Massé-Vergé, III, § 565, p. 441, 442. Aubry et Rau, VIII, § 781, *in fine*, p. 496, t. şi nota 10.—*Contrà*. Laurent, XVIII, 232. Duranton, XII, 247.

[2]) Vedi asupra acestui principiu, Cas. rom., 9 Nov. 1899, *Curierul judiciar* din 1899, No. 45 şi *Dreptul* No. 83 din acelaş an. „Considerând dice Curtea, că este de principiu că renunţările de drepturi nu se presupun; că dacă asemenea renunţări se pot face de cătră părţi, ele trebuesc să resulte din termenii contractului, sau din intenţiunea comună a părţilor, în lipsa unui text positiv de lege care să le presupue de drept".

Proprietarul póte, în lipsa unei clause proibitive, să închirieze acelaş imobil sau imobilele sale învecinate la mai mulţi locatari exercitând comerciuri sau industrii similare. Controversă.

Şi fiind că vorbim de decisia sus citată a Curţei noastre supreme pe care am adnotat-o şi admis-o în totul (*Curierul judiciar* mai sus citat), să ne fie permis de a arăta, de şi nu este aici locul, că această decisie pune în principiu că, în lipsa unei stipulaţiuni contrare, proprietarul poate să închirieze în parte imobilul sĕu, sau imobilele sale învecinate, la mai mulţi locatari exercitând industrii sau comerciuri similare. Tribunalul de Ilfov hotărîse, ce e dreptul, contrariul, sub cuvênt că proprietarul violează obligaţiunele sale şi tulbură folosinţa locatarului când introduce în imobil un comerţ sau o industrie rivală (*Dreptul* din 1899, No. 83), soluţiune care se susţine de unii şi în Francia (v. Aubry et Rau, IV, § 366, p. 475. Guillouard, *Louage*, 1, 136 urm., etc.); însă atât Curtea din Bucureşti cât şi Curtea de casaţie respund foarte bine, conform conclusiunelor noastre puse înaintea Curţei supreme, că proprietarul fiind în drept de a se bucura şi a dispune de bunul sĕu într'un mod absolut, cu singura reservă de a nu depăşi limitele prescrise de lege (art. 480), nimic nu'l împedică de a introduce în imobil o industrie rivală, pentru că, de şi el este dator, după lege, să facă pe locatar a se folosi într'un mod neîmpedecat de imobilul închiriat (art. 1420), totuşi, prin această dispositiune, legiuitorul nu a înţĕles a supune pe proprietar la o altă obligaţie de cât aceea de a garanta

Cesiunea voluntară este un contract ordinar, o *transacțiune*, după expresia lui Pothier [1]), între un debitor și creditorii sĕi. Totul atârnă deci de voința părților, ele fiind libere de a regula efectele sale așa cum înțĕleg [2]).

Beneficiul cesiunei voluntare aparține tuturor debitorilor în genere, Românilor ca și străinilor, chiar și acelora care n'ar fi nefericiți și de bună credință, care ar fi fost condamnați pentru furt sau înșălăciune, de oare ce art. 1125 C. C. și 653 Pr. civ. nu se aplică de cât la cesiunea judiciară [3]).

Ea aparține și comercianților chiar declarați în stare de faliment, de oare ce art. 284 din vechiul Cod de comerț n'a fost reprodus în Codul de la 1887. Cesiunea bunurilor unui falit presupune însă consimțĕmêntul tuturor creditorilor. Numai în materie de concordat, majoritatea creditorilor leagă pe minoritate (art. 848 Cod. com.) [4]).

Legea nu prescrie nici o formalitate specială pentru cesiunea voluntară, formalitățile prevĕdute de art. 648—653 Pr. civ. nefiind aplicabile de cât la cesiunea judiciară (arg. din art. 648 Pr. civ.); de unde resultă că ea poate avea loc atât prin un act public, cât și sub semnătură privată. Formele, ca și efectele acestei cesiuni, sunt deci cârmuite de voința părților [5]).

---

locatarului folosința materială a localului, ear nici cum și folosul ce acesta se așteaptă a trage din exploatarea industriei sale, dacă părțile n'au convenit în acest sens. (Vĕdi *Dreptul* și *C. judiciar suprà citate*). Cpr. în acest din urmă sens, Baudry et Wahl, *Louage*, I, 384 urm. Laurent, XXV, 132 urm. Colmet de Santerre, VII, 169 bis II. T. Huc, X, 299, 300. Trib. Rennes, D. P. 95. 2. 378. Trib. Evreux, *Gaz. du Palais*, No. din 21 Nov. 1896. Cas. fr. D. P. 68. 1. 129. Vĕdi și autoritățile citate într'un sens și în altul în adnotațiunea ce am făcut decisiunei suscitate a Curței noastre supreme în *Curierul judiciar*, No. 45 din 19 dechembrie 1899.

[1]) Pothier, IX, p. 196, No. 273.

[2]) Baudry, II, 1073. Thiry, III, 72. Demolombe, XXVIII, 186. Mourlon, II, 1031 bis. Laurent, XVIII, 229. Cas. belg. *Pasicrisie*, 82. 1. 150.

[3]) Demolombe, XXVIII, 188.

[4]) Cpr. Laurent, XVIII, 230, 231. Vĕdi și *infrà*, p. 660, n. 1.

[5]) Demolombe, XXVIII, 191.—La Romani, cesiunea se putea face prin un trimes, sau în forma unei scrisori: „*Et suffi-* Dreptul roman.

Toți creditorii vor trebui să consimtă la cesiunea bunurilor, pentru ca contractul să le fie oposabil (art. 973). Refusul unora din ei n'ar împedeca pe ceialalți de a consimți la cesiune, însă desidenții vor putea sa urmărească și să vândă bunurile debitorului [1]).

Cesiunea trebue să cuprindă totalitatea bunurilor debitorului, altfel ea n'ar putea fi interpretată de cât ca o *datio in solutum*.

Părțile pot, după cum am vĕdut, să reguleze așa cum ele înțĕleg, condițiile și efectele cesiunei.

Dacă debitorul a cedat creditorilor sĕi întregul sĕu avut, pe care ei l'au primit, dând în schimb o chitanță descărcătoare *(pactum remissorium)*, nu mai încape îndoială că debitorul este în totul liberat împreună cu fidejusorii care îl garantase [2]). Dacă creditorii 'și au făcut însă reservele lor, ei păstrează dreptul de a urmări ceea ce le mai remâne datorit asupra bunurilor ce debitorul va putea dobêndi mai în urmă [3]).

Despre cesiunea judiciară.

Art. 1125.—Cesiunea (*judiciară* [4]) a bunurilor este un beneficiŭ pe care legea îl acordă debitorului nefericit și de bună credință, căruia ca să'și poată redobêndi libertatea, i se permite să dea creditorilor sĕi înaintea justiției toate bunurile sale, și chiar în caz de stipulațiune contrară. (Art. 5, 1122 C. C. Art. 648 urm. Pr. civ. Art. 1268 C. C.).

Art. 1126.—Cesiunea judiciară nu transmite creditorilor proprietatea ; ea le dă numai dreptul de a face să se vândă bunurile în folosul lor și de a le lua venitul până la vînțare. (Art. 1125 C. C. Art. 648 urm. Pr. civ. Art. 1269 C. fr.).

Art. 1127.—Creditorii nu pot refusa cesiunea judiciară de

---

cit per nuntium, vel per epistolam id declarari". L. 9, Dig., 42, 3, *De cessione bonorum*.

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 195. T. Huc, VIII, 101. Baudry, II, 1073. Arntz, III, 208. Aubry et Rau, VIII, § 781, p. 494, nota 1.—Excepțiunea pe care legiuitorul a făcut-o în materie de concordat, după care majoritatea creditorilor leagă pe minoritate (art. 848 Cod. com.), nu este deci aplicabilă în specie. Vedi și *suprà*, p. 659.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 101. Cas. fr. Sirey, 97. 1. 372. *Pand. Période.* 89. 1. 449.

[3]) T. Huc, *loco suprà cit.*

[4]) Acest cuvênt este din greșală omis în textul nostru.

cât în casurile exceptate de lege. Ea descarcă pe debitor de constrîngerea corporală, nu'l liberează însă de cât până în concurenţă cu valoarea bunurilor lăsate în dispoziţiunea creditorilor. Când bunurile nu sunt îndestulătoare, el este obligat, de va dobêndi altele, să le lese şi pe acestea în dispoziţiunea creditorilor până la plata datoriei întregi. (Art. 1122, 1125, 1126 C. C. Art. 653 Pr. civ. Art. 1270 C. fr.).

Cesiunea judiciară, care se face prin hotărîre judecătorească (art. 651, 652 Pr. civ.), are de scop de a descărca pe debitor de constrîngerea corporală. Aceasta se spune anume în art. 1125 şi 1127 C. C. şi a spus-o şi rapartorul Jaubert înaintea Tribunatului [1]).

Ori, la noi, constrîngerea corporală pentru datorii, această mĕsură barbară, după cum o califică cu drept cuvênt jurisconsultul Lomonaco (vedi *suprà*, p. 656), neavênd fiinţă, atât art. 1125—1127 C. C., cât şi art. 648—653 din Pr. civ., care şi ele sĕ referă tot la cesiunea judiciară, după cum aceasta resultă din art. 648 Pr. civ., nu mai au nici un sens în legea noastră şi trebuesc desfiinţate. Cu toate acestea, proiectul de revisuire a Pr. civ., elaborat de Dl Ministru C. G. Dissescu, reproduce art. 648—653 din Pr. civ. cu mici modificări de redacţie, ceea ce dovedeşte că redactorul proiectului nu s'a pătruns de spiritul şi scopul acestor texte. Art. 650 din proiect mai face încă greşala de a reproduce vechiul text din Pr. civ., după care cererea cesiunei judiciare trebuea comunicată Ministerului public, ceea ce este în contradicţie cu legea din 29 oct. 1877, care face să înceteze atribuţiile acestui funcţionar de câte ori nu sunt în causă minori sau interdişi. De aceea, ne-am permis să atragem atenţia D-lui Ministru al justiţiei asupra acestei anomalii, cerênd ştergerea din proiect a textelor suscitate.

Teoria ce susţinem este atât de adevĕrată în cât, în Francia chiar, unde constrîngerea corporală este menţinută în materie criminală, corecţională şi de simplă poliţie (art. 2 L. din 22 Iulie 1867), sunt autori care susţin că textele corespundĕtoare cu art. 1125—1127 din C. C. şi cu art. 648—653 din Pr. civ. sunt astăzi abrogate [2]).

[1]) Vedi cuvintele raportorului citate de Laurent, XVIII, 235.

[2]) Vedi Garsonnet, *Pr. civ.*, IV, § 875, p. 820, 821. Laurent, XVIII, 235. Cpr. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 947. Boitard et Colmet d'Aage, *Pr. civ.*, II (ed. a 15-a), p. 649, nota 2.

Prin urmare, textele menționate din Pr. civ. vor fi cu bună samă desființate în comitetul delegaților. Să ne ierte autorul proiectului, care este și amicul nostru, dacă ne am permis a'i atrage atenția în această privință. Aceasta n'am făcut-o numai în scopul de a critica, ci cu intențiunea de a aduce un folos. Recunoaștem meritele proiectului și dorim ca el să fie transformat cât mai curênd în lege, însă, în acelaș timp, dorim ca el să cuprindă cât se poate mai puține anomalii și inadvertențe [1]).

SECȚIUNEA II

Despre Novațiune.

Definiție. Novațiunea (de la *novare*, a reînoi), *înoirea*, după Codul Calimach (art. 1814), *Neuerungsvertrag*, după Codul austriac (art. 1378), este substituirea unei noi datorii în locul acelei vechi [2]). Vechia datorie este stênsă cu toate accesoriile care o garantau, privilegii, ipoteci, amanet, fidejusiune, etc. (art. 1134), și înlocuită prin acea nouă, contractată în locul ei; de aceea, ea figurează cu drept cuvênt printre modurile de stêngere a obligațiilor [3]). Ulpian dicea în acelaș sens: „*Novatio est prioris debiti in aliam obligationem, vel civilem vel naturalem, transfusio atque translatio: hoc est, cùm ex precedenti causa ita nova constituatur, ut prior perimatur*“ [4]). Noua obligație iea locul celei vechi, care, servindu-i de causă, este în realitate mai mult schimbată de cât distrusă. Cuvêntul *novație* vine tocmai din această substituire a unei obligațiuni noi în locul acelei vechi:

[1]) Aceste observațiuni fiind publicate în No. 3 al *Curierului judiciar*, din 9 ianuar 1900, Dl senator P. Th. Misir, colegul nostru de la Universitatea din Iași, în ședința Senatului de la 15 fevr. 1900, a cerut desființarea art. 648-653 din proiect, făcêndune distinsa onore de a dice că: „autoritatea noastră fiind necontestată în materie de drept civil, trebue să se dea studiului nostru atenția pe care o merită“. Dl. Ministru al Justiției opunênduse însă la suprimarea lor, Senatul le a votat, suprimând numai § ultim al art. 651. Vedi Monitorul oficial (desbaterile Senatului), No. 44, p. 676, col. 3.

[2]) Această definiție este luată din Pothier, *Oblig.*, II, 581.

[3]) Novațiunea se deosebește însă de plată, întru cât ea nu stênge o datorie de cât pentru a o înlocui cu alta. Cpr. Laurent, XVIII, 242, 322. Pand. fr., I, 5431. Vedi și p. 681.

[4]) L. 1, Pr., Dig., 46, 2, *De novationibus et delegationibus.*

„*Novatio enim a novo nomen accepit, et a nova obligatione*“ [1]).

Pentru ca să existe novație, nu este de ajuns ca obligația primitivă să fie *modificată*, ci trebue ca ea să fie *transformată*. Astfel, nu există novație de câte ori creditorul se mărginește a stipula de la debitorul său o ipotecă, un amanet, etc., sau renunță la o garanție care garanta creanța. In asemenea casuri, obligația remâne aceiaș [2]). Transformarea oblig. primitive.

Novațiunea produce în acelaș timp două efecte : ea stînge obligația primitivă, și dă naștere la alta. Din causa acestui îndoit efect, ea este un act cu titlu oneros, fiind că fie care parte face un sacrificiu ; creditorul nu dobêndește un drept nou de cât perdênd pe acel vechiu, ear debitorul nu se supune unei alte obligațiuni de cât liberânduse de acea veche. Acest caracter al novațiunei face ca ea să fie o convenție unilaterală și cu titlu oneros în acelaș timp [3]). Act cu titlu oneros.

Novațiunea este tot-deauna resultatul unei convențiuni ; ea nu este nici o dată opera legei [4]). Necesitatea unei conv.

Novațiunea judiciară este de asemenea necunoscută astăzi. Romanii, pe lângă novația convențională, admiteau și o novație judiciară, căci faptul de a porni un proces constituea o primă novație, ear pronunțarea hotărîrei o a doua. Novațiunea judiciară. Dreptul roman.

Această îndoită novațiune era resultatul unei proceduri foarte complicate, care n'a lasat nici o urmă în legislațiile moderne [5]).

Hotărîrile judecătorești nu mai sunt deci astăzi o sorginte a obligațiilor, precum erau la Romani, pentru că ele nu crează drepturi noi, ci le declară numai preexistente. Cu alte cuvinte, hotărîrile judecătorești nu sunt *constitutive*, ci numai *declarative* de drepturi [6]). Când deci sunt con- Hotărîrile judecătorești sunt declarative de drepturi.

[1]) L. 1, Pr., *in fine*, Dig., *loco cit.*

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 76. 1. 438. Sirey, 76. 1. 102. Baudry, II, 1078. Vedi și *infrà*, p. 665, nota 2.

[3]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 30 și 618.

[4]) Cpr. Bufnoir, *Propriété et contrat* (Paris, 1900), p. 752.

[5]) Boissonade, *op. cit.*, p. 17 și 618.

[6]) Vedi asupra acestui principiu incontestabil, Garsonnet, *Pr. civ.*, II, p. 262 urm. și III, p. 216 urm. Cpr. C. București și Craiova, *Curierul judiciar*, No. 2 din 1895 și *Dreptul* din 1893, No. 24. Vedi și D. P. 91. 2. 123. D. P. 94. 2. 52. D. P. 99. 2. 149 și Sirey, 99. 2. 206.—Art. 1263 face aplicațiunea acestui principiu când dice că hotărîrea, care a pronunțat separarea de patrimonii între bărbat și femee, are efect din ziua cererei în judecată.

damnat, aceasta este pentru că eram obligat de mai 'naainte, fie prin o convenţie sau un contract, fie prin un quasi-contract, fie prin un delict sau quasi-delict, fie în fine, prin lege; hotărîrea nu adaogă nimic la obligaţia mea, ci constată numai existenţa ei anterioară. Condamnarea la cheltueli (art. 140 urm. Pr. civ.) are ea însăş o causă anterioară judecăţei, şi anume culpa părţei care a perdut procesul, culpă care consistă într'o acţiune sau într'o aparare temerară. Cât pentru împrejurarea că executarea se face în virtutea hotărîrei, ea n'ar fi o obiecţiune serioasă, pentru că hotărîrea nu este de cât o dovadă a dreptului preexistent, pe care ea îl constată, dovadă care constitue o presumţie legală irevocabilă (art. 1200, § ultim); ea nu constitue însă causa sau sorgintea obligaţiunei, după cum n'o constitue nici înscrisul sau mărturia în basa căreia hotărîrea a fost dată [1]).

Cod. german. Art. 414 urm.

Noul Cod german nu cunoaşte adevărata novaţiune din dreptul roman, care crează o datorie nouă şi care există în legislaţiile moderne, ci numai substituirea creditorului sau a debitorului prin strămutarea creanţei sau datoriei, fără ca o obligaţie nouă să înlocuească pe acea veche (art. 414 urm.). Motivul acestei dispoziţiuni ar fi că aceasta este mijlocul cel mai practic de a se dobêndi resultatul la care se ajunge prin novaţiune [2]).

Despre diversele specii de novaţiune.

Art. 1128.—Novaţiunea se operă în trei feluri:

1° Când debitorul contractă în privinţa creditorului său o datorie nouă [3]) ce se substitue celei vechi, care este stînsă;

---

[1]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 17, No. 16.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 103 şi 129. Er. Lehr, *Tr. élément. de dr. civ. germanique*, II, 724 urm., 744. G. Giorgi, VII, 341 bis. Vedi şi *Allgem. Landrecht für die Preussischen Staaten*, I, 14, § 399.

Inexactitate de text.

[3]) Textul are aerul de a ţice că numai în casul întâi debitorul contractează o datorie nouă. Acest mod de a se exprima este însă inexact, pentru că, în toate casurile de novaţiune, există o datorie nouă. Cu toate acestea, atât Codul italian (art. 1267) cât şi Ante-proiectul de revisuire a lui Laurent (art. 1271) reproduc această negligenţă de stil. Trebuea ţis: când părţile convin ca un nou obiect al obligaţiunei să fie substituit celui d'intâi. Cpr. art. 511 din proiectul Codului japonez.

2° Când un nou debitor este substituit celui vechiŭ, care este descărcat de creditor;

3° Când, prin efectul unui nou angajament, un nou creditor este substituit celui vechiŭ, către care debitorul este descărcat (Art. 1129 urm., 1134, 1137 C. C. Art. 1271 C. fr.).

Art. 1131.—Novaţiunea prin substituire a unui nou debitor, poate să se opere fără concursul primului debitor. (Art. 1093, 1128, 2° C. C. Art. 1274 C. fr.).

După art, 1128, există trei speciĭ de novaţie, şi anume: 1° Novaţia prin schimbarea datoriei sau a obiectului datorit (novaţie *obiectivă*); 2° Novaţia prin schimbarea debitorului; 3° Novaţia prin schimbarea creditorului (novaţie *subiectivă*) [1]). La aceste casuri vom adaoga un al 4-le. Novaţia prin schimbarea causei obligaţiei, şi care are loc atunci când obiectul datorit remâne acelaş, însă părţile convin că el să fie datorit sub alt titlu sau sub altă causă.

I. Novaţiunea prin schimbarea datoriei sau a obiectului datorit.

Novaţiunea prin schimbara datoriei sau a obiectului ei *(mutata causa debendi)*, are loc atunci când debitorul şi creditorul remân aceiaşĭ şi numai obiectul datorit este schimbat. De exemplu: Datoria avea de obiect un lucru determinat, şi părţile convin că debitorul va datori în viitor o sumă de bani, sau *vice versa*. Dacă debitorul plăteşte imediat alt ceva de cât ce datoreşte, există *datio in solutum*; dacă el se obligă a plăti alt ceva, există novaţiune, vechia datorie fiind transformată în alta [2]).

---

[1]) Autoriĭ numesc novaţia prevĕdută de aceste două §, novaţie *subiectivă*, prin opoziţie la acea *obiectivă*, prevĕdută de § 1 al art. 1128. In adevĕr, în casul întâi, novaţia se îndeplineşte prin schimbarea *obiectului*, ear în celelalte casuri, prin schimbarea *subiectului*. Cpr. Laurent, XVIII, 242. Baudry, II, 1080. T. Huc, VIII, 104. Demolombe, XXVIII, 238. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 211 urm. Bernard, *op. cit.*, 757, 758. Novaţie subiectivă.

[2]) Dar dacă substituirea unei noi datoriĭ în locul acelei vechi produce novaţiune, o simplă schimbare adusă datoriei primitive, nu este suficientă pentru a o transfrma în o datorie nouă şi a opera novaţiunea. Astfel, stipularea din partea creditorului a unei garanţiĭ reale sau personale, de ex., a unei ipoteci, a unui amanet, unui fidejusor, etc., nu produce novaţiune, pentru că datoria veche a rĕmas aceiaş. Mourlon, II, Schimbarea datoriei primitive nu constitue o novaţie.

Schimbarea naturei oblig.

Se poate ca obiectul datoriei să fi rĕmas acelaş şi numai natura obligaţiunei să fie schimbată ; de exemplu : O datorie comercială a fost transformată în datorie civilă, sau *vice-versa* (cpr. art. 370, 1° C. com.) ; în asemenea caz, există necontestat novaţie, pentru că există oare care deosebiri între obligaţiile civile şi acele comerciale, mai cu samă din causa probelor şi a procedurei [1]).

Toată dificultatea este numai de a se şti când o datorie comercială este înlocuită prin o datorie civilă sau *vice-versa*.

Ceea ce este afară de ori ce îndoială este că schimbarea actului sub semnătură privată, care constată existenţa obli-

---

1401. G. Giorgi, VII, 392. Demolombe, XXVIII, 278. Laurent, XVIII, 278. Pand. fr., I, 5120 urm. Larombière, III, art. 1273, No. 3. Veḑi şi *suprà*, p. 663, text şi nota 2.

Acordarea unui termen sau scurtarea termenului primitiv nu constitue o novaţie.

De asemenea, acordarea unui tĕrmen debitorului nu constitue o novaţiune, cu toate că datoria nu mai este în viitor pură şi simplă, după cum era din capul locului, pentru că ea a rĕmas aceiaş, execuţiunea ei fiind numai amânată (art. 1022). Mourlon, *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 280. Laurent, XVIII, 276. Pand. fr., I, 5101 urm. Cas. fr. *Pand. Période.* 87. 1. 97.

Intr'un cuvênt, schimbările care nu se referă de cât la modalităţile sau la asigurarea datoriei primitive, nu produc novaţiunea, dacă părţile n'au declarat în mod neîndoelnic voinţa lor de a nova. Mourlon, *loco cit.*

Concordat. Controversă.

Din cele mai sus expuse resultă că nici concordatul consimţit într'un falit şi creditorii sĕi, nu operează novaţiunea, pentru că, prin reducerea datoriilor falitului la dividendele promise, părţile n'au înţeles, de bună samă, să schimbe natura datoriei. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 626. Em. Cuzzeri, *Il. Cod. di comm. commentato,* VII, 929. Laurent, XVIII, 277. G. Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, VII, 392. Demangeat asupra lui Bravard-Veyrières, *Dr. comm.*, V, p. 430, *ad notam.* Ruben de Couder, *Dictionn. de dr. comm.*, v° *Concordat*, No. 211. Pand. fr., *Oblig.*, I, 5112 urm. şi *Faillite*, 7441. Laroque Sayssinel et Dutruc, *Formul. des faillites et banqueroutes*, I, 853. Esnault et Planquette, *Tr. des faillites et banqueroutes*, II, 453. Renouard, *Idem*, II, p. 69. Cas. fr. D. P. 92. 1. 246. D. P. 66. 1. 298. — *Contrà.* Laurin, *Cours élément. de dr. comm.*, 1142, *in fine.* Vidari, *Corso di diritto comm.*, IX, 8441, 8443. G. Giorgi, care revine asupra primei sale opiniuni într'o notă din *Foro italiano*, anul 1891. C. Paris. D. P. 71. 2. 3.

[1]) Laurent, XVIII, 273. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, I, 181. Pand. fr., I, 5061.

gațiunei într'un act autentic, nu constitue o novațiune, chiar dacă un terțiu ar fi intervenit pentru a constitui o ipotecă sau o altă siguranță, dacă se constată că părțile au avut intențiunea de a păstra obligațiunei caracterul el primitiv, pentru că autenticitatea este relativă numai la proba obligațiunei, și modul de dovedire a unei obligațiuni nu poate să schimbe nici natura, nici efectele sale [1]).

II. Novațiunea prin schimbarea debitorului.

Novațiunea prin schimbarea debitorului, pe care nu trebue s'o confundăm cu subrogația [2]), are loc atunci când obiectul datorit și creditorul rămân aceeiaș și numai un nou debitor se obligă către creditor, care'l acceptă, descărcând pe cel vechiu *(mutato debitore)* [3]).

Schimbarea debitorului poate să aibă loc în două moduri: 1° Prin intervenția spontanee a unui terțiu care iea locul primului debitor, în care caz există *expromisiune (expromissio)*, adecă o făgăduință de plată din partea acelui care se substitue altuia sau exclude pe vechiul debitor. Expromisiunea poate să aibă loc fără consimțământul vechiului debitor (art. 1093, § 2 și 1131), soluțiune care era admisă și la Romani [4]). Expromisiune.

[1]) Laurent, XVIII, 274. T. Huc, VIII, 112, p. 151. Demolombe, XXVIII, 281. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 218, t. și nota 35. G. Giorgi, VII, 392. Pand. fr., I, 5063 urm. Cpr. C. Dijon. D. P. 84. 2. 121.

[2]) In adevăr, în caz de novațiune prin schimbarea debitorului, acest din urmă este cu totul liberat către creditor, remânându'i numai să despăgubească pe noul debitor care s'a obligat pentru dânsul, pe când în caz de subrogație, datoria subsistă pentru debitorul primitiv cu toate accesoriile ei, și el a schimbat numai creditorul. Cpr. Pand. fr., I, 3720. Duranton, XII, 115. Vedi și *suprà*, p. 590. Deosebirea între novația prin schimb. debitorului și subrogația.

[3]) Fără descărcarea debitorului primitiv nu există novațiune. C. Paris. D. P. 90. 2. 189.—Novațiunea nu există, de asemenea, dacă un nou debitor nu s'a obligat în locul celui vechiu. Trib. Epinal și C. Nancy. D. P. 98. 2. 418.

[4]) „*Liberat autem me is qui quod debeo promittit*, **etiamsi nolim**". L. 8, § 5, Dig., 46, 2, *De novationibus*.

Nu trebue să confundăm expromisiunea cu fidejusiunea, căci, pe când expromisiunea liberează pe vechiul debitor, substituindu-i pe altul, fidejusiunea lasă din contra să subsiste obligația primitivă, în cât creditorul va avea doi debitori în loc de unul. Cu alte cuvinte, prin expromisiune credi- Deosebirea între expromisiune și fidejusiune.

Delegaţie.

2° Prin mandatul dat celui de al treile de către debitor spre a se obliga în locul lui. In asemenea caz, există *delegaţiune* (art. 1132). Vedi *infrà*, p. 692 urm.

Novaţiunea subiectivă, prin schimbarea debitorului, va putea deci să aibă loc în două feluri : pe cale de *expromisiune* şi pe cale de *delegaţiune* [1]).

Deoseb. între expromisiunea şi delegaţiunea.

Expromisiunea presupune concursul a două persoane : creditorul şi expromitentul. Delegaţiunea presupune concursul a trei persoane : delegantul, delegatul şi delegatarul. Există, în adevĕr, *expromisiune*, dĕ câte ori un terţiu *se substitue* debitorului (art. 1131), ear *delegaţiune*, de câte ori debitorul (delegantul) dă creditorului (delegatarului) un alt debitor (delegatul) pe care creditorul îl primeşte, descărcând în termeni expreşi pe debitorul primitiv (art. 1132).

III. Novaţiunea prin schimbarea creditorului.

Această novaţiune are loc când debitorul se liberează faţă de creditorul sĕu, obligânduse către o altă persoană arătată de dênsul. Debitorul şi obiectul datorit rĕmân aceiaşi, numai creditorul este schimbat (*mutato creditore*). Exemplu : Iţi datoresc 1000 lei ; după ordinul D-tale, mĕ oblig a plăti această sumă lui A, căruia vrei să'i faci o liberalitate. Datoria mea faţă cu d-ta este stênsă şi înlocuită prin datoria aceleiaş sume, pe care am contractat-o către A. In specie, există deci novaţiune prin schimbarea creditorului. Asemenea novaţiune presupune substituirea unui nou creditor în locul acelui vechiŭ. Nu există deci novaţiune prin schimbarea creditorului de câte ori acesta ar fi arătat numai pe cineva spre a primi datoria în locul lui. Art. 1277, § 2 din Cod. fr. o spune anume, şi acest text a fost eliminat din Codul nostru, el fiind de prisos, după cum observă Marcadé [2]). Persoana astfel indicată de creditor nu

---

torul renunţă la primul debitor şi nu'l mai poate urmări ; pe când, prin fidejusiune, el dobêndeşte doi debitori în loc de unul ; creanţa sa este întărită în loc de a fi stênsă. Baudry, II, 1081. T. Huc, XII, 173. Acollas, II, p. 899.

[1]) In cât priveşte sensul cuvintelor *expromittere* şi *delegare*, vedi Maynz, *Dr. rom.*, II, § 293, p. 564, nota 5. Molitor, *Oblig. en dr. romain*, II, 1045.

[2]) Marcadé, IV, 776. Acollas (II, p. 900) dice că această dis-

va primi deci plata în numele ei personal, ci pentru creditor, al cărui mandatar ea este [1]).

Deosebirea între nov. prin schimbarea creditorului și cesiunea de creanță.

Novațiunea prin schimbarea creditorului are multă analogie cu cesiunea de creanță, însă ea se deosebește mai cu samă întru aceasta că, pe când novațiunea stînge vechia creanță cu toate accesoriile ei, cesiunea transferă din contra întreaga creanță cu toate accesoriile ei cesionarului. Apoi, trebue să mai observăm că novațiunea prin schimbarea creditorului presupune neapărat consimțemêntul debitorului, pe când cesiunea de creanță poate să aibă loc fără consimțemêntul acestuia [2]).

IV. Novațiunea prin shimbarea causei obligației.

Această novațiune, pe care autorii o fac să intre în casul întâi (*suprà*, p. 665) [3]), are loc atunci când debitorul datorind, de ex., o sumă de bani drept prețul unei vêndări sau unei locațiuni, și neputênd s'o plătească, convine cu creditorul de a'i datori aceiaș sumă cu titlu de împrumut. In asemenea caz, nu s'a schimbat nici debitorul, nici creditorul, nici obiectul obligațiunei, ci numai causa obligațiunei (*mutata causa*) [4]).

---

poziție este naivă. Textul fr. mai prevede încă, în § 1, că simpla arătare făcută de debitor a unei persoane care să plătească creditorului în locul lui, nu constitue o novație. Și acest § a fost eliminat din Codul nostru, tot după Marcadé, înțelegênduse de la sine că persoana astfel indicată este un simplu mandatar al debitorului, însărcinat cu plata. Pentru ca să fie novațiune prin delegațiune, trebue ca creditorul să fi acceptat pe terțiu ca obligat în locul debitorului. Cpr. Molitor, *Oblig., en dr. rom.*, II, 1046.

[1]) Cpr. Baudry, II, 1082. Cas. fr. Sirey, 94. 1. 12. *Pand. Période.* 94. 1. 358.

[2]) Baudry, II, 1083. Vedi și autorii citați în Pand. fr., t. XV, v° *Cession de créances*, No. 33. Cpr. și *infrà*, p. 698.—In cât privește deosebirele între novația și subrogația, vedi *suprà*, p. 590. Cpr. și Pand. fr., I, 3720.

[3]) Vedi Baudry, II, 1080.

[4]) Novațiunea nu va fi, în asemenea caz, folositoare creditorului, întru cât creanța lui nu va mai fi garantată prin un privilegiŭ (art. 1730, § 1); ea 'i va fi însă favorabilă, întru cât datoria împrumutului este supusă prescripției ordinare, ear acea care resultă din locațiune se prescrie prin cinci ani (art. 1907, § 2). Cpr. Baudry, II, 1080. Mourlon, II, 1399. Boissonade,

Împrumutul nu este singurul mijloc de a schimba causa obligaţiei; un deposit ar putea fi schimbat într'o datorie de bani; depositul unui corp cert ar putea fi schimbat într'un împrumut de consumaţie, şi *vice-versa*; obligaţia întemeiată pe o gestiune de afaceri ar putea fi transformată într'o obligaţie din mandat prin ratificarea stăpânului, conform principiului: *Ratihabitio mandato comparatur* sau *æquiparatur* (L. 12, § 4, Dig., 46, 3, *De solutionibus*), etc.[1]).

Novaţiunea prin schimbarea causei ar mai exista încă atunci când bărbatul, regulând cu copiii săi moştenirea femeei sale sevêrşită din viaţă, ar reţine cu titlu de usufruct constituit prin testament, ceea ce ar trebui să restitue acestora cu titlu de dotă. Conversiunea titlului fiind în asemenea cas perfectă, ipoteca legală, în lipsa unei reserve exprese, va fi stînsă [2]).

Acestea sunt modurile de novaţiune prevĕdute de lege. Ele nu se exclud unele prin altele, ci pot fi întrunite şi combinate împreună, după cum părţile vor găsi cu cale [3]).

Art. 782. Art. 782 C. C. prevede că dreptul de a cere separaţia de patrimonii nu mai poate fi exercitat de câte ori s'a făcut *novaţiune* în privinţa creanţei contra defunctului, acceptându-se pe moştenitor de debitorul său, însă se admite generalmente că cuvêntul *novaţiune* întrebuinţat în acest text nu este luat în sensul său riguros, şi că novaţiunea prevĕdută de acest text există de câte ori creditorul a făcut cu moştenitorul sau contra lui acte care ar

---

op. cit., p. 620, No. 553. Cas. fr. D. P. 92. 1. 68. *Pand. Période.* 92. 1. 65.

[1]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 621, No. 553, *in fine.* Demolombe, XXVIII, 285 urm. Pand. fr., I, 5071 urm. Vedi şi T. Huc, VIII, 113.

[2]) Larombière, III, art. 1273, No. 11. Pand. fr., I, 5077. Laurent, XXXI, 364 urm. Troplong, *Privil. et hypoth.*, II, p. 440, No. 576, nota 3. Martou, *Privil. et hypoth.*, IV, 1334. Aubry et Rau, III, § 264, *ter*, p. 247, 248, text şi nota 83, şi p. 414 din ed. a V-a. Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, II, 997. Guillouard, *Idem*, 788, 860. P. Pont, *Idem*, I, 441. Cpr. Trib. Boulogne sur Mer. şi Trib. Orange, D. P. 92. 3. 6. D. P. 93. 2. 276. Cas. fr. D. P. 92. 1. 68.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 239. Pand. fr., I, 4934. Thiry, III, 74. Marcadé, IV, 748. Mourlon, II, 1400.

lăsa a se presupune că moștenitorul a fost personal considerat ca obligat către creditor, fără ca datoria moștenirei să fie presupusă stînsă prin o novație propriu disă [1]).

Condițiile generale cerute pentru ori ce novațiune.

Existența a două obligațiuni valide.

Ori ce novațiune presupune neapărat două obligațiuni: una, pe care novațiunea o stînge, și alta, pe care ea o substitue celei d'intâi. Am definit, în adevĕr, novațiunea, după Pothier, substituirea unei noi datorii în locul celei vechi. (Vedi *suprà*, p. 662). Cu alte cuvinte, novațiunea consistă în stîngerea unei obligațiuni și în crearea unei alteia, menite a înlocui pe cea d'intâi. Datoria nouă fiind causa stîngerei celei vechi, ear datoria veche fiind causa formațiunei celei noi, acea veche nu s'ar stînge, dacă acea nouă nu s'ar forma, ear cea nouă nu s'ar putea forma, dacă acea veche n'ar fi avut ființă [2]).

1° Existența unei prime obligațiuni.

Din cele mai sus expuse resultă următoarele consecințe:

Dacă obligațiunea veche este inexistentă sau fără ființă, novațiunea nu va putea avea loc. Astfel, o obligație a cărei causă este ilicită (art. 966), nu va putea fi novată prin o obligație validă, după cum o obligație validă nu va putea fi novată prin o obligație avînd o causă ilicită [3]).

---

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 4935. Vedi și t. III a lucrărei noastre, p. 583, 584. Cpr. art. 1058, 1060 Cod. Calimach.

[2]) Cpr. Pothier, II, 585. Demolombe, XXVIII, 242. Pand. fr., I, 4936. Baudry, II, 1084. Laurent, XVIII, 243, 251. Duranton, XII, 275. Larombière, III, art. 1271, No. 4. C. Bucureşti, *Dreptul* No. 13 din 1887.

[3]) Cpr. Pothier, II, 583. Thiry, III, 75. Laurent, XVIII, 244. Baudry, II, 1085. Demolombe, XXVIII, 244. Marcadé, IV, 759, 763. Pand. fr., I, 4938. Duranton, XII, 295. Larombière, III, art. 1271, No. 4. Giorgio Giorgi, VII, 348. Trib. Bacău, *Dreptul* No. 60 din 1896.—Astfel, o donațiune nulă în privința formelor nu va putea fi novată, adecă confirmată (art. 1168). Cpr. Laurent, XVIII, 244. Pand. fr., I, 4941. Cas. rom. *Curierul judiciar*, No. 22, din 16 martie 1900.

Casul în care lucrul ce face obiectul primei oblig. a perit prin caz fortuit.

Novațiunea va fi de asemenea considerată ca neavenită, dacă lucrul care face obiectul primei obligațiuni, nu mai există prin caz fortuit, în momentul contractărei celei de a doua. Debitorul care ar fi plătit ceva în baza obligațiunei celei noi va avea deci contra creditorului acțiunea în repetiție, pentru că, în asemenea caz, el a plătit un lucru nedatorit (art. 992 urm.). De câte ori însă perderea lucrului va fi imputabilă debitorului, și va pune în sarcina lui o obligație în daune, această din urmă va putea servi de bază novațiunei [1]).

Novarea unei oblig. condiționale.

O obligație condițională poate de asemenea fi novată prin o obligație pură și simplă, pentru că obligația condițională există. Dacă condiția se îndeplinește, ea are efect retroactiv (art. 1015); dacă ea nu se îndeplinește, obligația n'a avut nici odată ființă, și prin urmare, nici novația [2]).

Novarea unei oblig. cu termen.

In cât privește obligațiile cu termen, executarea lor fiind singură în suspensie, ear nu și existența lor (art. 1022), se înțelege că ele pot fi novate. Novațiunea, în asemenea caz, va avea loc de îndată, și de câte ori a doua obligație va fi fără termen, creditorul va putea imediat să urmărească pe debitor, cea d'intâi obligație fiind stînsă. Termenul nu se socotește adaos în a doua obligație [3]).

Obligații naturale. Controversă.

Am vĕdut că numai obligațiile care au ființă pot fi

Oblig. anulabilă.

O obligație anulabilă numai, poate însă fi novată, fiind că ea există și poate fi ratificată. Executarea voluntară fiind un mod de ratificare tacită (art. 1167, 1190), novațiunea echivalează cu plata, adecă cu executarea. Cpr. Thiry, III, 75. Baudry, II, 1085. Marcadé, IV, 760. Vĕdi și Pand. fr., I, 4942 urm.—In caz însă când obligația va fi anulată, novațiunea va fi neavenită. Baudry, Marcadé, *loco suprà cit.*

[1]) Laurent, XVIII, 244. Demolombe, XXVIII, 243. Larombière, III, art. 1271, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 212. Molitor, *op. cit.*, III, 1033. Pand. fr. I, 4937.

[2]) Pothier, II, 585. T. Huc, VIII, 105, p. 141. Thiry, III, 75. Baudry, II, 1085. Aubry et Rau, *loco cit.* Pand. fr., I, 4945 urm. Demolombe, XXVIII, 258. Laurent, XVIII, 249, 250. Larombière, III, art. 1271, No. 6. Cpr. L. 8, § 1; L. 14, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus.*

[3]) Larombière, III, art. 1271, No. 9. Duranton, XII, 302. Molitor, *op. cit.*, III, 1033, *in fine.* Pand. fr., I, 4949. Cpr. L. 5 și L. 8, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus.*

novate, de unde Laurent trage conclusia că obligațiile naturale nu pot fi novate, pentru că ele nu există, de vreme ce nu sunt garantate prin o acțiune [1]). Obligația naturală își are însă ființă, și din lipsa de acțiune nu se poate conchide la inexistența ei. In adevĕr, obligația naturală există, de oare ce acel care a plătit-o în cunoștință de causă, nu poate să ceară plata înapoi. Faptul că debitorul poate s'o plătească dovedește că ea există, ori ce plată presupunênd o datorie (art. 1092, § 1) [2]).

Dar dacă obligațiile naturale pot fi novate, ca unele ce pot fi plătite, obligațiile pur morale sau de conștiință nu pot servi de bază unei plăți, și prin urmare, nici novațiuneĭ [3]). Obligații morale.

Aceiaș soluție este generalmente admisă și în privința datoriilor care resultă din joc sau din prinsoare [4]). Oblig. resultate din joc sau prinsoare.

2° Creațiunea unei obligațiuni noi.

Pentru ca novațiunea să poată avea loc, o obligație nouă trebue să înlocuească pe acea veche. De câte ori Casul în care oblig. nouă este inexistentă.

[1]) Laurent, XVII, 29 și XVIII, 245, 569 și XXVII, 217. In acelaș sens, Giorgio Giorgi, I, 57 urm. și VII, 351.

[2]) Vedi autoritățile citate *suprà*, p. 18, nota 2, și la aceste autorități, *adde*: Larombière, III, art. 1235, No. 9 și art. 1271, No. 10. Baudry et Wahl, *Jeu et pari*, 102. Cpr. L. 1, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus*, unde se dice: „*Non interest qualis præcessit obligatio, seu civilis, seu naturalis, qualiscunque sit, novari potest*".

[3]) T. Huc, VIII, 105. Vedi și *suprà*, p. 18.

[4]) Cpr. autoritățile citate *suprà*, p. 17, nota 4, și *adde*, în acelaș sens: T. Huc, XI, 309. Pand. fr., I, 4939 și decisiile citate acolo. Guillouard, *Jeu et pari*, 67. Baudry, III, 882. Arntz, IV, 1437. Baudry et Wahl, *Jeu et Pari*, 102. Garsonnet, *Pr. civ.*, I, p. 462, nota 14. Colmet de Santerre, VIII, 178 bis I. Jurisprudența este în acelaș sens. Vedi D. P. 86. 1. 305. D. P. 89. I. 145. Sirey, 89. 1. 10. *Pasicrisie belge*, 92. 2. 17 și 95. 2. 216. — Vedi însă C. Paris. Sirey, 83. 2. 57. Vedi și Laurent (XXVII, 217), care dice că acei cari admit novațiunea obligațiilor naturale ar trebui, pentru a fi logici, să admită și novarea datoriilor provenite din joc sau din prinsoare. La aceasta se respunde însă că aceste obligațiuni au o causă reprobată de lege. Cpr. C. Limoges, Répert. Dalloz, *Jeu et pari*, 50, nota 1.

deci, obligația nouă va fi radical nulă, sau mai bine dis inexistentă, novațiunea va fi cu neputință [1]).

Casul când oblig. nouă este numai anulabilă. Controversă.

Dacă a doua obligație, în loc de a fi inexistentă, este numai anulabilă, precum ar fi, de ex., în casul în care ea ar fi fost contractată de un minor sau de o femee măritată neautorisată, această obligație având ființă, novațiunea va avea loc, de câte ori nulitatea ei nu se va cere. Dacă însă obligația nouă va fi anulată, chestiunea este controversată. Unii susțin că, în toate casurile, prima obligație remâne stânsă, stângerea acestei obligațiuni resultând din renunțarea creditorului. Din împrejurarea că noua obligație n'a putut să se formeze, nu trebue să se concludă, dic acești autori, că vechia obligație nu s'a stâns, pentru că creditorul a putut să aibă intențiunea de a renunța la dânsa, cu toată nulitatea obligațiunei celei noi [2]).

Se poate, ce e dreptul, ca să fie astfel, și va fi, în adevĕr, când se va dovedi că creditorul, cunoscând causa nulității obligațiunei celei noi, s'a mulțămit cu dânsa, ceea ce poate să deie operației un caracter aleator. Dacă însă această dovadă nu este făcută, anularea obligației celei noi va face ca novația să fie neavenită, și obligația primitivă să remâe în picioare [3]).

Aceiaș soluție este admisibilă în caz când a doua obligație ar fi contractată de un al treilea [4]).

Casul când oblig. nouă este condițională.

Dacă a doua obligație este condițională, novațiunea va fi și ea condițională, și prin urmare neavenită, de câte ori condiția nu se va îndeplini, afară de casul în care părțile ar fi înțeles a înlocui o obligație certă prin o obligație necertă de o valoare superioară, ceea ce implică o operație aleatorie [5]).

---

[1]) Baudry, II, 1085. Thiry, III, 75. Pand. fr., I, 4954, 4955. Laurent, XVIII, 252. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 213. Marcadé, IV, 763. Trib. Bacău, *Dreptul* No. 60 din 1896.

[2]) Larombière, III, art. 1272, No. 2. Duranton, XII, 282. Cpr. L. 1, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus* și *Instit.*, III, 29, *Quibus modis obligatio tollitur*, § 3.

[3]) T. Huc, VIII, 106. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 215, t. și n. 23 și 24. Demante, V, 220 bis II. Laurent, XVIII, 254. Demolombe, XXVIII, 250 urm. Baudry II, 1085. Mourlon, II, 1407. Pand. fr., I, 4957 urm.

[4]) Vedi autorii citați în nota precedentă.

[5]) Pothier, II, 586. T. Huc, VIII, 106. Thiry, III, 75. Aubry et

Capacitatea părților contractante.

Art. 1129.—Novațiunea nu se operă de cât între persoane capabile. (Art. 950, 952 C. C. Art. 1272 C. fr.).

La Romani și în teoria lui Pothier (II, 590 urm.), capacitatea pentru a face o novațiune era acea cerută pentru a primi plata, fiind că acel care novează primește ca plată noua obligațiune. Codul actual a respins însă această teorie, și cu drept cuvênt, pentru că creditorul care primește plata, primește ceea ce i se datorește; pe când creditorul care face o novație, nu primește ceea ce stipulase, ci renunță la beneficiul primei obligațiuni; de unde resultă că el va fi în pagubă de câte ori obligația cea nouă va fi mai puțin favorabilă de cât cea veche. Novațiunea fiind deci cu totul altă ceva de cât plata, capacitatea cerută pentru primirea plății nu poate fi suficientă pentru a face o novațiune [1]).

Nov. creanței solidare.

Pentru ca creditorul să poată face o novațiune, trebue deci să fie capabil de a dispune de creanță, fiind că el renunță la beneficiul vechei obligațiuni, pe care o înlocuește prin cea nouă; de unde resultă că cocreditorul solidar care are capacitatea de a primi plata, nu poate să noveze creanța în cât privește plata celorlalți cocreditori [2]).

Nov. unei oblig. indivisibile.

Aceiaș soluție este aplicabilă în privința unuia din debitorii unei obligațiuni indivisibile [3]).

Epitropul poate el să noveze ? Controversă.

In cât privește chestiunea de a se ști dacă epitropul poate să facă o novațiune, ea este controversată. După o părere, novațiunea ar fi permisă, fiind că, pe de o parte, el are capacitatea de a primi ceea ce se datorește minoru-

---

Rau, *loco cit.*, p. 213. Mourlon, II, 1409. Demolombe, XXVIII, 258. Laurent, XVIII, 254. Baudry, II, 1085. Pand. fr., I, 4963. Cas. fr. D. P. 54. 1. 347. Cpr. L. 14, Dig., 46, 2, *De novationibus et delegationibus.*

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 255. Pand. fr., I, 4966.

[2]) Vedi *suprà*, p. 171, text și nota 3, și la autoritățile citate acolo, *adde*: Pothier, II, 591. Thiry, III, 21 și 75. Pand. fr., I, 197 și 4968. Baudry, II, 1086. T. Huc, VII, 304 și VIII, 107. Laurent, XVII, 269 și XVIII, 256. Demolombe, XXVI, 183 și XXVIII, 263. G. Giorgi, I, 110, 116 și VII, 406.

[3]) G. Giorgi, VII, 406, *in fine.*

lui, ear pe de altă parte, are dreptul de a întrebuința sumele primite [1]). Părerea contrară este însă mult mai juridică, pentru că, prin novațiune, epitropul dispune de drepturile minorului, drept pe care el nu'l are, după lege [2]).

Novarea din partea bărbatului în calitate de administrator legal a averei dotale.

După rigoarea principiilor, ar trebui deci să decidem că nici bărbatul, în calitatea sa de administrator a averei dotale, n'ar putea să noveze creanțele dotale, de cât atunci când această creanță ar consista în obiecte determinate prețeluite, care au devenit proprietatea lui (art. 1245).

Cu toate acestea, soluția contrară este generalmente admisă și se decide că bărbatul ar putea, în toate cazurile, să noveze creanțele dotale ale femeei, pe responsabilitatea sa, pentru că novațiunea ar fi câte o dată singurul mijloc de a trage foloase din o creanță dubioasă [3]), soluțiune care era admisă și în vechiul drept francez [4]).

Novarea din partea usufructuarului unei creanțe sau unei rente.

Usufructuarul unei creanțe sau unei rente nu poate însă s'o noveze fără învoirea nudului proprietar, pentru că el are numai dreptul de folosință și de administrație, nu însă și dreptul de înstrăinare, care nu 'i se cuvine de cât în caz de quasi-usufruct (art. 526) [5]).

Novarea din partea unui mandatar general.

Ce trebue să decidem în privința unui mandatar general (*procurator omnium bonorum*) ? Pothier întemeinduse pe dreptul roman [6]), admitea și doctrina admite și astădi,

---

[1]) T. Huc, III, 383 și VIII, 107. Demolombe, VII, 668 și XXVIII, 265. Larombière, III, art. 1272, No. 4. „*Tutor potest novare, si hoc pupillo expediat*". L. 20, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus*.

[2]) Laurent, XVIII, 256. Vedi și sistemul intermediar a lui Aubry et Rau (IV § 324, p. 214, 215), după care, epitropul ar putea să facă novațiunea sub respunderea sa, de câte ori ar fi vorba de o creanță chirografară negarantată prin nici o siguranță specială. Cpr. în acelaș sens, Magnin, *Minorités*, II, 1095. Fréminville, *Idem*, I, 264, 5°. Vedi asupra acestei controverse, Pand. fr., *Oblig.*, I, 4969. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 960.

[3]) Cpr. Pothier, II, 592. Rodière et Pont, *Tr. du contrat de mariage*, III, 1862. Vedi și Larombière, III, art. 1272, No. 4.

[4]) Pand. fr., *Mariage*, II, 9136.

[5]) Demolombe X, 321. Laurent, VI, 414. Aubry et Rau, II, § 230, p. 491 și p. 696 din ediția 5-a. Pand. fr., I, 4972. Cpr. C. Bordeaux, Sirey, 48. 2. 183. Trib. Loudun, *Dreptul* din 1881, No. 24. Vedi și t. II a lucr. noastre, p. 567.

[6]) L. 20, § 1, Dig., 46, 2, *De novationibus*.—Este însă de observat că, la Romani, acel care avea dreptul de a primi

după dênsul, că mandatarul general al creditorului poate să facă novațiune, nu însă și mandatarul învestit numai cu dreptul de a primi plata de la debitor, pentru că mandatul acestuia fiind limitat, *non debet egredi fines mandati* [1]).

Din cele mai sus expuse resultă că un *adjectus solutionis gratia*, nu are facultatea de a consimți o novațiune [2]).

Capacitatea debitorului.

Până acum n'am vorbit de cât de creditor; din art. 1129 resultă însă că și debitorul trebue să fie capabil de a se obliga, fiind că el contractează o nouă obligație [3]).

Art. 952.

In ori ce caz, partea care a fost incapabilă va putea singură să propue incapacitatea și să ceară anularea novațiunei (art. 952); de unde resultă că novația consimțită de un incapabil va remânea validă, dacă partea în drept nu propune nulitatea [4]).

Voința de a nova (animus novandi).

Art. 1130.—Novațiunea nu se presupune. Voința de a o face trebue să resulte evident din act. (Art. 1132 urm. Art. 1273 C. fr.).

Prin novațiune, creditorul renunță, după cum am vĕdut, la creanța primitivă; ori, fiind de principiu că renunțările nu se presupun [5]), din împrejurarea că creditorul a înțĕles să dobêndească o nouă creanță nu se poate trage conclusia neapărată că el a înțeles să renunțe la cea veche; de aceea, art. 1130 statornicește principiul că voința de a face o novațiune nu se presupune și că ea trebuește să resulte neîndoios din act, adecă din convenție [6]).

---

plata, putea în genere să noveze: *Cui rectè solvitur, is etiam novare potest.* L. 10, Dig., *loco cit.*

[1]) Pothier, II, 592. Molitor, *op. cit.*, 1031. Demolombe, XXVIII, 266. Pand. fr., I, 4971. Larombière, III, art. 1272, No. 4. G. Giorgi, VII, 406.

[2]) G. Giorgi, *loco cit.*, Molitor, III, 1031. Vedi în privința acelui *adjectus solutionis gratia*, *suprà*, p. 462, text și nota 2.

[3]) Astfel, comerciantul declarat în stare de faliment, nu poate să se oblige, în urma încetărei plăților, prin novațiune. A-semenea obligație ar fi nulă față cu masa creditorilor (art. 720, § ultim Cod. com.). Vedi asupra acestui text, Calamandrei, *Del fallimento*, I, p. 149 urm. Cuzzeri, *Il Cod. di comm. commentato*, VII, p. 145 urm.

Art. 720, § ultim C. com.

[4]) Cpr. Thiry, III, 75. Pand. fr. I, 4973. Laurent, XVIII, 258. Duranton, XII, 279. Demante, V, 220 bis II.

[5]) Vedi *suprà*, p. 658, text și nota 2.

[6]) Acest principiu este admis și în materie comercială; nu-

Primirea unor efecte negociabile p. o datorie anterioară, nu cuprinde o novaţie. Controversă.

Prin aplicaţiunea acestui principiu, jurisprudenţa decide, cu drept cuvênt, că primirea de cătră creditor, chiar fără reservă, a unor efecte negociabile subscrise pentru o datorie anterioară, nu constitue de cât un mod de plată ear nu o novaţiune. Astfel, în ipoteza de mai sus, dacă presupunem că cumpărătorul unui imobil, în loc de a plăti vênḑĕtorului preţul în bani, a subscris nişte bilete la ordinul sĕu, nu există novaţiune, în cât privilegiul vênḑĕtorului nu va înceta de a avea fiinţă [1]).

Prelungirea termenului.

Simpla prelungire a termenului de plată nu constitue de asemenea o novaţiune [2]).

Voinţa de a nova poate fi tacită.

Din împrejurarea că novaţiunea trebue să resulte în mod neîndoelnic *din act*, după cum se exprimă art. 1130, n'ar trebui să credem că ea trebue să fie constatată prin un act scris, pentru că ea nu este un act solemn şi nici nu era vre o raţiune ca să se deosebească în această privinţă, de celelalte moduri de stêngere ale obligaţiilor. Prin *act*, legiuitorul înţelege aci *id quod actum est*, adecă con-

---

mai proba diferă. Lyon-Caen et Renault, *Droit comm.*, III, 41 şi VII, 541. Veḑi *infrà*, p. 679. Astfel, forma comercială, dată convenţiunei intervenită între părţi, este indiferentă, de câte ori intenţiunea de a nova nu resultă în mod clar din convenţie sau din diferitele împrejurări ale causei. Trib. Paris, 24 Nov. 1885, Pand. fr., I, 5000.

[1]) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul* No. 29 din 1884. Cas. fr. D. P. 79. 1. 71. Sirey, 79. 1. 301. Trib. reg. superior din Carlsruhe, *Pand. Périod.* 87. 5. 35. Trib. Tours, *Gaz. Trib.* din 18 Nov. 1898. C. Alger, D. P. 97. 2. 301. Baudry, II, 1086. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 988 urm. Pand. fr., I, 5133. Laurent, XVIII, 283. Demolombe, XXVIII, 297. Larombière, III, art. 1273, No. 8. T. Huc, VIII, 113. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 218. Marcadé, IV, 768. Martou, *Privil. et hypoth.*, II, 470, 552. Troplong, *Privil. et hypoth.*, I, 199 bis.—*Contrà.* Duranton, XII, 287. C. Lyon, Sirey, 34. 2. 29.

[2]) Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1879, p. 273. Bulet. 1888, p. 113. Cas. fr. *Pand. Périod.* 87. 1. 97. Pand. fr., I, 5101. Demolombe, XXVIII, 280.—Tot astfel nu există novaţiune, dacă datoria a fost numai mărită sau micşurată, dacă siguranţele date din capul locului au fost modificate, dacă specia de obligaţie a fost schimbată, etc., ci trebue ca intenţia de a nova (*animus novandi*) să fie clar exprimată de părţi, fie chiar şi tacitamente, sau ca a doua obligaţie să fie neapărat incompatibilă cu cea d'intăi. Cpr. Cas. fr. D. P. 76. 1. 438 şi Sirey, 76. 1. 102. D. P. 78. 1. 300 şi Sirey, 78. 1. 415.

venția părților (argum. *a contrario* din art. 1132) [1]). Prin urmare, nu este nevoe ca voința de a nova să fie expresă sau formulată în termeni sacramentali ori echipolenți, fiind destul ca ea să resulte în mod clar și neîndoelnic din termenii convențiunei sau din imprejurările causei, fie chiar și în mod tacit [2]).

Dovedirea intenției de a nova. Aplicarea dreptului comun.

Naște însă întrebarea: cum se va putea dovedi intențiunea de a nova? Legea neregulând acest punct într'un mod special, se va aplica dreptul comun, ceea ce însemnează că dovada testimonială și simplele presumțiuni nu vor fi admisibile de cât atunci când va fi vorba de o sumă mai mică de 150 lei, sau când va exista un început de dovadă scrisă [3]).

Materie comercială. Art. 46 C. com.

In materie comercială însă, dovada testimonială și presumțiunele vor putea fi admise, independent de ori ce început de dovadă scrisă (art. 46 C. com.) [4]).

---

[1]) După art. 1132, delegațiunea prin care un debitor dă creditorului un alt debitor ce se obligă cătră dênsul și pe care acest din urmă îl primește, nu operă novațiune, dacă creditorul n'a declarat expres *(expressis verbis)* că descarcă pe debitorul care a făcut delegațiunea. Va să dică numai în caz de delegațiune, declarațiunea de novare din partea creditorului trebue să fie *expresă*; în celelalte casuri, ea poate fi și tacită. Cpr. Baudry, II, 1086, *in fine*. Vedi și *infrà*, explic. art. 1132, p. 694.

Deosebire între novația și delegația.

[2]) Marcadé, IV, 764. Thiry, III, 75. Baudry, II, 1086. Demolombe, XXVIII, 269. Laurent, XVIII, 260. Pand. fr., I, 4981 urm. Mourlon, II, 1404. T. Huc, VIII, 108. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 217, t. și nota 28. Cpr. Cas. fr. *Pand. Période*. 93. 1. 70. Trib. Figeac, *Pand. Période*. 95. 2. 341. C. Nancy, D. P. 96. 2. 182. C. București, *Dreptul* No. 48 din 1885.—După o constituție a lui Justinian (L. 8 Cod., VIII, 42, *De novationibus)*, intențiunea de a nova trebuea să fie declarată în mod expres *(specialiter)*, însă această dispoziție n'a fost urmată nici în dreptul vechiŭ francez, după cum atestă Pothier (II, 594). Cpr. Larombière, III, art. 1273, No. 1. Laurent, XVIII, 260, p. 279.

[3]) Baudry, II, 1086. T. Huc, VIII, 110, *in fine*. Pand. fr., I, 4994. Demolombe, XXVIII, 270. Laurent, XVIII, 260, 261. Larombière, III, art. 1273, No. 1. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 217, t. și n. 29. Cas. fr. *Pand. Période*. 89. 1. 266. Sirey, 89. 1. 72. D. P. 94. 1. 60. Cas. belg. *Pasicrisie*, 42. 1. 15. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1895, p. 599.

[4]) Pand. fr., I, 4999. Laurent, XVIII, 262. Lyon-Caen et Re-

Faptele însă și presumțiile din care resultă novațiunea trebue să dovedească în mod clar și neîndoelnic intenționea părților ; altfel novațiunea n'ar avea loc [1]).

Art. 1169. Partea care se pretinde liberată va trebui să dovedească existența novațiunei ce ea invoacă (art. 1169). Dacă intenționea părților este îndoelnică, ambele obligațiuni vor fi cumulate, în loc de a fi înlocuite una prin alta [2]).

Intenția părților e o chestie de fapt. Cât pentru chestiunea de a se ști dacă, în lipsa unor termeni expreși, intenționea părților de a nova resultă sau nu în mod îndestulător, aceasta este o chestiune de fapt, care atârnă de împrejurări ce se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului, după termenii convenționei și diferitele împrejurări ale causei [3]).

Dreptul de control al Curței de casație. Dar dacă instanțele de fond constată și interpretă într'un mod suveran faptele și actele din care părțile fac să resulte intenționea lor de a nova, nu mai puțin adevărat este că aparține Curței de casație dreptul de a controla și de a verifica de ce natură sunt faptele și împrejurările pe care judecătorii fondului se întemeiază spre a admite novațiunea, și de a cerceta în drept dacă faptele, așa cum ele sunt stabilite, întrunesc caracterele legale ale novațiunei. Această soluțiune, singură juridică, a fost consacrată atât de Curtea noastră supremă, cât și de Curtea de casație din Francia [4]).

---

nault, *Droit comm.*, III, 41. Cpr. Cas. fr. și C. Angers, D. P. 54. 1. 348. D. P. 89. 5. 327. No. 8. D. P. 69. 2. 8.

[1]) Trib. Buorgoin, 25 Ianuar 1889. Pand. fr., I, 5001.

[2]) T. Huc, VIII, 110, *in fine*. Pand. fr., I, 4975.

[3]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 32. 1. 859. D. P. 54. 1. 437. D. P. 55. 1. 159. *Pand. Période.* 93. 1. 70. D. P. 96. 1. 472. *Pand. Période.* 97. 1. 32. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1885, p. 163. Bulet. 1890, p. 1431. Vedi și decisiile citate de Crépon, *Pourvois en cassation,* III, 865 urm. Cpr. Duranton, XII, 284. Pand. fr., I, 5006 urm. Baudry, II, 1086.

[4]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1885, p. 702. Bulet. 1891, p. 1045. Cas. fr. D. P. 67. 1. 433 și Sirey, 68. 1. 70. D. P. 84. 1. 286. D. P. 85. 1. 281. D. P. 87. 1. 269. *Pand. Période.* 87. 1. 97. Sirey, 92. 1. 59. Pand. fr., I, 5013 urm. Demolombe, XXVIII, 271. Laurent, XVIII, 263. Marcadé, IV, 771. Larombière, III, art. 1271, No. 3. Crépon, *Pourvois en cassation*, III, 865 urm. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 221. T. Huc, VIII, 110.

Efectele novațiunei.

Principii generale.

Efectul novațiunei este, dice Pothier (II, 599), de a stînge prima obligațiune, ca și cum ea ar fi plătită. Intre novațiune și plată există însă această deosebire că, în momentul stîngerei datoriei primitive, o nouă obligațiune iea locul acelei vechi [1]). Datoria cea nouă nu are însă nici natura, nici efectele celei vechi. Astfel, în privința chestiunei de a se ști dacă noua datorie este productivă de dobîndă și de ce dobîndă anume, nu se va avea în vedere datoria veche, care este stînsă. Această chestiune se va decide exclusiv după condițiile în care datoria nouă a fost contractată.

Deci, dacă o datorie comercială a fost substituită celei civile, dobînda va fi acea comercială, adecă 6 %, după cum ea va fi acea civilă, 5 %, dacă, din contra, o datorie civilă a fost substituită celei comerciale [2]).

Datoria veche va remânea stînsă și ea nu va renaște, chiar dacă creditorul n'ar putea să aducă la îndeplinire noua obligație a debitorului sĕu, sau dacă ea ar fi în urmă anulată [3]), pentru că novațiunea este pusă pe aceiaș treaptă cu plata, și datoria veche este considerată ca plătită, de vreme ce este înlocuită prin alta valabil contractată. *Obligatio semel extincta non reviviscit.* Inexecutarea obligațiunei noi n'ar putea să redea viață celei vechi de cât în baza unei condițiuni resolutorie stipulate în contractul de novațiune, pentru casul când obligația nouă n'ar putea fi adusă la îndeplinire. Nimic n'ar împedeca, în adevĕr, pe creditor de a stipula asemenea clausă, care ar fi validă în virtutea libertății convențiunelor (art. 969), pentru că creditorul poate să nu renunțe la prima sa creanță de cât sub condițiunea de a putea fi plătit prin executarea celei de a doua [4]).

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 242, 322. Pand. fr., I. 5431. Veți și *suprà*, p. 662, nota 3.

[2]) Laurent, XVIII, 322. Pand. fr., I, 5431. Demolombe, XXVIII, 333.

[3]) Dacă însă obligația cea nouă ar fi radical nulă, sau mai bine dis *inexistentă*, novațiunea n'ar avea loc. Thiry, III, 76. Veți și *suprà*, p. 673, 674.

[4]) Demolombe, XXVIII, 334, 335. Pand. fr., I, 5433, 5435.

Stêngerea privilegiilor și ipotecelor care garantau vechia creanță. Controversă.

Din cele mai sus expuse resultă că novațiunea operată prin o *datio in solutum*, stênge cu desăvêrșire, afară de casul unei reserve contrare, privilegiile și ipotecele care garantau vechia creanță, și că aceste siguranțe nu vor renaște nici în casul în care creditorul ar fi evins din lucrul primit drept plată. Art. 1683 prevede, în adevĕr, că dacă creditorul primește de bună voe un imobil sau alt lucru în plata datoriei principale *(datio in solutum)*, fidejusorul remâne liberat, chiar când creditorul a fost evins din acel lucru, dispoziție care dovedește, după cum au spus-o anume oratorii Guvernului și ai Tribunatului [1]), că evicțiunea obiectului primit în plată nu face să renască vechia obligațiune, stênsă în mod definitiv prin novațiune, ci poate numai să deschidă în folosul creditorului o nouă acțiune, lipsită însă de accesoriile creanței primitive [2]).

Larombière, III, art. 1278, No. 5 și 1281, No. 4. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 221. Demante, V, 228 bis III.

[1]) Vedi Locrĕ, *Législ. civile*, t. XV, p. 330, No. 24; p. 349, No. 27 și p. 388, No. 30.

[2]) Vedi în acest sens, Aubry et Rau, III, § 292, *ab initio*; p. 486 și p. 812 din ed. a V-a, text și nota 4; t. IV, § 324, p. 221. Laurent, XVIII, 323 și XXXI, 363. Arntz, IV, 1914. Colmet de Santerre, IX, 161 bis II. Demolombe, XXVIII, 288—293. Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, III, 2251. Larombière, III, art. 1278, No. 6. Grenier, *Hypoth.*, II, 502. André, *Tr. pratique du régime hypothécaire* (Paris, 1886), 108. Duranton, XII, 82. Pand. fr., I, 5438.—*Contrà.* P. Pont, *Privil. et hypoth.*, II, 1230. Martou, *Idem*, IV, 1336. Troplong, *Hypoth.*, IV, 847 urm. G. Giorgi, VII, 304. Mourlon, III, 1666. Acești autori, întemeinduse pe autoritatea lui Domat *(Lois civiles*, III, tit. 1, S-a VII, No. 6), consideră *datio in solutum* ca neavenită în caz când primitorul plăței ar fi evins din lucrul primit, sub cuvênt că darea în plată n'ar opera de cât o stêngere condițională, subordonată transferărei definitive a proprietăței obiectului dat în plată.

Dreptul roman.

Această chestiune era controversată și în dreptul roman, căci, pe când Marcian susținea că evicțiunea face să renască vechia datorie, *manet pristina obligatio* (L. 46, Pr., Dig., 46, 3, *De solutionibus)*, Iulian voea din contra ca vechia obligație să remâe stênsă (L. 24, Pr. Dig., 13, 7, *De pigneratitia actione)*. Aceiaș contradicere există și în constituțiile împărătești. Cpr. L. 8, Cod., 7, 45, *De sententiis et interlocutionibus omnium judicum;* L. 4, Cod., 8, 45, *De evictionibus)*. Vedi asupra acestor texte Troplong, *op. cit.*, 849

Efectele novațiunei în privința privilegiilor și ipotecelor.

Art. 1134.—Privilegiile și ipotecele creanței celei vechi nu le are și creanța ce'i este substituită, afară de casul când creditorul le a reservat expres. (Art. 1128, 1135, 1137, 1153, 1800, 1° C. C. Art. 1814 C. Calimach. Art. 1278 C. fr.).

Art. 1135.—Când novațiunea se operă prin substituirea unui nou debitor, privilegiile și ipotecele primitive ale creanței nu pot trece asupra bunurilor noului debitor. (Art. 1091, 1128, 1136 urm. C. C. Art. 1279 C. fr.).

Art. 1136.—Când novațiunea se operă între creditor și unul din debitorii solidari, privilegiile și ipotecele vechei creanțe nu se pot reserva de cât asupra bunurilor acelui care contractă noua datorie. (Art. 1047, 1131, 1137, 1769 C. C. Art. 1280 C. fr.).

Novațiunea făcênd parte din modurile de stêngere ale obligațiilor (art. 1091), obligația novată, adecă acea primitivă, este stênsă ca și cum ar fi fost plătită; și fiind că obligația principală este stênsă, se înțelege că vor fi stênse și accesoriile sale, privilegii, ipoteci (art. 1134, 1800, 1°)[1], fidejusiune (art. 1137, § 2), etc.

Acesta fiiind principiul statornicit de lege, garanțiile care asigurau vechia creanță ar fi trebuit să fie stênse pentru tot-deauna, remânênd ca debitorul să constitue altele pentru noua datorie. Cu toate acestea, prin derogare de la dreptul comun, legea permite părților, *utilitatis causa*, de a conveni, *prin o clausă expresă*[2] și prin însuș contrac-

---

urm. G. Giorgi, VII, 301. Aceiaș controversă exista și în dreptul vechiŭ francez. Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 406, 594 și *Vente*, III, 604. Demolombe, XXVIII, 291. Pand. fr., I, 5438.

[1]) „*Novatione legitime facta, liberantur hypothecæ et pignus, usuræ non currunt*". L. 18, Dig., 46, 2, *De novationibus.* Vedi și L. 11, § 1, Dig., 13, 7, *De pigneratitia actione*, citată textual *infrà*, p. 684, nota 2.

[2]) In acest caz însă, ca și în altele de asemenea natură, nu se cere ca părțile să întrebuințeze termeni sacramentali, fiind suficient ca voința lor de a întinde la noua creanță garanțiile care asigurau pe cea veche să resulte neîndoelnic din *act*, după cum se exprimă art. 1130, adecă din convenția lor.

Ce însêmnează clausa fără novație.

Astfel, de câte ori novațiunea se îndeplinește prin substituirea unei noi creanțe acelei vechi, fie prin schimbarea obiectului obligațiunei, fiie prin schimbarea titlului ei, creditorul n'are de cât să declare că actul are loc *fără novație*. Aceste cuvinte nu pot să însêmneze alt ceva de cât că debitorul va continua a fi obligat sub acelaș titul și sub

tul sau actul de novaţiune, după cum se exprimă Pothier [1]), ca privilegiile şi ipotecile care garantau vechia creanţă să garanteze şi pe cea nouă, soluţiune care era admisă şi în Codul Calimach [2]).

Aceasta n'ar trebui însă să se înţeleagă, raţionalmente vorbind, de cât pentru ipotecele convenţionale nu însă şi pentru privilegii, căci nu se vede cum ele ar putea fi transportate de la o creanţă la alta, atunci când ştiut este că privilegiul atârnă de natura şi calitatea creanţei (art. 1722), şi că afară de excepţia prevĕdută de art. 1686—1688, în privinţa creditorului amanetar, el nu poate fi creat prin convenţia părţilor [3]). Aceasta este atât de adevĕrat în cât un autor acusă legiuitorul de eroare [4]). Cu toate acestea, legea fiind formală, creditorul va putea să 'şi reserve privilegiile, ipotecele convenţionale şi chiar acele legale [5]), care garantau vechia creanţă, însă numai atunci când novaţia va avea loc prin schimbarea obiectului, fără schimbarea debitorului, pentru că, în asemenea caz, a doua

---

aceleaşi garanţii privilegiate sau ipotecare, ca şi în trecut. Cpr. Pothier, II, 595. Larombière, III, art. 1278, No. 12. Pand. fr., I, 5453. Demolombe, XXVIII, 345. Toullier D. IV, partea I, 281. Cpr. T. Huc, VIII, 115. Laurent, XVIII, 265. Cas. fr. D. P. 56. 1. 25.

[1]) Pothier, II, 599.—Deci, dacă reservele nu ar fi fost făcute prin însuş actul de novaţiune, siguranţele care garantau vechia creanţă ar fi defiinitiv stênse şi n'ar putea fi reînviate. Baudry, II, 1088. Demolombe, XXVIII, 344. Pand. fr., I, 5452. G. Giorgi, VII, 424. Marcadé, IV, 781, *in fine*. Cpr. L. 30, Dig., 46, 2, *De solutionibus*. Vedi şi art. 1107, § 1, *suprà*, p. 601 urm., după care şi subrogaţia consimţită de creditor trebue să fie făcută într'un timp cu plata.

Art. 1814 C. Calimach.

[2]) „Driturile chizeşiei, a amanetului şi altele, ţice art. 1814 din Codul Calimach (1378 C. austriac), care sunt unite cu cea de mai înainte principală îndatorire, se stêng prin *inoire* (novaţie), dacă alcătuitoarele părţi n'au hotărît alt ceva pentru aceste îndatoriri". „*Novata autem debiti obligatio, pignus perimit, nisi convenit ut pignus repetatur*". L. 11, § 1, Dig., 13, 7, *De pigneratitia actione*. Vedi şi L. 12, § 5, Dig., 20, 4, *Qui potiores in pignore*, etc.—Art. 1153 prevede un alt caz în care ipoteca poate să supraveţuească datoriei pe care ea o garantează. Vedi *infrà*, explic. acestui text.

[3]) Cpr. Demante, V, 226 bis V. T. Huc, VIII, 126. Artur, *Revue critique*, anul 1882, p. 226 urm.

[4]) Taulier, *Théorie raisonnée du Code civil*, IV, p. 398.

[5]) Cpr. Laurent, XVIII, 330. Pand. fr., I, 5454.

obligație are în realitate aceiaș causă și se confundă așa dicênd cu cea veche [1]). Prin o asemenea reservă, creditorul va conserva chiar rangul ce avea pentru vechia creanță. Dacă datoria cea nouă este mai mare de cât acea veche, ipotecele nu vor fi conservate cu acelaș rang de cât până la concurența datoriei primitive; altfel ele ar jîgni pe creditorii posteriori în rang [2]). Creditorul ar putea, ce e dreptul, făcênd novație, să facă a i se consimți o ipotecă pentru excedent, însă această ipotecă nu va avea, bine înțeles, rang de cât din ziua inscrierei ei.

Art. 1134 constituind o derogare de la dreptul comun și ne vorbind de cât de privilegii și ipoteci, nu poate fi întins prin analogie la fidejusiune, pentru că fidejusorul n'a garantat datoria cea nouă (art. 1656) [3]). Art. 1134 nu se aplică la fidejusiune.

Dacă novațiunea are loc prin schimbarea debitorului, creditorul nu poate, nici chiar prin o reservă expresă, să facă să treacă privilegiile și ipotecele primitive asupra bunurilor noului debitor. Art. 1135.

Aceasta este atât de evident în cât legiuitorul nu avea nevoe s'o spue; de aceea Acollas (II, p. 901) zice că această dispositie cuprinde o naivitate [4]). In adevĕr, ipoteca neputênd fi constituită de cât prin un anume act și prin o inscripție, nu se poate transporta ipoteca care gre-

[1]) Cpr. Thiry, III, 75. Vigié, II, 1532. Laurent, XVIII, 331. Demolombe, XXVIII, 350. Pand. fr., I, 5455. Duranton, XII, 304. T. Huc, VIII, 126. Reserva privilegiilor și a ipotecelor mai poate încă să aibă loc de câte ori novația se îndeplinește prin schimbarea creditorului, debitorul remânênd acelaș (art. 1128, 3°), pentru că, în asemenea caz, numai numele creditorului este schimbat, drepturile celor de al treile remânênd intacte. Cpr. Laurent, XVIII, 331. Pand. fr., I, 5456.

[2]) Cpr. Pothier, II, 599. Thiry, III, 76. Baudry, II, 1089. Demolombe, XXVIII, 343. Laurent, XVIII, 331. Demante, V, 226 bis VI. Larombière, III, art. 1278, No. 11. Arntz, III, 224. Vigié, II, 1532. Acollas, II, p. 900, 901.

[3]) Thiry, III, 76, p. 98. Baudry, II, 1088. Cpr. C. Galatz, *Dreptul* No. 61 din 1897. Nimic n'ar împedeca însă pe fidejusor de a garanta și noua obligațiune, așa cum garantase pe cea veche, însă aceasta presupune un nou consimțĕmênt din partea lui.

[4]) Tot cam în asemenea termeni se exprimă și Demolombe, XXVIII, 352.

vează bunurile unui debitor asupra bunurilor altuia. Acest din urmă va putea însă să deie creditorului o ipotecă asupra bunurilor sale, însă această nouă ipotecă nu va avea, bine înțeles, rang de cât din ziua inscripțiunei sale; altfel s'ar fi jignit drepturile dobêndite de alți creditori asupra bunurilor acestui debitor înainte de novație. Asupra acestui punct toți autorii sunt de acord [1]).

Necesitatea consimțământului debitorului primitiv. Controversă

Chestiunea este însă de a se ști dacă creditorul și debitorul nou, care se obligă în locul debitorului primitiv, pot sau nu, *fără consimțêmêntul acestui din urmă*, să reserve și să păstreze ipotecele care grevează bunurile sale pentru siguranța datoriei noi. Pothier (II, 599) voea ca această reservă să nu poată fi făcută de cât cu consimțêmêntul vechiului debitor. Se susține însă că redactorii Codului au părăsit de astă dată pe călăuzul lor obicinuit și au admis teoria contrară. Pentru a se ajunge la acest resultat, după părerea noastră inadmisibil, se zice că art. 1134 autorisă, în termenii absoluți, pe creditor a'și reserva privilegiile și ipotecele care garantau vechia creanță și că nimic nu lasă a înțelege că consimțêmêntul proprietarului a cărui bunuri sunt grevate de aceste privilegii și ipoteci, ar fi necesar pentru eficacitatea acestei reserve; art. 1134 ar fi astfel în perfectă armonie cu art. 1131, după care novațiunea prin substituirea unui nou debitor se poate îndeplini fără concursul celui vechiu. Neluarea consimțêmêntului vechiului debitor nu'i aduce nici o pagubă, de vreme ce reserva făcută fără concursul lui nu 'și va produce efectele sale de cât în limitele vechei creanțe, fără ca sarcina lui să devie mai grea [2]). La aceasta se respunde însă, cu drept cuvênt, că art. 1134 prevede casul cel mai ordinar, adecă acel în care novațiunea se face cu concursul vechiului debitor, în care, prin urmare, reserva privi-

---

[1]) Cpr. Thiry, III, 76. Laurent, XVIII, 331. Pand. fr., I, 5457. Demolombe, XXVIII, 352. Larombière, III, art. 1279, No. 1. Marcadé, IV, 779. Baudry, II, 1089. Mourlon, II, 1413. Acollas, II, p. 901. T. Huc, VIII, 127.

[2]) Vezi în acest sens, Toullier D., IV, partea I, 312 urm. Duranton, XII, 310, 311. Demante, V, 226 bis III și IV. Demolombe, XXVIII, 356, 357. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 223, text și nota 54. Larombière, III, art. 1280, No. 2. Pand. fr., I, 5459, 5450. Giorgio Giorgi, VII, 425 urm. Vigié, II, 1532.

legiilor și ipotecelor este acceptată de dênsul. Singurul caz în care novațiunea s'ar putea face fără cosimțemêntul vechiului debitor ar fi, după unii, acel al expromisiunei (art. 1131) [1]), și casul de care ne ocupăm nu intră în ipoteza art. 1131, ci în ipoteza art. 1136.

Acest din urmă text prevede, în adevĕr, că de câte ori novațiunea se îndeplinește între creditor și unul din debitorii solidari, privilegiile și ipotecele primitive ale creanței nu pot fi reservate de cât asupra bunurilor aceluia care contractează noua datorie. Ori, această dispositie este, de bună samă, aplicabilă și la ipoteza noastră. In adevĕr, după acest text, creditorul care face novație cu unul numai din debitorii solidari, nu poate, în cât privește garantarea creanței celei noi, să 'și reserve privilegiile și ipotecele celei vechi asupra bunurilor codebitorilor solidari care n'au luat parte la novațiune. Aceasta dovedește că privilegiul și ipoteca care garantează o creanță, nu pot să fie afectate la asigurarea unei alte creanțe, fără consimțemêntul proprietarului bunurilor afectate la aceste garanții [2]).

---

[1]) Vedi *infrà*, p. 689.

[2]) Art. 1136 nu însĕmnează, în adevĕr, că ori ce reservă asupra bunurilor celorlalți coobligați ar fi interdisă, după cum aceasta ar părea să resulte din text, ci numai că asemenea reservă nu se poate face de cât cu consimțemêntul celorlalți coobligați, conform teoriei lui Pothier (II, 599). Cpr. T. Huc, VIII, 128. Mourlon, II, 1415. Demolombe, XXVIII, 359. Laurent, XVIII, 332. Demante, V, 228 bis II. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 223, nota 55. Pand. fr., I, 5463.

Critica art. 1136.

Această dispositie este criticată de autori din punctul de vedere practic. Se dice, în adevĕr, că creditorul care face o novație cu unul din codebitorii solidari, ar fi trebuit să 'și poată reserva, pentru siguranța creanței celei noi, siguranțele care garantau pe cea veche, adecă ipotecele care afectau bunurile codebitorilor cu care el n'a făcut novațiune, întru cât asemenea reservă nu le ar aduce nici un prejudiciu, de vreme ce situația lor ar remânea aceiaș. Cu un asemenea sistem s'ar înlesni novațiunele. Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.*, nota 56. Larombière, III, art. 1280, No. 1 și 3. Demante, V, 228 bis II și III. Demolombe, XXVIII, 359, 360. Duranton, XII, 305. Pand. fr., I, 5464.

Așa dar, novațiunea este criticată, pe de o parte, din causa reservelor pe care ea le autorisă (art. 1134), ear pe de alta, din causa acelor pe care ea le oprește (art. 1136). Aceste

Aşa dar, legiuitorul a admis şi de astă dată teoria lui Pothier, şi casul nostru intră în ipoteza prevĕdută de art. 1136 [1]). Art. 1280 din Ante-proiectul de revisie a lui Laurent este formal în această privinţă [2]).

Aplicarea art. 1136 la fidejusiune.

Acest text însemnând că ipoteca poate fi reservată asupra bunurilor codebitorilor solidari, care consimt la această reservă, vom aplica dispositiunea lui la casul unei novaţiuni făcute de creditor cu debitorul principal care'i a dat un fidejusor, şi vom decide că creditorul nu va putea, prin novaţiunea făcută cu debitorul principal, să'şi reserve, fără consimţĕmîntul fidejusorului, ipoteca ce acest din urmă ar fi constituit asupra bunurilor sale. Această soluţie resultă *a fortiori* din art. 1136, căci situaţia fidejusorului, faţă cu creditorul, este mai favorabilă de cât acea a unui codebitor solidar [3]).

Aceiaş soluţie este aplicabilă, pentru aceleaşi motive, şi fidejusorului care ar fi dat o garanţie reală pentru asigurarea datoriei debitorului principal (fidejusiune reală); aşa că creditorul, care ar face o novaţiune cu debitorul sĕu, nu va putea să'şi reserve, ca siguranţă, pentru noua creanţă, ipoteca ce un terţiu 'i-ar fi constituit asupra bunurilor sale, fără a se obliga personal cătră dênsul, asemenea reservă neputênd să aibă loc de cât cu consimţĕmêntul acestui terţiu [4]).

---

critici fac pe uniĭ jurisconsulţi să aprobe sistemul noului Cod german, care, după cum am vĕdut, *suprà*, p. 664, a eliminat novaţiunea, lăsând practica să se desvolte sub imperiul principiilor generale. Cpr. T. Huc, VIII, 129.

[1]) Veḑi în acest sens, Pothier, II, 599, şi nota de la p. 318 a adnotatorului sĕu, Bugnet. Baudry, II, 1088. Thiry, III, 76. Mourlon, II, 1416. Laurent, XVIII, 331. Massé-Vergé, III, § 566, p. 447, nota 13. Pand. fr., I, 5461. T. Huc, VIII, 127. Marcadé, IV, 780 urm.—Această din urmă soluţie, admisă de Pothier (II, 599), era consacrată şi în dreptul roman: „*Paulus respondit, si creditor a Sempronio novandi animo stipulatus esset, ita ut a prima obligatione in universum discederetur, rursum easdem res a posteriore debitore* **sine consensu prioris obligari non posse**“. L. 30, Dig., 46, 2, *De novationibus*.

[2]) Cpr. Boissonade, *Projet de C. C. pour l'Empire du Japon*, II, No. 572, p. 642. Veḑ şi art. 518 din noul Cod japonez.

[3]) Cpr. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 223, 224, text şi nota 57. Pand. fr., I, 5466. Demolombe, XXVIII, 361.

[4]) Aubry et Rau, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVIII, 362. Pand. fr., I, 5466.

Cât pentru casul în care creditorul ar face o novațiune cu un terțiu cu totul străin datoriei, un *expromissor*, care n'ar fi nici unul din debitorii sĕi solidari, nici debitorul principal, de la care el a primit o fidejusiune personală sau reală, chestiunea este earăș controversată : Casul în care creditorul ar face o novație cu un expromissor. Controversă.

Unii decid, în adevĕr, că prin novațiunea făcută cu un *expromissor* străin de datorie, creditorul ar putea să'și reserve ipoteca asupra bunurilor codebitorilor solidari și a fidejusorilor, fără consimțĕmêntul lor [1]); ear alții susțin, din contra, și cu drept cuvênt, că ipoteca stabilită asupra bunurilor debitorilor solidari, liberați prin novațiunea făcută cu un terțiu, este stênsă și nu poate să renască de cât prin consimțĕmêntul lor [2]).

In ori ce caz, de câte ori reserva ipotecei vechei creanțe este cu putință, nu este nevoe ca ea să fie consimțită prin act autentic, această formalitate nefiind necesară de cât atunci când s'ar constitui o nouă ipotecă prin convenția părților. In adevĕr, reserva nefiind, în asemenea caz, de cât menținerea vechei ipoteci, poate fi consimțită prin actul care cuprinde novațiunea, fie acest act autentic sau privat [3]). Reserva ipotecei vechei creanțe n'are nev oe de a fi consimțită prin act autentic.

Efectele novațiunei în privința codebitorilor solidari și a fidejusorilor.

Art. 1137.—Codebitorii sunt liberați prin novațiunea făcută între creditor și unul din debitorii solidari.

Novațiunea făcută în privința debitorului principal liberează cauțiunele. (Art. 1039 urm., 1047, 1056, 1136, 1215, 1216, 1218, 1679 urm. C. C. Art. 1281 C. fr.) [4]).

---

[4]) Demolombe, XXVIII, 363. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 224, t. și n. 58. Demante, V, 222 bis I. Pand. fr., I, 5467.

[2]) Laurent, XVIII, 333. Pand. fr., I, 5468.

[3]) Cpr. Marcadé, IV, 781. Demolombe, XXVIII, 354. Pand. fr., I, 5470.

[1]) Textul corespundĕtor francez și art. 1277 din Codul italian mai au încă un §, eliminat de legiuitorul nostru. Eată cum se exprimă partea eliminată. „Cu toate acestea, dacă creditorul a cerut, în casul întâi, consimțĕmêntul codebitorilor, ear în casul al doile, acel al fidejusorilor, vechia creanță subsistă, dacă codebitorii sau fidejusorii refusă de a consimți la noua obligație, *si les codébiteurs ou les cautions refusent d'accéder au nouvel arrangement*“. Eată care este Paragr. ultim din textul fr. eliminat în Codul nostru. Deosebire de redacție numai aparentă.

Art. 1137, § 1. Art. 1137 nu presintă nici o dificultate. In adevĕr, novaţiunea stêngênd datoria novată (art. 1091), de aici urmează, ca consecinţă, că în obligaţiile solidare, novaţiunea făcută de unul din debitori, liberează pe toţi ceialalţi [1]), afară de casul în care creditorul ar fi cerut şi consimţĕmêntul lor (veḑi *suprà*, p. 689 nota 4). Aceasta nu este
Art. 1056. de cât aplicarea principiului înscris în art. 1056, după care debitorul solidar represintă pe codebitorii sĕi în toate actele care pot avea de efect stêngerea sau micşurarea obligaţiunei.

Art. 1038. Novaţiunea făcută cu debitorul şi unul din cocreditorii solidari, nu liberează însă pe debitor de cât pentru partea acestui creditor. Creditorul solidar represintă, în adevĕr, pe cocreditorii sĕi, însă numai în actele care pot avea de efect conservarea obligaţiunei, nu însă şi în acele care compromit sau distrug creanţa (art. 1038) [2]).

---

sensul acestui paragraf. Dacă creditorul n'a consimţit la novaţiune, de cât sub condiţia suspensivă ca codebitorii solidari sau fidejusorii să accedeze la noua datorie şi să se oblige pentru dênsa, şi dacă această condiţie nu se indeplineşte, novaţiunea nu'şi are fiinţă şi creanţa primitivă subsistă cu toate efectele sale; dacă, din contra, codebitorii sau fidejusorii primesc a fi obligaţi pentru noua datorie, condiţiunea se îndeplineşte şi novaţiunea este definitivă. Cpr. Marcadé, IV, 783. Pand. fr., I, 5444. Baudry, II, 1090. Laurent, XVIII, 327. Demolombe, XXVIII, 365. Demante, V, 229 bis I. Thiry, III, 76, *in fine*. T. Huc, VIII, 125. Acest principiu este deci aplicabil şi la noi, cu toată eliminarea părţei finale a textului fr., care, probabil, a fost înlăturată ca inutilă. In adevĕr, creditorul putênd să nu libereze de loc pe debitor, poate *a fortiori* să nu'l libereze de cât sub o condiţie suspensivă; dacă condiţia se indeplineşte, novaţiunea este perfectă, ear dacă ea nu se indeplineşte, novaţiunea este neavenită. Creditorul ar putea să supue novaţiunea şi unei condiţii resolutorie, stipulând că ea va fi considerată ca neavenită, dacă noua datorie nu este plătită. In acest caz, codebitorii şi fidejusorii nu vor fi liberaţi de cât sub condiţiune. Cpr. T. Huc, VIII, 125. Pand. fr., I, 5446. Demolombe, XXVIII, 367. Larombière, III, art. 1281, No. 4.

[1]) Aceiaş soluţie este aplicabilă de câte ori novaţiunea are loc între creditor şi unul din debitorii unei obligaţii indivisibile. Cpr. art. 523 din Ante-proiectul Codului japonez, care este formal în această privinţă.

[2]) Textul sus citat din proiectul Codului japonez este formal

Am vorbit până acum de § 1 a art. 1137, care se ocupă de efectele novațiunei în privința codebitorilor solidari ai aceleiaș datorii.

Paragraful 2 al acestui text este relativ la fidejusori. Art. 1137, §2.
Novațiunea făcută în privința debitorului principal, ₫ice acest text, liberează pe fidejusori. Fidejusiunea fiind un contract accesoriu [1]), neaparat că nu va mai avea ființă în urma stîngerei obligațiunei principale, și această soluție este adevărată chiar dacă fidejusorul ar fi solidar [2]).

Obligația principală putînd din contra foarte bine să subsiste fără acea accesorie, novațiunea făcută în privința fidejusorului nu va libera în genere pe debitorul principal, afară de casurile foarte rare în care ea ar fi fost făcută în mod absolut, *in rem*, cu scopul de a stînge însuș datoria, ear nu numai de a descarca pe fidejusor [3]).

Tot astfel, în casul cînd există mai mulți fidejusori, Casul în care ar exista mai mulți fidejusori.
obligația unuia putînd să subsiste fără obligația celorlalți, de aici resultă că novațiunea făcută în privința unuia din fidejusori, cu scopul de a'l descarca pe dînsul, nu liberează pe ceialalți [4]); și această soluție va fi menținută chiar dacă fidejusorul cu care creditorul a făcut novațiunea era solidar. De cîte ori deci creditorul a făcut novațiune cu unul din fidejusorii solidari, în interesul acestui din urmă, efectul novațiunei va fi restrîns la fidejusorul pe care novațiunea a avut de scop de a'l libera. Art. 1137, § 1, după care novațiunea făcută de creditor și unul din *debitorii solidari* liberează pe ceialalți codebitori, nu este deci

---

și în această privință. Acest text mai adaogă încă că dacă prima datorie era indivisibilă, novațiunea făcută cu unul din cocreditorii solidari, lasă să subsiste pentru tot dreptul de urmărire a celorlalți creditori, ținînduse însă în sama debitorului, valoarea părței aceluia care a făcut novațiunea. (Cpr. art. 1064 din Codul nostru). Vedi Boissonade, *op. cit.*, II, p. 640, No. 569.

[1]) Vedi Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 914. T. Huc, XII, 162.

[2]) Laurent, XVIII, 324. Pand. fr., I, 5439. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1144. Cas. fr. D. P. 58. 1. 283. Sirey, 59. 1. 161.

[3]) Pand. fr., I, 5440. Laurent, XVIII, 325. Demolombe, XXVIII, 339. Demante, V, 229 bis II. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 222. T. Huc, XII, 242.

[4]) Aubry et Rau, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVIII, 340. Laurent, XVIII, 325. Pand. fr., I, 5441.

aplicabil în casul de faţă, nefiind vorba de un codebitor, ci de un fidejusor, care, cu toate că este solidar, tot fidejusor remâne [1]).

Despre delegaţie.

Art. 1132.—Delegaţiunea prin care un debitor dă creditorului un alt debitor ce se obligă către dênsul, nu operă novaţiune, dacă creditorul n'a declarat expres că descarcă pe debitorul ce a făcut delegaţiunea. (Art. 1130, 1133 urm., 1831 C. C. Art. 1275 C. fr.).

Definiţie. Pothier (II, 600) defineşte delegaţia : „O specie de novaţiune prin care vechiul debitor, în scopul de a plăti pe creditorul său, dă acestuia o a treia persoană, care se obligă, în locul debitorului, către acest creditor sau către persoana ce el va arata". *Delegare est vice sua alium reum dare creditori, vel cui jusserit* [2]).

Persoanele care intervin în delegaţie. Din această definiţie resultă că delegaţia, în regulă generală, se îndeplineşte prin concursul a trei persoane :

1° *Delegantul*, adecă vechiul debitor, care propune creditorului un alt debitor în locul lui ;

2° *Delegatul*, adecă noul debitor, care iea locul acelui vechiu ;

3° In fine, *delegatarul*, adecă creditorul, care consimte a schimba pe debitor. Pothier observă că, une-ori, mai intervine încă în delegaţiune, şi o a patra persoană, şi anume, acea pe care o arată creditorul şi către care, conform acestei indicaţiuni şi ordinului delegantului, delegatul se obligă [3]).

Cele mai multe ori, delegatul va fi debitorul delegantului. De exemplu : A îmi datoreşte 1000 lei şi eu îţi datoresc D-tale aceiaş sumă. Dacă voi delega pe A spre a'ţi plăti datoria mea în locul meu şi D-ta îl vei primi, ambele datorii vor fi stênse de o dată, atât acea pe care A o avea către mine, cât şi acea pe care eu o aveam către D-ta. In casul de mai sus, în privinţa D-tale, există novaţiune prin schimbarea debitorului, căci A este de acum înainte debitorul D-tale ; ear în privinţa lui A, există novaţiune prin schimbarea creditorului, de vreme ce, prin efectul de-

---

[1]) Pand. fr., I, 5442. Aubry et Rau, *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 341. Laurent, XVIII, 325. Cas. fr. D. P. 66. 1. 326.
[2]) L. 11, Pr., Dig., 46, 2, *De novationibus et delegationibus.*
[3]) Cpr. Pothier, II, 600. Laurent, XVIII, 312. Pand. fr., I, 5320.

legațiunei, el îți datorește D-tale, în loc de a'mi mai datora mie.

Delegația nu trebuește să fie confundată cu simpla arătare făcută de debitor a unei persoane care trebue să plătească în locul lui. (Vedi *suprà*, p. 668, nota 2).

Asignație. Art. 1849 C. Calimach.

Delegația trebuește de asemene distinsă de asignația, despre care se ocupă art. 1849 urm. din Codul Calimach (art. 1400 urm. C. austriac). Asignația este, în adevĕr, un simplu mandat, pe care debitorul îl dă creditorului sĕu, pentru ca el să primească plata de la terțiul asignat, fără însă ca creditorul să fi acceptat pe acest terțiu ca obligat în locul debitorului mandante [1]). Atunci însă când creditorul (delegatarul) a primit pe delegat în locul debitorului primitiv, există delegație sau *asignație desĕvârșită*, după cum o numește art. 1850 din Codul Calimach (1402 Cod. austriac).

Deosebire între delegația și expromisiunea.

In fine, delegația nu trebuește confundată cu *expromisiunea*, despre care am vorbit *suprà*, p. 667. In adevĕr, în expromisiune, terțiul care se obligă, se presintă singur creditorului; pe când, în delegație, acest terțiu este presentat de debitor. Expromisiunea presupune, dnpă cum am vĕdut, concursul a două persoane numai, noul debitor și creditorul (art. 1131); pe când delegația presupune neaparat concursul a trei persoane, și anume: vechiul debitor (delegantul), noul debitor (delegatul) și creditorul (delegatarul) (art. 1132) [2]).

Toate persoanele care intervin în delegație trebue să consimtă [3]). Consimțĕmêntul n'are însă nevoe de a fi dat în mod simultaneu. Acceptațiunea poate să aibă loc în urma ofertei, însă, bine înțĕles, înaintea retractărei ei. Delegația poate deci fi retractată cât timp toate părțile n'au consimțit. Dacă una din părți ar muri înainte de a fi consimțit, delegația nu va mai putea să aibă loc [4]).

---

[1]) Cpr. Molitor, *op. cit.*, III, 1046.

[2]) Vedi *suprà*, p. 668. Cpr. Mourlon, II, 1417, nota 2. Baudry, II, 1081, 1091. Cas. rom., S-a II. Bulet. anul 1890, p. 121.

[3]) Cpr. Trib. Ialomița, *Dreptul* No. 8 din 1895. Laurent, XVIII, 312. Pand. fr., I, 5321. Larombière, III, art. 1275, No. 1. Duranton, XII, 319. Massé-Vergé, III, § 566, p. 446, nota 10. T. Huc, VIII, 118.

[4]) Cpr. Laurent, XVIII, 314. T. Huc, VIII, 118.

Care este însă modul în care părțile, și mai cu samă creditorul, trebue să consimtă?

Consimțemêntul creditorului la delegațiune poate să fie expres, după cum el poate fi și tacit și să resulte din faptele sau împrejurările causei [1]).

Derogare de la dreptul comun în privința consimțemêntului creditorului.

Dacă însă creditorul voește ca delegația să producă novație, el va trebui să declare în mod *expres* [2]), fără ca să fie nevoe de vre un termen sacramental, că el a înțeles să descarce pe debitorul primitiv. Legiuitorul deroagă de astă dată de la principiile generale, după care consimțemêntul poate fi și tacit, pentru a înlătura contestațiile care ar fi putut fi râdicate asupra punctului de a se ști dacă, prin acceptarea delegației, el a înțeles sau nu să descarce pe debitorul delegant. Ar fi fost însă suficient ca descarcarea debitorului să fi resultat în mod neîndoelnic din convenție, așa cum pune în principiu art. 518 din proiectul Codului japonez. Delegația perfectă fiind în adevĕr o novație, pentru aceasta este suficient ca *animus novandi* să resulte *evident* din convenție (art. 1130). Cu chipul acesta art. 1130 ar fi fost în perfectă armonie cu art. 1132. Cu toate acestea, legiuitorul, pentru motivul mai sus expus, n'a admis acest mod de a vedea și a prescris din partea creditorului o manifestare expresă a voinței sale, pentru ca să existe novație prin delegație.

Așa dar, în lipsa unei declarațiuni *exprese* de liberațiune a vechiului debitor din partea creditorului, novațiunea nu va avea loc, chiar dacă creditorul ar fi tratat pe delegat ca un adevĕrat debitor, primind, bună oară, de la dênsul procente sau exercitând contra lui o urmărire [3]). In asemenea caz, creditorul n'a acceptat delegația de cât pentru a avea doi debitori în loc de unul.

Delegația perfectă și imperfectă.

Din cele mai sus expuse resultă că legiuitorul recu-

---

[1]) T. Huc, VIII, 118. Laurent, XVIII, 315. Demolombe, XXVIII, 312. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 220, nota 41. Pand. fr., I, 5337. Cas. fr. D. P. 89. 1. 395. D. P. 65. 1. I. 121.—Veți însă Mourlon, II. 1418.

[2]) Cpr. *Instit.*, III, 29, *Quibus modis tollitur obligatio*, § 3, *in fine*, unde se dice: „*Ideo nostra processit constitutio, quæ apertissime definivit, tunc solum fieri novationem, quotiens hoc ipsum inter contrahentes* **expressum fuerit...**“.

[3]) Cpr. Baudry, II, 1092. T. Huc, VIII, 119. C. Paris. D. P 90, 2. 189. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1892, p. 261.

noaște două specii de delegațiuni, acea care descarcă pe vechiul debitor, ceea ce nu se poate face de cât în virtutea unei declarațiuni *exprese* a creditorului, și acea care nu'l descarcă. In casul întâi, debitorul primitiv (delegantul) este definitiv înlocuit prin noul debitor (delegatul); ear în casul al doile, creditorul are doi debitori în loc de unul, dobêndind pe cel de al doile, fără a perde pe cel d'intâi. Prima delegațiune se numește în doctrină *delegațiune perfectă*, ear cea de a doua, *delegațiune imperfectă* [1]).

Efectele delegației perfecte.

Art. 1133.—Creditorul ce a descarcat pe debitorul prin care s'a făcut delegațiunea, n'are recurs în contra acestui debitor, dacă debitorul delegat devine nesolvabil, afară de casul când prin act se reservă expres acest drept, sau când delegatul este declarat falit, sau căḑut în deconfitură în momentul delegațiunei. (Art. 969, 1132, 1392, 1397 C. C. Art. 695 urm. C. com. Art. 1376 C. fr.).

In caz de delegație perfectă, adecă când creditorul descarcă în termeni expreși pe vechiul debitor (delegantul), primind pe debitorul nou (delegatul) oferit de acel vechiŭ (art. 1132), insolvabilitatea delegatului remâne pe sama creditorului, care nu poate, în principiu, exercita nici un recurs contra delegantului. Delegațiunea producênd în adevĕr o novație, efectul acestei novații este liberarea desevêrșită a debitorului primitiv, și prin urmare, excluderea ori cărui recurs contra lui din partea creditorului, care, de acum înainte, are a face cu noul debitor (delegatul), puțin importă dacă el este solvabil sau insolvabil. Prin acceptarea expresă a delegației, creditorul a urmat deci solvabilitatea delegatului: *Nomen ejus secutus est* [2]).

La această regulă, legiuitorul aduce două excepțiuni, pe care art. 1133 a avut îngrijirea de a le arăta anume:

1⁰ In casul când creditorul 'și-a reservat un recurs contra debitorului delegant, lăsând solvabilitatea delegatului pe riscul și pericolul delegantului, ceea ce părțile pot face în virtutea libertății convențiunelor (art. 969). Po-

---

[1]) Vedi în privința delegației imperfecte, *infrà*, p. 699 urm.

[2]) L. 45, § 7, Dig., *Mandati, vel contra*, 17, 1. Cpr. Pothier, II, 604. Pand. fr., I, 5403. Laurent, XVIII, 320. Demolombe, XXVIII, 315. Larombière, III, art. 1276, No. 1.

thier explică această excepție, după jurisconsulții romani (cpr. L. 45, § 7, Dig., *Mandati, vel contra*, 17, 1), dicând că creditorul are acțiunea *mandati contraria* contra delegantului pentru a fi indemnisat cu suma ce el n'a putut încasa din causa insolvabilității delegatului [1]).

Pentru ca creditorul să se poată însă folosi de clausa prevĕdută în art. 1133, trebue ca reserva sa să fie expresă și insolvabilitatea delegatului constatată [2]).

2° A doua excepție la principiul statornicit de art. 1133, are loc în casul când delegatul era, în momentul delegațiunei declarat în stare de faliment (art. 695 urm. C. com), sau se găsea într'o stare de insolvabilitate notorie (legea întrebuințează și de astă dată neologismul *deconfitură*, ca și în art. 1025) [3]), și creditorul nu cunoștea aceste împrejurări, de și textul nu se exprimă formal în această din urmă privință, pentru că numai atunci există din partea creditorului o eroare asupra causei novațiunei [4]).

Această excepție, care reproduce o decisie a lui Cujacius asupra legei 26, § 2, Dig., 17, 1, *Mandati vel contra*, și soluția admisă de Pothier, se întemeiază pe echitate.

La aceste două excepțiuni, pe care art. 1133 le prevede formal, s'ar mai putea adăoga o a treia, și anume,

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 604. Pand. fr., I, 5404. — Pothier însă observă, cu drept cuvênt, că pentru a putea reclama o indemnitate de la mandantele sĕu, creditorul mandatar trebuea să fi făcut diligențele necesare pentru a fi plătit de terțiul delegat, așa că delegantul să nu'l poată acusa de nici o negligență în această privință. Această observație este adevĕrată și astăzi, ca o consecință a regulelor de la mandat (art. 1548). Cpr. Pothier, *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 317. Pand. fr., I, 5405.

[2]) Cpr. Laurent, XVIII, 320. Pand. fr., I, 5406. T. Huc, VIII, 171.

[3]) Vedi *suprà*, p. 123, nota 1 și p. 499, nota 1.

[4]) Cpr. Pothier, II, 604. Marcadé, IV, 775. Mourlon, II, 1419. Baudry, II, 1094. Acollas, II, p. 900. Demolombe, XXVIII, 321. Larombière, III, art. 1276, No. 1. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 222, t. și nota 49. Bernard, *Cours somm. de dr. civ.*, II, 766. Duranton, XII, 325. Pand. fr., I, 5412. Thiry, III, 75.—Cât pentru delegant, puțin impoartă ca el să fi cunoscut sau nu insolvabilitatea delegatului, constatată prin falimentul lui sau alte împrejurări. Cpr. Aubry et Rau, *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 322. Pand. fr., I, 5413. Larombière, *loco suprà cit.*, etc.

acea în care debitorul delegant ar fi întrebuințat manopere frauduloase spre a determina pe creditorul delegatar a primi un nou debitor de o cam dată solvabil, care însă, din causa afacerelor periculoase în care se găsește angajat, va ajunge mai târdiu a fi insolvabil [1]).

Acțiunea creditorului contra delegantului este o acțiune nouă personală, care resultă din dauna produsă prin delegație. Controversă.

In ori ce caz, recursul care aparține creditorului contra delegantului n'are nici un raport cu vechia obligație, care remâne stênsă cu toate accesoriile ce o garantau, privilegii, ipoteci, etc., ci este o simplă acțiune personală în garanție, întemeiată pe dauna produsă prin delegație. Această soluție se impune față cu teoria lui Pothier, admisă de redactorii Codului actual, care întemeia recursul creditorului pe o acțiune nouă, pură și simplă, acțiunea *mandati contraria* [2]). Nimic n'ar împedeca însă pe creditor de a stipula o delegație condițională, adecă de a supune novațiunea condiției suspensive a solvabilității delegatului sau condiției resolutorie a insolvabilității sale, în care caz nu mai remâne îndoeală că creditorul va exercita vechia acțiune cu toate accesoriile sale [3]).

Deosebire între delegația și cesiunea de creanță.

Din cele mai sus expuse resultă că nu trebue să confundăm cesiunea de creanță cu delegația, căci, pe când vêndătorul sau cedentele unei creanțe, după art. 1397, nu respunde de solvabilitatea debitorului, de cât dacă s'a obligat anume la aceasta și numai până la concurența prețului primit de dênsul, regula este cu totul alta în privința delegantului, deosebire care se explică prin caracterele particu-

---

[1]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 637, No. 566, *in fine*. Berriat St. Prix, II, 4805.

[2]) Vedi în acest sens, Marcadé, IV, 775. G. Giorgi, VII, 383. Duranton, XII, 327. Aubry et Rau, IV, § 324, p. 222, nota 51. Acollas, II, p. 900. Bernard, II, 766. Boileux, IV, p. 578. Pand. fr., I, 5415. Demolombe, XXVIII, 323. Larombière, III, art. 1276, No. 2.—*Contrà*. Baudry, II, 1095. T. Huc, VIII, 121, *in fine*. Laurent, XVIII, 320. Demante, V, 224 bis II și III. Vigié, II, 1535. Pand. fr., I, 5416. După acești din urmă autori, recursul creditorului delegatar ar consista în acțiunea vechei creanțe, care ar renaște prin neîndeplinirea condiției sub care novația a avut loc, adecă ca el să poată fi plătit de delegat. Această părere este însă în contradicere cu regula: *Obligatio semel extincta non reviviscit* și cu teoria lui Pothier, pe care autorii Codului au reprodus-o și de astă dată.

[3]) Cpr. Marcadé, IV, 775, *in fine*. G. Giorgi, VII, 383, *in fine*.

lare ale acestor contracte. Prin delegaţie, creditorul delegatar voeşte, în adevĕr, să dobêndească plata creanţei sale, după cum debitorul delegant înţelege să 'i o asigure mai bine; de aceea, acest din urmă respunde de solvabilitatea debitorului delegat, dacă creditorul nu-l' a descarcat; şi tot pentru acelaş motiv, creditorul are un recurs contra delegantului, chiar la caz când ar fi dat descarcare, dacă debitorul delegat era declarat falit sau se găsea, în momentul delegaţiunei, într'o stare notorie de insolvabilitate. Cesiunea de creanţă fiind, din contra, un act de speculaţie prin care cesionarul voeşte să dobêndească proprietatea creanţei, proprietate pe care însuş creditorul cedente are intenţiunea de a-i o transmite, uşor se poate înţelege pentru ce cedentele nu garantează de cât existenţa creanţei a cărei transmisiune este scopul contractului, şi pentru ce el nu respunde de solvabilitatea debitorului, care constitue riscurile inerente a însuş lucrului a cărui proprietate este transferată [1]).

Se poate întâmpla ca părţile să fi făcut o delegaţiune în nişte termeni care ar părea să denote în aparenţă o cesiune de creanţă, şi *vice-versa*.

In asemenea caz, contractul va fi interpretat, conform dreptului comun, după intenţia comună a părţilor, ear nu după sensul literal al termenilor întrebuinţaţi (art. 977). Deci, dacă părţile au înţeles, una să dobêndească, ear cealaltă să transmită o creanţă, dacă există un preţ, etc., operaţia este o cesiune; ear dacă, din contra, părţile 'şi-au propus, una să asigure mai bine, ear cealaltă să dobêndească mai uşor plata creanţei, există delegaţiune, ear nu cesiune de creanţă. Un alt criterium care serveşte a deosebi ambele operaţiuni, este că, în delegaţiune, delegatul trebue neaparat să intervie, fiind că el contractează o nouă obligaţie către delegatar, pe când, într'o cesiune, concursul debitorului cedat nu este necesar [2]).

Aplicarea art. 1393 la delegaţie. Controversă.

Ori care ar fi deosebirele între delegaţia şi cesiunea de creanţă, se decide în genere, mai cu samă de jurisprudenţă, că delegaţia făcută în folosul unui creditor nu este

---

[1]) Cpr. Larombière, III, art. 1276, No. 3. Pand. fr., I, 5417,
[2]) Larombière, *loco supra cit.* Pand. fr., I, 5418. T. Huc, X. 214. Veḑi şi *supra*, p. 669.

oposabilă terțiilor, adecă celorlalți creditori ai delegantului, sau altor noi delegatari, de cât din momentul de când ea a fost acceptată de debitorul delegat prin un act autentic (art. 1393) sau de când creditorul a notificat delegația delegatului în ori ce formă, fie chiar și prin un act sub semnătură privată [1]). Această soluție este formal admisă prin art. 522 din ante-proiectul Codului japonez. După o altă părere, mult mai juridică, se susține însă că art. 1393 nu poate fi aplicat în specie, pentru că el este relativ la cesiunea de creanță, și am vĕdut că delegația nu este o cesiune, de vreme ce datoria anterioară este stînsă prin novație. Legea neprescriind nici o formă în privința acceptărei delegației, ea a remas sub imperiul dreptului comun, după care actele servesc numai de dovadă. Este adevĕrat că, în unele casuri, legiuitorul prescrie anume forme în privința terțiilor, însă aceste forme nu pot fi create de cât de legiuitor, și interpretul nu poate să le aplice la casuri neprevĕdute [2]).

Nu mai remâne nici o îndoeală însă că, din momentul acceptărei delegației de cătră creditor, creanța delegată și accesoriile ei încetează de a mai fi gajul comun al creditorilor delegantului, spre a deveni gajul special și exclusiv al delegatarului, chiar dacă acest din urmă n'ar fi descarcat în mod expres pe delegant [3]).

Despre delegația imperfectă.

Delegația imperfectă este acea care nu produce novațiune. Ea are loc atunci când creditorul acceptă pe noul debitor oferit de cel vechiŭ, fără însă a descarca pe acest din urmă de datoria sa [4]). In delegația perfectă, cre-

[1]) Cpr. Trib. Ialomița. *Dreptul* No. 8 din 1895 C. Orléans și Agen, D. P. 47. 2. 181. D. P. 52. 2. 26. D. P. 62. 2. 88. Larombière, III, art. 1276, No. 4. Toullier D. IV, partea I, 288. Vedi și distincțiunea făcută de Aubry et Rau, IV, § 359 bis, p. 432, text și nota 27.

[2]) Laurent, XVIII, 316. Demolombe, XXVIII, 329. Pand. fr., I, 5357.

[3]) Trib. Ialomița (G. Malcoci făcênd funcț. de președ.). *Dreptul* din 1895, No. 8. C. Lyon. D. P. 91. 2. 247. Pand. fr., I, 5349.

[4]) Astfel, actul prin care vênzĕtorul unui imobil cedează unuia din creditorii sĕi, care intervine în act și primește o

ditorul primește, după cum am vĕdut, pe un nou debitor în locul acelui vechiŭ, datoria primitivă fiind stînsă și înlocuită prin alta ; ear în delegația imperfectă, noul debitor nu iea locul acelui vechiŭ, ci devine coobligatul sĕu, creditorul avînd în viitor doi debitori în loc de unul [1]).

Natura oblig. noului debitor.

Care este însă natura obligațiunei noului debitor, atunci cînd acel vechiŭ n'a fost descarcat de creditor ? Un lucru este cert, și anume, că ambii debitori nu sunt solidari, pentru că ei nu s'au obligat unul pentru altul, și pentru că solidaritatea nu se presupune (art. 1041). Cu toate acestea, fie care debitor va putea fi urmărit pentru datoria întreagă, fiind că fie care s'a obligat pentru tot. Noul debitor este mai mult de cât un fidejusor, el fiind debitor, ear pe de altă parte, și vechiul debitor este obligat, creditorul avînd două acțiuni independente una de alta. Dacă el urmărește pe noul debitor, acesta nu'l poate trimete la cel vechiŭ, nici să'i opue beneficiul de discuțiune, pentru că el este debitor principal, ca și debitorul primitiv. Dacă creditorul urmărește pe vechiul debitor, acesta nu poate de asemenea să'l trimeată la debitorul nou, fiind că și el este debitor principal. Această soluție este generalmente admisă în doctrină, afară de casul în care părțile ar fi hotărît contrariul prin convenția lor (art. 969) [2]).

Regulele de drept internațional aplicabile la novațiune.

Novațiunea consistând în substituirea unei noi obligațiuni în locul celei vechi, și caracterul obligațiunei noi ca și efectele sale, determinându-se fie de legea națională a părților, de câte ori ele aparțin aceleiaș naționalități, fie de legea *loci contractus*, în caz contrar ; de aici resultă că

---

parte din prețul acestui imobil, nu constitue o delegație perfectă, ci o delegație imperfectă, dacă creditorul n'a descarcat în mod expres pe debitorul sĕu. In consecință, vînzĕtorul remâne obligat cătră creditorul primitiv și nu poate să'i opue că există novațiune. C. Toulouse, D. P. 98. 2. 337 și nota lui H. Capitant, profesor la Grenoble.

[1]) Cpr. Mourlon, II, 1420. Demolombe, XXVIII, 310. Laurent, XVIII, 321. Pand. fr., I, 5425. Baudry II, 1093. Vedi și *suprà*, p. 695.

[2]) Cpr. Laurent, XVIII, 321. Pand. fr., I, 5428 urm. T. Huc, VIII, 122. Demolombe, XXVIII, 311. Art. 519 din anteproiectul Codului japonez prevede că ambii debitori sunt solidari. Vedi Boissonade, *op. cit.*, II, p. 634, No. 565.

după una din aceste două legi se va decide dacă există novațiune și care sunt consecințele sale [1]).

Dacă însă legea situațiunei bunurilor n'ar admite transmisiunea drepturilor reale, privilegiĭ și ipoteci, care ar garanta creanța novată, noul creditor n'ar putea să se prevaleze de aceste drepturi, legea situațiunei bunurilor fiind de ordine publică și interesând creditul general (art. 1134, 1136) [2]).

SECȚIUNEA III.

Despre remiterea datoriei.—Principiĭ generale.

Definiție.

Remiterea datoriei, pe care nu trebue s'o confundăm cu remiterea titlului constatator al creanței (art. 1138), este renunțarea *gratuită* [3]), pe care creditorul o face debitorului său, de a cere în totul sau în parte plata creanței sale. Această renunțare este *voluntară* sau *silită*.

Remiterea silită a datoriei.

Remiterea *silită* este acea care are loc în caz de concordat, și poate fi impusă minorității de către majoritatea creditorilor (art. 848 urm. C. com.).

Deosebirile între remiterea voluntară și acea silită.

Intre remiterea voluntară și acea silită există urmă-

---

[1]) Despagnet, *Dr. internat.*, No. 313, p. 616, ed. a 3-a, din 1899. T. Huc, VIII, 461, p. 613. Brocher, *Dr. internat.*, II, p. 118. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internat.*, *Oblig.*, No. 76. P. Fiore, *Diritto internazionale*, 309, 310. Cpr. Cas. fr. D. P. 84. 1. 287.

[2]) Despagnet, Brocher, Vincent et Pénaud, *loco suprà cit.*

[3]) Câte o dată creditorul, care renunță la dreptul său, primește un echivalent în schimb, însă în asemenea caz, operațiunea nu mai este o remitere a datoriei, ci o *datio in solutum*, sau o novațiune. De exemplu, presupunând că'ți datoresc 1000 de leĭ, îmi dai chitanță descărcătoare, primind de la mine, în loc de bani, 10 stânjeni de lemne, sau un alt lucru (*datio in solutum*); sau un alt debitor se obligă a'ți plăti suma ce 'ți datoresc (novațiune). Dacă însă ceea ce creditorul primește sau stipulează nu represintă valoarea lucrului datorit, există remitere parțială a datoriei. Astfel, dacă datorindu-ți 1000 leĭ, am primit o chitanță descărcătoare de la d-ta dându-ți numai două vase de vin, care la un loc valorează 500 lei, în asemenea caz există o remitere de datorie, însă numai parțială, adecă pentru jumătate. Cpr. Baudry, II, 1096. Thiry, III, 78. Pand. fr., I, 5472. Laurent, XVIII, 333. Demolombe, XXVIII, 373. Demante, V, 230 bis III. Mourlon, II, 1421. Acollas, II, p. 903.

Casul în care creditorul care renunță la dreptul seu, primește ceva în schimb.

toarele deosebiri: 1° Remiterea voluntară are mai tot-deauna de obiect *totalitatea* datoriei; pe când remiterea care resultă din concordat este neaparat *parțială*; 2° Remiterea voluntară, chiar când este parțială, este făcută în scop de umanitate și constitue o liberalitate; pe când, prin remiterea făcută în virtutea unui concordat, creditorul caută să încaseze o parte din creanța sa, renunțând la cealaltă parte [1]); 3° Creanța sau partea din creanță remisă voluntar este cu desevêrșire stînsă; pe când remiterea silită, care resultă din concordat, lasă pentru falit să subsiste o obligație naturală de a plăti restul [2]).

Această obligație va trebui să fie executată, pentru ca falitul să poată fi reabilitat (art. 826 Cod. com.).

Ne vom ocupa numai despre remiterea voluntară, pentru că aceasta este singura de care se ocupă Codul civil.

Remit. datoriei este o liberalitate.

Remiterea datoriei este o liberalitate, *o donațiune*, după cum se exprimă Pothier (II, 619), pe care creditorul o face debitorului sĕu. Ea stînge obligația [3]), *desface datoria*, după cum se exprimă art. 1899 din Codul Calimach (1444 C. austriac). Ea poate fi făcută atât prin acte între vii, cât și prin testament [4]).

---

[1]) Cpr. Thaller, *Tr. élément. de dr. comm.* (Paris, 1898), No. 1860. Pand. fr., *Faillite*, 7483 urm. și *Oblig.*, I, 5473. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 616.

[2]) Thaller, *op.* și *loco cit.* Cuzzeri, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, VII, 930. Pand. fr., *Oblig.*, I, 68. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 617. Renouard, *Faillites*, II, p. 115. Kohler, *Lehrbuch des Konkursrechts*, p. 462 urm. Massol, *Oblig. naturelles*, p. 266. Ruben de Couder, *Dictionn. de dr. comm.*, v° *Concordat*, 203. Vedi și autorii citați *suprà*, p. 11, nota 3.—*Contrà.* G. Giorgi, nota în *Foro italiano*, anul 1891, 413.—Din împrejurarea că remiterea care resultă din concordat, lasă să subsiste pentru falit obligația naturală de a plăti restul, resultă că plata voluntară făcută de dênsul a acestui rest, n'ar fi supusă repetiției. Pand. fr., *Faillite*, 7494. C. Rennes, D. P. 73. 2. 14. Vedi și *suprà*, p. 15 urm. Vedi și alte consecințe arătate de Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 617.

Art. 397 Cod. german.

[3]) „Obligația se stînge, dice art. 397 din Codul german, de câte ori, prin contract, creditorul remite datoria debitorului". *„Das Schuldverhältniss erlisiht, wenn der Glaübiger dem Schuldner durch Vertrag die Schuld erlässt"*.

[4]) Remiterea datoriei făcută prin testament este un adevĕrat legat, care, prin urmare, este prin esența sa revocabil (art.

Din împrejurarea că remiterea datoriei este o adevărată liberalitate, trebue să conchidem că ea este supusă tuturor *regulelor de fond* prescrise de lege pentru validitatea dispoziţiilor cu titlu gratuit. Astfel, ea presupunênd o convenţie, cere concursul voinţei părţilor, creditorul care a făcut oferta putênd s'o revoace cât timp ea n'a fost acceptată de debitor (v. *infrà*, p. 704); creditorul trebue să aibă capacitatea de a dispune [1]), după cum prevede anume art. 1899 din Codul Calimach (1444 C. austriac) [2]), ear debitorul acea de a primi; ea va fi supusă reducţiunei la caz de a întrece partea disponibilă (art. 841 urm., 847 urm.); ea este supusă raportului de câte ori este făcută unui descendent succesibil (art. 751 urm.); ea este revocabilă pentru ingratitudine sau survenire de copii (art. 831 urm.) etc. Asupra acestor puncte toţi autorii sunt de acord [3]). Aplicarea regulelor de fond prescrise p. validitatea disp. cu titlu gratuit.

Prin excepţie însă de la dreptul comun şi în scopul probabil de a înlesni pe cât se poate liberaţiunea debito- Neaplicarea regulelor de formă.

802, 920 urm.) şi caduc prin predecesul legatarului (art. 924). Cpr. T. Huc, VIII, 130. Cas. belg. şi Trib. Verviers, *Pasicrisie belge*, 91. 1. 126 şi 84. 3. 52.

[1]) Numai creditorul, capabil de a dispune, sau mandatarul său *special* poate să remită datoria. Acest drept nu aparţine unui mandatar general, pentru că mandatul conceput în termeni generali cuprinde numai actele de administraţie (art. 1536). Acest drept nu aparţine de asemenea acelora care au capacitatea numai de a primi plata, precum administratorilor legali, de ex., epitropului, tatălui, barbatului, etc., pentru că aceşti mandatari nu pot să dispue cu titlu gratuit de bunurile acelora a cărora patrimoniu ei gerează. Pothier, II, 619. Laurent, XVIII, 336. Demolombe, XXVIII, 389. Pand. fr., I, 5485. Duranton, XII, 346, 347.—Mandatarul general al debitorului are însă capacitatea de a primi remiterea datoriei, pentru că el poate face toate actele care aduc un folos mandantelui său. Cpr. Demolombe, XXVIII, 390. Pand. fr., I, 5498.

[2]) „In toate întâmplările, ţice art. 1899 din Codul Calimach (1444 C. austriac), în care *creditorul are voe să înstrăineze dritul său*, poate să şi erte datornicului său, şi într'acest chip să desfacă îndatorirea". Art. 1899 C. Calimach.

[3]) Vedi Baudry, II, 1097. Demante, V, 230 bis III. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 204, 205. Larombière, III, art. 1285, No. 3 şi 4. Thiry, III, 77. Laurent, XVIII, 336. Demolombe, XXVIII, 386 urm. Acollas, II, p. 903. Pand fr., I, 5484. Mourlon, II, 1422, şi toţi autorii.

rilor, remiterea datoriei nu este supusă *regulelor de formă* care cârmuesc donațiunele între vii. Aceasta resultă cu prisosință din art. 1138, după care remiterea poate să fie *tacită*, ceea ce exclude ori ce solemnitate [1]; de unde resultă că remiterea datoriei, la caz de contestație, va fi stabilită conform regulelor prescrise pentru dovedirea convențiunelor în genere, adecă prin un act autentic sau sub semnătură privată, prin mărturisire și jurământ, prin presumțiuni legale, și chiar prin presumțiile omului și marturĭ, de câte ori aceste dovedi sunt admise de lege (art. 1191, 1197, 1198, 1203) [2].

Remit datoriei făcută prin testament.

Remiterea făcută prin testament nu va avea însă ființă, dacă acest act nu întrunește condițiile de formă prescrise de lege sub pedeapsă de nulitate (art. 858 urm., 886). Legea nefăcênd, în adevĕr, nici o excepție în privința testamentelor, dreptul comun devine aplicabil.

Acceptarea din partea debitorului.

Pentru ca datoria să fie remisă, nu este de ajuns ca creditorul să fi manifestat intenția de a renunța la creanța sa. Renunțarea, cât timp n'a fost acceptată de debitor sau de mandatarul seu, fie chiar și general [3], nu este o liberalitate, ci o simplă policitațiune, *solius offerentis promissum*, o ofertă numai de liberalitate. Creditorul nefiind legat de cât prin acceptare [4], poate până atunci să'și retragă oferta sa (cpr. art. 814, 1050, § 3, 1118, 1214).

---

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 5474. Baudry, II, 1097. Laurent, XVIII, 335. Demolombe, XXVIII, 386. Acollas, II, p. 903. Thiry, III, 77. Mourlon, II, 1423. Arntz, III, 226, și toți autorii. C. București și Cas. rom. *Dreptul* No. 42 din 1881, consid. de la p. 337 și Bulel. Cas. S-a I, anul 1880, consid. de la p. 343.—Art. 1187, § 2 din Codul spaniol de la 1889 prevede din contra că remiterea *expresă* trebue să fie făcută în forma donațiunelor.

[2]) Cpr. Mourlon, II, 1423. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 210. Pand. fr., I, 5475 urm. Laurent, XVIII, 335. Demolombe, XXVIII, 397. Larombière, III, art. 1285, No. 8, etc.

[3]) Vedi *suprà*, p. 703, nota 1.

[4]) Acceptarea debitorului n'are nevoe de a fi solemnă, ca în materie de donațiuni (art. 814, § 2), pentru că remiterea datoriei nu este un act solemn. Acceptarea trebuitoare pentru perfecțiunea remiterei convențională este acea neaparată pentru toate convențiile în genere. Cpr. Baudry, II, 1097. Pand. fr., I, 5497. Laurent, XVIII, 338. Demolombe, XXVIII, 378. Demante, V, 230 bis IV. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 205.

Dacă s'ar întâmpla ca debitorul se moară înainte de acceptare, ea va fi caducă și nu va trece la moștenitorii sei (art. 814, § 2).

Propunerea debitorului de a remite datoria poate fi făcută prin o scrisoare, după cum observă însuș Pothier (II, 614), însă asemenea propunere nu va produce nici un efect, dacă debitorul s'a sevêrșit din viață înainte de a primi scrisoarea [1]). Propunerea de remiterea datoriei făcută prin scrisoare.

Acelaș lucru s'ar întâmpla, dacă creditorul ar muri sau 'și ar schimba voința înaintea ajungerei scrisorei la destinație [2]).

Naște însă întrebarea dacă acceptarea debitorului este suficientă, sau dacă este nevoe ca ea să ajungă la cunoștința creditorului. Cu alte cuvinte, remiterea datoriei produce ea efectele sale din ḑiua în care debitorul a declarat că primește oferta, sau din ḑiua în care acceptațiunea debitorului a ajuns la cunoștința creditorului ? Chestiunea nu este fără interes practic, căci dacă ea va fi decisă în primul sens, este de ajuns ca creditorul să fi fost capabil în momentul acceptațiunei, ear în caz contrar, el va trebui să fi fost capabil de a dispune în momentul când acceptațiunea a ajuns la cunoștința lui. Apoi, în caz de a se resolvi chestiunea în sensul că contractul este perfect din momentul acceptărei, creditorul nu'și mai poate retrage oferta din acest moment, pe când el va putea să'și o retragă, în sistemul opus, până în momentul când el a luat cunoștință de acceptarea debitorului. Această chestiune, foarte controversată, a fost tratată în t. V, p. 38 urm., în cât ne putem scuti de a reveni asupra ei [3]). Momentul când se formează contractul.

Până acum ne am ocupat numai despre remiterea *ex-* Remiterea tacită a datoriei.

[1]) Cpr. Pothier, *Contrat de change*, IV, 176, *in fine*. Mourlon, II, 1424. Pand, fr., I, 5496. Larombière, III, art. 1285, No. 7.

[2]) Vedi autorii citați in nota precedentă.

[3]) Art. 151 din noul Cod german prevede, în această privință, că contractul este perfect prin simpla acceptare a ofertei, fără ca această acceptare să aibă nevoe de a fi declarată autorului ofertei, dacă asemenea declarație nu este cerută de uz, sau dacă acel care a făcut oferta a renunțat la dênsa. Cpr. și art. 649 Cod. civ. portughez din 1867. Vedi t. V, p. 39, nota 2, *in fine*. Vedi asupra dificultăților ce această chestiune presintă în drept internațional, Despagnet, *op. cit.*, ed. a 3-a, No. 299, p. 591 urm. Art. 151 Cod. german.

presă a datoriei ; ea poate fi însă și *tacită*, și sunt imprejurări care o presupun chiar.

Presumțiunea resultând din remiterea titlului sub semnătură privată.

Art. 1138, § 1.—Remiterea voluntară a titlului original [1]) făcută de creditor debitorului, dă proba liberațiunei. (Art. 1140, 1176 urm., 1200, 1202 C. C. Art. 1883 C. Calimach. Art. 1282 C. fr.).

Paragraful 1 al art. 1138 presupune casul în care obligația este constatată prin un act sub semnătură privată, ear § 2, acel în care ea este constatată prin un act autentic. Codul francez are, în această privință, două dispoșiții (art. 1282 și 1283), din care legiuitorul nostru a format un singur text.

Remiterea, sau mai bine dis *restituirea* [2]), adecă *tradiția* voluntară a titlului original sub semnătură privată, făcută de creditor debitorului, dice art. 1138, § 1, este o dovadă de liberațiunea acestui din urmă, adecă stabilește în folosul său o presumție legală de liberare, care'l scutește de ori ce altă dovadă [3]) : „Sinetul ce s'au dat îna-

[1]) Și trebue adaos *sub semnătură privată*, după cum se exprimă atât art. 1282 din Codul fr., cât și art. 1279 din Codul italian.

[2]) Cuvêntul *restituire*, sau *tradiție*, este mult mai exact în textul de față ca și în art. 1139, căci în § 2 al art. 1138, cuvêntul *remitere* însemnează liberarea debitorului consimțită cu titlu gratuit de creditor și acceptată de debitor. De aceea, Pothier (II, 608) dice: „dacă creditorul a restituit (*a rendu*) debitorului sinetul ...“ Tot astfel se exprimă și art. 1883 din Codul Calimach. „Sinetul ce *s'au dat înapoi*...“ Cpr. Demolombe, XXVIII, 401. Laurent, XVIII, 340. Marcadé, IV, 792. Pand. fr., I, 5515. Berriat St. Prix, II, 4831.

[3]) Naște însă întrebarea: Restituirea titlului face ea să se presume o remitere gratuită a datoriei sau o plată? Art. 1138 nu decide chestia, pentru că § 1 al textului vorbește de *liberarea debitorului*, ear § 2, de *remiterea datoriei* sau de *plată*. Chestiunea va fi decisă după principiile generale. Prin urmare, dacă creditorul pretinde că a făcut o remitere gratuită și cere revocarea donațiunei, sau dacă moștenitorii lui cer raportul ori reducerea darului, ei sunt acei care vor trebui să dovedească alegațiunea lor (art. 1169). Dacă din contra debitorul, posesor al titlului, cere de la acei care erau obligați cu dênsul partea lor contributivă, sub cuvênt

poi, dice art. 1883 din Codul Calimach (1428 C. austriac), întemeiează juridica presumţie că s'au plătit datoria"; însă acest text adaogă, că această presumţie *nu închide dovada cea din protivă* [1]); pe când, după textul actual, în caz de restituirea voluntară a titlului original sub semnătură privată care constată creanţa, presumţia de liberare a debitorului este *juris et de jure*, ceea ce însemnează că ea nu poate fi doborîtă prin proba contrară (art. 1202, § 2) [2]). Motivul acestei dispoziţiuni este lesne de priceput. Creditorul neavênd la dispoziţie alt mijloc de a'şi dovedi creanţa sa de cât actul pe care el îl restitue debitorului, se înţelege că asemenea restituire voluntară dovedeşte sau că el a fost plătit, sau că a renunţat la dreptul de a fi plătit, adecă implică sau plata, sau o remitere de datorie, prin urmare, şi într'un caz şi în altul, liberarea debitorului. Presumţia statornicită de art. 1138, § 1 este deci logică şi pe deplin justificată [3]).

Presumţia care resultă din art. 1138 se aplică şi la comercianţi. Controversă.

Această presumţie de liberare apără pe debitorul comerciant ca şi pe acel necomerciant, mai cu samă faţă cu art. 1 din Codul nostru comercial, după care legea civilă se aplică şi în materie comercială, de câte ori aceasta din urmă nu dispune altfel [4]).

---

că a plătit întreaga datorie (art. 1052), el va trebui să dovedească plata, baza acţiunei sale. Cpr. Thiry, III, 78. T. Huc, VIII, 137, 138. Laurent, XVIII, 351, 378. Baudry, II, 1104.—Vedi însă Demolombe, XXVIII, 433 urm. Mourlon, II, 1429. Demante, V, 231 bis IV şi 232 bis III. Marcadé, IV, 795. Pand. fr., I, 5570 urm.

[1]) Conform: L. 14, Cod., 8, 43, *De solutionibus et liberationibus.*

[2]) Cpr. Baudry et Wahl, *Prêt*, 919. Marcadé, IV, 792. Massé-Vergé, III, § 569, p. 452, t. şi n. 7. T. Huc, VIII, 137, şi toţi autorii.—Creditorul ar putea însă să defere debitorului jurământul decisoriu, sau să recurgă la interogatorul lui spre a dovedi că restituirea titlului nu i s'a făcut cu intenţiunea de a'l libera, ci cu alt titlu, de ex.: cu titlu de deposit, de mandat, etc. (arg. din art. 1202). Cpr. T. Huc, *loco suprà cit.* Demolombe, XXVIII, 424. Laurent, XVIII, 363. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 249. Pand. fr., I, 5603.

[3]) Art. 1138 stabilind *o presumţie legală de liberare*, ar fi trebuit să figureze în capitolul care se ocupă despre presumţiuni. Cpr. Arntz, III, 228.

[4]) Vedi în acest sens, Pand. fr., I, 5605. T. Huc, VIII, 137. Laurent, XVIII, 364. Massé-Vergé, III, § 569, p. 452, nota 7. — Curtea de casaţie din Francia a decis însă cu

Condițiile cerute p. existența presumției de liberare.

Pentru ca această presumție să aibă ființă se cer patru condițiuni, și anume:

1° Ca titlul original să fie restituit; 2° ca această restituire să fie voluntară; 3° ca ea să emane de la creditor; și în fine, 4° ca ea să fi fost făcută debitorului.

Restituirea titlului original.

Prima condiție cerută pentru ca presumția de liberare să aibă loc, este restituirea *titlului original*, adecă a singurului titlu care constitue pentru creditor dovada creanței sale. Deci, dacă ar exista mai multe exemplare de pe titlul original, presumția statornicită de art. 1138, § 1 nu'și va avea ființă, de cât atunci când toate exemplarele vor fi predate debitorului, căci dacă creditorul a remas cu unul din aceste exemplare în mână, el poate să'și stabilească existența dreptului său, și dacă el nu le a restituit pe toate debitorului, nu se poate dice că el a înțeles să'i remită datoria sau că a primit plata [1]).

Restit. unui titlu confirmativ sau recognitiv.

Dacă creditorul n'a restituit debitorului de cât un titlu confirmativ sau recognitiv (art. 1189, 1190), presumția de liberare nu va avea loc, afară de casul când acest titlu ar fi un titlu nou, menit a înlocui titlul original și ar forma în mânele creditorului singura dovadă a dreptului său [2]).

Restit. unei facturi, etc.

O simplă factură sau un memoriu constatator al datoriilor debitorului, nu se consideră ca un titlu original în sensul art. 1138, § 1, pentru că asemenea acte nefiind semnate de debitor, nu constituesc un titlu contra lui. Restituirea unor asemenea acte, nu va statornici deci în ge-

---

toate acestea (D. P. 53. 1. 111. Sirey, 53. 1. 211) că, în materie comercială și între comercianți, judecătorii pot să se întemeieze pe registrele părților și pe diversele documente și împrejurări ale causei, pentru a decide că restituirea titlului, cu toate că a fost făcută de bună voe, nu dovedește liberațiunea debitorului. Această decisie, aprobată de Larombière (III, art. 1282, No. 11, *in fine*), este cu drept cuvênt criticată de majoritatea autorilor.

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 403. Pand. fr., I, 5518. Larombière, III, art. 1282, No. 6.—*A fortiori*, deci art. 1138, § 1 n'ar fi aplicabil, de câte ori creditorul ar fi predat debitorului *o copie* de pe titlul original. Demolombe, XXVIII, 404.

[2]) Demolombe, XXVIII, 405. Pand. fr., I, 5520. Larombière, *loco suprà cit.*

nere o presumție de liberare în folosul debitorului, de cât dacă ele vor purta semnătura creditorului cu mențiunea *achitat*, sau altă mențiune liberatorie. Și încă și atunci, creditorul va putea să stabilească că pretinsa restituire voluntară a acestor acte, purtând chiar mențiunea *achitat* sau altă mențiune de asemenea natură, n'a fost de cât o comunicare oficioasă în așteptarea unei plăți viitoare, de care debitorul a abusat, reținênd actele prin fraudă, spre a stabili liberarea sa [1]).

Restit. trebne să fie voluntară.

A doua condiție cerută pentru ca presumția de liberare, prevĕdută de art. 1138, § 1 să poată avea ființă, este ca restituirea titlului original să fi fost *voluntară* [2]), ceea ce exclude restituirea făcută din eroare, prin dol, sau violență (art. 953), etc. Deci, dacă titlul a fost restituit din eroare, sau dacă consimțĕmêntul creditorului a fost smuls prin violență, sau surprins prin dol, sau dacă debitorul a găsit titlul pe care îl perduse creditorul, etc. liberațiunea nu va avea loc.

La caz de contestație, creditorul va dovedi împrejurările care fac ca restituirea să nu fie voluntară. Controversă.

Naște însă întrebarea dacă creditorul va trebui să dovedească aceste împrejurări, sau dacă debitorului incumbă sarcina de a stabili că creditorul 'i a predat titlul cu bună voință. Cu toată controversa ce există în această privință, trebue să decidem că sarcina probei incumbă creditorului, pentru că, cele mai multe ori, debitorul ar fi în imposibilitate de a dovedi restituirea *voluntară* a titlului, pe când împrejurările care fac ca restituirea să nu fie voluntară, precum dolul, surprinderea, violența, abusul de încredere, perderea titlului, etc. fiind niște fapte positive, pot fi dovedite cu mai multă înlesnire. Posesiunea titlului face deci să se presume până la dovada contrară că remiterea lui a fost voluntară, pentru că altfel, art. 1138 ar fi fără nici o utilitate practică. „De câte ori titlul privat, care constată datoria, se găsește în posesiunea debitorului, dice art. 1189 din Codul spaniol de la 1889, se presupune că creditorul i l'a remis cu voință, *dacă nu se dovedește contrarul*“. Creditorul este deci acela care, la caz de contestație, va trebui să restoarne presumția de liberare pe

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 406. Pand. fr., I. 5521. Duranton, XII, 363. Larombière, III, art. 1282, No. 14.

[2]) Cpr. L. 15, Cod., 8, 43, *De solutionibus et liberationibus.*

care o invoacă debitorul, posesorul titlului creanței; și fiind că, în specie, nu este vorba de a se stabili o obligație, ci un fapt, adecă că titlul a fost sustras, găsit, etc., se înțelege că asemenea dovadă se va putea face prin marturi sau presumțiuni, chiar când ar fi vorba de o sumă mai mare de 150 lei. In acest sens se pronunță majoritatea autorilor [1]). Jurisprudența admite aceiaș soluție, însă într'un mod mai puțin absolut. Se decide, în adevĕr, că, dacă posesiunea titlului lasă cele mai multe ori a se presupune remiterea voluntară, totuși, prin tăcerea legiuitorului, se conferă instanțelor de fond o putere suverană spre a decide chestia după împrejurările fie cărei cause [2]).

Eată care ni se par, în privința aprecierei instanțelor de fond, adevĕratele principii: Decisia de fond care ar refusa de a declara datoria remisă în casul prevĕdut de art. 1138, ar fi casabilă pentru violarea acestui text; judecătorii fondului sunt însă suverani pentru a constata, pe de o parte, faptul remiterei sau neremiterei titlului, ear pe de alta, caracterul voluntar sau nevoluntar a acestei remiteri [3]).

Remiterea trebue să fie făcută de creditor.

A treia condiție cerută pentru ca presumția de liberare prevĕdută de art. 1138 să poată avea loc, este ca titlul original să fi fost predat de însuș creditorul sau de o persoană avênd mandat pentru aceasta de la creditor [4]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 609. Arntz, III, 230. Thiry, III, 78. T. Huc, VIII, 136. Demolombe, XXVIII, 421. Baudry, II, 1103. Mourlon, II, 1426. Marcadé, IV, 793. Pand. fr., I, 5582. Duranton, XII, 362. Demante, V, 231 bis III. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 207, t. și n. 32. Massé-Vergé, III, § 569, p. 451, n. 4. Giorgio Giorgi, VII, 316, 317. Vigié, II, 1508. Larombière, III, art. 1282, No. 11. Cas. fr. D. P. 75. 1. 260. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1892, p. 1004. Bulet. S-a I, anul 1882, ultimul considerent, p. 1202.—*Contrà.* Laurent, XVIII, 355 urm. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1882, p. 36, care recunoaște că creditorul este acela ce trebue să restoarne presumția de liberare ce resultă din art. 1138, adăogând însă că proba, în asemenea caz, trebue să se facă conform dreptului comun, ceea ce necontestat este o eroare a Curței noastre supreme.

[2]) Cpr. Cas. fr. D. P. 78. 1. 292. D. P. 82. 1. 477. D. P. 91. 1. 263. Vedi și Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1892, consid. de la p. 220.

[3]) Cpr. Crépon, *Pourvois en cass.* (Paris, 1892), III, 1117 urm.

[4]) Cas. fr. D. P. 87. 1. 87. T. Huc, VIII, 136. Baudry, II,

Această propoziție este evidentă, căci fie că creditorul a înțeles să facă o liberalitate, fie că restituirea titlului s'a făcut în urma plății; în ori ce caz, această restituire nu poate să emane de cât de la dênsul sau de la mandatarul sêu.

Dacă titlul original a fost restituit de unul din creditorii solidari numai, debitorul va putea să opue această restituire tuturor creditorilor solidari, ca o presumție de liberare, pentru că, de și după § 2 al art. 1035, remiterea făcută de unul din creditorii solidari nu liberează pe debitor de cât pentru partea acelui creditor, totuși, după § 1 a aceluiaș text, debitorul poate plăti ori cărui din creditorii solidari, cât timp nu s'a făcut împotriva'i o cerere în judecată din partea unuia din creditori [1]). Art. 1035.

Aceiaș soluție ar fi, după unii, aplicabilă și în casul când restituirea titlului ar fi fost făcută numai de unul din creditorii conjuncți, fără a avea vre un mandat de la ceialalți [2]). Restit. făcută de un creditor conjunct. Controversă.

In fine, pentru ca restituirea titlului să'și poată produce efectele sale, ea trebue să fie făcută însuș debitorului, sau unei persoane având calitatea de a'l representa; de unde resultă că dacă titlul creanței ar fi fost restituit unei persoane străine, presumția de liberare n'ar avea loc, de și creditorul, în specie, s'a deposedat de dovada ce avea în contra debitorului sêu. Astfel, ar fi, de exemplu, casul în care creditorul unei societăți financiare n'ar fi restituit titlul societății debitoare, ci personal unuia din asociați [3]). Restituirea trebue să fie făcută debitorului.

Presumțiunea resultând din remiterea titlului autentic.

Art. 1138, § 2.—Remiterea voluntară *a copiei legalisate* a titlului, lasă a se presupune remiterea datoriei sau plata până

1102. Laurent, XVIII, 344. Demolombe, XXVIII, 408. Pand. fr., I, 5534.

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 409. Larombière, III, art. 1282, No. 9. Pand. fr., I, 5538. T. Huc, VIII, 136.

[2]) Demolombe, XXVIII, 410.—*Contrà.* Larombière, III, *loco suprà cit.* Cpr. Pand. fr., I, 5539. 5540.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 411. Pand. fr., I, 5541 urm. Laurent, XVIII, 345. Baudry, II, 1102. T. Huc, VIII, 136. Larombière, III, art. 1282, No. 10. Cas. fr. Sirey, 42. 1. 203, colona 1.

la proba contrară. (Art. 1140, 1171 urm., 1200, 1202 C. C. L. din 1 Sept. 1886 p. autentif. actelor. Art. 1283 C. fr.).

Paragraful 2 al art. 1138 presupune casul în care obligaţia este constatată prin un act autentic, însă este rĕu redactat. In adevĕr, textul francez vorbeşte de remiterea *de la grosse du titre*, şi prin *grosse*, se înţelege copia de pe titlul autentic, menită a fi învestită cu formula executorie (cpr. art. 135 Pr. civ.), aşa numită pentru că este generalmente scrisă cu caractere mari, prin opoziţie cu *minuta* actului, care este originalul ce remâne la notar, şi care se numeşte astfel pentru că este scrisă cu caractere mici, *minutis caracteris* [1]).

Legiuitorul nostru neştiind cum să traducă cuvêntul *grosse*, a întrebuinţat expresiunea improprie de *copie legalisată*. Redactorii Codului civil s'au mai isbit o dată de această dificultate, în art. 1188, unde earăşi textul corespundĕtor francez (art. 1335) vorbeşte de *grosse*, dicênd că: „*les grosses ou premières expéditions font la même foi que l'original*“, cuvinte care nu s'au mai reprodus în art. 1188.

Dificultatea era însă uşoară de înlăturat, căci, în art. 1138, trebuea dis că: „restituirea voluntară a actului autentic, adecă a originalului care se găseşte în mâna creditorului, învestit cu formula executorie, lasă a se presupune remiterea datoriei, sau plata până la proba contrară“. Este în adevĕr, de observat că, pe când, în legislaţia franceză, originalul actului autentic se păstrează în archiva notarului şi părţei în drept nu i se dă de cât o copie (*la grosse*), în legislaţia noastră, actul autentic are două originale, acel care remâne în archiva tribunalului sau a judecătorului de ocol (art. 12 L. din 1 Sept. 1886), şi acel care se dă la mâna creditorului, şi care, la caz de neplată, se învesteşte cu formula executorie (art. 20 L. pentru autentif. actelor din 1 Sept. 1886).

Aşa dar, remâne bine stabilit că, cu tot textul art. 1138, § 2, nu restituirea copiei legalisate a actului autentic, lasă a se presupune liberarea debitorului, ci restituirea a însuş actului original, scris pe timbru de 5 lei, care, conform art. 12 din L. de la 1 Sept. 1886, se re-

[1]) Cpr. Marcadé, IV, p. 623, nota 1. Berriat St. Prix, *Notes élément. sur le C. C.*, II, 3356 şi 5163.

mite părţei în drept. Eată un caz în care interpretul sau judecătorul este silit a îndrepta eroarea legiuitorului [1]), căci ori câte copiĭ legalisate creditorul ar restitui debitorului său, el remânênd cu originalul în mână şi putênd să'şi dovedească creanţa sa, ar putea în tot-deauna să'l urmărească.

Este un singur caz în care textul, aşa cum este redactat, poate să'şi primească aplicare, şi anume, acel în care creditorul a dobêndit în contra debitorului o hotărîre definitivă. In asemenea caz, restituirea copiei legalisate a acelei hotărîri, învestită cu formula executorie, adecă a *expediţiei executorii*, după cum se exprimă art. 135 Pr. civ., constitue o presumţie de liberare în folosul debitorului, pentru că, în asemenea caz, creditorul s'a desezisat de actul care 'i servea de dovadă, şi aceasta nu se poate explica de cât sau prin împrejurarea că debitorul a făcut plata, sau că creditorul a înţeles a'i remite datoria [2]).

Aşa dar, în resumat, restituirea actului autentic ce se găseşte în mâna creditorului, sau a expediţiei executoriĭ (art. 135. Pr. civ.), adecă a hotărîrei definitive, învestite cu formula executorie, făcută de bună voe de creditor debitorului, constitue în folosul acestui din urmă o presumţie de liberare.

Această presumţie nu mai e însă de astă dată *juris et de jure*, ca acea care resultă din restituirea titlului original sub semnătură privată (art. 1138, § 1), ci e numai *juris tantum*. Aceasta resultă din ultimele cuvinte ale art. 1138, § 2: *până la dovada contrară*. Creditorul va putea deci, cu toate că a restituit de bună voe debitorului actul autentic care forma dovada creanţei sale, sau co-

Deosebire între presumţia prevĕdută de art. 1138, § 1 şi acea prevĕdută de art. 1138, § 2.

---

[1]) Cpr. Laurent, *Supplément* I. No. 10. Veḑi şi *suprà*, p. 292, nota 2.

[2]) Restituirea copiei de pe hotărîre, neinvestită cu formula executorie, n'ar constitui însă o presumţie de liberare, pentru că creditorul n'ar avea de cât să scoată o altă copie şi s'o învestească cu formula executorie. Cpr. Laurent, XVIII, 342. Demolombe, XXVIII, 443. Pand. fr., I, 5526. —Dacă creditorul a restituit debitorului titlul original, păstrând însă expediţia executorie, nici o presumţie de liberare nu va exista în specie, pentru că creditorul are cu ce urmări pe debitor. Cel mult aceasta ar putea constitui o presumţie de fapt, pe care judecătoriĭ ar aprecia-o, după împrejurări. Cpr. Demolombe, XXVIII, 428. Larombière, III, art. 1283, No. 8. Pand. fr., I, 5525.

pia legalisată de pe hotărîrea ce câștigase, învestită cu formula executorie, să stabilească, conform dreptului comun [1]), că el n'a înțeles să'i remită datoria sau că n'a primit plata, pentru că, în casul de față, el nu s'a desezisat de însuș titlul care era în posesiunea lui, ca în casul art. 1138, § 1, ci poate în tot-deauna să scoată o altă copie de pe hotărîrea ce câștigase (art. 134 Pr. civ.), sau de pe actul autentic, a cărui duplu original se păstrează în archiva judecătorului care a instrumentat (art. 12 L. din 1 Sept. 1886). Eată motivul pentru care presumția care resultă din art. 1138, § 2 este mai puțin puternică de cât acea care resultă din § 1 a aceluiaș text [2]).

Afară însă de această deosebire, condițiile pe care le am expus mai sus în privința presumției care resultă din § 1 a art. 1138, sunt aplicabile și acelei care resultă din § 2 a aceluiaș text.

Aceste sunt casurile în care debitorul se bucură, sub condițiile mai sus expuse, de o presumție legală de liberațiune. Alte presumțiuni de aceiaș natură nu pot să existe în favoarea lui. Aceasta resultă din definiția presumției legale pe care o dă art. 1200. Aceasta nu însemnează însă, că liberarea debitorului nu se poate nici o dată dovedi prin presumțiuni; ea va putea fi dovedită, conform dreptului comun, însă nu prin presumțiuni legale, ci prin presumțiuni de fapt, conform art. 1203, presumții care sunt

---

[1]) Creditorul nu va putea deci să dovedească prin marturi sau presumțiuni că el n'a primit plata sau n'a înțeles a remite datoria de cât în casurile excepționale în care aceste dovedi pot fi administrate. Nu se poate dice că, în specie, presumțiunele sau marturiĭ sunt admisibili fără nici o restricție, pentru că faptul ce creditorul voește să dovedească nu este un fapt pur și simplu, ci un fapt juridic, de vreme ce atrage o presumție de liberare în folosul debitorului. Cpr. Laurent, XVIII, 367. Pand. fr., I, 5608. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 210. — *Contrà.* Marcadé, IV, 794.

[2]) Cpr. Trib. Ilfov, *Dreptul*, No. 73 din 1883. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1881, p. 36. Baudry, II, 1099. Thiry, III. 78. Vigié, II, 1508, 1511. Mourlon, II, 1425. Laurent, XVIII, 340, 366. Demolombe, XXVIII, 399, 426. Demante, V, 231 bis I și 232 bis I. Larombière, III, art. 1283, No. 1. Pand. fr., I, 5516, 5607. Acollas, II, p. 904. T. Huc, VIII, 131, 132. Massé-Vergé, III, § 569, p. 452, t. și n. 9. Vedi și *suprà*, p. 707.

lăsate la apreciarea judecătorilor și care nu sunt permise de cât în casurile când este permisă și dovada testimonială [1]).

O dovadă și mai bună că debitorul nu se bucură de alte presumțiuni legale de liberare de cât acele prevĕdute de art. 1138, o găsim în art. 1139, a cărui cuprindere este:

Art. 1139.—Remiterea lucrului dat ca siguranță nu este de ajuns ca să facă a se presupune remiterea datoriei. (Art. 1067, 1685, 1697 urm. C. C. Art. 1263 C. fr.). [2]).

Restituirea făcută debitorului de creditor a lucrului mișcător ce el primise amanet (art. 1685 urm.), sau a imobilului ce primise în anticreză art. 1697 urm.), dovedește că el a înțĕles a renunța la siguranța ce stipulase din capul locului, nu însă și la însuș creanța sa, dacă nici o împrejurare nu dovedește contrariul ... *nisi speciali-ter contrarium actum esse probetur* [3]).

Aceiaș soluție este aplicabilă și renunțărei ce creditorul ar face la ipoteca sa, sau la ori ce altă siguranță accesorie a creanței sale [4]), pentru că renunțarea la o garanție accesorie nu atrage neaparat renunțarea la obligația principală. (Cpr. art. 1067).

Art. 1139 oprește pe judecători de a invoca renunțarea din partea creditorului la siguranța sa ca o presumție legală, din care să se poată trage liberarea debitorului; nimic nu'i împedică însă de a vedea în asemene renunțare o presumție de fapt, lasată la lumina și aprecierea lor (art. 1203), de natură a putea fi complectată și a conduce la convingerea că creditorul a înțeles a remite debitorului însuș datoria sa [5]).

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 132, *in fine*. Pand. fr., I, 5544. Demolombe, XXVIII, 440. Aubry et Rau, IV, § 323, *in fine*, p. 210. Arntz, III, 231. Marcadé, IV, 798.

[2]) Acest text, care este aproape de prisos, reproduce No. 610 din tr. oblig. a lui Pothier.

[3]) L. 3, Dig., 2, 14, *De pactis*.

[4]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 442. Marcadé, IV, 798. Pand. fr., I, 5547. Baudry, II, 1105. T. Huc, VIII, 139. Larombière, III, art. 1286, No. 1. Cpr. și Trib. Dâmbovița, *Dreptul* No. 64 din 1893.

[5]) Cpr. Larombière, III, art. 1286, p. 610. Berriat St. Prix, II, 4852, și toți autorii. Vedi și *suprà*, text și n. 1.

Efectele remiterei datoriei.

Remiterea datoriei este o causă de stîngere a obligaţiilor. Ea stînge deci datoria cu toate accesoriile sale, ca şi cum ar fi fost plătită.

Presupunînd însă că există mai mulţi codebitori solidari, sau unul singur principal şi mai mulţi fidejusori, chestiunea este de a se şti dacă remiterea făcută unuia din ei stînge datoria într'un mod absolut, *in rem generaliter*, aşa ca ea să poată fi invocată de toţi debitorii sau de toţi cofidejusorii, sau dacă ea nu stînge datoria de cât în mod relativ, *in personam*, aşa ca ea să nu poată fi invocată de cât de acel care a dobîndit-o. Cu alte cuvinte, remiterea datoriei făcută de creditor unuia din acei obligaţi, este ea *reală* sau *personală*, pentru a întrebuinţa terminologia lui Pothier (II, 616, 617)?

Legea distinge, în această privinţă, între remiterea *tacită* şi acea *expresă*.

Remiterea tacită.

Art. 1140.—Remiterea titlului original sau a copiei legalisate a titlului, făcută unuia din debitori, are acelaş efect în privinţa codebitorilor. (Art. 1047, 1138 urm., 1141 C. C. Art. 1284 C. fr.).

Remiterea tacită, adecă acea care resultă din faptele prevĕdute de art. 1138, este prin esenţa sa *reală*, şi ea n'ar putea deveni personală de cât în virtutea unei reserve, adecă a manifestaţiunei unei voinţe exprese, care ar exclude ori ce remitere tacită [1]). In adevĕr, de căte ori creditorul restitue de bună voe unuia din debitori titlul fie autentic, fie privat, care constată obligaţiunea sa, de atâtea ori el se pune în imposibilitate absolută de a mai urmări pe cineva, fiind că nu mai are nici o dovadă literală a creanţei sale.

De aceea, art. 1140, adoptând în totul teoria lui Pothier (II, 608), combătută, în această privinţă de unii autori [2]), dispune că remiterea titlului făcută unuia din debitori, are acelaş efect în privinţa tuturor codebitorilor, so-

[1]) Cpr. Baudry, II, 1107. Laurent, XVIII, 375. Demante, V, 233 bis II. Pand. fr., I, 5611.

[2]) Vedi Brunemann, asupra L. 2, Lib. 2, tit. 14, *De pactis*.

luțiune care se aplică atât codebitorilor uneĭ datorii indivisibile [1]), cât și codebitorilor unei obligațiuni conjuncte [2]).

Restituirea titlului făcută debitorului principal liberează de asemenea pe fidejusori, pentru că fidejusorul nu mai are ce garanta de câte ori debitorul este liberat. Art. 1142, § 1 admite această soluție în privința remiterei exprese, însă acest text este *a fortiori* aplicabil remiterei tacite, căci creditorul care, prin restituirea titlului, s'a desarmat în privința debitorului principal, s'a desarmat și în privința fidejusorilor [3]). Restit. titlului făcută debitorului, liberează pe fidejusori.

Naște însă întrebarea, dacă remiterea făcută fidejusorului liberează pe debitorul principal? Art. 1142, § 2 admite negativa în privința remiterei exprese, însă această soluție nu mai e aplicabilă de câte ori remiterea a fost tacită. In adevĕr, art. 1142 neîmpedicând remiterea făcută fidejusorului de a fi reală, dacă aceasta a fost voința creditorului [4]), această voință este neîndoelnică în caz de remiterea titlului, fiind că creditorul s'a pus de bună voe în imposibilitatea de a mai urmări pe debitorul principal. Dacă intențiunea sa ar fi fost de a libera numai pe fidejusor, el ar fi făcut o descarcare expresă, ear nu o remitere tacită, care pune pe toți cei obligați la adăpost de ori ce urmărire [5]). Restit. făcută fidejusorului liberează pe debitorul principal.

Pentru aceleași motive, vom decide că restituirea titlului făcută de creditor unuia din fidejusori, liberează pe ceialalți cofidejusori, cu toată dispoziția contrară a art. 1142, § 3, care se aplică numai la remiterea expresă, ear nu și la acea tacită [6]). Restit. titlului facută unui fidejusor liberează pe ceialalți cofidejusori.

---

[1]) Demolombe, XXVIII, 412. Larombière, III, art. 1284, No. 2. Pand. fr., I, 5617. T. Huc, VIII, 138.

[2]) Laurent, XVIII, 376. Demolombe, XXVIII, 413. Demante, V, 233 bis V. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 207, t. și n. 31. Pand. fr., I, 5616. — *Contrà.* Larombière, III, art. 1282, No. 10. Bufnoir, *Propriété et contrat* (Paris, 1900), p. 752.

[3]) Laurent, XVIII, 377. Demolombe, XXVIII, 414. Pand. fr., I, 5618. Demante, V, 233 bis III. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 207.

[4]) Vedi *infrà*, p. 723.

[5]) Laurent, XVIII, 377. Demolombe, XXVIII, 415. Pand. fr., I, 5619. Demante, V, 233 bis IV.

[6]) Demolombe, XXVIII, 416. Pand. fr., I, 5620.

Remiterea expresă.

Remiterea expresă, pe care legiuitorul francez o numeşte impropriu *convenţională*, pentru că remiterea convenţională nu este de cât un caz particular a remiterei exprese, nu produce efecte atât de absolute ca remiterea tacită. Legea distinge, în această privinţă, casul în care remiterea a fost făcută unuia din codebitorii solidari (art. 1141), de acela în care ea a fost făcută debitorului principal, fidejusorului sau unuia din fidejusori (Art. 1142).

1° Remiterea facuta unuia din codebitorii solidari.

Art. 1141.—Remiterea sau descarcarea *expresă* [1]), făcută unuia din codebitorii solidari, liberează pe toţi ceialalţi, afară numai dacă creditorul 'şi a reservat anume drepturile sale în contra acestor din urmă.

In casul din urmă, creditorul nu poate cere plata datoriei de cât scăděnd partea aceluia căruia a făcut remiterea. (Art. 1039 urm. 1047, 1056 C. C. Art. 1285 C. fr.).

Remiterea expresă a datoriei făcută de creditor, fără nici o reservă în privinţa unuia din coobligaţi [2]), se consideră ca făcută tuturor debitorilor şi dă loc la o excepţie *comună*, care poate fi invocată de toţi (art. 1047) [3]). Această soluţie nu este de cât consecinţa mandatului care există între toţi codebitorii solidari în privinţa actelor având de efect stêngerea sau micşurarea obligaţiunei (art. 1056). Ea este însă criticată de toţi autorii, chiar şi de acei care admit idea mandatului [4]), pentru că renunţările sunt de

Îndreptarea unui viciŭ de redacţie strecurat în Codul fr.

[1]) Art. 1285 şi 1287 din Codul fr. vorbesc de remiterea sau descarcarea *convenţională*, prin oposiţie la acea *tacită*, însă Marcadé şi alţi autori critică cu drept cuvênt această expresiune, pentru că remiterea convenţională nu este de cât un caz particular a remiterei exprese, care se poate face şi prin testament. Ţinênd socoteală de această critică întemeiată, legiuitorul nostru nu mai vorbeşte în art. 1141 şi 1142 de remiterea *convenţională*, ci de remiterea *expresă*. Cpr. Marcadé, IV, 801. Pand. fr., I, 5610, *in fine*. Baudry, II, 1108. Thiry, III, 79.

[2]) Codebitorul solidar nu este însă liberat prin remiterea făcută debitorului coobligatului sĕu. Cpr. Demolombe, XXVIII, 463. Pand. fr., I, 5624.

[3]) Veḑi *suprà*, p. 196.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 138. Thiry, III, 79. Baudry, II, 1109. In Francia, lipsa art. 1156 din Codul nostru a făcut ca teoria mandatului să fie controversată. Veḑi *suprà*, p. 189 urm.

strictă interpretare (*renunciatio non præsumitur*)[1]). De aceea, noul Codul german prevede, prin art. 423, că remiterea datoriei făcută de creditor numai unuia din debitorii solidari, nu folosește celorlalți debitori de cât atunci când părțile contractante au înțeles să stângă întreaga datorie[2]).

Art. 1141 nu se aplică la caz de remiterea făcută unuia din debitorii a unei oblig. indivisibile. Controversă.

Plecând de la ideea că art. 1141 este contrar principiilor și, ca atare, de strictă interpretare, se decide în genere că el nu este aplicabil la remiterea acordată unuia din debitorii unei obligațiuni indivisibile. Această soluție este cu atât mai admisibilă, cu cât mandatul care face ca codebitorii unei obligațiuni solidare să fie considerați ca representându-se unii pe alții, de câte ori este vorba de stângerea sau de micșurarea obligațiunei (art. 1056), nu există între codebitorii unei obligațiuni indivisibele[3]).

Așa dar, remiterea sau descarcarea expresă făcută unuia din debitorii solidari este în principiŭ reală; ea nu devine personală de cât în virtutea unei reserve exprese.

Această reservă poate să resulte din termenii sau din conținutul actului. Dacă asemenea reservă a fost făcută, creditorul nu poate cere plata datoriei de cât scăděnd partea aceluia căruia remiterea a fost făcută (art. 1141, § 2).

Astfel, dacă presupunem că A, B și C îmi datoresc solidaricește 3000 de lei și că am remis datoria lui A numai, reservându'mi dreptul contra celorlalți, nu voi mai putea cere de la B și de la C de cât 2000 lei, deducênd astfel partea lui A, căruia am făcut remiterea. In adevĕr, dacă aș putea, și în urma acestei remiteri, cere întreaga sumă de 3000 lei de la unul din codebitorii nedescarcați, acel care ar face plata ar exercita de bună samă acțiunea sa recursorie contra lui A (art. 1053, § 1), și astfel debitorul descarcat ar perde beneficiul remiterei ce 'i am făcut.

---

[1]) Vedi asupra acestui principiŭ, *suprà*, p. 658, t. și nota 2.

[2]) Vedi *suprà*, p. 196, text și nota 4. Cpr. și art. 1189, 1193 din Codul Calimach, citate *suprà*, p. 197. Aceasta era și teoria lui Pothier (II, 275), care dice că remiterea datoriei făcută de creditor numai unuia din debitorii solidari, nu liberează pe ceialalți, *de cât dacă accasta pare a fi fost intenția creditorului.*

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 460. Pand. fr., I, 5626.—*Contrà.* Larombière, III, art. 1285, No. 18.

Dacă unul din debitorii nedescarcați a devenit insolvabil, partea de insolvabilitate, care ar fi fost în sarcina codebitorului descarcat, va privi pe creditor, care astfel va suferi consecințele remiterei ce a făcut [1]).

2° Remiterea facută debitorului principal.

Art. 1142, § 1.—Remisiunea sau descarcarea expresă făcută debitorului principal, liberă cauțiunele. (Art. 1067, 1679 C. C. Art. 802 C. com. Art. 1287, § 1 C. fr.).

Fidejusiunea fiind un contract accesoriu, nu poate să existe dacă nu există și un debitor principal. Liberarea debitorului principal trebue deci să atragă, ca consecință, pe acea a fidejusorilor. In adevĕr, liberarea debitorului principal n'ar fi de nici un folos, dacă ea n'ar atrage pe acea a fidejusorilor, pentru că dacă acești din urmă ar fi siliți să plătească, ei ar avea recurs contra debitorului principal (art. 1669) [2]).

Creditorul n'ar putea să descarce pe debitor, reservându-și dreptul sĕu contra fidejusorului. Controversă.

Efectul remiterei acordate debitorului principal, în privința fidejusorilor, este atât de absolut, în cât creditorul n'ar putea să descarce pe debitorul principal, reservându'și dreptul sĕu contra fidejusorului, pentru că asemenea reservă ar face sau ca fidejusorul care a plătit, să exercite recursul sĕu contra debitorului principal, așa că remiterea datoriei n'ar aduce acestuia nici un folos; sau ca fidejusorul să plătească, fără a exercita vre un recurs contra debitorului, ceea ce ar fi contrar art. 1682, care dispune că fidejusorul se liberează când nu poate să intre în drepturile, privilegiile și ipotecele creditorului din causa acestui din urmă [3]).

Art. 802 C. com.

Principiile de mai sus nu se aplică remiterei pe care creditorii o fac falitului prin concordat. Art. 802 din noul Cod comercial dispune, în adevĕr, că: „creditorii conservă

---

[1]) Cpr. T. Huc VIII, 138. Baudry, II, 1109, *in fine*.

[2]) Cpr. Pothier, II, 617. Laurent, XVIII, 370. Demolombe, XXVIII, 461. Baudry, II, 1110. Pand. fr., I, 5627.

[3]) Cpr. Cas. fr. și C. Caen, D. P. 69. 1. 512. Sirey, 69. 1. 343. D. P. 68. 2. 97. Sirey, 68. 2. 251. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1153. Demolombe, XXVIII, 462. P. Pont, *Petits contrats*, II, 407. Larombière, III, art. 1287, No. 1. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 205, t. și n. 23. Pand. fr., I, 5628.—*Contrà*. A. Bertauld, nota în. D. P. 68. 2. 97. Cpr. L. 22, Dig., 2, 14, *De pactis*.

acțiunea lor pentru totalitatea creanțelor contra coobligaților sau fidejusorilor falitului, chiar dacă acesta ar fi obținut un concordat la care ar fi consimțit de bună voe însuș acești creditori".

Rațiunea acestei dispositiuni excepționale este că remiterea făcută de creditori falitului prin concordat nu este voluntară; ei nu înțeleg să facă o liberalitate falitului, ci să scape o parte din creanța lor; de unde resultă că remiterea consimțită prin concordat este prin esența sa personală falitului și nu folosește codebitorilor sau fidejusorilor sĕi [1]).

Art. 802 C. com. nu se aplică însă, după părerea generală, la concordatul amiabil [2]) sau benevol, *amichevole*, după

---

[1]) Cpr. Calamandrei, *Del fallimento*, I, 477. Cuzzeri, *Il Cod. di commercio ital. commentato*, VII, 570. Laurent, XVIII, 371. Demante, V, 237 bis I. Bédarride, *Faillites*, II, 884. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 619. Demolombe, XXVIII, 464. Troplong, *Cautionnement*, 504. P. Pont, *Petits contrats*, II, 406.

[2]) Concordatul amiabil care, la noi, nu se mai poate dice extrajudiciar, fiind că, în urma legei din 20 Iunie 1895, trebue să fie omologat de tribunal, este acela care poate să aibă loc în ori ce stare a procedurei falimentului, cu ori ce cotă, fie ea cât de mică, însă numai cu consimțemêntul *tuturor creditorilor* și cu omologarea tribunalului (art. 845 C. com.); ear concordatul judiciar, acela care nu se poate face, tot cu omologarea tribunalului (art. 852 C. com.), de cât cu primirea majorității tuturor creditorilor ale căror creanțe au fost verificate sau admise provisor, cu condițiune ca creditorii aderenți să represinte cel puțin trei pătrimi din totalitatea creanțelor (art. 848) și cota concordatară să fie cel puțin de 40 % din capitalul creanțelor (art. 853 C. com.). Concordat amiabil și judiciar.

Art. 853 din C. com., introdus prin legea din 20 Iunie 1895, prevĕdênd între altele că concordatul *judiciar* nu poate avea loc când falitul a mai fost în stare de faliment, se controversează chestiunea de a se ști dacă această dispositie se aplică și la concordatul amiabil, precum și la comercianții declarați în stare de faliment înaintea promulgărei legei din 1895. Veți în sens negativ conclusiunele puse înaintea Curței din București de amicii noștri, T. Stelian și M. Antonescu (*Curierul judiciar*, No. 43 din 1899), ear în sens afirmativ, Trib. Ilfov și C. București. *Curierul judiciar*, *loco cit.* Această din urmă decisie a fost însă casată. Veți *Curierul judiciar* din 6 April 1900, No. 28 și *Dreptul* No. 32 din 1900. Art. 853 C. com.

cum se exprimă autorii italieni, pentru că această dispoziție fiind excepțională și privitoare numai la concordatul judiciar (art. 846 urm. C. com.), nu poate fi întinsă la concordatul amical prevĕdut de art. 845 din C. com.; de unde resultă că, de câte ori concordatul amiabil sau benevol va conține o remitere de datorie, fidejusorii și coobligații debitorului principal vor fi liberați, conform art. 1142 C. C., în mĕsura în care și debitorul este liberat, afară de casul în care creditorii, prin o dispoziție expresă, ar fi reservat drepturile lor contra fidejusorilor și coobligaților debitorului principal [1]).

Reserva făcută de creditor în privința fidejusorilor.

Reserva este validă în privința codebitorilor solidari, chiar fără concursul și acceptarea lor (art. 1141) [2]); pe când, în privința fidejusorilor, chestiunea este controversată, căci, pe când unii susțin că reserva, spre a'și produce efectele sale în privința lor, trebue să fie acceptată de dênșii [3]), alții susțin din contra că consimțĕmêntul lor nu este neaparat [4]).

3° Remiterea facuta fidejusorului.

Art. 1142, § 2.—Remisiunea acordată cauțiunei nu liberă pe debitorul principal. (Art. 1067 C. C. Art. 1288 C. fr.)

Remiterea datoriei făcută fidejusorului este în principiu personală și nu produce nici un efect în privința debitorului principal, pentru că fidejusiunea este un accesoriu al creanței și pentru că creditorul a putut foarte bine să renunțe la fidejusiune, fără a renunța la însuș creanța sa. (Cpr. și art. 1067, partea finală). Creditorul care a remis

---

[1]) Laurent, XVIII, 371. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 657. Pand. fr., *Faillite*, 7521. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1155. Pardessus, *Dr. comm.*, III, 1247. Alauzet, *Dr. comm.*, V, 1850. Demolombe, XXVIII, 465. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 206, t. și nota 26. Duranton, XII, 377. Cuzzeri, *op. cit.*, VII, 571. Calamandrei, *op. cit.*, I, 478 și decisiile italienești citate de acești autori. Cas. fr. D. P. 67. 1. 219 și 483. D. P. 69. 1. 512. Sirey, 69. 1. 344. C. Caen. D. P. 68. 2. 97.—*Contrà*. Bertauld nota în D. P. 68. 2. 97. P. Pont, *Petits contrats*, II, 407.

[2]) Lyon-Caen et Renault, *op.* și *loco suprà cit.*

[3]) Pand. fr., I, *Faillite*, 7521. Cpr. C. Caen. D. P. 68. 2. 97. Cas. fr. D. P. 69. 1. 512.

[4]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op.* și *loco suprà cit.*

datoria fidejusorului, va păstra deci dreptul său contra debitorului principal, în conformitate cu principiul care voeşte ca renunţările să fie de drept strict: *Renunciatio non præsumitur.*

Remiterea făcută fidejusorului poate însă fi reală, adecă poate fi invocată şi de debitor, dacă aceasta a fost voinţa creditorului, şi s'ar putea foarte bine întâmpla ca creditorul să renunţe în mod absolut la creanţa sa, cu toate că convenţiunea a intervenit numai între dênsul şi fidejusor. In asemenea caz, însă, acceptarea debitorului este neaparată, remiterea convenţională neputênd să aibă loc de cât prin consimţemêntul părţilor [1]). Remiterea făcută fidejusorului poate fi reală.

4° Remiterea facuta numai unuia din fidejusori.

Art. 1142, § 3 şi 4.—Remisiunea acordată uneia din cauţiuni nu liberă *în totul* [2]) pe celelalte. (Art. 1287, § ultim C. fr.). Acea acordată unei cauţiuni date în urmă prin act separat nu liberă în nimic pe celelalte [3]).

De câte ori există mai mulţi fidejusori, remiterea expresă a datoriei făcută numai unuia din ei, este în principiu personală şi nu liberează pe ceialalţi, ceea ce însêmnează că creditorul îşi păstrează dreptul de a urmări pe fidejusorii cărora n'a făcut remitere; în adevĕr, creditorul avênd, în specie, mai multe garanţii, poate să renunţe la una fără a renunţa la toate [4]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 617. Mourlon, II, 1435. Demolombe, XXVIII, 466. Laurent, XVIII, 372. Pand. fr., I, 5631. Marcadé, IV, 806. Vedi şi *suprà*, p. 717.

[2]) Textul fr. dice că remiterea acordată unuia din fidejusori *nu liberează pe ceialalţi*, însă această expresiune fiind prea absolută, legiuitorul nostru a modificat textul francez, ţinênd socoteală de critica făcută de autori (v. *infrà*, p. 724, nota 2) şi mai cu samă de acea a lui Marcadé (IV, 808), care dice că remiterea acordată unuia din fidejusori nu liberează *în totul (complétement)* pe ceialalţi. Deosebire de la Codul fr.

[3]) Ultimul paragraf al art. 1142 nu există în Codul fr., şi este adaos de legiuitorul nostru tot după Marcadé. Vedi *infrà*, p. 725 urm.

[4]) Această regulă se aplică atât la fidejusorii solidari, cât şi la acei puri şi simpli. Larombière, III, art. 1287, No. 3. Laurent, XVIII, 373. Gauthier, *Subrogation*, 505. Pand. fr., I, 5632, *in fine*, Cpr. art. 817 Cod. portughez.—*Contrà*. Toullier D., IV, partea I, 331.

Remiterea poate fi reală.

El este însă liber de a renunța la fidejusiune într'un mod absolut, și în asemenea caz, remiterea datoriei devine reală din personală cum era în principiu [1]).

Deosebire de redacție de la Codul francez.

Trebue însă să observăm că textul corespundĕtor francez este prea absolut când ḑice că remiterea acordată unuia din fidejusori *nu liberează pe ceialalți.* In adevĕr, s'ar părea, după această dispositie, că cofidejusorii acelui descarcat sunt obligați la plata întregei datorii, ceea ce, după părerea tuturor, este inadmisibil, pentru că dacă ei rĕmân obligați, creditorul nu poate să'i urmărească de cât deducênd partea fidejusorului descarcat. In adevĕr, din două una: sau fidejusorii sunt solidari, ceea ce se va întâmpla de câte ori ei vor renunța la beneficiul de divisiune, și în asemenea caz, fidejusorii nedescarcați de datorie pot să invoace prin analogie art. 1141, § 2, după care creditorul care a descarcat personal pe unul din debitorii solidari, nu poate să urmărească pe ceialalți de cât deducênd partea ce debitorul descărcat ar fi trebuit să plătească din datorie; sau cofidejusorii nu s'au obligat solidaricește și, în asemenea caz, prin invocarea beneficiului de divisiune, acei nedescarcați vor putea să se sustragă de la plata părței fidejusorului descarcat. Această interpretare este nu se poate mai echitabilă, pentru că de câte ori mai mulți fidejusori au garantat obligația aceluiaș debitor, fie care din ei s'a obligat a plăti în vederea recursului sĕu contra celorlalți fidejusori pentru partea ce privește pe fie-care (art. 1674). Creditorul nu poate deci să modifice raporturile reciproce dintre difieriții fidejusori, și prin descarcarea unuia din ei, să facă ca datoria să se plătească exclusiv de ceialalți. De aceea, textul nostru este mult mai corect când ḑice că remiterea făcută unuia din fidejusori nu liberează *în totul* pe ceialalți [2]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 617. Larombière, *loco cit.* Laurent, XVIII, 373. Vigié, II, 1515. Demolombe, XXVIII, 467. Cpr. L. 23, Dig., 2, 14, *De pactis* ; L. 15, § 1, Dig., 46, 1, *De fidejussoribus et mandataribus.*

[2]) Cpr. Pothier, II, 617 și nota 5 a lui Bugnet de la p. 328. Baudry, II, 1111. Pand. fr., I, 5633. Laurent, XVIII, 373. Thiry, III, 79, p. 103. Vigié, II, 1515. Mourlon, II, 1435. Demolombe, XXVIII, 467. Demante, V, 237 bis V. Marcadé, IV, 807, 808. Massé-Vergé, III, § 569, p. 453. Aubry et Rau, IV, § 323, p. 205, t. și nota 23. Larombière, III,

Venim acum la paragraful 4 al art. 1142, care nu există în Codul fr., și care este adaos după explicațiile date de Marcadé. Art. 1142, § 4.

Acest text prevede că remiterea acordată unei cauțiuni date în urmă prin act separat, nu liberează în nimic pe celelalte cauțiuni.

Eată cum se exprimă în această privință Marcadé (IV, No. 809): „Există cu toate acestea un caz particular în care ar trebui să se aplice în sensul său absolut și riguros regula că descarcarea unui fidejusor nu liberează pe ceialați fidejusori; aceasta se va întâmpla când *fidejusorul descarcat garantase prin un act posterior obligația garantată mai înainte de alții, așa că acești din urmă n'au pus nici un temeiu pe dênsul.*

„Astfel, dacă presupunem că Petru, care s'a obligat a'mi plăti 12000 de lei, 'mi-a dat trei fidejusori, și apoi, mai târdiu, prin act separat, un al patrule garantează această obligație, fără nici un concurs sau chiar fără știrea fidejusorilor anteriori, se poate dice, precum s'a și dis în consiliul de Stat, că cei d'intâi trei fidejusori sunt străini de cel de al patrulea, și că obligația lor n'are nici un raport cu obligația acestui din urmă; se mai poate încă dice că cei d'intâi trei fidejusori n'au pus nici o bază pe cel de al patrulea, și că creditorul, descărcând pe acest din urmă spre a'și păstra recursul primitiv în întregimea lui, contra fie-căruia din ceialalți trei fidejusori, nu le aduce nici o pagubă, pentru că fie care din ei era obligat pentru datoria întreagă (art. 1666), înainte de a se fi obligat cel de al patrulea. Prin descarcarea acestui fidejusor, care permite creditorului de a urmări pe fie care din ceialalți trei pentru întreaga datorie, nu se îngreuează posiția ce ei își crease, căci ei sunt puși în situația pe care au primit-o, urmărirea contra fie-căruia din ei nefiind de cât executarea convențiunei lor. Acești fidejusori nu se pot deci plânge, și se poate dice, în asemenea caz, că descarcarea celui de al patrulea fidejusor nu va libera în nimic pe cei d'intâi trei fidejusori și nu va micșura în nimic întinderea garanției ce ei au dat (Cpr. Pothier, II, 617).

---

art. 1287, No. 3. Acollas, II, p. 905. T. Huc, VIII, 140. Cpr. art. 1283 Cod. italian.

„Lucrul va fi însă cu totul altfel, chiar față de al patrulea fidejusor, dacă unul din cei trei d'intâi ar fi fost descarcat, căci dacă acești din urmă n'au pus nici o bază pe obligația fidejusorului de al patrulea, acest din urmă a avut din contra în vedere obligația celorlalți.

„S'ar putea, cu toate acestea, întâmpla ca creditorul să fi cerut un al patrulea fidejusor și că acesta să se fi obligat, independent de obligația celorlalți, în care caz este evident că descarcarea unuia din acești trei fidejusori, sau a tuturor, nu va avea nici o înrîurire asupra posiției celui de al patrulea. Această chestie se va decide după termenii și împrejurările actului de al doilea“ [1]).

Am transcris anume întreaga argumentare pe care Marcadé o consacră textului adoptat de legiuitorul nostru, pentru că aceasta este cel mai bun comentar ce putem face acestui text. Cu toată lipsa unui asemenea text, soluția formal admisă de § ultim al art. 1142, este admisă de unii și în Francia [2]).

Casul în care creditorul descarcă pe fidejusor primind ceva în schimb.

Art. 1142, § ultim.—Aceea ce creditorul a primit de la o cauțiune pentru a o descarca din chezășia sa, trebue să se impute asupra datoriei, și să descarce pe debitorul principal și pe celelalte cauțiuni. (Art. 1110 C. C. Art. 1288 C. fr.).

Când legiuitorul ḑice că remiterea expresă a datoriei făcută fidejusorului nu liberează pe debitorul principal, el are în vedere o descarcare gratuită.

Casul în care fidejusorul 'și-a rescumparat obligația sa, primind ceva în schimb (*aliquo dato*), este prevĕḑut de ultimul § al art. 1142, care în Codul fr. figurează într'un text a parte (art. 1288).

Acest text, reprodus și în Codul italian (art. 1284), în acel Olandez (art. 1479), etc., este într'un glas criticat de autori, pentru că nesocotește adevarata intenție a

[1]) Marcadé, IV, 809, p. 635, 636.

[2]) Cpr. Marcadé, *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 468. Larombière, III, art. 1287, No. 3. Pand. fr., I, 5634. Troplong, *Cautionnement*, 426. Ponsot, *Idem*, 282. Mourlon, II, 1435, *in fine*. Duranton, XII, 375.—*Contrà*. Laurent, XVIII, 373. T. Huc, VIII, 140. Cpr. G. Giorgi, VII, 328.

părţilor şi principiul esenţial al libertăţei convenţiunelor (art. 969).

Ipoteza prevĕdută de § ultim al art. 1142.

Eată ipoteza ce el prevede: Am garantat, ca fidejusor, o datorie de 10000 lei şi presimţind că debitorul are să devie insolvabil, *vergit ad inopiam*, propun creditorului, care acceptă, de a'i da 1000 lei spre a fi descarcat de garanţia ce am dat. Aceasta este un adevarat contract cu titlu oneros şi aleator; în adevĕr, creditorul a primit 1000 lei în schimbul riscurilor ce el iea asupra'şi, ear eu am dat această sumă pentru a fi liberat de riscurile la care eram expus. Logic vorbind, acest contract ar fi trebuit să remâe ceea ce el este în realitate, şi creditorul ar fi trebuit să păstreze întreaga sa creanţă de 10000 lei, pentru că suma de 1000 lei ce el a primit de la mine nu este un acont asupra sumei ce el are de luat de la debitor, ci preţul riscurilor pe care el le a luat din sarcina mea spre a le pune în sarcina lui. Cu toate acestea, legiuitorul decide, contrar opiniunei lui Pothier (II, 618) şi a lui Molineus (*De usuris*, Q. 34), că suma de 1000 lei ce în specie am plătit creditorului, se va imputa asupra sumei de 10000 lei ce i se datoreşte, aşa că creanţa sa este redusă la 9000 lei. Prin urmare, dacă el va urmări pe debitor, această sumă se va deduce din datorie; dacă el va urmări pe ceialalţi cofidejusori, ea va fi de asemenea dedusă, fie că ei reclamă sau nu beneficiul de divisiune, imputânduse mai întâi asupra părţei virile a fidejusorului descarcat [1]).

[1]) Cpr. Larombière, III, art. 1288, No. 5. Pand. fr. I, 5642.

Dacă datoria consistă în o sumă de bani, şi fidejusorul a plătit tot o sumă de bani spre descarcarea sa, imputaţia prescrisă de art. 1142, § ultim nu sufere nici o dificultate.

Dacă însă datoria consistă în o sumă de bani, şi fidejusorul a plătit alt ceva creditorului, de ex., un corp cert şi determinat, debitorul principal şi ceialalţi cofidejusori vor cere ca valoarea acestui lucru să fie imputată asupra datoriei.

Dacă datoria consistă într'un corp cert sau în o altă prestaţiune de cât o sumă de bani, şi unul din fidejusori a plătit creditorului o sumă de bani spre a dobêndi liberarea sa, debitorul principal şi ceialalţi cofidejusori vor fi în drept de a plăti creditorului întreaga prestaţiune care face obiectul datoriei, fără ca creditorul să'i poată sili a deduce suma ce el a primit de la unul din cofidejusori, căci cre-

Critica legei.

Prin această dispoziţie nechibzuită, legiuitorul nu numai că nu aduce nici un folos creditorului, dar încă îi aduce pagubă, transformând un contract cu titlu oneros şi aleator într'un contract cu titlu gratuit. Aceasta face că nici un creditor nu va consimţi a descarca în asemenea condiţiuni pe fidejusor, pentru că el poate fi în pagubă, fără a avea nici o speranţă de câştig [1]).

Osebit de aceasta, dispoziţia legei va putea uşor fi înlăturată prin nedeclararea în act a sumei pe care fidejusorul a plătit-o creditorului spre a fi descarcat de garanţia sa, aşa că actul va avea în aparenţă caracterul unei descărcări gratuite şi § ultim al art. 1142 nu va fi aplicabil, dacă fidejusorul nu dovedeşte prin jurământ sau alte mijloace permise de lege că descarcarea sa nu este gratuită. Ori, o lege care poate fi calcată şi înlăturată cu atâta uşurinţă este o lege rea şi care, prin urmare, trebueşte modificată [2]).

Ori cum ar fi, textul este imperativ şi nu admite dovada unei intenţiuni contrare, aşa că creditorul nu va putea în principiu să dovedească contra debitorului principal şi a celorlalţi fidejusori că suma primită de la unul

---

ditorul n'a putut, prin o convenţie particulară, făcută cu unul din cofidejusori, să modifice situaţia debitorului principal şi a celorlalţi cofidejusori. Creditorul neputând însă să păstreze nimic peste ceea ce i se datoreşte, va trebui să restituească fidejusorului ceea ce a primit de la el, şi acest din urmă va avea contra creditorului o acţiune în repetiţie. Fidejusorul nu va avea însă nici un recurs contra debitorului sau celorlalţi cofidejusori, fiind că el nu le a procurat nici o liberare, ci aceştia vor avea din contra un recurs contra lui, ceea ce dovedeşte o dată şi mai mult cât de stranie este dispoziţia acestui text. Cpr. Demolombe, XXVIII, 474, 475. Larombière, III, art. 1288, No. 6. Pand. fr., I, 5643, 5644.

[1]) Cpr. Baudry, II, 1112. Pand. fr., I, 5636. Laurent, XVIII, 374. Thiry, III, 79. Mourlon, II, 1437. Demolombe, XXVIII, 469. Larombière, III, art. 1288, No. 2. Demante, V, 238 bis. Acollas, II, p. 905, 906. T. Huc, VIII, 141. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 330 şi urm., nota 1. G. Giorgi, VII, 329. Vigié, II, 1516.

[2]) Cpr. Mourlon, II, 1437, nota 1. Pand. fr. I, 5641. Baudry, II, 1112. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 332, 333, *ad notam*.

din aceștia este prețul descărcărei sale și că, prin urmare, nu poate fi imputată asupra datoriei [1]).

Regulele de drept internațional aplicabile la remiterea datoriei.

Capacitatea cerută de lege pentru a face o remitere de datorie atârnă de legea națională a creditorului, ear acea de a primi liberalitatea, de legea națională a debitorului [2]).

Cât pentru chestiunea de a se ști dacă restituirea titlului, fie autentic, fie privat, care constată obligația, făcută de bună voe de creditor debitorului (art. 1138), implică sau nu o remitere de datorie, aceasta se va decide după legea locului în care plata urmează a fi făcută, căci remiterea datoriei echivalând cu plata, trebue să fie cârmuită, ca și aceasta, de legea locului execuțiunei (*lex loci executionis*) [3]).

Astfel, restituirea titlului făcută unui debitor în România, n'ar constitui în Germania o remitere de datorie, pentru că, după noul Cod german (art. 397), remiterea datoriei nu se poate face de cât prin contract (*durch Vertrag*) [4]).

Efectele remiterei voluntare față cu debitorul, cu codebitorii solidari și cu fidejusorii, atârnă de legea care cârmuește obligația principală [5]).

---

[1]) Marcadé, IV, 814. Larombière, III, art. 1288, No. 3. Demolombe, XXVIII, 471. Demante, V, 238 bis. Pand. fr., I, 5639.

[2]) Despagnet, *Dr. international*, ed. a 3-a (1899), p. 617, No. 314. P. Fiore, *Diritto internazionale*, 304.

[3]) Despagnet, *op.* și *loco suprà cit.* Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Oblig.*, 77. Brocher, *Dr. internat.*, II, p. 119. T. Huc, VIII, 461, *in fine*. P. Fiore, *op. cit.*, 304. „*Gli atti sufficienti a provare la rinuncia, o la remissione volontaria rispetto al debitore*, dice acest din urmă autor, *devono valutarsi secondo la legge del luogo in cui era destinato il pagamento*".

[4]) Art. 104 din Codul federal al obligațiilor prevede, din contra, că remiterea titlului făcută debitorului, face să se presume stingerea datoriei. Conform: art. 1279 Cod. italian; art. 1475 Cod. olandez, etc.

[5]) Vedi autorii citați *suprà*, p. în nota 3. — Vedi însă Lecasble, *Des questions de dr. internat. privé en matière d'oblig.*, etc. (theză p. doctorat, Paris, 1881, p. 310).

Cesiunea de bunuri.

Cesiunea de bunuri, despre care am vorbit mai sus (p. 655 urm.), este o specie de remitere a datoriei, prin care debitorul se sustrage de la urmărirea creditorilor, remânênd ca el să le plătească mai în urmă ceea ce el datorește, dacă dobêndește alte bunuri (art. 1122—1127).

Cesiunea voluntară.

Cesiunea voluntară este un contract ordinar a cărui efecte sunt cârmuite de legea părților, sau, în lipsa unei clause exprese, de legea ce ele sunt presupuse a fi acceptat.

Cesiunea judiciară.

Cesiunea judiciară ne constituind o liberare definitivă a debitorului, ci o favoare specială în virtutea căreia, din causa bunei sale credințe și a nenorocirei în care se află, el se sustrage de la constrêngerea corporală (art. 1125, 1127), acest beneficiu acordat de tribunalele unei țări nu'și va produce efectele sale pe teritorul unui Stat străin, unde autoritatea acestor tribunale nu'și are ființă. Cu toate acestea, creditorii vor putea să urmărească bunurile ce debitorul lor are actualmente în o țară străină, după ce mai întâi vor învesti cu formula executorie sentința care a admis cesiunea bunurilor (art. 374 Pr. civ.) [1].

SECȚIUNEA IV.

Despre Compensațiune.—Generalități și definiție.

Se întâmplă adesea-ori ca două persoane își datoresc reciproc una alteia o sumă de bani sau lucruri de aceiaș specie; de câte ori aceasta se întâmplă, ambele datorii sunt stênse de drept [2]. Fie care din debitori *reține* [3],

---

[1]) Cpr. Despagnet, *op.* și *loco suprà cit.* P. Fiore, *op. cit.*, 308. Vincent et Pénaud, *op. cit.*, *Oblig.* 78 și *Cession de biens*, 7 urm. Brocher, *Dr. international*, II, p. 118.

[2]) Cpr. rom., 21 Ianuar 1899. *Curierul judiciar*, No. 28 din 1899.

[3]) Compensația este deci un fel de retenție, pentru că acel care compensează reține ceea ce datorește. De aceea, câte o dată, textele romane întrebuințează cuvintele *retentio* și *compensatio* unul în locul altuia (v. de ex. L. 7, § 5, Dig., 24, 3, *Soluto matrimonio*;—L. 5, Dig., 33. 4, *De dote prælegata*;—L. 11, Cod., 4, 34, *Depositi, vel contra*, etc.). Nu se poate însă dice că acel care reține compensează, pentru că între compensația și dreptul de retenție există mai multe deosebiri, asupra cărora veți Molitor, *Oblig. en dr. romain*, III, 1008. T. Huc, VII, 169 și VIII, 142.

în asemenea caz, drept plată a lucrului datorit ceea ce el datorește celuilalt. Exemplu: Imi datorești 1000 de lei și eu îți datoresc o sumă egală; dacă aș fi obligat a'ți plăti această sumă, aș putea, imediat după plată, s'o cer înapoi, așa că ar trebui să'mi restituești cu o mână ceea ce ai primit cu alta. Este deci mult mai natural ca fie care din noi să reție drept plată suma datorită. Această plată *fictivă* se numește *compensație*.

Definiție. După cele mai sus expuse, putem defini compensația: o dispoziție a legei în virtutea căreia două persoane care 'și datoresc una alteia bani sau lucruri de aceiaș specie, rețin reciproc drept plată a lucrului datorit, ceea ce fie care datorește; sau: o plată îndoită și fictivă, care stînge de o dată două datorii ce există reciproc între două persoane (art. 1143). A compensa, *compensare*, sau pur și simplu *pensare* (L. 7, § 1 și L. 15, Dig., 16, 2), însemnează deci a scădea ceea ce datoresc unei persoane din ceea ce 'mi datorește și ea, așa că numai diferența va mai remânea datorită de mine [1]).

Etimologia cuvêntului *compensație* amintește ideea unei cântăriri *(pensare ... cum)*, la care se recurgea în realitate în timpurile primitive, înainte de a se inventa moneta, atunci când Romanii se serveau de drugi de metal pentru a se determina valoarea lucrurilor. Sumele datorite de o parte și de alta, puse într'o cumpănă se echilibrează și ambele datorii coexistente se distrug una prin alta, se impută una asupra alteia și se plătesc reciproc [2]): *debiti et crediti inter se contributio*, dice legea romană [3]).

---

[1]) Molitor, *Oblig.*, *en dr. rom.*, III, 989.—In art. 144 Pr. civ., cuvêntul *a compensa* (noul proiect întrebuințează expresiunea *(a răfui)* însemnează a repartisa cheltuelele între părțile respectiv osêndite asupra unor puncte. Cpr. Pand. fr., I, 5667. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 710, nota *m*. Art. 144. Pr. civ.

[2]) Cpr. Gaston May, *Dr. romain*, No. 204, p. 398, nota 1. Pand. fr., I, 5648. Demolombe, XXVIII, 476. Toullier D., IV, partea I, No. 342, nota 1. G. Giorgi, VIII, 2. Boissonade, *op. cit.*, II, 599, p. 678.

[3]) L. 1, Dig., *De compensationibus*, 16, 2. „Intâmplânduse reciproce curate pretenții de un fel și tot de aceiaș câtime, dice art. 1893 din Codul Calimach (1438 C. austriac), în cât un lucru care'l cere cineva cu dreptul de la altul ca un creditor, să poată să'l lese aceluia ca un datornic, atunci Codul Calimach și Codul Caragea.

Compensația nu este deci, la urma urmei, de cât o îndoită plată prescurtată și *fictivă* care înlocuește două plăți reale.

Utilitatea compensației.

Compensația se întemeiază pe interesul părților *(utilitatis causa)* și pe echitate; în adevĕr, pe de o parte, ea economisește părților greutatea și cheltuelele unei plăți îndoite, ear pe de alta, face ca situația lor să fie egală; căci, fără dênsa, debitorul care ar plăti datoria sa, n'ar mai putea de multe ori să'și încaseze creanța din causa insolvabilității aceluia care a primit plata. De aceea, s'a crezut cu drept cuvênt că este mai bine a nu plăti de o cam dată de cât a cere mai în urmă înapoi ceea ce a fost plătit: „*Ideo compensatio necessaria est, quia interest nostra potius non solvere quam solutum repetere*“ [1]).

Așa dar compensația se justifică în de ajuns, și de aceea ea figurează în toate legislațiile moderne [2]).

Ea este când *totală*, când *parțială*, după cum ambele datorii existente sunt egale între ele, sau una este inferioară celeilalte (art. 1144).

Divisiunea materiei.

Astăzi, compensația este legală, facultativă, și judiciară sau reconvențională.

---

se naște deslegare a îndatoririlor reciproce a unuia cătră altul, în cât pretențiile vor fi de o potrivă una cu alta, care aceasta se numește compensație (răfueală), și care de sine sevêrșește plata unuia cătră altul“. Cpr. art. 387 Cod. german. Codul Caragea vorbește de compensație într'un text foarte întunecos (art. 5, partea III, cap. 8): „Veri ce lucruri răfuește datoria sau împuținează, sau îi face îndestulare, drept plată prinde loc“. Vedi asupra acestui text un studiu a lui Ar. Pascal, în *Gazeta tribunalelor*, anul 1 (1861), No. 2.

[1]) L. 3, Dig., 16, 2, *De compensationibus*. Cpr. Pothier, II, 623. Pand. fr., I, 5649. Demolombe, XXVIII, 477. Laurent, XVIII, 380. Baudry, II, 1113. Mourlon, II, 1439. Desjardins, *De la compensation et des demandes reconventionnelles*, (1864), *Introduction*, p. 18. C. Craiova, *Dreptul* No. 24 din 1893, consid. de la p. 190.

Dreptul roman.

[2]) In cât privește compensația în dreptul roman, vedi Pand. fr., I, 5651 urm. Accarias, *Pr. de dr. rom.*, II, 910. Maynz, *Dr. rom.*, II, § 291, p. 555 urm. Van Wetter, *Dr. rom.*, II, § 512, p. 231 urm. Derenburg, *Geschichte und Theorie der Compensation nach römischen und neuerem Rechte* (ed. a 2-a, Heidelberg, 1868). Brinz, *Die Lehre von der Compensation* (Leipzig, 1849). Molitor, *Oblig.*, *en dr. rom.*, III, No.

Compensația legală este aceea care, prin concursul unor anume condițiuni, se îndeplinește de drept, în puterea legei, *de sineș*, după cum se exprimă art. 1893 din Codul Calimach (1438 C. austriac), și fără intervenția părților. Compensația legală.

Compensația facultativă este aceea care atârnă de voința uneia din părți, în interesul căreia compensația legală nu este admisă. Compensația facultativă.

Compensația judiciară, judecătorească sau reconvențională este aceea care are loc în virtutea unei hotărîri, în urma unei cereri reconvenționale făcute de partea a cărei creanță nu îndeplinește încă toate condițiile cerute pentru compensația legală [1]). Compensația judiciară sau reconvențională.

Practica ḑilnică a mai născocit încă o a patra specie de compensație, și anume, acea *convențională*, care, precum numele seu o arată, derivă din consimțĕmêntul părților. Nu este vorba în specie de o compensație propriu ḑisă, în sensul adevarat al cuvêntului, ci de o convenție *sui generis*, permisă în virtutea libertății convențiunelor (art. 969), care nu e supusă la nici o regulă specială. Părțile pot, deci, să fixeze condițiile și efectele ei în limitele dreptului comun [2]). Compensația convențională.

Părțile pot să stabilească această compensație, fie *in præsens*, pentru datorii anterioare, fie *in futurum*, pentru datorii viitoare [3]).

Despre compensația legală.

Compensația legală, singura despre care legiuitorul se ocupă în secția de față, este aceea care are loc de drept, în virtutea dispozițiilor legei și chiar fără știrea debitorilor [4]).

989—1014. In privința textelor, vedi Dig., 16, 2, *De compensationibus;* Cod., 4, 31, *eod.*, etc.

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 5659. Laurent, XVIII, 387. Baudry, II, 1113. Demolombe, XXVIII, 480. Thiry, III, 81. Duranton, XII, 380 urm. Aubry et Rau, IV, § 325, p. 225. Demante, V, 240, 240 bis. T. Huc, VIII, 143. Acollas, II, a. 907.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 5660. Demolombe, XXVIII, 675. Demante, V, 240 bis. Desjardins, *op. cit.*, p. 206. G. Giorgi, VIII, 4, 81 urm.

[3]) Demolombe, XXVIII, 676. Pand. fr., I, 5661 urm. C. Amiens și Cas. fr. D. P. 85. 2. 205. D. P. 87. 1. 40.

[4]) Unii ḑic că această compensație ar fi fost mult mai bine numită *necesară*, pentru că legea, în specie, nu crează ni-

Art. 1143 dă o idee foarte superficială despre dênsa, când ḑice:

Art. 1143.—Când două persoane sunt datoare una alteia, se operează între dênsele o compensaţiune care stînge amêndouă datoriile în felul şi în casurile exprese mai jos. (Art. 1144, 1508 C. C. Art. 326 Pr. civ. Art. 370, § 2 C. com. Art. 1289 C. fr.).

Condiţiile cerute pentru existenţa compensaţiei legale.

Art. 1145, § 1.—Compensaţiunea n'are loc de cât între două datorii care de o potrivă au de obiect o sumă de bani, o cantitate oare-care de lucruri fungibile de aceiaş specie şi care sunt de o potrivă lichide şi exigibile. (Art. 1143, 1576 C. C. Art. 1291 C. fr.).

Trei condiţiuni sunt, după acest text, neaparate pentru ca compensaţia legală să poată avea loc: 1^0 ambele datorii ce urmează a fi compensate trebue să aibă de obiect o sumă de bani sau o cantitate oare care de lucruri fungibile de aceiaş specie [1]; 2^0 ambele datorii trebue să fie lichide; 3^0 ambele datorii trebue să fie exigibile [2]. In fine, la aceste condiţiuni relative la datorii, trebue adaos o a patra, relativă la persoane, care resultă din art. 1143 şi 1148, § 2 şi anume: creditorul fie-cărei obligaţiuni trebue să fie debitorul personal şi principal al celeilalte.

Prima condiţie.—Ambele datorii trebue să aibă de obiect o sumă de bani sau lucruri fungibile de aceiaş specie.

Ce se înţelege prin lucruri fungibile.

Prin lucruri fungibile trebue să înţelegem acelea care, după voinţa părţilor, exprimată sau subînţeleasă, pot, în executarea unei obligaţiuni, fi înlocuite prin lucruri de aceiaş natură, calitate şi cantitate, *quarum una alterius vice*

---

mic; ea nu face de cât să constate nişte raporturi *necesare*. Cpr. Acollas, II, p. 907. In consecinţă, acest autor defineşte compensaţia legală: aceea care se îndeplineşte prin însuş efectul existenţei a unor anume condiţiuni.

Art. 1895 C. Calimach.

[1]) „Nu se pot răfui pretenţii a căror obiecturi sunt de feluri deosebite, sau hotărîte şi nehotărîte", ḑice art. 1895 din Codul Calimach (1440 C. austriac). Cpr. *Pauli Sent.*, § 3, 2, 5, *De pignoribus*.

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1889, p. 852 şi Bulet. S-a II, anul 1897, p. 1347. C. Iaşi. *Dreptul* No. 23 din 1888. C. Craiova. *Dreptul* No. 24 din 1893.

fungitur, după expresia lui Vinnius, precum un sac de grâu, o balercă de vin, o sumă de bani, un cal *in genere*, etc. [1]).

Din cele mai sus expuse resultă că fungibilitatea nu poate fi aplicată la lucrurile pe care părțile le au considerat ca corpuri certe și determinate *in ipso individuo*, precum, de ex., în casul în care cineva datorește cutare cal, cutare vas de vin, etc., pentru că, în specie, un alt cal sau un alt vas de vin nu poate să formeze echivalentul exact al obiectului datorit [2]). Corpurile certe și determinate nu pot fi fungibile.

De aceea, comodatarul *nu* poate să refie lucrul împrumutat sub cuvênt de compensație pentru creanța ce el ar avea contra comodantelui (art, 1570); căci cum s'ar putea în adevĕr, compensa o sumă de bani cu un corp cert și determinat [3])? Compensația ar fi fost deci cu neputință, în Art. 1570.

---

[1]) Un lucru este fungibil sau nefungibil după intenția părților; dacă ele au voit ca lucrul care face obiectul obligației să poată fi înlocuit prin alt lucru de aceiaș specie, el este fungibil, pe când în casul contrar, el este nefungibil. Este de observat că art. 1892 din C. fr. confundă fungibilitatea cu consumtibilitatea, confusie de care art. 1576 din Codul nostru se ferește cu drept cuvênt, reproducênd art. 1819 din Codul italian. Aceiaș confusie regretabilă, Codul fr. o mai face încă în art. 1293, 2-°, confusiune de care earăș legiuitorul nostru s'a ferit, modificând acest text după Marcadé (IV, 830). Vedi *infrà*, explic. art. 1147. Consumtibilitatea resultă din natura lucrurilor, pe când fungibilitatea resultă din voința părților. Toate lucrurile consumtibile sunt fungibile, pe când unele lucruri pe care părțile le au considerat ca fungibile nu sunt consumtibile, de pildă: petrele de construcție, scândurile, etc. Vedi *suprà*, p. 489, n. 2. Cpr. Thiry, III, 82 și IV, 162. Pand. fr., I, 5669. Berriat St. Prix, II, 4872. Acollas, II, p. 908, nota 1. Laurent, XVIII, 390. Demante, V, 242 bis III. Deosebire între fungibilitatea și consumtibilitatea.

[2]) Cpr. Pothier, II, 624. Baudry, II, 1116. Pand. fr., I, 5669. Demolombe, XXVIII, 487. Larombière, III, art. 1291, No. 13. Marcadé, IV, 819, 830. Mourlon, II, 1440, 1447.

[3]) Este adevarat că art. 1570 din C. C., astfel cum se găsește publicat în ediția oficială, se vede redactat în sens contrar, însă particula *nu* figurează atât în textul corespundĕtor francez (art. 1885), cât și în manuscrisul original, învestit cu semnătura lui Vodă Cuza, care se păstrează în archiva Ministerului justiției, și omisiunea ei din text se datorește numai unei greșeli de tipar. Vedi, în această privință, discursul ce am pronunțat, ca procuror general, înaintea Curței de apel din Iași, cu ocasia deschiderei anu- Eroare de tipar în art. 1570.

asemenea materie, chiar în lipsă art. 1570, care, în unele legislaţiuni, s'a şi eliminat din această causă [1]).

Lucrurile trebue să fi fungibile între ele.

Pentru ca compensaţia să poată avea loc, trebue ca lucrurile să fie fungibile între ele, unul prin raport cu celalalt (cpr. art. 1287 C. italian). Textul cere, în adevĕr, ca lucrurile să fie fungibile şi de aceiaş specie. Astfel, dacă 'mi datoreşti vin şi eu îţi datoresc tot vin, dacă îmi datoreşti porumb şi eu îţi datoresc tot porumb, dacă îmi datoreşti un cal *în genere* şi eu îţi datoresc tot un astfel de cal, etc., ambele datorii se vor compensa, pentru că ele au de obiect lucruri fungibile de aceeaş specie. Dacă însă îţi datoresc vin de Cotnari şi D-ta îmi datoreşti vin de Odobeşti, dacă îţi datoresc un cal arabesc şi D-ta îmi datoreşti un cal de rasa engleză, etc., compensaţia nu va putea să aibă loc, pentru că de şi ambele datorii au de obiect una şi alta lucruri fungibile, totuşi ele nu sunt de aceiaş specie, adecă nu sunt fungibile între ele [2]).

Raţiunea acestei dispositiuni este lesne de priceput. In adevĕr, compensaţia fiind o plată reciprocă (fictivă) pe care 'şi o fac ambele părţi, un creditor nu poate să fie obli-

---

lui judecătoresc 1899—1900. *Dreptul* No. 52 din 2 Sept. 1899, p. 424 şi *Curierul judiciar*, No. 31 din acelaş an, p. 255.

[1]) Vedi de ex. Codul italian, Codul olandez, etc. — Cu toate acestea, Dl. C. Nacu, in opera suscitată *(Comparaţia între C. C. rom. şi C. Napoléon*, nota asupra art. 1147), dice că comodatul n'ar fi un obstacol la compensaţie, dacă art. 1570 n'ar avea fiinţă (?). Această aserţiune nu poate fi de cât o greşală a colegului nostru de la Bucureşti, pentru că comodatul nu poate să aibă de obiect de cât un corp cert şi determinat, fiind *că însuş lucrul* împrumutat, *ear nu altul*, trebue să fie restituit (art. 1560, 1562), şi am vĕdut că corpurile certe şi determinate nu pot, prin natura lucrurilor, să fie compensate cu alte lucruri. Cpr. Marcadé, IV, 830. Este deci de mirat cum Dl. Nacu a putut un singur moment să creadă contrariul. In toată opera suscitată, D-sa s'a învrednicit de a scrie numai câteva rênduri de comentarii, şi acele încă sunt greşite!

[2]) Cpr. Pothier, II, 624. Laurent, XVIII, 391. Baudry, II, 1116. Thiry, III, 82. Pand. fr., I, 5671. Demolombe, XXVIII, 488. Marcadé, IV, 817. Larombière, III, art. 1291, No. 10. Demante, V, 242 bis II. Mourlon, II, 1440. T. Huc, VIII, 151. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 226, nota 1, şi toţi autorii.

gat a primi în compensare un alt lucru de cât acel datorit și care mai nici o dată n'ar avea aceiaș valoare; ori, aceasta s'ar întâmpla în toate casurile în care lucrurile datorite pe de o parte și pe de alta n'ar fi de aceiaș specie, adecă n'ar fi fungibile între ele.

Așa dar, remâne bine stabilit că compensația legală nu poate să aibă loc de cât atunci când obiectul fie căreia din datorii poate fi impus ca plată unul în locul altuia [1]).

Compensarea unei datorii alternative cu o datorie pură și simplă.

Din cele mai sus expuse resultă că, în genere, o datorie alternativă nu poate fi compensată cu o datorie pură și simplă, pentru că, afară de casul excepțional prevĕdut de § 2 al art. 1145, cele mai de multe ori numai unul din lucrurile datorite sub alternativă, va putea fi înlocuit cu acel datorit pur și simplu. Prin urmare, compensația nu se va putea produce de cât atunci când alegerea ar aparține debitorului și el ar fi ales obiectul fungibil. Și încă și în asemene caz, compensația va fi facultativă, ear nu legală [2]).

Oblig. facultativă.

Aceeaș soluțiune este admisibilă în privința obligațiunei facultative opusă unei obligațiuni pure și simple [3]).

Oblig. cu clausă penală.

Obligația cu clausă penală poate însă fi compensată după dreptul comun, pentru că clausa penală nu este de cât fixarea de mai înainte a daunelor ce urmează a se plăti la caz de inexecutare (art. 1066, 1069); obligația însă tot pură și simplă remâne [4]).

Oblig. de a face. Controversă.

Unii autori cred că compensația legală poate să aibă loc între două obligații de a face, dacă, bine înțeles, obiec-

[1]) Cpr. Pothier, II, 624. Baudry, II, 1116. Demolombe, XXVIII, 486. Demante, V, 242 bis IV. Pand. fr., I, 5673. Thiry, III, 82. Duranton, XII, 385. Cas. fr. *Pand. Période.* 1900. 1. p. 149. Art. 1287, § 1 din Codul italian este formal în această privință.

[2]) Cpr. Pothier, II, 629. Marcadé, IV, 818. Demolombe, XXVIII, 489. T. Huc, VIII, 151, *in fine.* G. Giorgi, VIII, 21. Pand. fr., I, 5674. Lair, *De la compensation et des demandes réconventionnelles* (Paris, 1862), p. 209. Cpr. L. 22, Dig., 16, 2, *De compensationibus.* — Vedi însă Desjardins, *op. cit.*, p. 209, nota 1.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 490. Pand. fr., I, 5675. T. Huc, VIII, 151, *in fine.* G. Giorgi, VIII, 21.—Vedi însă Marcadé (IV, 818, *in fine*), care dice că compensația va putea să aibă loc dacă debitorul a lăsat să treacă termenul obligației, fără a dice nimic.

[4]) Demolombe, XXVIII, 491. Pand. fr., I, 5676.

tul ambelor obligaţiuni este identic de aceiaş specie [1]). La aceasta însă se respunde că art. 1145 se referă numai la obligaţiile de a da, ear nu şi la acele de a face şi că identitatea perfectă a ambelor obligaţii nu există nici o dată în realitate [2]).

Am ḑis că, după art. 1145, § 1, compensaţia legală nu poate să aibă loc de cât între două datorii de bani sau având de obiect lucruri fungibile între ele, adecă, care, după intenţia părţilor, pot fi înlocuite unele prin altele.

Acest principiu sufere însă o excepţie însemnată, care se vede prevĕḑută de § 2 al art. 1145. Eată, în adevĕr, cum se exprimă acest text:

Art. 1145, § 2. — Prestaţiunele *în fructe* [3]) al căror preţ este regulat (adecă constatat) prin mercuriale, *se compensă* [4]) cu sumele lichide şi exigibile. (Art. 1143, 1145, § 1 C. C. Art. 139 Pr. civ. Art. 1291, § 2 C. fr.).

După acest text, care necontestat este o excepţie, şi ca atare, de strictă interpretare [5]), prestaţiunele de grâne sau producte (acesta fiind sensul cuvêntului *fructe* întrebuinţat de legiuitorul nostru) [6]), constatate prin *mercuriale* [7]), sunt compensabile cu sumele lichide şi exigibile.

---

[1]) Duranton, XII, 396.

[2]) Demolombe, XXVIII, 492. Pand. fr., I, 5677. Larombière, III, art. 1291, No. 14. Veḑi şi *infrà*, p. 746.

[3]) Textul fr. ḑice: *prestaţiunele în grâne sau producte (denrées), necontestate*, etc.

Deosebire de redacţie de la C. fr.

[4]) Textul fr. ḑice: *se pot compensa (peuvent se compenser)*, şi autorii observă că aceste cuvinte nu conferă numai o facultate părţilor, ci însemnează că prestaţiunele de grâne sau producte sunt, prin excepţie, de drept compensabile cu datoriile de bani. Cpr. Laurent, XVIII, 395. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 226, nota 3. Baudry, II, 1117. Marcadé, IV, 823. Demolombe, XXVIII, 509. Duranton, XII, 390. Larombière, III, art. 1291, No. 11. Pand. fr., I, 5688. Textul nostru se exprimă deci, în această privinţă, mai corect de cât acel fr., însă trebuea ḑis: *compensează* în loc de *compensă*.

[5]) Cpr. Pand. fr., I, 5680, 5686. Baudry, II, 1117.

[6]) Dovadă că aceasta este sensul legei este că mercurialele nu constată preţul fructelor propriu ḑise, ci a productelor care se vênd în bâlciuri. Prin producte se înţelege aici toate lucrurile care servesc de hrană omului sau animalelor, precum grâul, porumbul, ovĕsul, orzul, etc. Cpr. Demolombe, XXVIII, 497. Demante, V, 242 bis XII. Pand. fr., I, 5680. Prin *fructe*, legiuitorul nostru înţelege deci fructele pământului.

[7]) Prin *mercuriale* (de la Mercur, ḑeul comerciului), se înţe-

Astfel, dacă îți datoresc bani și D-ta îmi datorești grâu, sau porumb, sau alte producte al căror preț este *constatat* prin mercuriale [1]), aceste producte representând bani, după prețul curent, compensația va avea loc, ca și cum ambele obligații ar fi consistat din capul locului în sume de bani.

Motivul acestei excepțiuni, pe care Pothier n'o admitea (II, 626), și pe care autorii în genere n'o aprobă [2]), este că productele pot în tot-deauna fi prefăcute în bani și banii în producte.

De câte ori însă va fi vorba de producte necotate în mercuriale sau de alte lucruri, de exemplu, de instrumente aratorii [3]), motivul excepțiunei ne mai avênd ființă, se va aplica regula generală, adecă compensația nu va avea loc [4]).

De asemenea, compensația nu va avea loc în casul în care ambele datorii ar avea de obiect producte de o natură deosebită, cu toate că prețul lor curent ar fi constatat prin mercuriale. Textul cuprinzênd o excepție, este, după cum am vĕdut, de strictă interpretare [5]).

---

lege aici registrele ținute în unele comune, care constată prețul curent al unor producte, după operațiile comerciale. Legiuitorul francez mai vorbește încă de *mercuriale* în art. 129 Pr. civ., în privința hotărîrelor care condamnă la restituirea de fructe. Legiuitorul nostru, în textul corespundĕtor (art. 139 Pr. civ.), nu voește ca valoarea fructelor ce urmează a fi restituite să se prețelueasca după mercurialele târgului celui mai apropiat, ci *după o estimație făcută de experți*. Textul din noul proiect a D-lui Ministru Dissescu înlocuește aceste cuvinte prin următoarele: *după prețuirea ce se va face.—Blanc bonnet, bonnet blanc!*

[1]) Atât textul nostru cât și acel francez întrebuințează expresiunea improprie *regulat* prin mercuriale, însă cu bună samă trebuea dis *constatat*, pentru că mercurialele nu *fixează* cursul sau prețul productelor, aceasta fiind contrar principiului libertății comerciului, ci 'l *constată* numai. Cpr. Demante, II, 242 bis XII. Laurent, XVIII, 392. Pand. fr., I, 5681. G. Giorgi, VIII, 11.

[2]) Baudry, II, 1117. Laurent, XVIII, 392. G. Giorgi, VIII, 11. Larombière, III, art. 1291, No. 11.

[3]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a 1, 1889, consid. de la p. 854.

[4]) Cpr. Laurent, XVIII, 393. Demolombe, XXVIII, 498. Pand. fr., I, 5681. Duranton, XII, 389. Larombière, III, art. 1291, No. 11.

[5]) Baudry, II, 1117. T. Huc, VIII, 151. Thiry, III, 82. Arntz, III, 237. Pand. fr., I, 5686. Demolombe, XXVIII, 507, 508.

Legiuitorul fr. şi acel italian (art. 1287, § 2) mai cer încă, pentru că excepţia să'şi primească aplicare, ca datoria de producte să fie *necontestată*, ceea ce în spiritul legei însemnează *necontestabilă*, pentru că n'ar fi de ajuns ca adversarul să conteste datoria, dacă contestaţia sa este absolut lipsită de temeiŭ [1]). Acest cuvênt a fost eliminat din textul nostru, însă, cu toate acestea, soluţia trebue să fie şi la noi aceeaş, pentru că, dacă legiuitorul ḑice că datoria trebue să fie necontestată, el înţelege cu bună samă ca ea să fie *lichidă şi exigibilă*; altfel compensaţia este cu neputinţă [2]).

Prestaţiune periodică.

Naşte acum chestiunea de a se şti dacă, pentru ca excepţia prevĕḑută de § 2 a art. 1145 să-şi aibă loc, se mai cere încă ca datoria de producte să aibă caracterul unei prestaţiuni *periodice?* Chestiunea este controversată în Francia.

Unii argumentând din cuvêntul *prestaţiune*, pe care îl întrebuinţează legiuitorul, admit afirmativa [3]). Alţii aplică însă § 2 al art. 1145 la ori ce datorie de producte, fie ea periodică sau nu, sub cuvênt că dreptul vechiŭ nu făcea nici o distincţie în această privinţă şi că motivul pe care se întemeiază excepţia prevĕḑută de lege este aplicabilă şi într'un caz şi în altul [4]).

Se admite însă în genere că judecătorii pot, prin o apreciare suverană a intenţiei părţilor, să înlăture compensaţia în privinţa unei datorii de producte neperiodice, atunci când partea căreia productele sunt datorite dovedeşte că are un interes legitim a dobêndi predarea lor în na-

---

Demante, V, 242 bis XV. Laurent, XVIII, 393. G. Giorgi, VIII, 11. Larombière, III, art. 1291, No. 11. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 226. Lair, *op. cit.*, p. 206.—*Contrà.* Marcadé, IV, 819, 820. Desjardins, *op. cit.*, p. 382, No. 113. Massé-Vergé, III, § 571, p. 455, nota 5.

[1]) Demolombe, XXVIII, 500, care citează în acest sens discursul lui Jaubert. „Dacă judecătorul s'ar convinge că datoria îşi are fiinţă, ḑice acest legislator, el va admite de bună samă compensaţia".

[2]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 499. Laurent, XVIII, 392. Demante, V, 242 bis XIII. Pand. fr., I, 5682.

[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 394. Larombière, III, art. 1291, No. 11. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 226, n. 5. Baudry, II, 1117.

[4]) Marcadé, IV, 821. Demolombe, XXVIII, 502. Desjardins, *op. cit.*, No. 113, p. 382. Duranton, XII, 390. Pand. fr., I, 5683.

tură, precum, de exemplu, în casul când ea ar fi declarat, în momentul închierei contractului, că aceste producte sunt destinate la cultura pământului sau la o speculație comercială [1]).

Datoriile care au de obiect restituirea de fructe.

Ce trebue să decidem în privința datoriilor care ar avea de obiect restituirea *de fructe?* In Francia, chestiunea este controversată [2]). La noi, însă, legiuitorul întrebuințând cuvêntul *fructe*, credem că dispoziția art. 1145, § 2 va fi aplicabilă la datoriile care ar avea de obiect restituirea de fructe, cu atât mai mult cu cât am vĕdut că acest text se aplică prestațiunelor chiar neperiodice, și datoria fructelor intră în categoria datoriilor neperiodice [3]).

Casul in care una din datorii este causa celeilalte.

In fine, pentru a termina cu comentariile acestui paragraf, vom observa că, după părerea unanimă a autorilor, compensația nu va avea loc între o datorie de producte și datoria unei sume de bani, atunci când una din ele ar fi causa celeilalte, când ambele ar isvorî din un contract sinalagmatic, de ex., din o vêndare, pentru că, în asemenea împrejurări, compensarea ar viola intenția manifestă a părților, ar desființa contractul, împedecând ori ce transacție serioasă asupra productelor, resultat care, în mod logic, nu poate fi atribuit legiuitorului [4]).

Astfel, dacă'ți am vêndut un vagon de grâu cu preț de 1000 lei, îți datoresc productele vêndute și D-ta îmi datorești prețul. Compensația nu va avea loc între aceste două datorii în baza art. 1145, § 2, de și prețul productelor vêndute ar fi cotat în mercuriale, pentru că asemenea compensare ar avea de scop anularea tuturor contractelor de asemenea natură, ceea ce ar fi absurd.

---

[1]) Demolombe, XXVIII, 505. Pand. fr., I, 5684. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 227. Larombière, III, art. 1291, No. 11.

[2]) Vedi Pand. fr., I, 5685.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 503 urm. Marcadé, IV, 821.— Vedi însă Larombière, III, art. 1291, No. 12. Cpr. art. 139 Pr. civ.

[4]) Cpr. Baudry, II, 1117. Pand. fr., I, 5687. Demolombe, XXVIII, 506. Laurent, XVIII, 396. Desjardins, *op. cit.*, p. 383. Demante, V, 242 bis XIV. Marcadé, IV, 822. Thiry, III, 82. Giorgio Giorgi, VIII, 11. Mourlon, II, 1441 bis, și toți autorii.

A doua condiție.—Ambele datorii trebue să fie lichide.

Indeplinirea compensației legale cere, în al doilea loc, ca ambele datorii să fie *lichide, limpezite*, după cum se exprimă art. 1894 din Codul Calimach, sau *rechtigen*, după cum se exprimă textul corespunzător din Codul austriac (1439). O datorie este *lichidă* [1]), ține Pothier (II, 628), când se constată că se datorește și cât anume : *cum certum est an et quantum debeatur.*

Pentru a fi lichidă, datoria trebue să fie deci certă în privința existenței sale, *an*, și determinată în privința cuantumului ei, *quantum.*

Această condiție a fost împrumutată de legiuitorul modern de la vechiul drept francez, care o admisesă și el după dreptul roman [2]).

Codul german. Noul Cod german nu pune lichiditatea în numĕrul condițiilor cerute pentru existența compensației, fiind de ajuns ca ambele prestațiuni să aibă de obiect lucruri de aceiaș natură și să fie exigibile (art. 387) [3]).

Acest sistem este aprobat de unii jurisconsulți, pentru că astăzi compensația nu mai este judiciară, ca în timpul lui Justinian, ci se îndeplinește în virtutea legei și chiar fără știrea debitorilor [4]); însă la această obiecțiune se respunde că compensarea fiind asimilată plății, legiuitorul n'a voit ca ea să poată avea loc atunci când plata n'ar putea fi cerută. Ori, plata unei datorii nelichide fiind cu

---

[1]) Cuvêntul *lichid* vine de la *liquet* și însĕmnează clar, transparent ca apa. Cpr. Boissonade, *op. cit.*, p. 684 și 693, No. 606 și 613, *ab initio.*

[2]) L. 14, § 1, Cod., *De compensationibus*, 4, 31. Cpr. art. 206 din Cutuma Parisului ; art. 37, *Coutume du Bourbonnais*, etc. Vedi Pand. fr., I, 5689.

Art. 387 Cod. german. [3]) „Dacă două persoane își datoresc reciproc prestațiuni a căror obiect este de aceiaș natură, ține art. 387 din Codul german, fie care parte poate să compenseze creanța sa cu cealaltă, îndată ce ea poate să ceară prestațiunea ce i se datorește și să execute pe acea care'i incumbă". Conform art. 131 Cod. federal al obligațiilor ; art. 505 C. civ. japonez, promulgat la 28 April 1896.

[4]) Vedi Fréderic Duranton, *Revue de droit fr. et étranger*, anul III (1846), p. 862. Cpr. Desjardins, *op. cit.*, p. 295. Pand. fr., I, 5689. Saleilles, *D'une théorie de l'oblig. d'après le projet du C. civ. allemand*, No. 65. T. Huc, VIII, 152.

neputință, nici compensarea nu poate avea loc, dacă una din datorii nu îndeplinește această condiție [1]).

Codul austriac și Calimach.

De aceea, lichiditatea este admisă atât în Codul austriac (art. 1439), cât și în Codul Calimach: „Nu poate cineva să răfuească o pretenție *nelimpezită* cu alta limpezită", dice art 1894 din acest din urmă Cod (1439 C. austriac) [2]).

Așa dar, bine a făcut legiuitorul de a prescris lichiditatea datoriilor, și această condiție cuprinde două elemente: 1° Certitudinea existenței datorii; și 2° Determinarea cuantumului ei.

Datorie litigioasă.

Certitudinea existenței datoriei.—Primul element al lichidității este existența datoriei, *an debeatur*. O datorie litigioasă nu poate fi opusă în compensație, puțin importă dacă litigiul este relativ la un punct de drept sau la un punct de fapt, pentru că însuș existența sa fiind contestată, ea nu este lichidă [3]).

Contestația trebue să fie serioasă.

Remâne însă bine înțeles că ori ce contestație nu este suficientă pentru a împedeca compensația, căci altfel ea ar atârna de voința fie căruia din debitori. Contestația, pentru a împedeca compensația, trebue deci să fie *serioasă* (L. 14, § 1, Cod., 4, 31, *De compensationibus*), ceea ce se va aprecia în mod suveran de judecătorii fondului. De câte ori judecătorii se vor convinge că datoria își are existență și că contestația n'a fost întrodusă de cât din spirit de șicană și de vexațiune, ei vor declara că compensația a avut loc. Legea cere, în adevĕr, ca datoria să fie certă în privința existenței ei, ear nu ca ea să fie recunoscută de debitor [4]). Așa dar, simpla denegare sau nerecunoașterea

---

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 512. Demante, V, 242 bis VII. Thiry, III, 82. Pand. fr., I, 5690. Laurent, XVIII, 397. G. Giorgi, VIII, 19.

[2]) Confom: art. 1287 Cod. italian; art. 1196 C. spaniol; art. 765 C. portughez; art. 1463 C. olandez, etc.

[3]) Cpr. Cas. fr., D. P. 51. 1. 192 și 317. Sirey, 51. 1. 740 și Sirey, 52. 1. 17. Pand. fr., I, 5692 urm.

[4]) Cpr. Baudry, II, 1118. Thiry, III, 82. Pand. fr., I, 5705 urm. Larombière, III, art. 1291, No. 15. Demolombe, XXVIII, 516. Arntz, III, 239. Répert. Dalloz *Supplém.*, *Oblig.*, 1121. Mourlon, II, 1442. G. Giorgi, VIII, 20. Demante, V, 242 bis V. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 227, t. și n. 8. Desjardins, *op. cit.*, No. 116. Laurent, XVIII, 398 urm. Cpr. Cas. fr. D.

semnăturei din un act sub semnătură privată, n'ar fi în genere suficientă pentru a face să se considere ca necertă obligaţia menită a fi dovedită prin acest act.

Oblig. sub o condiţie suspensivă.

De asemenea, obligaţia contractată sub o condiţie suspensivă nu este lichidă *pendente conditione*, pentru că ea nu există încă şi nici nu se ştie dacă va exista când-va [1]). Este, în adevĕr, de principiu că de câte ori o creanţă poate fi înlăturată prin o excepţie, de atâtea ori compensaţia nu poate avea loc [2]).

Oblig. contractată sub o condiţie resolutorie.

Soluţia va fi însă cu totul alta în privinţa obligaţiei contractate sub o condiţie resolutorie, pentru că condiţia resolutorie nepunênd în suspensie nici existenţa, nici executarea obligaţiei (art. 1019), nu poate să împedice compensaţia de a avea loc. Compensaţia va fi, pe de o parte, desfiinţată cu efect retroactiv, şi cu toate consecinţile ei, îndată ce condiţia se va îndeplini, ear pe de altă parte, ea nu va fi definitivă de cât atunci când va fi evident că condiţia resolutorie nu se va îndeplini [3]).

Determinarea cuantumului datoriei.—Al doilea element al lichidităţei datoriei este determinarea cuantumului ei, *quantum debeatur*. De câte ori, deci, această determinare face obiectul unei instanţe pendente, de câte ori ea dă loc la contestaţiuni serioase, care necesitează verificări sau preţeluiri îndelungate, de câte ori ea atârnă de regularea unor socoteli, etc., de atâtea ori se va decide că datoria nu este lichidă [4]).

P. 72. 1. 413. D. P. 83. 1. 473.—Veḑi însă T. Huc, VIII, 152, care ḑice că distincţia între contestaţiile serioase şi cele neserioase este o formulă menită a acoperi arbitrarul tribunalelor.

[1]) Cpr. Baudry II, 1118. Thiry, III, 82. Laurent, XVIII, 410. Demolombe, XXVIII, 542. T. Huc, VIII, 152. Pand. fr., I, 5778 urm. Duranton, XII, 403. Massé-Vergé, III, § 571, p. 456, t. şi nota 9. T. Huc, VIII, 152. Molitor, *op. cit.*, 998. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 228. Marcadé, IV, 824. Demante, V, 242 bis IX. Cas. fr. D.-P. 58. 1. 318. Sirey, 58. 1. 309, 310.

[2]) „*Quœcunque per exceptionem perimi possunt, in compensationem non veniunt*". L. 14, Dig., *De compensationibus*, 16, 2.

[3]) Pand. fr., 5781 urm. Arntz, III, 238. Demolombe, Marcadé, *loco suprà cit.* Duranton, XII, 404. Laurent, XVIII, 416. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 229. Cas. fr. Sirey, 47. 1. 563.

[4]) Cpr. Pothier, II, 628. Baudry, II, 1118. Pand. fr., I, 5709

In puterea acestor principii, s'a decis că mandantele nu poate pentru ceea ce i se datorește să opue mandatarului în compensație suma ce el ar avea de luat de la acest din urmă în basa socotelelor care n'au fost încă predate [1]).

Compensația legală nu va fi admisă dacă datoria nu este lichidă, chiar dacă ea ar putea fi ușor lichidată, pentru că compensația fiind o plată fictivă, nu se poate plăti o datorie a cărei cătime este necunoscută. Compensația, în asemene caz, va fi judiciară, adecă nu va exista de cât după ce judecătorii vor hotărî cuantumul datoriei [2]). Datorie lichidabilă.

Judecătorii fondului sunt, în această privință, suverani pentru a decide, după împrejurările fie cărei cause, dacă o datorie presintă sau nu caracterele lichidității cerute de lege pentru compensația legală [3]). Apreciarea judecăt. fondului.

Curtea de casație își exercită însă controlul său în casurile excepționale în care decisia de fond ar curma în mod implicit sau explicit un punct de drept, precum, de exemplu, în casul în care ea ar fi statuat asupra valorei unui titlu stabilit în mod regulat și recunoscut de autoritatea competentă, sau asupra punctului de a se ști dacă o datorie trebue să se considere ca lichidată din ziua datei titlului, sau de la pronunțarea decisiunei care a confirmat-o [4]). Casurile în care Curtea de casație își exercită controlul său.

Așa dar, în resumat, nu sunt lichide și nu pot fi opuse în compensare: datoriile supuse unei condițiuni suspensive; creanțele litigioase; pretinsele creanțe în daune

urm. Demolombe, XXVIII, 518 urm. T. Huc, VIII, 153. Laurent, XVIII, 403. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 227. Larombière, III, art. 1291, No. 3. Desjardins, *op. cit.*, No. 117. C. Nancy. D. P. 88. 2. 183. Cpr. și Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1885, p. 386.

[1]) C. Bruxelles, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2644. Pand. fr. I, 5710.

[2]) Laurent, XVIII, 404. Miller, *Encyclopédie du droit*, v° *Compensation*, 56. Desjardins, *op. cit.*, No. 117, p. 393. T. Huc, VIII, 154. Lair, *op. cit.*, p. 214. Pand. fr., I, 5721.—*Contrà.* Demolombe, XXVIII, 523. Massé-Vergé, III, § 571, p. 456, nota 7. Répert. Dalloz, *Supplém., Oblig.*, 1125. Cpr. Cas. fr. D. P. 79. 1. 432. Vedi și art. 765 din Codul portughez, după care o datorie este lichidă când cuantumul ei este determinat, sau poate fi determinat *în termen de nouĕ dile.*

[3]) Cas. fr. D. P. 79. 1. 432. Sirey, 80. 1. 72. Pand. fr., I, 5722.

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 5723. T. Huc, VIII, 154.

sau în despăgubire, a căror principiu este numai alegat[1]); acele a căror existență atârnă de regularea unor socoteli[2]); acele în privința cărora creditorul nu este în mĕsură de a aduce o dovadă imediată și a căror justificare ar necesita o procedură mai îndelungată[3]); acele care sunt *serios* contestate, cu toate că resultă din un titlu, mai cu samă când acest titlu este un act sub semnătură privată[4]); în fine, obligațiile de a face, pentru că ele pot fi reduse la neant[5]).

A treia condițiе.—Ambele datorii trebue sa fie exigibile.

A treia condițiе neaparată pentru ca compensația legală să poată avea loc, este ca ambele datorii să fie exigibile, adecă să poată fi urmărite în justiție: „Nu poate cineva, dice art. 1894 din Codul Calimach (1439 C. austriac), să răfuească o pretenție a cărui termen încă nu s'au implinit cu o pretenție a cărui termen au sosit".

Această condițiе resultă, ca și fungibilitatea, din însuș natura compensației.

Nu se poate pricepe, în adevĕr, cum legea ar impune părților o îndoită plată fictivă, atunci când nici una nici alta n'ar putea cere o plată reală[6]).

De aceea, toate legislațiunele străine, chiar și acele care nu admit lichiditatea datoriilor, admit că ele trebue să fie *exigibile*, pentru ca compensația să poată avea loc[7]).

---

[1]) Obligația care resultă din un delict nu e lichidă, pentru că ori cât de grav ar fi acest delict, nu se știe încă ce sumă judecătorii vor acorda cu titlu de daune. Cpr. Berriat St. Prix, *op. cit.*, II. 4873. Vedi și *infrà*, p. 771, t. și nota 3.

Art. 370, § 2 C. com. [2]) Cpr. C. Nancy. D. P. 74. 2. 41.— După art. 370, § 2 din Codul de comerciŭ, contractul de cont curent produce însă compensația reciprocă între părți, până în concurența debitului și a creditului respectiv, *la încheerea socotelei*, cu reserva plății diferenței. Vedi asupra acestui text, E. Caluci, *Il Codice di commercio italiano commentato*, IV, p. 39, No. 8. G. Giorgi, VIII, 82.

[3]) Cpr. Cas. fr. D. P. 71. 1. 100.

[4]) Vedi *suprà*, p. 738.

[5]) Berriat St. Prix, *loco suprà cit.* Larombière, III, art. 1291, No. 14. G. Giorgi, VIII, 9. Vedi și *suprà*, p. 738.

[6]) Cpr. Pothier, II, 627. Pand. fr., I, 5763. Laurent, XVIII, 407. Thiry, III, 82. Demolombe, XXVIII, 536.

[7]) Cpr. art. 131 Cod. federal; art. 387 Cod. german; art. 505 Cod. civ. japonez, etc.

Oblig. naturale.

Compensația legală nu poate deci să aibă loc în privința obligațiilor naturale, asemenea obligație nefiind exigibilă, de oare ce creditorul nu are acțiune pentru a cere executarea ei [1]).

Oblig. contractate sub o condiție suspensivă. Oblig. prescrise, etc.

Ea este de asemenea cu neputință în privința obligațiilor contractate sub o condiție suspensivă nerealisată încă [2]); în privința datoriilor prescrise, cel puțin dacă prescripția a fost propusă de debitor înainte de nașterea creanței sale sau înainte ca ea să fi îndeplinit condițiile prescrise de art. 1145 [3]); în privința datoriilor anulabile sau rescindabile, îndată ce anularea sau rescisiunea lor a fost admisă de justiție, căci până la anularea sau rescisiunea obligațiunei ea există și, prin urmare, poate fi stînsă prin compensație [4]).

Oblig. anulabilă sau rescindabilă.

O datorie anulabilă sau rescindabilă n'ar putea însă fi opusă în compensație, dacă creditorul care o opune 'și ar fi reservat exercițiul acțiunei în anulare sau în resci-

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1119. Pand. fr., I, 5788. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Oblig.*, 1136. Molitor, *op. cit.*, 994. Arntz, III, 159 și 238. T. Huc, VIII, 155. Vedi și autorii citați *suprà*, p. 20, nota 4.—Vedi însă Massol, *Oblig. naturelles*, p. 247 urm. Compensația convențională poate însă să aibă loc și în privința obligațiilor naturale cu consimțemêntul debitorului. Cpr. Baudry, II, 1014 bis, *in fine* și *suprà*, p. 21, *ad notam*. La Romani, obligațiile naturale erau supuse compensației. Vedi Mollitor, *op. cit.*, III, 991, 993.

[2]) Vedi *suprà*, p. 744.

[3]) Larombière, III, art. 1291, No. 25. Demolombe, XXVIII, 544. Pand. fr., I, 5784. Laurent, XVIII, 409. Cpr. art. 390 C. german; art. 508 C. civ. japonez din 1896.—Unii autori pun însă în principiu în mod absolut că o datorie prescrisă nu poate fi opusă în compensație. Vedi Arntz, III, 238. Baudry, II, 1119. Duranton, XII, 408. Marcadé, IV, 826. Merlin, Répert. v° *Compensation*, § 2, No. 3 și 9. Troplong, *Prescription*, I, 34, 66. Desjardins, *op. cit.*, No. 120. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 228.

[4]) Cpr. Pand, fr., I, 5786. Demolombe, XXVIII, 545. Laurent, XVIII, 417. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 229. Larombière, III, art. 1291, No. 24.—Unii autori susțin și de astă dată în mod absolut că o datorie anulabilă sau rescindabilă nu poate fi propusă în compensație, pentru că debitorul putênd să opue creditorului o excepție peremtorie, datoria nu este exigibilă în sensul art. 1145, § 1. Cpr. Marcadé, IV, 826. Merlin, *loco suprà cit.* Arntz, III, 239.

siune, pentru că asemenea reservă ar face-o necertă şi, prin urmare, nelichidă [1]).

Rentă viageră.

Compensaţia nu poate să aibă loc pentru capitalul unei rente viagere, pentru că el nu poate fi nici cerut de debitor, nici impus de creditor (art. 1647, 1648) [2]).

Datorie cu termen.

In fine, o datorie cu termen nu poate să servească de bază compensaţiei legale, pe cât timp termenul n'a ajuns la scadenţă ; altfel debitorul ar fi lipsit fără ştirea şi în contra voinţei sale de beneficiul termenului (art. 1023) [3]). „*Quod in diem debetur, non compensabitur antequam dies veniat, quanquam dari oporteat*“ [4]).

Este însă de observat că aceasta nu este adevărat de cât în privinţa termenului de drept, căci termenul de graţie nu împedică compensaţia [5]) :

Art. 1146.—Termenul de graţie nu împedică compensaţiunea. (Art. 1101, 1582, 1831 C. C. Art. 1292 C. fr.).

Motivul acestei dispositiuni este lesne de priceput : Termenul de graţie este o favoare acordată debitorului, în contra convenţiunei părţilor, pentru motive de umanitate [6])

---

[1]) Pand. fr., I, 5787. Laurent, XVIII, 400, *in fine*.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 5790. Duranton, XII, 409.

[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 411. Demolombe, XXVIII, 527. Pand. fr., I, 5765. Duranton, XII, 400.

[4]) L. 7, Pr., Dig., 16, 2, *De compensationibus*.

[5]) Veḑi *suprà* p. 108, nota 1 şi p. 507, t. şi nota 2.—Clausa contractuală prin care debitorul este autorisat a plăti după un timp oare care, în urma unei înştiinţări prealabile, nu constitue un termen de graţie. Cas. fr. Sirey, 92. 1. 481. T. Huc, VIII, 155. Pand. fr., I, 5770.

Procedura acordărei termenului de graţie.

[6]) Curtea din Iaşi a decis, în majoritate (3 Ianuar 1900), că termenul de graţie poate fi acordat, în toate casurile, mai ales în momente de crisă, după cererea orală a debitorului, chiar când el ar fi urmărit în basa unui titlu executor, şi aceasta fără ca debitorul să aibă nevoe de a face o contestaţie la urmărire, conform art. 400 urm. şi 525 Pr. civ. (*Curierul judiciar*, No. 9 din 1900). Nu împărtăşim acest mod de a vedea. In adevĕr, trebue să distingem casul în care termenul de graţie este cerut şi poate chiar fi acordat din oficiu în cursul unei judecăţi, de acela în care el este cerut cu ocasia unei urmăriri îndreptate contra debitorului, în baza unui titlu executor. In casul întâi, nu se cere absolut nici o formalitate, şi prin urmare, nici chiar o cerere scrisă ; în casul de al doilea însă, trebueşte o contestaţie la urmărire. Aceasta resultă din art. 1101, care

și din causa împrejurărilor nenorocite care'l împedică de a plăti pentru moment; scopul său fiind de a da debitorului timpul trebuitor spre a'și procura banii necesari pentru facerea plății, el nu mai are nici o rațiune de a fi și trebue să înceteze de câte ori debitorul a devenit creditorul creditorului său și se poate libera pe cale de compensație; căci altfel, creditorul a cărui creanță ajunsese mai înainte la scadență ar fi trebuit se plătească pe propriul său debitor, remânênd ca el să fie plătit, la rêndul lui, după expirarea termenului de grație, atunci când, poate, debitorul ar fi insolvabil. De aceea, această soluție logică era admisă și la Romani [1]).

Datoriile neajunse încă la scadență a unui debitor falit devin exigibile prin simplul efect al declarațiunei falimentului (art. 1025 C. C. și 715 C. com.). Această exigibilitate, care are de scop mai cu samă de a înlesni lichidarea falimentului, nu echivalează însă, din punctul de vedere al compensației, cu acea care ar resulta din expirarea termenului și, prin urmare, nu face ca datoriile lui să fie compensabile cu acele pe care creditorii lui le ar avea în contra lui și care ar fi exigibile. In adevĕr, dacă declararea de faliment atrage pentru debitor perderea beneficiului termenului, ea îi rădică în acelaș timp de drept administrația bunurilor sale (art. 713 Cod. com.) și prin urmare și facultatea de a putea plăti pe unii din creditorii săi în detrimentul masei. Deci, dacă el nu poate să facă o plată reală, nu poate să facă nici plăți fictive, fie că datoria sa ar fi ajuns la scadență în urma declărărei falimentului, fie că exigibilitatea ar fi efectul hotărîrei declarative de faliment (art. 715 C. com.) [2]).

Art. 1025 C. C. 715 C. com.

---

prevede că judecătorii *pot să oprească execuțiunea urmăririlor îndreptate contra debitorului*, lăsând lucrurile în *statu quo*. Ori, o urmărire, fie mobiliară, fie imobiliară, nu poate fi oprită în baza unei cereri verbale, ci numai în baza unei contestațiuni sau opositiuni scrise. Vedi în acest sens adnotația noastră care întovărășește această decisie în *Curierul judiciar*, *loco suprà cit.* și minoritatea Curței, compusă din Dl. președ. I. I. Vrănceanu.

[1]) Vedi L. 16, § 1, Dig., 16, 2, *De compensationibus*, citată *suprà*, p. 108, nota 1.

[2]) Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 216, 261. Renouard, *Des faillites*, I, p. 321. Esnault, *Id.*, I, 171. Répert. Dal-

Această soluţie este criticată de unii autori ca contrară echităţei [1]), şi chiar respinsă de unele legislaţiuni străine, de exemplu, de legea germană asupra falimentelor *(Konkursordnung)* din 10 fevruar 1877 (art. 48), pusă în aplicare la 1 Oct. 1879 [2]).

Ori care ar fi temeinicia acestei critici, nici compensaţia legală, nici acea judiciară, nefiind admisă de legea noastră în asemenea materie, debitorul falitului va plăti datoria sa în mânele sindicului, remânênd ca el să figureze în masă ca creditor al falitului şi să'şi primească dividendul cuvenit.

Insolvabilitatea unui debitor necomerciant.

Insolvabilitatea notorie sau deconfitura unui necomerciant atrage şi ea, pentru debitorul devenit insolvabil, perderea beneficiului termenului (art. 1025) [3]); debitorul insolvabil remânênd însă stăpân asupra bunurilor sale şi

---

loz, *Supplém.*, *Faillite*, 546. Bravard et Demangeat, *Dr. comm.*, V, p. 160. Alauzet, *Idem*, VII, 2487. Thaller, *Dr. comm.*, 1649 urm. Marcadé, IV, 827. Bédarride, *Faillites*, I, 90. Boulay-Paty, *Idem*, 176. Laurent, XVIII, 413. Baudry, II, 1119. T. Huc, VIII, 156. Demolombe, XXV, 700 şi XXVIII, 540. Larombière, III, art. 1291, No. 27. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 228, text şi nota 15. Pand. fr., I, 1390, 1478, 5771. E. Cuzzeri, *Il Cod. di comm. ital. commentato*, VII, p. 123, No. 165. Giorgio Giorgi, IV, 416. Tito Masi, *Del fallimento*, I, p. 333 urm. Calamandrei, *Del fallimento*, I, 160. H. Vidari, *Corso di diritto commerciale*, VIII, 7596. C. N. Toneanu, *Falimentele*, 155, p. 191. Cas. fr. D. P. 77. 121 şi 128. Sirey, 77. 1. 241. D. P. 80. 1. 29. C. Orléans şi Paris. D. P. 83. 2. 199. D. P. 86. 2. 190. *Pand. Période.* 87. 1. 172. Vedi şi *suprà*, p. 125, t. şi n. 1.

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 156. R. Saleilles, *op. cit.*, 62, 63.— Vedi însă Lyon-Caen et Renault, *op.* şi *loco suprà cit.*, care dă motive puternice pentru justificarea acestei dispoziţiuni.

[2]) Se poate consulta cu folos asupra acestei legi, Kohler, *Lehrbuch des Konkursrechtes;* Wilmowski, *Deutsche Reichskonkursordnung;* Q. Fitting, *Das Reichskonkursrecht und Konkursverfahren* ; Schrutka-Rechtenstamm, *Kompensation im Konkurse;* Pand. fr., v° *Faillite*, 10055 urm., etc.

[3]) Această soluţie este admisă şi în Francia, de şi textul francez (1188 C. C.) tace cu desevêrşire in privinţa deconfiturei. Vedi *suprà*, p. 124, *ad notam* şi p. 126, 127. Cpr. Pand. fr., *Oblig.*, I, 5772 şi *Faillite*, 9755 urm. C. Bourges. D. P. 92. 2. 455 şi autorităţile arătate *suprà*, *loco cit.*

putênd să facă o plată reală, nimic nu se opune la operarea compensațiunei [1]).

In teoria generală, admisă în Francia, se decide însă în genere că compensația nu va avea loc de cât în urma pronunțărei judecății care constată insolvabilitatea [2]).

Aceiaș soluție este generalmente admisă și în privința perderei beneficiului termenului prin micșorarea de către debitor a siguranțelor ce el dăduse creditorului prin contract (art. 1025).

In această teorie, datoria neajunsă încă la scadență n'ar deveni exigibilă și prin urmare compensabilă, de cât din ziua în care micșorarea garanțiilor date ar fi fost constatată judecătorește [3]).

Aceste sunt condițiile ce trebue să îndeplinească ambele datorii pentru a putea fi compensate. Astfel, nici o deosebire de causă a ambelor datorii (art. 1147, *ab initio*), nici inegalitatea datoriilor (art. 1144), nici împrejurarea că datoriile n'ar fi platnice în acelaș loc (art. 1150), nu împedică compensația.

Este însă de observat că cele trei condițiuni ce am examinat până acum sunt relative la *datoriile* ce urmează a fi compensate, ear a patra condiție, despre care avem să ne ocupăm, este relativă *la persoanele* între care compensația are loc.

A patra condiție.—Creditorul fie cărei obligațiuni trebue să fie debitorul personal și principal al celeilalte.

Pentru ca compensația legală să poată avea loc, se mai cere încă ca creditorul fie cărei obligațiuni să fie de-

[1]) Cpr. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, VII, 216, *in fine*. Demolombe, XXVIII, 541. Laurent, XVIII, 414. Pand. fr., *Oblig.*, I, 5773 și *Faillite*, 9738 urm. T. Huc, VIII, 156. C. Colmar, Metz, Lyon și Paris. D. P. 64. 2. 230. D. P. 69. 2. 206 și 224. *Journal des faillites*, anul 1882, p. 40.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 5774. Veți și *suprà*, p. 132, text și nota 3.—Această teorie ar părea în contrazicere cu acea pe care am admis-o mai sus (p. 127), după care perderea beneficiului termenului, în privința debitorului insolvabil, ar avea loc de drept, fără nici o cerere în judecată din partea creditorului.

[3]) Cpr. Pand. fr., I, 5775, 5776. Laurent, XVIII, 415. Marcadé, IV, 827. Duranton, XII, 411. T. Huc, VIII, 156. Demolombe, XXVIII, 541. Veți și *suprà*, p. 132.

bitorul personal și principal al celeilalte. Art. 1143 ḑice, în adevĕr, că compensaţia are loc *cînd două persoane sunt datoare una cătră alta*, ear art. 1148, § 2 complectează această idee lăsând a înţelege că *ambele datorii trebue să fie datorii principale.*

Compensaţia nu poate deci să aibă loc de cât între două persoane care sunt în acelaș timp în mod personal și principal creditoare și debitoare una cătră alta, căci nu se poate ca cineva să'și plătească datoria cu creanţa altuia [1]).

Astfel, mandatarul, fie legal, fie convenţional, nu poate să compenseze propria sa datorie cu creanţa mandantelui sĕu. Presupunênd deci că A 'mi-ar datori 1000 lei și că el ar fi mandatarul lui B, căruia și eu la rêndul meu 'i-aș datori 1000 lei; A nu poate să'mi opue compensaţia, după cum nici eu nu pot să'i o opun lui [2]).

Debitorul unui minor nu poate compensa creanţa personală a minorului cu datoria personală a epitropului.

Prin aplicarea acestui principiu, L. 23, Dig., *De compensationibus*, 16, 2, dispune că de câte ori un epitrop cere ceea ce se datorește minorului, debitorul nu poate compensa această creanţă personală a minorului cu o datorie personală a epitropului [3]).

Tutorul poate însă să'și plătească sie însuș sumele ce 'i ar datori pupilul sĕu și care au fost declarate în catagrafie (art. 395), ca și cum ar plăti pe alt creditor al minorului. Asemenea act fiind un act de administraţie, nu cere intervenţia nimărui (art. 390). Compensaţia, în asemenea caz, se va stabili de drept, după regulele ordinare (art. 1144), între creanţele personale ale tutorului contra

---

Art. 1897 C. Calimach.

[1]) „Datornicul, ḑice art. 1897 din Codul Calimach (1441 C. austriac), nu poate să pue în socoteala creditorului sĕu ceea ce creditorul este dator unei a treia persoane, și acesta datornicului".

[2]) Cpr. C. Bruxelles, *Pasicrisie belge*, anul 1876, 2, p. 92. Thiry, III, 82. Baudry, II, 1120. Arntz, III, 240. Marcadé, IV, 816. T. Huc, VIII, 144. Laurent, XVIII, 421. Demolombe, XXVIII, 561. G. Giorgi, VIII, 32. Pand. fr., I, 5810 urm., și toţi autorii.— Art. 1148, § 2 face aplicarea acestui principiu, asupra căruia vom reveni mai la vale, când ḑice că compensaţia n'are loc în privinţa debitorului principal, pentru ceea ce creditorul datorește fidejusorului.

[3]) „*Id quod pupillorum nomine debetur, si tutor petat, non posse compensationem objici ejus pecuniæ, quam ipse tutor suo nomine adversario debet*". Cpr. C. Bucureşti. *Dreptul* No. 9 din 1888. G. Giorgi, VIII, 32.

minorului și sumele pe care el le ar primi în socoteala acestui din urmă [1]).

Comisionarul, de și lucrează în numele comitentului său (art. 405 C. com.), fiind însă direct obligat, după art. 406 din Codul de comerț, către terțiul cu care a contractat, ca și cum afacerea ar fi fost a sa proprie, și comitentul neavênd, după acelaș text, nici o acțiune în contra persoanelor cu care a contractat comisionarul, precum nici acestea în contra comitentului, se înțelege că, în legislația noastră, ca și în acea italiană, terțiul care ar fi cumparat mărfuri de la un comisionar, va putea să reție prețul vêndărei, dacă el ar avea o creanță personală contra acestui comisionar [2]). Art. 406 C. com.

Ce trebue să decidem în privința bărbatului administrator al bunurilor femeei sale?

Nici o dificultate nu se presintă în casul în care soții sunt separați de bunuri, sau, dacă ei fiind căsătoriți sub regimul dotal, soțul administrează averea parafernală a femeei. In ambele casuri, bărbatul administrând, în adevĕr, averea femeei în virtutea unui mandat ordinar, cârmuit de dreptul comun, se înțelege că el este cu totul străin de creanțele sau de datoriile femeei față cu cei de al treilea; prin urmare, nici o compensație nu va fi cu putință între aceste creanțe sau datorii cu acele ale lui personale [3]). Bărbatul administrator al bunurilor femeei sale. Controversă.

[1]) C. Toulouse. Sirey, 32. 2. p. 494. Vedi și t. II, p. 184.—In puterea acestor principii s'a decis că, de câte ori o femee este creditoarea fiului sĕu moștenitor al primului sĕu bărbat, din causa drepturilor sale matrimoniale, ear pe de alta, debitoarea acestui fiu din causa tutelei ce a exercitat asupra lui, compensația are loc de drept, dacă ambele datorii sunt lichide și exigibile, și decisia care o constată scapă de controlul Casației. Cas. fr. *Pand. Période.* 90. 1. 234.—O decisie ar fi însă casabilă, dacă s'ar mulțămi de a viza art. 1145, fără a arata anume care condițiuni lipsesc și împedică compensația de a avea loc. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1872, p. 140.

[2]) Cpr. E. Caluci, *Il Codice di comm. italiano commentato*, IV, p. 236, No. 176.—In Francia, această soluție nu este, din contra, admisă de cât atunci când comisionarul a lucrat cu cel de al treilea *nomine proprio*. Cpr. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, III, 479. Pand. fr., I, 5822.

[3]) Laurent, XVIII, 422. Demolombe, XXVIII, 563. T. Huc, VIII, 145. Duranton, XII, 415. Pand. fr., I, 5835.

Chestiunea este însă controversată întru cât privește creanțele dotale, adecă capitalul acestor creanțe, atunci când soții sunt căsătoriți sub regimul dotal.

S'a dis, în adevĕr, că, sub regimul dotal, bărbatul fiind singur în drept de a urmări și de a libera pe debitorii averei dotale (art. 1242), compensația va avea loc de drept între creanțele dotale și acele pe care debitorii le ar avea față de bărbat, pentru că el nu exercită dreptul ce'i conferă art. 1242, ca mandatar al femeei, ci în virtutea unui titlu propriu, cu care el este direct învestit de lege și care'l constitue creditor personal al debitorilor averei dotale [1]).

La aceasta însă se respunde cu drept cuvênt că dreptul de a exercita o acțiune, precum este în specie, nu atrage neaparat proprietatea dreptului care servește de bază acestei acțiuni, și că dacă bărbatul este împuternicit de lege de a încasa creanțele dotale, aceasta nu dovedește încă că el este proprietarul acestor creanțe, întru cât el nu este de cât un administrator al averei dotale. Compensația legală n'ar putea fi admisă de cât dacă s'ar decide că bărbatul este un *dominus* al dotei, ceea ce n'a fost admis de redactorii Codului actual.

Asemenea teorie trebuește cu atât mai mai mult respinsă, cu cât ea ar sustrage o parte din dotă de la destinația sa specială și ar împedica-o de a fi întrebuințată la nevoile căsătoriei [2]).

Compensația în privința dobêndilor creanțelor dotale.

Dar dacă compensația legală este cu neputință în privința capitalului creanțelor dotale, ea va avea loc din contra, în privința dobêndilor acestor creanțe, pentru că ele devin proprietatea bărbatului [3]).

---

[1]) Aceștia sunt chiar termenii unei decisiuni a Curței din Caen. Sirey, 56. 2. 180. Tessier, *De la dot*, II, p. 133. Duranton, XII, 415. Troplong, *Contrat de mariage*, IV, 3235 urm.

[2]) Vedi în acest sens, Pand. fr., I, 5840. T. Huc, VIII, 145. Laurent, XVIII, 422. Demolombe, XXVIII, 564. Larombière, III, art. 1291, No. 4. Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1861. Aubry et Rau, V, § 536, p. 556, text și nota 7. Desjardins, *op. cit.*, 108. Miller, *Encyclopédie du droit*, v° *Compensation*, No. 12. Bidard, nota în Sirey, 55. 2. 180. Cpr. G. Giorgi, VIII, 31.

[3]) Aubry et Rau, *loco cit.* t. și nota 8. Demolombe, Larombière, *loco suprà cit.* Pand. fr., I, 5843. T. Huc, VIII, 146.

Nimic n'ar împedeca de asemene pe bărbat, care ar fi urmărit de creditorii sĕi personali, de a le opune în compensare o creanță dotală, însă, în asemenea caz, compensația este facultativă, ear nu legală [1]). Compensația facultativă.

Și să nu se creadă că aici este numai o chestiune de cuvinte, căci deosebirea este mare între compensația legală și acea facultativă. In adevĕr, dacă ar fi vorba, în specie, de o compensație legală, după cum am vĕdut că pe nedrept susțin unii, terțiul debitor al femeei și creditor al bărbatului ar putea să opue și el compensația; creanța femeei ar putea fi stînsă, și ea nu ar avea de cât un recurs în contra bărbatului sĕu, care va fi ilusoriu, dacă el este insolvabil; pe când, dacă compensația este facultativă, după cum și este în realitate, numai bărbatul va putea s'o opue; terțiul debitor al femeei nu va putea s'o invoace și va fi silit să plătească creanța dotală. El va avea necontestat recrus în contra bărbatului, recurs care, la caz de insolvabilitatea lui, va remânea ilusoriu [2]). Deosebire între compensația legală și acea facultativă.

Autorii mai discută încă o chestiune, asupra căreia nu vom insista, pentru că ea nu s'a presentat încă în practică, și anume, acea de a se ști dacă femeea poate să compenseze datoriile sale anterioare sau posterioare căsătoriei, și dacă cel de al treilea, debitor dotal și creditor personal al femeei, poate sau nu să opue compensația [3]).

In materie de societate, regula poate fi formulată în modul următor: Compensația legală nu poate să aibă loc între o creanță aparținênd unei societăți care constitue o Compensația în materie de societate.

C. Bastia. D. P. 55. 2. 304. Sirey, 55. 2. 207.—Terții debitori ai creanței dotale și creditori ai bărbatului ar putea de asemenea să opue compensația, în privința dobênḑilor dotale, dacă bărbatul n'a făcut să se constate judecătorește că ele sunt necesare la trebuințele căsătoriei. T. Huc, *loco cit.*

[1]) Aubry et Rau, *loco cit.*, t. și nota 9. Pand. fr., *Oblig.*, I, 5841 și *Mariage*, II, 9133. T. Huc, VIII, 145 și IX, 436. Guillouard, *Contrat de mariage*, IV, 1778. Demolombe, XXVIII, 564. Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, *loco cit.* C. Limoges. D. P. 62. 2. 61. Sirey, 63. 2. 62.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 145. Aubry et Rau, V, § 536, p. 556. C. Nîmes. Sirey, 61. 2. 3.

[3]) Vedi T. Huc, VIII, 146 și distincțiunele făcute de acest autor.

persoană morală, și datoria ce unul din asociați ar avea către debitorul acestei creanțe, pentru că, în specie, lipsește *personalitatea datoriilor*.

Societăți comerciale.

Această soluție este evidentă în privința societăților comerciale, care sunt proclamate presoane morale prin art. 78, § ultim din Codul comercial [1]) și care erau considerate ca atare încă de sub Codul Calimach (art. 379).

Societăți civile.

In cât privește societățile civile, chestiunea este controversată, pentru că și personalitatea lor este supusă discuțiunei [2]).

---

[1]) T. Huc, VIII, 147. G. Giorgi, VIII, 29. Pand. fr., I, 5845. Cpr. Cas. fr. D. P. 60. 1. 171. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1873, consid. de la p. 288.

[2]) Vedi asupra acestei controverse, T. Huc, VIII, 147. Baudry et Wahl, *Société*, 365. Pand. fr., I, 5846. Giorgio Giorgi, VIII, 30.

Societățile civile nu constituesc o persoană juridică. Controversă.

Tribun. de Putna (D. Tăzlăoanu președ.) a decis cu drept cuvênt că societățile civile nu sunt persoane morale. *Dreptul* No. 39 din 1893.—*Contrà.* Cas. fr. *Pand. Période.* 92. 1. 97. D. P. 91. 1. 337. D. P. 93. 1. 169. Sirey, 92. 1. 73. Vedi și nota în Sirey, 1900. 2. 25. *Idem.* Vidari, *Corso di diritto commerciale*, I, 733 (ed. a 4-a). Demolombe, XXVIII, 566. Este de observat că acest autor se contrazice de la un volum la altul, căci, pe când în t. IX, No. 415, el zice că societățile civile *nu constituesc o persoană juridică*, invocând chiar texte în sprijinirea acestui sistem, în t. XXVIII, No. 565, distinsul profesor *susține părerea contrară*. Cât despre Laurent, nu mai vorbesc, căci el se contrazice foarte des, după cum au observat și alți autori. (Vedi de ex. Marcel Planiol, *Tr. élément. de dr. civ.*, I, p. 42). Dl. Al. Degré, colegul nostru de la Casație, căutând pete în soare, găsește că comentariile noastre sunt țesute de contradicții, semnalând câte una la fie care pagină. (Vedi *Dreptul* No. 15 din 20 Fevr. 1900). Vom respunde acestor imputări binevoitoare la timpul și la locul cuvenit; de o cam dată ne am mărginit a arăta că și alți titani ai Dreptului, cu care nici nu intră un singur moment în mintea noastră de a ne compara, au picat în acest pacat, și că numai distinsul nostru contradictor se crede la adăpost de erorile omenești. *Heureux mortel!* Vedi însă o contradicție a D-sale, semnalată în tratatul nostru în limba franceză, p. 497, nota 1.

Așa dar, pentru a reveni la chestiunea ce ne preocupă, jurisprudența franceză se pronunță în genere, după cum am văzut, în sensul personalității societăților civile cu oare care variațiuni (vedi de ex. în contra personalității, D. P. 87. 2. 169. D. P. 88. 3. 136. Sirey, 88. 2. 119, etc.), pe

Partisanii personalității societăților civile admit că compensația nu poate să aibă loc între creanțele sau datoriile societății și acele personale ale asociaților, pentru că ambele datorii nu există între aceleași persoane [1]).

In sistemul opus, compensația este însă generalmente admisă [2]).

Ea este de asemenea admisă în urma disoluției societății [3]).

Trecem acum la succesiuni. De câte ori o moștenire este acceptată pur și simplu (art. 685), de atâtea ori moștenitorii devenind creditorii debitorilor defunctului, compensația legală va avea loc, dacă acești moștenitori sunt și ei, la rêndul lor, debitori personali ai debitorilor moștenirei și, în asemenea caz, compensația legală s'a operat *a die mortis*, de când acceptarea își produce efectele sale (art. 688). Resultatul va fi aceleaș, dacă moștenitorii erau creditori personali ai creditorilor defunctului. Cu toate acestea, dacă există mai mulți moștenitori, creanțele și dato- Compensația în materie de succesiune.

---

când doctrina se pronunță generalmente în sens contrar. Vedi asupra acestei controverse, care va fi studiată la locul ei, Baudry et Wahl, *Société*, No. 11, p. 7 urm. Fuzier-Herman, IV, art. 1832, No. 66 urm. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, II, 126 urm. Guillouard, *Société*, 25. Baudry, III, 760. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts* (ed. a 2-a, Dusseldorff, 1867—1869), II, § 407, nota 4. T. Huc, XI, 24. Arntz, IV, 1326. Marghieri, *Il Cod. di commercio italiano commentato*, II, 867. Pacifici Mazzoni, *Istituzioni di diritto civile italiano* (ed. a 3-a), V, p. 115. Bianchi, *Corso di diritto civile*, IV, 12. Laurent, XXVI, 182. Aubry et Rau, IV, § 377, p. 546, text și nota 16. Marcadé, II, 379. P. Pont, VII, 126. Toți acești autori se pronunță în contra personalității societăților civile. Art. 2 din L. belgiană de la 18 Mai 1873 este formal în această privință.

Curtea din București a decis că societățile civile constituite sub o formă comercială sunt adevĕrate persoane morale (art. 236 C. com.). Vedi *Dreptul* No. 60 din 1889, consid. de la p. 482, colona 2. Cpr. Gr. Maniu, *Dr. com.*, I, No. 225, text și nota 2. Lyon-Caen et Renault, *op. cit.*, II, 133. Aubry et Rau, I, § 54, p. 278, t. și nota 28 (ed. a 5-a).

[1]) Demolombe, XXVIII, 566. Troplong, *Société*, 79. Larombière, III, art. 1291, No. 6. Duvergier, *Société*, 141, 381 urm.

[2]) Laurent, XXVI, 361.—*Contrà*. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, II, 116.

[3]) Baudry et Wahl, *op. cit.*, 366. P. Pont, *Société*, 670. Guillouard, *Idem*, 274.

riile defunctului împărţinduse între ei (art. 777, 1060), se înţelege că compensaţia nu va avea loc, în privinţa fiecăruia din ei, de cât până la concurenţa părţei ce i se cuvine din moştenire [1]).

Debitorul unei moşteniri va putea deci să opue în compensaţie unuia din moştenitori, până la concurenţa părţei din creanţa care se cuvine acestui moştenitor, creanţa pe care el o are personal în contra lui.

Moştenitorul însă care ar datori o sumă de bani moştenirei, n'ar putea să compenseze partea din această sumă care s'ar cuveni comoştenitorului său, cu creanţa personală ce el ar avea contra acestui din urmă.

Aceasta se va întâmpla în casul când moştenitorul descendent, care ar fi obligat a raporta la succesiune o sumă de bani primită de la defunct cu titlu de dotă (art. 751), ar fi creditorul personal al comoştenitorului său, de exemplu, în virtutea unui act de vêndare.

In adevĕr, moştenitorul, debitor al moştenirei, nu este, în casul de faţă, creditorul ei, ci creditorul personal al comoştenitorului său ; neexistând deci, în specie, două persoane debitoare una către alta, compensaţia legală nu poate avea loc (art. 1143) [2]).

Trebue să adăogăm că, în sistemul care admite retroactivitatea împărţelei, chiar în privinţa creanţelor, sub reserva drepturilor anterioare dobêndite de cei de al treilea [3]), compensaţia nu mai e cu putinţă pentru nici o porţiune, de câte ori debitorul unei creanţe ereditare a devenit, în urma împărţelei, creditor al unui comoştenitor altul de cât acela în lotul căruia a fost pusă creanţa datorită de dênsul [4]).

---

[1]) T. Huc, VIII, 148. Pand. fr., I, 5852. Laurent, XVIII, 432. Demolombe, XVII, 294. Duranton, XII, 421. G. Giorgi, VIII, 36. Aubry et Rau, VI, § 635, p. 660. Cas. fr. D. P. 64. 1. 477. D. P. 69. 1. 470. C. Limoges. D. P. 54. 2. 16.

[2]) Laurent, XVIII, 432. Pand. fr., I, 5860. Demolombe, XVI, 299. Aubry et Rau, VI, § 629, p. 613, text şi nota 12. T. Huc, VIII, 148. Desjardins, *op. cit.*, p. 369. Lair, *op. cit.*, p. 201. Cas. fr. D. P. 67. 1. 309. Sirey, 67. 1. 217.—Veḑi însă Cas. fr. D. P. 66. 1. 125. Sirey, 66. 1. 185.

[3]) Veḑi tom. III, p. 608, nota 1.

[4]) T. Huc, VIII, 148, *in fine*. Aubry et Rau, VI, § 635, p. 665. Pand. fr., I, 5853. Larombière, II, art. 1220, No. 9.

Moștenire acceptată sub beneficiu de inventar.

Ce trebue să decidem în caz când moștenirea a fost acceptată sub beneficiu de inventar ? Moștenitorul beneficiar, care este în acelaș timp creditor și debitor al moștenirei, poate el să compenseze creanțele cu datoriile sale ? O distincțiune se impune :

De câte ori creanța moștenitorului a luat naștere înaintea deschiderei moștenirei, și condițiile cerute pentru îndeplinirea compensației au avut atunci ființă, compensația a avut loc, pentru că moștenitorul era în acelaș timp creditor și debitor al defunctului.

De câte ori însă creanța moștenitorului a luat naștere în urma deschiderei moștenirei, sau dacă condițiile cerute în privința ambelor creanțe nu s'au îndeplinit de cât în urma deschiderei moștenirei, o nouă distincție se impune, după cum există sau nu există creditori oponenți.

In casul întâi, moștenitorul fiind obligat a distribui creditorilor chirografari, din care face și el parte, ceea ce remâne din bunurile moștenirei, în urma plății creditorilor privilegiați sau ipotecari, ar putea să'și plătească lui însuș, însă numai în această limită.

In casul de al doile, dacă nu există nici o opoziție, compensația va avea loc pentru tot, pentru că moștenitorul beneficiar fiind obligat a plăti pe creditorii care se înfățișează, va putea să'și plătească și lui prin compensație.

Cât pentru terțiul creditor al moștenitorului beneficiar și debitor al moștenirei, el nu va putea să opue compensația moștenitorului care'l urmărește, pentru că, dacă el este creditorul acestuia, el nu este însă debitorul sĕu, fiind că, prin efectul acceptațiunei beneficiare, patrimoniul moștenitorului este deosebit de acel al moștenirei (art. 713, 2°) [1]).

Casul în care un comerciant ar fi fost declarat falit atât în țară cât și în străinătate.

Dacă presupunem ipoteza în care un comerciant ar fi fost declarat în stare de faliment atât în România cât și în străinătate, lucru care se poate foarte bine întâmpla în sis-

Marcadé, III, 417 (art. 883).—*Contrà.* Duranton, VII, 163, 429 și 519. Ducaurroy, Bonnier et Ronstain, *Comment. th. et pratique du C. C.*, II, 789 (asupra art. 883).

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 149. Aubry et Rau, VI, § 618, p. 446, lit. *d.* Pand. fr., I, 5854 și autoritățile citate acolo. Cas. fr. D. P. 78. 1. 369. Vedi și Laurent, XVIII, 433.—*Contrà.* C. Caen. D. P. 85. 2. 9.

temul consacrat atât de doctrină cât și de jurisprudență, care admite pluralitatea falimentelor [1]), fie care faliment

Pluralitatea falimentelor. Controversă.

[1]) Vedi in acest sens, Pand. fr., I, *Oblig.*, I, 5862 și *Faillite*, 10695 urm. Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VIII, 1239. Thaller, *Dr. comm.*, 1527 și *Faillite en dr. comparé*, II, 224 urm. T. Stelian, *La faillite, étude de législ. comparée et de dr. international* (thesă p. doctorat). Asser et Rivier, *Dr. international*, No. 122 urm., p. 230 urm. a trad. Schina. Ruben de Couder, *Dictionn. de dr. comm.*, v° *Faillite*, 78. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. international*, v° *Faillite*, 242 urm. Répert. Dalloz, *Supplém.*, *Faillite*, 1518 urm. Massé, *Dr. comm.*, I, 687 bis. Cas. fr. D. P. 83. 1. 65. D. P. 97. 1. 525. *Pand. Période.* 98. 1. 176. Sirey, 98. 1. 16. (Nu mai citâm decisiile curților).—Cu toate acestea, thesa unității și a universalității falimentului își are și ea partisanii sĕi, care se întemeiază mai cu samă pe unitatea patrimoniului și pe inconvenientele care ar resulta din pluralitatea falimentelor. Vedi în acest din urmă sens, Savigny, *System des heütigen römischen Rechts*, VIII, p. 279 urm. a traducerei Guenoux. Travers, *De l'unité de la faillite en dr. international* (1894). Glasson, *Journal de dr. internat. privé (Clunet)*, anul 1881. p. 126. Humblot, *Idem*, anul 1883, p. 462. Esperson, *Idem*, anul 1884, p. 376 urm. Despagnet, *Pr. de dr. internat. privé* (ed. a 3-a, 1899), No. 422 urm., p. 757 urm. Boistel, *Pr. de dr. comm.*, 899 bis. P. Fiore, *Del fallimento secondo il diritto privato internazionale* (Pisa, 1873). Carle, *La dottrina giuridica del fallimento nel diritto privato internazionale* (1872), operă tradusă, în 1875, de Ernest Dubois. Ch. Beudant, nota în D. P. 68. 2. 113. A. Weiss, *Tr. élément. de dr. internat. privé* (ed. a 2-a, 1890), p. 866, etc. In acest sens s'a și luat o resoluțiune de congresul juridic italian, intrunit, la 1880, în Turin, sub președ. lui Mancini. Vedi această resoluțiune în Répert. lui Dalloz, *Supplém.*, *Faillite*, p. 603, nota 2. Acest sistem este consacrat în unele legislațiuni străine: „Dacă un debitor, în privința patrimoniului căruia un faliment a fost declarat în străinătate, posedă bunuri în cuprinsul Imperiului, dice art. 207 din legea germană asupra falimentelor de la 10 Fevr. 1877, despre care am mai vorbit *suprà*, p. 750, executarea silită asupra acestor bunuri poate să aibă loc"; și art. 208, 4° din aceiaș lege adaogă: „De câte ori un faliment va fi fost declarat în străinătate, nu este necesar de a se dovedi insolvabilitatea comerciantului pentru deschiderea falimentului în Germania". Vedi asupra acestor dispositiuni, Fitting, *Das Reichskonkursordnung und Konkursverfahren*, § 57. Vedi și decisia trib. suprem al Imperiului german, în *Journal de dr. internat. (Clunet)*, anul 1888, p. 110.—Jurisprudența anglo-americană și legea austriacă a-

dând loc la formarea unei mase deosebite, având fie care activul și pasivul său, debitorul masei străine nu poate să opue sindicului acestei mase, care l'ar urmări în România, compensarea datoriei sale cu creanța ce el ar avea contra masei din România, și *vice versa* [1]).

Venim, în fine, la art. 1149. Acest text face, în privința cesiunei de creanțe, aplicarea principiului mai sus expus, în puterea căruia compensația nu poate să aibă loc de cât între două persoane care sunt creditoare și debitoare una către alta. Art. 1149.

Eată cum se exprimă acest text:

Art. 1149.—Debitorul care a acceptat pur și simplu ca un creditor să facă cesiunea drepturilor sale unei alte persoane, nu mai poate invoca în contra cesionarului compensațiunea care ar fi avut loc în privința cedentului, înaintea acceptațiunei.

Când cesiunea s'a notificat debitorului, dar nu s'a acceptat de dênsul, nu se împedică de cât compensațiunea posterioară acestei notificațiuni. (Art. 1144, 1393 urm., 1833 C. C. Art. 1295 C. fr.).

Eată care este ipoteza delicată prevĕdută de acest text, împrumutat, ca și celelalte, de la Pothier (II, 632).

Presupunênd că A, care este creditorul meu pentru o sumă oare-care, cedează creanța sa unui terțiu și devine mai târdiu debitorul meu, el nu va putea să'mi opue compensația când îl voi urmări în baza creanței mele, pentru că dacă el este debitorul meu, el a încetat de a fi creditorul meu, de vreme ce a transmis creanța sa altuia. El nu poate deci să'mi plătească în mod fictiv cu o valoare care nu'i mai aparține.

De asemenea, eu nu voi putea opune compensația terțiului cesionar, când el mĕ va urmări în baza creanței cedate de A, pentru că eu sunt numai debitorul, ear nu și creditorul lui, ci creditorul lui A, cedentul. Calitatea

---

supra falimentelor din 25 Dechem. 1868 (§ 61) admit de asemenea exteritorialitatea falimentului, însă numai în privința valorilor mobiliare. Cpr. decisia Curței supreme din Austria (11 Iunie 1884). *Journal Clunet*, anul 1888, p. 126. Cpr. și Répert. Dalloz, *Supplém., Faillite*, p. 603, nota 1. Se poate consulta asupra legei austriace, Kaserer, *Commentar zur österreichischen Konkursordnung;* Kissling, *Die österreichische Konkursordnung*, etc.

[1]) Cpr. C. Nancy. D. P. 88. 2. 289. Pand. fr., *Oblig.*, I, 5862.

de debitor și de creditor, încetând, în adevĕr, prin efectul cesiunei, de a exista asupra capului acelorași persoane, compensația este cu neputință [1]).

Art. 1393. Pentru ca această soluție să fie adevĕrată, se cere însă ca cesiunea să fi devenit perfectă, fie prin notificarea cesiunei făcută debitorului, în specie mie, fie prin acceptarea mea a cesiunei printr'un act autentic (art. 1393) [2]).

Art. 1149 stabilește însă o deosebire însĕmnată între casul în care cesiunea a fost acceptată de debitor și acel în care ea 'i a fost numai notificată.

Casul în care cesiunea a fost acceptată de cedat.

Dacă cesiunea a fost acceptată de cedat (art. 1393, § 2) sau, cu alte cuvinte, dacă cedatul s'a recunoscut înaintea, față cu cesionarul, debitor al cedentului, el se consideră că a renunțat prin aceasta însuș a opune compensația cesionarului (art. 1149, § 1) [3]).

Casul în care cesiunea a fost notificată cedatului.

Dacă însă cesiunea a fost numai notificată cedatului (art. 1393, § 1), acesta va păstra neaparat dreptul de a invoca contra cesionarului compensația pe care el putea s'o opue cedentului înainte de notificarea cesiunei [4]); el nu va putea însă să invoace causele de compensație intervenite în urma notificărei cesiunei sau intervenite chiar înainte, dacă condițiile prescrise pentru compensație n'au fost îndeplinite de cât în urma acestei formalități [5]).

Art. 1898 C. Calimach.

[1]) Art. 1898 din Codul Calimach (art. 1442 C. austriac), prevede din contra că: „dacă creditorul au cedat unei a treia persoane pretenția sa ce are să iee de la datornicul sĕu, datornicul poate să pue în socoteală pretențiile sale ce are el, ori cătră unul dintre aceștia, sau cătră amêndoi".

[2]) Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a I, anul 1883, p. 157.

[3]) Această soluție este adevărată atât în casul în care cedatul a acceptat cesiunea în necunoștința creanței sale contra cedentelui, cât și în casul în care el avea cunoștință despre ea. Laurent, XVIII, 466. T. Huc, VIII, 165. Demolombe, XXVIII, 577. Demante, V, 247 bis III. Marcadé, IV, 842. Larombière, III, art. 1295, No. 6. Aubry et Rau, IV, § 329, p. 240, text și nota 9.—*Contrà.* Mourlon, II, 1453 *quater*.

[4]) Cpr. Cas. rom. 4 Martie 1898. *Dreptul* No. 37 din 1898 și Bulet. S-a 1, anul 1898, p. 364. Vedi și Bulet. Cas. S-a 1, anul 1878, consid. de la p. 367.

[5]) Cpr. T. Huc, VIII, 165. Pand. fr., I, 5870. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 232, nota 33. Duranton, XII, 438. Cas. fr. D. P. 52. 1. 10.

Acceptarea cesiunei din partea debitorului are deci, în specie, o mai mare însemnătate de cât simpla notificare, cu toate că unii autori pun ambele formalități pe aceiaș linie [1]; căci ea implică din partea lui o adevĕrată renunțare la compensația îndeplinită. De aceea, ea împedică compensația tuturor creanțelor cedatului, chiar și acelora care au precedat-o (art. 1149, § 1) [2].

Efectele compens. în privința terților.

Compensația își păstrează însă efectele sale în privința terțiilor.

Fidejusiunele, privilegiile, ipotecele, etc., care garantau creanța cedentului, remân stînse, și debitorul cedat n'ar putea să facă ca ele să renască prin renunțarea sa.

De asemenea, acest din urmă (debitorul cedat) nu poate, prin exercițiul creanței sale personale contra cedentelui, să invoace aceste garanții în prejudiciul terțiilor.

Se admite însă, cu toate acestea, că cedatul își păstrează plenitudinea drepturilor sale când el ar avea o justă causă de a ignora creanța pe care el n'a putut s'o opue în compensație (art. 1153) [3].

Se poate întâmpla ca însuș debitorul să fi devenit creditorul creditorului sĕu prin cumpărarea unei creanțe în contra lui. Această ipoteză nefiind prevĕdută de art. 1149, ambele datorii se vor stînge prin compensație [4].

Momentul de când compensația își produce efectele sale.

Chestiunea este însă de a se ști dacă compensația își va produce efectul sĕu extinctiv din momentul cesiunei, sau de la data notificărei.

In privința celor de al treilea, nu mai încape nici o îndoială că compensația nu'și va avea ființă de cât de la data notificărei.

Aceeaș soluție este admisibilă și în privința părților, pentru că debitorul devenit cesionar al creditorului sĕu, nu este sezisat în privința acestui din urmă, considerat ca debitor al creanței cedate, de cât prin notificarea sau acceptarea cesiunei. Pănă în acest moment neexistând con-

---

[1]) Cpr. Laurent, XXIV, 511.
[2]) Cpr. Pand. fr., I, 5871. T. Huc, VIII, 165.
[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 165, *in fine*. Laurent, XVIII, 467. Demolombe, XXVIII, 581. Aubry et Rau, IV, § 329, p. 240, text și nota 10.
[4]) Cpr. Cas. fr. D. P. 71. 1. 51.

cursul a două creanțe, nu poate să fie vorba de compensație [1]).

Art. 1149 nu se aplică efectelor la purtător, cambiilor, etc.

In fine, pentru a termina cu explicarea art. 1149, vom observa că acest text, ca și art. 1393, nu se aplică efectelor la purtător, care se transmit, chiar în privința celor de al treilea, fără nici o notificare sau acceptare, prin simpla tradițiia lor; nici cambiilor sau altor efecte de comerț a căror proprietate se strămută prin gir (art. 277 urm. C. com.) [2]).

Art. 280 C. com.

In casurile însă în care girul nu transmite proprietatea cambiei, ci se consideră numai ca un mandat (art. 280 C. com.), debitorul păstrează dreptul de a opune purtătorului, simplu mandatar, compensația ce el ar fi putut opune mandantelui, adecă girantului [3]).

Regula că compensația presupune două persoane care respectiv sunt debitoare una cătră alta este absolută.

N'ar trebui deci se vedem o excepție la acest principiu în art. 1148, § 1, care dispune că:

Art. 1148, § 1.—Compensațiunea se operă în privința cauțiunei, pentru ceea ce creditorul datorește debitorului principal [4]). (Art. 1679, 1681 C. C. Art. 1294, § 1 C. fr.).

Acest text nu face, în adevĕr, de cât să constate un efect al compensației îndeplinite, și ca atare, este conform principiilor mai sus expuse. Ipoteza prevĕdută de dênsul este următoarea:

Presupunênd că A a împrumutat o sumă de bani de la B, pe care am garantat-o ca fidejusor, și că B a devenit, la rêndul lui, debitorul lui A, ambele datorii sunt

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 166, *in fine*. Laurent, XXIV, 513.—*Contrà*. Aubry et Rau, IV, § 359 bis, p. 433, nota 32.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 5873, 5874 și autoritățile citate acolo. Vedi și G. Giorgi, VIII, 35.

[3]) Pand. fr., I, 5874. Cas. fr. Sirey, 52. 1. 197.

Deoseb. de redacție de la Codul francez.

[4]) Textul fr. dice că fidejusorul *poate* să opue compensația în privința sumei pe care creditorul o datorește debitorului principal, ceea ce nu însĕmnează că fidejusorul poate să facă ca compensația să se opere, ci numai s'o invoace și să facă să se constate îndeplinirea ei de drept. Marcadé, IV, (834), criticând termenii întrebuințați de legiuitorul fr., arată că ar fi trebuit să se dică că compensația *are loc* în acest caz, și legiuitorul nostru ținênd samă de observațiile acestui autor, îndreaptă viciul de redacție al textului francez.

stînse prin compensație, dacă, bine înțeles, condițiile cerute de lege sunt îndeplinite, și această compensație își va produce efectele sale și în privința mea, fidejusorul, căci datoria principală fiind stînsă, ca și cum ar fi fost plătită, neaparat că va fi stînsă și obligația mea, care era accesorie (art. 1681).

Fidejusorul, fie chiar solidar [1]), va putea să facă să se constate compensația, și în casul când debitorul ar fi renunțat la dînsa, pentru că această excepție nu este personală debitorului, ci reală și inerentă însuș datoriei (art. 1681) [2]).

Pentru ca compensația legală să poată avea loc se cere, după cum am vĕdut *(suprà*, p. 734 și 751, 752), nu numai ca fie care din părți să fie debitoare una cătră alta în mod *personal*, ci și în mod *principal.* Art. 1148, § 2.

Aceasta resultă din art. 1148 § 2, a cărui cuprindere este:

Art. 1148, § 2.—Compensația *nu are loc* [3]) în privința debitorului principal, pentru ceea ce debitorul datorește cauțiunei. (Art. 1662 C. C. Art. 1294, § 2 C. fr.).

Acest text consacră o soluție evidentă. In adevĕr, din împrejurarea că fidejusorul a devenit creditorul creditorului (ipoteza prevĕdută de § 2 al art. 1148), nu resultă că debitorul principal poate să se pretindă liberat prin compensația operată între creditorul și fidejusorul sĕu, fiind că nu fidejusorul, ci el însuș este debitorul acestui creditor. Obligația fidejusorului fiind accesorie, în ordinea naturală a lucrurilor, debitorul principal va trebui mai întâi să fie urmărit.

[1]) Baudry, et Wahl, *Cautionnement*, 1158. Aubry et Rau, IV, § 423, p. 675, t. și nota 8. Demante, V, 246 bis IV. Guillouard, *Cautionnement*, 24. C. Toulouse, Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2686, nota 2.—*Contrà.* Marcadé, IV, 840. Lair, *op. cit.*, p. 253.

[2]) Baudry et Wahl, *op. cit.*, 943 și 1157. Laurent, XXVIII, 300. Guillouard, *Cautionnement*, 232.

[3]) Textul fr. se exprimă earăși in mod incorect când dice că debitorul principal *nu poate* să opue compensația în privința sumei ce creditorul datorește fidejusorului. Marcadé (IV, 834) criticând acest viciu de redacție, observă că ar fi trebuit să se dică că compensația *nu are loc* în acest caz, ca și în casul prevĕdut de § 1 a art. 1148, redacțiune care cu drept cuvênt s'a adoptat în textul nostru. Deoseb. de redacție de la Codul fr.

Creditorul nu va putea să urmărească pe fidejusor de cât dacă debitorul principal nu plătește, și fidejusorul urmărit poate chiar să invoace beneficiul de discuțiune, dacă n'a renunțat la dênsul, sau nu s'a obligat solidar cu debitorul (art. 1662).

Compensația facultativă.

Cu toate acestea, dacă creditorul urmărește direct pe fidejusor, acesta va putea fără îndoială, să 'i opue în compensație propria sa creanță. Compensația fiind în acest caz facultativă, nu'și va produce efectele sale de cât din ḑiua în care a fost opusă. Debitorul principal se va putea, ce e dreptul, folosi de această compensație, el fiind liberat printr'ênsa față de vechiul sĕu creditor, însă asemenea compensația facultativă nu'i va folosi de cât atunci când ea va avea loc prin voința fidejusorului [1]).

Aceeaș soluție este aplicabilă și în casul când mai multe persoane ar fi garantat pentru unul și acelaș debitor și pentru una și aceiaș datorie (art. 1674), atunci când unul din acești cofidejusori ar fi devenit creditorul creditorului comun. Acest din urmă singur va putea să opue compensația facultativă ; însă o dată opusă, ea va folosi și celorlalți cofidejusori [2]).

Casul unei obligațiuni solidare.—Dreptul fie-cărui debitor solidar de a se folosi de compensație, atunci când creditorul comun a devenit debitorul unuia din ei.— Deosebire însĕmnată de la Codul francez prin eliminarea § 3 a art. 1294 (1148 C. rom.).

Această chestiune a mai fost o dată examinată *suprà*, p. 197 urm. ; revenim în treacăt asupra ei numai din causa însĕmnătății materiei.

Solidaritatea pasivă.

Art. 1294 din Codul fr. are un aliniat (§ ultim), care prevede că : „debitorul solidar nu poate să opue com-

---

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 163, *in fine*. Pand. fr., I, 5879. Laurent, XVIII, 425. Demolombe, XXVIII, 551. Acollas, II, p. 910. Demante, V, 246 bis II. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 230, t. și nota 23. Larombière, III, art. 1294, No. 2. Marcadé, IV, 835. Baudry, II, 1126.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 5880. Demolombe, XXVIII, 552. Duranton, XII, 427. Larombière, III, *loco suprà cit.* Marcadé, IV, 836, *in fine*.

pensația în privința sumei pe care creditorul comun o datorește codebitorului său".

Eată ipoteza pe care o prevede acest text, eliminat cu drept cuvênt de legiuitorul nostru:

Să presupunem că *Primus* și *Secundus* îmi datoresc solidaricește 1000 de lei și că eu, la rêndul meu, am devenit debitorul lui *Primus* tot pentru 1000 de lei, ambele sume fiind lichide și exigibile. Chestiunea este de a se ști dacă *Secundus*, care nu este creditorul, ci numai debitorul meu, va putea să'mi opue compensația. După textul fr. trebue să facem următoarea distincție: Sau eu am urmărit pe *Primus*, care este în acelaș timp și debitorul și creditorul meu pentru 1000 de lei, și în asemene caz, el va putea să'mi opue compensația, această excepție putênd fi invocată și de *Secundus*, când îl voi urmări pe dênsul, pentru că creanța mea este stênsă prin compensație; sau, în loc de a urmări pe *Primus*, creditorul și debitorul meu în acelaș timp, am urmărit pe *Secundus*, care 'mi este numai debitor, și în asemenea caz, el nu va putea să'mi opue compensația pentru suma ce eu datoresc lui *Primus*, codebitorul său, textul francez fiind formal în această privință.

Ce trebue să decidem în legislația noastră? Paragraful 3 al art. 1294 fiind eliminat de legiuitorul nostru, nu mai încape îndoeală, la noi, că debitorul solidar, în specie *Secundus*, se va folosi de compensația legală îndeplinită între codebitorul său și creditor, în specie, între mine și *Primus* [1]). Această soluție, mult mai conformă principiilor, a fost admisă de legiuitorul nostru earăși după observațiile lui Marcadé. Eată, în adevăr, cum se exprimă acest autor, pe care tinerii noștri magistrați nu trebue să lipsască de a'l consulta de câte ori vor găsi o modificare de la Codul francez:

„Am dis că această regulă (adecă acea admisă de Codul fr. prin § 3 al art. 1294) pare a nu fi tocmai conformă cu principiile de drept.

„In adevăr, principiul fundamental în această materie, este că compensația (legală) are loc de drept îndată ce ambele datorii sunt fungibile între ele, lichide și actual-

[1]) Cpr. C. Nacu, *Comparație între Codul civil român și Codul Napoléon* (București, L. Alcalay), nota asupra art. 1148.

mente exigibile, creditorul uneia fiind debitorul celeilalte. Ori, în obligaţia solidară, calitatea de debitor principal existând în privinţa fie-căruia din coobligaţi, s'ar părea că compensaţia ar fi trebuit să se îndeplinească prin simplul fapt că unul din coobligaţi, puţin importă care din ei, are de debitor pe creditor. Legea cu toate acestea dispune altfel, şi reproducênd aci regula pe care Pothier (II, 274) o dădea, credênd că se găseşte în dreptul roman [1]), declară că această împrejurare nu este suficientă pentru ca compensaţia să poata avea loc" [2]).

Aşa dar, legiuitorul nostru luând şi de astă dată de călăusă pe Marcadé, care, pentru unele părţi ale legiuirei noastre, este un adevĕrat Pothier, a modificat cu drept cuvênt Codul francez, dând o soluţie mult mai conformă cu principiile de drept, soluţie, de altmintrelea, consacrată şi în alte legislaţii străine [3]).

Solidaritatea activă. Controversă. In cât priveşte chestiunea de a se şti dacă creanţa solidară poate sau nu să se stêngă prin compensaţia sumei ce unul din cocreditori ar datori debitorului (solidaritate activă), ea este, în lipsă de text, controversată [4]).

Datoriĭ indivisibile. Ce trebue să decidem în casul unor datoriĭ indivisibile, adecă în privinţa datoriilor unor sume de bani, din

---

[1]) L. 10, Dig., *De duobus reis*, 45, 2, unde se dice: „*Si duo rei promittendi socii non sint, non proderit alteri quod stipulator alteri reo pecuniam debet*". Acest text nu are însă sensul pe care 'l dă Pothier, şi dovadă la aceasta este că Domat, precum ne arată însuş Pothier (II, 274), decide în contra acestui text, că debitorul solidar poate să opue compensaţia pentru ceea ce creditorul datoreşte codebitorului, seu, *însă numai până la concurenţa părţei acestui codebitor*, soluţie pe care Codul italian o admite în termeni expreşi (art. 1290, § 2). Cpr. şi Boissonade, *op. cit.*, II, 609, p. 687 urm.

[2]) Marcadé, IV, p. 654, No. 838 (ed. a 6-a, 1869).

[3]) Vedi *suprà*, p. 198, nota 3.

[4]) Vedi *suprà*, p. 172.—Proiectul Codului japonez, elaborat de Boissonade (art. 543, § 3), curmă controversa în sensul că, în caz de a exista mai mulţi creditori solidari din care unul ar fi obligat cătră debitorul comun, acest debitor, la caz de a fi urmărit de creditorul debitor sau de altul, poate să opue acestuia compensaţia pentru toată creanţa, chiar peste partea creditorului urmăritor. Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, 610, p. 688, 689.

care una trebue să fie executată în mod indivisibil din causa scopului ce 'și a propus creditorul? [1]).

Aceste sunt condițiile prescrise de lege pentru existența compensației legale, și de câte ori ele vor fi îndeplinite, compensația va avea loc, afară de excepțiile pe care le vom semnala mai la vale.

Incapacitatea părților nu împedică compensația de a avea loc.

Astfel, compensația va avea loc chiar dacă persoanele care ar fi în acelaș timp creditoare și debitoare una către alta, ar fi incapabile de a primi sau de a face plata, pentru că de și compensația este o plată (*compensatio est instar solutionis*), totuși ea este o plată impusă, care se îndeplinește în virtutea legei (art. 1144) [2]).

Neconsiderarea formei exterioare a titlului.

Nu se va considera, în asemenea materie, forma exterioară a titlului. Astfel, o datorie stabilită prin un act sub semnătură privată sau chiar numai prin marturi, în casurile în care această dovadă este admisă de lege, va putea fi compensată cu o datorie constatată prin un act autentic [3]).

Datorii garantate și negarantate.

Nu se va avea în vedere, de asemenea, dacă una din datorii este garantată prin o siguranță reală (privilegii, ipoteci, etc.) sau personală (fidejusiune) și cealaltă negarantată [4]); dacă una resultă din o obligație personală și directă a debitorului, ear cealaltă numai din detențiunea unui imobil ipotecat (*ob rem*), etc. [5]).

Inegalitatea datoriilor. Art. 1144, *in fine*.

Tot astfel, inegalitatea datoriilor nu împedică compensația de a avea loc. In asemenea caz, datoria cea mai mică este stînsă cu totul, iar cealaltă (cea mai mare), numai până la concurența celei d'intâi (art. 1144, *in fine* și 370, § 2 Cod. com.).

---

[1]) Vedi Boissonade, *Projet* de C. C. pour *l'Empire du Japon*, II, 611, p. 689 urm.

[2]) Cpr. Thiry, III, 82, *in fine*. Baudry, II, 1121, 1124. Pand. fr., I, 5898. Demolombe, XXVIII, 585. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 231.

[3]) Pand. fr., I, 5897. Demolombe, XXVIII, 583. Laurent, XVIII, 439. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 231, t. și nota 28. Desjardins, *op. cit.*, No. 124. Miller, *op. cit.*, No. 40.

[4]) Astfel s'a decis, cu drept cuvênt, că compensația are loc între o creanță chirografară și o creanță ipotecară. C. Bourges. D. P. 72. 2. 171. Cpr. Laurent, XVIII, 439. Arntz, III, 237. Pand. fr., I, 5896.

[5]) C. Bourges, decisia citată în nota precedentă. Cpr. Pand. fr., I, 5896.

Astfel, compensația având loc între două datorii din care una este de 1000 lei, ear cealaltă de 1500 lei, cea d'intâi va fi cu totul stînsă, ear cealaltă nu va subsista de cât pentru 500 lei.

Este adevarat că acest resultat este contrar art. 1101, § 1, după care debitorul nu poate sili pe creditor a primi o parte din datorie numai, chiar dacă această datorie ar fi divisibilă, însă această derogare de la dreptul comun se explică și se justifică prin chiar motivele care au făcut să se admită compensația [1]). De aceea, această soluție era admisă atât în dreptul roman [2]) cât și în dreptul vechiŭ francez [3]).

Imprejurarea că ambele datorii ar fi platnice în locuri deosebite nu împedică în principiu compensația legală de a avea loc, însă, în asemenea caz, partea care va suferi din această causă o daună, va avea drept la despăgubiri, căci eată cum se exprimă art. 1150.

Art. 1150.—Când cele două datorii nu sunt platnice într'acelaș loc, nu se poate opera compensațiunea [4]) de cât plătind cheltuelele remiterei [5]). (Art. 1104, 1105 C. C. Art. 1296 C. fr.).

Eată ipoteza pe care o prevede textul:

Primus datorește lui *Secundus* o sumă de bani plătitoare la Iași, ear *Secundus* datorește lui *Primus* o sumă egală sau mai mică, ori mai mare, puțin impoartă (art. 1144, *in fine*), plătitoare la București, ambii fiind domiciliați în acest din urmă oraș. *Primus* nu va putea să opue lui *Secundus* compensația îndeplinită de drept, de cât plă-

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1121. Pand. fr., I, 5884.

[2]) Cpr. Gaïus, *Instit.*, IV, § 61 și *Instit.*, Iustinian, IV, 6, *De actionibus*, § 30 și 36.

[3]) Cpr. Pothier, II, 637. Vedi și art. 1893 Cod Calimach, citat *suprà*, p. 731, nota 3.

Deoseb. de redacție de la Codul fr.

[4]) Textul francez dice că compensația nu poate fi opusă *(on n'en peut opposer la compensation)*, și Marcadé observând (IV, 844) că, în acest text ca și în celelalte, această expresie însemnează că compensația nu poate să aibă loc, legiuitorul nostru a modificat redacțiunea textului nostru în acest sens.

[5]) Prin *remitere (remise)*, legiuitorul înțelege aici transportul banilor din un loc în altul, efectuat fie direct, fie indirect, prin mijlocul unei cambii sau unui alt efect. Cpr. Berriat St. Prix, II, 4908.

tindu'i cheltueala transportului banilor de la București la Iași (diferența de curs), *quanti mea interfuit certo loco dari*, dicea Javolenus (L. 15, Dig., *De compensationibus*, 16, 2); pe când *Secundus* va putea să invoace compensația, fără a plăti nici o despăgubire lui *Primus*, compensația fiind pentru acesta ca și o plată care s'ar face pe loc.

Această dispositie, foarte echitabilă, admisă atât în Codul german (art. 391) cât și în Codul japonez de la 1896 (art. 507), își va primi mai cu samă aplicație atunci când va fi vorba de compensarea unor datorii de producte, a căror preț variază adese ori după localitate.

Ea constitue, ce e dreptul, o derogare de la principiul care prescrie facerea plății la locul convenit, sau la domiciliul debitorului (art. 1104), însă foloasele compensației sunt, în specie, mai mari de cât inconvenientele care ar resulta din omisiunea de a executa prestațiunea la locul indicat, cu atât mai mult cu cât plata diferenței de curs face să dispară ori ce posibilitate de daună [1]).

Diversitatea causei datoriei nu împedica compensația legală.

In fine, diversitatea causei datoriilor nu este în genere o pedică la îndeplinirea compensației legale (art. 1147, § 1) [2]). Astfel, o datorie care derivă din un contract determinat se va compensa cu o datorie care derivă din un alt contract, sau din un quasi-contract, dintr'un quasi-delict și chiar dintr'un delict [3]).

---

[1]) Cpr. Berriat St. Prix, II, 4910, 4911. Pand. fr., I, 5893. Demolombe, XXVIII, 530 urm. Laurent, XVIII, 440. Demante, V, 248 bis. Duranton, XII, 386.

[2]) „*Compensatio debiti ex pari specie et causa dispari admittitur*". *Pauli Sent.*, II, 5, *De pignoribus*, § 3.

[3]) Cpr. Molitor, *op. cit.*, III, 992.—Pentru ca datoria care resultă din un delict sau quasi-delict să poată fi opusă în compensație, trebue ca ea să fi fost lichidată de justiție, căci, până la această lichidare, compensația este cu neputință, de oare ce nu se știe încă cât se datorește. Vedi *suprà*, p. 746, t. și nota 1.—O datorie isvorită din un delict poate deci fi compensată cu o datorie născută din un alt delict, dacă ambele datorii sunt lichide și exigibile. Deci, dacă două persoane s'au făcut reciproc culpabile una către alta de un delict de aceiaș natură, pretențiile lor vor fi, în urma lichidărei, compensabile, însă nu într'un mod absolut, ci numai într'o proporție oare care. Astfel, dacă presupunem că A, prin un delict, a causat lui B o pagubă de 200 lei, ear B a causat lui A o pagubă de 1000 lei, com-

Așa dar, principiul este că compensația are loc ori care ar fi causa ambelor datorii [1]). La acest principiu, art. 1147 aduce însă trei excepții, pe care le vom examina fie care în parte.

Casurile excepționale în care compensația legală nu are loc. Excepțiuni întemeiate pe causa datoriilor.

Art. 1147.—Compensațiunea se operă, ori care ar fi causele unei sau celeilalte datorii, afară de casurile:

1° Unei cereri pentru restituirea unui lucru ce pe nedrept s'a luat de la proprietar;

2° Unei cereri pentru restituțiunea unui deposit neregulat [2]) (art. 1591 urm. 1604, 1620 urm. C. C.);

3° Unei datorii declarate nesezisabile [3]). (Art. 408—410 Pr. civ. Art. 1293 C. fr.).

Excepțiunele prevĕdute de art. 1147, și care sunt toate întemeiate pe causa datoriilor, sunt în numĕr de trei.

Vom vedea mai la vale, p. 780 urm., că există și alte excepțiuni, întemeiate pe drepturile celor de al treilea și pe excepțiile care derivă din voința părților.

De o cam dată vom vorbi numai de excepțiile întemeiate pe causa datoriilor (art. 1147). Aceste excepțiuni sunt în numĕr de trei. Ele sunt relative: 1° La casul cererei de restituire a unui lucru de care proprietarul a fost pe nedrept despoeat; 2° la acel al cererei de restituire a unui deposit neregulat; 3° și în fine, la casul unei datorii declarate nesezisabile.

---

pensația va avea loc numai până la concurența sumei de 200 lei, A avênd, în specie, dreptul de a cere restul de 800 lei de la B. Cpr. Molitor, *op.* și *loco suprà cit.* Bernard, *Cours somm. de dr. civ.*, II, 779.—*Contrà.* Krug *(Die Lehre von der Compensation*, Leipzig, 1833, § 53), după care A n'ar putea, în specie, să rădice nici o pretenție contra lui B, ambele datorii fiind compensate într'un mod absolut. Această soluție, contrară echității și art. 1144, este inadmisibilă chiar în dreptul roman. Vedi Molitor, III, 992, p. 224 urm.

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 5885. Demolombe, XXVIII, 582. Baudry, II, 1121, *in fine*,—Datoria care are o causă ilicită nu poate însă fi opusă în compensație, fiind că ea este inexistentă (art. 966). Cpr. Laurent, XVIII, 438.

[2]) Textul fr. vorbește de deposit în genere și de comodat *(prêt à usage)*, asupra cărora vedi *infrà*, p. 774.

[3]) Textul fr. vorbește de o datorie care are de causă alimente declarate nesezisabile. Vedi *infrà*, p. 778.

Prima excepție.—Casul în care proprietarul a fost pe nedrept despoeat de lucrul seu.

Un principiu elementar și de ordine publică voește că ori cine a fost pe nedrept, *sine jure*, și altfel de cât prin autoritatea legei, despoeat de lucrul său, fie prin violență, fie prin fraudă, să fie reintegrat în dreptul său: *Spoliatus ante omnia restituendus.*

Deci, dacă datorindu-ți o sumă de bani, prin samavolnicie sau prin fraudă, 'ți ai făcut justiție însuș, luându'mi un lucru sau o sumă de bani ce'mi aparține, la acțiunea în restituire ce voi exercita în contra D-tale, nu vei putea să'mi opui compensația, ci va trebui mai întâi să'mi restituești ceea ce-mi ai luat și apoi să mĕ urmărești pe calea legală; altfel compensația ar avea de resultat amnistiarea unei fapte rĕle [1]): „Indeobște, ḑice art. 1896 din Codul Calimach (1440 C. austriac), nu se pot răfui lucrurile cele apucate de cineva prin silnicie“ [2]). „*Possessionem autem alienam perperam ocupantibus, compensatio non datur*“ [3]).

S'a ḑis însă, și nu fără oare care rațiune, că nu era nevoe de o excepție pentru aceasta, dreptul comun fiind suficient spre a face compensația cu neputință. In adevĕr, spoliatorul fiind, în casul de față, obligat a restitui însuș obiectul de care proprietarul a fost despoeat, *in specie*, se Critica legei.

[1]) Cpr. Pothier, II, 625. Cas. fr. D. P. 95. 1. 471. Nimene, în adever, nu poate într'o societate bine organisată să'și facă însuș dreptate. Cpr. L. 1, § 2, Dig., *Quod legatorum*, *43*, *3*; art. 30 și 31 Cod. Calimach (19 Cod. austriac). In acest sens, Cicerone ḑice foarte bine în tratatul său *De legibus*: „*Nihil est vitiosius civitatibus, nihil tam contrarium juri et legibus quam, composita et constituta republica, quidquam agi per vim*“. Veḑi însă art. 229 din noul Cod german, citat *suprà*, p. 104, *ad notam*, care, sub numele de justiție privată *(die Selbsthülfe)*, permite într'o limită oare care de a'și face însuș dreptate. Fără a prejudeca chestiunea dacă asemenea mĕsură ar fi sau nu potrivită cu moravurile țărei noastre, să sperăm că, în Germania, bine înțeleasă și aplicată cu moderațiune numai acolo unde trebue, ea nu va conduce la nici un abuz.

[2]) Cpr. art. 393 Cod german; art. 509 Cod. japonez; art. 1440 C. austriac; art. 1289, 1° C. italian; art. 767, 2° C. portughez; 132, 1° C. federal, etc.

[3]) L. 14, § 2, Cod., *De compensationibus*, 4, 31.

găsește în situația debitorului unui corp cert, chiar dacă ar fi vorba de lucruri *quæ pondere, mensurave numerantur*, așa că datoria sa nu întrunește una din condițiile necesare pentru îndeplinirea compensației, și anume fungibilitatea [1]).

Pentru ca art. 1147 să constitue o adevĕrată excepție, trebue să presupunem că lucrul răpit a perdut individualitatea sa, fie că el a fost consumat, fie că a fost amestecat cu alte lucruri de aceeaș specie. Obiectul datoriei spoliatorului devenind atunci o cantitate, care poate să fie de natura obiectului datoriei spoliatului, compensația ar fi putut să aibă loc după dreptul comun ; însă ea devine cu neputință față cu textul art. 1147, § 1 [2]).

A doua excepție.—Casul cererei în restituire a unui deposit neregulat.

A doua excepție admisă de lege, este relativă la cererea în restituire a unui deposit *neregulat*. Depositarul acționat în restituire nu poate deci să invoace compensația, sub cuvênt că ar fi și el, la rêndul lui, creditorul deponentului, ci trebue să restituească lucrul depus (art. 1604) și apoi să 'și exercite dreptul sĕu pe calea legală.

Deosebire de redacție de la Codul fr.

Este de observat că textul francez vorbește, ca și Codul Calimach [3]), de cererea în restituire a unui deposit în genere ; însă Marcadé observă cu drept cuvênt, ceea ce observase și Pothier, că această excepție nu se poate referi la depositul ordinar, în care trebue să se restitue însuș lucrul depus (art. 1604), pentru că, în asemenea de-

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 735.

[2]) Cpr. Pand. fr., I, 5905. Baudry, II, 1022. G. Giorgi, VIII, 44. Demolombe, XXVIII, 590. Demante, V, 244 bis I și II. Laurent, XVIII, 445. T. Huc, VIII, 159. Acest din urmă autor dice că redactorii Codului fr. au împrumutat, din nebăgare de samă, această dispositie de la dreptul roman, unde cu adevarat ea constituea în realitate o excepție la principiul compensațiunei.

Art. 1896 C. Calimach.

[3]) „In deobște, dice art. 1896 din Codul Calimach (1440 C. austriac), nu se pot răfui lucrurile luate in deposit". *In causa depositi, compensationi locus non est*, dicea Paulus. Cpr. L. 11, Cod., 4. 34, *Depositi vel contra*; L. 14, § 1, *in fine*, Cod., 4, 31, *De compensationibus* ; Instit., IV, 4, *De actionibus*, § 30, *in fine*.

posit, fiind vorba de un corp cert și determinat *in ipso individuo*, se înțelege de la sine că compensația nu poate să aibă loc, ea nefiind admisibilă, dupa art. 1145, de cât în privința lucrurilor fungibile [1]).

Deci, ḑice Marcadé, de și textul vorbește de deposit în genere, această excepție nu se poate referi de cât *la depositul neregulat*, ceea ce legiuitorul nostru a admis în termeni formali.

Depositul neregulat, prin opoșiție la acel regulat [2]), este acel făcut cu împuternicire pentru depositar de a consuma, de a întrebuința lucrul depus și a restitui altul de aceiaș specie, în locul lui [3]). Astfel ar fi, de exemplu, de- Ce se înțelege prin deposit neregulat.

[1]) Dar dacă depositarul unui corp cert și determinat nu poate, conform principiilor generale în materie de compensație, să păstreze lucrul depus, spre a'și plăti el sieși ceea ce i-ar datori deponentul, el poate, de câte ori a făcut cheltueli pentru conservarea lucrului depus (art. 1618), să'l reție ca un fel de amanet, *veluti quodam pignoris jure*, până la plata integrală a cheltuielelor făcute din causa depositului. Acest drept de retenție este formal consacrat prin art. 1619. Art. 1618, 1619.

Unii întind acest drept de retenție și la comodatar. Cpr. T. Huc, VIII, 160. Aubry et Rau, III, § 256, p. 190, ed. a V-a. Baudry et Loynes, *Priv. et. hypoth.*, I, 235. Baudry et Wahl, *Prêt à usage*, 669, etc. — Acest sistem este inadmisibil, pentru că, după părerea noastră, dreptul de retenție este o excepție care, ca atare, trebuește strict mărginită la casurile limitativ admise de lege. Vedi discursul ce am pronunțat înaintea Curței din Iași, cu ocasiunea deschiderei anului judecătoresc 1899—1900. *Dreptul* din 1899, No. 52 și *Curierul judiciar*, No. 31 din acelaș an.

[2]) Depositul regulat este acel a unui corp cert și determinat, sau a unei sume de bani închisă și pecetluită într'un sac, *pecunia in sacculo signato deposita* (L. 1, § 36, Dig., 16, 3, *Depositi, vel contra*). In acest deposit trebue să se restitue însuș lucrul depus (art. 1604). Art. 1604.

[3]) Art. 700 din noul Cod german, și art. 1295 din Codul Calimach (959 C. austriac) consideră depositul neregulat ca împrumut, soluție pe care unii autori o admit și în Codul francez. Cpr. Duranton, XVIII, 44. Guillouard, *Dépôt*, 20 urm. C. Bordeaux, Sirey, 40. 2. 267.—*Contrà*. Pothier, *Dépôt*, V, 83. Aubry et Rau, IV, § 401, p. 618, text și nota 4. Baudry et Wahl, *Dépôt*, 1094 urm. P. Pont, *Petits contrats*, I (t. VIII a operei complecte), 445. Părțile ar putea însă prin intenția lor să facă ca un deposit neregulat să fie transformat în împrumut. Cpr. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1096. Cas. fr. și Trib. Chaumont. Sirey, 91, 1, 273, text și nota *a*. Considerarea depositului neregulat ca împrumut. Controversă.

positul unei sume de bani făcut la un bancher sau la alt cineva, pentru că arare ori banii se depun cu condițiunea de a fi restituiți în natură.

In ipoteza unui asemenea deposit *(depositum irregulare)*, compensația ar fi avut loc, lucrul depositat fiind fungibil (art. 1145), dacă art. 1147 n'ar fi declarat-o inadmisibilă și n'ar fi obligat pe depositar la restituirea lucrului depus, excepțiune care se întemeiază pe caracterul sacru al datoriei la care dă naștere depositul (art. 1604). Conform acestor principii, care, în legea noastră, nu dau loc la nici o discuțiune, textul fiind formal, autorii sunt mai toți aproape de acord, în Francia, pentru a dice că excepția prevĕdută de art. 1147, § 2 se aplică numai la depositul neregulat, de și textul francez vorbește, după cum am vĕdut, de deposit în genere [1]).

Art. 1147 § 2 nu se aplică de cât la depositul neregulat.

Această excepție trebuește însă restrînsă numai la depositul neregulat. Astfel, ea n,ar fi aplicabilă la însărcinarea dată unei persoane, de pildă unui bancher, de a face ca banii încredințați să fructifice, nici la depunerele făcute la o casă de economie. Creanțele care ar resulta din asemenea operațiuni ar fi necontestabil compensabile [2]).

Art. 364 C. com.

Aceiaș soluție ar fi aplicabilă socotelelor care ar resulta din cekuri (art. 364 urm. C. com.) [3]).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 625. Marcadé, IV, 830. Baudry, II, 1122. Mourlon, II, 1448. Laurent, XVIII, 446, 447. Demolombe, XXVIII, 592, 593. Acollas, II, p. 909. Vigié, II, 1543. Aubry et Rau, IV, § 327, p. 233, nota 2. Demante, V, 244 bis VII. Pand. fr., I, 5907.— Vedi însă Trib. regional superior din Carlsruhe, care declară excepția textului aplicabilă și la depositul regulat sau ordinar. *Pand. Période.* 87. 5. 34.—Cu toate acestea, unii au dat și o altă explicație textului fr. In acest sistem, inadmisibil la noi, excepția prevĕdută de § 2 al art. 1147 ar fi aplicabilă la casul în care depositarul ar fi sustras lucrul depus sau l'ar fi făcut să peară, datorind daune din această causă, în care caz aceste daune n'ar fi compensabile cu ceea ce deponentul datorește depositarului. Cpr. Arntz, III, 245.

[2]) T. Huc, VIII, 160. Larombière, III, art. 1293, No. 3. Pand. fr. I, 5911. Desjardins, *op. cit.*, p. 413.

[3]) T. Huc, *loco suprà cit.* Pand. fr., I, 5912. Trib. Paris, 25 Iunie 1887, decisie citată de autorii de mai sus, pe care n'am putut însă s'o controlez.

In fine, art. 1147, § 2 ar înceta de a fi aplicabil îndată ce deponentul ar fi consimțit la compensație [1]).

Altă deosebire de redacție de la Codul francez.

Textul francez mai excepteză încă de la principiul compensațiunei, restituția care resultă dintr'un împrumut.

Această dispositie este criticată de toți autorii cu Marcadé în frunte; de aceea, ea a fost cu drept cuvênt eliminată din textul nostru. Eată, în adevĕr, cum se exprimă acest autor:

„Textul este vicios când declară că excepteză de la principiul compensațiunei, restituirea care resultă dintr'un comodat. In adevĕr, comodatul nu poate să aibă de obiect de cât un corp cert și determinat, fiind că însuș lucrul împrumutat trebue să fie restituit, identic *in ipso individuo* (art. 1560, 1562), căci din momentul ce împrumutătorul ar putea se restituească un alt lucru de aceiaș natură, n'ar mai fi vorba de un comodat, ci de un împrumut de consumație, de un *mutuum* (art. 1576, 1577). Ori, fiind că obiectul comodatului este neaparat un corp cert și determinat *in ipso individuo*, și că compensația nu poate să aibă loc de cât în privința lucrurilor fungibile, principiul compensației nu este aplicabil în specie, și deci, nici excepția. Cuvêntul *comodat (prêt à usage)* nefiind de cât resultatul confusiunei pe care redactorii Codului au făcut-o între lucrurile fungibile și acele consumtibile, este un nonsens, și ca atare, trebuește considerat ca neexistent“ [2]).

Am transcris anume aceste rênduri, pentru că ele arată foarte bine motivele pentru care legiuitorul nostru a modificat textul francez.

---

[1]) T. Huc, VIII, 160. Pand fr., I, 5913. Cas. fr. D. P. 92. 1. 296. Art. 1289, 4° din Codul italian este formal în această privință; încolo acest text reproduce dispositia Codului fr. fără nici o schimbare de redacție. Vedi G. Giorgi, VIII, 44, *in fine*.

[2]) Marcadé, IV, 830. Tot în acest sens se exprimă și alți autori. Vedi Demolombe, XXVIII, 597. Baudry, II, 1122. Pand. fr., I, 5920. Aubry et Rau, IV, § 327, p. 234, nota 3. Demante, V, 244 bis V și VIII. Mourlon, II, 1447.—Cu toate acestea, sunt autori care au dat și altă explicație acestui text, explicație care, la noi nu se potrivește, textul nostru nevorbind de împrumut. Vedi aceste explicații în Pand. fr., I, 5917—5919. Vedi și Mourlon, II, 1448—1450.

A trea excepție.—Casul unei datorii declarate nesezisabilă.

Compensația fiind o plată, care se poate îndeplini fără știrea și chiar în contra voinței debitorului, nu mai este cu putință în casurile în care unul din debitori n'ar putea fi constrêns la o plată reală. Deci, de câte ori banii ce'mi datorești nu pot fi urmăriți în mânele D-tale de către creditorii mei, de atâte ori acești bani nu vor putea fi compensați cu banii ce 'ți-aș datori, pentru că dacă ar fi altfel, compensația ar produce în folosul D-tale și în contra mea resultatul unei urmăriri asupra unui lucru nesezisabil și m'ar sili să plătesc cu o sumă care nu poate fi urmărită [1]). De aceea, art. 1147, § 3 declară că compensația nu este admisibilă în privința datoriilor declarate nesezisabile.

Deoseb. de redacție de la Codul fr.

Și aici trebue să observăm că textul nostru, modificat tot după Marcadé (II, 832), este mult mai bine redactat de cât acel francez, căci, pe când acest din urmă vorbește numai *de datoriile care au de causă alimente declarate nesezisabile* [2]), textul nostru, mult mai general, vorbește cu drept cuvênt *de ori ce datorii declarate nesezisabile*. „O creanță nesezisabilă, ḑice art. 394 din noul Cod german, nu poate fi stênsă prin compensație“ [3]).

Art. 408, 409 Pr. civ.

Datoriile pe care legea le declară nesezisabile într'o limită oare care sunt acele prevḙdute de art. 408 și 409 din Pr. civilă.

---

[1]) Cpr. Marcadé, IV, 832.—Astfel, dacă îmi datorești cu titlu de alimente 1000 de lei și eu îți datoresc D-tale 1000 de lei, ca preț din o vênḑare bună oară, D-ta nu vei putea să'mi opui compensația, pentru că aceste alimente sunt neaparate existenței mele și nesezisabile, după art. 408 Pr. civ.—Dacă însă îți datoresc o sumă de bani cu titlu de chirie, compensația va putea să aibă loc până la suma ce se va hotărî de justiție, pentru că pensiile alimentare pot fi urmărite într'o limită oare care pentru datorii de chirii sau alte datorii privilegiate asupra mobilelor (art. 408 Pr. civ.).

[2]) Autorii întind însă, în Francia, această dispositie la ori ce datorii nesezisabile. Cpr. Thiry, III, 83, *in fine*. T. Huc, VIII, 161. Baudry, II, 1122, *in fine*. Marcadé, IV, 832. Demolombe, XXVIII, 601. Laurent, XVIII, 448.

[3]) „*Soweit eine Forderung der Pfändung nicht unterworfen ist, findet die Aufrechnung gegen die Forderung nicht statt*“. Conform: art. 510 Cod japonez din 28 april 1896.

A patra excepție.—Datorii de impozite către Stat, Comuna sau Județ.

Aceste sunt excepțiunele prevĕdute de art. 1147.

La aceste excepțiuni autorii mai adaogă o a patra, și anume, aceea că un contribuabil n'ar putea să se scutească de plata impositelor, opunênd compensația Statului, sub cuvênt că și el ar fi creditorul lui.

Această soluție este generalmente admisă, cu toată tăcerea legei, pentru că ea se întemeiază pe interesul obștesc, care cere ca Statul să'și poată fără nici o pedică încasa impositele, spre a putea face față serviciilor publice [1]). De aceea, ea era admisă și în dreptul roman [2]), ear unele legislațiuni străine o prevĕd chiar anume [3]).

Atât doctrina cât și jurisprudența admit însă, în materie de percepere a taxelor de înregistrare, care se percep după lega timbrului [4]), compensația între Stat și particulari, dacă, bine înțĕles, condițiile cerute de dreptul comun sunt îndeplinite, atunci când Statul se găsește în acelaș timp și creditor și debitor al contribuabilului, precum ar fi de exemplu, în casul când perceperea drepturilor fiscului pentru diferite acte ar da loc în privința unuia la o restituire de taxe, ear în privința celuilalt, la un supplement de taxă [5]).

Comunele, județele și stabilimentele publice sunt, în privința compensației, supuse dreptului comun, afară de Comune, Județe, etc.

---

[1]) Cpr. Baudry, II, 1122, *in fine*. G .Giorgi, VIII, 46. T. Huc, VIII, 162. Laurent, XVIII, 453. Pand. fr., I, 5929. Larombière, III, art. 1293, No. 10. Thiry, III, 83, *in fine*.

[2]) Cpr. L. 1, § 3, Cod., *De compensationibus*, 4, 31; L. 46, § 5, Dig., *De jure fisci*, 49, 14. Vedi Molitor, *op. cit.*, III. 1069.

[3]) Cpr. art. 132, § ultim, Cod. federal al obligațiilor.—„Compensația nu este admisă în privința creanțelor Imperiului sau a unui Stat confederat, sau în privința creanțelor unei comuni ori a unei alte uniuni comunale, dice art. 395 din Codul german, de cât atunci când prestațiunea trebue să se facă de casa unde acel care opune compensația trebue să'și plătească datoria". Art. 395 Cod. german. Vedi și art. 767, 5° Cod portughez.

[4]) Ultima lege a timbrului este acea promulgată la 24 fevr. 1900 (Monitor of. No. 264) și aplicabilă cu începere de la 1 martie 1900.

[5]) Cpr. Laurent, XVIII, 454. Larombière, III, art. 1291, No. 28. Pand. fr., I, 5933 urm. și autoritățile citate acolo.

datoriile care se cuvin comunelor și județelor cu titlu de imposite [1]).

Am dis mai sus că, afară de excepțiile prevĕdute de art. 1147, mai sunt și altele. Aceste sunt acele care se întemeiază pe drepturile celor de al treilea și pe voința părților.

Excepțiuni întemeiate pe dreptul celor de al treilea.

Art. 1152.—Compensațiunea nu are loc în prejudiciul drepturilor dobêndite de alte persoane.

Astfel, cel ce fiind debitor, a devenit creditor în urma sechestrului ce i s'a făcut de o altă persoană [2]), nu poate invoca compensațiunea, în prejudiciul sechestrantului. (Art. 1099 C. C. Art. 455 urm. Pr. civ. Art. 907 urm. C. com. Art. 1298 C. fr.).

Compensația fiind o plată pe care însuș legea o îndeplinește pentru ambii debitori, nu poate avea loc în casurile în care nici plata nu s'ar putea face. Astfel, după cum debitorul nu mai poate efectua plata îndată ce s'a făcut o poprire în mânele lui (art. 1099), tot astfel, asemenea poprirea împedică datoria de a se compensa cu creanța pe care acest debitor ar putea să dobêndească mai în urmă. Art. 1152 nu este deci de cât o consecință a principiului înscris în art. 1099.

Pentru a face textul mai lămurit, legiuitorul are îngrijirea de a cita un exemplu, ceea ce el nu prea este obicinuit de a face; însă exemplul pe care îl dă textul are, la rêndul lui, nevoe de lămuriri și de alte exemple pentru a fi înțĕles. Astfel, dacă presupunem că 'ți datoresc 1000 de lei și că un creditor al D-tale, pe care nu'l plătești, a poprit această sumă în mânele mele; chestiunea este de a se ști dacă, devenind, la rêndul meu, creditorul D-tale, voi putea să opun compensația datoriilor noastre creditorului D-tale, adecă terțiului popritor.

O distincție se impune: 1° Sau eu eram creditorul D-tale *în momentul facerei poprirei*, și atunci voi putea să'i opun compensația, pe care aș fi putut s'o opun și D-tale,

---

[1]) Cpr. Merlin, Répert., v° *Compensation*, § 3, No. 3. Duranton, XII, 420. Paud. fr., I, 5945, 5946. Giorgio Giorgi, VIII, 46.

[2]) Prin *sechestru*, legiuitorul înțelege în art. 1152, ca și în art. 1099, poprirea făcută de cei de al treile (vedi *suprà*, p. 479), *la saisie-arrêt*, după cum se exprimă textul corespundĕtor francez (art. 1298).

pentru că poprirea nu poate să'mi rădice beneficiul pe care mi-îl dă legea. Poprirea terțiului, în adevĕr, a venit prea târdiu; ea nu'și mai produce efectele sale, pentru că, în momentul când a fost făcută, compensația se indeplinise între datoriile noastre, care erau lichide și exigibile, și eu nu mai eram debitorul D-tale; 2° Sau eu am devenit creditorul D-tale *în urma primirei ordonanței de poprire*, și în asemenea caz, nu voi putea să invoc, în prejudiciul terțiului popritor, compensația pe care aș fi putut s'o invoc în contra D-tale, după cum nu voi putea să invoc nici plata ce'ți-aș fi făcut în urma poprirei (art. 1099). Poprirea a făcut, în specie, pe terțiul popritor să dobêndească un drept asupra creanței poprite, drept care nu mai poate fi atins nici prin o plată reală, nici prin o plată fictivă [1]).

Și soluția va fi aceeaș, fie că eu am devenit creditorul D-tale în urma facerei poprirei, fie că creanța mea, care era anterioară, a întrunit numai în urma poprirei condițiile cerute de lege pentru îndeplinirea compensației, motivele fiind aceleași și într'un caz și în altul [2]).

Casul în care poprirea a fost făcută p. o sumă inferioară acelei datorite.

Ce trebue să decidem în caz când poprirea a fost făcută pentru o sumă inferioară acelei datorite? Compensația poate ea să se producă pentru restul sumei nepoprite? De exemplu: îți datoresc 1000 lei și un creditor al D-tale poprește în mânele mele numai 500 lei; în urma acestei popriri am devenit creditorul D-tale pentru 1000 de lei; în cât privește suma de 500 lei poprită de creditorul D-tale, nu mai încape îndoială că compensația dintre noi nu va produce nici un efect în privința terțiului popritor (art. 1152).

Chestiunea este însă de a se ști dacă compensația legală își va produce efectele sale pentru suma de 500 lei nepoprită. Această chestiune, fiind dată corelația strînsă care exsistă între compensație și plată, revine la acea de a se ști dacă terțiul poprit, în caz când suma datorită de dênsul ar fi mai mare de cât acea pentru care s'a făcut popri-

[1]) Vedi *suprà*, p. 481, text și nota 1.—Rădicarea poprirei ar face însă ca compensația să fie existentă încă din momentul în care ea s'a produs. Cpr. Pand. fr., I, 5956. Desjardins, *op. cit.*, p. 419.

[2]) T. Huc, VIII, 168. Pand. fr., I, 5953. Duranton, XII, 442. Desjardins, *op. cit.*, p. 416. Cas. fr. D. P. 83. 1. 305.

rea, poate să plătească creditorului excedentul, fără a'și angaja responsabilitatea sa față de popritor, pentru casul când acest din urmă ar fi supus unei perderi parțiale prin survenirea altor popriri. Am vĕdut, *suprà*, p. 481, că, cu toată controversa ce există în această privință, poprirea lovește de indisponibilitate, în interesul terțiului popritor, nu numai o sumă egală cu acea pentru care ea a fost făcută, ci întreaga sumă datorită. In adevĕr, poprirea neconferind nici o precădere primului popritor, el va trebui să împartă suma poprită cu ceialalți creditori, dacă ar interveni și alte popriri mai în urmă; și fiind că terțiul poprit nu poate ști dacă, din causa concursului posibil al mai multor popriri, suma întreagă va fi suficientă pentru desinteresarea primului popritor, el trebue să se abție de la ori ce plată parțială [1]).

Prin urmare, compensația ca și plata, nu poate fi opusă terțiului popritor nici chiar *pro parte*, pentru suma care întrece propria sa creanță.

Cel de al treile poprit poate însă, în ori ce caz, să depue sumele sau efectele poprite la casa de consemnare, de oare ce asemenea depunere constitue eminamente un act de conservare [2]).

Creditorul poate el să facă o poprire în mânele sale proprii? Controversă.

Dar dacă persoana în mânele căreia s'a făcut poprirea nu poate, în ipoteza de mai sus, să invoace compensația, contra terțiilor popritori, ea ar putea, după părerea generală, pentru ca condiția sa să nu fie mai rea de cât acea a celorlalți creditori, să facă o poprire în mânele sale pro-

---

[1]) Vedi în acest sens autoritățile citate *suprà*, p. 481, nota 2. Cpr. și Pand. fr., I, 5954. Laurent, XVIII, 429. Demolombe, XXVIII, 631. Demante, V, 250 bis II. T. Huc, VIII, 168.—Cu toate acestea, Curtea de casație din Francia a decis de curênd că poprirea nu lovește creanța poprită de cât de o indisponibilitate relativă, în privința terțiului popritor. Vedi D. P. 99. 1. 136 și Sirey, 99. 1. 403. D. P. 1900. 1. 45.

[2]) Cas. rom., 6 Ianuar 1900. *Curierul judiciar* No. 19 din 5 Martie 1900. Bulet. Cas. S-a 1, anul 1892, p. 204 și 1103. Vedi și *suprà*, p. 480, nota 4. Aceste decisii pun în principiu că poprirea este un act de conservare; am vĕdut însă *suprà*, p. 53, n. 2; p. 483, n. 2, in fine și p. 508, că chestiunea, în această privință, este controversată. Curtea din București a considerat de curênd poprirea ca o mĕsură de executare. *Dreptul* No. 23 din 1900.

prii și astfel să participe cu ceialalți creditori popritori la distribuirea banilor ce ea deține [1]).

Această soluție pare a fi foarte echitabilă, însă ne întrebăm cum un creditor ar putea să practice o poprire în mânele sale propriĭ, atunci când textele de la poprire presupun toate că ori ce poprire se face *numai în mâna celor de al treilea*, și chiar rubrica sub care se găsesc art. 455 și urm. din Pr. civ. este intitulată: *Despre urmărirea și poprirea obiectelor mobile ale debitorului*, **care sunt în mâna celor de al treilea**. Apoi, vom observa că asemenea procedură este periculoasă, pentru că ea ar permite debitorilor de rea credință de a nimici, sub cuvêntul unei creanțe închipuite, drepturile adevaraților creditori. Eată pentru ce, cu drept cuvênt, ea nu este admisă de toți autorii [2]).

Regula prevĕdută de art. 1152, după care compensația nu are loc în privința drepturilor dobêndite de cei de al treile fiind generală, nu trebuește restrênsă la casul popririi, pe care legiuitorul o citează *exempli gratia*. Se pot da și alte exemple: Astfel, cumpărătorul unui imobil ipotecat neputênd să plătească prețul vênzĕtorului, ci trebuind să'l păstreze pentru creditorii ipotecari, n'ar putea să pretindă, în dauna acestor creditori, că prețul datorit de dênsul s'a compensat cu creanțele ce el a putut să aibă contra vênzĕtorului [3]). De asemenea, debitorul unei creanțe n'ar putea să opue în compensație cesionarului acestei cre-

Regula prevĕdută de art. 1152 fiind generală, nu e aplicabilă numai la poprire.

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 429. Pand. fr., I, 5955. T. Huc, VIII, 168. Demolombe, XXVIII, 633, 693. Garsonnet, *Pr. civ.*, III, § 596, p. 704 urm. Duranton, XII, 433. Demante, V, 250 bis III și 251 bis IX și X. Pigeau, *Pr. civ.*, II, p. 75. Chauveau sur Carré, *Pr. civ.*, IV, Q. 1925, p. 547 urm. Trib. Lyon, 12 Martie 1823 (considerentele acestei sentințe confirmate de Curte sunt reproduse de Demolombe, XXVIII, 693).

[2]) Cpr. Carré-Chauveau, *loco cit.*, p. 548, nota 1. Boitard et Colmet-d'Aage, *Pr. civ.*, II, 817, *in fine*. Rodière, *Tr. de compét. et de procéd. civ.* (ed. a 5-a din 1878), II, p. 198. Thomines-Desmazures, *Pr. civ.* (1832), II, 615. C. Bordeaux și Paris. Sirey, 35. 2. 136. Sirey, 36. 2. 230.

[3]) Cpr. Marcadé, IV, 846. Acollas, II, p. 912. Demolombe, XVIII, 635. Demante, V, 250 bis IV. Larombière, III, art. 1298, No. 4. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 232, t. și nota 31.—Vedi însă Laurent, XVIII, 442.

anțe creanțele care au luat naștere în folosul său contra cedentului în urma notificării cesiunei (art. 1149, § 2)[1].

Cesiune de bunuri.

Art. 1152 se aplică și la cesiunea bunurilor. Astfel, creditorul care a acceptat pur și simplu abandonarea bunurilor sale făcută de debitor (art. 1122—1124), n'ar putea mai în urmă să opue în compensație acestui debitor o datorie anterioară, pentru că asemenea compensație ar putea jigni drepturile dobândite de alte persoane[2].

Faliment.

Falimentul împedică de asemenea compensația, întru cât ea ar jigni drepturile celor de al treilea.

Compensația nu va avea deci loc în favoarea aceluia care, fiind creditor sau debitor al falitului, înaintea hotărîrei de declarare, a devenit mai în urmă debitorul său creditorul său. In adevĕr, asemenea compensație ar avea de consecință crearea în folosul acestui din urmă a unei precăderi în dauna celorlalți creditori, care ar distruge egalitatea proporțională ce trebue să existe între toți creditorii[3].

Moștenire beneficiară.

Principiul stabilit de art. 1152 este aplicabil și în materie de moștenire beneficiară, de câte ori datoriile n'au întrunit condițiile cerute de lege pentru compensație de cât în urma deschiderei acestei moșteniri.

Deci, dacă există creditori oponenți, opozițiile lor vor avea de resultat de a împedica ori ce compensație în folosul debitorului moștenirei[4].

De asemenea, dacă creditorii unei moșteniri beneficiare au oprit pe moștenitor de a face ori ce plată afară de presența lor, moștenitorul neputênd, în asemenea caz, să plătească pe creditori de cât după ordinea și modul regulat de judecător (art. 719, § 1), nici o compensație nu poate să aibă loc între moștenitorul beneficiar și unul din creditorii moștenirei[5].

---

[1]) Baudry, II, 1126, *in fine*. Demolombe, XXVIII, 634. Pand. fr., I, 5957. Vedi și *suprà*, p. 762.

[2]) T. Huc, VIII, 168, care citează în acest sens o decisie a Curței din Liège, cu data din 9 April 1879.

[3]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 636. Pand. fr., I, 5959 urm. Larombière, III, art. 1295, No. 6. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 232, t. și n. 34. Bédarride, *Faillites*, I, 90 (ed. a 5-a din 1874). Lyon-Caen et Renault, *Dr. comm.*, VII, 216 urm. Bravard et Demangeat, *Dr. comm.*, V, p. 76.

[4]) T. Huc, V, 245 și VIII, 168. C. Rouen. D. P. 77. 2. 90.

[5]) Cpr. T. Huc, VIII, 168. Pand. fr., I, 5971. Demolombe, XXVIII, 637. Laurent, X, 160.

In caz când nu există creditori oponenți, se decide însă în genere că compensația legală are loc după dreptul comun, pentru că nici o causă bine cuvêntată nu autorisă, în această ipoteză, o derogare de la dreptul comun [1]).

Controversa la care a dat loc aplicarea art. 1152 la casul unei moșteniri acceptate sub beneficiu de inventar, s'a ivit aproape în aceiași termeni în casul de moștenire vacantă [2]). Moștenire vacantă.

Excepțiuni care derivă din voința părților.

Compensația legală, fiind întemeiată pe interpretarea voinței comune a părților, n'ar fi nici drept, nici rațional ca ea să aibă loc de câte ori părțile interesate au manifestat o intenție contrară. Această intenție poate să resulte fie din o renunțare anticipată la facultatea de a o opune ca mod de stêngere a obligației [3]), fie din afectarea în mod valid a obiectului uneia din datorii, chiar numai prin voința creditorului singur, la o destinație specială incompatibilă cu compensația.

Și mai înainte de toate, nu încape nici o îndoeală că compensația legală poate să fie înlăturată prin o renunțare anticipată, adecă manifestată înaintea îndeplinirei ei, căci fie care este în principiu liber de a renunța, fie de mai înainte, fie mai pe urmă, *a posteriori*, la drepturile stabilite în favoarea sa: *„Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere, his, quæ pro se introducta sunt, renunciare* (L. 29, Cod., 2, 3, *De pactis*) [4]). Renunțarea la compensația legală înaintea îndeplinirei ei.

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 5973. Demolombe, XXVIII, 639. Laurent, X, 166. Vedi și t. III, p. 416, nota 2. — După un alt sistem, se susține însă că numai compensația facultativă poate să aibă loc în această ipoteză, și această compensație nu 'și va produce efectele sale de cât din ziua în care ea a fost propusă. Cpr. Pand. fr., I, 5972. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 232, nota 35. Larombière, III, art. 1298, No. 7.

[2]) Vedi asupra acestei controverse, Pand. fr. I, 5977.

[3]) „Debitorul poate să renunțe de mai înainte la compensație, dice art. 139 din Codul federal al obligațiilor. El este presupus că a făcut asemenea renunțare de câte ori el știind că este însuș creditor, se obligă a plăti de îndată". Cpr. și art. 1289, 4° C. italian (asupra căruia vedi G. Giorgi, VIII, 47); art. 548, 4° din proiectul Codului japonez și art. 505 din Codul japonez, promulgat la 1896. Art. 139 C. federal.

[4]) Vedi *suprà*, p. 92, nota 2; p. 615, nota 1 și t. I, p. 116.

Art. 702, 965, § 2, 1226 și 1838.

Este adevarat că nu se poate renunța la o moștenire viitoare nedeschisă încă (art. 702, 965, § 2 și 1226) [1]), nici la o prescripție neîndeplinită încă (art. 1838); însă aceste dispositiuni se întemeiază pe motive de ordine publică și n'au ce căuta în specie, pentru că compensația nu este și nu putea fi supusă la o excepție de asemenea natură, fiind că ea este de ordine pur privată și a fost înființată în interesul părților, *propter reciprocam utilitatem* [2]).

Renunțarea tacită. Controversă.

Renunțarea anticipată la compensație poate fi expresă sau tacită; însă, în practica dilnică, ea este generalmente tacită și se deduce mai cu samă din împrejurările causei, adecă din însuș scopul ce părțile 'și au propus prin convenția lor [3]).

Afectarea obiectului uneia din datorii la o destinație incompatibilă cu compensația.

Această renunțare poate fi reciprocă sau numai unilaterală.

Afară de renunțările de care am vorbit, compensația mai poate încă fi înlăturată prin afectarea valid făcută a obiectului uneia din datorii la o destinație specială incompatibilă cu această compensație [4]).

Efectele renunțării anticipate în privința terților.

De câte ori compensația legală se găsește exclusă prin voința părților, efectul acestei excluderi se produce chiar în privința celor de al treilea. Acei care au renunțat prin anticipare la compensație, vor putea deci să se prevaleze

---

[1]) Vedi t. III, p. 362 urm.—Asupra chestiunei de a se ști dacă dispositiile care opresc pactele succesorale se opun la aplicarea, în România, a unei legi străine care le ar admite, vedi Trib. regional superior din Colmar și Cas. Florența. D. P. 98. 2. 238. Sirey, 97, 4, 17. Vedi și *Curierul judiciar* din 1900, No. 62.

[2]) Cpr. Marcadé, IV, 833. Pand. fr., I, 5984. Demolombe, XXVIII, 604. Larombière, III, art. 1295, No. 1. Demante, V, 241 bis III. Desjardins, *op. cit.*, 131. Aubry et Rau, IV, § 327, p. 235, t. și nota 8. Massé-Vergé, III, § 574, p. 461, text și nota 1. T. Huc, VIII, 169. Baudry, II, 1127 bis. Mourlon, II, No. 1453, p. 761, nota 2. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 701, No. 616. C. Bordeaux și Grenoble. Sirey, 31. 2. 250. D. P. 92. 2. 222.—*Contrà.* Laurent, XVIII, 456. Toullier, IV, partea I, 393 (combătut în această privință de Duvergier, nota *a*).

[3]) Cpr. C. Grenoble. D. D. P. 92. 2. 222. Pand. fr., I, 5985 urm. T. Huc, VIII, 169.—Simpla făgăduință din partea debitorului de a'și plăti datoria nu implică o renunțare tacită. Massé-Vergé, *loco suprà cit.*

[4]) Cpr. Pand. fr., I, 5991 urm. Laurent, XVIII, 451. T. Huc, VIII, 169.

de ipotecele sau privilegiile care garantau creanța ce ar fi trebuit să se stîngă după dreptul comun, în contra creditorilor ipotecari sau privilegiați cărora stîngerea ar fi folosit, dacă ea ar fi avut loc ; căci acești din urmă n'au avut nici odată vre un drept câștigat în privința efectelor posibile a unei stîngeri de datorie care n'a avut ființă [1]).

Despre renunțarea la compensația îndeplinită.

După cum cineva poate să renunțe *de mai înainte* la foloasele compensației legale, tot astfel se poate renunța la compensația în urma îndeplinirei ei, și asemenea renunțare poate fi expresă sau tacită [2]).

In asemenea caz, lucrurile se vor petrece ca și cum compensația n'ar fi avut loc ; prin urmare, creanțele stînse vor renaște, respectânduse însă de astă dată drepturile dobêndite de cei de al treilea (art. 1152).

Aceasta resultă din art. 1149 și 1153.

Art. 1149 a fost studiat *suprà*, p. 761 urm. ; ne vom ocupa acum despre art. 1153. Ambele texte cuprind, de altmintrelea, o renunțare tacită la compensația îndeplinită.

Art. 1153.—Acel ce a plătit o datorie stînsă de drept prin compensațiune, nu mai poate, repetind plata creanței pentru care n'a invocat compensațiunea, să pretindă, în prejudiciul altor persoane, privilegiile sau ipotecele acestei creanțe, afară nu-

[1]) Cpr. T. Huc, VIII, 169. Demolombe, XXVIII, 605. Desjardins, *op. cit.*, p. 552. Pand. fr., I, 5997. Aubry et Rau, IV, § 327, *in fine*, p. 236, text și nota 10.

[2]) Baudry, II, 1128. Mourlon, II, 1453. Pand. fr., I, 6028.—Renunțarea expresă nu este supusă nici unei forme speciale, chiar dacă ar avea de obiect renașterea ipotecelor care garantau datoriile stînse prin compensație. Pand. fr., *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 607. Mourlon, II, 1453, *in fine.*—Renunțarea tacită resultă din ori ce act incompatibil cu efectul extinctiv al compensației. La caz de îndoeală, ea nu se va presupune, pentru că renunțările nu se presupun nici o dată. Cpr. Pand. fr., I, 6029.—Vedi asupra acestui principiu *suprà*, p, 658, text și nota 2.—Astfel, debitorul care face o plată parțială, nu perde dreptul de a opune compensația pentru restul datoriei. Pand. fr., I, 6030. Demolombe, XXVIII, 608. Aubry et Rau, IV, § 329, p. 238. Cas. fr. Sirey, 35. 1. 141.—De asemenea, faptul din partea creditorului de a cere plata nu l'ar împedica, cât timp n'a fost plătit, de a invoca compensația. Demolombe, XXVIII, 610. Pand. fr., I, 6031. Larombière, III, art. 1295, No. 2.

mai dacă este *o causă evidentă* [1]) ce l'a făcut să nu cunoască creanța care trebuea să compense datoria sa. (Art. 1144, 1152 1800, 1°. Art. 1299 C. fr.).

Eată ipoteza pe care o prevede acest text: Să presupunem că'ți datoresc 1000 de lei și că am devenit unicul moștenitor a unei persoane căreia D-ta datorești o sumă egală; sunt deci, în specie, creditorul D-tale pentru 1000 de lei, ear D-ta ești debitorul meu pentru o sumă egală. Prin urmare, dacă ambele datorii sunt lichide și exigibile, compensația a avut loc de drept și ambele datorii sunt stînse. Cu toate acestea, D-ta îmi cei plata creanței D-tale, și eu, în loc de a invoca compensația, după cum sunt în drept, 'ți-o plătesc. Care va fi în viitor situația mea față de D-ta? După rigoarea principiilor ar fi trebuit să se decidă că datoria fiind stînsă prin compensație cu toate siguranțele care o garantau, privilegii, ipoteci, etc., și eu plătind, în specie, ceea ce nu datoream, nu'mi mai remâne de cât să exercitez *condictio indebiti* pentru ceea ce am plătit fără să datoresc (art. 999 și 1092, § 1).

Cu toate acestea, art. 1153 decide că, de și am plătit o datorie compensată, totuși păstrez și pot să exercit creanța mea, în privința căreia n'am opus compensația, însă textul face următoarea distincțiune:

1° Sau am făcut plata în cunoștință de causă și, în asemenea caz, am renunțat la dreptul de a mai invoca compensația care stînsese datoria mea, după cum și D-ta, prin primirea plății, ai renunțat de a invoca compensația care stînsese datoria D-tale. Vechea mea creanță renaște deci și voi fi în drept a'ți cere plata ei, cu această deosebire însă, că această renunțare la compensația îndeplinită nu va putea să jignească drepturile dobêndite de cei de al treilea; garanțiile, privilegiile, ipotecele care asigurau plata creanței mele, nu vor renaște însă în folosul meu; ele remân stînse prin compensația îndeplinită și nu pot, prin faptul meu, să răpesc terțiilor beneficiul ce le a adus stîngerea creanței mele; nu pot, deci, să exercit ipoteca care garanta vechea mea creanță, în dauna unui creditor ipotecar posterior.

Așa dar, plata făcută și primită în cunoștință de causă

[1]) Textul francez dice: *o causa justă.*

a unei creanțe stînse prin compensație, implică din partea ambelor părți o renunțare reciprocă la beneficiul compensațiunei îndeplinite. Legea face deci să renască creanța plătitorului, fără asigurările care o garantau, pentru că exercițiul acestor garanții, privilegii, ipoteci, etc. ar jigni drepturile dobêndite de cei de al treilea (art. 1152).

2° S'au plata creanței prin compensație a fost făcută de mine din eroare, de exemplu : n'am știut că am devenit creditorul D-tale, fie că n'am cunoscut încetarea din viață a rudei mele, pe care am moștenit-o, fie că n'am știut că erai debitorul defunctului ; și în asemenea caz, legea face să renască nu numai vechea mea creanță, pe care am plătit-o, dar și siguranțele care o garantau, privilegii, ipoteci, fidejusiune [1]), etc., însă numai atunci când *o causă evidentă* m'a făcut să nu cunosc creanța care trebuea să compenseze datoria mea, ceea ce este o chestiune de fapt care se va decide în mod suveran de judecătorii fondului.

Independent de acțiunea care resultă din vechea mea creanță, eu voi putea, în specie, să exercit și *codictio indebiti*, pentru că am făcut plata din eroare (art. 993). Art. 993.

Această din urmă acțiune este pur personală, însă une-ori, ea va fi mai folositoare de cât acțiunea care resultă din vechea creanță, pentru că ea îmi va permite de a cere nu numai capitalul vechei mele creanțe, dar și dobêndа ei, în casul particular prevêdut de art. 994, adecă de câte ori D-ta ai fost de rea credință [2]).

Care este motivul distincțiunei făcute de art. 1153 și pentru ce plătitorul care a avut o justă causă de a nu cunoaște creanța ce trebuea să compenseze datoria sa, poate el să exercite, în detrimentul celor de al treilea, garanțiile care asigurau vechea sa creanță și care, după rigoarea principiilor, ar fi trebuit să fie stînse pentru tot-deauna ? Legea dispunênd că compensația are loc de drept, *ipso jure* (art. Motivele distincțiunei făcute de art. 1153.

[1]) Textul nu vorbește de cât de privilegii și ipoteci, însă aceeaș soluție se admite și în privința fidejusiunei. Cpr. Pand. fr., I, 6047. Marcadé, IV, 848. Acollas, II, p. 913. Laurent, XVIII, 465. Demolombe, XXVIII, 615. Demante, V, 251 bis III, și toți autorii. Codul italian este formal în această privință (art. 1295).

[2]) Cpr. Baudry, II, 1129.

1144), a voit să pue pe părți la adăpost de pericolul insolvabilității lor respective. Ori, în specie, aplicarea riguroasă a principiilor ar fi făcut pe cel care a plătit din eroare să fie victima insolvabilității debitorului său, care este în acelaș timp și creditorul său ; și legea n'a voit ca o dispoziție creată în favoarea sa să poată fi întoarsă în contra lui : *Beneficium legis non debet esse captiosum* [1]).

Critica art. 1153. Ori care ar fi motivele ce s'ar da pentru a justifica soluția admisă de art. 1153, el n'are nici o utilitate practică, și autorii observă că el n'ar fi aplicabil de cât în casul în care plătitorul ar fi titularul unei creanțe în calitate de moștenitor a unui neam depărtat (de pildă un unchiu din America), sevêrșit din viață în străinătate fără știrea lui [2]).

Acest text ar fi putut deci foarte bine să fie eliminat, după cum a și fost în unele legislațiuni străine, de ex., în Codul spaniol de la 1889, în Codul federal al obligațiilor, etc., cu atât mai mult cu cât el sacrifică dreptul celor de al treilea sub cuvênt de echitate, făcênd ca ipoteca să supraveţuească datoriei pe care ea o garantează [3]). Cu toate acestea, Laurent îl reproduce în Ante-proiectul de revisuire, cu oare care schimbări de redacție (art. 1301), sub cuvênt că plătitorul nu putea să renunțe la un drept pe care nu'l cunoștea [4]).

Cum se îndeplinește compensația și care sunt efectele sale.

Art. 1144.—Compensațiunea se operă de drept în puterea legei, și chiar când debitorii n'ar ști nimic despre aceasta ; cele două datorii se stêng în momentul când ele se găsesc existând de o dată și până la concurența cotităților lor respective. (Art. 1101, 1143, 1145 C. C. Art. 370, § 2 C. com. Art. 1290 C. fr.).

---

[1]) Cpr. Pothier, II, 639. Berriat St. Prix, II, 4928. Thiry, III, 85.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 171.

Art. 1134. [3]) Art. 1134 prevede un alt caz în care părțile pot, prin convenția lor *expresă*, să facă ca privilegiile și ipotecele care garantau o creanță actualmente stênsă, să garanteze o creanță nouă. Vedi *suprà*, p. 683 urm.

[4]) Cpr. și art. 1295 din Codul italian ; art. 551 și 552 din Proiectul Codului japonez, etc.

Compensația ținând loc de plată [1]), are loc de drept, *ipso jure* (L. 4 și 14, Cod., *De compensationibus*, 4, 31) [2]), în puterea legei, *chiar fără știrea debitorilor* [3]), îndată ce condițiile la care ea este supusă sunt îndeplinite.

---

[1]) *Compensatio est instar solutionis.*

[2]) Vedi și L. 21, Dig., 16, 2, *De solutionibus*, unde se dice: „*Placuit id quod invicem debetur ipso jure compensari*".

Noul Cod german nu admite însă compensația legală, pentru că plata nu se poate face contra voinței și fără știrea acelui care plătește. In consecință, art. 388 din acest Cod dispune că compensația are loc, prin o declarație unilaterală de voință adresată de una din părți celeilalte, care declarație nu poate fi nici condițională, nici cu termen. (Vedi asupra declarațiunei unilaterale de voință în genere, art. 130 urm. din acelaș Cod, art. 93 urm. din Codul civil japonez). Această declarație de voință are efect retroactiv până în momentul când datoriile erau compensabile și au fost opuse una alteia. Codul civil japonez, promulgat la 28 April 1896, are o dispoziție identică. Vedi în acelaș sens și art. 138 din Codul federal al obligațiilor (Elveția). Este însă de observat că, după proiectul Codului japonez, elaborat de profesorul Boissonade, compensația legală trebuea să se opere de drept (art. 542 al proiectului). Sistemul admis de Codul german și de acel japonez este generalmente aprobat de autori. Vedi T. Huc, VIII, 142. R. Saleilles, *op. cit.*, No. 55. Dreptul străin.

[3]) Compensația legală are loc fără știrea debitorilor și *chiar în contra voinței lor*, în acest sens că fie care din ei trebue să sufere consecințele ei, de câte ori cealaltă parte înțelege să se folosească de ea. Părțile pot însă de comun acord s'o revoace cu efect retroactiv și să menție datoriile și creanțele care fusese stânse, pentru că compensația având de obiect utilitatea reciprocă a părților, nimic nu le împedică de a renunța la foloasele create în interesul lor privat (argument *a contrario* din art. 5). Așa dar, compensația legală are loc de drept, chiar fără știrea părților, *nu însă și în contra voinței lor*, de câte ori ele au înțeles că să renunțe la ea. Compensația care s'ar menținea în contra voinței părților, și prin urmare, *în dauna lor*, n'ar fi, dice cu drept cuvênt Mourlon (II, 1453), de cât o proastă și detestabilă tiranie... Rămâne însă bine înțeles că voința părților, care revoacă compensația, nu 'și va produce efectele sale în privința terților, care au un drept câștigat, dacă și ei n'au aderat la voința de a o desființa (art. 973 și 1153). Cpr. Mourlon, II, 1453 și *Revue pratique de dr. fr.*, t. 18, anul 1864, p. 195 urm. Vedi și *supra*, p. 785. —Vedi însă Marcadé (IV, 832, p. 651), care dice că compen- Revocarea compensației legale.

Judecătorii nu pronunță compensația legală, ci nu-a mai declară existența ei.

Nu este deci nevoe ca ea să fie cerută în justiție. Partea chemată în judecată pentru a se vedea condamnată a plăti o datorie stînsă, va trebui, ce e dreptul, s'o invoace, aducênd la cunoștința judecătorului faptele din care ea resultă (art. 1169) [1]), însă, în asemenea caz, judecătorii nu *pronunță* compensația ca altă dată [2]), ci numai constată și declară existența ei. Dacă însă debitorul nu opune acest mod de liberare, judecătorii n'ar putea, după unii, să respingă acțiunea, declarând din oficiu existența compensațiunei [3]).

O dată compensația constatată și declarată, ea își produce efectele sale nu numai din momentul când a fost propusă, ci din ziua chiar de când ea s'a produs [4]).

Compensația legală poate fi propusă în ori ce stare a procesului, prin conclusiuni principale sau subsidiare [5]), în prima instanță ca și în apel pentru prima oară (art. 327 Pr. civ.), fără a se distinge dacă ea s'a îndeplinit înainte sau în urma pronunțărei hotărîrei primei instanțe [6]), și chiar în urma unei condamnațiuni definitive, pentru că ea echivalează cu executarea hotărîrei [7]).

Acest punct n'a suferit nici o dată vre o îndoeală:

---

sația are loc în contra voinței părților *(contre le gré des débiteurs)*.

[1]) Cpr. Pothier, II, 635.

[2]) Vedi Mourlon, *Revue pratique*, t. 18, anul 1864, p. 194.

[3]) Aubry et Rau, IV, § 328, p. 236. — *Contrà.* Demolombe, XXVIII, 643. Larombière, III, art. 1290, No. 2. Pand. fr., I, 6000. Desjardins, *op. cit.*, p. 358.

[4]) Cas. fr. D. P. 83. 1. 473. Sirey, 85. 1. 300. Pand. fr., I, 5998.

[5]) Cpr. Cas. fr. D. P. 67. 1. 425. Sirey, 67. 1. 254. Pand. fr. I, 6002.

[6]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6003 și *Appel civil*, 5038 urm. Demolombe, XXVIII, 645. Chauveau sur Carré, *Pr. civ.*, IV, Q. 1674 *ter*, p. 175 urm. Boitard et Colmet-Daage, *Pr. civ.*, II, p. 114, No. 707. C. Botez, *Controversele legei p. judecătoriele de pace* (Botoșani, 1899), p. 79. Talandier, Tr. *de l'appel*, p. 366. Crépon, *Idem.* II, 3384. Cas. fr. D. P. 51. 1. 31. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1897, p. 1084 și *Dreptul* No. 78 din 1897.

[7]) Aubry et Rau, IV, § 328, p. 236. Demolombe, XXVIII, 647. Larombière, III, art. 1290, No. 2. Laurent, XVIII, 386. Pand. fr., I, 6005, și toți autorii. Cpr. L. 2, Cod., *De compensationibus*, 4. 31.

Nemeni dubium est, dice Justinian, în L. 2, Cod., *De compensationibus*, 4, 31.

Compensația nu poate însă fi propusă pentru prima oară în casație *(omisso medio)* [1]).

Compensația ținând loc de plată, stînge ambele datorii pînă la concurența cotităților lor respective (art. 1144, *in fine* și 370, § 2 C. com.), *utique ad concurentes quantitates* (L. 4, Cod., *loco cit.)*, și acest principiu fundamental este aplicabil nu numai compensației legale, dar și acelei facultative sau judiciare [2]).

Consecințele care resultă din principiul că compensația se îndeplinește de drept.

Din principiul că compensația legală are loc de drept și ține loc de plată, resultă următoarele consecințe:

1° Compensația avînd loc fără știrea părților și fără vre o manifestare de voință din partea lor, puțin importă dacă părțile între care ea se îndeplinește sunt capabile sau incapabile [3]);

2° Datoriile fiind stînse prin compensație, și accesoriile lor dispar o dată cu dînsele. Astfel, privilegiile sau ipotecele care garantau datoria stînsă nu mai există (art. 1153, *ab initio*); fidejusorii sunt liberați (art. 1148, 1679); obiectele constituite amanet trebue să fie restituite: *de pignoribus agere potes* (L. 12, Cod., *De compensationibus*, 4, 31) [4]).

3° Din momentul îndeplinirei compensației, dobînda încetează de a curge, fără a se distinge dacă ambele creanțe erau productive de dobîndă sau numai una din ele [5]);

4° Prescripția care curgea înainte de compensare este întreruptă *ipso facto* prin operarea ei și nu mai poate fi opusă, cu toate că termenul necesar la îndeplinirea acestei prescripții ar fi expirat înainte de a se opune compensația [6]);

---

[1]) Pand. fr. v° *Oblig.*, I, 6007 și v° *Cass. civile*, 1267. Crépon, *Pourvois en cassation*, II, 1265. Cas. fr. D. P. 64. 1. 272.

[2]) Pand. fr., *Oblig.*, I, 6011.

[3]) Baudry, II, 1121, 1124. Vedi și *suprà*, p. 769.

[4]) Cpr. Pothier, II, 636. Baudry, II, 1124. Laurent, XVIII, 459. Demolombe, XXVIII, 649. Aubry et Rau, IV, § 328, p. 237. Thiry, III, 84. Pand. fr., I, 6012. Duranton, XII, 454.

[5]) Demolombe, XXVIII, 650. Pand. fr., I, 6013. Thiry, III, 84, și autorii citați în nota precedentă. Cpr. L. 4 și 5, Cod., *De compensationibus*, 4, 31; L. 11, Dig., *De compensationibus*, 16, 2.

[6]) Pand. fr., I, 6014. Demolombe, XXVIII, 651. Baudry, II,

5° Nici o urmărire nu mai e cu putință în privința datoriilor compensate [1]).

Consecințele mai sus expuse nu se produc în mod absolut de cât atunci când ambele creanțe sunt egale și au fost cu desevêrșire stênse prin compensație. In caz de inegalitatea creanțelor însă, cea mai mare subsistând pentru cotitatea care întrece pe cealaltă (art. 1144, *in fine* și 370 C. com.), se înțelege că, în această măsură, ea va remânea astfel cum era din capul locului.

Garanțiile care o asigurau în întregimea ei nu o vor mai garanta în viitor de cât pentru ceea ce a mai remas datorit (art. 1695, 1746); dobênda nu va mai curge de cât pentru această sumă (L. 4, Cod., *De compensationibus*, 4, 31); în această limită ea va fi prescriptibilă, va putea fi urmărită, etc. [2]).

Art. 1151. Se poate întâmpla ca acel care devine creditorul unei persoane pentru o sumă lichidă și exigibilă să datoreasca acelei persoane mai multe sume de bani de o potrivă lichide și exigibile, și în asemenea caz, naște întrebarea: care este datoria ce se va stênge prin compensație ?

La această chestiune respunde art. 1151, astfel conceput:

Art. 1151.—Când sunt mai multe datorii compensabile, datorite de aceiaș persoană, se urmează pentru compensațiune regulele stabilite pentru imputațiune de art. 1113. (Art. 1113 C. C. Art. 1297 C. fr.).

Legea dispune că, în casul de față, se vor urma regulele relative la imputația plății, pentru că, după cum

---

1124. Laurent, XVIII, 460. Aubry et Rau, *loco cit.*, p. 237. Duranton, XII, 408. Cas. fr., 3 Fevr. 1819. Sirey, t. 6 (anii 1819—1821), partea I, p. 21 și Répert. Dalloz, *Oblig.*, 2646, nota 4.—Astfel, prescripția scurtă de un an, prevêdută de art. 1904, în privința acțiunei medicilor relativă la visitele lor, nu poate fi invocată contra unui medic, de câte ori creanța sa pentru onorarii și datoria a cărei plată îi este cerută au coexistat în cursul anului care a urmat visitele făcute de dênsul, cu toate că el n'ar fi făcut nici o reclamație în acest timp. Cas. fr., 3 Fevr. 1819, decisia *suprà cit.*, Cpr. Pand. fr., I, 6015.

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 6017, 6018.

[2]) Cpr. Pothier II, 636. Pand. fr., I, 6019. Demolombe, XXVIII, 652. Desjardins, *op. cit.*, p. 428.

am spus-o de nenumarate ori, compensația este o îndoită plată fictivă prescurtată [1]). *Compensatio est instar solutionis.* In privința imputațiunei plății, vedi *suprà*, p. 530 urm.

Despre compensația facultativă și efectele sale.

Compensația facultativă este aceea pe care numai o parte poate s'o invoace *(est in facultate unius ex debitoris)*, ear nu amêndouĕ, ca compensația legală.

Ea presupune că condițiile compensației nu există în privința uneia din părți, care are însă facultatea de a îndepărta acest obstacol, pentru că el n'a fost stabilit de cât în favoarea sa [2]).

Astfel, dacă presupunem că A îmi datorește 1000 de lei plătitori de aci într'un an (obligație cu termen), și că el a devenit, la rêndul lui, creditorul meu cu aceiaș sumă, compensația legală nu va putea să aibă loc, creanța mea (datoria lui A) nefiind exigibilă ; fiind însă că termenul e presupus a fi stipulat în favoarea debitorului (art. 1024), el poate să renunțe la beneficiul lui, și, în asemenea caz, datoria lui devenind exigibilă, este compensabilă. Compensația atârnând, în specie, de debitorul cu termen, compensația se dice *facultativă.*

Alt exemplu : Am depus în mânele D-tale o sumă oare care, împuternicindu-te a confunda acești bani cu banii D-tale, așa că nu'mi mai datorești un corp cert și determinat, ci un lucru fungibil, o sumă de bani, pe care o voi putea cere când voi voi ; presupunênd că, la rêndul meu, am devenit debitorul D-tale cu o sumă egală, ambele datorii fiind lichide și exigibile, compensația legală ar fi trebuit să aibă loc în baza art. 1145; ea fiind însă inadmisibilă după art. 1147, 2°, prin derogare de la dreptul comun și prin o favoare creată în folosul deponentului, acest din urmă va putea să renunțe la beneficiul stabilit în favoarea lui, și de câte ori asemenea renunțare va a-

[1]) Cpr. Thiry, III, 84. Pand. fr., I, 6020 urm. Demolombe, XXVIII, 653, 654. Aubry et Rau, IV, § 328, p. 237. Marcadé, IV, 845.

[2]) Laurent, XVIII, 468. Pand. fr., I, 6055. Demante, V, 251 bis V. Larombière, III, art. 1293, No. 13. Demolombe, XXVIII, 656. Baudry, II, 1131. Marcadé, IV, 851. Aubry et Rau, IV, § 325, p. 225, t. și nota 4. T. Huc, VIII, 172.

vea fiinţă, obstacolul care se opunea la compensaţie va dispărea şi compensaţia va avea loc, ea fiind în acest sens facultativă [1]).

Proprietarul care pe nedrept a fost despoeat de lucrul sĕu (art. 1147, 1°), va putea de asemenea să renunţe la excepţia pe care legea o stabileşte în favoarea sa şi să consimte la compensaţia facultativă [2]).

Aceeaş soluţie este admisibilă în privinţa creditorului unei datorii nesezisabile, (art. 1147, 3°), căruia nu se poate refusa facultatea de a ceda dreptul sĕu, exceptânduse însă pensiile de retragere, recompensele naţionale şi lefile eclesiasticilor, militarilor şi tuturor împiegaţilor plătiţi de Stat, district sau comună, care nu pot fi cedate nici în totul nici în parte (art. 409 Pr. civ., modificat prin legea Grădişteanu din 1 Martie 1881, menţinută în totul prin noua reformă a Pr. civ.) [3]).

Compensaţia facultativă va mai putea încă fi admisă în unele casuri în care compensaţia legală nu poate să aibă loc pentru că ambele datorii care se găsesc faţă în faţă nu sunt datorite de părţi personal sau în aceiaş calitate şi în mod principal [4]).

---

[1]) Baudry, II, 1131. T. Huc, VIII, 172. Pand. fr., I, 6066. Aubry et Rau, IV, § 326, p. 225, nota 3. Demolombe, XXVIII, 661. Cas. fr. D. P. 92. 1. 296.

[2]) Pand. fr., I, 6066. T. Huc, VIII, 172. Demolombe, *loco suprà cit.*

[3]) Pand. fr., I, 6066, 6067. Laurent, XVIII, 471. Veḑi şi autorii citaţi în notele precedente.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 172. — Astfel, fidejusorul ar putea să opue în compensaţie creditorului urmăritor datoria ce acest creditor ar avea către dênsul; moştenitorul beneficiar ar putea să compenseze o datorie ce moştenirea ar avea către o a treia persoană cu o creanţă ce el ar avea personal contra acestei persoane; bărbatul, epitropul, asociatul solidar şi ori ce mandatar în genere, ar putea să compenseze ceea ce datoreşte femeea, minorul, coasociatul sau mandantele lor cu ceea ce li se datoreşte personal lor, etc. Cpr. Pand. fr., I, 6061. Veḑi şi *suprà*, p. 755, 766.

De asemenea, bărbatul, epitropul, şi după unii, ori ce mandatar în genere, ar putea să compenseze datoriile lor personale cu ceea ce se datoreşte persoanelor pe care ei le represintă şi pentru care sunt în drept a primi plata şi a da chitanţă descărcătoare. Cpr. Demolombe, XXVIII, 667. Larombière, III, art. 1292, 1293, No. 17.

Un terțiu n'ar putea însă, cu toată părerea contrară a lui Pothier, să plătească datoria altuia, opunênd în compensație ceea ce 'i datorește creditorul, după cum el poate s'o facă prin o plată reală (art. 1093, § 2), sau, cu alte cuvinte, debitorul n'ar putea, cu consimțemêntul unei terții persoane, să opue în compensație creditorului sêu datoria ce acest creditor ar avea către terțiu, soluțiune care era admisă și în dreptul roman [1]), pentru că compensația presupune în tot-deauna două persoane respectiv creditoare și debitoare una către alta [2]).

In fine, trebue să observăm că, în toate casurile în care compensația facultativă este cu putință, ambele datorii trebue să fie egale, pentru că debitorul nu poate să silească pe creditor a primi o plată parțială (art. 1101, § 1); art. 1144 deroagă, ce e dreptul, de la acest principiu, însă acest text nu este relativ de cât la compensația legală, care are loc de drept, și ar fi prea puțin juridic de a întinde această dispositie la compensația facultativă, care resultă din faptul personal al debitorului [3]).

Efectele compensației facultative.

Compensația facultativă produce aceleași efecte ca și compensația legală, însă numai din ḑiua în care ea a fost opusă [4]); și ea poate fi opusă, ca și compensația legală, în ori ce stare a procesului, în prima instanță ca și în apel, și chiar în urma pronunțărei unei hotărîri difinitive [5]).

Dar dacă acest sistem poate fi susținut în privința bărbatului, chiar sub regimul dotal, din casa drepturilor ce el are asupra averei mobiliare a femeei, el este greu de admis în privința epitropului și a mandatarului în genere. Cpr. Pand. fr., I, 6063.

[1]) L. 18, § 1, Dig., 16, 2, *De compensationibus*.

[2]) T. Huc, VIII, 172. Pand. fr., I, 6065. Laurent, XVIII, 420. Duranton, XII, 17.—Vedi însă Pothier, II, 630. Larombière, III, art. 1293, No. 18.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 172. Pand. fr., I, 6069. Demolombe, XXVIII, 663. Desjardins, *op. cit.*, p. 462. — Vedi însă Larombière, III, art. 1293, No. 14 urm.

[4]) Cpr. T. Huc, VIII, 172, *in fine*. Baudry, II, 1131, *in fine*. Thiry, III, 86. Laurent, XVIII, 469. Demolombe, XXVIII, 671. Pand. fr., I, 6073. Demante, V, 251 bis VI. Aubry et Rau, IV, § 328, p. 236, nota 3. Larombière, III, art. 1293, No. 13.

[5]) Pand. fr., I, 6072. Desjardins, *op. cit.*, p. 454.

Despre compensaţia judiciară sau reconvenţională şi efectele sale.

Compensaţia judiciară sau reconvenţională este aceea care are loc de câte ori una din părţi, chemată în judecată, opune protivnicului sĕu o creanţă nelichidă încă, spre a fi lichidată, şi pentru ca judecătorul să facă însuş compensaţia prin hotărîrea ce va da. Astfel, presupunênd că m'ai chemat în judecată spre a'ţi plăti 1000 de lei ce'ţi datoresc, şi că şi D-ta, la rêndul D-tale, îmi datoreşti o sumă de bani din o causă oare care [1]), însă nelichidă, aşa că compensaţia legală nu poate să aibă loc, voi putea şi eu, la rêndul meu, să te chem în judecată înaintea aceloraşi judecători, prin o acţiune reconvenţională, dacă aceşti judecători sunt compentenţi *ratione materiæ* spre a judeca acţiunea mea [2]), şi dacă cererea mea este întemeiată, judecătorii vor face lichidarea, admiţênd compensaţia. Dacă cererea mea este neîntemeiată, ei o vor respinge şi compensaţia nu va avea loc. In ori ce caz, judecătorii n'ar putea să refuse de a se pronunţa asupra compensaţiei, sub cuvênt că datoria debitorului ar fi cu mult superioară sumei cerute de dênsul [3]).

---

[1]) Nu este deci nevoe, pentru ca compensaţia judiciară să poată avea loc, ca acţiunea reconvenţională să derive *ex eadem causa*, *ex eodem negotio* (arg. prin analogie din art. 1147 după care şi compensaţia legală se operă în principiu ori care ar fi causele uneia sau celeilalte datorii). Cpr. Laurent, XVIII, 478. Pand. fr., I, 6087. Boitard et Colmet-Daage, *op. cit.*, I, 526. Garsonnet, *Pr. civ.*, I, § 147, p. 626 urm. Demolombe, XXVIII, 682.

Nu este de asemenea nevoe ca părţile să aibă acelaş domiciliu, căci de câte ori ele nu aparţin resortului aceluiaş tribunal, se produce un fel de prorogaţie legală de jurisdicţie, care permite judecătorilor sezisaţi de cererea principală de a se pronunţa şi asupra celei intentate de părît. Cpr. Pand. fr., I, 6089. Garsonnet, *op. cit.*, I, § 146 şi 147, p. 623 şi 630. Demolombe, XXVIII, 685. Larombière, III, art. 1293, No. 25. Bioche, *Dictionn. de procéd.*, v° *Prorogation de juridiction*, No. 24 urm.

[2]) T. Huc, VIII, 173. Pand. fr., I., 6090 urm. Duranton, XII, 466. Garsonnet, *Pr. civ.*, I, § 181, p. 741.

[3]) Cas. fr. Sirey, 93. 1. 75.—Se admite însă în genere că judecătorii ar putea, apreciind împrejurările, să statueze prin una şi aceiaş hotărîre asupra întregului litigiu, sau numai de o cam dată asupra cererei principale, dacă cere-

Compensația judiciară este deci aceea care are loc în urma unei cereri reconvenționale [1]), făcută de debitorul

---

rea reconvențională este de natură a întârdiea pe cealaltă (art. 114, 327 Pr. civ.). Cas. fr. D. P. 86. 1. 248. Garsonnet, *op. cit.*, I, p. 630, § 167. Boitard et Colmet-Daage, *op. cit.*, I, 527, *in fine*. Pand. fr., I, 6104, 6105. Demolombe, XXVIII, 690. Laurent, XVIII, 481. Larombière, III, art. 1293, No. 20. Demante, V, 251 bis VIII.—Judecătorii n'ar putea însă, luând act de cererea reconvențională, s'o trimeată în cercetarea altor judecători, căci aceasta ar constitui o adevarată denegare de dreptate (art. 3). Boitard et Colmet-Daage, *op* și *loco suprà*, *cit.* Cas. fr. Sirey, 86. 1. 426.

[1]) Prin reconvențiune sau cerere reconvențională (de la *re-convenire*, a ataca din nou), se înțelege *lato sensu* ori ce cerere făcută de pârît contra reclamantului, care servește ca mijloc de apărare la acțiunea principală (art. 327, § 1 Pr. civ.). *Reconventio est mutata petitio ad petitionem actoris redacta.* Cpr. Garsonnet, *Pr. civ.*, I, p. 622, § 166. Cerere reconvențională.

Codul de Procedură civilă nu regulează această materie. Art. 61, § 2 Art. 61, § 2 din Pr. civ., adaos prin legea din 10 martie 1900, prevede însă că „cererea reconvențională se va face înaintea judecătorului cererei principale, când ea este în legătură cu această din urmă sau cu mijloacele de aparare ce i se opun". Pentru a fi complect, textul ar mai fi trebuit încă să adaoge: și când judecătorii sezisați de cererea principală sunt competenți din causa materiei a judeca și pe acea reconvențională. Vedi *suprà*, p. 798. L. din 10 Martie 1900.

Legea judecătoriilor de pace din 1896 are, în această privință, o dispoziție asupra căreia vom dice câteva cuvinte. Art. 57 din această lege dispune, în adevĕr, că „judecătorii de ocol sunt competenți a judeca cererile reconvenționale ce se fac cu ocasiunea unei acțiuni *în aceleași limite de valoare și de întindere ca și acțiunea principală*". Care este sensul acestei dispositiuni întunecoase? Voit-au legiutorul să dică, după cum ar părea să resulte din litera legei, că valoarea cererei reconvenționale să nu depășească valoarea acțiunei principale, de și ea ar fi făcută în limitele competenței judecătorului de ocol? Nu cred că aceasta să fi fost sensul legei, ci cred mai de grabă că legiuitorul, de și s'a exprimat rĕu, a voit să oblige pe pârît a introduce o acțiune reconvențională în marginele competenței judecătorului de ocol. Astfel, la o acțiune de 500 lei voi putea să respund prin alta de 1000 lei, dacă acțiunea mea are conexitate cu cea principală, și dacă judecătorul este competent de a judeca și această din urmă acțiune. Interpretată altfel, legea ar fi absurdă. Cpr. în acest sens: Corneliu Botez, *Controversele legei p. judecătoriele de pace* (Botoșani, 1899), p. 78. Trib. Iași, *Dreptul* No. 53 din 1900. Curtea noastră supremă a decis că cererile reconvenționale, Art. 57 L. judec. de pace din 1896.

chemat în judecată prin acțiunea principală, la tribunalul sau judecătorul competent de a judeca acțiunea principală [1]).

Această compensație reconvențională atârnă numai de voința judecătorului, care poate, după apreciarea sa, să suspende cererea principală până când acțiunea reconvențională va fi în stare de judecată, spre a se pronunța de o dată asupra ambelor acțiuni, sau să respingă cererea în compensare, sau numai s'o suspende de o cam dată, dacă lichidarea creanței opuse de pârît cere prea mult timp [2]).

Din cele mai sus expuse resultă că compensația judiciară sau reconvențională nu poate fi opusă pe cale de excepție, după cum pot fi opuse cea legală și facultativă; ea nu poate să resulte de cât din o adevarată cerere în judecată avênd de obiect constatarea și recunoașterea datoriei, care trebue să se judece după formele ordinare [3]).

Efectele compensației judiciare. Controversă.

Din împrejurarea că compensația judiciară atârnă de voința judecătorului, resultă că ea nu are loc de drept, ca compensația legală, nici din ḑiua opunerei ei, ca compensația facultativă, ci numai din ḑiua în care a fost admisă de judecător [4]).

---

care sunt în legătură cu acțiunea principală și tind a o nimici sau a'i micșora efectele, se pot face pentru prima oară în apel: „Considerând, ḑice Inalta Curte, că art. 327 din Pr. civ., prevede două excepțiuni la regula generală, după care nimene nu poate fi lipsit de beneficiul a două instanțe, și anume: că se pot face în apel: 1° cereri de compensațiune; și 2° cereri care servesc ca mijloc de aparare la acțiunea principală; că prin această din urmă specie de cereri, legiuitorul a înțeles cererile reconvenționale, care stând în legătură cu acțiunea principală, au de obiect de a o nimici sau de a'i micșora efectele, etc...". *Dreptul*, No. 78 din 1897 și Bulet. Cas. S-a I, anul 1897, p. 1084. Cpr. Garsonnet, *op. cit.*, I, p. 626, § 167.—Cererea reconvențională trebue însă, în ori ce caz, făcută înscris și comunicată părței spre a putea fi discutată. Cas. rom. Bulet. S-a 1, anul 1876, ultimul considerent, p. 432.

[1]) Cpr. Trib. Ilfov. *Dreptul* No. 51 din 1898. Garsonnet, *Pr. civ.*, I, p. 623, § 166.

[2]) Veḑi *suprà*, p. 798, nota 3.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 173. Pand. fr., I, 6098. Laurent, XVIII, 476. Demolombe, XXVIII, 687. Cas. fr. Sirey, 51. 1. 740. D. P. 51. 1. 192.

[4]) T. Huc, *loco cit.* Laurent, XVIII, 476. Demante, V, 251

Regulele de drept internațional aplicabile la compensație.

Stîngerea obligației prin compensație provenind din un fapt posterior contractului, nu poate să atârne de legea care cârmuește însuș contractul. Compensația va fi cârmuită, după părerea comună, de legea țărei în care s'a îndeplinit faptul care i a dat naștere.

Astfel, dacă presupunem că debitorul, care s'a obligat în străinătate, a devenit mai târdiu, în România, creditorul aceluia către care era obligat, și reclamă ceea ce i se datorește, se va aplica art. 1144, în virtutea căruia compensația are loc de drept, și art. 1147, după care compensația nu poate fi invocată în unele casuri, de ex., când este vorba de o datorie provenită din un deposit neregulat, etc. [1]).

Această soluție nu este însă aplicabilă de cât compensației legale, care se îndeplinește *ipso jure*. In cât privește compensația judiciară, pe care o pronunță tribunalele, și acea care nu se îndeplinește de cât prin propunerea unei excepțiuni în justiție, se va aplica *lex fori*. Cât pentru compensația convențională, ea fiind resultatul unui contract, se va aplica legea primită de părți [2]).

---

bis VIII. Pand. fr., I, 6098 și 6106. Desjardins, *op. cit.*, p. 526. — Vedi însă Baudry, II, 1132 *in fine*. Demolombe, XXVIII, 691. Larombière, III, art. 1293, No. 26. Aubry et Rau, IV, § 328, p. 237. Lair, *op. cit.*, p. 305. Acești din urmă autori susțin că compensația judiciară își produce efectele sale din ziua cererei în judecată, din causa efectului declarativ al hotărîrelor judecătorești. (Vedi *suprà*, p. 663, 664). Insă la aceasta se respunde cu drept cuvênt că, în specie, judecătorul nu recunoaște de preexistent dreptul părței, ci 'l crează prin hotărîrea ce pronunță. Nu se poate deci, în specie, face, aplicarea principiului retroactivității hotărîrelor judecătorești.

[1]) Cpr. Despagnet, *Dr. international*, ed. a 3-a, p. 618, No. 316. Lecasble, *Quest. de droit internat. en matière d'obligations*, p. 312. Vincent et Pénaud, *Dictionn. de dr. internat.*, v° *Oblig.*, No. 74.—Vedi însă Brocher, *Nouv. tr. de dr. international*, II, No. 170, p. 120 și T. Huc, VIII, 461, p. 613, după care compensația nu va putea să aibă loc de cât atunci când s'a satisfăcut fie-căria din legile care cârmuesc ambele obligații.

[2]) Cpr. Despagnet, *op.* și *loco suprà cit.*

SECȚIUNEA V

Despre confusiune.—Definiție și casurile în care ea are loc.

Art. 1900 C. Calimach.

Dritul și îndatorirea încetează, dice art. 1900 din Codul Calimach (1445 C. austriac), când *ori cu ce chip* se vor uni amêndouĕ tot într'o persoană".

Confusiunea este deci un mod de stêngere a obligațiilor prin întrunirea asupra aceleiași persoane a două calități care nu pot să subiste împreună [1]).

Art. 557, 638.

Confusiunea poate să aibă loc atât în materie de drepturi personale cât și în materie de drepturi reale. Astfel, în ceea ce privește drepturile reale, art. 557 dispune că usufructul se stênge prin consolidare, sau întrunirea asupra aceleiași persoane a ambelor calități de proprietar și de usufructuar [2]), ear art. 638, că ori ce servitute se stênge, când fondul către care ea este datorită și acela ce o datorește cad în aceiași mână. Aceste sunt adevarate casuri de confusiune.

Tot astfel, în materie de ipotecă, întrunirea asupra aceleiași persoane a calităților de creditor ipotecar și de proprietar a fondului ipotecat, face ca ipoteca să nu mai poată fi executată [3]).

---

[1]) Pothier (II, 641) definește confusiunea: concursul a două calități asupra aceluiași subiect, care se distrug, ear Labbé *(Etude sur quelques difficultés relatives à la perte de la chose due et de la confusion en droit romain)*, No. 130, dice, într'un mod mult mai precis, că „confusiunea este un efect produs prin întrunirea, în aceiași persoană, a două calități juridice care, pentru a fi valide și eficace, trebue să aparție la două persoane deosebite".

[2]) Cpr. art. 1063 din noul Cod german.

Incetarea confusiunei cu efect retroactiv.

[3]) Dacă confusiunea a incetat cu efect retroactiv, ipoteca nu va fi stênsă, pentru că confusia e presupusă, în asemenea caz, că n'a avut ființă. Aceasta se va întâmpla mai cu sămă de câte ori moștenitorul, care a acceptat o moștenire, va reveni asupra acceptărei sale (art. 694). Cpr. Baudry, II, 1135. Mourlon, II, 1466. Laurent, XXXI, 367 și autorii citați mai jos. Cpr. și *infrà*, p. 811. Vedi și art. 144, § 2 Cod. federal al obligațiilor; 801 C. portughez, etc.

Incetarea confusiunei p. viitor.

Dacă confusiunea a încetat numai pentru viitor și fără retroactivitate, ipoteca n'ar renaște, după unii, în dauna drepturilor dobêndite de cei de al treilea. Aceasta se va în-

Intrunirea însă asupra aceleiași persoane a calității de debitor și de fidejusor neproducênd o confusie în sensul art. 1154, nu aduce stêngerea ipotecei [1]).

In secțiunea de față, legiuitorul se ocupă de confusiune numai în ce privește drepturile personale, pentru că, obicinuit, ea se îndeplinește prin întrunirea asupra aceleiași persoane a calităților de debitor și de creditor a aceleiași datorii [2]).

Casurile în care confusiunea are loc în privința drepturilor personale.

Această confusiune are loc atunci: 1° când creditorul moștenește cu titlu universal, fie ab intestat, fie prin testament, pe debitor, devenind, de exemplu, moștenitorul, donatarul sau legatarul sĕu universal, ori cu titlul universal; sau *vice versa*, când debitorul moștenește cu titlu universal pe creditor [3]); 2° Când o terție persoană moștenește în aceleași condițiuni atât pe creditor cât și pe debitor [4]). Este însă de observat că acest caz întră în cel precedent [5]).

In casurile de mai sus, obligația este stênsă, sau mai bine dis exercițiul dreptului care resultă din ea devine cu neputință, pentru că nimene nu poate exercita o urmărire în contra sa [6]).

---

tâmpla în casul în care moștenitorul ar fi cedat drepturile sale unei a treia persoană. Cpr. Baudry et Loynes, *Privil. et hypoth.*, III, 2253. Aubry et Rau, III, § 292, p. 488 și p. 812 din ed. a 5-a. Martou, *Privil. et hypoth.*, IV, 1336.—*Contrà.* Laurent, XVIII, 507 și XXXI, 368.

[1]) Baudry et Loynes; Aubry et Rau, *op.* și *loco suprà cit.*

[2]) Prin aplicarea acestui principiu, art. 1617 prevede că ori ce îndatorire a depositarului se stênge, dacă se descopere și se probează că el era proprietarul lucrului depus, sau că a devenit proprietarul lui în urma depositului. Nimene, în adevĕr, nu poate fi depositarul lucrului sĕu propriu. Cpr. L. 15, Dig., *Depositi, vel contra*, 16, 3. Art. 1617.

[3]) Cpr. Cas. fr. Sirey, 91. 1. 373, colona 1. Pothier, II, 642. Pand. fr., I, 6120, 6129. Thiry, III, 88. T. Huc, VIII, 174. Baudry, II, 1133. Vigié, II, 1554. Arntz, III, 852. Demolombe, XXVIII, 699. Laurent, XVIII, 484, 494, 500. Marcel Planiol, *Tr. élément. de dr. civ.* (Paris, 1900), II, 626.

[4]) Cpr. Pothier, II, 642. Laurent, XVIII, 500. Marcadé, IV, 855.

[5]) Demolombe, XXVIII, 699. Fuzier-Herman, C. C. *annoté*, III, art. 1300, No. 11. Thiry, III, 88.

[6]) Cpr. Trib. Dolj, *Dreptul* No. 71 din 1890.

Acest principiu este formulat de art. 1154, a cărui cuprindere este:

Art. 1154.—Când calităţi necompatibile se întâlnesc pe capul aceleiaşi persoane, se face o confusiune, care stinge amândouĕ drepturile, activ şi pasiv: (Art. 557, 565, 638, 1048, 1091, 1155, 1617, 1680 C. C. Art. 1300 C. fr.).

Deoseb. de redacţie de la Codul francez.

Trebue să observăm din capul locului că textul nostru este mai bine redactat de cât acel francez, căci, acest din urmă text prevede că „de căte ori calităţile de creditor şi de debitor se întrunesc asupra aceleaşi persoane, se face o confusiune de drept care stinge ambele creanţe *(les deux créances)*“; ori, aceasta este inexact, pentru că confusiunea nu stinge doue creanţe, ci numai o singură creanţă, sau *o creanţă şi o datorie*, după cum se exprimă art. 1296 din Codul italian. De aceea, această definiţie, care confundă confusiunea cu compensaţia, este într'un glas criticată de toţi autorii [1]), şi Marcadé (IV, 854), observând cu drept cuvênt că legiuitorul a voit să dică că confusiunea stinge, în una şi aceiaş obligaţie, *ambele drepturi*, *activ şi pasiv*, redactorii Codului nostru au adoptat şi de astă dată formula dată de acest autor [2]).

Am dis că confusiunea are loc atunci când creditorul moşteneşte cu titlu universal pe debitor, sau *vice versa*.

Casul în care moştenirea a fost acceptată sub beneficiŭ de inventar.

Aceasta presupune însă că moştenirea a fost acceptată pur şi simplu, pentru că, în caz de acceptare beneficiară, beneficiul de inventar avênd de efect de a nu amesteca bunurile moştenitorului cu acele ale moştenirei, şi de a conserva în contra succesiunei dreptul de a cere plata creanţelor sale (art. 713, § 2), nimic nu împedică pe moştenitor de a fi debitorul sau creditorul moştenirei [3]). Obliga-

---

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 6121. M. Planiol, *op. cit.*, II, 625.

Dreptul străin.

[2]) Acest viciu de redacţie a fost de asemenea îndreptat în art. 796 din Codul portugez; în art. 1296 din Codul italian; în art. 144 din Codul federal al obligaţiilor; în art. 1472 din Codul olandez; în art. 520 din Codul civil japonez, promulgat la 28 April 1896, etc. Modificarea adusă textului francez de redactorii Codului nostru este deci fericită, şi este de mirat cum colegul nostru de la facultatea din Bucureşti, Dl. C. Nacu, a putut s'o critice. Vedi *Comparaţie între C. civ. rom. şi C. Napoléon*, nota asupra art. 1154.

[3]) Pothier, II. 379 şi 642. Thiry, III, 88. Vigié, II, 1554. Demolombe, XXVIII, 706. Demante, V, 255 bis I. Aubry et

țiunea este stînsă, ține art. 1192 din Codul spaniol de la 1889, îndată ce calitățile de debitor și de creditor s'au întrunit asupra aceleași persoane, *cu excepțiune* însă pentru casul în care moștenirea a fost primită sub beneficiu de inventar [1]).

Aceeași soluție este admisibilă în caz de separare de patrimonii. Confusiunea care s'a îndeplinit prin acceptarea pură și simplă, va înceta deci de câte ori creditorii moștenirei sau legatarii vor cere separarea patrimoniului defunctului de acel al moștenitorului (art. 781, 1743) [2]). Seperarea de patrimonii.

In Francia, Statul care vine la o moștenire vacantă, și ori ce moștenitor neregulat în genere [3]), sunt asimilați moștenitorului beneficiar, pentru că acești moștenitori nereprezentând persoana defunctului, nu plătesc datoriile moștenirei de cât până la concurența activului ereditar, și aceasta chiar dacă ei n'au recurs la beneficiul de inventar [4]). Deosebire de la Codul fr. în privința moștenitorilor neregulați.

La noi, însă, unde toți moștenitorii, fie ei regulați sau neregulați, plătesc datoriile și sarcinele moștenirei *ultra vires emolumenti*, în proporțiune cu partea lor ereditară, dacă n'au recurs la beneficiul de inventar (cpr. art. 897), se înțelege că această soluție este inadmisibilă și că confusiunea va avea loc, dacă ei n'au acceptat moștenirea sub beneficiu de inventar (argument prin analogie din art. 897, care nu există în Codul francez) [5]).

Am văzut că confusiunea are loc de câte ori creditorul succedă debitorului, sau debitorul succedă creditorului, în virtutea unui titlu universal. Ea poate însă une-ori să resulte, după unii, și din o transmisiune cu titlu particular, dacă Transmisiune cu titlu particular.

Rau, IV, § 339, p. 242. Pand. fr., I, 6132. Baudry, II, 1137. Larombière, III, art. 1300, No. 6. Arntz, III, 252. T. Huc, VIII, 175. Mourlon, II, 1463. G. Giorgi, VIII, 100. Laurent, XVIII, 491. M. Planiol, *op. cit.*, II, 627. Cpr. L. 22, § 9, Cod., *De jure deliberandi*, 6, 30.

[1]) Conform: art. 800 din Codul portughez de la 1 Iulie 1867.

[2]) Demolombe, XXVIII, 707. Laurent, XVIII, 492. G. Giorgi, VIII, 101. T. Huc, *loco cit.* Larombière, III, art. 1300, No. 12. Pand. fr., I, 6134.

[3]) Cpr. Pothier, II, 379. Laurent, XVIII, 493. G. Giorgi, VIII, 102. Larombière, III, art. 1300, No. 7. Pand. fr., I, 6135.

[4]) Vedi t. III a lucrărei noastre, p. 554.

[5]) Vedi t. III, p. 554, 555.

asemenea transmisiune întruneşte asupra aceleiaşi persoane calităţile de creditor şi de debitor.

Retract litigios. Art. 1402.

Astfel, în caz de retract litigios, când debitorul expropriază pe cesionarul creanţei în virtutea art. 1402, datoria sa se stênge nu pentru că ea ar fi plătită, el nefăcênd de cât să restitue cesionarului preţul real al cesiunei, ci pentru că, prin exerciţiul acestui retract, el se substitue cesionarului, devenind creditor în locul lui şi întrunind astfel în persoana sa două calităţi incompatibile, acea de creditor şi de debitor [1]).

Confusiune totală şi parţială.

Confusiunea poate fi totală sau parţială. Ea este totală şi aduce stêngerea absolută a datoriei, de câte ori drepturile şi obligaţiile autorului trec în totul la moştenitor. Ea este parţială şi nu stênge de cât o parte din datorie, dacă drepturile şi obligaţiile autorului n'au fost transmise moştenitorului de cât *pro parte* [2]).

Intrunirea calităţilor de creditor şi de debitor asupra aceleiaşi persoane, din care legea face să resulte confusiunea, lasă a se presupune neaparat că aceiaşi persoană a devenit pe deplin proprietară a creanţei a cărei debitoare era, sau *vice versa*, că ea a devenit debitoare a creanţei care'i aparţinea în plină proprietate.

Deci, dacă ea n'a dobêndit de cât nuda proprietate sau usufructul acelei creanţe, confusiunea nu are loc şi nu produce stêngerea datoriei [3]).

De câte ori însă calităţile de creditor şi de debitor sunt întrunite asupra aceleiaşi persoane, confusiunea are loc şi'şi produce efectele sale, fie că creanţa este pură şi simplă, sau supusă unui termen sau unei condiţiuni, fie că ea are de causă un contract sau un quasi-contract, un delict sau un quasi-delict ; fie că ea are de obiect un corp cert

---

[1]) Cpr. Pand. fr., I, 6136. Demolombe, XXVIII, 701. Larombière, III, art. 1300, No. 2. Aubry et Rau, IV, § 330, p. 241. Demante, V, 252 bis III.—*Contrà*. T. Huc, VIII, 175 şi *Tr. de la cession*, II, 663, 667 urm.

[2]) Cpr. Pothier, II, 648. Pand. fr., I, 6139. Arntz, III, 252. Demolombe, XXVIII, 702. Aubry et Rau, IV, § 340, p. 241. Duranton, XII, 469. Larombière, III, art. 1300, No. 10. Baudry, II, 1137.

[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 496. Demolombe, XXVIII, 710. Pand. fr., I, 6141. Aubry et Rau, IV, § 330, p. 241. Larombière, III, art. 1300, No. 11. Duranton, XII 469 bis.

și determinat, sau cantități fungibile ori nefungibile. Aceste împrejurări, care împedică compensația (art. 1145), nu împedică confusiunea de a avea loc (art. 1154) [1]).

Casul cesiunei unei creanțe.

Ori ce împrejurare care împedică pe o persoană de a fi în același timp creditoare și debitoare, împedică prin aceasta însuș confusiunea de a avea loc. Astfel, dacă presupunem că'ți am cesionat creanța pe care o aveam contra lui A, și că acest debitor, în urma notificărei ce i s'a făcut sau a acceptărei cesiunei într'un act autentic (art. 1393), a devenit moștenitorul meu, confusiunea nu va avea loc, fiind că, în momentul deschiderei moștenirei mele, eu nu mai eram creditor. Calitățile de creditor și de debitor nu mai pot fi deci întrunite în persoana lui A. Dacă însă D-ta, în calitate de creditor, n'ai notificat cesiunea sau n'ai făcut ca ea să fie acceptată de A într'un act autentic, înaintea deschiderei moștenirei mele, confusiunea s'a îndeplinit și ea va putea fi opusă de terții, fiind că dreptul cesionarului nu este, după art. 1393, oposabil celor de al treilea de cât prin îndeplinirea uneia sau celeilalte din aceste formalități [2]).

Dacă presupunem, în sens invers, că, în casul de mai sus, creditorul cedent a devenit moștenitorul debitorului cedat, confusiunea va avea loc, din contra, însă fiind că, în specie, creanța cedată se găsește stînsă prin faptul cedentului, adecă prin acceptarea moștenirei debitorului, el va trebui să despăgubească pe cesionar de întreaga valoare a creanței cedate, pentru că, după cum foarte bine dice Pothier, ori ce debitor este obligat a plăti prețul sau valoarea lucrului datorit, când faptul lui a adus perirea acestui lucru [3]).

Efectele confusiunei.

Art. 1155.—Confusiunea ce se operă prin concursul calităților de creditor și debitor principal, liberă cauțiunele.

[1]) Demolombe, XXVIII, 708. Pand. fr., I, 6148. Larombière, III, art. 1300, No. 3.

[2]) Vedi Pothier, II, 646. Pand. fr., I, 6152. Demolombe, XXVIII, 711. Laurent, XVIII, 495. Duranton, XII, 480. Larombière, III, art. 1300, No. 8. T, Huc, VIII, 178. Cpr. și C. Pau. Sirey, 72. 2. 200.

[3]) Pothier, *loco cit.* Demolombe, XXVIII, 712. Pand. fr., I, 6154. Duranton, Larombière, *loco suprà cit.*

Aceea ce se operă prin concursul calităţilor de creditor sau debitor şi cauţiune, nu aduce stîngerea obligaţiunei principale; aceea ce se operă prin concursul calităţilor de creditor şi debitor, nu profită codebitorilor sĕi solidari, de cât pentru porţiunea datorită de dînsul. (Art. 713, 774, 777, 781, 1048, 1060, 1401, 1680, 1798 C. C. Art. 1301 C. fr.) [1]).

Deosebirea între confusiune şi celelalte moduri de stîngere a obligaţiilor.

Art. 1091 pune confusiunea între modurile de stîngere ale obligaţiilor, iar art. 1154 ḑice că ea *stînge* amîndoue drepturile activ şi pasiv; de unde ar părea să resulte că confusiunea este un mod de stîngere a obligaţiilor, ca plata, novaţiunea şi compensaţiunea. Există însă, cu toate acestea, o mare deosebire între confusiune şi celelalte moduri de stîngere ale obligaţiilor. In adevĕr, în caz de plată, datoria este definitiv stînsă prin îndeplinirea prestaţiunei promise. La acelaş resultat se ajunge prin compensaţie, fiind că, după cum am vĕḑut, ea este o îndoită plată fictivă. De asemenea, în caz de novaţie, datoria primitivă este stînsă şi înlocuită prin altă datorie, pe care creditorul a primit-o în locul acelei vechi. In caz de confusiune însă, creditorul nu primeşte nimic; debitorul nu face nici o prestaţie şi dreptul creditorului subsistă; însă creditorul se găseşte în imposibilitate de a'şi mai exercita dreptul sĕu, pentru că el fiind în acelaş timp şi creditor şi debitor, nimene nu poate exercita o urmărire în contra sa [2]). Creanţa nu este deci stînsă, ci acţiu-

---

Deoseb. de redacţie de la Codul francez.

[1]) Textul francez are următoarea cuprindere: „Confusiunea care se îndeplineşte în persoana debitorului principal, foloseşte cofidejusorilor sĕi; — Aceea care se îndeplineşte în persoana fidejusorului, nu aduce stîngerea obligaţiei principale;—Aceea care se îndeplineşte în persoana creditorului (trebuea ḑis în persoana codebitorului), nu foloseşte codebitorilor sĕi solidari, de cât pentru porţiunea datorită de dînsul". Această formulă este însă criticată de Marcadé (IV, 855), şi acest autor ḑicînd că textul ar fi trebuit să vorbească de *confusiunea care se îndeplineşte prin concursul calităţilor de creditor şi debitor principal,* făcîndu-se abstracţiune de persoana care este obiectul acestei confusiuni, textul nostru a adoptat în totul această redacţiune. Cpr. art. 1297 din Codul italian, care se apropie mai mult de textul nostru de cât de acel francez.

[2]) Cpr. Pothier, II, 645. Pand. fr., I, 6161. Baudry, II, 1134. Vigié, II, 1555. Laurent, XVIII, 487. Demolombe, XXVIII, 715, 716. Mourlon, II, 1464. Aubry et Rau, IV, § 330, p. 241. Demante, V, 252 bis IV. Labbé, *op. cit.*, No. 283.

nea creditorului se găsește numai în imposibilitate de a putea fi exercitată. Această idee s'a formulat în adagiul următor : *Confusio potius eximit personam ab obligatione, quam extinguit obligationem* [1]).

Consecințele care resultă din împrejurarea că confusiunea nu produce o adevărată stîngere a obligației.

Din împrejurarea că confusiunea nu produce o adevărată stîngere a obligației, ci numai o imposibilitate în exercițiul acțiunei creditorului, resultă următoarele consecințe :

1⁰ Confusiunea, care se îndeplinește prin faptul că unul din debitorii conjuncți moștenește pe creditor, sau *vice versa*, are loc numai pentru partea acestui debitor și nu folosește celorlalți, de oare ce, în privința lor, nu există imposibilitate de a executa obligația [2]) ;

2⁰ Cu toată confusiunea care a avut loc, creanța se consideră ca existentă în privința terțiilor, de câte ori interesul lor cere aceasta.

Art. 849.

Astfel, creanță pe care legea o declară stînsă prin confusiune, va figura la masa asupra căreia urmează a se calcula partea disponibilă și reserva (art. 849), căci nu este vorba, în specie, de a se urmări pe debitor, ci numai de a se socoti patrimoniul defunctului spre a se putea determina partea disponibilă și reserva ; ori, creanța pe care defunctul o avea în contra moștenitorului făcînd fără nici o îndoeală parte din patrimoniul său, trebue să figureze în acest calcul fictiv [3]).

Tot pentru aceleași motive, creanța ce moștenitorul ar avea în contra defunctului, va intra în pasivul moștenirei [4]).

Thiry, III, 89. T. Huc, VIII, 176. F. Herman, III, art. 1234, No. 3 și art. 1300, No. 34.

[1]) Cpr. L. 71, Pr. Dig., *De fidejussoribus*, 46, 1. Vedi *suprà*, p. 200, text și n. 1.

[2]) Cpr. Thiry, III, 89.

[3]) Cpr. Laurent, XII, 60 și XVIII, 488. Baudry, II, 1134. Vigié, II, 1555. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6163 urm și *Don. et test.* 2626. Thiry, II, 339. Demolombe, XIX, 266 și XXVIII, 718. Larombière, III, art. 1300, No. 3. Demante, V, 252 bis IV. T. Huc, VI, 167 și VIII, 177. Arntz, II, 1806. Mourlon, II, 631. Marcadé, III, 591. M. Planiol, *op. cit.*, II, 628. Aubry et Rau, IV, § 330, p. 242, și toți autorii. Vedi și t. IV a lucr. noastre, p. 319, t. și nota 1. Această soluție era admisă și la Romani. Cpr. L. 1, § 18 și L. 87, § 2, Dig., *Ad legem Falcidiam*, 35, 2.

[4]) Demolombe, XXVIII, 719. Aubry et Rau, IV, *loco suprà cit.*

3° Confusiunea care se îndeplinește în persoana unuia din debitorii solidari, de ex., când el moștenește pe creditor, nu folosește celorlalți codebitori; datoria este însă micșorată cu partea debitorului în persoana căruia confusiunea a avut loc (art. 1048 și 1155 partea finală); căci dacă codebitorul, devenit creditor, ar fi putut să ceară de la codebitorii săi datoria întreagă, el ar fi trebuit să le restitue imediat partea sa; era deci mult mai simplu și mai rațional de a decide că el nu poate să le ceară această parte. Astfel, dacă presupunem că A, B și C datoresc solidaricește 3000 lei și că, murind creditorul, A îl moștenește, fără a accepta succesiunea sub beneficiu de inventar, confusiunea s'a produs numai pentru partea lui A, adecă pentru 1000 de lei. A, devenit astfel creditor din codebitor ce era, nu va putea deci să ceară de la B sau de la C, în calitate de moștenitor al creditorului, de cât 2000 lei, căci dacă el ar putea să ceară întreaga sumă de 3000 de lei de la unul din codebitorii săi, acel care ar fi plătit-o ar fi avut imediat recurs în contra lui pentru 1000 lei [1]).

Aceiași soluție este aplicabilă, dacă creditorul a devenit moștenitorul unuia din codebitorii solidari.

4° Confusiunea produsă prin întrunirea calităților de creditor și de fidejusor nu folosește debitorului principal (art. 1155, § 2), pentru că imposibilitatea de a executa obligațiunea nu există de cât în privința fidejusorului. Astfel, dacă presupunem că creditorul a devenit moștenitorul fidejusorului, sau *vice-versa*, fidejusiunea este stînsă, pentru că nimene nu poate fi fidejusorul său propriu. Această confusiune nu stînge însă obligația principală, care va continua să existe ca datorie negarantată sau garantată de alții, dacă erau mai mulți fidejusori, pentru că debitorul principal poate, în specie, fi silit a'și executa obligația sa [2]).

---

[1]) Vedi *suprà*, p. 200, text și nota 2.

[2]) Dacă confusiunea a avut loc prin întrunirea calităților de fidejusor și de debitor principal (de exemplu: debitorul a moștenit pe fidejusor, sau *vice versa*), fidejusiunea va fi fără îndoială stînsă, pentru că nimene nu poate garanta datoria ca și creanța sa proprie; celelalte asigurări, precum ar fi ipotecele, etc., care ar fi fost date fie de debitor, fie de

Confusiunea produsă prin întrunirea calităților de creditor și de fidejusor principal, liberează însă pe fidejusori (art. 1155, § 1), pentru că dacă creditorul, devenit debitor, ar putea cere plata de la fidejusor, el ar fi silit a'i o restituit mai în urmă (art. 1669).

Fidejusiunea va renaște însă de câte ori confusiunea va fi anulată [1]).

Incetarea confusiunei. Art. 694.

Casul în care confusia patrimoniilor produsă prin întrunirea unor calități incompatibile asupra aceleiași persoane încetează, este acel prevĕdut de art. 694, în care moștenitorul revine asupra acceptațiunei moștenirei și face ca ea să fie anulată. In asemenea caz, confusiunea fiind considerată ca neavenită lucrurile sunt puse în starea de mai înainte, chiar față cu cei de al treilea. (Vedi *suprà*, p. 802, nota 3).

Cesiunea moștenirei unei alte persoane.

Confusiunea mai poate încă să înceteze prin o causă posterioară actului care a produs-o, de exemplu: când moștenitorul în persoana căruia ea s'a produs, cesionează moștenirea unei alte persoane. In asemenea caz, față cu cei de al treilea, de exemplu: fidejusorii, detentorii imobilelor ipotecate, etc., confusiunea continuă a'și produce efectele sale, datoria remânênd stênsă cu toate accesoriile ei; între părți însă, adecă între cedente și cesionar, ea încetează de a'și produce efectele sale și cesionarul este ca și cum nu ar fi fost moștenitor; el va trebui deci să plătească cedentului creanța stênsă prin confusiune. Astfel, dacă presupunem că A, care îmi datorea 5000 de lei, avênd de fidejusor pe B, s'a sevêrșit din viață, lăsândumĕ pe mine moștenitor, creanța mea este stênsă prin confusiune. Dacă, mai pe urmă însă, moștenirea pe care am

---

fidejusor, vor continua însă a'și avea ființă, și creditorul va putea să le invoace cu toată confusiunea intervenită (art. 1680), pentru că nici o imposibilitate de fapt nu se opune la menținerea lor. Cpr. Marcadé, IV, 856. Vigié, II, 1555. Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1161. Laurent, XVIII, 502 și XXVIII, 270. Guillouard, *Cautionnement*, 220. Pand. fr., I, 6180. Demolombe, XXVIII, 736. T. Huc, VIII, 177. Demante, V, 254 bis II. Cpr. și C. Rouen. D. P. 75. 2. 188.—*Contrà*. L. 38, § 5, Dig., 46, 3, *De solutionibus*. Cpr. și art. 1901 din Codul Calimach.

[1]) Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1160. Guillouard, *Idem*, 220. Troplong, *Idem*, 482.

primit-o de la A, am vêndut-o lui C, față cu B, fidejusorul, datoria este stênsă; față însă cu C, ea nu este stênsă, și el va trebui să 'mi plătească suma de 5000 de lei (art. 1401), după cum și eu voi trebui să'i plătesc suma ce aș fi datorit lui A [1]).

Regulele de drept internațional aplicabile la confusiune.

Regulele pe care le am semnalat în privința compensației, sunt aplicabile și confusiunei [2]).

SECȚIUNEA VI.

Despre perderea lucrului datorit și despre diferitele casuri în care indeplinirea obligației este imposibilă [3]).

Art. 1156.—Când obiectul obligațiunei este un corp cert și determinat, de pere, de se scoate din comerciu, sau se perde astfel în cât absolut să nu se știe de existența lui, obligațiunea este stênsă, dacă lucrul a perit sau s'a perdut fără greșala de-

[1]) Cpr. Thiry, III, 89, *in fine*. Mourlon, II, 1466. Pand. fr., I, 6192. Demante, V, 255 bis III. Aubry et Rau, IV, § 359 ter, p. 448, t. și nota 7.—Vedi însă Laurent, XVIII, 507. Marcadé. IV, 861.

[2]) Cpr. Despagnet, *op. cit.*, 316, p. 618. Vedi și *suprà*, p. 801.

[3]) Rubrica Codului francez și acelui italian este intitulată: Despre perderea lucrului datorit *(De la perte de la chose due; della perdita della cosa dovuta)*, însă Marcadé (IV, 661 și 862), găsind această rubrică incomplectă și dicênd, cu drept cuvênt, că legiuitorul ar fi trebuit să vorbească în termeni generali *de ori ce eveniment care face cu neputință executarea obligațiunei,* legiuitorul nostru a admis în totul acest mod de a vedea și a complectat rubrica de față după formula dată de acest autor. Cpr. și Mourlon, II, 1480, *in fine*. Așa dar, legiuitorul nostru a copiat une ori până și rubricele formulate de Marcadé. Am avut deci dreptate când am dis că interpretul și judecătorul nu trebue să neglige nici o dată de a consulta pe acest autor, care, în multe materii, dar mai cu samă în acea a obligațiilor, a fost călăuzul obicinuit al redactorilor Codului nostru. Marcadé, n'am putea s'o dicem prea mult, este deci pentru Codul nostru ceea ce Pothier este pentru Codul francez, Glück, pentru Codul austriac și Windscheid, pentru noul Cod german. Vedi prefața în limba franceză ce am scris la Cartea amicului nostru C. N. Buzdugan: *Du mariage des Roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie* (Bucarest, 1900), p. 25 urm. Atât prefața noastră cât și mai cu samă lucrarea D-lui Buzdugan au fost aspru criticate de Dl. A. N. Juvara. (Vedi *Noua Revistă română* din 1 și 15 iulie 1900, No. 13 și 14). Vom respunde acestui tânĕr, care n'a produs încă absolut nimic și care caută a descuraja pe acei care

Deoseb. de redacție de la Codul fr.

bitorului, şi înainte de a fi pus în întârdiere. (Art. 1032, 1044, § 2, 1074, 1079, 1102, 1479, 1601 C. C.).

Chiar când debitorul este pus în întârdiere, dacă nu a luat asupră'şi casurile fortuite, obligaţiunea se stînge, în caz când lucrul ar fi perit şi la creditor, dacă i s'ar fi dat. (Art. 995, 1460 C. C.).

Debitorul este ţinut de a proba casurile fortuite ce aleagă (Art. 1169 C. C.).

Ori în ce chip ar peri sau s'ar perde lucrul furat, perderea sa nu liberă pe cel ce l'a sustras de a face restituţiunea preţului. (Art. 1909 C. C. Art. 306 urm. C. pen.).

Obligaţiunea se stînge tot-deauna când prin un eveniment oare care, ce nu se poate imputa debitorului, se face imposibilă îndeplinirea acestei obligaţiuni [1]). (Art. 927, 998, 1018, 1082, 1091, 1311, 1435, 1475 C. C. Art. 1302 C. fr.).

Perirea totală a lucrului datorit. Art. 1156.

Pentru ca modul de stîngere a obligaţiei prevĕdut de art. 1156 să fie aplicabil, trebue neaparat ca lucrul datorit să fi perit în totul, *de istov*, după cum se exprimă art. 1902 din Codul Calimach (1447 C. austriac) [2]), fiind că numai atunci obiectul obligaţiei nu 'şi mai are fiinţă şi executarea ei devine cu neputinţă: *Impossibilium nulla est obligatio* [3]).

---

muncesc, că este mai lesne de a critica de cât de a produce o lucrare, fie ea cât de mediocră. *La critique est aisée et l'art est difficile!*

Dreptul străin.

[1]) Acest ultim paragraf nu'şi are fiinţă nici în Codul francez, nici în acel italian. El este adaos de legiuitorul nostru după Marcadé. Veḑi nota precedentă. Cpr. în acelaş sens, art. 275 Cod. german; 145, § 1 Cod. federal al obligaţiilor; art. 1184 Cod. spaniol; art. 1447 C. austriac (corespunḑător cu art. 1902 Cod. Calimach), etc. Cpr. şi L. 140, § 2, *ab initio*, Dig., *De verb. obligationibus*, 45, 1 şi Instit., § 2, III, 19.

Deosebire între Codul Calimach şi Codul actual.

[2]) Este însă de observat că, după principiile Codului Calimach şi acelui austriac, perirea lucrului nu aduce numai stîngerea obligaţiei din partea debitorului, ci a contractului întreg, *desleagă toată îndatorirea*, forţa majoră făcênd să dispară atât obligaţia creditorului cât şi acea a debitorului. Cu alte cuvinte, în caz de perdere sau perire totală a lucrului datorit, debitorul scapă de obligaţia de a restitui lucrul, ear creditorul de acea de a plăti preţul. Dacă creditorul a apucat însă a presta echivalentul lucrului perit, el este în drept să'l ceară înapoi de la debitor; acest din urmă se consideră însă ca un stăpânitor de bună credinţă. Cpr. Alex. Degré, *Dreptul* din 1886, No. 42. Veḑi t. V a lucr. noastre, p. 188, text şi notele 2 şi 3. Veḑi şi *infrà*, p. 823.—In cât priveşte Codul german, veḑi art. 275, 282, 287, 292, 989.

[3]) L. 185, Dig., 50, 17, *De regulis juris antiqui*. Un alt adagiŭ ḑice: *Debitor speciei* sau *rei certæ, rei interitu liberatur*.

Perirea parțială a lucrului. Art. 1102.

De câte ori, deci, perirea a fost numai parțială, nu se va mai aplica art. 1156, ci art. 1102, după care debitorul unui corp cert și determinat este liberat prin trădarea lui în starea în care se găsește la predare, dacă deteriorările nu'i sunt imputabile [1]). Judecătorii fondului vor aprecia în suveranitatea lor dacă perderea este totală sau parțială [2]).

Perirea parțială a lucrului nu aduce deci de cât o stîngere parțială a obligației, și creditorul poate să ceară ceea ce a mai remas din lucrul perit numai în parte. Astfel, pentru a lua exemplul pe care îl da Pothier (II, 660, 669), dacă sunt creditorul unei turme de oi sau a unui cârd de boi, și n'a mai remas de cât un singur animal, celelalte fiind moarte prin caz fortuit; sau dacă sunt creditorul unui imobil care a fost distrus prin foc, datoria va subsista în privința animalului remas în viață sau în privința materialelor imobilului și a locului pe care el era clădit. Este adevarat că jurisconsulții romani, considerând moartea ca o stîngere totală a obligației, voeau ca debitorul animalului perit să nu mai restitue pelea lui [3]), însă Pothier observă cu drept cuvênt că această subtilitate nu mai convine dreptului modern și că, astăzi, creditorul animalului perit are drept la pelea lui în baza principiului: „*Meum est, quod ex re mea superest, cujus vindicandi jus habeo*“ [4]).

Imprejurările care pot să aducă perirea totală a lucrului.

Perderea *totală* a lucrului poate să resulte din imprejurarea că acest lucru a încetat fisicamente sau legalmente de a mai putea face obiectul unei obligațiuni... *si inciderit obligatio in eum casum a quo incipere non potest* (L. 140, § 2, Dig., 45, 1, De *verb. oblig.*). De aceea, art.

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 513. Demolombe, XXVIII, 755. Pand. fr., I, 6205. T. Huc, VIII, 108. G. Giorgi, VIII, 126. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 733, No. 646.

[2]) C. Limoges, 5 Ianuar 1887, decisie citată de T. Huc *(loco cit.)* și în Pand. fr., I, 6212.

[3]) „*Mortuo bove, qui legatus est, neque corium, neque caro debetur*“. L. 49, Pr., Dig., 31, *De legatis*, II. Vedi și L. 2, Dig., 33, 8, *De peculio legato.*

[4]) L. 49, § 1, Dig., 6, 1, *De rei vindicatione.* Cpr. Laurent, XVIII, 513. Demante, V, 260 bis I. Demolombe, XXVIII, 756. Marcadé, IV, 867. Pand. fr., I, 6207. M. Planiol, *op. cit.* II, 656. Art. 565 de Ante-proectul Codului japonez este formal în această privință.

1156, § 1 nu vorbește numai de perirea lucrului [1]), dar încă de scoaterea lui din comerciu [2]) și de perderea lui astfel în cât absolut să nu se mai știe de existența lui [3]).

Regăsirea lucrului perdut.

Dacă lucrul consacrat usului public reintră earăși în comerciu prin o împrejurare oare care, sau dacă lucrul perdut se regăsește mai târdiu, obligația va renaște și debitorul va trebui să'l restituească creditorului. In casul întâi însă, creditorul nu va avea drept la lucru, dacă el a primit despăgubirea ce'i acordă legea de expropiare [4]).

Amestecarea lucrului datorit cu alte lucruri.

Dacă lucrul care făcea obiectul obligației n'a perit, nici s'a perdut, ci a fost numai amestecat cu altele de către debitor, sau de o a treia persoană, sau dacă el nu poate fi separat cu ușurință, sau a servit la facerea unei noi specii, atunci se vor aplica principiile de la adjuncțiune, (art. 504—507), specificațiune (art. 508, 510), sau amestecare ori confusiune (art. 511 urm) [5]).

Casul în care oblig. are de obiect un lucru nedeterminat.

După art. 1156, perirea sau perderea lucrului nu liberează pe debitor de cât atunci când obligația are de obiect un corp cert și determinat, de ex.: cutare cal, cutare casă, etc. De câte ori este vorba de un lucru nedeterminat *in ipso individuo*, nu poate să fie vorba de stîngerea obligației prin perirea sau distrugerea acelui lucru, pentru că lucrurile nedeterminate nu pot să peară; de aceea, atât art. 1102 cât și art. 1156 presupun că obligația are de obiect un corp cert și determinat. Astfel, dacă obiectul obligației este o sumă de bani sau o cantitate de producte, aceste lucruri determinânduse numai la predarea lor, când sunt numërate, cântărite sau măsurate, obligația

---

[1]) *Perirea lucrului*; de ex: animalul datorit a murit.

[2]) *Scoaterea lucrului din comerciu*; de ex: lucrul datorit a fost expropriat pentru causă de utilitate publică (vedi L. din 9 Fevr. 1900, care modifică legea din 20 oct. 1864). Monit. of. No. 251 (1900). Cpr. M. Planiol, *op. cit.*, II, 648.

[3]) *Perderea lucrului*; de ex.: lucrul a fost răpit de la debitor prin violență de niște furi. Cpr. Pothier, II, 656. Mourlon, II, 1467.

[4]) Toullier D., IV, partea I, 477. Pand. fr., I, 6209.—La Romani, chestiunea era controversată în caz de stîngerea obligației prin consacrarea lucrului unui uz public. Cpr. Vinnius, asupra § 2, *Instit.*, 3, 19, *De inutilibus stipulationibus*, No. 10.

[5]) Cpr. Duranton, XII, 507. Pand. fr., I, 6210. Larombière, IV, art. 1302, No. 8. Vedi t. II, a lucr. noastre, p. 528 urm.

nu se poate stênge prin perderea lucrului, pentru că *genus aut quantitas non perit* [1]), și asemene lucruri pot fi înlocuite prin altele. Pentru ca o obligație avênd de obiect un lucru de gen (*obligatio in genere*) să nu poată fi executată, trebue să presupunem dispariția întregului gen, ceea ce se va întâmpla foarte rar; cum ar fi, de exemplu, când cutare lucruri au fost scoase din comerț, în interesul siguranței publice, sau lovite de un monopol [2]).

Casul în care oblig. are de obiect un gen limitat.

Soluția de mai sus se aplică însă numai la obligațiile care ar avea de obiect un gen nelimitat *(genus illimitatum)*, nu însă și la acele care ar avea de obiect un *genus limitatum*. Astfel, dacă m'am obligat a'ți da unul din vasele de vin ce am în pivnița mea, sau unul din caii ce am în grajdiŭ ... *unum de certis*, obligația mea va fi stênsă, dacă toate vasele sau toți caii au perit prin caz fortuit (art. 1032, 1033) [3]). „*Si certos nummos, putà qui in arca sint, stipulatus sim, et hi sine culpa promissoris perierint, nihil nobis debetur*“ [4]).

Oblig. de a face sau de a nu face.

Din împrejurarea că art. 1156 se referă la obligațiile care au de obiect un corp cert și determinat, n'ar trebui să credem, așa precum pe nedrept se susține de unii [5]), că el nu se aplică de cât la obligațiile de a da,

---

[1]) Vedi t. V, p. 187. Cpr. Cas. rom. Bulet. 1876, p. 306, ultimul considerent.

[2]) Cpr. Boissonade, *op. cit.*, p. 724, No. 635. Baudry, II, 1139. Pand. fr., I, 6214. Demolombe, XXVIII, 753. Mourlon, II, 1480, nota 2. Bugnet asupra lui Pothier, II, p. 359, nota 1. M. Planiol, *op. cit.*, II, 648.

[3]) Cpr. Pothier, II, 659. Baudry, II, 1139. Laurent, XVIII, 515. Arntz, III, 257. Pand. fr., I, 6215. Demolombe, XXVIII, 754. Demante, V, 256 bis II. Larombière, III, art. 1302, No. 5. Aubry et Rau, IV, § 331, *in fine*, p. 245. Massé-Vergé, III, § 576, p. 464, nota 1. — In casul de mai sus însă, obligația nu se va stênge, dacă arătarea lucrurilor prevêdute în obligație nu este limitativă, ci numai demonstrativă, ceea ce este o chestie de interpretare a termenilor convențiunei. Vedi autorii *suprà* citați.

[4]) L. 37, Dig., 45, 1, *De verborum obligationibus*.

[5]) Demolombe, XXVIII, 747 urm.—Vedi însă, în sens contrar, Pand. fr., I, 6201. Baudry, II, 1138. Mourlon, II, 1480. Marcadé, IV, 869. Laurent, XVIII, 509. Demante, V, 256 bis I. Larombière, IV, art. 1302, No. 16. Aubry et Rau, IV, § 331, p. 243, t. și n. 3. F. Herman, III, art. 1302, No. 1. Giorgio Giorgi, VIII, 131. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 725, No. 636. Marcel Planiol, *op. cit.*, II, 648, *in fine*.

ear nu și la acele de a face sau de a nu face [1]), căci și în aceste din urmă obligațiuni, debitorul poate fi pus în imposibilitate de a'și îndeplini obligația sa prin un caz fortuit ce nu'i este imputabil; de ex.: m'am obligat a'ți face un tablou și întâmplarea a făcut că am devenit orb sau am perdut mânele; se înțelege că, în asemenea caz, obligația mea este stânsă și că nu'ți voi datori nici daune, nici voi fi obligat a face ca alt pictor să'ți lucreze tabloul: *Impossibilium nulla est obligatio.* Obligația mea va fi de asemenea stânsă, în ipoteza de mai sus, dacă m'am sevârșit din viață, fiind că asemenea obligație nu este de natură a fi executată de moștenitorii mei [2]).

La noi, nici nu poate fi o discuțiune serioasă în această privință, pentru că, în ultimul § al art. 1156, care nu există în Codul francez, se prevede anume, fără nici o deosebire, că obligația este stânsă de câte ori indeplinirea ei devine cu neputință din o causă ce nu poate fi imputată debitorului.

Principiul înscris în art. 1156 se aplică și la contractele aleatorii [3]). Contracte aleatorii.

Pentru ca perirea sau perderea lucrului determinat, care face obiectul obligației, să atragă liberarea debitorului, trebue, după art. 1156, ca ea să fi avut loc *fără cul-* Lipsa de culpă din partea debitorului.

---

[1]) *Exemplu de o obligație în care cineva a fost, prin caz fortuit, silit a face ceea ce se obligase a nu face:* Aĕvnd dreptul de a scoate apă de pe fondul D-tale (art. 623, lit. *b* C. Calimach, 477 C. austriac), mĕ oblig de a nu usa de acest drept un timp determinat, și sunt pus în posiție prin un incendiu de a'mi calca obligația; *alt exemplu:* avĕnd dreptul de a trece pe fondul D-tale (dritul poticei, a cărărei sau a drumului prin loc străin, după cum se exprimă art. 623, lit. *a* din C. Calimach), mĕ oblig a nu exercita acest drept un timp oare care, și sunt silit de a trece pe fondul D-tale din causa unei inundații sau altei cause de forță majoră, etc. In toate aceste casuri și în altele de asemenea natură, principiul liberațiunei debitorului prin imposibilitatea de a se abține, se aplică deci nu numai la obligațiile de a face, dar și la acele *de a nu face.* De aceea, art. 561, § 2 din Ante-proectul Codului japonez, este formal în această privință. Cpr. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 725, 726, No. 637.

[2]) Cpr. Delsol, *Explic. élément. du C. Napoléon*, II, p. 552.

[3]) Cpr. Pand. fr., I, 6204. Giorgio Giorgi, *Teoria delle obbligazioni*, etc., VIII, 130. Larombière, IV, art. 1302, No. 18.

pa debitorului, adecă prin caz fortuit [1]), şi chiar fără *faptul lui* (art. 1082, 1102) [2]).

Casul fortuit care a adus perirea lucrului nu trebue să fie consecinţa culpei debitorului.

Mai mult încă, casul fortuit care a adus perirea lucrului datorit, nu trebue să fie consecinţa culpei sau negligenţei debitorului, precum ar fi, de exemplu, în casul în care lucrul datorit ar fi fost furat, pentru că debitorul ar fi neglijat de a'l pune în loc sigur, căci, în asemenea caz, debitorul va despăgubi pe creditor conform dreptului comun (art. 998, 999) [3]).

Luarea casului fortuit asupra debitorului.

Debitorul va fi de asemenea responsabil şi va despăgubi pe creditor de câte ori el ar fi luat casurile fortuite asupra lui, asemene convenţiune fiind validă (art. 969, 1156, § 2, 1460) [4]).

---

[1]) Veḑi asupra casului fortuit sau forţei majore, *suprà*, p. 347 urm. şi tabla analitică a vol. V, v° *Caz fortuit*.

[2]) Cpr. Pothier, II, 661. Pand. fr., I, 6217. Baudry, II, 1140. Demolombe, XXVIII, 762. Laurent, XVIII, 519. Demante, V, 256 bis III. T. Huc, VIII, 180. Acollas, II, p. 916. Marcadé, IV, 863. M. Planiol, *op. cit.*, II, 650. Veḑi şi *suprà*, p. 345, 346, 512, 513. Veḑi şi t. V, p. 192, 2°.

[3]) Cpr. T. Huc, VIII, 180. Baudry, II, 884, 1140. Veḑi t. V, p. 192, 330, 417, 418 şi t. VI, p. 347, nota 5; p. 355, etc.

[4]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 776, 776 bis. Pand. fr., I, 6234. Baudry, II, 884, 1140. T. Huc, VIII, 180. Thiry, III, 90. Planiol, II, 654. Veḑi şi *suprà*, p. 356. Debitorul poate lua asupra'şi nu numai o specie de casuri fortuite (L. 13, § 5, Dig., *Locati conducti*, 19, 2), dar încă toate casurile fortuite în genere (L. 6, Cod., *De pigneratitia actione*, 4, 24), chiar şi acele extraordinare şi neprevḑute (art. 1461). Cpr. Cas. rom. Bulet. 1895, p. 876 şi *Curierul judiciar* No. 27 din 1895. Baudry et Barde, *Oblig.*, I, 464.—In ori ce caz, asemenea clausă constituind o derogare de la dreptul comun, trebue să resulte din convenţia *expresă* a părţilor (art. 1460), *din o clausă particulară a contractului*, după cum ḑice Pothier (II, 668). Cpr. Demolombe, XXVIII, 776 bis. Laurent, XVIII, 516. Pand. fr., I, 6236. Veḑi şi *suprà*, p. 356, nota 2. Clausa prin care debitorul iea asupra'şi casurile fortuite are în genere un caracter comutatif, debitorul primind mai tot-deauna ceva în schimbul riscurilor ce iea asupră'şi. Dacă însă debitorul nu trage absolut nici un folos din această clausă, precum ar fi, de exemplu, în casul în care depositarul ar fi luat asupra'şi casurile fortuite faţă de deponent, o asemene clausă ar constitui o convenţie cu titlu gratuit, căreia prin urmare se vor aplica toate regulele de fond privitoare la liberalităţi. Cpr. Pothier, II, 668. T. Huc, VIII, 180. Laurent, XVIII, 516. Demolombe, XXVIII, 779. Demante, V, 257 bis. Pand. fr., I, 6235.

Debitorul care se va pretinde liberat prin perderea corpului cert și determinat ce făcea obiectul obligațiunei, va trebui, ca ori ce reclamant, să'și dovedească reclamațiunea sa (art. 1169), adecă să stabilească nu numai faptul material a perirei sau perderei lucrului, ci distrugerea lui prin caz fortuit sau forță majoră (art. 1082, 1169, 1434, § 1, 1435, 1475 C. C., 425 C. com.) [1]). Art. 1156, § 3.

Dacă creditorul pretinde că, cu tot casul fortuit, debitorul trebue să fie responsabil, pentru că a comis o culpă, el este acela care va trebui să dovedească culpa ce aleagă: *Reus in excipiendo fit actor* [2]).

Intr'un caz și în altul, dovada va putea fi făcută atât prin marturi cât și prin presumțiuni, fiind vorba de o chestie de fapt [3]).

Art. 1156 mai cere încă, pentru ca perderea lucrului datorit să atragă liberarea debitorului, ca ea să se fi întâmplat înaintea punerei sale în întârdiere, fiind că, după cum am spus-o de mai multe ori [4]), faptul de a nu se conforma punerei în întârdiere este o culpă din partea lui (art. 1044, § 2, 1074, § 2, 1102, 1156, 1479, 1601, etc.). *Qui in mora est culpa non vacat.* Legea presupune, în adevĕr, că dacă lucrul ar fi fost predat debitorului la timpul convenit, el n'ar fi perit la dênsul. Perderea lucrului trebue să se fi întâmplat înaintea punereĭ în întârdiere a debitorului.

Punerea în întârdiere implică, deci, că perderea lucrului se datorește culpei debitorului, ceea ce îl face responsabil [5]).

Cu toate acestea, chiar în asemenea caz, debitorul nu va suferi consecințele perderei lucrului prin caz fortuit,

---

Mourlon, II, 1477, nota 1. Acest din urmă autor dice că asemenea clausă este supusă nu numai regulelor de fond, dar și acelor de formă privitoare la liberalități.

[1]) Cpr. Pothier, II, 656. T. Huc, VIII, 183. Pand. fr., I, 6218. Laurent, XVIII, 520. Cas. belg. Sirey, 92. 4. 31. Cpr. art. 1730 C. Calimach (1298 C. austriac); art. 282 Cod. german.

[2]) Cpr. Pothier, II, 656. Arntz, III, 62. Thiry, III, 90. Marcadé, IV, 863. Laurent, XVIII, 520. Demante, V, 258 bis. M. Planiol, II, 651.

[3]) Cpr. Cas. rom. S-a II, *Dreptul* din 1898, No. 44 și Bulet. anul 1898, p. 814. Vedi și *suprà*, p. 356, text și nota 5.

[4]) Vedi *suprà*, p. 150, t. și nota 3; p. 183 și 355, nota 4; p. 492 și 513. Vedi și t. V, p. 193, nota 2.

[5]) Cpr. Pand. fr., I, 6230. Laurent, XVIII, 522. Demolombe, XXVIII, 772. Duranton, XII, 501. Larombière, IV, art. 1302, No. 10. Baudry, II, 886, 1140. T. Huc, VIII, 182. Thiry, III, 90. Cpr. L. 82, § 1, Dig., *De verb. oblig.*, 45, 1.

de câte ori va putea dovedi că lucrul ar fi perit și la creditor, dacă i s'ar fi dat (art. 995, § 1 și 1156, § 2). Această soluție se întemeiază pe echitate [1]).

Chestiunea de a se ști dacă lucrul ar fi perit și la creditor este o chestie de fapt, care se va decide după împrejurări de judecătorii fondului. Ori ce dovadă și chiar simplele presumțiuni sunt admisibile în această privință [2]).

Casul în care lucrul perit era datorit de mai mulți debitori solidari.

Art. 1156 presupune numai un singur debitor; însă se poate întâmpla ca să fie mai mulți codebitori solidari (art. 1039 urm.). In acest caz, perderea întâmplată prin culpa sau în urma întârdierei unuia din ei, nu liberează pe ceialalți (art. 1044). Culpa unuia din debitori solidari este deci oposabilă codebitorilor sei (art. 1044) [3]). *Alterius factum alteri quoque nocet* (L. 18, Dig., 45, 2, *De duobus reis).*

Casul în care lucrul a perit prin culpa unuia din debitorii nesolidari.

Dacă lucrul a perit prin culpa sau faptul unuia din debitorii *nesolidari*, ceialalți sunt liberați, fiind că faptul sau culpa unuia din ei este un caz fortuit în privința celorlalți [4]).

Oblig. indivisibile.

Această soluție este admisibilă chiar în privința obligațiilor indivisibile. Prin urmare, de câte ori lucrul care făcea obiectul acestei obligațiuni a perit prin culpa unuia din debitori, obligația nu se perpetuă de cât în privința debitorului culpabil, ceialalți fiind cu desevêrșire liberați [5]).

Liberarea fidejusorului.

Perderea fortuită a lucrului datorit liberează pe fidejusor, pentru că ea liberează pe debitorul principal [6]); perderea întâmplată din culpa debitorului principal nu li-

---

[1]) Cpr. L. 14, § 1, Dig., 16, 3, *Depositi, vel contra*; L. 12, § 4, Dig., *Ad exhibendum*, 10, 4; L. 47, § 6, Dig., XXX, *De legatis*, I; L. 15, § 3, Dig., *De rei vindicatione*, 6, 1. Vedi și Pothier, II, 664.

[2]) Cpr. T. Huc, VIII, 182. Pand. fr. I, 6232. Laurent, XVIII, 522. Demolombe, XXVIII, 774. Larombière, IV, art. 1302, No. 11. M. Planiol, II, 652.

[3]) Cpr. Pothier, II, 667. Mourlon, II, 1473. Laurent, XVIII, 521. T. Huc, VIII, 181. Pand. fr., I, 6226. Vedi și *suprà*, p. 183 și 254, 4°.

[4]) Pothier, *loco cit.* T. Huc, VIII, 181. Pand. fr., I, 6227. Laurent, XVIII, 521. Duranton, XII, 511. Cpr. L. 48, § 1, Dig., 30, *De legatis*, I.

[5]) Mourlon, II, 1300 și 1472. Pand. fr., I, 641 și 6228. Baudry, II, 1002. Thiry, III, 34. T. Huc, VII, 365, p. 486. Vedi și *suprà*, p. 254, 255.

[6]) Baudry et Wahl, *Cautionnement*, 1163.

berează însă pe fidejusor, pentru că acel care garantează pe debitorul unui corp cert și determinat, garantează și obligațiile secundare care derivă din obligația principală ce incumbă debitorului, obligânduse a pastra lucrul până la tradiția lui, sub pedeapsă de daune-interese (art. 1074, 1657) [1]).

De câte ori însă lucrul datorit a perit prin faptul fidejusorului, debitorul principal este cu desevêrșire liberat, și creditorul nu are acțiune de cât în contra fidejusorului, căci dacă fidejusorul se obligă pentru debitor, debitorul nu se obligă pentru fidejusor, și în privința debitorului, faptul fidejusorului este faptul unui al treilea, adecă un caz fortuit [2]).

Aceeași soluție este admisibilă de câte ori fidejusorul este solidar, afară de casul când un asemenea fidejusor ar fi considerat ca un debitor solidar [3]).

In fine, ultima condiție cerută pentru ca perderea corpului cert și determinat să atragă liberarea debitorului, este ca acesta să nu fie debitor al lucrului în virtutea unui furt. Ultimul paragraf al art. 1156 prevede, în această privință, că ori în ce chip ar peri sau s'ar perde lucrul furat, perderea sa nu libereză pe cel ce l'a sustras de a restitui prețul. Motivul acestei dispositiuni riguroase, edictată *odio furum*, este că furul avênd o posesiune de rea credință, este tot-deauna în întârdiere: *Semper fur moram facere videtur* [4]). Este deci de prisos de a'l mai pune în întârdiere prin o somație sau alte acte equipolente, delictul comis de dênsul obligându'l a restitui imediat lucrul sustras. Art. 1156, § ultim. Dispoșiție relativă la fur.

Această dispositie fiind excepțională, nu poate fi întinsă la casurile de înșălăciune sau de abus de încredere [5]). Înșălăciune, abuz de încredere.

---

[1]) Pothier, II, 665. Baudry et Wahl, *op.* și *loco cit.* Pand. fr., I, 6229. T. Huc, VIII, 181. Mourlon, II, 1474. Laurent, XVIII, 521. Cpr. L. 95, § 1, Dig., 46, 3, *De solutionibus.*

[2]) Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1164. Pand. fr., I, 6229. Mourlon, II, 1475. T. Huc, VIII, 181.

[3]) Cpr. Baudry et Wahl, *op. cit.*, 1164.

[4]) L. 8, § 1, *in fine* și L. 20, Dig., 13, 1, *De condictione furtiva.* Vedi și *suprà*, p. 355 t. și nota 5.

[5]) T. Huc, VIII, 184. Pand. fr., *Oblig.*, I, 6244. Demolombe, XXVIII, 784 bis. Larombière, IV, art. 1302, No. 14. G. Giorgi, VIII, 136.—Art. 562 din Ante-proiectul Cod. japonez prevede că acel care este obligat la restituirea lucrului al-

Casul în care furul poate fi scutit de respundere. Controversă.

Furul, în mâna căruia lucrul furat ar fi perit prin caz fortuit, n'ar putea să se scutească de respundere dovedind că lucrul ar fi perit și la proprietar, dacă n'ar fi fost furat, căci prin comiterea furtului care'l face debitor, el s'a supus de bună voe condiției celei mai riguroase pe care poate s'o iee asupra lui acel care contractează obligația de a restitui un lucru, luând casurile fortuite asupra'și și renunțând la ori ce posibilitate de a putea fi descarcat de respundere [1]).

Atât autorul furtului cât și moștenitorii lui [2]) vor restitui deci, în ori ce caz, valoarea ce lucrul furat avea în momentul comiterei furtului, dacă el a perit la fur în urma viciului de care era atins, pe când se afla încă în mânele proprietarului. Dacă însă lucrul furat a dobêndit o valoare mai mare în mânele aceluia care 'l sustrăsese, furul fiind obligat a'l restitui cu toate înbunătățirele sale, de aici resultă că prețul ce se va restitui va fi acel ce lucrul avea în momentul perirei sale, pentru că altfel proprietarul ar primi mai puțin de cât valoarea lucrului său [3]).

---

tuia *în basa unui delict*, este tot-deauna de drept pus în întârdiere.

[1]) Pothier, II, 664, *in fine*. T. Huc, VIII, 184. Baudry, II, 1143. Thiry, III, 90. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 729, No. 642. F. Herman, III, art. 1302, No. 31. Laurent, XVIII, 523. Mourlon, II, 1478. Demante, V, 259 bis. Pand. fr., I, 6240, 6241. Demolombe, XXVIII, 782. Larombière, IV, art. 1302, No. 14. Marcadé, IV, 866. Acollas, II, p. 916. Toullier D., IV, partea I, 468. Massé-Vergé, III, § 576, p. 465, text și nota 9. G. Giorgi, VIII, 135. M. Planiol, II, 653. Cpr. L. 19, Dig., 43, 16, *De vi et de vi armata* ; L. 2, Cod., 4, 8, *De condictione furtiva.—Contrà*. Duranton, XII, 506. Aubry et Rau, IV, § 331, p. 244, t. și nota 6.

[2]) Demolombe, XXVIII, 784. Larombière, IV, art. 1302, No. 14. Pand. fr., I, 6244. Massé-Vergé, III, § 576, p. 465, nota 9.—*Contrà*. Toullier D. IV, partea I, 468. După acest din urmă autor, obligația restituirei n'ar fi aplicabilă de cât însuș furului, nu însă și moștenitorilor sêi. Această din urmă părere este însă inadmisibilă, pentru că fiind vorba, în specie, de o respundere bănească și civilă, asemenea obligație trece la moștenitorii defunctului, ca ori ce obligație în genere.

[3]) Cpr. Pand. fr., I, 6245. Duranton, XII, 506. Massé-Vergé, III, § 576, p. 465, nota 9, *in fine*.

Care este efectul perderei sau perirei totale a lucrului datorit? Efectele perderei lucrului datorit.

De câte ori condițiile mai sus expuse sunt îndeplinite, *obligațiunea este stênsă*. Această regulă nu sufere nici o dificultate de câte ori obligația debitorului derivă din un contract unilateral, cum ar fi un împrumut, un deposit, etc. Deci, dacă lucrul împrumutat sau depus a perit prin caz fortuit în mâna comodatarului sau depositarului, obligația de restituire care le incumbă este stênsă, și ei vor putea cere de la comodant sau deponent cheltuelele făcute pentru conservare până la perirea lui [1]). Contract unilateral.

Dacă obligația debitorului derivă din un contract sinalgmatic, el este de asemenea liberat, însă cealaltă parte trebue să'și îndeplinească obligația sa, pentru că perderea lucrului datorit nu aduce desființarea contractului, ca în Codul Calimach (art. 1902, corespundętor cu art. 1447 din Codul austriac [2]), ci numai stêngerea obligațiunei debitorului. Această soluție nu resultă numai din art. 1156, dar încă din art. 971, partea finală și 1074, § 2, după care riscurile sunt în sarcina creditorului: *Res perit creditori* [3]). Contract sinalagmatic.

Această soluție se aplică numai la obligațiile de a da, nu însă și la acele de a face, căci în aceste din urmă, debitorul care se găsește în imposibilitate de a'și putea aduce obligația la îndeplinire, este numai liberat prin casul fortuit, fără însă a putea cere de la cealaltă parte ceea ce ea îi pțomisese ca echivalent a obligațiunei sale. Motivul acestei deosebiri între ambele obligațiuni este următorul: In obligația de a da, debitorul și-a îndeplinit obligația sa, dând lucrului îngrijirea unui bun părinte de familie (art. 1080); de aceea, el poate să ceară îndeplinirea obligației creditorului, de și acest din urmă nu primește nimic în schimb, din causa forței majore, care a adus perirea lucrului [4]); pe când acelaș lucru nu se poate dice în privința obligațiilor de a face: debitorul, în ase- Oblig. de a face.

[1]) Cpr. Demolombe, XXVIII, 792. Pand. fr., I, 6246.
[2]) Vedi *suprà*, p. 813, nota 2.
[3]) Cpr. Laurent, XVIII, 508. Pand. fr., I, 6247. Demante, V, 260 bis IV. Larombière, III, art. 1302, No. 15. Demolombe, XXVIII, 793, 794. G. Giorgi, VIII, 138. Marcadé, IV, 870.
[4]) Vedi t. V, p. 191.

menea caz, nefăcênd ceea ce se obligase a face, nu'și a îndeplinit obligația și, deci, nu poate să oblige nici pe creditor ași îndeplini pe a sa; contractul remâne deci neexecutat pe de o parte și de alta [1]).

Eliminarea art. 1303 din Cod. francez.

Art. 1303 din Codul fr. impune debitorului astfel liberat prin perderea lucrului datorit, obligațiunea de a ceda creditorului acțiunele în despăgubire ce el ar putea să aibă relativ la acest lucru. Acest text, care este o reminiscență a dreptului vechiŭ, în care proprietatea nu se strămuta de cât prin efectul tradiției, și care este copiat din Pothier (II, 670), a fost cu drept cuvênt eliminat de legiuitorul nostru, pentru că proprietatea lucrului perit sau perdut fiind astădi transferată creditorului prin efectul consimțémêntului (art. 971, 1295), acțiunele care pot să isvorească din perderea lucrului îi aparțin lui, ear nu debitorului; prin urmare, acest din urmă n'are nevoe de a le ceda, și nici n'ar putea chiar să-i le cedeze.

Art. 1299 C. italian.

Tot inutilă, de și mai corectă, este și dispositia Codului italian (art. 1299), care dice că drepturile și acțiunele relative la lucrul perit, scos din comerț sau perdut fără culpa debitorului, trec la creditor, *passano al suo creditore*, căci, încă o dată, aceste drepturi și acțiuni aparțin creditorului în virtutea contractului. Cu toate acestea, Dl. Degré regretă că Codul nostru n'a reprodus această dispositie a Codului italian [2]). Este un singur caz în care textul de mai sus ar putea să aibă utilitate, și anume acela în care părțile, prin derogare de la art. 971 și 1295, ar fi convenit ca proprietatea să nu fie strămutată de îndată prin efectul consimțémêntului [3]), ceea ce se poate

---

[1]) Cpr. Laurent, XVIII, 509. Pand. fr., I, 6248. Demante, V, 260 bis IV. Marcadé, IV, 870. Larombière, IV, art. 1302, No. 17.

[2]) Vedi *Dreptul* din 1886, No. 42, p. 327. Vedi și T. Huc, VIII, 185, 186, care se încearcă a da o aplicare practică textului francez (art. 1303), eliminat de legiuitorul nostru. Marcadé (IV, 867), dice însă că acest text este un non-sens și că el a fost din inadvertență copiat din Pothier. Vedi și Acollas, III, p. 917. Boissonade, *op. cit.*, II, p. 734, No. 646. Marcel Planiol, *op. cit.*, II, 655.

[3]) Vedi t. V a lucrărei noastre, p. 166, 167 și p. 192. Cpr. C. Iași. *Dreptul* No. 13 din 1888, consid. de la p. 101. Berriat St. Prix, II, 4219, 4°, 4956.

și ceea ce Codul portughez din 1867 permite prin o anume dispoziție (art. 715) [1]).

Regulele de drept internațional aplicabile la perderea lucrului datorit.

Această causă de stîngere a obligațiilor nu poate da loc la conflicte de drept internațional, ea fiind admisă pretutindene, de oare ce nimene nu poate fi silit a face ceea ce este cu neputință: *A l'impossible nul n'est tenu*; *Impossibilium nulla est obligatio* (L. 185, Dig., 50, 17, *De diversis regulis juris antiqui).*

Cât pentru întinderea responsabilității care incumbă debitorului din causa culpei ce a adus perderea lucrului datorit, sau din causa casurilor fortuite întâmplate în urma punerei sale în întârdiere, ea atârnă de legea care cârmuește însuș contractul [2]).

---

[1]) Vedi t. V a lucrărei noastre, p. 166, 167 și 192. Cpr. C. Iași. *Dreptul* No. 13 din 1888, consid. de la p. 101. Berriat St. Prix, II, 4219, 4°; 4956.

[2]) Cpr. Despagnet, *op. cit.*, p. 617, 618, No. 315. P. Fiore, *Diritto internazionale privato*, No. 312.

Addenda et Corrigenda

(VOLUMUL VI)

La p. 17, finele notei 2, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 161.

La p. 22, finele notei 2, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 107, nota 4.

La p. 24, finele notei 1, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 106, *ad notam*.

La p. 25, mijlocul notei 2, după art. 1015 și 1016 C. civ. a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 50, t. și n. 2.

La p. 32, finele notei 3, în loc de: Vedi și autorii citați în nota următoare, a se ceti: în nota 3, p. 33.

La p. 33, nota 2, a se adăoga: Vedi însă Laurent, XVII, 66.

La p. 40, nota 1, după *Dreptul* din 1889, No. 79, a se adăoga: Vedi și *C. judiciar* din 1900, No. 12 p. 97, nota 1.

La p. 40, nota 1, după *Pand. Périod.* 98, 5, 16, a se adăoga: Sirey, 900, 1, 283 și *Journal Clunet*, anul 1898, p. 127.

La p. 42, finele notei 1, a se adăoga: Vedi și G. Danielopol, *Gazeta avocaților*, anul 1897, No. 2.

La p. 51, finele rêndului 14, a se ceti: debitorului, în loc de *debitroului*.

La p. 53, nota 2, la finele rêndului 18, a se adăoga: Vedi *Dreptul* No. 23 din 1900.

La p. 64, nota 3, rêndul 6, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 347.

La p. 65, finele notei de la p. precedentă, a se adăoga: p. 347 urm.

La p. 66, nota 2, a se adăoga: Vedi și t. V, p. 193, 4°.

La p. 80, nota 1, rêndul 8, după Demante, V, 102 bis IV, a se adăoga: și t. VII, 11 bis X.

La p. 89, ultimul rênd al notei 3, a se adăoga: Vedi p. 367.

La p. 90, finele notei de la p. precedentă, a se adăoga după art. 1081: p. 367.

La p. 91, finele notei 1, a se adăoga: și p. 501, nota 2.

La p. 91, nota 3, rêndul 3, după D. P. 58. 1. 457, a se adăoga: Cas. rom. *Dreptul* din 1890, No. 30.

La aceiaș pag., finele notei 3, a se adăoga: Cpr. C. București (decisie casată). *Dreptul* No. 30 din 1890.

La p. 92, nota 2, a se ceti: *de pactis*, în loc de: *de paetis*.

La finele acestei note, a se adăoga: Vedi și *infrà*, art. 1107, § 1, *in fine*, p. 615, nota 1.

La p. 92, finele notei 3, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 301, nota 3.

La p. 106, nota de la p. precedentă, la finele rêndului 11, a se adăoga: Cpr. art. 2177 Cod. german.

La p. 107, finele notei 6, a se adăoga: și *infrà*, p. 501, nota 2.

La p. 108, la finele rêndului 13, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 503, nota 2.

La p. 108, finele notei 1, a se adăoga: Vedi p. 507, n. 1 și 2.

La p. 114, în ultima notă marginală, a se ceti: art. 1889 C. civ. în loc de C. Calimach.

La aceiaș pag., la finele notelor 3 și 4, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 361.

La p. 120, nota 1, rêndul 7, după cuvintele: *Pand. Période.* 98. 2. 57, a se adăoga: Trib. federal elvețian, Sirey, 91. 4. 1.

La p. 124, finele notei de la p. precedentă, după cuvintele: *Dr. comm.*, VII, 257, a se adăoga: Pand. fr., I, 5772.

La p. 125, nota 1, rêndul 4, după cuvintele: Pand. fr., I, 1399, 1478, a se adăoga: și 5771.

La p. 129, nota 3, rêndul 2, a se ceti: imobilului, în loc de: *imobiluiui.*

La p. 131, rêndul 3, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 512.

La p. 132, nota 3, începutul rêndului 3, după 1479, a se adăoga: și 5574.

La p. 150, nota 3, rêndul 3, după p. 183, a se adăoga: și p. 355, n. 4; 492, n. 4.

La p. 157, finele rêndului 13, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 232.

La p. 158, nota 1, rêndul 11, după cuvêntul comercial, a se adăoga: Cpr. Cas. rom. *Dreptul* No. 48 din 1899.

La p. 171, nota 3, după Thiry, III, 21, a se adăoga: și 75; după Demolombe, XXVI, 183, a se adăoga: și XXVIII, 263; după T. Huc, VII, 304, a se adaoga: și VIII, 107.

La p. 176, finele rêndului 13, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 254.

La p. 185, finele notei 1, a se adăoga: p. 282.

La p. 189, nota 1, rêndul 3, în loc de art. 1838, a se ceti: art. 1038.

La p. 198, nota 3, rêndul 19, în loc de: același soluție, a se ceti: aceiaș soluție.

La aceiaș pag. și notă, patru rênduri mai la vale, în loc de *virkt*, a se ceti *wirkt.*

La p. 200, la finele rêndului 11, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 810.

La aceiaș pag., nota 1, *in fine*, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 809.

La p. 205, nota 1, a se adăoga: Pand. fr., I, 4319.

La aceiaș pag., nota 3, după Larombière, II, art. 1214, No. 1, a se adăoga: și III, 1251, No. 48.

La p. 219, nota de la p. precedentă, rêndul 4, după D. P. 70. 2. 222, a se adăoga: Tribun. Genève. Sirey, 84, 4, 31.

La p. 227, nota 7, după D. P. 93. 2. 175, a se adăoga: Trib. Genève. Sirey, 85, 4, 31.

La p. 255, nota 1, a se adăoga după 183: și 820; la finele notei 2, a se adăoga: și 6228. Vedi și *infrà*, p. 820; la nota 5, după Baudry, II, 1002, a se adăoga: și 1472.

La p. 257, n. 3, a se adăoga: C. București. *Dreptul* No. 40 din 1894.

La p. 261, nota de la p. precedentă, începutul rêndului 6, a se adăoga: Despagnet, *Dr. intern.* (1899), 262.

La p. 263, nota de la p. precedentă, în loc de Laurent, XXV, a se ceti XXIV.

La p. 269, nota 3, finele rêndului 6, a se adăoga: p. 384, nota 1.

La p. 270, finele rêndului 9, a se adăoga: Vedi p. 383.

La p. 315, a treia notă marginală, în loc de: art. 251 C. german, a se ceti: art. 521.

La p. 326, nota 2, rêndul 9, în loc de *nogotiis gestis*, a se ceti: *de negotiis gestis.*

La p. 335, n, 3, rêndul 7, după: D. P. 82. 2. 81 urm., a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 373, 374.

La p. 344, finele notei 6, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 374.

La p. 355, finele notei 5, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 821, t. și n. 5.

La p. 356, nota 5, după *Dreptul* din 1898, No. 44, a se adăoga: Bulet. Cas., anul 1898, p. 814.

La p. 364, nota 3, după T. Huc, VII, 119, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 517, *ad notam.*

La p. 367, finele notei 3, a se adăoga: Vedi și *infrà*, p. 406, t. și n. 3.

La p. 374, nota 2, a se adăoga: Cpr. Trib. Covurlui, *Dreptul* No. 25 din 1899.

La p. 396, n. 1, rêndul 7, după: D. P. 99. 1. 85, a se adăoga: și 135; ear la rêndul următor, după: *Dreptul* din 1879, No. 32, a se adăoga: Trib. Bacău. *Dreptul* din 1899, No. 50.

La p. 414, finele notei 1, a se adăoga: Cpr. Accarias, *Dr. rom.*, II, p. 1011, nota.

La p. 430, începutul rêndului 6, după cuvêntul contractată, a se adăoga: (art. 1904 C. Calimach).

La p. 431, finele notei 2, a se adăoga: p. 485 urm.

La p. 442, la finele notei 2, a se adăoga: și *infrà*, p. 455, n. 2

La p. 461, la finele penultimului rênd din text, a se adăoga: Vedi *infrà*, p. 466.

La p. 477, n. 4, finele rêndului 3, a se adăoga: Cpr. Cas. fr. D. P. 900. 1. 33.

La p. 480, nota 4, rêndul 4, după p. 240 și 1103, a se adăoga: *C. judiciar* din 1900, No. 19.

La aceiaș pag., finele notei 5, a se adăoga: p. 565.

La p. 481, rêndul 22, în loc de: întreaga sumă poprită, a se ceti întreaga sumă *datorită.*

La aceiaș pag., finele notei 1, a se adăoga : Laurent, XVIII, 429. Vedi și *infrà*, p. 780 urm.

La p. 482, finele n. 1, a se adăoga : Vedi și D. P. 1900. 1. 45.

La p. 483, nota 1, a se adăoga : Cpr. C. din București. *Dreptul* din 1900, No. 23.

La aceiaș pag., nota 2, ultimul rênd, a se adăoga : Cas. rom. *C. judiciar* din 1900, No. 19.

La p. 488, finele n. 1, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 514.

La p. 489, nota 2, finele rêndului 12, în loc de Thiry, IV, 162, a se ceti : Thiry, III, 82 și IV, 162.

La p. 495, nota 2, ultimul rênd, după : Sirey, 73. 1. 97, a se adăoga : Vedi și *infrà*, p. 654.

La p. 496, nota 3, rêndul 2, după : D. P. 82. 1. 358, a se adăoga : Vedi și Cas. rom. Bulet. Cas. anul 1895, p. 1246.

La p. 498, rêndul 10, în loc de : C. pen. belg. *în* 1867, a se ceti : din 1867.

La p. 499, nota 1, finele rêndului 3, a se adăoga : și *infrà*, p. 696.

La p. 504, nota 1, rêndul 9, în loc de Luarent, a se ceti : Laurent.

La p. 505, la rêndul 18 din text, în loc de : 502 Pr. *pen.* a se ceti : Pr. *civ.*

La p. 508, finele notei 1, a se adăoga : Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1900, No. 19.

La aceiaș pag., nota 2, a se adăoga : Vedi și *infrà*, explic. art. 1152, p. 780 urm.

La p. 511, finele notei 1, a se adăoga : C. N. Toneanu, *Falimentele*, partea I, 12, p. 14. V. și *C. judiciar* din 1900, No. 9.

La p. 521, nota 1, rêndul 6, după *Dreptul* din 1882, No. 83, a se adăoga : Vedi și *infrà*, p. 621, nota 1.

La p. 533, n. 4, după : *Dreptul* din 1891, No. 49 și 82, a se adăoga : *Dreptul* din 1900, No. 23.

La p. 658, n. 2, finele rêndului 8, a se adăoga : Vedi *infrà*, p. 787, n. 2.

La p. 729, n. 5, în loc de *suprà*, *p.* în nota 3, a se ceti : *suprà*, în n. 3.

TABLA MATERIILOR

cuprinse în volmul al VI-le

Cartea III

TITLUL III

Despre contracte sau convenţiuni, sau mai bine dis, despre obligaţiuni.

CAPITOLUL VI

	Pagina
Despre diferitele specii de obligaţiuni	5
Despre obligaţiuni naturale (art. 1092, § 2, 1588, 1636, 1638)	6—7
Despre causele oblig. naturale	8—15
Efectele oblig. naturale	15—21
Despre diferitele modalităţi sub care obligaţiile pot fi contractate	21
Despre obligaţiile pure şi simple	21—22

SECŢIUNEA I

Despre obligaţiile condiţionale (Definiţia condiţiei) (art. 1004)	22—24
Diferitele specii de condiţie (art. 1005—1007)	24—30
Efectul condiţiunei potestative (art. 1006, 1010)	30—34
Efectul condiţiunei imposibile, imorale şi ilicite în privinţa convenţiunelor (art. 1008, 1009).	34—40
Efectul condiţiilor imposibile, imorale sau ilicite în privinţa donaţiunelor şi testamentelor (art. 900 din Codul fr. eliminat de legiuitorul nostru)	40—42
Regulele generale relative la îndeplinirea condiţiilor (art. 1011—1014)	42—48
Efectul condiţiilor	49
Efectul căderei condiţiunei	49
Efectul condiţiunei în suspensie (art. 1015, partea finală, 1016)	49—55
Efectul condiţiei îndeplinite. Efect retroactiv (art. 1015, *ab initio*)	55—61

Pagina.

Despre condiția suspensivă (art. 1017). . . 61—64
Despre riscuri în materie de obligațiuni condiționale și responsabilitatea debitorului unui corp cert și determinat 64
Despre riscuri (art. 1018) . . . . . 64—69
Responsabilitatea care incumbă debitorului când lucrul a perit sau s'a deteriorat prin culpa sa, înaintea îndeplinirei condiției (art. 1018, § ultim) . . 69—71
Despre condiția resolutorie 71
Despre condiția resolutorie propriu ḍisă sau expresă (art. 1019) . . . . . 71—76
Despre modul cum operează condiția resolutorie expresă. . . . . 76—78
Despre riscuri în materie de condiție resolutorie . 78—81
Despre pactul comisoriŭ 81
Despre pactul comisoriŭ tacit (Condiția resolutorie tacită) (art. 1020, 1365, 1439, partea finală) . . 82
Noțiunea și origina acestui pact . . . . 82—86
Indeplinirea condiției resolutorie tacite (art. 1621, 1370 C. C., 67 C. com.) . . . . . 86—94
Efectele îndeplinirei condiției resolutorie tacite . 94—96
Deosebirele care există între condiția resolutorie expresă și condiția resolutorie tacită . . . 97
Despre pactul comisoriŭ expres (art. 1367) . . 97—104

SECȚIUNEA II

Despre obligațiile cu termen . . . . 104—105
Diferitele speciĭ de termene (Termen suspensiv și extinctiv) . . . . . 105—108
Deosebire între termen și condiție, și efectul termenului înainte de scadență (art. 1022, 1023) . . 108—113
Efectul termenului în urma expirărei sale . . 113—118
Persoanele în favoarea cărora termenul este stipulat 118—122
Perderea beneficiului termenului (art. 1025 C. C., 715 C. com.). . . . . 123—131
Efectul perderei beneficiului termenului . . 131—132
Despre obligațiile conjunctive, facultative și alternative 133
Despre obligațiile conjunctive . . . . 133—134
Despre obligațiile facultative . . . . 135—137

SECȚIUNEA III

Despre obligațiile alternative.—Caracterul acestor obligații (art. 1026, 1029, 1033) . . . . 137—142
Efectul obligației alternative 142
Alegerea lucrului datorit sub alternativă (art. 1027, 1028) . . . . . 142—149
Perderea lucrului datorit sub alternativă (art. 1030 1032) . . . . . 149—155

Pagina.

SECȚIUNEA IV

Despre obligațiile solidare . . . . 155—157
Modurile de stabilire ale solidarității active și pasive . . . . . 157—161
Despre solidaritatea între creditori (solidaritate activă). Natura solidarității active și casurile în care ea are loc (art. 1034) . . . . . 161—162
Efectul solidarității active (art. 1035—1038, 1216—1218, § 1) . . . . . 163—174
Despre solidaritatea între debitori (Solidaritate pasivă). Natura solidarității pasive și casurile în care ea are loc (art. 1039, 1040). . . . . 174—178
Efectul solidarității pasive 178
Raporturile debitorilor solidari cu creditorul (art. 1042—1046, 1872). . . . . 178—187
Despre mandatul care există între codebitorii solidari (art. 1056). . . . . 188—194
Despre diferitele mijloace de aparare ce codebitorii solidari pot să opue creditorului (art. 1047—1048) 194—195
Mijloacele de aparare comune tuturor debitorilor . 195—201
Raporturile codebitorilor solidari între ei (art. 1052—1055) . . . . . 201—208
Despre casurile, care lăsând să subsiste datoria, pot să facă să înceteze solidaritatea sau să modifice efectul ei. 208
Moartea unuia din debitorii solidari, care lasă mai mulți moștenitori. . . . . 208—209
Remiterea solidarității (art. 1049—1051) . . 209—210
Remiterea expresă a solidarității (art. 1049) . 210—213
Remiterea tacită a solidarității (art. 1050, 1051) . 213—218
Despre solidaritatea imperfectă. — Inadmisibilitatea ei. . . . . 218—220

SECȚIUNEA V

Despre oblig. divisibile și indivisibile . . 220—222
Caracterele distinctive ale oblig. divisibile și indivisibile (art. 1057, 1058) . . . . . 222—231
Efectul obligației divisibile . . . . . 231—233
Excepții la principiul divisibilității datoriilor între moștenitorii debitorului și casurile în care moștenitorii debitorului sau unul din ei pot fi urmăriți pentru totalitatea unei datorii divisibile (art. 1061) . . . . 234—242
Efectul obligației indivisibile 242
Efectul oblig. divisibile în privința debitorului (art. 1062, 1063, 1065) . . . . . 243—247
Efectul indivisibilității în privința creditorului (art. 1064) . . . . . 247—249
Efectele comune atât debitorului cât și creditorului 249—253
Deosebire între solidaritate și indivisibilitate (art. 1059) . . . . . 253—255

Pagina

SECȚIUNEA VI

Despre oblig. cu clausă penală. — Definiția clausei penale (art. 1066). . . . . 256—257
Scopul și efectele clausei penale (art. 1067—1069, 1070, 1087, 1708 C. C., 439 C. com.). . . . 257—271
Casurile și modul după care clausa penală devine exigibilă (art. 1230 din C. fr. eliminat de legiuitorul nostru). . . . . 271—274
Efectul clausei penale în privința moștenitorilor debitorului. . . . . 274—276
Casul în care oblig. principală este indivisibilă (art. 1071) . . . . . 276—278
Casul în care oblig. principală este divisibilă (art. 1072) . . . . . 278—280
Despre casul în care oblig. cu clausă penală a fost stipulată în folosul mai multor creditori sau în folosul unui creditor unic, care a murit lăsând mai mulți moștenitori . . . . . 280—281
Despre modificările aduse clausei penale prin legea din 20 fevr. 1879 (art. 1 și 2 din această lege). . 281—287
Despre arvonă (arrha) dată cu condiție ca părțile să se poată desista de contract (*Mulcta pœnitentialis, pactum displicentiæ, faculté de dédit, Reugeld oder Reubusse*) . . . . . 287—300

CAPITOLUL VII

Despre efectele obligațiilor. 301
Efectele comune ori cărei obligațiuni în genere (art. 1073) . . . . . 301—302
Despre obligația de a da . . . . . 302—303
Efectele obligației de a da 303
Predarea lucrului (art. 1074, § 1) . . . 303—305
Teoria culpelor (culpa contractuală) (art. 1080) . 305—327
Despre obligația de a face sau de a nu face . . 327—331
Efectele obligației de a face sau de a nu face (art. 1075—1077). . . . . 331—338
Despre natura oblig. de a face sau a nu face și despre riscuri în asemenea materie . . . . 338—339
Despre daunele interese care resultă din inexecutarea obligației . . . . . 339—341
Condițiile cerute pentru ca daunele-interese să fie datorite (art. 1078, 1079, 1081—1083) . . . 341—342
Prima condiție.—Existența unei pagube din partea creditorului (art. 1082). . . . . 342—345
A doua condiție.—Paguba adusă creditorului trebue să fie imputabilă debitorului (art. 1082, 1083) . 345—346
Despre casul fortuit sau forța majoră . . . 347—357
A treia condiție.—Punerea în întârdiere (*Mora debitoris*) (art. 1079, 1081). . . . . 357—368

Pagina

Efectele punerei în întârdiere . . . . 368—369
Incetarea punerei în întârdiere . . . . 369—370
Evaluarea daunelor interese . . . . 370—371
Determinarea daunelor interese de justiție.— Casurile în care oblig. nu are de obiect o sumă de bani (art. 1084) . . . . . 371—375
Casul în care inexecutarea obligației resultă numai din culpa sau negligența debitorului (art. 1085) . 376—380
Casul în care inexecutarea obligației resultă din dolul sau mai bine dis din reaua credință, ori frauda debitorului (art. 1086) . . . . . 380—382
Determinarea daunelor-interese prin convenția părților (art. 1087) . . . . . 382—385
Despre daunele interese în oblig. care au de obiect o sumă de bani.—Despre dobândă.—Considerații generale (art. 1088) . . . . . 385—409
Conflict între legile străine și legea română în privința dobêndilor . . . . . 409—413
Despre anatocism, sau dobêndă la dobêndă (art. 1089 și art. 3 L. din 20 fevr. 1879) . . . 414—425
Despre veniturile și dobêndile care pot să producă dobênda (art. 1090) . . . . . 425—427

CAPITOLUL VIII

Despre stêngerea obligațiilor (art. 1091) . . 427—431
Despre plată în genere (art. 1092, § 1) . . 432—433
Persoanele care pot face plata (art. 1093, 1094) . 434—444
Condițiile ce trebue să întrunească plătitorul pentru ca plata să fie validă (art. 1095) . . . 444—446
Plătitorul trebue să fie proprietar.—Plata emanată de la un *non dominus* . . . . . 446—450
Plătitorul trebue să fie capabil de a înstrăina.—Plata făcută de un incapabil. . . . . 450—452
Cui se poate face plata (art. 1096—1098) . . 452—456
Plata făcută unei persoane, care are calitatea de a o primi în locul creditorului 456
Mandatari convenționali . . . . . 456—464
Mandatari legali (art. 1096, § 1) . . . 465—466
Mandatari judecătorești (art. 1096, § 1) . . 466—468
Plata făcută posesorului creanței (art. 1097 . 317 C. com.) . . . . . 468—478
Despre plata făcută în urma unei popriri sau unui sechestru (art. 1099) . . . . . 478—483
Ce lucru trebue să se plătească (art. 1100) . . 484—498
Cum trebue să se facă plata (art. 1101 C. C.; 33 L. jud. de pace din 1896; 44, 212 C. com.; 128 Pr. civ.) 498—501
Termenul de grație . . . . . 501—512
In ce stare lucrul trebue să fie plătit . . 512

Pagina

Casul în care datoria are de obiect un corp cert şi determinat (art. 1102) . . . . . 512—513
Casul în care datoria are de obiect un lucru nedeterminat (art. 1103) . . . . . 513—515
Unde şi cu a cui cheltueală trebue să se facă plata (art. 1104, 1105 C. C.; 59, 272, 310 C. com) . . 515—525
Când trebue să se facă plata 525
Dovedirea plăţei . . . . . 525—528
Efectele plăţei 529
Despre imputaţiunea plăţei. — Casurile în care imputaţiunea are loc . . . . . 530—531
Imputaţiunea făcută de debitor (art. 1110, 1111) . 531—537
Imputaţiunea făcută de creditor (art. 1112, 1506) 537—542
Imputaţiunea legală (art. 1113) . . . . . 542—547
Efectele imputaţiunei . . . . . 547—548
Despre ofertele de plată şi despre consemnaţiune (art. 1114, § 1 C. C, 604—606 Pr. civ.) . . 548—551
Casurile în care datoria are de obiect o sumă de bani.—Condiţiile cerute pentru validitatea ofertei (art. 1115) . . . . . 551—561
Despre consemnarea sumei oferite (art. 1116 C. C, 607, 608 Pr. civ.) . . . . . 561—568
Casurile în care datoria are de obiect un cop cert şi determinat.—Excepţie la dreptul comun (art. 1121) 568—571
Casurile în care datoria are de obiect un lucru determinat numai în specie *(genus)* . . . . 571—572
Casurile în care datoria are de obiect un fapt sau o abstenţiune . . . . . 572—573
Efectele ofertei reale şi a consemnaţiunei. — Efectele ofertei independent de consemnare . . . 573—577
Efectele ofertei urmate de consemnare (art. 1114, 1118—1120) . . . . . 577—585
Cheltuelele ofertei reale şi a consemnaţiunei (art. 1117) . . . . . 586—588
Regulele de drept internaţional aplicabile la ofertele reale şi consemnare 588
Despre plata prin subrogaţie.—Generalităţi . . 588—597
Despre diferitele specii de subrogaţie (art. 1106) . 597
Despre subrogaţia convenţională . . . 597
Subrogaţia consimţită de creditor (art. 1107, § 1) 597—604
Subrogaţia consimţită de debitor (art. 1107, § 2) 604—616
Despre subrogaţia legală —Generalităţi. . . 616—618
Casurile de subrogaţie legală (art. 1108, 1670, 1671) 618
Primul caz de subrogaţie legală (art. 1108, § 1) . 618—625
Al doilea caz de subrogaţie legală (art. 1108, § 2) 625—635
Al treilea caz de subrogaţie legală (art. 1108, § 3, 1670) . . . . . 635—641
Al patrulea caz de subrogaţie legală (art. 1108, § 4 şi ultim). . . . . 641—645

Pagina

Alte specii de subrogaţie legală neprevĕdute de Codul civil . . . . . 645—646
Despre efectele subrogaţiunei (art. 1109) . . 646—653
Regulele de drept internaţional aplicabile la plată în genere şi la plată prin subrogaţie . . . 653—655
Despre cesiunea bunurilor (art. 1122, 1123) . . 655—657
Despre cesiunea voluntară (art. 1124) . . 657—660
Despre cesiunea judiciară (art. 1125, 1127) . . 660—662

SECŢIUNEA II

Despre novaţiune.

Generalităţi . . . . . 662—663
Despre diferitele specii de novaţiune (art. 1128, 1131) 664—665
Novaţiunea prin schimbarea datoriei sau a obiectului datorit . . . . . 665—667
Novaţiunea prin schimbarea debitorului . . 667—668
Novaţiunea prin schimbarea creditorului . . 668—669
Novaţiunea prin schimbarea causei obligaţiei . 669—671
Condiţiile generale cerute pentru ori ce novaţiune.—Existenţa a două obligaţiuni valide . . . 671
Existenţa unei prime obligaţiuni . . . 671—673
Creaţiunea unei obligaţiuni noi . . . 673—674
Capacitatea părţilor contractante (art. 1129). . 675—677
Voinţa de a nova *(animus novandi)* (art. 1130) . 677—680
Efectele novaţiunei.—Principii generale . . 681—682
Efectele novaţiunei în privinţa privilegiilor şi ipotecelor (art. 1134—1136) . . . . . 683—689
Efectele novaţiunei în privinţa codebitorilor solidari şi a fidejusorilor (art. 1137) . . . . 689—692
Despre delegaţie (art. 1132) . . . . 692—695
Efectele delegaţiei perfecte (art. 1133) . . 695—699
Despre delegaţia imperfectă . . . . 699—700
Regulele de drept internaţional aplicabile la novaţiune 700—701

SECŢIUNEA III

Despre remiterea datoriei.—Principii generale . 701—706
Presumţiunea resultând din remiterea titlului sub semnătură privată (art. 1138, § 1). . . . 706—711
Presumţiunea resultând din remiterea titlului autentic (art. 1138, § 2, 1139) . . . . 711—716
Efectele remiterei datoriei 716
Remiterea tacită (art. 1140) . . . . 716—717
Remiterea expresă 718
Remiterea făcută unuia din codebitorii solidari (art. 1141) . . . . . 718—720
Remiterea făcută debitorului principal (art. 1142, § 1) 720—722
Remiterea făcută fidejusorului (art. 1142, § 2) . 722—723
Remiterea făcută numai unuia din fidejusori (art. 1142, § 3 şi 4) . . . . . 723—726

Pagina

Casul în care creditorul descarcă pe fidejusor primind ceva în schimb (art. 1142, § ultim) . . 726—729
Regulele de drept internaţional aplicabile la remiterea datoriei . . . . . 729—730

SECŢIUNEA IV

Despre compensaţiune.—Generalităţi şi definiţie . 730—733
Despre compensaţia legală (art. 1143) . . . 733—734
Compensaţiile cerute pentru existenţa compensaţiei legale (art. 1145, § 1) 734
Prima condiţie.—Ambele datorii trebue să aibă de obiect o sumă de bani sau lucruri fungibile de aceiaş specie . . . . . 734—741
A doua condiţie.—Ambele datorii trebue să fie lichide 742—746
A treia condiţie.—Ambele datorii trebue să fie exigibile . . . . . 746—751
A patra condiţie. — Creditorul fie cărei obligaţiuni trebue să fie debitorul personal şi principal al celeilalte 751—766
Casul unei obligaţiuni solidare. — Dreptul fie-cărui de bitor solidar de a se folori de compensaţie atunci când creditorul comun a devenit debitorul unuia din ei.—Deosebire însemnată de la Codul francez prin eliminarea § 3 a art. 1294 (1148 C. rom . . 766—772
Casurile excepţionale în care compensaţia legală are loc. Excepţiuni întemeiate pe causa datoriilor (art. 1147) 772
Prima excepţie.—Casul în care proprietarul a fost pe nedrept despoeat de lucrul său. . . . 773—774
A doua excepţie.—Casul cererei în restituire a unui deposit neregulat . . . . . 774—778
A treia excepţie.—Casul unei datorii declarată nesezisabilă 778
A patra excepţie.—Datorii de imposite către Stat, Comună sau Judeţ . . . . . 779—780
Excepţiuni întemeiate pe drptul celor de al treilea (art. 1152) . . . . . 780—785
Excepţiuni care derivă din voinţa părtilor . . 785—787
Despre renunţarea la compensaţia legală (art. 1153) 787—790
Cum se îndeplineşte compensaţia şi care sunt efectele sale (art. 1144, 1151) . . . . . 790—795
Despre compensaţia facultativă şi efectele sale . 795—797
Despre compensaţia judiciară sau reconvenţională şi efectele sale . . . . . 798—800
Regulele de drept internaţional aplicabile la compensaţie 800

SECŢIUNEA V

Despre confusiune.—Definiţie şi casurile în care ea are loc . . . . . 802—807

Pagina

Efectele confusiunei (art. 1155) . . . 807—812
Regulele de drept internațional aplicabile la confusiune 812

SECȚIUNEA VI

Despre perderea lucrului datorit și despre diferitele casuri în care îndeplinirea obligației este imposibilă (art. 1156) 812
Regulele de drept internațional aplicabile la perderea lucrului datorit 825
Addenda et corrigenda . . . . . 826—830
Tabla materiilor . . . . . 830—838
Tabla numerică a art. explicate în vol. VI . . 839 urm.

TABLA NUMERICA A ARTICOLELOR

explicate în

VOLUMUL AL VI-lea.

Codul Civil.

Art.	*Pagina*
48	40, n. 1
119	465
343	454, n. 1 ; 465
347, 348	160 t. și n. 3
390	312, 321, 465, 752
399, 400	427
427, 428	454, n, 1; 465
443	467
454	454, n. 1 ; 465
496	500
504 urm.	815
557	802
638	802
643	173
694	802, n. 3 ; 811
702	786
713	239
714	465
715	323, t. și n. 3; 465
725, 726, 727	316, t. și n. 3 ; 467, t. și n. 1
778	639, 650
782	670
786	233
814	438, 442
825	73
828	315 nota
832	77, n. 1
849	809
897	805
925	44, 51
952	447, 677
965	786
966	39, 83, n. 1 ; 85, n. 1 ; 671
969	484, 494, 548, 681, 695, 700, 733, 818
971	79 ; 237, n. 1 ; 452, 488
974, 975	122, nota ; 581
980	410 nota
983	268
989	325
990	324, 325
991	437
993	54, 63, 789
998, 999	70, 818
1003	202
1004	22, 24
1005, 1006, 1007	24 urm., 30 urm., 40 urm., ; 430, 435, n. 2 ; 437 ; 439
1008, 1009	34, 35 urm.
1010	30 urm., 113
1011, 1012, 1013, 1014	42—48

Art.	Pagina
1015	49 urm., 51, 55 urm., 73 nota; 95, 109, 672
1016	. . 109, 122
1018	. 64 urm.; 69 urm.; 78 urm.
1019	. 71 urm; 94, 95, 744
1020	. . . . 82 urm.
1021	. 70, 86 urm.; 97, 108, 502 nota
1022	. 49, 108 urm.; 672
1023	. 108 urm.; 748
1024	. 118 urm.; 436 n. 1; 472, 795
1025	. 123 urm.; 512, 749; 751
1026	. . 137 urm.
1027, 1028	. 142 urm.; 259, n. 1; 315 nota
1029	. . 137 urm.
1030, 1031, 1032	. 149 urm.; 816
1033	. 137 urm.; 816
1034	. . 161 urm.
1035, 1036, 1037, 1038	. 161, n. 3; 163 urm; 189 n. 1; 248, 690; 711
1039, 1040	. 174 urm.; 187 n. 2
1041	. . . 700
1042, 1043, 1044, 1045	. . 178 urm.
1046	. 179, 403, 405
1047, 1048	. . . 194 urm.
1049, 1050, 1051	. 196 n. 3; 209 urm.
1052, 1053, 1054, 1055	. 201 urm.; 638, 641, 650
1056	. 166 n. 1; 188 urm.; 194; 690
1057, 1058	. . 222 urm.
1059	. . 253 urm.
1060	. . 231 urm.; 233, 453 n. 1
1061	. 230, 234 urm.
1062, 1663	. . 243 urm.
1064	. . 247 urm.
1065	. 180 n. 4; 243 urm.
1066	. . 256 urm.
1067, 1068, 1069	. 257 urm.; 345
1070	. 258, 270, 271, 383
1071	. 276 urm. 230,
1072	. . 278 urm.
1073	. . 301 urm.
1074, § 1	. . 303 urm.
1074, § 2	. t. V, p. 185 urm. şi t. VI, 79, 452, 488
1075, 1076, 1077	. . 331 urm.
1078, 1079	. 100, 101, 118, 341 urm.; 357 urm.; 368
1080	. 305 urm.; 317, 325—327
1081, 1082, 1083	. 84, n. 3; 274, 342 urm.; 357 urm.
1084	. . 371 urm.
1085, 1086	. 375, 376 urm.; 380
1087	258, 269, 345, 382
1088	. 187, n. 2; 362, 394 urm.
1089	414 urm.; 416 urm.
1090	. . 425 urm.
1091	. 428 urm. 683, 690
1092, § 1	. 432 urm. 673, 788 şi t. V, p. 363 urm.
1092, § 2	. . . 6 urm.
1093, 1094	. . 434 urm.
1095	. . 444 urm.

Art.	Pagina
1096–1098	452 urm; 468 urm.
1099	478 urm.; 565
1100	484 urm.
1101	498 urm. 567, n. 1; 770
1102	51, 488, 512 513; 814, 815
1103	513 urm.
1104–1105	515 urm.; 588
1106	597
1107	597 urm.
1108	435, 618—645
1109	646 urm.
1110–1111	530, 531 urm.; 533, n. 2
1112	537 urm.
1113	500, 542 urm.
1114	549, 550; 577 urm.
1115	551 urm.
1116	561 urm.
1117	586 urm.
1118–1120	577 urm.
1121	568 urm.
1122–1123	657, 784
1124	657 urm.
1125–1127	660 urm.
1128	664 urm.
1129	675 uum.
1130	677 urm.; 694
1131	665 urm.; 687
1132	679, n. 1; 692 urm.
1133	695 urm.
1134–1136	683 urm., 790, n. 3
1137	689 nrm.
1138	527, 704, 706 urm; 711 urm
1139	715 urm.
1140	716 urm.
1141	212, 718 urm.
1142	717, 718; 720 nrm.; 722, 723, 726 urm.
1143	500, 734, 752
1144	500, 752, 769, 790 urm.; 801
1145	125, 734 urm., 738 urm.; 775
1146	748 urm.
1147	771, 772 urm.; 795, 796, 801
1148	197, 198 752, 764, 765 urm.
1149	761 urm.; 787
1150	770 urm.
1151	794, 795
1152	780 urm.
1153	787 urm.
1154	804 urm.
1155	807 urm.
1156	355, 356, 447, 488, 513, 812 urm.
1169	203, n. 1; 344, 356, 433, 443, 680, 792, 819
1179–1180	13, 14 și *tr. fr.*, p. 398, n.; 399 t. și notele 4—7
1216–1218	164 urm.; 168, 169, 192, n. 2; 193, 194
1226	786
1242	465, 754
1286	465
1295	337, n. 1.
1297–1298	259, n. 1; 294 urm; 396, n. 3;
1301	514
1305	524, n. 1
1311	259
1317	524
1344	376, n. 1
1362	522
1364	566
1365	82 nrm.
1366–1367	91, n. 2; 99, n. 2; 97 urm.; 502 nota; 509

Art.	*Pagina*
1368	95
1370	86 urm.
1379	74
1393	762
1402	806
1439	82
1488	638
1504	398
1506	537 urm., 540, t. şi n. 3; 541, 542
1533	458 t. şi n. 3
1536	458 nota
1538	456
1540	320
1542	464
1550	426, t. şi n. 2 443, n. 1 şi tom. V, p. 333, t. şi n. 2; 340
1560	491 nota
1564	322
1565	353, n. 3
1566	318, 322
1570	735, t. şi n. 3
1576	489, t. şi n. 2
1579	489, 493
1583	112
1584	489
1585	489, 521
1586	401, n. 1
1588	6 urm., 10, t. şi n. 1; 423, t. şi n. 2; 424
1589	390
1590	119
1599	317, 318, n. 1
1600	319
1602	119
1604	491 nota; 775, n. 2
1611	453, n. 1
1612	455
1614	524
1615	520
1616	122, t. şi nota
1617	803, n. 2
1618 1619	775, n. 1
1625	319, 350, n. 3
1636	6 urm., 9;
1638	6 urm., 9, 433
1647 1648	748 urm.
1667	500
1668	215 n. 1
1669	508, 720
1670 1671	618 urm., 640, 641
1672 1673	118, 204, 444
1674	640, 650
1681	194, n. 1
1682	204, 217, 218, 720
1683	487, 682
1684	118
1686	521
1708	258, 268
1718 1719	511, 621
1746	277
1770	56, 58, 63, 74, 75, 95, 475
1781	559, t. şi n. 3
1791	126, 129, n, 3
1792	135
1795	74
1803	475
1805	500
1807	566
1824	474, 475
1831	505
1838	786
1865	186, 362
1870	362, 403
1872	179, 185, 186, 187, 249, 250, 254
1885	122
1889	114, 361, n. 2
1890	95, 447
1895	96
1907	534, t. şi n. 2
1909	95, 96, 263 nota; 447, 449, 474, t. şi n. 2; 628, n. 4

Procedura civilă

Art.	Pagina
74	558
75, § 7	560
112	180, 181
126	91, 501, n. 4
127	501, 506
128	131, 499, 510
135	713
140	344
144	731, n. 1
327	792, 800 nota
408, 409	778, t. și n. 1; 796
455 urm.	468, 479, t. și n. 1; 783
463	483, n. 2
466	484 nota
502	505
604, 605, 606	549, 551, 572, n. 2
607, 608	561 urm., 564
648—653	661
729	115
730	116

Procedura penală

470 urm.	511

Codul penal

13, 16	467
350	433, n. 4

Codul comercial

3, § 20	496, n. 3
41	497
42	157, n. 1
43	363, n. 4; 398
44	108, 498, 509
46	479, n. 1; 528, 603, 679
58	469
59	515, 516
67	87, 88, nota
78, § ultim	756
192	430, n. 1
272	516
277	764
280	764
298	645
307	115, 116
309	460, 471
310	515
312	108, 498, 509
315	494, 496, 497
316, 317	110, 122, 461, 468, 471, 557
318	528
320	565
323	435, n. 2; 645
325, 326	397, 398
340	126
364	776
366	509
370	746, n. 2; 769, 793
374	321
394	458
405, 406	636, n. 2; 753
423	465

Art.	Pagina
425 } 426 }	259
439	258, 259, 268, 269, n. 2; 271
462	617, n. 1; 645
464	645
465	310
506	310, n. 5
601	388, nota
616	646
625	498
680	646
713	454, n. 1; 467, 623
715	123 nrm.; 749
720	677, n. 2
763	407, n. 4
768 urm.	402, n. 2
798 } 800 }	182, 183
802	720, 721
845	721, n. 2; 722
848	721, n. 2
852 } 853 }	721, n. 2
897	522, n. 3
907	479, n. 1

Constituţie

109 408

Legi speciale

Legea din 6 april 1873 p. înfiinţarea Credit. funciar român (art. 54) . 510 t. şi n. 1

Legea din 3 aug. 1876 p. organ. casei de consemnaţie 567

Regul. din 30 noemv. 1876 pentru serviciul casei de depuneri, etc. . . 457

Regul. vămilor din 15 Iunie 1874 (art. 114) . 496, n. 3.

Legea din 6 april 1877 p. organizarea şi administr. teatrelor . . 352, nota

Legea din 20 fevr. 1879 asupra clausei penale . 175 n. 3; 185, 281 urm.; 383, 393, 394, 396, 399, t. şi n. 4, 413 . . . (art. 3) . . . 414 urm. 416 urm.

Legea din 17 april 1880, modificată prin legea din 21 iunie 1890 şi 31 mai 1892 . 495

Legea din 1 Martie 1881 (aşa dişă Grădişteanu) . 796

Legea din 7 april 1881 asupra străinilor . 352 nota.

Legea din 28 iunie 1881 asupra magasiilor generale, modificată prin L. din 6 iulie 1892 . . . 496, n. 3

Legea din 9 dechemb. 1882 p. modificarea art. 1589 C. civil 383, 365, n. 2; 390

Legea din 20 ianuar 1883 şi Regul. din 1883 p. oprirea lotăriilor . 433, n. 4.

Legea din 21 ianuar 1883, p. titluri la purtător perdute, distruse, furate . 469, text şi nota 2

Legea p. autentificarea actelor din 1886 (art. 8) 457, n. 2 . . . . (art. 12 şi 20) . 712

Legea din 17 martie 1890 491, 494

Legea asupra poliţiei vênatului din 2 nov. 1891. 365, n. 2

Legea din 28 mai 1893 asupra tocmelelor de lucrări agricole (art. 2) · 175, t. şi n. 3; 386, n. 1

Legea din 15 dechem. 1894

Art.	*Pagina*
asupra alienaţilor (art. 32, 35)	465
Legea din 20 iunie 1895 p. modificarea Codului de comerţ	467
Legea judecătoriilor de pace din 1896 (art. 33) .	498, 501
. . . . (art. 57) .	799, n. 1
Legea din 9 fevr. 1900, care modifică L. din 20 Oct. 1864 asupra expropriărei,	815, n. 2
Legea timbrului din 24 fevruar 1900 .	779, n. 4
Legea din 10 martie 1900 p. modific. procedurei civile (art. 61, § 2) . .	779, n. 1

Legiuiri vechi

Pravila lui M. Basarab

Capit. 281 .	387, n. 1
Sobornicescul hrisov din 1785 (modif. la 1839 sub M. Sturza) . .	8 nota
Ofisul domnesc din 18 oct. 1840 .	457, t. şi n. 1.

Codul Ipsilanti

Capit. p. dobênḑi (art. 3)	390, n. 1; 416, n. 1

Codul Andr. Donici

3, Capit. 8 . .	121, n. 1
14, — . .	503, n. 1
15, — . .	503, n. 1
16, Capit. 8 . .	511, n. 3
28, — 9 . .	7, n 4
2, — 11 . .	27
3, — . .	290, 291
9, — 13 . .	316, n. 1
2, — 19 . .	416, n. 1
12, — 24 . .	8, nota

Codul Caragea

4, Capit. 1, partea III .	35, n. 1; 36, nota
31, — 2, — . .	291
5, — 8, — .	273, nota
1, —10, — .	385, n. 5
2, —10, —	389, 390, n. 2
3, 4 —10, . .	415, 416
6, —10, — .	401, n. 1

Codul Calimach

5 . :	410, nota
30 } 31 } . .	103, n. 2
299 . .	160, n. 3
371 . .	467, n. 1
379 . .	756
451 . .	467, n. 4
580 .	75, n. 2; 450, n. 2
623 . .	225, n. 1
867 . .	25
868 . .	26, n. 3
869—876 . .	28, 29, 30
871 } 872 } . .	27
877 } 878 } . .	28
879 . .	35, n. 1
881 } 887 } . .	35, n. 3
890 . .	52, n. 1
892 . .	21, n. 3
893 . .	107, n. 4
895 . .	105, 106
898 . .	48
900 . .	35, n. 3
1159 . .	467, n. 1
1181 .	157, 232, n. 2
1182 } 1183 } . .	220, 221
1184 . .	159
1185 . .	180, 182
1186 . .	182

Art.	Pagina
1187	161
1188	177
1189	188, 197; 719, n. 2
1190	165, n. 1
1191	202
1192	207, nota
1193	197, 719, n. 2
1194	36, nota
1195	
1200	35, n. 2
1201	38
1202	39
1205	37, n. 1
1210	121, n. I; 484, n. 1
1211	116, 117, n. 3
1212	114, 361, n. 2
1214	113
1215	112, t. şi n. 4
1218	142, n. 2; 145
1220	289, 291
1221	291, 292, n. 2
1222	291
1223	289, 290, 292, 297,
1224	n. 3
1225	84, n. 3; 291, 292
1236	83, n. 2; 84, n. 3; 89
1263	8, nota
1300	317, n. 1
1323	489
1328	492, n. 3
1332	389
1333	390
1337	415
1344	390, 393, n. 3
1345	
1352	457, t. şi n. 4
1353	457, n. 2; 458, nota
1373	430, n. 4
1393	326, n. 2
1521	75, n. 2; 450, n. 2
1546	329, nota
1552—1559	330 nota; 331, nota
1580	316, n. 2
1623	11, nota
1706	10, nota
1708	433, n. 4
1721	622, n. 1

Art.	Pagina
1723	372
1724	306, n. 1; 345
1725	306, n. 2; 345
1730	819, n. 1
1733	160, n. 3
1760	359, nota; 395, 397, n. 1
1762	415
1763	283, n. 3; 383, n. 2; 395, 397, n. 1
1764	258, n. 1; 269, n. 3;
1765	384, n. 1
1788	622, t. şi n. 1
1814	662; 684, n. 2
1849	693
1850	693
1860	428
1861	432
1862	121, n. 1; 484
1863	486, nota
1864	499, n. 3
1869	361, n. 1
1872	450
1873	438, n. 2.
1874	
1881	525, n. 2; 528, n. 2
1882	527
1883	528, 707
1885	526, n. 2
1888	13, n. 1; 15, n. 1; 16, n. 2
1889	109, n. 4; 110, n. 1
1891	147
1893	731, n. 3; 733
1894	742, 743, 746
1895	734, n. 1
1896	773, 774 n. 3
1897	199 nota; 752, n. 1
1898	762, n. 2
1899	702, 703, t. şi n. 2
1900	802
1902	66, n. 1; 346, n. 4; 813, t. şi n. 1
1938	7, n. 4
1964 urm.	123, n. 1
1971	429, n. 2
1979	127, n. 7

Legi străine

Codul austriac.

Art.	*Pagina*
4	410, nota
19	103, n. 2
45	260, n. 1
111 | 115	260, n. 1
279	467, n. 1
347	467, n. 4
442	75, n. 2; 450, n. 2
477	225 n. 1; 817, n. 1
703	52, n. 1
704	106, nota
710	48
868	467, n. 1
888	157, 233, n. 2
889 | 890	220, 221
891	159, 175, n. 1; 180, 182
892	161
893	177
894	188, 197
895	165, n. 1
896	197, 202, 207 nota
897 | 898	36, nota
902	116, 117, n. 3; 121 n. 1; 484, n. 1
903	114, 361, n. 2
904	112, n. 4; 113
906	142, n. 2; 145
908	289, 291
909	290, 291, 292
910	289, 292, 297, n. 3
911	291
919	83. n. 2; 89, n. 2
964	317, n. 1
983	489
988	492, n. 3
994	389, t. şi n. 1
995	390
998	415, 416, n. 4
1008	457, t. şi notele 2, 3; 458 nota

Art.	*Pagina*
1022	430, n. 4
1040	326, n. 2
1138	75, n. 2; 450, n. 2
1158	329 nota
1164 urm.	330, nota; 331, nota
1171	331 nota
1191	316, nota 2
1213	484
1220	11, nota
1274	433, n. 4
1293	372
1294	306, n. 1 şi 2; 345
1298	819, n. 1
1302	160, n. 3
1333	359, nota; 397, n. 1
1335	415
1336	258, n. 1; 269, n. 3; 283, n. 3; 383, n. 2, 284
1344 | 1345	389, n. 1; 390
1358	622, n. 1
1361	622, n. 1
1378	662, 684, n. 2
1400	693
1402	693
1411	428
1413	121, n. 1
1414	485, n. 6
1415	499, n. 3
1419	361, n. 1
1421	450
1422 | 1423	438, n. 2
1426	525, n. 2
1427	527, t. şi n. 3
1428	528, 707
1429	526, n. 2
1432	13, n. 1; 15, 16, n. 2
1434	109, n. 4; 110, n. 1
1436	147
1438	731, n. 3; 733

Art.	Pagina
1439	742, 743; 746
1440	734, n. 1; 773, t. şi n. 2; 774, n. 3
1441	752, n. 1
1442	762, n. 1
1444	702, 703, t. şi n. 2
1445	82
1447	66, n. 1; 346, n. 4; 813, n. 1; 813, t. şi n. 1
1501	429, n. 2
Legea austriacă din 19 oct. 1846	331, nota
Asupra falimentelor din 25 dechembrie 1868	123, n. 1
Din 14 iunie 1868	416, n. 4
Din 15 mai 1885	416, n. 4

Codul german (1896)

6	313, nota
130	791, n. 2
138	283, n. 1; 393, n. 2
151	705, n. 3
158	56, n. 2
159	56, n. 3
161	58, n. 2; 74, n. 5
162	43, n. 1; 48
187	115, n. 1
188	114, n. 2; 116, n. 2
189	117, n. 4
190	118, n. 1
191	117, n. 3
192	116, n. 5
222	13, n. 1
226	396, n. 1
229, 230	104 nota; 773, n. 1
241	302; 331, n. 1
242	488, n. 3
243	188, n. 1
244	497, n. 4
246	389, n. 1; 392 nota
247	392, nota
248	416, n. 4
249	340, n. 2; 375, n. 1
252	372, n. 2
253	375, n. 1
262, 263, 264, 265	137, n. 3; 142, n. 2; 144, n. 2; 148, n. 1
266	144, n. 3; 499, n. 3
270	517, n. 2
275	346, n. 4; 813, n. 1
276	307, nota; 311, n. 3
277	311, n 3
278	311, n. 3
282	819, n. 1
284	359, nota; 400, n. 2
287	150, n. 3; 183, n. 2; 355, n. 4
288	389, n. 1; 397, n. 2; 400, n. 1
289	416, n. 4
293 urm.	348, t. şi n. 4; 361, n. 1
294	548, n. 5
296	359, nota
300	311, n. 3
308	34, n. 2
314	304, nota
336	298, t. şi n. 2
337	295, n. 1
339	272, t. şi n. 1
340	267, nota
343	269, n. 3
344	259, n. 1
362	301, n. 2; 432, n. 4
364	431, n. 2; 485, n. 6
365	487, t. şi n. 2
366	531, t. şi n. 2; 538 nota
368	525, n. 2
371	529, t. şi n. 4
387	732, nota; 742, t. şi n. 3
388	791, n. 2
391	771
393	773, n. 2
394	778, t. şi n. 3
395	779, n. 3
397	702, n. 3; 729

Art.	*Pagina*
420	157
421	175, n. 1; 180, n. 1; 182, n. 1
422	177, n. 2; 198, n. 3
423	196, n. 4; 719
425	170, n. 3; 184, n. 1; 186, n. 1
426	202, n. 1; 206, n. 3
427	176, n. 1; 221, n. 1
428	167, n. 2
429	170 n. 3; 174, n. 1
430	166, n. 4
431	176, n. 1; 221, n. 1
446	66, n. 1
521	315, nota
599	322, n. 1
607	489, n. 2
651	329, nota
664	464, n. 3
672 673	431, nota
678	326, n. 2
680	324, n. 4
690	317, n. 1
708	316, n. 2
762 763	433, n. 4
764	434, nota
777	618, n. 2
813	110, n. 1; 111, n. 1
847	375, n. 1
926	304, nota
968	315, nota
1063	802, n. 2
1297	260, n. 1
1300	275, n. 1
1359	316, nota
1412	432
1836	321, n. 5
2219	320, n. 4

Codul de comerţ german

94	316, n. 2
282	321
285	298, n. 2
291	417, nota

Legea de introducere a Codului civil german (Einführungsgesetz).

30	413, t. şi n. 2
211	312, n. 5

Legea germană asupra falimentelor (Konkursordnung) din 10 febr. 1877 123, n. 1

Legea germană din 14 Noemb. 1867 (art. 3) 417, nota

Legea germană din 24 mai 1880 417, nota.

Codul federal al obligaţiilor (Elveţia)

54	376, nota
72	13, n. 1
82	142, n. 2
83	389, n. 1
88	115, n. 1
101	531, n. 2
103	526, n. 2; 527, n. 3
104	729, n. 4

Art.	Pagina	Art.	Pagina
113 . .	317, n. 1	171 . .	56, t. și n. 3
117 . .	359, nota	174 . . .	56
119 . .	389, n. 1	176 . . .	43, n. 1
131 . .	742, n. 3	178 .	292, n. 2; 297, n. 3;
132 .	773, n. 2; 779, n. 3		298, n. 2
134 . .	198, n. 3	181 . .	260, n. 1
138 . .	791, n. 2	182 . .	384, n. 1
139 . .	785, n. 3	352 . .	329, nota
144 .	802, n. 3; 804, n. 2	335 . .	417, nota
145 . .	813, n. 1	512 }	
150 . .	115, n. 1	513 } .	433, n. 4; 434, nota
165 . .	189, n. 1	515 . .	433, n. 4
168 .	202, n. 1; 207, nota	751 . .	115, n. 1

Codul Saxonici (1863).

116 . .	306, n. 1	977 . .	531, n. 2
679 . .	417, nota	1371 . .	316, n. 2
893 . .	298, n. 2	1580 . .	260, n. 1

Codul olandez

1287 }		1439 . .	652, n. 1
1288 } . .	417, nota	1440 . .	549, n. 3
1296 . .	43, n. 1	1466 . .	198, n. 3
1297 . .	56, n. 4	1472 . .	804, n. 2
1308–1313 .	137, n. 3	1475 . .	729, n. 4
1329 . .	207, nota	1479 . .	726
1394 . .	325, n. 3	1804 . .	392, nota
1432 . .	531, n. 2	1806 . .	527, n. 3

Codul civil bulgăresc din 1 martie 1893

574 }	
575 }	393, nota în fine; 417, 418 nota
576	525, n. 3

Codul civil sârbesc din 1844

601	389, n. 1; 417, nota

Codul penal al principatului Monaco

424	389, n. 1

Codul de proced. civilă grecesc

999	656, n. 4

Codul civil spaniol din 1889

Art.	Pagina	Art.	Pagina
1108	389, n. 1; 392 nota	1170	496, n. 2
1109	417, nota	1172	531, n. 2
1119	43, n. 1	1176	549, n. 3
1120	56, n. 4	1184	813, n. 1
1125	106, nota *in fine*	1187	704, n. 1
1126	111, n. 1	1192	805
1127	119, n. 2	1197	198, n. 3
1128	107, n. 4; 112	1212	648, n. 2
1130	114, n. 2	1213	652, n. 1
1131 urm.	137, n. 2	1589	293, n. 6; 294 nota
1132	142, n. 2	1590	292
1133	144. n. 1	1755	392, nota
1145	207, nota	1902	306, n. 1

Codul civil portughez din 1867

649	705, n. 3	767	773, n. 2; 779, n. 3
715	445, 825	782	652, n. 1
721	503, n. 2	796	804, n. 2
757	207, nota	800	805, n. 1
765	745, n. 3	801	802, n. 3

Codul Cantonului Zurich (1855)

1218 . . . . . 110, n. 1

Codul civil italian

9 (disp. prelim.)	409, n. 2; 410, nota	1185	167, n. 2
12 *(idem)*	413, n. 2	1199	207, nota
53	260, n. 1	1202	224, n. 3
933	477, t. şi n. 5	1205	234, n. 2
1144	427 nota; 443, n. 1	1217	295, n. 3 şi 4
1157	23, nota	1223	341, n. 5; 359, nota
1158	25, n. 1; 26, n. 3	1224	305, n. 3 şi 4
1162	30	1228, 1229	376, nota, *in fine*
1163	69, 75, 81	1231	395, 398
1165	108, 503, n. 2	1232	417 nota; 420, n. 2
1170	56	1236	428, n. 1
1173	107, n. 4	1240	445
1177 urm.	137, n. 3 şi 4; 149, n. 1	1253	619, n. 1; 627
1181	154	1254	652
1184	161, n. 3	1255	531, t. şi notele 1—3

Art.	*Pagina*	*Art.*	*Pagina*
1259	549, n. 3	1297	808, n. 1
1260	552, n. 1	1299	824
1267	664, n. 3	1304	33
1277	689, n. 4	1710	399, n. 1
1279	707, n. 1; 729, n. 4	1738	459, nota
1284	726	1819	489, n. 2
1287	736	1822	493
1289	773, n. 2; 785, n. 3	1832	392, 393, nota
1290	198, n. 3	1834	527, n. 3
1295	789, n. 1; 790, n 4	1843	317, n. 1
1296	804, n. 2	1915	398, n. 4; 407, n. 5

Codul de comerţ italian

58	409, n. 2
59	262, n. 1

Codul japonez (promulgat la 28 april 1898)

93	791, n. 2	509	773, n. 2
505	742, n. 3; 785, n. 3	510	778, n. 3
507	771	520	804, n. 2

Ante-proiectul Codului japonez, elaborat de Boissonade

448 urm.	137, n. 5; 138, n. 1	523	198, n. 3; 690, n. 1 şi 2
471	428, n. 1		
476	445, n. 1	542	791, n. 2
491	531, n. 1	543	768, n. 4
504	627	548	785, n. 3
508	652, n. 2	551	790, n. 4
511	664, n. 3	552	
518	694	561	817, n. 1
522	699	562	821, n. 5

Ante-proiectul de revizuire elaborat de Laurent

1235	445, n. 1
1254	628
1255	648, n. 2
1271	664, n. 3

Codul civil al principatului Muntenegro (1888)

35, n. 1. Vedi şi t. V, p. 611

Codul francez (Textele din acest Cod eliminate sau modificate de legiuitorul nostru)

891	135 n. 4	1221	234, n. 2
900	40 urm.	1230	271 urm.
1139	345 n. 5	1277, § 2	668
1197	161, n. 3	1281	689, n. 4

Art.	*Pagina*	*Art.*	*Pagina*
1282 . .	706, n. 1	1296 . .	770, n. 4
1285)		1301 . .	808, n. 1
1287) .	718, n. 1 ; 728, n. 2	1303 . .	824
1291 . .	738, n. 4	1681 , .	135, n. 4
1294 . . .	766	2131 . .	128, n. 1

Codul lui Manù (India)

153, cartea VIII 414

Moise

Deuteronomul

Capit. 23, stih 19, 20 . . . 386, n. 3

Exodul

— 22, stih 25 . . . . 386, n. 3

Dreptul musulman

L. din 20 Șeval 1280 (în privința dobêndei) . 386, n. 3

TABLA ALFABETICA ŞI ANALITICA

A MATERIILOR CUPRINSE ÎN VOLUMUL DE FAŢA [1]).

A

ABITAŢIE.—Acel care are un drept de abitaţie respunde de *culpa levis in abstracto*, 313.

ABUS DE ÎNCREDERE.—Disp. excepţionale relative la responsab. furului (art. 1156, § 3) nu se aplică abusului de încredere, 355, n. 5; 821, t. şi n. 5.

ACTE CONSERVATORII.—Pot fi făcute de creditorul condiţional, 52. V. *Condiţie.*

— De creditorul cu termen, 122 nota. V. *Oblig. cu termen.*

— De creditor în lăuntrul termenului de graţie, 507, 508. V. *Termen de graţie.*

ACTE SOLEMNE (a căror forme n'au fost observate).—Exercitarea acţ. în repetiţie, 14.

— Neadmiterea confirmărei, 195, n. 2; 615. V. *Confirmare.*

— Subrog. consimţită de debitor este un act solemn, 609.

ACTIO MANDATI DIRECTA ŞI CONTRARIA, 204, 442, 696.

ACTIO NEGOT. GESTORUM (Recursul plătitorului contra debitorului), 205, 437, 442.

— Deosebire între această acţiune şi acţiunea *mandati contraria*, 442.

ACTIO DE IN REM VERSO (Recursul plătitorului contra debitorului), 438, 442, 443. V. asupra acţ. *de in rem verso*, t. V, p. 350 urm.

ACŢ. PAULIANĂ.—Poate fi exercitată de subrogat, dacă ea aparţinea creditorului primitiv, 648 nota.

— Poate fi exercitată de creditor înaintea expirărei termenului, 122 nota şi t. V, p. 241.

— Această acţ. este de competenţa judec. de ocoale în limitele competenţei lor, 648 nota. V. asupra acţ. pauliane, tabla analit. a vol. V, *eod. v°*.

— *Quid* în privinţa creditorilor condiţionali? 52, n. 2 şi t. V, p. 242.

ACŢ. RESOLUTORIE P. NEPLATA PREŢULUI (Vêndare).—Poate fi exercitată de subrogat, dacă ea aparţinea vêndătorului contra cumpărătorului, 648 nota.

ACŢ. ÎN SIMULAŢIE.—Poate fi exercitată de creditorul a că-

1) Toate trimeterele indică paginele volumului; lit. t însemnează text, ear n, nota. Câte o dată s'a făcut trimeteri şi la vol. anterioare, şi mai cu samă la vol. V şi tratatul în limba franceză ce am tipărit la Paris (1898). Acest op, care cuprinde în resumat tot dreptul nostru, este însemnat prin cuvintele: *tr. fr.*

rui termen n'a ajuns încă la scadenţă, 122 nota şi t. V, p. 273, n. 3.
ACŢ. SUBROGATORIE.—Nu poate fi exercitată de creditorul a cărui termen n'a ajuns încă la scadenţă (Controversă), 122, nota şi t. V, p. 212.
— *Quid* în privinţa credit. condiţionali, 52, t. şi n. 2.
ADJECTUS SOLUTIONIS GRATIA, 162, n. 1; 461, 462, t. şi n. 2. Veḑi şi t. V, p. 101. Cpr. Pothier, *Oblig.*, II, 516.
— Nu poate face novaţie, 677.
— Poate primi plata, 461, 462.
— Deoseb. între mandat şi *adjectio solutionis gratia*, 462, 463.
ADMINISTRATOR LEGAL.—Respunde de *culpa levis in abstracto*, 313.
— Are capacitatea de a primi plata, 465.
ADMINISTR. LEGALI SAU CONVENŢIONALI (Aplicarea art. 1506 de la societate), 542.
ADMINISTRATOR PROVISOR (al bunurilor aparţinênd persoanelor internate într'un ospiciŭ de alienaţi).—Respunde de *culpa levis in abstracto*, 313.
ADOPŢIUNE.—Nu poate fi supusă unui termen sau unei condiţiuni, 40.
— Minorilor. V. *Curierul judiciar* din 1900, No. 11 (adnot. noastră prin care am criticat o decisie a Inaltei Curţi de Casaţie, în care am pus conclusii în sensul opus acelui admis de Curtea supremă).
AGIO (Dacă credit. are drept la diferenţa între hârtia monetă şi speciile metalice care constitue agio), 495, 496.
ALEGERE DE DOMICILIU (Nu conferă persoanei la care s'a făcut alegerea, dreptul de a primi plata, 459, n. 1.
— Nu se poate în genere face plata la domiciliul ales, 523.
— Deoseb. între alegerea locului facerei plăţei şi alegerea de domiciliu, 522, 523. V. *Plata în genere.*
— Efectele alegerei de domiciliu (atributivă de jurisdicţie), 522, 523, t. şi n. 1.
— Alegerea de domiciliu cu arătarea unei anume persoane care să represinte pe debitor (comunicarea citaţiilor, copiilor de pe hotăriri, ofertei reale, etc. la acel domiciliu), 523, n. 1; 559 şi t. I, partea II, 280, n. 1.
ALEGEREA DE DOMICILIU (în o inscripţie ipotecară) (art. 1781), 559.
— Lipsa unei asemene alegeri de domiciliu nu viciază inscripţia (Controversă), 559, n. 3; 560 nota.
— Oferta reală nu poate fi făcută la acest domiciliu, 559, 560.
ALIENAŢI (Responsab. administr. provisor), 313. V. *Administrator provisor.*
ALIMENTE.—Oblig. alimentară este divisibilă (Controversă), 227 t. şi n. 7; ea nu este solidară (Controversă), 218, n. 4.
ALUVIUNE (Se cuvine creditorului condiţional), 59.
AMANET (Recunoaşterea unei oblig. naturale prin constituirea unui amanet, 19.

— Pentru ca creditorul amanetar să aibă preferință, actul trebue să fie înregistrat, adecă să aibă cel puțin dată certă, 521, n. 1; 621.
— Restituirea lucrului amanetat trebue, în lipsa unei anume convențiuni, să se facă la locul unde se găsește lucrul actualmente, ca și în materie de deposit, 521.
— Restit. lucrului amanetat din partea creditorului nu face a se presupune liberarea debitorului, 715.
ANATOCISM (Definiție și etimologie), 414.
— Era oprit la Romani, 414.
— Și în dreptul nostru anterior, 415, 416, t. și n. 1.
— Era din contra permis la Greci, 414, n. 2.
— Dreptul străin, 416, n. 4; 417, nota.
— Dispoziția care restrînge anatocismul în materie civilă are caracterul unei disp. de ordine publică, 422.
— Consecințele care resultă din acest principiu, 422—425.
— Este oprit în dreptul nostru actual (civil), 416—421.
— Este permis în dreptul comercial, 421, t. și n. 2; 422.
— Veniturile și dobêndile care pot să producă dobêndă (art. 1090), 425—427.
ANTICRESĂ.—Oblig. de a constitui o anticresă este indivisibilă, 226. — Restit. imob. constituit anticreză nu liberează pe debitor de oblig. principală, 715.
— (Subrog. legală), 621.
APEL.—Termenul de apel în materie de poprire. V. *Poprire.*
— Apelul interjectat de unul din debit. solidari, folosește celorlalți, 192. 193.
— Apelul interjectat de creditor contra unuia din debitorii solidari, nu este oposabil celorlalți debitori, 193.
— Renunțarea la apel din partea unuia din debitorii solidari nu împedică apelul acelor care n'au renunțat, 192. V. *Oblig. solidare.*
— Apel în materie de perimare, 584, nota. Veți *infrà*, *Perimare* și art. 257 Pr. nouă.
AQUILIANĂ.—V. *Culpă.*
ARENDAȘ.—Responsab. lui. V. *Chiriaș.*
ARMATĂ STRĂINĂ.— Invasiunea unei armate străine este un caz de forță majoră, 351. V. *Caz fortuit.*
ARTIST DRAMATIC.—Oblig. de a juca sau de a cânta pe o scenă se transformă în daune la caz de neexecutare, 334. V. *Teatru.*
— *Quid juris* în caz când artistul s'a obligat a nu juca pe scenă? Poate el, la caz de contravenție, să fie rădicat cu forța de pe scenă? 334, 335.
— Validarea clausei prin care directorul unui teatru își reservă dreptul de a congedia pe un artist *ad nutum*, 32 t. și n. 3. V. și adnot. noastră în *Curierul judiciar*, No. 22 din 1900.
— In ce consistă daunele datorite de un artist când el nu și-a executat oblig. ce luase față de un impressario, 372.

— Faptul unei artiste nemăritate de a nu putea juca rolul ce se obligase a juca p. că este îngreunată, nu este un caz de forță majoră, dacă starea în care ea se găsește nu se datorește unui atentat la pudoare, 347, n. 5.
ARVONĂ *(Arrha)*, 287 urm.
— Definiție, 287. 288.
— Etimologie, 287, n. 3.
— Oblig. accesorie, 288.
— Ea poate consista nu numai în bani, dar și în un lucru mișcător, 288, t. și n. 3; 296, n. 3.
— Casul în care ea are caracterul unei clause penale, 289.
— Casul în care ea are caracterul unei dedîceri *(arrha pœnitentialis)*, 289.
— In asemenea caz, risco-pericolul a lucrului vêndut este în sarcina cumpărătorului, 289.
— Când arvona este ea confirmativă și când ea are caracterul unei dedîceri (dreptul roman și dreptul nostru anterior), 290—292.
— Codul fr., 292, 293.
— Dreptul nostru actual, 294 urm.
— Părțile pot da arvonei, prin convenția lor, caracterul unei dedîceri, 297.
— La caz de îndoeală, arvona nu are acest caracter, 297, 298.
ASIGNAȚIE.— Deosebire între asignația și delegația, 693. V. *Delegație*, *Novație*.
ASIGURARE (Subrog. asiguratorului), 645, 646.
ASOCIAT.—Respunde de *culpa levis in abstracto*, 316, t. și n. 2.
AVAL.—Subrog. dătătorului avalului care plătește cambia ajunsă la scadență, 645.

B

BAGAJE (perderea lor).—Responsab. cărăușului, 384, 385. V. *Transport* și tabla vol. V, v° *Bagaje*, *Cărăuș*, etc.
— Responsab. ospătătorilor și hangiilor. V. *infrà*, *Hangiŭ*.
BĂRBAT (administrator al dotei femeei sale).—Respunde de *culpa levis in abstracto*, 315, t. și n. 2.
— Nu poate să remită datoria în numele femeei, 703, n. 1.
— Are capacitatea de a primi plata în numele femeei, 465.
— Dacă poate face novație în calitate de administrator legal, 676.
— Dacă poate consimți subrog. convențională, 598, 637 nota.
— *Quid* p. subrogația legală prevĕdută de art. 1108, § 3, 637 nota.
— Compensarea între creanțele femeei și datoriile sale personale, 753 urm.
— Compensarea în privința dobêndilor creanțelor dotale, 754

— Compensaţia facultativă, 755.
BENEFICIUM INVITO NON DATUR, 438.
BEŢIE.—Poate fi o causă de interdicţie în noul Cod german, 312, n. 5; 313 nota. V. şi nota lui Saleilles în *Bullet. de législ. comparée*, anul 1900, p. 238 urm.
BILETE DE BANCĂ.—N'au curs forţat p. particulari, ci numai p. casele Statului şi stabilimentele publice atârnate de Stat, 495, 556.
BUNE MORAVURI (Definiţie), 35 n. 1. Vedi tabla vol. V, v° *Bune moravuri* şi *infrà. Ordine publică.*
BURSĂ. - Jocuri de bursă asupra diferenţelor, 434 nota.

C

CALENDAR gregorian (Admiterea lui p. serviciul poştelor şi telegraf. prin decretul din 20 Dechem. 1864), 117, n. 1.
CALENDAR (iulian) (acel oficial), 117.
— Reforma calendarului, 117, n. 1.
CAMBIE (Consemnarea sumei arătate în—), 557.
— Ofertă reală făcută înaintea expirărei termenului (Nevaliditatea ei), 557. V. *Ofertă de plată*, etc.
— In materie de cambii nu se poate acorda termene de graţie, 509.
— Termenul de plată e stipulat atât în favoarea debit. cât şi a creditorului, 120, 126.
— Plata cambiei, 528.
— Trebue să se facă în moneta arătată, 496.
— Plata prin intervenţie, 436.
— Plata făcută de bună credinţă cesionarului aparent (validitate), 471.
— Plata făcută acelui care a devenit proprietarul cambiei prin un gir falş, 460.
— Creditorul unei sume de bani nu poate fi silit a primi plata în cambii, 496.
— Posesiunea titlului fără achitarea scrisă nu face o dovadă de plată, 528, n. 1.
— Excepţie de la dreptul comun în materie de daune moratorii, 397, 398. V. *Daune interese.*
— Art. 1149 şi 1393 nu se aplică la cambii, 764.
— Opunerea compensaţiei în casul în care girul nu transmite proprietatea cambiei, 764.
CONTRA-CAMBIE, 398, n. 1.
CĂRĂUŞ (Responsab. lui). V. *Transport* şi tabla vol. V, v° *Cărăuş.*
CĂRCIUMA (Datorii contractate la—).—Nu mai sunt astăzi oblig. naturale, ca altă dată, ci civile, 9, n. 3.
CASA DE CONSEMNAŢIE.—V. *Oferta de plată*, etc.
— Ce dobêndă plăteşte p. sumele depuse, 567.
CASĂ DE TOLERANŢĂ (Datorii contractate p. desfrânări în-

tr'o casă de toleranță).—Causă ilicită, 9, n. 3. V. tabla vol. V, v° *Case de toleranță.*
CASARE.—Efectele casării în folosul unuia din debitorii solidari, 191. V. *Oblig. solidare.* V. și tabla vol. V, v° *Casare.*
CĂSĂTORIE.—Nu poate fi supusă unei condiții sau unui termen, 40.
— Constrîngerea of. stării civile la celebr. căsătoriei, 336 și t. I, partea II, p. 29.
CAUSĂ ILICITĂ.—Fie care debitor solidar poate opune creditorului ilicitatea sau lipsa causei oblig., 196.
CAZ FORTUIT.—Este sinonim cu forța majoră, 64 n. 3; 347.
— Apreciarea suverană a jud. fondului, 347.
— Definiția casului fortuit, 64, n. 3; 347, 348 și t. V, p. 186.
— Casuri fortuite naturale (de ex. bruma, cutremurul, inundațiile, boala sau moartea naturală a animalelor, năvălirea lăcustelor, căldurile peste măsură, o zapadă considerabilă și neobicinuită, etc.) 348, 349 și t. V, p. 329 urm.
— Filoxera este un caz fortuit, 349.
— Furtuna, ploaea, ninsoarea, căldura, creșterea și vărsarea apelor, etc., nu intră în categoria casurilor fortuite, dacă nu sunt excesive și neobicinuite, 349.
— Incendiul (provenirea lui din trăsnet), 349, 350. V. *Trăsnet.*
— Faptul omului poate constitui un caz fortuit, 350.
— Abusul de putere, 350.
— Furtul cu mâna înarmată, 350.
— Invasiunea unei armate străine, 351.
— Războiul, 351, t. și n. 2.
— Revoluțiile sau resvrătirile politice, 351.
— Faptul principelui *(le fait du prince)*, 351, n. 4, 352.
— Casuri fortuite bestiale, 353.
— Condițiile cerute p. ca casul fortuit să descarce pe debitor de respundere, 353.
— Dovedirea casului fortuit, 356, 819.
— Dacă, în urma dovedirei casului fortuit, creditorul susține că acest caz fortuit este consecința unei culpe din partea debit., lui incumbă proba alegațiunei sale, 357, 819.
— Culpa contractuală este deci presupusă, pe când culpa extra-contractuală sau aquiliană trebue să fie dovedită de acel care o invoacă, 357, t. și n. 1; t. V, p. 397, t. și n. 4; 494, t. și n. 1; 504, t. și n. 3.
— Efectele casului fortuit, 354.
— Respunderea comodatarului, chiar când perderea lucrului se datorește unui caz fortuit, 353, n. 3; 354 nota; 356 și t. V. p. 417.
— Casurile în care debit. respunde de casul fortuit, 355, 818. V. *infrà*, *Perderea lucrului datorit* și tabl. mat. vol. V, v° *Caz fortuit.*
— Luarea casului fortuit asupra debitorului, 356, t. și n. 2; 818, t. și n. 4.

— Respunderea furului p. lucrul furat, 355, 821.
— Casul în care furul poate fi scutit de respundere (Controversă), 368, 822.
— Respunderea aceluia care a primit drept plată ce nu'i era datorită, un imobil sau un mobil corporal, 356. Pentru mai multe detalii asupra casului fortuit, V. tabla vol. V, v° *Caz fortuit sau forță majoră.*
— In contractele sinalagmatice, neîndeplinirea oblig. uneia din părți, fie chiar din cauza unui caz fortuit, permite celei-lalte părți de a cere desființarea contractului, 84, n. 3.
CECURI, 496, 509, 776.
CEREREA ÎN JUDECATĂ.—Casurile în care ea nu constitue o punere în întârdiere, 362, 401, 402.
— Este singura punere în întârdiere admisă de lege în privința oblig. sumelor de bani, 400, 401.
— Condițiile ce trebue să întrunească cererea în judecată, 401 urm.
— Ea nu trebue să fie nici prea matură, nici adresată unei instanțe incompetente, 362, 401, 402, t. și n. 2; 403. Vedi *infrà*, *Daune interese.*
— Casurile excepționale în care cererea adresată unor instanțe incompetente face să curgă dobênda moratorie (casurile în care o simplă somație este suficientă), 362.
CEREREA RECONVENȚIONALĂ. — Ce se înțelege prin—, 799, n. 1.
— Cerere reconv. în apel, 800 nota.
— Interpretarea art. 57 L. jud. de ocoale, 799, n. 1.
CESIUNEA DE BUNURI.—Ea este un mijloc de a ajunge la plată, 655.
— Origina ei, 655.
— Debit. prin cesiunea bunurilor nu abandonează proprietatea bunurilor, ci numai posesiunea lor, 657.
— Cesiunea voluntară, 657—660.
— Cesiunea judiciară, 660—662.
— (Compensație), 784.
— Regulele de drept internațional aplicabile la cesiunea voluntară și la acea judiciară, 730.
CESIUNEA DE CREANȚĂ.—Deoseb. între ces. de creanță și delegația, 697, 698.
— Intre cesiunea de creanță și subrogația, 592—597.
— Intre ces de creanță și novația prin schimbarea creditorului, 669.
— Plata poate fi făcută cesionarului, dacă acesta a notificat debit. cesiunea sa, sau dacă debitorul a acceptat-o într'un act autentic (art. 1393), 453, t. și n. 4.
— Casul în care debit. ar fi luat cunoștință de cesiune prin alte mijloace, 454 nota. V. *Plata în genere.*
— Inaplicarea art. 1393 la titlurile la purtător, cambii, etc., 764. V. *Cambie.*

— Primirea plăţei din partea cesion. a cărui titlu a fost mai în urmă desfiinţat sau anulat, 470.
— *Quid juris* când actul de cesiune a fost mai în urmă recunoscut falş ? 470, 471.
— Dacă creditorul unic a cedat numai o parte din creanţa sa, ea se împarte între cendente şi cesionar, şi fie-care nu poate cere de la debitor de cât partea care i se cuvine, 232.
— Compensaţia în materie de ces. de creanţă, 761 urm., 807.
— Casul în care ces. a fost acceptată de debit. cedat, 762.
— Casul în care ea a fost notificată cedatului, 762, 763.
— Momentul de când compensaţia îşi produce efectele sale, 763. V. în privinţa cesiunei de creanţă, tabla vol. V, v° *Proprietate (strămutarea ei).*
CHELTUELELE (plăţei).—Sunt în sarcina debitorului, 524, 588.
— In materie de deposit, 524.
— In materie de vêndare, 524, n. 1.
— (de judecată), în sarcina părţei care a perdut procesul, 344.
— Ofertei de plată şi consemnare (privesc pe creditor), 586—588.
CHELTUELI.—Restituirea lor de creditor, în urma îndeplinirei condiţiei, 60.
CHELTUELI UTILE, 60.
— De întreţinere, 61.
— Voluptuare, 61.
CHIRIAŞ sau ARENDAŞ.—Respunde de *culpa levis in abstracto*, 313.
— Poate fi pus în posesiunea lucrului închiriat *manu militari*, fără participarea proprietarului, 332, n. 1.
CHITANŢĂ.—V. *Plata* (dovedirea—)
CLAUSĂ PENALĂ.—V. *Oblig. cu cl. penală.*
CODEBITORI SOLIDARI.—Efectul nov. în privinţa codebit. solidari, 689 urm. V. *Oblig. solidară, Novaţie*, etc.
COMANDAMENT PREALABIL.—Dacă este un început de executare sau un act precursor al execuţiunei, 362, n. 1.
COMERCIANT. — Farmacistul este comerciant (Controversă). V. *Farmacist.*
— Dacă comerciantul în încetare de plăţi poate constitui subrog., 604, n. 3.
— Restit. titlului de creanţă făcută unui comerciant (presumţie de liberare), 707. V. *Remiterea datoriei.*
COMERCIU SIMILAR. V. *Industrie similară.*
COMISIONAR.—Comision. care cumpără mărfuri în socoteala comitentului şi le plăteşte cu banii sei, este subrogat vêndetorului, 636, n. 2.
— Comision. care ar plăti cheltuelele şi avansurile făcute de alt comisionar poate să invoace subrog. legală, 620, n. 3.
— Compensaţia între comis. şi comitent, 753. V. *Compensaţie.*
COMOARĂ.—Dreptul credit. condiţional la—, 59, t. şi n. 2.
COMODAT.—Comodatarul respunde de *culpa levis in abstracto*, 322.
— Agravarea resp. comodatarului, 322, t. şi n. 2 ; 323, 356.

— Responsab. comodatarului, chiar când lucrul pere prin caz fortuit, 353, n. 3; 354 nota.
— *Quid juris* când s'ar dovedi ca lucrul împrumutat ar fi perit chiar dacă n'ar fi fost distras de la usul său legitim, sau n'ar fi fost întrebuinţat peste timpul stipulat? (Controversă), 354 nota
— Comodatarul nu poate să reţie lucrul împrumutat sub cuvênt de compensaţie p. creanţa ce el are contra comodantelui, 735, t. şi n. 3; 736. V. *Compensaţie.*
— Comodatul unor monete considerate in individualitatea lor, 491 notă.
COMPENSAŢIE (stêng. oblig.), 730 urm.
— Definiţie şi etimologie, 731.
— Ea este o plată fictivă, 481, 731, 791.
— Terţiul poprit n'ar putea deci, în urma comunicărei ordonanţei de poprire, să opue creditorului seu compensaţia, în detrimentul popritorului, presupunênd că el ar fi devenit, la rêndul său, creditorul lui, 481, 780.
— Casul în care poprirea a fost făcută p. o sumă inferioară acelei datorite (admiterea compensaţiei p. restul sumei nepoprite), 781, 782. V. *Poprire.*
— Utilitatea compensaţiei, 732.
— Diversele speciĭ de compensaţie (legală, facultativă, judiciară sau reconvenţională), 732, 733.
— Compensaţia facultativă şi efectele ei, 733, 755, 766, 795—797.
— Compens. judiciară sau reconvenţională, 733, 798.
— Compens. convenţională, 21 nota; 733.
— Compens. legală, 733 urm.
— Deoseb. între compens. legală şi acea facultativă, 755.
— Condiţiile cerute p. exist. compens. legale (ambele datoriĭ trebue să aibă de obiect sume de bani sau lucruri fungibile de aceiaş specie; ambele datoriĭ trebue să fie lichide şi exigibile), 734 urm.
— Bani sau lucruri fungibile de aceiaş specie, 734 urm.
— Ce se înţelege prin lucruri fungibile, 734, 735.
— Deosebire între fungibilitatea şi consumtibilitatea, 489, n. 2; 735, n. 1.
— Corpurile certe şi determinate nu pot fi fungibile, 735, 736.
— Aplicarea acestui principiu la comodat (art. 1570), 735, t. şi n. 3; 736. V. *Comodat.*
— Lucrurile trebue să fie fungibile între ele, 736, 737.
— Compens. unei oblig. alternative cu o oblig. pură şi simplă, 737.
— Unei oblig. facultative cu o oblig. pură şi simplă, 737.
— Unei oblig. cu clausă penală, 737.
— Între două oblig. de a face (Controversă), 737, 738.
— Prestaţiunele de grâne sau producte constatate prin mercuriale sunt compensabile cu sumele exigibile şi lichide, 738, 739.

— Această dispoziție este excepțională și, ca atare, de strictă interpretare, 739.
— Productele necotate în mercuriale nu sunt compensabile, 739.
— Dacă datoria de producte trebue sau nu să aibă caracterul unei prestațiuni periodice, 740, 741.
— Datoriile care au de obiect restituirea de fructe, 741.
— Casul în care una din datorii este causa celeilalte, 741.
— Lichiditatea ambelor datorii, 742.
— Această condiție nu se mai cere în Codul german; ea este prescrisă în Codul austriac și Codul Calimach, 742, 743.
— Lichiditatea cuprinde certitudinea existenței datoriei și determinarea cuantumului ei, 743.
— Datoriile litigioase nu sunt compensabile, 743.
— Contestația trebue însă să fie serioasă, 743, 744.
— Oblig. contractate sub o condiție suspensivă nefiind lichide nu sunt compensabile, 744, 747.
— *Quid juris* p. oblig. contractate sub o cond. resolutorie (soluție contrară)? 744.
— Determinarea cuantumului datoriei, 744.
— Datorii lichidabile (apreciarea judec. de fond), 745.
— Casurile în care Curtea de Cas. își exercită controlul seu în această privință 745.
— Ambele datorii trebue să fie exigibile, 746.
— Oblig. naturale nefiind exigibile nu sunt compensabile, 20, 747.
— Admiterea compens. convențională, 21 nota.
— Oblig. prescrise (necompensabile), 747.
— *Quid juris* p. oblig. anulabile sau rescindabile? 747.
— *Quid* în privința capitalului unei rente viagere? 748.
— Datoriile cu termen nu sunt compensabile, 108, n. 1; 507, t. și n. 2; 748.
— Termenul de grație nu împedică compensația, 108, n. 1; 507, 748, 749.
— Exigibilitatea care resultă din declararea falimentului nu echivalează, din punctul de vedere al compensației, cu acea care resultă din expirarea termenului, 124, 125; 749, 750.
— *Quid juris* în privința insolvabilității (deconfiturei) unui necomerciant? (Soluție contrară), 132, 750, 751.
— Creditorul fie-cărei oblig. trebue să fie debitorul personal și principal al celeilalte, 734, 751, 752, 765.
— Debitorul unui minor nu poate compensa creanța personală a minorului cu datoria personală a epitropului, 752.
— Debitorul nu poate să opue unuia din creditori solidari compensanția sumei datorite lui de ceilalți creditori, 172.
— Comisionar și comitent, 753.
— Casul în care creanțele femeei nu sunt compensabile cu datoriile personale ale bărbatului, 753, 754.

— Compens. în privința veniturilor creanțelor dotale, 754.
— Compens. facultativă opusă de bărbat, 755.
— Deoseb. între compensația legală și acea facultativă, 755.
— Compens. în materie de societate, 755—757.
— Societate comercială, 756.
— Societăți civile, 756, t. și n. 2.
— Compens. în materie de oblig. solidare, 172, 197, 198, 766—768.
— Compens. în materie de succesiune sau moștenire, 757, 758.
— Moșt. acceptată sub beneficiu de inventar, 759.
— Compens. în materie de faliment, în casul când un comerciant ar fi fost declarat falit atât în țară cât și în străinătate (Pluralitatea falimentelor), 759—761. V. *Faliment.*
— Compens. în materie de cesiune de creanță, 761 urm. V. *Cesiune de creanță.*
— Incapacitatea părților nu împedică compensația legală de a avea loc, 769.
— Nu se consideră de asemenea forma exterioară a titlului, 769.
— Nici dacă una din datorii este garantată și cealaltă negarantată, 769.
— Nici dacă datoriile sunt inegale, 769.
— In asemenea caz, datoria cea mai mare este stênsă până la concurența celei mai mici, 500.
— Diversitatea causei datoriilor nu împedică de asemenea compensația legală, 771.
— Când cele două datorii nu sunt platnice într'un loc, compens. nu se poate îndeplini de cât plătindu-se cheltuelele remiterei (adecă a transportului banilor dintr'un loc în altul), 770, 771.
— Casurile excepționale în care compensația legală nu are loc (Excepțiune întemeiată pe causa datoriilor), 772.
— Casul în care proprietarul a fost pe nedrept despoiat de lucrul sĕu, 773, 774.
— Casul cererei de restituire a unui deposit neregulat, 774 urm.
— Ce se înțelege prin deposit neregulat, 775, 776.
— Prin deposit regulat, 775, n. 2.
— Părțile pot, prin convenția lor, să considere depositul neregulat ca un împrumut, 775, n. 3.
— Art. 1147, § 2 nu se aplică de cât la depositul neregulat, 776.
— Casul unei datorii declarată nesezisabilă, 778.
— Datoriile nesezisabile, 778.
— Datoriile de impsite către Stat, comune sau județe (Neadmiterea compens.), 779, 780.
— Casurile excepționale în care compens. este admisă (L. timbrului), 779.
— Admiterea aceliaș soluții în privința comunelor și județelor, 779, 780.

— Excepțiuni întemeiate pe dreptul celor de al treilea, 780 urm.
— Compensația în privința sumelor poprite, 481, 780 urm.
— In materie de faliment, 784.
— In materie de moștenire beneficiară, 784.
— De moștenire vacantă, 785.
— Excepțiuni care derivă din voința părților. 785 urm.
— Renunțarea la compens. legală înaintea îndeplinirei ei, 785.
— Renunțarea tacită (Controversă), 786
— Afectarea obiectului unei din datorii la o destinație incompatibilă cu compensația, 786.
— Efectele renunțărei anticipate în privința terților, 786, 787.
— Renunțarea la compensația îndeplinită, 787 urm.
— Cum se îndeplinește compensația și care sunt efectele ei, 790 urm.
— Revocarea compensației legale, 791, n. 3.
— Judecătorii nu pronunță compensația legală, ci numai declară existența ei, 792.
— Odată compensația constatată, ea își produce efectele sale din ziua de când s'a produs, 792.
— Compens. legală poate fi propusă în ori ce stare a procesului, și chiar în apel p. prima oară, 792, 793.
— Ea nu poate fi propusă p. prima oară în casație, 793.
— Consecințele care resultă din principiul că compensația se îndeplinește de drept, 793 urm.
— Regulele de drept internațional aplicabile la compensație, 801.

COMPROMIS.—Stipularea unei clause penale contra acelui care nu se va ține de el, 269.

COMUNĂ.—Compensația între particulari și comună, 779, 780. V. *suprà*, *Compensație.*

CONCORDAT (Oblig. naturală), 11.
— Constitue o remitere silită a datoriei, 11, 168, n. 2; 529, 701. V. *Remit. datoriei.*
— Concordat amiabil sau benevol, 721, t. și n. 2.
— Nu folosește codebitorilor sau fidejusorilor falitului (art. 802 C. com.), 720, 721.
— Această dispoziție nu se aplică la concordatul amiabil sau benevol, 721.
— Nu operează novațiunea, 666 nota.
— Toți creditorii solidari trebuesc chemați la concordatul debitorului, 168, n. 2.
— Concordatul făcut numai de unul din codebitorii solidari nu folosește celorlalți codebitori, 200.

CONDIȚIE (Definiție), 23.
— Sensul cuvêntului condiție în materie de testamente (sarcină, *modus*), 23.
— Evenimentul viitor poate să constitue un termen, 24.
— Diversele specii de condiție, 24 urm.

— Condiţia suspensivă (definiţie), 25, 61—64.
— Exemple de condiţii suspensive, 25.
— Condiţia resolutorie (definiţie), 26, 71 urm.
— Deosebire între condiţia resolutorie şi termenul resolutor, 73 nota.
— Oblig. sub o condiţie resolutorie este o oblig. pură şi simplă pe care îndeplinirea condiţiei o desfiinţează, 26.
— Condiţia afirmativă, 27.
— Condiţia negativă, 27.
— Condiţia expresă sau tacită, 27.
— Condiţia posibilă, 27.
— Condiţia imposibilă, 27, 28.
— Condiţia ilicită, 29.
— Condiţia preposteră, 29.
— Condiţia casuală, 29.
— Condiţia mixtă, 29.
— Condiţia care atârnă şi de voinţa uneia din părţi şi de întâmplare, 29, 30.
— Condiţia potestativă, 30 urm.
— Condiţia pur potestativă, 30.
— Condiţia simplu potestativă din partea creditorului, sau din partea debitorului, 31, 32.
— Cond. pur potestativă care atârnă de voinţa debit., 32.
— Cond. pur potestativă care atârnă de voinţa credit., 32.
— Cond. pur potestativă care atârnă de voinţa unei a treia persoane (art. 1304), 33.
— Condiţia potestativă positivă sau negativă, 44, 46.
— Efectul condiţiilor imposibile, imorale şi ilicite în privinţa convenţiilor (Nulitatea convenţiei), 34 urm.
— Pentru ca condiţia imposibilă să desfiinţeze convenţia, ea trebue să fie absolută, 34, n. 2.
— Momentul când trebue să existe imposibilitatea, 34, n. 2.
— Cond. ilicită. Numai condiţia contrară legilor de ordine publică şi bunelor moravuri anulează convenţia, 34, n. 3.
— Ce se înţelege prin bune moravuri, 35, n. 1.
— Prin ordine publică, t. V, p. 134, n. 2. V. şi Capitant, *Introduction à l'étude du droit civil* (Paris, 1898), p. 25 urm.
— Condiţia suspensivă, imposibilă, ilicită, etc., 35.
— Condiţia resolutorie imposibilă, 36, 37.
— Condiţia suspensivă având de obiect un fapt ilicit sau imoral, 37.
— Condiţia resolutorie având de obiect un fapt ilicit sau imoral, 37.
— Condiţia negativă suspensivă, 38.
— Condiţia negativă resolutorie, 38.
— Condiţia de a nu face un lucru ilicit, 39.
— Causă ilicită (Deoseb. între causa şi condiţia ilicită), 39.
— Actele care nu pot fi supuse nici unei condiţii, nici unui termen (adopţiunea, căsătoria, emanciparea, hotărîrele judecătoreşti, etc.), 40.

— Efectul condițiilor imposibile, imorale sau ilicite în privința donaț. și testamentelor (după părerea noastră, anulează însuș dispositia (Controversă), 40—42.
— Regule generale aplic. la îndeplinirea condițiilor, 42—48.
— Efectul condițiilor, 49 urm.
— Efectul căderei condiției, 49.
— Efectul condiției în suspensie (Trecerea drepturilor care resultă din o oblig. condițională la moștenitorii, creditorului, și dreptul acestui de a face, *pendente conditione*, acte conservatorii), 49 urm.
— In materie de contracte, condiția se poate îndeplini și în urma morței părților, pe când în materie de legate, ea nu se poate realisa cu folos de cât în timpul vieței legatarului, 51, 52.
— Creditorii condiționali pot, *pendente conditione*, face acte conservatorii, 52. V. *Creditori condiționali*.
— *Quid* în privința poprirei? 53.
— Acte de administrație, 59, 73, 74, t. și n. 6; 96.
— Mesurile ce justiția poate ordona p. asigurarea drepturilor creditorilor (depunerea banilor la casa de consemnație), 54.
— Debitorul are acțiunea în repetiție p. ceea ce ar fi plătit din eroare înaintea îndeplin. condiției, 54.
— Soarta ofertei reale făcută *pendente conditione*, 557.
— In privința acțiunelor personale, prescripția nu curge în favoarea debit. și în contra credit. condițional, ci numai în privința acțiunelor reale (art. 1885), 54, 55, 64.
— Efectul condiției îndeplinite (efect retroactiv), 35 urm.
— Retroactivitatea condiției îndeplinite se aplică la toate condițiile, și chiar la acele simplu potestative, 56—58.
— Consecințele care resultă din principiul retroactivității, 58 urm.
— Indepliniria condiției validează oferta reală pe care debitorul, în necunoștința condiției, ar fi făcut *pendente conditione*, 558.
— Cumpărătorul condițional, care ar fi întrebuințat prețul la plata creditorilor privilegiați sau ipotecari, în imobilul cumpărat, este subrogat de drept în locul acestor creditori, în baza art. 1108, § 2, 630.
— *Quid juris* dacă cumpărătorul imobilului n'a devenit proprietar de cât sub o condiție resolutorie, care s'a îndeplinit în urma plății creditorilor? 630, 631.
— Principiul retroactivității nu se aplică la actele de administrație făcute de bună credință, care remân valide, 59.
— Cui aparțin fructele (Controversă), 59, 96.
— Creditorul trebue, în urma îndeplinirei condițiunei să restituească debitorului toate cheltuelele necesare făcute de debitor p. conservarea lucrului *pendente conditione*, 60.
— Cheltueli utile, 60.

— Cheltueli de întreţinere, 61.
— Cheltueli voluptuare, 61.
— Debitorul nu poate însă reţine lucrul până la plata cheltuelelor cuvenite lui, p. că dreptul de retenţie este un drept excepţional care nu poate fi exercitat de cât în casurile anume determinate de lege, 61. V. *Drept de retenţie.*
— Risco-pericol în oblig. condiţionale (este, *pendente conditione*, pe sama debitorului), *Res perit debitori*, 65, 66.
— Părţile sunt însă libere de a pune riscurile în sarcina creditorului, 67.
— Casul în care corpul cert datorit a perit prin culpa debitorului, 68.
— Casul în care acest corp s'a degradat numai sau deteriorat *pendente conditione*, 68.
— Responsabilitatea debitorului când lucrul a perit sau s'a deteriorat prin culpa sa înaintea îndeplinirei condiţiei, 69 urm.
— Dreptul creditorului în toate casurile la daune, 70.
— Determinarea acestor daune, 70.
— Casul în care condiţia nu s'a îndeplinit, 70, 71.
— Casul în care corpul cert a perit în totul prin culpa debitorului, 71.
— Condiţia resolutorie propriu ḑisă sau expresă, 71 urm.
— Definiţie, 71.
— Oferta reală făcută *pendente conditione*, 557. V. *Ofertă de plată*, etc.
— Cond. resolutorie în contractele care se perfectează, în momentul formărei lor (vênḑarea, donaţiunea, etc.), 71, n. 4.
— In contractele succesive (închiriere, anticresă, societate, etc.), 71, n. 4.
— Deoseb. între condiţie şi termenul resolutor, 73 nota.
— Intre condiţie şi termenul în genere, 108, 109, 111.
— Indeplinirea condiţiei are efect retroactiv, oblig. considerându-se că n'a avut nici odată fiinţă, 72.
— Casurile excepţionale în care desfiinţarea oblig. nu are efect retroactiv, 73 nota.
— Exemple de condiţii resolutorii (art. 825), 73.
— Creditorii au, *pendente conditione*, dreptul de a face acte de administraţie, 59, 73, 74, t. şi n. 6.
— Prescripţie (Curgerea ei *pendente conditione*), 74.
— Soarta actelor de înstrăinare constituite de creditor. (Căderea lor prin aplic. regulei: *resoluto jure dantis*, etc.), 74.
— Soarta actelor de înstrăinare constituite de debitor. (Nu vor remânea în picioare de cât dacă condiţia se va îndeplini), 75.
— Casul în care contractul a fost executat, 75.
— In care el n'a fost executat, 75.
— Aplicarea art. 998, 75.
— Restituirea cheltuelelor necesare şi utile, 76, 77.
— Condiţia resolutorie expresă îşi produce efectele sale de drept, 76 urm, 87, 97.

— Această regulă se aplică la toate condițiile (casuale, mixte, potestative, afirmative sau negative, etc.), 77.
— Dreptul celor de al treilea de a propune resoluția, 77.
— Justiția nu are facultatea de a menține contractul, 78.
— Imposibilitatea părților de a renunța la resoluțiune, 78.
— Risco-pericolul în materie de cond. resolutorie, 78—81.
— Dacă cond. nu se îndeplinește, riscul este al creditorului (cumpărătorului), chiar dacă condiția s'a îndeplinit în urma perirei lucrului, 79.
— Casul în care lucrul a fost distrus în totul, 79, 80.
— Casul în care lucrul a perit numai în parte, 80, 81.
COND. RESOLUT. TACITĂ (PACT COMISORIU TACIT), 77, n. 3; 81 urm.
— Pact comisor tacit (cond. resolut. tacită), 82 urm.
— Noțiunea și origina acestui pact, 82 urm.
— Contractele supuse cond. resolutorie tacite, 82.
— Condiția resolutorie tacită este tot-deauna sub-înțeleasă în contractele sinalagmatice, 82—85.
— Contracte sinalagmatice imperfecte, 84.
— Contracte unilaterale (Controversă), 84, t. și n. 2 și t. V, p. 12.
— Textele care fac aplicarea acestui principiu, 85, 86.
— El se aplică nu numai la vênzările imobiliare, dar și la acele mobiliare, 86.
— Cond. resolut. tacită nu se subînțelege însă în împărțeală, 86. V. *Impărțeală*.
— Indeplinirea condiției resolutorie tacite, 86 urm.
— Resoluția trebue în principiu cerută în justiție, 87, 88, 97.
— Acordarea unui termen părței care nu este în culpă, 84, n. 3.
— Excepție în privința vênzărilor de producte și altor mobile corporale în care s'a acordat un termen p. rădicarea lucrurilor vêndute (art. 1370), 87, n. 1.
— Art. 1370 C. c. se aplică și la vênzările comerciale, 87, n. 1; 88 nota.
— Motivul p. care resiliarea nu poate în principiu să aibă loc de cât prin justiție, 89.
— Inutilitatea unei puneri în întârdiere extra-judiciare, 89, 367.
— Contractul subsistă până la dobêndirea unei hotărîri definitive, 90.
— Justiția poate să respingă resiliarea sau să acorde debitorului un termen, 90, 91, 97.
— Dreptul justiției de a acorda daune aceleia din părți față cu care oblig. n'a fost executată, 90, n. 3.
— Desființarea care resultă din condiția resolutorie expresă nu poate, din contra, da loc la daune, 97.
— Resiliarea contractului odată cu acordarea unui termen, 91.

— Casul în care debitorul opune reclamantului anularea —convenţiunei, 91.
— Partea care este în drept a cere desfiinţarea contractului, poate cere executarea lui şi daune. dacă ea şa executat oblig. ei corelativă, 92, t. şi n. 5; 301, n. 3.
— Părţile pot chiar prevedea prin conv. lor că resoluţia nu va avea loc, 92, n. 1.
— Creditorul poate cere resiliarea contractului, după ce ceruse mai întâi executarea, şi *vici-versa*, 93.
— Cererea resiliărei prin conclusii subsidiare, 93.
— Raporturile dintre vêndător şi subînchiritorii cumpărătorului (Controversă), 93, 94.
— Efectele îndeplinirei condiţii resolutorie tacite, 94 urm.
— Aplicarea art. 1015 şi 1770, 95.
— Aplic. art. 1909 în privinţa mobilelor corporale, 95, 96.
— Prescrierea acţiunei în resiliare (art. 1890), 95, 96.
— Deoseb. între condiţia resolut. expresă şi acea tacită, 97.
PACTUL COMISORIU EXPRES *(Lex commissoria)* (art. 1367), 97—104.
— Definiţie, 98.
— Foloasele pactului comisoriu expres atât în contractele sinalagmatice cât şi în contractele unilaterale, 98, t. şi n. 3.
— Efectele pactului comisor expres (efect retroactiv), 98, 99.
— Formele sub care se stipulează pactul comisor expres, 99.
— Casul în care pactul comisor expres se confundă cu condiţia resolutorie tacită, 99.
— Casul în care părţile au înţeles să excludă intervenţia justiţiei, 100.
— Punerea în întârdiere (Controversă), 100, 101.
— Resiliarea contractului de drept fără intervenţia justiţiei, 101, 102.
— In urma punerei în întârdiere, debitorul nu mai poate executa contractul, 102.
— Soluţia contrară în materie de condiţie resolutorie tacită, 90, 91, 102.
— Casul în care resoluţia are loc de drept în virtutea contractului, 102—104.
— Justiţia nu poate acorda termene de graţie în casurile unui pact comisor expres, 509. V. *Termen de graţie.*
CONFIRMARE.—Oblig. naturale nu pot fi confirmate în mod expres, ci numai tacitamente prin plată, 18, 19. V. *Oblig. naturale.*
— Nici acele morale, 19 nota.
— Subrog. neregulată nu poate fi confirmată, 615.
— Contractele solemne nule p. lipsuri de formă fiind inexistente, nu pot fi confirmate, 195, n. 2 şi t. V, p. 23, 35, 116, 151, n. 3, etc. V. tabla vol. V, v° *Confirmare* şi vol. VII.
CONFUSIUNE (Stêng. oblig.), 802—812.
— Deosebire între confusie şi celelalte moduri de stêngere a oblig., 808.

— Confus. nu produce o adevărată stîngere a oblig. Consecinţele care resultă din acest principiu, 809 urm.
— Definiţia confusiei, 82, t. şi n. 1.
— Ea poate să aibă loc atât în materie de drepturi reale (art. 557, 638), cât şi în materie de drepturi personale, 802.
— In materie de ipotecă, 802, 803.
— In materie de deposit (art. 1617), 803, n. 2.
— Casurile în care confusia are loc în privinţa drepturilor personale, 803.
— Confus. are loc atunci când credit. moşteneşte cu titlul universal pe debitor, sau *vice-versa*, 803, 804.
— Confus. n'are însă loc de câte ori moştenirea a fost acceptată sub beneficiu de inventar, sau când există separare de patrimonii, 804, 805.
— Ea nu are loc atunci când debitorul ar fi devenit moştenitorul unuia din creditorii solidari, şi *vice-versa*, 172. V. *Oblig. solidare.*
— Confus. care se produce când unul din debitorii solidari moşteneşte pe creditor, sau *vice-versa*, stînge datoria numai p. partea acestui debitor, 200, 810.
— Deosebire de la Codul fr. în privinţa moştenitorilor neregulaţi, 805.
— Confus. poate une-ori să resulte şi din o transmisiune cu titlu particular, 805, 806.
— Casul unui retract litigios, 806.
— Confus. în materie de cesiune de creanţă, 761 urm., 807.
— Confusia poate fi totală sau parţială, 806.
— Efectele confusiunei, 807—812.
— Incetarea confusiunei (art. 694), 811.
— Incetarea confus. prin cedarea moştenirei unei alte persoane, 811, 812.
— Incetarea confus. cu efect retroactiv, 802, n. 3.
— Incet. confusiei p. viitor, 802, n. 3.
— Regulele de drept internaţional aplicabile la confusiune, 812.

CONSEMNARE. V. *Ofertă de plată şi consemnare.*

CONSILIU DE FAMILIE (Membrii —).—Respund de *culpa levis in abstracto*, 312.

CONSILIU JUDICIAR.—Respunderea lui *(culpa levis in abstracto)*, 312.
— Are capacitatea de a primi plata, 465.

CONSUMTIBILITATE.—Deoseb. între consumtibilitate şi fungibilitate, 489, n. 2; 735, n. 1. V. *Lucruri consumtibile, fungibile, Compensaţie*, etc.

CONSTRENGERE CORPORALĂ.—Nu există în legea noastră, 511, n. 3; 656, 661 şi t. V, p. 136, n. 5; 488, 489 şi *tr. fr.* p. 51 şi 347.
— Constr. corporală în legile noastre anterioare, 511, n. 3.
— Desfiinţarea constr. corporale este de ordine publică.

(Conflict cu legile străine care o admit;—drept internaţional), 656.
CONT-CURENT. (Admiterea anatocismului), 422.
— Inaplicarea regulelor de la imputaţia plăţei, 536, 537. V. *Plata (imputaţie)*.
CONTRACTE SINALAGMATICE (Subînţelegerea condiţiei resolutorie tacite), 82 urm. V. *Condiţie*.
— Pluralitatea exemplarelor (oblig. naturale), 13, 14.
— Partea faţă cu care oblig. n'a fost executată poate, fără nici o punere în întârdiere, să ceară desfiinţarea contractului şi daune, 89, 367.
— Pentru aceasta trebue însă ca ea să'şi fi executat oblig. sa corelativă, 92, n. 5; 301, n. 3. V. *suprà*, *Condiţie*.
CONTRA-CAMBIE, 398, t. şi n. 1.
CONTRACTE UNILATERALE.—Subînţelegerea condiţiei resolutorie tacite (Controversă), 84, t. şi n. 2; t. V, p. 12.
CONTUMĂCIA (debitorului).—Aduce perderea beneficiului termenului de graţie, 511, t. şi n. 2.
COPIL NATURAL.—Oblig. tatălui de a'i plăti o pensie alimentară (validitate), 11, n. 1.
— Recunoaşterea copilului natural (admiterea ei în legea noastră), 40, n. 1. V. şi adnot. noastră din *C. judiciar*, No. 12, p. 97, n. 1 (anul 1900).
— Nu poate fi supusă unui termen sau unei condiţii, 40.
— Lipsa de efecte juridice a acestei recunoaşteri în dreptul nostru şi în dreptul englez, 40, n 1. Cpr. Cas. fr. Sirey, 900. 1. 283 şi *Journal Clunet*, 1898, p. 127.
CORP CERT ŞI DETERMINAT. V. *Plata în genere*, *Risco-pericol*, *Perderea lucrului datorit*, etc.
CREANŢE CONDIŢIONALE (Pot face obiectul unei popriri), 53, n. 2.
CREDITOR AMANETAR.—Respunderea lui *(Culpa levis in abstracto)*, 315, 316. V. *Amanet*.
CREDITORI CONDIŢIONALI.—Pot cere declararea falimentului debit., fără însă a putea primi dividendele din masă, 52, 53.
— Nu pot însă, înaintea îndeplinirei condiţiei, să proceadă la o executare silită, să ceară o condamnare *in futurum*, să facă poprire, etc., 53, t. şi n. 2.
— Mĕsurile ce poate ordona justiţia p. asigurarea drepturilor lor. Depunerea banilor la casa de consemnaţie, 54.
— Exercitarea actelor conservatorii (acţ. subrogatorie, acţ. pauliană), etc. 52, t. şi n. 2.
— Acte de administraţie, 59, 73, 74, t. şi n. 6; 96. V. *Condiţie*.
CREDIT FUNCIAR.—Nu se pot acorda termene de graţie p. anuităţile datorite creditului, 510. V. *Termen de graţie*.
— Privilegiile de care se bucură creditele funciare după legea lor organică din 1873, 510, n. 1.

— Creanţele creditului şi ipotecele ce garantează aceste creanţe sunt indivisibile, 253.
CULPĂ.—Teoria culpelor contractuale, 305—327.
— Definiţia culpei, 306.
— Deosebire între culpă şi dol, 306, 345, 346.
— Vechia teorie a culpelor, 307.
— *Culpa lata, levis şi levissima*, 307, 308 şi t. III, p. 402, n. 4; 403 nota.
— Utilitatea practică a acestei împărţiri a culpelor, 308.
— Teoria actuală a culpelor (dreptul roman), 308, 309.
— *Culpa lata* şi *levis in abstracto* şi *in concreto*, 309, 310.
— Dreptul actual (Controversă), 310, 311.
— Dreptul german nou, 311, n. 2 şi 3.
— Persoanele care respund de *culpa levis in abstracto*, 312—317.
— Responsabilitatea depositarului, 317—319.
— El nu respunde nici o dată de *culpa levis in abstracto*, 318, n. 1.
— Responsab. ospătătorilor şi hangiilor, 319, 320.
— Responsab. mandatarului nesalariat, 320, 321.
— In materie comercială (Controversă), 321.
— Responsab. mandatarului salariat, 320, n. 4.
— Responsab. executorului testamentar, 320, n. 4.
— Responsab. comodatarului, 322, t. şi n. 2; 323, 356.
— Responsab. moştenitorului beneficiar, 323, 324.
— Responsab. gerantului de afaceri, 324, 325.
— Casurile în care gerantul respunde de *culpa levis in abstracto*, 325.
— Deosebire între gest. de afaceri şi mandat, 325, 326 şi t. V, p. 335, t. şi n. 1 şi p. 350.
— Casurile în care gerantul de afaceri respunde de casul fortuit, 326.
— Oblig. la care se aplică art. 1080, 326.
— Aplicarea acestui text în materie de delicte şi quasi-delicte (Controversă), 327 şi t. V, p. 396, 397; 415, n. 3.
— Culpa contractuală este presupusă până la dovada casului fortuit, pe când culpa aquiliană sau extra-contractuală trebue să fie dovedită de acel care o invoacă, 357, t. şi n. 1 şi t. V, p. 397, t. şi n. 4; p. 494, t. şi n. 1; p. 504, t. şi n. 3.
— Principiul art. 1088, după care interesele moratorii nu sunt datorite de cât în urma unei cereri în judecată, nu se aplică la culpa extra-contractuală sau aquiliană, 367, 406 şi t. V, p. 484, t. şi n. 2.
— In materie de culpă extra-contractuală sau aquiliană, daunele pot fi nu numai materiale, dar şi morale, 344, 374 şi t. V, p. 141, t. şi n. 2; 450 urm. Cpr. Trib. Covurlui, *Dreptul* No. 25 din 1899. V. *Daune-interese.*
— In materie de culpă contractuală, daunele nu pot fi morale, ci numai materiale, 374, 375. V. *Daune-interese.*

CURSUL COMERCIAL (al monetelor), 497, n. 3.
— Cursul legal, 497, n. 3.
CURATOR.—Are capacitatea de a primi plata (mandatar legal), 465.
CURATOR (moştenirei vacante).—Respunderea lui *(culpa levis in abstracto)*, 316, t. şi n. 3.
— Curatorul (moştenirei vacante), care a plătit datoriile moştenirei din banii sĕi, nu se foloseşte de subrog. legală, 642.
CUSTODE —(Responsabilitatea lui), 313. V. *Sequestru judiciar.*

D

DĂRUITOR (care n'a predat încă lucrul dăruit).—Respunde de *culpa levis in abstracto*, 314, 315, t. şi n. 1.
DATIO IN SOLUTUM (Dare în plată).—Există de câte ori creditorul primeşte de bună voe alt lucru de cât acel datorit, 485, 486, 682. V. *Plata.*
— Analogie între *datio in solutum* şi vênḍarea, 486.
— Consecinţele care resultă din analogia ce există între *datio in solutum* şi vênḍarea, 487.
— Cesiunea bunurilor pe care o face un debitor creditorilor sĕi nu este o *datio in solutum*, fiind că el nu abandonează proprietatea, ci numai posesiunea bunurilor sale, 657.
— Plata făcută în warante constitue o *datio in solutum*, 496. V. *Warante.*
— Faptul din partea creditorului de a renunţa la creanţa sa, primind ceva în schimb, constitue o *datio in solutum*, 701, n. 3.
— *Datio in solutum* în materie de oblig. indivisibile, 249, nota.
— In materie de oblig. solidare, 167, n. 1.
DATORIE ALIMENTARĂ.—Nu este solidară, 218, n. 4.
— Nici indivisibilă, 227, t. şi n. 7.
DATORIE COMERCIALĂ.—Produce dobêndă de drept, 363, n. 4; 398. V. *Dobêndă.*
— Este solidară, dacă nu există convenţie contrară (art. 42 C. com.), 158, n. 1.
DAUNE-INTERESE (care resultă din inexecutarea oblig., 339 urm.; 372.
— Ce se înţelege prin daune sau desdaunări, 339, 372.
— Daunele pot fi causate prin un delict sau quasi delict, 339.
— Prin inexecutarea unei oblig. sau prin executarea ei tardivă, 339, 340.
— Daunele consistă în genere în o sumă de bani, 340.
— Daunele sunt compensatorii şi moratorii, 256, 257; 340, 341.
— Dacă este vorba de un contract sinalagmatic, numai partea care 'şi a îndeplinit oblig. sa corelativă poate cere

daune sau executarea oblig. de la cealaltă parte, 92, n. 5; 301, n. 3. V. *Condiție, Contr. sinalagmatice*, etc.
— Daunele moratorii sunt datorite numai în urma unei puneri în întârdiere, pe când acele compensatorii se datoresc de drept prin simplul fapt al inexecutărei oblig., 341, 366, 367.
— Daunele compensatorii nu pot fi cumulate ca executarea oblig., pe când acele moratorii pot fi cumulate, 341, 370, 371.
— Desființarea care resultă din condiția resolutorie expresă nu poate nici odată să dea loc la daune, pe când resoluția care resultă din pactul comisor tacit permite părței față cu care oblig. n'a fost executată de a cere daune de la partea în culpă, fie că ea ar cere resiliarea sau executarea contractului, 92, 97. V. *Condiție*.
— Condițiile cerute p. ca daunele să fie datorite, 341 urm.
— Existența unei pagube din partea creditorului, 342.
— In privința inexecutărei oblig., daunele sunt numai materiale, pe când, în materie de delicte și quasi-delicte, ele pot fi și morale (de ex. în caz de delict de presă, de divorț, de duel, de seducțiune), etc. 344, 374, 375 V. *suprà, Culpă, Divorț, Duel*, etc.
— Creditorului incumbă sarcina de a dovedi daunele pe care el își întemeiază acțiunea sa, 344.
— Dacă daunele provenite din inexecutarea oblig. au fost hotărîte de mai înainte prin stipularea unei clause penale, creditorul poate cere penalitatea, fără a fi ținut de a justifica că a suferit vre-o daună, și chiar dacă s'ar stabili că n'a avut nici una, 271, 345, 384. V. *Oblig. cu clausă penală*.
— Paguba adusă creditorului trebue să fie imputabilă debitorului, adecă culpei, dolului sau macar faptului său, 345.
— Faptul debitorului, 346.
— Buna credință a debitorului nu'l scutește de plata daunelor aduse credit. prin inexecutarea sau executarea tardivă a oblig. sale, 346.
— Responsab. debitorului incetează când inexecutarea sau executarea tardivă a oblig. provine din o causă străină care nu poate fi imputată debitorului (Caz fortuit sau forță majoră), 346. V. *Caz fortuit*.
— Daunele moratorii nu sunt datorite de debitor de cât în urma punerei sale în întârdiere, 357 urm., 369.
— Aplicarea acestei regule atât la oblig. de a face cât și la acele de a da, 357, t. și n. 3.
— Evaluarea daunelor interese, 370, 371.
— Determinarea lor de justiție.—Casurile în care oblig. nu are de obiect o sumă de bani, 371 urm.
— Elementele de care justiția trebue să ție samă p. fixarea daunelor suferite de creditor *(damnum emergens, lucrum cessans)*, 372.

— In materie de promisiuni de căsătorie, judecătorii nu pot, în privința stabilirei daunelor, să ție samă de câștigul ce părțile ar fi fost împedicate de a realisa, ci numai de perderea reală suferită de reclamant *(damnum emergens)*, 372, n. 6 și t. V p. 141 și 460, t. și n. 4.
— Creditorul care conchide la daune, trebue să stabilească atât perderea ce a suferit cât și câștigul de care a fost lipsit, 373.
— Dreptul tribun. de a acorda daune viitoare p. fie-care zi de întârziere, 335, n. 3; 336 nota; 373.
— Nu se poate însă prin condamnarea la daune constrînge indirect pe debitor la executarea obligației, 335, 373, 374. V. *Oblig. (Efectul lor)*.
— Restricțiuni la principiul că daunele cuprind în genere perderea suferită de creditor și câștigul de care el a fost lipsit, 375.
— Casul în care inexecutarea oblig. resultă numai din culpa sau negligența debitorului (daune prevăzute la facerea contractului), 376, t. și n. 1.
— Principiul daunelor care au putut fi prevăzute nu se aplică la delicte sau quasi-delicte, 377, 382 și t. V, p. 484, t. și n. 3.
— Daune intrenseci *(circa rem)* și extrenseci *(extra rem)*, 377, 378.
— Casul în care părțile au prevăzut și daunele extrenseci, 378—380.
— Casul în care inexecut. oblig. provine din frauda sau reaua credință a debitorului (daunele, în asemenea caz, cuprind ceea ce este o consecință directă și necesară a inexecutărei oblig.), 380 urm.
— Aplicarea acestui principiu la delicte și quasi-delicte (Controversă), 382 și t. V, p. 426, t. și n. 2; 485, t. și n. 2.
— Determinarea daunelor prin convenția părților, 382 urm.
— Judecătorii nu pot reduce asemenea daune de cât în materie de împrumuturi bănești și de prestațiuni în natură, 383. V. *Oblig. cu clausă penală*.
— Daunele interese în oblig. care au de obiect o sumă de bani (daune moratorii), 394, 395.
— Creditorul nu are drept de cât la dobênda legală, 395, 396.
— Soluția contrară în dreptul german actual, 397, t. și n. 2.
— Excepțiuni la principiul de mai sus (în materie de cambii), 397, 398. V. *Cambie*.
— In materie de fidejusiune, 398.
— In materie de societate, 398, 399.
— Părțile pot, prin convenția lor, fixa daunele la o sumă mai mare de cât dobênda legală, 399.
— In materie de oblig. bănești, creditorul are drept la dobênda legală, fără a justifica că a suferit vre-o daună,

pe când în caz de inexecutarea unei oblig. de a da sau de a face, el trebue să dovedească paguba ce i-a adus întârdierea debitorului. 399. V. *infrà*, *Punerea în întârdiere*, etc.
— In privința oblig. care au de obiect sume de bani, prin derogare de la dreptul comun, o somație extra-judiciară nu mai constitue o punere în întârdiere, ci trebue o cerere în judecată, 400, 401.
— Condițiile ce trebue să întrunească cererea în judecată, 401 urm.
— O acțiune prea matură nu face să curgă dobênda moratorie, 402, n. 2.
— Nici o cerere adresată unei instanțe incompetente, 403.
— O asemenea cerere n'ar face să curgă dobênda de cât în casurile excepționale în care o simplă somație este suficientă, 362.
— *Quid juris* în privința cererei de a fi colocat într'un tablou de ordine? 402, n. 2.
— Presentarea titlurilor creditorului unui falit spre verificare, 402, n. 2.
— Reclamația formulată înaintea arbitrului sezisat de operațiile împărțeli, 402, n. 2.
— Cererea în judecată face să curgă dobênda, chiar dacă creditorul n'a cerut procentele, ci numai capitalul (Controversă), 403, 404.
— Cererea făcută contra unui codebitor solidar sau unui fidejusor, face să curgă dobênda în contra tuturor debitorilor, 187, 188, 405. V. *Oblig. solidare*, *Punerea în întârdiere*, etc.
— Principiul că, în materie de oblig. bănești, dobênda nu curge de cât în urma unei cereri în judecată, nu se aplică la daunele compensatorii, ci numai la acele moratorii, 394, 395, 405.
— El nu se aplică de asemenea în materie de vêndare, 406.
— Nici în materie de delicte sau quasi-delicte, 406, 407 și t. V, p. 484, t. și n. 2.
— Casurile excepționale în care dobênda moratorie este datorită fără nici o cerere în judecată, 407, 408.
— Aceste excepții sunt relative la casurile în care părțile au stipulat că dobênda va curge de drept, 407.
— La casurile în care dobênda curge de drept după lege, 407.
— La casurile în care ea curge în virtutea unei puneri în întârdiere ordinare (simplă somație), 407.
— In privința sumelor datorite de Stat sau către Stat, 407.
— In privința subvențiilor, burselor, etc. datorite de Stat, 407, 408.
— Casurile în care întârdierea plății se datorește culpei funcționarilor Statului, 408.
— Casurile în care Statul intervine ca persoană de drept privat (dreptul comun), 408, 409. Pentru mai multe detalii a-

supra daunelor interese, v. tabla vol. V, v° *Daune-interese.* V. şi *infrà, Punerea în întârdiere.*
DECONFITURĂ.—Perderea beneficiului termenului, 123, n. 1; 126, 127. V. *Insolvabilitate.*
— Necesitatea unei hotărîri judecătoreşti, 127.
DEDUCŢIA (plăţei), 530. V. *Plata în genere.*
DELASAREA (unui imobil ipotecat).—Oblig. indivisibilă, 227.
DELEGAŢIE, 668, 692 urm.
— Definiţie, 692.
— Persoanele care intervin în delegaţie, 692.
— Deosebire între delegaţia şi expromisiunea, 668, 693.
— Intre delegaţia si cesiunea de creanţă, 697, 698.
— Intre delegaţia şi novaţia, 679, n. 1.
— Intre delegaţia şi asignaţia, 693.
— Pentru ca delegaţia să producă novaţie, consimţământul creditorului trebue să fie expres (derogare de la dreptul comun), 694.
— Delegaţia perfectă şi imperfectă, 694, 695.
— Efectele delegaţiei perfecte, 695 urm.
— Acţiunea creditorului contra delegantului este o acţiune nouă personală, care resultă din dauna produsă prin delegaţie (Controversă), 697.
— Aplicarea art. 1393 la delegaţie (Controversă), 698, 699.
— Delegaţia imperfectă, 699 urm.
— Natura oblig. noului debitor, 700.
DELICTE (sau quasi-delicte), V. *Culpă, Daune,* etc.
DELICTE DE PRESĂ (daune morale), 344, 374 şi t. V, p. 141 şi 452.
DEBITOR SOLIDAR.—Poate consimţi o subrogaţie, 607.
DEPOSIT (regulat), 765, n. 2.
— Neregulat, 775, 776.
— Considerarea depositului neregulat ca un împrumut, 775, nota 3.
— Dreptul de retenţie în materie de deposit, 775, n. 1.
— Respunderea depositarului, 317—319.
— Nu respunde nici odată de *culpa levis in abstracto*, 318, n. 1.
— Depositul unor monete considerate în individualitatea lor, 491 nota
— Restituirea depositului (se face acolo unde se găseşte lucrul actualmente , 520.
— Termenul p. restituirea depositului e stipulat în interesul creditorului, 119, 120, 122.
— Cheltuelele ce poate ocasiona transportarea lucrului depositat sunt în sarcina creditorului (deponentului), 524, 525.
— Stîngerea depositului prin confusiune. Nimene nu poate fi depositarul lucrului sĕu propriu, 803, n. 2.

DESDAUNĂRI. V. *suprà, Daune-interese.*
DESISTAREA (creditorului).— Face să înceteze efectul punerei în întârdiere, 370.
DETENTOR (a unui imobil ipotecat).—Poate face plata, 435, n. 1. V. *infrà, Plata în genere*
DIVORȚ.—Poate da loc la daune morale, 344, t. și n. 7; 374.
— Dacă este de ordine publică și se aplică sau nu străinilor a căror statut personal nu permite divorțul, 260, n. 1 V. și adnot. noastră în *C. judiciar* din 1900, No. 5 și 60.
— Constrîngerea soțului în contra cărui s'a pronunțat divorțul de a restitui copilul născut din căsătorie, prin condamnarea la daune interese, 335, n. 3; 336 nota.
DIES INCERTUS IN TESTAMENTO CONDITIONEM FACIT, 24, n. 1; 106 nota și t. IV, p. 580, t. și n. 1. Cpr. art. 2177 C. german V. *Legate.*
DIES INTERPELLAT PRO HOMINE (Termenul interpelează în locul omului).—Admiterea acestei regule în dreptul nostru anterior, 358, 359 t. și nota și *tr. fr.*, p. 237, t. și n. 6. Cpr. Cas. rom. (20 martie 1900). *Dreptul* din 1900, No. 48 și *Curierul judiciar*, No. 32 din 1900.
— In dreptul străin, 359 nota.
— Oblig. constituite sub legea veche și exigibile sub legea nouă, 359, 360 nota și t. I, partea II, p. 62, 63.
DOBÊNDĂ.—Definiție, 385.
— Dobânda în antichitate, 386.
— In legea mosaică, 386.
— In dreptul canonic, 386, 387, n. 1.
— In legea musulmană, 386, n. 3.
— In dreptul nostru anterior, 387, t. și n. 1; 388—390.
— In dreptul roman, 388, n. 1.
— In Codul austriac și în alte legi străine, 389, n. 1.
— In dreptul nostru actual, 390 urm.
— Discuțiile la care libertatea dobêndei a dat loc, 391, 392.
— Conflict între legile străine și legea română (drept internațional), 409—413.
— Casul în care părțile au determinat prin convenția lor legea la care ele au înțeles a se referi, 409 urm.
— Nedeterminarea legei la care părțile au înțeles a se supune, 409, n 2; 410 nota.
— Casul în care părțile aparțin aceliaș naționalități, 410 nota.
— Casul în care ele nu aparțin aceliaș naționalități, 410, nota, 411.
— Momentul de când curge dobênda moratorie (Controversă), 412.
— Controversa ce s'a rădicat în Francia în privința legei din 1807, 412.
— Dobênda ce plătește casa de depuneri și consemnații, 567.
— Chitanța dată p. capital, fără nici o reservă, este o presumție de plata dobêndilor, 527.

— Această presumție poate fi combătută prin mărturisire și jurământ, 527.
— Datoriile comerciale lichide și plătibile în bani, produc dobêndă de drept din ḑiua exigibilității lor, 363, n. 4; 398. V. *Materie comercială.*
— Dobêndа se prescrie prin cinci ani, 534.
— Aceiaș prescripție se aplică și la cupoanele de rentă, 534, n, 2.
— Plata unor dobêndi nestipulate sau mai mare de cât a-acele stipulate (oblig. naturală), 10 t. și n. 1; 15.
— Casurile în care o cerere iregulară face să curgă dobêndа, 362.
— Cererea de dobêndă făcută contra unuia din debitorii solidari face să curgă dobêndа contra tuturor debitorilor, 187. V. *Oblig. solidare.*
— Dacă datoria este productivă de dobêndă, imputația plății se face mai întâi asupra dobêndei și apoi asupra capitalului, 533.
— Părțile pot însă prin convenția lor înlătura această regulă, 533, n. 2.
— Această regulă încetează de câte ori este vorba de dobêndi care nu sunt lichide și exigibile, 533, n. 3.
— Casul în care există mai multe datorii productive de dobêndă, 534.
— Între două datorii din care una produce dobêndă și cealaltă nu produce, imputația se face asupra celei mai oneroase, adecă asupra acelei productive de dobêndă, 545.
— Regulele de la imputația plății nu se aplică la dobêndile moratorii, ci numai la acele compensatorii, 536.
— Cursul dobêndei moratorie nu este întrerupt prin acordarea unui termen de grație, 507.
— Dacă debitorul care a plătit înaintea termenului, în necunoștința lui, are sau nu acțiunea în repetiție în privința dobêndei (Controversă), 111, 132. V. *Oblig. cu termen.*
DOBÊNDĂ LA DOBÊNDĂ, 414 urm. V. *Anatocism.*
— Plata dobêndei dobêndelor de către epitrop a sumelor întrebuințate, 427. V. *Epitrop.*
DOL.—Deosebire între dol și culpă, 306, 345, 346.
— Ce se înțelege prin dol în casul art. 1086, 380, n. 1.
— (Imputația plății), 538. V. *Plată (imputațiune).*
— Nimene nu se poate sustrage de la responsabilitatea care resultă din dolul său, 306, n. 3; 381 și t. V, p. 135, t. și n. 3; 385, 501, 514, 538. Pentru mai multe detalii, v. tabla vol. V, v° *Dol.*
DOMICILIU ALES. V. *Alegerea de domiciliu.*
DONAȚIUNE (Acceptarea ei prin mandatar). Necesitatea unui mandat autentic, 457, n. 2; 612 n. 2; t. IV, p. 120, n. 3 și *tr. fr.*, p. 292, n. 2.
— Revocarea donațiunei prin neindeplinirea sarcinelor, 77, n. 1 și t. IV, p. 139.

— Donațiunea nu putea, după C. Calimach, fi făcută de acei saraci și neputernici celor bogați și puternici care nu li erau rude, 8 nota.
DREPTATE.—Dreptul de a'și face dreptate singur, 103, n. 2 și 104 nota; 333, t. și n. 1.
DREPTUL DE RETENȚIE (Comodat). V. *Comodat.*
— (Deposit), 775, n. 1.
— Dreptul de retenție nu poate fi admis de cât numai în casurile determinate de lege, 17, 61; t. II, p. 467, t. și n. 2; 484, t. și n. 3; 509, 510, 615 nota; t. III, p. 546, 547; t. V, p. 340 urm., 381; *tr. fr.*, p. 212. Vedi asupra dreptului de retenție, discursul ce am pronunțat la Curtea de apel din Iași cu ocasia deschiderei anului judecătoresc 1899—1900. *Dreptul* din 1899, No. 52 și *C. judiciar* din 1899, No. 31.
— Acel care nu are de cât o creanță naturală, nu poate deci să ajungă indirect la plată prin exercitarea dreptului de retenție, 17.
DUEL.—Daunele pot fi nu numai materiale, dar și morale, 344, 374. Vedi *Daune-interese* și tabla vol. V, v° *Duel.*

E

EFECTE DE COMERȚ. V. *Cambie.*
— Primirea unor efecte negociabile p. o datorie anterioară, nu cuprinde o novație, ci un mod de plată (Controversă), 678. V. *Novație.*
EFECTE LA PURTĂTOR.—Neaplicarea art. 1149 și 1393, 764. V. *Cambie, Ces. de creanță*, etc.
EFECT DECLARATIV. V. *Hotăriri judecătorești.*
EFECT RETROACTIV.—A condiției îndeplinite, 55—64.
— Consecințele care resultă din principiul retroactivității, 58 urm. V. *Condiție.*
— Termenul suspensiv nu are efect retroactiv, 111.
— Incetarea confusiunei, 802, n. 3.
ELECTA UNA VIA NON DATUR RECURSUS AD ALTERAM. (Nici o lege nu consacră astăzi acest adagiŭ), 267 nota.
EMANCIPARE.—Nu poate fi supusă unei condiții sau unui termen, 40.
EPITROP.—Are capacitatea de a primi plata în numele minorului, 465.
— Are capacitatea de a face o ofertă reală în numele minorului, 554.
— Poate consimți subrog. în numele minorului creditor, 598.
— Nu însă în numele minorului debitor, fără împuternicirea sfatului de familie întărită de tribunal, 604, n. 3.
— *Quid* în privința subrog. legale prevĕdută de art. 1108, § 3? 636, n. 2; 673 nota.
— Nu poate să noveze creanța minorului, 675, 676.
— Nu poate să remită o datorie în numele minorului, a-

ceasta fiind un act de înstrăinare, 703, n. 1. V. *Remiterea datoriei.*
— Plata dobêndilor şi a dobêndei dobêndilor p. ori ce sume neîntrebuinţate de ale minorilor, 427.
— Responsab. epitropului *(culpa levis in abstracto)*, 312, 321.
— Compensaţia între minor şi epitrop, 752.
— Între debitorul minorului şi epitrop (Compensaţia inadmisibilă), 752.
EROAREA LEGIUITORULUI.—Cazurile în care judecătorii o pot îndrepta, 292, n. 2; 713.
EREDE APARENT. V. *Moştenitor aparent.*
EXECUTOR TESTAMENTAR.—Responsabilitatea lui, 320, n. 4.
EXPROMISIUNE.—Când există, 667.
— Deoseb. între expromisiunea şi fidejusiunea, 667, n. 4.
— Între expromisiunea şi delegaţia, 668, 693.
— Casul în care creditorul ar face o novaţie cu un expromisor, 689.

F

FACTURĂ.—Remiterea facturei făcute debitorului nu constitue o presumţie de liberare în favoarea lui, dacă nu poartă o menţiune liberatorie, 708, 709.
FALIMENT.—Aduce perderea beneficiului termenului p. toate datoriile falitului, chiar şi acelor garantate prin un amanet, privilegiŭ, ipotecă, etc., 124, 125.
— Numai datoriile falitului se consideră însă ca ajunse la scadenţă, nu şi acele ale fidejusorului, 125, 126.
— Necesitatea unei hotăriri judecătoreşti, 124.
— O strîmtorare sau jenă momentană nu constitue starea de încetare de plăţi, 511, n. 1.
— Dacă un comerciant poate fi declarat în stare de faliment atât în ţară cât şi în străinătate (Pluralitatea falimentelor) (Contreversă), 760, n. 1.
— Opunerea compensaţiei în caz de existenţa mai multor falimente a aceluiaş comerciant, 759—761.
— Perderea beneficiului termenului de graţie, 511.
— Exigibilitatea anticipată care resultă din declararea falimentului nu echivalează însă, din punctul de vedere al compensaţiei, cu acea care resultă din expirarea termenului, 124, 125, 749, 750, 784.
— In urma declarării falimentului, falitul este incapabil de a primi plata, 454, n. 1; 467.
— Regulele de la imputaţia plăţei nu se aplică la faliment, 536, 537. V. *Plata (Imputaţie).*
— Falitul nu poate face novaţie, 677, n. 3; 696.
— (Oferta de plată). Falimentul debitorului declarat înainte de acceptarea ofertei din partea creditorului, 582.

FAPTUL PRINCIPELUI *(le fait du prince)*.—Constitue un caz de forță majoră, 351, t. și n. 4; 352. V. *Caz fortuit.*
FARMACIST.—Este comerciant (Controversă), 328, nota și t. V, p. 536 n. 1. V. și adnotația noastră din *Dreptul*, No. 56 (anul 1899), p. 460, unde am vĕdut că și fotograful este comerciant.
— Oblig. luată de proprietarul care'și închiriază farmacia sa altuia este o oblig. de a da, ear nu de a face, 328 nota. V. *Oblig., de a da și de a face.*
FEMEE MARITATĂ (neautorisată).—Nu poate în genere primi plata, 454, n. 1. V. *Plata.*
— (comerciantă) Are capacitatea de a face o ofertă reală pentru tot ce privește comerciul sĕu, 554.
FIDEJUSIUNE (Contract accesoriu), 5, n. 3; 720 și t. V, p. 18.
— Deosebire între fidejusiunea și expromisiunea, 667, n. 4.
— Garantarea prin fidejusiune a unei oblig. naturale (Controversă), 19, 20.
— Falimentul debitorului principal nu atrage exigibilitatea datoriilor fidejusorului, 125, 126.
— Cererea în judecată făcută contra fidejusorului face să curgă dobênda în contra debitorului principal, 405.
— Termenul de grație acordat debitorului principal profită fidejusorului, 508. V. *Termen de grație.*
— Fidejusorul care a plătit p. debitorul principal are regres contra acestui din urmă, 398.
— Fidejusorul care a plătit datoria este subrogat în drepturile creditorului în contra debitorului, 636, n. 2.
— Aceiaș soluție este admisibilă în privința fidejusorului fidejusorilor și a cofidejusorilor care ar fi garantat pe acelaș debitor p. aceiaș datorie, 636, n. 2.
— Doctrina asimilează fidejusorului pe acela din ordinul căruia creditorul contractează cu împrumutător *(mandatar pecuniæ credendæ)*, 636, n. 2.
— Opunerea beneficinlui de divisiune, 500.
— (Subrogația legală). Cofidejusorul care a plătit întreaga datorie, are regres contra celorlalți cofidejusori numai pentru partea ce privește pe fie-care, 640. V. *Plata prin subrog.*
— Recursul fidejusorului contra codebitorilor solidari, 640, 641.
— Fidejusorul poate consimți subrog. convențională, 607.
— Remiterea titlului creanței făcută debitorului principal liberează pe fidejusor, 717. V. *Remiterea datoriei.*
— Creditorul n'ar putea să descarce pe debitor, reser-
— vându-și dreptul sĕu contra fidejusorului (Controversă), 720, 721.
— Soluția contrară în materie de concordat (art. 802 C. com.) 720, 721. V. *Concordat.*
— *Quid* în privința concordatului amiabil sau benevol? 721, t. și n. 2.

— Stîngerea fidejusiunei prin novaţie, 683.
— Efectul novaţiei în privinţa fidejusorilor, 689 urm. V. *Novaţie.*
— Casul în care ar exista mai mulţi fidejusori, 693.
— Stîngerea fidejusiunei prin perderea sau perirea fortuită a lucrului datorit, 820 urm. V. *infrà, Perderea lucrului datorit.*
— Cum se impută plata cînd unele datorii sunt garantate prin fidejusiune, ear altele negarantate, 534, 535, 545. V. *Plata (Imputaţiune).*
FILOXERĂ.—Este un caz fortuit în materie de arendare de vii, 349. V. *Caz fortuit.*
FORŢA MAJORĂ. V. *Caz fortuit.*
FRUCTE.—Se cuvin creditorului condiţional, 59, 60, 63.
FUNGIBILITATE.—V. *Compensaţie, Lucruri fungibile*, etc.
— Deosebire între fungibilitatea şi consumtibilitatea, 489, n. 2; 735, n. 1.
FURT CU MÂNA ÎNARMATĂ (Caz fortuit), 320, 350, n. 5. V. *Caz fortuit, Hangiu*, etc.
— Furt prin escaladare, efracţiune, chei mincinoase, etc., 320, 350, n. 5.
— Responsab. furului p. lucrul furat, 355, 821, 822. V. *Caz fortuit, Perderea lucrului datorit, Punerea în întârdiere*, etc.
— Casul în care furul poate fi scutit de respundere, 822.

G

GARANŢIE.—Excepţia de garanţie opusă de debitorul solidar pentru a pune pe codebitorii sei în causă, 180.
GESTIUNE DE AFACERI (Gratuitatea ei), 325, n. 3; t. V, p. 335, t. şi n. 1. V. *infrà, Mandat.*
— Deosebire între gestiunea de afaceri şi mandatul, 325, 326 şi t. V, p. 335 t. şi n. 1; p. 348 urm.
— Aplicarea art. 1550 de la mandat, 442, 443, t. şi n. 1; 426, n. 2 şi t. V, p. 333, t. şi n. 3; 345.
— Responsabilitatea gerantului, 324, 325.
— Casurile în care gerantul de afaceri respunde de *culpa levis in abstracto*, 325.
— De casul fortuit, 326; t. V, p. 330.
— Gerantul creditorului are capacitatea de a primi plata, 463.
— Acţiunea în repetiţie contra gerantului, 463. Pentru mai multe detalii, v. tabla vol. V, v° *Gest. de afaceri.*
GIR. V. *Cambie.*
GIR FALŞ, 460.
GREŞALĂ. V. *Culpă.*
GREVĂ.—Poate constitui un caz de forţă majoră, 350.

H

HANGII (sau ospătători).—Responsabilitatea lor, 319, 320, 350, n. 5. V. tabla vol. V, v° *Ospătători și Hangii.*
— Incetarea responsab. hangiului când lucrurile călătorului au fost sustrase prin un furt cu mâna înarmată, 350, n. 5; și t. V, p. 416, 533, n. 3.
— Furtul cu efracție sau escaladare, ori cu chei mincinoase, nu este asimilat furtului cu mâna înarmată, 350, n. 5, 351 nota; t. V, p. 533, n. 3.
HOTĂRÎRI JUDECĂTOREȘTI.—Nu pot fi condiționale, 40, t. și n 2.
— Nici sancționate prin o clausă penală, 384, n. 2. Cpr. Laurent, *Supplém.*, I, 94.
— Efectul lor declarativ, 663, t. și n. 6; 664, 801 nota.
Hotărîri pronunțate în contra sau în favoarea moștenitorului aparent (Dacă sunt oposabile adevăratului proprietar), 473, 474. V *Moșt. aparent.*
— Creditorul care n'a figurat în instanță poate el să invoace hotărîrele date în favoarea debitorului (teoria representațiunei imperfecte), 63 nota. V. *Lucru judecat.*

I

IMPĂRȚEALĂ.—Poate fi condițională, 40.
— Condiția resolutorie nu se subînțelege în împărțeală, însă părțile pot stipula resiliarea ei prin un pact comisoriu p. casul când una din ele nu'și ar îndeplini oblig. sale, 86.
— Stipularea unei clause penale, 268, 269.
— Reclamația formulată înaintea arbitrului sezizat de operațiile unei împărțeli are caracterul unei cereri în judecată și face să curgă dobênda, 402, n. 2.
IMPOSSIBILIUM NULLA EST OBLIGATIO, 813, 817.
IMPOSITE (datorite către Stat, comune, județe).—Particularii nu se pot scuti de plata impositelor sub cuvênt că ar fi creditorii Statului, comunei sau județului, 779.
— Casurile în care compensația ar putea să aibă loc, 779.
IMPRUMUT.—Oprirea clausei penale, 185, t și n. 1; 269, 270; 282, 283.
— De bani (unde trebue să se facă plata), 521. V. *Plata în genere.*
— Stipularea termenului atât în interesul debitorului cât și a creditorului, 120.
— Monetele ce trebue să restituească împrumutatul, 490, 491.
— Schimbarea cursului monetelor, 492, 493.
— Imprumutul de lucruri fungibile. (Ce trebue să restituească împrumutatul), 489, 490. V. *Lucruri fungibile.*
— Unde trebue să se facă plata (la locul unde împrumutul a fost contractat), 521, 522.

IMPUTAȚIUNEA (plății).—V. *Plata.*
INCAPABIL.—Angajamentele contractate de un incapabil constituesc o oblig. naturală, 11.
INCENDIU.—Nu este un caz fortuit de cât dacă provine din trăsnet, 349, 350.
INCHIRIEREA (sau arendarea lucrului altuia). — Validitate, 332, n. 1.
— Proprietarul este în drept, în lipsa unei clause proibitive, a închiriea acelaș imobil sau imobilele sale vecine la mai mulți locatari exercitând industrii similare, 658, n. 2. V. *Industrii similare.*
— Locatarul sau arendașul poate fi pus în posesiunea lucrului închiriat *manu militari*, fără participarea proprietarului, 332, n. 1.
— Dacă s'a închirieat sau arendat un imobil la mai multe persoane, oblig. chiriașilor sau arendașilor este ea indivisibilă în privința plății chiriei? (Chestie de intenție a părților), 157 nota; 228, 229. V. *Oblig. divisibile și indivisibile.*
— Aplicarea principiului punerei în întârdiere la contractul de închiriere (Controversă), 366.
INCHISOARE.—Punerea debitorului la închisoare aduce perderea beneficiului termenului, 511.
— De ce fel de închisoare este vorba în specie (Controversă), 511, t. și n. 3.
INDUSTRII SIMILARE (Inchirierea unui imobil la mai mulți proprietari exercitând industrii similare), 658, n. 2. V. *suprà, Inchiriere.*
INSCRIPȚIE IPOTECARĂ.—Lipsa alegerei de domiciliu din partea creditorului nu viciează înscripția (Controversă), 559, n. 3. V. *Alegere de domiciliu.*
INSOLVABILITATEA (debitorului), 123, n. 1; 499, n. 1; 696.
— Perderea beneficiului termenului *ipso facto*, 127, 750.
— Perderea beneficiului termenului de grație, 511.
— Insolvabilitatea delegantului (novație), 696.
— Insolvabilitate (compensație), 750, 751.
INȘĂLĂCIUNE.—Dispositia excepțională relativă la responsabilitatea furului (art. 1156) nu se aplică la înșălăciune, 355 n. 5; 821.
— Curtea noastră supremă a decis, în unire cu conclusiile noastre, că, în delictul de înșălăciune prevĕdut de art. 332, folosul trebue să fie tot-deauna material sau bănesc, un folos moral fiind insuficient. V *Curierul judiciar* din 27 aug. 1900, No. 55.
INTÂRDIEREA (creditorului).—Codul nostru nu cunoaște adevarata întârdiere a creditorului (*mora accipientis*), 549.
— Codul german în această privință, 548.
— Intârdierea (debitorului).—V. *Punerea în întârdiere.*
INTERDIS.—Este incapabil de a primi plata, 454, n. 1.
INTEROGATOR.—Poate servi de dovada p. stabilirea subrog. consimțită de creditor, 603.

INTERPELAREA (debitorului).—V. *Punere în întârdiere.*
IPOTECĂ.—Oblig. de a constitui o ipotecă este indivisibilă, 226.
— Mandatul dat p. constituirea unei ipoteci trebue să fie autentic, 611, n. 1.
— Recunoaşterea unei oblig. naturale prin conferirea unei ipoteci, 19.
— Debitorul sub o condiţie suspensivă poate, *pendente conditione*, să constitue o ipotecă, 63.
— Soarta ipotecelor constituite de moştenitorul aparent, 476, 477. V. *Moşt. aparent.*
— Renunţarea creditorului la ipotecă nu face în genere ca debitorul să fie liberat de oblig. principală, 715.
— (Subrogaţia legală).—Casul în care mai multe imobile sunt afectate de o ipotecă generală şi de o ipotecă specială, 624, 625. V. p. mai multe detalii, *infrà*, v° *Privilegii şi ipoteci.*
INZESTRARE.—Oblig. părinţilor de a'şi înzestra copiii este o oblig. naturală, 10, t. şi n. 2; 15.
— Îndatorirea luată de un părinte de a'şi înzestra copiii prin un act sub semnătură privată este ea validă? (Controversă), 10, n. 2.

J

JOC SAU PRINSOARE.—Oblig. naturală, 9. Cpr. C. Cas. Viena, urmată de adnotaţia noastră. *Curierul judiciar* din 1900, No. 67.
— Ceea ce s'a plătit de bună voe nu poate fi cerut înapoi, 433.
— Jocuri de asard, 9, n. 4; 15.
— Joc sau prinsoare în dreptul german, 433, n. 4.
— Oblig. care resultă din joc sau prinsoare nu pot fi novate, 17, t. şi n. 4; 673, t. şi n. 4.
JOCURI DE BURSĂ.—434 nota. V. *suprà, Bursă.*
JUDECĂTOR DE PACE.—Actele pe care el le poate autentifica, 609, n. 2.
— Are căderea de a judeca acţiunea pauliană în limitele competenţei sale, 648, nota.
— Poate statua asupra cererei de validare a unei oferte reale, atunci când suma care face obiectul litigiului nu întrece limitele competenţei sale, 563, t. şi n. 4.
JUDEŢE.—Particularii care datoresc către judeţ nu pot opune compensaţia pentru sumele ce le ar datori judeţul, 780. V. *Compensaţie.*
JUDICIIS QUASI CONTRAHIMUS, 583.
JURĂMÂNT.—Efectele jurământului prestat sau refusat în materie de oblig. solidare, 168, 169, 193, 194, 197. V. *Oblig. solidare.*
— Poate servi de dovadă p. stabilirea subrog. consimţită de creditor, 603, 604.
— Pentru resturnarea presumţiei prevĕdută de art. 1590, 527.

— Prestarea jurământului definitiv din partea debitorului nu constitue un mod de stîngere a oblig., 431, n. 2.

L

LEGATE.—In materie de legate, termenul necert produce efectul unei condiţii, 24, n. 1; 106 nota. Veḑi *suprà*, *Dies incertus in testamento conditionem facit.*
— Legat verbal (oblig. naturală), 14, 15. V. *Testament.*
LEGITIMARE.—Nu poate fi supusă unei condiţii sau unui termen, 40.
LOCAŢIUNE.—Aplicarea principiilor punerei în întărḑiere, 366. V. pentru mai multe detalii, *Inchiriere.*
LOTĂRII.—Oprirea lor în dreptul nostru şi în dreptul străin, 433, n. 4.
LUCRURI CONSUMTIBILE.—Deoseb. între consumtibilitatea şi fungibilitatea, 489, n. 2; 735, n. 1.
LUCRURI FUNGIBILE.—Ce se înţelege prin lucruri fungibile, 734, 735.
— Cum se liberează acel care datoreste lucruri fungibile, 488.
— Unde trebue să se facă plata lor, 521, 522. V. *Plata în genere.*
— Ce trebue să restituească acel care a împrumutat lucruri fungibile, 489, 490. V. *Imprumut*, *Plata în genere*, etc.
LUCRU JUDECAT.—Excepţia care resultă din lucru judecat (oblig. naturală), 12.
— Efectele lucrului judecat în materie de oblig. solidare, 169 urm.; 190 urm.
— In materie de oblig. indivsibile, 250 urm.
— Teoria representaţiunei imperfecte sau a mandatului restrêns. (Creditorul care n'a figurat în instanţă poate el să invoace hotărîrile date în favoarea debitorului? (Controversă), 63 nota.
— Autoritatea lucrului judecat nu este un mod de stîngere a oblig., 431, n. 2.

M

MAMĂ NATURALĂ.—Oblig. bărbatului de a'i plăti o pensie alimentară (oblig. de conştiinţă, validitate), 11, n. 1.
MANDAT.—Deosebire între mandat şi gestiunea de afaceri, 325, 326 şi t. V, p. 355, t. şi n. 1: 348 urm. V. *Gest. de afaceri.*
— Intre mandat şi *adjectio solutionis gratia*, 462, 463.
— Mandatul care există între codebitorii solidari, 188 urm., 718. V. *Oblig. solidare.*
— Responsab. mandatarului nesalariat, 320, 321.
— Responsab. mandatarului salariat, 320, n. 4.

— Responsab. mandatarului în materie comercială, 321.
— Mandatarul poate în principiu fi incapabil, 456.
— Casurile în care se cere un mandat autentic, 457, n. 2; 611, t. şi n. 1; 612, n. 2.
— Casurile în care C. Calimach prescrie un mandat special, 457, n. 4; 458 nota. V. *Plata în genere.*
— Dreptul mandatarului de a substitui pe altul în locul lui, chiar dacă mandatul nu'i conferă această facultate (art. 1542), 464, t. şi n. 3.
— Mandatul poate fi nu numai expres dar şi tacit, 458, n. 3; 459 nota şi t. V, p. 318, t. şi n. 5.
— Mandatul tacit nu poate, în lipsa unui început de probă, să fie stabilit prin marturi sau presumţiuni, 459 nota şi t. V, p. 319 nota.
— Mandatar disimulat sau *prête-nom* (Ce este), 599, n. 3 V. *Plata prin subrogaţie.*
— Dacă poate consimţi subrogaţia, 599, 600.
— Mandatarul care plăteşte din banii sei datoriile aceluia a cărui bunuri administrează, nu este, în această calitate, subrogat de drept creditorului, 636, n. 2.
— Mandatarul general poate consimţi subrogaţia, nu însă şi mandatarul însărcinat numai cu primirea plăţei, 598, 599.
— Mandatarul *pecuniæ credendæ* este, în privinţa subrogaţiei, asimilat fidejusorului, 636, n. 2.
— Mandatul dat de debitor pentru a consimţi la subrogaţie trebue să fie autentic, 611, 612.
— *Idem* p. constituirea unei ipoteci, 611, n. 1.
— *Idem* p. primirea unei donaţiuni, 612, n. 2.
— Mandatarul general al creditorului poate el se facă novaţie? 676, 677.
— Nu poate să facă o remitere de datorie, ci numai să primească remiterea ce un creditor ar face mandatarului său, 703, n. 1.
— Mandatarii convenţionali, legali sau judecătoreşti cărora se poate face plata, 456—468. V. *Plata în genere.*
MATERIE COMERCIALĂ.—Dovedirea oblig. şi liberaţiunilor prin marturi şi presumţiuni, independent de ori ce probă scrisă, după apreciarea judecătorilor, 528, 603, 679. V. *Plata în genere.*
— Subrog. convenţională poate fi dovedită prin ori ce soiu de probe, 603.
— Punerea în întârdiere a debitorului prin scrisori, telegrame, etc. 363.
— Datoriile comerciale liquide şi plătibile în bani produc dobêndă de drept din ziua exigibilităţei lor, 363, n. 4; 398. V. *Dobêndă.*
— Unde se intentă acţiuuele personale şi mobiliare în materie comercială (art. 897 C. com.), 522, n. 3.
— Judecătorii nu pot acorda termene de graţie, 108, 509. V. *Oblig. cu termen, Termen de graţie*, etc.

— Diferitele speciĭ de subrog. legale admise de Codul de comerț, 645, 646.
MERCURIALE.—Ce se înțelege prin mercuriale, 738, n. 7; 739 nota.
MINOR.—Nu poate primi plata în timpul minorității, 454, n. 1.
— (Comerciant), Poate face ofertă reală p. tot ce privește comerciul sĕŭ, 554.
— (Emancipat).—Poate primi veniturile, nu însă și capitalul fără asistența curatorului, 454, n. 1.
MONETE.—Cursul lor legal, 497, n. 3.
— Cursul lor comercial, 497, n. 3.
— Monetele străine de argint, aramă, nikel n'au curs în țară, 494.
— Plată făcută în monete care nu aŭ curs legal saŭ comercial, 497.
— Monetele de argint sau bronz ce poate fi silit a primi creditorul (până la ce sumă), 494.
— Faptul de a refusa monete naționale nu se pedepsește după legea noastră, 498.
— Monetele cu care se restitue un împrumut de bani, 490 urm.
— In materie de cambiĭ, 496. V. *Cambie.*
— Schimbarea cursului monetelor, 492, 493.
— Dacă creditorul are drept la agio, 495, 496. V. *Agio.*
— Casul în care monetele au fost considerate în individualitatea lor, 491 nota.
MONOPOL.—Crearea unui monopol făcênd să dispară lucrurile de gen care făcea obiectul unei oblig., aduce stêngerea ei, 816. V. *infrà, Perderea lucrului datorit.*
MOȘTENIRE.—Ce fel de mandat trebue p. renunțarea la o moștenire (un mandat legalisat ajunge, dacă este special), 457, n. 2 și t. III, p. 340.
— Compensația în materie de moștenire, 757, 758.
MOȘTENITOR APARENT.—Are capacitatea de a primi plata, 470.
— Soarta actelor de înstrăinare sau de administrație făcute de moștenitorul aparent (Controversă), 473, 474 și t. III, p. 682 urm.
— Hotărîrele pronunțate contra moștenitorului aparent, 473, 474.
— Instrăinările imobiliare cu titlu oneros consimțite de moștenitorul aparent (Controversă), 475, 476.
— Soarta transacțiunelor consimțite de dênsul, 474, n. 1. V. *Transacție.*
— Soarta ipotecelor constituite de moștenitorul aparent, 476, 477. V. *Ipotecă.*
— Instrăinarea drepturilor întregei moșteniri de către moșt. aparent, 478.
— Moștenit. aparent este subrogat în dreptul creditorilor moștenirei pe care el 'i a plătit din banii sĕi, 643.

MOȘTENIRE BENEFICIARĂ.—Responsabilitatea moștenit. beneficiar, 323, 324.
— Moșt. beneficiar care plătește din banii sei datoria moștenirei este subrogat în drepturile creditorilor desinteresați (art. 1108, § 4), 641. V. *Plata prin subrogație.*
— Compensația în materie de moștenire beneficiară, 759, 784.
— Confusie, 804.
— Fuptul moștenitorului debitorului de a primi moștenirea sub beneficiu de inventar nefiind o probă de insolvabilitate a moștenirei, nu aduce exigibilitatea creanțelor neajunse încă la scadență, 127.
MOȘTENIRE VACANTĂ. — Puterile curatorului rênduit unei moșteniri vacante, 467, n. 2.
— Dacă are calitatea de a ataca prin acțiunea pauliană actele făcute de defunct în frauda creditorilor sĕi, 467, n. 2 și t. V, p. 240, n. 1.
— Dacă se bucură de subrog. legală prevĕdută de art. 1108, § 4 (Controversă), 642, t. și n. 3.
— Compensația în materie de moșt. vacanță, 785.
MUNCI AGRICOLE—Nu se poate stipula solidaritatea, 175; 286 n. 1. V. *Oblig. solidare, Prestațiuni în natură*, etc.
— Nici clause penale, 175, n. 3; 269, 282—284, 286, n. 1. V. *Oblig. cu clausă penală, Prestații în natură*, etc.

N

NACU (C.).—Comparație între C. civ. rom. și C. Napoléon (Observații asupra acestei cărți), 289, n. 1; 736, n. 1; 804, n. 2, etc.
NEMO CONTRA SE SUBROGASSE CENSETUR, 651.
NEMO POTEST PRÆCISE COGI AD FACTUM, 334.
NEMO PLUS JURIS AD ALIUM TRANSFERRE POTEST QUAM IPSE HABET, 475. V. *infrà, Resoluto jure dantis*, etc.
NIMENE NU'ȘI POATE FACE DREPTATE SINGUR, 303, n. 2; 333, t. și n. 1.
— Soluția contrară este admisă în noul Cod german, 104, nota.
NOVAȚIE.—Definiție, 662.
— Ea nu presupune numai modificarea, ci transformarea oblig. primitive, 663, 665, n. 2.
— Ea este un act cu titlu oneros, 663.
— Ea implică un act de dispoziție, 248.
— Novația nu este nici odată opera legei, ci resultatul unei convențiuni, 663.
— Novația judiciară de la Romani nu mai există astădi, 663.
— Novația în noul Cod german, 664.
— Deoseb. între nov. și subrogația, 590.
— Diversele specii de novație, 664 urm.
— Novația prin schimbarea obiectului datorit (obiectivă), 665 urm.

— Acordarea unui termen sau scurtarea ori prelungirea termenului nu constitue o novaţie, 666 nota, 678.
— Concordatul nu coustitue o novaţie, 666 nota.
— Schimbarea naturei oblig. poate se constitue o novaţie, 666.
— Novaţia prin schimbarea debitorului (subiectivă), 667 urm.
— Expromisiune, 667.
— Deoseb. între expromisiunea şi fidejusiunea, 667, n. 4.
— Intre expromisiunea şi delegaţia, 668.
— Deoseb. între novaţia prin schimbarea debitorului şi subrogaţia, 667, n. 2 şi 590.
— Intre novaţia şi delegaţia, 679.
— Nov. prin schimbarea creditorului (subiectivă), 668, 669.
— Deoseb. între nov. prin schimbarea creditorului şi cesiunea de creanţă, 669.
— Nov. prin schimbarea causei oblig. *(mutata causa)*, 665, 669, 670.
— Speciile de nov. mai sus arătate nu se exlud unele prin altele, ci pot fi întrunite şi combinate împreună, 670.
— Sensul cuvêntului novaţie în art. 782, 670.
— Condiţiile generale cerute pentru ori ce novaţie, 671.
— Existenţa a două oblig. valide, 671.
— Existenţa unei prime oblig. 671.
— Casul în care lucrul ce face obiectul primei oblig. a perit prin caz fortuit, 672.
— Nov. unei oblig. condiţionale, 672.
— Unei oblig. solidare, 196.
— Unei creanţe solidare, 171, 675. V. *Oblig. solidară.*
— Unei oblig. cu termen, 672.
— Unei oblig. indivisibile, 249 nota; 675.
— Nov. oblig. naturale (Controversă), 17, 18, t. şi n. 2; 672, 673.
— Oblig. morale nu pot fi novate, 18, 673.
— Aceiaş soluţie este admisă în privinţa oblig. care resultă din joc sau prinsoare, 17, n. 4; 673, t. şi n. 4.
— Creaţiunea unei oblig. noi, 673 urm.
— Casul în care oblig. nouă este inexistentă, 673, 674.
— Casul în care ea este numai anulabilă (Controversă), 674.
— Casul când oblig. nouă este condiţională, 674.
— Capacitatea părţilor contractante, 675.
— Atât creditorul cât şi debitorul trebue să fie capabili, 677.
— Incapacitatea nu poate fi propusă de cât de partea incapabilă, 677.
— Creditorul solidar nu poate să noveze creanţa în cât priveşte partea [1]) celorlalţi cocreditori, 675.
— Aceiaşi soluţie este aplicabilă şi în privinţa unuia din debitorii unei oblig. indivisibile, 675.

---

[1]) In text, rêndul 22, din eroare de tipar s'a dis *plata* în loc de *partea*, eroare care se îndreptează aici, nefiind trecută în *errata*.

— Epitropul poate el să facă novaţie ? (Cofitroversă), 675, 676.
— *Quid juris* în privinţa bărbatului în calitate de administrator legal al zestrei ? 676.
— *Quid* în privinţa usufructuarului unei creanţe sau unei rente ?, 676.
— Din partea unui mandatar general *(omnium bonorum)* ? 676, 677.
— Din partea unui *adjectus solutionis gratia* ? 677.
— Debitorul urmărit nu poate, în urma ordon. de poprire, să neveze sau să cesioneze creanţa poprită, 480. V. *Poprire.*
— Voinţa de a nova *(animus novandi)*, 677.
— Această voinţă poate fi tacită, 678.
— Primirea unor efecte negociabile p. o datorie anterioară, nu cuprinde o novaţie ci un mod de plată (Controversă), 678.
— Dovedirea intenţiei de a nova se face conform dreptului comun, 679.
— In materie comercială, marturii şi presumţiile sunt admise independent de ori-ce probă scrisă, 679.
— Faptele şi presumţiile din care resultă nov. trebue însă să dovedească în mod neîndoelnic intenţia părţilor de a nova, 680.
— Aceasta e o chestie de fapt de suverana apreciare a judecătorilor fondului, 680.
— Curtea de Casaţie cercetează însă şi controlează în drept dacă faptele, aşa cum sunt stabilite, întrunesc saŭ nu caracterele legale ale novaţiei, 680, t. şi n. 4.
— Efectele novaţiei (Principii generale), 681 urm.
— Stêngerea privilegiilor şi ipotecelor care garantau vechea creanţă, 682, 683.
— Părţile pot însă prin derogare de la dreptul comun să convie că privilegiile şi ipotecile care garantau vechia creanţă să garanteze şi pe acea nouă, 683 urm.
— Această excepţie nu se aplică la fidejusiune, 685.
— Această convenţie trebue să fie expresă şi să se facă prin însuş actul de novaţie, 683, 684.
— Ea necesitează consimţimêntul debitorului primitiv (Controversă), 686—688.
— Necesitatea consimţimêntului fidejusorului, 688.
— Reserva ipotecei vechi nu are nevoe de a fi consimţită prin act autentic, 689.
— Dacă nov. are loc prin schimbarea debitorului, creditorul nu poate nici prin o reservă expresă să facă să treacă privilegiile şi ipotecele primitive asupra bunurilor noului debitor, 685, 686.
— Efectele novaţiei în privinţa codebitorilor solidari şi a fidejusorilor, 689 urm.

— Casul în care ar exista mai mulţi fidejusori, 691, 692.
— Delegaţie, 692—701. Veḍi acest cuvênt.
— Regulele de drept internaţional aplicabile la novaţie, 700, 701.

O

OBLIGAŢIE (definiţie), t. V, p. 6.
— Divisiunea obligaţiilor, t. VI, 5.
— Diferilele modalităţi sub care oblig. pot fi contractate, 21.
OBLIG. ALTERNATIVE, 137—155.
— Definiţia oblig. alternative, 138.
— Deoseb. între oblig. alternativă şi termenul alternativ, 138, 139.
— Intre oblig. alternativă şi acea conjuntivă, 134.
— Intre oblig. alternativă şi acea cu clausă penală, 265, t. şi n. 2.
— Intre oblig. alternativă şi acea facultativă, 135—137.
— O oblig. alternativă poate deveni facultativă, 137.
— Ea poate deveni pură şi simplă, 139.
— Oblig. alternativă poate fi compensată cu o oblig. pură şi simplă, 737.
— Oblig. de a face sau de a nu face nu este alternativă, ci pură şi simplă, 337, 338.
— In oblig. alternativă ambele lucruri sunt datorite; prin remiterea însă numai a unuia din lucruri, debitorul este liberat *(Duo sunt in obligatione, una vero in solutione)*, 138.
— Consecinţele care resultă din împrejurarea că ambele lucruri sunt datorite, 140.
— 1° Natura oblig. atârnă de natura obiectului asupra căruia poartă alegerea, 140.
— 2° Până la alegerea lucrului, creditorul are numai un drept de creanţă şi proprietatea nu se transmite de cât la determinarea prin alegerea lucrului (Controversă), 140.
— Consecinţele care resultă din principiul că creditorul nu devine proprietar de cât la determinarea lucrului prin alegere, 141.
— Risco şi pericolul lucrului datorit sub alternativă este pe sama creditorului (Controversă), 141, 142.
— Efectele oblig. alternative în privinţa alegerei şi perderei lucrului promis, 142 urm.
— Alegerea lucrului datorit sub alternativă, 142—149.
— Ea aparţine în principiu debitorului, dacă n'a fost acordată în termeni *expreşi* creditorului, 142, 143.
— Expresiunele din care poate să resulte dreptul de opţiune p. creditor, 143.
— Oferta de plată şi consemnarea lucrului datorit sub alternativă, 145, 571.

— Casul în care moştenitorii debit. sau creditorii ori moştenitorii lor nu se înţeleg asupra alegerei, 143.
— Modul cum se manifestă alegerea, 144.
— Indivisibilitatea plăţei, 144.
— Predarea sau cererea unei părţi a lucrului datorit, 145.
— Irevocabilitatea alegerei făcută în cunoştinţă de causă, 145.
— Casurile în care regula irevocabilităţei nu este aplicabilă, 145.
— Casul în care debit. sub alternativă a plătit un lucru din eroare (acţiune în repetiţie), 146.
— Casul în care creditorul a plătit alt lucru de cât acel datorit (restituirea lucrului primit şi cererea celuilalt), 146.
— Casul în care lucrul ales de creditor este afectat de viciuri ascunse (Controversă), 146.
— Casul în care debitorul a plătit din eroare toate lucrurile datorite sub alternativă (Controversă) 147.
— Alegerea odată făcută nu are efect retroactiv (Controversă), 147—149.
— Perderea lucrului datorit sub alternativă, 149—155.
— Casul în care perderea s'a întâmplat din culpa debitorului, 151 urm.
— Casul în care perderea totală sau parţială se datoreşte faptului creditorului, 155.
OBLIG. COMPUSĂ ŞI OBLIG. SIMPLĂ, 133.
OBLIG. CONDIŢIONALE.—V. *suprà, Conditie.*
OBLIG. CONJUNCTĂ, 156, 222, 232, 637, 711.
— Oblig. conjunctă se divide între debitori şi între creditori afară de casurile de solidaritate şi de indivisibilitate, 156, 157.
— Restituirea titlului original făcută debitorului de un creditor conjunct, 711.
OBLIG. CONJUNCTIVĂ.—Debitorul nu se poate libera de cât plătind toate obiecte datorite, 133, 134.
— Deoseb. între oblig. conjunctivă şi acea alternativă, 134.
OBLIG. CU CLAUSĂ PENALĂ, 256—287.
— Definiţia clausei penale *(stipulatio pœnæ)*, 256.
— In ce poate să consiste clausa penală (într'un fapt, abstenţiune, şi chiar într'un lucru), 256, n. 2.
— Ea poate să consiste şi în prestaţia unui lucru indivisibil, 271.
— Prin stipularea unei clause penale, părţile hotăresc de mai înainte daunele compensatorii sau moratorii, 256, 257, 737.
— Clausa penală poate fi stipulată nu numai într'o convenţie, dar şi în un testament, 257, 384, n. 2. Cpr. C. Bucureşti. *Dreptul* No. 40 din 1894.
— Într'o împărţeală, într'un compromis, etc., 268, 269.
— Hotărîrele judecătoreşti nu pot însă fi sancţionate prin o clausă penală, 384, n. 2. V. *Hotărîri.*

— Clausa penale fiind o oblig. accesorie, nulitatea oblig. principale atrage nulitatea clausei penale, 258, 259, t. şi n. 1.
— Nulitatea clausei penale nu atrage însă pe acea a oblig. principale, 264, 265.
— Clausa penală nu poate asigura executarea unei promisiuni de căsătorie, 260 t. şi n. 1 şi t. V, p. 459, t. şi n. 3. V. *Promisiuni de căsătorie.*
— Nici acea a unei oblig. contrară ordinei publice şi bunelor moravuri, 260, n. 1.
— De ex. a convenţiei dintre soţi de a nu se despărţi, 260, n. 1.
— In toate aceste casuri, nulitatea conv. principale atrage pe acea a clausei penale, 260, t. şi n. 1.
— Casurile în care clausa penală poate fi validă, de şi oblig. principală n'ar putea fi executată, 261—264.
— Casul în care s'a promis faptul altuia, 264.
— Casul în care clausa penală validează oblig. menită a nu produce nici un efect, 264.
— Deoseb. între oblig. cu clausă penală şi acea alternativă, 265, n. 2.
— Intre oblig. cu clausă penală şi acea facultativă. 136; 265, n. 3.
— Intre oblig. cu clausă penală şi acea sub condiţie potestativă din partea debitorului, 265.
— Debitorul nu are în principiu alegerea de a executa oblig. principală sau de a plăti penalitatea 265, 266.
— Casurile în care debitorul poate plăti penalitatea în locul oblig. principale, 266, n. 1.
— La caz de oblig. divisibilă, penalitatea se va plăti numai de debitorul care a contravenit oblig. şi numai până la concurenţa plăţei ce el are în oblig. principală, afară de casul prevĕdut de art. 1072, § 2, 233.
— Creditorul are însă facultatea de a cere, după alegerea sa, îndeplinirea oblig. principale sau acea a penalităţei, 266.
— El poate cere îndeplinirea oblig. principale, chiar după ce ceruse mai întâi penalitatea, 266, n. 4.
— Creditorul nu poate în principiu cere şi penalitatea şi executarea oblig. principale, 267.
— Casurile în care el poate cere şi penalitatea şi executarea oblig. principale (Stipularea clausei penale p. simpla întârdiere a executărei oblig.), 267.
— Cumulul penalităţei şi a execut. oblig. poate fi admis prin convenţia expresă sau tacită a părţilor, 268.
— La caz de îndoială, cumulul nu va avea loc (art. 983), 268.
— In contractele de transport se poate tot-deauna cere şi clausa penală şi executarea transportului (art. 439 C. com.), 268.
— Clausa penală nu poate în principiu fi modificată de judecători, dacă a fost stipulată în contractele în care ea nu este oprită, 269.

— Casul excepțional prevĕḍut de art. 439 C. com., 269, n. 2.
— Casurile excepționale în care penalitatea poate fi modificată de judecători (Imprumuturi bănești și prestațiuni în natură), 269, 270.
— Casul în care oblig. principală a fost executată în parte permite de asemenea judecătorilor de a micșora clausa penală, chiar dacă ar fi vorba de o oblig. indivisibilă, 270, 271.
— Penalitatea nu va fi micșorată de cât ori executarea parțială nu aduce nici un folos creditorului, 270. V. *infrà*, *Pictor*.
— Casurile și modul după care clausa penală devine exigibilă, 271 urm.
— Creditorul poate cere clausa penală, fără să dovedească că a suferit vre-o pagubă, 271, 345, 384.
— Debitorul trebue să fie pus în întărḍiere, 271, 272.
— Dacă oblig. consisă în a da sau în a face, debit. va fi pus în întărḍiere prin o somație extra-judiciară sau prin cererea în judecată, 272.
— Dacă oblig. consistă în a nu face, penalitatea va fi datorită prin simplul fapt al călcărei oblig., 272.
— Aceiaș soluție este aplicabilă de câte ori oblig. de a da sau de a face nu poate fi îndeplinită de debitor de cât într'un timp oare care, pe care, el l'a lăsat să treacă, 273.
— In toate celelalte cazuri, debitorul nu datorește clausa penală de cât în urma punerei sale în întărḍiere, 273.
— Dacă oblig. este cu termen, debit. nu poate fi pus în întărḍiere de cât în urma expirărei termenului, 273, n. 4.
— P. ca clausa penală să fie datorită se mai cere încă ca inexecutarea oblig. să fie imputabilă debitorului, 274.
— Efectele clausei penale în privința moștenitorilor debitorului, 274—276.
— Casul în care clausa penală consistă în bani, 275.
— Intr'un lucru indivisibil, 275.
— Casul în care inexecut. oblig. se datorește faptului moștenitorilor, 275, 276.
— Casul în care obligația principală este indivisibilă, 276—287.
— Casul în care oblig. principală este divizibilă, 278—280.
— Casul în care oblig. cu clausă penală a fost stipulată în folosul mai multor creditori, sau în folosul unui creditor unic, care a lăsat mai mulți moștenitori, 280, 281.
— Casul în care oblig. principală este divisibilă, 280.
— Casul în care ea este indivisibilă, 281.
— Modificările aduse clausei penale prin legea din 20 fevr. 1879, 281—287.
— Ea este oprită numai în contractele de împrumut și de prestațiuni în natură, putênd fi stipulată în toate celelalte contracte, 185, t. și nota 1; 282 urm., 399, n. 4; V. *Munci agricole*, *Prestații în natură*, etc.

— Dreptul judecătorilor de a anula clausa penală ascunsă sau deghisată, 286, 383, 393.
— Dreptul aceluia care ar fi plătit o clausă penală de a o cere înapoi, 287.
— Clausa penală fiind de ordine publică, este aplicabilă şi străinilor, 413.
— Oblig. cu clausă penală este supusă compensărei conform dreptului comun, 737.
— Intre două oblig. din care una este garantată prrn o clausă penală, şi alta negarantată, imputaţia plăţei se va face asupra celei dintăi, 546. V. *Plata (Imputaţie).*
OBLIG. COMERCIALE.—V. *Materie comercială.*
OBLIG. DE A DA.—V. *Oblig. (Efectul lor).*
OBLIG. DE A FACE.—V. *Oblig. (Efectul lor).*
OBLIG. DIVISIBILE ŞI INDIVISIBILE, 220—255.
— Dificultatea materiei oblig. divisibile şi indivisibile, 220.
— Critica exagerată a textelor care se ocupă de oblig. divisibile şi îndivisibile. 220, t. şi n. 3.
— Codurile Calimach şi austriac în această privinţă, 220, 221.
— Noul Cod german, 221, n. 1.
— Chestiunea divisibilităţei sau indivisibilităţei oblig. nu presintă nici un interes practic de câte ori nu există de cât un debitor şi un creditor, 221, 222, 231, 232.
— Caracterele distinctive ale oblig. divisibile şi indivisibile, 222—231.
— Când o oblig. este divisibilă sau indivisibilă, 223—225.
— Oblig. de a face sau de a nu face sunt în genere indivisibile, 223—225.
— Constituirea unei servituţi (oblig. indivisibilă), 225, 226.
— Oblig. alimentară nu este însă indivisibilă (Controversă), 227, t. şi n. 7.
— Compensaţia oblig. indivisibile, 768, 769.
— Novarea lor, 249 nota, 675.
— Remiterea titlului creanţei făcută unuia din debitorii unei oblig. indivisibile, 719.
— Indivisibilităţile admise de autori, după Dumoulin (Molineus) şi Pothier (Indivisibilitate absolută, *re aut natura;* indivisib. de obligaţie, *obligatione;* indivisib. de plată, *solutione tantum*), 225, 226.
— Indivisibilitatea absolută *(re aut natura)*, 226, 227.
— De ex., oblig. de a constitui un drept de trecere sau de vedere, o ipotecă un amanet, o anticresă, de a delasa un imobil ipotecat, de a comunica un act, de a da socoteli, de a face sau a nu face o călătorie, de a face apel, recurs, etc. 226, 227.
— Indivisibil. care resultă din voinţa părţilor *(obligatione)*, 227—230.
— Exemple de oblig. indivisibile după voinţa părţilor (arendarea sau închirierea unui imobil făcută la mai multe persoane), 157 nota, 228 229.

Oblig. mai multor antreprenori de a clădi un imobil, 227, 228.
— Oblig. luată de o persoană de a da altuia o bucată de loc p. facerea unei construcţii *(fundum tradi ad certum finem)*, 229, 230.
— Indivisibilitatea *solutione tantum*, 230, 231.
Exemple de oblig. indivisibile *solutione tantum*, 230.
— Deosebire între oblig. indivisibilă *solutione tantum*, şi acea indivisibilă *re aut natura* şi *obligatione*, 230, 231.
— Efectele oblig. divisibile, 231—232.
— Oblig. conjunctă, 232.
— Cesiunea unei părţi de creanţă, 232.
— Casul în care creditorul sau moştenitorul s'a sevêrşit din viaţă lsând mai mulţi moştenitori, 232, 233.
— Consecinţele care resultă din lipsa de legătură între creditorii sau debitorii unui lucru divisibil, 233.
— In privinţa suspendărei sau întreruperei prescripţiei, 233.
— Casul în care oblig. a fost contractată sub o clausă penală, 233.
— Combinarea art. 1060 cu art. 786, 233 şi t. III, p. 608, n. 1.
— Excepţii la principiul divisibilităţei datoriilor între moştenitorii debitorului, şi casurile în care moştenitorii debitorului sau unul din ei pot fi urmăriţi p. totalitatea unei datorii divisibile (art. 1061), 234—242.
— Principiul relativ la divisiunea datoriilor remâne intact în privinţa moştenitorilor creditorului, 235, n. 1.
— Efectele obligaţiei, 242, 243.
— Efecte în privinţa debitorului, 243—247.
— Efecte în privinţa creditorului, 247—249.
— Efecte comune atât debitorului cât şi creditorului, 249—253.
— Efectele lucrului judecat în materie de oblig. indivisibile (Controversă), 250—252.
— Efecte în privinţa prescripţiei, 249, 250.
— Efecte în privinţa peremţiunei, 252.
— Deosebiri între indivisibilitatea şi solidaritatea, 175, 176, 253—255.
OBLIG. FACULTATIVE, 135—137, 485, n. 1.
— Definiţie, 135.
— Oblig. facultative se găsesc foarte des în testamente, 135, t. şi n. 3.
— Casul art. 1792, 135.
— Deoseb. între obligaţia facultativă şi acea alternatvă, 135—137.
— Intre oblig. facultativă şi acea cu clausă penală, 136, 265, t. şi n. 2.
— Compensarea oblig. facultative cu oblig. pure şi simple, 737.
— Oblig. alternativă poate deveni facultativă, 137,

OBLIG. MORALE (sau de conştiinţă).
— Deosebire între obligaţiile morale şi acele naturale, t. V, p. 7 şi t. VI, 77 şi n. 4.
— Oblig. morale nu pot fi novate, 18, 673. V. *Novaţie.*
— Nici confirmate, 19, nota. V. *Confirmare.*
OBLIG. MULTIPLĂ, 155.
— Oblig. multiplă conjunctă, 155, 174.
— Oblig. multiplă disjunctă, 156 nota.
— Oblig. multiplă solidară, 155, 177.
OBLIG. NATURALE, 5—21.
— Definiţia oblig. naturale, 67.
— Bibliografie în materie de oblig. naturale, 6 n. 1.
— Causele oblig. naturale, 8—15.
— Când există sau nu există oblig. naturală (chestie de apreciare), 9.
— Exemple de oblig. naturale, 9 urm.
— Datoriile care resultă din joc sau prinsoare, cu excepţie însă p. jocurile care contribuesc la exerciţiul corpului, 9, t. şi n. 3.
— Plata unor dobêndi nestipulate sau mai mari de cât acele stipulate (art. 1588), 10, t. şi n. 1.
— Oblig. părinţilor de a'şi înzestra şi căpătui pe copiĭ lor, 10, 11.
— Datoria de a recunoaşte şi de a resplăti serviciile prestate, 11.
— Oblig. la care remâne supus falitul concordator de a despăgubi integral pe creditorii care au consimţit la concordat, 11.
— Angajamentele contractate de un incapabil (Controversă), 11, 12.
— Excepţia care resultă din lucrul judecat, din prescripţie, etc. (Controversă), 12, 13.
— Convenţiile sinalagmatice făcute în violarea art. 1179, 1180 (Controversă), 13, 14.
— Actele solemne a căror forme n'au fost observate (Controversă), 14, 15. V. *suprà*, *Legate (verbale)* şi *infrà*, *Testament.*
— Legate verbale (Controversă), 14, 15.
— Datoriile contractate la cârciumă nu mai sunt astăzi naturale, după cum erau sub cutuma Parisului (art. 128), 9, n. 3.
— Efectul obligaţiilor naturale.—Ceea ce a fost plătit de bună voe, adecă în cunoştinţă de causă, în basa unei oblig. naturale, nu mai poate fi cerut înapoi, 15—17, 433.
— Acel care nu are de cât o creanţă naturala nu poate deci să ajungă indirect la plată prin exerciţiul dreptului de retenţie. 17. V. *Drept de retenţie.*
— Debitorul poate deci confirma tacitamente, plătind ceea ce datoreşte *naturaliter*, fără însă a putea confirma în mod expres, 18, 19.

— Dacă debitorul poate să'şi recunoască o oblig. naturală, dând un amanet sau o ipotecă (Controversă), 19.
Quid în privinţa fidejusiunei ? (Controversă), 19, 20.
— Oblig. luată de debitor sau de moştenitorii sei de a plăti o oblig. naturală prin o scrisoare (Controversă), 20.
— Compensaţia legală nu este admisă în materie de oblig. naturale, 20, 747.
— Ci numai acea convenţională, 21 nota.
— Oblig. naturale pot însă fi novate cu excepţie p. acele care resultă din joc sau prinsoare (Controversă), 17, t. şi n. 4; 18, 672, 673, t. şi nota.
— Ele nu sunt supuse imputaţiunei legale, pentru că ele nu sunt nici odată exigibile, 543, 544. V. *infrà, Plata (Imputaţie).*
OBLIG. PURĂ ŞI SIMPLĂ, 21 urm., 532, n. 3.
— Oblig. de a face sau de a nu face este o oblig. pură şi simplă, ear nu alternativă, 337.
— Oblig. pură şi simplă poate fi compensată cu o oblig. alternativă, 737.
— Cu o obligaţie facultativă, 737.
— In oblig. pure şi simple, termenul poate fi tacit şi se resulte din împrejurările apreciate de judecători, 22.
— Ea poate fi transformată în o obligaţie cu termen de câte ori judecătorii vor acorda un termen de graţie debitorului, 22.
OBLIG. SOLIDARE, 155—220.
— Oblig. este solidară când fie-care creditor are dreptul de a cere întreaga creanţă (Solidaritate activă), sau când fie-care debitor este obligat a plăti datoria întreagă (Solidaritate pasivă), 157.
— Modurile de stabilire ale solidarităţei active şi pasive (Stipularea ei în mod expres), 158.
— In materie comercială, solidaritatea este presupusă până la dovada contrară (art. 42 C. com.), 158, n. 1.
— Solidaritatea poate fi stipulată nu numai prin o convenţie, dar şi prin un testament. 158 t. şi n. 3.
— Ea nu poate fi stipulată în materie de munci agricole (prestaţii în natură) 175; 286, n. 1. V. *Munci agricole, Prestaţii în natură*, etc.
— Cuvintele obicinuite prin care se stipulează solidaritatea, 159.
— Dacă există sau nu solidaritate (chestie de fapt), 159, n. 2.
— Solidaritatea prin renunţarea la beneficiul de divisiune sau discuţiune, 159.
— Solidaritatea pasivă, nu însă şi acea activă, resultă une-ori din lege şi se dice, în asemenea caz, legală, 160, 175.
— Enumerarea casurilor de solidaritate legală, 160.
— Unii ar voi ca solidaritate legală să fie când perfectă, când imperfectă; această teorie este însă inadmisibilă şi nu era cunoscută nici de Pothier, 161, 219 t. şi n. 2.

SOLIDARITATEA ACTIVĂ (între creditori), 161—174.
— Când oblig. este solidară între creditori, 161.
— Solidaritatea este compatibilă cu divisibilitatea şi divisiunea creanţei, 161, n. 3.
— Condiţiile cerute pentru ca să existe solidaritate activă, 162.
— Solidaritatea activă nu atrage neaparat pe acea pasivă, 162.
— Efectele solidarităţei active, 163 urm.
— Fie-care creditor este în drept a cere plata integrală a creanţei, 165.
— Acest drept aparţine şi moştenitorilor creditorilor, 165, n. 2.
— Creditorii solidari sunt presupuşi astădi a fi, în cât priveşte raporturile dintre ei, în societate sau în comunitate, 165, 166.
— Această presumţiune poate însă fi resturnată prin dovada contrară, 166.
— La Romani, întreaga creanţă aparţinea creditorului celui mai diligent, 164, 165.
— Fie-care din creditori este în drept de a cere plata integrală a creanţei şi plata făcută unuia din eî liberează pe debitor faţă de toţi, 166, 167.
— Debitorul mai este încă liberat faţă de toţi creditorii prin perderea fortuită a lucrului datorit, 167 n. 1.
— Din momentul însă ce unul din creditori a făcut în potriva debitorului o cerere în judecată, acesta nu mai poate face plata de cât creditorului reclamant, 167, 168.
— Remiterea datoriei făcută de unul din creditorii solidari nu liberează pe debitor de cât pentru partea acestui creditor, 168.
— Soluţia contrară era admisă la Romani, 164, 168.
— Restituirea titlului original a creanţei făcută de unul din creditorii solidari este însă oposabilă tuturor creditorilor, 711.
— Jurĕmêntul dat debit. de unul din creditorii solidari şi prestat, nu liberează pe debitor de cât p. partea credit. care a deferit jurămêntul (art. 1216), 168, 169.
— Jurămêntul dat de debitor unuia din creditorii solidari şi refusat de acesta, liberează pe debitor numai pentru partea creditorului care a refusat de a jura (art. 1217), 169.
— Jurămêntul dat de unul din creditorii solidari şi refusat de debitor, sau jurĕmêntul prestat de creditor după propunerea debitorului, foloseşte din contra tuturor creditorilor solidari (art. 1218, § 1) 169.
— Efectele lucrului judecat faţă cu unul din creditorii solidari, 169, 170.
— Casul în care hotărîrea a fost dobêndită în contra debitorului, 170, 171.

— Unul din creditorii solidari nu poate să noveze întreaga creanţă solidară, ci numai partea sa, 171, 675.
— Creditorii care n'au luat parte la novaţie n'o pot opune debitorului (Controversă), 171.
— Debitorul nu poate să opue unuia din creditorii solitari compensaţia sumei datorite lui de ceialalţi creditori, 172.
— Aceiaş soluţie este aplicabilă şi în privinţa confusiunei, 172.
— Ori ce act care întrerupe prescripţia în privinţa unuia din creditorii solidari foloseşte tuturor creditorilor (art. 1036), 172. V. *Prescripţie.*
— Renunţarea la prescripţia dobêndită ce ar face debitorul în folosul unuia din creditorii solidari foloseşte tuturor creditorilor, 173.
— Suspendarea prescripţiei în privinţa unuia din creditori nu foloseşte însă celorlalţi (Controversă), 173.
— Casul în care soluţia ar fi alta (art. 643), 173.
— Punerea în întârdiere făcută de unul din creditorii solidari foloseşte celorlalţi, 173, 174.
— Stipularea unei siguranţe reale din partea unuia din creditori foloseşte celorlalţi, 174.
SOLIDARITATE PASIVĂ (între debitori), 174 urm.
— Foloasele solidarităţei pasive, 175.
— Solidaritatea pasivă poate fi legală, 160, 175.
— Definiţia solidarităţei pasive, 175.
— Deosebire între oblig. solidară şi acea indivisibilă, 175, 176, 253 urm.
— Condiţiile cerute p. ca să existe solidaritatea pasivă, 176, 177.
— Solidaritatea are loc chiar dacă oblig. ar fi supusă unei clause de anulare pentru viciuri de consimţêmênt sau incapacitate, 178.
— Efectele solidarităţei pasive, 178 urm.
— Raporturile debit. solidar cu creditorul, 178 urm.
— Creditorul poate cere plata de la acela care va voi din debitori, 179 urm.
— Creditorul nu poate însă să dividă datoria, 182.
— Culpa unuia din debitori este oposabilă celorlalţi codebitori, 183, 184.
— Numai debitorul în culpă datoreşte însă daune, 184.
— Temeiul acestei distincţiuni făcute după Dumoulin şi Pothier, 184.
— Casul în care convenţia părţilor ar fi stipulat o clausă penală p. casul perderei lucrului imputabilă unui din debitori. (Daunele pot, în asemenea caz, fi cerute chiar de la codebitori care n'ar fi în culpă, 185.
— Dacă lucrul a perit prin caz fortuit înaininte de punerea în întârdiere, toţi debitorii vor fi liberaţi (art. 1156), ear dacă perderea lui a provenit din culpa tuturor, sau în

urma punerei lor în întârdiere, toţi vor fi de o potrivă responsabili, 185.
— Casul în care lucrul datorit a perit prin culpa sau faptul unuia din debitorii nesolidari, 820. V. *Perderea lucrului datorit.*
— Acţiunea sau urmărirea îndreptată contra unuia din debitorii solidari întrerupe prescripţia contra tuturor, 186.
— Recunoaşterea datoriei din partea unuia din debitori este oposabilă celorlalţi, 186.
— Actele intreruptive de prescripţie făcute contra unuia din moştenitorii unui debitor solidar nu întrerup prescripţia contra celorlalţi comoştenitori, 186.
— Cererea de dobêndă făcută contra unuia din debitorii solidari, face să curgă dobêndа *erga omnes*, 187, 188, 405. V. *Punerea în întârdiere*
— Mandatul care există între codebitorii solidari (art. 1056), 188 urm.
— Efectele lucrului judecat faţă cu unul din codebitorii solidari, 190, 191, 196.
— Excepţiuni personale unuia din debitori, 191.
— Efectele casărei admise în folosul unuia din debitorii solidari, 191.
— Renunţarea la apel din partea unuia din debitorii solidari nu împedică apelul acelora care n'aŭ renunţat, 192.
— Apelul interjectat de unul din debitorii solidari foloseşte celorlalţi, 192, 193.
— Apelul interjectat de creditor contra unuia din debitorii solidari nu este oposabil celorlalţi debitori, 193.
— Jurământul deferit de creditor unuia din debitorii solidari asupra fiinţei datoriei, nu însă asupra faptului solidarităţei, şi prestat de acest debitor, ca şi jurământul refusat de creditor după propunerea debitorului, foloseşte codebitorilor sêi (art. 1218), 193, 197.
— Jurământul refusat de debitorul solidar după propunerea creditorului, sau prestat de creditor după propunerea unuia din debitori, nu este din contra oposabil celorlalţi debitori, 193, 194.
— Diferitele mijloace de apărare ce codebitorii solidari pot opune creditorului, 194, 195.
— Mijloacele de apărare comune tuturor debit., 195 urm.
— Lipsa de causă sau ilicitatea causei oblig., poate fi opusă de fie-care debitor, 196.
— Plata, novarea sau remiterea datoriei solidare, poate de asemenea fi invocată de toţi debitorii, 196.
— Perirea prin caz fortuit a lucrului datorit solidaricește, 197, 820. V. *infrà, Perderea lucrului datorit.*
— Debitorul solidar poate să opue compensaţia pentru sumele ce creditorul datoreşte codebitorului sêu, 197, 198, 766—768.

— El poate să consimtă subrogaţia, 607. V. *Plata prin subrogaţie.*
— Mijloacele de apărare personale, 199 urm.
— Descărcarea unuia din debitorii solidari făcută de creditor, 199.
— Confusiunea care se îndeplineşte când unul din debitorii solidari moşteneşte pe creditor, sau *vice-versa*, stînge datoria numai pentru partea acestui codebitor, 210, 810.
— Mijloacele de apărare pur sau curat personale, 200, 201.
— Raporturile codebitorilor solidari între ei, 201—208.
— Impărţirea datoriei solidare de drept între toţi debitorii, 202, 203.
— Această împărţire se face în principiu în porţiuni egale, dacă nu s'a stabilit contrariul, 203.
— Pentru ca un codebitor să aibă recurs în contra celorlalţi, el trebue să fi plătit datoria comună în totul sau măcar în parte, 204.
— Casul în care recursul debitorului ce a făcut plata poate fi declarat neîntemeiat, 204.
— Exercitarea recursului debitorului prin acţiunea *mandati*, 204, 205.
— Prin acţiunea care aparţine creditorului, 205.
— Prin acţiunea *negotiorum gestorum*, 205.
— Dacă unul din codebitori este insolvabil, perderea causată prin insolvabilitatea acestuia se împarte cu analogie între ceialalţi codebitori solvabili şi între acel care a făcut plata (art. 1053, § 2), 206, 207, 638.
— Codebitorul care a plătit datoria nu se va putea deci prevala de subrog. legală de cât pentru recursul seŭ divisat contra fie-căruia din codebitorii sei, 638, 639.
— Remiterea solidarităţei făcută de creditor unuia sau mai multor din debitori, nici nu foloseşte, nici nu strică celorlalţi, 207.
— Casul în care unul din debitori a fost descărcat numai de solidaritate, 207, 208.
— Casul în care unul din debitori a fost descărcat de însuş datoria, 208.
— Casurile care lăsând să subsiste datoria, pot să facă să înceteze solidaritatea sau să modifice efectele ei, 208 urm.
— Moartea unuia din debitorii solidari care lasă mai mulţi moştenitori, 208, 209.
— Remiterea solidarităţei, 209, 210.
— Remiterea expresă a solidarităţei, 210, 211.
— Cuvintele obicinuite din care resultă această remitere, 211.
— Indoeala se interpretă în contra debitorului, pentru că solidaritatea odată dovedită, el trebue să stabilească remiterea ei, 211.
— Remiterea solidarităţei făcută numai unuia din debitori, nu'i foloseşte de cât lui, 211.

— Remiterea datoriei făcută unuia din debitorii solidari liberează din contra pe ceialalți codebitori, dacă creditorul nu'și a făcut reservă în privința lor, 196, 212, 718.
— Remiterea tacită a solidarității, 213—218.
— Condițiile cerute pentru ca să existe remiterea tacită a solidarității, 216.
— Art. 1682 de la fidejusiune nu se aplică la solidaritate, 217.
— Casurile în care acest text este aplicabil la solidaritate, 218.
— Inexistența unei solidarități imperfecte născocită de doctrină, 161, 218—220.
OBLIG. CU TERMEN, 104—133.
— Pot fi novate, 672.
— Definiția termenului, 105.
— Termenul suspensiv și extinctiv, 105, 106.
— Termenul extinctiv operează de drept, 107.
— Termenul suspensiv nu are nici odată efect retroactiv, 107, 111.
— Termenul cert și necert, 105, n. 1.
— Termenul tacit (oblig. de a face), 22.
— Termenul alternativ (Deoseb. între termenul alternativ și oblig. alternativă), 138, 139.
— In contracte, nici o deosebire nu există între termenul cert și necert *(dies incertus)*, pe când în materie de legate, termenul necert produce efectul unei condiții, 24, n. 1 ; 106, nota și t. IV, p. 580, t. și n. 1.
— Casul în care termenul constitue o condiție și în materie de contracte, 106 nota.
— Termenul resolutor (Deosebire între termenul resolutor și condiția resolutorie), 73 nota.
— Termenul de drept, 107.
— Renunțarea la termenul de drept prin imputația plății, 532.
— Termen conveațional (expres sau tacit), 107, t. și n. 4.
— Termen de grație, 22, 107, 108 ; 501—512. V. *Termen de grație*.
— Casurile în care judecătorii nu pot acorda termene de grație (materie comercială), 108, 509.
— Pact comisor expres, 509. V. *suprà, Condiție*.
— Desființarea termenului de grație în Codul italian și în alte legiuiri străine, 108, 593, n. 2.
— Deosebire între termenul de drept și acel de grație, 108, n. 1 ; 507, n. 1 și 2 ; 748, 749.
— Deoseb. între termen și condiție, 108, 109, 111.
— Risco și pericol în materie de oblig. cu termen, 109.
— Debitorul care a plătit înainte de termen nu poate exercita acțiunea în repetiție, 109, 110.
— Casul în care debitorul a plătit prin anticipație în necunoștința termenului (Controversă), 110.

— Acţiunea în repetiţie în privinţa procentelor sau a scontului capitalului (Controversă), 111.
— Casurile în care debitorul care ar fi plătit prin anticipaţie şi din eroare are acţiunea în repetiţie. 111.
— Efectele termenului în urma expirărei lui, 113—118.
— Momentul când termenul se consideră ca ajuns la scadenţă, 114.
— Actele de urmărire nu pot fi executate de cât a doua ḑi după expirarea termenului, *dies ad quem* aparţinênd toată debitorului, 114, 361.
— *Dies a quo* nu face parte din termen, 114, 115.
— Aplicarea acestui principiu la cambii, la dreptul de a face opoşiţie, apel, recurs, etc., 115.
— Casurile în care ḑiua *a quo* este cuprinsă în termen, 115.
— Termenul socotit pe oare —Cum se socoteşte oara, 115.
— Termenul socotit pe ḑile. — Cum se socoteşte ḑiua, 115, 116.
— Cum se socoteşte termenul de 24 oare, 48 oare, etc., 116.
— Termenul însemnat cu lunele, cu septămânele, 116. V. *Calendar*.
— Termenul însemnat cu anii.—Cum se socoteşte anul, 117.
— Prorogarea termenului, 118.
— Persoanele în favoarea cărora termenul este stipulat, 118—122.
— Termenul se presupune stipulat în favoarea debitorului, 118, 119.
— Creditorul poate însă dărâma această presumţiune, 119.
— Casurile excepţionale în care termenul este stipulat în interesul creditorului, 119, 122.
— De câte ori el este stipulat în favoarea creditorului, acesta nu poate fi silit a primi plata înaintea expirărei lui, 122, 436, n. 1.
— Casurile în care termenul este stipulat în interesul debitorului şi a creditorului (împrumut cu dobîndă, cambii etc.), 120, 122.
— Debitorul nu poate fi obligat a plăti înainte de termen, 120, 121.
— Sensul adagiului *Qui doit à terme ne doit rien*, 121.
— Creditorul poate înaintea termenului să facă acte conservatorii, 122 nota.
— El poate să întrerupă prescripţia în privinţa acţiunelor reale (art. 1885, § 2), 122 nota.
— El nu poate însă usa de beneficiul art. 974 (acţiune subrogatorie), ci numai de acel al art. 975 (acţ. pauliană), 122, nota şi t. V, p. 212 şi 241.
— El poate să exercite acţiunea în simulaţie, 122 nota şi t. V, p. 273, n. 3.
— Perderea beneficiului termenului, 123—131.
— Falimentul debitorului, 123, 124.
— Necesitatea unei hotăriri judecătoreşti, 124.

— Insolvabilitatea unui necomerciant (deconfitură), 123, n 1; 126, 499, n. 1 ; 696, 750.
— In asemenea caz, perderea beneficiului termenului are loc de drept (Controversă), 127, t. şi nota.
— Creditorul care ar fi debitorul falitului nu poate opune compensaţia, 124, 125.
— Declararea în stare de faliment a debitorului comerciant produce exigibilitatea tuturor datoriilor sale, nu numai acelor chirografare, dar şi acelor garantate prin privilegii, ipoteci, fidejusiune, etc., 125. V. *Faliment.*
— Numai datoriile falitului sunt însă considerate ca ajunse la scadenţă, nu şi acele ale fidejusorului, 125.
— Faptul moştenitorului debitorului de a primi moştenirea sub beneficiu de inventar nu aduce exigibilitatea creanţelor neajunse la scadenţă, p. că nu dovedeşte insolvabilitatea moştenirei, 127.
— Micşorarea din partea debitorului a asigurărilor ce el dăduse creditorului prin contract, aduce perderea beneficiului termenului, 127.
— Condiţiile cerute pentru existenţa acestei cause de decădere, 127, 128.
— Micşorarea garanţiei creditorului produsă prin caz fortuit nu aduce pentru debitor perderea beneficiului termenului, 128, n. 1.
— Perderea beneficiului termenului nu se aplică la siguranţele care resultă din autoritatea legei (ipotecă legală, privilegiul vênḍătorului), etc., 128, n. 3.
— Instrăinarea imobilului ipotecat p. o creanţă anterioară constitue ea din partea proprietarului acestui imobil o micşurare a siguranţei conferită credit. prin ipotecă ? 129.
— *Quid* în privinţa schimbărilor aduse exploatărei imobilului ipotecat ? 130.
— In privinţa constituirei unui drept real asupra imobilului ipotecat (servitute, a doua ipotecă, etc.), 130.
— Perderea termenului de graţie, 131, 510 urm. V. *Termen de graţie.*
— Efectele perderei beneficiului termenului, 131—133.
— Debitorul a cărui datorie a devenit exigibilă prin anticipaţie nu poate cere o reducere asupra capitalului, ci numai asupra procentelor care ar fi fost cuprinse în capital, 111, 132.
— Exigibilitatea anticipată nu autorisă compensaţia, care nu va putea să aibă loc de cât de la data judecăţei ce constată insolvabilitatea sau celelalte împrejurări, sau din diua de când părţile au recunoscut existenţa acestor fapte, 132, 750.
OBLIG. UNICĂ, 155.
OBLIG. (EFECTUL LOR), 301 urm.
— Efectele comune ori cărei oblig. în genere. (Dreptul

creditorului de a constrînge pe debitor la prestarea lucrului datorit prin ajutorul puterei publice), 301, 302.
— Dreptul creditorului de a cere şi daune, 301.
— Dacă contractul este sinalagmatic, numai partea care şi-a îndeplinit oblig. sa corelativă poate cere executarea oblig. sau daune, 92, n. 5; 301, n. 3.
— Dacă oblig. consistă *in non faciendo*, şi debitorul a contravenit oblig. sale, creditorul poate, pe lîngă daune, să fie autorisat de justiţie a distruge ceea ce debitorul a făcut în violarea dreptului seu (art. 1076), 302, 332, t. şi n. 2.
— Dacă oblig, consistă în a face un lucru *(in faciendo)*, şi debitorul nu'l face de bună voe, creditorul poate, de câte ori oblig. poate fi executată fără faptul personal al debitorului, să fie autorisat de justiţie a aduce el însuş oblig. la îndeplinire cu cheltueala debitorului, 302, 322, t. şi n. 1. V. *infrà, Oblig. de a face sau de a nu face.*
OBLIG. DE A DA, 302, 303.
— Oblig. proprietarului care'şi închiriează farmacia sa altuia este o oblig. de a da, ear nu de a face, 328 nota.
— Efectele oblig. de a da, 303 urm.
— Predarea lucrului, 303 urm., 304.
— Păstrarea lucrului până la predare, 304, 305.
— Păstrarea lucrului presupune că oblig. are de obiect un corp cert şi determinat, 305.
— Pentru a păstra lucrul, debitorul trebue să facă ceea ce este neapărat p. a împedica stricarea totală sau parţială a lucrului şi să nu facă ceea ce ar putea să aducă perderea lui totală sau parţială, 305.
— Această oblig. se preface în daune la caz de inexecutare, dacă inexecutarea se datoreşte culpei debitorului, 305.
— Diligenţa ce debitorul trebue să pue în îndeplinirea acestei obligaţiuni, 305 urm. V. *suprà, Culpă (teoria culpelor).*
— In oblig. de a da, ca şi în acele de a face, debitorul trebue să fie pus în întârdiere, 357 urm.; 365, n. 4. V. *Punerea în întârdiere.*
— In oblig. de a da, plata poate în genere fi făcută de o persoană neinteresată, în numele şi pentru achitarea debitorului, fără consimţemêntul sau chiar ştirea lui, şi creditorul nu poate în principiu s'o refuse, 436, 447. V. *infrà, Oblig. de a face.*
— In oblig. de a da, ca şi în acele de a face, creditorul nu are drept la daune de cât dacă justifică că a suferit vre o pagubă, pe când în oblig. băneşti, el are drept la dobênda legală fără justificarea vre-unei daune, 399.
— Stêngerea oblig. de a da prin perirea corpului cert care făcea obiectul oblig., 816, V. *infrà, Perderea lucrului datorit.*
OBLIG. DE A FACE SAU DE A NU FACE, 327 urm.

— Oblig. de a face sau de a nu face sunt în genere indivisibile, 223 urm. V. *Oblig. indivisibile.*
— Oblig. de a face sau de a nu face nu este o oblig. alternativă, ci o oblig. pură și simplă, 338.
— Oblig. de a face implică în genere un termen pentru aducerea ei la îndeplinire, 22.
— In oblig. de a face, cei de al treilea nu pot să constrîngă pe creditor la primirea prestațiunei datorite de cât atunci când nu s'a contractat în vederea persoanei debitorului *(intuitu personæ)*, 437, 441.
— In oblig. de a face, ca și în acele de a da, debitorul trebue să fie pus în întârdiere, 357 urm. V. *suprà, Oblig. de a da* și *infrà, Punerea în întârdiere.*
— In oblig. de a nu face, debitorul este din contra de drept pus în întârdiere (art. 1078), 368. V. *Punerea în întârdiere.*
— In oblig. de a face, ca și în acele de a da, creditorul, p. a avea drept la daune trebue să justifice că a suferit o pagubă, pe când în oblig. bănești, el are drept la dobênda legală fără a justifica nici o pagubă, 399. V. *infrà, Punerea în întârdiere* și *suprà, Daune interese.*
— Oferta de plată în materie de oblig. de a face sau de a nu face, 573.
— Exemple de oblig. de a face, 327, n. 5.
— Oblig. proprietarului care'și închiriează farmacia sa unei alte persoane, nu este o oblig. de a face, ci o oblig. de a da, 328 nota. V. *Farmacist, Oblig. de a da*, etc.
Quid juris în privința oblig. ce ar fi luat un pictor de a executa un portret? (Controversă), 328, 329 nota.
— Contractul încheiat cu un tipograf pentru tipărirea unei cărți, 330, 331 nota.
— Dispozițiile Codului Calimach în această privință, 330, 331, nota.
— Efectele oblig. de a face sau de a nu face, 331—338.
— Oblig. de a face sau de a nu face se preschimbă în genere în desdăunări, însă creditorul poate s'o aducă la îndeplinire prin alții cu autorisarea justiției și cheltueala debitorului, de câte ori participarea și intervenția personală a acestui din urmă nu sunt neapărate, 302, 332, t. și n. 1.
— El poate de asemenea, tot cu autorisația justiției, să distrugă ceea ce s'a făcut cu călcarea obligațiunei, dacă ceea ce a fost făcut poate fi desfăcut, 302, 332, t. și n. 2. V. *infrà. Oblig. (Efectul lor).*
— Punerea arendașului sau chiriașului în posesiunea imobilului arendat sau închiriat, fără participarea proprietarului, 332, nota 1. V. *suprà, Închiriere.*
— Casurile în care autorisarea justiției poate fi dată mai în urmă, 333.
— Judecătorii n'au numai facultatea, ci sunt obligați a admite cererea creditorului (Controversă), 333.

— Casurile în care oblig. nu poate fi adusă la îndeplinire şi în care numai daunele sunt admisibile, 334.
— Casul în care un pictor s'a obligat a face un portret, 334.
— Oblig. luată de un artist de a cânta sau juca pe scena unui teatru, 334.
— Oblig. de a nu juca pe scena unui anume teatru, 334 335. V. *Artist dramatic.*
— Condamnarea la daune nu poate să constrîngă indirect pe debitor la îndeplinirea oblig. sale, 335, 373, 374. V. *suprà, Daune.*
— Casul în care soţul contra căruia s'a pronunţat divorţul a fost condamnat a restitui copilul născut din căsătorie. Soţul poate el, în asemenea cas, fi condamnat la daune p. fie-care zi de întârziere? 335, n. 3 şi 336 nota.
— Natura oblig. de a face sau de a nu face. (Ea este mobiliară chiar dacă ar avea de obiect un imobil), 338.
— Risco-pericolul în oblig. de a face sau de a nu face *(Res perit debitori*, ear nu *creditori)*, 339.
OBLIG. (STÎNGEREA LOR), 427 urm.
— Stîngerea oblig. de a face sau de a nu face prin punerea debitorului în imposibilitate de a'şi îndeplini oblig. sa (art. 1156), 816, 817. V. *Perderea lucrului datorit.*
— Stîngerea oblig. prin îndeplinirea prestaţiunei promise de debitor, 428.
— Alte moduri de stîngere a oblig., 428, 429.
— Prescripţia este şi ea un mod de stîngere a oblig.? 429, n. 2.
— *Quid* p. condiţia resolutorie ? 429, n. 1.
— Modurile de stîngere ale oblig. de care legea nu vorbeşte, 430, 431.
— Prestarea jurémêntului deferit debitorului nu constitue un mod de stîngere a oblig, 431, n. 2.
— Nici autoritatea lucrului judecat, 431, n. 2.
— Nici survenirea unei împrejurări care ar fi împedicat părţile de a contracta, dacă ele ar fi putut să o prevadă, 432 nota.
V. in privinţa modurilor obicinuite de stîngere ale oblig., *Compensaţie, Confusiune, Novaţiune, Perderea lucrului datorit, Plata, Remiterea datoriei*, etc. In privinţa *anulării* sau *rescisiunei*, ea va fi studiată la începutul tom. al VII-lea.
OFERTA DE PLATĂ ŞI CONSEMNARE, 548—588.
— Oferta se zice reală *(res)*, p. că însuş lucrul datorit trebue să fie oferit creditorului, 548, t. şi n. 5.
— In ce consistă oferta reală, 550, 551.
— Dacă oferta este necesară pentru exerciţiul pactului de rescumpărare, 574, n. 5 ; 575, nota. V. *infrà, Pact de rescumpărare.*
— Pentru a se putea recurge la procedura ofertei reale, debitorul trebue să fi oferit de bună voe plata creditorului şi acesta s'o fi refusat, 550.

— Condițiile cerute p. validitatea ofertei. (Casurile în care datoria are de obiect o sumă de bani), 551 urm.
— Persoana căreia trebue să se facă oferta reală, 552, 553.
— Persoanele care pot face oferta reală, 553, 554.
— Ce trebue să cuprindă oferta, 554, 555.
— Dacă oferta excesivă, adecă care ar fi mai mare de cât suma datorită, este validă sau nu (Controversă), 555, 556.
— Oferta trebue în principiu să fie pură și simplă, debitorul neputênd să adaoge nici o clausă de natură a atinge drepturile creditorului, 556.
— Oferta trebue să fie *reală*, adecă să fie făcută în monetă sunătoare, 556.
— Judecătorii fondului apreciază în mod suveran dacă oferta făcută de debitor este suficientă, 557.
— Oferta trebue să fie făcută în urma expirărei termenului, dacă termenul a fost stipulat în favoarea creditorului, 557.
— Oferta poate fi făcută înainte de termen, dacă termenul a fost stipulat în favoarea debitorului, 557.
— Excepție la acest principiu în materie de cambii (art. 316 C. com.), 557. V. *Cambie*.
— Dacă oblig. este condițională, oferta reală nu poate fi făcută înaintea îndeplinirei condiției, 557.
— Validarea ofertei prin efectul îndeplinirei condiției, 558.
— *Quid* în privința oblig. contractate sub o condiție resolutorie? 557, 558.
— Locul unde trebue să se facă oferta, 558.
— Aplicarea art. 74 Pr. civ. la înmânarea ofertei, 558.
— Casul în care nu s'a determinat nici un loc p. facerea plății, 558, 559.
— Oferta făcută la domiciliul ales, dacă s'a determinat o persoană care să represinte pe creditor, 559.
— In ori ce caz, oferta reală nu poate fi făcută, conform art. 1781, la domiciliul ales în o inscripție ipotecară, asemenea alegere de domiciliu nefiind privitoare la plată, 559, 560.
— Oferta reală nu poate fi nici într'un caz făcută la parchet, 560.
— Nici la bara justiției, în cursul unui proces, 560, t. și n. 4.
— Oferta reală trebue să se facă prin un ofițer public competent (portărel), 560.
— Incheierea unui proces-verbal din partea acestui funcționar, 561.
— Consemnarea sumei oferite, 561 urm.
— Ea nu mai are loc dacă creditorul primește oferta, 562.
— Ce se înțelege prin refus, 562.
— Consemnarea n'are nevoe de a fi autorisată de justiție, 562.
— Dreptul debitorului de a cere ca justiția să valideze oferta, 562, 563.

— Tribunalul înaintea căruia trebue să se facă cererea de validare (Controversă), 563.
— Competința judec. de pace, 563, t, și n. 4.
— Dreptul creditorului de a cere ca justiția să anuleze oferta, 564.
— Momentul când trebue să se facă consemnarea, 564.
— Casurile în care consemnarea poate să aibă loc fără nici o ofertă, 565, 566.
— Locul unde trebue să se facă consemnarea, 566, 567.
— Dobênda sumelor depuse ce plătește casa de consemnație, 567.
— Procesul verbal de depunere, 567.
— Notificarea acestui proces-verbal, 568.
— Excepții la dreptul comun. (Casurile în care datoria are de obiect un corp cert și determinat), 568 urm.
— Casul în care datoria are de obiect un imobil, 568, n. 5.
— Casul în care ea are de obiect o oblig. alternativă, 145, 571.
— Casul în care datoria are de obiect un lucru determinat numai în specia sa *(genus)*, 571, 572.
— Casul în care datoria are de obiect un fapt sau o abstențiune, 372, 373.
— Oblig. consistând *in faciendo*, 573.
— *In non faciendo*, 573.
— Efectele ofertei reale și a consemnațiunei, 573 urm.
— Efecte independent de consemnare (în privința creditorului), 573.
— Retractarea ofertei în privința debitorului, 574,—577.
— Efectele ofertei în privința debitorului, 574—577.
— Efectele ofertei urmate de consemnare, 577 urm.
— Risco-pericolul al lucrului consemnat, 579, 580.
— Riscurile intervenite între ofertă și consemnare (Controversă), 579, n. 4.
— Casul în care portărelul ar fi luat banii oferiți și ar fi fost prădat de tâlhari, 579, n. 4; 580 nota.
— Retragerea sumei consemnate, 580.
— Până la ce moment această retragere poate să aibă loc, 580, 581.
— Creditorii debitorului nu pot retrage suma depusă de dênsul în baza art. 974, 581, 582.
— Poprirea practicată de creditorii debitorului asupra sumei depuse (Controversă), 582.
— Dreptul creditorilor creditorului de a popri suma depusă în socoteala lui, 582.
— Falimentul debitorului declarat înainte de acceptarea creditorului, 582.
— Dobêndirea unei hotărîri definitive prin care oferta și consemnarea s'au declarat bune și valide împedică pe debitor de a retrage suma depusă chiar cu consimțêmêntul creditorului, 582, 583.

— Casul în care hotărîrea care a declarat oferta validă este însă supusă opoziţiei sau apelului, 584.
— Casul în care debitorul revine asupra consemnărei cu consimţĕmêntul creditorului şi'şi retrage suma depusă, 585.
— Efectele acestei retrageri în privinţa creditorului. (El nu mai poate executa privilegiile şi ipotecile care garantau plata creanţei sale), 585.
— Cheltuelele ofertei reale şi a consemnărei (sunt în sarcina creditorului), 586—588.
— Regulele de drept internaţional aplicabile la ofertele reale şi consemnare, 588.
OFIŢER AL STĂREI CIVILE.—V. *Căsătorie.*
OPOSIŢIE.—Este supusă perimărei, 584 nota. V. şi art. 257 Pr. nouă.
— Hotărîrea prin care se perimă un apel, este supusă opoziţiei ?, 584 nota. V. art. 257 Pr. nouă.
— Curtea noastră supremă a decis (24 mai 1900), în unire cu conclusiile noastre, că, apelul fiind devolutiv, Curtea asupra apelului făcut de o parte contra sentinţei trib. prin care i s'a respins opsiţia ca nejustificată, trebue să judece apelul în fond, ear nu să se preocupe dacă trib. bine sau rĕu a respins opoziţia ca nejustificată. V. *Curierul judiciar* din 27 aug. 1900, No. 55.
ORDINE PUBLICĂ.—Ce se înţelege prin ordine publică, t. V, p. 134, n. 2.
— Controlul Curţei de Casaţie în materie de ordine publică, V. C. G. Dissescu (*Dreptul* din 1897, No 44).
OSPĔTĂTORI.—V. *Hangii.*

P

PACTE.—Deosebirea ce Romanii făceau între pacte şi contracte, t. V, p. 5, n. 1 şi 6 nota.
— Astăzi pactele se confund cu contractele, *eodem loco.*
PACT COMISORIU EXPRES, 97—104. V. *suprà, Condiţie*, p. 871.
PACT COMISOR TACIT (CONDIŢIE RESOLUTORIE TACITĂ); 82—96. V. *suprà, Condiţie*, p. 870.
PACT DE RESCUMPĂRARE.—Dacă simpla intenţie manifestată de vĕnzĕtor, în termenul prevĕzut prin contract, este sau nu suficientă p. exerciţiul acestui pact, sau dacă el trebue să facă cumpărătorului o ofertă reală p. preţ şi accesoriile prevĕzute de art. 1377 (Controversă), 574, n. 5; 575 nota.
PACTE SUCCESORALE (Excepţional permise) (art. 1061, § 2), 238, n. 2. V. asupra pactelor succesorale în genere, t. III, p. 362 urm. şi t. V, p. 114 urm.
— Dacă textele care opresc pactele asupra unei succesiuni viitoare se opun sau nu la aplicarea unei legi străine, care admite asemenea pacte (drept internaţional). Cpr. Trib.

region. superior din Colmar şi adnotaţia noastră; *Curierul judiciar* din 1900, No. 62.
PERDEREA LUCRULUI DATORIT (Stêngerea oblig.), 812—825.
— Pentru ca perderea sau perirea lucrului datorit să aducă stêngerea oblig. din partea debitorului, ea trebue să fie totală, ear nu parţială, 813.
— Dacă perderea sau perirea a fost numai parţială, debitorul este liberat prin trădarea lucrului în starea în care el se găseşte la predare (art. 1102), 814.
— Imprejurările care pot să aducă perirea totală a lucrului, 814, 815.
— Renaşterea oblig. debitorului prin regăsirea lucrului, 815.
— Casul în care lucrul datorit a fost amestecat cu alte lucruri, 815.
— Liberarea debitorului prin perderea lucrului presupune un corp cert şi determinat *in ipso individuo*, 815.
— Dacă oblig. are de obiect un lucru determinat numai în specia sa *(genus)*, oblig. debitorului nu este stênsă, p. că lucrurile nedeterminate nu pot să peară *(genera non pereunt)*, 815, 816 şi t. V, p. 187.
— Pentru că o obligaţie avênd de obiect un lucru de gen să nu poată fi executată, trebue să presupunem dispariţia întregului gen, ceea ce se va întâmpla foarte rar, de ex., prin crearea unui monopol, 816. V. *suprà*, *Monopol*.
— Casul în care oblig. are de obiect un gen limitat *(genus limitatum)*, 816.
— Liberarea debitorului prin perderea totală a lucrului nu se aplică numai la oblig. de a da, ci şi la acele de a face sau de a nu face, 816, 817, t. şi n. 1. V. *Oblig. de a da, de a face*, etc.
— Ea se aplică şi la contractele aleatorii, 817.
— Pentru ca perirea sau perderea lucrului determinat, care face obiectul oblig., să atragă liberarea debitorului, trebue ca ea să fi avut loc fără culpa şi chiar fără faptul debitorului, 817, 818.
— Mai mult încă, casul fortuit, care a adus perirea lucrului, nu trebue să fie consecinţa culpei debitorului, 347, n. 5; 355, 818. V. t. V, p. 192, 330, 417, 418.
— Debitorul va fi de asemenea responsabil şi va despăgubi pe creditor de câte ori el a luat casurile fortuite asupra lui, 356, 818 t. şi n. 4.
— Dovedirea casului fortuit din partea debitorului, 356, 819.
— Dacă creditorul pretinde că, cu tot casul fortuit, debitorul este în culpă, el trebue să'şi dovedească alegaţiunea sa *(Reus in excipiendo fit actor)*, 357, 819.
— Intr'un caz şi în altul, ori ce dovadă este admisibilă în această privinţă, 356, 818. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, 1898, p. 814 şi *Dreptul* din 1898, No. 44.
— Pentru ca perderea corpului cert şi determinat datorit

să aducă liberarea debitorului se mai cere încă ca ea să se fi întâmplat înaintea nepunerei sale în întârdiere, 819.
— La caz de a fi fost pus în întârdiere, debitorul nu va suferi consecinţele perderei lucrului, dacă el va dovedi că lucrul ar fi perit şi la creditor, presupunêndu-se că i-ar fi fost dat, 819, 820
— Casul în care lucrul perit era datorit de mai mulţi debitori solidari, 183, 254, 255, 820.
— Casul în care corpul cert şi determinat a perit prin culpa unuia din debitorii nesolidari, 820.
— Casul unei oblig. indivisibile, 255, 820.
— Perderea fortuită a lucrului datorit liberează pe fidejusor, ear perderea întâmplată din culpa debitorului principal nu liberează pe fidejusor, 820, 821.
— Perderea sau perirea lucrului întâmplată prin faptul fidejusorului liberează pe debitorul principal, şi creditorul nu are acţiune de cât în contra fidejusorului, 821.
— Casul unui fidejusor solidar (aceiaş soluţie), 821.
— Ultima condiţie cerută p. ca perderea corpului cert şi determinat să atragă liberarea debitorului este ca acesta să nu fie debitorul lucrului în virtutea unui furt, 821, 822.
— Dispoziţii relative la fur, 355, 821.
— Dacă furul poate vre-o dată fi scutit de respundere (Controversă), 355, 832. V. *infrà*, *Punerea în întârdiere*.
— Efectele perirei sau perderei lucrului datorit în contractele unilaterale, 823.
— In contractele sinalagmatice, 823.
— In obligaţiile de a face, 823, 824.
— In Codul Calimach, perirea fortuită a lucrului nu aducea numai stêngerea oblig. din partea debitorului ca astă-di, ci a contractului întreg, casul fortuit făcênd să dispară atât oblig. creditorului cât şi acea a debitorului, 813, n. 2.
— Regulele de drept internaţional aplicabile la perderea lucrului datorit, 825.
— Perderea lucrului datorit sub alternativă, 149—155. V. *suprà*, *Oblig. alternativă*.
— Efectul perderei lucrului în materie de oblig. solidare, 167, n. 1.
PERIMAREA INSTANŢEI.—Face să înceteze efectele punerei în întârdiere, 370.
— Perimarea unui apel după cererea unuia din intimaţi foloseşte celorlalţi cointeresaţi de câte ori obiectul judecăţei este indivisibil, 252, t. n. 3.
— Hotărîrea de perimare este ea supusă opoziţiei, apelului, etc.? (Controversă în procedura veche), 584, nota. Veḍi însă art. 257 Pr. nouă. V. *suprà*, *Apel*, *Opoziţie*, etc.
— Curtea noastră supremă a decis (3 mai 1900), în unire cu conclusiile noastre, că o simplă cerere de redeschidere neînsoţită de scoaterea citaţiilor, nu întrerupe perimarea.

V. *Curierul judiciar* din 27 ang. 1900, No. 55. Aceasta era şi jurisprudenţa anterioară. V. tr. nostru în limba franceză, p. 313, t. şi n. 4.—*Contrà.* Trib. Olt. *Dreptul* No. 58 din 1888. V. şi răspunsul făcut D-lui C. C. Arion şi G. Cantili în cameră de Dl. Ministru C. G. Dissescu cu ocasia discuţiunei art. 257. Pr. civ. Monit. Of., No. 281, p. 938 urm.

PERSOANE MORALE.—Societăţile comerciale sunt persoane morale (art. 78, § ultim C. com. şi 379 C. Calimach), 756.

— *Quid* în privinţa societăţilor civile? (Controversă), 756, n. 2; 757 nota.

PARCHET.—Oferta reală nu poate, la noi, fi făcută la parchet, 560. V. *Ofertă de plată.*

PICTOR.—Oblig. de a face un portret se transformă în daune la caz de inexecutare, 324.

— Dacă oblig. luată de un pictor de a face un portret este o oblig. de a face sau o vênd̨are, 328, 329 nota.

— Dacă un pictor luându-şi oblig. de a face un portret l'a făcut numai în parte, clausa penală care ar fi fost stipulată, nu va fi redusă, p. că executarea parţială din partea debitorului nu aduce nici un folos creditorului, 270.

— Casul în care oblig. luată de un pictor este stênsă, 817.

PLATA IN GENERE (Stêngerea oblig.), 432 urm.

— Plata consistă în indeplinirea prestaţiunei promise, 432.

— Ceea ce s'a plătit fără a fi datorit este supus repetiţiei, 433.

— Plata unei oblig. naturale făcută în cunoştinţă de causă nu dă loc la acţiunea în repetiţie, 15 urm., 433. V. *Oblig. naturale.*

— Aplicarea acestui principiu la datoriile care resultă din joc sau prinsoare, 433, t. şi n. 4.

— Persoanele care pot face plata, 434—444.

— Plata făcută de debitor, 435.

— De un codebitor solidar sau indivisibil, ori de un fidejusor, 435.

— Plata făcută de o persoană neinteresată, fără ştirea debitorului, 435, 436, 439.

— De detentorul imobilului ipotecat, 435, n. 1.

— Plătitorul nu poate să constrêngă pe creditor a'l subroga în drepturile sale, 437.

— In lipsa subrog., terţiul va avea însă în contra debitorului acţiunea *negotiorum gestorum*, 437, 442.

— Cel de al treilea nu poate să facă plata în contra voinţei debitorului, 437, 438.

— Recursul plătitorului contra debitorului (acţiunea *de in rem verso*), 438, 442, 443.

— Plata făcută de o persoană neinteresată care lucrează în numele seu propriu *(nomine proprio)*, 439—441.

— Recursul aceluia care a plătit p. altul în contra debitorului, 441, 442.

— Acţiunea *mandati contraria* sau *negotiorum gestorum*, 442.
— Deosebire între aceste două acţiuni, 442.
— Aplicarea art. 1670 de la fidejusiune celui de al treilea care ar voi să plătească datoria altuia, 442.
— Condiţiile ce trebue să întrunească plătitorul p. ca plata să fie validă: 1° El trebue să fie proprietarul lucrului dat în plată şi să aibă capacitatea de a înstrăina, 444.
— Casurile în care art. 1095 îşi primeşte aplicare, 444, 445.
— Plătitorul trebue să fie proprietar (plata emanată de la un *non dominus*), 446 urm.
— Creditorul poate, în asemenea caz, să ceară nulitatea plăţei înainte chiar de a fi tulburat prin o acţiune în revendicare din partea adevăratului proprietar, 446.
— Creditorul care invoacă nulitatea plăţei va fi scutit de restituirea lucrului primit în plată, dacă acest lucru a perit prin caz fortuit şi fără culpa lui, 447.
— Creditorul nu mai poate propune nulitatea plăţei dacă el a consumat lucrul prin întrebuinţare de bună credinţă, pentru că, în asemenea caz, nu mai are ce restitui, 447.
— Debitorul poate de asemenea cere nulitatea plăţei, oferindu-se a plăti un alt lucru, 448.
— Acţiunea în repetiţie a debitorului încetează de câte ori creditorul a consumat de bună credinţă lucrul primit drept plată, 448, 449.
— Casul în care lucrul a fost consumat de creditor numai în parte, 449.
— Faptul de a fi amestecat productele sau banii primiţi cu alte producte sau alţi bani, nu se consideră ca o consumaţie şi nu exclude în genere acţiunea în repetiţie, 449 nota.
— Dreptul proprietarului lucrului dat în plată de a revendica lucrul său atât de la debitor cât şi de la creditorul care'l deţine, 449.
— Creditorul poate, în privinţa mobilelor, să opue proprietarului prescripţia instantanee, ear în privinţa imobilelor, prescripţia de 10, 20 sau 30 de ani, 449.
— Creditorul poate încă să mai opue proprietarului revendicant consumarea lucrului de bună credinţă, 449, 450.
— 2° Plătitorul trebue să fie capabil de a înstrăina. (Plata făcută de un incapabil), 450—455.
— Casurile în care incapabilul care a făcut plata poate cere anularea ei, 451, 452.
— Risco-pericolul al lucrului plătit este al creditorului (*Res perit creditori*, ear nu *debitori*), 452.
— Cui se poate face plata, 452 urm.
— Plata se poate face creditorului sau moştenitorului lui cu titlu universal ori cu titlu particular, 453.
— Plata făcută cesionarului creanţei, 453, t. şi n. 4.
— Pentru ca debitorul să poată plăti cesionarului, acesta

trebue să'i fi notificat cesiunea, sau debitorul s'o fi acceptat într'un act autentic, 453, n. 4.
— Casurile în care debitorul ar fi luat cunoştinţă despre cesiune prin alte mijloace, 454 nota.
— Creditorul trebue să fie capabil de a primi, 454.
— Persoanele incapabile de a primi (minorul, interdisul, falitul, femeea măritată neautorisată, etc.), 454, n. 1.
— *Quid* în privinţa sordo-mutului ? 455 nota. V. *Surdo-mut.*
— Plata făcută unui incapabil ar fi însă validă, dacă ea i-a folosit personal, sau dacă el a ratificat-o după ce a devenit capabil, 455.
— Aplicarea acestei dispoziţii râsipitorului pus sub un consiliu judiciar, 455. V. *Râsipitor.*
— Casul în care creditorul capabil în momentul contractului era incapabil în momentul facerei plăţei, 455.
— Plata făcută unei persoane care are calitatea de a o primi în locul creditorului, 456 urm.
— Mandatarul convenţional, 456.
— Numai creditorul capabil poate da mandat, 456.
— Mandatarul însă poate fi incapabil, 456.
— Mandatul conferit p. primirea plăţei n'are nevoe de a fi autentic, ci numai legalisat, 456, 457.
— Casurile în care se cere un mandat autentic sunt în adever determinate de lege, 457, n. 2.
— Mandatul poate fi special, adecă anume pentru primirea plăţei, sau general, 457, 458.
— Casurile în care Codul Calimach prescrie un mandat special (înstrăinare, împrumuturi, *primire de bani*, porniri de judecată, primirea sau referierea de jurământ, transacţie, etc.), 457, n. 4 ; 458 nota.
— Mandatul de a primi plata poate fi şi tacit, adecă să resulte din termenii actului sau din împrejurările faptului, 459, t. şi n. 1.
— Alegerea de domiciliu la o persoană nu conferă acestei persoane mandatul tacit de a primi plata, 459, n. 1.
— Plata făcută unui mandat. investit cu o procură falşă, 460.
— Excepţie în materie de cambie, 460.
— Plata făcută unui mandatar a cărui mandat este revocat sau expirat, 461, 466.
— Plata făcută unui *adjectus solutionis gratia*, 461, 462.
— Deosebire între mandat şi *adjectio solutionis gratia*, 462, 463. V. *Mandat.*
— Plata făcută creditorului creditorului, 462, n. 1.
— Plata făcută gerantului de afaceri a creditorului, 463.
— Plata făcută substituitului mandatarului, 464.
— Plata se poate face nu numai unui mandatar convenţional, dar şi unui mandatar legal, 465.
— Mandatarii legali care pot primi plata, 465.
— Plata poate fi făcută representantului mandatarului legal, 466.

— Plata făcută unui mandatar legal a cărui puteri au încetat, 466.
— Plata poate fi făcută unui mandatar judiciar (de ex. curatorului acelui presupus absent sau condamnat prin contumacie, acelui rênduit persoanelor care se găsesc în stare de interdicție legală; curatorului unei moșteniri vacante, sindicului, sechestrului judiciar, etc.) 466, 467.
— *Quid juris* în privința creditorului popritor? (Controversă), 468.
— Plata făcută posesorului creanței, 468 urm.
— Ce însemnează a avea posesiunea unei creanțe, 469, 470.
— Plata titlurilor la purtător făcută de bună credință în mânele debitorului titlului, 469.
— Plata se poate face moștenitorului aparent, 470.
— Sau cesionarului unei creanțe a cărui act a fost mai în urmă desființat, 470.
— *Quid juris* în caz când actul de cesiune ar fi falș? (Controversă), 470, 471.
— Persoanele care se consideră ca posesorii creanței, 471.
— Pentru ca plata făcută posesorului creanței să fie validă, se cere ca plătitorul să fi fost de bună credință, 471.
— Casurile în care art. 1097 nu este aplicabil, 472.
— Plata făcută în urma unei popriri sau unui sechestru, 478—483. V. *Poprire.*
— Ce lucru trebue să se plătească, 484—498.
— Creditorul nu poate fi silit a primi alt lucru, chiar dacă acest lucru ar avea o valoare mai mare de cât acel datorit, 485.
— Dacă creditorul primește de bună voe alt lucru în locul acelui datorit, există *datio in solutum*, 485, 486, 682. V. *Datio in solutum*
— Casul în care se datorește un corp cert și determinat, 487, 488.
— Deteriorarea lucrului în urma punerei în întârdiere a debitorului, 488.
— Datoria unui lucru determinat numai în specia sa, 488.
— Datoria unor lucruri fungibile. (Ce trebue să restituească împrumutatul)? 489, 490.
— Împrumutul unei sume de bani. — Ce trebue să restituească împrumutatul? Monete de aur sau argint avênd curs legal în momentul facerei plății, 490, 491.
— Schimbarea cursului monetelor, 492, 493. V. *Împrumut*, *Monete*, etc.
— Monetele străine care n'au curs legal în țară, 494.
— Casul în care monetele au fost considerate în individualitatea lor (comodat, deposit), 491 nota.
— Creditorul nu poate fi silit a primi bilete de bancă, ele neavênd curs forțat de cât pentru casele Statului și stabilimentele publice dependente de Stat, 495.

— Creditorul are el drept la agio ? 495, 496. V. *Agio.*
— Creditorul nu poate fi silit a primi plata în cambii, cekuri, etc., 496.
— Plata în warante constitue o *datio in solutum*, 496. V. *Warante.*
— Cambiile trebue să fie plătite în monetele arătate într'ênsele, 496.
— Plata făcută într'o monetă care nu are curs legal sau comercial, 497.
— Cum trebue să se facă plata, 498—501.
— Debitorul nu poate devisa prestaţiunea datoriei. (Indivisibilitatea plăţei), 144, 499.
— Casul în care debitorul are mai multe datorii, 499.
— Casul în care debitorul poate face plăţi parţiale, 500, 501.
— Purga are de efect devisarea plăţei, 500, 501.
— Casul în care judecătorii au acordat debitorului un termen de graţie, 501 urm. V. *Oblig. cu termen*, *Termen de graţie*, etc.
— In ce stare lucrul trebue să fie plătit, 512.
— Casul în care datoria are de obiect un corp cert şi determinat, 512, 513, 517, 518.
— Casul în care datoria are de obiect un lucru nedeterminat, 513—515, 519.
— Unde şi cu a cui cheltueală trebue să se facă plata, 515—525.
— In genere convenţia părţilor determină locul plăţei, 516.
— Acest loc poate fi domiciliul creditorului, 516, t. şi n. 3 ; 517.
— Casul în care convenţia părţilor prevede două locuri deosebite, 517.
— Casul în care convenţia părţilor nu determină locul unde trebue să se facă plata, 517—519.
— Schimbarea de domiciliu din partea debitorului, 519.
— Renunţarea debitorului la favoarea de a face plata la domiciliul lui (renunţare expresă sau tacită), 520.
— Faptul debitorului de a fi plătit vre-o câte-va aconturi la domiciliul creditorului nu constitue o renunţare din partea lui, 520.
— Casurile excepţionale în care plata nu se face la domiciliul debitorului (deposit), 520.
— Amanet (restituirea lucrului la locul unde el se găseşte actualmente), 521.
— Imprumutul de bani cu dobêndă (domiciliul debitorului), 521.
— Imprumut gratuit (plata se face la locul unde banii au fost împrumutaţi), 521.
— Imprumutul unor lucruri fungibile (plata se face la locul unde s'a contractat împrumutul), 521, 522.
— Vêndarea cu termen (plata se face la domiciliul debitorului), 522.

— Deosebire între alegerea locului facerei plăţei şi alegerea de domiciliu, 522, 523.
— Alegerea de domiciliu este atributivă de juridicţie, pe când indicarea unui loc pentru facerea plăţei nu are acest efect, 522, 523, t. şi n. 1.
— Cheltuelele plăţei privesc pe debitor, 524.
— Excepţie la principiul de mai sus în materie de depozit, 524.
— Cheltuelele rădicărei lucrului privesc pe creditor, 524.
— Cheltuelele ofertei reale şi a consemnărei privesc pe creditor, 586—588. V. *Ofertă de plată.*
— Cum trebue să se facă plata, 525.
— Dovedirea plăţei, 525—528.
— Eliberarea unei chitanţe, 525.
— Casul în care chitanţa nu arată causa oblig. sau suma plătită, 525, 526, 527.
— Casul în care chitanţa are de obiect plata veniturilor unei rente, unor chirii, etc., 526.
— Chitanţa dată p. capital fără nici o reservă în privinţa dobênḑilor este o presumţie de plata lor, 527.
— Această presumţie nu poate fi combătută prin dovada contrară, afară de mărturisire şi jurĕmênt, 527.
— In unele casuri, plata resultă din remiterea voluntară a titlului făcută de creditor debitorului, 528, 706 urm. V. *Remiterea datoriei.*
— In principiu, în materie civilă, debitorul nu poate dovedi liberarea sa prin marturi sau presumţiuni, 528.
— Soluţia contrară este admisă în materie comercială (art. 46 C. com.), 528, 603, 679.
— Şi chiar în materie civilă de câte ori chitanţa dată a fost perdută sau distrusă prin caz fortuit, 528.
— Efectele plăţei, 529.
— Debitorul care a plătit poate în principiu să ceară ca creditorul să'i remită titlul creanţei, 529.
— Casurile în care debitorul nu poate cere remiterea titlului, 529.
— Dacă debitorul care are mai multe datorii a făcut o plată parţială, această plată se impută asupra uneia din oblig. sale, 529.
IMPUTAŢIUNEA PLĂŢEI, 530—548.
— Casurile în care există imputaţie, 530, 531.
— Casurile în care există deducţie, 530.
— Imputaţia făcută de debitor, 531 urm.
— Debitorul nu poate prin imputaţie să atingă drepturile creditorului, 532.
— Consecinţele care resultă din acest principiu, 532.
— Casul în care din două datorii una este exigibilă şi alta cu termen. (Imputaţia se face asupra acelei exigibile), 532.
— Casul în care o datorie este condiţională şi alta pură

şi simplă. (Imputaţia se face asupra celei pure şi simple), 532, n. 3.
— Casul în care o datorie este mai mică şi alta mai mare. (Imputaţia se face asupra celei mai mici), 533.
— Casul unei datorii productive de dobênḑi. (Imputaţia se face asupra dobênḑei, ear nu asupra capitalului, 533. Cpr. C. Bucureşti. *Dreptul* din 1900, No. 23.
— Această regulă încetează de câte ori dobênḑile nu sunt lichide şi exigile în momentul plăţei, 533, n. 3.
— Părţile pot însă prin convenţia lor expresă sau tacită să hotărească ca plata parţială să fie imputată mai întâi asupra capitalului şi apoi asupra dobênḑei, 533, n. 2.
— Casul în care există mai multe datorii productive de dobênḑi. (Imputaţia se va face mai întâi asupra dobênḑilor tuturor datoriilor), 534.
— Regulele imputaţiunei nu se aplică la dobênḑile moratorii, ci numai la acele compensatorii (Controversă), 536
— Ele nu se aplică de asemenea în materie de cont curen' şi de faliment, 536, 537.
— Datorii din care unele sunt garantate, ear altele negarantate prin fidejusiune, 534, 535, 545.
— Casul în care o datorie a fost garantată numai în parte prin fidejusiune, 535, 545.
— Casul în care datoria a fost garantată numai în parte prin un privilegiu sau o ipotecă, 535, t. şi n 3.
— Imputaţia făcută de creditor, 537 urm.
— Imputaţia trebue să fie făcută în momentul plăţei, 538.
— Debitorul poate să atace imputaţia chiar făcută, când ea ar fi resultatul dolului sau unei surprinderi din partea creditorului, 538.
— Dolul sau surprinderea trebue să emane de la însuş creditorul, ear nu de la o terţie persoană, 538, n. 3.
— In ce consistă dolul sau surprinderea? 538, 539.
— Dacă a existat dol sau surprindere, aceasta este o chestie de fapt, 539.
— Termenul în care debitorul poate să atace imputaţia făcută de creditor (Controversă), 539.
— Imputaţia creditorului nu mai are astăzi nevoe de a fi echitabilă[1]), după cum voea Pothier, 539, 540.
— Imputaţia plăţei în materie de societate, 540, t. şi n. 3 ; 541, 542.
— Aplicarea art. 1506 de la societate la administratorii legali sau convenţionali, 542.
— Imputaţia legală, 542 urm.
— Ea nu are loc de cât în urma imputaţiei părţilor, 543.
— Oblig. naturale nu sunt supuse imputaţiei legale, nefiind exigibile, 543, 544. V. *suprà*, *Oblig. naturale.*

[1]) La p. 539, rêndul 29, din eroare de tipar s'a dis echilibrată în loc de echitabilă. Această eroare se îndreaptă aici, nefiind trecută în *errata.*

— Casul în care ambele datorii sunt exigibile sau neexigibile, 544, t. şi n. 2.
— Datorii garantate prin fidejusiune şi altele negarantate. (Imputaţia se face asupra acelor garantate), 545, t. şi n. 1.
— Datorii garantate prin fidejusiune numai în parte (Controversă), 545.
— Datorii productive de dobênḑi, 545.
— Datorii privilegiate, ipotecare, etc., 545.
— Între două datorii din care una este personală şi alta solidară, imputaţia se face asupra celei personale, 546.
— Între două datorii din care una este necontestată şi alta contestată, imputaţia se face asupra celei necontestate, 546.
— Între două datorii din care una este constatată prin un titlu executor şi alta prin un act sub semnătură privată, imputaţia se face asupra celei dintâi, 546.
— Între două datorii din care una este garantată prin o clausă penală şi alta negarantată, etc., imputaţia se face asupra celei dintâi, 546.
— Cu alte cuvinte, imputaţia se face tot-deauna asupra datoriei celei mai oneroase, 546.
— Casul în care toate datoriile sunt exigibile sau neexigibile, 546, 547.
— Casul în care toate datoriile au aceiaş natură sau aceiaş dată. (Imputaţia se face asupra tuturor), 547.
— Efectele imputaţiei, 547, 548.
PLATA PRIN SUBROGAŢIE, 588—655.
— Origina subrogaţiei (dreptul roman), 589.
— Definiţia subrogaţiei, 590.
— Deosebire între subrogaţia şi novaţia, 590. V. şi 667, n. 2.
— Natura juridică a subrogaţiei (ficţiune), 590—592.
— Deosebire între subrogaţia şi cesiunea de creanţă, 592—597.
— Diferitele specii de subrogaţie (convenţională şi legală), 599.
— Subrogaţia judiciară de la Romani nu mai există astăzi, 597, t. şi n. 2.
— Subrog. convenţională poate fi consimţită de creditor (art. 1107, § 1) sau de debitor (1107, § 2), 597.
SUBROGAŢIA CONSIMŢITĂ DE CREDITOR, 597—604.
— Nu numai creditorul capabil de a primi plată poate consimţi subrogaţia, dar şi mandatarul lui legal sau convenţional, 598.
— Mandatarul însărcinat numai cu primirea plăţei, de ex., un portărel, nu poate consimţi subrogaţia, 598, 599.
— Subrogaţia poate fi stipulată nu numai de terţiul care plăteşte, dar şi de mandatarul său, 599.
— *Quid juris* în privinţa mandatarului disimulat *(prête-nom)*? 600.

— Necercetarea originei banilor cu care se face plata, 600, t. şi n. 3 ; 622.
— Condiţiile cerute pentru subrogaţia consimţită de creditor, 600 urm.
— Ea trebue să fie expresă, 601.
— Ea trebue să fie făcută într'un timp cu plata, 601, 602.
— Subrogaţia nu are nevoe de a fi constatată prin chitanţă, 602.
— Banii pot fi vărsaţi înainte de a se da chitanţa subrogatorie, 602.
— Subrogaţia poate fi constatată prin un act sub semnătură privată, 602, 603.
— Şi chiar prin o declaraţie verbală (Controversă), 603.
— Dovedirea subrog. verbale în materie comercială (marturi, presumţiuni, corespondenţă, telegrame, etc.), 603.
— Jurământul sau interogatorul părţilor. (Admisibilitatea acestei probe chiar în materie civilă), 603, 604.
SUBROGAŢIA CONSIMŢITĂ DE DEBITOR, 604—616.
— Debitorul trebue să fie capabil, 604, n. 3.
— Epitropul unui minor sau unui interdis nu poate consimţi subrog. fără împuternicirea sfatului de familie întărită de tribunal, 604, n. 3.
— *Quid juris* în privinţa comerciantului în încetare de plăţi ? 604, n. 3 ; 605 nota.
— Critica şi justificarea subrog. consimţită de debitor, 605.
— Origina ei, 606.
— Această subrogaţie are loc în genere în urma unui împrumut contractat de debitor, 606, 607.
— Banii pot fi daţi debitorului cu alt titlu, de ex., cu titlu de dotă, etc. (Controversă), 607.
— Subrogaţia consimţită de fidejusor, de un debitor solidar, etc., 607, 608.
— Debitorul unei datorii nesolidare care s'a împrumutat p. întreaga datorie nu poate să subroage pe împrumutător de cât în drepturile sale şi până la concurenţa părţei ce datoreşte din datorie, 607, n. 3.
— Subrogaţia consimţită de un debitor care se împrumută spre a plăti pe un codebitor preferabil (Controversă), 608.
— Subrogaţia consimtită de dobênditorul unui imobil ipotecat (Controversă), 608.
— Condiţiile cerute pentru ca subrogaţia consimţită de debitor să poată avea loc, 609 urm.
— Actul trebue să fie autentic (act solemn), 609.
— Scopul autentificărei actului, 609, n. 1.
— Actul de împrumutare trebue să declare ca banii s'au luat p. a se face plata unei datorii determinate, 609, 610.
— Chitanţa trebue să declare că plata s'a făcut cu banii daţi pentru aceasta de noul creditor, 610.

— Chitanța trebue să fie autentică pentru a se împedica postdatarea ei, 609, t. și n. 1.
— Dacă debitorul nu se presintă în persoană la autentificarea actului și chitanței, mandatul dat pentru aceasta va trebui să fie autentic, 611, t. și n. 1. V. și p. 457, n. 2, 612, n. 2.
— Plata nu are însă nevoe de a fi făcută o dată cu împrumutul, 613, 614.
— Subrogația neregulată nu poate fi confirmată, ear subrogația regulat făcută nu poate fi distrusă, nici micșorată de creditor sau de debitor, 615.
— Efectele subrog. consimțită de debitor, 615, 616.
SUBROG. LEGALĂ, 616—645.
— Deosebire între subrogație legală și acea consimțită de debitor, 616.
— Subrogația la o creanță privilegiată sau ipotecară nu este supusă transcrierei (lacună), 617.
— Subrogatul poate renunța la beneficiul subrog., 617, n. 1.
— Aplicarea acestui principiu la subrogația prevĕdută de art. 462 C com., 671, n. 1.
— Casurile de subrog. legală sunt de strictă interpretare, 617, 618.
— Casurile de subrogație legală, 618 urm.
— Ea are loc: 1° In folosul aceluia care fiind el însuș creditor ipotecar sau chirografar *(lex non distinguit)*, plătește altui creditor ce are preferință, 618—621.
— Origina acestei subrog. legale (dreptul roman), 621, 622.
— Condițiile cerute pentru existența acestei subrog., 622.
— Comisionarul care ar plăti cheltuelele sau avansurile făcute de alt comisionar, poate să invoace subrogația legală. 620, n. 3.
— Banii cu care se face plata trebue să aparție creditorului, însă pot să provie din un împrumut, 622. V. și p. 600, t. și n. 3.
— Plata făcută de sindic în numele masei cu banii falimentului, 623.
— Plata trebue să fie făcută de creditorul posterior.—Combaterea chitanței care constată facerea plății. 623.
— Plata trebue să fie integrală (Controversă), 623.
— Casul în care creditorul care urmează a fi plătit este titularul mai multor creanțe. 624.
— Casul în care mai multe imobile sunt afectate de o ipotecă generală și de o ipotecă specială, 624, 625.
— Subrog. legală are loc: 2° In folosul aceluia, care dobêndind un imobil, plătește creditorilor cărora acest imobil era ipotecat, 625 urm.
— Origina acestei subrog. (dreptul roman), 625, n. 3.
— Casul în care prețul vêndărei ajunge pentru plata tuturor creditorilor inscriși în imobil, 626.

— Casul în care preţul nu ajunge pentru plata tuturor creditorilor ipotecari, 626.
— Paragraf. 2 al art. 1108 nu este de cât aplicarea § 3 a aceluiaş text, 626—628.
— Dacă donatarul sau schimbătorul unui imobil ipotecat care a plătit pe creditor poate să invoace această subrogaţie, 626, n. 2; 627 nota.
— Dobênditorii care nu se folosesc de această subrogaţie 628, 629.
— Dobênditorul unui imobil, 628, n. 4; 629 nota.
— Casul în care dreptul achisitorului ar fi căđut prin resoluţiunea, rescisiunea sau anularea contractului, 629, 630.
— Dobênditor sub o condiţie supensivă, 630.
— Sub o condiţie resolutorie, 630.
— Casul în care dobênditorul imobilului este unul din creditorii ipotecari, 631.
— Condiţiile acestei subrogaţii, 631.
— Plata trebue să fie efectivă, 631.
— Ea poate fi făcută prin mandatari, 631—633.
— Casul în care dobênditorul imobilului întrebuinţează la plată o sumă inferioară sau superioară preţului achisiţiunei, 633 urm.
— Subrogaţia legală are loc: 3° In folosul aceluia, care fiind obligat cu alţii sau pentru alţii la plata datoriei, are interes a o desface, 635 urm.
— Fidejusorul care a plătit datoria este subrogat în drepturile ce creditorul avea contra debitorului, 636, n. 2.
— Aceiaş soluţie este admisă atât în privinţa fidejusorului fidejusorilor (art. 1655), cât şi în privinţa cofidejusorilor (art 1674), 636, n. 2.
— Doctrina asimilează fidejusorului pe acela din ordinul căruia creditorul contractează cu împrumutătorul *(mandatar pecuniæ credendæ)*, 635, n. 2.
— Comisionarul care cumpără mărfuri în socoteala comitentului său şi le plăteşte din banii săi este de drept subrogat vênđătorului, 636, n. 2.
— Mandatarul care plăteşte din banii săi datoriile aceluia a cărui bunuri administrează (de ex. bărbatul, epitropul, etc.), nu este însă, în această calitate, subrogat de drept creditorului, pentru că el nu este obligat nici pentru mandante, nici cu dênsul, 636, n. 2.
— Soluţia n'ar fi alta de cât atunci când mandatarul ar fi fost însărcinat a plăti cu banii săi datoria mandantelui, 673 nota.
— Casul unei oblig. conjuncte, 637.
— Subrog. legală nu aparţine aceluia din moştenitorii care a plătit o datorie a moştenirei peste partea sa contributorie (Controversă), 637.
— Această subrogaţie nu are loc de câte ori acel ce desin-

teresează pe creditor, plăteşte o datorie exclusiv personală, 638.
— Ea nu are loc în folosul sub-antreprenorului unor lucrări de construcţie care ar fi plătit pe lucrătorii întrebuinţaţi la această lucrare, în cât priveşte acţiunea pe care aceştia ar fi putut s'o exercite contra antreprenorului principal pentru neplata salarului lor, 638.
— Codebitorul solidar care ar fi plătit întreaga datorie nu se poate prevala de subrogaţia legală de cât pentru recursul seu divisat ce el are în contra fie-căruia din codebitorii sei, 638, 639, 650.
— *Quid juris* dacă el ar fi fost subrogat prin convenţie în drepturile creditorului, 639.
— *Quid* în privinţa cofidejusorilor (art. 1674)? 640, 650.
— Recursul fidejusorului contra codebitorilor solidari (art. 1670, 1671), 640, 641.
— In fine, 4° Subrog. legală are loc în folosul moştenitorului beneficiar care, din banii sei, ear nu din banii moştenirei, a plătit datoriile moştenirei, 641.
— Sensul cuvêntului *datorie*, 643, 644.
— Motivele acestei subrog., 641, 642.
— Origina acestei subrog. (vechiul drept francez), 642.
— Această subrog. nu există în folosul moştenitorului pur şi simplu, nici în folosul curatorului unei moşteniri vacante, 642.
— *Quid* în privinţa trimeşilor în posesiunea bunurilor unui absent? 643.
— *Quid* în privinţa moştenitorului aparent? 643.
— Efectele acestei subrogaţii legale, 644, 645.
— Alte speciĭ de subrog. legale neprevêdute de Codul civil, ci de acel comercial, 645, 646.
— Efectele ori cărei subrogaţie în genere, 646—653.
— Creanţa plătită trece la subrogat aşa cum ea aparţinea creditorului desinteresat, cu toate asigurările care o garantau, privilegiĭ, ipoteci, amanet, fidejusiune, etc., 647 urm.
— Nu numai asigurările care garantau creanţa trec la subrogat, dar şi drepturile şi acţiunele care aparţineau subrogantului, de ex. acţ. pauliană, acţiunea resolutorie care aparţine vêndêtorului contra cumpărătorului p. neplata preţului, etc., 637, n. 2; 648 nota.
— Regulele de drept internaţional aplicabile la plata în genere şi la plata prin subrogaţie, 653—655.
POLICITAŢIE, 704. V. tabla mat. vol. V, v° *Policitaţie.*
POLIŢE DE ASIGURARE.—Determinarea locului unde trebue să se facă plata, 516, n. 3.
— Clausa prin care asociatul renunţă la punerea în întârdiere.—Neaplicarea acestei clause în toată rigoarea ei, 364, t. şi n. 3; 517 nota.
POPRIRE.—Definiţie, 479.

— Dacă este o mĕsură de conservare sau un act de executare, 53, n. 2; 483, n. 2; 508, t. şi n. 2. Cpr. Cas. rom. şi C. Bucureşti. *Curierul judiciar* din 1900, No. 19. *Dreptul* din 1900, No. 23.
— Poprirea sumei consemnate în urma unei oferte reale, 582.
— Dreptul creditorului creditorilor de a primi suma depusă în socoteala lui, 582.
— Creditorii condiţionali nu pot, înaintea îndeplinirei condiţiei, să proceadă la o poprire, 53, t. şi n. 2.
— Creditorii a căror termen n'a ajuns încă la scadenţă 53, n. 2; 121.
— *Quid* în privinţa creditorilor a căror debitor a dobêndit un termen de graţie? (Controversă), 508, t. şi 3. V. *Termen de graţie.*
— Creanţele care pot face obiectul unei popriri. (Creanţe condiţionale, eventuale), 53, n. 2. Cpr. Trib. Ussel. D. P. 1900. 2. 305 şi nota.
— După procedura veche, nu se putea procede la o poprire fără titlu, nici chiar în materie comercială, 479, n. 1. Veţi însă art. 455 al. b din proced. nouă.
— Plata făcută în urma unei popriri sau unui sechestru, 478 urm.
— In urma comunicărei ordonanţei de poprire, terţiul poprit nu mai poate plăti creditorului sĕu; nici creditorului popritor cât timp hotărîrea de validare n'a dobêndit puterea lucrului judecat, 480.
— El trebue să deţie banii, sau să'i depue la casa de consemnaţie, 480. Cpr. Cas. rom. *C. judiciar* din 1900, No. 19.
— Consecinţele care resultă din împrejurarea că terţiul poprit nu poate, în urma comunicărei ordonanţei de poprire, să plătească debitorului:
—1° Debitorul urmărit nu poate să remită datoria terţiului poprit, nici să noveze sau să cesioneze creanţa poprită;
—2° Terţiul poprit nu poate, în detrimentul popritorului, să opue creditorului sĕu compensaţia, presupunênd că el ar fi devenit, la rêndul seu, creditorul lui, 480, 481, 780 urm.
— Când însă poprirea a fost făcută pentru o sumă inferioară acelei datorite, compensaţia legală poate să aibă loc pentru restul sumei nepoprite, 781, 782.
— Dacă poprirea loveşte de indisponibilitate întreaga sumă datorită (Controversă), 481.
— O poprire anterioară nu împedică pe alţi creditori de a popri aceiaş sumă, 482.
— Ei pot face noi popriri până în momentul când hotărîrea de validare a dobêndit puterea lucrului judecat (Controversă), 482, t. şi n. 2, 3. Cpr. şi art. 462 din proced. nouă.
— Momentul de când hotărîrea de validare se consideră ca definitivă (Controversă), 483.

— Termenul de apel în materie de poprire (Controversă în proced. veche), 483, n. 2. Vedi art. 463 din proced. nouă.
— Dacă creditorul poate să facă o poprire în mâna sa proprie (Controversă), 782, 783.
PORTĂREL.—Necesitatea acestui funcţionar pentru facerea unei oferte reale, 560.
— Pentru o punere în întărdiere extra-judiciară, 363.
— N'are calitatea de a consimţi subrog. convenţională, 598.
PORŢIUNE VIRILĂ.—Se determină după numĕrul persoanelor *(pro numero virorum)*, 156 şi t. III, p. 300, n. 1.
POŞTĂ ŞI TELEGRAF.—Admiterea calendarului gregorian p. înlesnirea relaţiilor internaţionale. V. *suprà, Calendar.*
— Amanetul, p. a conferi creditorului dreptul de preferenţă, trebue să fie înregistrat, pecetea poştei nefiind suficientă pentru a conferi dată certă convenţiunei de amanet ce ar conţinea o scrisoare, 521, n. 1. V. şi p. 620, 621. V. *Amanet.*
PRESCRIPŢIE.—Este un mijloc de a dobêndi proprietatea (prescripţia achisitivă sau usucapiune) şi de a stênge oblig. (prescripţie liberatorie sau extinctivă), 429, n. 2.
— Dacă, după Codul Caragea, prescripţia forma un titlu de usucapiune în basa căruia s'ar fi putut revendica, sau constituea numai o excepţie contra acelora care revendicau după 30 de ani. V. Cas rom. *Dreptul* din 1897, No. 44 şi t. II, p. 451, n. 3.
— Prescripţia nu poate, după C. Calimach, fi invocată de acei puternici contra acelor neputernici, 7, n. 4.
— Ce se înţelege prin acei puternici, 7 n. 4 şi 8 nota.
— Dacă prescripţia lasă să subsiste o oblig. naturală, 13, n. 1; 16.
— Prescripţia nu curge în privinţa acţiunelor personale în contra creditorului condiţional şi în favoarea debitorului condiţional, înaintea îndeplinirei condiţiei, ci numai în privinţa acţiunelor relale (art. 1885), 54, 55, 64.
— (Intreruperea prescripţiei). Ori ce act care întrerupe prescripţia în privinţa unuia din creditorii solidari foloseşte tuturor creditorilor (art. 1036), 172.
— De asemenea, renunţarea la prescripţia dobêndită ce ar face debitorul în favoarea unuia din creditorii solidari foloseşte tuturor creditorilor, 173.
— Suspendarea prescripţiei în privinţa unuia din creditori p. caz de minoritate sau interdicţie (art. 1876), nu foloseşte însă celorlalţi creditori, 173.
— Acţiunea sau urmărirea îndreptată contra unuia din debitorii solidari întrerupe prescripţia contra tuturor debitorilor, chiar şi în contra acelora care n'au fost interpelaţi, 186.
— Actele întreruptive de prescripţie făcute contra unuia din moştenitorii unuĭ debitor solidar nu întrerup însă prescripţia contra celorlalţi comoştenitori, chiar dacă creanţa ar fi ipotecară, dacă oblig. nu este indivisibilă, 186. V. *Oblig. solidară.*

— Efectul întreruperei sau suspendărei prescripției în materie de obligații indivisibile, 233.
— Dacă întreruperea prescripției contra unuia din moștenitorii debitorului unei oblig. indivisibile *solutione tantum* își produce efectele sale în privința celorlalți comoștenitori, sau dacă prescripția nu se găsește întreruptă de cât p. partea acestui moștenitor (Controversă), 241, n. 1.
PRESCRIPȚIA INSTANTANEE, 449. Vedi și t. V, p. 174, t. și n. 1; 175, 258, 382, 383.
PRESTAȚIUNE ÎN NATURĂ.—Prest. în natură nu pot fi garantate prin o clausă penală, 175, t. și n. 3; 185, 269, 282—284, 286, n. 1; 399, n. 4. V. *Oblig. cu clausă penală*, *Munci agricole*, etc.
— Nici prin solidaritatea coobligaților, 175, t. și n. 3; 286, n. 1. V. *Oblig. solidare.*
— Prin prestațiuni în natură se înțeleg muncile agricole, 175, t. și n. 3; 286, n. 1.
PRINSOARE.—V. *Joc.*
PRIVILEGII ȘI IPOTECI.—(Imputația plății), 535, t. și n. 3; 545. V. *Plata (Imputațiunea plății).*
— Stîngerea lor prin novație, 682, 683—685. V. *Novație.*
— Trecerea privilegiilor și ipotecilor la subrogat, 647.
PROCENTE.—V. *Dobêndă.*
PROCURĂ.—V. *Mandat.*
PROMISIUNI DE CĂSĂTORIE.—Desființarea unei promisiuni de căsătorie fără nici o causă bine cuvêntată, poate da loc nu numai la daune materiale, dar și la daune morale, 344, 374 și t. V, p. 459 urm.
— In cât privește evaluarea daunelor, judecătorii nu pot însă avea în vedere câștigul ce părțile au fost împedicate de a realisa *(lucrum cessans)*, ci numai perderea reală suferită de reclamant *(damnum emergens)*, 372, n. 6; t. I, p. 8 (partea II), t. și n. 1; t. V, p. 141 și 460, t. și n. 4. V. *Daune interese.*
— Promisiunele de căsătorie nu pot fi garantate prin o clausă penală, 260, t. și n. 1 și t. V, p. 459, t. și n. 3. V. *Oblig. cu clausă penală.* V. și tabla vol. V, v° *Promisiuni de căsătorie.*
PROMISIUNE DE VÊNDARE.—V. *Vêndare.*
PROPRIETATE.—Perpetuitatea ei, 428, n. 2. V. p. mai multe detalii asupra proprietății, tabla mat. vol. V, v° *Proprietate.*
PUNEREA ÎN ÎNTÂRDIERE.—Atât în oblig. de a da cât și în acele de a face, debitorul trebue să fie pus în întârdiere *(mora debitoris)*, 357 urm.
— Regula *dies interpellat pro homine* (termenul interpelează în locul omului), admisă în dreptul nostru anterior, nu mai este admisă astăzi, 358. V. *Dies interpellat pro homine.*
— Ea nu era admisă nici în dreptul roman, cu toată controversa ce există în această privință, 358, n. 1; 359 nota.
— *Quid juris* în privința obligațiilor contractate sub legea

veche și exigibile sub legea nouă ? (Controversă), 359, 360 nota.
— Întârdierea creditorului, 361.
— Creditorul este în genere pus în întârdiere prin o somație sau interpelare de a primi lucrul oferit, afară de casul când este de drept în întârdire (art. 1370), 361.
— Punerea în întârdiere a creditorului îl face să sufere riscurile lucrului datorit și autorisă pe debitor a cere resiliarea contractului, 361.
— Formele punerei în întârdiere (somație extrajudiciară), 361, 362.
— Chemarea în judecată este și ea o punere în întârdiere, cu toate că legiuitorul nu vorbește de dênsa în oblig. de a da și de a face, 362.
— Cererea în judecată pre matură, sau adresată unei instanțe necompetente, sau nulă p. lipsă de forme nu constitue în genere o punere în întârdiere, 362, 402, n. 2 ; 403.
— Casurile în care o cerere iregulară constitue o punere în întârdiere (când legiuitorul se mulțămește cu o simplă somație), 362, 403.
— O interpelare verbală n'ar fi suficientă, 363.
— Punerea în întârdiere prin scrisori și telegrame în materie comercială, 363.
— Recunoașterea verbală din partea debitorului (Controversă), 363.
— Casurile în care debitorul este de drept în întârdiere. Aceste sunt casurile anume determinate de lege (punere în întârdiere legală), 364, 400, n. 3.
— Casurile în care părțile au convenit expres că debitorul va fi de drept în întârdiere (punerea în întârdiere convențională), 364.
— Clausele ce une-ori cuprind în această privință polițele de asigurare, 364, 517 nota.
— Casurile în care obligația nu poate fi îndeplinită de cât într'un timp determinat ce debitorul a lăsat să treacă, 365.
— In fine, furul este tot-deauna în întârdiere *(Semper fur moram facere videtur)*, 355, 821.
— Furul în mâna căruia lucrul furat ar fi perit prin caz fortuit, nu poate fi scutit de respundere dovedind că lucrul ar fi perit și la proprietar (Controversă), 355, 822.
— Aplicațiunea principiului punerei în întârdiere la contractul de locațiune (Controversă), 366.
— Punerea în întârdiere a debitorului nu mai este necesară de câte ori executarea oblig. a devenit cu neputință prin culpa sau faptul debitorului, 366, 367.
— Principiul punerei în întârdiere nu se aplică de asemenea la resoluțiunea prevădută de art. 1021 (condiție resolutorie tacită), 89, 367.
— Nici în casurile în care daunele resultă din un delict

sau quasi-delict, 367, 406, t. şi n. 3. V. şi t. V, 484, t. şi n. 2.
— Punerea în întârdiere nu se aplică de asemenea la oblig. care consistă *in non faciendo*, debitorul care a făcut ceea ce se obligase a nu face fiind în întârdiere prin simplul fapt al contravenţiunei (art. 1078), 368. V. *suprà, Oblig. de a face.*
— Casul în care oblig. de a face un lucru atrage în mod virtual oblig. de a nu face altul (aceiaş soluţie), 368.
— Efectele punerei în întârdiere, 368, 369.
— Risco-pericolul a corpului cert datorit este în sarcina debitorului, care respunde de casul fortuit, afară de casurile când el ar dovedi că lucrul ar fi perit şi la creditor, 368.
— Incetarea punerei în întârdiere (faptul debitorului, faptul creditorului, desistarea creditorului sau perimarea instanţei), 369, 370.
— Faptul debitorului (Ofertă reală urmată de consemnare), 369.
— Faptul creditorului (Renunţarea la punerea în întârdiere), 369.
— Desistarea creditorului sau perimarea instanţei, 370.
— Casul în care oblig. are de obiect o sumă de bani, 394 urm.
— Daunele datorite p. întârdierea oblig. nu pot să consiste în asemenea materie de cât în dobênda legală, pe când în oblig. care nu au de obiect sume de bani, daunele moratorii variază după pagubele causate creditorului prin neexecutarea la timp, 395, 396.
— Excepţiune la acest principiu în materie comercială, în materie de fidejusiune şi de societate, 397—399.
— Excepţiune resultând din voinţa părţilor, care ar fi fixat daunele la o sumă mai mare de cât dobênda legală, 399, 400.
— In materie de oblig. băneşti, creditorul are drept la dobênda legală fără a justifica că a suferit vre-o daună, pe când în caz de inexecutarea unei oblig. de a da sau de a face, el trebue să dovedească paguba ce i-a adus întârdierea debitorului, 399.
— Prin derogare de la dreptul comun, în oblig. băneşti, o simplă somaţie extrajudiciară nu mai constitue o punere în întârdiere suficientă, ci trebueşte o cerere în judecată (art. 1088, 1586), 400, 401.
— Această derogare de la dreptul comun nu poate fi justificată în mod serios, 400.
— Părţile pot conveni că dobênda va fi datorită în virtutea unei somaţii şi chiar de drept fără nici o punere în întârdiere, 400, n. 3.
— Condiţiile ce trebue să întrunească cererea în judecată pentru ca să facă să curgă dobênda, 362, 401 urm.
— Cererea prea matură, adresată unei instanţe necompe-

teute, etc., 401 urm. V. *suprà, Daune interese.*
— Creditorul are drept la dobênda moratorle din ḑiua cererei în judecată, cu toate că el n'a cerut-o în acţiunea sa, ci s'a mărginit numai a cere capitalul (Controversă), 403, 404.
— Pentru ca cererea capitalului să facă să curgă dobênda, nu e necesar ca datoria acestui capital să fie lichidă, fiind suficient că existenţa ei să fie certă, 405.
— Cererea în judecată făcută contra unui debitor solidar sau fidejusor face să curgă dobênda contra tuturor debitorilor, 187, 188, 405. V. *Oblig. solidare.*
— Regula care, în materie de oblig. băneşti, prescrie o cerere în judecată fiind excepţională, nu se aplică la daunele compensatorii, ci numai la acele moratorii, 394, 395, 406, 406.
— Ea nu este de asemenea aplicabilă în materie de vênḑare, de delicte şi quasi-delicte, etc. 406. V. *suprà, Daune interese.*
— Casurile excepţionale în care dobênda moratorie este datorită fără nici o cerere în judecată, 407 urm. V. *suprà, Daune interese.*
— Punerea în întârḑiere făcută debitorului de unul din creditorii solidari foloseşte celorlalţi creditori, după cum punerea în întârḑiere făcută de creditor unuia din debitorii solidari este oposabilă celorlalţi debitori, 173, 174, 187, 188, 405. V. *suprà, Oblig. solidare.*
PURGA.—Are de efect divisarea plăţei, 500, 501.

Q

QUEM DE EVICTIONE TENET ACTIO, EUMDEM AGENTEM REPELLIT EXCEPTIO, 206; t. II, p. 452, n. 2; t. III, p. 393, 631, 639, t. şi n. 3; t. IV, p. 205, etc.
QUI DOIT A TERME NE DOIT RIEN. — Sensul acestui adagiu, 120, 121; 273, n. 4. V. *Obig. cu termen.*
QUI IN MORA EST CULPA NON VACAT, 150, 183, 355, n. 4; 492, 513, 819, şi t. V, p. 193, t. şi n. 2
QUI MANDAT IPSE FECISSE VIDETUR, 435, n. 3; 456.
QUI PAYE MAL, PAYE DEUX FOIS, 454.

R

RAMAŞAG.—V. *Joc sau prinsoare.*
RÂSIPITOR.—Plata făcută unui râsipitor, 455.
— Râsipitorul neavênd capacitatea de a se împrumuta, nu poate consimţi subrogaţia convenţională fără asistenţa consiliului său, 604, n. 3.
RATIHABITIO MANDATO COMPARATUR sau ÆQUIPARATUR, 426, n. 2; 599; t. V, p. 333, 345.

RECUNOAȘTEREA UNUI COPIL NATURAL.—V. *Copil natural.*
RECURS ÎN CASAȚIE.—Perimarea lui, 584 nota. V. și art. 257 din proced. nouă.
— Efectele casărei admise în privința unuia din debitorii solidari folosește celorlalți codebitori, 191.
REGULA EST JURIS ANTIQUI, OMNES LICENTIAM HABERE HIS QUÆ PRO SE INTRODUCTA SUNT, RENUNCIARE, 92, n. 2; 615, n. 1 și t. I, partea I, p. 116.
REMITEREA DATORIEI, 701—703.
— Definiție, 701.
— Remiterea silită (Concordat), 11, 168, n. 2; 529, 701.
— Deoseb. între remiterea voluntară și acea silită, 701, 702.
— Casul în care creditorul renunță la dreptul său, primind ceva în schimb *(Datio in solutum)*, 701, n. 3.
— Remiterea datoriei este o liberalitate, 702.
— Ea poate avea loc atât prin acte între vii cât și prin testament, 702, 704. V. *Testament.*
— Remiterea făcută prin testament este revocabilă ca toate legatele, 702, n. 4.
— Remiterea datoriei fiind o liberalitate, se vor aplica regulele de fond prescrise pentru validitatea dispozițiilor cu titlu gratuit, 703.
— Neaplicarea regulelor de formă, 703, 704.
— Numai creditorul capabil de a dispune sau mandatarul său special poate să remită datoria, 703, n. 1.
— Remiterea datoriei făcuă de unul din creditorii solidari nu liberează pe debitor de cât pentru partea acestui creditor, 168.
— Remiterea datoriei făcută unuia din deditorii solidari liberează pe ceialalți codebitori, 196, 212, 718.
— Acest drept nu aparține acelora care au capacitatea numai de a primi plata, de ex. epitropului, tatălui, bărbatului, etc., 703, n. 1.
— Acest drept nu aparține mandatarului general, care are numai capacitatea de a primi remiterea, 703, n. 1.
— Pentru ca o datorie să fie remisă, remiterea trebue să fie acceptată de debitor, 704.
— Acceptarea debitorului nu are nevoe de a fi solemnă ca pentru donațiuni, 704, n. 4.
— Moartea debitorului înainte de acceptare face ca remiterea să fie caducă, 705.
— Propunerea creditorului [1]) de a primi datoria făcută prin o scrisoare.—Moartea debitorului înainte de a primi scrisoarea, 705.

[1]) L. p. 705, rêndul 4, din greșală de tipar s'a dis propunerea debitorului în loc de propunerea creditorului. Această eroare se îndreaptă aci fiind omisă în *errata*.

— Moartea creditorului sau schimbarea voinței sale înaintea ajungerei scrisorei la destinație, 705.
— Momentul când se formează contractul prin corespondență, 705 și t. V, p. 38 urm.
— Remiterea datoriei poate fi tacită, 705, 706.
— Presumția care resultă din remiterea titlului sub semnătură privată, 528, 706 urm.
— Singura posesiune a titlului, fără achitarea scrisă nu face însă dovadă de plata cambiei (art. 318 C. com.), 528, n. 1.
— Această presumție se aplică și la comercianți, 707. V. *suprà, Comerciant.*
— Restituirea titlului face ca să se presume o remitere gratuită a datoriei sau o plată? 706, n. 3.
— Condițiile cerute p. existența presumției de liberare, 708.
— Restituirea titlului original, 708.
— Restituirea unui titlu confirmativ sau recognitiv, 708. V. *Titlu confirmativ.*
— Restituirea unei facturi, 708, 709. V. *Factură.*
— Pentru ca restituirea titlului original să constitue o presumție de liberare în favoarea debitorului, ea trebue să fie voluntară, 709.
— La caz de contestație, creditorul va dovedi împrejurările care fac ca restituirea să nu fie voluntară (Controversă), 709, 710.
— Restituirea trebue să fie făcută de creditor, 710, 711.
— Restituirea făcută numai de unul din creditorii solidari, 711. V. *Oblig. solidară.*
— Restituirea făcută de un creditor conjunct (Controversă), 711.
— Restituirea trebue să fie făcută debitorului sau unei persoane având calitatea de a a'l representa, 711.
— Presumția de liberare care resultă din restituirea titlului autentic, 711 urm.
— Greșală de traducere a legiuitorului nostru, 712.
— Restituirea copiei de pe hotărîrea investită cu formula executorie pe care creditorul a dobêndit'o contra debitorului, 713.
— Restituirea copiei de pe hotărîrea neînvestită cu formula executorie, 713, n. 2.
— Deosebire între presumția prevĕdută de art. 1138, § 1 și acea prevĕdută de § 2 a aceluiaș text, 713—715.
— Casurile în care interpretul sau judecătorul poate îndrepta erorile legiuitorului, 292, n. 2; 713.
— Restituirea lucrului dat ca siguranță nu face a se presupune remiterea datoriei din partea creditorului, 715.
— Efectele remiterei datoriei, 716.
— Efectele remiterei tacite, 716.
— Restituirea titlului făcută debitorului principal liberează pe fidejusor, 717.
— Restituirea titlului făcută fidejusorului liberează pe debitorul principal, 717.

— Soluţia contrară în privinţa remiterei exprese făcută fidejusorului, 722, 723.
— Restituirea titlului făcută unui fidejusor liberează pe ceialalţi cofidejusori, 717.
— Efectul remiterei exprese, 718 urm.
— Art. 1141 nu se aplică la caz de remitere făcută unuia din debitori a unei oblig. indivisibile, 719.
— Remiterea expresă a datoriei făcută unuia din debitorii solidari, 719, 720.
— Remiterea făcută debitorului principal, 720.
— Creditorul n'ar putea să descarce pe debitor, reservându'şi dreptul contra fidejusorului (Controversă), 720.
— Soluţia contrară este admisă în materie de concordat (art. 802 C. com.), 720, 721. V. *Concordat.*
— *Quid juris* în privinţa concordatului amiabil sau benevol, 721, t. şi n. 2.
— Reserva făcută de creditor în privinţa fidejusorilor, 722.
— Remiterea expresă făcută fidejusorului este în principiu personală şi nu foloseşte debitorului principal, 722, 723.
— Această remitere poate însă fi reală, dacă atare a fost voinţa creditorului, 723.
— Remiterea tacită făcută fidejusorului foloseşte din contra debitorului principal, 717.
— Remiterea făcută numai unuia din fidejusori nu liberează *în totul* pe ceialalţi, dacă creditorul n'a renunţat la fidejusiune în mod absolut, 723, 724.
— Deosebire de redacţie de la Codul fr. făcută de legiuitorul nostru după Marcadé, 724—726.
— Casul în care creditorul descarcă pe fidejusor primind ceva în schimb *(aliquo dato)* (art. 1142, § ultim), 726 urm.
— Ipotesa prevĕdută de art. 1142, § ultim, 727.
— Critica legei, 728, 729.
— Regulele de drept internaţional aplicabile la remiterea datoriei, 729, 730.

RENUNŢĂRILE NU SE PRESUPUN *(Renunciatio non præsumitur)*, 104, 196, 658, t. şi n. 2; 723, 787, n. 2.

REPETIŢIE.—V. *Acte solemne, Oblig. naturale, Ptata în genere*, etc. V. asupra *condicţiei indebiti*, t. V, p. 363 urm.
— Debitorul care a plătit dobêndă la dobêndă are acţiune în repetiţie (Controversă), 422, 423.
— Exerciţiul acţiunei în repetiţie contra creditorului condiţional care a primit plata înaintea îndeplinirei condiţiei, 54.

REPRESENTAŢIE IMPERFECTĂ.—Dacă creditorul care n'a figurat în instanţă poate sau nu să invoace hotărîrele date în favoarea debitorului, 63 nota. V. *Lucru judecat.*

RESBOIU.—Este un caz de forţă majoră când a împedicat în totul aducerea oblig. la îndeplinire, 351, t. şi n. 2.

RESOLUTO JURE DANTIS, SOLVITUR JUS ACCIPIENTIS, 74, 77, 95, 475.

RETRACT LITIGIOS (Confusiune), 806.

RETROACTIVITATEA (condiţiei îndeplinite), 55 urm. V. *Condiţie, Efect retroactiv*, etc.

REVOLUȚIE POLITICĂ (Caz fortuit), 351. V. *Caz fortuit.*
REUS IN EXCIPIENDO FIT ACTOR, 357, 819.
RISCO-PERICOL.—Ce se înțelege prin risco-pericol, 64, n. 3.
— In urma punerei în întârdiere, risco-pericolul privește pe debitor, 368, 488. V. *Punerea în întârdiere.*
— Punerea în întârdiere a creditorului îl face să sufere riscurele lucrului datorit, 361.
— Risco-pericol în materie de oblig. alternative, 141, 142.
— In materie de oblig. condiționale, 64 urm., 69 urm.
— In materie de condiție resolutorie, 66, 78—81.
— In materie de oblig. pure și simple, 65, 66.
— In materie de oblig. cu termen, 65, 109.
— In oblig. de a face sau de a nu face, 339.
— In caz de facerea plății de către un incapabil, 447, 452.
— In caz de vêndare prin dare de arvonă, când ea are caracterul unei dediceri, 289.
— Risco-pericolul lucrului consemnat, 579, 580.
— Riscurile intervenite între ofertă și consemnare, 579, n. 4. V. *Ofertă de plată*, etc.
— Casul în care un portărel ar fi luat banii și ar fi fost prădat de tâlhari, 579, n. 4; 580 nota. V. asupra risco-pericolului corpului cert datorit, tabla mat. vol. V, v° *Risco-pericol.*

S

SCRISOARE.—Oblig. luată de debitor de a plăti o oblig. naturală prin o scrisoare (Controversă), 20.
— Indatorirea luată prin o scrisoare de un părinte de a'și înzestra copiii nu este validă (Controversă), 10, n. 2.
— Interpelarea făcută debitorului prin o scrisoare nu este o punere în întârdiere, 363.
— *Quid juris* în materie comercială? 363.
— Propunerea creditorului făcută debitorului prin o scrisoare de a'i remite datoria, 75. V. *Remiterea datoriei.*
— Cui aparțin scrisorile misive? Vedi tabla vol. V, v° *Scrisori misive* și adnotația noastră asupra decisiei Inaltei Curți din Anglia, în *Dreptul* No. 81 din 14 Dechembrie 1900.
— Momentul când se formează contractul, 705.
— Când este perfect contractul format prin corespondență, t. V, p. 38 urm.
SECHESTRU.—V. *Poprire.*
SECHESTRU ASIGURĂTOR.—Poate fi înființat în materie comercială fără nici un titlu, sub îndatorirea de a da cauțiune, 479, n. 1. Vedi și art. 613 din proced. nouă.
SECHESTRU JUDICIAR.—Responsab. sechestrului, 313, n. 6.
— Actele ce poate face sechestrul, 313, n. 6. V. și art. 615 din proced. nouă.
— Procedura rênduirei sechestrului judiciar (citarea părților) (Controversă), 314 nota.
— Rênduirea sechestrului judiciar sub Codul Calimach, 467, n. 4.
SEDUCȚIUNE.—Dă loc nu numai la daune materiale dar și

morale, 344, 374 și t. V, p. 462 urm. V. pentru mai multe detalii, tabla vol. V, v° *Seducțiune.*

SEMPER FUR MORAM FACERE VIDETUR (furul este totdeauna în întârdiere), 355, 821. V. *Perderea lucrului datorit, Punerea în întârdiere,* etc.

SEPARAȚIE DE PATRIMONII.—Face să înceteze confusiunea, 805.

SERVICII PRESTATE (resplata lor).—Oblig. naturală, 11.

SERVITUTE (Constituirea unei servituți).— Este indivisibilă, 225, 226. V. *Oblig. indivisibile.*

SINDIC.—Este în drept a primi plata datorită falitului, 467, 582. V. *Faliment, Plata în genere,* etc.

— Plata făcută de sindic în numele masei cu banii falimentului, 623.

SOCIETATE (civilă).—Nu este persoană morală (Controversă), 756, t. și n. 2.

— (Comercială) Este o persoană morală sau juridică (art. 78, § ultim C. com.) și era și sub Codul Calimach (art. 379), 756.

— Încetarea societății prin expirarea termenului pentru care ea a fost constituită, 430, n. 1.

— Imputația plății în materie de societate, 540, t. și n. 3; 541, 542.

— Compensația în materie de societate, 755—757.

— Îndatorirea asociatului de a plăti daune p. suma ce trebuea să pue în comun, fără nici o cerere (art. 1504), 398, 399.

SOLIDARITATE.—V. *Oblig. Solidare.*

SOMAȚIE EXTRAJUDICIARĂ.—V. *Punerea în întârdiere.*

STĂNGEREA OBLIG.—V. *Oblig. (Stângerea lor).*

STAT.—Responsab. lui în calitate de exploatator al căilor ferate p. mărfurile ce i se încredințează spre transportare, 385. V. *suprà, Transport* și tabla mat. vol. V, v° *Căraus, Direcția drumului de fer, Stat,* etc.

SUBROGAȚIE.—V. *Plata prin subrogație.*

SUCCESIUNE.—V. *Moștenire.*

SURDO-MUT (care nu știe a scrie).—Nu poate primi o donație de cât cu asistența unui curator special, 455 nota și t. IV, p. 128, t. și n. 1.

— Are însă capacitatea de a primi plata, 454, n. 1; 455 nota. Vedi pentru mai multe detalii tabla mat. vol. V, v° *Surdo-muți.*

T

TABLOU DE ORDINE.—Cererea de a fi colocat într'un tablou de ordine se consideră ca o cerere în judecată și face să curgă dobânda moratorie, 402, n. 2. V. *Daune interese.*

TATĂ (administrator legal în timpul căsătoriei), are capacitatea de a primi plata, 465.

— Nu poate remite datoria în numele copilului, 703, n. 1. V. *Remiterea datoriei.*

TAXE (de mutațiune).—Nu pot fi cerute cât timp condiția nu s'a îndeplinit încă, 55.

— Dreptul fiscului în caz de condiție resolutorie, 55, n. 2.

— Cine plăteşte taxele de înregistrare în caz de adjudecare imobiliară (Controversă curmată prin art. 551 din noua proced. civilă), 524, n. 1. V. *infrà*, *Vêndare*.
TEATRU.—Validitatea clausei prin care directorul unui teatru îşi reservă dreptul de a congedia pe un artist, 32, t. şi n. 3. V. *Artist dramatic* şi *C. judiciar* din 1900, No. 22.
— Oprirea făcută directorului unui teatru de a representa o piesă este un caz de forţă majoră, 352 nota.
— Oblig. luată de un artist de a juca pe scena unui teatru se transformă în daune la caz de neexecutare, 334.
— *Quid juris* când artistul s'a obligat a nu juca pe o scenă şi a contravenit obligaţiei sale? Poate el, în asemenea caz, fi rădicat cu forţa de pe scenă? (Controversă) 334, 335. V. *Artist dramatic*.
— L. din 6 april 1877 pentru organ. şi administrarea teatrelor, 352, nota.
TELEGRAF.—V. *Poştă*.
TELEGRAMĂ.—Interpelarea făcută prin o telegramă nu constitue o punere în întârdiere de cât în materie comercială, 363.
— Dovedirea oblig. comerciale şi a liberaţiunei lor prin telegrame (art. 46 C. com.), 603. V. *Materie comercială*, *Plata în genere*, etc.
TERMEN.—V. *suprà*, *Oblig. cu termen*.
— Casul în care evenimentul viitor constitue un termen, 24.
— In care termenul constitue o condiţie, 24, n. 1; 106 nota, etc. V. *suprà*, *Oblig. cu termen*.
TERMEN DE GRAŢIE, 22, 107, 108; 501—512.
— Poate fi acordat nu numai după cererea debitorului, dar chiar din oficiu, 501, 748, n. 6;
— Se poate acorda mai multe termene de graţie, 501, n. 4; 502 nota.
— Procedura acordărei termenului de graţie.—Necesitatea unei contestaţii la urmărire de câte ori debitorul este urmărit în baza unui titlu executor, 748, n. 6.
— Fracţionarea plăţei în mai multe termene (Controversă), 502.
— Judecătorii nu pot acorda termene de graţie de cât cu mare reservă, 502.
— Critica termenului de graţie, 503, n. 2.
— Soluţia dreptului străin în această privinţă, 108, 503, n. 2.
— In dreptul nostru anterior, 503, n. 1.
— Judecătorii pot acorda termene de graţie chiar când debitorul este executat în baza unui act autentic (Controversă), 504.
— Nu însă când el este urmărit în baza unei hotăriri definitive (Controversă), 504, 505.
— Justificarea din partea debitorului urmărit în materie imobiliară că venitul curat al imobilelor sale pe timp de un an este suficient pentru plata capitalului, procentelor şi a cheltuelelor, 505.
— Nu se poate renunţa de mai înainte la termenul de gra-

ţie (Controversă), 505, 506.
— Termenul de graţie trebue să fie determinat (Controversă), 506.
— De când curge termenul de graţie, 506.
— Efectele termenului de graţie (actele de urmărire remân valide, ele fiind numai în suspensie), 506, 507.
— Termenul de graţie nu întrerupe cursul dobênzei moratorie, 108, n. 1; 507, t. şi n. 1.
— Termenul de graţie nu impedică compensaţia legală de a avea loc, pe când acel de drept o impedică, 108, n. 1; 507, t. şi n. 2; 748, 749.
— Termenul de graţie nu impedică pe creditor de a face acte conservatorii, 507, 508.
— Dreptul creditorului de a face o poprire (Controversă), 508, t. şi n. 3. V. *Poprire.*
— Dacă sunt mai mulţi debitori, termenul de graţie poate fi acordat numai unuia sau unora din ei, 508.
— Termenul de graţie acordat debitorului principal foloseşte fidejusorului, 508. V. *Fidejusiune.*
— Termenul de graţie nu poate fi acordat în materie comercială, 509.
— De exemplu în materie de cambie, cecuri, etc., 509.
— Nici în casul unui pact comisor expres, 101, 103, 509.
— Termenul de graţie poate din contra fi acordat în materie de pact comisor tacit, 90, 91, V. *Condiţie (Pact comisor).*
— Pentru executarea unei hotăriri (126 Pr. civ.), 91.
— In toate casurile în care asemenea termen poate fi acordat, el este lăsat la apreciarea judecătorilor, 91, n. 1; 107, n. 6; 501, t. şi n. 2.
— Termenul de graţie nu poate fi acordat p. plata anuităţilor datorite creditului funciar, 510. V. *Credit funciar.*
— Debitorul nu poate obţine termene de graţie în casurile art. 128 Pr. civ., 131, 510.
— Perderea beneficiului termenului de graţie, 131, 510—512.
— Casul în care bunurile debitorului se vênd după cererea altor creditori, 510, 511.
— Falimentul sau insolvabilitatea debitorului, 511.
— Contumacia debitorului, 511.
— Punerea debitorului la închisoare, 511, t. şi n. 3.
— Ce se înţelege prin închisoare (Controversă), 511, n. 3.
— Nedarea garanţiilor promise, 130, 131, 512.
— Micşorarea asigurărilor date, 127, urm.; 512.
TESTAMENT.—Cuprinde adese-ori oblig. facultative, 135.
— Clausa penală poate fi stipulată prin un testament, 257, t. şi n. 3; 384, n. 2. V *Oblig. cu clausă penală.*
— Testamentul nul p. lipsa de forme poate da loc la o oblig. naturală, 14, 15. V. *Legate verbale, Oblig. naturale,* etc.
— Remiterea datoriei făcută prin testament, 702, t. şi n. 4; 704. V. *Remiterea datoriei.*
TIPOGRAF.—Contractele încheiate cu un tipograf p. tipărirea unei cărţi.—Dispoziţii din Codul Calimach, 330, 331 nota.
TITLU CONFIRMATIV SAU RECOGNITIV.—Remiterea unui

asemenea titlu debitorului nu face în genere să se presupue liberarea lui, 708. V. *Remiterea datoriei.*

TITLU LA PURTĂTOR.—Plata poate fi făcută detentorului titlului, 469.

TRANSACȚIE.—Soarta transacțiilor constituite de moștenitorul aparent, 474, n. 1. V. *Moștenit. aparent.*

— Garantarea executărei unei transacții prin stipularea unei clause penale, 268. V. *Oblig. cu clausă penală.*

TRANSCRIERE.—Subrogația într'o creanță privilegiată sau ipotecară este oposabilă terților fără a fi transcrisă (Lacună în lege), 617. V. *Plata prin subrogație.* V. art. 722 din noua proced. civ., care prescrie transcrierea unor acte neprevĕdute în procedura veche

TRĂSNET.—Incendiul produs prin trăsnet este un caz fortuit, 349, 350. V. *Caz fortuit.*

TRANSPORT (Contract de transport).—Stipularea unei clause penale, 268.

— Este validă clausa imprimată pe un bilet de călătorie prin care se limitează la o cifră determinată suma ce urmează a fi plătită călătorului la caz de perderea bagajelor sale (Controversă), 384, 385. V. tabla vol. V, v° *Bagaje, Căruș*, etc.

— Statul poate, în calitate de exploatator al căilor ferate, se stipuleze o sumă determinată pentru casul de perdere a mărfurilor ce i se încredințează, 385.

U

USUAR.—Respunde de *culpa levis in abstracto*, 313.

USUFRUCTUAR.—Aceiaș responsabilitate, 313.

— Usufructuarul unei creanțe sau unei rente nu poate să facă novație fără învoirea noului proprietar, 676 și t. II, p. 567. V. *Novație.*

USUCAPIUNE.—V. *Prescripție.*

USURA (în dreptul străin), 393, n. 1.

V

VÊNDARE.—Promisiunea de vêndare, 294 nota.

— Prețul unei vêndări nu poate fi lăsat la arbitrarul cumpărătorului, 33, 34.

— Vêndĕtorul care n'a predat încă lucrul vêndut respunde de *culpa levis in abstracto*, 313, 314.

— Vêndarea cu termen. (Plata se face la domiciliul debitorului), 522. V. *Plata în genere.*

— In materie de vêndare imobiliară sau mobiliară ca și în ori ce contract sinalagmatic în genere, condiția resolutorie tacită nu resiliază vêndarea de drept, desființarea ei trebuind neapărat să fie cerută și admisă de justiție (art. 1021 și 1365), 86, 87 urm.

— Acțiunea în resiliarea vêndărei p. neplata prețului care aparține vêndĕtorului poate fi exercitată de terțiul care face o plată cu subrogație, 648 nota.

— Excepție la această regulă în materie de vêndare de producte și de alte mobile corporale; vêndarea în asemenea caz este resiliată de drept (art. 1370), 87, n. 1.
— Această excepție, care se justifică în de ajuns, se aplică și la vêndările comerciale (Controversă), 87, n. 1; 88 nota.
— Și art. 1298 se aplică la vêndările comerciale, 296.
— Art. 1088, după care dobênda nu curge de cât în urma unei cereri în judecată, nu se aplică în materie de vêndare, 406. V. *Punerea în întârdiere.*
— Spesele rădicărei lucrului vêndut sunt în sarcina cumpărătorului, adecă a debitorului prețului, dacă nu există stipulație contrară (art. 1317), 524.
— Tot în sarcina lui sunt și spesele vêndărei (art. 1305), 524, n. 1.
— In cât privește însă vêndările silite imobilare, jurisprudența a admis aproape în mod constant până acum că taxele de înregistrare nu sunt în sarcina cumpărătorului, adecă a adjudecatarului, ci trebue să fie oprite din prețul depus, soluție pe care jurisprudența o aplică și la vêndările prin licitație de bună voe p. eșire din indivisiune, 524, n. 1. Art. 551 din noua pr. civ. pune toate cheltuelele în sarcina adjudecatarului.—Această din urmă soluție, singură juridică, a fost de curênd consacrată de Curtea de Casație chiar sub vechia procedură civilă, decisie la care am luat și noi parte. Vedi Cas. rom. S-a II (20 sept. 1900). *Curierul judiciar* din 15 Octombrie 1900, No. 68.
— In cât privește exercițiul pactului de rescumpărare, V. *Pact de rescumpărare.*
— Vêndarea lucrului altuia (nulitate), 261, n. 1 și t. V, p. 113, text și nota 1; p. 131, etc. Cpr. și Cas. rom. *C. jud.* din 1900, No. 26 și *Dreptul* No. 46 din 1900.
— Vêndarea lucrului altuia în materie comercială, 262 nota și t. V, p. 113, nota 1.
— Oblig. de a dobêndi lucrul străin spre a'l transmite altuia, 262 nota.
— Combinarea principiului vêndărei lucrului altuia cu art. 1909, 263 nota.
— Vêndarea drepturilor de moștenire (*jus hereditarium*) făcută de moștenitorul aparent (nulitate), 478.

VERIFICAT 1987

W

WARANTE.—Plata în warante constitue o plată în marfă, adecă o *datio in solutum*, 496. V. *Datio in solutum*, *Plata în genere*, etc. Cpr. Cas. rom. Bulet. S-a II, anul 1895, p. 1246.

VERIFICAT 2017

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA BUCUREȘTI

VERIFICAT 2007